

FUNDACIÓ NOGUERA

Textos i Documents

La primera crònica
del monestir
de Sant Jeroni
de la Murtra
(1413-1604)
de Francesc Talet

*Edició a cura de
Carles Díaz Martí*

Barcelona, 2013

LA PRIMERA CRÒNICA DEL MONESTIR
DE SANT JERONI DE LA MURTRA (1413-1604)
DE FRANCESC TALET

FUNDACIÓ NOGUERA

www.fundacionoguera.com

Col·lecció TEXTOS I DOCUMENTS

FUNDACIÓ NOGUERA

TEXTOS I DOCUMENTS, 47

La primera crònica
del monestir
de Sant Jeroni de la Murtra
(1413-1604)
de Francesc Talet

Edició a cura de CARLES DÍAZ MARTÍ

BARCELONA, 2013

© Carles Díaz Martí, 2013

Edita: Pagès Editors, SL

Sant Salvador, 8 — 25005 Lleida

editorial@pageseditors.cat

www.pageseditors.cat

Primera edició: març de 2013

ISBN: 978-84-9975-334-8

DL L 172-2013

Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, SL

www.bobala.cat

*Per a en Carles i per a la Mònica,
les meves dues cròniques contemporànies.*

ÍNDEX

Pròleg	11
Prefaci	13
Estudi introductori	17
L'autor	17
L'obra	30
El manuscrit	30
La finalitat	34
L'estructura.	38
La datació	45
Les opinions	51
Les fonts	77
La crònica en la tradició historiogràfica monàstica	94
Sant Jeroni de la Murtra i els jerònims	99
Sant Jeroni de la Murtra	99
L'orde dels jerònims.	102
Els monestirs jerònims.	106
Del segle al claustre.	109
Criteris d'edició	113
La transcripció	113
La indexació	119
Les notes erudites	123
El glossari	125
Primera crònica de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1604)	127
Trienni del pare fra Joan Febrer {1421}	129

Segon trienni del pare fra Joan Pons {1421-1424}	136
Dels deu triennis del pare fra Romeu Borrell {1424-1456} .	138
Trienni del pare fra Reginalt {1456-1457}.	166
Primer trienni del pare fra Jaume Planes {1457-1460} . .	170
Segon trienni del pare fra Jaume Planes {1460-1463}. . .	174
Trienni del pare fra Gerònim de Vilanova {1463-1464} . .	186
Terçer trienni del pare fra Jaume Planes {1464-1466}. . .	189
Trienni del pare fra Joan Say {1466-1468}	194
Trienni del pare fra Jaume Tàpies {1469-1472}.	200
Trienni del pare fra Pere Febrer {1472-1475}	207
Trienni del pare fra Miquel Piquer {1475-1478}.	213
Primer trienni del pare fra Benet Sanctjoan {1478-1481}. .	220
Trienni del pare fra Joan Feliu {1481-1483}	227
Segon trienni del pare fra Benet Sanctjoan {1483-1486}. .	235
Terçer trienni del pare fra Benet Sanctjoan {1486-1489}. .	241
Quart trienni del pare fra Benet Sanctjoan {1489-1491} . .	247
Trienni del pare fra Gabriel Andreu {1491-1494}	254
Trienni del pare fra Guillem Fuster {1495-1498}	261
Primer trienni del pare fra Augustí Gualbes {1498-1501}. .	267
Segon trienni del pare fra Augustí Gualbes {1501-1504}. .	276
Terçer trienni del pare fra Gualbes {1504-1507}.	280
Quart trienni del pare fra Augustí Gualbes {1507-1508} . .	296
Primer trienni del pare fra Jaume Roqueta {1508-1511}. .	302
Quint trienni del pare fra Augustí Gualbes {1511-1514} . .	310
Segon trienni del pare fra Jaume Roqueta {1514-1517} . .	321
Trienni del pare fra Pere Benajam {1517-1520}.	330
Sisè trienni del pare fra Augustí de Gualbes {1520-1523} .	339
Setè trienni del pare fra Augustí Gualbes {1523-1526} . .	353
Octau trienni del pare fra Augustí Gualbes {1526-1529} . .	362
Terçer trienni del pare fra Jaume Roqueta {1529-1532} . .	369
Primer trienni del pare fra Matheu Blanch {1532-1535} . .	377
Segon trienni del pare fra Matheu Blanch {1535-1538} . .	390
Primer trienni del pare fra Pere Alzina {1538-1541}	420
Trienni del pare fra Pere Josa {1541-1542}	430
Trienni del pare fra Alonso de Guadalupe {1542-1545} . .	441

Primer trienni del pare fra Joan Puig {1545-1548}.	452
Primer trienni del pare fra Antoni Joan {1548-1551}	466
Segon trienni del pare fra Pere Alzina {1551-1554}	486
Primer trienni del pare fra Augustí Sumes {1554-1557}	493
Segon trienni del pare fra Augustí Sumes {1557-1560}	504
Segon trienni del pare fra Antoni Joan {1560-1563}	528
Terçer trienni del pare fra Augustí Sumes {1563-1566}	552
Segon trienni del pare fra Joan Puig {1566-1569}	562
Quart trienni del pare fra Augustí Sumes {1570-1571}	568
Trienni del pare fra Artalt de Claramunt {1572-1573}.	582
Trienni del pare fra Francesch Rovirola {1573-1576}	587
Trienni del pare fra Christòphol de la Torre {1576-1579}.	602
Trienni del pare fra Miquel Mongia {1579-1582}	617
Primer trienni del pare fra Lorens Daviu {1582-1585}.	645
Primer trienni del pare fra Gerònim Ezquerra {1585-1588}.	687
Segon trienni del pare fra Lorens Daviu {1589-1590}.	708
Primer trienni del pare fra Vicents Montalvà {1590-1592}	715
Tercer trienni del pare fra Lorens Daviu {1592-1595}.	725
Trienni del pare fra Pere Garriga {1595-1598}	743
Segon trienni del pare fra Gerònim Ezquerra {1598-1601}	753
Segon trienni del pare fra Vicents Montalvà {1601-1604}	766
Apèndix I	779
Apèndix II	783
Índex toponomàstic	795
Glossari	833
Bibliografia.	837

PRÒLEG

Per la meva experiència com a investigador, conec de primera mà què implica l'edició erudita de fonts històriques. I aquesta que tinc l'oportunitat de prologar, la que va escriure a inici del segle XVII Francesc Talet, frare de Sant Jeroni de la Murtra, no n'és una excepció: un treball ardu i tenaç per posar a l'abast, amb el màxim rigor possible, textos que formen part del nostre patrimoni cultural. I ho puc dir amb coneixement de causa, ja que n'he estat testimoni des que Carles Díaz me'n va parlar per primera vegada un ja llunyà novembre de 2006, el dia que vaig presentar-li un llibre sobre el fundador del monestir (*Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*. Badalona: Museu de Badalona, 2006).

A primera hora de la tarda, aprofitant les darreres hores de sol, em va portar fins a Sant Jeroni de la Murtra. Allí, apartat de la trama urbana de la ciutat de Badalona, al peu dels turons de la Serralada de Marina, vaig poder gaudir, alhora, de la serena bellesa d'aquest edifici singular i de la passió del meu guia per la seva història. No recordo exactament si va ser entre les arcades del claustre, sota les voltes de l'imponent refectori monàstic o caminant per les runes de l'església quan va dir-me que volia transcriure una obra escrita per un dels frares del monestir i que es conservava a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Quan vaig fer-me una idea del tipus de font i de la seva vàlua historiogràfica, el vaig animar a emprendre el projecte i a ajudar-lo en allò que necessités.

D'aleshores ençà, el projecte, endegat amb una metodologia rigorosa, va començar a créixer fins que, al cap de tres o quatre anys, vaig poder llegir-ne una versió completa. Després d'haver-la llegit, ja no tinc cap dubte de la importància d'aquesta font, no tan sols per a la història d'aquest monestir contemplatiu, sinó, en general, per a la història de Catalunya, ja que són molt nombroses les dades que aporta

l'autor sobre esdeveniments que van passar més enllà dels murs del cenobi badaloní. I no tan sols pel que explica, sinó pel com ho explica, amb llibertat, sense les lògiques limitacions de les obres que havien de passar per la impremta.

Crec sincerament que és una magnífica notícia que, gràcies a la feina de promoció que desenvolupa la Fundació Noguera i a la ingent tasca duta a terme per Carles Díaz per fer-ne la transcripció, l'anotació i l'estudi introductori, uns quatre-cents anys més tard que Francesc Talet n'acabés el redactat, vegi la llum la primera crònica de Sant Jeroni de la Murtra. I reitero, com ja altra vegada vaig dir, tres aspectes a destacar de l'obra de Carles Díaz: coneixença de les fonts històriques, domini de la bibliografia i una excel·lent metodologia. Tot això fa de l'autor un dels millors coneixedors del monaquisme català baixmedieval.

Josep HERNANDO

PREFACI

Quan fa poc més d'una dècada vaig començar a investigar sobre el passat del monestir badaloní de Sant Jeroni de la Murtra, un dels primers volums que vaig consultar va ser el que en el catàleg de l'Arxiu de la Corona d'Aragó porta per títol *Memorias sobre los priores desde el año 1421*.

No vaig trigar a adonar-me que aquell extens document, escrit en català i amb lletra excel·lent, era la base de quasi tota la historiografia dels dos primers segles del monestir. El primer a utilitzar-la fou Josep Maria Cuyàs, que a la dècada de 1970 va pouar a les planes d'aquest magnífic manuscrit per extreure'n dades sobre els aspectes més variats (arquitectura, art, economia, costums, cultura, benefactors, etc.) i els va donar a conèixer a la revista *Amistad*, editada pel Museu de Badalona. I és que la crònica de Sant Jeroni de la Murtra —nom que rebé des d'un principi per desconeixement del títol posat per l'autor— permetia conèixer molta informació dels segles xv i xvi d'una manera relativament fàcil. Informació que, val a dir-ho, o bé no es troba en altres llocs —mai no ens lamentarem prou dels efectes de la desamortització sobre el patrimoni documental monàstic— o bé s'ha d'aconseguir en altres fonts amb molta més dedicació.

Però en tractar-se d'una font indirecta, historiogràfica, podíem acceptar totes aquelles dades sense posar-les en dubte? Qui les havia escrites? Per què? Quan? En què es basava? D'on extreia la informació? Aquest tipus de preguntes anaren sorgint gradualment, mentre era conscient que no tenien resposta perquè, malgrat l'ús intensiu com a font documental, no hi havia hagut un interès en l'obra *per se*.

Fins que un dia vaig plantejar-me la tasca de preparar-ne una edició, sabent a què m'enfrontava: a un esforç ingent. Però s'ha vist compensat en descobrir; a mesura que la llegia, la treballava i l'assi-

milava, el seu valor intrínsec, no tan sols per a la història del cenobi badaloní, sinó per a la historiografia monàstica catalana en general. A un extens treball historiogràfic enfocat d'una manera avançada per a l'època en què es va redactar, s'ha de sumar una visió molt més realista del que eren les comunitats religioses i la societat del seu temps que l'oferta per la gran majoria d'obres sobre la història d'alguns monestirs o congregacions religioses que varen publicar-se en aquella època, inflades de retòrica i hagiografia. A més, l'alt grau de llibertat d'opinió de l'autor permet copsar la mentalitat d'una època i d'un col·lectiu tan específic com la dels monjos contemplatius. Així, he anat descobrint una doble finestra al passat: la de les dades històriques de la Murtra pròpiament dites entre 1413 i 1604, i la del pensament de l'autor a principi del segle XVII.

Un cop finalitzat el treball, estic convençut que es tracta d'un gran document. Pel que he pogut esbrinar, pocs monestirs catalans compten amb una obra amb les característiques i l'envergadura que la que Francesc Talet va escriure a inici del segle XVII i que va tenir continuació amb una segona part, avui desapareguda, que devem a Diego García. Tot sigui dit amb la màxima prudència i cautela perquè de ben segur s'aniran descobrint i editant altres obres que permetran una visió de conjunt molt més completa que la que podem copsar actualment.

L'objectiu, com no podia ser d'altra manera, ha estat preparar una edició rigorosa i acurada amb el doble propòsit de respectar el text i facilitar-ne la comprensió al lector actual. A l'apartat de criteris d'edició he especificat el procediment seguit. Per evitar un excés de notes a peu de plana, he redactat un capítol on s'expliquen els conceptes bàsics de l'orde dels jerònims, del funcionament intern de les comunitats i de les principals coordenades tant de la història com del monument de Sant Jeroni de la Murtra. Hauria de servir per adquirir les nocions bàsiques que els destinataris de l'obra, els propis monjos jerònims, ja tenien però que un lector no especialitzat desconeix.

L'estudi introductori s'ha centrat en l'autor i en l'obra, de la qual he analitzat sis aspectes essencials. En primer lloc, la descripció del manuscrit. A través de les referències intrínseques del document, n'he intentat establir la finalitat, l'estructura i la datació. Finalment, he realitzat un buidat de les opinions i de les fonts documentals utilitzades per fer-ne una anàlisi aprofundida. Per finalitzar l'estudi introductori, he dut a terme un breu repàs de la producció historiogràfica monàstica a l'època moderna per inserir-hi l'obra de Francesc Talet i així, per via comparativa, poder-ne copsar l'especificitat i singularitat.

A continuació de la transcripció del text complet de la crònica de Francesc Talet, he inclòs dos documents a l'apèndix documental perquè

hi estan molt relacionats: la continuació de la crònica que hi ha al mateix manuscrit, escrita per un altre religiós cap a final del segle XVII, i un priorologi conservat en un volum de l'antic arxiu monàstic.

No puc acabar aquest prefaci sense agrair la contribució d'algunes persones que m'han ajudat en aquest llarg projecte que vaig iniciar l'any 2007. En aquest sentit, espero haver estat digne del mestratge, savi i generós alhora, del catedràtic d'història Josep Hernando, a qui he recorregut periòdicament amb dubtes i qüestions ben variades i de les quals sempre he obtingut una resposta ràpida i intel·ligent. La meva esperança és que hagi quedat alguna empremta del rigor que caracteritzen els treballs del professor Hernando, sens dubte un dels millors i més prolífics editors de textos medievals. El fet que reconegués el gran valor d'aquest document ha estat clau perquè hagi pogut veure la llum. També he comptat amb l'ajut del professor Valentí Gual, que va tenir l'amabilitat de llegir-se l'obra i fer-ne alguns comentaris, així com de la bona amiga Marga Abras, del Museu de Badalona. Menció a part mereix Fernando Pastor Gómez-Cornejo, infatigable investigador del món jerònim, a qui no podré agrair mai prou posar-me a disposició el seu valuós treball de transcripció i anàlisi dels capítols generals de l'orde de Sant Jeroni. Vull tenir present també als amics que tinc a Sant Jeroni de la Murtra, amb Jaume Aymar al capdavant, que fa una pila d'anys em van animar a investigar en la rica història d'aquest cenobi. Evidentment, el meu sincer agraïment a la Fundació Noguera i al seu director tècnic, Josep Maria Sans, per apostar per la publicació d'aquesta obra i prestigiar-la tot incloent-la en la ja llarga llista d'excel·lents edicions de textos, referència de primer ordre de la nostra historiografia. I malgrat que ho posi en darrer lloc, la comprensió de l'entorn familiar, especialment de la Roser, la meva muller, ha estat l'ajuda més important de totes perquè era una condició necessària i imprescindible per donar cabuda a una dedicació de milers d'hores.

ESTUDI INTRODUCTORI

L'AUTOR

No hi ha dubte sobre qui fou l'escriptor de la primera crònica de Sant Jeroni de la Murtra. Francesc Talet, religiós d'aquest monestir jerònim, no tan sols en fou l'autor, tal com ho assenyalen múltiples indicis,¹ sinó que podem assegurar que també en fou el copista.² Per comprendre millor les coordenades personals que hi ha al darrere d'una obra que historia la trajectòria d'un monestir al llarg de gairebé dos segles (1413-1604), farem un esbós biogràfic de l'autor, per la qual cosa ens valdrem tant d'algunes notícies esparses de la pròpia crònica³ com d'altres que hem pogut rastrejar.

1. Així ho reconeix el frare Diego García en el pròleg de la segona part de la crònica, que historiava el període 1604-1705 (Josep Maria CUYÀS TOLosa, "Notes històriques de Sant Jeroni de la Murtra", *Amistad*, 92 (1978), p. 8), o es pot llegir, amb grafia incorrecta, en la coberta del propi document (Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. 3. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003, p. 330). Dues noves proves avalen l'autoria: un paper en un volum de l'arxiu de Sant Jeroni que conté una correcció sobre l'any de la professió de Joan Daras donada pel cronista (vegeu p. 139), i una anotació final en la pròpia crònica en què es dubta que la consagració del capítol fos l'any 1457 i es proposa el 1546 (p. 257). Els autors de les dues notes reconeixen l'autoria de Francesc Talet.

2. Una hipòtesi ja realitzada anteriorment (Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. 3, p. 302) que es veu confirmada gràcies a l'aparició de documentació amb idèntica lletra en què l'autoria s'hi explicita. Per exemple, en la ressenya d'una concòrdia entre dos vassalls a Tous: "A 5 de setembre de 1622 comparegué davant de mi, fra Francesch Talet, Bernat Ribaudim" (ACA, *MH*, vol. 2490); i en una carta signada per Francesc Talet i adreçada al notari barceloní Lluís Jorba (ACA, *MH*, vol. 2518, full solt).

3. Si no es diu el contrari, les planes indicades entre parèntesis fan referència a la present edició de la crònica.

De la seva vida anterior a l'entrada a la Murtra hi ha poques dades. Sabem que era fill de Peralada (p. 588). També que el pare, Arnau Talet, fou sebollit al cenobi badaloní, per la qual cosa i per algunes misses donà 15 lliures (p. 703). Això s'esdevingué en el trienni 1585-1588, quan ja feia més d'una dècada que el fill hi havia professat. Desconeixem si la vinculació del pare va ser conseqüència de l'entrada del fill en l'orde jerònim o bé fou a la inversa, que el fill entrà en contacte amb la comunitat arran de la vinculació del pare.⁴

L'única referència versemblant del llinatge Talet —cognom força extraordinari a la Catalunya moderna—⁵ a Peralada és Jacme Pellet, que hi residia a final del segle xv, sempre que s'admeti un registre o una posterior transcripció incorrecta d'aquest cognom.⁶ No disposem de referències posteriors.⁷

A quin any aproximadament va néixer el personatge? Ens valem de dues dades per fer-ne una hipòtesi: la vestidura de l'hàbit (1574)⁸ i la mort (1627).⁹ Si l'aspirant havia de tenir almenys divuit anys en ser-li imposat solemnement l'hàbit,¹⁰ Francesc Talet no podia haver nascut després de 1556, la qual cosa implica una edat mínima en morir

4. Arnau Talet no apareix en els llibres de misses i aniversaris conservats del monestir (ACA, *MH*, vols. 2497 i 2498). Això indica que no va deixar cap renda per a la realització de sufragis de forma continuada, sinó únicament per a la sepultura i per a algunes misses *post mortem*, tal com indica el fill.

5. Potser està relacionada amb la petita població rossellonesa de Tellet (Taillet), actualment pertanyent a França.

6. Josep IGLÉSIES I FORT, *El fogatge de 1497*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1991, vol. 1, p. 369.

7. No s'han conservat ni els llibres sacramentals ni documentació municipal de Peralada de l'alta edat moderna.

8. Francesc Talet fou el primer dels sis novicis que prengueren l'hàbit durant el priorat de Francesc Rovirola (1573-1576) i que perseveraren en la vocació monàstica (p. 588). Podem precisar l'any de la vestidura de l'hàbit si tenim en compte que tant ell com Pere Garriga, al mes de setembre de 1582, quan foren elegits com a caixers, “no passaven de nou anys de hàbit” (p. 647). Com que Talet era el més antic de tots dos, marca el límit dels nou anys, la qual cosa comporta una vestidura entre els mesos de setembre de 1573 i 1574. Podem precisar una mica més aquest període si tenim en compte que els novicis no podien participar en els capítols conventuals si no tenien una antiguitat superior als quatre anys (*Constituciones y extravagantes de la orden del glorioso doctor nuestro padre san Gerónimo*. Madrid: Imprenta Real, 1613, p. 87). El darrer capítol sense participació de Francesc Talet que coneixem va tenir lloc el 16 de febrer de 1578 (ACA, *MH*, vol. 2518, f. 144v). Per tant, la vestidura d'hàbit hauria de ser posterior al 16 de febrer de 1574, de manera que el lapse temporal queda restringit al comprès entre febrer i setembre de 1574.

9. Josep Maria CUYAS TOLOSA, “Apunts històrics de Sant Jeroni de la Murtra”, *Amistad*, 87 (1977), p. 8.

10. *Constituciones y extravagantes de la orden del glorioso doctor nuestro padre san Gerónimo*, p. 84. En endavant, citarem aquesta obra com a *Constituciones*.

de setanta-un anys. Tenint en compte que es tracta d'una edat força provecta per a l'època, creiem que no és possible allunyar-se molt de l'any 1556 per situar el naixement.

Després que el prior Francesc Rovirola li imposés l'hàbit l'any 1574, el jove Talet començà el noviciat. Al cap de l'any, amb el reconeixement de la comunitat de les seves aptituds per a la vida monàstica, va professar. Malauradament, no s'han localitzat ni el prescriptiu informe de neteja de sang ni el testament del novici, que haguessin donat llum sobre l'origen social i econòmic del personatge.

Tot apunta que Macià Martí fou el seu mestre de novicis durant el període de l'escola o noviciat.¹¹ El primer acte capitular en què apareix formant part del capítol conventual és del 5 de febrer de 1579.¹² A partir d'aleshores la seva assistència serà contínua i quedarà anotat en rigorós ordre d'antiguitat, o sigui, entre Francesc Pomet i Jeroni Torroella.¹³

L'ordenació sacerdotal culminà la formació religiosa de Francesc Talet. El 10 d'abril de 1580 oficià la primera missa (p. 640), poc temps després d'haver sortit de la disciplina de l'escola.¹⁴ A l'abril de 1581,

11. "Del qual ohí a contar a mon mestre, a qui lo pare fra Alzina donà l'hàbit de la religió" (p. 420). Pere Alzina vestí l'hàbit a tres novicis: Macià Martí, Joan Dols (trienni 1538-1541) i Miquel Galceran Garbeller (1551-1554) (p. 421, 486). Es pot descartar Joan Dols perquè fugí del monestir. Dels altres dos, Macià Martí i Miquel Galceran Garbeller, les dades que coneixem ens indueixen a pensar que el primer tenia un perfil més adient per haver exercit de mestre de novicis, sobretot si es té en compte la importància que l'orde donava a aquest càrrec i les condicions que recomanava als que el desenvolupaven (Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*. San Lorenzo del Escorial: Ediciones Escorialenses, 2001, vol. 1, p. 100, 101). Macià Martí tenia més antiguitat i sempre havia viscut a Sant Jeroni de la Murtra, mentre que Miquel Galceran Garbeller havia estat hoste al voltant d'una dècada al monestir de San Bartolomé de Lupiana. Això li aportava major experiència i coneixement, condicions molt apreciades per a un bon mestre de novicis. A més, Martí era més polifacètic, ja que havia exercit d'hostaler, de caixer, de procurador i de vicari. Garbeller, que només havia estat caixer com a oficial, destacava fonamentalment per la competència musical, ja que era organista, compositor i mestre de capella.

12. ACA, MH, vol. 2518, f. 145v. Si la vestidura de l'hàbit fou, com hem argumentat anteriorment, entre febrer i setembre de 1574, va participar en el capítol per primera vegada amb una antiguitat d'entre quatre anys i mig i cinc anys. Tan sols al cap de tres anys, el 1582, l'orde va imposar-ne un mínim de sis per assistir als capítols conventuals (*Constituciones*, p. 87).

13. Se'n poden trobar nombrosos exemples entre els anys 1579 i 1595 a la font anterior (f. 147v, 156r, 184v, etc.).

14. Del testimoni de l'autor es desprèn que abandonà l'escola abans del mes d'abril de 1580: "y elegiren en segon caxer al pare fra Francesch Talet, que avia poch lo avían eximit y tret de la disciplina del mestre y no avia sinó molt poch que avia cantada la primera missa" (p. 619).

arran de la mort de Macià Martí i la renúncia al vicariat de Jaume de Planella, es procedí a la reelecció dels oficis, gràcies a la qual fou nomenat caixer segon (p. 619). Ajudava aleshores el caixer primer, Miquel Galceran Garbeller, de qui no tenia gaire bona opinió en aquesta activitat, ja que “no era molt pràtic d’estes coses, ni era molt curiós ni sol·lícit en assò” (p. 642). Potser per aquesta poca aptitud —Garbeller era sobretot músic— al cap d’un any Talet ocupava ja la màxima responsabilitat a la caixa, acompanyat per Pere Garriga.

Entre 1582 i 1598 exercí el càrrec de caixer com a resultat d’haver-ne estat votat en sis eleccions continuades (1582, 1585, 1588, 1589, 1592 i 1595). Durant aquests gairebé setze anys, Francesc Talet va poder familiaritzar-se amb la documentació administrativa del monestir, condició indispensable per redactar una obra de caràcter historiogràfic com la que inicià anys més tard. Se’ns mostra diligent i amb molta empenta, perquè introduí millores en el Llibre de la Caixa ja des d’un bon principi (trienni 1582-1585) —“en aquest trienni se posà lo Llibre de la Caixa ab gentil stil y orde, lo que may se ere fet, a ont se veu ab curiositat tot lo que-s cobra cada any y-s dexa de cobrar” (p. 685)— i va crear un nou Llibre de Tous, gràcies al qual “se sab cada any cada hu dels particulars de aquell lloch lo que pàgan y réstan a deure, que encara que és treball per lo caxer, però és gran clarícia” (p. 685).¹⁵ I és que la idea de deixar memòria dels assumptes temporals del monestir i la importància de la documentació és una preocupació constant en Francesc Talet. Segons el seu parer, s’ha de facilitar la feina als religiosos que s’han d’ocupar dels afers en un futur, ja que si no disposen de tota la informació, tenen moltes dificultats per gestionar-los correctament.¹⁶ La gènesi de la mateixa crònica, com veurem, n’és un reflex.¹⁷

15. No pot amagar l’orgull respecte a la seva habilitat en aquest ofici quan afirma que “caxers foren lo pare fra Francesch Talet y lo pare fra Pere Garriga, tots dos gent jova, que no passaven de nou anys de hàbit, però pràtics en comptes y curiosos” (p. 647) o que “los caxers y arxivers, qui eren pràtics en ells, trobaren clarícia del negoci” (p. 668).

16. Aquesta poca cura va estar a punt de provocar la pèrdua de més de 1.500 lliures al monestir: “si sabessen alguns los treballs que y ha aguts en esta casa per no tenir notícia de algunes scriptures, y la contingència que ha tingut aquest monestir de perdre més de mil y sin-centes lliures en nostres dies per no trobar-les” (p. 229).

17. Hem trobat altres manifestacions d’aquest pensament en altra documentació. Per exemple, a l’inici de la narració de les vicissituds que li ocorregueren abans de rebre la propietat de la torre Ribera (Santa Coloma de Gramenet) de part dels Mitjavila, comenta que “és bé se sàpien perquè los qui tindran càrrech dels negocis d’esta nostra casa tingan notícia del que passà y responguen ab més clarícia als plets que y aurà, que no dexa de aver-n’i per lo que succehi” (ACA, *MH*, vol. 4402).

Altres fruits del seu treball il·lustren l'activitat en aquesta etapa. Realitzà tasques auxiliars per als notaris barcelonins que treballaven per a la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra. Així, informa que dues escriptures de l'any 1592 sobre uns pactes entre la comunitat i un pretensor de la torre dels Frares anomenat Sesolivelles foren redactades per ell mateix i posteriorment closes pel notari Francesc Vidal (p. 576). Molt possiblement també se li ha d'atribuir la còpia del capbreu de Tous encarregat en temps del prior Rovirola, ja que l'original estava en molt mal estat de conservació.¹⁸ A banda d'aquesta tasca d'escrivent, s'han conservat cartes dels anys 1591 i 1592 on explicava al notari barceloní Lluís Jorba que havia pres procures en nom de la comunitat en sengles capítols conventuals.¹⁹

De l'any 1596 és un memorial sobre la població de Tous, en el qual enumera les principals escriptures —fonamentalment les compravendes del castell i del lloc, i els privilegis aconseguits dels reis—; descriu el terme, el castell i les principals propietats dels monjos a la població; detalla els delmes i altres drets cobrats durant els anys 1594, 1595 i 1596, i finalitza amb una estimació econòmica del feu.²⁰ Un treball que

18. El capbreu era menyspreat pels habitants de Tous perquè estava “sense cubertes y mitx esquinsat, tot brut y tacat de oli”. Aleshores, “li'n prengué llàstima a cert religiós d'esta casa y demanà llicència a son prelat per a traslladar-lo y, après de comprovat ab son original, lo fessen auctenticar, com se féu y-s posà en executió. Y après, lo clogué y auctenticà mossèn Francesch Vidal, notari de Barcelona y de esta nostra casa” (p. 611). És aquest cert religiós Francesc Talet? Segons el nostre parer, és altament probable. Devia preferir guardar l'anonimat en aquells esdeveniments en què la seva intervenció era positiva i fruit de la pròpia iniciativa, potser per no ser presumptuós. En un cas es pot assegurar que utilitza aquest recurs. En la part inicial afirma que ell, personalment, compellit per l'obediència, hagué de treure còpies d'escriptures relacionades amb les obligacions amb el monestir dels senyors de Concabella (p. 293). Després, gairebé al final de l'obra, fent referència al mateix fet, diu que fou dut a terme per aquell “qui tenia càrrech de mirar estes scriptures, que era un religiós d'esta casa a qui lo pare prior ho avia comanant en aquest trienni” (p. 773). Si apliquem aquest criteri, també s'estaria referint a si mateix quan un religiós s'adona de l'error en la inscripció d'un reliquiari (p. 635) i en la conversa mantinguda amb Manrique de Lara, virrei de Catalunya, on li expressa el desig d'enterrar-se a Sant Jeroni de la Murtra (p. 699).

19. Per exemple, la del 19 d'abril de 1592, on diu textualment que “com a substituït y ab poder de Vostra Mercè prenguí la procura del convent per al senyor mossèn Juan Segura de la manera infrascrita” (ACA, MH, vol. 2518, carta solta). En el mateix volum n'hi ha dues més, datades el 3 de juny de 1591 i el 7 de juny de 1592. No sabem fins a quin punt aquest procediment estava generalitzat, però aquests casos exemplifiquen clarament que alguns religiosos comptaven amb la confiança dels notaris barcelonins que més treballaven per a la comunitat, la qual cosa els permetia realitzar tasques associades normalment als escriptors jurats. Així, l'any 1588 hi ha una carta anàloga enviada al mateix notari pel també religiós Francesc Pomet.

20. ACA, MH, lligall 276, transcrit parcialment a Josep RIBA i GABARRÓ i Josep Maria CUYÀS i TOLOSA, “El castell de Tous i el govern dels jerònims”, a *Tous. Mil anys*

demostra no tan sols l'habilitat adquirida en qüestions econòmiques, sinó també el reconeixement d'una comunitat que li encarregà informes semblants més endavant.

Durant aquests setze anys, per tant, Francesc Talet ocupà una posició administrativa dins l'organigrama del monestir, la qual cosa podem dir que el convertí en un expert en la matèria. Altres frares que havien professat en dates properes a la seva, com Jeroni Ezquerra o Pere Garriga, ja havien assolit posicions de govern en ser escollits per priors de la comunitat. Era per voluntat pròpia o va haver de cedir el pas davant altres religiosos més aptes en qüestions de comandament? Sense que es pugui descartar la segona opció, certes informacions apunten que el futur cronista de la comunitat no ambicionava els càrrecs executius: sovint insisteix en la càrrega i dificultat que suposen. Aquest tarannà de Francesc Talet fou recollit més endavant per l'historiador jerònim Francisco de los Santos, que digué d'ell que "governó con mucho acierto, mas viendo y sintiendo ser muy pesada la carga de las prelacías (al contrario de otros, que lo que sienten es que se acaben, porque ni reparan ni advierten en el peso) renunció la segunda vez el Priorato en un Capítulo General, deseoso de obedecer, y no de mandar, que lo primero es seguro, y lo segundo está lleno de dificultades".²¹

El 1598 Francesc Talet assumí la vicaria del monestir (p. 755), responsabilitat que ocupà durant tot el trienni, el segon de Jeroni Ezquerra. El període estigué marcat pels conflictes amb els vassalls de Tous i per les reformes a l'església per donar cabuda al nou retaulle.²² Durant els quatre mesos que el prior fou fora del monestir, entre febrer i maig de 1600, Francesc Talet convocà i presidí cinc capítols conventuals.²³

En el trienni 1601-1604, reprèn la responsabilitat de caixer (p. 767). Justament l'any 1603 rep novament l'encàrrec de valorar econòmicament la totalitat de la propietat que els jerònims tenien a Tous

d'història. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981, p. 169-174. L'objectiu de l'informe era valorar econòmicament Tous per establir un preu de venda davant l'interès de Jeroni Vila ("Memorials de Thous fets en l'any 1596 quant se tractave de vendre'l a mossèn Hierònym Vila"). El preu estimat fou de 50.000 lliures.

21. Francisco de los SANTOS, *Quarta parte de la historia de la orden de San Gerónimo*. Madrid, 1680, p. 533.

22. Entre molts altres assumptes, com es pot veure en el relat del trienni (p. 753-765) i en els actes capitulars (ACA, MH, vol. 3834, f. 1r-14r), del quals, per cert, els corresponents als dies 10 i 11 de març de 1601 foren escrits per Francesc Talet (f. 12r-12v).

23. ACA, MH, vol. 3834, f. 8r-9r.

(p. 290). El resultat és un memorial molt més complet que el de 1596.²⁴ En onze fulls detalla els ingressos i les despeses que ocasionava el feu. Cap al final hi ha un fragment on vindica la tasca realitzada i demana que ha de merèixer la màxima confiança respecte a d'altres valoracions econòmiques foranes.²⁵ Talet, ferm defensor de mantenir Tous, tal com posa de relleu a la crònica, respondria així a tots aquells interessats, tant dins com fora de la comunitat, que la venda reeixís.²⁶ Durant aquest període el veiem novament relacionat amb la documentació, ja sigui com a escriptent²⁷ o demanant trasllats d'escriptures a notaris de Barcelona (p. 293, 773).

Arribat l'any 1604, Francesc Talet ja comptava amb trenta anys d'antiguitat en el monestir, la major part dels quals dedicats, a banda de l'oració, a la documentació i a la comptabilitat. És un moment important perquè és aproximadament aleshores que decideix començar a escriure la crònica. A l'elecció d'aquell any surt escollit novament vicari de la comunitat, que té al capdavant un jove religiós, Narcís Vergés. Aquell trienni, que finalitza el primer dia de setembre de 1607, apareix en tots els capítols conventuals,²⁸ la qual cosa implica que no sortí del cenobi o bé que ho féu molt pocs dies.

24. ACA, *MH*, lligall 276, transcrit parcialment a Josep RIBA I GABARRÓ i Josep Maria CUYAS I TOLOSA, "El castell de Tous i el govern dels jerònims", p. 174-176. Malgrat que el títol del document indica que fou escrit l'any 1606, creiem que es tracta del mateix per tres raons. En primer lloc, perquè la referència que hi ha a la crònica és molt propera a aquests anys i si hi hagués hagut un altre memorial, n'hagués deixat constància. En segon lloc, perquè les dades dels delmes i d'altres emoluments són de 1594 fins a 1603. Finalment, perquè l'absència del cronista en els capítols conventuals compresos entre el 17 de març i l'11 de maig de 1603 bé podria atribuir-se a una estada a Tous per dur a terme l'esmentat memorial.

25. "Totas estas cosas, axí en summa nos ha aparegut notar en aquest memorial per a mostrar en elles lo fi que pretenen, que és lo profit y emoluments que cad-any trau lo senyor de Thous. Y si altre cosa diuen altres, no creem se'ls done més crèdit a ells que a aquest convent, puix de millor rahó o avem de saber millor nosaltres que ells, tenint-ho scrit en nostres llibres" (ACA, *MH*, lligall 276).

26. Possiblement d'aquests anys és un altre document escrit per Francesc Talet en què defensa que el monestir ha de demanar 2.000 lliures de renda com a preu per la venda de Tous. Basa l'argumentació en les 1.000 lliures de renda que es demanaren l'any 1570, quan el benefici que s'aconseguia del feu eren 500 lliures anuals. Com que ara havia augmentat fins a les 1.000 lliures —així es desprèn dels memorials de 1596 i 1603—, considera que "no seria sobrat demanar-ne dos milia lliures de renda, y no y ha que espantar-se de tal preu y estimació sobredita" (ACA, *MH*, lligall petit 107).

27. La coberta d'un volum de l'antic arxiu del monestir correspon a un fragment d'un pergami amb la inconfusible lletra de Francesc Talet (ACA, *MH*, vol. 4399). És un trasllat, signat pel notari Francesc Vidal el 24 de gener de 1603, d'un acte del 31 de maig de 1574.

28. ACA, *MH*, vol. 3834, f. 22v-28r.

Si hem de donar crèdit a la tradició assenyalada per Francisco de los Santos, Talet era ja, a principi del segle XVII, el corrector de cant de la comunitat.²⁹ Els múltiples comentaris disseminats al llarg de la crònica evidencien que la de músic va ser una faceta cabdal en el nostre personatge, inserit en un context en què la solemnitat de la litúrgia imposava una atenció especial al cant.³⁰ És des d'aquesta posició que s'entenen en tota la dimensió els judicis sobre alguns religiosos que el precediren en aquesta responsabilitat —elogiosos per a Miquel Galceran Garbeller (p. 486) o per a Pere Alzina (p. 426), severs per a Antoni Bertran (p. 506)— o sobre l'aprenentatge del cant o l'orgue (p. 235). ¿És casualitat que, entre els acompanyants del cardenal Riario a la visita que féu a la Murtra en el trienni de Miquel Mongia (1579-1582), tan sols esmenti Francisco Guerrero, un dels grans compositors del Renaixement espanyol (p. 630)? ¿I no s'està referint a si mateix quan, a propòsit del benefactor Miquel de Clariana, diu que “féu portar unes violes de arch que tenia en sa casa y per donar-li contento, ne aprengueren dos o tres religiosos, que és cosa fàcil per a qui sab cantar” (p. 732), la qual cosa va permetre a tres o quatre religiosos delectar musicalment el cardenal Pedro de Deza (p. 621)? Creiem que no ens equivoquem si pensem que un d'aquests religiosos “que, a més que cantaven destrament y tenían bones veus, sonaven unes violes de arch que eren de don Miquel de Clariana” era l'autor de la crònica.

El 1607 fou elegit prior novament Jeroni Ezquerria, acompanyat per Lluç Carbonell de vicari. Veiem aparèixer Francesc Talet com a integrant dels capítols conventuals fins al final d'aquell any, sense saber, però, l'ofici que tenia encomanat.³¹ Ara bé, en els més de cinc anys que s'escolen des del 16 de gener de 1608 fins al 22 de febrer de 1613, no surt a cap de les llistes de religiosos que assisteixen als actes capitulars.³² On era, aleshores?

Amb les dades actuals no podem respondre aquesta pregunta amb seguretat, però sí que podem apuntar algunes qüestions que hi estan relacionades i que permeten acotar les diferents possibilitats. Per començar, considerem molt improbable que la inassistència durant aquest llarg període de temps es pugui atribuir a l'exercici de la procura a Barcelona o a Tous.³³ A més, no tenim cap indicatiu de la seva presència

29. “Y así fue passados de treinta años Corrector mayor” (Francisco de los Santos, *Quarta parte de la historia de la orden de San Gerónimo*, p. 533).

30. *Constituciones*, p. 51.

31. ACA, MH, vol. 3834, f. 30v-31r.

32. ACA, MH, vol. 3834, f. 31v-48r.

33. Ens basem en el que es pot deduir de procuradors d'aquest període. Sabem que en el trienni 1598-1601 foren procuradors Lluç Carbonell i Joan Riera (p. 755) i es

ni a Tous³⁴ ni a la Murtra.³⁵ Descartem també que sortís de l'orde per voluntat pròpia o que fos enviat a algun altre monestir jerònim a causa de la imposició d'alguna mesura disciplinària perquè això entraria en contradicció amb la resta de dades conegudes de la seva trajectòria biogràfica, que el mostra perfectament integrat a la Murtra, com es trasllueix del fet que fos durant molts anys el mestre de novicis de la comunitat,³⁶ sobretot si es té en compte que aquesta responsabilitat solia recaure en un religiós especialment virtuós i observant.³⁷

Tan sols resta la possibilitat que residís en un altre monestir jerònim. Com que no consta que exercís de prior o vicari fora de Sant Jeroni de la Murtra,³⁸ el més versemblant és que residís en una altra casa religiosa de l'orde com a simple hoste, potser per desenvolupar-hi alguna tasca en la qual era expert. La nostra hipòtesi és que Francesc Talet estigué aquells anys a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.

La base d'aquesta suposició és que el 12 de setembre de 1610, en començar el priorat de Lluç Carbonell, la comunitat donà poders per gestionar afers temporals a Gabriel Torres i a Francesc Talet, el qual, tanmateix, no formava part de la nòmina de religiosos del capítol conventual que prengué aquella decisió.³⁹ Tenint en compte que s'havia

pot comprovar com formaven part d'un bon nombre de capítols conventuals en aquell període (ACA, *MH*, vol. 3834, f. 1r-14r). El mateix passa en el trienni següent, en que desenvoluparen aquestes obediències Lluç Carbonell i Gabriel Torres (apèndix documental I i ACA, *MH*, vol. 3834, f. 14v-22r). A més, en el capítol del 12 de març de 1608 (ACA, *MH*, vol. 3834, f. 32v) es diu explícitament que el procurador de Tous és Narcís Vergés.

34. La presència de Francesc Talet a Tous tan sols queda documentada l'any 1622 en el Llibre de la Cort d'aquesta població (ACA, *MH*, vol. 2490).

35. De fet, com s'analitzarà més endavant, tots els indicis apunten a una interrupció de la redacció de la crònica a principi de 1608. Tampoc no hem localitzat cap escrit o anotació que es pugui datar en aquests cinc anys en el que resta de l'antic arxiu monàstic a l'ACA.

36. Francisco de los SANTOS, *Quarta parte de la historia de la orden de San Gerónimo*, p. 533.

37. Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 100-101.

38. No apareix ni com a prior ni com a procurador en els actes capitulars dels jerònims d'aquells anys, segons informació que ens proporciona Fernando Pastor. D'altra banda, és significatiu, bé que no determinant, que no hi hagi cap notícia sobre això a Francisco de los SANTOS, *Quarta parte de la historia de la orden de San Gerónimo*, p. 533, que informa dels priorats d'alguns religiosos de Sant Jeroni de la Murtra en altres monestirs de l'orde, com Llorenç Daviu a Guisando i Vall d'Hebron (p. 532); i Narcís Vergés a Vall d'Hebron i la Murtra de València (p. 533).

39. Tant Gabriel Torres com Francesc Talet són considerats en el document "fratres conventuales dicti monasterii" (ACA, *MH*, vol. 3782, f. 26v-27r; AHPB, Francesc VIDAL, *Manuale decimum octavum omnium contractuum*, 1609, desembre, 28 - 1610, desembre, 24, f. 574r-574v).

d'ocupar d'algun assumpte de la Murtra, el més probable és que hi estigués relativament a prop. El monestir que millor acomplia aquest requisit era Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. A més, no era estrany que aquests dos monestirs jerònims catalans intercanviessin religiosos, tal com es pot comprovar al llarg de la crònica.

Com que Francesc Talet no apareix tampoc com a integrant dels capítols conventuals de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron,⁴⁰ l'explicació més raonable és que el nostre personatge residís al monestir veí sense que hi tingués vot actiu. Això explicaria que no aparegués als capítols conventuals de Vall d'Hebron i que els jerònims de la Murtra, malgrat no residir-hi, el poguessin seguir considerant com un dels seus frares conventuals.

El retorn a la Murtra ja era un fet el 14 d'abril de 1613. Aquell dia la comunitat decideix que tant Francesc Talet com Lluç Carbonell i el prior, Narcís Vergés, s'encarreguin de realitzar la capbrevació de Tous,⁴¹ per la qual cosa ja s'hi havia desplaçat a final de maig.⁴² La capbrevació va començar un any més tard, el 21 d'abril de 1614, i es va perllongar durant gairebé quatre mesos. El resultat és un capbreu, escrit per Francesc Talet, avui sortosament conservat.⁴³

40. Hem consultat capítols conventuals de l'any 1611 en un manual del notari barceloní Josep Safont (AHPB, *Manual*, 1610, desembre, [28] – 1611, desembre, 22). No apareix ni en el del 9 de gener, en què el prior era Macià Femades, ni en el de l'11 de desembre, encapçalat pel prior Jeroni Ezquerria.

41. “Lo convent és de parer de donar poder a alguns pares per a dita capbrevació, pux allí no poden assistir tots. Y axí, assenyalaren per lo sobredit a nostre pare prior fra Narcís Vergés, al pare fra Lluç Carbonell, y al pare fra Francesch Talet, per a que tots tres *simul et insolidum* púgan entendre en la capbrevació que se a de fer en lo lloc y terme de Tous” (ACA, *MH*, vol. 3834, f. 48v).

42. ACA, *MH*, vol. 3834, f. 49r i AHPB, Francesc VIDAL, *Manuale vigesimum primum omnium contractuum*, 1612, desembre, 25 – 1613, desembre, 24, f. 196v-197v.

43. ACA, *MH*, vol. 2492. El volum ocupa 262 folis —només els primers 165 estan escrits—, acaba amb un índex i fou clos pel notari Francesc Vidal. Al principi, hi ha una advertència que reproduïm per constituir una nova mostra del valor que atorgava a la cura en la documentació: “Primo, en l'any 1614 se capbrevà tot lo lloch de Thous, en la qual capbrevació se trobaren grans y graves dificultats, axí en los títols dels particulars y escriptures, com en alguns censos, y qui-ls avia de pagar per aver-se fetes tantes permutes y vendes entre ells y ab poca clarícia. Y per ço serà cosa molt convenient que quant se vendrà o permutarà alguna heretat o pessa de terra, que en la fi de aquest capbreu se note y-s fassa memòria —puix de indústria se ha dextat molt paper per aquest effecte—, dient y narrant breument qui l'à comprada, de qui, lo preu, los pactes y condicions y quin notari prengué lo acte ab lo dia y any. Y en los cors del capbreu, a ont estarà capbrevada dita pessa, fer un senyal o nota (*vide foli T*) y assò se fa perquè quant ajen de capbrevar altra vegada se trobarà molta clarícia y serà fer bona obra als vassalls, en què no pèrdan tant temps en cercar escripturas y actes, ni gastaren tant diners en notaris”.

A finals d'aquell any fou elegit com a prior del seu monestir de professió i, com a tal, assistí al capítol general de 1615.⁴⁴ D'aquest trienni destaquem dos esdeveniments per la transcendència futura del monestir. El més important és, sens dubte, l'adquisició feta per la comunitat de la torre Ribera de Santa Coloma de Gramenet, que completava el domini dels monjos al voltant del monestir, i que es gestava com a mínim des de 1606, quan els propietaris, el matrimoni format per Miquel Àngel i Magdalena Mitjavila, expressaren la voluntat que la torre passés als jerònims si s'arribava a un pacte satisfactori.⁴⁵

L'any 1617 ja s'havia arribat a una entesa⁴⁶ i només era necessari signar els documents corresponents davant els fedataris. Gràcies novament a la ploma de Talet, coneixem el sorprenent gir dels esdeveniments del dia 16 de febrer, quan el prior i Miquel Àngel Mitjavila esperaven en el domicili barceloní dels Mitjavila l'arribada de Magdalena que, "al punt que exia a vista dels dos, se ferí y perdé la paraula (cosa maravellosa y que causà gran admiració a quants la saberen que en aquell punt que avia de rematar aquest negoci, succeís una cosa tant peregrina)". Malgrat que es recuperà al cap de dues hores, Magdalena Mitjavila morí el diumenge següent, per la qual cosa quedava en suspens tot l'afer.⁴⁷ Malgrat que no trigaren a posar-se d'acord amb Miquel Àngel Mitjavila i a prendre possessió de la propietat,⁴⁸ la mort intestada de Magdalena dificultà la plena legalitat del procés, que finalment es va veure confirmat per sentència judicial l'any 1624.⁴⁹ L'altre

44. Per aquesta raó s'absentà del monestir durant els mesos d'abril i maig de 1615 (ACA, MH, vol. 3834, f. 55r-56v).

45. ACA, MH, vol. 3834, f. 27r.

46. Així, en data 10 de febrer el capítol acceptava les condicions pactades amb el matrimoni Mitjavila (ACA, MH, vol. 3834, f. 60r).

47. El propi Francesc Talet ho relata: "Ab tot axò, ab los remeys que s-i feren de prompte, al cap de dos hores, cobrà y parlà. Y tractant los cicunstants ab lo doctor que la curava que la fessen confessar y ordenar ses coses, digué lo metje que estava affadigada y la dexassen descansar y que després dinar se poria fer axò y que no seria res. Però no fonch verdadera la prophesia perquè al cap de una hora que avia cobrada la paraula, la perdé de manera que nunca més parlà y anà sempre pijorant fins que donà l'ànima a Déu lo diumenge següent a les nou hores de la tarda, que fonch a 19 de febrer del matex any 1617, sense poder dispondre de ses coses, axí spirituals com temporals. *Cujus anima requiescat in pace*" (ACA, MH, vol. 4402).

48. Els pactes són del 4 de març (AHPB, Francesc VIDAL, *Manuale vigesimum quintum contractuum*, 1616, desembre, 28 - 1617, desembre, 24, f. 170r) i la presa de possessió fou el dia següent (f. 171r-171v).

49. El jutge Joan Gallego, amb data 9 de novembre de 1624, va considerar provat que la voluntat de Magdalena era donar la torre als jerònims i que així seguia la voluntat testamentària de la seva mare, Violant Ribera, molt devota del monestir (ACA, MH, vol. 4400). Malgrat que no és la nostra intenció historiar aquesta important masia de Santa Coloma de Gramenet, avui integrada en un complex sanitari dedicat a malalts

assumpte destacat en el primer trienni de Francesc Talet a la Murtra és la decisió de construir una ermita dedicada a sant Climent perquè els fos propici en la provisió d'aigua. La construcció, però, es retardà fins a l'any 1673.⁵⁰

A la nova elecció la comunitat escollí Narcís Vergés com a prior i Francesc Talet com a vicari per tercera vegada. En aquest període, en el qual roman en el cenobi de forma continuada,⁵¹ té l'oportunitat novament de reprendre la redacció de la crònica, en la qual encara treballava l'any 1620 (p. 577). A la següent elecció, ja al 1621, torna a ser elegit vicari de la comunitat, amb Cristòfor Monterde com a prior. A l'any i mig, però, hi ha un canvi: Francesc Pomet ocupa la vicaria de la Murtra i Francesc Talet és desplaçat a Tous,⁵² on realitzarà funcions de procurador fins al final del trienni.⁵³ Així, consta com a mitjancer en un conflicte entre dos pagesos de la localitat⁵⁴ i exercint altres actes

mentals, sí que volem precisar algunes qüestions relacionades amb els propietaris. Quan els Mitjavila donaren la finca als religiosos de la Murtra, ja eren ancians (ACA, *MH*, vol. 4402); la mare, Violant Ribera i el seu marit, Joan Ribera, consten com a benefactors del monestir a mitjan segle XVI, tal com apareix a la crònica (p. 540-541); i l'avi, Francesc Vallès, comprà les terres l'any 1529 (ACA, *MH*, vol. 4399). Això impossibilita totalment la hipòtesi que la torre que els Setantí tenien a Santa Coloma de Gramenet —de la qual es fa ressò el cronista (p. 251)— es pugui identificar amb la torre Ribera, tal com s'ha especulat (Joan VILASECA I SEGALÉS, *Història general de Santa Coloma de Gramenet*. Barcelona: Metropol, 1985, p. 111, 241).

50. Encara subsisteix al capdamunt d'un dels turons del Serrat de les Ermites, després d'haver estat reconstruïda pel Centre Excursionista de Badalona (Jaume AYMAR I RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*. Badalona: Diputació de Barcelona, Ajuntament de Badalona, 1993, p. 42-44; Josep Maria CUYÀS TOLOSA, *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1972, p. 18).

51. Així es desprèn de l'assistència a tots els capítols (ACA, *MH*, vol. 3834, f. 63v-69v).

52. De fet, hi ha una incoherència en les dates a les actes capitulars de l'any 1622 (ACA, *MH*, vol. 3834, f. 72v): apareix abans la del 16 de juliol que la del 29 de juny, en què el vicari ja era Francesc Pomet.

53. "Proposa lo pare prior: lo pare fra Francesch Talet me à escrit de Tous que ..." (acte capitular del 19 de març de 1623, ACA, *MH*, vol. 3834, f. 75r).

54. Tal com es posa de manifest en l'únic fragment del Llibre de la Cort de Tous escrit per Talet: "A 5 de setembre de 1622 comparegué davant de mi, fra Francesch Talet, Bernat Ribaudim, convenient a Joan Codinachs, pagès de aquest lloch y donant quexa que quant lo dit Joan Codinachs regava lo seu hort propi dexava ubert lo seu tretallador y aviava la aygua per lo hort que vuy posseex lo dit Bernat Ribaudim ab dany notable de dit hort. Y dit Joan Codinachs al-legà que avia molt temps que ell usava de fer passar aygua per lo hort del Bernat Ribaudim. Y après de moltes dades y preses, se concertaren que dit Joan Codinachs fes un regaró per sò del seu o del seu hort, y declarant que las vimaneras que té dit Codinachs en lo hort són sues pròpies, y que lo Bernat Ribaudim no li pot demanar cosa acerca d'elles. Lo qual fonch concertat davant de mi, fra Francesc Talet, procurador del monestir de Sant Gerònym de la Murtra, estant presents per testimonis Melchior Morera, pagès, y Joan Mallol, texidor, tots dels present lloch" (ACA, *MH*, vol. 2490).

propis de la senyoria, com la destitució del sotsbatlle o la defensa dels interessos econòmics de la comunitat, tal com es posa de manifest en alguns capítols conventuals de 1622 i 1623.⁵⁵

A la tornada de Tous, ja a l'octubre de 1623, novament Narcís Vergés i Francesc Talet encapçalen com a prior i vicari el govern del monestir. Amb mig segle d'antiguitat a les espatlles, segurament Francesc Talet ja feia anys que desenvolupava el càrrec de mestre de novicis, o sigui, que tenia cura de la instrucció espiritual dels novicis i dels nous de la comunitat.⁵⁶

El 20 d'octubre de 1626 és escollit per segona vegada com a prior de Sant Jeroni de la Murtra. Fou un priorat molt curt, tan sols de set mesos i mig, a causa del cansament i la vellesa.⁵⁷ Podem imaginar-nos la resignació amb què degué acceptar el càrrec si tenim en compte l'expressió d'una certa indignació manifestada a la crònica davant els priors i oficials ancians que hi havia hagut en el monestir: “qui no se admirarà de veure que fàssan treballar a les persones velles, y que quasi no poden alçar los peus, y portar càrregues y officis que ya no poden fer-los ni regir-los?” (p. 362).

Aprofità l'assistència al capítol general de 1627 a Lupiana per sol·licitar al general la renúncia al priorat, petició que fou acceptada. En conseqüència, molt poca acció de govern va poder dur a terme Francesc Talet en aquest període.⁵⁸ El 7 de juliol Narcís Vergés tornava a ocupar la màxima responsabilitat del monestir. En menys de dos mesos, el cronista de la comunitat moria a la infermeria monàstica.⁵⁹

En conclusió, en els cinquanta-tres anys de jerònim —quaranta-vuit dels quals residint al seu monestir de professió—, hi distingim tres etapes clarament diferenciades. La primera és de formació com a religiós sacerdot d'una comunitat contemplativa (1574-1580). La segona s'ocupa de manera preferent de qüestions econòmiques del monestir, la

55. ACA, *MH*, vol. 3834, f. 74r-76r.

56. Francisco de los SANTOS, *Quarta parte de la historia de la orden de San Jerónimo*, p. 533.

57. Josep Maria CUYAS TOLOSA, “Apunts històrics de Sant Jeroni de la Murtra”, p. 8.

58. Tan sols consta un capítol conventual, que té data 10 de gener de 1627, en què s'acceptà la renúncia del batlle i del sotsbatlle de Tous (ACA, *MH*, vol. 3834, f. 81v-82r). El 12 de desembre de 1626 estava, juntament amb Narcís Vergés, al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, des d'on confirmà la decisió del capítol conventual de Sant Jeroni de la Murtra d'acceptar que el jutge Josep Ferrer intervingués en el plet que la comunitat tenia a l'Audiència contra Ramon Ortiz sobre el lloc de Concabella (AHPB, Francesc VIDAL, *Manuale trigesimum quintum contractuum*, 1625, desembre, 29 – 1626, desembre, 24, f. 542r-544v).

59. Josep Maria CUYAS TOLOSA, “Apunts històrics de Sant Jeroni de la Murtra”, p. 8.

qual cosa l'habitua a la documentació i als diferents afers temporals de la comunitat (1580-1604). A la darrera etapa ocupa els càrrecs de més responsabilitat del monestir: prior en dues ocasions i vicari en quatre (1604-1627). Una llarga experiència que no tan sols fou aprofitada per dur les regnes de la comunitat, sinó que també li permeté finalitzar amb èxit un projecte historiogràfic ambiciós centrat en el monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

L'OBRA

El Manuscrit

L'obra que editem es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA) i correspon al volum 2516 de la secció de Monacals d'Hisenda.⁶⁰ Es tracta d'un còdex en paper que conserva 264 folis, però que en tenia almenys nou més que han desaparegut.

El bloc primer i principal del manuscrit està format per la crònica pròpiament dita. Originalment ocupava 258 folis, des de la plana 1 fins a la 515 en la numeració del document, però se n'han perdut vuit: els set primers (p. 1-14) i un d'intermedi (p. 45-46). Sense separació amb el primer bloc, les dues planes següents (p. 516-517) són una continuació de la crònica, que només ateny el trienni 1604-1607, realitzada l'any 1678 per un frare anònim de Sant Jeroni de la Murtra.⁶¹ Aquesta part també està mutilada, perquè el text entre les dues planes no presenta continuïtat, la qual cosa indica que hi havia almenys un foli entre ambdues. Després hi ha dues planes en blanc. A la pàgina següent hi ha un advertiment molt posterior a la confecció de la crònica que indica que s'ha esmenat la numeració —saltava erròniament de la plana 408 a la 412— i que s'han modificat els índexs per aquesta causa.⁶²

Finalment, el document presenta tres índexs a dues columnes confeccionats per Francesc Talet, amb correccions, addicions i anotacions marginals d'altres mans posteriors. El primer, d'un foli, conté un catàleg cronològic de tots els priorats del monestir, que correspon

60. El manuscrit està també descrit a Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. 3, p. 330-331. En aquest apartat els números de pàgina fan referència a l'original.

61. L'hem transcrita a l'apèndix documental I.

62. "Se advierteix que los números posats en las taules de la altra plana estan errats des de foli 408 en avant, perquè en lloch de 408 posaren 412, per lo que estan avansats 4 punts, lo que se advierteix per lo curiós que voldrà cercar alguns dels títols posats en ditas taules. Ja estan adobats en las taules dits números y també en los fulls, pues des de foli 408, ja si à esmenat lo error y se segueix com se debia, 409".

també a l'estructura en capítols de l'obra.⁶³ El segon ocupa les tres planes següents i està dedicat als benefactors del cenobi, ordenats alfabèticament pel nom de pila.⁶⁴ El darrer presenta una llista completa alfabètica de matèries amb prop de cinc-centes entrades repartides en nou planes.⁶⁵ El document clou amb cinc folis en blanc.⁶⁶

El paper, sense marques d'aigua, presenta una mida de 335 × 240 mm. La caixa d'escriptura varia entre les planes, però se situa generalment a l'interval [250-260] × [175-185] mm. L'escriptura és la de l'autor de l'obra, Francesc Talet, ja que la lletra coincideix amb la d'altra documentació procedent de l'arxiu monàstic redactada per ell, com hem analitzat al capítol anterior. La tinta és negra. El nombre de línies per plana completa oscil·la entre vint-i-sis i trenta-set.

El manuscrit està enquadernat amb pergami blanc folrat amb paper en blanc per la part interior. En contrast amb el paper del manuscrit, en bon estat de conservació, el relligat presenta importants deficiències: el llom del llibre ha desaparegut i alguns plec i folis han quedat despegats, sobretot al principi.⁶⁷ Aquí creiem que rau la pèrdua

63. Cada priorat queda identificat pel nom del prior, acompanyat amb el número de vegades que havia estat prior fins aleshores i la pàgina on comença el capítol corresponent. El títol d'aquest índex és: "Taula o catàlogo dels priors que ha tingut aquest monestir de Sanct Gerònim de la Vall de Bethlehem, àlias de la Murta, des de sa fundació".

64. Hi ha vuitanta entrades, agrupades per la lletra inicial, que està escrita a la part superior de cada grup. El títol d'aquest índex és: "Taula dels benefactors d'esta casa dels quals se fa memòria en diverses parts de aquest llibre". Segueix el comentari "Los números significan las pàgines", al qual una mà posterior afegí "per noms de fonts estan posats".

65. Com a l'anterior, en aquest índex també hi trobem cada lletra a manera de títol seguida de les matèries que hi comencen. L'encapçalament és: "Taula de las matèrias més principals de què-s tracta en aquest llibre". Transcrivim l'índex corresponent a la lletra G perquè es pugui apreciar el nivell de detall contingut en aquest apartat —separem cada línia mitjançant el símbol "p"—: "Galceran Bertran y sa muller cremats per heretjes, 135 / Germandat de Cartoxa y de predicadors, 124; de Montserrat, 165; de Vall de Hebron, 176; dels frares menors, 183; de Montalegre, 194; de Sancta Engràcia, 230; de Scala Dei, 292 / Gra y Concabella stabliren, 12, 33; los motius per què-s féu, 13; y vide foli 117 / Guerras de Cathalunya, 57 / Guix se feya per a vendre, 70 / Granjas se donen als frares, 480 / Grech novici de singulars habilitats, 301, y molt feo".

66. Entre les planes 356 i 357 hi ha un full petit solt sense cap relació directa amb l'obra. Escrit per les dues cares, hi ha un conjunt d'anotacions fetes al segle XIX sobre aspectes econòmics, patrimonials i religiosos del monestir, d'alguns dels quals es donen referències documentals a llibres de l'antic arxiu de Sant Jeroni de la Murtra, però cap directament de la crònica de Francesc Talet.

67. Concretament, els plec formats per les planes 15-26, 29-44, 47-58; el format pels dos folis entre la plana 517 i l'anotació sobre la numeració; el plec que inclou els darrers onze folis del manuscrit; i els folis solts corresponents a les planes 27-28, 59-60, 93-94 i 107-108.

dels folis inicials. No va ser Francesc Talet qui va escriure el títol que hi ha a la coberta, amb tinta marró, actualment molt tènue: “Llibre primer en lo qual estan continuats tots los que són estats priors y lo que en son temps ha succehit, des de l’any 1413 fins lo any 1604, a hon se tròban moltes notícias y cosas curiosas, ab sa taula a l’últim, escrit per lo senyor fra Francesch Talet,⁶⁸ prior que fou dos vegades del present monastir de la Murta [...],⁶⁹ continuant en lo libre segon per lo pare fra Diego Garcia”. Just sota el títol hi ha escrit “Nº 17”. Una mica més avall, centrat, s’hi ha afegit modernament en llapis la signatura actual del document: “Monacales Hacienda 2516”. En una posició inferior, a mitja plana, a la dreta, hi ha escrit “Jerónimos”.

En tot el primer bloc del text la numeració és per planes, amb caràcters aràbics i se situa a l’extrem superior —dret al recto i esquerre al verso. A causa del desgast dels vèrtexs superiors d’alguns folis, la numeració original de vegades no hi és o es llegeix parcialment. Per aquesta raó a la plana 16 s’ha posat el número modernament en llapis. En força casos, no tots, s’identifica clarament el traç de l’autor. Tal com informa l’anotació immediatament anterior als índexs, la numeració original passava erròniament de la plana 408 a la 412, la qual cosa es va esmenar amb l’eliminació de la numeració anterior amb una taca de tinta —que en molts casos ha provocat un forat en aquella posició, al vèrtex de la plana— amb un simple ratllat i l’escriptura del nou número, o en la modificació de la darrera xifra de la numeració original.

Un cop finalitzat el bloc de la crònica pròpiament dita, la numeració continua en bolígraf blau per a les dues planes següents (p. 516 i 517); s’interromp per a les tres següents —les dues en blanc i la de l’anotació sobre la correcció de la paginació—; i es reprèn al primer índex, en què trobem, novament amb bolígraf blau, les planes 519 i 520. A partir d’aquí els folis ja no estan numerats.

És molt remarcable el gran nombre d’anotacions marginals presents en el manuscrit. Se n’han comptabilitzades 1.658, la qual cosa suposa una mitjana superior a tres per plana. La immensa majoria d’aquestes anotacions marginals no formen part del text pròpiament dit, sinó que tenen com a finalitat la localització ràpida de la temàtica que tracta la crònica en un determinat fragment. N’hi ha que foren escrites per l’autor, d’altres que foren modificades o ampliades respecte

68. S’ha llegit també “Valet” (Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. 3, p. 330), perquè la part superior de la grafia està quasi desapareguda. Al nostre entendre, però, s’hi aprecia molt feblement un traç vertical que duu a la lectura de “Talet” o “Falet”.

69. Segueixen deu espais amb grafies il·legibles.

al que havia posat el cronista, i un darrer grup que són noves anotacions de diferents mans. Sempre se situen al costat dret del recto i a l'esquerre del verso. Al marge contrari, l'intern, en moltes planes hi trobem línies verticals intermitents, algunes vegades acompanyades per figures geomètriques senzilles, com creus, rodones, rombes, etc. Aquests traços poden ocupar la totalitat o només una part del marge de la plana. Altres planes no en tenen. No hem pogut trobar una explicació plausible a la irregularitat d'aquest element en el manuscrit.

A diferència dels marges, el text central de la crònica no fou modificat per altres mans, si exceptuem alguns petits afegits que no alteren gens el relat. En aquest sentit, els retalls de paper enganxats sobre les planes 59, 65, 82 i 325, que ocupen entre una i cinc línies, foren possiblement obra del propi autor per esmenar el que havia escrit i evitar un ratllat excessiu, ja que el text no hi presenta cap discontinuïtat.

Els títols dels capítols es troben a la part superior de totes les pàgines. No presenten cap element que els destaquï de la resta del text. Dels cinquanta-cinc capítols dels quals tenim el començament, tots excepte els tres primers (p. 19, 20, 42) compten amb un espai quadrat per a una caplletra, que té una alçada de cinc línies de text, bé que en alguns casos arriba fins a sis i un, excepcionalment, només és de dos (p. 50). En tres ocasions l'espai ha quedat buit i s'ha escrit una majúscula de la mateixa grandària que la resta del text (p. 113, 120, 418). En la resta de casos, menys a la plana 466, on s'escriu "Luego", és ocupat per una única caplletra, que entre les planes 59 i 109 està requadrada. Justament són les caplletres d'aquest darrer interval, tretze en total, les que estan més ben treballades. La resta, en canvi, presenten un traç irregular, imperfecte i geomètricament poc definit, que elimina l'efecte distintiu propi de les caplletres. Al final de quatre capítols (p. 58, 64, 95 i 292), l'autor va escurçar de forma progressiva les darreres línies de forma simètrica respecte als dos costats, la qual cosa provoca que el text causi l'efecte d'un triangle invertit.

El manuscrit sembla que no va ser consultat fins al final de la dècada de 1960 o principi de la de 1970, quan Josep Maria Cuyàs realitza transcripcions de fragments per a la revista *Amistad* i l'utilitza també a bastament quan reedita l'any 1972 un resum històric del cenobi.⁷⁰ Amb anterioritat es donava per perdut, tal com ho afirmava pels volts

70. A diferència d'aquesta segona edició, a la primera, de l'any 1943, no hi ha cap fragment procedent de la crònica de Francesc Talet (Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Barcelona: Raluy, 1943).

de 1962 l'historiador badaloní Joaquim Font i Cussó.⁷¹ Si aquest fet ja resulta sorprenent en si mateix, encara ho és més si es té en compte que Font va poder consultar la segona part de la crònica (1604-1705), escrita pel frare aragonès Diego García, que avui no està inclosa en les obres de procedència jerònima de la secció de Monacals d'Hisenda de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.⁷²

La finalitat

Malgrat la pèrdua del pròleg, en què l'autor devia explicar els motius que el dugueren a escriure una obra d'aquestes característiques, alguns fragments permeten fer-se una idea de l'objectiu pretès. N'hi ha dos de molt destacats en què es parla directament de la intencionalitat i de la iniciativa. En el primer, el cronista diu que “no és de mon intent, com diguí en lo pròlech, escriure vidas de sancts, sinó posar en memòria las cosas que los priors d'esta casa feren més senyaladas en sos triennis o en lo temps que ells foren priors” (p. 192).

El segon ve a col·lació d'una anotació que Benet Rosseta, religiós de Sant Jeroni de la Murtra, escrigué a final del segle xv en un volum d'escriptures anomenat Capbreu Vell. Afortunadament, tant el volum com

71. També reporta una informació semblant Torres Amat, que diu de Talet que va escriure unes memòries del monestir de la Murtra perdudes l'any 1822 (Fèlix TORRES AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes*. Barcelona: Impr. de J. Verdaguer, 1836, p. 612-613).

72. No ens podem estar de referir les paraules de Font i Cussó, en què deixa ben clar que tenia a disposició el segon volum i no el primer, o sigui la situació inversa a l'actual: “Fa una colla d'anys que vaig decidir anar a escodrinjar papers vells a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, en busca d'un pintor set-centista, nom que certament vaig trobar; remenant, per llarg temps, una colla de lligalls monacals, plens de pols, que jo no tinc dubte que mai no havien estat tocats per obrir-los. La major part d'aquests lligalls corresponien a documentació procedent del monestir de Sant Jeroni de la Murtra, i, entre la documentació examinada, vaig trobar, quelcom mutilat i desfet, el segon volum de les cròniques del dit monestir de la Murtra. El primer volum, ara perdut, fou escrit pel pare fra Francesc Talet; el segon volum ho fou pel pare fra Diego Garcia, oriünd d'Aragó, el qual va començar la narració on acabava el primer; o sigui, en l'any 1604, si bé la recopilació dels fets que menciona la va començar uns anys més tard” (Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*. Badalona: Museu de Badalona, 1980, p. 214). Semblaria un error si no fos perquè realment els treballs sobre el monestir són del segle xvii i transcriu fragments d'un document que té totes les característiques d'una crònica. Malauradament, ni Font i Cussó ni Josep Maria Cuyàs van donar la signatura de l'original, per la qual cosa resulta molt complicat seguir-ne la pista. La situació actual d'il·localització d'aquest segon volum ja devia ser una realitat abans de 1973, quan no es menciona en un treball que inventaria la documentació jerònima a l'ACA (María Mercedes COSTA, “Los documentos de la orden de san Jerónimo en el Archivo de la Corona de Aragón”, *Studia hieronymiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 2, p. 665-675).

la citació s'han conservat⁷³ i proporcionen una pista fonamental per entendre el propòsit de Francesc Talet, que hi veié reflectit el seu pensament quan la llegí després d'haver iniciat la crònica. Rosseta va decidir deixar constància escrita dels afers temporals que havia de gestionar com a procurador de la comunitat perquè així els religiosos que se n'haguessin de fer càrrec amb posterioritat poguessin conèixer-los amb la màxima facilitat i comoditat. Rosseta advertí de la necessitat d'aquesta mesura i de les conseqüències negatives de no portar-la endavant. Francesc Talet no tan sols es fa ressò d'aquesta opinió, sinó que va més enllà quan assegura que, malgrat els avisos, dubta que se segueixi aquest consell perquè la naturalesa humana tendeix a la comoditat i no es preocupa de l'esdevenidor.⁷⁴

L'advertència, doncs, de Benet Rosseta conté la raó per la qual el cronista "emprenqués un treball com aquest, per a que-s posassen en memòria de aquí avant totes les coses més principals y dignas de notar que-s farían en cada trienni, per a que no s'oblidassen tant fàcilment" (p. 229). Val a dir, però, que si el propòsit de Benet Rosseta es va traduir en un recull d'onze referències de la seva activitat de dos anys com a procurador (1481-1483),⁷⁵ Francesc Talet va anar molt més lluny, ja que el període objecte d'estudi s'amplia a gairebé dos segles (1413-1604) i abasta mig miler llarg de planes. A més, no es limita únicament a llistar notícies procedents de documents de l'arxiu, sinó que intenta bastir un discurs sobre l'evolució de la trajectòria històrica del monestir amb la recollida i selecció de totes aquelles dades que té

73. Transcrivim l'anotació de Benet Rosseta en el Capbreu Vell per la seva especial significació per al cronista: "Car per ignorància moltes coses se perden e la obblit és causa de mols mals, per ço ab la ajuda de Nostre Senyor Déu, pare e font de tota veritat, yo, frare Benet Rosseta, novellament elet en procurador, he deslberat fer memorial de tots los contractes e actes notables e assenyalats que durant lo temps de la procuració e administració se faran e-s seguiran, e açò per subvenir a la mia dèbil memòria e perquè als sdevenidors clarament la veritat de les coses passades sia mostrada. E cament prech als qui a mi succehiran en dit offici vullen continuar la present obra, car molt és hùtil a les congregacions e covents en los quals envides negú no sap ne-s cura dels fets e negocis de la casa sinó aquells a qui specialment ne és donat càrrech. Los quals, deffunts, aquells qui après succehexen ab gran treball administren e regexen e de moltes coses són congoxats, convenguts e a voltes iniustament condempnats per no saber ne poder ésser informats de la veritat dels actes e coses passades" (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 188r).

74. "Però per més que ell u pregue y yo u suplique, dubte que se'n fassa res, per lo que veem que cada hu estima més sos gusts y entreteniments particulars que no lo bé comú; y no volen abaxar ni apocar sos gallarts enteniments en coses tant desgustades, podent fer estes y aquelles coses ab facilitat, puix ara de aquí avant no tenen que notar sinó las presents" (p. 229).

75. ACA, *MH*, vol. 3833, f. 188r-189v.

a l'abast a l'arxiu monàstic. Ara bé, algunes de les característiques de les notícies aportades per Rosseta es conserven en l'obra de Francesc Talet, com és el resum dels actes —no hi ha transcripcions literals— i les referències documentals de les escriptures (data i notari), segurament per facilitar una recerca a qui volgués conèixer-ne més detalls.

L'autor pretén, per tant, escriure una història de Sant Jeroni de la Murtra des de la fundació fins a l'any 1604 amb el propòsit de deixar constància dels esdeveniments més remarcats i de constituir una referència bàsica a la qual els religiosos poguessin acudir per trobar informació sobre els afers temporals del monestir abans de consultar les escriptures de l'arxiu. Malgrat la tendència a opinar sobre molts dels aspectes relacionats amb la vida monàstica, l'autor remarca sovint que no vol entrar en consideracions allunyades de la narració dels fets històrics: els sermons, les prèdiques,⁷⁶ l'hagiografia⁷⁷ o altres matèries⁷⁸ no formen part de l'abast o l'àmbit de l'obra. Les opinions personals, que analitzem més endavant, mostren sovint una visió pedagògica que l'autor extreu de la història i que hauria de servir d'exemple a les futures generacions de religiosos del que cal o no cal fer.⁷⁹

Gràcies al segon fragment no tan sols podem conèixer la intencionalitat, sinó que també s'evidencia que la iniciativa del projecte correspon a l'autor. Fixem-nos en l'ús de les expressions “me mogué en mon enteniment” o “yo emprengué un treball com aquest”, que denoten una motivació personal. Res no fa sospitar que al darrere hi hagi un encàrrec o una ordre procedent dels superiors jeràrquics, ja siguin del monestir (prior, vicari) o de la congregació (general, definitori, etc.), ja que no s'addueix cap raó externa.

Vol dir això que els superiors jeràrquics, especialment el prior, no hi van tenir res a veure? Ben segur que sí. El prior era el responsable

76. “Y no tenim que predicar, puix assí no fem offici de axò” (p. 306); “però dexem ara lo offici de predicador y vingam al propòsit per què-s diu assò” (p. 308); “però axò, allà, a la fi de cada hu, se veurà; y axí, no tenim que judicar a uns ni altres, que aquex offici Déu, Nostre Senyor, se l'à reservat per a sí sol” (p. 330); “y no y ha per a què assí al-legar tests ni auctoritats, que no escrivim casos de conscièncias ni doctrinas, sinó memòries d'esta casa” (p. 442).

77. “Però com no és de mon propòsit escriure vidas de sancts, no y ha per a què allargar més la ploma acerca de aquest subiecte” (p. 304).

78. Arran de l'opinió que alguns tenen que els monestirs, en l'exercici de la caritat vers els més pobres, el que fan realment és criar lladres, diu: “dexem aquesta qüestió per als que govèrnan repúblicas” (p. 281).

79. “No-m pesa de aver-me detingut en aquesta digressió, que per ventura, algú ho llegirà que li donarà ànimo per fer guardar les costumes dels vassalls” (p. 506); “y perquè-s sàpia més distinctament, diré més per menut lo que passà, perquè si acàs se succehia altra cosa semblant, tinguen exemplar que imitar” (p. 661).

espiritual de tota la comunitat i havia d'estar al corrent de les activitats dels religiosos, sobretot d'una d'aquesta envergadura, amb els anys de treball que comportava, i realitzada pel màxim col·laborador en el govern del monestir, ja que Talet exercia aleshores de vicari (1604-1607). Però una cosa és conèixer i donar una aprovació més o menys tàcita a una activitat, i una de molt diferent és ser-ne l'impulsor.

A més, aquest és un aspecte que es desprèn de la lectura de l'obra, molt rica en comentaris que expressen les opinions de l'autor, mai de la institució en el seu conjunt, ni tan sols de la comunitat jerònima. L'enfocament realista de la història, que no defuig els fracassos i els errors comesos pels religiosos, indiquen clarament que no es busca una visió exemplar i moralitzant, com és habitual en altres obres encarregades des dels estaments superiors dels ordes religiosos. Per tant, la supervisió del prior sobre l'obra de Francesc Talet, si n'hi hagué, no tingué una repercussió significativa ni tampoc sembla que limités la llibertat d'expressió del cronista.

Aquesta llibertat fou possible, entre d'altres coses, perquè no hi havia cap intenció de publicar l'obra. No tenia sentit que sortís del perímetre de Sant Jeroni de la Murtra perquè als únics a qui podia servir era als seus religiosos, que eren exclusivament el públic a qui l'autor s'adreçava.⁸⁰ El volum formaria part de l'arxiu monàstic —no de la biblioteca— i quedaria a l'abast dels caixers, dels arxivers o dels procuradors. Constituïa una eina de consulta útil per assabentar-se ràpidament de les fites principals dels episodis més destacats del monestir, amb la inclusió de referències documentals que havien de servir de guia per ampliar la informació mitjançant altres fonts. Que l'obra havia estat pensada també perquè servís de consulta sobre afers específics (una venda, un plet, una concòrdia, etc.) ho posa de manifest la indexació de l'autor i les nombroses notes marginals que indiquen la temàtica tractada. Aquestes anotacions foren ampliades posteriorment per altres religiosos que de ben segur pogueren aprofitar la ingent tasca duta a terme per Francesc Talet.

Tanmateix, una de les principals virtuts de l'obra és que aquesta finalitat de consulta específica conviu amb la possibilitat d'una lectu-

80. Seleccionem alguns fragments en què s'evidencia que el públic objectiu són els religiosos de la comunitat: "No serà mal avis assò per un prelat qui assò llegirà" (p. 491); "no-m pesa de aver-me detingut en aquesta digressió, que per ventura, algú ho llegirà que li donarà ànimo per fer guardar les costumes dels vassalls" (p. 506); "algunes coses extravagans succehiren en aquest trienni de què és bé ne fassam memòria, perquè porà ser que serviran de major cautela a nostres successors" (p. 543); "però qui volrà saber-les, porà llegir-les en lo calax de les scriptures de Thous, en lo nostre arxiu" (p. 548).

ra seqüencial i completa. Aquí és on Francesc Talet demostra la seva aptitud d'historiador i de narrador de fets històrics, en seleccionar, interpretar i donar coherència al conjunt de dades que tenia a la seva disposició per elaborar un discurs que va molt més enllà de l'estricta enumeració d'esdeveniments del passat. ¿A què, si no a aquest fet, hem d'atribuir la inclusió d'una gran quantitat de dades que ja no tenien interès pràctic per a un oficial del monestir dels segles XVII o XVIII? Si únicament hagués volgut realitzar una guia de consulta per a aquells que volien conèixer algun aspecte concret del monestir, s'hagués pogut limitar a realitzar uns annals. En canvi, Francesc Talet dirigí els esforços a bastir un treball historiogràfic en el sentit modern de la paraula, amb l'objectiu d'incloure aquelles dades que obtenia de les fonts documentals que fossin rellevants per interpretar i entendre l'evolució econòmica, religiosa, social o cultural de Sant Jeroni de la Murtra.

A causa de la idiosincràsia particular i individual de la primera crònica de Sant Jeroni de la Murtra, les referències externes a l'ingent treball que va desenvolupar Francesc Talet són pràcticament nul·les i tot el que podem arribar a conèixer de la crònica ho hem de llegir a les seves pròpies planes. En aquest sentit, és altament significatiu que l'historiador jerònim Francisco de los Santos, quan va glossar la figura de Talet, no en féu cap esment.⁸¹

L'estructura

La crònica està dividida en capítols que corresponen als mandats dels priors del monestir al llarg del període historiat (1413-1604). Els conservats al manuscrit són cinquanta-set, als quals s'ha d'afegir el pròleg i dos capítols inicials, desapareguts perquè ocupaven les primeres catorze planes, i dels quals tenim notícia gràcies als índexs de priors i de matèries realitzats per l'autor al final de l'obra i per referències en el text a aquestes planes inicials. A través d'aquestes notícies indirectes podem fer-nos una idea força aproximada del que hi havia.

En el pròleg, que ocupava les planes 1-6,⁸² s'explicava l'origen del monestir des de la vinculació de Bertran Nicolau amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, l'acta fundacional —béns dotals, obligacions de la comunitat, pactes, protecció per part dels consellers de Barcelona— i

81. Francisco de los SANTOS, *Quarta parte de la historia de la orden de San Gerónimo*, Madrid, 1680, p. 533.

82. Les anotacions de les planes que donem a continuació procedeixen del catàleg dels priors i corresponen al manuscrit, no a la present edició.

la seu inicial a la casa Descortey, on les condicions no s'adequaven a les exigències de la vida monàstica.⁸³

El primer priorat correspon a Joan Pons (1413-1415)⁸⁴ i ocupava la plana 7. Només consta que s'hi explicava la procedència dels monjos i frares que fundaren Sant Jeroni de Montolivet.⁸⁵ El següent capítol, el del priorat de Joan Tomàs (1415-1418), comprenia les planes 8-13 i incloïa informació sobre el trasllat des de Montolivet fins a la Murtra—causes del canvi, llicència del fundador, venda de la casa Descortey, avantatges de la casa de la Murtra i posterior adquisició— i l'establiment dels llocs de Gra i Concabella.⁸⁶ Del següent capítol tan sols falta la primera plana (14), en què es donava notícia del plet que la comunitat tingué a causa dels esmentats feus segarrencs,⁸⁷ que és seguida per la mort i vicissituds del llegat del fundador del monestir, Bertran Nicolau.

Els capítols es dediquen, com hem comentat, al mandat d'un prior al capdavant del monestir, que podia ser com a màxim de tres

83. Les referències originals a l'índex de matèries a aquestes primeres sis planes del pròleg són les següents: a la plana 1, "Bertran Nicolau volgué acabar lo monestir de Vall de Hebron"; a la plana 2, Bertran Nicolau "dóna-li nou mília sous y dos-centes lliures" i el "monestir de Montolivet se edificà"; a la plana 3, Bertran Nicolau "fundà lo monestir de Montolivet y-l dotà de 14 mília lliures", "tenia comprats los llochs de Gra y Concabella per 4 mília lliures" i el que "costaren les possessions d'ell, 19.400 sous" (Montolivet); a la plana 4, "los pactes que volia se guardassen en la fundació" o "pactes del fundador quant edificà lo monestir"; i a la plana 5, "Consellers de Barcelona són protectors d'est convent". En el text trobem una referència a la plana 1 sobre la fundació de Sant Jeroni de Montolivet (p. 17), dues a la plana 3 sobre la dotació (p. 32 i 48) i una a la plana 6 sobre els pactes i condicions de la donació dels castells i llocs de Concabella i Gra (p. 33).

84. El priorat de Joan Pons no va arribar al trienni, ja que consta que Joan Tomàs era el prior del monestir quan se celebrà el primer capítol de l'orde l'any 1415 (Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*. Badalona: Museu de Badalona, 2006, p. 123).

85. A l'índex de matèries, associat a la plana 7, només apareix "frares de Cotalba y Vall d'Ebron fundaren esta casa".

86. Les referències originals a l'índex de matèries d'aquest capítol són les següents: a la plana 8, Bertran Nicolau "donà llicència per a que lo monestir se fes en lo mas de la Murta"; a la plana 9, referit a Montolivet, "dexaren-lo per falta de aygua y llenya"; a la plana 10, "Casa Dezortey venuda a don Blasco de Castellet per mil y deu lliures" i "Monestir de la Murta y ses commoditats"; a la plana 11, "Casa de la Murta compraren", "de qui era", "costà 1.925 lliures" i "la possessió d'ell"; a la plana 12, "Gra y Concabella stabliren"; a la plana 13, Bertran Nicolau "consentí lo stabliment que féu lo convent de Gra y Concabella" i "los motius per què-s féu" aquest establiment. En el text trobem una referència a la plana 10 sobre la venda de la casa Descortey (p. 37) i una altra a la plana 13 sobre l'establiment dels llocs de Concabella i Gra a Elionor Sescomes i Joana Torramorell (p. 33).

87. Així ho indiquen tant l'índex de matèries—"Plet de Gra y Concabella"—com la referència original de la p. 32.

anys, tal com estipulava la normativa de l'orde jerònim. Tanmateix, algunes circumstàncies podien escurçar aquest període: mort, renúncia o destitució a càrrec del general. Aquesta organització presenta una única excepció en el capítol dedicat als triennis consecutius de Romeu Borrell (1424-1456) —en realitat no foren tals perquè al cronista no li constava que Joan Febrer fos prior entre 1433 i 1436—⁸⁸ perquè les fonts documentals no permetien a l'autor distingir a quin trienni corresponien les dades, per la qual cosa afirma que “no puch guardar l'orde que tinch determinat de guardar en los altres, que y aurà més distinció y clarícia, perquè's sàpia en quin temps y en quin any se feyen les coses d'esta casa” (p. 140).

La dependència de les fonts documentals provoca que la llargada dels capítols augmenti a mesura que l'obra avança. Se sumen dos aspectes en aquesta direcció. D'una banda, la documentació generada es va anar desenvolupant i perfeccionant gradualment; de l'altra, a partir de la segona meitat del segle XVI és cada cop més freqüent l'aportació de fonts no documentals, com les tradicions orals o la pròpia experiència de l'autor com a integrant de la comunitat. Així, la part dedicada al segle XV (1413-1501) ocupa poc més del 23% del conjunt de l'obra, la meitat de la proporció corresponent a la seva extensió cronològica (46,1%); la primera meitat del segle XVI (1501-1551) representa un 32,4%, una mica per damunt de la seva proporció temporal (26,2%); i el període final (1551-1604) comprèn un 44,5% del total de la crònica quan tan sols representa un 27,7% del període historiat.⁸⁹

Els capítols presenten un esquema definit i flexible: l'estructura respon a una certa ordenació dels materials⁹⁰ totalment compatible amb extenses digressions a propòsit de qualsevol tema que el cronista considera oportú introduir.⁹¹ D'aquesta forma s'encabeixen les diferències de quantitat i qualitat de les dades segons els capítols. A grans trets

88. Vegeu p. 138.

89. S'inclou en aquests càlculs el pròleg com a part del segle XV, ja que s'hi detallava la fundació del monestir. El capítol més curt de tota l'obra és el del trienni de Joan Pons (una plana) i el més llarg és el primer priorat de Llorenç Daviu (trenta-tres planes).

90. “Perquè tornam a nòstron ordinari y modo de proceir” (p. 364); “tornant ara al que toca al govern de aquest trienni, segons lo orde que he tingut en los demés, dich que” (p. 530).

91. Per exemple, a l'apartat d'obres i despeses del trienni de Miquel Mongia fa una extensa descripció de dotze planes (p. 620-635) de les estades de l'emperadriu Maria i dels cardenals Deza i Riario arran de l'arranjament i posada en servei de la nova hostatgeria monàstica. O la llarga descripció d'un dels benefactors més pròdigs, el cavaller barceloní Miquel de Clariana, al qual dedica cinc planes (p. 730-734) no a la part d'ingressos i benefactors, sinó a la d'obres i despeses, perquè l'introdueix a propòsit de la construcció de la torre prioral.

podem distingir els set grups següents: procés d'elecció del prior i oficials, incorporació de nous religiosos, despeses econòmiques, ingressos econòmics, plets judicials, fets extraordinaris i conclusió. Aquest esquema no és rígid —els grups no estan separats en el text, que és continu al llarg de tot el capítol—, sinó que s'adapta a la idiosincràsia pròpia de cada priorat i, especialment, al tipus d'informació continguda. Per exemple, no sempre hi ha plets judicials o de vegades no fa un resum del mandat d'un prior si exercí el càrrec més endavant.

La primera informació correspon al procés d'elecció i confirmació dels càrrecs principals del monestir. Aquí l'autor, quan en disposa, proporciona dades sobre qui foren els confirmadors, les vicissituds del procediment —puntualitat dels confirmadors, viatges per buscar els escollits que resideixen en altres monestirs, imposició de candidatures, destitucions, etc.— i els religiosos elegits prior, vicari, procuradors i caixers. També s'inclouen, quan escau, els canvis produïts en els càrrecs de vicari, procurador i caixer abans de la següent elecció prioral. De vegades s'aprofita per presentar biogràficament algun dels que ostenten aquests càrrecs, especialment els procuradors amb pocs anys d'hàbit, com Joan Say (p. 174) o Gaspar Fontarnau (p. 302), o els priors que no són professors del monestir, com Cristòfor de la Torre (p. 603).

A continuació, l'autor insereix la llista de noves incorporacions a la comunitat per via de vestidura d'hàbit, professió o contracte de donació. És aquest un apartat que es va enriquint enormement al llarg de l'obra. Si dels primers temps només se sol aportar el nom, a la segona meitat del segle *xvi* apareix amb regularitat la procedència geogràfica del novici i alguns trets sobre les seves aptituds, caràcter o personalitat, així com també es dona notícia d'aquells religiosos que abandonen el monestir. La informació sobre les defuncions dels religiosos tan sols apareix en aquest apartat de forma regular a partir del tercer quart del segle *xvi*. Amb anterioritat sol aparèixer lligada a alguns episodis de grans mortalitats en el cenobi, com la provocada per la pesta de 1490 (p. 247) o la de l'aigua contaminada de 1571 (p. 580).

Els dos apartats següents són molt genèrics. El primer de tots, el que hem indicat amb el títol de despeses, inclou una gran varietat d'informació, tota aquella que pogués sorgir dels llibres de despeses de l'arxiu monàstic: obres, compres relacionades amb el parament litúrgic (calzes, custòdies, canadelles, etc.), amb el menjar (blat, bestiar, etc.), amb el vestuari dels religiosos o amb l'hospital (matalassos, màrfegues, etc.), viatges, llibres, costos associats a l'exercici de la justícia criminal a Tous, etc. De les obres se'n parla en gairebé tots els priorats, per la qual cosa es pot tenir una idea global de l'evolució arquitectònica del

cenobi i dels altres béns immobles dels monjos (torre de Montcada, procura de Barcelona, castell de Tous i rectoria de Reixac). També hi trobem notícies sobre compres rellevants per al patrimoni del monestir: la senyoria de Tous (p. 283-290), la rectoria de Montcada (p. 496) i la de Reixac (p. 623-629).

Un altre punt associat a les despeses, malgrat que de vegades aparegui més endavant, és el dedicat a les activitats, anomenades genèricament pel cronista com a grangeries, que els monjos realitzaven per obtenir finançament extraordinari (venda de vi o llenya a Barcelona, plantades de vinya, etc.) o per estalviar costos, com en la renovació de les reixes de l'església en el primer priorat de Llorenç Daviu (p. 652-653). Aquesta diversitat és conseqüència directa de la consulta dels llibres corresponents de l'arxiu.⁹²

A l'apartat de les rebudes, s'hi troben les ajudes i les caritats obtingudes dels benefactors, tant en vida com en morir (herències universals, llegats, enterraments, sufragis espirituals, etc.). A partir de mitjan segle XVI s'hi inclouen amb freqüència les misses noves dels religiosos i les prèdiques que alguns realitzaven a les parròquies veïnes. Les visites de personatges il·lustres poden ser incloses tant en la part de despeses com en la d'ingressos. Si el visitant demostrava, sovint pecuniàriament, estimació cap al monestir, sol anar en el darrer apartat. En canvi, si la notícia de la visita ve donada pel cost que provocava l'estada al monestir, apareix en l'apartat de despeses.⁹³

El següent apartat reporta tots els conflictes que la comunitat dirimia judicialment, bé que moltes vegades eren resolts mitjançant concòrdies. La gran irregularitat en l'extensió i en la importància d'aquesta matèria en els diferents priorats és potser la causant que la seva posició no sigui constant en els capítols. O bé es troba entre les despeses i les rebudes o bé a continuació de les rebudes,⁹⁴ sense que haguem pogut trobar una explicació convincent que aclareixi aquesta diferència.

92. En el capítol del segon priorat de Mateu Blanc afirma que "la primera de les rebudes, anant seguint l'orde dels llibres, trobe que fonch de un dobló" (p. 400).

93. Ben il·lustratiu de la manera de procedir de l'autor és el comentari arran de la visita del bisbe Joan de Requesens. Malgrat que era un devot de l'orde dels jerònims, donava molt poca almoïna, per la qual cosa "no trobe que se'n sia molt remuntada la casa y, axí, he determinat de posar-los en lo títol de les despeses y no de les rebudes" (p. 323).

94. Per al primer cas, vegeu els priorats de Miquel Piquer (p. 214-218) i el primer de Llorenç Daviu (p. 664-670); per al segon, el capítol dedicat al prior Romeu Borrell (p. 154-162) i el quart d'Agustí Sumes (p. 573-577).

Un darrer epígraf està constituït per aquell conjunt d'informacions extraordinàries o extravagants⁹⁵ no incloses en els apartats anteriors. És aquí on el cronista situa majoritàriament fets que, malgrat que estan relacionats amb el monestir, tenen un àmbit superior. Per exemple, és habitual trobar-hi referències sobre germandats amb altres convents o intervencions contundents dels visitadors o confirmadors, com les destitucions de Joan Say (p. 196-198) i Llorenç Daviu (p. 714).⁹⁶ En la mateixa línia de relació amb les estructures jeràrquiques de la congregació jerònima, s'hi concentren les intervencions de religiosos de la Murtra en el capítol general,⁹⁷ l'assistència als capítols privats i els viatges per encàrrec del general de l'orde (p. 742). També s'hi compten iniciatives dutes a terme quant a la formació espiritual de la comunitat, com els cursos d'arts instituïts en els triennis 1538-1541 (p. 428-429, 438-440) i 1576-1579 (p. 616). Algunes dades rellevants sobre la documentació administrativa del monestir també se solen inserir en aquesta part (p. 685), així com l'impacte d'alguns esdeveniments socials importants, com la guerra civil de mitjan segle xv (p. 184-185). Un parell de vegades s'hi informa sobre robatoris a la casa de la procura de Barcelona (p. 308, 543). Abans de deixar aquest repàs superficial per aquest apartat força miscel·lani, esmentem el deliciós i humorístic relat de les peripècies del donat Serra arran del seu pas per Sant Jeroni de la Murtra (p. 557-561).

Finalment, en un bon nombre de priorats el cronista clou el capítol amb un balanç, tant econòmic com espiritual, del període. Aprofita l'ocasió per completar biogràficament el prior, especialment si és la darrera vegada que governa el cenobi badaloní. Així, per exemple, enumera tots els càrrecs que desenvolupà Agustí Galceran de Gualbes (p. 368) i narra alguns episodis prou curiosos de la vida de Jaume Roqueta (p. 375-376).

Insistim que aquests apartats no són estructures rígides, sinó que solament denoten una certa ordenació i preferència per encabir els

95. Aquest és el qualificatiu que li dóna el cronista en introduir aquesta part en el segon trienni d'Antoni Joan: "Algunes coses extravagants succeïren en aquest trienni de què és bé ne fassam memòria, perquè porà ser que serviran de major cautela a nostres successors" (p. 543).

96. En altres casos les destitucions de priors s'informen en la part inicial del capítol, per tal com estan relacionades amb els procediments de l'elecció. Seria el cas, per exemple, de Gabriel Andreu (p. 261-263) o Agustí Sumes (p. 528-530).

97. Un exemple són les queixes presentades pel monestir per les despeses excessives ocasionades per l'estada de confirmadors o visitadors (p. 246). Memorable és la ressenya de la repressió del prior Agustí Galceran de Gualbes al general Miguel de Ocaña en el capítol general de 1513 (p. 318-320).

temes en una determinada posició en el decurs del relat i que vénen condicionats pel material a disposició de l'autor.

Un altre aspecte destacat fa referència a l'extensió dels temes. D'alguns comentaris esparsos al llarg de tot el text es dedueix clarament que el cronista volia ser breu,⁹⁸ per la qual cosa es justifica quan s'allarga⁹⁹ o quan decideix no explicar algun fet per no estendre's excessivament i cansar el lector.¹⁰⁰ Per això, no és estrany que assenyali altres documents a aquells lectors que tinguin interès per ampliar la informació aportada a la crònica.¹⁰¹ Aquesta brevetat, que no li impedeix en absolut opinar sobre els esdeveniments, focalitza la narració en els aspectes essencials dels fets històrics i agilita el text.

Una altra qüestió que va haver de plantejar-se l'autor és com explicar allò que tenia una durada superior a la dels priorats, que eren inferiors a un trienni. Aquest problema es manifesta sobretot en els plets judicials, que es resolien normalment en dècades. La solució adoptada és la de concentrar el gruix de l'explicació en un sol punt,¹⁰² normalment quan té lloc el desenllaç, i deixar per a la resta de referències un senzill apunt amb la indicació de la plana en què es

98. "Però perquè-s sàpia més de rael y per quina ocasió donà aquest cavaller esta quantitat, serà menester pendre la aygua de lluny y contar la hystòria ab la brevedat possible y acostumada" (p. 730); "no serà tan llarga la hystòria que diré ara de un extraordinari que rebé lo pare prior" (p. 680).

99. "Lo qual cas contaré un poch més llarga y estesament del que acostum, perquè se entenga en matèria de interès lo que importa anar sobre avís" (p. 408); "cosa forçada és estada aver-me de detenir en estos dos triennis del pare fra Matheu Blanch y ser estat més llarch que en los altres passats, que com en ells y ha agudes tantes coses y de tanta importància, no era possible aver-les de passar en silenci ni dir-les ab dues paraules" (p. 419); "no-m pesa de aver-me detingut en aquesta digressió, que per ventura, algú ho llegirà que li donarà ànimo per fer guardar les costumes dels vassalls" (p. 506).

100. "Y molts altres que, per no cansar, dex de dir-los" (p. 358); "per molts indicis y conjectures que-s trobaren en certa ocasió, y seria cosa llarga aver-las de referir assí" (p. 415); "en coses graves y de importància donà consells admirables y profitosos, que seria cosa llarga aver-los de refferir" (p. 424); "que aver-los de referir assí seria cosa molt llarga y prolixa y sense profit" (p. 469).

101. "Y per esta causa, escrigué lo convent una carta molt discreta a nostre pare general —que per no ser demasiat de llarch, la dex de refferir assí y està continuada en lo matex acte capitular de què poch ha he feta menció" (p. 481); "los quals, en summa, referiré los més principals y qui volrà veure'ls més extensivament, llija los actes capitulars de l'any 1562" (p. 546).

102. "Que per juntar los béns plegats, los he posats assí, perquè sabéssem tot lo que se n'avia agut y estigués tot junct" (p. 406); "y perquè ya part d'esta hystòria succehí en lo trienni passat y no-s cobrà tot lo que pertanya al monestir fins en aquest temps, de indústria ho he dexat per aquest lloch, perquè-s sàpia més de rael y fonament lo que valgué a la casa y estigue tot junt" (p. 432); "tot assò he dit assí perquè de una vegada sabessen lo que ha rebut y té esta casa per respecte del pare fra Antoni Joan ab la ocasió de la herència de son pare" (p. 450).

desenvolupa extensament.¹⁰³ És clar que així es facilitava la tasca de recerca i consulta de la informació d'un assumpte concret.

LA DATACIÓ

Sobre aquesta qüestió ja s'ha apuntat que Francesc Talet havia estat treballant la crònica amb anterioritat a l'any 1617 i, com a mínim, fins a 1620.¹⁰⁴ Amb l'objectiu de precisar al màxim possible el període de redacció de l'obra, hem procedit a recollir totes les referències que es puguin datar amb posterioritat a l'any 1600. L'elecció ve donada perquè aquest any va publicar-se la segona part de la història de l'orde jerònim de José Sigüenza,¹⁰⁵ a bastament utilitzada pel cronista des de les primeres planes (p. 139).

Hi ha un primer bloc de referències que apunten a una redacció entre 1605 i 1607 aproximadament. Aquest primer conjunt arriba amb seguretat fins a la plana 506. La primera fita es troba a la pàgina 234, quan el cronista, arran de la renúncia al priorat de Joan Feliu, afirma que "no sabem que en 192 <anys> que està fundada esta casa, aja ningun prior renunciat". Aquests 192 anys afegits a la data de 1413 situen la redacció d'aquest fragment el 1605.¹⁰⁶ Poques planes més endavant hi ha altres referències que ens confirmen que aquella part estava essent escrita al voltant d'aquell any.¹⁰⁷

Noves dades a les planes 323 i 364 permeten suposar que la redacció es realitzava aleshores pels volts de 1606 o principi de 1607.¹⁰⁸

103. Per exemple, el plet amb el monestir de Sant Pere de les Puelles per la possessió de Gra, que és a bastament explicat quan es dicta sentència definitiva l'any 1499 (p. 272-275), i del qual s'havia donat notícia quan començà el conflicte l'any 1433 (p. 159).

104. Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. 3, p. 332, 333.

105. José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*. Salamanca: Junta de Castilla y León, 2000, vol. 1, p. 8.

106. Es podria argumentar que potser el cronista parteix de l'any 1416, quan la comunitat es muda a la Murtra, en lloc de 1413, any de la fundació de la comunitat en el monestir de Sant Jeroni de Montolivet. Hem preferit la segona opció perquè és la que utilitza quan, referint-se a l'any 1572, diu "que no és poca llaor y alabança d'ella que, en cent y sexanta anys que està fundada fins en aquest temps" (p. 582).

107. En referir-se a l'adquisició del lloc de Tous, esdevinguda el 1505, comenta "que posseex lo monestir nostre lo lloch de Thous à ya cent anys justs y cabals ab molta quietut y sossego" (p. 288). A continuació dona notícia del memorial de Tous redactat pel cronista l'any 1603 i una escriptura de principi de març de 1604 (p. 290).

108. L'autor esmenta explícitament Pere de Queralt com a "vuy compte de Queralt" (p. 323), mort l'any 1606 (Joan SEGURA I VALLS, *Història de Santa Coloma de Queralt*. Santa Coloma de Queralt: Ajuntament de Santa Coloma de Queralt, 1984, p. 358). Més endavant afirma que seria favorable a tenir un procurador específic de Tous perquè així

Finalment, la darrera referència és a la plana 506, en què diu del religiós Montserrat Caixa, que prengué l'hàbit en el segon trienni d'Agustí Sumes (1557-1560), "que al temps que assò s'escriu està ple de vida". Com que aquest religiós apareix per darrera vegada en els actes capitulars de final de 1607 i el primer en què no surt és del 16 de gener de 1608,¹⁰⁹ aquest incís del cronista permet posar el límit superior de 1608 a aquest fragment. La resta d'indicacions posteriors a 1600 tan sols confirmen que la redacció tenia lloc després de 1604 i abans de 1612.¹¹⁰ Tenint en compte que la darrera referència temporal d'aquest primer període de redacció és a la plana 506, és molt probable que el capítol on està inclosa la referència també en formi part, la qual cosa l'ampliaria, com a mínim, fins a la plana 527. Malgrat que no es pot considerar una prova irrefutable, el fet que a la plana 549 el cronista digui que "en nostros temps" s'havia tractat del negoci de vendre el lloc de Tous, pot donar una pista que aquest fragment també forma part del primer període de redacció, ja que sabem que durant la primera dècada del segle XVII el tema fou posat sobre la taula (p. 289).

Si combinem totes les dades anteriors amb el que sabem de la trajectòria de Francesc Talet, sobretot l'absència de Sant Jeroni de la Murtra entre 1608 i 1613, tot plegat porta a la conclusió que aquest primer bloc va coincidir grosso modo amb el primer trienni de Narcís Vergés (1604-1607), en què l'autor exercí el càrrec de vicari de la comunitat. De fet, resulta força coherent que, deslliurat de l'ofici de la caixa i amb la presència contínua en el monestir que li imposava la nova obediència —el vicari assumia la màxima responsabilitat de la comunitat en les sortides, relativament habituals, del prior— aprofifi-

s'encarregaria de manera més eficient de tots els assumptes, la qual cosa redundaria en benefici tant del monestir com de la població (p. 364). Aquest fragment va ser escrit forçosament abans del capítol conventual del 2 de setembre de 1607, en què la comunitat, a proposta del prior Jeroni Ezquerria, decideix enviar un procurador específic a Tous "per haver-hi tanta necessitat de justícia que ve per no haver-hi persona qui la exigesque" (ACA, *MH*, vol. 3834, f. 30v). Hi ha una tercera referència que comporta una datació no anterior a l'any 1607, quan d'un costum establert durant el quart trienni d'Agustí Galceran de Gualbes (1507-1508) assegura que "se veu que ya cent anys que dura" (p. 300). En principi, aquesta indicació temporal entra en contradicció amb la de la plana 323, que assenyalava una data no posterior a 1606. Com que estem convençuts que l'obra va ser escrita en ordre cronològic, hi ha dues possibilitats per salvar aquesta discrepància d'un any: o bé els cent anys no són exactes o bé el cronista va tenir notícia de la mort de Pere de Queralt amb retard.

109. ACA, *MH*, vol. 3834, f. 30v-31v.

110. El bisbe de Solsona era Lluís Sanç quan historiava el trienni 1504-1507 (p. 287), la qual cosa comporta que encara no s'havia mort, fet que ocorregué l'any 1612. Del trienni 1601-1604 són les referències al retaule de l'església realitzat per Damià Vicens (p. 424), la renovació d'unes canadelles (p. 449) i un plet amb la vídua Calulla (p. 520).

tés el vast bagatge en els afers temporals per realitzar un projecte que tenia al cap, però que no havia dut a terme per diferents circumstàncies que desconeixem i que podrien estar relacionades tant amb falta de temps com amb no comptar amb la suficient ascendència, autoritat o prestigi dins de la comunitat. I és que, malgrat que l'obra sigui fruit de la iniciativa personal de l'autor, creiem que per la seva envergadura i ambició tan sols estava a l'abast d'un religiós que, a banda de la capacitat tècnica, tingués una reputació suficient per poder comptar amb l'aprovació, ni que fos tàcita, de la plana major del monestir. Tal com hem vist quan n'hem ressenyat la biografia, Francesc Talet havia entrat ja, l'any 1604, amb trenta anys d'antiguitat, en aquest grup de notables de la comunitat.

Des de la plana 577 —568 si plantegem la hipòtesi, força raonable, que el capítol que l'inclou fos escrit sense interrupció durant el mateix període de redacció— fins al final de l'obra totes les referències apunten al principi de la dècada de 1620.¹¹¹ Hi hagué, per tant, un parèntesi important en la redacció que coincideix amb la sortida de l'autor de la Murtra (1608-1613) i el govern del monestir com a prior (1614-1617). Per tant, fou durant el tercer trienni de Narcís Vergés (1617-1620) quan Francesc Talet, novament vicari de la comunitat, reprengué el treball que havia deixat pendent feia més d'una dècada.

111. No hem sabut trobar cap dada concloent entre les planes 506 i 577 (entre la 527 i 568 si acceptem que la interrupció fou al final d'un dels capítols) que permeti precisar amb més exactitud en quin punt es va produir la interrupció en la redacció de l'obra. Tampoc no hi ha, o no hem localitzat, cap diferència en el text pel que fa a continguts, enfocament, estructura o estil que permeti distingir el que es va escriure abans de 1608 respecte al que és de 1620. Tan sols apuntem un indicatiu, a banda del ja comentat de la plana 549, que situaria el començament de la segona part en el segon priorat de Joan Puig (1566-1569), a la plana 562. La base d'aquesta suposició es troba en les referències internes, o sigui, els llocs en què l'autor apunta a una altra plana de la mateixa obra per dir-ne que hi ha més informació. Les que poden aportar un coneixement sobre el procés de redacció són les realitzades a futur, o sigui, a planes posteriors. Per què? És evident que quan escriu una referència a futur, no pot informar el número de plana perquè encara no existeix, per la qual cosa l'ha de deixar pendent —de fet, hi ha casos en què la referència ha quedat buida— i només la podrà completar quan la redacció arribi a la plana en qüestió. Entenem que són un senyal de continuïtat en la redacció les referències a futur completades, perquè denoten memòria recent de l'autor. Tenint en compte aquest pressupòsit, les referències de la plana 496 a la 534 i de la 530 a la 557 s'haurien escrit en el mateix període de redacció, que no pot ser un altre que el primer, segons les dades cronològiques esgrimides anteriorment. D'altra banda, la interrupció del capítol dedicat al priorat d'Artal de Claramunt (p. 586) aparentment no està relacionada amb el parèntesi en la redacció de l'obra, malgrat que inicialment podria fer pensar el contrari. Amb tota seguretat ja havia iniciat el segon procés de redacció, ja que en el capítol precedent diu que és a l'any 1620 (p. 577).

L'inici de la redacció d'aquesta segona fase se situaria als volts de 1620¹¹² i s'estendria com a molt tard fins al 1623. Així es desprèn de la darrera referència temporal, gairebé al final de l'obra, inclosa en el trienni 1601-1604: "que no y ha millor pesa tant per tant perquè, després ensà que s'és fet, que ha cerca de vint anys, no s'és picat lo bestiar ni ha succeït a penas desgràtia de importàntia" (p. 769). En el cas límit que el cronista prengué per referència l'any 1604 i tenint en compte que encara no havien transcorregut vint anys, s'arriba al màxim de 1623.

Sabem, però, que el cronista va viure de forma permanent a Tous des de mitjan 1622 fins a l'octubre de 1623. Considerem molt improbable que des d'aquesta vila es dediqués a la crònica perquè no comptava amb les fonts documentals amb què es basava, custodiades a l'arxiu del monestir, a gairebé un centenar de quilòmetres del feu. Si aquest lapse temporal va ser inhàbil i l'obra es va acabar amb tota seguretat abans de 1624, es conclou que o bé ja estava enllestida a mitjan 1622, abans que l'obediència l'enviés com a procurador de Tous, o bé que aleshores ho estava pràcticament i que en el darrer trimestre de 1623 la va concloure. Cap referència temporal permet inclinar-se per una o altra opció.¹¹³ Per simplificació prendrem el 1622 com el de

112. Com a molt aviat, al nostre entendre, l'any 1619, perquè difícilment hagués trigat més d'un any a escriure la cinquantena de planes que hi ha entre la 305 i la 367 de l'original si tenim en compte el ritme de redacció de la primera part, que és d'unes tres-cents planes en tres anys, o sigui, cent planes per any. A més, l'inici de la redacció de la segona part està situat en un punt desconegut entre 506 i 577, per la qual cosa la quantitat real de planes pot estar per sota de les cinquanta esmentades. Tampoc no es pot descartar que abans de començar a escriure hi hagués hagut un treball previ de lectura i estudi de les fonts documentals, tant en la primera fase com en la segona. Això portaria a avançar l'inici real de l'activitat de l'obra respecte a 1604 i el de la continuació respecte a l'any 1619 o 1620.

113. Recopilem les referències temporals que hi ha en aquest segon bloc. En primer lloc, "fins ara, que som en lo any de 1620" (p. 577). Després, arran de la mort de Francesc Rovirola, comenta que "si visquera alguns anys, vera que los quatre foren priors, vicaris y procuradors que governaren aquesta casa" (p. 589). Aquests quatre freres són Pere Garriga, Jeroni Ezquerria, Francesc Talet i Lluç Carbonell. El que assolí el priorat de Sant Jeroni de la Murtra més tard fou Francesc Talet (1614-1617), la qual cosa implica que el fragment és posterior a l'any 1614. Com a màxim a 1622 apunten dos comentaris anàlegs referits al primer any del trienni 1573-1576 en què diu que han passat gairebé cinquanta anys des de 1573 (p. 589 i 595). Com que la darrera vegada que el religiós Jeroni Amer apareix en una acte capitular és el 6 de desembre de 1613 i el primer en què no en forma part, del 23 de febrer de 1614 (ACA, *MH*, vol. 3834, f. 50v-51r), el fragment en què s'hi refereix diu que "morí mestre de novicis en esta sa casa" (p. 725) no és anterior a 1614, com també una citació implícita a la capbreuació de Tous duta a terme l'any 1614 (p. 763). Deixem constància d'una referència temporal que no es pot atribuir sinó a un error quan, a propòsit de la possessió de la rectoria de Reixac, que va tenir lloc l'any 1581, el cronista afirma que "aquesta rectoria ha ya vint

l'acabament perquè, en el pitjor dels casos, li quedaria ben poc per tancar-la definitivament.

En resum, la crònica va ser redactada en dos grans períodes: 1604-1607 i 1620-1622. Tot indica que l'autor tan sols s'hi va poder dedicar quan residia de forma permanent a Sant Jeroni de la Murtra. De fet, en els esmentats períodes era vicari, mentre que en la llarga interrupció estigué fora del monestir i després en fou elegit prior, responsabilitat que considerem suficientment absorbent per impossibilitar-li la continuació. Com que durant la primera etapa redaccional escrigué entre tres-centes i tres-centes cinquanta planes i entre cent cinquanta i dues-centes a la segona, es dedueix que el ritme de redacció fou, a grans trets, constant i en una proporció mitjana de cent planes per any.

Aquesta periodització permet abordar algun aspecte relacionat amb l'abast cronològic de l'obra. ¿És casualitat que l'any en què comença, 1604, sigui també el del darrer trienni historiat? Els elements que permeten suposar —que no certificar— que l'autor havia preconcebut els termes *a quo* i *ad quem* estan sobre la taula. Acabat el segon trienni de Vicenç Montalvà (1601-1604), en què havia estat per enèsima vegada caixer, és elegit vicari. Per nosaltres, aleshores es planteja escriure la història del monestir fins a aquell darrer trienni.

Aquesta hipòtesi d'un plantejament inicial es reforça amb dues altres qüestions. En primer lloc, per què no va continuar l'obra? Segons les nostres dades, entre 1624 i 1626 l'hauria pogut prosseguir, perquè era novament vicari i s'estava contínuament al cenobi. No es pot adduir malaltia perquè precisament el 1626 fou posat al capdavant del monestir com a prior.¹¹⁴ Tot sembla indicar que no hi havia cap impediment perquè hagués pogut narrar els episodis més importants dels triennis posteriors a 1604.

En segon lloc, un altre aspecte força significatiu. En el segon gran bloc de l'obra no hi ha cap relat mitjanament extens sobre fets ocorreguts entre 1604 i 1620, per la qual cosa dóna la impressió que hi ha una voluntat implícita de no endinsar-se en fets posteriors a 1604. En canvi, en el primer bloc es realitzen importants salts propers al temps de redacció real de l'obra, sense superar la barrera de 1604, com quan a propòsit de l'adquisició del castell de Tous, s'expliquen els

anys que la governa aquest convent ab molta pau y quietut" (p. 629). La suma de vint anys a 1581 ens dóna com a resultat una data totalment incoherent amb la resta de dades exposades, ja que l'any 1605 escrivia la part inicial, que arriba com a màxim a la plana 577.

114. La normativa jerònima no permetia l'elecció de priors que no poguessin seguir el ritme normal de la comunitat. També establia la renúncia obligatòria del prior a qui li sobrevingués una llarga malaltia (*Constituciones*, p. 145).

memorials que la comunitat li féu fer el 1603 per estimar-ne el valor econòmic (p. 290) o quan, arran del testament de la benefactora Violant de Cabrera, explica què va haver de fer el monestir perquè un dels descendents, Lluís Ortiz, fes efectiu el pagament d'una renda anual a què estava obligat (p. 293).

Ben al contrari, en el segon bloc trobem expressions que indiquen una voluntat de no continuar l'obra més enllà del límit marcat. Per exemple, quan en el capítol dedicat al segon priorat de Llorenç Daviu (1589-1590) parla d'una ampliació no completada d'un safareig, afegeix lacònicament que “après se proseguí fins al cap en lo trienni del pare fra Narcís Vergés, *ut suo loco*” (p. 711), expressió que només utilitza en aquesta ocasió en tot el text. Si el cronista no hagués tingut fixat un límit temporal —cal tenir en compte que Narcís Vergés no fou prior fins al 1604—, hagués estat més lògic haver utilitzat una altra expressió de l'estil “com veurem més endavant” o “tal com veurem en la plana”, etc.¹¹⁵

Res del que deduïm a partir de les fases de la redacció de l'obra té la suficient entitat com per ser considerat cert, sinó que són indicis que configuren un escenari segons el qual Francesc Talet tenia clar des d'un principi quin era l'abast temporal de la crònica. Potser va veure, o li van fer veure o tenia clar des d'un principi, que la continuació a partir de 1604 havia de correspondre a un altre religiós que pogués ser més objectiu que ell, implicat aleshores en tasques de govern a la comunitat. En tot cas, que no historiés més enllà de 1604 quan la va reprendre i que hi hagi un silenci de notícies després d'aquest any són indicadors que la continuació de l'obra en el segon període de redacció no en va alterar gens ni mica la concepció original. Tot apunta, doncs, que en continuar-la pels volts de 1620, l'autor va proposar-se acabar allò que havia quedat interromput.

Finalitzem aquest apartat amb una reflexió sobre el procés d'elaboració de l'obra. I és que, pel que es desprèn d'alguns fragments, no sembla que hi hagués gaire treball entre la lectura de les dades de les fonts documentals i la posterior plasmació en el text. Ja hem vist que l'autor té al cap un cert ordre en la presentació dels materials, i això li devia servir de guia en la consulta de la documentació. Però no sembla que anotés prèviament el material abans de bolcar-lo al text, almenys si tenim en compte alguns comentaris en què fa expressa menció a la

115. Un altre exemple del darrer trienni historiat: “encara que en lo trienni següent se posà molt millor per orde del senyor inquisidor Olivó, com se dirà en son temps” (p. 769).

possibilitat d'oblidar-se d'algun fet;¹¹⁶ ni tampoc que reelaborés el text en adonar-se que s'hi havia deixat coses, que refereix posteriorment.¹¹⁷ En alguns casos, pocs, diu que tractarà un tema més endavant i després no ho fa.¹¹⁸ Assenyalem, però, que el nombre d'esmenes en el text és relativament petit. Tot plegat suggereix una elaboració seqüencial de l'obra, en el sentit que acudia a les fonts per conèixer les dades d'un trienni concret i les escrivia. Hipotèticament aquest procés el va repetir per a tots els capítols fins a completar el període de dos segles que s'havia proposat.

Les opinions

Francesc Talet no és un mer narrador d'esdeveniments històrics. Al costat de les nombroses dades procedents de les fonts documentals, el cronista aprofita sovint per exposar el seu punt de vista. Això s'evidencia en les recomanacions als futurs lectors de l'obra, en les preses de posició en alguns conflictes narrats i en les abundants opinions sobre una gran varietat de temes, des de la que tenia de diferents grups socioeconòmics (mercaders, notaris, juristes, etc.) fins a les relatives a qüestions del govern espiritual de la comunitat jerònima.

Pocs són els temes que escapen a l'opinió del cronista. En primer lloc, perquè els coneixia de primera mà, en referir-se als múltiples aspectes del govern i de l'administració del monestir; i, finalment, per la llibertat amb què s'emmarca la redacció de l'obra. D'aquí les crítiques, els laments, les recomanacions, els advertiments, les lloances, les aprovacions i les desaprovacions espargits al llarg del text, gràcies als quals es pot penetrar, encara que sigui parcialment, en la mentalitat de l'autor, un frare contemplatiu català a l'inici del segle XVII. És evident que, a banda de l'aportació d'un gran nombre de dades històriques, el

116. "Per ser esta cosa de notar y que, per ventura, alguns gustaran de saber-la, y que serà possible que alguns se n'aprofitaran en son cas y lloch, me ha aparegut de notar-la y escriurer-la, encara que, per ventura, se aguera offerit lloch més a propòsit que no ara. Però per temor que no m'oblidàs y perquè avia poch que avia succeït, ans que-l fessen vicari, me só determinat de assentar-la assí" (p. 371).

117. "Y sense assò, fonch diffinidor tres voltes —de les dues ya u diguí en sos triennis; d'esta última, que fonch en l'any de 1524, me oblidí" (p. 368); "una cosa notable succehí en la visita, après de aver confirmat al pare prior, que m'oblidí de posar-la a son lloch y no-s pot dexar de dir" (p. 531).

118. Sobre unes misses que fundà Lluís Pou diu que en tractarà més endavant, l'any 1549 (p. 356), però en el primer trienni d'Antoni Joan (1548-1551) no se'n dona cap notícia més. També respecte a un plet sobre un censal (p. 520), la inversió de 116 lliures d'Elisabet Cessa (p. 593), la conclusió de la donació de Joan Alemany de Toralla (p. 669) i el final de l'afer de la capbreuació de Tous (p. 763).

reflex del pensament de l'autor que es desprèn d'aquest conjunt d'opinions, en constitueix un aspecte especialment ric i valuós, sobretot perquè en altres tipologies documentals més comunes difícilment es deixa traslluir la mentalitat dels autors.

Els comentaris sempre estan relacionats amb el fil històric de l'obra. L'objectiu és la narració dels fets més importants que van tenir lloc en cadascun dels mandats dels priors de Sant Jeroni de la Murtra. I sempre és arran dels esdeveniments historiatats que opina, comenta, recomana, critica o lloa. No d'una manera completa i estructurada, sinó en dependència directa del tipus d'episodis relatats.

Les opinions de l'autor són ben explícites: són excepcionals les que s'han de llegir entre línies. Poden ser curtes, com expressar l'encert o la idoneïtat en la realització d'una obra al monestir, o bé digressions més extenses, tot i que generalment no superen la desena de línies. S'insereixen en el text de tal manera que no es barregen amb les dades històriques. Informació i opinió es mantenen suficientment separades, de manera que el lector pot distingir-les perfectament.

En un bon nombre d'ocasions el cronista posa de manifest una especial cura a l'hora de donar l'opinió sobre algun fet. Els comentaris queden aleshores matisats amb una prudència que entén i justifica algunes actuacions que, en un primer moment, no compten amb la seva aprovació. Una vintena d'exemples il·lustren que l'autor no cau en la crítica fàcil, sinó que sovint es posa en el lloc dels altres i copsa la complexitat de les situacions.¹¹⁹ És significatiu també que mostri comprensió amb postures clarament contràries als interessos de la comunitat jerònima.

Per aproximar-nos a la mentalitat de l'autor, hem fet un buidat de tots els fragments que inclouen comentaris personals, que té una extensió aproximada d'un 10% de l'obra. A continuació els hem agrupat per temàtiques per facilitar-ne l'anàlisi: vida i societat, l'home, vida monàstica, creences religioses, govern i administració del monestir i l'orde jerònim.

119. Per exemple, després de criticar que s'hagués mantingut durant massa temps un orguener italià davant les evidències de la seva incompetència —“que no-s pot negar que si en altre temps y en altres subiectes cayguera lo negoci, prest se concloguera lo negoci y no aguera durat tants mesos com durà. Y no-s pot negar sinó que foren molt fàcils en creure un xarlotà vingut de la fi del món”—, en disculpa els responsables per actuar a fi de bé —“però lo seu intent era bo y se li ha de agrair la bona voluntat” (p. 639).

Vida i societat

En un àmbit general, Talet mostra una valoració negativa de la vida, en línia amb el pensament clàssic del monaquisme.¹²⁰ Així, en quatre ocasions l'acompanya amb l'adjectiu miserable. També en remarca pejorativament el caràcter voluble, amb expressions del tipus “perquè no són las cosas d'esta vida miserable de tal naturaleza ni de tal subsistència, que estúgan sempre de una manera, ans de força an de ser varies y mudables e inconstans” (p. 308). Aquest tret, la variabilitat, també es destaca entre les persones. Hi ha gent per a tot, ve a dir l'autor.¹²¹

Dels seglars, com a col·lectiu genèric, transmet una visió de confrontació. Arriba a qualificar-los, en una ocasió, d'“enemichs nostres” (p. 349). Aquesta animadversió respon, pel que es detecta en el text, a una reacció davant l'opinió que la societat, o bona part d'ella, tenia dels frares i al fet que en ressaltessin només la part més desfavorable.¹²² Per exemple, el cronista afirma que els seglars no podien creure que els jerònims fossin pobres, sinó que els consideraven excessivament interessats.¹²³ En tot cas, maldat i mutabilitat, dos eixos centrals de la visió del món de l'home del barroc,¹²⁴ transpiren al llarg de les planes del cronista i l'enquadren perfectament en la filosofia d'aquell període històric.

Malgrat l'existència d'un bon nombre de benefactores al llarg dels quasi dos segles historiat, Francesc Talet realitza dues afirmacions profundament misògines. Si bé és cert que procedeixen d'actuacions negatives protagonitzades per dones, creiem que és molt significatiu que aleshores generalitzi explícitament a tot el gènere femení, mentre que no fa el mateix en les abundants accions benèfiques que les dones portaren a terme a favor del monestir. La contundència de les dues assevera-

120. Són molt abundants les referències dels escriptors del monaquisme antic sobre la necessitat de retirar-se al desert, lluny de les ciutats, per completar una veritable ascési, ja que el món, corromput i corruptor, desvia el monjo de l'objectiu d'unir-se a Déu (García M. COLOMBAS, *El monacato primitivo*. Madrid: BAC, 1974, vol. 2, p. 121-128).

121. “paregué a alguns que fonch molt discreta, no faltant altres que no foren de aquex parer, com se esdevé quasi en totes les coses de aquest món” (p. 501).

122. Opinió que, evidentment, no és compartida pel cronista, que exposa casos en què la comunitat actuà misericordiosament, com quan condonà deutes (p. 668).

123. “perquè no fossen notats de demasiats interessats, que és nota ordinària de frares” (p. 349). Tampoc no devia agradar-li que alguns creguessin que els monestirs que estaven fora de les ciutats, com Sant Jeroni de la Murtra, es dedicaven a criar lladres en la seva funció assistencial amb els pobres (p. 281).

124. XAVIER BARÓ I QUERALT, *La historiografia catalana en el segle del barroc (1585-1709)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009, p. 39-41.

cions —“com elles de ordinari són animals imperfects y de naturaleza molt dèbil y fràgil, ab molta facilitat múdan de parer y quinsevulla rahó apparent los muda sos intents y propòsits, no ponderant-las ab lo pes de la rahó” (p. 543) i “com las donas són la confusió del món” (p. 665)— no permeten dubtar de la misogínia de l'autor.

No és molt millor l'opinió que li mereixien certs grups socials o professionals. La crítica principal de què són objecte és la cobdícia. Cauen en aquest pecat els mercaders, els notaris i els juristes, els cabrers, els carreters, els pastors i els hostalers. A tots els acusa d'actuar només per obtenir el màxim benefici econòmic, sense importar-los les conseqüències negatives que pugui ocasionar aquest capteniment. No dubta a qualificar-los de lladres, sangoneres, mentiders i poc fidels en els tractes.¹²⁵ Una frase resumeix el pensament de l'autor: “sempre crex la astúcia humana, y cerca majors inventions y trapassas per enganyar als altres, y fer-se ríchs a tort y a dret” (p. 408).

Tampoc no escapen a la crítica els burgesos —“si era negociant o si feya ofici de burgès, que és passejar y no fer res” (p. 324). Dels artistes, n'assegura que en començar una obra diuen que costarà un preu reduït, per incitar el comprador a la contractació, però que al final el preu a pagar és molt superior —“que axò tenen los officials, quisvulla que sían, que attenuen las obras que-s volen fer, y diuen que costaran cent y, quant ve a l'effecte, costen cent sinquanta y algunes vegades la mitat més del que diuen al principi, per no espantar als qui las an de pagar” (p. 394).

Les crítiques del cronista als col·lectius socials atenyen sobretot, com es pot veure en els casos anteriors, l'aspecte econòmic. En l'experiència dels afers del monestir devia haver copsat que el principal interès de la gent eren els diners. Demostrant novament la llibertat amb què s'expressava, Talet inclou dins d'aquesta categoria alguns membres de la institució eclesial. Així, respecte als vicaris que s'encarregaven de la cura d'ànimes de les rectories del monestir, diu “que encara que allí t́ngan capellans, són mercenaris y moltes voltes més míran per son profit propi y de la bossa que per les ovelles que tenen en cura” (p. 289).

125. Els exemples més durs són els següents: “los arrendadors arruïnaven aquella baronia y als particulars d'ella, escorxant-los tots nuus y xupant-los la sanch com a sangoneres, pròpria condició de mercaders” (p. 480); “segons se despèn per los camins y van cars los manteniments, per no dir que escórzan o ròban los hostalers” (p. 552); “y lo que pijor és, que tots se aprofiten de la ocasió, per no dir que roben lo més que poden; y carreguen la carreta més del que és rahó, perquè vàjan ses dinadas o, per millor dir, ses realadas; y se'ls dóna molt poch que-s perden bous y carreta de sos amos, a trueque de que ells se fassen ríchs ab pa y vi de altri” (p. 747).

També la cúria vaticana cau dins d'aquesta categoria arran de les enormes despeses que suposaven les gestions que s'hi duïen a terme. Les paraules no són tan dures com les anteriors, però incideixen en el mateix aspecte. Així, en enumerar tots els pagaments efectuats per a l'expedició de les butlles necessàries per a la unió de la rectoria de Montcada, afirma que "tot és necessari per a que los negocis tinguén bon succés, y particularment en Roma, que no-s donen las cosas molt lliberalment" (p. 393). O quan, a propòsit de la unió de la rectoria de Reixac, diu dels diners que "sense ells no-s fa res, y en Roma més que més" (p. 496).

Les crítiques als monestirs o als ordes monàstics se circumscriuen a situacions d'enfrontament per interessos econòmics. No hi ha expressions negatives sobre el col·lectiu de forma genèrica, possiblement per un sentiment de pertinença a un mateix grup social. Significativa és, però, la visió que tenia dels canonges, exposada arran del fet que un frare de la Murtra, Jeroni Obac, passés de jerònim a canonge. El poc esperit monàstic del col·lectiu, malgrat la consideració de clergat regular, és el que es posa en relleu: "no li paregué mal lo modo de viure de aquells senyors, que encara que eren reglars, vivien regalats" (p. 474).

Quant a les persones situades a la cúspide social, Talet els reconeix una certa excel·lència que es manifesta en elogis als monarques i a les altes dignitats civils i eclesiàstiques. I no tan sols dels que havien estat protectors del monestir, com Joan II, Ferran el Catòlic i Carles I, sinó també d'altres que només hi havien fet una curta estada, en destaca l'alta estirp, com l'emperadriu Maria, que és de les persones "de major qualitat y tomo y, per ventura, de la major que y ha aguda may en lo món acerca de la noblesa de la sanch y linatge" (p. 632). És subjacent la idea de la superioritat intrínseca de les classes privilegiades.¹²⁶

En contrast amb el capteniment greu i sobri d'alguns monarques en visitar el cenobi badaloní, Talet destaca la poca dignitat mostrada per molts dels cortesans i acompanyants. Així, si Felip II no tastà la col·lació oferta pel prior per complir amb el precepte de dejuni, les dames de la cort aprofitaren l'absència del rei per cruspir-se el menjar. Un episodi idèntic en la visita anterior de l'emperadriu Maria és aprofitat pel cronista per afirmar que "era cosa de veure quant sens melindres

126. Per exemple, del frare Jaume de Planella, pertanyent a una família de la baixa noblesa catalana, afirma que era "una persona tant honrrada y virtuosa, mostrant en son tracte la noblesa de la sanch de ont procehia y respectes de home de bé" (p. 684). També mereixen reconeixements anàlegs el frare Agustí Galceran de Gualbes, del llinatge barceloní dels Gualbes, i els cardenals i bisbes que es vincularen amb Sant Jeroni de la Murtra.

menjaven aquelles ninyeries, no mirant si perdían sa auctoritat, que és tan estimada en Espanya” (p. 634). En una altra ocasió es plany del poc respecte que la gent de palau té pel silenci monàstic (p. 636).

Molt interessants són dues afirmacions sobre els catalans i els francesos que, per la seva claredat, no requereixen comentaris. Dels primers diu que “en esta terra no y ha gent tan ambiciosa, que compre un títol de baró tant car com farien en altra part; y més amichs som los catalans dels diners y riqueses que de honrra” (p. 549). Dels francesos, que forniren una onada immigratòria molt important al Principat durant els segles xvi i xvii, explica que “de ordinari són gent que guarden molt los diners per portar-los en sa terra” (p. 524).

De la Catalunya contemporània a l'autor hi ha una queixa que apareix moltíssimes vegades: la lentitud exasperant de la justícia i els excessius costos de les actuacions judicials. Per això, aconsella que els conflictes no arribin a la Reial Audiència de Catalunya, sinó que s'encaminin vers els arbitratges i les concòrdies. D'aquí també la valoració negativa dels juristes, englobats dins d'aquesta maquinària lenta i cara.¹²⁷

No es mostra indulgent amb el poble baix, al qual qualifica de groller, rústic i incívic. Segons l'autor, per exemple, els habitants de Montcada eren “gent aplegadissa, hostalers y altres, no de tant bona fama, y que no era molt de l'hàbit anar molt a menut entre ells” (p. 623). No queden millor parats ni els habitants de Tous, feu de Sant Jeroni de la Murtra durant tota l'edat moderna, ni els pobres que s'hostatjaven a l'hospital del monestir, als quals qualifica de belitres (p. 281).

Es conclou, doncs, que des del monestir en què passà la major part de la seva vida dedicat a l'oració, Francesc Talet transmet una certa visió negativa de la societat del seu temps, centrada principalment en l'aspecte econòmic. Al llarg de l'obra es plany contínuament de pagaments excessius abonats pel monestir i que atribueix a la cobdícia de diferents col·lectius, com els mercaders, els pastors, els artistes o els cabrers. És significatiu, però, que no tinguem opinions sobre altres aspectes, com la situació política o religiosa. Les dones i el baix poble s'enduen els comentaris més durs, mentre que l'autor mostra predilecció pels benefactors del monestir i pels personatges d'alt rang social.

127. Les crítiques són força rotundes: “tornarían a pledejar altres sexanta anys, cosa pròpia dels plets de Catalunya, que may se acàban” (p. 274); “considerant que la cosa era dubtosa y que, per ventura, no-s declararia en molts anys, costuma antiquíssima de Catalunya, y gastaria en lo plet més del que valían los béns, com se veu prou voltes” (p. 427); “perquè plets no són sinó destrucció de cases pròpies, y guany de juristes y notaris, y lo que ells an de guanyar lo millor és que les parts s'o partèscan ab amigable concòrdia” (p. 349).

L'home

En aquest apartat volem donar resposta a quins són els aspectes referits a les persones que l'autor aplaudeix i quins són, en canvi, els que reprova. Es recullen dels múltiples comentaris disseminats per tot el text arran del gran nombre de personatges que hi apareixen, ja siguin de la pròpia comunitat com fora d'ella. Es fa evident un pensament totalment ortodox, en què es destaquen les tradicionals virtuts cristianes, en consonància amb la moral difosa per l'Església.

Insistent en el tema econòmic, ja hem vist com el cronista blasma la cobdícia humana. En aquest sentit, aprova que el monestir no sempre es mogué per consideracions purament econòmiques, sobretot quan això implicava trencar la paraula o fer un lleig a un benefactor.¹²⁸ En la mateixa línia, considera que el monestir ha de seguir mantenint, tot i les dificultats, l'almoïna per als pobres que s'atansen a l'hospital.

El cronista opina que cal ser generós, mitjançant la pregària, amb aquelles persones que han ajudat la comunitat. La gratitud, per tant, havia de guiar el comportament en justa correspondència amb els favors rebuts dels benefactors.¹²⁹ També lloa la perseverança, el compliment puntual de les obligacions contretes, la continuació dels projectes especialment dificultosos i la cerca de l'excel·lència.¹³⁰

Dels frares que estaven al capdavant del monestir en lloa la laboriositat, la iniciativa i la diligència. Els exemples són múltiples. D'un dels priors més ben valorats, Agustí Sumes, n'afirma que "no dexà de intentar cosa que entengués que fos de profit, sols la pogué fer, fins a posar la vida a perill, perquè sos germans tinguessen què menjar" (p. 526). I del prior Mateu Blanc, que "estas grans empreses executà lo pare prior ab tant gran ànimo y valor, que cert me espanta quant considere estas cosas que féu en una casa tant aossada com aquesta" (p. 384). Quant a la diligència, o sigui la capacitat de portar iniciatives amb rapidesa, un dels casos més eloqüents és la promptitud amb què la comunitat, gràcies al bon ofici del frare Pere Benajam, obtingué el privilegi de l'enfranquiment del lloc de Tous, poc temps després

128. Per exemple, malgrat la crítica situació econòmica, el cronista és partidari de mantenir el pagament de la renda vitalícia promesa a Andreu Vila, exrector de Reixac, perquè "no fent-se d'exa manera, era rompre la paraula de un convent tant honrrat com aquest, que fóra molt mal cas y de gran nota" (p. 650).

129. El fragment que millor expressa aquesta idea és el següent: "per ont se veu la obligació que tenim los religiosos d'esta casa de pregar a Nostre Senyor Déu per les ànimes de aquells defuncts que tants beneficis li an fets" (p. 437).

130. "És cosa de lloar a Nostre Senyor veure lo que gustaven aquells pares de fer les cosas ab curiositat y que estiguessen acabades ab perfectió" (p. 399).

de l'adquisició del feu l'any 1505. A Talet li agrada la gent resoluta i decidida, tal com expressa en el fragment següent: “no parà lo negoci en solas paraules, que aquexes de prest pàssan, sinó que s'i ajustaren obras, y no poques” (p. 319).

L'autor exalta també la valentia,¹³¹ la santedat,¹³² la humilitat,¹³³ la generositat¹³⁴ i la capacitat de perdonar.¹³⁵ Un altre aspecte que mereix l'elogi és la determinació i l'honestedat en actuar conforme a uns principis, malgrat les conseqüències negatives que això pugui ocasionar en un futur.¹³⁶

Un dels aspectes més arduament valorats és l'obediència i l'abnegació que tot religiós prometia complir en la professió monàstica, com s'evidencia en la narració dels frares que es van veure compeltats a acceptar oficis en contra de la seva voluntat, però que finalment obediën l'autoritat “com a fill de obediència” (p. 187).

A banda de la cobdícia, un vici especialment estès en la societat en opinió del cronista, n'hi ha d'altres que mereixen condemna: l'excés d'escrupolositat, “que és prou destorb per a arribar a la perfectió moltes voltes” (p. 572);¹³⁷ i el nepotisme, tal com s'entreveu en un comentari referit al prior Francesc Rovirola sobre l'arrendament del feu de Tous: “mossèn Bolet devia tenir ganas de arrendar dita baronia y, axí, la y arrendaren, que com era parent del pare prior, pogué fer-se assò ab major facilitat” (p. 480).

131. El prior Agustí Sumes va posar en perill la seva vida en atendre una malalta de pesta amb l'objectiu que testés a favor de la comunitat (p. 514).

132. Entesa com el conjunt de virtuts que acosten una persona a l'excel·lència cristiana. Fixem-nos en el que diu del prior Pere Alzina: “en la qual lo desijaven summament per ser una persona sancta, de entranyes molt dolçes, de condició molt benigne, de conversatió molt affable y de un sperit de un seraphí, ab lo qual aconsolave a qualsevol affligit y acossat de tentacions y treballs interiors y exteriors” (p. 420).

133. L'autor es commou davant l'escena de Mateu Blanc postrat davant del capítol demanant perdó després d'haver passat uns anys fora del monestir com a ermità (p. 482).

134. De Joan Fuster, capellà de Tous, “mostrava sa bondat fonch en ser charitatiu y fer moltes almoynes, que se affirmava d'el que sustentava la mitat del poble ab elles” (p. 704).

135. El cronista aprova la decisió presa respecte a un conflicte amb la comunitat de Santa Maria del Mar: “Y respongueren molt discretament que ells de molt bona gana desistirían del negoci y procurarían de sepultar-lo vint canes devall terra; y que-ls perdonaven, com Christo, Nostre Redemptor, perdona al bon lladre” (p. 518).

136. El cas més il·lustratiu és la narració de la reprovació que el prior Gualbes féu al general de l'orde durant el capítol general de l'any 1513. Segons afirma el cronista, es deia que “si no fóra per aquesta hystòria, lo trienni següent lo agueren fet general”. I el comentari posterior revela el pensament del cronista: “però assò estava per fer y lo que féu no u aguera dexat de fer per quants officis li podia donar la orde, segons ell era amich de justícia” (p. 320).

137. El bisbe de Viseo, Jorge de Ataíde, “fonch demasiat de curiós” (p. 675), a parer de l'autor, en examinar les mànegues i els pits dels religiosos per veure què hi duïen.

L'aparició d'un personatge que, no obstant estar casat, conviu amb una altra dona, dóna l'oportunitat a l'autor per censurar no tan sols aquest comportament, sinó també l'intent d'obtenir una dispensa per anul·lar el primer vincle matrimonial per legitimar la segona unió.

Finalment, el cronista apareix com un decidit defensor de les pràctiques higièniques i profilàctiques. Ho evidencia en quatre ocasions, de les quals en seleccionem les dues següents: “cada sacerdot té son amit y mocador per si en son calaix, que és cosa molt neta y de molta pulícia, com abans no y agués sinó a cada casulla un amit y, en acabant de despullar-se lo sacerdot, prenia aquí matex l'altre lo matex amit y se'l posava, que no dexava de causar alguna infantastiquesa y una manera de asco, particularment si l'avien de besar, com fan alguns” (p. 726) i “que-s compraren tovalles y exugamans per aquest propòsit, cosa que, encara que no la avia usada ningun prior, que yo sàpia, y si vuy se continuara, no parexeria sinó molt bé, perquè la netedat y policia sempre agrada a Déu y als hòmens” (p. 354).

Vida monàstica

Francesc Talet té clar quin és l'objectiu primordial i la raó de ser d'un frare jerònim com ell: el culte a Déu. Frases com “no per ço se descuydaren del principal, qu'és lo servici del Senyor, y alabar-lo de nit y dia, y celebrar los officis divinals ab la quietut y sossego que la obra en si demana” (p. 218), exemplifiquen perfectament el pensament de l'autor. A aquesta finalitat ha de supeditar-se la resta d'activitats que es desenvolupen en el monestir. En la mesura que dificultin o impedeixin el normal desenvolupament d'aquesta funció bàsica en la comunitat, seran negatives, i viceversa. Aquesta és una referència molt habitual en les anàlisis que fa de les diferents facetes de la vida monàstica.¹³⁸

Un exemple inequívoc d'aquest pensament és el referent a la formació dels religiosos. L'autor és partidari de l'ensenyament complementari de les lletres, sempre que el mestre sigui prudent i la comunitat no es distregui del culte continu a Déu. D'aquí la diferència entre el que va passar amb el curs del trienni 1538-1541 respecte al del 1576-1579. El primer fou anul·lat pels visitadors perquè els religiosos anaven molt sovint a disputar a Barcelona. En canvi, el segon curs reeixí perquè els frares “no deixaren de acudir al chor y a ses obediènties, estant ben

138. L'oració contínua a Déu és l'ideal del monaquisme i la base de l'activitat dels monjos cenobites i anacoretas des dels seus orígens (García M. COLOMBAS, *El monacato antiguo*, vol. 2, p. 318-322).

occupats y ab molta quietut y sossego, sense traure lo peu de casa, per ont se veu que reisqué molt millor aquesta traça que la que en altre temps tingueren” (p. 616). El perill de prendre’s massa a pit aquests estudis era prou evident per l’autor, segons el qual s’havia d’anar molt en compte perquè poden ser “armes de inquiets, per a que ab elles se entonen e inflen y moltes voltes menyspreant a sos germans” i “a la comunitat servexen de punyals y açots” (p. 429).

Quant al temps lliure, el cronista considera molt positiu que els frares es dediquin a tasques edificants (escriure, pintar, llegir, etc.), ja que “és la destructió de la virtut la ociositat” (p. 195). Ara bé, adverteix que es desenvolupin en la mesura correcta, sense que se sobrepassi l’activitat fonamental del religiós, que és el servei cultural —“de ont se veu que ajuda molt a la virtut y perfectió estar ben ocupats, com no sia demasiadament” (p. 195).

Com a conseqüència lògica de la importància del rés en comunitat, un dels màxims elogis que es pot donar a un frare és la puntualitat a acudir al cor.¹³⁹ Com que l’ofici és cantat, la faceta musical dels religiosos és destacada significativament. Francesc Talet és taxatiu sobre això: “lo que pretén l’orde, que és alabar a Nostre Senyor de dia y de nit. Y no sabent cantar, cert no sé yo a l’exterior —dexem lo interior, que aquest és lo principal y lo que més demana Nostre Senyor— com poden cumplir ab ell” (p. 236). Opina que sis mesos és temps suficient per aprendre a cantar, de manera que si en aquest període no s’havia assolit el nivell desitjat, més valia no seguir-ho intentant. De fet, reflexiona amb coneixement de causa, ja que ell va exercir com a corrector de cant molts anys, la qual cosa li permet emetre judicis molt precisos de les habilitats d’alguns religiosos en aquest terreny.¹⁴⁰

En referència a l’exercici de la predicació, adverteix dels efectes perjudicials que pot tenir per a un bon frare. En diverses oportunitats té l’ocasió de censurar-ne l’abús en alguns monjos de la Murtra.¹⁴¹ El

139. Per exemple, de Mateu Blanc s’afirma “que en assò fonch tota la vida puntualíssim en ser lo primer que allà acudia” (p. 371).

140. D’Antoni Bertran diu que “per tenir bella veu y sonora, lo emplearen en lo offic de corrector del cant alguns anys. Cantava prou bé lo cant pla y un poch de cant de orgue, però no passava de aquí son talent” (p. 506). Es remarquen les habilitats musicals d’alguns frares com Jaume Roqueta, Pere Alzina, Miquel Galceran Garbeller —que a més era compositor— i Marc Orriols. Sens dubte, una bona veu i entonació eren qualitats que adornaven els frares.

141. Per exemple, en el cas del frare Jeroni Obac, afirma que “molts altres sermons predicà, que segons axò, ell ho devia fer bé y devia tenir gràcia per aquest exercici apostòlich, y ell també tindria affectió y molta gana de exercitar-lo. Y plaguera a Déu no fóra tanta” (p. 461).

fet que un dels sagristans del monestir, Miquel Vilar, aconseguís algunes almoines per fer un nou calze mereix la més rotunda desaprovació de l'autor, per al qual "no és de nostre institut de anar a mendicar, que millor és dexar de fer semblants coses voluntàries que no fer-les ab aquesta cua y renom de importuns, com diuen los seculars als qui tenen tal officí" (p. 608).¹⁴²

La vida monàstica, evidentment, és defensada per l'autor com la més perfecta possible, per sobre de l'eremítica, ja que "en la vida conventual no és d'exa manera, que quasi quant se fa és per la obediència, y moltes voltes, molt repugnant a nostra pròpria voluntat y, per ço, és lo camí més segur y tuto en consciència la vida monàstica que no la heremítica, specialment quant no està subiecte a obediència de algun superior" (p. 480). Potser aquesta repugnància al·ludida és la causa que la murmuració i el reneç fossin força habituals entre els frares —"y si no, no faltan las armas comunes dels frares, que és murmurar y renegar de tantes obres" (p. 400)—, com a reacció davant les disconformitats amb la manera com es duïen a terme els afers.

En contrapartida a l'elogi dels religiosos observants i obedients, aquells que abandonen el clos monàstic per reintegrar-se a la societat o en altres estructures eclesials, els apòstates o els fugitius mereixen un judici sever.¹⁴³ No és estrany, doncs, que en explicar el retorn de Mateu Blanc i Damià Marruf després d'haver viscut solitàriament en ermites gironines, estigués totalment d'acord amb la decisió presa pels visitadors d'obligar-los a professar novament davant tot el capítol i no comptar-los l'antiguitat anterior (p. 483).

Finalment, Francesc Talet recomana anar molt en compte a acceptar novicis de contrades allunyades perquè no s'adaptin fàcilment a la manera de viure pròpia d'un monestir català com el de Sant Jeroni de la Murtra. El comentari sorgeix arran del cas del frare castellà Àl-

142. Aquestes i altres crítiques als monjos, especialment la d'acumular riqueses, es troben a la base dels intents reformadors que hi ha hagut en el si dels ordes religiosos al llarg de la història. Així, als segles XIV i XV són molt nombroses les iniciatives de reforma a causa del relaxament dels costums, que es traduïen en monestirs molt rics, alguns governats en comenda, en què el seguiment de la regla i de l'esperit fundacional de l'orde era mínim. Un resum de la situació, centrada en la situació catalana, en què es poden trobar citacions de bibliografia relacionada, a Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 87-105.

143. Dos casos relatats, els de Joan Mas i Jeroni Obac, permeten a l'autor presentar la sortida del monestir com a causa de desgràcies i infortunis. El primer fou assassinat, mentre que el segon, després d'haver estat jerònim i, posteriorment, canonge a Solsona, "no tingué a penas persona que s'i acostàs ni fes cas d'ell. Y axí, d'esta manera, se li acabà la vida y honrra, aprés de aver viscut en nostra religió més de vint anys" (p. 475).

varo Calderón de la Barca, que després d'haver professat en el cenobi badaloní, demanà llicència per canviar de casa religiosa per estar més a prop de la seva terra. Segons l'autor, "la experiència nos mostra que los que són de altres nacions par que no se apanyen tant fàcilment a nòstron modo de viure; y sempre tenen lo agre a sas pròpies terres" (p. 453).

Creences religioses

Recollim alguns aspectes referents a les creences religioses que es desprenen de la narració històrica. No ens trobem davant d'un teòleg ni d'un conjunt de reflexions teològiques sistematitzades, sinó que en el text flueixen espontàniament un conjunt de pensaments fruit de la mentalitat cristiana de l'autor, que no cal dir que compartia el credo catòlic posterior al concili de Trento com a membre d'una congregació integrada dins l'estructura eclesial.

Les referències a Déu són molt abundants al llarg de la crònica i superen amb escreix les dedicades a Jesucrist, a la Verge i als sants. En aquest sentit, es pot parlar d'un marcat teocentrisme. Déu ocupa el centre de l'univers religiós de l'autor i a ell, creador i causa última de totes les coses, s'ha de dirigir majoritàriament la pregària.

En múltiples ocasions l'autor utilitza Déu per explicar el curs dels esdeveniments. Per què va ocórrer aquest fet o per què no va reeixir tal acció? Déu n'és la causa i a ell remet l'autor per donar sentit a molts episodis de la narració. Tot i que reconeix la dificultat de conèixer realment la intencionalitat última de Déu —"però com los judicis de Nostre Senyor són grans y secretíssims, que no-s pot donar alcance ni penetrar" (p. 475)—, l'autor recorre a la voluntat divina per explicar tot tipus d'esdeveniments.¹⁴⁴

Al lliure arbitri de Déu s'atribueix, per exemple, una bona collita,¹⁴⁵ l'augment d'ingressos en les arques del monestir,¹⁴⁶ l'èxit en la resolució dels afers temporals¹⁴⁷ o el fet que la pesta de 1589 no afectés ni la

144. Un dels fragments en què millor s'expressa aquesta dependència dels fets terrenals respecte a la voluntat divina és el següent: "Però ni hu ni altre fonch, perquè no u tenia determinat Nostre Senyor axí" (p. 755).

145. "No fonch menester comprar blat, perquè Déu ne donà en abundància" (p. 657).

146. "Sense estes charitats, que foren de major preu y quantitat, ne provehí Nostre Senyor altres de manco valor" (p. 500).

147. "Ab tot axò, quant Nostre Senyor és servit de que se effectue algun negoci per a honrra y glòria sua, ell obre camí, que no sabem com" (p. 624).

comunitat ni el conjunt del seu patrimoni.¹⁴⁸ Però no tan sols les coses positives són obra de Déu, sinó que també ho són les desgràcies i els infortunis, com els episodis de penúries econòmiques¹⁴⁹ o els efectes adversos provocats per fenòmens naturals, com les pedregades.¹⁵⁰ Pel cronista el Creador actua així perquè vol que els homes hi tinguin una fe infrangible, ja que “és estil de Nostre Senyor mesclar, entre les consolacions, alguns desgusts; y als qui porta de altra manera, entre molts treballs, donar alguns alívios y gusts, perquè no-s rompa la corda de nostra confiança” (p. 183).¹⁵¹ Com a conseqüència de l’atribució divina a tot el que succeeix en el món, l’autor considera que l’home res no pot fer per evitar-la.¹⁵² Cita el llibre dels Proverbis —“contra Dominum non est consilium” (p. 569)—, per evidenciar que de res no serveixen les diligències humanes contra allò que Déu té decidit.

L’adversitat i el mal procedeixen d’un Déu que vol que en ell es posi tota la fe i la confiança. L’altra cara de la moneda d’aquesta creença és que el Senyor premia els homes més pietosos i devots com a recompensa per la seva fe. Per això, diu de Mateu Blanc que, “com ell no cercava assí sinó a Déu en estos càrrechs, ell lo afavorí, axí en les coses spirituals com temporals” (p. 378).

D’aquí la rellevància de la pregària, que justament és la raó de ser dels monjos contemplatius, per als quals l’oració és veritablement efectiva. Déu escolta i actua en conseqüència, perquè “no té Nostre Déu y Senyor entranyas tan estranyas de pietat, que-s dedigne de oyr als bons y justs, ans està sempre ab les orelles ubertes per a oyr las oracions sues” (p. 497) i “ell té sempre las orelles ubertes per les oracions dels justs” (p. 302). En conseqüència, es presenten com a virtuoses aquells frares que posen la confiança en Déu, a qui s’ha de lloar contínuament.

148. “Y fonch tanta la misericòrdia de què Nostre Senyor usà ab nosaltres y ab esta sa casa, que no sols no entrà la contàgio en ella, però ni en cosa sua, perquè no entrà en Rexach” (p. 709).

149. “Volgué que esta casa no isqués tant prest de la misèria que tenia de deutes” (p. 546).

150. “Perquè volgué Nostre Senyor castigar-nos enviant-nos, o permetent que caygués, una pedragada sobre las vinyas en l’any de 1590 tan terrible” (p. 718).

151. Pensament que reitera posteriorment en explicar que les coses de la vida són mudables i inconstants, per la qual cosa “no y ha que fiar d’elles, que moltes voltes, al més menester, nos falten; y permet-o Nostre Senyor, perquè en ell sol posem nostra sperança y confiança, qui may se muda y sempre està en un ser y valer” (p. 308).

152. Un dels casos en què millor s’aprecia la impossibilitat d’anar contra les determinacions de la divinitat és el de la primera elecció de Mateu Blanc com a prior de Sant Jeroni de la Murtra. La inicial resistència a acceptar aquesta responsabilitat fou inútil perquè “Nostre Senyor tenia determinat que ajudàs a sos germans y a sa casa”, per la qual cosa el cronista considera que “és millor dexar-se en ses mans” (p. 371).

Les referències a la intercessió de sants se circumscriuen a la construcció de la capella de Sant Sebastià a final del segle xv i a la institució d'una oració diària perquè protegís la comunitat dels flagells de la pesta. L'autor atribueix a aquest sant màrtir els nuls efectes de la pandèmia de 1589 en el monestir —“també se atribuïu esta preservació a la intercessió del gloriós màrtir sanct Sebastià, al qual té aquest convent molts anys ha gran devoció” (p. 711). També es fa menció de la intercessió i l'aparició de sant Jeroni en les morts dels frares Jeroni Bell-lloch i Llorenç Daviu. Sense donar-hi una especial rellevància, Francesc Talet menciona algunes relíquies custodiades en el monestir, concretament les de santa Pràxedis i les dels sants màrtirs de Saragossa.

Govern i administració del monestir

La gestió dels afers espirituals i temporals d'un monestir com el de Sant Jeroni de la Murtra és l'aspecte del qual hi ha més comentaris a la crònica. Com a bon coneixedor dels entrellats administratius, econòmics i de relació humana que comportava el dia a dia d'una comunitat monàstica, el cronista no s'està de dir-hi la seva en un bon nombre d'episodis ocorreguts en les quasi dues centúries historiades. Nogesmenys, havia desenvolupat durant molts anys càrrecs de responsabilitat governativa i administrativa —prior, vicari, caixer i procurador a Tous— per la qual cosa la de Francesc Talet és una opinió fonamentada en l'experiència. El ventall és molt ampli: des de quines han de ser les virtuts dels oficials fins a les activitats econòmicament més rendibles.

Una de les idees més repetides és la dificultat inherent a l'exercici del govern i de l'administració que recau sobre les espatlles dels principals càrrecs del monestir.¹⁵³ D'aquí la comprensió que demostra a la resistència d'alguns frares a no acceptar el priorat després d'haver estat escollits per la comunitat.¹⁵⁴ La imatge proporcionada per l'autor és que l'excessiva càrrega dels oficis, sobretot el de prior, obligava els frares a desviar-se de l'anhel d'oració i contemplació en solitud. Tan sols l'obediència i la pressió exercida per les màximes instàncies de l'orde trencaven la determinació dels més resistents, que es veien compel·lits a “perdre la quietut y sossego de sa celda” per atendre

153. “En aquest negoci de governar y regir, que és tant difficultós” (p. 317) i “no és possible sinó que tingué grans treballs y pesadumbres, com los officis o aporten ab si” (p. 368).

154. L'oposició de Pere Garriga a l'elecció de 1595 es devia, segons l'autor, que el coneixia perfectament, al fet “que temia de acertar en un camí tant perillós, com és regir ànimas, per ser, com diu sanct Gregori, *ars artium regimen animarum*” (p. 743).

“estes coses exteriors, contràries a sa condició y sperit” (p. 377), com explica a propòsit de Mateu Blanc. En la mateixa línia de pensament, l'autor es mostra comprensiu i solidari amb la pesada càrrega que accepten els frares que, malgrat la seva avançada edat, són elegits per als principals oficis.¹⁵⁵

Sobre els religiosos que havien d'exercir els càrrecs, se subratllen dos aspectes íntimament relacionats: l'estabilitat i l'experiència. Com menys canvis, millor. Així, aconsella que els oficials “si bonament pot ser, lo més acertat és no mudar-los per la experiència que tenen en los negocis” (p. 220).¹⁵⁶ És conscient, però, que això no és possible sempre, perquè de vegades no hi ha prou frares amb l'aptitud suficient per cobrir totes les posicions.¹⁵⁷ Quant a l'experiència, és recomanable no tan sols haver exercit amb anterioritat altres responsabilitats —“que no és poch negoci per un prelat ser passat abans quasi per tots los officis, perquè sap per un se pert o-s guanya” (p. 330)—, sinó que considera imprescindible una certa antiguitat en el monestir, com insisteix en el cas del procurador, per al qual jutja com a necessaris almenys quinze anys d'hàbit.¹⁵⁸

La bona concòrdia entre els màxims responsables del monestir —prior, vicari i procurador— és una condició fonamental per a la bona marxa dels afers espirituals i temporals.¹⁵⁹ La responsabilitat no recau tan sols en el prior, sinó que és fonamental la diligència dels oficials. Es destaca, en conseqüència, la faceta d'equip al capdavant del monestir¹⁶⁰

155. No entén, per exemple, “lo que feyen treballar en aquell temps a les persones ancianes y la resignació que ells tenían en no obrir la boca per a escusar-se” i diu d'un frare amb més de cinquanta anys d'antiguitat “que-m par a mi que ya devia ser hora que-l dexassen descansar” (p. 330).

156. En la mateixa línia, però en sentit negatiu, el comentari següent: “no tingue ventura lo pare prior fra Jaume Roqueta, ni en aquest trienni ni en l'altre, que agué de mudar los officials moltes vegades” (p. 321).

157. “Moltes voltes fan los convents lo que poden y no lo que volen per falta de subiectes” (p. 175), afirma a propòsit de l'elecció de Joan Say com a procurador amb tan sols vuit anys d'antiguitat com a religiós.

158. En l'elecció com a procurador del frare Agustí Sumes, comenta que “era de prou bona edat per a trafegar ab aquest offici, perquè tenia quinze anys de religió” (p. 452). Fa comentaris anàlegs per a Joan Puig, Montserrat Caixa i Pere Garriga.

159. Arran de l'entesa entre el prior Agustí Gualbes i el vicari Jaume Roqueta, el cronista expressa aquest pensament amb claredat: “devían ser prior y vicari molt conformes en la voluntat y zel de religió, y per ço, medrava y aprofitava la communitat en una cosa y altra en lo spiritual y temporal perquè, tenint los caps y principals de una communitat concòrdia fundada en virtut y bondat, de rahó y quasi de força, tart o temprà, los demés no poden sinó seguir aquest camí” (p. 276).

160. Afirmar el cronista que si bé als priors “se han de donar las gràcias principalment del bon govern y regiment y lo premi dels treballs grans que an tingut, totavia

i la importància de la confiança en les relacions personals. Per això apunta l'existència de discrepàncies entre els caps de la comunitat com a causa d'alguns períodes de dificultats.

A banda de tenir les virtuts de tot frare, el cronista ressalta que el prior és exemple i guia per a la resta de comunitat. Un prior zelós i observant facilitarà l'acompliment escrupolós de la regla i l'esperit monàstic de tots els religiosos.¹⁶¹ D'aquí que, arran de la malaltia del prior Artal de Claramunt, a causa de la qual hagué d'absentar-se durant molt de temps del cenobi, no es guardés “la religió ab tanta puntualitat com ella demana, que no tenint qui va devant, ab difficultat se seguexen los qui són darrera” (p. 584).

Si en una faceta Francesc Talet es mostra contundent és en la preferència pels priors que són professors del propi monestir, els que anomena “fills de la casa”. En aquest sentit, es mostra particularment orgullós dels llargs períodes en què cap frare procedent d'una altra casa jerònima fou escollit per al priorat de la Murtra.¹⁶² S'ha d'interpretar aquest sentiment com una lògica reacció, no expressada explícitament per l'autor, atesos els intents centralitzadors de l'orde, que havia arribat a plantejar-se la designació dels priors de tots els monestirs en el capítol general en substitució de la votació entre els religiosos de cada comunitat.¹⁶³ Amb la defensa dels priors de la pròpia casa, l'autor subratlla la capacitat de la comunitat de poder-se gestionar de manera autònoma a partir dels propis recursos humans.

no és tota la glòria sua, sinó de sos súbdits y officials diligents, que són los peus y mans de què-s servex lo cap” (p. 164).

161. L'autor utilitza la comparació amb el pastor i les ovelles per expressar aquest pensament: “si és verdadera la regla que diu la Divina Scriptura, que qual és lo rector y prelat tales són las ovelles, en aquest cas també u seria en aquesta casa, perquè lo prelat era un sanct, com se diu en les chròniques; y axí, u serien ses ovelles, imitant-lo en ses actions; y lo servex del Senyor aniria ab la perfectió deguda” (p. 308).

162. En tot el període historiat (1413-1421) hi ha els següents priors no professors de Sant Jeroni de la Murtra, exceptuant-ne els primers, que procedien de Cotalba i Vall d'Hebron: Jaume Tàpies (1469-1472), Guillem Fuster (1495-1498), Alonso de Guadalupe (1542-1545), Artal de Claramunt (1572-1573), Cristòfor de la Torre (1576-1579), Miquel Mongia (1579-1582) i Vicenç Montalvà (1590-1592 i 1601-1604). Així, en relació amb l'elecció de Cristòfor de la Torre, el cronista fa el comentari més elogiós: “que no és poca llaor y alabança d'ella que, en cent y sexanta anys que està fundada fins en aquest temps, que no aja tinguts sinó quatre priors —un prior castellà, de la casa de Nostra Senyora de la Estrella, y tres de Vall de Hebron—, perquè sempre ha tingut subiectes de qui poder-se valer en son govern y regiment” (p. 582).

163. Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 85.

En molts casos reflecteix una certa oposició als confirmadors que tenen instruccions de no permetre al capítol votar amb llibertat i que no accepten els candidats professos de la Murtra. El millor, segons el cronista, és que el prior en sigui fill per dues raons principals: perquè, en sentir-s'hi més lligat afectivament, s'hi dedicarà amb més èmfasi i energia; i pel coneixement de la idiosincràsia pròpia del monestir i de tots els seus afers temporals i espirituals.¹⁶⁴

Desaprova aquells priors que es dediquen a tasques que, al seu entendre, són inapropiades o que s'aparten del que hauria de ser l'objectiu principal: el regiment espiritual i temporal de la comunitat. Per aquesta raó critica subtilment que el prior Cristòfor de la Torre s'ocupés durant més de dos mesos en uns assumptes del monestir valencià de Sant Miquel dels Reis, ocupació que li impedí seguir els oficis amb regularitat (p. 610).

La prudència, l'esforç, la cerca de l'excel·lència, l'observança i la preocupació constant per la millora dels diferents aspectes del monestir són, entre d'altres, les virtuts que Francesc Talet elogia dels priors que apareixen al llarg de la crònica, dels quals ressalta Romeu Borrell, Agustí Galceran de Gualbes, Mateu Blanc, Pere Alzina, Agustí Sumes i Llorenç Daviu.

Dels altres oficials de la comunitat, mereixen una atenció especial els comentaris dedicats al procurador, del qual ja hem vist anteriorment que recomanava exercir-lo a religiosos amb més de quinze anys d'hàbit. El cronista adverteix de la dificultat especial d'aquest càrrec. Tot i que no ho digui explícitament, suposem que el perill consistia en la major facilitat de no comportar-se com un veritable frare a causa de no viure regularment en comunitat. El del procurador és un "ofici que notablement distrau, y més als qui no tenen ben radicats y fundats los fonaments de la virtut y religió" (p. 198). Parla de "la càrrega de aquell ofici" (p. 430) i dels sofriments de "los treballs de aquest càrrech" (p. 583). Molt interessant és l'opinió que dóna arran de l'elecció de Pere Garriga com a procurador de la comunitat, del qual afirma que

164. Basant-se en una referència de sant Tomàs d'Aquino, l'autor afirma que el prior "té de ordinari més amor a la congregació y a la casa pròpia, y conex millor las ovelles" (p. 442) i, en referència al prior Daviu, que "los qui an gosat del govern de priors forastés y del regiment dels fills de la pròpia casa, que an conegut un no sé què de més amor y gana de mirar per lo profit de la pròpia mare" (p. 694). Un altre argument esgrimit com a justificació d'aquesta preferència és la gran diferència en la manera d'administrar una comunitat segons el territori on s'insereix. Posa com a exemple que "conrear estes terres segons lo estil que tenen en València y Aragó seria desatino; y aver de governar de la manera que en Castella seria gran dany d'estes cases" (p. 443).

“no tenia tant subiecte com lo offici de procurador demana per ser flach de complexió, però en lo demés ere curiós” (p. 688).

El caixer —càrrec que Francesc Talet desenvolupà durant dinou anys— havia de tenir pràctica a documentar les entrades i sortides de diners, i havia de ser curiós i sol·lícit per anotar-les amb el màxim de rigor i claredat possible en els llibres corresponents.¹⁶⁵ Si un ofici havia de proveir-se amb molt de compte era el d'hostaler, responsable de l'atenció dels visitants hostatjats al monestir. Si es volia que restessin satisfets de l'estada, era primordial que l'hostaler fos una persona afable, benigna i atenta (p. 514).

Quant als afers estrictament espirituals, el cronista dóna una imatge globalment positiva, la qual cosa no vol dir que no hi hagi crítiques d'alguns períodes en què hi hagué faltes notables. Si un aspecte és contínuament remarcat és el de les sortides del monestir, especialment les del prior. Les nombroses referències palesen perfectament el pensament observant de l'autor, partidari de restringir-les al màxim possible.¹⁶⁶

L'harmonia, la pau i la quietud entre els religiosos eren la millor garantia perquè s'acomplís la finalitat última del monestir, el culte i la lloança contínua a Déu. I a mantenir aquesta bona entesa i evitar els conflictes entre els frares s'havia d'esforçar el prior com a qüestió de la màxima importància.¹⁶⁷

A propòsit de les despeses realitzades per a l'hospital conventual per alguns priors, Francesc Talet posa de manifest què pensava sobre l'atenció als malalts i als pobres. Malgrat l'inadequat comportament d'alguns dels atesos i les dificultats econòmiques, considera que s'ha de mantenir aquesta acció benèfica vers els més necessitats com una

165. Els comentaris sobre les virtuts d'un bon caixer són realitzats quan es critica l'escassa aptitud de Miquel Galceran Garbeller per exercir-lo (p. 642).

166. Per exemple, en un trienni en el qual cap frare “isque dels térmens del monestir, cosa que és de molta substància y importància per a que los seglars nos tinguem lo respecte y reverència que-s deu a nostre sanct hàbit y sagrada religió, perquè de la molta freqüentació y de veure'ns molt a menut, se'ns pert lo respecte” (p. 265). O, quan els visitadors de 1542 prohibiren les freqüents anades a Barcelona, “no faltà qui digué en la mateixa universitat públicament que fóra molt millor que los frares gerònims se estiguessen en sos monestirs; y que no anassen per ciutats, que no era aqueixa sa professió e institut, sinó vida heremítica, estant recollits en ses cases, y assistir en lo chor” (p. 439).

167. “Lo principal que féu lo pare prior, y en què més se esmerà, fonch en conservar la casa en pau y quietud de la manera que avia fet altres triennis, que si assò no y ha, tot lo demés és de poch momento y par que tot va per terra” (p. 242); “y lo que més és, veure los ànimos de tots ells tant sossegats y quietos, que era causa bastantíssima per a fer gràcias al Senyor y de procurar que las cosas de sa casa se conservassen en lo ser que ara tenia” (p. 276).

obligació caritativa pròpia de bons cristians, “conforme a la perfecció christiana y evangèlica” (p. 281). També es mostra partidari del manteniment dels sufragis espirituals que s’imposà la comunitat arran d’algunes desgràcies.¹⁶⁸

Sobre qüestions estrictament temporals, és partidari que el monestir sol·liciti consell a persones expertes abans de prendre una decisió sobre alguna matèria rellevant¹⁶⁹ i no acudir als tribunals per dirimir conflictes, ans resoldre’s per via d’arbitratges o compromisos.¹⁷⁰ També és patent un posicionament pragmàtic: ha d’evitar-se, per exemple, recórrer sentències quan resulti econòmicament perjudicial, malgrat que la decisió judicial fos considerada injusta.¹⁷¹

Quant a la gestió dels negocis de la comunitat encarregada als seglars, opció que era seguida en altres monestirs jerònims i que els fou instada en una visita del trienni 1560-1563, el cronista s’hi mostra totalment contrari, perquè aquests procuradors “no feyen los negocios de la casa sinó molt fredament” (p. 533) i perquè, a banda, això no impedia que algun frare hagués de supervisar-los. En canvi, els procuradors sorgits de la pròpia comunitat vetllaven amb major esforç i treball pels interessos del monestir, en la línia de la preferència de priors propis respecte als procedents d’altres cases religioses. A propòsit de la contractació, a final del segle xv, d’un mestre de cant durant sis mesos, rebutja la presència de seglars de forma estable al monestir.¹⁷²

Els benefactors, lògicament, són lloats pel cronista. El fundador, Bertran Nicolau, els reis Joan II i Ferran el Catòlic, Joana de Castro

168. Arran d’una pedregada, “determinaren que lo religiós que diria la missa de l’alba que, immediatament après de aver-la dita, digués la passió de sanct Joan cada dia, començant des del dia de Sancta Creu de maig fins passada la festa de nostre pare sanct Gerònim o fins que aguessen veremat del tot. La qual costuma se és guardada fins vuy lloablement” (p. 471). Una decisió semblant, igualment aplaudida per l’autor, fou la construcció de la capella de Sant Sebastià i la commemoració diària al sant després dels efectes d’una pesta.

169. “Com a persones discretas y prudentes, no-s volgueren abalançar ni precipitar promptament, sinó que anaren tentajant y ponderant ab gran maduresa unes rahons y altres, y tractant-les ab persones graves de sciència y experiència per a que, vist lo parer d’elles, poguessen ab més facilitat arbitrar en un negoci de tant pes y ponderació per aquesta casa” (p. 547).

170. “Donaren en un medi molt a propòsit, que era posar-ho en mans de un terçer; que és cosa acertadíssima en negocis de compras y vendas, y també concòrdias” (p. 283).

171. “Perquè-s veja las porfias a ont arriban, que si des del principi procuràran fer avinensa o de posar-ho en mans de dues personas que arbitràran en lo negoci, no-s feren aquestos gastos supèrfluos, ni agueren donats estos guanyos ni profits a notaris y gent que gusten molt de aquestes porfies y qüestions” (p. 519).

172. “Que un seglar agué de venir en casa per a mostrar de cant; y quant gran inconvenient sia assò, cada hu ho pot considerar” (p. 236).

i Miquel de Clariana reben, entre molts d'altres, l'agraïment per haver ajudat econòmicament o professional al monestir, per la qual cosa considera un deure mantenir les oracions i els sufragis a benefici de les seves ànimes. Però són molt habituals les crítiques als hostes que no recompensen suficientment les atencions i despeses que provoquen les seves estades a l'hostatgeria.

Com tractar uns i altres? Doncs en justa correspondència al seu capteniment: als “comeditos, que volen que se'ls pague als convents fins a una lletuga, y que demasiat fan per ells que pèrdan los religiosos sa quietut y concert particular de sos exercicis”, “avían de procurar los convents de abundar tot lo que bonament y dins los límits de religió se permet”;¹⁷³ mentre que els que anomena irònicament “devots de sanct Avaristo”, haurien d’“estar-se'ls mirant ab bon terme y criaça, que aver de llevar los béns al pobre per donar al rich, puix no se'ls deu, no és obra de justícia ni de charitat tampoch” (p. 323). També aconsella a la comunitat que no es refiï de les promeses dels benefactors perquè, com ocorregué amb l'Obra Nova, després no poden complir-les, amb els efectes perniciosos que això implica.¹⁷⁴

Les diferents referències a la documentació, juntament amb una adequada custòdia i conservació, donen peu al cronista a insistir en la importància cabdal per a la correcta administració del monestir. En opinió del cronista, s'ha de deixar constància escrita dels afers perquè els que se n'hagin d'ocupar en un futur puguin obtenir ràpidament la informació necessària per gestionar-los quan sigui necessari. De fet, l'origen de la crònica de Francesc Talet, com hem comentat anteriorment, respon en bona mesura a aquesta preocupació. Per remarcar-ne la transcendència, explica que van estar a punt de perdre més de 1.500 lliures per no trobar unes escriptures, per la qual cosa exhorta els priors que “tinguessen cuydado d'elles y de notar las diadas o jornadas, lo notari y lo demás que pertany en matèria de actes, contractes y avinenses, etcètera, y los matexos religiosos serien més diligents y cuydadosos

173. Amb coherència amb aquesta opinió, aprova la gran acollida dispensada pels freres a alguns hostes, com el comte de Miranda —“perquè-l rebien ab molt bona gràtia y amor, tractant-los ab molta familiaritat y donant-los ab molt compliment tot lo que faltava per son ordinari y regalo” (p. 695)— o al bisbe Jorge de Ataïde —“a ont los reberen tots ab gran amor y caricias del pare prior, vicari y dels demás religiosos, procurant de regalar-los de la millor manera que-ls era possible” (p. 673).

174. L'autor alerta d'aquells que “sempre estan pedigüenyant y demanant, qui pa, qui vi, ya llenya, ya altres coses, que no gósan dir de no per no desgustar-los; y com vénen en casa, és menester que tot se vesse a títol de que diuen que fan hereu al monestir; y a la fi, tot ve a parar en fum, y ells an gozat dels regalos de Sanct Gerònim en vida y an viscut de mogolló, com avem vist en nostros temps” (p. 683).

en aquesta matèria” (p. 229). Malgrat tot, és escèptic davant aquesta possibilitat, ja que “veem que cada hu estima més sos gusts y entreteniments particulars que no lo bé comú; y no volen abaxar ni apocar sos gallarts enteniments en coses tant desgustades, podent fer estes y aquelles coses ab facilitat, puix ara de aquí avant no tenen que notar sinó las presents” (p. 229).¹⁷⁵

En conseqüència, tot allò que representa una millora en la documentació —centralització de la informació, creació de llibres per contenir nous continguts (Llibre de Concabella, Llibre d’Actes Capitulars, etc.) o els canvis per augmentar-ne l’orde i la claredat— és aplaudit per un autor que, cal tenir-ho present, va haver de treballar molts anys amb papers, tant en l’exercici de caixer com en la redacció de la pròpia crònica.¹⁷⁶

L’economia centra gran part dels pensaments de l’autor, que remarca contínuament la necessitat que el monestir tingui viabilitat econòmica, que els balanços no siguin negatius, que l’endeutament estigui sota control i que es generin prou ingressos per compensar les despeses. Els exemples són abundants. Potser un dels fragments en què millor ho expressa és quan, a propòsit de l’augment del deute durant el priorat de Gabriel Andreu al final del segle xv, diu “que per més hidalgos que sían les persones y generosas de ànimo, an de tenir compte y prudència en no fer gastos voluntaris; y han de mirar molt sovint los cordons de la bossa y medir lo gasto conforme lo diner, y si no, tot faltarà” (p. 259).

El factor econòmic és fonamental en tota l’obra. La supervivència de la institució depèn en bona mesura de la bona marxa dels comptes. No tant perquè en sigui l’essència —l’autor ha expressat d’altres vegades que la raó de ser del monestir és l’oració i la lloança contínua a Déu—, sinó perquè és l’instrument i el mecanisme subjacent que en possibilita la finalitat última. D’aquí les contínues advertències al perill de gastar més del compte.¹⁷⁷

175. Ja al final de la crònica, Talet insisteix novament sobre això, repetint “quant importa fer traure los actes, y tenir-los en casa y no dexar-los envellir en casa dels notaris, com se experimenta cada dia” (p. 773).

176. Per exemple, durant el priorat d’Alonso de Guadalupe, el qual era “curiós, perquè féu posar les summes a la darrerria de les terçes, y a la fi de l’any tot lo que-gastava” (p. 445).

177. “Si comença una casa pobre a endarrerir-se, ha menester molt temps per a reparar-se y tornar a son prístin estat; y van los officials tota la vida acossats, manllivant a uns y a altres, y tapant forats per lo ordinari sustento del convent, y ab grandíssima pesadumbre y treball” (p. 259).

De fet, Francesc Talet coneixia prou bé la diferència entre la penúria i la prosperitat econòmica. Justament fou en el primer trienni de Llorenç Daviu (1582-1585), una dècada després que professés a Sant Jeroni de la Murtra, quan la situació econòmica prengué un caire netament positiu després d'anys de dificultats. De les viscudes personalment i dels problemes econòmics que constata al llarg de la història possiblement procedeixi la imatge que llega d'un monestir pobre, amb pocs recursos, i en conseqüència, que ha d'anar molt en compte en l'aspecte pecuniari.

En l'apartat de despeses, considera que n'hi ha d'indispensables i de voluntàries. Entre les primeres, l'aliment i el vestuari;¹⁷⁸ de les segones, les obres. L'autor, que fa seva l'expressió segons la qual les obres "no-s fan sinó de sobras" (p. 192), considera inadmissible que el monestir s'endeuti per aquesta raó. Adverteix del risc econòmic que comporten i de l'atractiu que tenen per a alguns priors poc prudents.¹⁷⁹ En tot cas, si se'n fan, cal prendre totes les mesures necessàries perquè el cost sigui mínim.¹⁸⁰ De vegades, però, malgrat el desequilibri que provoquen, les justifica per raons de necessitat o d'inversió a llarg termini.

Quant als ingressos, l'autor no tan sols és partidari de realitzar activitats rendibles, sinó que les justifica com a fruit de la necessitat, en un intent que interpretem com a exculpori respecte a la imatge de cobdícia i interès que la societat, o bona part d'ella, tenia dels religiosos, tal com hem analitzat anteriorment.¹⁸¹ Conscient de la inversió

178. El vestuari era un aspecte molt valorat pels religiosos, com es desprèn d'afirmacions com "no per ço se descuydaren del principal y necessari, que és lo vestuari ordinari, que a no tenir assò, lo religiós lleva molt mal que-s fassen obras voluntàries, faltant-li a ell lo necessari" (p. 489) o "no s'oblidà de donar lo vestuari molt cumplit —que si assò un prior no fa, no fa res" (p. 655).

179. "Com són una febra contínua que rosega los ossos y se n'entra fins als molls" (p. 268).

180. Com a exemple d'aquest procediment, l'autor elogia la renovació de les reixes de l'església i de les capelles ordenada pel prior Llorenç Daviu, en què el valor de l'obra, 800 lliures, doblava la despesa realitzada, gràcies a tot un seguit d'iniciatives d'estalvi (p. 653).

181. "Fonch esta trassa de gran enteniment y podia ser que si alguns la lligen o la vénen a entendre, diran que més és de mercaders que no de religiosos portar tanta màquina al cap. Als quals se poria respondre que per axò ha donat Nostre Senyor lo enteniment als hòmens, perquè se'n sàpian valer en semblants occasions, y que la necessitat ha inventades les arts y que, tenint-la esta casa com la tenia tant gran, era rahó se cercassen alguns biauxos y medis llicits, com eren aquestos, per a tràurer-la de tanta misèria, y pagar tants deutes que tenia y no aver de anar sempre mendicant y manllavant" (p. 663).

que implica endegar aquestes iniciatives econòmiques, es plany que alguns priors venguessin els actius que en possibilitaven l'existència.¹⁸²

El gran nombre d'activitats empreses pels priors al llarg de la història del cenobi li proporciona l'oportunitat per distingir les més profitoses de la resta. Aconsella la viticultura, l'elaboració de calç, la ramaderia ovina per a l'alimentació de la comunitat i l'apicultura. En canvi, l'experiència era negativa amb la venda de llenya i la ramaderia caprina, sobretot a causa de la poca professionalitat dels carreters i dels pastors respectivament.¹⁸³

Mostra una clara preferència per la venda de béns immobiliaris respecte a l'explotació mitjançant arrendament, perquè el manteniment de les cases resulta molt costós i no compensa el valor del lloguer rebut. Remarca la importància que les provisions es facin al temps corresponent, ja que el retard "és gran inconvenient y s'i perden molts reals no fent-se les provisions en son temps, com la experiència o mostra" (p. 547). Finalment, recomana que s'aprofitin les bones collites per reservar gra i no caure en la temptació de vendre-ho tot, perquè així el monestir està preparat per afrontar un any estèril.

Un capítol a banda mereix Tous, la propietat més valuosa del monestir. La baronia d'aquesta població donava dret als jerònims al cobrament de rendes, a l'exercici de la jurisdicció civil i criminal, i a l'explotació de terres. A banda, la rectoria de la parròquia de Sant Martí n'arrodonia la possessió senyorial. D'aquí que Tous fos al llarg de la història de Sant Jeroni de la Murtra la principal preocupació econòmica dels frares, que foren especialment curosos a l'hora de prendre'n decisions rellevants.

Quina és la posició de Francesc Talet sobre això? Ja hem vist que tenia una opinió força desfavorable del baix poble. Els touencs no eren una excepció. D'aquí sorgeix una mentalitat senyorial que justifica un tracte rigorós i expeditiu amb la població, i que es manifesta de forma rotunda en la defensa de l'actuació del frare Joan Puig com

182. Per exemple, en comentar la venda de bestiar durant el segon priorat d'Antoni Joan, sosté "que se avia de mirar molt perquè los qui vindran tròpian algun alvío y de què fer diners" (p. 542).

183. Quant a la sederia per fer roba per a la sagristia, el cronista dona dues opinions contradictòries. Així, a propòsit del sagristà Pere Gili diu de la sederia que "també y ha gastos, però no són tants que no sia molt major lo profit" (p. 495). En canvi, poc després, en comentar el benefici obtingut en l'elaboració de seda per Guerau Altarriba, afirma que "mèritament an dexada aquesta ocupació quasi inútil y no sé yo que després ensà s'i aja entès més, ni crech que u sufrissen per la falta que fa un frare tant temps, y en cosa de no res" (p. 536).

a procurador de Tous. Els càstigs a què sotmetia a la població si no l'acompanyaven a l'església des del castell o el saludaven quan arribava al poble no tan sols són aconsellats als futurs responsables del govern del feu, sinó que són justificats perquè d'aquesta manera "tenia la gent al puny y los vassalls guardaven lo respecte y reverència que convenia a la senyoria" (p. 506).

Ara bé, això no és impediment perquè, en un to paternalista, l'autor consideri que la comunitat era responsable del benestar material i espiritual dels vassalls. D'aquí que recomani als priors que vagin fins a Tous "per veure si totom està content" (p. 289), que sigui partidari de tenir-hi un religiós desplaçat de manera contínua perquè s'encarregui de tots els afers, i que no consideri oportú arrendar la baronia perquè els arrendataris explotaven els pagesos per obtenir el màxim benefici.¹⁸⁴ En conclusió, la comunitat havia d'implicar-se en el regiment del poble, ja que "qui és senyor de vassalls està subiecte a més inquietuts que no fan altres qui estan sense ells" (p. 186).

En alguns períodes de dificultats econòmiques la comunitat es plantejà com a solució la venda de Tous. Després, però, de consultar-ho amb alguns experts, es decantà per mantenir la propietat, opció que és defensada per l'autor, que ja hem comentat que redactà dos memorials que computaven el benefici que se n'obtenia un cop quantificats els ingressos i les despeses. El cronista remet el lector a aquest i a altres informes anàlegs com a argument per no vendre el feu.

Finalment, un darrer apartat molt significatiu de la mentalitat de l'autor ve donat pel conjunt d'opinions a propòsit de les obres realitzades o dels objectes comprats pel monestir al llarg de la seva trajectòria. No s'està de dir-hi la seva respecte a gairebé tot allò que coneix personalment, ja sigui perquè s'ha fet o adquirit mentre ell ja era al monestir o bé perquè encara s'hi conservava. Com a consideració general, l'opinió que tenia del cenobi era positiva —"lo siti del lloch tant graciós, les aygües fresques, lo claustro tant alegre y la yglésia tant devota" (p. 513).

En coherència amb el seu esperit pragmàtic i amb la consciència de la rellevància del factor econòmic, valora les inversions en infra-

184. Sí aprova, però, la política d'arrendar alguna part dels drets: "no s'és arrendat lo dit lloch de Thous després ensà, que ha cerca de sinquant anys, a lo que toca als grans, sí no són algunes ninyerías y cosas de poca importàntia, com són los anadons, la llana, trul de l'oli, llegums y altres coses semblants, que les arrenden als matexos vassalls, que tenim per experiència que d'exa manera està millor per a tots" (p. 589).

estructures, sobretot les relacionades amb l'aigua.¹⁸⁵ Ara bé, també és partidari d'esmerçar recursos per realitzar obres amb l'únic objectiu d'embellir el monestir¹⁸⁶ i mostra sensibilitat quan opina sobre algunes obres d'art o sobre parament litúrgic.¹⁸⁷ Entre les dependències del monestir, en destaca gairebé totes les executades durant la segona meitat del segle XVI —l'Obra Nova, el refetoret i la torre prioral—, així com les reformes efectuades a l'església i a la torre de Montcada. De períodes anteriors, hi ha opinions favorables a la infermeria i a la procura de Barcelona.

Orde jerònim

Apleguem en aquest darrer apartat un recull de comentaris d'aspectes que atenyen la relació de Sant Jeroni de la Murtra amb l'orde jerònim (visites, confirmacions, capítols generals, etc.).

Les confirmacions de les eleccions i les visites establertes reglamentàriament per l'orde provocaven que frares d'altres monestirs jerònims es desplaressin fins al cenobi badaloní per exercir el ministeri corresponent. Com que les despeses anaven a càrrec de la casa visitada, el cronista censura tot allò que provoca una despesa supèrflua a les arques de la comunitat, que prové de dues causes: que el confirmador o visitador vinguessin d'una casa molt allunyada i que l'estada s'allargués innecessàriament.¹⁸⁸ En aquest sentit, anima a denunciar alguns

185. Per exemple, la conducció de l'aigua cap a la cuina durant el priorat de Guillem Fuster constitueix per a l'autor un fet "de gran regalo y descans per lo cuyner y cellarer, y gran ocasió de que se aparelle per al convent lo necessari ab netedat y policia" (p. 264). Altres casos relacionats amb l'aigua són l'ampliació de safareigs o l'apregonament de pous.

186. Es lamenta de la pèrdua d'un parral i argumenta que "si en las communitats no-s conservassen sinó las cosas molt profitoses y que las que servexen sols de ornato y curiositat les dexassen perdre, que d'exa manera, tampoch no avían de tenir en canreu las murtas del claustro, los cipressos que estan fora casa y altres quoranta d'esta manera" (p. 306).

187. Quant a la pintura, mentre que el conjunt de quadres que el frare jerònim Damià Vicens féu per al claustre "no és poch ornato d'esta casa y embelliment, que no y ha a penas persona que no guste de veure'ls" (p. 651), la cena representada al tester del refetor es féu "prou dolentament" (p. 495). En referència a objectes litúrgics, jutja "sinch cobrecalses o vels texits de diverses colors, obra de Milà", com a "molt curiosos y vistosos" (p. 767). En canvi, de l'oficial que confeccionà un domàs que hi havia a la sagristia, afirma que "encara que quisvulla que·ls tallàs, no era molt pràtiche ni molt destre official, com consta en lo mal garbo que tenen, y curtes, que és llàstima mirar-les" (p. 467).

188. Referit a un confirmador, diu que "lo convent aguera perdonat al dit nostre pare general de molt bona gana que no agués enviat lo hu d'ells de tant lluny" (p. 377). D'uns altres, que "se detengueren los pares confirmadors en aquesta casa molts dies y-s gastaren molts reals que-s pogueren escusar de alguns dies atràs: la confirmació del pare

comportaments lesius econòmicament per les despeses excessives d'alguns confirmadors, tal com féu la comunitat amb Fabián de Palacios l'any 1591 (p. 720).

Respecte a les visites particulars, considera que “se avia de mirar molt y que no s'avien de demanar visites particulars, sinó en necessitats molt precises, perquè de altra manera és més la nota que y ha entre los seglars que tot lo que puja lo negoci” (p. 550). En la mateixa línia, a les visites no és convenient entretenir-se en coses que no tenen importància, tal com actuaven Llorenç Daviu i Joan de Yepes, els quals “no admitían ninyerías y cosas de poch momento, que no servexen sinó de perdre temps y mostrar lo bon o mal ànimo que cada hu té, y és impossible remediar-las de tot en tot” (p. 742). Aquest realisme o pragmatisme no és cap impediment perquè l'autor, de qui ja hem comprovat el pensament observant, aprovi sense fissures les actuacions d'alguns visitadors per mantenir la disciplina en el monestir.

En general, la imatge transmesa sobre les institucions de govern de l'orde és bona, malgrat alguns episodis puntuals, com l'excés d'intervencionisme dels confirmadors en algunes eleccions al priorat de la Murtra, ja comentades, o l'actuació despòtica d'alguns generals. Però això no impedeix que se senti plenament integrat dins d'una estructura jeràrquica i que no qüestioní, ans promoció, l'obediència i la subjecció a les instàncies superiors.¹⁸⁹

Un dels greuges que l'autor fa seu és el perjudici que comporta que un profés d'un monestir sigui traslladat a un altre. I és que Sant Jeroni de la Murtra restà força malparat en aquest sentit perquè tres dels seus foren reclamats amb èxit per altres cases (Marc Orriols, Miquel Galceran Garbeller i Rafael Solà) i alguns altres mudaren de comunitat a iniciativa pròpia. A parer de l'autor és lesiu que “après de aver criat un subiecte en religió y s'és perfectonat en la art o sciència que professa, al temps que la communitat ha de gozar de ses habilitats y religió, se'n vaja a pasejar per altres cases de la orden y goze del fruyt qui no l'ha sembrat” (p. 453). Ara bé, en una mostra més de subjecció a l'ordre establert, es resigna davant la situació —“avem de passar per

prior fonch a 28 de setembre de 1582 y ells se estigueren assí fins passat Tots Sancts, menjant y bevent a costa de altri” (p. 647).

189. Per exemple, del prior Reginald Ende diu “que se li avia de agrair al pare prior sa bona voluntat y zel, pus desijava la perfectió y observància de la religió, y conformar-se ab lo cap d'ella” (p. 168) i, del prior Gualbes, que “tingué llicència de nostre pare general per una cosa com aqueixa, que bé se ha de pensar de una persona tant religiosa y observant no la aguera feta absolutament, sinó ab molta maduresa y consulta del superior” (p. 298).

aquí o per la porta, y no y ha sinó pendre paciència” (p. 537). També es lamenta, arran de la llarga estada de Gaspar de León, del perjudici econòmic que causen alguns hostes religiosos, als quals cal reclamar l'import de les despeses ocasionades.¹⁹⁰

Quant a la relació amb altres monestirs, considera beneficis l'establiment de germandats espirituals, ja que “per esta causa nos podem enriquir de béns espirituals” (p. 282);¹⁹¹ i que la fraternitat i l'ajuda mútua siguin l'esperit que s'imposi entre ells. Algunes petites anotacions permeten copsar idees sobre alguns monestirs: la riquesa de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron,¹⁹² la importància de Sant Miquel dels Reis,¹⁹³ l'observança de Santa Engracia de Saragossa¹⁹⁴ o la grandesa de San Lorenzo de El Escorial.¹⁹⁵ Finalment, als ulls de l'autor l'orde del Carme era més observant que el jerònim, com es posa de manifest quan afirma sense ambages que un donat de la Murtra anà a un convent carmelità perquè “desijava tenir més quietut de sperit y estat més perfet del que tenia” (p. 564).

Les fonts

L'objectiu eminentment pragmàtic de la crònica, el coneixement acurat que l'autor tenia de la documentació —i que, no ho oblidem, en part havia generat— i la iniciativa lliure de l'obra, lluny de les estretors que un encàrrec de la superioritat hagués imposat, formen la base d'un text que podem definir com a historiogràfic i, com a tal, recolzat en un ús intensiu de diferents tipus de fonts. Es pot afirmar que l'autor no va més enllà del que les fonts li oferien, procedint d'una manera força rigorosa.

190. “No s'oblidaren de demanar al definatori y de representar-li com lo pare fra Gaspar de León avia estat en esta casa lo temps que diguí en lo trienni passat, ab moço y mula sua pròpria, y que no avia donat sinó noranta reals” (p. 614).

191. Sant Jeroni de la Murtra n'establí no tan sols amb altres monestirs jerònims (Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Santa Engracia, Santa Maria de la Murta), sinó també amb altres ordes, com el cartoixà (Montalegre i Escaladei), el benedictí (Santa Maria de Montserrat) i el predicador.

192. “Sempre està sobrat y sempre és estat més rich —o manco pobre, per millor dir— que no aquest nostre convent” (p. 307).

193. “Determinà de emplear al pare fra Augustí Sumes en un offici molt honrrat y de molta qualitat per ser la casa que era, que l féu anar per vicari de la casa de Sanct Miquel de los Reyes en València” (p. 530).

194. Referit a Agustí Gualbes, que fou elegit per prior a Santa Engracia de Saragossa, diu que els “imposà, per ser casa nova, costumes de gran observància y cerimònias de gran rigor de religió, que tal fama à tingut aquell monestir” (p. 300).

195. “Volgué lo rey que-s consagràs la yglésia de Sanct Lorens, que ell avia començada y la véu acabada, cosa maravellosa” (p. 747).

Això es posa especialment de relleu quan confessa que no disposa d'informació per narrar o explicar algun esdeveniment o període històric amb el grau de detall suficient. En aquest sentit, és habitual la lamentació per la poca informació en els primers anys de la història del monestir.¹⁹⁶ L'autor resta obert a allò que les fonts li aporten, ja sigui positiu o negatiu, tant per al monestir en conjunt com per a algun dels seus membres. D'aquí que alterni lloances amb crítiques, a vegades severes, al llarg de les planes. Ens trobem ben lluny d'una obra panegírica que selecciona i/o distorsiona els fets històrics per donar una imatge brillant i moralitzadora de la trajectòria de la institució. Es pot sumar, per tant, un bon grau d'objectivitat a les virtuts del text.

Comptades vegades s'ha detectat que l'autor conscientment calli algun fet que coneix. En referir-se al prior Miquel Mongia i al conflicte que tingué amb la comunitat arran del regal d'un cardenal, afirma que "fonch ocasió de que dit pare visqués molts anys desconsolat y passaren per ell coses que no són de mon propòsit y, axí, les dex sepultades en la sepultura de l'oblit" (p. 646). D'un novici grec de nom Nicola afirma "que, ans que fos religiós, sospitaven que las habilitats de què ell usave fossen totes adquirides naturalment, per coses particulars que ell contava y no y ha per a què referir-les assí" (p. 503).¹⁹⁷ O quan el convent de Sant Agustí de Barcelona mogué un plet contra la Murtra per motius que "no éran de molta honrra per a ells ni per alguns que ya eren morts, y axí, no y ha per a què referir-los assí, puix no són tampoch de algun profit" (p. 518). Un altre cas és l'elecció de prior al monestir valencià de Sant Miquel dels Reis l'any 1592, tan convulsa que el cronista diu que "passaren grans hystòrias y coses de conside-

196. "No tindrem tant que dir en aquest trienni com lo passat, encara que tan poch y trobam escrit en lo hu com en l'altre" (p. 136); "per no trobar tanta distinció y clarícia en los llibres com yo volrria —quexa, ya, de molts anys atràs—" (p. 162); "que és gran treball no trobar en dits llibres que ns dígan siquiera una paraula del que pretenían en aquesta jornada" (p. 209). No és, però, exclusiu dels primers anys del monestir —la gestió de la documentació devia ser aleshores precària—, sinó que apareix alguna vegada amb posterioritat, com en l'episodi en què Miquel de Salazar i Jaume de Planella anaren a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per manament del general (1579). Jaume de Planella, amb qui Francesc Talét va conviure durant més d'una dècada, no va explicar-li l'assumpte. Almenys això es dedueix de l'escuet "de què ells deuen tenir memòria" (p. 618) referit a l'episodi. En altres casos sap com ha acabat un esdeveniment històric, però no en pot donar detalls perquè no n'ha trobat rastre documental: "Y ell entaulà de tal manera que escrigué a Roma y passà la unió de la rectoria de Thous en cap del monestir, encara que no sabem per quin medi" (p. 392); "Però las avinensas, pactes y condicions que de assò se seguiren no las he pogudes trobar" (p. 479).

197. Un altre cas, diferent perquè no està clar que ocultí res negatiu, és quan diu de Joana de Castro que "Esta senyora vingué en Barcelona per certa ocasió, que no y ha per a què refferir-la assí" (p. 513).

ració, que com no són de mon propòsit, les dexe” (p. 724). Aquesta autocensura se circumscriu a dades negatives d’alguns personatges o col·lectius en assumptes molt tangencials respecte a la història del monestir, ja sigui per fugir de la morbositat o perquè, senzillament, no li aportaven res respecte a la intenció de l’obra. Quan no és així, l’autor no dubta a entrar en matèria.

El cronista apareix actiu a la recerca d’informació per bastir la crònica. Per exemple, quan malgrat els intents no pot donar explicació sobre la pèrdua i posterior recuperació de Concabella —“encara que-m só informat dels pares vells y antichs d’esta casa, no n’he pogut saber rastre, ni per escrit ni per tradició” (p. 209)— o quan pregunta al monestir veí de la Vall d’Hebron pels priorats de Mateu Blanc —“segons yo demaní en aquella casa” (p. 482).

Abans de procedir a l’anàlisi de les fonts emprades, és necessari advertir que ens basem en les citacions explícites donades per l’autor en el propi text. Aquestes citacions, però, constitueixen un percentatge relativament petit del total d’informació de l’obra. En la majoria de casos l’autor no va creure necessari informar sobre la procedència de les dades, ja sigui perquè es pot deduir de referències anteriors o bé perquè pressuposa que el lector —recordem que anava adreçada als oficials del monestir de Sant Jeroni de la Murtra— les pot deduir i localitzar. En aquest sentit, és significatiu que les citacions documentals siguin més abundants al principi de l’obra. Malgrat que no n’hi hagi d’explícites en un gran nombre de casos, reafirmem que els criteris d’objectivitat, rigor i fonament en fonts històriques són la base del document. Gràcies a l’anàlisi dels casos en què es detalla la font emprada, creiem que es pot deduir majoritàriament l’origen de la resta d’informació aportada per l’autor.¹⁹⁸

198. Tenim comptabilitzats més de cinquanta casos en què el cronista no dona la font d’on procedeix la informació, però de la qual sí que en dona la data del document i/o el notari que l’escripturà, la qual cosa indica que de ben segur foren consultats a l’arxiu del monestir. Alguns exemples: testaments de benefactors (Pere Martí, 24 de juliol de 1450, notari Guillem Jordà; Miquel Estela, 5 de juny de 1469, notari Joan Fogassot; Serena Puig, 14 de maig de 1521, notari Joan Modolell; Joana de Castro, 3 de setembre de 1558, notari Joan Lunes), inventaris *post mortem* (Pere de Mitjavila, 10 d’abril de 1452, notari Antoni Vinyes), compravendes (compra del mas Olivet, 24 de març de 1472, notari Antoni Vinyes; compra de l’heretat d’en Batlle, 16 de novembre de 1559, notari Tomàs Vellers; venda d’una casa procedent de l’herència dels Casaldòfol, 7 de desembre de 1540, notari Pere Janer), concòrdies (entre el monestir i Sant Pere de les Puelles sobre Gra, 15 de juny de 1500, notari Pere Janer; entre el monestir i els habitants de Tous sobre l’ús del forn de destret, 15 de setembre de 1521, notari Jaume Honorat Franquesa), sentències judicials (sobre l’adjudicació dels béns de Ramon Boissó, 27 d’octubre de 1481; sobre l’adjudicació dels béns de Benet Casaldòfol, 2 de desembre de

A banda, disposem de la informació que el cronista, en una mostra més del segell historiogràfic del text, aporta respecte als principals llibres que consulta, com l'autoria, el període en què van sorgir i la tipologia de dades continguda. No cal dir el valor que tenen quan pràcticament tot el conjunt documental està perdut o desaparegut.

Dividim les fonts utilitzades per Francesc Talet en tres grans grups: documentals, orals i personals. A banda, utilitzà algun altre suport bibliogràfic ja editat, com analitzarem més endavant. La quasi totalitat de les fonts documentals consultades pel cronista procedia de l'arxiu del monestir de Sant Jeroni de la Murtra. Constituïen majoritàriament la documentació generada en l'administració de la comunitat, ja sigui amb objectiu econòmic (control de la despesa, coneixement de la situació comptable, etc.), arxivístic (custòdia dels títols de propietat, professions monàstiques, etc.) o espiritual (obligacions de misses, aniversaris, etc.). Com a única excepció, citem les dades extretes de la marmessoria del fundador, Bertran Nicolau, que procedien de l'arxiu del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, ja que el prior d'aquest cenobi era un dels marmessors testamentaris (p. 132).

Fonts documentals

La documentació consultada a l'arxiu de Sant Jeroni de la Murtra citada explícitament a l'obra està formada per documentació en pública forma, per un conjunt de llibres (de testaments, de frares, de despeses, de rebudes, de la caixa, de misses i aniversaris, de Concabella i Gra, de la taula de Barcelona, d'actes capitulars i de ròtols del capítol general), tres capbreus (vell, nou o tercer i quart), memòries de frares i altres de menor entitat que enumerarem més endavant. A l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on es custòdia la part de la documentació monàstica que quedà en mans de la hisenda pública arran de la desamortització (1835), romanen el Capbreu Vell, el Llibre de Testaments, el Tercer Llibre dels Actes Capitulars (1598-1661), a banda d'un llibre

1540, notari Joan Dot; sobre l'adjudicació dels béns de Francesc Pujassola, 30 d'agost de 1584), privilegis reials (de Carles V respecte a Tous, 10 de setembre de 1519), establiments (d'una casa a Damià Llobet, 30 de desembre de 1525, notari Pere Janer), germandats espirituals (amb Santa Maria de la Murtra, 10 de novembre de 1553), butlles (unió de la rectoria de Tous, 25 de juliol de 1538), reconeixements (Mateu Vidal respecte al monestir, 30 d'octubre de 1536, notari Pere Janer), institucions de misses (missa quotidiana d'Antoni Vinyes, 27 de juliol de 1457, notari Francesc de Moles), donacions (Martí Tost a la seva muller Jerònima, 7 d'agost de 1538, notari Bartomeu Bellsoley), compromisos (el senyor de Concabella a pagar 25 lliures anuals al monestir, 4 de març de 1604, notari Francesc Vidal) i pagaments.

de despeses, de tot el conjunt documental consultat per Francesc Talet al principi del segle XVII.¹⁹⁹

Hi ha onze referències a pergamins conservats a l'arxiu de Sant Jeroni de la Murtra,²⁰⁰ tal com testimonia el cronista amb expressions com “ab una bulla de pregamí que està en lo arxiu d'esta casa” (p. 144), “està la carta en nostre arxiu” (p. 205) o “que també està en nostre archiu en pregamí y ab son sagell” (p. 282). En altres casos, tot apunta al fet que eren originals o trasllats autèntics.²⁰¹ En un cas el cronista especifica que el suport d'un document, un arbitratge entre el monestir i Guerau d'Espés relacionat amb els llocs de Gra i Concabella, era el paper.

El llibre amb un major nombre de citacions i un dels més utilitzats al llarg de l'obra és el de les despeses. El procurador hi anotava els pagaments abonats per proveir de béns i serveis el monestir, tal com es posa de manifest en diferents ocasions —“com consta en lo Llibre del Gasto del Pare Procurador” (p. 383), “com ne fa memòria lo pare procurador en lo Llibre de les Despeses” (p. 422)—, per la qual cosa considerem que es pot identificar amb el Llibre del Procurador —“y consta de les despeses en lo Llibre del Pare Procurador” (p. 321), “segons he trobat en los gastos del pare procurador” (p. 552).

Quant a la informació continguda, hi trobem tot tipus de despeses: obres en el monestir i en altres béns immobles de la comunitat, viatges, costes de processos judicials o en l'administració de la justícia senyo-

199. Val a dir, però, que a l'ACA hi ha documentació dels segle XV i XVI que podria haver estat consultada pel cronista, malgrat que no consti que ho fos (*MH*, vols. 2490, 2496, 2504-2511, 2517, 2518, 2522, 2523, 2527, 2528, 3779, 3782, 4131, 4132, 4401).

200. Butlla d'indulgència per a la imatge del Sant Crist (15 d'abril de 1460), butlla de la unió de la parròquia de Santa Maria de Badalona (1460), la compra de la senyoria alodial de vuit masos de Badalona (15 de novembre de 1469, notari Antoni Vinyes), sentència sobre el lloc de Gra (7 de maig de 1499, notari Pere de Bell-lloch), germandats amb els cartoixans (1503), predicadors (1504) i framenors (1524), testament d'Armand Negre (24 de febrer de 1486, notari Gabriel Devesa) i del seu fill Pere Joan Negre (3 de juny de 1504, notari Francesc Masdemont), renúncia i donació dels drets sobre la torre de Montcada realitzada per Pere Sesolivelles (1 de març de 1592, notari Francesc Vidal) i venda d'una casa de Barcelona a Àngela Font (27 de novembre de 1584, notari Joan Sala).

201. Com l'establiment que el monestir féu de Gra i Concabella a Elionor Sescomes i Joana Torremorell el 14 d'abril de 1416 —“com consta dels actes tenim en nostre arxiu” (p. 156)—, el procés entre la Murtra i el convent barceloní del Carme sobre els béns de Joan Gras —“tenim de assò un procés en lo nostre arxiu” (p. 326)—, la sentència contra el sotsveguer d'Igualada —“com consta ab una sentència que tenim en nostre archiu” (p. 594)— i els tractes del monestir per a la construcció de l'Obra Nova —“com se troben de assò molts actes y capitulacions ab diversos mestres que feya lo convent ab ells” (p. 468).

rial, regals per a hostes il·lustres, manteniment d'alguns benefactors, dels religiosos desplaçats del monestir per malaltia i els dels visitadors i confirmadors en les seves funcions a la Murtra, compra d'objectes litúrgics, llibres, esclaus, roba i pagaments de deutes contrets per la comunitat.²⁰² Aquesta llista correspon a aquella informació en què el cronista diu explícitament que procedeix del Llibre de Despeses, però no és difícil deduir al llarg de l'obra més dades sorgides d'aquesta font documental.

Entre aquesta informació de caràcter econòmic, el cronista aprofita per extreure'n altres dades força interessants i que, especialment durant el segle xv, no trobava en altre tipus de documentació. Hi pot identificar, per exemple, el nom del procurador que tenia cura del llibre i, gràcies a les anomenades "cartes cuenta" —balanços econòmics que havien de ser firmats per la plana major de la comunitat—, també el del prior i el del vicari, el de visitants il·lustres, confirmadors, visitadors, durades de visites, etc.

El ventall és ampli i irregular, ja que depenia del nivell de detall amb què els procuradors fessin els apunts en el llibre. A mesura que el monestir amplià i millorà la documentació generada, el Llibre de Despeses serví principalment per donar notícia exclusivament de les despeses, i ja no era necessari buscar altres dades que són aportades per altres conjunts documentals (Llibre de Capítols Conventuals, Llibre de la Caixa, etc.). No és estrany, doncs, que més de la meitat de les referències explícites al Llibre de Despeses corresponguin al segle xv —que només ocupa una cinquena part en extensió del text— i que la darrera sigui de l'any 1579.

Si el Llibre de Despeses era responsabilitat del procurador, els caixers tenien cura del Llibre de la Caixa.²⁰³ S'hi anotaven els ingressos que rebia el monestir, la procedència dels quals era molt variada: venda

202. Aquest tipus d'informació és la que apareix en un fragment del llibre del procurador de Barcelona, format tan sols per sis planes, dels anys 1484 i 1485, procedent de Sant Jeroni de la Murtra (Carles Díaz Martí, "Un fragment del llibre de despeses del procurador de Sant Jeroni de la Murtra (segle xv)", *Carrer dels Arbres*, 22 (2012), p. 23-54).

203. Així es posa de manifest quan parla d'anotacions de Miquel Estela —"de alguns dels quals tenim notícia per ser estat curiós lo pare fra Miquel Stela en escriure'ls en lo Llibre de la Caixa" (p. 333), "y diu lo pare fra Miquel Stela en lo Llibre de la Caixa" (p. 334), "que no la nomena lo pare fra Miquel Stela en lo Llibre de la Caixa" (p. 401)— en triennis en què aquest desenvolupà l'ofici de caixer; i de Jaume Roqueta —"com consta en lo matex Llibre de la Caixa, scrit de mà del pare fra Jaume Roqueta" (p. 384), "com adverteix molt bé lo pare vicari en lo Llibre de la Caixa" (p. 385)— durant el primer trienni de Mateu Blanc (1532-1535), en què Jaume Roqueta tingué els oficis de vicari i caixer conjuntament.

de vi i llenya, estada de visitants, almoines o manlleus dels benefactors, empenyoraments, llegats testamentaris, sepultures, encàrrecs de misses, emoluments dels religiosos que exercien de predicadors i liquidació econòmica com a resultat de sentències judicials favorables. Tenia diferents apartats, tres dels quals hi són especificats: vendes, manlleutes i caritats. La referència més antiga és de l'any 1461 i la darrera de 1604.

El propi Francesc Talet, en exercici de les funcions de caixer, en remodelà el format en el trienni 1582-1585. Gràcies a la ressenya que en fa, es pot conèixer la finalitat del llibre: “A la fi de cada any, una carta cuenta donant rahó de tot lo de aquell any; y après de ella, se posà lo estat de la casa. De manera que cada any poden saber lo que s'és cullit de grans, axí en casa com en la granja y Thous, vi y tot lo demés que y ha en casa; y fer lo balans de un any ab l'altre, cosa que ha donat contento a tots los que u an vist y entenen aquella màchina” (p. 685).

Justament les “cartes cuenta” del Llibre de la Caixa —la darrera del Llibre de Despeses i la primera del Llibre de la Caixa són del trienni 1529-1532, per la qual cosa sembla que el darrer en prengué el relleu— permeten al cronista conèixer una dada tan valuosa com l'estat econòmic de la casa, amb regularitat a partir de la dècada de 1580 i amb intermitència anteriorment.²⁰⁴ Cal destacar també que en el Llibre de la Caixa es registrava el nom de molts visitants del monestir. Com s'ha comentat en el Llibre de Despeses, aquesta informació és molt irregular, perquè depenia de si el caixer deixava constància dels noms o només es limitava a anotar els ingressos corresponents.

El Llibre de Rebudes és, molt possiblement, un precedent del Llibre de la Caixa. Les catorze referències abracen el període 1454-1481. Abans, però, el cronista també extreu dades d'un quadern de rebudes i d'un llibre amb anotacions conjuntes de despeses i ingressos, tal com especifica quan diu que la documentació dels primers anys es limitava a “sols un quadern en què-s continuaven les rebudes de la caxa —comença en l'any 1424 y dura fins en lo de 1443—; y després se trobe un llibre que és de rebudes y despeses juntament, que comença en l'any 1437 y-s continua fins en l'any de 1452” (p. 140).²⁰⁵ Del Llibre

204. El cronista donava importància al coneixement de l'estat comptable del monestir que havia de reflectir el Llibre de la Caixa: “Encara que no he pogut saber, ab la curiositat que yo aguera volgut, ab quin terme y estat restava la casa en aquest trienni, perquè no-s tenia la curiositat en los llibres de la caxa que après se té” (p. 551).

205. Es conserva un volum (ACA, *MH*, vol. 4132) que aplega un conjunt de despeses (carn, peix, missatgers, mossos, etc.) de mitjan segle xv —s'hi poden llegir anotacions d'inici de la dècada de 1430 fins a 1454— que no encaixa, a falta d'un estudi més aprofundit, amb els que el cronista dona notícia d'aquesta època.

de Rebudes, el cronista n'extreu notícies sobre ajuts de benefactors i de l'orde, pagaments en concepte d'hostatjament i ingressos per deutes o empenyorament de llibres.²⁰⁶

Un dels documents més utilitzats és el dels actes capitulars, en què s'informaven les propostes que realitzava el prior a la comunitat, reunida en el capítol conventual, i sobre les quals havia de prendre una decisió, tal com estipulava la normativa jerònima. Presenta l'avantatge que hi apareixen els afers més importants que afectaven el monestir i, generalment, amb una redacció prou minuciosa perquè es poguessin comprendre els assumptes sobre els quals es deliberava. Almenys, així es pot comprovar en l'únic que s'ha conservat, el tercer, que abasta el període 1598-1661. En ell, per a cada capítol s'hi anota la data de la reunió, els capitulars presents, les propostes del prior i la decisió presa per la comunitat. Hi són habituals al final les signatures d'alguns religiosos.

Aquesta valuosa font documental va començar-se a compilar a partir del segle XVI, sembla que gràcies a la iniciativa de Pere Benajam.²⁰⁷ El primer llibre —anomenat en una ocasió com “lo Llibre Vell dels Actes Capitulars” (p. 485)— començava l'any 1520²⁰⁸ i finalitzava a la dècada de 1550. Els actes s'anotaren aleshores,²⁰⁹ i fins al 1597, en un segon volum; i a partir de 1598, en l'actualment consultable tercer llibre.²¹⁰

La tipologia d'afers inclosos en els capítols és molt variada, ja que pot atènyer qualsevol àmbit de l'activitat de la institució, ja sigui econòmica (compres, acceptació d'herències, concòrdies, plets, etc.) o

206. El Llibre de la Caixa i el Llibre de Rebudes van coexistir durant alguns anys. Almenys així es desprèn de les dues anotacions del Llibre de la Caixa de 1461 i 1462. La següent és ja de 1483, dos anys més tard de la darrera referència al Llibre de Rebudes. Sembla, doncs, que abans que el Llibre de la Caixa prengué el relleu al de rebudes, hi podia haver hagut un període de coexistència en què s'anotarien els ingressos en un o altre llibre dependent de la tipologia de les entrades.

207. “Que-s començà aquest trienni y degué ser del pare vicari fra Pere Benajam, que començaren a escriure y notar los actes capitulars més principals que-s tenían en lo convent y las determinacions d'ells, y concertaren un llibre per aquest propòsit” (p. 344).

208. Tanmateix, la primera referència és d'un capítol celebrat l'any 1502 sobre l'ampliació de l'església i estava anotat en un paper ficat al principi del Primer Llibre dels Actes Capitulars (p. 312).

209. Així es dedueix d'un capítol de 1559, anotat al foli 15 (p. 510). Aquest nombre de foli ha de correspondre ineludiblement a un nou volum, atès que d'un acte capitular de 1550 es diu que estava anotat en el foli 57 (p. 479).

210. Del llibre quart (1662-1751) no se'n sap res. El cinquè i darrer llibre d'actes capitulars, que abraça el període 1752-1832, fou transcrit parcialment per Josep Maria CUYÀS TOLOSA, *Llibre V dels actes capitulars dels anys 1752 a 1832 del monastir de Sant Gerònim de la Murtra*. Badalona: Colecció Històrica Badalonesa, 1966. Actualment l'original no està localitzat.

espiritual (germandats, institucions de misses, recepció de donats, etc.). Molt interessants són les nombroses referències a obres a l'edifici, com les de la capçalera de l'església o la construcció de la nova hostatgeria.

El Capbreu Vell, avui sortosament conservat, és la següent font documental amb més referències explícites a l'obra, una vintena. Es tracta d'un llibre miscel·lani, que conté transcripcions d'escriptures relatives al monestir i un bon nombre de notícies i fets diversos. Segons especifica el cronista, fou començat per iniciativa del prior Romeu Borrell, com a molt tard a mitjan segle xv, i fou remodelat i ampliat per Pere Benajam durant el primer quart del segle xvi. Podem dir, però, que s'hi anà afegint informació força temps després de la intervenció de Benajam, com ho testimonia les diferents mans que completaren les breus recensions dels priorats fins a l'any 1604.²¹¹

El nom del llibre es deu al fet que una part important, la central, conté una llista de les rendes del monestir en el segle xvi, majoritàriament censos i censals.²¹² El que dóna més valor a aquest document, a banda de les escriptures relacionades amb la fundació monàstica que hi ha al principi —licència apostòlica, dotació, llicències per al trasllat des de Sant Jeroni de Montolivet, compra de la casa de la Murtra—, és la minuciositat amb què es relaten tot un seguit d'assumptes importants per a la història del cenobi. D'aquí que sigui una font adient per explicar episodis del segle xv i primer quart del xvi, que representen la totalitat menys una de totes les referències. A partir d'aleshores, altres fonts, especialment els llibres d'actes capitulars, acaparen l'atenció del cronista.

Les notícies del Capbreu Vell, però, lluny d'una estructura homogènia i d'un pla coherent, constitueixen un aplec heterogeni d'anotacions que al llarg dels anys realitzaren diferents monjos amb un major o menor zel en deixar constància a la posteritat dels esdeveniments de la comunitat. En aquest sentit, són molt interessants els comentaris que Benet Rosseta hi realitzà quan fou procurador, en el trienni 1481-1483, emfasitzant la necessitat d'anotar tots els contractes i negocis per facilitar la tasca dels futurs oficials, tal com hem analitzat anteriorment.²¹³

Testimonial és l'ús dels altres dos capbreus que Francesc Talet tingué a la seva disposició. Tan sols dues citacions al Capbreu Tercer o Nou, i una per al Capbreu Quart. Ben poca cosa en podem dir amb

211. Vegeu l'apèndix documental II.

212. No se'n pot dir pròpiament un capbreu, perquè no hi ha reconeixement de la renda pels que estan obligats a satisfer-la.

213. Vegeu nota 73.

aquestes tres referències. Ara bé, atenent la informació que proporciona el cronista sobre l'autoria del Capbreu Nou a Francesc Boïgues, religiós que prengué l'hàbit a Sant Jeroni de la Murtra en el trienni 1545-1548,²¹⁴ es pot arribar a dues conclusions: que la seva redacció no devia comportar noves aportacions respecte al Capbreu Vell en afers del primer segle del monestir; i que es basava sobretot en l'aspecte purament econòmic, deixant de banda el conjunt de notícies que són la base de moltes de les dades extretes pel cronista.²¹⁵

A continuació tenim el Llibre de Misses i Aniversaris, que permet a l'autor donar notícia dels benefactors més destacats del monestir, o almenys d'aquells que donaren alguna renda per a la celebració de sufragis. I és que el llibre contenia les obligacions espirituals concretes per la comunitat a canvi de la corresponent recompensa econòmica en forma de pagament anual i també les pactades amb altres monestirs, conegudes al text com a germandats. Era fonamental, per tant, que no se'n perdés la memòria.²¹⁶ El benefactor més antic del qual s'aporten notícies gràcies a aquesta font és Joan Vidal (1448) i el darrer, Joana de Castro (1558). De ben segur que el ventall cronològic augmentaria amb l'atribució a aquesta font d'altres notícies anàlogues que el cronista no referencia explícitament. Així, per exemple, en els dos que s'han conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, compilats als segles xvii i xviii,²¹⁷ hi apareixen benefactors més antics, com el propi fundador, Bertran Nicolau.

214. “que féu un Capbreu Nou, a distinció del primer que y avia en casa, a ont posà totes les rendes que rebia aquest convent, y com foren esmerçades y de ont eren proceydes les quantitats” (p. 454).

215. Hi ha un volum procedent de l'arxiu monàstic (ACA, *MH*, vol. 2496), amb el títol Capbreu o levador de totes les cases, propietats e posesions, rendes, censos, censals y altres drets y emoluments que lo monastir de Sanct Hierònym de la Vall de Bethlem, alias de la Murta, del bisbat de Barcelona, ha y posseheix axí en lo dit bisbat y ciutat de Barcelona, com en lo nostre loch y terme de Tous e altres qualsevol parts e lochs, datat l'any 1551, que presenta algunes característiques que podrien fer pensar que es tracta del Capbreu Nou citat pel cronista: la tipologia de les dades contingudes —un capbreu o llevador, tal com expressa el títol—, la data de redacció i el fet que la lletra sigui la de Francesc Boïgues perquè coincideix amb la del Llibre de Testaments (ACA, *MH*, vol. 3783), del qual sabem que en fou l'autor (p. 454). Però malgrat els indicis, no es pot fer l'atribució perquè la referència al benefactor Joan Vidal no està a la plana referida pel cronista, la 107 (p. 149), sinó a la 155.

216. L'orde imposava el registre d'aquesta informació, tal com prescriu una extravigant aprovada l'any 1513: “Íten ordenamos que en cada uno de nuestros monasterios aya libros de todas las heredades y rentas, y quién las dió, y con qué condiciones y los beneficios espirituales que por ellos se hazen” (*Constituciones*, p. 71).

217. ACA, *MH*, vol. 2497 (“Libro Memorial de Misas y Aniversarios”) i vol. 2498 (“Libro Cuarto de Fundaciones de Misas y Aniversarios”).

Aquest llibre fou també obra de Francesc Boïgues,²¹⁸ que havia practicat de notari abans d'ingressar a la Murtra, i a qui s'atribueix també el Llibre de Testaments, "ont estan continuats los testaments o clàusules d'ells que són per al propòsit de nostra casa" (p. 454), document actualment conservat. El títol complet de l'obra és Llibre dels testaments, legats, successions, abintestat, adjudicacions y donacions fetas en favor del monastir de Sanct Hierònym de la Vall de Belem, àlias de la Murta, del bisbat de Barcelona, i té data de 1550. Està format majoritàriament per còpies de clàusules testamentàries —hi ha alguna altra tipologia, com sentències, donacions o privilegis— que afectaven directament el monestir.²¹⁹ Consta l'ús explícit d'aquesta font pel cronista en nou ocasions: set de benefactors (sis del segle xv i un del xvi) i dues concòrdies relacionades amb el rector de Tous.

El Llibre dels Frares, bé que citat només sis vegades, permet a l'autor esmentar al principi de cada trienni el nom dels novicis que prenen l'hàbit o professaven, així com el dels donats que es vinculaven al monestir.²²⁰ És un cas eloqüent de la poca necessitat que el cronista tenia de citar contínuament les fonts. ¿Tenia sentit repetir al principi de cadascun dels capítols que coneixia els nous membres de la comunitat gràcies al Llibre dels Frares? El procediment de Talet és dir-ho la primera vegada (triennis de Romeu Borrell) i després només de forma esporàdica. És significatiu que en tres de les sis ocasions esmenti el Llibre dels Frares perquè no hi troba la professió d'algun religiós (Benet de Santjoan, Gabriel Andreu i Joan Tudela).

El Llibre de la Taula de Barcelona és citat tres vegades corresponents als anys 1455, 1456 i 1461. En els dos primers casos s'especifica que quedava sota la responsabilitat del prior.²²¹ Les notícies que se n'extreuen són dos pagaments, realitzats amb tota seguretat mitjançant la taula municipal barcelonina, i la prescripció de les demandes que

218. "Féu lo llibre que vuy diem de les misses, a ont estan continuades les fundacions d'elles y quina almoyna se'n reb" (p. 454). Consta que altres religiosos hi intervingueren, com el prior Antoni Joan, que féu una anotació marginal respecte als llibres rebuts a causa de l'heretat de Pere Sassala. Antoni Joan ingressà al monestir en el trienni 1526-1529, gairebé cinquanta anys més tard de la mort de Sassala (1480).

219. La part escrita per Francesc Boïgues arriba fins a la plana 104 i comença amb la butlla de fundació de l'orde dels jerònims a la Corona d'Aragó i l'acta de dotació de Sant Jeroni de Montolivet. Altres mans afegiren informació sobre benefactors amb posterioritat fins a la plana 155. Compta amb dos índexs, un del propi Francesc Boïgues i un altre posterior. (ACA, MH, vol. 3783).

220. A banda del Llibre dels Frares, també podia conèixer les professions monàstiques per les cartes de professions, de què parlarem més endavant.

221. "Com consta en lo llibre que portava lo pare prior ab la taula de la ciutat de Barcelona" (p. 160).

per via judicial sol·licitaren Miquel Pasqual i Arnau Esquerit sobre la casa de la Murtra. Segons el cronista, el prior Planes, que morí el 1466, també l'utilitzà. A partir d'aquesta data, no hi ha cap referència al Llibre de la Taula, malgrat que consten diferents pagaments que s'hi realitzaren. Tot sembla indicar que es devia eliminar i que s'inclougué aquesta informació en altres llibres, possiblement el de la caixa.

Gràcies al Llibre de Concabella i Gra, Talet pot explicar a bastament la causa dels conflictes que patí el monestir arran de la possessió d'aquests feus, per la qual cosa n'elogia el promotor, el prior Romeu Borrell, que féu “un llibre particular de Concabella y Gra, a ont estan molt llargament continuats tots los actes y escriptures de què pogué tenir notícia des de l'any 1308 fins en lo de 1444, proseguint en substància totes les demandes, plets y qüestions que, après que foren los llochs del monestir, se mogueren ab los proceïments d'ells” (p. 164).

El darrer llibre del qual es dóna notícia és el Llibre Vell dels Ròtols. Els ròtols eren les ordres o les instruccions que el capítol general enviava a totes les cases de la congregació. Cal suposar, per tant, que algunes de les informacions que el cronista escriu referides als capítols generals —almenys totes en les quals parla directament de ròtols— les extreu d'aquesta font documental, en què es devien recopilar tots els que afectaven directament el monestir jerònim badaloní.²²²

En comentar alguns episodis de la vida del frare Jaume Roqueta, concretament de l'agressió que li féu un frare de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, el cronista diu que es basa en la informació continguda en el Capbreu Vell,²²³ escrita per Pere Alzina, i d'“un quadern que féu dels sançts d'esta casa” (p. 375). D'aquest quadern procedeixen, en conseqüència, les dades que el cronista recull directament de la memòria escrita per Pere Alzina sobre Pere Benajam, Gaspar Fontarnau i Agustí Galceran de Gualbes,²²⁴ de dues de les quals incorpora transcripcions literals.

Sembla que no tan sols Pere Alzina escrigué memòries de tipus hagiogràfic en el monestir. En ocasió de la mort de Benet Rosseta, el cronista el lloa basant-se en els elogis que havia rebut de Jaume

222. Des de 1468 els monestirs jerònims estaven obligats a tenir “un libro en que se escrivan todos los rótulos de los capítulos generales y privados, y particulares de cada casa” (*Constituciones*, p. 20).

223. En el petit resum de cada priorat, transcrit a l'apèndix documental II.

224. Com posen de manifest expressions com “segons lo discurs que escriu lo pare fra Pere Alzina en sa vida” (p. 303) o “ab la sançtedat que compte lo pare fra Pere Alzina en sa vida, com a testimoni de vista, que és molt calificat” (p. 370).

Roqueta.²²⁵ El més versemblant és que aquesta opinió va ser llegada per via escrita, ja que entre la mort de Jaume Roqueta i l'ingrés de Francesc Talet al monestir disten uns trenta anys. Res no permet deduir d'on procedia la informació o si les memòries de Pere Alzina eren la continuació del que Jaume Roqueta havia iniciat anys abans. Sí que podem dir, però, que si algun monestir va proporcionar dades abundants de frares virtuosos per a la història general dels jerònims encarregada a José de Sigüenza, aquest va ser Sant Jeroni de la Murtra, d'on són professors setze dels religiosos biografiats, una de les xifres més altes de tota la congregació, la qual cosa indica clarament que sí que hi devia haver ja una tradició de recollir aquest tipus d'informació.

Una altra font molt útil al cronista, sobretot per defensar la seva opció de no vendre el feu i la jurisdicció que els jerònims tenien a Tous, era un conjunt de memorials que “estan en lo arxiu, en lo calax de les scriptures de Thous” (p. 547). Se n'especifiquen quatre: un datat l'any 1506; dos escrits pels volts de 1562 pel frare Joan Puig i el mercader Joan Bolet, i un darrer de 1603 elaborat pel mateix cronista.²²⁶ Un altre memorial, escrit pel frare Joan Barceló, permet al cronista fer una àmplia narració dels estratagemes de Mateu Vidal en contra del monestir amb relació a l'heretat d'Isabel Pou (p. 411).

Altres fonts documentals emprades pel cronista són: les cartes de professions —tres referències—, un llibre i uns quaderns amb exercicis espirituals del prior Mateu Blanc, escrits científics del novici grec Nicola,²²⁷ una carta de visita de 1542, una carta enviada des de Roma pel cardenal Alessandro Riario, i el document de rehabilitació del prior Llorenç Daviu pel definitori.²²⁸

Hi ha dos altres tipus de dades que l'autor va extreure d'alguna font documental que no és explícitament designada. En primer lloc, a partir del priorat corresponent als anys 1545-1548 anota els frares difunts de cada trienni, ja “que puix de assí avant trobe memòria de assò, no dexaré de continuar-la, que no serà mala curiositat, com és la dels qui prenen l'hàbit y quin prior lo donà” (p. 464). Ens inclinem a pensar que no es tracta d'un llibre específic d'òbits, perquè hagués estat més propi del cronista haver-ne fet algun tipus de menció, com

225. “Lo pare vicari, fra Benet Rosseta, de qui deya aquell altre sanct pare, fra Jaume Roqueta, grans alabanças y llahors, gloriant-se de ser-li estat dexeble” (p. 241).

226. ACA, *MH*, lligall 276.

227. “Sabia molt bé mathemàticas, astrologia, arithmètica, òptica y moltes altres scièncias naturals, de què resten en lo nostre arxiu molts instruments, y també escrivia admirablement” (p. 502).

228. “Lo qual paper estigué molt temps dintre la arca del nostre archiu” (p. 723).

sí fa pel Llibre de Testaments o el Capbreu Vell. Possiblement les dates de defunció s'anotaren al Llibre dels Frares o en el Llibre de Misses i Aniversaris, sense que es pugui descartar alguna altra tipologia.

En segon lloc, el cronista narra un conjunt de crims ocorreguts a Tous que el monestir, com a detentor de tota la jurisdicció del terme, havia de resoldre, la qual cosa implicava la detenció dels malfactors, la incoació d'un procediment judicial i l'execució de la sentència, que en alguns casos fou la pena de mort. La gran minuciositat amb què són descrits i la distància superior a la dècada respecte a l'ingrés del cronista al monestir (triennis 1545-1548, 1557-1560 i 1560-1563) indueixen a pensar que consultà documentació dels processos judicials.

Fonts orals

Un altre gran grup de fonts emprades és el constituït per les transmeses oralment. N'hi ha prop d'una quarantena explícitament consignades com a tals per l'autor, totes menys tres referides a episodis, fets o personatges anteriors a l'ingrés de Francesc Talet al monestir. Les excepcions són les notícies sobre la poca cura en la confecció d'un capbreu a Tous (p. 611), els funerals celebrats per la mort del vicari d'aquesta població, Joan Fuster, l'any 1586 (p. 704-705), i el capítol general de 1591 (p. 720-723).

A banda d'aquestes tres referències contemporànies a l'estada de Talet a Sant Jeroni de la Murtra, però en les quals no va participar, la resta són anteriors al darrer quart del segle XVI i quasi exclusivament li foren comunicades per membres de la comunitat,²²⁹ perquè les coneixien personalment o perquè eren una tradició. No és estrany, doncs, que s'informi dels pares més antics, alguns dels quals eren els seus mestres.²³⁰ En tres ocasions especifica el nom del frare del qual

229. Només hem detectat un cas en què la informació no procedeix de dins del monestir. Quan comenta l'estat de tristesa en què quedaren els veïns de l'ermità Mateu Blanc quan tornà al monestir, diu "tant se entristiren y melancolizaren los convehins que estaven junt de sa hermita perquè, com ells matexs digueren" (p. 481).

230. Un bon conjunt d'expressions en són testimoni: "que segons entenguí de alguns pares ancians d'esta casa" (p. 313), "y segons entenguí de alguns vells que'l conegueren" (p. 419), "ohí a dir alguns vells" (p. 427), "no la he trobada escrita, sinó que sols se té per tradició, y yo u he oyt a dir a alguns pares antics d'esta casa" (p. 419), etc. Sens dubte, també són els pares més antics del monestir els que es troben darrere d'una altra forma habitual que té el cronista de referir-se a les fonts de tipus oral, i és dient que coneixen els fets narrats o el personatge descrit —"que realment diuen tots los qui l'an conegut" (p. 498), "que segons diuen los qui'l conegueren" (p. 453), "segons yo me informí de alguns que tenien més notítia de aquest negoci que no yo per ser trobats en aquella temporada" (p. 515), etc. És usual també la referència genèrica a la

procedeix la informació: Miquel Galceran Garbeller (p. 319), Jaume Ferrer (p. 464) i Gabriel Sumes.²³¹ En un cas, fins i tot, s'arriba a especificar la cadena de procedència: la trobada de l'emperador Carles amb Damià Marruf, frare jerònim que visqué una temporada com a ermità a Palamós, va ser explicada pel protagonista a la comunitat, la qual després ho transmeté a les noves generacions.²³² Cal tenir ben present que gran part d'aquestes tradicions són bolcades a la crònica començat el segle XVII, quan alguns dels frares que li havien transmès la informació ja havien mort.

Entre els continguts procedents de les fonts orals sobresurten els que fan referència als aspectes personals de frares (Agustí Galceran de Gualbes, Pere Alzina, Mateu Blanc, Sadurní Castelló, etc.) o de benefactors (Bertran Nicolau, Joan II, Miquel Albanell, etc.). És un llegat molt valuós, perquè és un tipus d'informació que difícilment es troba en les fonts escrites. Creiem que no és agosarat atribuir a fonts orals altres notícies, tant per la seva naturalesa i l'alt grau de detall que contenen, com perquè només podien haver estat transmises per algú, diferent del cronista, que hagués participat directament en els esdeveniments.

¿Com, si no és per transmissió oral, pot informar sobre les vicissituds d'algunes eleccions priorals conflictives, com les de 1542 o 1560? ¿I com pot conèixer la reacció que va tenir un pagès veí del monestir quan el prior Sumes va proposar comprar-li un terreny boscos per plantar-hi vinya? (p. 495) I sobre la resposta de Pere Alzina a l'intent dels visitadors que el monestir tingués un procurador seglar? (p. 531-533) Però no tan sols sobre fets anteriors a l'arribada de Talet a Sant Jeroni de la Murtra. ¿A què es poden atribuir els relats detallats de les morts, a Barcelona, de Miquel de Clariana (p. 733), Joana de Castro (p. 514-516) o la senyora Olivera (p. 544-545)? ¿I la resposta que Felip II donà als seus consellers indicant-los que volia visitar la Murtra, malgrat el retard que això pogués provocar? (p. 677) De ben segur que aquestes notícies li arribaren a través dels frares amb qui el cronista compartí recreacions en el monestir de Sant Jeroni de la Murtra

tradició —“però basta que sapiam per tradició antiga” (p. 135), “no dexaré de dir una tradició antiga assí, a la fi, que va de pares a fills” (p. 301), etc.

231. Francesc Talet conegué personalment tant Miquel Galceran Garbeller com Jaume Ferrer. No creiem, però, que conegués el prior Gabriel Sumes, mort el 24 de novembre de 1571. Per tant, la notícia sobre l'estada de Mateu Blanc en una ermita empordanesa que “referia lo matex pare fra Sumes” (p. 470), possiblement va arribar al cronista per alguna altra via indirecta.

232. “Que no-m recorde las quantitats que-m digueren los qui contaven esta hystòria, que éran nostros mestres, qui-l conegueren molt bé al matex pare fra Marruff, y ell los ho contava moltes voltes, estant en conversació” (p. 342).

i que li llegaren fets del passat recent —aquest tipus de notícies són majoritàriament de mitjan segle XVI— com d'altres de contemporanis que no havia viscut personalment.²³³ En tot cas, des del nostre punt de vista cal tenir molt en compte la naturalesa indirecta d'aquestes informacions per valorar-ne adequadament el grau de versemblança.

Experiència personal

Finalment, el coneixement i l'experiència directes de l'autor són al darrere d'un bon nombre de dades, especialment quan historia els priors sota el govern dels quals va residir al monestir. És molt freqüent que en referir-se a notícies del passat les posi en relació amb el present, entès com el temps de redacció del text, ja entrat el segle XVII. Així, un procediment molt usual és donar informació recent quan esmenta algun element del monestir (dependències, objectes litúrgics, làpides, quadres, retaules, etc.).²³⁴ Molt abundants són els episodis aportats pel cronista per coneixement directe, concentrats en el període historiat en què ell formà part de la comunitat (1572-1604). Molt poques vegades fa explícita la seva condició de testimoni presencial.²³⁵

Malgrat aquestes mínimes referències sobre la presència de Francesc Talet, creiem que una gran part dels esdeveniments narrats a partir del trienni de Francesc Rovirola (1573-1576) s'han d'emmarcar en aquest tercer tipus de font. ¿Quina necessitat tenia el cronista d'acudir a la documentació escrita per explicar fets que va viure de primera mà? Per aquesta raó, alguns episodis són descrits amb una profusió de dades totalment inexistent en temps anteriors. Alguns dels episodis en què millor es pot apreciar aquesta diferència són les visites reials de Carles I (1519) i la de Felip II (1585). Si per a l'estada de l'emperador tan sols pot donar el nom d'alguns cortesans que havien estat anotats en el Llibre de la Caixa, en la del següent monarca proporciona un

233. Altres exemples: història del donat Jaume Serra (p. 557-561), visita per a la reforma del monestir de Bellpuig de les Avellanès (p. 562), vinculació del bisbe de Sogorb amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (p. 473-474).

234. "Féu fer la capella, de què fins vuy gozam, ab sa vidriera y aquell corredret per a passar a la cambra que està al costat de dita capella, ab aquells arquets que estan molt graciosos" (p. 399); "y axí, llavors, trasladaren lo cors del senyor archebisbe en lo altar major y li posaren la làpida que està esculpida ab ses armes damunt la sepultura, encara que, de alguns anys a esta part, està cuberta" (p. 447); "concertaren la llibreria del traschor, fent los parestatjes de nou a ont vuy se posen los llibres del cant, axí grans com xichs, de què-ns servim en lo chor" (p. 467).

235. Una excepció és quan descriu el caràcter reservat del frare Guerau Altarriba: "de qui puch yo donar bona relació, perquè-l conaguí uns quants anys ans que morís" (p. 533).

relat molt complet, que inclou dades molt curioses sobre les pròpies reaccions del rei, especialment a la col·lació que li fou servida a les estances de l'Obra Nova (p. 677-678).

A partir de la pròpia experiència, el cronista realitza semblances de frares i benefactors, relata visites il·lustres (emperadriu Maria, cardenals, bisbes, virreis, etc.), descriu conflictes interns de la comunitat, explica les vicissituds per la compra de la rectoria de Reixac o la relació, a voltes tensa, amb els touencs, entre d'altres notícies.

Bibliografia

Quant al suport bibliogràfic, Francesc Talet realitza més de trenta citacions de la *Historia de la orden de San Jerónimo* de José de Sigüenza, que designa com a cròniques de l'orde. Totes pertanyen al quart llibre de la segona part, publicada l'any 1600, on es consignen les vides dels frares més destacats en virtuts de cada monestir, en un to clarament hagiogràfic.

Com que no pretén, com hem vist a l'apartat sobre la finalitat de l'obra, endinsar-se en aquest terreny, les citacions només són per assenyalar al lector —recordem que l'obra estava destinada als frares de la comunitat— que la vida d'un cert religiós es trobava a l'obra de Sigüenza, per la qual cosa indica sovint el capítol i la plana del llibre. No té cap interès a repetir l'insigne historiador de l'orde jerònim perquè la finalitat de la crònica és ben diferent, com es veu reflectit en el fragment següent a propòsit de Mateu Blanc: “lo demás que passà en sa vida y en sa mort conten les nostres chròniques, en lo llibre quart (capítol 27), admirablement y ab galant y gentil estil y, axí, no tinch que enbrutar assí lo que allí està tan apurat y net” (p. 483).

Dels setze frares professors de Sant Jeroni de la Murtra que apareixen en el llibre quart de la segona part de la història de l'orde, Talet dóna referències de dotze,²³⁶ a les quals han de sumar-se les de Francesc Domènec, profés de Santa Maria de la Murta, i Alonso de Guadalupe, profés i prior de Nuestra Señora de la Estrella i prior de la Murtra.

No es fa cap al·lusió a altres llibres que hagin servit de suport en la seva tasca historiogràfica. Havent recollit un gran nombre de dades del text que no poden atribuir-se a cap de les anteriors fonts

236. Jaume Planes, Reginald de Roan, Miquel Piquer, Pere Alzina, Joan Cardonet, Bernardí Aguilar, Jaume Roqueta, Galceran Agustí de Gualbes, Pere Torres, Pere Benajam, Gaspar Fontarnau i Mateu Blanc. No apareixen Llorenç Hospitaler, Pere Forner, Benet el Penitent i Pere de Vilaseca (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 555-594).

analitzades, hem arribat a la conclusió que només va ajudar-se d'algun o d'alguns llibres d'història, tal com confessa quan es refereix a la Guerra Civil Catalana (1462-1472) —“segons còntan las hystòrias” (p. 190) i “com conten las hystòrias” (p. 201). Especialment abundants són les que tenen per objecte la monarquia: genealogia (des d'Alfons el Magnànim fins als fills de Felip II), l'esmentada guerra, les celebracions de Corts —Montsó (1479), Barcelona (1564), Montsó (1585)—, les lluites dinàstiques a la mort del rei cardenal portuguès Enric, etc. Especifica, per exemple, els dies de defunció de Joan II i del príncep Carles de Viana, o el repartiment dels regnes a la mort del Magnànim.

Opinem que d'altres dades que apareixen en el text no són de procedència bibliogràfica, sinó oral, com possiblement alguns fets històrics contemporanis al cronista, com la successió de Felip II al regne de Portugal. La bibliografia es limitaria, per tant, a l'obra de Sigüenza i a algun llibre d'història.

En conclusió, l'ús de diferents tipus de fonts, amb l'ajut concret d'algun llibre d'història ja publicat i de l'obra de Sigüenza, són la base del text. Si en historiar el segle xv i primera meitat del segle xvi, tan sols té a l'abast les fonts documentals generades en la gestió i administració del monestir, a mitjan segle xvi comencen a sorgir relats de procedència oral que li foren explicats pels frares amb més anys d'antiguitat en el cenobi. A partir del tercer quart de la setzena centúria, un cop Talet és a Sant Jeroni, el text s'enriqueix amb la seva pròpia experiència.

LA CRÒNICA EN LA TRADICIÓ HISTORIOGRÀFICA MONÀSTICA

Queda fora de l'abast d'aquest estudi introductori una anàlisi completa i àmplia de la historiografia monàstica que possibiliti l'enquadrament de la crònica de Sant Jeroni de la Murtra dins un context més general. Ens limitarem a donar algunes indicacions que ajudin a comprendre la ubicació de l'obra de Francesc Talet.

En primer lloc, cal remarcar la gran diferència amb la historiografia que acabà a la impremta i que, per aquesta raó, és més coneguda en comparació als treballs manuscrits. De fet, aquella època fou prolífica en històries de congregacions religioses. En territori català destaquem *Llibre de miracles de Nostra Senyora del Roser* (1597), de Jeroni Taix; *Historia de la Provincia de Aragón de Predicadores*, de Francesc Diago (1599); *Grandezas del Real monasterio de Poblet*, de Baltasar Sayol (1694); i *Llibre de miracles de Nostra Senyora del Carme*, de Joan Àngel Serra

(1701).²³⁷ Pràcticament tots els ordes monàstics van encarregar treballs la finalitat dels quals era proporcionar un relat mític o llegendari del seu origen i on era habitual incloure la biografia de frares sants.²³⁸

Les diferències de la crònica amb aquesta literatura són prou evidents ja des de la mateixa finalitat dels textos: una història al servei d'un objectiu retòric, moralitzador i hagiogràfic vers una història oberta i objectiva de la qual se n'han d'extreure conclusions per al futur; una història encarregada i tutelada per l'autoritat vers una història fruit de la iniciativa lliure; una història propagandística i glorificadora de la institució²³⁹ vers una història al servei de la gestió de la quotidianitat.

Així és també en el camp estrictament jerònim, com ho evidencien la història de l'orde de José de Sigüenza o d'altres centrades en un monestir, com seria el cas del de Santa Engracia de Saragossa, que devem a León Benito Martón i que fou editada ja ben entrat el segle XVIII, o de Guadalupe al segle XVII.²⁴⁰

Per trobar obres publicades amb un enfocament historiogràfic més objectiu i racionalista hem d'avançar força en el temps. A Poblet no és fins al 1746 que veu la llum la *Historia del Real Monasterio de Poblet*, de Jaume Finestres, que malgrat centrar-se a demostrar l'antiguitat del cenobi, presenta una metodologia analítica i crítica.²⁴¹ I fou el pare Jaume Pascual, de l'escola historiogràfica de Bellpuig de les Avellanes, el primer a sintetitzar una història completa de Vallbona de

237. Aquests són els quatre llibres de temàtica monàstica, tots editats, que apareixen en el catàleg estudiat per Xavier BARÓ i QUERALT, *La historiografia catalana en el segle del barroc (1585-1709)*, p. 34-37.

238. Una llista molt completa d'aquesta literatura a l'estudi preliminar, que devem a Francisco J. Campos y Fernández de Sevilla, de l'edició més recent de la història dels jerònims (José SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 7-8).

239. Aquest tret és característic de la producció historiogràfica específicament eclesiàstica del segle XVII, tal com ha estat comentat per F. SÁNCHEZ MARCOS i A. MONTSERRAT RULL, "La producció historiogràfica de los eclesiásticos catalanes en el siglo XVII: algunas aportaciones", a Enrique MARTÍNEZ RUIZ i Vicente SUÁREZ GRIMÓN (ed.) *Iglesia y sociedad en el antiguo régimen (Actas de la III Reunión Científica de la Asociación Española de Historia Moderna)*. Las Palmas de Gran Canaria: Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, 1994, vol. 1, p. 50-51.

240. En el cas d'aquest monestir extremeny hi ha moltes obres centrades en la imatge de la Verge de Guadalupe, com l'escrita pel jerònim Juan de Malagón i que es va publicar l'any 1672 (Juan de MALAGÓN, *Historia de Nuestra Señora de Guadalupe* (introducció, transcripció i notes de Fernando COTTA y MÁRQUEZ DE PRADO). Ediciones Guadalupe, 2003, p. 5).

241. Xavier BARÓ QUERALT, "Una aproximación al estudio de los textos referentes al monasterio de Santa María de Poblet: de las crónicas medievales al siglo XIX", *Monjes y monasterios españoles. Actas del Simposium*. San Lorenzo de El Escorial: Instituto Ecurialense de Investigaciones Históricas y Artísticas, 1995, vol. 3, p. 559-561.

les Monges basada en fonts documentals, ja l'any 1800.²⁴² De final del segle XVIII i inici del XIX és un ambiciós projecte historiogràfic montserratí, del qual se n'han conservat dos documents realitzats per Benet Ribas i Calaf: una *Història de Montserrat (888-1258)* i els *Annals de Montserrat (1258-1485)*.²⁴³ Mencionem també una història sobre la Casa de Déu, un monestir agustiniana situat a Castellví de Rosanes i fundat per Bertran Nicolau, que fou escrita per un dels seus religiosos, Josep Quer, l'any 1753. Presenta paral·lelismes amb Francesc Talet, com l'estructura cronològica i l'objectiu de donar a conèixer amb detall els drets i els privilegis de la comunitat per defensar-ne el patrimoni. A diferència de la de Sant Jeroni de la Murtra, està escrita en castellà.²⁴⁴

Si volem trobar paral·lels contemporanis a l'obra de Francesc Talet, hem de restringir-nos a aquelles obres que no foren publicades i, per tant, no van haver de passar el filtre de la censura eclesiàstica, amb tot allò que comportava. Així, per exemple, trobem el primer volum de la *Crònica de los capuchinos de Cataluña*, de Miquel Valladolid, escrita al començament del segle XVII; el primer volum del *Lumen Domus* o *Annals del convent de Santa Caterina de Barcelona*, que comprèn els anys 1219-1634, l'autor del qual és Francesc Camprubí, que hi treballà durant el primer terç del segle XVII;²⁴⁵ unes notícies sobre el monestir de Sant Feliu de Guíxols, de Jaume Serra (final del segle XVI i segle XVII); dues històries de Miquel Solsona, una sobre el monestir barceloní de Sant Antoni i Santa Clara, i una altra, fragmentària, sobre Montserrat, ambdues d'inici del segle XVII; la *Crònica de Sant Pere de les Puel·les. La fundación del célebre monasterio de San Pedro de las Puellas de la ciudad de Barcelona*, escrita entre final del segle XVI i inici del XVII; el *Llibre de les coses de la casa i monestir de Sant Miquel d'Escornalbou*; una compilació sobre la història de la província franciscana de Catalunya, d'Antoni Mochales (1583), i un memorial del convent de Sant Tomàs de Riudeperes que començà Miquel Taverner a final del segle XVI.²⁴⁶ Es conclou, doncs, que en el tombant del segle XVI al XVII

242. Josep Maria SANS I TRAVÉ, *El Llibre Verd del pare Jaume Pasqual*. Barcelona: Fundació Noguera, 2002, p. 66.

243. Benet RIBAS I CALAF, *Annals de Montserrat (1258-1485)* (ed. Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ). Barcelona: Curial, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997, p. 6-7.

244. José QUER MONTSERRAT, *Libro de la historia y narración de las cosas más memorables del convento de la casa de Dios* (ed. José Luis Santiago). Madrid: Editorial Revista Agustiniana, 2001.

245. Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000, vol. 2.1, p. 267-279.

246. Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. 3, p. 324-325, 338-346, 378-380, 402-410.

no era estrany que religiosos d'alguns convents i monestirs catalans furguessin els papers dels arxius, n'extraïessin notícies i les plasmessin en cròniques, memòries o annals. Però com que la gran majoria no compten amb treballs específics, no podem comparar-les amb l'obra objecte del nostre estudi.

Ara bé, no hi ha dubte que si és certa la notícia que dóna Torres i Amat sobre una obra que va veure a la biblioteca de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, ens trobem davant un document que devia presentar alguna analogia amb la crònica de Sant Jeroni de la Murtra.²⁴⁷ El treball, de tres volums, tenia per títol *Recopilación histórica de la antigüedad, reliquias insignes, varones de gran santidad y reyes bienhechores del real monasterio de S. Gerónimo hasta el presente año de 1600*, i havia estat escrit per Pere Balç, de qui s'ha conservat un dietari de principi del segle XVII. I és que els jerònims, que tenien una producció bibliogràfica força inferior a la majoria d'ordes religiosos,²⁴⁸ instaren els monestirs perquè guardessin memòria dels fets més rellevants de la seva història, ja al segle XV.²⁴⁹ Finalitzem aquest apartat mencionant una obra manuscrita pràcticament contemporània de la de Francesc Talet, que ha estat publicada recentment en facsímil. Fou escrita per Luis de Santa María i té per objecte la història de San Jerónimo de Yuste.²⁵⁰

247. Agustí DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història*. Barcelona: Edicions Curial, 1972, vol. 1, p. 702.

248. Miguel C. MUÑOZ FELIU, "La productividad bibliográfica de los jerónimos españoles en los siglos XVI y XVII: una aproximación bibliométrica", a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Instituto Escorialense de Investigaciones históricas y artísticas, 1999, vol. 2, p. 655-664.

249. Josemaría REVUELTA SOMALO, *Los jerónimos: una orden religiosa nacida en Guadalajara*. Guadalajara: Institución Provincial de Cultura "Marqués de Santillana", 1982, p. 18-19. En aquest treball hi ha un recull molt ampli de fonts manuscrites procedents de totes les comunitats monàstiques (p. 36-48), bé que en no precisar-se l'extensió i una mínima descripció es fa difícil trobar-hi analogies amb la crònica de Sant Jeroni de la Murtra. Possiblement una obra paral·lela, almenys quant a temàtica i cronologia, seria la *Historia breve de la fundación del monasterio de S. Hierónimo de Valdehebron... hasta el año 1595* (p. 40).

250. Una diferència important amb la crònica de la Murtra és que no té una seqüència cronològica, sinó temàtica: fundació, benefactors, religiosos, hisenda, capellania, arxiu, rendes (Teodoro MARTÍN MARTÍN, "Vida y obra del padre Luis de Santa María, monje de Yuste", *XXXVI Coloquios Históricos de Extremadura*, vol. 2 (2008), p. 433-440).

SANT JERONI DE LA MURTRA I ELS JERÒNIMS

SANT JERONI DE LA MURTRA

El monestir de Sant Jeroni de la Murtra, segona casa jerònima a Catalunya, fou fundat pel mercader barceloní Bertran Nicolau. S'emplaçà inicialment a la casa Descortey (Sant Pere de Ribes), sota la denominació de Sant Jeroni de Montolivet a l'octubre de 1413.¹ Les dificultats sorgides compel·liren els religiosos a demanar un canvi d'ubicació. Així, l'any 1416 compraren la casa de la Murtra, situada al peu de la serralada de Marina, dins la demarcació parroquial de Santa Maria de Badalona. El monestir adoptà aleshores el nom de Sant Jeroni de la Vall de Betlem, bé que era conegut popularment com a Sant Jeroni de la Murtra.²

El projecte d'unir els dos monestirs jerònims catalans, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron³ i Sant Jeroni de la Murtra, en el palau de Bellesguard, ofert per Elionor de Cervelló, que comptà amb llicència apostòlica (1431),⁴ indica clarament que l'etapa inicial fou difícil. Malgrat que es perceben penúries econòmiques, especialment durant la guerra civil,

1. Consta la intenció de fundar el monestir una dècada abans, o sigui, el 1403 (Carles DÍAZ MARTÍ, "Primera menció del futur monestir de Sant Jeroni de la Murtra", *Carrer dels Arbres*, 15 (2004), p. 17-26; Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII. IV. El papa Luna (1393-1423), promotor de la religiosidad hispana*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 2009, p. 96).

2. Sobre l'episodi fundacional i la figura del mercader barceloní Bertran Nicolau, vegeu Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*.

3. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou fundat l'any 1393 per la reina Violant de Bar. Sobre l'episodi fundacional i els primers anys d'aquest monestir és obligada la lectura de Jaume RIERA I SANS, "Els primers monestirs de jerònims a la Corona d'Aragó (1374-1414)", *Studia monastica*, 50 (2008), vol. 2, p. 293-310.

4. Agustí DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història*, vol. 1, p. 713.

el monestir dóna mostres de dinamisme durant la segona meitat del segle xv, quan s'edificà gran part del conjunt monàstic. També s'inicià aleshores una estreta vinculació amb la monarquia, que es traduí en l'ajut reial en la construcció del cenobi.⁵

La trajectòria històrica de la comunitat des de mitjan segle xv fins a l'inici del segle xvii pot ser resseguida al llarg de la crònica de Francesc Talet, per la qual cosa no entrem en detalls. En canvi, els segles xvii, xviii i primer terç del xix no són ni de bon tros tan coneguts. Alguns fets destacats són l'important llegat econòmic i cultural del sacerdot Jaume Ramon Vila,⁶ l'estada de Pèire de Marca durant la Guerra dels Segadors i la conversió del monestir durant el convuls segle xix en caserna durant la Guerra del Francès i en hospital per als malalts de la febre groga durant el trienni liberal.⁷

L'extinció de la comunitat va ser conseqüència de la desamortització de Mendizábal de l'any 1835. La formaven aleshores un conjunt de vint-i-sis monjos i cinc frares llecs, que fugiren de la Murtra abans que un grup de revoltats provoqués un incendi al monestir,⁸ com a conseqüència del qual va resultar molt danyat el sector oriental ja que l'Obra Nova, l'església i una de les galeries del claustre s'esfondraren.

Es van subhastar tots els béns de la comunitat. La part occidental, o sigui, el claustre i les dependències adjacents, quedà en mans de Jaume Artigas; i l'occidental, en les de la família Inglada. Successives transmissions patrimonials entre particulars han tingut com a conseqüència que l'edifici sempre estigués habitat, la qual cosa l'ha salvat d'un deteriorament irreversible. Des d'aleshores Sant Jeroni de la Murtra ha tingut nombrosos usos: colònia d'estiuejants, residència de treballadors i actualment, per disposició testamentària de la senyora Francesca Güell, que comprà el lot principal de l'antic cenobi al doctor

5. Aquesta vinculació, iniciada amb Joan II i que continuarà amb els Reis Catòlics, Carles I i Felip II, es féu extensible també a alguns virreis. A la crònica n'apareixen alguns que foren benefactors, com el marquès d'Aguilar, el comte de València o Fernando de Toledo. Posteriorment, ha quedat constància del virrei duc de Monteleón, que visità el monestir en el trienni 1604-1607 (Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, "Hechos acaecidos a principio del siglo xvii", *Amistad*, 46 (1973), p. 5), i del comte de Santa Coloma (Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*, p. 214-216).

6. Josep Maria ROCA, "Més dades biogràfiques d'en Jaume Ramon Vila", *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 13 (1928), p. 174-177; Jaume AYMAR I RAGOLTA, "La biblioteca del monasterio de Sant Jeroni de la Murtra", a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*, vol. 2, p. 700-702.

7. Seguim Jaume AYMAR I RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 43-49.

8. Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo xix*. Barcelona: F. J. Altés y Alabart, 1915, vol. 4, p. 147-148.

Jaume Algarra, és un lloc de silenci i repòs cultural i religiós obert a tothom, especialment a artistes i a intel·lectuals.⁹

L'edifici va assolir la categoria de monument històric i artístic nacional l'any 1974. En els darrers anys s'hi han realitzat diferents restauracions amb l'objectiu de donar-li l'aspecte que tenia quan hi vivien els monjos i evitar-ne el deteriorament.¹⁰

El monestir s'estructura al voltant d'un claustre gòtic de dos pisos.¹¹ A l'entorn de l'inferior hi ha les dependències comunes: al nord, el refetor i el celler; a l'oest, la cuina i el refetoret (refetor per a hostes); al sud, la porteria, el locutori i la capella de Sant Sebastià, i a l'est, la sala capitular —derruïda al segle XVIII— i l'església. El claustre superior era circuit per les cel·les monàstiques, la llibreria i un accés al cor. Gran part d'aquest conjunt fou construït en estil gòtic tardà durant el segle XV.

L'església té una única nau, absis poligonal, cor elevat als peus i sis capelles laterals, tres per costat. En el de l'Epístola i des del claustre cap al presbiteri n'hi havia tres. En temps del cronista eren la del Crucifix —traslladada al segle XVIII al costat de l'Evangeli—, la de Nostra Senyora i la dels Set Goigs. En l'època de la desamortització i en el mateix ordre les dedicacions eren la Verge Dolorosa, la Immaculada Concepció i el Roser. En el de l'Evangeli a mitjan segle XVI tan sols hi havia la capella de Sant Miquel i el capítol conventual. Quan aquest fou enderrocat, s'hi construí la capella de Sant Bernat i la del Sant Crist. El temple fou bastit en el segle XV i ampliat i reformat en el XVI.

9. Jaume AYMAR i RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 52-56.

10. La més destacada, que no l'única, fou la del refetor monàstic l'any 1993 (M.ª Reyes JIMÉNEZ DE GARNICA, "Restauració del refetor de Sant Jeroni de la Murtra", *Carrer dels Arbres*, 5 (1994), p. 67-72). Les més recents s'han centrat en la volta central de la galeria de ponent del claustre i l'absis de l'església.

11. Per a la descripció del monestir la referència bàsica és l'obra de Jaume Aymar ja citada anteriorment, que ha estat actualitzada i ampliada per l'autor en el capítol "El monestir de Sant Jeroni de la Murtra", a *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura II*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 217-223. Són molt valuoses les dades aportades per Gaietà Barraquer, que visità el monestir a l'inici del segle XX (Gaietà BARRAQUER i ROVIRALTA, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1906, vol. 2, p. 261-268). Sense sortir de les descripcions generals del cenobi, s'ha de destacar la realitzada per un dels religiosos de la comunitat a mitjan segle XVI i que ha possibilitat la identificació de l'emplaçament d'algunes parts que amb el pas del temps havien estat traslladades o simplement eliminades (Carles DIÀZ MARTÍ, "Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI", *Carrer dels Arbres*, 13 (2002), p. 25-40). Tant en aquests treballs citats com en algunes notes de la present edició hi ha bibliografia sobre algunes dependències específiques del monestir, en que es podrà trobar informació més detallada del monument.

Està en runes com a conseqüència de l'incendi de 1835. L'element més ben conservat és la capella del Roser.

A llevant del claustre principal i al nord de l'església hi havia els espais dedicats als serveis de la comunitat: forn, casa de les bugades, cellers, safareig, infermeria, etc. Per comunicar aquestes dependències es va construir una galeria claustral, que és una prolongació de la del nord del claustre principal.

A mitjan segle *xvi* els religiosos bastiren, al sud de l'església, una nova hostatgeria, coneguda amb el nom d'Obra Nova, que va ser destruïda per l'incendi de 1835. La torre de defensa o torre prioral, situada a l'angle sud-occidental del cenobi, s'erigí a final d'aquell segle. Al sud de la torre hi ha actualment uns edificis que havien estat utilitzats com a hostatgeria i casa de colons, però que avui estan en una situació molt precària.

L'orde dels jerònims

Els jerònims són un orde monàstic que s'origina a partir de nuclis eremítics apareguts a la península Ibèrica a mitjan segle *xiv*. Al cap de pocs anys i amb llicència apostòlica, els ermitans es constitueixen en comunitats monàstiques sota la regla de sant Agustí. Els primers monestirs foren els de San Bartolomé de Lupiana, a Castella, i el de Sant Jeroni de la Plana de Xàbia, al regne de València, ambdós de 1374.¹² L'impuls inicial del moviment és tan fort que en quaranta anys ateny la xifra de vint-i-cinc monestirs. És aleshores quan s'organitzen com a congregació, amb un primer capítol fundacional celebrat l'any 1415 a Santa Maria de Guadalupe. De la Corona d'Aragó hi assistiren Sant Jeroni de Cotalba —resultat del trasllat de Sant Jeroni de la Plana de Xàbia—, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (Sant Genís dels Agudells, Barcelona), Santa Maria de la Murtra (Alzira), la Santíssima Trinitat de Miramar (Mallorca) i Sant Jeroni de Montolivet.¹³

Els jerònims seguiren en expansió fins a mitjan segle *xvi* i es distingiren per ser fidels col·laboradors dels monarques de la casa d'Àustria.

12. L'evolució del nucli jerònim sorgit a la Corona d'Aragó, independent del castellà fins a la unió de l'any 1415, ha estat analitzat amb profusió de noves aportacions documentals per Jaume RIERA I SANS, "Els primers monestirs de jerònims a la Corona d'Aragó (1374-1414)", vol. 2, p. 275-344.

13. Per a la gènesi i primers anys de l'orde dels jerònims, vegeu Josemaría REVUELTA SOMALO, *Los jerónimos: una orden religiosa nacida en Guadalajara*; Ignacio de MADRID, "La orden de San Jerónimo en perspectiva histórica", a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*, vol. 1, p. 9-26; Ignacio de MADRID, "La bula fundacional de la orden de San Jerónimo", a *Studia hieronymiana*, vol. 1, p. 57-74.

En aquest sentit, Carles V es va retirar al monestir jerònim de Yuste i Felip II va voler que El Escorial fos regentat per aquest orde.¹⁴ A partir del segle XVII, però sobretot en els segles XVIII i XIX, entraren en una decadència que finalitza amb la desamortització de Mendizábal (1835), que representà l'extinció de quaranta-sis monestirs i l'exclaustració de més de mil religiosos. Al segle XX l'orde es restaura amb la fundació de fins a quatre monestirs, dels quals només en subsisteix un actualment, Santa María del Parral, a Segòvia. Cal destacar també l'existència d'una branca femenina des del segle XV, bé que orgànicament depenent dels monestirs masculins i sense representació en les instàncies superiors,¹⁵ del qual avui a Barcelona perdura el de Sant Maties.

Els jerònims constitueixen un tipus de monaquisme contemplatiu, menys rigorós que d'altres ordes semblants, com els cartoixans, i ben allunyat de la praxi dels ordes mendicants. Per aquesta raó, els seus monestirs no se situen dins les grans ciutats. Per als jerònims el més important era l'ofici diví, que realitzaven amb la màxima solemnitat possible.¹⁶

Les regles bàsiques, l'arquitectura institucional i la relació entre els diferents monestirs jerònims van definir-se en els primers capítols generals (1415-1418). D'aquell període daten dues figures bàsiques que concentren el poder: el capítol general i el pare general.

El capítol general se celebrava triennalment a San Bartolomé de Lupiana (Guadalajara) tres setmanes després de la Pasqua de Resurrecció. Cada monestir hi enviava dos religiosos: el prior i un procurador en representació de la comunitat. L'atribució del capítol general era molt àmplia, ja que podien "ordenar, establecer y determinar en los negocios particulares, todas y cada una de las cosas que según Dios les pareciere ser de ordenar, establecer y determinar en el capítulo general, para mayor y mejor guarda de nuestra orden".¹⁷ Així, del capítol general emanava un conjunt de disposicions o instruccions comunes i unes altres de particulars. Aquestes darreres s'adreçaven a cada monestir i rebien el nom de ròtols. Aquests manaments eren de compliment obligat fins al capítol general següent. Però si eren confirmades o no revocades en dos capítols generals, aleshores formaven part del corpus legislatiu de l'orde. En aquest sentit, si inicialment els jerònims es regiren per la

14. A diferència de la majoria d'ordes religiosos, els jerònims no s'expandiren fora de la península Ibèrica. Aquesta característica, juntament amb la centralització de la seva estructura institucional, va afavorir, sens dubte, la relació amb els monarques hispanos.

15. *Constituciones*, p. 93-94.

16. *Constituciones*, p. 51.

17. *Constituciones*, p. 15.

regla de Sant Agustí i les constitucions, cerimònies i observances del monestir florentí de Santa Maria del Sepulcre, aquesta normativa va ser contínuament ampliada segons sorgien noves necessitats. Com a conseqüència del progressiu augment de la normativa i de la seva complexitat, els jerònims realitzaren diferents compilacions de la legislació. Les lleis s'anomenen constitucions, a les quals s'afegiren extravagants que les aclarien, corregien o ampliaven.¹⁸

Les funcions executives del capítol general eren delegades a una comissió de vuit membres anomenada definitori, elegida per tota l'assemblea.¹⁹ Abans de començar a deliberar, tots els priors, inclòs el pare general, posaven el seu càrrec a disposició del definitori, que es pronunciava el darrer dia, bé acceptant o refusant els oferiments.²⁰

Un cop acabat el capítol general, el definitori es dissolia i el poder de l'orde es concentrava en el pare general,²¹ però amb l'obligació de respectar l'ordenament constitucional i l'autonomia dels monestirs.²² Havia de retre comptes de la seva gestió en el capítol general, que el podia cessar i penitenciar, com ocorregué algunes vegades. Una de les peculiaritats dels jerònims consistia en el fet que el general era el prior de San Bartolomé de Lupiana i, com a tal, elegit exclusivament pels seus conventuals. Tal privilegi fou causa de friccions des de final del segle XVI, ja que hi havia una part de religiosos que volien que l'elecció recaigués en el conjunt del capítol general. Les disputes finalitzaren

18. L'estudi de referència de les diferents compilacions de dret jerònim és Ignacio DE MADRID, "Las «constituciones» de la orden de San Jerónimo, su historia y ediciones impresas hasta la exlaustración de 1835", a *Homenaje de Pedro Sainz Rodríguez*. Madrid: Fundación Universitaria Española, 1986, vol. 1, p. 21-56.

19. Hi havia moltes condicions en la composició d'aquest òrgan. Per exemple, encara que no fossin els més votats, sempre hi havia d'haver un definidor que procedís d'un monestir de la Corona d'Aragó. Vegeu un resum de l'evolució històrica d'aquesta institució a Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 90-91.

20. *Constituciones*, p. 20-22.

21. Hem de fer esment d'una figura que no hem vist estudiada amb deteniment i que suposaria una certa descentralització del poder en l'estructura jeràrquica dels jerònims. Es tracta del vicari provincial de la Corona d'Aragó, a qui el cronista fa referència en alguns triennis de la segona meitat del segle XV. Així, diu que tingueren aquest càrrec Francesc Domènec i Jaume Planes. A petició dels monestirs catalans i valencians, aquesta figura s'eliminà l'any 1487 (vegeu p. 199), per la qual cosa no apareix a les compilacions legislatives dels segles XVI, XVII i XVIII. No hem pogut trobar cap informació sobre les funcions i responsabilitats del vicari provincial, i si és possible assimilar-la a la figura dels visitadors generals de la Corona d'Aragó.

22. Per a la figura del pare general, seguim el treball de Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, "La figura del padre general en la orden de san Jerónimo", a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*, vol. 1, p. 148-169.

l'any 1687, quan des de Roma se sentencià la separació dels càrrecs de prior de Lupiana i de general, que passà a residir des d'aleshores al col·legi de San Jerónimo de Jesús (Àvila).

L'orde contemplava la possibilitat que el general fos assistit per un grup de religiosos quan hagués de resoldre temes especialment complexos, crítics o urgents. Les reunions d'aquesta comissió reben el nom de capítols privats i se celebraven sempre a instància del pare general. El formaven quatre monjos escollits pels definidors i el general durant el darrer capítol general. Per la pròpia funció del capítol privat, s'aconsellava que els religiosos que l'integraven residissin en monestirs propers a Lupiana, per la qual cosa no n'hi solia haver de la Corona d'Aragó.²³

Com és propi dels ordes monàstics d'estructura jerarquizada, als monestirs jerònims s'hi feien visites. La periodicitat era triennal. A tal efecte, el defensor juntament amb el pare general escollia els visitadors fins al següent capítol general. La funció encomanada consistia a "emendar, corregir y castigar las negligencias y culpas cometidas después de la primera visitación pasada, assí de los priores como de los frayles de nuestra orden".²⁴ D'aquesta forma s'aconseguia que, malgrat l'autonomia de cadascuna de les cases, se seguissin uns preceptes comuns i es corregissin els comportaments allunyats de l'observança religiosa. A causa del creixement dels jerònims durant els segles xv i xvi, es dividí el territori en quatre parts, cadascuna de les quals era responsabilitat de dos visitadors: Castella, Andalusia, Aragó i Portugal.²⁵ Un dels dos visitadors de la Corona d'Aragó havia de ser profés d'un monestir d'aquest territori.²⁶

La visita triennal ordinària, també coneguda com a visita general, començava amb l'entrevista a tots els membres de la comunitat perquè informessin els visitadors d'un conjunt d'aspectes relatius al monestir: el capteniment del prior; la situació econòmica, el compliment de les obligacions espirituals, el comportament dels frares, el seguiment de la disciplina, etc. A continuació havien d'investigar les possibles faltes que s'haguessin comès i actuar en conseqüència, ja fos imposant algun tipus de càstig, ja fos amb mesures disciplinàries més contundents, com la destitució d'oficials o el trasllat d'un religiós a un altre monestir. El

23. *Constituciones*, p. 22-24.

24. *Constituciones*, p. 25.

25. Els monestirs jerònims portuguesos foren annexionats a la matriu castellana l'any 1596 arran de la incorporació del regne lusità a la monarquia hispànica en temps de Felip II (Ignacio de MADRID, "La orden de san Jerónimo en perspectiva histórica", p. 28).

26. *Constituciones*, p. 27.

resultat de la visita es plasmava en un document, la carta de visita, en què es detallaven les faltes trobades i tot allò que necessitava esmena.²⁷

Un aspecte que també era regulat per les constitucions era els costos que representaven les visites per als monestirs i que de vegades provocaven protestes quan es consideraven injustificades. La llei jerònima preveia que els visitadors havien de repartir les despeses generades pel “mantenimiento suyo, e de los servidores e de las bestias, e en reparación del calzado, e de las ferraduras, e de las otras cosas semejables, guardando siempre en todas las cosas la honestidad” entre els monestirs visitats, atenent també la distància i la situació econòmica de cadascun.²⁸

El pare general podia ordenar la celebració d'una visita extraordinària o especial quan cregués que hi havia una causa suficientment crítica que no pogués deixar-se irresolta fins a la següent visita general. Podia ser instat respecte a la causa pel prior o per la majoria de la comunitat. La visita especial seguia els mateixos procediments que la general, si bé es focalitzava en el problema que l'havia motivat. La podien realitzar els visitadors generals o altres nomenats expressament pel general.²⁹

Els monestirs jerònims

La màxima autoritat en els monestirs jerònims requeia en el prior. Era el responsable últim de tota l'activitat, tant espiritual com temporal, desenvolupada per la institució. El càrrec era electiu i tenia una durada de tres anys.³⁰ Des de 1591 el religiós que finalitzava un priorat no era elegible per a l'immediatament següent en el mateix monestir.³¹ Abans d'aquesta data —es pot comprovar fàcilment en el priorologi de la Murtra entre 1413 i 1591— els priors podien ser reelegits sense cap restricció.

27. D'aquesta carta n'hi havia una versió pública, que es lliurava a la comunitat i al general, en què no s'especificaven els culpables de les faltes, excepte en casos especialment flagrants; i una de privada, que custodiava la comunitat perquè fos llegida pels visitadors següents, en què es detallaven alguns aspectes que no es volien fer públics, com la relació dels culpables de faltes greus i de la penitència imposada (*Constituciones*, p. 123-129).

28. *Constituciones*, p. 130. Una extravagant de 1513 ordenava que els visitadors de la Corona d'Aragó no podien estar més de dos dies a Barcelona o València a costa dels monestirs visitats, excepte que estiguessin malalts (p. 132).

29. *Constituciones*, p. 135-137.

30. Excepte les cases noves, els priors de les quals eren nomenats pel definitori i el pare general durant la celebració del capítol general (*Constituciones*, p. 4).

31. *Constituciones*, p. 4.

L'elecció de prior era supervisada per l'orde amb una doble finalitat. D'una banda, s'havia de garantir la legalitat del procés, que implicava la llibertat dels electors, l'absència de coaccions i el seguiment dels procediments previstos per les constitucions. D'altra, que l'escollit tingués la capacitat i l'aptitud suficients per exercir el govern de la comunitat. Això es traduïa en la presència de dos religiosos que, amb el títol de confirmadors, es desplaçaven fins al monestir on vacava el prior i presidien el procés. No tan sols eren mers vigilants de la legalitat de l'escrutini, sinó que l'elecció no era vàlida si no la confirmaven explícitament. Tenien la potestat de rebutjar-la si consideraven que l'elegit no reunia les condicions necessàries per exercir aquesta responsabilitat, per la qual cosa s'havia de procedir a una nova votació. En el pitjor dels casos, si es demorava més de tres mesos o la comunitat postulava expressament un religiós indigne, l'elecció era retornada al pare general o al capítol general. Els confirmadors eren nomenats pel general quan era avisat de les vacants. Els monestirs de la Corona d'Aragó, però, tenien confirmadors designats pel capítol general.³²

Sens dubte, el de l'elecció de prior era el moment en què de forma més clara interaccionaven els interessos de cada monestir amb els de l'orde, com es posa de manifest en múltiples ocasions a la crònica de Sant Jeroni de la Murtra. Durant el tercer quart del segle XVI hi hagué temptatives de restringir l'autonomia de les comunitats. Així, l'any 1579 es va pretendre infructuosament que els priors fossin designats pel capítol general.³³ També és significativa l'aprovació d'una extravagant de l'any 1585 en què s'ordenava al pare general que assenyales quatre religiosos als confirmadors "para que con más libertad y seguridad se hagan los priores", tot i que això no impedia que fossin elegits altres frares no inclosos a la llista.³⁴

Per poder ser prior, un religiós havia d'haver rebut o estar a punt de rebre l'ordenació sacerdotal i tenir almenys tres anys d'antiguitat des de la professió monàstica. També s'exigia que fos una persona molt recollida i inclinada vers la vida espiritual. Eren elegibles no tan sols els religiosos professos de la comunitat, sinó també els de la resta de monestirs jerònims. En el primer cas, l'elegit podia ser obligat per sentència d'excomunió a acceptar el càrrec. En canvi, quan el religiós procedia d'una altra comunitat, tenia més llibertat, ja que la consti-

32. El procés d'elecció és descrit en la constitució núm. 70, d'on extreiem la informació (*Constituciones*, p. 138-147).

33. Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 85.

34. *Constituciones*, p. 145.

tució tan sols diu que “puedan los confirmadores darle licencia para consentir e passar libremente al monesterio a do es electo”.³⁵

El segon càrrec en importància d'un monestir jerònim és el de vicari.³⁶ De fet, assumia les funcions del prior quan estava absent del cenobi o en el període en què el priorat estava vacant. En aquesta situació, però, tenia el poder restringit perquè no se li permetia realitzar canvis importants ni rebre cap novici.

L'elecció del vicari era decisió conjunta del prior i del capítol conventual. Com que cessava quan el nou prior prenia possessió, s'elegia a continuació, tal com es posa de manifest en les eleccions reportades a la crònica de Sant Jeroni de la Murtra. Però podia ser cessat pel prior d'acord amb els diputats o bé per decisió de la majoria de la comunitat, sense que fos preceptiva cap intervenció forana al monestir en l'elecció consecutiva. Res no impedia que el vicari fos un religiós profès d'una altra comunitat, com hi ha algun cas en la història de la Murtra i de la Vall d'Hebron (p. 304, 331). Les constitucions ordenaven que els vicaris “assistan en el coro a todo el oficio divino y continúen la comunidad, pues es esse su oficio”, per la qual cosa no havia de sortir del monestir si no era per alguna causa excepcional.

Un dels religiosos de la comunitat, el procurador, havia de gestionar el patrimoni i la logística material per al manteniment del monestir (cobrament de rendes, compra de queviures, contractació de serveis, exercici de la jurisdicció, etc.), amb el consegüent registre en llibres comptables per a la posterior fiscalització duta a terme per la comunitat. Quan les necessitats ho requerien —a Sant Jeroni de la Murtra a partir del segle XVI— podien ser nomenats altres procuradors. La forma amb què s'elegia, cessava o es destituïa el procurador és anàloga a la del vicari. Es preveia la possibilitat que el procurador fos un frare llec.³⁷ En el cas de Sant Jeroni de la Murtra normalment estava desplaçat a Barcelona, on la comunitat tenia una casa per al seu allotjament al carrer de Sant Pere Més Baix (p. 397-399).

El caixer tenia com a principal finalitat el control de les arques, on hi havia tant els diners de tota la comunitat com els dipòsits particulars dels religiosos. Com hem vist per al vicari i per al procurador, a la Murtra s'escollia després de la confirmació del nou prior. Però a diferència d'aquests, el caixer podia ser remogut per decisió única

35. *Constituciones*, p. 142.

36. En tot el que fa referència al càrrec de vicari, seguim la constitució núm. 19 (*Constituciones*, p. 44-47).

37. *Constituciones*, p. 70-72.

del prior.³⁸ Especialment important era també el càrrec de mestre de novicis, que instruïa els religiosos novells fins que sortien del període de l'escola.³⁹ Altres càrrecs del monestir eren els de cellerer, porter, hostaler, corrector de cant, infermer o sagristà.⁴⁰

L'estructura de poder en els monestirs jerònims era dual. D'una banda, hi havia el prior, i de l'altra, la comunitat representada en el capítol conventual. Les qüestions més importants havien de ser dirimides per ambdós,⁴¹ de manera que si una de les dues parts s'oposava a alguna decisió proposada, no es podia dur a terme. En d'altres temes d'importància menor, el prior havia de comptar amb el consell d'una petita comissió de religiosos, els diputats, que en nombre de tres a cinc eren escollits pel capítol per assessorar el prior.⁴² El cas de les obres exemplifica clarament com s'havien d'adoptar les decisions: quan es tractava de simples reparacions, el prior podia prendre la iniciativa tot sol; si la reparació era costosa, era preceptiu el consell dels diputats; però si s'havia de bastir algun edifici nou era necessari comptar amb l'aprovació del capítol.⁴³ En alguns casos especialment crítics, com la venda de patrimoni, era obligatòria la llicència del pare general.

Del segle al claustre

Com és habitual als ordes monàstics, hi havia dues categories diferenciades de religiosos: els monjos i els llecs. Els monjos es formaven per rebre l'ordenació sacerdotal i l'activitat que desenvolupaven era fonamentalment la relacionada amb el culte. En canvi, els frares llecs, també coneguts com a conversos, no eren sacerdots i els destinaven

38. *Constituciones*, p. 71, 72-74.

39. *Constituciones*, p. 84-85.

40. Sobre la responsabilitat d'aquests oficis a San Lorenzo de El Escorial, vegeu Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 93-114. Cal tenir en compte, però, que en atenció de l'autonomia i la idiosincràsia pròpies de cada monestir, hi podia haver diferències en la manera com s'organitzaven internament i, per tant, en les obligacions inherents a aquests càrrecs. D'aquí l'aparició de llibres de costums propis de cada comunitat, com el que tenia la Murtra (Josep Maria CUYAS I TOLOSA, "Costumbres del monasterio de San Jerónimo de la Murtra", *Studia hieronymiana*, vol. 2, p. 123-135).

41. "El prior de qualquier monesterio de nuestra orden aya consentimiento de su capítulo en todas las cosas que de derecho es necessario, conviene saber, en vender, trocar, dar, o arrendar por luengo tiempo, o enagenar qualesquier heredades o qualesquier cosas muebles preciosas o en otros qualesquier casos contenidos en el derecho" (*Constituciones*, p. 38).

42. Des de 1534 un dels diputats havia de ser forçosament el vicari. També s'aconsellava que fos diputat el que havia acabat d'exercir de prior (*Constituciones*, p. 39-41).

43. *Constituciones*, p. 69.

a obediències de servei per al bon funcionament del monestir: cuina, tasques agrícoles, ferreria, neteja, etc. Tan sols els monjos formaven part, amb veu i vot, del capítol conventual i podien accedir als càrrecs de responsabilitat, com prior o vicari.⁴⁴

Com a la resta d'aspectes de la vida monàstica, els jerònims varen anar incrementant la regulació relacionada amb l'entrada d'aspirants als monestirs. Així, a final del segle xv s'ordenà que els llecs no poguessin passar a l'estat de monjos. També s'imposà l'anomenada neteja de sang,⁴⁵ o sigui, que els candidats no tinguessin parents jueus, conversos ni moros. A tal efecte, es realitzava una enquesta a la població del novici poc abans de la professió per investigar si acomplia els requisits de puresa racial imposada per l'orde.⁴⁶

La primera fita de l'aspirant era la vestidura de l'hàbit, que suposava l'inici del noviciat. Quedava ja aleshores sota la disciplina del mestre de novicis, que li ensenyava el tipus de vida que adoptava. Al cap d'un any, sempre que n'hagués complert divuit i hagués testat, el novici podia professar, raó per la qual es comprometia a seguir els vots de castedat, pobresa i obediència.

El capítol conventual havia de consentir la vestidura de l'hàbit d'un candidat després d'haver escoltat la informació proporcionada pel vicari, pel mestre de novicis i pel corrector de cant. Era un costum establert que s'havia de consultar el capítol als quatre, vuit i deu mesos de la presa de l'hàbit perquè el novici pogués continuar en el monestir. La darrera consulta implicava l'acceptació de la professió.⁴⁷

Des de 1513, però, després de la professió el novici quedava encara subjecte al mestre fins que "los priores, de consejo de sus maestros

44. Una tercera figura intermèdia, que no apareix esmentada en tota la crònica de Sant Jeroni de la Murtra, és la del corista, que és un religiós no sacerdot que assistia regularment als oficis del cor. Hi ha documentats coristes, per exemple, a San Lorenzo de El Escorial (Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 77).

45. *Constituciones*, p. 78-79. Cal dir, però, que entre la compilació de 1613 i 1716 hi va haver un augment molt destacat tant en els requisits com en els procediments que s'havien de seguir per admetre els candidats per a monjos jerònims. Sobre aquest particular, vegeu J. Carlos VIZUETE MENDOZA, "Novicios, maestros y la obra de fray José de Sigüenza", a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*, vol. 1, p. 130-136.

46. En el cas de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron s'han conservat força expedients de neteja de sang, també anomenats de *vita et moribus*, que han estat estudiats per Joaquim VENTURA, "Probanzas de limpieza de sangre, «vita et moribus», en el Real Monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (Barcelona)", a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*, vol. 2, p. 1043-1056.

47. *Constituciones*, p. 79.

(sin ellos lo procurar) les sea dada libertad”.⁴⁸ Aquest període, en què el religiós era conegut com a nou, a partir del segle XVII es va establir obligatòriament en sis anys.⁴⁹ Els monjos podien assistir al capítol conventual, bé que s’incrementà l’antiguitat necessària per participar-hi al llarg del temps: quatre anys el 1519 i sis el 1582.⁵⁰

La professió lligava el religiós a un monestir. Segons la legislació jerònima, no podia ser traslladat a una altra comunitat contra la seva voluntat, excepte per qüestions disciplinàries, per poblar una nova fundació o alguna altra causa raonable. Sí que podia, però, demanar un canvi, tot i que l’orde castigava els que ho demanaven amb lleugeresa. En aquest cas es requeria llicència del general.⁵¹ En condicions normals, el religiós retornava al seu monestir de professió. Hi ha casos, però, que es vinculava amb la nova comunitat per una segona professió, per la qual cosa es trencaven els vincles amb la primera.

Finalment, una altra figura que apareix a la crònica i que estava prevista als estatuts jerònims era la dels donats i donades, ja que també podien ser dones. La vinculació era menor, ja que no s’establí per vincle de professió, sinó mitjançant un contracte que es podia trencar per ambdues parts, ja fos per la falta d’interès del donat o perquè la comunitat l’expulsés per incompliment dels mínims exigits.⁵²

48. *Constituciones*, p. 83-84.

49. En el període de noviciat, almenys a Sant Jeroni de la Murtra, els nous tenien una dependència comuna per dormir, anomenada dormitori dels nous (p. 143). Quan el religiós abandonava la disciplina del mestre de novicis, se li assignava una cel·la individual.

50. *Constituciones*, p. 87.

51. *Constituciones*, p. 34-35, 98-99.

52. *Constituciones*, p. 56-58. Hem estudiat aquesta figura a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron en el segle XV (Carles DÍAZ MARTÍ, “Donats jerònims als protocols del notari Narcís Gerard Gili (segle XV)”, a *Els monestirs medievals* (IV Jornades d’Història i Arqueologia Medieval del Maresme (2007)). Mataró: Grup d’Història del Casal, 2011).

CRITERIS D'EDICIÓ

LA TRANSCRIPCIÓ

El criteri general en la transcripció ha estat el respecte escrupolós del manuscrit, de manera que s'han conservat les grafies originals de l'autor. Només hi ha dues excepcions a aquesta norma. D'una banda, s'han eliminat les consonants dobles a l'inici de paraula, situació que té lloc en el text molt poques vegades.¹ D'altra banda, s'ha regularitzat la grafia *c* per *ç* quan correspon a una essa sorda davant *a*, *o* i *u* (“açò” per “acò”, “comença” per “comenca”, “Çaragoça” per “Çaragoca”), a causa de les nombroses ocasions en què apareix i a la poca cura de l'autor en escriure el signe diacrític de la grafia *ç*. Així, almenys, es desprèn del fet que usa indistintament ambdós signes, *c* i *ç*, per a la mateixa paraula al llarg de l'obra (“sobrepelliços” i “sobrepellicos”, “ço” i “co”, “esmerçar” i “esmercar”, etc.).

No s'han regularitzat, per tant, la resta de casos, com ara les confusions entre *a* i *e* (“monastir”), entre *c* i *s* (“sinch”), entre *c*, *ç*, *s* i *ss* (“apedassat”), entre *r* i *rr* (“volrran”), entre *c* i *ch* (“lloch”), entre *l* i *ll* (“libre”), entre *ll*, *i* i *y* (“feyen”), entre *j* i *y* (“ya”), entre *i* i *y* (“agrayda”), entre *g* i *gu* (“Huget”), entre *g* i *j* (“ajen”), entre *x* i *ix* (“matexa”), entre *c* i *q* (“exequitió”), entre *c* i *t* (“constitutió”), entre *n* i *ny* (“companya” en el sentit actual de companyia), entre *f* i *ph* (“Phelip”), etc.

Una menció especial requereix el cas de *l* i *ll*. En aquells casos on actualment és normativa la *ll*, totalment inexistent en el manuscrit, s'ha transcrit amb aquesta grafia quan l'autor escriu *ll* (“distil·lar” per “distillar”, “compel·lir” per “compellir”). També s'ha utilitzat en aquells

1. No constitueix una excepció a aquesta regla la transcripció de “per a ssi”, ja que en el manuscrit apareix junt (“perassi”), ni “a rrisch”, “arrisch” a l'original.

casos en què l'autor escriu *ll* quan actualment només hi ha *l* (“al·lodial” per “allodial”, “del·liberacions” per “delliberacions”, “mil·ler” per “miller”). S’han conservat, lògicament, les grafies actualment innecessàries (“effecte”, “sanct”, “lloch”). S’ha respectat el símbol “§” amb el significat d’ítem. Cal destacar també l’abundant ús en el manuscrit de la grafia “β”, transcrita com “ss”.

Quant a la separació dels mots, s’ha utilitzat el criteri modern, emprant, quan escau, l’apostrofació i els guions (“a l’abbat” per “al abbat”, “des de” per “desde”, “l’orgue” per “lorgue”, “faltar·los” per “faltarlos”). Aquest criteri s’ha seguit també amb la separació de pronoms febles (“que u fou” per “queu fou”). Quan l’autor ha unit dues paraules eliminant una grafia que, segons la normativa actual, no es pot elidir, s’ha indicat mitjançant un punt volat (“que·s feyen” per “ques feyen”, “y·ls” per “yls”, “no·s sap” per “nos sap”, “cad·any” per “cadany”), sempre que no hagi estat possible una solució conforme a l’ús actual (“que s’aturava” per “ques aturava”, “qui l’an” per “quil an”). En el cas dels castellanismes, s’ha utilitzat el criteri de separació d’aquesta llengua (“alomenos”, “acerca”).

Per als numerals s’ha estès la regla dels guions en els casos, no utilitzats actualment, en què les desenes i les unitats se separen per la conjunció *y* (“sexanta-y-quatre” per “sexanta y quatre”). En el cas dels topònims i antroponímics s’ha aplicat el mateix criteri de separació que apareix a la Gran Enciclopèdia Catalana (“Scaladei”, “Vall d’Hebron”, “Santcliment”).

També s’han seguit els criteris de la normativa ortogràfica actual respecte a l’accentuació de les paraules. No s’ha accentuat la grafia *y* ni s’ha utilitzat la dièresi quan l’hiat queda separat per una *h* (“ohida”, “Sanahuja”). S’han accentuat diacríticament les paraules “a” i “e” en sentit verbal (“à·y” per “ay”, “qu·é pogut” per “que pogut”). Cal tenir present que l’autor no utilitza mai la dièresi (“seguent”, “frequent”) i de vegades accentua síl·labes àtones (“estavà” o “aliàs”), situacions que s’han regularitzat a la present edició (“següent”, “freqüent”, “estava” o “àlias”). Més endavant s’explicarà el criteri d’accentuació per a les paraules procedents d’altres llengües.

Quant a les abreviatures, molt utilitzades pel cronista, s’han desenvolupat en tots els casos. Les més usuals són “Barc”, “p^e”, “p^{or}”, “mon^{it}”, “nre” (i derivats), “st” (i derivats), “tl”, “fol”, “§”, “pnt”, “pag”, “m^e”, “m^o”, “etc”, “not” i “m” ratllada obliquament, que s’han desenvolupat com “Barcelona”, “pare”, “prior”, “monestir”, “nostre”, “sanct”, “lliures”, “foli”, “sous”, “present”, “pàgina”, “mestre”, “mossèn”, “etcètera”, “notari” i “misser”, respectivament.

Quan el cronista utilitza la paraula majoritàriament d'una determinada forma, aquesta és la que s'ha seleccionat per desenvolupar l'abreviatura. Un exemple és "a", que s'ha editat com "a rahó", en lloc del modern "a raó", perquè el cronista empra quasi sempre la versió amb l'hac intercalada. Quan aquest ús no és majoritari, s'ha preferit la forma actual, com en el cas de "monestir" ("mon^{ir}"), atès que l'autor empra indistintament la versió amb "a" o "e". S'ha exceptuat d'aquesta norma el desenvolupament de l'abreviatura "Bar". En aquest cas, tot i que l'autor utilitza quaranta vegades la forma "Barçelona" contra cinc vegades "Barcelona", s'ha optat per la darrera versió. No s'han desenvolupat els ordinals ("2^a", "4^m").

Al llarg de l'obra es troben, a banda del català, fragments o paraules en tres llengües: castellà, llatí i italià. Pel que fa al castellà, hem diferenciat els castellanismes dels fragments en castellà. La gran presència de castellanismes en el text i la dificultat en precisar un criteri que diferenciï nítidament els castellanismes de les paraules catalanes d'origen castellà, ens han portat a transcriure-les com a paraules catalanes a tots els efectes. Exemples de castellanismes en la crònica són "graves", "alomenos", "andariego", "catàlogo", "cuerdo", "trueque", "diàlogo" i "gozar".

En canvi, els fragments en castellà, com que són refranys o reproduccions de converses de personatges castellans, són transcrits en lletra cursiva i aplicant les regles ortogràfiques castellanques. Per a l'únic fragment en italià en tot el document ("Portate me de la vostra menestra, que non voglio altro") s'ha aplicat el mateix criteri.

Pel que fa a les paraules llatines, s'han transcrit en cursiva quan no tenen entrada en el Diccionari de la Llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans. Així, per exemple, es transcriu "quondam", "amén", "agnus-dei", d'una banda, i "*nemine discrepante*", "*infra annum*", de l'altra.

Un tractament especial mereixen els topònims i antroponímics d'origen no català, que s'han transcrit sense cursiva i amb les regles ortogràfiques de la seva llengua d'origen ("fray Pedro de Córdoba", "Cristóval de Fuentes", "Chinchón", "Santa María del Campo"). Tanmateix, si el nom de pila està catalanitzat o bé no hi ha cap criteri per saber si l'antroponímic té origen català o castellà, s'ha optat per emprar l'ortografia catalana ("Christòphol Ruiz", "Joan Garcia"). En aquest sentit, els noms de pila "Simon" i "Luís", tot i la seva aparença castellana, han estat transcrits amb criteris catalans, ja que són utilitzats per a designar persones catalanes i castellanques indistintament ("Simon Benet Clariana", "Luís Clos"). En fragments castellans, s'ha conservat la grafia ñ i s'han desenvolupat abreviatures amb formes castellanques ("sant" i "santa" com a desenvolupament de "st" i "st^a").

Per a l'ús de majúscula i minúscules s'han seguit els criteris marcats per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

Tot i que la norma general de la transcripció ha estat el respecte escrupolós del text original, algunes vegades s'ha considerat que l'autor havia comès errors que dificulten la comprensió del text. En aquests casos, i amb l'objectiu de millorar la lectura de la crònica, s'ha optat per marcar aquests errors, deixant sempre constància de l'esmena realitzada i, per tant, del fragment original que s'ha corregit. D'aquesta forma es respecta el text, ja que el lector sempre pot saber què hi ha a l'original, i alhora se'n facilita la comprensió.

S'han considerat errors de l'autor la falta o excés de grafies molt evidents d'algunes paraules ("embaxador" per "embaxor", "Balthazar" per "Bathazar", "crucifixi" per "crucifi", etc.). No s'inclouen els casos de confusions de grafies comentades a l'inici d'aquestes normes de transcripció, de manera que es mantenen, per exemple, "aruynar" i "fils" amb el sentit de "fills".

També s'han corregit els errors de concordança de nombre, gènere o temps verbals ("tants llegats" per "tant llegats", "com cóntan las chrònicas" per "com conta las chrònicas", "aquesta obra" per "aquest obra", "altres coses profitoses" per "altres coses profitosos", "no-m recorde" per "no-m recorden", "ans que u tractàs" per "ans que u tractar"). S'ha considerat error a esmenar la falta de la "t" final dels gerundis, ja que el cronista els escriu correctament gairebé sempre i la no correcció comportaria dificultats en la comprensió del text en confondre's amb una altra forma verbal ("estant" per "estan"). També s'han corregit les incoherències internes flagrants del text, com per exemple quan erròniament es refereix al prior Romeu Borrell per Ramon Borrell. Cal precisar, però, que només s'han considerat les incoherències dins el conjunt de dades aportades en el text, en cap cas amb altra documentació.

S'han considerat altres errors, que poden incloure la supressió o inclusió de paraules, per garantir la correcció sintàctica. Aquest recurs, que s'ha evitat al màxim per respectar el text original, s'ha aplicat en els casos estrictament necessaris. Així, per exemple, no s'ha regularitzat, tot i la seva mínima freqüència, l'ús de la preposició "a" davant complement directe ("donaren y veneren al lloch de", "veneren a dit lloch de Thous") ni la falta de concordança dels numerals acabats en un ("noranta-una lliura", "sinquanta-un sou").

Com s'ha indicat anteriorment, l'edició permetrà al lector conèixer amb exactitud el text del manuscrit. Les esmenes es marquen en la present edició de diferents formes. Quan consisteix a afegir grafies a les ja existents en el manuscrit, aquestes es marquen entre els sím-

bols “<” i “>” (“tal<s> subiectes”, “divid<id>a”). Quan es considera que hi ha alguna o algunes paraules senceres sobrerres a l’original, es marquen entre dos símbols “/”. Per exemple, si apareix a l’edició “dins cert terme a tal compra, /y axí/ lo monestir del Carme”, el que s’està indicant és que l’autor va escriure “dins cert terme a tal compra, y axí lo monestir del Carme”, però que el que es considera correcte és “dins cert terme a tal compra, lo monestir del Carme”. Quan no es dóna cap d’aquests dos casos descrits, es marcarà en nota crítica a peu de plana la correcció i l’original.

El canvi de plana en el manuscrit s’indica mitjançant claudàtors (“[p. 25]”). En més de cent trenta casos, el cronista fa referència a alguna part de la seva obra, normalment per indicar que hi continuarà un relat o bé senyalar-ne un precedent. Com que el cronista fa referència al número de plana del manuscrit, s’ha optat per actualitzar aquesta informació amb el número de plana de la present edició, per facilitar al lector la seva consulta. S’ha indicat, tanmateix, el número de plana que consta en el manuscrit original en nota crítica a peu de plana. El criteri utilitzat per ubicar la referència ha estat la del número de pàgina de la primera línia del paràgraf on comença el tema que l’autor referència. Cal tenir en compte, però, que la separació en paràgrafs d’aquesta edició no coincideix amb la del manuscrit.

En alguns casos, l’autor dóna una referència de pàgina inexacta. El que s’ha fet és informar el nombre de plana correcta corresponent a la present edició, però fent constar la correcció a l’aparat crític, amb el número que havia escrit l’autor i l’esmena. D’altres vegades, el cronista no escriu la referència, sinó que deixa un espai en blanc. El que s’ha fet aleshores és localitzar la referència, si existeix, en el manuscrit, actualitzar-la segons la paginació d’aquesta edició i incloure-la en el text entre els símbols “<” i “>”. També cal fer constar que s’han mantingut les referències a planes desaparegudes del manuscrit. Tanmateix, s’ha fet constar aquesta circumstància en nota a peu de plana.

Com s’ha indicat anteriorment, el cronista no tan sols deixa espais en blanc on correspondria informar un número de plana, sinó també en altre tipus d’informació, com noms de pila de persones, dates de documents, alguna quantitat de diners determinada, etc. En aquests casos, s’ha indicat l’espai en blanc deixat per l’autor mitjançant el símbol “[..]”, fent constar en nota crítica el tipus d’informació que no s’ha escrit. En cas que s’hagi pogut trobar aquesta informació mitjançant alguna font externa al text, s’ha informat entre claus i s’ha fet constar en nota crítica la procedència de la informació afegida.

Pel que fa als forats o taques que hi ha al manuscrit, només s'han fet constar aquelles que impossibiliten la identificació d'una part del text. S'ha realitzat una hipòtesi tenint en compte el context i el nombre de grafies desaparegudes a causa del forat o taca. Aquesta hipòtesi s'ha escrit en la present edició entre claudàtors. S'ha adoptat la convenció que si no hi ha nota crítica, l'accident del manuscrit que provoca la no-identificació i la inclusió d'una hipòtesi és un forat. En cas contrari, la causa queda identificada en nota a peu de plana. Qualsevol altra circumstància notable referent a l'estat del manuscrit, com la desaparició de planes, s'ha fet constar en nota crítica.

S'han informat els interlineats de l'original en l'aparat crític, sempre que corresponguin a paraules senceres, ja que són molt nombroses les correccions internes de grafies dins una paraula. Cal fer constar que quatre vegades l'interlineat entra en contradicció amb una altra paraula no interlineada, la qual cosa planteja el dubte de quina opció triar. En tot cas, s'ha fet constar en nota crítica aquesta circumstància i l'elecció adoptada.

Quant als ratllats, també s'ha aplicat el criteri de fer-los constar en nota crítica només quan afecten paraules senceres. De vegades, l'autor no ha eliminat una part del text mitjançant el ratllat, sinó encerclant amb traç discontinu el fragment. Totes aquestes situacions han estat convenientment anotades.

S'han inclòs totes les anotacions marginals a peu de plana, prenent com a referència la primera paraula de la línia que està més propera a l'anotació marginal. Si no s'indica el contrari, s'atribueix la nota al cronista Francesc Talet. Si no és així, s'ha informat que procedeix d'una mà diferent, o més d'una mà diferent, de la de l'autor. Si a l'anotació marginal hi ha una part escrita pel cronista i una altra que correspon a algú altre, s'ha fet constar aquesta circumstància i s'ha indicat la part que no correspon a l'autor.

S'ha identificat la presència de fragments del text no escrits per l'autor —no comptem, lògicament, les anotacions marginals, ja que no formen part pròpiament del text, com s'ha comentat anteriorment, ni la redacció completa del darrer trienni (1604-1607), que correspon a un autor posterior i que hem transcrit a l'apèndix documental— en una trentena de casos. Només s'han inclòs en el text de la present edició aquells que suposin una esmena encertada o una millora en la comprensió del text del cronista, o bé la inclusió d'alguna dada que havia quedat en blanc, com pot ser un número de pàgina. En cap cas s'han mantingut en el text d'aquesta edició aportacions que, tot i que puguin ser valuoses, no foren realitzades pel cronista, ja sigui perquè

no les podia saber o per qualsevol altra raó. Queda anotada l'autoria aliena del fragment en l'aparat crític. La resta de fragments d'altres mans que no compleixen els requisits anteriors han quedats relegats a les notes a peu de plana. D'aquesta manera s'intenta preservar la integritat de l'obra original, sense perdre altres aportacions.

Finalment, s'ha realitzat la puntuació atenent a criteris moderns i amb la finalitat de facilitar al màxim possible la lectura d'un text que sovint presenta una sintaxi molt complexa. La separació de paràgrafs s'ha modificat, atès el fet que els que presenta el manuscrit, en estar lligats als diferents temes exposats pel cronista, tenen una longitud molt irregular. N'hi ha, per exemple, que superen les dues pàgines.

Els títols dels capítols del manuscrit estan repetits a cada plana. Només s'ha tingut en compte el primer com a base de la transcripció i tan sols allò que fou escrit pel cronista. La resta de dades afegides per altres mans consten en nota crítica. Per facilitar la localització del període temporal dels capítols, informació que el cronista no inclou mai en els títols, s'ha inclòs entre claus en la present edició.

LA INDEXACIÓ

S'ha elaborat un índex amb tots els topònims i els antropònims que apareixen en el document, sense incloure-hi els de les nombroses anotacions marginals ni els apèndixs. Per facilitar-ne l'ús, els mots de l'índex adopten la forma actual. Quan difereixi de manera significativa de la forma utilitzada en el text ("Joan Manríquez" en lloc de "Juan Fernández Manrique de Lara", per exemple) o aparegui incompleta, s'indicarà en nota a peu de plana el nom emprat a l'índex.

Tots els topònims i els antropònims que corresponen a personatges amb una certa rellevància social (reis, nobles, papes, bisbes, funcionaris reials, etc.) o cultural (escriptors, teòlegs, filòsofs, etc.) i els notaris s'han intentat identificar, la qual cosa s'ha aconseguit en la quasi totalitat dels casos.² En aquest sentit, ens hem valgut de bibliografia específica, no tan sols per a la identificació, sinó també per aportar les dades bàsiques del personatge a l'índex, que de vegades van més enllà de les que es dedueixen en el text.³

2. S'ha inclòs nota a peu de plana en els casos on s'havia de resoldre alguna ambigüitat, com Rocafort o Ferran, o dubtosos, com Miguel de San.

3. Per exemple, el cronista diu de Charles de la Noy que fou al monestir l'any 1519 acompanyant l'emperador Carles. S'ha indexat l'antropònim en la forma moderna —Charles de Lannoy—, acompanyat del càrrec més destacat que va assolir el personatge, que fou el virregnat de Nàpols.

L'ús de la bibliografia ha estat de més genèrica a més específica. En primer lloc, la *Gran Enciclopèdia Catalana* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana) i, en algun cas esporàdic per a personatges castellans, l'*Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana* (Madrid: Espasa-Calpe). Les dades extretes d'aquestes dues obres no han estat citades generalment a les notes a peu de plana i es poden trobar a les veus corresponents.

Quant als personatges eclesiàstics, s'ha fet ús del *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, el *Diccionario de historia eclesiástica de España* i per a la identificació de cardenals, bisbes o arquebisbes de diòcesis estrangeres, la *Hierarchia catholica medii aevi*.⁴ No s'han inclòs en la identificació de personatges eclesiàstics els nombrosos frares jerònims que apareixen a la crònica, ja que estem mancats d'estudis tant de l'orde com de molts dels seus monestirs com per dur a terme aquesta tasca amb èxit en un nombre significatiu de casos.

Pel que fa als notaris s'ha fet ús, en primer lloc, del conjunt de catàlegs dels arxius de protocols catalans publicats per la Fundació Noguera,⁵ juntament amb la tesi de Jordi Günzberg,⁶ l'estudi sobre els privilegis i ordenances dels notaris barcelonins⁷ i d'altres de caràcter més específic.⁸

4. Les referències completes d'aquestes obres es poden consultar a l'apartat bibliogràfic.

5. Especialment Lluïsa CASES I LOSCOS, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona*, vol. 1 (segles XIII-XV). Barcelona: Fundació Noguera, 2001; Lluïsa CASES I LOSCOS, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona*, vol. 2 (segle XVI). Barcelona: Fundació Noguera, 2003; Lluïsa CASES I LOSCOS, *Catàleg dels protocols notariais de Barcelona*. Barcelona: Fundació Noguera, 1990; Marta VIVES I SABATÉ, *L'Arxiu de Protocols del districte d'Igualada*. Barcelona: Fundació Noguera, 1997; MONTSEIAT CANELA I GARAYOA I MONTSERRAT GARRABOU I PERES, *Catàleg dels Protocols de Cervera*. Barcelona: Fundació Noguera, 1986.

6. Jordi GÜNZBERG I MOLL, "Los notarios y su organización social en Barcelona, 1275-1544", tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1996; *Los notarios y su organización en Barcelona: siglos XIII-XVI*. Madrid: Colegios Notariales de España, 2004.

7. Josep Maria MADURELL I MARIMON, *Privilegios y ordenanzas históricas de los notarios de Barcelona*. Barcelona: Colegio Notarial de Barcelona, 1965.

8. Els notaris Francesc Negrell i Bernat Escuder han estat identificats al *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2005, vol. 2, p. 784, 814. Mitjançant els catàlegs dels pergamins registats i catalogats a la web de la Biblioteca de Catalunya, s'han trobat escriptures preses o en què apareixen els notaris Armand Negre (*Arxiu del Castell de Vilassar de Dalt*, 6-7-23, 7 de juliol de 1452) i Lluís Joan Moixo (*Arxiu del Castell de Vilassar de Dalt*, 1-59-18, 13 de juny de 1534). Daniel Bertran consta com a secretari i funcionari reial a Santiago SOBREQÜES VIDAL, *La guerra civil catalana del segle XV: estudis sobre la crisi social i econòmica de la baixa edat mitjana*. Barcelona: Edicions 62, 1987, vol. 1, p. 190. Considerem erronis els noms de les referències del cronista als notaris Pere Folch, Balús, Bartomeu Jeneytey

Per als personatges s'ha utilitzat una bibliografia força diversa, gran part de la qual és inclosa en nota a peu de plana, per la qual cosa no l'especifiquem aquí novament. Anotem, però, que han estat de gran ajuda els primers tres volums dels *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, especialment per identificar barons catalans (Lluís Claramunt, Jeroni Cortit, etc.), membres de la Reial Audiència de Catalunya (Jeroni Manegat, Macià Sorribes, etc.) o funcionaris de la pròpia Generalitat, com el porter Felip Besturs.⁹

Per a la resta de personatges sense una especial rellevància, s'han inclòs a l'índex les dades aportades únicament a la crònica, sense, en comptades excepcions degudament anotades a peu de plana, cerca bibliogràfica.¹⁰

i Pere Faner. En nota a peu de plana se n'especifica la causa i l'alternativa proposada. També en nota s'especifica la identificació del notari Joan Segura. Finalment, no han pogut ésser trobades referències als notaris Francesc Masdemont (Perpinyà), Jaume Puigmitjà i al vigatà Sabater.

9. En aquest cas, si el nom aportat pel cronista i el que apareixen als esmentats dietaris coincideixen, no se cita la informació a peu de plana. S'inclourà a l'índex, al costat de l'antropònim, la informació suplementària aportada pels dietaris.

10. En alguns casos no és possible discriminar amb certesa si diferents referències d'un antropònim corresponen a la mateixa persona o bé es tracta de persones diferents. Depenent de l'existència d'indicis (professió, vinculació amb el monestir, etc.) i de la distància cronològica que les separa, les hem considerades d'una manera o d'una altra a l'índex. Com que no considerem conclouent la decisió presa, deixem constància d'aquests casos dubtosos i la solució adoptada en cadascun d'ells. Entrades diferents a l'índex tenen: misser Albanell, el benefactor que féu un clau al claustre en el trienni 1486-1489 (p. 243), respecte al canonge Miquel Albanell, promotor de la construcció de la infermeria monàstica entre 1511 i 1514 (p. 314); el tresorer Ferrer, a qui Ferran II donà ordre de pagar al monestir 500 ducats (p. 307), respecte a Bartomeu Ferrer, que regia la tresoreria reial l'any 1536 (p. 403); els dos Joan Fonoll, apotecaris, que apareixen amb més de quaranta anys de diferència, un en el priorat de 1541-1542 (p. 436), i l'altre en el de 1582-1585 (p. 685); Joan Quintana, que apareix en el trienni 1535-1538 (p. 411), respecte al jutge de l'Audiència Joan Quintana que dictà una sentència el 1582 (p. 665); Bernat Sapila, que apareix en el trienni 1523-1526 (p. 357), respecte a aquell els hereus del qual no volien pagar certa quantitat al monestir als anys 1582-1585 (p. 668); la senyora Vilatorra, benefactora en el trienni 1520-1523 (p. 346) respecte a Àngela Vilatorra, abadessa de Valldonzella, que apareix al priorat següent (p. 358); mossèn Coloma, enterrat al monestir durant els priorats de Romeu Borrell (p. 153), respecte a Pere Coloma, germà de Bartomeu Coloma (p. 215); Serena, que donà 6 lliures per la sepultura del seu fill en el trienni 1517-1520 (p. 335), respecte a Serena Puig, vídua de Joan Puig, que testà el 1521 (p. 357); l'apotecari Torrent, a qui la comunitat comprà vi en el trienni 1548-1551 (p. 470), respecte al també apotecari Torrent que havia estat marit de Griselda Olivera (p. 543). En canvi, hem considerat que corresponen al mateix personatge: Joan Bolet, prestador a la comunitat de 100 lliures l'any 1541 (p. 434), respecte a l'arrendatari de Tous al final d'aquella dècada (p. 470); el mercader Eixerrat que al trienni 1538-1541 donà 20 lliures per la despesa del seu fill Joan (p. 424) respecte al també mercader Perot Eixerrat que al priorat següent organitzà les exèquies de la seva muller Jerònima (p. 432); Joan Eixerrat, que estigué estudiant a Sant Jeroni de

Dels nombrosos jerònims que apareixen a la crònica, se n'ha extret la casa o cases de professió, si hi consten, el monestir o monestirs en què foren priors, i finalment, si exerciren de vicaris o visitadors provincials a la Corona d'Aragó i/o de generals de l'orde. No s'han inclòs, per tant, altres càrrecs dins les comunitats, com el de vicari o procurador.¹¹ Quant als que professaren a Sant Jeroni de la Murtra, s'ha afegit la seva condició de llecs quan està explícitament indicada en el text. Quan no ho està, s'usa el terme frare profés, que pot correspondre tant a un religiós sacerdot com a un convers.¹²

A l'índex només s'han inclòs els topònims o antropònims que apareixen explícitament al text, amb el benentès que s'inclouen aquelles referències incompletes, sempre que la paraula que aparegui en el text s'escriu en majúscula.¹³

Hem trencat aquesta regla per a tot allò relacionat amb el monestir de Sant Jeroni de la Murtra, de manera que s'han inclòs entrades a l'índex malgrat que no estiguin acompanyades per un topònim escrit en majúscula. Així s'ha fet per a les dependències monàstiques (refetor, infermeria, església, capelles, etc.), sempre que facin referència a un

la Murtra en el trienni 1538-1541 (p. 424), respecte al que actuà com a advocat en un plet amb els vassalls de Tous en el trienni 1545-1548 (p. 456), fou conseller de Barcelona i els féu almoïna entre 1563 i 1566 (p. 555), i de qui consta un nebot beneficiat de la seu de Barcelona (p. 595); el mercader Pujassola, que donà coral a principi del segle XVI (p. 269), respecte al mercader Francesc Pujassola, que donà blanquets vint any més tard (p. 337) i del que consta que el monestir fou hereu universal (p. 664); Joan Ribera, que prestà 100 lliures al monestir en el priorat de Pere Josa (p. 434), respecte al mercader propietari de la torre Ribera a partir de 1560 (p. 540); el benefactor seglar Cupí (trienni 1469-1472, p. 203) respecte a Miquel Cupí, que féu una deïxa testamentària al monestir de 25 lliures (trienni 1475-1478, p. 219); l'advocat Jaume Pau (p. 161) amb el benefactor que fou enterrat al monestir (p. 191) i que hem identificat amb un dels consellers dels reis Alfons el Magnànim i Joan II. A partir de les dades aportades en el text, no es pot identificar el lleidatà Lluís Pou que deixà unes misses *post mortem* el 1523 (p. 356) amb el Lluís Pou marit d'Isabel Pou i fill de Pere i Elisabet Pou (p. 385), ja que a la primera referència es diu que l'hereu era Pere Pou, mentre que a la segona es diu que morí sense descendència. Per la mateixa raó, no es pot identificar l'hereu de Lluís Pou, Pere Pou, amb els homònims Pere Pou, germà i pare de Lluís Pou.

11. S'ha exceptuat el cas de Miquel de Longares, per al qual tan sols es diu que fou vicari de Santa Engracia de Saragossa.

12. En molts casos queda clara la condició de sacerdot per l'exercici de càrrecs al capdavant de la comunitat (prior, vicari, procurador, caixer, etc.).

13. Per exemple, si al text apareix "el prior Gualbes", s'inclourà a l'índex amb el nom complet, Galceran Agustí de Gualbes. El mateix per Audiència, que s'indexarà com a Reial Audiència de Catalunya. En canvi, una referència del text al virrei sense especificar un territori (per exemple, a "los cavallers de Cathalunya no-ls poden citar davant del virrey"), no serà indexada perquè virrei no s'escriu en majúscula. Sí que s'inclourà a l'índex si la paraula virrei és acompanyada del regne o principat corresponent ("Lo marquès de Aguilar, virrey de Cathalunya, començà a venir en esta casa").

espai físic.¹⁴ S'ha procedit de manera anàloga amb els càrrecs, exceptuant-ne, però, pel seu elevat nombre, els de prior, vicari i procurador.

Una altra excepció la constitueixen les sis paraules que, encara que no siguin topònims ni antropònims, s'han recollit a l'índex pel seu indubtable interès: papa —moltes vegades escrita al text com a Sa Santedat i una com a pontífex—, general dels jerònims, capítol general, capítol privat, definidor i definitori, perquè són institucions de govern de l'orde i de l'Església per sota de les quals quedava enquadrat el monestir de la Murtra.

Cal destacar, també, que els sants també s'han inclòs a l'índex, excepte quan s'utilitzen per identificar un dia del calendari —dia de Sant Joan, festa de Sant Llorenç, etc. No s'han considerat les nombroses entrades a Déu i a l'Esperit Sant en les seves diferents formes, emprades generalment pel cronista per donar sentit a fets com la mort, la desgràcia o la malaltia.

LES NOTES ERUDITES

En un obra tan llarga i amb una quantitat tan ingent d'informació, hem seguit un criteri a l'hora d'introduir notes erudites. Ens hem guiat per tres principis: completar al màxim les dades, contrastar amb altres fonts bibliogràfiques o documentals per tal d'apreciar el grau de fiabilitat del text i proporcionar al lector actual el context necessari per interpretar correctament el relat.

Un primer grup de notes erudites correspon a la identificació d'aquelles referències a personatges mitjançant dignitats eclesiàstiques o nobiliàries (bisbes, cardenals, reis, prínceps, etc.). En nota a peu de plana s'ha inclòs el nom complet que ostentava la dignitat, amb la bibliografia utilitzada. No s'han inclòs aquelles que s'han pogut resoldre a la pròpia crònica o als quadres genealògics, episcopologis, abaciologis o priorologis de la *Gran Enciclopèdia Catalana*. Quant als nobles castellans, ha estat molt útil la consulta dels nobiliaris dels germans García Carraffa i el de Julio de Atienza. En cada cas se n'ha especificat la bibliografia emprada.

14. No s'indexen les entrades en sentit genèric de la paraula cor (llibres de cor, hores fora del cor, frare de cor), forn (llenya de forn) o cel·la, ni la paraula capítol quan té el sentit de reunió de la comunitat. La paraula torre tan sols s'ha indexat quan fa referència a la torre prioral del monestir, i no en l'ús, força habitual, de la torre de Montcada (torre dels Frares).

Un segon grup de notes ateny la identificació de tots els llibres i autors, prop d'una cinquantena, que apareixen al document.¹⁵ També s'ha procedit a la identificació en nota a peu de plana dels monestirs jerònims citats pel cronista de forma indirecta (la casa de Salamanca, el monestir de Granada, etc.). Per a aquesta tasca, ens hem valgut de l'obra de José Antonio Ruiz Hernando sobre els monestirs jerònims.¹⁶ Igualment s'han buscat les referències en altres textos, com les Sagrades Escripures, sant Tomàs o sant Gregori.

Un altre grup el conformen aquelles notes a peu de plana que completen o corregeixen dades, ja siguin incoherències de l'autor, com d'altres que resulten del contrast de la informació amb altres fonts documentals o bibliogràfiques. En aquest sentit, hem completat, quan ha estat possible, alguns espais buits deixats per l'autor, en general noms de pila i dates.

Hem prestat especial atenció a contextualitzar aquelles informacions proporcionades pel cronista que el lector actual pot tenir dificultats a copsar perquè són específiques del món jerònim, exceptuades aquelles que ja han estat comentades en el corresponent capítol introductori. Ens hem valgut sovint, per a aquesta tasca, de la compilació de les constitucions de l'orde de l'any 1613, la més propera en el temps a la redacció de l'obra.

També hem tingut el propòsit de corroborar aquelles informacions que superen l'àmbit estricte del monestir de Sant Jeroni de la Murtra per tal de comprovar la fiabilitat de l'autor quan fa aquest tipus d'incursions. En la majoria de casos, pocs tanmateix, ha pogut ser contrastada amb bibliografia específica.

En el camp específic de Sant Jeroni de la Murtra, hem aprofitat, quan el text ha donat l'oportunitat, per introduir notes amb aportacions bibliogràfiques de treballs, centrats o no en el cenobi badaloní, que proporcionessin alguna dada nova o bé que confirmessin el que el cronista historia a partir d'altres fonts documentals. S'ha defugit citar els treballs basats majoritàriament o exclusiva en el text de Francesc Talet. Hem dedicat una atenció especial a les referències a l'edifici mo-

15. La bibliografia utilitzada ha estat H. HURTER, *Nomenclator literarius Theologiae Catholicae*, vols I, II i III, Nova York: B. Franklin; JOSEP HERNANDO DELGADO, *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*. Barcelona: Fundació Noguera, 1995; PASCUAL GALINDO ROMERO, *La biblioteca de Benedito XIII (don Pedro de Luna)*. Zaragoza: Universidad, 1929; JUAN FRANCISCO ALCINA ROVIRA; JOAN SALVADÓ RECASENS, *La biblioteca de Antonio Agustín*. Alcañiz: Instituto de Estudios Humanísticos, 2007.

16. J. ANTONIO RUIZ HERNANDO, *Los monasterios jerónimos españoles*. Segovia: Caja Segovia, 1997.

nàstic (església, sagristia, sala capitular, torre, etc.) perquè poguessin ser confrontades amb la situació actual del monument, sempre que no puguin ser interpretades amb la descripció succinta del monestir del capítol introductori.

Finalment, hem inserit algunes notes amb dades procedents de fonts documentals. Les més abundants són de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, a causa de la nostra tasca d'investigació en el passat medieval del monestir. Lògicament aquestes no són exhaustives perquè l'extensió del text ho fa del tot inviable.¹⁷ Algunes procedeixen del que resta de l'arxiu monàstic, custodiat actualment a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Les dades procedents de les actes dels capítols generals dels jerònims provenen de l'Archivo General de Palacio i les devem exclusivament a l'amabilitat de l'investigador Fernando Pastor, a qui agraïm tant la seva excel·lent tasca com el fet de posar-nos-la a l'abast.

EL GLOSSARI

Hem inclòs un petit glossari amb aquelles paraules que no formen part, almenys en la grafia utilitzada al text, dels diccionaris normatius de la llengua catalana. Hem pres com a referència l'editat l'any 2007 per l'Institut d'Estudis Catalans. Si la paraula ja hi apareix, no l'hem afegida al glossari. Sí que ho hem fet quan la paraula està escrita d'una forma diferent o quan hi ha un gran nombre d'accepcions del mot. Per buscar els significats, ha estat de molta ajuda el *Diccionari català-valencià-balear*. També ens hem servit del *Diccionari Aguiló*, del *Diccionari del català antic* i del diccionari de la llengua castellana de la Real Academia Española, perquè algunes paraules procedeixen directament d'aquesta llengua. En comptades ocasions, cap de les accepcions recollides als diccionaris s'adequa al sentit de la paraula en el text. Tan sols en aquest cas hem proposat una definició.

17. També hem intentat localitzar les referències a escriptures —data i notari— explícitament consignades per l'autor, la qual cosa ha estat possible en més de la meitat dels casos, ja que a la resta els protocols notariais no s'han conservat.

PRIMERA CRÒNICA DE SANT JERONI
DE LA MURTRA (1413-1604)

[p. 15]¹ **Trienni del pare fra Joan Febrer**² {1421}

en son lloch y temps (pàgina 154).³

De ninguna altra cosa tenim memòria aja fet lo pare fra Joan Febrer en son trienni per les causes ya dites en lo trienni passat. Sols tenim per tradició de aquells pares antichs que anaven edificant y concertant lo monestir de la millor manera que podían; y que lo fundador, Bertran Nicolau, venia molt sovint a veure'ls, molt content y alegre de que no s'era enganyat en son judici y enteniment en elegir tal orde y tal manera de gent affable y llana y, sobretot, charitativa y agrayda, rebent no sols a ell, però a quants hostes venien, ab gran amor y carícies, procurant regalar-los a tots lo que dins de terme de religió se permitia, sens faltar lo pare prior y sos frares un punt a la obligació de sa vocació del culto divino, a ont rebían lo past y sentiments spirituals, de què feyen també participants en ses conversacions als qui-s venien a consolar ab ells, restant molts contents y consolats *in utroque homine*.⁴ Y axí, lo fundador, com molts altres que venien ab sa companyia, procuraven en ajudar a l'edifici del monestir de la millor manera que podían.

Y he oyt a dir yo a mos mestres que tenia aquest estil⁵ lo nostre fundador que, quant venia a esta casa, poques vegades portava una mateixa companyia, sinó different, y de persones pies y que tinguessen de què fer charitat; y ab ses bones rahons los donava entenent ajudassen a la obra que s'anava continuant, que serían participants de tal mèrit y bona obra. Lo que a mi me fa creure una cosa com aquesta és veure tants differentes armes en lo claustro,⁶ que si no són les quatre

1. Manquen les primeres catorze planes de l'original. El capítol d'aquest priorat començava a la pàgina 14.

2. Segueix segon prior de la Murtra, any 1421, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1421 subratllat.

3. pàgina 32 al manuscrit.

4. estil del fundador, escrit al marge dret.

5. Segueix que ratllat.

6. Al claustre de Sant Jeroni de la Murtra hi ha un gran nombre d'escuts heràldics, la majoria dels quals als permòduls de les voltes i alguns altres a les claus. Han

claus de les raconades y cantons del claustro y les sinch que féu lo rey Cathòlich, totes les demás són differentes. Veritat és que moltes d'elles se feren après de mort el fundador, com veurem per avant.

Donà⁷ de vida sua Bertran Nicolau un tern de vellut vert y vermell mostrajat, que servex lo segon dia de Pascua del Sperit Sanct, dia de Sanct Pere, y Sanct Llorens y altres; y un tapet o catifa doble, que posen a les grades de l'altar major en les festes precípues. Y-s creu que donà altres coses, com són ornaments y robes per a celebrar lo sanctíssim sacrament de l'altar, que ya lo temps les aurà consumides, que axí se ha de pensar de una persona tant pia y devota, que après de sa mort, dexà tant<s> llegats pios, com prest veurem.

No fonch Nostre Senyor servit que lo fundador gozàs molts anys de la companyia de sos religiosos, perquè no visqué sinó quatre anys y mitx après de ser fundada esta casa, y⁸ morí a 21 de juny de 1421. Y fonch en lo trienni que tenim entre mans, del pare fra Joan Febrer, de què ell y los demás religiosos degueren fer gran sentiment per faltar-los en ocasió que l'avían molt menester, axí per las obras que-s feyen en casa com per los plets que tenían dels llochs de Gra y Concabella,⁹ que en una cosa y altra los devia ajudar molt com a persona rica y que tenia intel·li-[p. 16] gèntia de negocis sembla<n>ts.

En¹⁰ son testament,¹¹ que ell ordenà de sa pròpria mà, dexà moltíssims llegats y tots tingueren effecte: al Bassí dels Pobres Vergonyants

estat objecte de dos estudis monogràfics: FRANCISCO de ASÍS FERRER-VIVES, *Heràldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Oficina de Prensa e Información del Ayuntamiento, 1975; ANTONI POYO i CREIXENTÍ, *Heràldica i llinatges a Sant Jeroni de la Murtra*. Barcelona: Cercle Català d'Estudis Heràldics i Nobiliaris, 1999. D'alguns d'aquests blasons hi ha referències al llarg de la crònica, sempre vinculats a algun benefactor.

7. Bertran Nicolau donà alguns ornaments a esta casa, *escrit al marge dret*.

8. mort del fundador, *escrit al marge dret*.

9. Els castells i llocs de Gra i Concabella, a la Segarra, formen part de la dotació de Bertran Nicolau a favor de Sant Jeroni de la Murtra. Havien estat comprats al comte Jaume d'Urgell l'any 1411 per 4.000 lliures barceloneses. El prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Ramon Joan, en rebé la possessió com a representant de Bertran Nicolau. A banda d'aquesta important propietat, que incloïa la jurisdicció civil i criminal, el fundador donà dos censals morts sobre el regne d'Aragó amb un valor superior a les 8.000 lliures i gairebé altres 2.000 en metàl·lic per adquirir la primera seu del monestir i pagar alguns deutes dels comuns de Concabella i Gra (CARLES DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 71, 117).

10. llegats pios del fundador, *escrit al marge esquerre*.

11. Una còpia del testament del mercader barceloní Bertran Nicolau, en poder del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en qualitat de marmessor, ha estat publicada i analitzada a CARLES DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 159-165. Les dades aportades a la crònica són totalment coherents amb la còpia publicada.

de Sancta Maria de la Mar, cent lliures; a sinch monestirs —ço és a Sanct Domingo,¹² Sanct Augustí, al Carme, a la Mercè y al¹³ de Sanct Francesch—, sinquanta lliures a cada hu, que són 250 lliures .. sous; a cada monestir de monjas, sinch lliures, que foren 30 lliures; a les repenedides,¹⁴ trenta lliures; per un pàlit a Sancta Maria de la Mar, setanta lliures; a la obra de Sanct Augustí, sinquanta lliures; a la obra del Carme, cent lliures; a presos que estiguen a la presó per deutes y sien pobres, cent lliures; a l'obra de Sancta Maria de la Mar, vint lliures; al retaula de la capella major de dita yglésia, que s'avia de fer, vint lliures; a la lluminària del sanctíssim sagrament de l'altar, a ont se crema cera blanca, en cada monestir deu reals —foren set monestirs—, 7 lliures; a la obra de la seu de Barcelona, vint lliures; a la yglésia de Nostra Senyora de Montserrat, deu lliures; a pobres preveres y hermitants, que fossen partides deu lliures; al Bassí dels Vergonyants de Nostra Senyora del Pi, deu lliures; y a ca<da> hu de les altres yglésies, tres lliures; als infants òrphens, deu lliures; al monestir de cartoixa que's feya en Terraça,¹⁵ noranta mília sous, dels quals fossen comprats tres mília sous a for de trenta mília per mil, que són 4.500 lliures, dels quals fossen alimentats y sustentats sis religiosos sacerdots que pregassen per ell y per los seus; y també dexà al dit monestir dos-centes lliures per fer celdes als dits religiosos; al monestir de Vall de Hebron féu la matexa d'exa dels noranta mília sous y de les dos-centes lliures per fer celdes; al monestir del Carme de Barcelona dexà trenta mília sous —ço és 1.500 lliures— perquè dos frares li diguessen cadaldia misses; altra d'exa semblant féu als monestirs dels frares menors y al de Sanct Augustí —ço és a cada hu 1.500 lliures per la matexa causa—; a donzelles en lloch de casament dexà mil lliures; per rembre catius, altres mil lliures; a la yglésia de Sanct Pere de Castellet, de ont ell era natural, que està en lo territori de Panadès, dexà per ornato dels altars, cent lliures; y per un tern de brocat, que fos molt rich, sin-centes lliures.

També dexà de renda perpètua vint lliures, esmerçades a for de trenta mília per mil, per a que cada diumenge y festa digués un sacerdot missa a la presó de la ciutat de Barcelona; y acompanyassen al supplici los sentenciats y ls exhortàs a patència y penitència; y que los consellers de dita ciutat fossen patrons d'esta causa pia. Tots estos llegats¹⁶ pios estan en son testament, que són al peu de divuyt mília

12. Santa Caterina de Barcelona.

13. al, *al manuscrit* als.

14. Santa Maria Magdalena de Barcelona.

15. Sant Jaume de Vallparadís.

16. llegats del fundador de vàlua de divuyt mília lliures, *escrit al marge esquerre*.

lliures, sense alguns altres que dexà a alguns parents seus, que entre tots són vint mília quatre-centes y quoranta-quatre lliures. Instituhí hereu universal a l'Hospital General de Barcelona, que llavors se feya en lo loch qui's deya lo Hospital d'en Colom y vuy se diu de Sancta Creu.

Y no degué ser de poca importància la herència, puix se troba en un coern de la marmasoria (foli 6), que està en lo arxiu de Sanct Gerònim de Vall de Hebron,¹⁷ scrit de mà del pare fra Joan Boyl, profés de dit monestir, procurador y actor dels marmessors del testament del dit [p. 17] Bertran Nicolau, que valia tota la herència sua trenta-sis mília quoranta-nou lliures dos sous y vuyt (36.049 lliures 2 sous 8). Y diu d'esta manera: "Summa¹⁸ major que munten tots los béns, axí mobles com immobles, censal<s>, pensions, mandes, com deutes simples deguts per molts singulars, com appar per menut en lo inventari. Les quals he contades fins al dia present, que comptam a 7 de nohembre de 1421, e aquelles eren degudes al dit en Bertran Nicolau trenta-sis mília quoranta-nou lliures dos sous y vuyt (XXXVI M XXXXVIII° lliures II sous VIII). De la qual quantitat, rellevades les mandes y llegats que dexava, restava per lo hereu al peu de setze mília lliures".

Està¹⁹ soterrat lo nostre fundador en lo monestir de predicadors de la yglésia de Sancta Catharina Màrtir de Barcelona, lo qual se inferex de una partida que's troba en dit coern de les despeses (foli 49, pàgina 2^a), lo qual diu d'esta manera: "Ítem, a 13 de agost de 1421 fonch donat a mestre Pere Marroqui, prior dels predicadors, axí per la sepultura com per les misses del tercer dia, deu florins (dich 5 lliures 10 sous)".²⁰ Nomenà en son testament dit fundador en marmessors y

17. Vall de Hebron, *al manuscrit* Vall de Bebron. *Segueix de ratllat*.

18. herència del fundador valia setze mília lliures, *escrit al marge dret*.

19. està soterrat lo fundador en Sancta Catharina de Barcelona, *escrit al marge dret*.

20. En el testament de Bertran Nicolau que es va considerar vàlid judicialment s'ordenava la sepultura a l'església de Santa Maria del Mar, en un vas amb el senyal del mercader i on hi reposaven les despulles de la seva primera muller, Alamanda de Viladecans: "Elesch la sepultura al cors meu en el seminteri de madona Santa Maria de la Mar en lo vas meu, en lo qual és mon senyal, en lo qual vas lo cors de la dona n'Alamanda, primera muller mia, jau". A l'estudi sobre la figura del fundador de Sant Jeroni de la Murtra, vam donar preferència a la dada testamentària per sobre de la hipòtesi del cronista per dues raons fonamentals. La primera, perquè el pagament al prior de Santa Caterina no implicava necessàriament l'enterrament en aquest monestir; sinó que podia deure's a la intervenció dels dominics en el sepeli a l'església de Santa Maria del Mar. En segon lloc, perquè no hi havia cap indicatiu de relació estreta entre el mercader i el principal convent dels predicadors a Barcelona (Carles Díaz Martí, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 47, 160). Però noves dades confirmen que la hipòtesi del cronista és totalment certa. Així, en una còpia del testament feta pel notari Pere Miquel Carbonell el dia 3 de juliol de 1492, després de la disposició dels béns de Bertran Nicolau, s'explica que, malgrat haver ordenat ser enterrat a Santa

executors de sa última voluntat lo pare prior del monestir dels cartoxans de Terraça, lo pare prior de Sanct Gerònim de Vall de Hebron, lo pare prior del Carme, lo pare prior de Sanct Augustí y lo vicari perpètu de Sancta Maria de la Mar, tots de Barcelona.

Poria algú admirar-se, y mèritament, com en lo testament no fa memòria nostre fundador d'esta casa ni nomena marmessor al prior d'ella, avent nomenats als altres damunt expressats, que mirat axí, superficialment, par y ha ocasió de suspitar que no estava bé ab lo convent ni mostrava tenir contento d'ell, etcètera. Però ben advertit²¹ y notat lo negoci, no tindrà de què admirar-se, perquè lo testament féu dit fundador, lo escrigué de sa mà pròpria; y degué ser molt de espau y poch a poch, que las personas discretas no aguardan a fer estas cosas als últims dies y quant no poden més, sinó que y tíran ya molt de lluny y fan-las ab molta maduresa y despay.

Y com ell era tant discret y cuerdo, no aguardà quant estava mal, sinó molts anys abans que morís, que fonch en l'any 1403 y·l donà a mossèn Pere de Colls, notari de Barcelona, a 6 de juny del matex any, divuyt anys abans que morís, en lo qual temps no estava fundat lo monestir de Montolivet ni de la Murta ni, per ventura, y pensava llavors dit fundador en fer-ne hu ni altre, perquè no entengué en assò

Maria del Mar, fou sebollit al convent de Santa Caterina de Barcelona el dia 30 de juny de 1421 —“Et postmodum die lune que fuit tricesima dies predicti mensis iunii, dicto anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo vicesimo primo, corpus predicti venerabilis Bertrandi Nicholai fuit traditum sepulture in cimiterio ecclesie fratrum predicatorum Barcinone”— perquè així ho havia expressat verbalment, davant de testimonis, als seus darrers dies: “et hoc fuit ita sequutum per eo quia dicebatur dictus testator in fine suo verbotenus coram testibus dixit volebat quod corpus suum in dicto cimiterio ecclesie fratrum predicatorum Barcinone sepeliretur” (Arxiu Històric de la Biblioteca de Catalunya, n° 22752). Aquesta informació es veu confirmada per d'altres ja publicades, com la reunió que el col·legi de notaris de Barcelona va celebrar el dia 7 d'octubre de 1453, que va tenir lloc a la capella “apellada d'en Bertran Nicolau” del monestir de Santa Caterina (Josep Maria MADURELL I MARIMON, *Privilegios y ordenanzas históricos de los notarios de Barcelona*, p. 219, 226). A més, en uns annals d'aquest convent, anomenats *Lumen domus*, hi ha una anotació en l'apartat dedicat a l'any 1420 que diu: “En son temps vivia lo senyor Bertran Nicholau, mercader, gran benefactor nostre. En lo archiu trobaran actes de importàntia dignes de llegir” (BUB, *Manuscripts*, n° 1005, f. 57r). En aquest document, però, no vam trobar cap referència a la capella de Bertran Nicolau. De fet, les capelles havien sofert moltes modificacions des del segle xv, per la qual cosa se n'hauria perdut la memòria en el temps de la redacció dels annals. Per exemple, de la de Sant Martí es diu que la sepultura que hi havia fou traslladada a una de les finestres del capítol vell (f. 252r). En vista d'aquestes dades tot indica que Bertran Nicolau es vinculà als predicadors barcelonins després de la redacció del seu testament (1403) fins al punt d'enterrar-se en el seu convent.

21. testament del fundador fet divuyt anys abans de sa mort, *escrit al marge dret*.

fins deu anys après, que fonch en l'any 1413,²² com vérem al principi de la fundació de Montolivet²³ (pàgina 1).²⁴

Y com ell no-n féu altre, [p. 18] com se té per cosa certíssima, cosa clara és que no avia de cridar en son testament al qui no estava encara en lo món. Y axí, no tenim que suspitar que estigués mal ab lo nostre convent quant morí dit fundador, per les causes ya dites, ans bé creuria yo que devia molt gustar de veure'ls y tractar-los, y que ells no-l desampararían fins a tant fonch deseparada l'ànima del cors, com a persones agraïdes de tants beneficis rebuts de sa mà. Y també tinch per cosa certa que si aguera fet testament a l'últim de sa vida o aguera mudat lo que tenia fet divuyt anys avia, que aguera nomenat per marmessor y executor d'ell al prior d'esta casa, com nomenà als altres de qui avem ya feta menció.

Sense estas cosas de què Bertran Nicolau, nostre fundador, dispoqué en son testament, que són de la qualitat que avem vist, tant sanctes y tant bones, ne féu altres²⁵ en vida que no és rahó se'n perde la memòria, com fonch edificar lo monastir de la Casa de Déu, en què estan frares augustins, que està més enllà de Martorell, y també-l dotà de quatorse mília lliures. Y ell està retratat, segons me só enformat, en lo retaule major de dita yglésia.²⁶

22. Aquesta informació s'ha de matisar perquè la butlla de Benet XIII que es fa ressò de la intenció de Bertran Nicolau de fundar un monestir jerònim en el Penedès és de l'any 1403 (Carles DÍAZ MARTÍ, "Primera menció del futur monestir de Sant Jeroni de la Murtra", p. 21).

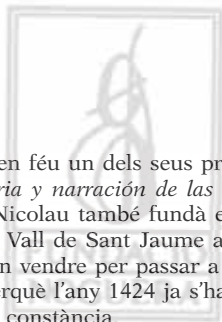
23. Montolivet, *al manuscrit*. Moltolivet.

24. *La pàgina 1 del manuscrit ha desaparegut.*

25. lo fundador edificà la Casa de Déu y la dotà en 14.000 lliures, *escrit al marge esquerre*.

26. El monestir de la Casa de Déu, de l'orde dels ermitans de Sant Agustí, també fou fundat per Bertran Nicolau l'any 1413 al Castell Nou, a la parròquia de Sant Pere de la Gornal. L'any següent la comunitat es traslladà a la casa de Miralles, a l'actual municipi de Castellví de Rosanes. Malgrat que ben aviat el monestir fou suprimit i la comunitat unida al convent agustinià de Barcelona, va poder reprendre la vida monàstica, que no s'extingí fins a la desamortització de Mendizábal (1835). En consonància amb l'afirmació del cronista, havíem suposat que la dotació era de 14.000 lliures, igual que la de Sant Jeroni de la Murtra (Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 135). Podem confirmar aquesta dada i la de la data de la dotació (27 d'abril de 1413) gràcies al regest recentment publicat d'un trasllat en pergami del document original (Manuel ROVIRA I SOLÀ, *Catàleg dels pergamins municipals de Barcelona. Anys 1396-1440*. Barcelona: Institut de Cultura, Arxiu Municipal de Barcelona, 2008, vol. III, p. 206-207). El retrat de Bertran Nicolau, efectivament, formava part del retaule de l'església de la Casa de Déu. Era obra d'Antoni de Lloyne i es conserva actualment al Museu Nacional d'Art de Catalunya. S'hi pot veure Bertran Nicolau en posició de donant als peus de la Verge amb el Nen (Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 51-52). Sobre aquesta casa religiosa, l'obra més completa i

Donà²⁷ orde que a sas costas y despeses portassen ab canonada una font a la Presó del Rey de Barcelona, que fonch una obra de gran charitat per aquella pobre gent. Instituhí²⁸ y fundà molts beneficis: dos en la seu de Barcelona, altre en Sancta Maria de la Mar, altre en la yglésia de Sanct Miquel, y dos en la yglésia de Sanct Joan y tres en Sanct Pere de Castellet, de ont ell era natural. Veritat és que après estos tres²⁹ uní ell matex ab la renda del nostre monestir, que primer fundà en Montolivet, com consta ab acte rebut de mossèn Pere Agramunt, notari de Barcelona, a 20 de juny de 1415, y està en lo arxiu de Sanct Gerònim de Vall d'Ebron, en lo qual dóna la causa per què·ls uní y no agué menester llicència del papa ni del bisbe. Moltes altres coses bones y virtuoses féu, que seria cosa llarga aver·les de contar, però basta que sapiam per tradició antiga que a penas y avia monestir o yglésia de son temps en Barcelona a qui ell no aja fet algun benefici, o en renda o en contants. Y axí, avem de pensar que ha molts anys que està gozant de la divina benaventurança.

interessant és la crònica que en féu un dels seus priors a mitjan segle XVIII (Josep QUER MONTSERRAT, *Libro de la historia y narración de las cosas más memorables del convento de la Casa de Dios*). Bertran Nicolau també fundà en vida un tercer monestir, de l'orde del Carme, amb el nom de la Vall de Sant Jaume a l'antic castell que els cartoixans de Sant Jaume de Vallparadís van vendre per passar a Montalegre (Tiana). Aquest convent tingué una vida molt curta perquè l'any 1424 ja s'havia dissolt, per la qual cosa és lògic que el cronista no en tingués constància.

27. portà la font a la presó, *escrit al marge esquerre*.

28. instituhí beneficis, *escrit al marge esquerre*.

29. estos tres *subratllat*.

[p. 19] **Segon trienni del pare fra Joan Pons**³⁰ [1421-1424]

No tindrem tant que dir en aquest trienni com lo passat, encara que tan poch³¹ y trobam escrit en lo³² hu com en l'altre. Però per aver succeït la mort del fundador d'esta casa en lo temps que era prior lo pare fra Joan Febrer, és estat quasi forçat ser-me detingut més del que pensava, encara que, a dir la veritat, no-m pesa, puix me par que éran cosas dignas de notar y saber que un home de tants béns los aja tant ben distribuïts, y en causas tant pias y sanctes.

Acabat lo trienni —perquè vingam al propòsit— del pare fra Joan Febrer, fonch elegit lo pare fra Joan Pons, qui fonch lo primer prior de la casa de Montolivet,³³ del qual no tenim cosa escrita ni certa que aja feta en son trienni, sinó que donà³⁴ l'hàbit o la professió a fra Francesch Garau y a fra Antoni Molla. Però yo creuria que ell ab sos súbdits no estarían en vaga, sinó que treballarían tot lo possible en augmentar la casa en lo spiritual y temporal tot lo que ses forces podían y, axí, tindrían més cuydado de fer bones obres que de escriure-les.

Ab tot axò, ya començam a descobrir que en aquest temps tingué esta casa un benefactor, que fonch lo primer après del fundador, que féu merçè de dexar en son testament la mitat de sos béns al monestir y l'altra mitat als pobres vergonyants, los quals distribuís lo pare prior

30. *Segueix Tercer prior de la Murtra. Any, escrit per una mà diferent de la de l'autor. L'any, no informat en l'original, ha de correspondre a 1424, tal com es desprèn del principi del priorat següent.*

31. tan poch, *al manuscrit* tampoch.

32. lo, *al manuscrit* la.

33. Per la pèrdua de les primeres planes del document, no disposem del relat dels dos primers priors de Sant Jeroni de Montolivet. El primer prior fou Joan Pons, tal com ho confirmen diverses fonts, entre elles la confirmació del càrrec feta pel vicari episcopal (Xavier MIRET I SANS, "Els orígens penedesencs de Sant Jeroni de la Murtra. L'oblidat monestir de Sant Jeroni de Montolivet", *Gran Penedès*, 33 (1993), p. 3). L'any 1415 el prior ja era Joan Tomàs (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 346), que comprà la casa de la Murtra a Joan Safont (1416). Sembla que l'elecció de Joan Tomàs vingué motivada per l'assistència al capítol general de l'orde. D'aquesta forma s'enllaçaria aquest priorat (1415-1418) amb els que coneixem a través de la crònica: Joan Febrer (1418-1421) i Joan Pons (1421-1424).

34. Novicis, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

a les persones qui ben vist³⁵ li fos segons sa consciència. Deye's aquest benefactor mossèn Guillem Fontana, escrivà del rey, però no sabem quins béns foren ni la quantitat d'ells. Ab tot axò, se li ha de agrair la bona voluntat. Est testament prengué mossèn Pere Folch,³⁶ notari de Barcelona, a 20 de setembre de 1419. Està també en lo Llibre dels Testament<s> de nostre arxiu (foli 6).³⁷

35. mossèn Guillem Fontana, *escrit al marge dret*.

36. Pere Folch no apareix com a notari al segle xv a la bibliografia específica consultada. Sembla que el cronista va confondre Folch per Folgueres, si no és que la font on ho va llegir ja fos errònia. Que el notari era Pere Folgueres ve confirmat per l'apunt següent procedent d'un volum de l'antic arxiu monàstic: "Guillermus Fontana suum fecit ultimum testamentum in posse discreti Petri de Folgueriis, auctoritate regia notarii publici Barchinone, vicesima setembris, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo decimonono" (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 137v). Tanmateix, no ha estat localitzat el testament de Guillem Fontana a AHPB, Pere de FOLGUERES, menor, *Tercius liber testamentorum*, 1405, octubre, 13 – 1442, agost, 30.

37. En realitat es troba en el foli 16, no en el 6, com es pot comprovar en el Llibre de Testaments (ACA, *MH*, vol. 3783): "Hoc est translatum fideliter sumptum a quadam clausula universalis herentie posita et munita in publico et auctentico testamento discreti Guillermi Fontana, [scrip]toris habitatoris Barchinone, oriundique ville de Pradis, acto Barchinone [vice]sima die septembris anno a nativitate Domini millesimo quadringente[simo decimonono] clausoque sive subsignato per discretum Petrum de F[+21-24] notarium publicum Barchinone".

[p. 20]³⁸ **Dels deu³⁹ triennis del pare fra Romeu Borrell⁴⁰ [1424-1456]**⁴¹

Després de acabat lo trienni del pare fra Joan Pons —que com vérem, fonch lo primer prior que vingué de Sanct Gerònim de Cotalba per a regir lo monestir de Montolivet, y acabà allà son trienni y fonch en esta casa altra vegada—, elegiren en prior al pare fra Romeu Borrell, que també fonch hu dels que vingueren de Cotalba. Fonch la sua confirmació a 20 de nohembre de 1424. Y reisqué tan bé⁴² son govern, que quasi regí esta casa trenta anys sense intermedi, si no fonch molt poca cosa, com veurem en son lloch. Però ara de una vegada foren sis triennis, des de l'any 1424 fins en l'any de 1442, en lo qual temps donà la professió, com consta en lo Llibre dels Frares, a fra Pere Oliver, a fra Joan Molla, a fra Vicents Crexell, a⁴³ fra Andreu Garriga, a fra Bernat Çavall, a fra Jaume Planes,⁴⁴ a fra Ramon Rovira, a fra Francesch Pedrosa, a fra Matheu Peres, a fra Miquel Piquer, a fra Guillem Andreu, a fra Lorens Carbonell y a fra Berthomeu Piera.

38. Quart prior de la Murtra, *escrit per una mà diferent de la de l'autor davant del títol*.

39. deu afegit a la interlínia.

40. *Segueix* que fou en lo any 1424 fins a 1456, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1424 i 1456 subratllats.

41. En realitat, en aquest llarg període (1424-1456) consta que Joan Febrer fou prior de Sant Jeroni de la Murtra. Així, amb aquesta dignitat assistí al capítol general de 1434 (AGP, lligall 1790, *Libro de los actos de los capítulos generales y privados de la orden de san Jerónimo (1415-1473)*, vol. 1, f. 33v). La documentació notarial ratifica aquesta informació. Les dates extremes en què Joan Febrer consta com a prior són el 5 de febrer de 1434 (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. n.) i el 19 de juny de 1436 (AHPB, Antoni VINYES, *Decimum manuale*, 1436, gener, 10 – 1436, juliol, 7, s. n.), mentre que el 19 de setembre de 1433 només consta com a procurador (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. n.) i el 18 de juny de 1437 el prior és novament Romeu Borrell (AHPB, Antoni VINYES, *Undecimum manuale*, 1436, juliol, 18 – 1437, març, 9, s. n.). Per tant, tot indica que després de tres priorats de Romeu Borrell (1424-1427, 1427-1430 i 1430-1433), Joan Febrer fou prior des de final de 1433 fins a final de 1436.

42. tan bé, *al manuscrit* també.

43. Novicis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

44. Jaume i la primera lletra de Planes (P) subratllats.

Y perquè en las cartas de las professions y en lo Llibre dels Frares se troba que lo pare fra⁴⁵ Jaume Planes donà la professió a fra Joan Daras a 12 de juny de 1443,⁴⁶ avem de confessar per força que dit pare fra Jaume Planes⁴⁷ era prior passats estos sis triennis del pare fra Romeu Borrell. Però també tenim gran probabilitat y conjectures que durà poch son priorat, que per ventura ell degué renunciar per ser molt jove, que no tenia sinó quatorse o quinse anys de hàbit, perquè ell féu professió a 28 de nohembre de 1428 y donà la professió a dit fra⁴⁸ Joan Daras a 12 de juny de 1443.⁴⁹ També pensam que era tanta sa humilitat, que·s tenia per indigne aver de regir a persones que·l podían governar a ell —fonch aquest pare, com se llig en nostras chrònicas, hu dels senyalats subiectes que·s crià en esta casa— y tingué per bé de renunciar tal càrrech, fos per una causa o per altra.

Altra vegada o, per millor dir, continuà a governar esta casa lo pare fra⁵⁰ Romeu Borrell fins que morí, que fonch en l'any de 1456, en lo mes de octubre,⁵¹ com se col·legex del Llibre de les Despeses de dit any, de ont se veu clarament que fonch prior d'esta casa dit pare, si no fonch aquell poch temps que u fou lo pare fra Jaume Planes, cerca de trenta-dos anys. Y en estos dotze o tretze anys últims donà la professió als pares fra Gerònim de Vilanova, a fra Pere Andreu Febrer,⁵² a⁵³ fra Gabriel Fonoll, a fra Joan Say y a fra Barthomeu Ortells.

45. Jaume Planes, *escrit al marge esquerre*.

46. *La tercera xifra escrita sobre un retall de paper enganxat al full*.

47. Jaume Planes *subratllat*.

48. Novicis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

49. La dada sobre la professió de Joan Daras és incorrecta com es desprèn de la següent anotació: "Nota que nostre fra Talet quivocà lo any de la professió de fra Joan Daras, perquè en la matexa professió que ell scrigué diu que professà als 12 de juny de 1463 y nostre pare Talet diu que professà als 12 de juny de 1443. Axò se pot vèurer en lo calax de las probas de l'arxiu, en lo plech de las profecias dels religiosos de aquest monastir de la Murtra de Barcelona" (ACA, *MH*, vol. 2497, full solt). Aquesta dada invalida la hipòtesi del cronista segons la qual Jaume Planes fou prior l'any 1443.

50. Mort, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

51. Fra Borrell, 32 anys prior, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

52. El nom de pila del frare Pere Febrer, que arribà al priorat de Sant Jeroni de la Murtra (1472-1475), era Guillem Andreu, tal com apareix en un document del 24 de març de 1447 (AHPB, Antoni VINYES, *Vicesimum [sextum] manuale comune*, 1446, agost, 29 – 1447, abril, 17, s. n.). Era habitual que els novicis es canviessin el nom de pila en el moment de la professió, especialment quan coincidia amb algun altre membre de la comunitat, com passà en aquest cas per la presència d'Andreu Garriga i de Guillem Andreu. El nom donat pel cronista és el mateix que apareix a ACA, *MH*, vol. 3833, f. 163r en referir-se a la professió d'aquest frare, que va tenir lloc el 19 d'abril de 1446. Tanmateix, a la resta de documentació només apareix com a Pere Febrer.

53. Novicis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

[p. 21] En tot aquest temps que fonch prior lo pare fra Romeu Borrell, que com tinch dit, fonch des de l'any 1424 fins en l'any de 1456, que foren trenta-y-dos anys, no-s troben llibres de rebudes ni de gastos, sinó sols un quadern en què-s continuaven les rebudes de la caxa —comença en l'any 1424 y dura fins en lo de 1443—; y després se trobe un llibre que és de rebudes y despeses juntament, que comença en l'any 1437 y-s continua fins en l'any de⁵⁴ 1452. Y lo que d'ells se col·ligex és que dit pare prior y sos frares procuraven en treballar, en edificar y obrar la casa ab tota la diligència possible. Però com no y ha distinció de triennis, no puch guardar l'orde que tinch determinat de guardar en los altres, que y aurà més distinció y clarícia, perquè-s sàpia en quin temps y en quin any se feyen les coses d'esta casa. Y axí, en aquestos trenta anys no poré ser tant puntual, sinó que⁵⁵ posaré totes les coses que-s feren en temps del pare prior fra Romeu Borrell.

Primerament,⁵⁶ se troba que compraren un orgue, però no-s sap lo que costà, sinó que un devot, que-s deya Casafranca, bestragué per pagar los òrguens 440 sous —ço és vint-y-dues lliures—, que fonch a 31 de mars de 1443. En lo matex any, a 27 de nohembre, tragué lo pare procurador o cellerer, que llavors tot era un offici, de la taula de la ciutat de Barcelona 165 sous —ço és 8 lliures 5 sous— per pagar al brodador. Però no diu per què, encara que poria ser per uns vestiments negres, de què-s troba memòria en lo Llibre de les Despeses de l'any 1442, que compraren una pessa de veta y una pessa de flocadura per los vestiments negres per onse sous. Y ya lo temps los aurà consumits, perquè los qui vuy tenim més moderns són, com se veurà en son lloch.

En lo matex any se troben gastos que-s feren per los ferros de assentar las vidrieras, y costaren 44 sous; y per posar dites vidrieras, 33 sous. No sabem quines; yo pens serían las de la llibreria, perquè quasi en aquest temps entenían en fer-la. En⁵⁷ l'any de 1450 y 1451 se troben molts partits de gastos y despeses se feren per la llibreria. Particularment, se fa memòria dels fustets y del serrar, y com pagaren a n'en Borrada y a son fill per los jornals avien treballat en la llibreria.⁵⁸

La qual se féu, al que s'entén, de molts béns que dexà la senyora viuda Bastida, filla de mossèn Ramon Bertran, que fonch molt particular devota y benefactora d'esta casa, perquè estan en las vidrieras

54. *Segueix de repetit.*

55. *que afegit a la interlínia.*

56. òrguens se compraren, *escrit al marge dret.*

57. llibreria se féu y las vidrieras, *escrit al marge dret.*

58. Aldonça Çabastida, devota, *escrit al marge dret.*

de dita llibreria las armas suas; y lo [p. 22] matex⁵⁹ mossèn Ramon Bertran, pare de dita senyora Aldolça Bastida, donà sinquanta florins⁶⁰ per la obra, com consta en lo llibre de 1451; y mossèn Joan Quintà, de qui farem après llarga memòria per ser estat gran benefactor y devot d'esta casa, afavorí molt aquesta obra de la llibreria y applicava tot lo que podia. Y axí, en lo matex any de 1451, féu dita en la taula de la ciutat de Barcelona de deset lliures y dotze sous, que eren de una marmassoria que ell tenia a son càrrech y diu éran per obs dels banchs de la llibreria que estan de la part de la escala, de la qual quantitat lo pare prior ne firma àpocha. Quasi⁶¹ en aquest matex temps se féu la capella y retaule dels Set Goigs de Nostra Senyora, la qual féu la dita senyora Aldonça Bastida, com se té per tradició, a més de que estan las matexes armes que en la llibreria, que són un escut que té lo camp vermell o de guella ab una barra y raixs de sol de or.⁶²

També⁶³ en aquest matex temps se degué fer hu dels çafareixs, puix se troba un partit a 3 de abril de 1451 en què donaren al qui avia feta la axeta de la bassa, que pesava sinquanta lliures, a rahó dos sous y vuyt per lliura, quatre lliures tretze sous y sis. En aquest matex temps portaren la font dintra casa, puix se mostren y-s⁶⁴ troben molts gastos ab diversos partits de canons, que costaren setze sous y sis, y lo grifo del forn; y compraren una exeta per les cases de les bugades, que costà deu sous; y dues dotzenes de llates per dita casa. Compraren un despertador per lo pare⁶⁵ sagristà y també compraren altra exeta per lo çafareix, que costà cent y sis sous (5 lliures 6 sous).

Dues dones, la hu d'elles se deya Sanctpol y una filla sua, feren un encenser. Però no sabem de quin matall era; sols sabem que lo monestir pagà, a compliment del que costava, set sous.

Un⁶⁶ pàlit de vellut negre feren y diu que era de una cota de vellut negre brocat que donà mossèn Porta, mercader. Fa's memòria de

59. Ramon Bertran, benefactor, *escrit al marge esquerre*.

60. mossèn Joan Quintà, benefactor, *escrit al marge esquerre*.

61. capella y retaule dels Set Goigs, vuy de la Concepció, *escrit al marge esquerre*. Vuy de la Concepció correspon a una mà diferent de la de l'autor. La identificació entre capella dels Set Goigs, que si tenia les armes de Aldonça Sabastida ha de ser la més propera a l'altar major, i de la Concepció és sorprenent perquè aquesta darrera s'ha considerat sempre que era adjacent a la primera, la dels Set Goigs, avui coneguda com del Roser.

62. Aquest escut es conserva actualment a l'arrancament dels arcs de la portalada de la capella del Roser de l'església del monestir.

63. Çafareix, *escrit al marge esquerre*.

64. font, *escrit al marge esquerre*.

65. despertador, *escrit al marge esquerre*.

66. pàlit de vellut negre, *escrit al marge esquerre*.

assò en les despeses de 1454, en què diu que compraren fil negre per cosir dit pàlit. En⁶⁷ l'any de 1453 féu mossèn Ramon Bertran, de qui ya avem feta memòria, lo carner que està enmitx de la yglésia, debax del chor, com està escrit al [p. 23] derredor de dit carner.⁶⁸ També-s troba que pagaren als mestres de cases que avien empaymentat lo refetor, però yo crech que no fonch lo que vuy tenim, perquè aquest se féu molt après, en temps del rey don Joan segon de aquest nom.

En⁶⁹ l'any de 1454 se troba en lo Llibre de les Despeses que feren alguns gastos per fer la cuyna nova, que abans se entén era lo que vuy és celler y a ont estan los⁷⁰ cups y premsa; y en l'any següent de 1455 posaren l'aygua sobre les olles d'ella, com consta clarament en dit llibre, y que pagaren a n'en Claperós per rahó de les canals perquè vingués l'aygua en les olles de la cuyna nova certa quantitat. En aquexa matexa ocasió portaren l'aygua dintra la hostelaria, com consta del gasto feren en comprar una exeta per dit efecte.

Entre⁷¹ molts gastos que-s troben en molts y diversos partits, són que compraren molts pregamins, y diu eren per lo pare fra Reginalt, hu dels sancts qui-stan en nostres chròniques, que s'ocupave en escriure llibres del chor —particularment féu lo Psaltiri gran del chor, com après he trobat-; y també gastaren alguns diners per comprar colors y or per pintar o il·luminar per lo pare fra Miquel —que devia ser lo pare fra Miquel Piquer, que és altre dels sancts estan en nostra chrònica, que fins ara no sé yo y agués altre fra Miquel en tots quants prengueren lo hàbit en esta casa, com consta en lo Llibre dels Frares—, de ont se veu que lo hu il·luminava y l'altre escrivia, y tots treballaven per la sancta communitat. També⁷² feren un tonari gran de paper, que yo l'he alcançat encara en esta casa, encara que⁷³ poch après, en l'any 1456, en lo matex any que morí lo pare prior, ne⁷⁴ feren altre de pregamí. No sé si és lo que vuy encara està en peu. Per la llibreria compraren unes concordànties, que costaren onze florins.

Altres gastos se troben en aquest matex temps, encara que no he pogut saber punctualment⁷⁵ lo que costaren, que foren per les celdes

67. carner del mitx de la iglésia, *escrit al marge esquerre*.

68. A la inscripció, molt malmesa, es pot llegir "qui fou fet l'an mil CCCC LIII" (Jaume AYMAR I RAGOLTA, "El monestir de Sant Jeroni de la Murtra", p. 220).

69. cuyna nova, *escrit al marge dret*.

70. font sobre les olles de la cuyna, *escrit al marge dret*.

71. Psaltiri gran per lo chor, *escrit al marge dret*.

72. Tonari gran de paper, *escrit al marge dret*.

73. *Segueix apre ratllat*.

74. Mort, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

75. celdes davant la llibreria y de la sagristia, *escrit al marge dret*.

davant la llibreria, que degueren ser las primeras que-s feren de propòsit en esta casa; y també se féu la de la sagristia, juntament; y la volta davant lo forn, que és a ont vuy està lo dormidor dels nous; y las capelles de la yglésia, que diu miraven a l'hort. També⁷⁶ feren lo torn que està davant lo forn, que servex per carregar lo blat que pòrtan al molí. També feren en⁷⁷ la sagristia la vidriera que està enmitx d'ella.

Per ajudar a estes obres trobe que feren tres fornades de rejola y teula: la una fonch en l'any de 14<4>4, altra en l'any de 1449 y altra en l'any 1454.⁷⁸ Encara que estaven ocupats en estes obres que ara acabam de dir, no [p. 24] per ço se oblidaven de que a sos temps conreassen lo que podien, y particularment trobe que plantaren un tros de vinya, encara que no diuen lo lloch. Fonch assò en l'any de 1451 y après en l'any de 1454.

De indústria he dextat per a la fi de contar o de escriure de com se féu la capella del Crucifixi, axí per ser obra de importància y devota com per començar a contar los benefactors que en temps del pare fra Romeu Borrell tingué esta casa. La⁷⁹ capella del Crucifixi se féu un any o dos ans que morís lo pare prior, perquè en lo Llibre de les Despeses de 1455 se fa memòria de alguns gastos se feren per dita capella y per la figura del Christo, com fonch cotó, ayguacuyt, set o vuyt pannes de suro, la cortina y altres ninyeries,⁸⁰ que totes elles costaren trenta-vuyt sous y quatre diners. Lo modo de com se féu se col·legex del matex llibre. Y és que un mestre de cases, qui-s deya Pellicer, se emprengué de fer-la per trenta-sinch lliures, ab condició que si perdia en la obra, li refessen lo dany y pèrdua.

Lo⁸¹ principal qui entengué y pagà esta obra fonch mossèn Anthoni Vinyes, notari de Barcelona, molt particular devot d'esta casa, lo qual donà, per dit efecte, vint lliures y les quinze lliures pagà lo convent. Però perquè lo mestre Pellicer afirmà que perdia en lo preu fet de les 35 lliures .. sous, lo convent li reféu lo que y perdia y, per ço, li donà sinch lliures més, que foren a compliment de quoranta. Veritat és que no u pagà tot lo que tocava de sa part, perquè alguns devots ajudaren a una obra tant sancta com aquesta, entre-ls⁸² quals fonch

76. torn per carregar los sachs, *escrit al marge dret*.

77. en afegit a la interlínia.

78. Sobre la fabricació de calç en el monestir, vegeu Carles DÍAZ MARTÍ, "Pedra calcària badalonina per a Sant Jeroni de la Murtra", *Carrer dels Arbres*, 20 (2009), p. 25-40.

79. capella del Crucifixi, *escrit al marge esquerre*.

80. ninyeries, *al manuscrit nyinyeries*.

81. mossèn Antoni Vinyes, notari, *escrit al marge esquerre*.

82. entre-ls, *al manuscrit entre-l*.

hu mossèn Luís Clos, que donà set florins —ço és quatre lliures nou sous—; mossèn Maçanet, balle de Barcelona, fonch altre, que donà tres lliures quatre sous y set; y un fill de mossèn Romeu Çavall donà sis sous y mitx, com consta de les rebudes de 1454 y de 1455.

La⁸³ imatge del crucifi<xi> també la feren de algunes charitats que donaren algunes persones devotes, com fonch mossèn Ramon Bertran, de qui ya férem memòria (pàgina 140),⁸⁴ que donà deu florins; y Melchior Tintorer <y> altres, com consta en les rebudes de 1454, dels quals féu dita lo pare prior en la taula de Barcelona a Luís Dalmau, qui fonch lo official que-l pintà. Y la casa, com dit és, comprà los materials de suro, cotó, ayguacuyt, etcètera.

No dexe de causar admiració que, per aver pagades sols vint lliures lo mossèn Antoni Vinyes en aquest<a> obra, que-n costà més de cinquanta y tantes, sense la despesa [p. 25] y gasto del menjar y beure, li ajen dexades posar allí les sues armes y tant de propòsit, com si ell la aguera feta a son cabal y li agueren concedida la capella per sa sepultura aquells sancts pares. Cert, yo no⁸⁵ puch atinar la causa, si no és pensar que lo dit mossèn Antoni Vinyes era tant devot d'esta casa, com veurem après en certa ocasió de qui-s tractarà més llargament, que merexia més que axò; y tenien confiança aquells sancts pares que-ls avia de fer moltes merçès, y que axò li donaria ànimo per a que no s'oblidàs d'esta casa y de la devoció que li tenia.

Reisque esta capella admirablement, y més la imatge de Christo, Nostre Redemptor, que està tant ben acabada, ab tot sos sentits, venes y artèries y altres primors, que quants la míran se admíran de una cosa tant ben feta y acabada, y-ls causa devoció. Y perquè fos freqüentada y visitada ab major devoció,⁸⁶ procuraren après aquells sancts⁸⁷ pares, que fonch en l'any 1460, de alcançar molts perdons, com consta ab una bulla de pregamí que està en lo arxiu d'esta casa.⁸⁸ La qual, en summa, diu que per ser⁸⁹ la image del Christo d'esta casa devotíssima, concedex don Arnaldo Roger de Pallàs, patriarcha de Alexandria y bisbe de Urgell, a totes les persones qui estaran confessades, y tindran

83. la imatge del crucifixi, *escrit al marge esquerre sota de la paraula nota. Aquesta darrera paraula té la lletra més gran i correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

84. pàgina 22 al manuscrit.

85. no afegit a la interlínia.

86. devoció afegit a la interlínia i escrit per una mà diferent de la de l'autor.

87. perdons del Crucifixi, que són do-cents y vint dies, *escrit al marge dret.*

88. *Segueix en ratllat.*

89. Imatge del Sanct Christo se diu en la pàgina antecedent, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

contrició de sos peccats y, visitant dita capella, miraran la image del Christo, recordant-se de la passió de Nostre Redemptor y Senyor, y estant agenollats, faran oració ab reverència y devoció, quantes voltes volrran, cent dies de perdó; y lo archebisbe de Tarragona, don Pedro de Urrea, quoranta dies; lo bisbe de Elna, altres quoranta; y lo bisbe de Vich, altres quoranta, que tots junts són dos-cents y vint.

Esta bulla d'estos perdons fonch despedida en Barcelona a 25 de abril de 1460, a ont residien estos bisbes, a instància del pare prior d'esta casa, que llavors ho era aquell sanct pare fra Jaume Planes, com se veurà en dit temps. No-s sap lo official que féu lo christo.⁹⁰ Per totes estes coses que dalt estan notades, se veu clara y manifestament la diligència que tingueren aquells primers pares de edificar esta casa y de adornar-la lo millor que pogueren.

Y com estas cosas, de ordinari, se atribuexen als prelats, per ser ells als qui incumbex més per lo offici que tenen, per ço avem de atribuir esta diligència y cuydado al bon prior fra Romeu Borrell, lo qual, per regir y governar esta casa ab tanta prudència y ab tal exemple d'ell y de sos súbdits, /que/ moltes persones devotes se'ls aficionaren y-ls ajudaren ab ses charitats [p. 26] y almoynes per a fer les obres que feren, que encara que no-s poden molt particularizar, per no trobar-se en memòries antigues, totavia se'n troben alguns que estan en lo número dels benefactors, y no sabem las quantitats que-ns dexaren, com són estos: mossèn Antoni Mayà, mercader; la senyora Antònia Barçera; la senyora Catharina Castell; la senyora Catharina Palau; mossèn Francesch Negrell, notari; mestre Gaspar Jorba, metge; mossèn Jordi Bertran; Jordi Bonanat; Joan Miralda; mossèn Jaume Pau; don Phelip Malla; Pere Castelló; mossèn Pere Sardà; la senyora Isabel de Gualbes, y molts altres.

De altres sabem que dexaren certes quantitats, encara que no consta de les rebudes, com fonch de mossèn Guillem Fontana,⁹¹ de qui férem menció en la pàgina 136.⁹² De mossèn Pere Gibert, beneficiat de la seu de Barcelona, també sabem que dexà tots sos béns al monestir. Però no sabem d'ells ni en què consistían ni particulars rebudes per la antiguitat del temps; sols sabem lo notari que prengué lo testament, qui-s deya mossèn Pere Andreu, notari de Barcelona, a 7 de octubre de 1427.

90. *Segueix* però segons se sap per tradició, lo féu un frare de sanct Francesch, escrit al marge dret a continuació de Christo per una mà diferent de la de l'autor.

91. mossèn Pere Gibert, beneficiat de la seu de Barcelona, escrit al marge esquerre.

92. pàgina 19 *al manuscrit*.

Un benefactor tingué esta casa en esta temporada, a qui se ha de agrair la confiança tenia del pare prior, que administraria christianament sos béns; y la bona voluntat que tenia de fer benefici, encara que la obra no arribà tant enllà com ell volia y los religiosos⁹³ desijaven. Aquest devot se deya mossèn Bernat Montpalau, donzell y ciutadà de Barcelona, lo qual féu testament, en poder de mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona, a 5 de juliol de 1436, y dexà en cert cas —ço és après de la mort de son fill Bernat Joan de Montpalau, morint sense fills legítims y naturals, y après de l'usdefruyt de sa muller, Joana de Montpalau; y tingué effecte dit fideicommís y vinclé per mort dels sobredits— que lo pare prior de Sanct Gerònim de la Murtra y los reverents almoynés de la seu de Barcelona prenguessen sos béns y·ls venessen; y dels diners que d'els resultarien los ne fessen rendes annu- als; y esmerçassen; y les pensions distribuïssen per amor de Déu y en remissió de ses culpes en misses de rèquiem, en casar donzelles pobres y en redemir catius a sa coneguda, encarregant-los llur consciència. Y més, dexà quinze lliures de renda a dita almoyna y altres quinze lliures de renda per la obra de dit monestir.⁹⁴

Però no vingué en effecte aquest negoci perquè, encara que moriren lo fill y muller del dit mossèn Bernat Montpalau, un germà seu, que era monjo [p. 27] de Sanct Cugat de Vallès y après fonch abbat de Sanct Salvador de Hebrera,⁹⁵ pretengué tenir dret en los béns de son germà. Y per esta causa, lo pare prior, fra Romeu Borrell, y los almoynés de la seu procuraren per medi de mossèn Nicholau Mediona

93. mossèn Bernat Montpalau, benefactor *escrit al marge esquerre*.

94. Totes les dades aportades pel cronista apareixen al testament de Bernat de Montpalau, si bé apreciem una incorrecció. Sembla que el monestir rebés 30 lliures, 15 directament per a l'obra i 15 més per a l'administració de la pia almoina, quan segons el testament es llegaven 15 lliures anuals per a l'obra de la Murtra com a compensació de l'administració de l'almoina ("Et dimitto de predictis redditibus dicto monasterio Beati Jeronimi anno quolibet perpetuo pro opere dicti monasterii quindecim libras pretextu laboris quem dictus prior pro premissis sustinebit"), mentre que als almoiners de la seu els corresponien unes altres 15 lliures. La data de la publicació del testament és el 17 de juliol de 1436 (AHPB, Antoni VINYES, *Liber testamentorum*, 1427, setembre, 24 - 1480, març, 21, f. 19r-20v). Joana de Montpalau, muller de Bernat de Montpalau, testà poc després, el 9 de setembre de 1439, i disposà l'herència universal de forma anàloga a la del seu difunt marit, o sigui, el beneficiari era el fill, Bernat Joan, però si moria era substituït per un conjunt de causes pies que havien de ser gestionades pels jerònims de la Murtra (AHPB, Antoni VINYES, *Liber testamentorum*, 1427, setembre, 24 - 1480, març, 21, f. 33v-35r). Ni Joan ni Joana de Montpalau van ser enterrats al cenobi badaloní.

95. Jaume de Montpalau fou abat de Sant Salvador de Breda entre 1448 i 1454 (Ramon CORTS, Joan GALTÉS i Albert MANENT (dir.), *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. Barcelona: Editorial Claret, 1998-2001, vol. 1, p. 351).

y de mossèn Pau Pujada,⁹⁶ notaris de Barcelona, que la heretat del sobredit mossèn Bernat Montpalau fos estimada y judicada. Y ab decret del bisbe de Barcelona o de son official determinaren dits notaris que l'abbat de Sanct Salvador de Hebrera donàs al pare prior d'esta casa y als almoyners de la seu de Barcelona dos-centes sinquanta lliures de la heretat de mossèn Bernat Montpalau —ço és cent vint-y-sinch a cada hu— y axí, foren dites y escrites en la taula de Barcelona a 29 de juliol de 1454.

Y après d'elles, ab altres sinch lliures que lo convent y affegí, que totes foren cent y trenta, se compraren sinch morabatins, que són quoranta-sinch sous de renda, de mossèn Bernat Terré, donzell, sobre una casa y hort situada en Barcelona, prop la Porta Ferrissa y quasi davant de les cases de Nostra Senyora de Montserrat, com consta en lo Capbreu Vell (foli 118), y⁹⁷ en lo nou, dit lo 3 (foli 272)⁹⁸ y en lo 4 (foli 93).⁹⁹ De la qual quantitat és obligat lo pare prior d'esta casa a donar per a donzelles a maridar cada any quatorze sous; y per a redemir catius, altres quatorze sous; y altres quatorze sous per fer dir misses de rèquiem a sa voluntat, de manera que per la casa no-n resten sinó tres sous cada any de renda y també, si acàs se venen les cases sobre què estan esmerçats los quoranta-sinch sous, per ser senyors alovaris, lo lluïisme d'elles, com en nostros dies se'n rebé hu de bona quantitat.

Una¹⁰⁰ senyora, qui-s deya Blancaflor, muller de mossèn Leonart de Vallseca, cavaller, també fonch molt devota d'esta casa. La qual, per contemplació o respecte de fra Antoni Vallseca, profés d'esta casa, dexà un llegat al monestir de cent florins de or de Aragó y la tercera part de sos béns, encara que no-s troben rebudes particulars. Lo testament d'esta senyora rebé mossèn Joan Ginebret, notari de Barcelona, a 6 de nohembre de 1439, y és en lo Llibre dels Testaments (foli 18).¹⁰¹

96. Pere Pau Pujades.

97. obligació del prior d'esta casa en distribuir certas almoynes, *escrit al marge dret dins un requadre*.

98. dit lo 3, foli 272 *és un afegit de mà diferent de la de l'autor*. dit lo 3, foli afegit a la interlínia.

99. y en lo 4, foli 93, *afegit a la interlínia per una mà diferent de la de l'autor, distinta a l'anterior (nota 98)*.

100. Blancaflor de Vallseca, benefactora, *escrit al marge dret*.

101. Els 100 florins d'or eren per al frare Antoni de Vallseca, mentre que la tercera part dels béns, a repartir equitativament amb l'Hospital de la Santa Creu i la redempció de captius cristians, era per al monestir de la Murtra sempre que Pere Gaspar de Vallseca, fill de la testadora, ni cap descendent legítim no poguessin rebre l'herència (ACA, MH, vol. 3783, f. 18v).

Mossèn¹⁰² Pere de Mijavila, rector de Ripollet, fonch molt devot d'esta casa en temps del pare fra Romeu Borrell. La qual devoció volgué mostrar a la fi de sos dies, puix quant féu testament, lo qual rebé mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona, en l'any de 1442, al primer de mars, féu hereu al monestir, après de extinct lo usdefruyt de madona Eulària Barba —la qual, vivint, embaraçà molt estos béns, propietat de dones—, pregant al pare prior y convent que venessen tots sos béns; y que d'ells fessen renda; y que celebrassen per ell y per dita Eulària Barba una [p. 28] missa quotidiana perpètuament.¹⁰³

La qual herència lo pare prior y convent no volían acceptar ab tal càrrega y tanta obligació, però foren informats del sobredit notari que dit testador avia fet axò, més per inductió de altri, que no de sa pròpria voluntat. Y considerant que dites paraules més eren rogatives y de prechs que no manament y precepte, acceptaren dita heretat ab intenció de no obligar-se a dir la missa quotidiana, sinó que cada any sols li diguessen sinquanta-dues misses baxes y dos anniversaris, fent participant a ell y a dita dona de tots los béns spirituals. D'esta heretat té vuy lo monestir deu lliures y mija de renda, com consta en lo Llibre de les Misses (foli 18); y també ne agué molts mobles y altres béns, segons apar en un inventari rebut del matex notari a 10 de abril de 1452. Lo dit mossèn Pere de Mijavila està soterrat en lo carner del capítol, a ont sotèrran los frares.¹⁰⁴

Joan¹⁰⁵ Vidal, perayre natural de Castelló de Ampúrias y après ciutadà de Barcelona, fonch altre benefactor en temps del pare prior. Lo qual, en son últim testament, que féu en poder de mossèn Francesch de Moles, notari de Barcelona, dexà hereva la sagristia de nostre

102. Mossèn Pere de Mijavila, rector de Ripollet, gran devot y benefactor d'esta casa, *escrit al marge dret*.

103. El report del cronista coincideix plenament amb les disposicions testamentàries de Pere de Mitjavila (AHPB, Antoni VINYES, *Liber testamentorum*, 1427, setembre, 24 - 1480, març, 21, f. 46v-47v). Esmentem un parell de dades més: un dels marmessors testamentaris era Pere Martí, rector de Santa Perpètua de Mogoda, també benefactor de la Murtra; i el testador va morir al cap de molt pocs dies d'haver disposat dels béns —la data de la publicació del testament és del 6 de març de 1442— “intus domum dicte domine Eulalie in qua ipse defunctus decessit”. Eulària Barba era vídua del fuster barceloní Guillem Barba.

104. Pere de Mitjavila havia elegit “sepulturam corpori meo in ecclesia sive monasterio Beati Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, assumens abitum religionis dicti ordinis sancti Jeronimi” (AHPB, Antoni VINYES, *Liber testamentorum*, 1427, setembre, 24 - 1480, març, 21, f. 46v).

105. Joan Vidal, benefactor, *escrit al marge esquerre*.

monestir, ab condició li diguessen dos aniversaris cada any.¹⁰⁶ També està soterrat en lo carner dels frares. D'esta herència se trobe que n'agué lo monestir algunes cent lliures y un censal de propietat de trenta-sinch lliures y trenta-sinch sous de pensió que la Pabordria de Palau del monestir de Sanct Cugat de Vallès fa cad-any a 28 de setembre, del qual lo dit Joan Vidal, mentre vivia, ya-n féu donació al present monestir, en poder de mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona, a 19 de juliol de 1448,¹⁰⁷ com se inferex del Llibre de les Misses (foli 61) y del Capbreu Nou (foli 107). La clàusula del testament està en lo Llibre dels Testaments (foli 21).

Mossèn¹⁰⁸ Pere Martí, rector de Sancta Perpètua de Mogoda, fonch hu dels senyalats benefactors que tingué esta casa en temps que la governà lo pare fra Romeu Borrell perquè, ultra de que féu molts plers, cortesies y charitats en proveir-la de blat, civada y dexar moltes voltes diners, com consta en diversos partits dels llibres vells y de aquest temps, en son últim testament, rebut per mossèn Guillem Jordà, ciutadà de Barcelona y notari de dita ciutat, a 24 de juliol de 1450, féu hereu a nostre monastir, manant que de sos béns se¹⁰⁹ fessen la creu y custòdia de plata.¹¹⁰

106. El cronista va cometre un error a l'hora d'identificar el nom del notari que escripturà el testament de Joan Vidal. En el Llibre de Testaments (ACA, MH, vol. 3783, f. 21r) es pot llegir, malgrat el mal estat de conservació, "clauso que sive subsignato per discretum Franciscum [...] auctoritate notarium publicum Barchinone, tenentem scripturas notarie [...]creti Joannis Franch, quondam, connotarii sui". L'error va consistir a prendre Francesc de Moles com el notari que rebé el testament, quan el que en féu és una còpia perquè conservava els protocols de Joan Franc. I, efectivament, és a la documentació del notari Joan Franc (AHPB, Joan FRANC, *Liber tercius testamentorum et codicillorum*, 1429, novembre, 2 – 1456, juny, 2, f. 62r-62v) on trobem l'esmentada escriptura amb data 23 d'agost de 1449, en què, a banda de les notícies aportades pel cronista, es pot saber que el marmessor testamentari de Joan Vidal era el prior de Sant Jeroni de la Murtra i que el testament es va publicar el 12 de gener de 1451.

107. En fer la donació, la pensió del censal era de 50 sous barcelonins anuals. Es cobraven sobre els drets que el prepòsit de Palau de Sant Cugat del Vallès tenia sobre els masos de Torres (Montornès) i Sabater (Granollers), més tot el que Jaume de Fonelleda, batlle de Joan Vidal i l'esmentada prepositura a Montornès, podia cobrar com a titular de la batllia (AHPB, Antoni VINYES, *XXIX manuale comune*, 1448, juny, 5 – 1449, febrer, 14, s. n.).

108. mossèn Pere Martí, gran benefactor d'esta casa, *escrit al marge esquerre*.

109. féu la creu y custòdia de plata, *escrit al marge esquerre*.

110. Els marmessors del testament de Pere Martí foren el prior, Romeu Borrell, i la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra. El testador ordenava la sepultura "in capitulo ecclesie dicti monasterii Sancti Jeronimi, quam sepulturam volo fieri prout uni ex fratribus dicti monasterii solitum est assuetum". En el testament trobem confirmació tant de la institució de l'hereu universal com de la deixa de la creu de plata: "omnia vero alia bona mobilia et immobilia, iura et acciones meas quascumque, quecumque sint et etiam ubicumque, preterea de quibus superius sum testatus dimitto domino Deo

Y perquè, après de aver fet aquest testament, sobrevisqué quinze anys,¹¹¹ no volgué dexar aquest negoci a tercers y après de sa mort, sinó que en vida sua posà en executió sa voluntat¹¹² y féu estes dues pessas, com consta de diversos partits en la taula de Barcelona, que feren dita a 27 de nohembre de 1451 a n'en Martí Ximénez y a n'en Berenguer Palau, argentés, per començament de paga de la creu de [p. 29] plata que mossèn Pere Martí, rector de Sancta Perpètua de Mogoda, fa fer per lo present monastir, de quoranta lliures, segons lo tracte tenían fet, rebut en poder de mossèn Antoni Miquel, notari de Barcelona. Y après, lo darrer de abril de 1451, féu dita lo pare procurador en la taula de Barcelona als sobredits argenters de trenta-set lliures per la 2ª paga, que foren ya 77 lliures .. sous.¹¹³ En l'any de 1453 trobe que donaren als matexos noranta-set lliures sis sous y tres, que diu eren a compliment. Yo creuria que lo matex benefactor¹¹⁴ degué donar molts comptants de sa pròpria mà y bossa, perquè estes quantitats, que ara poch ha he escrites, no són sufficients ni bastants per a pagar dos pessas de tanta importància y valor.

Quasi¹¹⁵ lo matex succehí quant féu los canalobres de plata lo matex mossèn Pere Martí, que fonch en temps del pare fra Jaume Planes, en l'any de 1461, que lo matex pare prior, fra Jaume Planes, girà¹¹⁶

et anime mee ac dicto monasterio Sancti Jeronimi de la Murtra et conventui eiusdem, instituens dominum Deum, animam meam et dictum monasterium et conventum Sancti Jeronimi michi heredes universales. Volens et ordinans quod conventus dicti monasterii teneantur facere unam crucem argenti ad opus conventus dicti monasterii et unam custodiam argenti" (AHPB, Guillem JORDÀ major, *Liber primus testamentorum*, 1426, desembre, 7 – 1457, juliol, 25, f. 112v-113r). Aquest testament ha estat estudiat per Josep Hernando quant a la inclusió entre les deixes de dos llibres de Francesc Eiximenis (Josep HERNANDO, "Obres de Francesc Eiximenis en biblioteques privades de la Barcelona del segle xv", *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 26 (2007), p. 481).

111. El testament fou publicat a instància de Joan Say, procurador del monestir, el primer de març de 1464 (AHPB, Guillem JORDÀ major, *Liber primus testamentorum*, 1426, desembre, 7 – 1457, juliol, 25, f. 113r).

112. *El signe d'elisió de la lletra n de la paraula voluntat correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

113. Berenguer Palau fou un argenter barceloní que treballà, entre d'altres, per al capítol catedralici de Barcelona, per al rei Alfons el Magnànim i per al cardenal Mendoza de Toledo. La seva activitat, com la del també argenter Martí Ximenis de Vilanova, es desenvolupà durant la segona meitat del segle xv. El segon pagament, de 37 lliures, per la creu d'argent va tenir lloc el 29 d'abril de 1451 (Núria de DALMASES, *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992, vol. 2, p. 112, 159). La data de la primera paga, el 27 de novembre de 1451, és incoherent perquè és posterior a la segona, confirmada documentalment.

114. benefactor, *al manuscrit* benefactors.

115. canalobres de plata, *escrit al marge dret*.

116. *Segueix al ratllat*.

en la taula de Barcelona a n'en Martí Ximéniz de Vilanova, argenter, sinquanta-vuyt lliures —de les quals, ab altre major summa, fa deutor al dit mossèn Pere Martí, rector de Sancta Perpètua de Mogoda— y diu són a compliment de paga de uns canalobres de plata daurats que mossèn Pere Martí féu a glòria de Nostre Senyor, los quals costaren cent quoranta-quatre lliures y mija, de ont inferim que lo demés que no-s pagà per dita de taula, lo mossèn Pere Martí o degué pagar en comptants, com de la custòdia y creu.

També inferim de assí la gran obligació tenim a aquest benefactor, que ha fetes estes tres o quatre pessés, que valen molts centenars, sense altres plers que féu¹¹⁷ en sa vida; y offerí a la missa nova del pare fra Joan Say una escudella de plata —no sé si seria la que fins vuy està en la enfermeria—; y après de mort, ne agué lo monestir molts béns.

Gueraua¹¹⁸ Febrera, mare del pare fra Andreu Febrer,¹¹⁹ profés d'esta casa, dexà en son últim testament dos-cents florins per la llegítima y altres drets que podían pertànyer al dit pare fra Pere Andreu dels béns de son pare, com consta en lo Llibre dels Testaments (foli 22), lo qual rebé mossèn Raphel Bruguera, notari de Barcelona, a 10 de maig 1446. Estos dos-cents florins ya-ls avia donats de vida sua, però com lo germà del pare fra Febrer y posàs qüestió, dient que a ell li pertanya molta part dels dos-cents florins, perquè son pare no li avia feta la part de sos béns com als altres germans y germanes —però encara que lo pare prior y convent entengueren que no tenia rahó ni justícia, totavia, per llevar ocasió de murmurar y donar bon exemple en no mostrar-se demasiats interessats, cosa que [p. 30] par que u lleva ya de sa cullita y des de principi nostra religió, y molt en particular esta casa—, determinaren que donassen al dit¹²⁰ germà del pare fra Febrer, qui tal dret pretenia, trenta-sinch florins, ab tal que ell y sa germana definissen y renunciassen a qualsevol dret y vincle, com o feren en poder de mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona, a 29 de mars de 1447, segons diu lo Capbreu Vell (foli 163).¹²¹

117. scudella de plata, *escrit al marge dret*.

118. Gueraua Febrera, *escrit al marge dret*.

119. Es tracta del frare Pere Febrer (vegeu nota 52).

120. *Segueix monjo de Sanct Cugat ratllat i encerclat per un traç discontinu, que indica que el fragment és un error, una confusió del cronista, ja que el que sí que era monjo de Sant Cugat del Vallès era el germà de Bernat Montpalau, i no pas el germà del frare Pere Febrer (ACA, MH, vol. 3833, f. 163r). A continuació del text ratllat i encerclat hi ha y, que hem eliminat perquè no té sentit un cop eliminat el fragment anterior.*

121. En el document s'hi especifica el pacte contret entre el prior Ramon Borrell i els germans Nicolau Febrer, paraire de Barcelona, i Eulàlia, muller del paraire Pere Alost, que juntament amb el frare Andreu Febrer són hereus universals de l'apotecari

Sense estos devots que foren en temps del pare prior fra Romeu Borrell, se trobe que ajudaren ab ses almoynes y charitats altres, com fonch Antoni Guàrdia, que donà per la obra sinquanta florins, de què y ha memòria en lo Llibre de les Rebudes de 1453. De altres persones se trobe que donaven algunes charitats —qui vint sous, qui dotze y altres sis— que, encara que en aquest temps seria poca cosa, però llavors valían tant sis sous com ara vint, perquè las despeses del menjar y beure eren molt baratas, com se veu en lo Llibre de les Despeses, que un cabrit¹²² costà tres sous; y un barrill de tonyina, quinze sous, etcètera, per lo qual se podían fer més obres ab deus sous que ara ab quoranta o sinquanta.

Entre les persones qui ajudaren molt a estos pares en ses obres y treballs¹²³ foren la senyora Aldolça Çabastida, de qui ya avem feta menció en la pàgina 140,¹²⁴ que féu la llibreria, la capella y retaule dels Set Goigs; donà un pàlit de vellut carmesí brodat ab una Nostra Senyora al mitx, ab ses armes matexes de la capella; y una casulla y un càlser, que après s'és desfet per fer lo major que vuy tenim. Lo¹²⁵ pare de dita senyora, qui-s deya Ramon Bertran, ajudà molt a estes obres, de qui també férem memòria en la pàgina 140,¹²⁶ qui donà sinquanta florins y féu lo carner del mitx de la yglésia. Lo qual morí a 6 de nohembre de 1464 y fonch soterrat, en lo matex carner que ell féu fer, lo dia següent que morí.

De la senyora Çabastida no he pogut saber quant morí ni a ont està soterrada. Bé poria ser que també estigués ab son pare, segons la devoció tenia a esta casa, que sense lo que tinch dit que donà, me oblidava de dir que donà los dos draps de ras ab què entapíssan la yglésia en los dobles majors, y-ls posen davall lo chor, en què també estan les armes que estan en la capella dels Set Goigs y en la llibreria, y per altre nom los diuen los draps dels àsens, que valien molt<s> reals, etcètera.

[p. 31] En la yglésia, junt a la rexa de la capella major, tenien antigament aquells pares dos¹²⁷ caxetes encastades: la una per posar

barceloní Joan Febrer. Segons el pacte, el monestir els paga 19 lliures i 5 sous (35 florins) i les parts renuncien mútuament als vincles de substitució per raó de la llegítima (AHPB, Antoni VINYES, *Vicesimum [sextum] manuale comune*, 1446, agost, 29 – 1447, abril, 17, s. n.).

122. cabrit *subratllat*.

123. Aldonça Çabastida féu un pàlit de vellut carmesí, *escrit al marge esquerre*.

124. pàgina 21 *al manuscrit*.

125. Ramon Bertran està soterrat en esta casa, *escrit al marge esquerre*.

126. pàgina 22 *al manuscrit*.

127. caxetes de les ànimes y de la obra, *escrit al marge dret*.

las charitats de les ànimes de purgatori y l'altre per las charitats de la obra de la casa. Y en esta, de quant en quant que la obrían, trobaven quoranta sous —altres voltes més, altres manco—, del qual se ajudaven per continuar les obres. Però en nostres temps las an llevades, perquè en tres anys no s'i trobaven, particularment en la de la obra, sis diners, perquè pensen-se que estan tant ríchs los frares gerònims, que no tenen necessitat de almoynes ni charitats, ans pretenen molts que a quants vénen tenen obligació de donar-los a menjar, que per aquest fi estan fundades les cases de la orde y, axí, no tenim que tenir exa caxa en la yglésia, etcètera.

L'altra caxeta de les ànimes an mudada en un pilar de la yglésia que està entre la capella dels Set Goigs y de Nostra Senyora y, en esta, sí tenen cuydado de acaptar. Axí, en las missas privadas com en la major, se aplègan alguns reals al cap de l'any per a missas de¹²⁸ las ànimas de purgatori, les quals pretengué lo doctor Pucurull, pabordre de Badalona, que eren sues, o al manco que les avien de partir. Però lo que y guanyà la communitat en assò fonch que los obrés de Badalona tenien una clau de la caxeta de les ànimes y altre de la lluminària de Nostra Senyora; y cada any, devant dels obrés, obrien la caxeta y donaven los diners al pare sagristà per les misses. Però com après volgueren posar qüestió en assò, lo pare prior, que¹²⁹ fonch lo pare fra Gerònim Ezquerria, féu fer un pany en què no y agués sinó una clau, y esta sols tingués lo pare prior; y llevà aquell sobreòs que teníam de subiectar-nos a que no poguessen traure los diners, sinó en presència dels obrés, que venían cada any ab gran magestat per aquest effecte a Sanct Gerònim.

Altres¹³⁰ extraordinaris tingué lo pare prior, que també ajudaren a sos intents, com fonch una sepultura de mossèn Valero, domer de la seu, de què n'agué al peu de¹³¹ vint lliures —fonch en l'any de 1452-; altre de mossèn Jordi Bertran, fill de mossèn Ramon¹³² Bertran, de qui ya moltes vegades avem feta memòria; altre de mossèn Coloma, y de molts altres, que seria cosa molt llarga aver-les de comptar.

Mossèn¹³³ Joan Quintà, beneficiat, capellà de la seu de Barcelona, tingué particular devoció a esta casa. Lo qual, de vida sua y en temps

128. nota, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

129. *Segueix p raillat.*

130. sepulturas de mossèn Valero, escrit al marge dret.

131. de mossèn Jordi Bertran, escrit al marge dret.

132. de mossèn Coloma, escrit al marge dret.

133. mossèn Joan Quintà, benefactor, escrit al marge dret.

del pare prior fra Romeu¹³⁴ Borrell, freqüen-[p. 32] tava moltes voltes en venir a esta casa; y donà ab diverses vegades, com consta en lo Llibre de les Rebudes de l'any 1454, sis-cents florins —que a rahó 13 sous 3, que era llavors lo valor y preu d'ells, valían tres-centes noranta-set lliures y deu sous—, però fonch ab condició que l'aguessen de alimentar y sustentar tot lo temps que vindria en casa, donant-li lo que donaven a un religiós d'ella, y en lo temps que estaria en Barcelona lo proveïssen de pa y vi y llenya. En l'any següent de 1455 offerí lo dit mossèn Joan Quintà a la missa nova del pare fra Joan Say una casulla verda, com se troba en lo Llibre de les Despeses y Rebudes de dit any; y après dexà y donà moltes altres coses, com se dirà, en l'any que morí, que fonch en l'any de 1459, en lo temps del pare fra Jaume Planes.

D'estos benefactors y persones devotes trobam, en los llibres, memòria que feren estos beneficis y, per ventura, molts altres que no estan escrits; y fonch providència del cel que mugués los ànimos y sperits d'estas personas, y de moltes altres de què no-ns consta, per a que ajudassen a aquells sancts pares en edificar la casa, puix era quasi impossible, per la pobresa y poca renda tenien, poder-la proseguir. Y degueren-o merèixer ells per sa bondat y sanctedat y bon exemple que donaven a quisvulla que tractava ab ells, per las persones que y agué molt senyalades en aquell temps, y quasi sempre per la gràcia de Nostre Senyor, com clarament apar en nostres chròniques.

No faltaren al pare prior, en tot lo temps que regí esta casa, sense les obres que-s feyen y altres que són pròpies de cases noves, grans treballs y inquietuts per¹³⁵ los plets gravíssims y de importància que tingué, entre-ls quals fonch hu lo dels llochs de Concabella y Gra, que com vérem, se començà en lo trienni del pare fra Joan Febrer (pàgina 129)¹³⁶ y fonch la causa, o molta part d'ella, no aver tinguda la cautela, que convenia en aquest cas tenir, Bertran Nicolau, nostre fundador, al temps que-ls comprà, que com vérem en la dotació de la casa (pàgina 3),¹³⁷ ell comprà estos llochs del comte de Urgell y bescome de Àger, don Jaume de Aragó, per preu de quatre mília lliures. Y lo dit comte los avia comprats de mossèn Berenguer d'Orís ab condició que est¹³⁸ fes cridas públicas, com se acostuma de fer en semblants

134. Romeu, *al manuscrit Ramon*.

135. plet de Gra y Concabella, *escrit al marge esquerre*.

136. pàgina 14 *al manuscrit*. *Tot i que és un plana desapareguda, concorda amb la referència de la primera línia de la pàgina 15, primera conservada del manuscrit (vegeu nota 1)*.

137. *La pàgina 3 del manuscrit ha desaparegut*.

138. *est afegit a la interlínia i escrit per una mà diferent de la de l'autor*.

vendes, perquè si acàs algú pretenia algun dret o interès sobre dits castells, s'i opposàs.

Y encara que lo mossèn Orís posava lo cap entorn y dissimulà lo negoci, lo [p. 33] comte lo apretà de tal manera que li fonch forçat publicar dites cridas. Y llavors, oposaren-s'i molts, y entre-ls demés, lo bisbe de Urgell, com a actor de les ànimes de son bisbat, prenent que Berenguer Peremola devia a certes persones vint-y-tres milia sin-cents y trenta-nou sous —ço és 1.176 lliures 19 sous. Aquest mossèn Berenguer de Peremola fonch primer senyor de dits castells de Gra y Concabella; y dexà en son testament fos pagada esta quantitat per sos marmessors; y u encarregà molt a son confessor, fra Pons Bellot.

Los quals marmessors veneren lo castell de Concabella en l'any de 1358 a mossèn Garau de Huluge; y d'ell fonch hereva una filla sua, que casà ab mossèn Bernat de Requesens; y una filla de aquest casà ab lo sobredit Berenguer de Orís, qui comprà los dits castells del dit mossèn Bernat de Requesens. Y com lo mossèn Berenguer de Orís venés al comte de Urgell dits llochs, ab la condició ya dita que fes cridas públicas, y·l forçàs a fer-las, estant ya publicadas y avent-s'i ya oposats molts a la venda, en aquest ínterim los comprà nostre fundador. Y com dit és, no ab lo recato y cautelas que convenia y, axí, comprà molts plets ab poch preu, que per ventura fonch la causa que més lo abalançà y incità a que compràs dits llochs. Veritat és que y avia alguna causa de pensar que estaven estos llochs segurs, puix avien ya passat per tantes mans després que·l possehia mossèn Berenguer de Peremola y no se avia mogut ni alterat cosa alguna.

Però la matexa mudança de tantas vendas donava demasiada suspita de no estar molt llests ni clars, particularment que los qui·ls venían no volían estar a victió;¹³⁹ ni lo convent, com los establí a la senyora Eleonor Cescomes, volgué obligar-se a açò, sinó sols en los contractes que·s feren al temps que·ls tingué lo nostre fundador y, après, lo monestir —però en los de abans en ninguna manera—, com consta en la capitulació feta entre les parts en lo Llibre de Concabella (foli 107, capítol 11). Y lo matex fundador, en la dotació que féu al monestir de les quatorze milia lliures y ab los pactes y condicions que estan continuades (pàgina 6),¹⁴⁰ ne posà una, que és la última, que si acàs se movien algunes qüestions o plets sobre los castells sobredits,

139. S'està referint a l'evicció, o sigui, l'obligació del venedor contreta davant el comprador de respondre de la cosa venuda davant la reclamació d'un tercer.

140. *La pàgina 6 del manuscrit ha desaparegut.*

que lo monestir fos obligat a guardar-li sa persona y béns sense dany ningú per a sempre,¹⁴¹ indicis grans que no estaven tant segurs com convenia.

Però com se vulla sia, lo fundador donà dits llochs al monestir per part de son dot y en preu de quatre mília lliures que a ell li costaven. Y advertint lo pare prior¹⁴² y convent que no era cosa convenient per a religiosos tenir llochs y senyories seglars, que càusan moltes inquietuts, y particularment al principi de la fundació de la casa, que tenían prou en què ocupar-se, y per altres causes que estan en lo establiment (pàgina 13),¹⁴³ determinaren de establir dits llochs, com de facto vingué en effecte a 14 de abril de 1416, a la senyora Eleonor Cescomes y a la senyora Joana,¹⁴⁴ muller de mossèn [p. 34] Bernat Terramorell de Urgell, com consta dels actes tenim en nostre arxiu.

Però après, per certs títols, la senyora Eleonor Cescomes possehí la part que abans tenia la senyora Joana Terramorell. Y après la senyora Cescomes y son marit, mossèn Pere Cescomes, establiren dits castells de Gra y Concabella a mossèn Gaspar de Ornós, cavaller y comanador de Sanctiago, y a mossèn Arnau Marçal, burgès de la vila de Perpinyà, als quals don Francesch Tunia,¹⁴⁵ bisbe de Urgell, com actor de les ànimes de son bisbat, demanà li pagassen vint-y-tres mília sin-cents y trenta-nou sous —ço és 1.176 lliures 19 sous— que mossèn Berenguer de Peremola, que abans era senyor de Gra y Concabella, era obligat a pagar. Y com lo mossèn Ornós digués que la senyora Eleonor Cescomes, que a ell li avia stablit dits llochs, estava obligada a pagar dita quantitat y ella respongués que no tenia tal obligació, lo bisbe de Urgell ne tragué per sentència al mossèn Gaspar Ornós dels llochs y-ls possehí quatre o sinch anys.

Veent lo pare prior y convent lo que passava; y que par que aquells tenían qüestions y plet del que no era llur; y que perdia total-

141. “Novissime et pro conclusionem omnium predictorum ego, dictus Bertrandus Nicolai, retineo michi et sub hoc pacto presentem facio donacionem quod si alique questiones, petitiones seu demande michi, dicto Bertrando, moveantur per quasvis personas, cuiusvis legis, status aut condicionis existant, racione dictorum castrorum seu alterius eorum aut aliorum dependencium seu emergencium aut insurgencium ex empzione per me facta de castris iamdictis, directe vel indirecte et iuste vel iniuste, quod dictum monasterium Sancti Jeronimi Vallis de Montolivet et eius conventus habeant de his omnibus me et bona mea servare penitus perpetuo sine damno” (Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 182).

142. El prior l'any 1416 era Joan Tomàs (vegeu nota 33).

143. *La pàgina 13 del manuscrit ha desaparegut.*

144. *Segueix de al manuscrit, sense sentit a la frase.*

145. Francesc de Tovia.

ment la senyoria directa que tenia sobre dits llochs; y sinquanta lliures de renda de censos cada any, determinaren de aver-les ab lo bisbe de Urgell, qui tenia los llochs. Y reisqué lo negoci admirablement, perquè condemnaren al bisbe de Urgell, per sentència real en Tortosa, per aver ya prescrit lo deute que demanava y estava obligat a pagar mossèn Berenguer de Peremola. Y llavors, cobrà lo convent los llochs de Gra y Concabella, que par fonch permissió de Déu que lo bisbe se posàs en aquest negoci perquè, com vérem, lo convent no podia aver la rahó del mossèn Ornós, que¹⁴⁶ ni volia pagar ni lo lluïsmo que devia de la compra avia feta de dits llochs,¹⁴⁷ los quals li vené la senyora Cescomes, ni volia pagar los censos que cada any avia de cobrar lo monestir dels llochs o de la senyora Cescomes.

No parà assí lo negoci, perquè mossèn Pere Cescomes, com a procurador de sa muller Eleonor Cescomes, pretengué que lo convent li avia de restituir lo preu, los milloraments y despeses que per rahó dels castells avia fetes, al·legant que los contractes que entre ell y mossèn Ornós avían concorregut eren nul·los y de ningun valor, puix no eren vinguts en efecte, avent perdut ell lo preu y lo castell de Concabella per les rahons que ara acabam de dir. Y també avia perdut lo castell de Gra, perquè la senyora Eleonor Requesens, monja de Sanct Pere de las Puellas de Barcelona, lo y avia guanyat, per sentència real, per rahó de la legítima pretenia tenir en los béns [p. 35] de sa mare, que eren sobre los castells de Gra y Concabella.

Y com lo convent se defensàs de assò, dient que ell no estava a victió dels castells, com estava entre ells pactat y concordat —de estos pactes férem memòria en la pàgina 154—;¹⁴⁸ y que la senyora Cescomes avia comès grandíssim descuyt o, per millor dir, son marit, mossèn Pere Cescomes, com a procurador seu, en lo plet que portava ab lo bisbe de Urgell, en no aver-ho intimat al prior y convent; y com altercassen sobre aquest negoci molt temps, dilatà's de tal manera que durà molts anys aquest plet.

Però après donaren en un bon medi, que fonch posar-ho per via de compromís. Elegiren en compromissaris a misser Benenat Pere y a misser Bernat Miquel, que estaven en Barcelona, los quals sentenciaren en favor del monastir. Però lo mossèn Cescomes no volgué estar a dita sentència, antes appel·là y tornaren a pledejar de nou molts anys. Y com la causa estigués ya a bon terme y a sentència, ell dexà de ins-

146. que afegit a la interlínia.

147. Segueix los subratllat.

148. pàgina 33 al manuscrit.

tar —que per ventura degué olorar que no li podia succeir molt bé—, y permeté Nostre Senyor que caygués malalt y que morís de aquella malaltia. Y per esta causa restà lo plet pendent y indecís fins a tant que un nét seu y hereu de sa muller, qui-s deya mossèn Garau d’Espés y Cescomes, volgué tornar a pledejar de nou ab lo monestir, mogut e incitat per dona Maria, reyna de Aragó¹⁴⁹ —però no sabem quin sperit tingué en assò la reyna.

Y altra vegada los aparagué posar lo negoci en compromís y fonch lo compromissari lo pare fra Joan de Nea, monjo cartuxà,¹⁵⁰ lo qual sentencià que lo prior y convent pagassen al mossèn Garau d’Espés y Cescomes quoranta-sis mília sous —ço és 2.300 lliures .. sous—; y que ell renunciàs llarga y bastantament a quinsevulla drets y actions que li pogués pertànyer per quinsevulla via y manera; y donàs lloch y cessió al prior y convent, segons llargament consta en dita sentència, que tenim en nostre arxiu ab un paper. Fonch donada dita sentència a 16 de janer de 1448 y lo dit mossèn Garau d’Espés, per més seguretat del convent, féu fermar a tots sos germans en dita concòrdia, als fils de mossèn Terramorell y als altres que poguessen pretende en aquest negoci alguna cosa. Prengué aquest acte mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona.

Los quoranta<-sis> mília sous pagà lo pare prior y convent al mossèn Garau d’Espés y Cescomes ab censals que rebia sobre Aragó, Tarragona y Aguiló, y part en comp-[p. 36] tants, com més copiosament està continuat ab una àpocha que fermà lo mossèn Garau d’Espés y Cescomes al pare fra Romeu Borrell, prior de aquest monestir, a 15 de setembre de dit any de 1448, en poder del matex notari mossèn Antoni Vinyes, lo qual està tot continuat en lo Capbreu Vell (foli 165

149. La reina Maria fou gran benefactora del monestir de Sant Jeroni de la Vall d’Hebron, tal com ho demostren les ajudes a la construcció i un llegat testamentari valorat en 4.000 florins (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 162-163). De fet, de Ramon Joan, que fou prior durant quaranta anys (1419-1458), es coneixen força gestions encomanades directament per la reina, com la reforma d’alguns convents o la intermediació en conflictes senyorials (Eufemià FORT I COGUL, “Fray Ramón Juan, prior de San Jerónimo del Vall de Hebrón (1419-1458)”, a *Studia hieronymiana*, vol. 1, p. 232-238). El grau de confiança que li tenia la reina es manifesta també en el nomenament de marmessor testamentari (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 163). La vinculació amb Sant Jeroni de la Murtra, si existia, encara no ha estat posada al descobert.

150. Joan de Nea no era monjo, sinó frare convers. Havia professat a la cartoixa valenciana de Portaceli i va ser procurador de Santa Maria de Montalegre des de 1423 fins a 1459 (Irenée JARICOT, *La cartuja de Santa María de Montalegre. Compendio histórico*. Santa Maria de Montalegre, 1960, p. 47).

y foli 203).¹⁵¹ Lo que après succehí ab un plet que tingué ab un N. Orís¹⁵² se veurà en l'any 1462, essent prior lo pare fra Jaume Planes (pàgina 171).¹⁵³

Altre¹⁵⁴ plet de importància tingué en son temps lo pare fra Romeu Borrell que durà y.l¹⁵⁵ sustentà esta casa sexanta-y-sis anys, començant-lo en l'any 1433 y-s donà sentència en l'any de 1499, essent prior lo pare fra Galceran Augustí de Gualbes (pàgina 272).¹⁵⁶ La contenció o baralla fonch de la mateixa matèria —que no-s pot negar, com poch ha dèyem, que comprà lo fundador ab estos llochs molts plets—, perquè la senyora Eleonor de Requesens, monja de Sanct Pere de las Puellas de Barcelona, pretengué legítima sobre los béns de sa mare, que

151. El cronista segueix les dades del Capbreu Vell (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 165r-166r). La lectura de la sentència dictada per Joan de Nea (AHPB, Antoni VINYES, *Llibre comú*, 1447, octubre, 5 – 1448, gener, 16, s. n.), que és seguida per un document de la mateixa data, el 16 de gener de 1448, amb el consentiment d'ambdues parts, possibilita el coneixement d'algunes dades que justifiquen una sentència que va resultar econòmicament perjudicial per a Sant Jeroni de la Murtra. En primer lloc, la sentència no especifica si els contractes d'establiment dels castells a favor d'Elionor Sescomes contemplaven la clàusula d'evicció, punt fonamental en tota la reclamació. Tanmateix, la forta compensació econòmica indicaria que fou reconeguda l'evicció dels contractes inicials. També és interessant el conjunt de despeses que els Sescomes havien fet des que foren infeudats a Concabella i Gra. Així, descobrim que Elionor va pagar una entrada de 42.000 sous, 6.000 més al rei per la confirmació de la jurisdicció dels dos llocs i 5.000 més per la subrogació dels deutes que els vassalls dels dos llocs tenien vers el monestir. També reclamaven el pagament del lluïisme a favor de Sant Jeroni en la venda dels dos castells a Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal, a més de despeses per obres. La reparació econòmica a Guerau d'Espès va consistir en quatre censals morts —a banda dels comentats pel cronista sobre Aragó, Tarragona i Aguiló, falta el que satisfia Guerau de Queralt, senyor de Santa Coloma— que sumen 106 lliures 5 sous de pensió i 1.925 lliures de propietat, més 375 en comptants. El pagament, però, quedava subjecte, entre d'altres coses, a l'obligació de Guerau d'Espès de lliurar als religiosos un conjunt d'escriptures relacionades amb els dos castells. De fet, mig any després, el 23 d'agost, Joan de Nea va haver d'intervenir perquè Guerau d'Espès no havia pogut complir aquest darrer punt, per la qual cosa els religiosos no li havien permès cobrar les rendes dels censals. La solució adoptada per l'àrbitre fou prorrogar dos anys aquest requisit. En aquest mateix document es detalla com s'havien de pagar les 375 lliures (AHPB, Antoni VINYES, *Llibre comú*, 1447, octubre, 5 – 1448, gener, 16, s. n.). L'època va firmar-se el 25 de setembre —no el 15 com diu el cronista— d'aquell any 1448, i inclòia tan sols el pagament de les 375 lliures, que els monjos havien de satisfer a un conjunt de persones a compte de Guerau d'Espès (AHPB, Antoni VINYES, *XXIX manuale comune*, 1448, juny, 5 – 1449, febrer, 14, s. n.).

152. Joan Martí d'Orís.

153. pàgina 48 *al manuscrit*.

154. plet de Gra contra lo monestir de Sanct Pere de les Puellas, *escrit al marge esquerre*.

155. y-l, *al manuscrit* y-ls.

156. pàgina 117 *al manuscrit*.

casà ab mossèn Bernat de Requesens,¹⁵⁷ de qui {Berenguer de Orís}¹⁵⁸ foren dits llochs ans que ls compràs lo compte de Urgell, don Jaume de Aragó, com dit és (pàgina 154).¹⁵⁹ Y guanyà per sentència real lo lloch de Gra, llançant-ne d'ell a mossèn Gaspar Ornós per esta causa y l possehí sexanta anys. Lo que succehí en aquest negoci, y lo fi que tingué, veurem en l'any 1499, en la pàgina 272.¹⁶⁰

No¹⁶¹ fonch de manco importància lo plet que tingué esta casa, quasi en un matex temps que tenia los altres, acerca de la casa de la Murta, a ont estava y està edificat lo monestir. Y és que pretengueren Miquel Pascual y Arnau Squarit que esta casa era sua y pretengueren alcançar per sentència real no sols la casa, sinó los fruyts rebuts des de que los frares la possehían. Però foren condempnats de barra a barra per misser Jaume Taravau y misser Joan May, qui foren jutges y reladós de la causa, posant silenci perpètuu als dits Miquel Pascual y Arnau Squarit davant lo rey de Navarra, qui llavors era llochinent en Cathalunya del rey de Aragó —y après succehí ell matex en lo regne y s nomenà don Joan segon de aquest nom— y germà de don Alonso.

No he pogut saber los fonaments que tingueren aquests bons hòmens per pledejar ab lo monestir ni per quina successió pretenien dret en ella. Lo que he sabut de rael y és certíssim, que ls condemnen per quant lo que demanaven avia ya prescrit, com cons-[p. 37] ta en la sentència, la qual fonch donada a 18 de agost de 1455, un any abans que morís lo pare prior fra Romeu Borrell, com consta en lo llibre que portava lo pare prior ab la taula de la ciutat de Barcelona, y en lo Llibre de les Despeses de dit any.

Costà¹⁶² aquest plet molts ducats a la casa, perquè a cada hu dels dos jutges donaren divuyt lliures quinze sous, que foren 37 lliures 10 sous; y a l'advocat, micer Francesch Marquilles, altres trenta-set lliures y mija en diverses vegades; y a altre advocat, qui també avia ajudat

157. ab mossèn Bernat de Requesens escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor, separat del text inicial. La crida que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és †^o i està situat darrere de casà. Es tracta d'una correcció de la informació segons la qual la mare d'Elionor de Requesens es casà amb Bernat de Requesens, tal com es desprèn de les dades aportades pel propi cronista a la plana 272. Per aquesta raó, el text que apareix a continuació, ab Berenguer de Orís, està subratllat amb traç discontinuu.

158. La informació següent fa referència a Berenguer d'Orís i no a Bernat de Requesens, ja que la correcció anterior (vegeu nota 157) modifica la referència del pronom qui, que per al cronista era Berenguer d'Orís.

159. pàgina 32 al manuscrit.

160. pàgina 116 al manuscrit.

161. plet de la casa de la Murta, escrit al marge esquerre.

162. costà més de cent lliures lo plet de la casa de la Murta, escrit al marge dret.

en lo procés, qui-s deya micer Jaume Pau, nou lliures quinze sous; y al procurador seglar, ab diverses vegades, divuyt lliures quinze sous; y al notari de la causa, vuyt lliures deset sous y nou, de manera que, a la fi de dit plet, pagaren cent y quatre lliures y sous, sense altres coses que no sabem.

Un altre plet tingué també en esta temporada, que causà alguna inquietut, y fonch¹⁶³ que, quant vené lo convent la casa Dezcortey, a ont primer estava fundat lo monastir de la Vall de Montolivet, a don Blasco de Castellet, com apar pàgina 10,¹⁶⁴ per aver transferit lo convent en esta casa,¹⁶⁵ prometé lo prior y convent que estaria a evictió de tots los plets y qüestions que-s mourían en dita casa. Y com dos germans, Bernat Farrer y Franci Ferrer, moguessen qüestió y plet, dient que Genís Almugàver, juntament ab altres, era estat son tutor y dels béns de son pare, Guim Ferrer; y avia donat mal compte de sos béns lo dit mossèn Genís Almugàver, de qui lo convent avia comprada la casa Dezcortey, /y per ço/ pretenien alcançar tot lo que l'alcançaven de comptes, que eren grans quantitats y robes. Y com assò los fos concedit per via jurídica, executaren tots los béns del mossèn Genís Almugàver y, com no bastassen per a refer y reparar estes quantitats, volgueren executar fins als tercers possessors, qui ere<n> mossèn Blasco de Castellet, *et nunc* Pere Jofre, *nunc* Pere Dezcoll, lo qual los fonch concedit.

Y lo mossèn Blasco de Castellet, vist que lo negoci no anava bé per ell, intimà al prior y convent la demanda que los dos germans Bernat y Franci Ferrers li avien feta per a que-l defensassen en semblant litigi y li estiguessen a evictió, segons la promesa feta en la venda li féu lo convent, a la qual respongueren que ells estaven prompts y aparelats per a affavorir semblant causa. La qual, après de moltes dades y preses y aver feta la demanda a tots tres —ço és a mossèn Pere Jofre, a mossèn Pere Dezcoll y al procurador d'est convent, qui-s deya Joan Ros—, fonch sentenciada y definida per la reyna dona Maria, a 28 de febrer de 1437, y fonch en favor¹⁶⁶ del don Blasco.

163. plet de la casa de Dezcortey, *escrit al marge dret*.

164. *La pàgina 10 del manuscrit ha desaparegut*.

165. La venda del monestir de Sant Jeroni de Montolivet va tenir lloc el dia 21 d'octubre de 1416, un dia abans de la compra de la casa de la Murtra. El preu de la transacció fou de 1.000 lliures barceloneses (Carles Díaz Martí, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 127).

166. *Segueix de la muller, aquesta darrera paraula ratllada, la qual cosa provoca una ambigüitat en el text perquè en realitat es llegeix en favor de la del don Blasco. Hem optat per considerar que de la hauria d'estar ratllat (en favor del don Blasco), tot i que també hi ha l'opció que muller no hagués d'estar ratllat. En aquest cas el text quedaria en favor de la muller del don Blasco.*

[p. 38] Sense estos plets que foren de importància, no-n faltaren altres que no eren de tant pes ab diverses persones. Però com aquells sancts pares servían a Nostre Senyor Déu de veres, mirant per sa honrra y glòria, no-ls desemparà sa divina Magestat, ans par que-ls donà particular favor y ajuda, y de tots ells isqueren ab honrra. Y entre-ls demás se mostrà lo pare prior en estes coses de valerós ànimo y de cor esforçat, procurant que de sa part no y agués falta ni negligència en negocis que tant importaven per lo bé de sa casa, sens faltar en lo necessari del sustento ordinari del menjar y vestir de la millor manera que podia.

No-s poden dir per menut totes les coses que lo pare prior féu en tant llarch temps que regí esta casa, ni totes les grangeries que provà per aprofitar a esta casa, per no trobar tanta distinció y clarícia en los llibres com yo volrria —quexa, ya, de molts anys atràs—, encara que, al present, ne trobe una que no-ls degué reexir mal, y llavors los¹⁶⁷ era lícit y se permitia, que fonch tenir tres esclaus,¹⁶⁸ de què entench foren molt ben servits, particularment de hu d'ells, qui-s deya Jordi, lo qual serví esta casa molts anys; y era fadrí de molta confiança, per lo que l'enviaven¹⁶⁹ infinites voltes a Concabella a portar provisió de blat y altres coses; y de assí allà li comanaven coses de importància, com se col·legex dels llibres.

Y finalment, fonch ell tal y tan fel y lleal, que lo pare prior y convent tingueren per bé de donar-li llibertat; y servia a la casa pagant-li sos treballs y sos jornals; y-s féu traginer de mar y-s vivia molt bé, segons mostra, perquè ell comprà una esclava per sinquant lliures a misser Boquet, qui-s deya Paula, a la qual ell prengué per muller, com consta en lo llibre que lo pare prior portava ab la taula de la ciutat de Barcelona, en l'any de 1456, a ont lo pare procurador,¹⁷⁰ fra Jaume Planes, girà y pagà a misser Boquet per dita de taula vint lliures en part de paga de les sinquant lliures li avia de pagar Jordi.

167. tres esclaus tingueren en esta casa, *escrit al marge esquerre.*

168. Sembla que es dedueix que en temps de redacció de la crònica, a principi del segle xvii, no era possible la tinença d'esclaus per un monestir jerònim. Tanmateix, no hem trobat cap referència als esclaus en les compilacions de normes de l'orde dels jerònims realitzades en els segles xvii i xviii, ni cap referència anterior a 1600 en les actes capitulars de l'orde.

169. que l'afegit a la interlínia.

170. *Al manuscrit seguia la paraula prior. Per canviar-la a procurador, l'autor va ratllar-la excepte la primera lletra (rior), convertí la p en pro mitjançant un traç inferior i afegí a la interlínia curador, formant la paraula procurador.*

Altre esclau tingué est convent en aquest temps, que era natural de Rodes y deye's March, lo qual compraren de la senyora Serena de Gualbes per preu de quoranta lliures, que no era mala compra per tenir tant poca edat, que no tenia sinó vuyt anys, com consta de una memòria que y ha en lo Capbreu Vell (foli 163). Compraren-lo a 29 de janer de 1446. Lo tercer esclau de què-s servien en esta casa se deye Andreu, lo qual comprà [p. 39] lo pare procurador, fra Jaume Planes, en lo encant públich per preu de sinquanta lliures —fonch en l'any de 1455, a 28 de nohembre—, com consta més llargament en lo Llibre de les Despeses del matex any, y diu que era tàrtaro de nació.

No-s pot ben encarir lo que lo bon prior, fra Romeu Borrell, y aquells sancts pares procuraven en aprofitar sa casa y en augmentar los béns d'ella, que no dexaven passar la ocasió, per mínima que fos, acerca de assò per no ser notats de negligents y descuydats en cosa que tant los importava, y particularment als principis. Y axí, llegim que-ls lluhí lo General alguns censals que tenfan en la Diputació, y ells, promptament, procuraven en esmerçar-los —o reduint-los a major preu, sobre lo matex General o sobre altres propietats segures—, entre los quals fonch hu que comprà lo dit pare prior y convent, a 23 de juny de 1433 —rebut l'acte per mossèn Pere Pellicer, notari de Barcelona—, la quístia de Òdena de mossèn Bernat Noves, també notari de Barcelona, per preu de deu mília dos-cent<s> y vint sous —ço és 511 lliures .. sous— y de pensió de trenta lliures, la qual quantitat avia de pagar cada any la communitat o vila de Igualada, com consta en lo Capbreu Vell (foli 145).¹⁷¹ Encara que après, en l'any de 1519, dita quístia fonch commutada per lo duch de Cardona per quatre-centes lliures de propietat y vint lliures de pensió que reb cada any lo convent sobre lo General a 7 de octubre, per causa que dita quístia no-s podia cobrar sinó ab grandíssima difficultat, y-s vingué molt a disminuir,¹⁷² com consta en dit capbreu (foli 108).

Altre censal comprà dit prior y convent a 2 de juliol de 1433 de mossèn Garau de Queralt per preu de 1.700 lliures y de pensió de 85 lliures .. sous, que-s pagaven cad-any a 15 de juliol; y altre censal de preu de 730 lliures y de pensió de 36 lliures 10 sous del matex mossèn Guerau de Queralt. Però foren lluités après, en l'any 1505.

Dels diputats de Cathalunya també compraren cent vuytanta-set lliures y sinch sous de pensió y de propietat 4.120 lliures .. sous. Les

171. L'instrument de venda a AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 - 1434, març, 2, s. n.

172. disminuir, *al manuscrit* disminuir.

quals quantitats damunt anomenades, ab aquesta juntament, foren de les 7.500 lliures .. sous, que lluhí lo General de Aragó, que lo nostre fundador donà en dot a aquest monestir en part de les quatorze mília lliures,¹⁷³ y foren lluides en l'any de 1452 y en l'any 1455, com consta en lo Capbreu Vell (foli 153). [p. 40] A 31 de janer de 1438 comprà lo pare prior y convent quinze lliures de pensió y tres-centes de propietat sobre las imposicions de la ciutat de Tarragona, de què y ha memòria en lo matex capbreu (foli 158). A 23 de juny de 1438 compraren altre censal de 13 lliures 15 sous sobre la universitat de Aguiló per preu de 275 lliures, que après lo donaren a mossèn Guerau Cescomes y d'Espés, juntament ab altres, per les rahons que vérem en la pàgina 157,¹⁷⁴ per la sentència arbitral que donà lo pare fra Joan de Nea, cartoxà, acerca del plet portava ab lo convent del lloch de Concabella.

Totes estes coses, que assí tinch escrites y accumulades de la millor manera que he pogut, féu lo pare prior, fra Romeu Borrell, en son temps, y se ha de creure que moltes més que, per no trobar d'elles memòria ni rastre, se resten sepultades. Y encara que és veritat que estes y semblants coses se atribuexen als prelats y superiors, com a caps que són de la comunitat, y a ells se han de donar las gràcias principalment del bon govern y regiment y lo premi dels treballs grans que an tingut, totavia no és tota la glòria sua, sinó de sos súbdits y oficials diligents, que són los peus y mans de què-s servex lo cap. Y cert, en assò tingué gran tino lo bon prior fra Borrell, en acomanar los officis y càrrechs a tal<s> subiectes, que no sols ell estava descansat en consciència, sinó també, en lo exterior y temporal, molt segur que feyen lo que convenia per lo bé de sa casa.

De un cosa molt en particular tingué gran cuydado y se li ha de agrair¹⁷⁵ sa bona diligència: en fer un llibre particular de Concabella y Gra, a ont estan molt llargament continuats tots los actes y escriptures de què pogué tenir notícia des de l'any 1308 fins en lo de 1444, proseguint en substància totes les demandes, plets y qüestions que, après que foren los llochs del monestir, se mogueren ab los proceïments

173. La renda d'aquest censal mort quan es va fundar el monestir de Sant Jeroni de Montolivet era de 468 lliures i 15 sous (Carles Díaz Martí, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 117), quantitat que devia constituir el principal recurs econòmic de la comunitat. La lluiació consisteix en el pagament que ha de fer el censatari de la totalitat o d'una part del preu del censal mort al censalista, per la qual cosa elimina o disminueix la pensió que està obligat a satisfer anualment. Per això, quan a la comunitat li lluien un censal mort, en comprava d'altres al més aviat possible, ja que d'aquesta forma obtenia rendes a partir del seu capital.

174. pàgina 34 al manuscrit.

175. Llibre de les coses de Concabella, *escrit al marge esquerre*.

d'ells. Altre¹⁷⁶ llibre començà, qu'és lo Capbreu Vell, des del principi fins¹⁷⁷ en cartes 36, en què estan continuats los actes de la fundació del monestir de Montolivet y d'esta casa, y tot lo demás que, quasi al principi de aquest llibre, està posat. Veritat és que lo demás de dit capbreu se posà en orde molts anys après, lo qual féu de sa mà lo pare fra Pere Benajam, que tingué particular gràcia axí en assò, com en moltes altres coses.

[p. 41] Més de trenta anys governà esta casa lo bon prior fra Romeu Borrell quasi sens parar,¹⁷⁸ perquè cada trienni lo tornaven a¹⁷⁹ elegir. Devia ser ell tal en sa vida, que ere exemple de tots; y tanta sa prudència, que a tots se accommodava y a totes condicions que fossen, segons Déu y la observança de la religió. Y axí, de tots era amat y reverenciat, axí per sas virtuts com per la ancianitat, que no pot ser manco sinó que devia tenir molts anys ya lo darrer trienni que-l reelegiren perquè, abans que vingués a esta terra, era estat ell hu dels setze religiosos que captivaren en Dènia los moros quant estava allà la casa o los religiosos que vuy estan en Cotalva, y-l rescatà lo duch de Gandia, son fundador; y quant lo enviaren assí per a fundar esta casa, clara cosa és que no seria molt jove, sinó una persona madura y ja de edat, conforme demanen las fundacions de les cases noves, que per lo manco tindria trenta o trenta-sinch anys, y quoranta-y-dos que avia estat entre las dos cases de Montolivet y aquesta, que serían cerca de vuytanta anys o més.

Finalment, fonch Nostre Senyor servit, après de aver treballat¹⁸⁰ en la vinya del Senyor tants anys, donar-li lo premi per ell tant desijat; y axí, trobe que morí en lo mes de octubre de 1456, com se col·legex clarament del Llibre de les Despeses de dit any, encara que determinadament no he pogut saber lo dia. *Cuius anima requiescat in pace.*

-
176. Capbreu Vell, qui-l féu, *escrit al marge esquerre.*
 177. fins afegit a la interlínia.
 178. Vegeu notes 41 i 49.
 179. cada trienni lo tornaven a *subratllat.*
 180. mort del pare prior; *escrit al marge dret.*

[p. 42] **Trienni del pare fra Reginalt**¹⁸¹ {1456-1457}

Per mort del bon pare fra Romeu Borrell fonch elegit en prior y prelat d'esta casa lo pare fra Reginalt de Roan, francès de natió y de principal llinatge, com se escriu en les chròniques de la orde, en la hystòria dels sancts de aquest monestir (pàgina 667), y profés d'esta casa, lo qual era vicari en lo trienni passat, com consta clarament ab una carta cuenta del Llibre de les Despeses de 1456. Y fonch confirmat a 18 de nohembre de matí, après de sexta, en lo matex any de 1456, com appar en lo matex Llibre de les Despeses de dit any.

Donaren-li¹⁸² per vicari al pare fra Jaume Planes, y juntament feya offici de procurador, que no sé si fonch elegit per lo convent per los dos officis per falta de subiectes; o perquè lo temps anava malsà, y de certa manera y, per ventura, llavors o permitia la religió, y no y devia aver encara ley en contrari;¹⁸³ o si fonch sols per orde del pare prior perquè, com¹⁸⁴ avia exercitada molts anys abans la procura, era molt hàbil y pràtiche en negoci. En fi, sia per una causa o per altra, ell exercitava los dos officis, com se mostra ab una carta cuenta de l'any 1457 en lo Llibre de les Despeses de dit any (foli 14, pàgina 2), que per a tot tenia cabal y habilitat, com se veurà per avant. Foren

181. *Segueix* Quint prior. Des de 1456 a 1457, en què morí, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1456 i 1457 *subratllats*.

182. Vicari lo pare fra Jaume Planes, y procurador, *escrit al marge esquerre*.

183. La incompatibilitat de l'exercici conjunt dels oficis de vicari i procurador no apareix explícitament recollida a les constitucions jerònimes. Creiem, però, que la pròpia naturalesa dels dos càrrecs comportava la impossibilitat que un religiós pogués realitzar-los alhora. En una extravagant de 1477 es manava que "los vicarios, dexadas todas las demás ocupaciones que les puedan impedir, aunque sean confessiones de seglares, assistan en el coro a todo el oficio divino, y estudien en las ceremonias dél y continúen la comunidad, pues es esse su oficio" (*Constituciones*, p. 46). No era possible assistir a tots els oficis del cor i a la vegada, com a procurador, ser el responsable de l'administració dels béns del monestir, que en el cas de Sant Jeroni de la Murtra comportava, per exemple, el desplaçament continu a Barcelona i viatjar als principals feus, com Concabella o Tous. Devia resultar prou evident perquè no se'n fes una menció explícita a la normativa, a diferència de la incompatibilitat entre els càrrecs de vicari i caixer (vegeu nota 974).

184. *Segueix* la *ratllat*.

clavaris o caxers, que tot és una cosa, los pares fra Bernat Çavall y fra Miquel Piquer.

Donà¹⁸⁵ l'hàbit de la sancta religió a fra Pere Segurioles y féu professió a 21 de setembre de¹⁸⁶ 1457. Aquest religiós, sent novici, estigué molt mal de una cuxa y, per esta causa, lo tingueren en Barcelona molt temps, com consta en diversos partits del Llibre de les Despeses de dit any (particularment foli 14, pàgina 1), cosa que en estos temps no s'i gozaria pensar ni imaginar. Y axí, aquest exemple no se ha de traure en conseqüència en semblants casos, perquè ni los temps són tots uns ni los subiectes iguals, perquè vuy y ha manco simplicitat que llavors, y en algunes coses, és necessari y aja més rigor que y avia abans; y lo novici devia ser tal persona que, per ventura merexia més que axò; y degueren concórrer tals rahons y causes, que en altres no s'esdevindran. No's trobe donàs l'hàbit a altre religiós.

La primera cosa que yo trobe féu lo pare prior que fos de¹⁸⁷ importància, y d'ella [p. 43] se dóna notícia en lo Llibre de les Despeses de 1456, fonch que tractà ab lo convent, y s¹⁸⁸ determinà en ell, que los dilluns de cada semmana per tot l'any se fes abstinència de carn per reverència dels àngels, per conformar-se ab lo cap de l'orde, que és Sant Bartholomé de Lupiana, y també ab altres monastirs de l'orde. Esta costuma bona y sancta entench se guardà alguns anys, perquè en lo ròtol del capítol general, que celebrà la orde en Sant Bartholomé de Lupiana en l'any 1459,¹⁸⁹ fonch aprovada y llohada; y exhortà molt affectuosament als religiosos de la Corona de Aragó que la guarden per la gran commoditat tenen de peix fresch, dient que si ells allà tingueren tal oportunitat, la guardaren —los bons propòsits totom los té y las obras arriban allà a ont poden—; y manà se'ns fes constitució —que també tenim assò per tradició, que las lleys allà se ordènan y mànan, y assí las guardam (Déu nos quart a tots), etcètera.

En fi, com no fonch constitució ni lley comuna, no tingué força, ni s'és guardada ni vuy sabem que's quart en ninguna casa de la orde,¹⁹⁰ si no és en la casa de Nostra Senyora de la Murta de València. Però

185. Novici, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

186. un novici estigué en Barcelona mal molts dies, *escrit al marge esquerre*.

187. de *afegit a la interlínia*.

188. Abstinència de carn en los dilluns, *escrit al marge dret*.

189. Cap notícia d'aquesta ordre en les actes del capítol general de 1459 (AGP, lligall 1790, *Libro de los actos...*, vol. 1 (1415-1473), f. 59v-60r).

190. Tan sols adquirien rang de llei o extravagant, i per tant eren de compliment obligat per a tots els monestirs, aquelles ordres establertes en un capítol general que fossin confirmades en dos capítols generals posteriors (*Constituciones*, p. 19). Si no es confirmaven, només tenien vigència fins al capítol general següent.

ab tot axò, se li avia de agrair al pare prior sa bona voluntat y zel, pus desijava la perfectió y observància de la religió, y conformar-se ab lo cap d'ella.

Aprés¹⁹¹ donà orde en adornar las cosas del cult divino. Particularment, en la sagristia féu una casulla violada, que ya lo temps la deu aver consumida, com també dues capes verdes, tres càmits, dos sobrepelliços y alguns amits. També¹⁹² procurà que·s beneís lo claustro y que·s consagràs lo capítol, que per ventura tingué bona ocasió de bisbe,¹⁹³ encara que no·l nomenen en lo Llibre de les Despeses de l'any 1457, sinó que consta que a 6 de setembre donaren al bisbe qui benehí lo claustro y consagrà lo capítol tretze sous. També consta que en son temps posaren a punt una ferreria ab tot lo compliment, com apar en los gastos que·s feren en comprar manxes, martells, ferro, carbó y altres semblants.

En lo celler féu una premsa, que ya també se acabà. Mossèn¹⁹⁴ Luís Clos féu, en aquesta conjuntura, dues vedrieras a la llibreria, que seran las que tenen per armes una olla ab una estela damunt d'ella que míran a la part del claustro,¹⁹⁵ que las quatre que miren a la part de llevant féu la senyora Aldonça Çabastida, com consta de ses armes. [p. 44] Donà vestuari als religiosos en lo poch temps que li durà l'offici y la vida, perquè¹⁹⁶ trobe que compraren tres burells y quatre blanquets; y compraren sexanta-sis canes de estamenya; y pagaren de mans a un sastre que avia fet y cusit la roba dels religiosos set lliures. Algunes obres féu en casa, y en particular continuà la font, que deu ser la vella, que ya·s començà en temps del pare fra Romeu Borrell.

191. casulla violada, *escrit al marge dret*.

192. consagració del capítol, *escrit al marge dret*.

193. *Segueix una crida, T^o, que remet a una nota escrita al marge dret per una mà diferent de la de l'autor. La nota marginal, que comença amb la crida T^o, és que fou lo il·lustríssim senyor don Joan quint de Cardona y lo 115 bisbe de Barcelona. A la part superior de l'anotació, separat d'una línia horitzontal, una altra mà diferent va escriure vide foli 451 (257 al manuscrit), fent referència a l'anotació del final d'aquesta plana (vegeu nota 1673).*

194. vidrieras en la llibreria, *escrit al marge dret*.

195. La llibreria, com tot el que hi havia a llevant del claustre, va desaparèixer a causa de l'incendi de 1835. L'escut de Lluís Clos, però, es pot observar en un permòdol de la galeria nord (Francisco de Asís Ferrer-Vives, *Heráldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*, p. 14). Lluís Clos era prevere beneficiat de la seu de Barcelona i en el seu testament, de l'11 de juny de 1464, va fer un llegat per a l'obra de Sant Jeroni de la Murtra, on no s'hi enterrà (Manuel Rovira i Solà, *Catàleg dels pergamins municipals de Barcelona. Anys 1441-1500*. Barcelona: Arxiu Municipal de Barcelona, 2009, vol. IV, p. 137).

196. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

També se comprà en temps del pare prior fra Reginalt de Roà lo onzè de Concabella, com consta en lo Llibre de les Despeses (foli 2).

Estes coses són las més senyaladas, que-s troben en los llibres, féu lo pare prior; y-s creu ne aguera fetes altres de més importància si Nostre Senyor no fos estat servit de abreviar-li la vida, ab la qual se li acabaren los bons desigs y del·liberacions tenia de augmentar esta casa, axí en lo spiritual com temporal. Fonch la sua mort a¹⁹⁷ 4 de octubre, die ben senyalat del gloriós patriarcha sanct Francesch, de 1457, avent governat aquest convent poch més de deu mesos. Y la malaltia, molt curta, perquè morí ferit de pesta, que la y avia molt cruel en Barcelona y en sa comarca.¹⁹⁸ Fonch hu dels senyalats religiosos d'esta casa y de qui se escriu la vida en lo quart llibre de nostres cròniques, en lo capítol 25, molt copiosament, y seria bé la tinguéssem tots en la memòria.

197. Mort del pare prior, *escrit al marge esquerre*.

198. La pesta de 1457 fou una de les més mortíferes del segle xv. Se sap que el contagi començà la primavera de 1457 i que assolí la màxima intensitat durant el juliol i l'agost. De fet, el rei féu traslladar la cort al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (Manuel CAMPS I CLEMENTE, Manuel CAMPS I SURROCA, *La pesta del segle xv a Catalunya*. Lleida: Universitat de Lleida, 1998, p. 219-220).

[p. 47]¹⁹⁹ **Primer trienni del pare fra Jaume Planes**²⁰⁰ [1457-1460]

[..] Era tanta la gana que tenían aquells bons religiosos de augmentar sa casa, que no dexaven perdre las occasions que per assò se'ls offerien; y creuria yo que la tingueren gran en un negoci que empengueren en aquest trienni, que si·ls succehira de la manera que pensaven, no anara tan alcançada en lo temporal tants anys com anà esta casa. Però per ventura, tinguéran més escrúpols de consciència y més inquietuts de las que ha tingudes.

Fonch, dons, lo cas —perquè vingam al propòsit—²⁰¹ que tractaren molt de veras de unir la rectoria de Nostra Senyora de Badalona²⁰² ab lo monastir. Y no sé yo qui fonch lo auctor o lo qui mogué la llebra de aquest negoci; lo que sé de cert és que·s tragneren les bulles de Roma, avent feta la gràcia Sa Sanctedat, y vuy estan en nostre arxiu, y costaren trenta-tres lliures y sinch sous, com apar en una partida de taula que giraren a 13 de setembre de 1460 a mossèn Simon P. Mirabal, mercader. Però axò s'i perderen, perquè posaren plet a la exeputió de aquest negoci no sols lo pabordre de la Pabordria de Maig, ab qui està unida la rectoria de Badalona, però lo bisbe y capítol de la seu de Barcelona.²⁰³

Vent lo convent la resistència que y avia, acudiren a Fraga, a ont estava lo rey don Joan de Aragó, que fonch molt devot d'esta casa, per a demanar-li favor; y allí tragneren certes scriptures, com consta dels gastos se feren; y après se agué de traure altra bulla per a que fos jutge d'esta causa lo abbat de Nostra Senyora de Montserrat, lo qual, definint lo negoci, donà sentència en favor de nostre monestir,

199. *Manquen les planes 45 i 46 de l'original.*

200. *Segueix Sisè prior, des de 1457 a 1560, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1457 i 1460 subratllats.*

201. *volgueren unir la rectoria de Badalona, escrit al marge dret.*

202. *se tractà de unir la rectoria de Badalona al convent, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

203. La rectoria de la parròquia de Santa Maria de Badalona era propietat del capítol catedralici barceloní des de mitjan segle XI (Joan ROSÀS I REVERTÉ, "La implantació del feudalisme (segles VII-XV)", *Carrer dels Arbres*, 2 (1991), p. 43).

que fonch a 3 de octubre de 1461, de la qual sentència appellaren los contraris y s'opposaren de nou a dita unió. Y encara que lo convent alcançà lletres del rey y reyna en què supplicaven a Sa Sanctedat no revocàs dita unió, que ya per dues voltes tenia concedida, no foren part per a que inclinassen al papa a la petició del convent, que en semblants casos és mal cas no tenir lo beneplàcit y voluntat del qui posseex o de qui és la pessa perquè, encara que lo papa, de poder absolut, pot fer semblants merçès, de ordinari no las fa, si no és de *concensu partium*. Y axí, gastà esta casa inútilment molts centenars de reals, axí per les bulles com en lo plet y anades y vingudes.

[p. 48] Altre plet se mogué en aquest trienni y, a lo que entench, fonch lo prior y convent lo²⁰⁴ agent, puix ells demanaven cosa justa contra mossèn Martí Joan d'Orís, pretenent que·ls avia de estar a evicció dels llochs de Concabella y Gra, los quals son pare, mossèn Berenguer d'Orís, avia venuts al compte de Urgell y bescompte de Àger, don Jaume de Aragó, de qui·ls avia comprat lo nostre fundador, com ya vérem en la pàgina 3,²⁰⁵ ab condició y pacte que li avia de estar a victió. Y perquè la senyora Eleonor de Requesens, monja de Sanct Pere de les Puellas de Barcelona, posà plet sobre lo lloch de Gra per les causes y motius que ya diguérem en lo temps del pare fra Romeu Borrell (pàgina 159)²⁰⁶ —considerava lo pare prior y convent que·s fèyan molts gastos en aquest plet—, determinà de demanar al mossèn Martí Joan d'Orís los estigués a estos gastos y despeses, com a persones sàvies y prudents. Lo que de aquest negoci resultà veurem en lo trienni següent (pàgina 182).²⁰⁷

En aquest trienni morí aquell gran devot y benefactor d'esta casa, mossèn Joan Quintà, capellà²⁰⁸ de la seu de Barcelona, de qui ya en temps del pare fra Romeu Borrell férem memòria (pàgina 153),²⁰⁹ y presum si fonch en l'any 1459 per algunes partides que·s troben en lo Llibre de les Despeses que comença en l'any de 1457. Aquest devot està soterrat en lo claustro, davant de la porta de la iglésia, sobre la sepultura del qual y ha una làpida ab lo seu nom escrit. Féu testament assí, en casa, a 6 de octubre del matex any de 1459, en lo qual dexà²¹⁰

204. plet contra mossèn Martí Joan d'Orís, *escrit al marge esquerre*.

205. *La pàgina 3 del manuscrit ha desaparegut.*

206. *pàgina 36 al manuscrit.*

207. *pàgina 56 al manuscrit.*

208. mossèn Joan Quintà morí y està soterrat davant la porta de la iglésia, *escrit al marge esquerre*.

209. *pàgina 31 al manuscrit.*

210. *Bíblia de pregamí, escrit al marge esquerre.*

moltes coses al monestir, y principalment, una bíblia de pregamí escrita de mà, que és la que vuy tenim en nostra llibreria comuna, tan estimada; y ab rahó, puix està de tal manera escrita, que par que qui la escrigué ni may mudà lo temple de la ploma, ni la feadura de la lletra, ni la tinta. Y fonch ab tal condició que no la poguessen vendre ni alienar en ninguna manera y si tal se²¹¹ feya, la donava a l'Hospital de Barcelona.

En vida se féu una celda, de què ell gozà alguns anys, y en son testament manà que servís de robaria, lo qual se guardà algun temps, fins a tant y agué commoditat de fer-ne altre en millor lloch, perquè esta estava baxa. Y és la celda que vuy està entrant del claustro a la Obra Nova, a la mà esquerra, y algun temps serví de celda prioral, ans que fessen la torra que està a la part de l'hort y ans que fessen la Obra Nova, com nosaltres o avem vist de²¹² nostres propis ulls.

També manà que fessen un altar en la llibreria comuna, a qui ell tenia particular affectió; y quant se feya, ajudava ab algunes charitats que ell procurava, com ya vérem en la pàgina 141,²¹³ a la qual dexà tots los ornaments necessaris per a dir missa en ell, com és tovalles, canalobres, casulla, càlser y lo demás [p. 49] que per aquest ministeri se requeria. Sense estes coses, dexà molts béns y mobles,²¹⁴ que seria cosa llarga aver-les de contar per menut —qui las volrà saber més distinctament, porà mirar-les en lo Llibre dels Testaments (foli 24).²¹⁵ Assí basta'ns saber que, conforme manava en son testament, foren venuts tots sos béns y la mitat del que-s tragué d'ells fonch de la casa; y lo matex pare prior en lo trienni següent ne cobrà cent y quatre

211. féu una celda de què gozà en sa vida, *escrit al marge esquerre*.

212. Altar en la llibreria, *escrit al marge esquerre*.

213. pàgina 22 *al manuscrit*.

214. béns de mossèn Joan Quintà, *escrit al marge dret*.

215. El testament fou redactat el 26 d'octubre de 1459, no el 6 com diu Francesc Talet, pel notari barceloní Francesc Matella. Poc després, tal com sospitava el cronista, moria, ja que sabem que el 13 de novembre de 1459 Francesc Matella era instat per dos marmessors, el prior Jaume Planes i el sastre barceloní Esteve Rostoy, a la publicació del testament. Aquell mateix dia Joan Quintà havia estat sebollit a la Murtra, "coram portali maiori extra et in introhiti ecclesie iamdicti monasterii". De fet, el testador, que era detentor d'una capellania a l'altar de Santa Agnès de la seu barcelonina, havia disposat ésser enterrat en el claustre de la catedral, en un túmul amb la inscripció *Quintà*. Però també havia deixat ordenat que si els canonges barcelonins no acceptaven l'enterrament a la catedral o bé moria al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, la sepultura havia de ser en aquest monestir jerònim (AHPB, Francesc MATELLA, *Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum*, 1441, juny, 23 – 1468, març, 18, f. 86v-90r). I així fou, tal com ho testimonia la inscripció de la làpida que hi ha al claustre, al davant del portal d'entrada de l'església, on es llegeix "Johan Quintà, prevera".

lliures, sense un censal de tres-centes lliures de propietat y quinze de pensió que dexà.

També²¹⁶ procurà lo pare prior que la obra de la font, que ya en temps del pare fra Romeu Borrell se era començada y lo pare fra Reginalt la avia continuada, passàs avant, perquè he trobats en son temps molts gastos de canons, de manobres y mestres de cases. Y tot era ben empleat, puix és gran benefici en una casa tenir abundància de aygua, particularment quant és bona.

No-s²¹⁷ descuydà lo pare prior en son trienni de proveir als religiosos del vestuari ordinari y necessari, perquè al principi del trienni comprà una estamenya, y altre a la fi, y comprà sis blanquets, encara que no devían tirar tant com ara, en nostres temps, ni devían ser tant bastants com ara perquè, segons se trau dels²¹⁸ llibres de les despeses, alguns y avia que sols tenien dotze canes. En fi, ell degué comprar lo que era necessari. També comprà tres burells per lo matex effecte.

Finalment, ell se portà en aquest trienni tant discretament, que tots los religiosos restaren molt contents de son govern y satisfets de sa prudència y cordura.

216. font se continuava, *escrit al marge dret.*
 217. vestuari, *escrit al marge dret.*
 218. dels, *al manuscrit dells.*

[p. 50] **Segon trienni del pare fra Jaume Planes**²¹⁹ {1460-1463}

Era, en aquest temps que vacà lo priorat per elapso del primer trienni del pare fra Jaume Planes, vicari provincial de la Corona de Aragó lo pare fra Francesch Domènech,²²⁰ que ya u era estat lo trienni passat. Y en lo capítol general de 1459 lo confirmaren en lo matex ofici y juntament lo reprehengueren, com està escrit en lo ròtol de dit any, perquè no volgué acceptar lo priorat de sa pròpria casa, que era lo monestir de Nostra Senyora de la Murta de València; y li manaren que si l'elegían de aquí avant o acceptàs sense resistència alguna, exemple bé de notar y que devían alguns imitar, en què mostrava la difficultat que y ha en regir y governar a altres, encara que sien hòmens de bé, y la inquietut que causa lo cuydado de proveir al<s> altres —lo que a ell no se li donara, res li faltàs.

Però dexem assò —que qui més llargament volrrà veure la bondat y virtuts de aquest bon religiós y la pena que li causàvan los officis de la orde fins a la hora de la mort, porà llegir lo capítol 9²²¹ del quart llibre de las chrònicas de nostra orde (pàgina 603)— y tractem de com, tenint ell ofici de vicari provincial, lo avisaren d'esta casa a son temps de com lo pare fra Jaume Planes acabava son trienni a 2 de nohembre de 1460. Y ell fonch tant diligent en acudir a son punt —pensam que prengué per companyó algun pare de Vall de Hebron, perquè en los gastos del camí no-s fa memòria sinó d'ell—, que ya a 6 de nohembre del matex any de 1460, los conventuals d'esta casa avien reelegit al pare fra Jaume Planes, de qui tots tenían la satisfacció que vérem en lo trienni passat; y confirmaren-lo a 8 del matex mes y any, après de dita la missa major.

Donaren-li²²² per vicari al matex pare fra Bernat Çavall, qui u fou lo trienni passat. Elegiren²²³ en procurador al pare fra Joan Say, que

219. *Segueix* El mateix, des de 1460 a 1463, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1460 i 1463 *subratllats*.

220. pare fra Francesch Domènech, vicari provincial, *escrit al marge esquerre*.

221. *Segueix* de la que *ratllat i encerclat per un traç discontinu*.

222. fra Bernat Çavall, vicari, *escrit al marge esquerre*.

223. fra Joan Say, procurador, *escrit al marge esquerre*.

no tenia sinó vuyt anys de hàbit, que en semblants occasions moltes voltes fan los convents lo que poden y no lo que volen per falta de subiectes. Dich assò a propòsit per lo que veurem més avant y també perquè lo pare fra Jaume Julià, qui era procurador lo trienni passat, estava ya tant vell y ple de axaques, que molt temps agué de fer son offici lo pare fra Miquel Piquer, per estar indispost dit pare procurador, com consta en lo Llibre de les Despeses. Y per ventura, en aquesta coniuntura fóra estat molt acertat que aguessen fet al pare fra Miquel Piquer procurador, si no aguessen tingut l'ull a cosa de més importància y que requeria més prudència y cordura, que fonch donar-li càrrech que tingués compte y regís lo lloch de Concabella, a ont ell mostrà sa sanctedat y [p. 51] virtut, com se llig en nostres chròniques, en lo llibre 4 (capítol 23, pàgina 661).²²⁴ Foren caxers los pares fra Berthomeu Piera y fra Pere Febrer.

Ya vérem en lo trienni passat lo cuydado que tingué lo pare prior en plantar vinyas, que en tots los tres anys plantà. Y encara que ya tenían provisió bastant cad·any de vi de sa pròpria cullita,²²⁵ y encara ne venían algunes càrregues, de què-n treyen molts reals, com consta en lo Llibre de la Caxa de 1462 y de 1463, en lo títol de les venedures, no per ço dexaven aquells bons religiosos de aprofitar tot lo que podían la casa. Y axí, lo pare prior donà orde que en lo primer any de aquest trienni se plantàs altre tros de vinya.

Desijava lo pare prior fer algunes obres en casa, de què y avia necessitat, y per fer-les ab més commoditat²²⁶ y ab los avanços possibles, féu fer dues fornades de cals y obra, de rejoles y teula, que tenint²²⁷ los materials a punt, és lo principal. Y après féu una obra principal, que fonch la sagristia, lo armari de la plata y la rexa de la vidriera d'ella, que ya ell avia feta lo trienni passat. També he trobats molts gastos que-s feren per lo forn. Y segons axò, se degué fer en aquest trienni molt de propòsit.

224. Sigüenza explica dues llegendes relacionades amb l'estada de Miquel Piquer a Concabella. A la primera, uns homes veuen resplendors a la cel·la del religiós. Com que les atribueixen a la manipulació de pólvora, avisen un capità, que sotmet el jerònim a vigilància nocturna. Aleshores s'adonen que es passa la nit en oració i meditació. A la segona, davant de l'atac d'uns enemics, es planta al seu davant i no li toca cap de les llances que li tiren. Els enemics, espantats, fugen del lloc (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 556-557). Ambdues històries tenen com a escenari el conflicte armat de la Guerra Civil Catalana (1462-1472).

225. plantada de vinya, *escrit al marge dret*.

226. fornades de cals y obra, *escrit al marge dret*.

227. sagristia se féu en aquest temps, *escrit al marge dret*.

També²²⁸ he trobats alguns gastos que-s feren per lo refetor, com és per la porta, per les taules y per guarnir la cena, que és la que fins vuy està en la barbaria, de ont se inferex que ya lo refetor estava fet lo que toca al buch de parets y voltes, que per no trobar-se gastos en los llibres de assò, no he pogut saber de cert en quin trienni se féu perquè, com no-l féu la casa de sos diners, no escrivien los gastos, com tampoch no rebien los diners,²²⁹ lo que vuy par se fa ab alguna major curiositat, prenent la charitat del benefactor; de què-s fa entrada en lo Llibre de la Caxa, y après se'n fa gasto en lo Llibre del Pare Procurador y, d'esta manera, se sap quasi puntualment lo que costa la obra que-s fa y consta²³⁰ per menut del benefici del benefactor. Lo que sé de cert és que dit refetor féu lo rey don Joan segon de Aragó, pare del rey Cathòlich, don Ferrando, com se mostra clarament en la primera clau d'ell, en què estan pintadas las barras de Aragó, y diu en lo entorn de l'escut: "*Rex Joannes me fecit*",²³¹ obra ben principal y de gentil art, segons diuen los artífices y mestres d'esta facultat.

Fonch²³² aquest rey don Joan molt devot d'esta casa y per tradició sabem que venia molt sovint a ella per desfadar-se de negocis y gustar de la bona conversació y tracte spiritual del<s> religiosos d'ella. En confirmació de assò referiré lo que he trobat en nostres llibres: y és que en juliol de 1455 comprà lo monastir un vedell, que pesà 25 lliures, que a rahó tretze diners, valgué vint-y-set sous y un diner; y comprà sinch lliures de uruga, a rahó nou diners; dos [p. 52] parells de polles y alguna fruyta; dos formatjes; tretze tasses de vidre de salicorn y un orinal, tot per a festejar y regozijar al rey don Joan, per a que-s veja los grans gastos se fèyan en aquell temps per un príncep y tota sa casa.

Veritat és <que> encara²³³ lo dit don Joan no era rey de Aragó, sinó que-s deya rey de Navarra, perquè avia casat ab dona Blanquina, filla del rey de Navarra, y perquè son germà don Alonso, dit lo Magnànim, /era/ rey de Aragó y juntament de Nàpols, estave's quasi sempre en Nàpols, que li convenia molt en aquella sa'hó per tenir las cosas més a la mà y prop, si acàs alguna cosa se alterava. Avia-li ajudat allà molt bé en las guerras son germà don Joan, de qui anam parlant, y

228. refetor vell y la cena, *escrit al marge dret*.

229. *Segueix com ratllat*.

230. refetor se féu per orde del rey don Joan, *escrit al marge dret*.

231. Aquesta inscripció havia quedat esborrada per diferents capes de pintura i calç. Fou recuperada en la restauració del refetor de l'any 1993 en la clau de volta més propera a la vidriera (María Reyes JIMÉNEZ DE GARNICA, "Restauració del refetor de Sant Jeroni de la Murtra", p. 70).

232. lo rey don Joan venia molt sovint a esta casa, *escrit al marge dret*.

233. *Segueix que ratllat*.

des de allí, li paregué al rey don Alonso enviar-lo per son llochtinent o governador del regne de Aragó y Principat de Cathalunya. Però durà-li poch aquest govern debax de aquest títol, perquè morí son germà, lo rey don Alonso, en Itàlia en l'any de 1458, y dexà lo regne de Aragó a son germà don Joan, de qui tractam, perquè no tingué fills legítims per ser la reyna Maria, sa muller, estèril; y lo regne de Nàpols dexà a un fill seu bastart, qui-s deya don Hernando.²³⁴

Axí que, per ser llochtinent de son germà, estave's lo don Joan de ordinari o en Çaragoça o en Barcelona, de què gustava molt, y ab esta ocasió venia a consolar-se en esta casa. Y tenim grans indicis que, quant ere procurador lo pare prior, en temps que pledejaven esta casa de la Murta ab lo convent mossèn Miquel Pascual y mossèn Arnau Squarit, com se digué en la pàgina 160,²³⁵ sent prior lo pare fra Romeu Borrell, agué de tractar moltes voltes per ocasió de dit negoci ab lo rey don Joan; y se li affectionà molt perquè, ultra de que era un sanct, com se mostra en lo quart llibre de nostra chrònica, en lo capítol 26, era de un gentil y graciós aspecte, y tractave ab molt bon²³⁶ terme los negocis y tenia una conversació molt affable y com de àngel. Y com per esta causa vingués algunes vegades assí y advertís que no tenien refetor los religiosos,²³⁷ manà que-s fes ab la perfectió que veem.

Altre indici, y més clar, tinch de que lo rey don Joan tenia particular devoció al pare prior, fra Jaume Planes, perquè no sols ell venia a esta casa a consolar-se ab ell y tractar-li algunes coses de importància, sinó que l'enviava a cercar per lo matex effecte. Y axí, llegim que en l'any de 1461, en lo mes de janer, era anat lo pare prior a Concabella; y portava de allà certa quan-[p. 53] titat de moneda quant tornava; y estant ya en Agolada, agué de dexar dita moneda encomanada a certa persona y se n'agué de tornar, perquè lo rey lo enviava a demanar; y après lo pare fra Miquel Piquer la portà al monestir, com consta en lo Llibre de la Caja de 1461 (foli 24).

Y en lo de les despeses també consta que lo pare prior anà a Concabella ab lo pare fra Miquel Piquer, y de allí a Çaragoça, a ont en aquella hora estava lo matex rey, y creu-se que l'envià a cercar perquè volia donar lo monestir de la gloriosa Sancta Engràcia a la orde, que avent perduda la vista, féu vot y prometé de fer un monastir de la orde; y que la cobrà miraculosament, fet aquest vot, y volgué tantost

234. Ferran I, rei de Nàpols.

235. pàgina 36 *al manuscrit*.

236. familiaritat del pare prior ab lo rey don Joan, *escrit al marge esquerre*.

237. Lo rey de Aragó don Joan freqüentà molt esta casa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

posar-ho per obra. Y com lo pare prior d'esta casa era tant cosa sua y del marco y qualitat que-l pinten nostres chròniques, volgué tractar aquest negoci ab ell. Però per ventura, foren tants los impediments y causes, que no pogué venir en effecte mentres visqué, perquè tingué grandíssims treballs. Però executà esta bona voluntat del rey don Joan son fill don Ferrando, lo rey Cathòlich, ab tanta perfectió com tots saben.²³⁸

Sense estes que trobam escrites en nostres llibres, se ha de pensar que foren moltes altres las que ell lo envià a cercar per a comunicar-lis sos negocis y continuà molts anys esta devoció. Y en la mort, o poch abans d'ella, no s'oblidà d'esta casa, puix en son últim testament dexà sinch mília sous, que són 250 lliures .. sous —morí en Barcelona a 19 de janer de 1479—,²³⁹ y cobrà esta quantitat lo monestir en l'any de 1483, com consta en lo Llibre de la Caxa de dit any.

En²⁴⁰ aquest trienni se feren algunes altres obres, particularment en lo claustro: misser Pere Dezvalls féu una clau que està davant del capítol, que és la en què estan pintades unes ones blaves y enmitx una rosa vermella; altre clau al costat de la de misser Dezvalls féu mossèn²⁴¹ Honorat Pascual,²⁴² y és la que té pintat o esculpit sanct Honorat bisbe, que anant des del capítol a la yglésia, està al costat de la de misser Dezvalls.²⁴³ Costaren totes dues, de mans, trenta-dues lliures, com consta en lo Llibre de la Taula de l'any 1461. Mossèn Gaspar Ferreres féu

238. Aquest origen del monestir jerònim de Santa Engracia de Saragossa coincideix amb el narrat per Sigüenza (*Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 2, p. 60-62). El 1493 l'orde va prendre possessió de l'església i hi començà la vida conventual amb vint-i-quatre religiosos. Les obres de tot el conjunt monàstic no finalitzaren fins al regnat de l'emperador Carles.

239. Efectivament, Joan II va morir la matinada del 19 de gener de 1479 (Jaume VICENS VIVES, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*. Pamplona: Ugoiti Editores, 2003, p. 385).

240. clau en lo claustro, *escrit al marge dret*.

241. altra clau, *escrit al marge dret*.

242. Honorat Pasqual era rector de l'església parroquial de Sant Vicenç de Vallromanes. Testà l'11 de juliol de 1457, tot i que morí anys més tard, ja que el testament es va publicar el 18 de novembre de 1466. La vinculació amb els jerònims de la Murtra hi queda ben palès perquè, a banda que el prior hi és nomenat marmessor, demana la sepultura amb la concessió de l'hàbit en el monestir ("Eligo autem sepulturam corpori meo fiendam in ecclesia dicti monasterii, assumens abitum religionis beati Jeronimi, rogans dictum venerabilem priorem et fratres dicti monasterii quatenus abitum dicte religionis michi concedant") i l'institueix hereu universal (AHPB, Antoni VINYES, *Liber testamentorum*, 1427, setembre, 24 – 1480, març, 21, f. 131v-132r).

243. La galeria del claustre on hi havia aquestes claus va ser destruïda a l'incendi de 1835 (Jaume AYMAR I RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 10). La corresponent a la família Desvalls es conserva a l'antiga infermeria del monestir.

una cambra o celda, que no sabem a ont ni quina és. En lo matex any se feren los canalobres de plata daurats que mossèn Pere Martí pagà, com ya està dit en lo temps del pare fra Romeu Borrell (pàgina 149).²⁴⁴

Algunes²⁴⁵ altres coses se feren que, encara que no costaren molt, éran de prou profit, com foren vint-y-set buchs de abelles que compraren, que s-i ha persona que u entenga y les sàpia governar,²⁴⁶ és granjeria de gran profit ab poc cabal. Per la enfemeria compraren sinch alembins per distil·lar las ayguas medicinals. De²⁴⁷ València féu venir obra de terra, costuma que fins vuy la usa esta casa, y servex en los dobles majors y festas principals, per ser obra molt delicada y pulida. En²⁴⁸ lo any de 1463 trobe, segons molts gastos, que feren un molí per a molre blat, però no he sabut a ont lo feren ni al dia de vuy ne tenim algun rastre.

[p. 54] Tampoch²⁴⁹ se descuydà de donar vestuari als religiosos, perquè comprà, segons lo trienni passat, sis blanquets y dos burells y dues estamenyes. Comprà dos matxos per lo servici ordinari del tragí, y per ventura degué ser ell lo primer dels²⁵⁰ priors que començà a imposar aquest negoci, al manco fins ara yo no he trobat en los llibres que aguessen feta semblant compra.

Lo²⁵¹ que tinch molt notat y advertit, axí en aquest trienni com en altres per avant se veurà, que la communitat comprava pregamins, colors per il·luminar y pintar, y passols per fer catifes, y paper de la marca major per frares particulars. Los quals, tots, treballaven per la communitat en las horas vacativas, acabant lo offici divinal y ses devocions particulars, cosa molt alabada y encomanada dels sancts que escriuen cosas spirituals, y també de nostra religió, que mana en una constitució²⁵² que procuren los priors en ocupar als religiosos en les hores vacativas, axí en escriure llibres com en altres coses profitoses,²⁵³

244. pàgina 28 *al manuscrit*.

245. Abelles, *escrit al marge dret*.

246. Alembins, *escrit al marge dret*.

247. obra valenciana, *escrit al marge dret*.

248. molí per a blat, *escrit al marge dret*.

249. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

250. matxos de tragí, *escrit al marge esquerre*.

251. obras de mans en què se exercitaven los frares, *escrit al marge esquerre*.

252. En la tercera extravagant de la constitució núm. 25 s'ordena que "aunque los frayles sigan el Coro, en el tiempo vacativo se ocupen en escribir, o en otros ejercicios por la obediencia". A més, en el capítol de 1585, es va manar que "se execute con rigor la extravagante que dispone se ocupen los frayles en los tiempos vacativos en ejercicios honestos, ordenando con templanza los priores, como se debe hazer, porque se evite la ociosidad que es rayz de todos los vicios" (*Constituciones*, p. 55-56).

253. profitoses, *al manuscrit* profitosos.

que a judici de quants lo tenen bo, seria cosa acertadíssima que-s guardàs, perquè escusen-se moltes murmuracions y inquietuts; eviten-se moltes hores de temps perdut; y la matexa ocupació tira a la celda al religiós ab una sancta cobdícia de acabar lo /té/ que té començat o de proseguir la que té que entre mans. Y finalment, quant ve al vespre, té²⁵⁴ poch que confessar y que penedir-se; y està de ordinari més preparat per a la oració y hores canòniques; y té moltes altres utilitats y profits que seria llarch aver-los de deduir assí. Sols açò poch he escrit assí, donant-me ocasió en aquest trienni lo molt que he vist que gastaven en materials per a frares particulars, que tots treballaven, qui més podia, per sa pròpria casa, y axí, y avia tants sancts en ella.

A totes estes coses que féu lo pare prior en aquest trienni, li ajudaren molt alguns devots que, conexas-lo per persona sancta y virtuosa, aconsolaven-se ab ell en sos treballs; y ell los afavoria en sos bons desigs, donant-los modo com los posassen per obra y com la²⁵⁵ bona voluntat la posassen en execució; y ells, com agraits, afavorían-lo en estes coses exteriors lo que podían. Entre-ls quals fonch certa persona, que no volgué sabessen qui era, li donà cent setanta florins en or, vuyt ducats y vuyt escuts —que tot junt valgué en aquella hora, perquè la moneda de or pujava y baxava segons la plassa, cent y deu lliures y deus sous—, y lo motiu fonch per a que pregassen a Déu per ella y la fessen participant dels béns espirituals, axí en vida com en mort. À-y de assò rebuda en lo Llibre de la Caxa (foli 80).

La mare de un frare d'esta casa li donà quinze lliures per ajuda de la obra feya en la sagristia. [p. 55] Una dona, qui-s deya Miqueleta Ferriginal, morí en l'any de 1461 y féu hereu lo monastir,²⁵⁶ de la qual herència no sabem què coses ne agué en particular y distintament,²⁵⁷ si no és, en lo Llibre de la Caxa (foli 178, pàgina 2), onze lliures y set sous que li guardava y quant morí ne féu entrada; y en dit llibre (foli 28 y altres folis) cobraren molts anys sis lliures y dotze sous de arrendament de una carniceria que fonch d'esta madona Miqueleta, y estava en lo carrer de Sanct Pere. Lo que d'ellas se féu veurem en lo trienni del pare fra Joan Feliu (pàgina <232>).²⁵⁸

254. *Segueix de ratllat.*

255. cent y deu lliures de un devot secret, *escrit al marge esquerre.*

256. El testament de Micaela, vídua del sabater barceloní Joan Ferreginal, té data del 9 de març de 1460. Morí a final d'aquell any, ja que la publicació del testament va tenir lloc el 29 de desembre següent. Va instituir hereu universal el monestir de Sant Jeroni de la Murtra, en el qual va manar ser enterrada amb l'hàbit dels jerònims (Antoni VINYES, *Liber testamentorum*, 1427, setembre, 24 – 1480, març, 21, f. 107v-108v).

257. Miqueleta Ferriginal, *escrit al marge dret.*

258. *L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 89 del manuscrit, 232 de la present edició.*

Lo que-m fa creure que esta herència fonch de alguna entitat és que en lo Llibre de les Despeses (foli 81) pagà lo pare fra Joan Say, com a procurador de aquest convent, en la taula dels testaments, quatre lliures per la mermesoria de dita herència, que a rahó quatre diners per lliura, que és lo ordinari que fan pagar, y quasi sempre fan gràcia de alguna cosa, valia cent y vint lliures, y no sé aja dexat obligació alguna de misses ni altra cosa.

Fra²⁵⁹ Pere Torelló, prevere y hermità de la hermita de la yglésia de [Sant Pau],²⁶⁰ prop de Manresa, morí en l'any de 1462. Lo qual, en son testament, que féu a 13 de abril de²⁶¹ dit any, dexà a esta nostra casa²⁶² una bíblia de pregamí; una *Summa Bartolina*; Innocentius, *De misera humanae conditionis*; *Llibre de les <dones>*; altre dels àngels, de mestre Francesch Ximenis; Eusebius, *De obitu Sancti Hieronymi*; y altre *De ira et patientia*; y altre dit²⁶³ *Stimulus amoris*;²⁶⁴ un càlser

259. fra Pere Torelló y hermità, *escrit al marge dret*. Y hermità correspon a una mà diferent de la de l'autor.

260. El nom de l'ermita, en blanc al manuscrit, correspon a Sant Pau, tal com apareix en una còpia del testament, que havia estat redactat pel notari Pere Miquel Carbonell el 13 d'abril de 1462: "In Christi nomine, amen. Ego, frater Petrus Torelló, presbiter heremitaque ecclesie Sancti Pauli Minorise, diocesis Vicensis, ulli regulari ordini non subditus" (ACA, MH, lligall 282). Pere Torelló havia estat ermità de Montserrat, on fou un dels protagonistes de l'intent de la introducció de l'observança impulsada per la reina Maria. En sortí després que l'observança fos liquidada per l'abat Antoni Pere Ferrer (Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, "L'abat Antoni d'Avinyó i la reforma observant de Santa Maria de Montserrat (1439-1450)", *Studia monastica*, 51 (2009), vol. 1, p. 233, 260-261).

261. llibres, *escrit al marge dret*.

262. El fragment del testament de Pere Torelló en què llega un conjunt de llibres a Sant Jeroni de la Murtra, és el següent: "Item dimitto sive lego dicto monasterio Sancti Geronimi de Betlem, alias de la Murtra, et eius conventui libros et bona sequencia, videlicet unum librum meum vulgo nominatum *Breviari*; necnon quendam alium librum vulgo nominatum *Biblia* in pergameneis scriptum; et quendam alium librum vulgariter nuncupatum *Bertolina*; et quendam alium librum vocatum *Innocentis*, *De misera humane conditionis*; et alium librum meum vulgariter dictum *De les dones*; et alium librum vulgo nuncupatum *Dels àngels*; et alium librum meum vocatum *Eusebius*, *De transitu beati Geronimi*, qui est mea manu scriptus; item alium librum meum vocatum *De ira et de paciencia*, qui est mea manu scriptus; et alium librum meum vocatum *Stimulus amoris*, qui similiter est mea manu scriptus" (ACA, MH, lligall 282).

263. càlser y hostiers, *escrit al marge dret*.

264. La *Summa Bartolina* és la *Summa casuum conscientiae* del dominic italià Bartolomeo da San Concordio (1262-1347). *De misera humana conditionis* és el títol simplificat de la coneguda *De contemptu mundi sive de misera humana conditionis* de Lotario dei conti di Segni, futur papa Innocenci III (1160-1216). Les dues obres següents són el *Llibre de les dones* i el *Llibre dels àngels* del framenor Francesc Eiximenis († 1409). *De obitu Sancti Hieronymi* ha de correspondre a l'*Epistola de morte Hieronymi* del pseudo Eusebi de Cremona. *Stimulus amoris* correspon a l'obra *Stimulus divini amoris* atribuïda a sant Bonaventura (1221-1274). L'obra *De ira et paciencia*, també coneguda com a *Medicina del cor*, és del dominic italià Domenico Cavalca (~1270-1342). El traductor al català fou

de plata sobredaurat ab sa patena; uns hostiers que vuy tenim segons ell los pintà en son testament, ab tal condició y pacte que aquí matex que aguessen rebuts dits hostiers, lo pare prior, o en sa absència lo pare vicari, fos obligat a enviar o donar los altres que teníam assí, en casa, que ell matex los avia donats, al pare prior y convent de Sanct Gerònim de Vall de Hebron; y los demás béns dexà per sa ànima y causes pies a coneguda dels marmessors per ell nomenats.

Dues²⁶⁵ sepultures tingué en son temps lo pare prior, com appar en lo Llibre de la Caxa (foli 83). La una fonch de misser Nicolau Albanell, y li vestiren l'hàbit de la sancta religió y.²⁶⁶ soterra<re>n en lo capítol, en lo carner dels frares. Donaren de charitat sis lliures. L'altre sepultura fonch de mossèn Pere Aguilar, droguer, que també volgué li vestissen l'hàbit de nostra sagrada religió, dient que le y posassen en mort, puix en vida no avia pogut. Soterraren-lo també en lo carner dels frares y donaren de charitat vint-y-sis lliures. Axí que, ab estos extraordinaris y favors que estes persones devotes feren, pogué proseguir lo bon prior les obres que tinch dites y altres coses semblants.

[p. 56] En²⁶⁷ lo segon any de son priorat se donà sentència y conclusió al plet que lo convent portava contra mossèn Joan Martí de Orís, de què ya férem mentiú en lo seu primer trienni (pàgina 170),²⁶⁸ en la qual misser Jaume Tarabau y misser Joan May condempnaren al mossèn Joan Martí d'Orís, com a hereu de son pare Berenguer de Orís, a que estigués a evicció al monestir per los castells de Gra y Concabella y a estar a tots danys y despeses y interessos que lo present monestir ha fets y ha patits per ocasió de dits castells. La sentència fonch donada dilluns a 15 de febrer de 1462 y és en poder de Daniel Bertran, notari real y escrivà de manament, y à-y un trasllat en lo procés de dita causa que té lo monestir, com llargament o narra una partida del Llibre de les Despeses de dit any (foli 81, pàgina 2, *in fine*).

Per la bona fama y opinió que tenían los religiosos d'esta nostra casa y, principalment, per la sanctedat y religió del bon prior fra Jaume

Pere Busquets, prior de Montserrat durant la curta etapa d'observança cassinesa i, per tant, molt proper a l'ermità Pere Torelló (Francesc Xavier ALTÉS i AGUILÓ, "Labat Antoni d'Avinyó i la reforma observant de Santa Maria de Montserrat (1439-1450)", p. 261-266).

265. sepultura de misser Nicolau Albanell ab l'hàbit, *escrit al marge dret*.

266. sepultura de mossèn Pere Aguilar, *escrit al marge dret*. Sepultura correspon a una mà diferent de la de l'autor.

267. sentència en favor del monestir contra mossèn Joan d'Orís, *escrit al marge esquerre*.

268. pàgina 46 al manuscrit. Tanmateix, en haver desaparegut del manuscrit la pàgina 46, s'ha marcat com a referència la primera plana del primer trienni de Jaume Planes, que és la pàgina 47 del manuscrit i 170 de la present edició.

Planes, acudien a ella moltes persones a regalar-se spiritualment ab ells; y encara que la casa era pobre y de poca renda, no dexaven de la millor manera que podían de acudir en una cosa y altra, regalant als hostes lo que la pobresa podia allargar-se. Y axí, no sols lo rey don Joan, com tinch dit²⁶⁹ abans, però encara son fill primogènit, don Carlos, venia assí algunas voltas, y entre les demés fonch una en lo mes de nohembre de 1460, y comprà lo convent per ell y per los qui venían ab sa companya sis parells de gallines, confits y peres —consta del Llibre de les Despeses (foli 62). Però no y tornà més, perquè en lo any següent de 1461, a 23 de setembre, morí estant en Barcelona²⁷⁰ y, al que se entén, si visquera, no dexara de fer mercè a esta casa, segons ell se anava affectionant a ella y-s mostrava affable a tots los religiosos. Ab tot que no dexà Nostre Senyor de proveir que son germà don Ferrando, lo rey Cathòlich, li succeís en la matexa affectió, com veurem en son lloch y temps.

Lo²⁷¹ archebisbe de Tarragona també vingué a esta casa a 15 de abril de 1462 —que encara que no-l nomene per son propi nom lo Llibre de les Rebudes (foli 80), yo crech seria don Pedro de Urrea, que féu la part del príncep don Carlos quant pare y fill estaven en discòrdias;²⁷² y fonch aquest matex archebisbe lo qui concedí los perdons de la capella del Crucifixi, com vérem (pàgina 144),²⁷³ y fonch en l'any de 1460— y quant se n'anà d'esta casa, dexà lo dispenser per lo que avia gastat sinquant-dos sous. [p. 57] Altres persones de manco qualitat y nom vingueren a esta casa en aquest trienni, segons se col·ligex de molts partits se troben en los llibres de estos temps, de qui no y ha per a què fer-ne memòria, puix ells la dexaven de si tant poca.

No li faltaren al pare prior en aquest trienni treballs, que ya és estil de Nostre Senyor mesclar, entre les consolacions, alguns desgusts; y als qui porta de altra manera, entre molts treballs, donar alguns al·lívios y gusts, perquè no-s rompa la corda de nostra confiança. Fonch,

269. lo príncep don Carlos, primogènit del rey don Joan, *escrit al marge esquerre*.

270. Efectivament, el príncep Carles de Viana va morir el dia de la festa de Santa Tecla al Palau Reial de Barcelona (Antoni CLOSAS, *El primogènit Carles, príncep de Viana*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1977, p. 72).

271. Don Pedro de Urrea, archebisbe de Tarragona, *escrit al marge esquerre*.

272. Efectivament, l'arquebisbe de Tarragona fins al 1489 fou Pedro de Urrea. La seva posició durant la guerra va canviar. Inicialment s'arreglerà en contra de l'actuació del rei Joan II. En aquest sentit, presidí la delegació d'ambaixadors tramesos per les institucions catalanes al rei perquè alliberés el príncep de Viana. Però ja abans de la mort del primogènit, tot indica que havia passat al bàndol reialista (Josep IGLÉSIES I FORT, *Pere d'Urrea i la guerra de Joan II al camp de Tarragona*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1964, p. 13, 23).

273. pàgina 25 *al manuscrit*.

donchs, lo cas que certes persones de Aguiló, qui-s deyen Cortesos,²⁷⁴ feren un insult y atreviment en Concabella, per lo qual los feren enquesta; y après de moltes dades y preses los perdonaren, ab tal que pagassen certa quantitat de moneda y servís per la yglésia de Sanct Salvador de Concabella.

Majors²⁷⁵ treballs foren los que patiren en aquesta ocasió los religiosos d'esta casa per causa de las guerras que tenían, contra lo rey don Joan, altre rey, que també-s deya Joan,²⁷⁶ francès de nació, elegit per los cathalans y altres aliats seus, de manera que, valent-se aquest rey nou de sa pròpria nació francesa, vingueren estos francesos sobre Gerona;²⁷⁷ y rendida, vingueren a posar cerco sobre Barcelona y la tingueren sitiada molt temps. Però abans que vingueren sobre Barcelona y los pares d'esta casa tingueren nova de que estava Girona guanyada dels francesos, temeren que vindrían talant quant trobarían, no perdonant a cosa xica ni gran; y axí, determinaren lo pare prior y convent que enviassen a Barcelona uns quants frares, perquè allí estarien més segurs.²⁷⁸

Degueren pensar aquells pares que no gozarían arribar a Barcelona²⁷⁹ los francesos. Però enganyaren-se, perquè cercaren-la molt de propòsit y fonch lo siti prop de un mes, com clarament se trobe escrit en lo Llibre de les Despeses de l'any 1462 (foli 92), en què diu lo pare procurador que féu la despesa en Barcelona a set frares tot lo temps que estigué setiada dita ciutat, que fonch prop de un mes.²⁸⁰ Y per esta causa, devían estar ab un contínuo recel y cuydado en la casa o²⁸¹ monestir que no fessen alguna exida y-ls prenguessen a tots, com prengueren a un mosso de casa, qui-s deya Joan d'Agost, lo qual rescataren per vint-y-sinch florins de or, com consta en lo matex llibre (foli 93).

274. desconcert en Concabella, *escrit al marge dret*.

275. treballs de Cathalunya de guerras, *escrit al marge dret*.

276. Aquesta informació del cronista és anacrònica, ja que l'any 1462 la facció rebel a Joan II encara no havia escollit cap rei francès. No fou fins al 1466 que escolliren Renat I de Provença, no Joan, com diu l'autor. Probablement es refereix al fill de Renat I, Joan, duc de Lorena, que actuà com a lloctinent al Principat de Catalunya entre 1466 i 1470.

277. Barcelona estigué sitiada, *escrit al marge dret*.

278. estigueren en Barcelona set frares molts dies per esta causa, *escrit al marge dret*.

279. *Segueix pe ratllat*.

280. Després de tres setmanes, el 3 d'octubre de 1462 les forces realistes van aixecar el setge a la ciutat de Barcelona sense sotmetre-la (Santiago SOBREQÜES VIDAL, *La guerra civil catalana del segle xv: estudis sobre la crisi social i econòmica de la baixa edat mitjana*, vol. 1, p. 242).

281. prengueren y rescataren a un mosso de casa, *escrit al marge dret*.

Y augmentaren-se més estos treballs a estos pares perquè, com llavors quasi lo sustento y manteniment lo tenían en Concabella, y de allí se avían de proveir de blat y de les rendes que allí tenien, que de [p. 58] les que tenían en Barcelona no y avia que esperar-ne, puix estava en tanta tribulació, volgueren enviar a Concabella al pare fra Berthomeu Campaña ab un mosso y no volgueren los consellers de Barcelona dexar-los anar per terra, sinó que anassen per mar, com consta en lo matex llibre (foli 92), de ont se veu que no dexaren de tenir grans treballs per una part y altra aquells bons religiosos.

Però fonch servit Nostre Senyor que s'acabassen prest y tingueren algun alívio y descans, y més lo pare prior,²⁸² que també se li acabà lo temps de son priorat, per lo qual gozà de alguna més quietut que abans, encara que no del tot, perquè en lo capítol general de 1462, en²⁸³ què ell se trobà, li manaren acceptàs lo offici de la vicari<a> provincial de la Corona de Aragó, donant-li tot son poder. Era ya mort en aquest temps lo pare fra Francesch Domènech, que avia tingut aquell offici dos triennis, per lo qual manà la orde a tots los sacerdots li diguessen una missa; y tots los convents, una missa cantada de rèquiem; y als altres²⁸⁴ que no eren sacerdots, sa equivalència, per los treballs avia passats en lo govern de la religió, cosa que fins vuy no-s sap se aja fet per altre religiós de la orde.

282. *A partir d'aquesta línia fins al final del paràgraf, les línies s'escurcen de manera consecutiva. Com que es mantenen centrades, fa l'efecte d'un triangle invertit.*

283. *lo pare prior, vicari provincial de la Corona de Aragó, escrit al marge esquerre.*

284. *Segueix sacerdot ratllat.*

[p. 59] **Trienni del pare fra Gerònim de Vilanova**²⁸⁵ [1463-1464]

Acabà son trienni lo pare fra Jaume Planes, vicari provincial de la Corona de Aragó, a 6 de nohembre de 1463, y estigué esta casa sens prelat des de aquell dia fins passades festes de Nadal, y no per culpes dels confirmadors, que prop estaven per ser de Vall de Hebron, sinó per algun negoci que y avia de importància en lo lloch de Concabella²⁸⁶ —que qui és senyor de vassalls està subiecte a més inquietuts que no fan altres qui estan sense ells, y particularment a no ser qual²⁸⁷ convé—, a ont era anat lo pare fra Jaume Planes ab lo pare fra Miquel Piquer, com consta del Llibre de les Rebudes (foli 83, *in fine*). Però passades festes, vingué lo pare fra Jaume Martorell, vicari de Vall de Hebron, que estava senyalat per lo capítol general de 1462, *ut in rotulo*, ab lo companyó que ell volgués, per a confirmar lo priorat de Bethlehem; y ell elegí al pare fra Bernat Colomer, també profés de Vall de Hebron, com se inferex del Llibre dels Gastos (foli 111, pàgina 2).

També eren vinguts en aquesta coniuuntura los pares qui éran anats a Concabella y, entrant en electió, isqué per prior y prelat d'esta casa lo pare fra Gerònim de Vilanova, profés del matex monestir nostre. Fonch feta esta electió a 29 de dezembre, dia de Sanct Thomàs Canturiense, entrant en²⁸⁸ l'any de 1464, y fonch confirmat a 2 de janer del matex any.²⁸⁹ Tenia de hàbit vint anys y era estat lo trienni abans

285. *Segueix* [Seté] prior, des de 1464 a [1464], que [morí], *escrit per una mà diferent de la de l'autor. S'omplen els forats amb seté perquè és la numeració que es dona en el títol de la plana següent del mateix trienni (plana 60 de l'original), 1464 per la data de la seva mort i morí perquè és habitual en altres casos en què el prior mor. 1464 subratllat.*

286. Segons la constitució núm. 70 podien participar en l'elecció de prior els frares professos que estiguessin a menys de 25 llegües del monestir, sempre que es presentessin en el temps previst (*Constituciones*, p. 140).

287. qual, *al manuscrit* quals.

288. lo pare prior primer ho fonch de Sanct Gerònim de Cotalba, *escrit al marge dret.*

289. La constitució núm. 70 estableix que el període màxim entre la vacant del priorat i l'elecció és de quaranta dies. Es preveia que “si algunos fueren en aquesto negligentes o desobedientes, e no tovieren impedimento legítimo, sean penados según que fueren fallados culpables en el primer capítulo general” (*Constituciones*, p. 138). Malgrat que en l'elecció de 1463 es va superar aquest termini, la dificultat inherent a una situació de guerra a Catalunya ben segurament fou considerada com una raó prou justificada.

prior de Sanct Gerònim de Cotalba o Gandia, encara que no dexaré de referir la llanesa de aquell temps com era gran, segons lo punt que vuy se mira: quant lo feren prior de aquella casa, no li enviaren mula ni·l vingué a cercar frare, sinó que li llogaren en Barcelona un retorn per a València, que·n pagaren deu reals; y la communitat li donà per lo gasto del camí trenta-sinch sous. De assò tenim memòria en lo Llibre de les Despeses de 1458 (foli 20).²⁹⁰

Confirmat²⁹¹ en prior d'esta casa lo pare fra Gerònim de Vilanova, elegiren en vicari al pare fra Jaume Planes —consta en lo Llibre de la Caxa (foli 31)—,²⁹² essent vicari general de la Corona, com era dit pare fra Planes. Però ell, dexats estos punts, acceptà²⁹³ aquell offici com a fill de obediència. Tornaren a elegir en procurador al pare fra Joan Say, que ya u era estat lo trienni passat. Foren arqueros o caxers los pares fra Pere Febrer y fra Lorens Carbonell. No sabem aja donat l'hàbit de nostra sancta religió a algú, com tampoch en lo trienni passat lo pare fra Jaume Planes.

Fonch tant breu lo temps que·l pare fra Gerònim de Vilanova governà esta casa, [p. 60] que no serà menester gastar moltes hores en escriure lo que en son temps se féu. Totavia, lo poch que fonch no·s pot dexar de dir. Avia poch que avían feta la vidriera del refetor y, com estava ab gran perill per estar²⁹⁴ en part forana, tenia necessitat li fenessen una rexa, la qual se féu en aquest temps. Una obra se féu en l'hort, que crech era alguna tapiada d'esta part de la sagristia, que llavors devia servir de hort, perquè d'esta part que vuy és hort no puch atinar a ont seria, puix²⁹⁵ no y ha rastre de tàpia alguna. Però com se vulla sia, tingué lo pare prior qui afavorí a sos intents, puix certes persones devotes de la casa li donaren trenta-dues lliures y sous per ajuda de dita obra.

Alguns plets de poca importància se averiguaren en aquest temps, com fonch lo que tingueren ab en Contich; y altre ab mossèn Ferrer, de una casa que no sabem a ont era ni de qui. En²⁹⁶ Concabella tingueren grandíssims treballs perquè, a més de que estava allí de contínuo lo

290. Possiblement es tracti d'un error del cronista, ja que l'any del llibre al qual fa referència és cinc anys anterior als fets narrats.

291. Vicari lo pare fra Jaume Planes, *escrit al marge dret*.

292. *Segueix fins al final de la línia i en tota la següent un traç ratllat escrit sobre un retall de paper enganxat al full.*

293. procurador fra Joan Say, *escrit al marge dret*.

294. rexa a la vidriera del refetor, *escrit al marge esquerre*.

295. puix *repetit*.

296. Treballs de Concabella, *escrit al marge esquerre*.

pare fra Miquel Piquer, agué de anar allà lo pare vicari, fra Jaume Planes; y diu una partida en lo Llibre de les Despeses (foli 121, pàgina 2) que estigueren allí los dos cerca de nou mesos, y ab tants treballs, que no-s recordaven del que avien gastat. Y cert, no y ha que maravellar-se, perquè per la mort de don Carlos, primogènit del rey don Joan segon, estava tota Cathalunya dividida en diversos bandos y no volían obeyr al rey don Joan, com més llargament se conté en las hystòrias de aquest rey, que no-m toca a mi refferir-ho assí.

Però necessari és dir, per provar los treballs que tenien estos bons pares, que per aver de venir a la electió del futuro prior, fonch menester traure un salconduyt per los frares qui estaven en Concabella, que-ls agueren de avisar de la mort del pare prior, que morí²⁹⁷ a 29 de juliol de 1464, com se trau del Llibre de les Rebudes (foli 86), y fonch la sua malaltia breu, com se col·legex del Llibre de les Despeses (foli 120 y 121). Y axí, sols regí esta casa poch manco de set mesos, que fonch des de 2 de janer fins a 29 de juliol, que fonch Nostre Senyor servit de portar-lo a la benaventurança eterna.

297. mort del pare prior; *escrit al marge esquerre.*

[p. 61] **Terçer trienni del pare fra Jaume Planes**²⁹⁸ [1464-1466]

Com Cathalunya estava tan alterada y avolotada per les causes que poch ha me dex de dir, no pogué aquest convent tant prest elegir prior après de la mort del pare fra Gerònim de Vilanova perquè, com vérem, estaven en Concabella alguns electors y fonch necessari traure un²⁹⁹ salconduyt perquè vinguessen de allà, encara que la vacació no fou sinó des de 29 de juliol fins al principi de setembre de 1464,³⁰⁰ que no he pogut saber lo die punctualment. Sols se sap de cert que fonch elegit en prior lo pare fra Jaume Planes, que era vicari d'esta casa y profés d'ella y vicari general de la Corona de Aragó, y fonch esta la terçera vegada que fonch prior d'esta casa. Tampoch no-s trobe qui foren los confirmadors qui vingueren a esta confirmació, però yo creuria que foren los matexos de la passada, puix estaven senyalats per lo capítol general de 1462.³⁰¹

Elegiren en vicari al pare fra Joan Say, qui era estat los quatre anys abans³⁰² procurador; y a ell li succehí en son officí lo pare fra Pere Febrer. Caxers foren los pares fra Bernat Çavall y fra Benet Sanctjoan. No-s trobe que en aquest temps donàs l'hàbit a ningun religiós.

Féu moltes obres lo pare prior en aquesta darrera vegada que fonch prelat, que segons mostra, devie tenir particular affectió a elles, però no sé si donaren contento a tots³⁰³ per lo que succehí, y après se dirà. Una d'elles, y crech que fonch la principal, era entendre en continuar lo claustro, y en assò se gastaren molts diners, com se pot veure en lo³⁰⁴ Llibre de les Despeses de 1465; y també féu los carners del claustro que estan³⁰⁵ davant del capítol, que costaren molts reals.

298. *Segueix* Des de 1464 a 1466, en què morí, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1464 i 1466 *subratllats*.

299. un, *al manuscrit ut*.

300. Vegeu nota 289.

301. vicari lo pare fra Joan Say, *escrit al marge dret*.

302. procurador lo pare fra Pere Febrer, *escrit al marge dret*.

303. obra del claustro, *escrit al marge dret*.

304. carners del claustro, *escrit al marge dret*.

305. estan, *al manuscrit estant*.

En lo hort —no sé si és lo que tenim dins casa, davant la enfermeria—, continuà les tàpies que ya lo pare fra Gerònim de Vilanova avia començades en son temps. També la font, que portaren en casa los anys atràs, no la avien acabada de posar en canonada y lo pare prior procurà la pasassen avant. En la cuyna nova, qu'és la que vuy està en peu, feren no sé quines obres.³⁰⁶ Féu una ximenea a l'hospital per consolació dels pobres.

Dos ciris pintà³⁰⁷ perquè servissen a l'altar major, que fins vuy dura aquexa costuma de cremar oli ab ciris pintats, que la pobresa de la casa no sofre major llarguesa. Féu també no sé³⁰⁸ quina obra al forn y una pastera gran. Comprà un relotje que costà de prima compra vint florins, sense altres adops y reparos, y pintar la cara de fora per senyalar les³⁰⁹ hores. Féu també una fornada de cals. Comprà una mula, un burell y un blan-[p. 62] quet per vestir los frares; y féu fer una pessa de estamenya, ab sos avanços, per lo matex propòsit.³¹⁰

Mossèn Antoni Vinyes féu un tern de catalufes vermelles y dues capes del matex. Estes fins vuy estan en peu, però lo tern se desféu; y d'ell se'n són fetes una muda de casulles, que servexen per algunes festes de apòstols, y altres que són *secundae classis*. Veritat és que la casa també ajudà alguna cosa, com consta de alguns gastos se troben en los llibres. Per³¹¹ a fer aquestes obres se gastaren molts reals, y particularment se comprà molt blat, que espanta o admira a qui llig lo Llibre de les Despeses, que a penas y ha full qui no tinga algun partit, y algú molts, de gasto de blat. Y com no tingué algú que li ajudàs ab almoynes y charitats, com féu los triennis passats, a sos intents, tot se pagà³¹² de la renda ordinària de casa.

Estava en aquesta ocasió Cathalunya tant alterada y perturbada, segons còntan las hystòrias, que tenia cada hu prou que fer de sustentar sa casa y mirar per ella; y axí, no y avia temps per a tenir cuydado de las agenas ni ajudar als altres. Y fonch tanta veritat, que en lo nostre capítol general, que-s celebrà en l'any de 1465, encarreguen molt afectuosament los pares diffinidors que los nostres religiosos pregunen a

306. ciris de oli a l'altar major, *escrit al marge dret*. De oli correspon a una mà diferent de la de l'autor i està subratllat.

307. pintà, *al manuscrit pintats*.

308. relotje, *escrit al marge dret*.

309. Mula y vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

310. Mossèn Antoni Vinyes, notari, féu un tern, *escrit al marge esquerre*.

311. gastos grans de blat, *escrit al marge esquerre*.

312. Treballs de Cathalunya, *escrit al marge esquerre*.

Nostre Senyor Déu per los frares de la Corona de Aragó, y³¹³ són estes les paraules: “Ítem,³¹⁴ per quant los nostres frares del regne de Aragó³¹⁵ estan en gran necessitat, especialment los de Barcelona, per les moltes guerres e destorbs que en lo dit regne y ha de present, acomanam als priors de nostre orde que en sos capítols acomanen a tots los frares, que·ls agen per recomanats e que·ls ajuden ab ses devotes oracions”.

Aquesta fonch, donchs, la causa principal que no tingué lo pare prior persones qui l'afavorissen en sos intents de tantes obres que avia empreses, que si no³¹⁶ fonch una³¹⁷ sepultura de misser Jaume Pau, de què agueren deu lliures de charitat, no sé que tingués altres extraordinaris en tot lo temps que fonch prior, que³¹⁸ foren poch manco de dos anys, encara que no sabem lo dia en què morí, però col·legeix-se, de alguns gastos que·s feren, que visqué fins al principi de setembre de l'any 1466.³¹⁹

Per aver empresas tantas obras y³²⁰ no aver tingut qui li fes costat, dexà la casa³²¹ empenyada lo pare prior perquè, segons diu lo pare fra Benet Sanctjoan, que entrà procurador lo trienni següent, com appar en lo Llibre de les Despeses (foli 153), que [p. 63] s'eren menjades sis-centes lliures de les propietats y dos-centes lliures que avien cobrades de la herència de mossèn Joan Quintà, de qui férem memòria en la pàgina 171;³²² y dos-cents florins que avia donats en vida fra Pere Torelló, com ya vérem en la pàgina 181;³²³ y quoranta-quatre lliures de troços de plata que tragueren de la herència de mossèn Pere Martí, rector de Sancta Perpètua de Mogoda, del qual també vérem los beneficis féu a esta casa en la pàgina 149,³²⁴ los quals troços de argent veneren per 44 lliures .. sous, que totes estes quantitats juntes eren més de set-centes lliures, cosa ben notable per una pobre casa.

313. Paraules del capítol general, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

314. Ítem *subratllat.*

315. A les actes dels capítols generals dels jerònims s'utilitza majoritàriament l'expressió regne d'Aragó per referir-se a tots els territoris de la Corona d'Aragó.

316. sepultura de misser Jaume Pau, *escrit al marge esquerre.*

317. fonch una *repetit.*

318. Mort del pare prior, *escrit al marge esquerre.*

319. Jaume Pau fou jurista, conseller dels reis Alfons el Magnànim i Joan II i pare del conegut humanista i hel·lenista Jeroni Pau (vegeu nota 1300).

320. *Segueix u ratllat.*

321. la casa restà empenyada en més de 700 lliures, *escrit al marge esquerre.*

322. pàgina 48 *al manuscrit.*

323. pàgina 55 *al manuscrit.*

324. pàgina 28 *al manuscrit.*

Ab tot que podem escusar al pare prior per aver estat ell mal des de maig, en què-s trobe que-s feren ya alguns gastos per sas indisposi<ci>ons, fins en lo mes de setembre, que morí, que foren més de quatre mesos. Y axí, ell no pogué regir com volguera ni, per ventura, restara la casa tan empenyada si tinguera salut y acabara son trienni. Lo que en alguna manera par que no-s pot escusar és fer tantes obres juntes, perquè obres, com costumen de dir, no-s fan sinó de sobras. Però com ell veyá la casa tant imperfecta, particularment no avent-y claustro, que no par y aja monestir, li paregué donar-hi una bona empenta en què se acabàs, pensant que alguns devots li ajudarían; y³²⁵ ningú a penas li acudí, si no fonch mossèn Viastrosa,³²⁶ mercader, que féu una clau.³²⁷

Però com se vulla sia, és cosa certa que ell no u gastà mal ni en coses de son gust, sinó en augment de la casa, perquè era persona molt religiosa; y com ha tal la tenían tots, y en special la religió; y axí, segona vegada, en lo capítol general que-s celebrà l'any de 1465 lo feren vicari general de la Corona de Aragó, donant-li poder per a confirmar las elections que-s farían en ella. En aquest capítol general no y anà lo pare prior, ni pens ningú d'estas dos casas de Cathalunya, per causa de tants treballs de revolucions y guerres, perquè no consta del gasto del camí com de altres vegades, sinó sols de un mosso, que li donaren diners per son gasto y, quant fonch tornat, li³²⁸ donaren deu sous per sos treballs, de ont se veu clarament que no anaren al capítol general, sinó que y enviaren un mosso.

Y ab tot axò que ell estava absent, lo nomenaren vicari general, argument gran de que ell avia fet bé son offici lo trienni abans y que no degueren tenir quexas d'ell ni los convents ni los particulars. Però no y ha que detenir-nos en alabanças y llaors sues, puix era tanta sa opinió y fama qual se escriu [p. 64] en lo quart llibre de les chròniques de nostra orde, en lo capítol 26. Y axí, qui volrà saber més cumplidament son valor, vida y sanctedat, allí u trobarà llargament, perquè no-m toca a mon offici³²⁹ —no és de mon intent, com diguí en lo pròlech, escriure vidas de sancts, sinó posar en memòria las cosas que los priors d'esta casa feren més senyaladas en sos triennis o en lo

325. mossèn Viastrosa féu una clau en lo claustro, *escrit al marge dret*.

326. El nom complet és Nicolau Viastrosa, tal com apareix a la pàgina 214, 77 del manuscrit.

327. L'escut heràldic està esculpit a la segona clau de volta de la galeria de migdia del claustre, comptant en direcció de l'església a la porteria (Jaume AYMAR I RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 8).

328. lo pare prior, vicari provincial de la Corona, *escrit al marge dret*.

329. *Segueix y d ratllat*.

temps que ells foren priors—, encara que no dexaré de advertir una cosa que·m par seria bé la corregissen. Y és que diu que morí en lo segon trienni de son priorat,³³⁰ y entench que s'enganyen, perquè fou en lo segon any del tercer trienni, com se veu claríssimament per la successió dels priors d'esta casa.

No³³¹ puch dexar de dir una cosa en alabança de son govern, que·m par³³² que és digna de notar. Y és que fonch lo primer d'esta casa qui posà en orde los llibres, axí de la caxa com [d]els procuradors; y tingué lo Llibre de la Taula de Barcelona molts anys, axí al temps que fonch procurador, com vicari y prior, encara que après se posaren en millor orde y estil, com veurem més avant, perquè fàcil cosa és ajustar a les coses inventades.

330. Efectivament, José de Sigüenza afirma: “pasó a gozar el fruto de su penitencia y de la limpieza de su corazón antes de cumplir el segundo triennio de su priorato” (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 565).

331. *A partir d'aquesta línia fins al final del paràgraf, les línies s'escurcen de manera consecutiva. Com que es mantenen centrades, fa l'efecte d'un triangle invertit.*

332. llibres de la caxa y del[s] gastos ab millor orde que abans, *escrit al marge esquerre.*

[p. 65] **Trienni del pare fra Joan Say**³³³ [1466-1468]

Per la mort del pare fra Jaume Planes fonch elegit en prior lo pare fra Joan Say, fill d'esta casa, qui era estat ya dos vegades procurador; y ara, quant lo elegiren, era vicari. Fonch la sua electió a 2 de octubre de 1466 y no fonch confirmat fins a 2 de nohembre del matex any, com consta en lo Llibre de les Despeses de dit any (foli 152). Ni sabem qui foren confirmadors ni la causa per què estigué tant temps sense confirmar-lo.³³⁴ Elegiren³³⁵ en vicari al pare fra Lorens Carbonell y en procurador, al pare³³⁶ fra Benet Sanctjoan, com consta en lo Llibre de les Despeses (foli 152). Caxers foren los pares fra Bernat Çavall, qui era estat ya dues vegades vicari; y fra Pere Febrer, qui era estat procurador lo trienni passat. No sabem donàs l'hàbit en lo temps que fonch a algun religiós.

De³³⁷ las primeras obras que féu lo pare prior, trobe que fonch un corral de tàpia, que aguera costat³³⁸ molt si ell no-l fera ab tants avansos, com fonch fer una fornada de cals, rejola y teula, en³³⁹ què aforrà molts gastos; y après, en l'any següent, comprà cabres, com consta del preu³⁴⁰ que-s pagà d'elles y soldadas dels pastors. Comprà una casa en la ciutat de Barcelona, per a quant van allí lo pare procurador y altres religiosos tinguen a ont descansar. Abans també tenían casa, però llogada. Esta casa comprà mossèn Gerònim Rejola, mercader, per lo monastir, per no mostrar-s'i los frares, de una donzella que-s deya Isabel, filla de mossèn Bernat Çacot, de la casa del rey. Fonch lo preu d'ella sexanta-tres lliures y crech era la que tenían abans en lo carrer

333. *Segueix* Vuytè prior, des de 1466 a 1468, en què fou depositat, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1466 i 1468 *subratllats*.

334. *Segueix fins al final de la línia, les quatre següents i el principi de la cinquena un traç ratllat escrit sobre un retall de paper enganxat al full*.

335. Vicari lo pare fra Lorens Carbonell, *escrit al marge dret*.

336. procurador fra Benet Sanctjoan, *escrit al marge dret*.

337. corral de tàpia, *escrit al marge dret*.

338. fornada de cals y obra, *escrit al marge dret*.

339. compra de cabras, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

340. casa comprada en Barcelona, dita la procura bella, *escrit al marge dret*. Dita la procura bella *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

d'en Cuch,³⁴¹ abans que compràs la que vuy tenim³⁴² en lo carrer de Sanct Pere, que-s comprà en temps del pare fra Matheu Blanch.

Compraren-se³⁴³ molts pregamins per escriure alguns llibres per la communitat, que cert és cosa de edificació veure la ocupació sancta que tenían aquells bon<s> religiosos; y que tots procuraven en augmentar la casa de la millor manera que podían; y tots ajudaven als prelats en lo talent que Nostre Senyor los comunicava; y en les hores fores del chor, procuraven en no estar ociosos, que és la destructió de la virtut la ociositat.³⁴⁴

Y en aquesta ocasió trobe que s'ocupaven dos religiosos en escriure lo llibre del *Christià*, compost per lo pare fra Francesch Ximenis,³⁴⁵ que són tres tomos grans de full, dos de [p. 66] pregamí y un full de paper, y estan vuy en dia en la llibreria comuna. Y quasi tots los demás de què-ns servim en chor, axí del cant com del rezar, tots són³⁴⁶ escrits de mà dels religiosos d'esta pròpria casa, com foren lo pare fra Reginalt de Roan, lo pare fra Miquel Piquer y lo pare fra Pere Alzina, que tots foren priors d'esta casa y grans sancts, com se veu en las chrònicas de la orde, de ont se veu que ajuda molt a la virtut y perfectió estar ben ocupats, com no sia demasiadament.

Féu³⁴⁷ vestuari als religiosos, encara que no cumplit —y no ha de què meravellar-se, perquè tampoch a ell no li dexaren cumplir lo temps de son priorat. Dos³⁴⁸ extraordinaris tingué lo pare prior en son temps. Lo hu fonch de la roba de vestir y dormir que era de la herència de fra Vich, de què tragué vint-y-vuyt lliures. Lo demás que-s rebé d'esta herència veurem en lo trienni següent (pàgina <203>).³⁴⁹

L'altre³⁵⁰ fonch de la herència de madona Francina Sanctjoan, muller que fonch de mossèn Bernat Sanctjoan, apothecari, y mare del pare fra Benet Sanctjoan, frare d'esta casa, la qual morí en temps d'est pare prior y dexà en son testament que tota la roba de lli que-s trobàs que fos de dita defuncta per quinsevol títol y fos apta y acomodada

341. Cuch, *al manuscrit* Cup. *Correspon a l'actual carrer barceloní de la Mare de Déu del Pilar.*

342. Procura nova, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

343. ocupació de alguns religiosos, *escrit al marge dret.*

344. Vegeu nota 252.

345. *Lo Crestià* de Francesc Eiximenis.

346. són, *al manuscrit* sos.

347. vestuari, *escrit al marge esquerre.*

348. fra Vich dexà alguns béns, *escrit al marge esquerre.*

349. *L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 70 del manuscrit, 203 de la present edició.*

350. Francina Sanctjoan dexà molts béns, *escrit al marge esquerre.*

per a servir a la sagristia, com són tovalles, líneas, purificadors, moadors, etcètera, servís per ella; y tres parells de llansols, per lo hospital de dit monestir; y los altres, per la enfermeria. Los demás altres béns, axí mobles com immobles, dexà al monestir nostre, los quals valgueren més de vuyt-centes vuytanta lliures, sense la roba de lli y llana, com més llargament està continuat en lo Llibre de les Misses (foli 131).³⁵¹ Veritat és que lo pare prior, fra Joan Say, no pogué valer-se molt d'esta herència, perquè no y agué en contans³⁵² sinó setanta lliures quinze sous y tres, y ell no-n cobrà en son temps sinó vuyt lliures y mija.

Estas³⁵³ cosas són las més notables que-s troben en lo temps que fonch prior lo pare fra Joan Say, que foren dos anys, poch més o manco, perquè no acabà son trienni, ans li abreviaren lo temps los pares visitadors, qui foren los pares fra Joan de Ortega, prior de Nostra Senyora de la Murta de València, qui succehí per la mort del pare fra Jaume Planes en lo offici de vicari general de la Corona de Aragó; y l'altre fonch lo pare fra Joan Garcia, prior de Sanct Gerònim de Cotalba. Los quals privaren al pare fra Joan Say del priorat y-l desterraren en Castella, com està escrit en lo Capbreu Vell (foli 38), a ont estan con-[p. 67] tinuats los priors d'esta casa.

Las causas per què-l privaren no las sabem determinadament, però per conjeturas podem atinar-ne alguna, particularment esta que és comuna y general, que no-s guardava lo rigor y observància de la religió que convenia —y anant, en lo special, la recol·lectió tant zelada en tot temps de nostra religió—, perquè tinch observat en son temps, en lo Llibre de les Despeses, que estaven sinch y sis frares en la ciutat de Barcelona tots junts; y una partida y ha que diu que estigué en Barcelona lo pare prior dos mesos continuats, cosa que per aquell temps y per lo nostre, si no y ha causa molt urgent, no dich dos mesos, però vuyt dies, és de grandíssima nota.

Quant més que en l'any de 1466 o de 67, poch avia se avia tingut un capítol privat en Sant Bartholomé de gran substància e importància per orde de nostre pare general,³⁵⁴ fray Alonso de Oropesa, en què no sols juntà los del capítol privat, sinó moltes persones graves, axí

351. Es conserva documentació força completa del llegat de Francina Santjoan en un volum que conté el testament, l'inventari de béns, l'encant públic, els rebuts de les deixes testamentàries i les despeses de la marmessoria (ACA, MH, vol. 2489).

352. *Segueix temps ratllat.*

353. lo pare prior privat y desterrat, *escrit al marge esquerre.*

354. L'orde estipulava que en referir-se al general, ja sigui verbalment o per escrit, es digués "nuestro padre el general" (*Constituciones*, p. 32). Així el designa el cronista al llarg de l'obra.

de Castella com de la Corona de Aragó, per negocis que importaven molt per lo bé de la orde, que alguns, de pura enveja³⁵⁵ o malícia, la volien acabar y destruir. Però Nostre Senyor y posà remey ab sa mà poderosa.³⁵⁶

Y entre les demás coses que en ell se manà molt estretament y ab gran rigor, com porà veure lo curiós lector en lo Llibre Vell dels Ròtols, fonch que los pares priors excusassen tot lo possible les exides del<s> religiosos, y molt més las de si matexos, encara que fos a títols de pietats, que quasi les més són falses y servexen de escusa per a qui té esta passió; y per llevar quasi totes les occasions de vaguejar, manaren dits pares que los negocis no-ls fessen frares, sinó que l'acomanasen a seglars, per tapar la boca als maldients que murmuraven notablement de nostres religiosos, dient que-s dèyan hermitants de Sanct Gerònim, y freqüentaven més las ciutats, y anaven més a la cort que-ls mate-xos cortesans, y que eren demasiats de importuns en sos negocis.³⁵⁷ Donchs, com la lley avia poch que s'era feta, ab los motius y causes tant justificades y en temps tant perillós, y vessen los pares visitadors que no sols no-s guardava lo que la religió manava, ans y avia notable distracció, com ya avem vist, feren lo sentiment que requeria lo cas y ministraren justícia allà a ont veren que y avia necessitat.

Altra causa trobe yo, y per ventura no fonch la menor, per què privaren al pare prior: y és que en lo matex any que fonch y succehí esta

355. enveja, *al manuscrit* envenja.

356. El cronista data incorrectament aquest capítol privat als anys 1466 o 1467, quan en realitat va celebrar-se l'agost de 1468. En les actes d'aquest capítol es recull els esforços dels contraris a la congregació, bé que no en termes d'intent de destrucció: "ahora algunas personas han tentado de impugnar a nuestra Orden en el estado de ella" (AGP, lligall 1790, *Libro de los actos...*, vol. 1 (1415-1473), f. 74v-77v). Més contundent és la referència donada per les constitucions jerònimes a principi del segle XVII: "En tiempo del rey don Enrique el cuarto, aviéndose levantado contra él don Alonso su hermano, queriéndole quitar el reyno, mucho de los que le favorecian para empresa tan injusta, le aconsejavan, movidos de avaricia y envidia, que deshiciese nuestra sagrada religión y la reduxesse a maestrazgo de orden militar" (*Constituciones*, p. 76). Val a dir que el capítol privat de 1468 va aplicar-se per millorar l'observança i reduir els excessos i sortides dels monjos.

357. Recullen aquestes disposicions les actes del capítol privat de 1468: "estrechamente mandamos en virtud de obediencia, a todos los priores de nuestra orden e a los vicarios en su ausencia, que por alguna causa que sea, so cualquier color e necesidad, no envíen a fraile ni frailes a la dicha corte" (AGP, lligall 1790, *Libro de los actos...*, vol. 1 (1415-1473), f. 85v); "porque algunos, so color de piedad e de otros provechos espirituales e temporales, procuran por sí o por otros que sean enviados a sus tierras a ver sus parientes e de aquí se sigue gran distracción e derramamiento e materia de vaguear, e mal ejemplo a otros para procurar cosas semejantes, exhortamos en el Señor a todos los religiosos de nuestra orden que se abstengan de las tales demandas (AGP, lligall 1790, *Libro de los actos...*, vol. 1 (1415-1473), f. 86r).

hystòria, que fonch en l'any de 1468, se tingué ca-[p. 68] pítol general, y dit prior ni y anà ni envià algun mosso, com féu l'altre trienni lo pare fra Jaume Planes, lo qual sentiren molt los pares diffnidors, com era rahó, perquè era contra constitució. Y per est respecte, posaren un ítem en lo ròtol que diu d'esta manera: "Ítem, reprenem al prior y convent del monestir de Bethlehem, prop Barcelona, perquè no vingueren ni enviaren als capítols generals proppassat y present. Almenys, podían enviar algun seglar y, per ell, la informació de son monestir. Manam al nostre vicari general qui és en aquelles parts que, lo pus prest que bonament porà, vage o envie a saber d'ells; e si trobarà que no an tengut causa que·ls escuse, que·ls penitencie per allò segons entendrà; e axí matex, los visite si veurà que cumple, e als altres germans de Vall de Hebron".³⁵⁸ De ont se veu que, per ventura o sens ventura, per aquest respecte vingué la visita y privaren al pare prior.

Sense estes també pens³⁵⁹ trobarien altres causes y totes juntes acumularen grans coses perquè, com clarament se troba en los gastos del matex any de 1468, estigueren los pares visitadors en esta casa passats dos mesos, des de Tots Sancts fins passada la Epiphania, que³⁶⁰ segons axò, no·ls degué faltar matèria perquè, com lo pare fra Joan Say era molt jove³⁶¹ quant lo feren procurador, que poch avia que era exit de la disciplina, com notí³⁶² en lo trienni segon del pare fra Jaume Planes (pàgina 174)³⁶³ —offici³⁶⁴ que notablement distrau, y més als qui no³⁶⁵ tenen ben radicats y fundats los fonaments³⁶⁶ de la virtut y religió—; y com ell devia³⁶⁷ també tenir algunes qualitats pròpies dels qui tenen sembla<n>t tatxa en son naximent y llinatge, no li devia ajudar molt la condició per son regiment, que de ordinari són³⁶⁸ molt travessos gent semblant; y de son natural mal inclinats; y tenen necessitat de anar-se molt a la mà; y si de assò se descuyden, cauen en molts descuyts, com ell degué descuydar. Y axí, lo privaren y·l desterraren en Castella.

358. El mateix text, en castellà, a AGP, lligall 1790, *Libro de los actos...*, vol. 1 (1415-1473), f. 83r. Tan sols cal afegir una frase final: "no excusando por eso la visitación general en su tiempo".

359. *Segueix ne ratllat.*

360. *Les sis darreres lletres d'Epiphania i que subratllat.*

361. *molt jove subratllat.*

362. *ojo, escrit al marge esquerre enmig de dues línies obliqües per una mà diferent de la de l'autor.*

363. *pàgina 50 al manuscrit.*

364. *Jaume Planes, pàgina 50, ofici subratllat.*

365. *distrau y més als qui no subratllat.*

366. *ben radicats y fundats los fonaments subratllat.*

367. *y religió, y com ell devia subratllat.*

368. *són, al manuscrit sont.*

Però ell degué, après de son desterro, mirar tant per si y donar tant bon exemple de sa persona, que meresqué lo fessen prior de Sigüenza; y·l senyalaren per hu del capítol privat en lo capítol general de 1486; y après, en lo capítol privat següent, li acomanaren vingués a confirmar les cases de la Corona y sabés si volían vicari³⁶⁹ provincial o no.³⁷⁰ Y d'esta manera, visqué en Castella molts anys honrrat y estimat; y vingué, de facto, a confirmar esta casa en l'any de 1486, com consta en les despeses (foli 137,³⁷¹ 139, 141); y últimament, morí sanctament en Sant Bartholomé, a ont degué fer 2ª professió.³⁷²

369. volían vicari *subratllat*.

370. En efecte, aquest va ser un dels punts tractats en el capítol privat de 1487: "Ítem, porque en el capítulo privado próximo pasado fue acordado que porque algunos padres de los monasterios de Aragón se quejaban que hubiesen ellos de tener otro prelado, pues allende de nuestro padre general, conviene saber vicario provincial, los padres del dicho capítulo encomendaron al padre fray Juan Say, prior del monasterio de San Antonio de Sigüenza, que él fuese a los dichos monasterios e se informase bien de todos los religiosos de ellos si venía tener el dicho vicario provincial o no, e vista la información que el dicho padre trajo, e la de otros padres que de allí vinieron, fallaron por ahora no ser cumplidero que fraile alguno no fuese vicario provincial de los dichos monasterios hasta nuestro capítulo general, e así lo determinaron" (AGP, lligall 1790, *Libro de los actos de los capítulos generales y privados de la orden de san Jerónimo*, vol. 2 (1474-1515), f. 87v).

371. Mort, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

372. Apareix un frare amb el nom de Juan Say, prior de San Antonio de Sigüenza, com a membre dels capítols generals de 1486 i privats de 1486 i 1487, i que l'any 1488 estava malalt de mort. Consta, tanmateix, com a profés de Guadalupe (AGP, lligall 1790, *Libro de los actos...*, vol. 2 (1474-1515), f. 42r, 67r, 77r, 87r, 90r). En cas de tractar-se del mateix frare que havia estat prior a Sant Jeroni de la Murtra —qüestió que amb les dades disponibles no podem assegurar, tot i resultar molt versemblant—, degué professar a Guadalupe i no a San Bartolomé de Lupiana, com suposa el cronista, que possiblement extreu la informació del Capbreu Vell (vegeu apèndix documental II).

[p. 69] **Trienni del pare fra Jaume Tàpies**³⁷³ [1469-1472]

De la visita passada resultà lo que vérem poch ha, que privaren³⁷⁴ al pare prior; y volent los pares visitadors proveir esta casa de prelat, començaren a exercitar lo offici de confirmadors. Feren son escrutini, com és costuma, y trobaren que los electors³⁷⁵ avían tractat de la futura electió; y privaren-los per aquella vegada que³⁷⁶ no poguessen elegir de la pròpria casa,³⁷⁷ cosa ben nova per ella, perquè des del principi de sa fundació fins en aquest punct, que discorregueren sinquanta-y-sinch anys, la avien regida y governada fills d'ella. Vist per los electors lo que passava, elegiren tots *nemine discrepante* al pare fra Jaume Tàpies, profés de Sanct Gerònim de Vall de Hebron. Fonch³⁷⁸ esta electió a 2 de janer de 1469 y promptament anaren per ell y vingué a 3 de dit <mes> per orde dels pares visitadors.

Y volent proseguir los demás actes de la confirmació, no y avia remey algú fer-lo acceptar per més que·l pregassen, fins a tant agué de traure les armes de la obediència lo pare vicari general y son companyó, compel·lint-lo per la obediència que acceptàs.³⁷⁹ Al fi, no podent

373. *Segueix de Val de Hebron. Novè prior, des de 1469 a 1472, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1469 i 1472 subratllats.*

374. *privaren, al manuscrit privarem.*

375. *los electors privats que no poguessen elegir de casa, escrit al marge dret.*

376. *El text comprès entre com és costuma fins a per aquella vegada que subratllat.*

377. L'orde prohibia que els religiosos tractessin de la futura elecció, tal com queda ordenat a la constitució núm. 75 (*Constituciones*, p. 155). Perquè l'elecció efectuada pel capítol conventual fos vàlida, era necessari que a posteriori fos ratificada pels confirmadors. Com que aquests no podien invalidar els candidats abans de l'elecció, el més versemblant és que advertissin els electors que qualsevol frare profés de la Murtra escollit com a prior seria refusat. Un cas anàleg ocorregué a l'elecció de 1495. Allí queda més clar que es tractava d'una advertència dels confirmadors anterior a la confirmació quan diu "que no perdessen temps en axò" (p. 263), la qual cosa indicaria que *de iure* podien escollir un profés del monestir, però que no seria acceptat i s'hauria de tornar a fer l'elecció, amb la consegüent pèrdua de temps.

378. *Fonch, al manuscrit fonct.*

379. Segons les constitucions jerònimes, l'electe, en ser profés d'un altre monestir, no tenia obligació d'acceptar l'elecció (*Constituciones*, p. 142), però de ben segur que les especials circumstàncies en què es trobava Sant Jeroni de la Murtra, van fer que els confirmadors comminessin Jaume Tàpies a acceptar el càrrec de prior.

fer altra cosa, donà son consentiment y confirmaren-lo a 5 de janer, ab contento de tots, a³⁸⁰ les deu hores ans de dinar; y després dinar elegiren en vicari al pare fra Pere Febrer; y en procurador,³⁸¹ al pare fra Benet Sanctjoan, qui ya u era lo trienni passat. Caxers foren los pares fra Berthomeu³⁸² Campanyam y fra Jaume Poal. Donà l'hàbit o la professió al pare fra Joan Feliu.

La³⁸³ primera cosa en què entengué lo pare prior fonch en procurar diners per pagar dos-centes setanta-sis lliures vuyt sous y quatre que trobà que devia esta casa; y per esta causa, anà tantost a Çaragoça a cobrar part de certa quantitat que devia lo General de Aragó de pensions caygudes a la mare del pare procurador, fra Benet Sanctjoan, la qual, com vérem en lo trienni passat, dexà hereu lo monestir nostre. Y no fonch en va son treball, perquè portà de allà sexanta-nou lliures, y ab assò pogué reparar alguna cosa de moltes que y avia.

Per estar la casa empenyada y aver-hi molts deutes, no pogué fer lo pare prior moltes obres; y també per aver-hi tantas guerras en Cathalunya en aquesta era, com conten las hystòrias,³⁸⁴ que demasiat feya qui podia sustentar-se en sa casa. Totavia, no-n dexà de fer una que costà molts reals, que fonch fer unas rexes de fusta en la capella major y en totes les altres capelles, ab les pedres alreodor,³⁸⁵ a ont se assentàvan y sustentàvan.

També³⁸⁶ féu lo pou que tenim dins lo claustro, davant la porteria, y per açò tingué trassa y intel·ligència de demanar als consellers de Barcelona les pedres de un pou que estava a ont vuy està la capella de Sanct Sebastià, junt a la lotge de la matexa ciutat.³⁸⁷ Y concedida la gràcia dels consellers, fonch tanta la diligència del pare prior que, mentre que uns oficials desfeyen les pedres del pou, tenien altres en la pedrera de Montjuïch que rompían pedra per lo matex effecte; y altres ne tenia assí, en casa, que enfondien lo pou. [p. 70] Y d'esta manera, se féu ab promptitut y diligència dit pou.

380. Vicari lo pare fra Pere Febrer, *escrit al marge dret*.

381. procurador lo pare fra Benet Sanctjoan, *escrit al marge dret*.

382. Novici, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

383. deutes de la casa, *escrit al marge dret*.

384. rexas de fusta a la capella major y a les altres capelles, *escrit al marge dret*.

385. alreodor, *al manuscrit alreodor*.

386. pou dins del claustro devant la porteria, *escrit al marge dret*. Devant la porteria *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

387. El 27 de novembre de 1470 el Consell de Cent barceloní donà "un curoll de pou ab sos pilars y encasament e gorniment de pedres, que ere devant lo abeurador de la Lotge, a fi de posar-lo en dit monastyr dins lo clos de aquell" (Esteve Gilabert BRUNIQUEL, *Ceremonial dels magnífichs consellers y regiment de la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Enrich i Companyia, 1913, vol. 3, p. 78).

Féu³⁸⁸ vestuari als religiosos, encara que no degué ser cumplit, perquè no compraren sinó tres blanquets, que en aquell temps no tiraven sinó dotze o tretze canes; y un burell y vuytanta-sinch canes de estamena. Degué fer lo que pogué, etcètera. Molt³⁸⁹ amich devia ser lo pare prior de conreu, puix en son temps se donaren a traure artigues y sembrar terras, de manera que y agué any que sembraren vint-y-nou o trenta quarteres de llavor (Libre de les Despeses, foli 39); y per est effecte, comprà lo pare prior dos parells de bous, que costaren trenta lliures, que aleshores de ara lo preu de³⁹⁰ tots ells no bastaria per comprar-ne hu de bo. També comprà una muleta per³⁹¹ anar los frares a cavall. Féu una fornada de cals y obra de rejola.

Procurà dit pare y sos officials en granjear tot lo que bonament pogueren y en augmentar³⁹² los béns d'esta casa tot lo possible. Donaren en fer guix, de què-s vené alguna quantitat.³⁹³ També se donaren en fer seda, perquè trobe que pagaren a una dona uns quants sous, perquè la tragué del capell, y se'n vené alguna cosa. Las³⁹⁴ cabras que en lo trienni abans se eren comprades procuraren en conservar-las³⁹⁵ y-n compraren majors quantitats de las que y avia; y del profit o granjer<i>a d'elles, ne tragué lo pare prior noranta-una lliura sis sou<s> y deu, que llavors era gran cosa. Veneren³⁹⁶ un breviari de pregamí de dos tomos que aquell sanct religiós, lo pare fra Reginalt de Roan, avia escrit anys avia per preu de setze lliures y mija; y d'ell ne compraren los llibres de sanct Thomàs *Super epistolas Pauli* y la *Summa contra gentes*.³⁹⁷ Però après, per necessitat, los veneren a un frare dominico per vint-y-quatre lliures y quinze³⁹⁸ sous. De vi grech, sols, que devia ser molt estimat en aquell temps, ne tragueren més de quoranta-tres lliures.

388. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

389. conreu y bous per ell, *escrit al marge esquerre*.

390. mula, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

391. fornada de cals, *escrit al marge esquerre*.

392. feren guix per vendre, *escrit al marge esquerre*.

393. feren seda, *escrit al marge esquerre*.

394. granjeria de cabres, *escrit al marge esquerre*.

395. *Segueix y ratllat*.

396. Breviari de pregamí, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

397. La primera correspon a una part, la dedicada a les cartes de sant Pau (*Expositiones in omnes divi Pauli apostoli epistolas*), de l'obra exegetica de les Sagrades Escripures; i la segona a la *Summa catholicae fidei contra gentiles*, de sant Tomàs d'Aquino (1225-1274).

398. vi grech venut, *escrit al marge esquerre*.

Fonch lo pare fra Jaume Tàpies molt venturós en tenir algunes rebudes y quantitats³⁹⁹ extraordinàries que li ajudaren molt a sos bons intents. Tingué tres sepultures en casa de gent devota: de mossèn Ginebret,⁴⁰⁰ y de sa muller y de mossèn Perepòlit Alberich, de què li donaren deset lliures de charitat. Un capellà, qui·s deya mossèn Raphel —de qui no sabem⁴⁰¹ lo sobrenom, per no trobar-lo escrit—, donà a la casa de sa mera y plana voluntat, sense obligació⁴⁰² alguna, cent y dotze lliures. Un seglar, qui·s deya Cupí, donà vint-y-quatre culleres de plata y les veneren per nou lliures.

Sense axò, cobrà de la herència⁴⁰³ del pare fra Francesch Vich, de qui ya férem alguna memòria en la pàgina 195,⁴⁰⁴ [p. 71] trenta-nou lliures en comptants —avia⁴⁰⁵ cobrades lo pare fra Joan Say, com vérem, vint-y-vuyt lliures— y cobrà, de las pensions de la renda que dit frare avia dexada cada any, trenta-sinch lliures y dotze sous, de manera que valgué la herència del pare fra Vich, sense los contants que·s reberen, que foren sexanta-set lliures, set-centes dotze lliures de mota, y de pensions trenta-sinch lliures y dotze sous. Si molts fra Vichs y aguera en aquesta casa com ell, no anara tant⁴⁰⁶ enderrerrida com anà tants anys.

També cobrà de la herència de madona Francina Sanctjoan, de qui ya també fiu menció en lo trienni passat (pàgina 195),⁴⁰⁷ las pensions de la renda que dexà al monestir sobre lo General de Aragó, que eren sinquanta-vuyt lliures y onze sous cada any, entre la renda que tenia allà y en Barcelona, que també la dexà al monestir entre renda y⁴⁰⁸ lloguer de cases. Les cases éran la una al carrer de na Canuda; altre⁴⁰⁹ junt de Jonqueres; altre al Born, al costat de la vicaria o rectoria de Sancta Maria de la Mar. De manera que, sense los mobles

399. sepultures de mossèn Ginebret, de sa muller y de mossèn Alberich, *escrit al marge esquerre*.

400. És el notari Joan Ginebret, tal com es dedueix de les dades del testament (pàgina 252).

401. cert devot donà 112 lliures, *escrit al marge esquerre*.

402. cert devot donà 24 culleres de plata, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

403. herència del pare fra Vich, *escrit al marge esquerre*.

404. pàgina 66 *al manuscrit*.

405. avia, *al manuscrit* avien.

406. herència de Francina Sanctjoan, *escrit al marge dret*.

407. pàgina 66 *al manuscrit*.

408. cases de dita Sanctjoan, *escrit al marge dret*.

409. *Segueix a ratllat*.

que diguérem en lo trienni passat (pàgina 195),⁴¹⁰ valgué la herència de dita madona Sanctjoan mil cent y setanta-una lliura, y de pensions sinquanta-vuyt lliures y onse sous. Y del que tingué major adjutori fonch que dita dona dexà també al monestir les pensions caygudes de set o vuyt ans que li devien en Çaragoça dels censals, que sumaven tres-centes sinquanta-nou lliures y divuyt sous, les quals cobrà totes en son temps, anant-hi ell matex en persona, y après, quant anà a capítol general, que fonch en l'any de 1471.

En⁴¹¹ lo primer any de son priorat, madona Catharina Castell, muller de Domingo Castell, sabater, y tia que era del pare fra Jaume Negrell, profés d'esta casa, féu donació al nostre monestir, per amor de Déu y contemplació de dit pare fra Jaume Negrell, de unes rendes y censals que tenia sobre lo General de Aragó y de les pensions caygudes. Rebé esta donació mossèn Jaume Escuder,⁴¹² notari de Gerona, a 15 de nohembre de 1469. Y prengueren la possessió de dits censals los pares fra Benet Sanctjoan y fra Jaume Negrell a 13 de febrer de 1470, com a procuradors del convent; y anaren a Çaragoça los dos per aquest respecte.

Los censals eren dos —lo hu de setze lliures dotze sous y l'altre de vuyt lliures quinze sous—, que éran de propietat sin-centes y set lliures, y de pensions vint-y-sinch lliures y set sous. Les pensions que caygueren en son temps cobrà, y les pensions caygudes de tres anys que eren degudes a la dita Catharina Castell, que foren setanta-tres lliures quatre sous y sis, de manera que valgué esta donació a la casa sin-centes y vuytanta lliures quatre sous y sis diners.

No perdonava lo pare prior a sa persona ni temia los treballs que tenen los que fan⁴¹³ [p. 72] camins,⁴¹⁴ sols entengués que avían de ser en profit y augment d'est convent; y axí, no sols anà a Çaragoça, com diguí abans dos vegades, però encara anà a Urgell ab lo pare fra Jaume Negrell. Però no sé per què.⁴¹⁵ Poria ser que anàs per mirar s-i auria alguns béns de la tia de dit pare fra Negrell, que no seria aquell camí sens propòsit, com se ha de pensar de persona tant religiosa.

410. pàgina 66 *al manuscrit*.

411. Catharina Castell féu donació de sos béns, *escrit al marge dret*.

412. Error en el nom de pila, perquè el notari és Bernat Escuder i no Jaume Escuder, com es pot comprovar al Capbreu Vell (ACA, MH, vol. 3833, f. 54r). Segons aquesta font, l'escriptura té data del 7 de novembre de 1469.

413. fan, *al manuscrit* van.

414. camins que féu lo pare prior, *escrit al marge esquerre*.

415. *Segueix però ratllat*.

Altre camí, y més perillós, féu, que anà a Mallorca per cobrar cent lliures que-l rey don Joan de Aragó li avia consignades per esta casa, de la qual ell fonch molt devot, com ya diguí en altra part (pàgina 176).⁴¹⁶ À-y memòria de assò en lo Llibre de les Rebudes (foli 43). Però no-n pogué cobrar sinó denou lliures y vuyt sous, perquè trobà que allà les avien consignades a la Casa de Déu. Y per aver estat allà en Mallorca vuyt mesos, quasi tots estos diners gastà entre nòlits y despesa del menjar y beure. Però après se'n cobraren trenta lliures que enviaren per via de València (*ibi* en lo matex llibre, foli 44).

De les rebudes d'estos extraordinaris se pot inferir quant venturós fonch⁴¹⁷ lo pare fra Jaume Tàpies en son trienni, puix cobrà en son temps set-centes quoranta-set lliures, sense les pensions dels censals, de les rendes, granjerias, y venedures de vi y altres coses que ell, ab sa indústria y treball, adquirí per medi de sos oficials. Y de aquí és que tingué ànimo de fer una cosa de importància y molt acertada, que fonch comprar⁴¹⁸ los censos dels vuyt masos⁴¹⁹ que tenim junt al monestir, los quals vené mossèn Galceran Pallarès —de qui eren abans, y⁴²⁰ era senyor de la torre que vuy és de mossèn Cassador, y encara reté lo nom de Pallaresa—⁴²¹ per preu de tres-centes lliures, y són los censos de pensió de setze lliures y sinch sous, y són hòmens propis, que és cosa de molta qualitat. Prengué lo acte d'est negoci mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona, a 15 de nohembre de 1469,⁴²² y està la carta en nostre arxiu, ab molta perfectió acabada, conforme diuen los notaris. De manera que, ben mirat, augmentà esta casa en renda

416. pàgina 52 *al manuscrit*.

417. extraordinaris que cobrà lo pare prior de 747 lliures, *escrit al marge esquerre*.

418. compra dels censos dels vuyt masos que estan prop lo monestir, *escrit al marge esquerre*.

419. Són els masos Canyet, actualment can Butinyà; Nadal, avui ca l'Alemanys, enrunat; Berga, Arenys i Tàpies, ja inexistents; Oliver; Closa, avui can Nadal de Canyet; i Rovira, conegut actualment com a can Oliveret de Canyet. La llista dels vuit masos es pot consultar en l'instrument de compra (AHPB, Antoni VINYES, *XLVIII manual comune*, 1468, juny, 8 - 1469, desembre, 7, f. 89v-90v). Per a la situació actual dels masos, ens servim de Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*, p. 154.

420. *Segueix t ratllat*.

421. La Torre Pallaresa és una edificació senyorial situada a alguns centenars de metres a ponent i a migdia de Sant Jeroni de la Murtra. Actualment pertany al municipi de Santa Coloma de Gramenet. Compta amb un estudi monogràfic: Agustí DURAN I SANPERE, *La Torre Pallaresa. Historia de una mansión señorial*, Barcelona: 1949.

422. El document de venda del domini alodial dels esmentats masos és del 9 de novembre de 1469, segons la font esmentada a la nota 419. La presa de possessió tingué lloc el 7 de desembre de 1469 (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum manuale comune*, 1469, desembre, 7 - 1471, agost, 9, s. n.).

en lo trienni del pare fra Jaume Tàpies⁴²³ —a qui se ha de agrair lo molt treball prengué en son govern y en⁴²⁴ los camins, si·ls féu sols per aquest intent— cent trenta-sinch lliures y setze sous. Y d'esta manera, acabà son trienni felicíssimament.

423. augmentà en renda esta casa en 135 lliures 16 sous en aquest trienni, *escrit al marge esquerre*.

424. en *afegit a la interlínia*.

[p. 73] **Trienni del pare fra Pere Febrer**⁴²⁵ {1472-1475}

Acabat lo trienni del pare fra Jaume Tàpies, a lo que he pogut entendre, vingueren los visitadors generals, segons los gastos que-s troben en los llibres, qui éran lo pare fra Joan de Ortega, prior de Nostra Senyora de la Murta de València y vicari general de la Corona; y lo pare fra Joan Rogals, prior del monestir de Sanct Gerònim de Cotalba, senyalats per lo capítol general de 1471. Los quals, juntament, visitaren y confirmaren la electió d'esta casa, en la qual elegiren al pare fra Pere Febrer, qui era vicari y profés d'esta matexa casa. No sé lo dia de la confirmació ni l'he⁴²⁶ pogut trobar per més diligències que aja fetes. Feren vicari al pare fra Miquel Piquer, qui avia tingut⁴²⁷ molts anys càrrech del lloch de Concabella; y fonch procurador lo pare fra Benet Sanctjoan, qui avia sinch ans que exercitava aquest offici. Caxers foren los pares fra Pere Gerona y fra Francesch⁴²⁸ Vich. Donà l'hàbit de nostra sancta religió a fra Mattheu Fuster y a fra Rafel Ferran.

Las⁴²⁹ obras que-s feren en aquest trienni no foren moltes en número, però foren-o en qualitat, perquè se continuà lo claustro de dalt, que era obra importantíssima, que costà molts diners, perquè consta que compraren molts quintars de guix, moltes bigues y llistons; moltes carretades de pedra de Montjuich, que feren venir de Barcelona; y altres gastos que pagaren al<s> mestres de cases, que no foren poch y yo dexe de posar per no enfadar. També⁴³⁰ féu lo pare prior dues olles grans de coure per la cuyna del convent, que pesaren cent⁴³¹ setantavuyt lliures. Féu venir obra de terra de València, ço és sis dotzenes de tasses, quatre dotzenes de jarros per lo refetor, set dotzenes y mija

425. *Segueix* Desè prior, des de 1472 a 1475, *escrit per una mà diferent de la de l'autor.* 1472 i 1475 *subratllats.*

426. Vicari lo pare fra Piquer, *escrit al marge dret.*

427. procurador lo pare fra Benet Sanctjoan, *escrit al marge dret.*

428. Novicis, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

429. continuació del claustr[o], *escrit al marge dret.*

430. olles grans de coure, *escrit al marge dret.*

431. obra valenciana, *escrit al marge dret.*

de plats, entre xichs, mitjansers⁴³² y grans, tot per la cuyna. Comprà una mula castellana, que costà tretze lliures; un matxo per denou lliures y mija; y un rossí, quant anà a capítol general.

La⁴³³ grangeria, que l'altre trienni se començà, de fer seda, se continuà en aquest; y també se'n vené alguna quantitat, que fonch de deu o dotze lliures, que per aquell temps era cosa⁴³⁴ de gran valor. Però major sol·licitut y cuydado tingueren de la grangeria del conrreu, en què trobe que culliren un any vuytanta-vuyt quarteras de blat,⁴³⁵ de ordi, dotze quarteras; y de civada, trenta-sinch. Y l'altre any següent se'n culliren altres⁴³⁶ tantes, poch més o manco.

Altra grangeria tingueren, que fonch de molta utilitat y profit, y fonch que pararen taverna en Barcelona y allí veneren lo vi per menut, que si-s fa ab la cautela deguda, que no sàpien que és de religiosos per no donar ocasió de murmurar, y tenen alguna persona allí de confiança, és grangeria de gran profit. Féu⁴³⁷ dues fornades de cals y de obra, que no és de manco profit, com se veu per experiència, esta⁴³⁸ manera de grangeria. Comprà un burell y dos blanquets per vestir los religiosos, que no degué ser cosa de importància ni degué arribar a mitx camí, etcètera.

[p. 74] Una⁴³⁹ cosa féu, entre les demés, boníssima, que amplificà y estené lo terme del monestir comprant lo mas Olivet, que està passat lo torrent qui va a Montalegre, entre casa d'en Colomer o lo mas Tàpies y entre la casa d'en Salvador Mir o lo mas Dauder, per preu de trenta-dues lliures. Lo qual mas de Olivet⁴⁴⁰ era de na Franxoya, muller d'en Lart, de Sanct Ciprià de Tiana. Fonch feta esta compra a 24 de mars de 1472, en poder de mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona.⁴⁴¹

432. Mula, matxo y russí, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

433. seda feyen en aquell temps, *escrit al marge dret*.

434. grangeria de conrreu, *escrit al marge dret*.

435. *Segueix ordi y civa ratllat*.

436. taverna en Barcelona, *escrit al marge dret*.

437. fornada de cals y obra, *escrit al marge dret*.

438. vestuari, *escrit al marge dret*.

439. lo mas Olivet comprà per 32 lliures, *escrit al marge esquerre*.

440. Olivet, *al manuscrit Montolivet*.

441. El document de compra té data 17 de març de 1472 (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale commune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 25v-26r). La data que dóna el cronista és la corresponent a l'època de la compra (f. 28r). Al document de compra el nom del mas és Montoliver i el marit de Franxoya és Joan Lart, pagès de Tiana. La ubicació geogràfica del mas, al cap de la vall de Poià, no permet identificar el torrent esmentat pel cronista amb el que coneixem actualment com el torrent de Montalegre.

En⁴⁴² aquest trienni, segons se trau dels llibres de la caixa y més dels de las despeses, degueren tenir algun plet de importància acerca del lloch de Concabella, y signifícan en alguna manera que ya no era dit lloch del convent y que algun⁴⁴³ senyor particular se l'avia usurpat. Y com se trobe que lo pare prior y convent enviaren⁴⁴⁴ a Nàpols y a Roma per aquest temps als pares fra Francesch Vich y al pare fra Jaume⁴⁴⁵ Negrell com a procuradors, tinch sospita que degué ésser per aquest negoci, que és gran treball no trobar en dits llibres que-ns dígan siquiera una paraula del que pretenían en aquesta jornada.

En fi, ells lo tingueren bo y succehí⁴⁴⁶ molt a son propòsit, perquè⁴⁴⁷ tornaren a pendre possessió de nou del lloch de Concabella⁴⁴⁸ y tornaren a parar casa allí com a nous possessors; y per ço,⁴⁴⁹ compraren totes les alages y aynes de casa, com són plats, escudelles, talladors, olles, etcètera, com llargament està pintat en lo Llibre de les Despeses de 1474, del qual negoci, encara que-m só informat dels pares vells y antichs d'esta casa, no n'he pogut saber rastre, ni per escrit⁴⁵⁰ ni per tradició. Sols assò sé de cert: que lo rey don Joan segon de Aragó, y devot d'esta casa, afavorí la part del convent, perquè manà que-ls posassen en possessió de Concabella; y anàs allà un capità ab quatre soldats; y assistissen allí tot lo temps que fos necessari.

Lo⁴⁵¹ bon rey don Joan, de qui poch ha tractàvem y avem vist atràs en moltes parts las mercès que feya a esta casa, vingué a ella per a descansar de tantes guerres y tribulacions avia passades lo dia de Sancta Pràxedes, que és a 21 de juliol de 1475; y estigué-y setze dies, regalant-se spiritualment ab la bona conversació de aquells bons pares y sancts religiosos; y ells, no sols en lo interior, sinó exteriorment, procuraren regalar-lo a ell y a sa gent lo millor que pogueren y segons sa pobresa donava [p. 75] lo poder perquè, entre los altres gastos, he trobat que compraren una dotzena de magranes dolçes per a presentar-li. Y no serían elles soles, a bon segur, que fruytes y altres

442. plet de Concabella, *escrit al marge esquerre*.

443. del convent y que algun *subratllat*.

444. trobe que lo pare prior y convent *i les primeres quatre lletres de enviaren subratllat*.

445. O, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor entre dues ratlles obliqües*.

446. aquesta jornada. En fi, ells lo tingueren bo y succehí *subratllat*.

447. *Les quatre darreres lletres de propòsit i perquè subratllat*.

448. pendre possessió de nou del lloch de Concabella *subratllat*.

449. *El text comprès des de tornaren a parar fins a per ço subratllat*.

450. *Segueix p ratllat*.

451. Lo rey don Joan venia a esta casa molt sovint, *escrit al marge esquerre*.

coses de la pròpia cullita y alguns altres regalos li degueren presentar no sols a ell, però encara al rey de Sicília,⁴⁵² que també vingué assí.

Altres⁴⁵³ persones de manco nom y tomo vingueren a esta casa en lo temps del pare fra Pere Febrer, com fonch lo compte de Gozizano,⁴⁵⁴ lo comanador y castellà de Amposta⁴⁵⁵ y altres, que seria cosa llarga aver-los de referir —alguns, per desenfadar-se de negocis; altres, per gustar de la sancta conversació y pràcticas spirituals de aquells pares; y altres, que estaven algun tant indispo<s>ts y de mala gana per a cobrar salut, que fins vuy en dia dura la fama que los ayres d'esta casa són molt purs y sans. Y per aquest respecte estaven molts dies, y alguns, mesos; y axí, quant se n'anaren, dexaren algunes charitats y almoynes, com consta en lo Llibre de les Rebudes de 1472 y de 1473.

No-s pot dexar, entre-ls demés que vingueren a esta casa en aquest trienni, fer memòria⁴⁵⁶ de una persona tant senyalada y principal com era lo príncep don Ferrando, fill⁴⁵⁷ del sobredit don Joan, lo qual vingué assí en l'any de 1473, que encara que llavors no féu merçè a esta casa per ser pobre —perquè vivia encara son pare, lo rey don Joan y, ab tot que avia ya tres o quatre anys que estava casat ab la infanta dona Isabel, germana del rey Henrich quart de Castella, no tenia a penas cosa que fos sua—, fins a tant que morí son cunyat, lo rey Henrich, que fonch en l'any següent de 1474, y son pare, que morí en l'any de 1479 —y llavors se juntaren los dos regnes de Aragó y Castella—, /y/ llavors no-s féu merçè, com se veurà en son cas y lloch.

Alguns extraordinaris tingué lo pare prior que ajudaren a sos bons intents. Lo hu d'ells fonch de nostre pare general, qui en aquesta ocasió era lo pare fra Joan de Ortega, qui envià al pare vicari general,⁴⁵⁸ fra Ferrando de Córdova, a estes dos casas de Bethlehem y de Vall d'Ebron; y per ell envià a cada monestir sinquanta florins de or, que en aquella conjuntura valien cada hu setze sous y sis diners, de manera que

452. Ferran el Catòlic, rei de Sicília des de 1468. Fins que no fou rei d'Aragó (1479), la seva màxima dignitat era el títol de rei de Sicília.

453. compte de Gozizano, *escrit al marge dret*.

454. Comte de Gociano, títol nobiliari que, juntament amb el de marquès d'Oristany ostentava Lleonard Alagó, rebel sard, fins a l'any 1478, en què fou incorporat definitivament a la Corona.

455. Hug de Rocabertí era el castellà d'Amposta l'any 1475 (Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1994-2007, vol. 1, p. 218).

456. príncep don Ferrando, *escrit al marge dret*.

457. vinguda de don Ferrando, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

458. Se sobreentén que és el vicari general o provincial de la Corona d'Aragó.

valgueren quoranta-una lliura y sinch sous. Sabia nostre pare general que estaven pobres estes cases y, per esta, los afavorí ab esta charitat y almoyna, de la qual compraren blat, com consta en lo Llibre de les Rebudes (foli 98).

Mossèn⁴⁵⁹ Rodrigo de Robolledo,⁴⁶⁰ quant anà a Çaragoça lo pare fra Jaume Negrell per cobrar las rendes que sa tia Catharina Castell avia dexades a est monastir sobre lo General de Aragó —que en aquest trienni també lo enviaren allà, com avien fet en lo trienni abans—, féu fer allà divuyt çamarras que li costaren [p. 76] de prima compra trenta-y-vuyt lliures, que per aquell temps no era poca quantitat ni degué ser de poch regalo lo present, particularment per als pares vells y ancians. Fonch aquest senyor mossèn Rodrigo de Robolledo molt affectionat als pares d'esta casa y venia molt sovint a veure'ls; y com ell se trobà en aquella ocasió en Çaragoça juntament ab lo pare fra Negrell, li aparegué fer aquell benefici a estos pares.

Algunes⁴⁶¹ persones se sepultaren en aquesta casa en aquest trienni, com fonch la⁴⁶² senyora Beatriu Torres, àlias Màrgens, que volgué la soterrassen al claustro; y manà en son testament se fes una clau en ell, com se féu al cap de alguns anys, en què y ha esculpida una torra y està prop de sanct Jordi, a ont estan los religiosos agenollats ans de anar al dinar o sopar al claustro.⁴⁶³ D'esta senyora té aquest convent vuyt lliures de renda, com més extensament o conta lo Llibre de les Misses (foli 39). Altra⁴⁶⁴ dona se soterrà en aquesta casa, que's deya Corts, y també dexà alguna coseta al monestir.

Altra n'i agué que fonch de més importància y de què se n'agué⁴⁶⁵ més profit, que també fonch de dona que's deya Catharina Venguda, que a més de la sepultura, per aver dexats sos béns al convent ne cobraren més de trenta-sinch lliures de mobles que veneren de sa heretat. La⁴⁶⁶ herència y sepultura de què tragué més profit esta casa fonch la de

459. Rodrigo de Robolledo, *escrit al marge dret*.

460. Rodrigo de Rebolledo.

461. sepulturas de Beatriu Torres, *escrit al marge esquerre*.

462. clau del claustro, *escrit al marge esquerre*.

463. A la clau de volta central de la galeria nord hi ha representada la figura de sant Jordi matant el drac. L'escut heràldic més proper al qual pot estar referint-se el cronista és el que té en el centre una espècie de cossi amb tres llaços de gules sobre fons de gules (Francisco de ASÍS FERRER-VIVES, *Heràldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*, p. 33). De fet, el *Diccionari català-valencià-balear* contempla com a accepcions de la paraula "torreta", 'un cossi de terra per fer la bugada i un test cilíndric per a tenir sembrades les plantes del jardí'.

464. de na Corts, *escrit al marge esquerre*.

465. De no Catharina Venguda, *escrit al marge esquerre*.

466. De Pere Cerdà y sa herència, *escrit al marge esquerre*.

missier Pere Cerdà, del qual veneren sos béns a l'encant públich, com ell manava; y entre estos y los que cobraren de⁴⁶⁷ coses que ell tenia empenyora<des>, se'n tragueren cent y trenta-tres lliures y quinze sous.

Estas són las cosas més de notar que yo he trobades en lo temps que fonch prior lo pare fra Pere Febrer, que fonch lo trienni cumplit; y l'acabà ab molta honrra y reputació davant los hòmens y davant Déu —per ventura, de major mèrit.

467. *Segueix s ratllat.*

[p. 77] **Trienni del pare fra Miquel Piquer**⁴⁶⁸ {1475-1478}

Com acabà lo trienni lo pare fra Pere Febrer de son priorat, tingueren compte los pares confirmadors senyalats en lo capítol general de 1474, qui eren los pares fra Francesch Miró, prior del monastir de Nostra Senyora de la Murta de València, y lo pare prior de Vall de Hebron, que no sabem son nom propi,⁴⁶⁹ de venir al punt que éran menester per a confirmar la electió del futuro prior d'esta casa. Y entrats en electió los religiosos d'ella, isqué prior lo pare fra Miquel Piquer, fill de la matexa casa, qui llavors era vicari y avia tingut molts anys càrrech del lloch de Concabella, persona de molt sancta vida y prudència per a regir y governar no sols esta casa, que és fàcil en son⁴⁷⁰ govern, sinó altres de major màquina y tràfech.

Elegiren en vicari al pare fra Benet⁴⁷¹ Sanctjoan, qui avia tres triennis que tenia offici de procurador y, axí, tindria molta experiència en negocis. Caxers foren los pares fra Francesch Vich y fra Gabriel Andreu. Fonch confirmada la electió del pare fra Miquel Piquer a 4 de febrer de l'any 1475. Era ya persona molt madura y de edat, perquè avia ya que portava l'hàbit de la⁴⁷² sancta religió passats de trenta-sis anys; y consta que donà l'hàbit a fra Antoni Olzinells⁴⁷³ y a fra Joan Cardonet,

468. *Segueix Any 1475, onse prior, fins a 1478, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1475 i 1478 subratllats.*

469. Amb les dades disponibles actualment, no podem saber amb seguretat el nom del prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Les dates extremes en què ens consta que Jaume Tàpies fou prior són l'11 d'abril de 1475 (AHPB, Andreu Mir, *Manuale quintum contractuum comunium*, 1474, novembre, 16 – 1475, juliol, 11, f. 57r) i l'abril de 1477, quan assistí al capítol general (AGP, lligall 1790, *Libro de los actos...*, vol. 2 (1474-1515), f. 16r). D'altra banda, sabem que Bartomeu Piera era prior el 22 de gener de 1473 quan va fer procura a Joan Moner, com es pot llegir en un document del 23 de març de 1473 (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 83r-83v). Per tant, al febrer de 1475 tant Jaume Tàpies com Bartomeu Piera podien haver estat el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron que confirmà l'elecció a Sant Jeroni de la Murtra.

470. Vicari fra Benet Sanctjoan, *escrit al marge dret*.

471. procurador fra Joan Feliu, *escrit al marge dret*.

472. Novicis, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

473. Antoni Olzinelles consta com a donat de Sant Jeroni de la Murtra i actuat amb poders de procuració per la comunitat en diferents actes de 1474, 1475 i 1476

que fonch un frare llech de tanta charitat ab los pobres, que sa fama volava des de Roma fins a Sanct Jaume de Galícia, com cónta<n> las cròniques de nostra orde, en lo llibre 4 (capítol 27, pàgina 674).

No-s⁴⁷⁴ sap que sien fetes obres algunes de importància, perquè estava la casa tant necessitada,⁴⁷⁵ que per aver de proveir lo necessari sustento per lo convent, agueren de empenyorar una bíblia de pregamí que fra Pere Torrelló, hermità, dexà de sa herència; y Nicolau de Lyra, *Sobre lo Gènesis y Èxodo*; y altres del matex auctor sobre los Actes dels Apòstols, Canòniques y Apocalypsi,⁴⁷⁶ sobre dels quals llibres dexaren quatorze lliures tres mercaders: lo hu d'ells se deya Pere Morer, l'altre Nicolau Viastrosa y l'altre Pujades. Consta de assò en lo Llibre de les Rebudes (foli 146).

Tenia esta casa, al temps que entrà prior lo pare fra Miquel Piquer, molts plets y, axí, no li faltaria en què entendre al pare procurador, qui era lo pare fra Joan Feliu. Avien ya gastats en lo trienni passat molt per aquesta causa y ara era forçat gastar molt més, y⁴⁷⁷ en particular per la casa que-ns dexà madona Francina Sanctjoan en lo Born de Barcelona, com férem memòria en la pàgina 203,⁴⁷⁸ a la qual se opposaren alguns. Y crech que *pro tunc* alcançaren la mitat de la senyoria d'ella, segons las adjudicacions se feren per di-[p. 78] versos mestres de cases en ella, com consta clarament dels gastos y salaris —però no de la clarícia del negoci—, y veu-se que, après de assò, no cobraven del lloguer de aquella casa sinó la mitat del que cobràvan abans. Sobre la matexa casa pretengué mossèn Pere Romeu uns censos y pledejà ab lo convent acerca de assò; y fonch condempnat lo convent a que li pagassen les pensions caygudes, que foren més de quoranta⁴⁷⁹ lliures. Y après se agueren de fer moltes obres en dita casa, y més encara en la que teníam en la plassa Nova y, axí, crech que per esta causa les agueren de vendre.

(AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune LII*, 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. n.; AHPB, Antoni VINYES, *L tercium manuale comune*, 1474, novembre – 1476, febrer, 9, f. 13v-14r, 16v, 19v-22v, 24r-25v, 29v-30r, 36v-37r; AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 28v-30v, 35v-36r). La seva professió anterior era formenter i tenia la condició de ciutadà de Barcelona (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 25r).

474. necessitats de la casa, *escrit al marge dret*.

475. empenyoraren alguns llibres, *escrit al marge dret*.

476. Parts de la magna obra del franciscà francès Nicolau de Lira (1270-1340)

Postillae perpetuae in universam Sanctam scripturam.

477. plet de una casa de na Francina Sanctjoan, *escrit al marge dret*.

478. pàgina 71 *al manuscrit*.

479. *Segueix anys encerclat amb un traç discontinu*.

Altre⁴⁸⁰ plet tingué esta casa en aquest temps que donà gran inquietut y major gasto. Y és que morí misser Pere Coloma y al temps que moria, féu un testament sacramental, per lo qual pretengué un germà seu, qui-s deya mossèn Berthomeu Coloma, que era natural de la vila de Çarreal, de la Conca de Barbarà, de la diòcesi de Tarragona, que era hereu de son germà, misser Pere Coloma. Y contradient y resistint en aquest negoci lo marmasor de misser Coloma, qui-s deya misser Francesch Gosset, posaren-hi plet de propòsit; y après de moltes dades y presas, condemnaren al misser Francesch Gosset. Y com lo mossèn Berthomeu Coloma volgués traure lletres executorials per cobrar los béns de son germà, misser Pere Coloma, oposà's a ells mossèn Antoni Daguí, capellà, com a obtenint la capellania de *Corpore Christi*, per lo misser Pere Coloma fundada, pretenent que los béns del misser Pere Coloma li pertanyen a ell.

Y com per aquest negoci com per altres anàs a Roma mossèn Berthomeu Coloma, morí allí y féu son testament en la matexa ciutat de Roma a 17 de janer de 1475, en lo qual dexà hereu aquest monastir de tots los béns que posseya o esperava posseir en Barcelona y en lo territori d'ella, ab pacte y condició que no pogués lo convent fer concòrdia ni transacció ni conveniència alguna ab mossèn Antoni Daguí, directe ni indirecte, ni ab persona de sa part, sinó que proseguissen lo plet ab ell fins a diffinitiva sentència. Y si no guardaven estos pactes y condicions lo prior y frares d'ell, dexava tots estos béns a l'Hospital General de Barcelona. Y axí, per aquesta causa, se agueren de gastar molts diners fins a tant se donà sentència diffinitiva, que fonch en l'any de 1482, y llavors se veurà lo succés de aquest plet —serà en la pàgina 231.⁴⁸¹

Altre plet tingueren acerca de un censal que avien comprat de mossèn Fenolleda; y seguida sa mort, s'i oposà sa muller, Isabel Fenolleda, pretenent que no podia, vivint son marit, vendre tal censal. Però tragueren-li un reclam y condemnaren-la a que pagàs vint-y-sinch lliures, com de facto les pagà, y axò s'i guanyà.

[p. 79] Lo que més pena donà a aquest convent, y crech avia molts dies que durava, segons⁴⁸² apar en lo que avem notat abans, fonch lo plet de Concabella, que encara que lo monastir agués pres possessió del castell y terres, totavia mossèn Guillem Ramon de Merlès seqüestrà y detingué los béns y rendes de dit lloch, per lo qual negoci

480. plet dels béns de mossèn Berthomeu Coloma, *escrit al marge esquerre*.

481. pàgina 89 *al manuscrit*.

482. plet de Concabella contra mossèn Marlès, *escrit al marge dret*.

agueren de acudir al rey don Ferrando, qui ya era rey de Castella per mort de son cunyat, lo rey don Henrich quart de aquest nom, lo qual sentencià en favor del monestir. Esta sentència presentaren al dit mossèn Guillem Ramon de Merlès y, com ell no volgués obeir-la, agueren de traure la constitució de Tarragona⁴⁸³ y feren altres gastos, que foren molts, perquè sols de traure la constitució de Tarragona costà més de quoranta lliures, com appar en los llibres dels gastos, que encara que condemnaren al dit mossèn Merlès que les pagàs, totavia lo convent no-n rebé sinó divuyt lliures, y del demás lo convent li féu gràcia o les hi perdonà, que sempre som demasiats en misericòrdia en gent semblant y, per ventura, no n'estigué content.

Per⁴⁸⁴ estos plets y qüestions, que si bé ho tenim notat, dúran quasi des de la fundació de la casa, que han discorregut més de sinquanta y tants anys —que com tinch ya advertit en altre lloch, quant comprà lo nostre fundador estos castells, comprà molts plets y qüestions, com s'és vist per experiència; y més en esta temporada en què estam, que avían poch avia cremats uns pallers, y avien feta resistència al balle de Concabella los vassalls, y de cadaldia se seguían avalots y alteracions—, determinà lo convent de vendre dit lloch, lo qual degueren tractar y consultar moltes vegades entre si. Y determinats de assò, demanaren llicència a nostre pare general,⁴⁸⁵ lo qual envià al pare fra Ferrando de Córdova, com a persona grave y prudent, per a que miràs aquest negoci ab molta maduresa y cordura si convenia vendre⁴⁸⁶ Concabella o no.

Y ponderant unes rahons y altres, pesaren més las de la part afirmativa y feren major força⁴⁸⁷ als enteniments de quasi tots ells; y axí, de consentiment de dit pare veneren dit lloch de Concabella a

483. Es refereix a la Compilació de les constitucions provincials de la Tarraconense, que fou publicada per Joan, patriarca d'Alexandria i arquebisbe de Tarragona, arran del concili de 1330. Les constitucions de 1330 foren una font de dret vigent en el camp eclesiàstic, especialment entre les corporacions capitulars i les cúries diocesanes, fins a la nova compilació de 1557 (Josep Maria MARQUÈS (introducció i traducció), *Concilis provincials tarraconenses*. Barcelona: Edicions Proa, 1994, p. 25, 30).

484. Concabella veneren a mossèn Rodrigo de Bovadilla, *escrit al marge dret*.

485. Des de 1483 l'orde havia establert que en l'alienació de béns del monestir s'havia de comptar amb el consentiment del capítol i, finalment, el del pare general (*Constituciones*, p. 72). Tot i que encara no s'havia aprovat aquesta disposició, de ben segur que devia seguir-se aquest procediment quan es venien béns molt valuosos d'un monestir, com era el cas del feu de Concabella, que procedia directament de la dotació del fundador. A banda, el mandat apostòlic que prohibia l'alienació de béns eclesiàstics sota pena d'excomunió ja havia estat sancionat (1468).

486. *Segueix y ratllat*.

487. *venut Concabella per preu de 2.300 lliures .. sous, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

mossèn Rodrigo de Bovadilla per preu de dos mília y tres-centes lliures. La qual quantitat fonch pagada de la dot de sa muller, dona Violant de Cabrera, y après fonch esmerçada sobre la ciutat de Barcelona y sobre lo dret de l'imperiatje (Llibre de les Rebudes, foli 61, pàgina 2, *in fine*). Los actes d'esta venda prengué mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona, y fonch en lo mes de octubre de 1477.⁴⁸⁸

Y folgarían alguns al dia de vuy que encara estigués per a fer, perquè diuen se donà per un tros de pa; y que si vuy se agués de vendre ne aurían trenta mília lliures; y també —altra quexa—, que ya que'l venían, al [p. 80] manco no fóra a tota venda, sinó de la manera que après se vené lo castell de Gra, que fonch a senyoria mijana, perquè d'exa manera tenia lo monastir la fatiga y lluïsme sempre que se agués de vendre. De assò he oyt llastimar-se alguns vells d'esta casa, que no-s trobaren en aquest negoci. Però yo vull tornar per los qui-l veneren en alguna manera, y dich que ells ho miraren ab molta sal y prudència; y entengueren que no podían fer altra cosa per los plets contínuos que avien tinguts sinquanta anys avia, y esperança que may tindrían altre mentre tinguessen dit castell.

A més de axò, tenían poch respecte los vassalls al senyor, que per ser religiosos de ordinari los tracten ab més benignitat que ells mereixen y an menester que, com són vilans, tenen condició de esclaus, o alomenos frísan molt ab ells, y és menester que-ls tracten sempre, o las més vegades, ab lo bastó en la mà. Y ab tot axò, no-n poden ser senyors; y quant fan algun atreviment, saben que lo senyor tot lo que pot fer és posar-los a la presó; y de allí no-l pot traure per a penjar, si no és que tingan algun procurador seglar; y aquest, si no és qual ha de ser, més prest los penjara per la bossa que per lo coll; y axí, vénen a desmandar-se, de manera que perden lo respecte, com aquestos lo avien perdut totalment, com avem ya dit.

Y tinch per cert que qui-s quexa⁴⁸⁹ d'esta venda se trobara en aquella conjuntura, que aguera vingut en lo que ells vingueren; y és molt different veure los treballs de lluny o de prop, perquè aquestos espanten y de aquells no se'n fa cas. Y de aquestos podia donar bona rahó lo pare prior, perquè tingué molts anys càrrech de aquell lloch y allí aprengué a fer aquella pólvora, com cóntan las chròniques de nostra religió en la vida de aquest sanct prior, en lo llibre 4 (capítol 23,

488. Concretament, la venda de Concabella va tenir lloc el dia 15 d'octubre de 1477 (AHPB, Antoni VINYES, *LXVII liber comunis*, 1476, març, 26 – 1478, desembre, 11, s. n.).

489. quexa afegit a la interlínia. A la part inferior d'aquesta paraula apareix dexa amb la primera lletra ratllada.

pàgina 663), ab què matava los enemichs de la vida spiritual;⁴⁹⁰ y com a ben exercitat en los treballs del govern de semblant gent, pogué dir millor son parer que ningú de quants allí estaven en semblants consultes, etcètera.

Sols en la 2ª quexa par que poríam reparar y dir que millor fóra dexar-se la mijana senyoria, etcètera. Dich que, mirat axí, superficialment, que és veritat, però per ventura no trobaren qui-l volgués comprar si no-l venían a tota venda y no estar subiecte a altri; y també y degueren concorre tals rahons y causes, que si algú d'ells visquera,⁴⁹¹ satisfaria a nòstron dubte admirablement y de manera que restaríem contents. En fi, ell s'és fet y *ad preteritum non est potentia*;⁴⁹² y açò no-s diu sinó per a que sia advertència, que si acàs se venia altre lloch semblant, se fas ab totes les cauteles possibles, etcètera.

[p. 81] Encara que lo pare prior y los religiosos d'est convent tingueren los plets y treballs que avem vist atràs, no per ço se descuydaren del principal, qu'és lo servici del Senyor, y alabar-lo de nit y dia, y celebrar los officis divinals ab la quietut y sossego que la obra en si demana. A⁴⁹³ més de axò, en lo temporal també procuraren de ajudar-se lo que bonament pogueren; y axí, continuaren lo que altres triennis,⁴⁹⁴ en tenir cabres, y no fonch poch⁴⁹⁵ lo profit d'elles, puix en un trienni se'n⁴⁹⁶ tragué més de cent ducats.⁴⁹⁷ De vi tragueren més de cent cinquanta lliures. També entengueren⁴⁹⁸ en fer ceda y-n veneren alguna quantitat. Perseveraren en conrrear ab diligència⁴⁹⁹ las terras del monestir, puix sabien que-ls reexia bé, y per ço, compraren un parell de bous.

En aquestes necessitats provehí Nostre Senyor que alguns devots acudissen ab algunes quantitats,⁵⁰⁰ com fonch mossèn Bernat Casaldòfol, apothecari, que en son testament dexà un censal de quoranta lliures de propietat y quoranta sous de pensió. De assò tenim memòria en

490. Vegeu nota 224.

491. *Segueix nos ratllat.*

492. Axioma de l'escolàstica que significa que les coses del passat no tenen possibilitat de canviar, no tenen remei.

493. cabres, *escrit al marge dret.*

494. continuaren lo que altres *més les cinc primeres lletres de triennis subratllat.*

495. poch *afegit a la interlínia i escrit per una mà diferent de la de l'autor.*

496. vi venut, *escrit al marge dret.*

497. se'n tragué més de cent ducats *subratllat.*

498. conrreu, *escrit al marge dret.*

499. bous comprats, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

500. Bernat Casaldòfol dexà, *escrit al marge dret. Dexà correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

lo Llibre de les Despeses (foli 127). Fonch aquest Casaldòfol pare de altre Casaldòfol metge, y fonch gran benefactor⁵⁰¹ d'esta casa, com veurem en avant. Mestre Miquel Cupí dexà en son testament a esta casa vint-y-sinch lliures, les quals se cobraren en temps del pare prior.

La⁵⁰² viuda Çabastida també donà per amor de Déu cent reals. Mossèn⁵⁰³ Franci Bertran —no sé si fonch aquest Bertran fill de mossèn Ramon Bertran, pare de la viuda Aldonça Çabastida, qui-ns féu lo carner del mitx de la yglésia— dexà en son testament molts contants a nostre monestir y lo pare prior en son trienni ne rebé⁵⁰⁴ bona porrata, que foren cent cinquanta lliures, com consta en les rebudes de son temps. Mossèn⁵⁰⁵ Raphel Osona també dexà alguna cosa, y particularment una casa del lloguer, de la qual ne rebían cada any quoranta sous. Ab⁵⁰⁶ estes y semblants charitats pogué lo pare prior fer vestuari als religiosos, que-n devien tenir prou necessitat, com foren dues estame-nyes, tres burells y blanquets.

Ab estes coses exteriors par que poríem rastrejar la prudència del govern del pare prior, lo qual acabà son trienni ab gran reputació de sanct y virtuós. Però qui més llargament volrrà veure sa vida y sos miracles, llija lo capítol 23 del llibre 4 de nostres chròniques, que per ventura dirà que no aurà perdut lo temps.

501. Miquel Cupí dexà, *escrit al marge dret*. Dexà correspon a una mà diferent de la de l'autor.

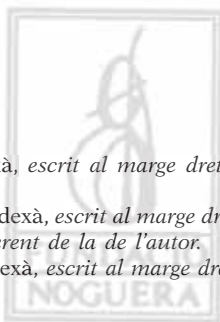
502. Viuda Zabastida dexà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*. Dexà correspon a una mà diferent de la de l'autor.

503. Franci Bertran dexà, *escrit al marge dret*. Dexà correspon a una mà diferent de la de l'autor.

504. *Segueix s ratllat*.

505. mossèn Raphel Osona dexà, *escrit al marge dret*. Dexà correspon a una mà diferent de la de l'autor.

506. vestuari, *escrit al marge dret*.

[p. 82] **Primer trienni del pare fra Benet Sanctjoan**⁵⁰⁷ {1478-1481}

Quant acabà lo trienni de son priorat lo pare fra Miquel Piquer, no sabem qui foren confirmadors. Lo que és cert, que foren tant puntuals, quisvulla que fossen, que no estigué la casa sens prior y prelat sinó dos dies, perquè a 4 de febrer 1478 acabava y ya, a 7 del matex mes y any ya fonch confirmat en prior lo pare fra Benet Sanctjoan, fill de la pròpria casa, qui era vicari lo trienni passat y fonch dos triennis abans procurador. No sabem quants anys tenia de hàbit quant lo feren prior, perquè no-s troba sa professió, ni en lo Llibre dels Frares y ha memòria d'ell, com de molts altres; però yo creuria que ya seria de madura y anciana edat, puix avia nou anys que estava ocupat en officis de procurador y vicari, que pròvan bé lo talent⁵⁰⁸ y marco de un home.

Fonch vicari lo pare prior passat, fra Miquel Piquer.⁵⁰⁹ Elegiren en procurador al pare fra Joan Feliu, que⁵¹⁰ ya u era lo trienni passat. Caxers foren los matexos del trienni passat: los pares fra Francesch Vich y fra Gabriel Andreu. De manera que no feren sinó cambiar los officis lo prior y lo vicari, y los demés officials se restaren com abans, que si bonament pot ser, lo més acertat és no mudar-los per la experiència que tenen en los negocis.

Donà⁵¹¹ l'hàbit al pare fra Miquel Stela, per causa del qual pervingueren molts béns a esta communitat; al pare fra Benet Rosseta, que fonch un religiós observantíssim y de gran exemple, y que tingué gràcia particular en criar bones plantes en la religió tot lo temps que fonch mestre, y diligentíssim en los officis que tingué acomanats per la obediència de procurador y vicari. També donà l'hàbit a fra Luís Piquer, a fra Gerònim Pou, a fra Balthazar Piquer, a fra Andreu Maig y a fra Bernardí Aguilar, que fonch un gran sanct, de qui escriuen nos-

507. *Segueix* que fou en lo any 1478 fins a 1481 y fou lo dotsè prior, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*.

508. Vicari lo pare fra Miquel Piquer, *escrit al marge esquerre*.

509. *Segueix fins al final de la línia i la meitat de la següent una línia gruixuda escrita sobre un retall de paper enganxat al full*.

510. procurador fra Joan Feliu, *escrit al marge esquerre*.

511. Novicis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

tres chròniques, en lo llibre 4 (capítol 27, pàgina 673), grans coses. De manera que vestí⁵¹² l'hàbit lo pare prior en son trienni a set religiosos, que és molt, y poques vegades se esdevé en unes cases, com estes, de vint-y-vuyt frares.⁵¹³

Las⁵¹⁴ obras més principals que en aquest trienni se feren foren los calaxos de la sagristia, per a tenir los ornaments sagrats, casulles, capes y etcètera, los quals, per ser delicats, si no procuren en tenir-los molt estesos y ab curiositat, se arruynen dins dos dies. En aquesta obra se gastà molt temps y diners, segons las despeses se mostren en los llibres, com foren serrar la fusta, anelles de ferro,⁵¹⁵ glavasó, y altra ferramenta y les mans dels fusters. En⁵¹⁶ lo refetor se féu altra obra, segons se col·legex dels gastos, que fonch empostar o guarnir las parets del refetor de fusta, que fins vuy està en peu y també servex de niu de ratas.

En⁵¹⁷ lo pati de fora la portaria feren tres cambres, que an servit molt temps de hostalaria, y a ont menjaven antigament persones honrrades y dormían ans que fessen la Obra Nova; [p. 83] y après, per aver de fer la torra al cantó de la casa qui mira a l'hort, se agueren de enderrocar las duas, que fan prou falta per posar gent communa y ordinària, particularment en temps de invèrn, que no tenen a ont escalfar-se, avent-hi en una d'ellas una ximenea que era molt a propòsit. Y vuy en dia resta la última, que està junt a la badia dels mossos, y prou espallada, y madura y quasi per a caure. També consta que pagaren a un⁵¹⁸ pintor lo treball avia pres en pintar dites cambres, de què vuy encara y ha rastre.

512. en 1478, 28 religiosos, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

513. No queda clar si la informació dels vint-i-vuit frares fa referència a la comunitat religiosa del 1478 o bé d'algun altre període històric, especialment als anys de redacció de la crònica. Les nostres dades apunten a una comunitat menor en aquells anys. Així, en alguns capítols de 1478 es comptabilitzen set frares, bé que l'any 1480 la xifra ascendí a catorze gràcies a la incorporació dels novicis indicats pel cronista (AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. n.). Cal tenir present que al nombre de capitulars s'hi ha de sumar el de frares llecs i donats, que també són membres de la comunitat religiosa, malgrat que no tenen dret d'assistir als capítols conventuals, per la qual cosa podria ser que cap a 1480 el nombre total, amb frares llecs i donats, arribés als vint-i-vuit, tot i que ens sembla una xifra un xic elevada.

514. calaxos de la sagristia, *escrit al marge esquerre.*

515. *Segueix golfos ratllat.*

516. empostaren lo refetor, *escrit al marge esquerre.*

517. cambres de la hostalaria de fora, *escrit al marge esquerre.*

518. Pintor, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

En⁵¹⁹ lo claustro de baix féu una clau fra Bernardí de Aguilar, sent novici, de qui poch ha avem feta menció. Entench que és la clau que està junt a la porteria, en què està esculpida una àguila en la definició d'ella.⁵²⁰ Dubte molt no la començàs ans que prenguéss l'hàbit per alguns indicis que y ha. Lo que sé de cert és que donà certa quantitat de fusta, de què se aprofità lo convent per las obras que feya. Altra⁵²¹ clau féu mossèn Madrigal, y pens que és la que està prop de las sinch claus que féu lo rey Cathòlich, prop del refetor, a ont està pintada una mà a cada costat.⁵²² També⁵²³ féu lo pare prior un pas per a les necessàries o corredor. Però no deu ser lo que tenim vuy, segons se mostren molts portals tancats, y devia exir des de la cuyna de la enfermeria fins a les necessàries.

Per a fer estes obres ab major commoditat y ab sos avanços,⁵²⁴ féu una fornada de calcs. Comprà-se'n axò passats de dos-cents cinquants de guix y molts centenars de rejoles, que segons assò gran ànimo devia tenir lo pare prior⁵²⁵ en fer obres. Ni per ço perdé lo cuydado de conrrear las terras, en què provà bé lo fruyt que d'ellas treya; y per aquest intent veneren uns bous, y-n compraren altres de millors o los renovaren. Y no sols bous, però encara vaques, se mostra que tenien, perquè veneren en aquest trienni alguns vadells y pells de alguns altres que se eren morts.

519. clau en lo claustro, *escrit al marge dret*.

520. Actualment es pot contemplar aquest escut heràldic a ambdós costats de la galeria de migdia del claustre, en la clau de volta de la porteria (Jaume AYMAR I RAGOLTA, "El monestir de Sant Jeroni de la Murtra", p. 223).

521. clau del claustro, *escrit al marge dret*.

522. Prop del refetor hi ha quatre escuts amb una mà representada: dos d'iguals amb la mà de plata sobre fons de gules a la galeria de ponent, i dos d'iguals amb una mà sobre fons d'or a la galeria de tramuntana. Tot indica que les dues primeres corresponen al llinatge Malet (vegeu nota 566), pel qual només consta aquest escut heràldic (Fèlix DOMÈNECH I ROURA, *Nobiliari general català de llinatges: Catalunya, València, Mallorca, Rosselló*. Barcelona: Montaner y Simón, 1923-1928, vol. 2, p. 77). Ara bé, malgrat que la mà és un dels símbols del llinatge Madrigal, aquesta ha de ser d'argent amb fons de gules, igual que els Malet. Per tant, sembla que no es poden identificar les dues mans sobre fons d'or que hi ha a la galeria de tramuntana amb l'escut dels Madrigal. Tenim, en canvi, una altra possibilitat molt clara, no identificada fins ara, que és el lleó d'or sobre atzur de la mateixa galeria i que correspon a un dels blasons d'aquesta família (Fèlix DOMÈNECH I ROURA, *Nobiliari general català de llinatges*, vol. 2, p. 75). L'única diferència és que el de Sant Jeroni de la Murtra incorpora una bordadura componada d'atzur i de plata (Francisco de Asís FERRER-VIVES, *Heràldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*, p. 34).

523. corredor, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

524. fornada de calcs, guix y rejoles, *escrit al marge dret*. Guix y rejoles correspon a una mà diferent de la de l'autor.

525. conrreus, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

En⁵²⁶ aquest trienni se acabà del tot de fer la custòdia de plata que manà fer mossèn Pere Martí, rector de Mogoda, de qui férem mentiò en la pàgina 149,⁵²⁷ perquè ara la acabaren de daurar y perfeccionar, y la cobraren de l'argenter mestre Berenguer Palau, cosa de què m'admire que aja tardat en acabar-se cerca de vint anys, no sabent la causa de tanta tardança ni de qui és la culpa.⁵²⁸ Quant⁵²⁹ anà lo pare prior a capítol general, comprà una mula per vint lliures y un matxo per lo companyó, qui era lo pare fra Jaume Negrell, que costà quatorze lliures. Fonch est capítol general en l'any de 1480. Donà⁵³⁰ vestuari als frares, comprant per aquest propòsit tres burells y dos blanquets.

[p. 84] Alguns⁵³¹ plets tingué aquest convent en aquest trienni. Lo hu d'ells fonch domèstich, perquè y agué una visita special, que de ordinari no proceexen de molta quietut y moltes voltes no reïxen bé. Però com és de tant lluny, ni sabem la causa ni lo effecte; alomenos, no privaren ni prior ni altres oficials. Podria ser que fos contra algun inquiet, que may ne falte hu en las communitats, y quasi sempre cau la pedra sobre ells. Los altres plets exteriors foren que continuaren⁵³² y proseguiren lo que començaren lo trienni passat sobre la herència dels béns de mossèn Barthomeu Coloma, en lo qual se gastaren molts diners. Altre plet portaven contra misser Jaume Ferrer y Ensech, causídich, que degué ser de poca importància o se degué remediar ab facilitat, puix d'ell no-n se fa més menció ara ni après.

Algunes ventures tingué lo pare prior, de las quals se aprofità en les obres que⁵³³ feya. La una d'elles fonch que, quant féu professió fra Bernardí Aguilar, donà alguns diners que tenia y alguns deutes que li devien, los quals cobraren y fonch tota la quantitat de algunes vint-y-

526. custòdia de plata, *escrit al marge dret*.

527. pàgina 28 *al manuscrit*.

528. Sens dubte que aquest treball és el resultat dels capítols signats el 17 de febrer de 1477 entre el prior Benet Santjoan i l'argenter Berenguer Palau per a la fabricació d'una custòdia d'argent (Núria de DALMASES, *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500*, vol. 2, p. 113, 299). Per tant, respon a aquest encàrrec i no al realitzat al mateix argenter, juntament amb Martí Ximenis de Vilanova, l'any 1451 (vegeu pàgina 150), tal com suposa el cronista. D'aquesta manera se soluciona aquest llarg i incompreensible retardament, ja remarcat per l'autor, en la fabricació d'aquesta peça d'orfebreria.

529. mula y macho, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

530. vestuari, *escrit al marge dret*.

531. visita special, *escrit al marge esquerre*.

532. Barthomeu Coloma, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

533. fra Bernardí Aguilar donà, *escrit al marge esquerre*. Donà correspon a una mà diferent de la de l'autor.

dues lliures. Una dona, qui-s deya⁵³⁴ Ribes, se volgué soterrar en aquest monestir y cobraren per la sepultura vuyt lliures.⁵³⁵

Mossèn Guillem Ramon Boyssó, rector de Sanct Guim de la Plana, de l'officialat de Guissona, morí en lo mes de janer de 1479 y dexà hereu lo nostre monestir de tots sos béns, los quals manà en son testament fossen venuts a l'encant públich; y que del proceït d'ells se comprà<s> una granja o mas o propietats de terras per a servici del monestir; y si acàs no bastaven per assò, que s'empleassen en censals, de la manera que millor aparegués als pares prior y procurador.⁵³⁶ Però quins béns ne agué lo monestir, no u he pogut trobar. Sols sé que los pares de aquest monestir anaren allà a ont morí; y lo pare procurador li féu les exèquies ab molta solemnitat; y cridà molts capellans per a que-s fes lo bé de sa ànima molt cumplidament, y en assò gastà algunes divuyt lliures; y quant se'n tornaren, portaren una càrrega de llibres.

En l'any següent de 1480 morí mossèn Pere Cessala, scrivà del rey y ciutadà de Barcelona, lo qual⁵³⁷ pregà al pare prior en son testament lo soterràs y li donàs sepultura en lo capítol, al vas a ont estan soterrats los religiosos d'esta casa —lo qual se li concedí—; y dexà hereu al convent de tots sos béns; y que fossen venuts y lo proceït d'ells se esmerçàs en lloch tuto y segur; y que cada mes se digués un aniversari per ell, per son pare y mare, etcètera.⁵³⁸ D'esta herència no se'n tragué tant [p. 85] com pensaven, perquè dexà molts llegats y se agueren de pagar molts deutes, que segons he vista una calculació de sos béns a la fi del Capbreu Vell, se pagaren més de tres-centes lliures y no-n restaren netes per lo monastir sinó centes setanta-una lliura.⁵³⁹ Veritat és que y trobaren molts llibres, dels quals ne portaren

534. sepultura de na Ribes, *escrit al marge esquerre*.

535. mossèn Guillem Ramon Boyssó dexà sos béns, *escrit al marge esquerre*.

536. El testament fou redactat el 16 de gener de 1479 davant del notari Cristòfor Serra, habitant de Guissona. En compensació de l'herència, el testador demanava als jerònims que "orent ad dominum Deum pro anima mea et dictam animam meam habeant recomissam" (ACA, MH, vol. 3783, f. 43r).

537. mossèn Pere Cessala dexà hereu al nostre monestir, *escrit al marge esquerre*.

538. El testament de Pere Sassala, amb una anàlisi exhaustiva dels llibres que hi apareixen, a Josep HERNANDO, "El libro, instrumento de cultura y objeto económico. Pere sa Sala, escribano real", *Anuario de Estudios Medievales*, 29 (1999), p. 409-427. Les dades que proporciona el cronista són totalment coherents amb el testament d'aquest benefactor:

539. La quantitat expressada al Capbreu Vell és de 171 lliures (ACA, MH, vol. 3833, f. 195v), per la qual cosa podem descartar que el cronista es deixés una unitat davant de la paraula "centes". Hagués estat més apropiat, per tant, haver utilitzat el singular en lloc del plural.

dotze càrregas a les nostres cases de Barcelona; y he trobat scrit, de mà de un religiós molt honrrat y vell d'esta casa, qui-s deya lo pare fra Antoni⁵⁴⁰ Joan, en lo Llibre de les Misses y Anniversaris (foli 25, en lo marge), en què diu que dits llibres éran set-cents tomos, que cert era gran número y que valían molts ducats.

Però foren tantes les pregàries y importunacions del pare fra Pere Trull, prior y també procurador del convent de predicadors de Manresa,⁵⁴¹ que aquest convent los agué de concedir deset tomos. Estos foren *Los morals* de sanct Gregori, de pregamí; Hugo, *de Sacramentis*, també de pregamí; Tarantasius, *Super 4^m sententiarum*; *Collationes*, Joannis Cassiani; Chrysostomus, *Super Mattheum*; *Officia*, Marci Tullii Ciceronis; los Evangelis; un breviarí; dos tomos de Nicolau de Lyra, *Super epistolas Pauli*, *Evangelia et Apocalypsim*; altre tomo *Super psalmos*; las homelias de sanct Gregori; Isidorus, *De summo bono*; *Sanctorale Voraginis*.⁵⁴² Los quals llibres foren estimats en trenta-set lliures y mija, per la qual quantitat se obligaren dits pares predicadors a dir quatre anniversaris dels dotze que aquest convent avia de celebrar assí cad-any; y axí, no se'n diuen sinó vuyt, com lloablement se guarda fins vuy. Dels altres llibres entench que se'n veneren molts y altres ne posaren a la llibreria communa.

Assò és, en summa, lo que succehí en aquest trienni y lo qu'é pogut traure en límpio. Sols resta una⁵⁴³ cosa per memòria, y no és bé dexar-la de notar, que en l'any de 1479 morí lo rey don Joan en Barcelona; y fonch poch après que se n'anà d'esta casa, perquè he trobat que estigué en ella des de 20 de abril fins a 25 de maig, y pagaren algunas cosas que avien preses de casa. De ont se veu la gran devoció que tingué als pares d'esta casa, puix tan a menut acudia a ella, com ya

540. llibres de mossèn Cessala, *escrit al marge dret*.

541. Sant Pere Màrtir de Manresa.

542. *Los morals* corresponen a *Moralia libri XXXV seu expositio in libro Job* del papa Gregori I el Gran (†604). La següent obra és *De sacramentis christianae fidei* d'Hug de Sant Víctor (~1096-1142). A continuació, del dominic Pierre de Tarantasia (1225-1276), que arribà al papat amb el nom d'Innocenci IV, l'obra *Commentarius in quatuor libros sententiarum*. Els dos llibres següents són de dos pares de l'Església: les *Collationes* de Joan Cassià (~†435) i les homilies exegètiques sobre l'Evangelí de Sant Mateu de sant Joan Crisòstom (†407). Segueix *De officis* de Marc Tul·li Ciceró i parts de les *Postillae perpetuae in universam Sanctam scripturam* de Nicolau de Lira (1270-1340) (vegeu nota 476). Una nova obra del papa Gregori I, les homilies, de les quals es conserven les *Homilia in evangelia* i *Homilia in Ezechielem*. Finalment, de sant Isidor de Sevilla (~†636), l'obra *Sententiarum libri III*, coneguda com *De summo bono*; i la *Legenda sanctorum* o *Flos sanctorum* del dominic Jacopo de Varazze (1230-1298).

543. lo rey don Joan, devot d'esta casa, *escrit al marge dret*.

està notat atràs; y és cert que si no fóran los grans treballs de guerres y inquietuts que tingué, la aguera més freqüentada. Y no se n'oblidà en son testament, puix li dexà sinch mília sous, y·ls cobraren en lo trienni següent, com allí veurem, en la pàgina 233.⁵⁴⁴

544. pàgina 90 *al manuscrit, escrit per una mà diferent de la de l'autor.*

[p. 86] **Trienni del pare fra Joan Feliu**⁵⁴⁵ [1481-1483]

Tampoch he pogut saber, com també en lo altre trienni, qui foren confirmadors d'esta electió, sinó que foren tant diligents com en l'altre, que lo pare fra Benet Sanctjoan acabà son trienni a 7 de febrer de 1481 y ya, a 9 del matex mes y any, estava confirmat lo prior de aquest trienni, qui fonch lo pare fra Joan Feliu, també fill d'esta matexa casa, y era estat dos triennis abans procurador. No era molt vell, al manco de hàbit —no sé de edat—, perquè no tenia sinó tretze anys —y segons axò, quant lo feren procurador la primera vegada, no tenia sinó set anys de hàbit. Però ell devia ser tant madur en seny y en costumes, que la virtut y prudència sobrepujava⁵⁴⁶ la edat. Elegiren en vicari altra vegada al pare fra Miquel Piquer, persona ben⁵⁴⁷ experimentada; y en procurador, al pare prior passat, fra Benet Sanctjoan, cosa ben extraordinària per aquest temps. Caxers foren los matexos del<s> dos triennis passats: los pares fra Gabriel Andreu y fra Francesch Vich.

Però no durà molt aquest concert en la casa, perquè fonch Nostre Senyor servit al cap de vuyt mesos de aquest trienni portar-se'n al cel ab sa companyia al⁵⁴⁸ pare vicari, fra Miquel Piquer, per a remunerar-li los treballs grans que avia tinguts en quoranta-sinch anys que avia viscut en la religió ab tant exemple de sa persona y sanctedat de vida, avent tingut los officis que ya avem vist —y axí, fonch forçat aver de elegir altre vicari⁵⁴⁹ en son lloch—, al qual succehí lo pare fra Benet Sanctjoan, qui ya sabia bé l'offici, puix ho era estat altra vegada y après prior. Fonch assò dos dies après de la mort del pare fra Piquer, a 17⁵⁵⁰ de octubre de 1481.

545. *Segueix* que fou en lo any 1481 fins a 1483, perquè renuncià, y fou el tretse prior, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1481 i 1483 subratllats.

546. Vicari lo pare fra Miquel Piquer, *escrit al marge esquerre*.

547. procurador fra Benet Sanctjoan, *escrit al marge esquerre*.

548. Mort, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

549. Vicari fra Benet Sanctjoan, *escrit al marge esquerre*.

550. procurador fra Benet Roseta, *escrit al marge esquerre*.

Y lo matex dia elegiren en procurador⁵⁵¹ al pare fra Benet Rosseta, lo qual no tenia encara quatre anys cumplits de religió, que si vuy se fes una cosa com aquesta, se castigaria rigurosament, perquè-s veja la llanesa y sinceritat de aquell temps,⁵⁵² y també la satisfacció que tenia aquell convent de la persona del pare fra Rosseta. Y verdaderament no se enganyaren aquells pares en fer una cosa com aquesta, perquè ell féu son offici ab tanta sol·licitut y cuydado, que era per a donar glòria a Nostre Senyor; y plaguera a la divina Magestat que tots fossen estats tant curiosos com ell, perquè no-s foren perdudes tantes coses per oblit y aguérem trobades més coses notades y observades de les que ara trobam.

Y d'ell matex he trobada una advertència sua, y molt bona, en què⁵⁵³ diu, en substància —és en la fi del Capbreu Vell (en cartes, 188)— que per ignoràntia moltes coses se perden y lo oblit és causa de molts mals; y que, per ço, és menester que sempre que-s conclou algun negoci, axí en contractes, avinenças, concòrdias o plets com en donar-se sentències y succeir en herències y altres coses semblants, és necessari posar-ho en memòria, per a que los qui succehiran en los officis sàpien que són fetes aquelles coses y en poder de quin notari se feren. Y dóna la rahó de assò, perquè diu dels negocis de la comunitat a penas y ha algú que sàpia d'ells, sinó los a qui són [p. 87] acommanats; y com aquestos se muden sovint, si no dexen les coses en memòria, succeexen-se'n de noves y obliden-se les velles.

Y axí, pregua molt encaridament als seus successors que tingan de assò grandíssim cuydado. Advertència cert de notar, la qual, ans⁵⁵⁴

551. en procurador *afegit a la interlínia*.

552. Quan un frare professava, quedava sota la disciplina del mestre de novicis, que havia de formar-lo perquè fos un bon religiós. En aquest període de temps, conegut com d'escola, l'orde estipulava que "en quanto fuere buenamente possible, no se les dé oficios de distracción" (*Constituciones*, p. 85), per la qual cosa era absolutament incompatible amb l'exercici de la procura. Tanmateix, en la legislació jerònima publicada l'any 1613 no s'estableix la durada d'aquesta formació. Però ja el 1621 les disposicions dels capítols generals ordenen que l'escola duri set anys comptats des de la vestidura de l'hàbit (*Constituciones y extravagantes de la orden de nuestro padre san Gerónimo, máximo doctor de la Iglesia*. Salamanca, 1716, p. 236). Queda clar, doncs, que en temps de redacció de la crònica es consideraven *de facto* com insuficients quatre anys d'escola i, per tant, no s'entenia que un frare pogués exercir la procura del convent tan sols amb aquesta antiguitat. En canvi, aquesta situació es podia donar al segle xv. Com en altres ocasions, el cronista s'adona de l'increment en la complexitat i exigència de la legislació jerònima al llarg del temps.

553. advertència del pare fra Benet Roseta molt bona y digna de observar, lo que no se fa gayre, *escrit al marge esquerre*. Y digna de observar, lo que no se fa gayre *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

554. ans *afegit a la interlínia*.

que yo la llegís, me mogué en mon enteniment, la rahó que y ha en ella, de que yo emprengué un treball com aquest, per a que-s posassen en memòria de aquí avant totes les coses més principals y dignas de notar que-s farían en cada trienni, per a que⁵⁵⁵ no s'oblidassen tant fàcilment, com diguí en lo pròlech d'est llibre.⁵⁵⁶

Però per més que ell u pregue y yo u supplique, dubte que se'n fassa res per lo que veem, que cada hu estima més sos gusts y entreteniments particulars que no lo bé comú; y no volen abaxar ni apocar sos gallarts enteniments en coses tant desgustades, podent fer estes y aquelles coses ab facilitat, puix ara de aquí avant no tenen que notar sinó las presents, que yo-ls certifique que si sabessen alguns los treballs que y ha aguts en esta casa per no tenir notícia de algunes scriptures y la contingència que ha tingut aquest monestir de perdre més de mil y sin-centes lliures en nostres dies per no trobar-les —però, gràcias al Senyor, trobarem-les—, manarían los pares priors ab major rigor que alguns tinguessen cuydado d'elles y de notar las diadas o jornadas, lo notari y lo demás que pertany en matèria de actes, contractes y avinenses, etcètera, y los matexos religiosos serien més diligents y cuydadosos en aquesta matèria. Però may nos movem ni posam remey al mal fins que-l tenim dintre casa. En fi, assò aprofitarà lo que porà, lo qual he dit ab ocasió que en aquest trienni avien fet un procurador molt jove, encara que molt diligent y cuydadós, que fonch lo pare fra Benet Rosseta.

Tornant al govern de aquest trienni, donà lo pare prior l'hàbit al pare fra Jaume Roqueta,⁵⁵⁷ que fonch hu dels frares essencials, no dich de nostra casa, però encara de tota la orde, axí en habilitats naturals com en virtuts y bondat, de qui-s fa memòria en lo Llibre dels Frares d'esta casa y en les cròniques de la orde. També donà lo hàbit a fra Bernardí Jaume y al pare fra Pere Benajam, també gran subiecte y gran sanct.

Una de las obras que féu lo pare prior en son temps, y la de més importància, fonch fer las⁵⁵⁸ rexes de fusta de la yglésia y capelles o, per millor dir, acabar de perfeccionar-las, perquè ya al temps del pare fra Jaume Tàpies se començaren, com ya-s digué allà (pàgina 201).⁵⁵⁹ Y axí, se troben molts gastos de fusta, dels poms posaren damunt de cada verga o bastó, les mans [p. 88] del mestre.

555. per a que, *al manuscrit* per a que-s.

556. Vegeu apartat introductori, p. 34.

557. Novicis, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

558. rexes de fusta en la yglésia, *escrit al marge dret*.

559. pàgina 69 *al manuscrit*.

També compraren per dit effecte algunas colors per pintar-las, en què se exercitaven alguns religiosos, particularment lo pare Miquel Stela, que no sols en axò, sinó en⁵⁶⁰ enquadernar llibres grans del chor y també en escriure'ls de lletra gòtica y gran, per lo qual també compraren molts pregamins, ferros per fogajar las pells y carbó. Estes rexes, ben espallades y rompudes, avem alcançades y vistes en nostres dies; y estigueren en la yglésia fins que lo pare fra Lorens Daviu, essent prior la primera vegada, las llevà y-n féu altres de ferro, com veurem en son lloch y temps.⁵⁶¹

També⁵⁶² pintaren en aquest trienni moltes claus del claustro de la manera que vuy ne veem algunes, que també fonch exercici dels religiosos d'esta casa, dexades las sinch claus del rey Cathòlich, que aquexes après se feren y no-s pogueren pintar aquest trienni. En aquest trienni també se féu la clau del claustro que manava la senyora Torres, àlias Màrgens, en son testament, de qui ya férem memòria en la pàgina 211.⁵⁶³ Altra⁵⁶⁴ clau del claustro féu misser Malet. Pens és una que està, ans de arribar al refetor,⁵⁶⁵ ab una mà pintada.⁵⁶⁶ Per la enfermeria compraren moltes capsas, que també pintaren de diverses colors; y encara vuy n'i ha algunes en la casa de les aygües, en què y tenen fonoll, anet, roses seques, etcètera. De València feren venir alguna obra, que no he pogut saber la quantitat, però importa molt poch. També⁵⁶⁷ se gastaren molts diners en fer un orgue, que deu aver molts anys que ya estarà consummit y acabat, perquè trobe se'n són fets moltes vegades en esta casa.

La⁵⁶⁸ obra en què gastà més lo pare prior fonch en continuar lo claustro, segons las despeses que-s troben, perquè compraren molts cantons de pedra de Montjuich; y-ls portava lo monestir ab carretes; y pagaren a un picapedrer de Girona deset lliures per quatre columnes ab ses bases y capitells de pedra de Gerona —dels quals gastos se col·legex que las obras que-s fèyan en casa éran en lo claustro—, en la qual obra se gastaren, sense la despesa del menjar y beure y altres

560. ocupacions dels religiosos, *escrit al marge esquerre*.

561. Vegeu plana 652.

562. claus del claustr[o] pintades, *escrit al marge esquerre*.

563. pàgina 76 *al manuscrit*.

564. clau del claustro, *escrit al marge esquerre*.

565. casa de les aygües per la enfermeria, *escrit al marge esquerre*.

566. A la galeria de ponent hi ha dos escuts en què, de gules, hi ha una mà d'argent (vegeu nota 522), que han estat atribuïts al llinatge Malet (Francisco de Asís FERRER-VIVES, *Heráldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*, p. 10).

567. orgue que feren, *escrit al marge esquerre*.

568. continuació de la obra del claustro, *escrit al marge esquerre*.

coses, sols del<s> jornals dels mossos y mans del mestre, més de cent sinquantia lliures.

Encara⁵⁶⁹ que s'feren estos gastos extraordinaris, no s'escusaven los ordinaris del menjar y vestir, que si assò falta, és fer no res; y axí, comprà tres o quatre blanquets, y altres tants burells y dues estameynes, que degué ser sufficient vestuari segons lo número dels religiosos. Per fer estas cosas y obras importants que avem dites, no era possible que y bastàs la renda ordinària; y axí, de força se avia de tenir alguna indústria y trassa en traure dinés [p. 89] de alguna part, o la casa avia de restar molt endeutada. Y perquè no vingués en aquest⁵⁷⁰ últim, feren algunes fornades de cals, rejola y teula en lo forn major, y en lo xiquet⁵⁷¹ ne feren altre de cals. Del guany de les cabres se'n tragué vuytanta-quatre lliures. Vi blanch, vermell, grech y vi cuyt se vené molta quantitat, per més de setanta lliures. Y estes quantitats ajudaren a les obres que féu lo pare prior, però no crech fossen bastantes per a pagar tants gastos, que si no fóra per lo llegat que dexà lo rey don Joan, com après veurem, no aguera tingut remey.

En⁵⁷² aquest temps se remataren alguns plets que tenia aquest convent. Lo primer fonch ab una sentència arbitral, que donaren misser Andreu Solzinas y misser Sebrià T., sobre una demanda que féu mossèn Riubragós, prevere, en los béns de mossèn Ramon Boyssó, dels quals era hereu lo monestir, com vérem ya en altra part (pàgina 224),⁵⁷³ per virtut de una donació que lo mossèn Boyssó li avia feta en temps que durava la guerra —y assò *causa tuitionis*—,⁵⁷⁴ declarant en dita sentència que la donació era nul·la e invàlida —la qual sentència fonch donada a 27 de octubre de 1481—, posant-li⁵⁷⁵ silenci perpètuu en dita causa.

Altres plets guanyà esta communitat acerca de la heretat de mossèn Barthomeu Coloma, que per fugir plets —que de ordinari, en la Audiència de Cathalunya són llarguíssims, plaga molt vella y quasi incurable— posaren aquest negoci en mans de un compromissari, que fonch lo matex misser Andreu Solzinas, lo qual sentencià y declarà

569. vestuari als frares, *escrit al marge esquerre*.

570. fornadas, *escrit al marge dret*.

571. venaduras, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

572. plet per los béns de mossèn Boyssó, *escrit al marge dret*.

573. pàgina 84 *al manuscrit*.

574. *Tuitionis* procedeix del llatí *tuitio*, o sigui, tuició, que significa empara, protecció, defensa.

575. sentència en favor del monestir dels béns de mossèn Coloma, *escrit al marge dret*.

que los marmessors de misser Gosset y son hereu, que tenien los béns de misser Pere Coloma, estaven obligats a pagar al monestir de Sanct Gerònim de la Murta dos-centes quoranta lliures, com se pagaren cent sinquanta en propietats y noranta en comptants. Fonch donada esta sentència a 23 de janer de 1482. Ya d'est negoci fiu memòria més llargament en lo trienni del pare fra Miquel Piquer (pàgina 215).⁵⁷⁶ Y en lo que pretenia mossèn Antoni Daguí en dita heretat, com a posseint lo benefici de *Corpore Christi*, del qual negoci també tractí en dita pàgina 215,⁵⁷⁷ se féu avinença y concòrdia ab ell, y li donaren vint lliures per tot lo que ell podia pretendre. Consta de assò en lo Llibre de les Despeses (foli 6) de l'any 1481.

De⁵⁷⁸ una dona, qui-s deya madona Miqueleta Ferriginal, fiu memòria en lo segon trienni del pare fra Jaume Planes (pàgina 180).⁵⁷⁹ La qual féu hereu lo monestir y tota la herència consistia en una botiga de una carniceria que estava al carrer de Sanct Pere, de la qual ne cobrava cad-any aquesta communitat sis lliures y dotze sous. Y·ls cobrà vint anys, que fonch des de l'any 1461 fins ara que corrian 1481, en lo qual any agueren los pares de tornar dita botiga al senyor directe d'ella, qui-s deya mossèn N. Çapila, y a mossèn Ros, cunyat [p. 90] seu, com a usufructuari, perquè tingueren en ella molts plets, y avien de pagar més censos que no·n rebien del lloguer y per altres inconvenients prou impertinents. Fonch pres aquest acte en poder de mossèn Joan Artigó, notari, a 14 de dezembre de l'any de 1481.

Un⁵⁸⁰ plet tingué aquest convent ab mossèn Dalmau de Queralt, senyor de Queralt, lo qual, ab la ocasió de tantas guerras que y agué los anys passats en Cathalunya, que no servexen sinó de inquietar y destorbar, en què no perseveren en son ser las cosas bonas, no pogué o no volgué pagar vuytanta lliures que feya de pensió cad-any a esta communitat. Y quant foren passades estes borrasques de guerra y malventura, demanaren-li pagàs las pensions caygudes, que vingueren a ser mil y sin-centes lliures, que a esta ocasió foren molt ben arribades. Però ell no·n fonch de parer. Y com acerca de aquest negoci y agués moltes demandes y respostes, tingueren per bé, a la fi, de posar-ho en mans de terçés.

Nomenà lo mossèn Dalmau de Queralt per sa part a mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona —y al convent no li estava mal,

576. pàgina 78 *al manuscrit*.

577. pàgina 78 *al manuscrit*.

578. carniceria restituyda, *escrit al marge dret*.

579. pàgina 55 *al manuscrit*.

580. plet ab mossèn Dalmau de Queralt, *escrit al marge esquerre*.

per ser tant devot d'est monestir-; y lo convent nomenà a mossèn Pere Caminayas, secretari del rey, los quals determinaren que tan solament pagàs tres-centes lliures, de la manera que compta lo pare fra Benet de Sanctjoan en lo Llibre de les Rebudes de 1481 (foli 70), que cert fonch cosa llastimosa per un pobre convent dexar-se perdre mil y dos-centes lliures —no sé si per no poder més o per altra causa. Però és de creure que los àrbitres degueren mirar assò ab molta sal y prudència y, per ventura, pensaren que més valia *algo que no nada*, que diu lo refrany castellà. Est acte de concòrdia⁵⁸¹ rebé lo matex mossèn Antoni Vinyes a {30}⁵⁸² de janer de 1481.

Un cavaller, qui-s deya mossèn Leonart de Vallseca, donà un càlser de plata sobredaurat⁵⁸³ y dues canadelles de plata, encara que diu ell que les canadelles donà mossèn Malla y⁵⁸⁴ que éran estades de mossèn Phelip Malla. Valia tot vint lliures y quinze sous y, per ser lo càlser ya vell, lo feren renovar. Y deu ser lo matex que-s trobe en lo Llibre de les Despeses, que diu que costà deset lliures quinze sous y que mossèn Palau⁵⁸⁵ ne restava a deure tres lliures, que ve molt bé ab lo compte, encara que mossèn Viastrosa ajudà a fer aquest càlser, que donà sinquanta reals per a que-s fes.

Un⁵⁸⁶ extraordinari tingué lo pare prior, que-l reviscolà algun poch en estas cosas del temporal, y fonch que quant morí lo rey don Joan segon de Aragó, y de qui ya tantes vegades avem feta memòria, per ser tant devot y affectionat d'esta casa, dexà en son testament a aquest [p. 91] monestir sinch mília sous, que són dos-centes sinquanta lliures, les quals no-s pogueren cobrar tantost que fonch mort, perquè morí en lo trienni passat del pare fra Benet Sanctjoan, en lo any de 1479.⁵⁸⁷ Però après se cobraren, en aquest trienni, en l'any de 1483, que vingué lo rey Cathòlich, don Ferrando, en Barcelona a tenir Corts; y volent cumplir, com a bon fill, lo testament del rey son pare, manà al tresorer se consignassen estes dos-centes sinquanta lliures sobre

581. concòrdia, *al manuscrit* conconcòrdia.

582. El dia de la concòrdia, en blanc al manuscrit, correspon al 30 del mes de gener de 1481 (AHPB, Antoni VINYES, *LVI manuale comune*, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 9r-11r).

583. càlser de plata donà mossèn Leonart Vallseca, *escrit al marge esquerre*.

584. canadelles de plata, *escrit al marge esquerre*.

585. El nom complet és Berenguer Palau, argenter, tal com apareix a la pàgina 150.

586. llegat del rey don Joan, *escrit al marge esquerre*.

587. No ha estat possible corroborar aquesta deixa perquè el testament de Joan II no fou localitzat en l'estudi més complet sobre els testaments dels comtes de Barcelona i reis d'Aragó (Antoni UDINA I ABELLÓ, *Els testaments dels comtes de Barcelona i dels reis d'Aragó: de Guifré Borrell a Joan II*. Barcelona: Fundació Noguera, 2001, p. 391).

una pensió del General de Cathalunya, y lo pare prior les cobrà totes en⁵⁸⁸ son temps.

Lo pare fra Miquel Stela, ans que fes professió en esta casa, féu son testament a 5 de juny de 1479, en poder de mossèn Fogassot, notari de Barcelona, y en ell dexà quinze lliures de renda y de propietat 340 lliures .. sous que servissen per fer les obres del monestir a coneguda del pare prior y diputats. Estes quinze lliures li feye lo tresorer de Rodes dels comanadors de Sanct Joan. Las pensions d'estos tres anys ya las rebé lo pare prior en son temps. Lo⁵⁸⁹ rey Cathòlich, don Ferrando, vingué en esta <casa> en temps del pare prior —fonch en l'any de 1481, a 17 de febrer—, encara que no-s sap que li fes merçè alguna particular. Però sí féu après, y molt senyaladas, com se dirà en son lloch y temps.

Estas⁵⁹⁰ cosas són las més importants que succehiren en los dos anys y nou mesos que fonch prior lo pare fra Joan Feliu, lo qual no acabà son trienni, perquè diuen que renuncià —y no sabem la causa. Lo qual és lo primer y lo darrer que ha fet cosa semblant, perquè no sabem que en 192 <anys> que està fundada esta casa, aja ningun prior renunciat, si no fonch lo pare fra Claramunt, per estar mal, que no se assentà sinó una vegada en la cadira del prior en tot un any, com se dirà a sa ocasió.⁵⁹¹ Axí que, abans que renunciàs son priorat, donà sos comptes cumplidament, com consta en los llibres, a ont se mostra que en son temps avia rebudes 2.862 lliures y⁵⁹² restava la casa endeutada en dos-centes sexanta-dues lliures. Y quant ell entrà en son offici, ne devia al peu de 800 lliures .. sous, per ont se veu que no la dexà mal medrada, particularment avent fetes tantes obres.

588. fra Miquel Stela dexà 15 lliures de renda, *escrit al marge dret*.

589. lo rey Cathòlich vingué a esta casa, *escrit al marge dret*.

590. renuncià lo pare prior, *escrit al marge dret*.

591. Fa referència a Artal de Claramunt, prior de Sant Jeroni de la Murtra entre 1572 i 1573 (vegeu pàgina 582).

592. casa endeutada, *escrit al marge dret*.

[p. 92] **Segon trienni del pare fra Benet Sanctjoan**⁵⁹³ [1483-1486]

Per aver renunciat, o voler renunciar, lo offici de prior lo pare fra Joan Feliu, vingueren los pares visitadors senyalats per lo capítol general que·s celebrà lo matex any de 1483 —éran lo pare fray Diego,⁵⁹⁴ prior de Frexdelval, y lo pare fra⁵⁹⁵ Vicent Valentí, prior de Sanct Geroni de Cotalba—, no sé si ab títol de confirmadors tant solament o si de tots junts. En lo Llibre de les Despeses no diu sinó que pagaren als pares visitadors, fray Diego de Frexdelval y fray Vicent Valentí, prior de Cotalba, per lo gasto del camí sis lliures deset sous y, com són coses tant antigues, no podem atinar cosa certa, sinó referir lo que diuen los llibres. Lo que és cert és que entraren en electió y feren prior al pare fra Benet Sanctjoan, qui era vicari y és esta la segona vegada que tingué aquest càrrech. Fonch confirmat a 14 de nohembre de 1483.

Després elegiren⁵⁹⁶ en vicari al pare fra Benet Rosseta, qui dexava de ser procurador y tindria en aquest punct alguns set anys de hàbit; y·l degueren fer mestre de novicis juntament, a ont començà⁵⁹⁷ a criar les plantes que diguí atràs. Y lo pare prior passat feren procurador. Caxers foren⁵⁹⁸ los pares fra Miquel Stela y fra Gabriel Andreu. No donà l'hàbit si no fonch a fra Nophre Berthomeu.

La primera cosa que féu lo pare prior en aquest trienni, com a persona molt religiosa y observant en lo fi principal e institut d'ella, fonch donar orde que los religiosos aprenguessen de cant, que segons presum, y avia gran falta d'ell; y per ço, llogà un⁵⁹⁹ mestre de cant o, per millor dir, perquè honrrem la art, posà en casa un mestre de cant, y sense lo menjar y beure li donava cada mes quinze sous. Y estigué

593. *Segueix* Catorse prior, des de 1483 a 1486, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1483 i 1486 *subratllats*.

594. Diego de Toledo (AGP, lligall 1790, *Libro de los actos...*, vol. 2 (1474-1515), f. 53r).

595. *Segueix* Valent *ratllat*.

596. Vicari lo pare fra Rosseta, *escrit al marge esquerre*.

597. procurador lo pare Feliu, *escrit al marge esquerre*.

598. Novici, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

599. Mestre de cant tingueren en casa, *escrit al marge esquerre*.

en ella sis mesos, temps competent y sobrat per a aprendre no sols cant pla, sinó cant de orga, si farà mitx estudi y tenen mediana disposició per a ell, que si no-n tenen sinó poca y falta de sentit, lo millor és dexar-se'n de bona hora perquè, encara que studien tota la vida, no-n sabran més pràcticament, encara que poria ser que tinguessen més de la speculativa —però aquesta fa molt poch al cars per nòstron intent y lo que pretén l'orde, que és alabar a Nostre Senyor de dia y de nit. Y no sabent cantar, cert no sé yo a l'exterior —dexem lo interior, que aquest és lo principal y lo que més demana Nostre Senyor— com poden cumplir ab ell.

A més de axò, si assò no-s sap medianament, és gran falta en lo comú; y en lloch de cantar, és reganyar; y no sols no⁶⁰⁰ provocam als altres a lloar y beneir a Déu, però donam-los ocasió de burlar-se de nosaltres, que no som curiosos en lo culto divino; [p. 93] y en los particulars és cosa de gran pesadumbre perquè, avent de passar per tots los officis de hebdomadari, cantor y versiculari,⁶⁰¹ y no saber lo que aquell offici demana y requereix, és anar de contínuo los genolls per terra; y donar ocasió de que-s burlen de nosaltres, y pena als prelats e inquietut de ànimo a nostres germans. Y axí, per llevar-se de estos inconvenients, lo pare prior donà lo orde que tinch dit.

Yo creuria que, després ensà que succehí assò, no és estat menester fer altra vegada aquesta diligència, perquè après ha proveït Nostre Senyor Déu de subiectes en esta casa que an sabut molt bé esta facultat y la an ensenyada uns als altres com a bons germans; y poria ser que, des de llavors fins a nòstron temps, se practica una costuma, que encara que no està escrita, totavia la tenim per traditió: y és que, en acabant de dir nona, tenen una hora poch més o manco de exercici de cantar, axí cant pla com cant de orgue, per als qui tenen aptitut per a ell. Y si assò se continua, no vindrem al que vingueren en esta hera, que un seglar agué de venir en casa per a mostrar de cant; y quant gran inconvenient sia assò, cada hu ho pot considerar, y no y ha per a que dir-lo⁶⁰² assí.⁶⁰³

600. no *afegit a la interlúnia*.

601. L'hebdomadari, el cantor i el versiculari són càrrecs solistes de l'ofici de les hores canòniques en un monestir.

602. dir-lo, *al manuscrit* dir-los.

603. Com s'ha comentat a l'estudi introductori, cal tenir present que l'autor fou corrector de cant de la comunitat.

A⁶⁰⁴ la sagristia féu un pàlit y dues dalmàtiques de domàs vert, de què encara vuy en dia nos ne servim en los diumenges *infra annum*,⁶⁰⁵ que no foren de poch gasto. Les⁶⁰⁶ obres, que ya avia dies que estaven començades, procurà lo pare prior que-s continuassen ab molta pressa, y particularment algunes claus del claustr<r>o que no estaven acabades; y també les féu pintar als matexos religiosos que se exercitaven en assò. Y⁶⁰⁷ també pintaren en aquesta ocasió la clau del capítol.

Lo que se acabà de tot punt fonch lo refetor, com consta de les cindries y del mestre que les posà; y com pintaren les claus d'ell; y que compraren algunes colors per esta causa; y de que feren les voltes y les taules en què menjen los religiosos, que són de las que vuy usam, en la qual obra se gastà molt diner, axí en pedras que-s trencaven en Monjuïc, a ont y avia mossos per axò, com en carretejar-la de allí fins al monastir, en lo qual tenían també molts picapedrés, mestres de cases y fusters, com consta de les soldades que-ls pagaven. Sols en les mans de pintar las claus del claustro, capítol y refetor no y agué gastos, perquè lo pare fra Gabriel Andreu se exercitava en axò y u féu quasi tot, comprant-li la communitat tot lo que era menester per axò.

Algunes⁶⁰⁸ despeses se troben que-s feren per una capella de la Verge Maria. No sé si fonch per una que y avia dins del claustro, que estava davant la porta de la iglésia, y deye's la Verge Maria dels Àngels; y s'és desfeta en nòstron temps, perquè tapava la vista del sortidor y molta part del jardí del claustro, que no-s podia veure des de la porta de la yglésia; y vuy està aquell retaule⁶⁰⁹ en lo corredor de la enfermeria.⁶¹⁰ En lo trienni passat se avia començat un orgue y per a buydar la canonada d'ell se compraren moltes lliures de estany y plom. Les⁶¹¹ rexes de la iglésia no estaven acabades de pintar y, per dit effecte, se compraren moltes colors. [p. 94] Compraren-se⁶¹² molts pals y bigues per a concertar lo parral, que era llarguíssim y arribava fins al çafareix de ont ix la font que va a la cuyna, y vuy a penas y

604. pàlit y dalmàtiga[s], *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

605. Els diumenges *infra annum* corresponen al del temps ordinari del calendari litúrgic, o sigui, el comprès entre la Pentecosta i l'Advent, d'una banda, i entre l'Epifania i l'inici de la Quaresma, de l'altra (José ALDABAL, *Vocabulario básico de liturgia*. Barcelona: Centre de Pastoral Litúrgica, 1996, p. 391).

606. continuació de obras, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

607. Refató, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

608. Capella de Nostra Senyora dels Àngels, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

609. Orga, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

610. Segueix ja és fora afegit a la interlínia, *escrit per una mà diferent de la de l'autor.*

611. rexas de la iglésia, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

612. Parral, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

ha cosa d'ell. També adobaren lo çafareix, que no he pogut saber qual dels dos que tenim en casa.

Estas obras, que éran tantes y de tanta importàntia y cost, clara cosa <és> que lo pare prior no las podia fer sols de la renda que tenia la casa y, per ço, se valgué de algunes granjerias y, axí, féu dues⁶¹³ fornades de cals, que si acàs no és menester per a casa, és molt bona ganàntia, particularment per a qui no ha de comprar la llenya per a còurer-la y la té ja en casa, com moltes vegades se és experimentat. Continuaren⁶¹⁴ y perseveraren en tenir cabres, com avia ya molts triennis; y se'n tragué més profit que no faria vuy en nostres dies, per les rahons que-s diran en altra ocasió. Veneren⁶¹⁵ molta quantitat de vi, com en los altres anys detràs, que las vinyas que plantà lo pare fra Jaume Planes en lo seu primer trienni llevaven molt en aquest temps.

Compraren⁶¹⁶ un matxo, que tenia ya set anys, per vint-y-sis lliures; y una mula, per deu lliures. Sense lo camí que féu per anar a capítol general ab lo companyó, que fonch lo pare fra Gabriel Andreu, ne féu un altre lo pare prior fins a Çaragoça y a Sanct Barthomeu de Lupiana per tractar algun negoci de importàntia ab nostre pare general. Y encara que los llibres no diuen lo negoci, però suspites y agué que fonch perquè lo rey Cathòlich, don Ferrando, volia donar a la orde lo monestir de Sancta Engràtia, que ell volia edificar, com après tingué effecte.

No s'oblidà lo pare prior, encara que tenia tantes obres y gastos, de fer vestuari als religiosos⁶¹⁷ —que no és rahó falte lo necessari per obres voluntàries—; y per ço, comprà tres burells y altres tants⁶¹⁸ blanquets y estamenyes. Una cosa féu, entre les demés dignes de notar, lo dit pare prior, que quità y lluhí un censal que feya aquest convent molts anys avia a mossèn Bernat Casaldòfol, especier, lo qual era per rahó de sinquanta lliures que lo convent li devia de medicines que li avien preses; y per no poder-les-hi pagar de contants, crearen aqueix censal de sinquanta sous. Y pagaren esta pensió molts anys al dit mossèn Bernat Casaldòfol y, après de sa mort, a son fill, qui també se deya Bernat Casaldòfol, que fonch metge y après se féu cavaller, que fonch molt devot y benefactor d'esta casa, com veurem en son temps.

613. Fornades de cals, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

614. Cabres, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

615. venaduras de vi, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

616. macho y mula, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

617. Vestuari, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

618. lluçió de un censal, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

De alguns plets tingueren aquest trienni he trobada una notícia, encara que confusa, de què⁶¹⁹ no sé los fonaments d'ells ni de què era la qüestió. Però ells degueren ser de poca importàntia y, per ço, me contaré sols de nomenar los adversants y contraris del monestir, que foren tres: mossèn Salvador Valls; en Gibert, taverner —d'est se pot pensar que lo letigi s[e]ria⁶²⁰ sobre algun vi li veneren—; lo tercer se deya Pere Veurer, que defensava una causa y plet —que no sé sobre què era la matèria— com a procurador de sa muller.

[p. 95] Los extraordinaris y ventures que tingué lo pare prior en aquest trienni foren molt poques,⁶²¹ perquè si no fonch la sepultura de mossèn Beuda, cavaller, de què donaren per charitat deu lliures; y altre de una dona que s deya Canals, de què també donaren deu lliures; y de la vehina na Nadala, que tot fonch misèria, no cobrà cosa de importància. De la herència⁶²² del pare fra Vich restava encara a cobrar un deute de setze lliures, y ara les cobrà lo pare prior en son temps. Però tots estos extraordinaris junts no arribaren a ser sinquanta lliures.

Poria assí dubtar algun curiós y dir: si la renda era tant poca, com se veu en los llevadors d'ella en los llibres de la caixa, y lo pare prior no tingué rebudes de charitats y extraordinaris, com ara nos dexam de dir-ho, de què s feren tantes obres? Al qual dubte responch que és veritat que de sola la renda de casa no podia lo pare prior emprendre tals obras per ser tant poca, ni tenia remey de las venturas. Però dich que fonch en alguna manera providència de Déu, Nostre Senyor, que en tot lo temps que duraren las guerras de Cathalunya, no poguessen cobrar las pensions que feya lo General a esta communitat, que per ventura se⁶²³ foren gastades en la provisió ordinària de casa; y entretant que no s podían cobrar, los prelats y los procuradors se donaren brasa per altre camí o, per millor dir, Nostre Senyor los provehi⁶²⁴ de altra manera; y mentre duraven estes guerras civils, vingueren a créxer estes pensions,⁶²⁵ de manera que devia lo General a esta communitat vuyt-centes trenta-y-sinch lliures, y ja les devia lo trienni passat. Y perquè

619. Plets, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

620. Una taca impedeix la identificació de la segona lletra.

621. sepultures de mossèn Beuda, de na Canals y Nadala, escrit al marge dret.

622. de fra Vich, alguns béns, escrit al marge dret.

623. se repetit al manuscrit.

624. pressions degudes del General de 835 lliures, escrit al marge dret.

625. A partir d'aquesta línia fins al final del paràgraf, les línies s'escurcen de manera consecutiva. Com que es mantenen centrades, fa l'efecte d'un triangle invertit.

lo pare prior, fra Benet Sanctjoan, ne cobrà molta part en aquest son trienni, ab més facilitat pogué proseguir las obras que avem dites.

Y axí, en estes y altres coses semblants exercità lo talent que Nostre Senyor li avia comunicat de govern y regiment; y axí, acabà son trienni ab contento de tots y a glòria de Déu, Nostre Senyor.

[p. 96] **Tercer trienni del pare fra Benet Sanctjoan**⁶²⁶ [1486-1489]

Fonch tant diligent nostre pare general en donar los poders als pares confirmadors, y ells tant sol·lícits y cuydadosos en venir a confirmar la futura electió d'esta casa, que no estigué ella sens prelat sinó tres dies. Bé crech yo que los electors no-s detingueren en donar moltes voltes, segons la satisfactió que tots tenían del pare fra Benet de Sanctjoan, per aver governada esta casa dos triennis; y axí, sens molta contradictió, fonch elegit en prior, ya tercera vegada. Fonch la confirmació a 18 de nohembre de 1486. No he pogut saber dels confirmadors qui foren, sinó de l'hu, qui-s deya fra Joan Say, y entench fonch primerament profés d'esta casa; y en ella fonch procurador molts anys, y après vicari, y últimament prior, al qual desterraren en la visita, com diguérem en son trienni (pàgina 196);⁶²⁷ y après honrraren en aquest y semblants officis, com allí està scrit més copiosament.⁶²⁸

Però tornant a nostra casa y al concert d'ella, après de confirmat lo⁶²⁹ pare prior, elegiren en vicari lo matex del trienni passat, lo pare fra Benet Rosseta; en procurador,⁶³⁰ lo matex pare fra Joan Feliu del trienni passat. Caxers foren los pares fra Francesch Vich y fra Gerònim Pou. Però no perseverà aquest concert de casa tot lo trienni, perquè fonch Nostre Senyor servit de portar-se'n a la benaventurança eterna al bon pare y observant religiós lo⁶³¹ pare vicari, fra Benet Rosseta, de qui deya aquell altre sanct pare fra Jaume Roqueta grans alabanças y llahors, gloriand-se de ser-li estat dexeble, y a qui avia procurat imitar tot lo possible.

Morí lo dit pare vicari a la fi de febrer de 1488, segons se pot col·legir dels llibres, poch més de quinze mesos que era prior lo pare fra

626. *Segueix que fou en lo any 1486 fins a 1489, y fou lo 15 prior, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1486 i 1489 subratllats.*

627. *pàgina 66 al manuscrit.*

628. *Vegeu nota 372.*

629. *Vicari lo pare fra Roseta, escrit al marge esquerre.*

630. *procurador fra Joan Feliu, escrit al marge esquerre.*

631. *mort del pare vicari, escrit al marge esquerre.*

Benet Sanctjoan en aquest trienni. Visqué lo pare fra Benet⁶³² Rosseta en la religió sols deu anys, per mort del qual elegiren al pare procurador, fra Joan Feliu, après de ser estat quatre voltes procurador y una prior, com ya avem vist; y en son⁶³³ lloch elegiren en procurador al pare fra Francesch Vich; y en caxers, al pare fra Pere Benajam y fra Gerònim Pou. Feren-se estes elections a 4 de mars de 1488.⁶³⁴

Donà⁶³⁵ l'hàbit lo pare prior en aquest trienni al pare fra Jaume Gerònim, a fra Salvi Tordera, a fra Joan Baptista y al pare fra Galceran Augustí de Gualbes, que fonch una columna de la religió, com se diu en les chròniques de l'orde, que cert en assò fonch venturosíssim lo pare prior, que-l donà a molts religiosos en lo primer trienni, y aquest terçer y en lo quart, y a persones importants.

Lo principal que féu lo pare prior, y en què més se esmerà, fonch en conservar la casa en pau y quietut de la manera que avia fet altres triennis, que si assò no y ha, tot lo demás és de poch⁶³⁶ momento y par que tot va per terra. Continuà las obras del claustro, axí de baix com de l'alt, fent la taulada davant del chor, en què gastà molta cosa, comprant bigues, canals y altres [p. 97] materials⁶³⁷ per al propòsit. Féu las voltas de la cuyna gran y de què-ns servim al dia de vuy.⁶³⁸ Davant del chor féu una font, o a manera de un sortidor postís, per a que, exint del chor en acabant les gràtias o la nona, se rentassen allí les mans los religiosos, tenint també junt a la porta del chor un exugamà. Lo qual, tot, avem encara nosaltres alcançat en nostros dies; però après o llevaren de allí per certes consideracions, y una entre elles que gastava la clau debax del claustro a ont estava la dita font o sortidor.

Comprà⁶³⁹ certa quantitat de roure de Flandes per fer lo faristol del chor. No sé yo si-s féu aquest trienni. A las rexas de la yglésia faltaven no sé quines mollures y entretalladures⁶⁴⁰ per a que estiguessen ab més perfectió, que lo pare prior féu fer. Volgué⁶⁴¹ fer un sortidor

632. Vicari lo pare fra Feliu, *escrit al marge esquerre*.

633. procurador fra Francesch Vich, *escrit al marge esquerre*.

634. El prior i el capítol conventual podien elegir el vicari i altres oficials sense la presència de confirmadors de l'orde, tal com es pot deduir de la constitució dinovena. Tanmateix, els càrrecs cessaven quan es confirmava l'elecció del nou prior (*Constituciones*, p. 44-45). Aleshores, amb la presència dels confirmadors de l'elecció prioral, es procedia a l'elecció dels oficials.

635. Novicis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

636. taulada damunt del chor, *escrit al marge esquerre*.

637. voltas de la cuyna, *escrit al marge dret*.

638. font davant del chor, *escrit al marge dret*.

639. faristol del chor, *escrit al marge dret*.

640. rexas de la iglésia, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

641. sortidor del mitx del claustr[ro], *escrit al marge dret. La darrera paraula queda incompleta per arribar al final del marge de la plana del manuscrit*.

enmitx del claustro que fos gentil y graciós, y per aquest intent féu picar y portar moltes pedres de la montanya de Montjuich de Barcelona. Però no s'acabà de fer fins al segon trienni del pare fra Augustí de Gualbes, com se veurà⁶⁴² allà (pàgina 277).⁶⁴³ En la sagristia féu uns vestiments blanchs, perquè-s trobe que compraren algunes quantitats de fil de or⁶⁴⁴ y sedes de diverses colors per a ells. No sé si estan ya acabats de consumir. Féu⁶⁴⁵ una fornada de cals y obra y no s'oblidà del vestuari ordinari, perquè comprà⁶⁴⁶ dues estamenyes, un blanquet y burells —però yo entench no seria cumplidament.

Tampoch no tingué en aquest trienni moltes ventures, com en l'altre, perquè⁶⁴⁷ si no fonch misser Albanell, que féu una clau del claustro⁶⁴⁸ y donà per ella trenta-sinch lliures, no sabem que altre devot li aja ajudat en cosa alguna. Veritat és que⁶⁴⁹ y agué en son temps dues o tres sepultures, de què se'n tragué molt poch profit, si no fonch la de mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona, que morí la vigília de la Verge Maria de Agost de l'any 1489. Lo qual soterraren en lo carner dels religiosos d'est convent y donaren de charitat, per la sepultura y misses se digueren per ell, divuyt⁶⁵⁰ lliures.

Fonch aquest mossèn Vinyes molt devot d'esta casa, al qual, per ser-ho tant, no sols d'esta, sinó de tota la orde, regalaven tot lo que bonament podían y no-s feya cosa de importància en què ell no y tingués les mans. Y feye-u ell ab tanta gana y voluntat, que sa fama y opinió de devot de la orde se estené per tota ella; y quant venien visitadors, lo anaven a visitar com a benefactor molt particular; y li feyen gràtias de la bona voluntat y affectió tenia a la orde. Y per merèxer-o ell y demanar-ho ab gran devoció, li agueren de la orde una participatió o germandat dels beneficis spirituals, [p. 98] la qual concedí nostre pare general y los pares diffinidors qui llavors éran de molt bona gana y voluntat.

642. torn blanch, *escrit al marge dret*.

643. pàgina 121 *al manuscrit*.

644. *Segueix y diverses colors colors encerclat per un traç discontinu*.

645. fornadas de cals y obra, *escrit al marge dret*.

646. vestuari, *escrit al marge dret*.

647. clau del claustro de misser Albanell, *escrit al marge dret*.

648. No hi ha dubte que correspon a l'escut que representa una àguila d'or sobre fons de gules i que està situat a la part central de la galeria de tramuntana, ja que l'àguila és el símbol heràldic dels Albanell (Martí de RIQUEUR, *Heràldica catalana*. Barcelona: Edicions dels Quaderns Crema, 1983, vol. 1, p. 239). Discrepem, per tant, d'Antoni POYO I CREIXENTÍ, *Heràldica i llinatges a Sant Jeroni de la Murtra*, p. 93 que en lloc d'una àguila hi veu un griu, per la qual cosa identifica l'escut amb els Desbrull, llinatge del qual no consta cap membre que fos benefactor de Sant Jeroni de la Murtra.

649. sepultura de mossèn Antoni Vinyes, notari de Barcelona, *escrit al marge dret*.

650. mossèn Vinyes, molt devot d'esta casa, *escrit al marge dret*.

També⁶⁵¹ aquest convent volgué mostrar-se-li molt agraït per los beneficis avia rebut, del dit mossèn Vinyes, perquè avia més de trenta anys que ell rebia los actes y scriptures d'esta casa; y en los negocis temporals, no sols ab son consell, sinó ab sa persona, ajudava molt y s'i descalsava molt de veres, com se acostuma dir. A més de axò, avia ajudat a fer la capella del Crucifixi y fonch ell la causa principal per què-s fes, com vérem en la pàgina 144.⁶⁵²

Lo pare fra Reginalt Ende, essent prior, de consentiment de son capítol instituhí una missa quotidiana celebradora per a sempre en dita capella del Crucifixi per lo⁶⁵³ dit mossèn Antoni Vinyes, sa muller, pare y mare,⁶⁵⁴ etcètera. Fonch-ne rebut acte de assò per mossèn Francesch de Moles, notari de Barcelona, en lo nostre capítol a 27 de juliol 1457, trenta-dos anys abans de sa mort. Tingueren ull aquells pares en fer una cosa com aquesta no sols per rahó de agraïment de les bones obres tenia rebudes aquest convent d'ell, sinó també per la esperança que tenien, per aver-lo-y oyt a dir moltes voltes, a ell matex, que volia dexar hereu lo monestir de tots sos béns, que segons fama, estava molt rich, y si perseverara en son bon propòsit, no fóra demasiada la càrrega que se avia posada lo matex convent damunt las espalles.

Però com ell morí en aquest de 1489 y no dexà sinó dos-centes lliures de propietat y deu lliures de renda y de pensió cad-any, com consta de son testament y en lo Llibre dels Anniversaris (foli 30) —les quals deu lliures manà que fossen empleades⁶⁵⁵ en acabar los quatre cantons del claustro,⁶⁵⁶ que ell en vida avia començats, en què estan esculpides ses armes, que són uns pàmpols ab uns rayms, que significa vinyes; y acabats aquells, en altres obres del monestir—, determinà lo convent, ab consell de persones doctes y temerosas de Déu, que dexassen de celebrar aquella missa quotidiana, attenant que la avien dita quoranta anys passats de vida sua, que fonch llarguíssima, com se veu en los actes que rebé en esta casa y altres negocis que passaren per ses mans.⁶⁵⁷

651. *Segueix p ratllat.*

652. *pàgina 24 al manuscrit.*

653. Fundació de una missa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

654. Els pares d'Antoni Vinyes foren Cristòfor Vinyes i Tecla. Tingué per mullers Marquesa i Paula (Jordi GÜNZBERG i MOLL, "Antoni Vinyes: notari, ambaixador i polític (Barcelona-Nàpols: 1424-1488)", *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 378).

655. Los quatre cantons del claustro féu mossèn Vinyes, *escrit al marge esquerre.*

656. *Segueix en raillat.*

657. Vegeu l'estudi del testament d'Antoni Vinyes, amb dades que concorden amb les donades pel cronista (Jordi GÜNZBERG i MOLL, "Antoni Vinyes: notari, ambaixador i

Aprés, acerca de aquest negoci, per remordiments de consciència que teníen alguns, tornaren a tenir consultes, y manaments de visites no faltaren, com més llargament està continuat en lo Llibre dels Anniversaris y Misses (foli 30) y en lo Capbreu Vell (foli 173), de mà del pare fra Augustí Gualbes.⁶⁵⁸ Tots estos escrúpols y manaments se foren excusats si aquells bons pares no fossen estats tant voluntaris en concedir-li la missa quotidiana o si ell perseverara en son propòsit de dexar tots sos béns al nostre monestir. Però com mudà parer, tot o dexà a l'Hospital General de Barcelona, excepte⁶⁵⁹ alguns llegats.

Y entre-ls demés, dexà y manà que l'Hospital de Barcelona sia obligat cad-any de donar un ciri de cera blanca a nostre monestir de pes de sinch lliures; y que servís lo Dijous [p. 99] y Divendres Sanct a la lluminària del sanctíssim sagrament quant està en lo moniment; y après servesca a la capella del Crucifixi; y que l'ensenguen al temps que consagra lo sacerdot fins aja alçat lo càlix, y assò en totes les misses privades que-s diuen en dita capella, com vuy en dia lloablement se guarda.

En⁶⁶⁰ lo matex exercici de pintar les claus de<l> claustro se ocupaven en aquest trienni alguns religiosos, com feren en altres, com consta de las colors compraven per aquest effecte. No dexà medi de intentar lo pare prior, que bona y llicítament podia usar, per augmentar los béns d'esta communitat y passar avant les obres que estaven començades. Tenien cabres, del profit de les quals ne tragué al peu de sinquanta lliures. Però del que tingué⁶⁶¹ més ganància fonch de vi, que vené de tota manera —blanch, vermell, grech y vi cuyt—,⁶⁶² que passaven més de cent sexanta lliures. Y ab tot axò, no dexà, per més vi que tingués, de plantar un tros de vinya, com se inferex clarament del<s> gastos. Una⁶⁶³ indústria tingué que ya la tingué altre prior abans, que perquè se venés lo vi ab millor commoditat y'n traguessen més, tenia taverna parada en Barcelona, y allí un quídam venia lo vi y donaven-li un tant per càrrega.

polític (Barcelona-Nàpols: 1424-1488)", p. 384-387). L'escut d'aquest notari es conserva a les mènsules dels arcs de les quatre cantonades del claustre de Sant Jeroni de la Murtra.

658. L'any 1506, a petició dels visitadors, el prior Galceran Agustí de Gualbes va realitzar una consulta al bisbe de Bona, el franciscà mestre Serra, sobre les obligacions espirituals de la comunitat respecte a Antoni Vinyes. El dictamen, que fou acceptat posteriorment pel capítol conventual, considerava que no estaven obligats a dir-li la missa quotidiana, però sí els sis aniversaris anuals (ACA, MH, vol. 3833, f. 173r-173v).

659. ciri de cera blanca dexà mossèn Antoni Vinyes, *escrit al marge esquerre*.

660. pintaven les claus del claustro major, *escrit al marge dret*.

661. venaduras, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

662. plantada de vinya, *escrit al marge dret*.

663. taverna en Barcelona, *escrit al marge dret*.

Un camí se troba que féu a Çaragoça per a anar a parlar al rey Cathòlich, que estava allí, y no seria sinó per causa molt justificada, perquè no era molt andariego —però no sé per a què. Quant⁶⁶⁴ anà a capítol general, donà queixa dels pares visitadors que avien demanat més del que·ls⁶⁶⁵ estava tatxat per son camí, y que may altres visitadors avien demanat tant. Y ell ho entaulà de manera que lo diffinitori condempnà al pare fra Pedro de Truxillo, que fonch lo visitador de la Corona y era prior de Talavera,⁶⁶⁶ que tornàs tres ducats cathalans, dels quals se féu entrada en lo Llibre de la Caxa; y lo matex se féu en Vall d'Ebron, com consta de la matexa partida. Portava lo pare visitador, sense lo visitador de València, altre companyó de Castella que devia ser de son gust, y volia que li pagassen lo gasto del camí. Però agué ni de burlats, que no volgué la orde que estas pobres cases paguassen lo passex de qui no tenían obligació.

Estes y majors coses féu lo pare prior, que d'elles no tenim notícia, per lo qual restà molt content y satisfet aquest; y ell acabà son trienni com un servent de Déu.

664. Quexa del (deli *al manuscrit*) visitador acerca del gasto, *escrit al marge dret*.

665. *Segueix est ratllat*.

666. Santa Catalina de Talavera de la Reina (Toledo).

[p. 100] **Quart trienni del pare fra Benet Sanctjoan**⁶⁶⁷ {1489-1491}

No y agué molta contradicció ni dificultat en la electió que·s féu en esta casa, després que acabà lo terçer trienni lo pare fra Benet Sanctjoan, perquè tantost en entrar en electió los fills d'esta communitat, lo tragneren prior, encara que no he pogut saber lo dia que·l confirmaren ni qui fonch lo companyó del pare fra Francesch Miró, prior de Sanct Gerònim de Cotalba, qui⁶⁶⁸ vingué⁶⁶⁹ a confirmar —però pens que degué ser algun pare de Sanct Gerònim de Vall d'Ebron.⁶⁷⁰ Fonch ya esta la quarta vegada que lo pare fra Benet Sanctjoan fonch prior d'esta casa y donaren-li los matexos oficials que tenia lo trienni passat, que rahó era perseverassen en ells, puix tant conformes estaven en voluntat y en gana de augmentar esta communitat en los béns spirituals y temporals.

Però⁶⁷¹ no fonch Nostre Senyor servit que duràs assò molt temps, perquè vingué en Cathalunya una peste cruelíssima y entrà en esta casa; y fonch-o tant per ella y féu tant gran estrago, de manera que matà a sis frares y a un donat. Era aquesta plaga en l'any de 1490,⁶⁷² com ho diu lo matex pare prior en una carta cuenta del Llibre de les Despeses (foli 213). Y entre·ls demás que moriren fonch lo pare procurador, fra Francesch Vich, que morí lo dia dels Morts, a 2 de nohembre, a sis hores de la tarda, per lo qual y per la maleltia del pare prior, com ell matex diu, no elegiren tant prest procurador y·s differí fins lo dia del<s> Innocents, en què fonch elegit lo pare fra Jaume Negrell, religiós ya ancià y antich, que tenia més de trenta anys de hàbit, lo qual exercità

667. *Segueix* des de 1489 a 1491. Y fou lo 16 prior, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1489, 1491 i 16 *subratllats*.

668. *Segueix* v *ratllat*.

669. *vingué afegit a la interlínia*.

670. Vall d'Ebron, *al manuscrit* Vall d'Ebron.

671. *pesta cruelíssima*, y moriren sis religiosos y un donat en 1490, *escrit al marge esquerre*. Y moriren sis religiosos y un donat en 1490 *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

672. Se sap que la glànola afectà la capital catalana entre novembre de 1489 i setembre de l'any següent (Manuel CAMPS I CLEMENTE i Manuel CAMPS I SURROCA, *La pesta del segle xv a Catalunya*, p. 282).

aquest ofici tot lo temps que u fou lo⁶⁷³ pare prior. Donà l'hàbit de la sancta religió a fra Gabriel Plans, a fra Francesch Mayà y a fra Joan Benet del Tello. Aquest últim devia ser castellà, etcètera.

Per aver permès Nostre Senyor Déu que vinguessen los treballs tant grans de pestilència que poch ha me dex de dir —que de ordinari per als bons y justs són de gran profit, axí en la esmena de ses misèries y en renovar los bons propòsits, com en ésser més fervorosos en lo que toca al⁶⁷⁴ servici de Nostre Senyor—, determinaren aquells bons religiosos de edificar una capella de Sanct Sebastià,⁶⁷⁵ lo qual executaren tantost y reisqué admirablement, de la manera que vuy encara està en son ser, encara que algunes persones devotes y ajudaren —però fonch cosa poca. De⁶⁷⁶ assí també resultà que prometeren que cada dia farían commemoratió del gloriós màrtir sanct Sebastià, com fins vuy se guarda lloablement, que après de matines se fan tres commemorations: la primera del gloriós sanct Sebastià, per esta prometensa; la 2ª per lo fundador; com ell manà en les condicions ab què fundà aquest monestir; y la 3^a de sanct Ivo, que après se posà [p. 101] per ocasió de un plet, com veurem per avant.⁶⁷⁷

Però tornant a la devoció de sanct Sebastià, de ont érem exits per ocasió de les altres col·lectes, després ensà ha perseverat aquest convent en ella; y cada any, lo dia de la sua festa fa professó y diu la missa major en la dita capella. Y ha rebut est convent, per intercessió del benaventurat sanct, moltes merçès en semblants treballs, y particularment podem nosaltres afirmar-ne una molt senyalada que succehí en nostros temps, que fonch en l'any de 1589 y 1590, cent anys justs

673. Novicis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

674. capella de Sanct Sebastià, *escrit al marge esquerre*.

675. Aquesta capella estava situada a un costat de la galeria sud del claustre, poc abans d'arribar a l'església conventual (Carles Díaz Martí, "Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI", p. 30). Actualment en aquest espai hi ha un escala que permet accedir a l'Obra Nova des del claustre, mentre que l'actual capella de Sant Sebastià està a l'Obra Nova, on hi fou construïda l'any 1855 (Jaume Aymar i Ragolta, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 52). Al Museu de Badalona es conserva la predel·la del retaule dedicat a sant Sebastià procedent de la capella homònima de la Murtra (Joan Rosàs, "Edat mitjana", a Joan Villarroja (dir.), *Història de Badalona*. Badalona: Museu de Badalona, 1999, p. 78). S'ha fet la hipòtesi que aquest retaule és obra del pintor gòtic Miquel Nadal (Elena Toló i López, "El pintor Miquel Nadal i el retaule de sant Sebastià procedent del monestir de Sant Jeroni de la Murtra", *Carrer dels Arbres*, 17 (2006), p. 69-80), la qual cosa és incoherent amb la data que dóna el cronista sobre l'edificació de la capella, pels volts de 1490, ja que el pintor va morir el 1457, més de trenta anys abans.

676. commemoratió de sanct Sebastià, del fundador y de sanct Yvo, *escrit al marge esquerre*.

677. Vegeu p. 275.

y cabals después de la hystòria que anam contant: y és que també y agué pestilència en molta part de Cathalunya, particularment en Barcelona y en tots estos llochs circumvehins; y a l'antorn del monestir, com Sanct Andreu, Badalona, y en la Pallaresa se encontraren alguns; y algú vingué a oyr missa a nostra yglésia que ya estava enconrat. Y fonch Nostre Senyor servit, per sa infinita misericòrdia y per intercessió del gloriós sanct Sebastià, a qui cada dia nos encomanàvem, que no sols en esta casa no entrà, però ni en Rexach, estant Moncada y tots aquells llochs pestiferats; ni en Thous, que també tenia tots los circumvehins que-s cremaven de pesta, com Igualada y Jorba; ni en cosa que tocàs a esta casa féu dany ningú ni tocà la infectió, de ont se veu la obligació té aquest convent de perseverar en la devoció del benaventurat sanct Sebastià, puix tantas merçès reb per sa intercessió y mèrits, etcètera.

Sense⁶⁷⁸ esta obra y capella de Sanct Sebastià, procurà lo pare prior se continuàs la del claustro, que tants anys avia que treballaven en ella, que cert me espanta la constància tingué en assò, particularment sabent lo gasto que-s feya, perquè tenían en Montjuïch qui tallava la pedra; y en Barcelona, qui la desbastava; y assí, en casa, qui la picava; y partida y ha que pagà dos-centes y trenta carretades de pedra, sense moltes altres de menor quantitat. Y més me admira veure la poca⁶⁷⁹ renda y manco devots y benefactors qui ajudassen en assò, que si no fonch lo rey Cathòlich, don Ferrando, qui manà donar dos-centes lliures per fer les sinch claus del claustro, qui estan ab ses armes,⁶⁸⁰ y d'estes do-centes lliures no-n rebé lo pare prior en son temps sinó quaranta-dues lliures, no tingué persona qui li ajudàs ni afavorís en esta obra, de ont se pot inferir que assò més era providència del çel que de la terra, etcètera.

No⁶⁸¹ fonch de manco cost altra cosa que-s feya, y era molt necessària, que era scriure los llibres grans del chor per cantar y rezar, comprant moltes dotzenes de pregamins, axí de Montblanch com de altres parts, a ont anava a comprar-los lo pare fra Gabriel Andreu, qui⁶⁸² li succehí en lo priorat —y fonch hu dels profitosos frares de

678. obra del claustro, *escrit al marge dret*.

679. Rey Cathòlich féu fer sinch claus en lo claustro major, *escrit al marge dret*. A la part interior, nota, *escrit per una mà diferent de la de l'autor per remarcar la importància de l'anotació*.

680. Són les cinc claus de volta que hi ha a la galeria de ponent del claustre de Sant Jeroni de la Murtra, on també hi ha dos bustos amb les efigies dels Reis Catòlics (Jaume AYMAR i RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 10).

681. Llibres grans del chor, *escrit al marge dret*.

682. obres de mans dels religiosos de casa, *escrit al marge dret*.

son temps, que no sols pintà les claus del claustro, refetor y capítol, com avem vist, però encara féu moltes caplletres de aquestos llibres que anam dient—, y lo pare fra Ba<l>thazar Piquer, que totom en aquell temps se preciava de treballar, qui més podia: los uns en scriure llibres, altres en enquadernar-los, [p. 102] y altres en fer caplletres y altres en pintar, etcètera. Per posar estos llibres ab lo concert que convenia compraren moltes posts, llaunes, tatxes, aludes, pells, boles y altres alajes. Y perquè se acabassen ab més diligència, tingueren en casa un monjo, que may he pogut saber qui era ni de ont, que·ls ajudava a escriure, y en los llibres se troben alguns gastos que·s feren per son regalo y consolació.

Lo⁶⁸³ pàlit dels vestiments blanchs que·s feren lo trienni passat se acabà en aquest. Comprà⁶⁸⁴ lo pare prior un parell de matxos per trenta-y-dues lliures que servían per a portar la provisió en casa de llenya, de anar al molí y coses semblants. També⁶⁸⁵ comprà un parell de bous per lo conreu ordinari de les terres, que segons les soldades se pagaren als mossos al temps del segar y batre y altres despeses, degué ser de gran profit y utilitat per a la casa.

La⁶⁸⁶ granjeria de tenir cabres també procurà de conservar-la, de què tragué molt profit, com avia fet ell y molts altres priors en sos triennis. Y no dexa de causar-me admiració que àjan perseverat en assò vint anys contínuos, que en nostros temps se és volgut provar algunes vegades y no an pogut continuar-ho un trienni per causa de la poca fidelitat y ha en los que tenen part en les cabres, perquè los pastors o parcers en ninguna manera se volen fer la despesa, sinó que la fassa la communitat; y si assò tenen segur, menjen y beuen tant que volen, y encara ne conviden als amichs y etcètera, coste que coste; y après, del guany dels cabrits, donen entendre garçes per perdius y fan quoranta concerts en Barcelona, de manera que, quant lo convent té notícia d'ells, ab difficultat se pot remediari y, axí, tenen per millor despedir-los que no tenir tals pesadumbres y tenir nostres béns en mans de mitx lladres, etcètera.

683. Pàlit, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

684. Machos, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

685. Bous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

686. cabres, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

També⁶⁸⁷ vené lo pare prior en son temps molt vi, que és granjeria més segura y lícita. Una⁶⁸⁸ fornada féu de obra y cals, ab què pogué⁶⁸⁹ passar avant les obres que ell continuava.

Mossèn⁶⁹⁰ Miquel Setantí, que deyen del carrer Ample, féu en aquest temps lo seu carner, que és lo que està davant la porta de la capella del Crucifixi; y a penas fonch acabat, quant se morí sa muller, la senyora Gerònima Setantí, y la soterraren en ell, encara que la charitat de la sepultura,⁶⁹¹ molt tènua y poca, que no donaren al convent sinó trenta reals.⁶⁹² Degueren pensar que prou era per ser la primera y aver estrenat lo carner. En nostros dies se acabà del tot esta casa; y també los altres Setantís que tenían una torra y heretat en Sancta Coloma; y de la altra casa del Setantí, de Sanct Christòphol, ya no y ha sinó Joachim Setantí, y aquest sense fills. De manera que, de tres cases de Setantís de cavaller<s> honrrats que y avia en Barcelona, vuy no y ha [p. 103] sinó hu, y aquest sense fill ni filla, com dich, ni confiança de tenir-ne.⁶⁹³ Tals són les coses de aquest⁶⁹⁴ món y de tant poca subsistència com axò.

De altra sepultura tingué esta casa major profit, que fonch de misser Pere Boquet, que n'agueren deu lliures; y dexà trenta-sinch lliures

687. venaduras de vi, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

688. Fornada de cals y obra, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

689. carner, *al manuscrit poqué.*

690. carner davant lo Crucifixi de mossèn Miquel Setantí, *escrit al marge esquerre.*

691. sepultura de sa muller, *escrit al marge esquerre.*

692. Miquel Setantí fou conseller de Barcelona. Aconseguí el grau de cavaller. L'any 1485 es casà en segones núpcies amb Jerònima Descoll, que cinc anys més tard redactà testament, en el qual manava ser enterrada al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, igual que el seu pare Pere Galceran Descoll. Miquel Setantí es creu que morí molt més tard, el 1521. Les làpides d'ambdós cònjuges es conserven al passadís que connecta l'actual capella de Sant Sebastià amb l'església conventual. S'hi pot distingir perfectament l'escut heràlic dels Setantí: l'àguila amb un escut i sobre d'ell un besant. En la inscripció de la muller s'hi llegeix el nom, "Gueronime Coll", i l'any, 1490, que concorda perfectament amb la dada aportada pel cronista. La del marit és actualment de lectura molt difícil a causa del seu estat de conservació (Cristian CORTÈS, *Els Setantí*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1973, p. 56-59).

693. Les tres branques són la del carrer Ample, que començà amb Guillem Setantí (†1490) i acabà amb Maria Anna Setantí, que es casà amb Joan Dusay; la iniciada per Francisc Antoni Setantí, que tenia una torre a Santa Coloma de Gramenet i que s'extingí amb Joan Antoni Setantí (†1588), i la de Sant Cristòfor, que té aquest nom perquè la casa barcelonina de la família era al carrer de Mercaders, prop de l'església de Sant Cristòfor. El darrer membre d'aquesta branca fou Joaquim Setantí (†1617), vinculat a la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra, com es fa palès en la donació d'una pensió anual al monestir l'any 1604 (Cristian CORTÈS, *Els Setantí*, p. 41, 133, 145, 172, 216-218).

694. sepultura de misser Pere Boquet, *escrit al marge dret.*

per fer una⁶⁹⁵ clau en lo claustro.⁶⁹⁶ Però no-s reberen en aquest trienni. Mori's un⁶⁹⁷ mestre de cases que avia molts anys treballat en esta casa —deye's mestre Leonart— y volgué lo sepultassen en esta casa; y per ella y per misses que digueren per ell ne cobraren vint-y-una lliura.

Alguns⁶⁹⁸ vint anys avia que pledejava esta casa la herència de mossèn Joan Ginebret, notari, lo qual dexava en son testament, que féu en poder de mossèn Miquel Çafranquesa, notari de Barcelona, a 27 de setembre de 1469, la quarta part de sos béns, ab certs pactes y condicions, que qui tindrà paciència les porà llegir en lo Llibre dels Testaments (foli 35, pàgina [2]).⁶⁹⁹ Y assí basta'ns dir que, après de vint anys de seguida sa mort, se acabaren de liquidar sos béns y enllestits. Cabé per sa part al nostre monestir sexanta-set lliures, les quals cobrà lo pare prior en aquest temps.⁷⁰⁰

No-s⁷⁰¹ troba que donàs vestuari al convent si no foren estame-nyes, però és de creure que-l donara molt cumplit, y segons llavors se acostumava, si acabara son trienni, puix era en⁷⁰² totes ses coses tant acudit y sol·lícit. Però fonch Nostre Senyor servit de tallar-li lo fil de sos bons propòsits, llevant-li la vida corporal per donar-li la eterna,

695. sepultura de misser Leonart, *escrit al marge dret*. Sepultura correspon a una mà diferent de la de l'autor.

696. Es tracta d'un escut de la galeria de ponent del monestir on apareix un boc al camper, ja identificat per Antoni POYO I CREIXENT, *Heràldica i llinatges a Sant Jeroni de la Murtra*, p. 94.

697. un, *al manuscrit ut*.

698. herència de mossèn Joan Ginebret, *escrit al marge dret*.

699. El nom de la plana, en blanc al manuscrit, correspon a la segona del foli 35, o sigui, al verso, tal com es pot comprovar en el Llibre de Testaments (ACA, *MH*, vol. 3783), en què la informació sobre Joan Ginebret es troba entre 35v i 39r.

700. No és gens estrany que el repartiment de l'herència i la distribució de les deixes del notari Joan Ginebret provoquessin llargs litigis, ja que el testament és molt complex i imposa múltiples condicions als beneficiaris. El monestir de Sant Jeroni de la Murtra hi desenvolupava una funció primordial, ja que era un dels marmessors i un dels quatre hereus universals, juntament amb la confraria de la Concepció de la seu de Barcelona, Joan Mas i Antoni Ginebret, nebot i fill respectivament del testador. Malgrat que a tots els hereus els corresponia una quart part de l'heretat, la comunitat jerònima havia de donar "bona rahó de la rabuda de ma heretat als altres hereus, prenga, exhi-gescha e reebe cascun any tots los fruits e rendes de la dite mia heretat, e retenguda vers lo dit monastir la dite quarte part". En previsió de problemes en aquesta funció ("e si lo dit procurador e síndich, ço que no-s pot creura, era tal que no donàs bon compte e complidament les parts als dits altres hereus"), el testador determinava que els altres hereus "hagen acció contra lo dit monastir e béns de aquell". Joan Ginebret disposà ésser enterrat en un dels nous carners que els confreres de la Concepció havien construït al claustre de la catedral barcelonina (AHPB, Miquel FRANQUESA, *Llibre de testaments*, 1457, maig, 15 – 1480, agost, 9, f. 68v-75v).

701. vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

702. mort del pare prior, *escrit al marge dret*.

de la qual se ha de pensar que començà a gozar lo dia que morí, que fonch a 2 de setembre de 1491, no avent encara cumplit lo segon any de aquest son darrer trienni. Sentiren sa mort tots los religiosos, com era rahó, perquè perderen en ell no sols germà, però pare que tenia tots ells en ses entranyes, mirant per lo bé y consolació de cada hu y de tots junts, com si foren fills exits de ses entranyes. Però conegueren prest la falta que tingueren de sa persona.

[p. 104] **Trienni del pare fra Gabriel Andreu**⁷⁰³ {1491-1494}

Estigué esta casa sense prelat, per la mort del pare fra Benet Sanctjoan, set semmanes, perquè agueren de enviar un propri a nostre pare general per avisar-lo del que passava, supplicant los enviàs confirmadors. Y ans que no vingueren, discorregué tot lo temps que agué des de dos de setembre fins a 19 de octubre de 1491, en lo qual dia fonch confirmat lo pare fra Gabriel Andreu, profés y fill d'esta pròpria casa, de qui ya en altres parts avem feta menció per causa de las habilitats que tenia. No sabem qui foren los confirmadors, però tenim sospita que tots foren de Vall de Hebron, axí perquè nostre pare general volgué escusar gastos com també perquè lo temps estava molt perillós per causa de la peste.

Era ya lo pare prior de molta edat, com se col·legex dels llibres vells, encara que no-s trobe la sua carta de professió ni lo dia que prengué l'hàbit, com fa dels altres. Encara que més⁷⁰⁴ edat tenia lo pare fra Jaume Negrell, que elegiren en vicari aquest trienni. Feren procurador⁷⁰⁵ al pare fra Balthazar Piquer, que tenia tretze anys de hàbit. Foren caxers los pares fra Jaume⁷⁰⁶ Roqueta y fra Pere Benajam. Donà la professió al pare fra Pere de Rocabertí, germà⁷⁰⁷ del bescompte de Peralada;⁷⁰⁸ y al pare fra Pere Torres, que venint ya sacerdot en la religió, en sa vida isqué dels térmens de casa, com està llargament continuat en nostres cròniques, en lo 4 llibre (capítol 2).⁷⁰⁹ També la donà a fra Joan Pagan.

703. *Segueix* que fou en lo any 1491 fins a 1494, y fou lo 17 prior, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1491 i 1494 *subratllats*.

704. *més repetit al manuscrit*. *Escrit al marge esquerre*, Vicari fra Jaume Negrell.

705. procurador fra Balthezar de Piquer, *escrit al marge esquerre*.

706. Novicis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

707. Rocabertí, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

708. El vescomte de Rocabertí, que també era senyor de Peralada, era a final del segle xv Felip Dalmau II de Rocabertí. El prior i la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra van renunciar a reclamar el terme i jurisdicció del lloc de Terrades en un futur com a conseqüència de l'ingrés de Pere Rocabertí, que n'era el senyor (ACA, *MH*, vol. 3779, s. n.).

709. La vida de Pere Torres no és al capítol 2, sinó al 31 (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 576).

Les obres que avia ya alguns anys anaven continuant, particularment la del claustro⁷¹⁰ major, procurà lo pare prior que les passassen avant, y ab molta més fe<r>vor las sinch claus del rey Cathòlich, don Ferrando; y la part del claustro que estava ya acabat procurà⁷¹¹ en que s'enblanquís y pulís ab curiositat. Consta de assò per los molts quintars de guix se compraren per dit effecte. També tingué en casa un pintor cerca de dos anys,⁷¹² que per estar ell ocupat en lo offici de prior, y crech que fóra millor que no u estiguera, no y pogué entendre com feya abans. Pintà les claus del rey Cathòlich y altres⁷¹³ que faltaven, comprant-li or, colors, oli de llinós y lo demés que-s trobe en lo Llibre de⁷¹⁴ les Despeses.

També donà orde en que-s proseguissen los llibres del chor que lo pare prior, son predecessor, avia fets començar a scriure, comprant per assò molts pregamins de Montblanch⁷¹⁵ y Sanahuja; y tenia també en casa lo matex monjo que en lo trienni passat tenían per a ajudar a scriure dits llibres. Y axí, trobe que de sols pregamins, sense posts, pells, taxtes y altres coses per al propòsit, compraren més de quinze lliures.

Tenia⁷¹⁶ en casa dos brodadors qui brodaren dues hystòrias en dos pàlits blancs: la hu és [p. 105] de Nostra Senyora, que està asseguda y té en los braços lo minyó Jesús; l'altra és de la nativitat de Nostre Senyor, molt ben feta y acabada. Y no costaren sinó vint-y-dues lliures de mans, que lo fil de or y sedes de diverses colors la communitat les comprava —però feren-los la despesa.⁷¹⁷ En la capella de Sanct Sebastià, que feren en lo trienni passat, faltàvan a posar las portas y las rexas de fusta, que fins vuy encara hi estan —lo qual, tot, se acabà en aquest trienni—;⁷¹⁸ y compraren guix per emblanquir la capella, y també feren la vidriera de dita capella.⁷¹⁹ En la yglésia major feren dos retaules de fusta, segons appar per los gastos dels llibres, y diu una partida que pagaren a un fuster per mans de dos retaules -yo pens serían per la matexa yglésia.

710. claus del claustro, *escrit al marge esquerre*.

711. obra del claustro, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

712. pintor que tingueren, *escrit al marge esquerre*.

713. colors y altres materials, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

714. Llibres del chor, *escrit al marge esquerre*.

715. Pregamins y altres coses, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

716. brodadors per brodar 2 pàlits, *escrit al marge esquerre*. Per brodar 2 pàlits *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

717. capella de Sanct Sebastià, *escrit al marge dret*.

718. guix y bidriera, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

719. retaules de fusta, *escrit al marge dret*.

Tingueren en aquest trienni grandíssima màquina y traüll de oficials en casa, y gastos extraordinaris y excessius, que espanta mirar en los llibres les despeses,⁷²⁰ que feyen en soldadas de mossos, serradós, picapedrés, mestre de cases, pintor, fusters, brodadors y altres, que de continuo per aquest repecte avían de tenir la bossa uberta y la mà en ella per pagar-los. Y no foren estos sols, que sense ells y los oficials anomenats, tenían⁷²¹ uns alemanys que feren la vidriera gran y demasiada del refetor. Y dich demasiada perquè après agueren de tapar-ne la meytat, o més, per ser demasiada de llarga y molt baxa y molt perillós negoci, que rompent-la, com podían ab facilitat, se'n podían entrar lladres o moros per casa a peu pla y sensa resistència alguna.

Los vidres d'ella feren venir de Montpeller y costaren de prima compra vint-y-quatre lliures; y après que la agueren acabada, tingueren alguna differència y altercació ab los alemanys qui la feren. Però prest se remedià, que pens yo segur⁷²² la generositat del pare prior no volgué que ningú⁷²³ estigués descontent. Per ajudar a fer⁷²⁴ aquesta vidriera donà un canonge de Barcelona, qui-s deya Sirvent, vuytanta reals.

A⁷²⁵ estes obres extraordinàries ajustà lo pare prior altra, que féu la capa blanca de brots y casulla del matex. Espanta lo ànimo del pare prior, no sé yo de què-s refiava; però a la fi, se cantarà la glòria. Dubte's si aquesta capa y casulla feren los Reys Cathòlics o si u féu la⁷²⁶ casa. Lo que⁷²⁷ cert és que-s féu en aquest trienni y que en ell vingueren los dos reys, don Ferrando y sa muller, dona Isabel, en esta casa en lo mes de abril de 1493;⁷²⁸ y donaren⁷²⁹ los criats al cellerer noranta reals per algunes coses avien preses del monestir; y manaren⁷³⁰ se fessen⁷³¹ dos ornaments o terns, lo hu de brocat sensillo. Y perquè

720. Oficials, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

721. vidriera gran del refetor, *escrit al marge dret*.

722. segur, *al manuscrit segun*.

723. Canonge Sirvent, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

724. a fer *afegit a la interlínia*.

725. capa de brots, *escrit al marge dret*.

726. Lo rey Cathòlich y sa muller, *escrit al marge dret*.

727. *Segueix és ratllat*.

728. En un estudi sobre les estades dels Reis Catòlics en monestirs jerònims, tan sols s'havia documentat la de Ferran el Catòlic a Sant Jeroni de la Murtra entre el 13 i el 17 de juliol de 1493 (Antonio ROMEU DE ARMAS, "Jornadas y estancias de los Reyes Católicos en monasterios españoles", a *Homenaje a fray Justo Pérez de Urbel*. Burgos: Abadía de Silos, 1976, vol. 1, p. 563).

729. Los (*al manuscrit Lo*) criats del rey donaren, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

730. terns de brocat, *escrit al marge dret*.

731. fessen, *al manuscrit fesses*.

no-s trobà en Barcelona compliment sinó per les dalmàtiques, estant assí los reys per les festes de Pascua de Resurrecció, serviren dites dalmàtiques ab una casulla different. Bé-s pot pensar que seria la millor [p. 106] que y auria en casa. Y veent los reys que no y avia casulla de brocat, demanaren la causa y digueren-los lo que passava; y llavors manà la reyna dona Isabel donar una saya de brocat de tres alts que ella tenia, y que d'ella se fes la casulla que faltava al tern de brocat.

Los⁷³² matexos Reys Cathòlics manaren que-s fes altre ornament y tern ab sa capa y pàlit de brocadillo blanch, que és molt vistós y curiós; y per ajuda de las cenefas de⁷³³ la casulla y capa manà la reyna dona Isabel al pare prior que enviàs un religiós a Castella per a cobrar certa quantitat que ella manaria donar. Y lo pare prior envià promptament al pare fra Balthazar Piquer, que poch avia dexava de ser procurador, persona molt diligent y cuydada del que se li manava, el qual anà a Castella y cobrà cinquanta ducats en or, dels quals se troba que se'n féu entrada en lo Llibre de la Caxa, encara que entre anar, estar allà y tornar gastà denou lliures. Sense⁷³⁴ aquesta quantitat cobrà lo pare prior cinquanta lliures que eren part de las dos-centes que manà lo matex⁷³⁵ rey donar per fer les sinch claus del claustro, de les quals avia ya rebut lo pare prior del trienni passat quoranta-dues lliures.

Per mostrar-se agraits a estos beneficis y merçès que tenien rebudes los religiosos de mans de tant cathòlics reys, enviaven-los algunes vegades alguns regalos, axí de les⁷³⁶ fruytes que-s cullien en esta casa com de altres que compraven, com de assò tenim notícia en lo Llibre de les Despeses. Y feyen lo que podien, y no lo que volien, per tenir tanta pobresa, que encara los ne sobrava. També fan memòria los llibres que participà d'estos regalos⁷³⁷ la princessa de Portugal, y que vingué assí y féu dir quoranta-vuyt misses per la salut de son germà, lo príncep de Portugal.⁷³⁸

732. Los Reys Cathòlics feren lo tern de brocadillo, *escrit al marge esquerre*.

733. la reyna manà al pare prior enviàs a Castella un frare, *escrit al marge esquerre*.

734. cinquanta lliures del rey, *escrit al marge esquerre*.

735. *Segueix donar lo raillat*.

736. Fruytes, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

737. Missas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

738. La princessa de Portugal era la infanta Isabel, primogènita dels Reis Catòlics, pel seu matrimoni amb Alfons, príncep de Portugal, mort al mes de juliol de 1491. La referència posterior del cronista d'un germà d'Isabel que era príncep de Portugal és incoherent, ja que els germans d'Isabel, fills dels Reis Catòlics, no posseïen aquest títol. Per tant, o bé es refereix al seu difunt marit Alfons, príncep hereu del regne de Portugal, o bé al seu germà Joan. No podem decantar-nos per cap de les dues opcions perquè el Llibre de Despeses consultat pel cronista, d'on extreu aquesta informació, està perdut.

Altres persones vingueren a esta casa en temps del pare fra Gabriel Andreu, mogudes, al que piadosament se pot pensar, per la bona opinió y fama que tenían dels religiosos d'ella, y també per seguir las pitjades y passos de tant cathòlics reys. Y entre les demés fonch la duquesa de⁷³⁹ Cardona, que après que se'n fonch tornada a sa casa, envià cent reals al monestir en recompensa del bon aculliment li avien fet, com se diu en lo Llibre de la Caixa, que algunes vegades val més una bona cara que tots los regalos del món, que ya saben estos senyors que en un desert com aquest no-ls podem tenir; y tractant-los ab cortesia y affabilitat, donam lo que tenim, y tenen-nos en opinió de charitatus y amorosos, etcètera.

Pochs⁷⁴⁰ dies après vingué lo bisbe de Barcelona y per la matexa causa donà trenta-dos reals y mitx. [p. 107] Don⁷⁴¹ Álvaro de Portugal⁷⁴² no volgué ésser privat de tant bona conversació y pràctica, lo qual també donà dos florins de or. Após acudiren los fills del duch de Cardona y poch après los fills de la marquesa de Moya.⁷⁴³ També volgué ser participant de tant bona vista dona Margarida de Íxar.⁷⁴⁴ Lo matex féu dona Violant de Luna,⁷⁴⁵ que ya altra vegada era vinguda a esta casa y mostrava tenir-li molta affectió y devotió. Altres persones vingueren a est convent que, encara que no eren tant principals⁷⁴⁶ com las que-m dexe de nomenar, totavia, per ser criats dels reys, manà lo pare prior los tractassen honrradament y que-ls acariciassen lo millor que poguessen, encara que no-s troben molts gastos que per aquest respecte se sien fets, si no foren dos parells de gallines que serviren, com diuen⁷⁴⁷ los llibres, per convidar los sagristans del rey.

739. Duquesa de Cardona, *escrit al marge esquerre*.

740. Bisbe de Barcelona, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

741. Don Álvaro de Portugal y altres personatges, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

742. Álvaro de Portugal era president del Reial Consell de Castella en temps dels Reis Catòlics (Antonio de la TORRE i E. A. de la TORRE, *Cuentas de Gonzalo de Baeza, tesorero de Isabel la Católica*. Madrid: CSIC, 1956, vol. 2, p. 159; GONZALO FERNÁNDEZ DE OVIEDO Y VALDÉS, *Libro de la Cámara Real del príncipe Don Juan*. València: Universitat de València, 2006, p. 90).

743. La marquesa de Moya era Beatriz Fernández de Bobadilla, dama de la reina Isabel la Católica (Alberto GARCÍA CARRAFFA i ARTURO GARCÍA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico de apellidos españoles y americanos*. Madrid: Imp. de A. Marzo, 1920-1963, vol. 15, p. 153).

744. Margarida Ferrandis d'Híxar.

745. Violante de Luna, filla de Juan de Luna, senyor de Ricla, es casà amb Guil·lén de Palafox (Pedro GARCÉS DE CARINENA, *Nobiliario de Aragón* (ed. M.ª Isabel UBIETO ARTUR). Zaragoza: Anubar Ediciones, 1983, p. 418). El 1494 la trobem relacionada amb la reina Isabel (Antonio de la TORRE i E. A. de la TORRE, *Cuentas de Gonzalo de Baeza, tesorero de Isabel la Católica*, vol. 2, p. 190).

746. Família del rey, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

747. Lo infant, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

Lo infant, que no'l nomenen per son nom propi —y devia ser lo infant don Carlos, fill del rey don Joan—,⁷⁴⁸ també vingué assí. D'estes persones que tinch dites, o de moltes d'elles, rebé aquest convent algunes almoynes, però com era poca cosa me ha paregut no fer-ne memòria. De⁷⁴⁹ la sepultura de la senyora Bastida, viuda, filla de mossèn Ramon Bertran, dels quals algunes vegades avem feta mentiò, ne reberen aquest trienni deu lliures, y diu les pagà la senyora⁷⁵⁰ Torres, sa germana. També per la mort de mossèn Bernat Frigola rebé la casa dotze lliures.

Però tot assò no fonch sufficient ni bastant per a que lo pare prior⁷⁵¹ no dexàs la casa empenyada en més de dos-centes y vuytanta-sinch lliures, sense noranta-quatre⁷⁵² lliures que cobrà de pensions anticipades, que són quatre-centes vuytanta-nou lliures, com molt llargament o notà en lo Llibre de les Despeses a la fi del trienni lo pare fra Joan Feliu, que succehí en lo ofici de procurador lo trienni següent, ab moltes partides distinctes, que per més hidalgos que sían les persones y generosas de ànimo, an de tenir compte y prudència en no fer gastos voluntaris; y han de mirar molt sovint los cordons de la bossa y midir lo gasto conforme⁷⁵³ lo diner; y si no, tot faltarà.

Si no, qui notarà nostra indiscretió y poca prudència, com la notaren los qui succehiren en aquest trienni, veent que restava la casa endeutada per cosas que no éran necessàries, sinó merament voluntàries? Y si esta rahó corre en las casas poderosas y que tenen molta renda y més que gastar, quant més correrà en les cases pobres y de poch recibo com aquesta? Que si bé-s considera, com la experiència mostra, si comença una casa pobre a enderrerir-se, ha menester molt temps per a reparar-se y tornar a son prístin estat; y van los officials tota la vida acoassats, manllevant a uns y a altres, y tapant forats per lo ordinari sustento del convent, y ab grandíssima pesadumbre y treball.

Ab⁷⁵⁴ tantes obres que féu lo pare prior, no s'oblidà de donar lo vestuari ordinari als religiosos, comprant estamenyes, blanquets, bu-

748. Confusió del cronista que atribueix la referència a un infant com el d'un suposat fill de Joan II. El príncep Carles de Viana, fill de Joan II, havia mort el 1461. El més probable és que l'infant sigui el príncep Joan, fill dels Reis Catòlics.

749. Sepultura de la senyora Sebastida, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

750. Bernat Frigola, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

751. Deutas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

752. Pencions, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

753. conforme, *al manuscrit conforme.*

754. vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

rells y tot lo que fonch necessari per a ells. La⁷⁵⁵ verònica guarnida de plata que posen a l'altar major⁷⁵⁶ en les festes principals féu lo pare fra Gabriel Andreu, essent prior; que cert tingué més ànimo que forces y poder; puix [p. 108] empenqué cosas que altres no las gosàran pensar, y que primer no agueren bé tajat⁷⁵⁷ y mirat lo que resultaria de profit.

En aquest estat dexà la casa lo pare fra Gabriel Andreu quant acabà son trienni en lo que toca al temporal. Acerca de l'estat spiritual tinch indicis, y grans, que no anava la cosa tant concertada com era menester perquè, ya ans de acabar lo primer any de son trienni, lo pare fra Jaume Negrell renuncià lo offici de vicari; y poch après d'ell, renuncià la procura lo pare fra Ba<l>thazar Piquer, que fonch a 9 de octubre de 1492.⁷⁵⁸ Y axí, fonch necessari proveir subiectes per estos officis o, per millor dir, los officis als subiectes,⁷⁵⁹ que-ls y avia boníssims; y axí, elegiren en vicari al pare fra Jaume Roqueta, que encara no tenia cumplits dotze anys de hàbit, y perseverà en son offici fins a la fi del trienni. Elegiren⁷⁶⁰ en procurador al pare fra Augustí Galceran de Gualbes, també frare jove, que encara no tenia set anys cumplit<s> de religió. Però no perseverà en ell, perquè no-l tingué sinó des de 9 de octubre de 1492 fins a 17 de abril de l'any següent de 1493, que no u fonch⁷⁶¹ set mesos —no sabem la causa—; y en son lloch elegiren al pare fra Jaume Negrell, que al principi del trienni era vicari. Per estes mudançes, y per altres coses que ans avien preceït y per altres se seguiren, se sospita que no estava la mar tan sossegada com altres vegades.

755. Verònica de plata, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

756. *Segueix los ratllat.*

757. *tajat amb el significat de taxat.*

758. Cap referència a la renúncia ni del prior ni dels oficials electes del monestir (vicari, procurador, caixer, etc.) a la legislació jerònima d'inici del segle XVII. En canvi, a la normativa posterior sí que es contempla la possibilitat de renunciar a aquestes responsabilitats mitjançant carta adreçada al general, en qui recau l'acceptació de la renúncia (*Constituciones y extravagantes de la orden de nuestro padre san Gerónimo, máximo doctor de la Iglesia* (1716), p. 171).

759. Vicari lo pare fra Jaume Roqueta, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

760. Procurador lo pare fra Agustí Galceran, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

761. Procurador lo pare fra Jaume Negrell, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

[p. 109] **Trienni del pare fra Guillem Fuster**⁷⁶² [1495-1498]

Dos mesos avia que estava aquest convent sense prior, després que acabà lo pare fra Gabriel Andreu son trienni, perquè no vingueren los confirmadors de la futura electió. Y no sé a qui atribuir lo descuyt, o al pare prior passat, per no aver avisat ab temps de la vacació de la casa; o a nostre pare general, per no aver enviats los ministres per a tal effecte. Però de quisvulla que sia la culpa, importa poch. Vist que no eren vinguts los confirmadors ni sabien noves d'ells, determinaren de enviar un⁷⁶³ propri, que fonch en lo mes de dezembre. Y creuria yo que ab aquesta ocasió /que/ molts escrigueren a nostre pare general informant-lo dels negocis d'esta casa, que segons molts indicis estàvan mal entaulats y tenían grandíssima necessitat de remey; y axí, los confirmadors, que encara que no sabem qui foren ni de ont vingueren, portaren pleníssim poder per a visitar *tam in capite quam in membris*.

Les causes que y agué per a que estos pares vingueren ab semblant poder y commissió no las podem deduir clarament, ni sabem a qui donar la culpa dels descuyts que y⁷⁶⁴ avia en algunes observàncias de la religió, si fonch de part del prelat, a qui incumbeix de ordinari zelar-les; o si per part dels súbdits, per no estar ab tanta quietut com convenia. Però si coniecturas valen en aquest cars, yo creuria que la principal causa d'estes inquietuts y desasocegos fonch la poca assistència del superior en lo convent, perquè verdaderament me espanta y admira les vegades que's llitx que anava y v[e]nia lo pare prior lo trienni passat —ya a Barcelona, ya a Aguiló, ya a comprar forment y⁷⁶⁵ civada y a fer altres provisions—, de què tingué prou cuydado, segons mostra, y no manco, lo pare procurador de escriure los gastos que dit pare feya per los camins.

762. *Segueix* de Val de Hebron, que fou en lo any 1495 a 1498, y fou lo 18, escrit per una mà diferent de la de l'autor. De Val de Hebron afegit a la interlínia. 1495, 1498 i 18 subratllats.

763. Propi, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

764. *Segueix* a ratllat.

765. Provisions, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

Y axí, estant lo prelat fora casa molt temps, donà ocasió a que no-s guarden ab rigor las cerimònias y observàncias de la religió, que no sens causa mana lo dret, axí divino com humà, que los prelats assistèxcan en sos districtes y entre sos súbdits, y lo pastor entre ses ovelles. Bé poria ser que lo pare prior tingué<s> alguna excusa en fer per si mateix les provisions del convent perquè, com vérem en son trienni, renunciaren molts dels oficials, y-ls feren altres de molt jóvens y que encara no tenien experiència de coses. Y sent amich del profit de la casa y mirar per les malles —y guanyen-se'n moltes si-s fan les provisions en son temps—, li parexia que no u farían tan bé⁷⁶⁶ com ell, que ya la tenia molt llarga, per tenir tants anys de hàbit, com diguí al principi de son trienni; y per ço, anava y venia tantes voltes, y volgué fer per sa pròpria persona lo que avien de fer los oficials.

De què, al que yo imagine, se degueren agraviar los procuradors, cellerer y los demás, que no-s pot negar que si dits oficials entenen o imaginen que son prelat no-ls té ab la opinió que ells merexen, o que no té la confiança d'ells com convé, o que no són per a executar los officis y obediènties que-ls té [p. 110] acomanades, no dexen de sentir-se molt de assò. Y de aquí resulten mil murmuracions de uns y altres, y dient que lo principal cuydado dels prelats és assistir en lo chor y vacar en les coses espirituals, conforme mana nostra constitució;⁷⁶⁷ y perquè ell puga a estes, ha de comanar las cosas temporals a persones diligentes y cuydadoses en què ell pugue descuydar.

Però com los súbdits veuen que de l'accessori fan principal; y que, per cuydar tant del temporal, val manco lo espiritual; y que per coses de poca importància y frívolas prenen ocasió de passejar-se y no estar en casa, com mana la orde y lo dret, també a ells los vénen tentacions de fer lo matex. Y com no y ha lloch per a tants, de aquí començen les envejas y les inquietuts, y a irritar-se los ànimos, que après és difficultós negoci quietar-los.

En fi, fos la culpa dels uns o dels altres, los pares visitadors feren son offici y executaren l'orde que tenían de nostre pare general, que era lo pare fray Gonçalo de Toro, en què-ls manava que si trobàven en esta casa tant poca pau y quietut com se suspitava y-s deye, que u remediassen de la millor manera que poguessen; y que privassen als

766. tan bé, *al manuscrit* també.

767. En les anotacions i advertències sobre la constitució núm. 23, s'especifica que "en el capítulo general de 1594 y en otros muchos se encarga con gran rigor a los padres priores, vicarios y correctores que tengan mucho cuydado con que el oficio divino se diga muy espaciosamente y con mucha gravedad, pausa y devoción, por ser este nuestro principal instituto, empleando en esto ocho oras cada día" (*Constituciones*, p. 51).

electors y⁷⁶⁸ que no poguessen elegir de aquesta vegada algun⁷⁶⁹ religiós de la pròpia casa en prior. Y axí-ls desenganyaren, ya des del principi que entraren en electió, que no perdessen temps en axò; y que mirassen ab molta maduresa y cordura qui-ls estaria millor dels religiosos de la orde fora de la pròpia casa que fos prudent y neutral —cosa que en tot temps és necessari, y molt més al temps que los ànimos estan encontrats—; y que aquest negoci lo acomanassen a Nostre Senyor molt de veres, ab devotes y fervoroses oracions, desapegant-se de sos propis interessos y pretensions.⁷⁷⁰

Y ha's de creure que u feren d'exa manera y que Nostre Senyor los ohí, puix ab⁷⁷¹ gran conformitat elegiren en prior al pare fra Guillem Fuster, profés del monestir de Sanct Gerònym de Vall de Hebron, persona ya de madura edat y de molta experiència y maduresa,⁷⁷² lo qual fonch confirmat a 13 de febrer de 1495, entre deu y onze ans de dinar, de manera que estigué vaca y sens prior la casa, per causa d'estos negocis y entre anades y vingudes, quatre mesos.

Fonch aquest pare lo segon prior que tingué esta casa foraster —vull dir que no era fill ni profés d'ella—, que com vérem en la pàgina 200,⁷⁷³ lo primer estranger o de casa agena fonch lo pare fra Jaume Tàpies, també [p. 111] profés de Vall de Hebron, avent-la regida sempre fills de la pròpia casa des de que fonch fundada fins en aquell punt, que discorregueran més de sinquanta-sinch anys; y després que ell acabà son trienni, la tornaren a governar fins aquest temps, que passaren més de vint-y-tres anys.

Lo⁷⁷⁴ matex dia que fonch confirmat lo pare prior elegiren en vicari al pare fra Galceran Augustí de Gualbes, que encara que era jove y no tenia cumplits nou anys de hàbit, conegueren en ell lo marco y valor que tenia; y axí, la molta prudència y costumes de vell que resplendien en ell supplían la poca edat, com prest o veren per la experiència.

768. y afegit a la interlínia.

769. Privació de elecció, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

770. Vegeu nota 377.

771. Prior lo pare fra Guillem Fuster, de Vall de Hebron, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

772. Jeroni Fuster estava en relació amb cercles humanistes. Així, sabem que va compondre hexàmetres llatins per a Pere Miquel Carbonell i se sap que es cartejava amb Jeroni Pau, Teseu Valentí, Francesc de Casasàgia i Joan Vilar (Jaume AYMAR I RAGOLTA, *Fra Ramon Pané i l'univers simbòlic taí. Amb una introducció sobre la filosofia de la història en Miquel Batllori*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, 2009, p. 22-25).

773. pàgina 69 al manuscrit.

774. vicari lo pare Agustí de Gualbes, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

Elegiren⁷⁷⁵ en procurador al pare fra Joan Feliu, persona ben exercitada y destre en aquest offici y càrrech, puix ans de ser prior lo avia tingut dos vegades, y després de prior, altres dos —de manera que aquesta era la quinta vegada—, y tenia ya més de 25 anys de religió.⁷⁷⁶ Caxers foren el pare prior passat, fra Gabriel Andreu, y lo pare fra Pere Benajam. Donà l'hàbit de nostra sagrada religió lo pare prior al pare Simon Álvarez, de nació castellà —y fonch un trienni procurador—, a fra Salvi Aspriu y a fra Martí de Sayas. Y rebé un sastre per donat qui-s deya Pons Soquer.

En⁷⁷⁷ aquest trienni no-s feren obras de importància, si no fonch posar l'aygua dins de la cuyna, que fonch, y és, cosa de gran regalo y descans per lo cuyner y cellarer, y gran ocasió de que se aparelle per al convent lo necessari ab netadat y policia. Y perquè-s no-s rompensen les vidrieras del refetor y de la capella de Sanct Sebastià, compraren fil de ferro y feren a manera de ret o, segons deyen antiguament, los feren capas. Una⁷⁷⁸ devota viuda, qui-s deya Castellona,⁷⁷⁹ féu un càlser que costà vint-y-nou lliures.

Lo demés temps de aquest trienni se empleà en reparar y realçar coses que amenaçaven⁷⁸⁰ ruynes; y en pagar molts deutes que restaren del trienni passat, per lo qual fonch necessari y forçat manllevar algunes quantitats, y particularment lo convent de Sanct Gerònym⁷⁸¹ de Vall de Hebron, com a bons germans, nos dexà cent y setze lliures a for de censal o a sou per lliura. Veritat és que en los tres anys no volgueren cobrar les pensions, que sumaven deset lliures y vuyt sous, sinó que las donaren en recompensa dels treballs avia passats en aquella casa un frare llech d'esta, qui-s deya fra Berthomeu Tort, molt gentil official y destre mestre de cases, que féu allí lo campanar tant famós y gallart de què fins ara gozen y veem tant ben acabat,⁷⁸² que tot estigué en son

775. Procurador lo pare fra Joan Feliu, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

776. Novicis, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

777. Aigua dins la cuyna, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

778. Càlser de la Castellona, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

779. El nom complet és Magdalena Castelló, tal com apareix a la pàgina 269.

780. Manllevar (*al manuscrit Matllevar*) censal a Vall de Hebron, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

781. fer lo campanar de Vall de Hebron, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

782. El campanar de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron era de planta poligonal, esvelt, compost de tres cossos superposats amb finestres i coronat per un capitell cònic, tal com es pot apreciar en dibuixos d'aquest desaparegut monestir jerònim (Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, vol. 2, p. 246, 250, 254).

lloch y és rahó que correspongam a la bona germandat que sempre avem tingut ab aquell convent, y ara, en aquesta ocasió, la y avia major per tenir lo prior fill de allí.

Una de les coses en què <tingué> més cuydado lo pare prior en son govern fonch en cercenar y reprimir les anades de Barcelona, sense altres —que són com una gotera contínua, que par no sia res y, a durar, és demasiat lo dany que causa—, que com tinch observat, se gastàvan allí cada semmana set y vuyt sous; y algunes n'hi avia de 13 y 14 sous, que per aquell temps era més que ara 30 sous; y quant venia al cap de l'any, era gran lo trench.

Y no faltà en [p. 112] la visita qui u zelà y, per ço, lo pare prior procurà que-s remediàs semblant dany y gasto. Y s'ha de pensar que lo pare prior devia ser lo primer qui guardava esta recol·lectió, que en estes coses és important negoci poder dir com altre Gedeon: "*quod me videritis facere, facite*".⁷⁸³ Y axí, se gastava molt poch en Barcelona ni llegim que lo pare prior anàs a Barcelona ni a altra part fora del tèrmens de casa, si no fonch una vegada, a la fi del trienni, que anà a sa terra, que degué ser per alguna cosa de importàntia y de necessitat. Y més, tinch notat que a penas, si no fonch lo pare procurador per anar a Aguiló y a Igualada per a comprar forment y sivada, algú isqué dels tèrmens⁷⁸⁴ del monestir, cosa que és de molta substàntia y importàntia per a que los seglars nos tinguen lo respecte y reverència que-s deu a nostre sanct hàbit y sagrada religió, perquè de la molta freqüentació y de veure'ns molt a menut, se'ns pert lo respecte.

En lo principi de aquest trienni y en lo primer any y agué altra visita, que encara no devien de estar apagadas algunes flammes del foch que estava encès lo trienni passat. Però ab lo favor divino y ab la prudència de tant bon prelat y valerós vicari, com era lo pare fra Augustí de Gualbes, se apaciguaren totes aquelles relíquies, que en semblants occasions importa molt que lo prior y vicari estiguen molt conformes, y que los pares vells y ancians guarden las espalles al prelat. Y quant y ha alguns desconsolats en una comunitat per sa culpa y poca mortificació, si ells los desenganyassen y-ls donassen a entendre ses culpes y misèries, no tindrien tant brio y gozar en atrevir-se contra sos prelats y dir-los quatre pesàs en la cara sense ningun temor de Déu, confiant en alguns que-ls afavoriran. Lo qual no trobaren en lo pare vicari, fra Galceran Augustí de Gualbes, que en assò tingué valerós pit y particular gràtia, y ajudà molt en assossegar algunes tempestats se mogueren.

783. "Quod me facere videritis, hoc facite" (Jt 7,17).

784. Provisions, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

De⁷⁸⁵ manera que lo pare prior reparà, tot lo que pogué, algunes coses que amenassaven grans danys; y realçà altres que s'anaven caent, axí en lo spiritual com en lo temporal; y donà molt cumplidament lo necessari al convent y, en calzar y vestir, tant com se sàpia de algun altre prior predecessor seu, segons los gastos que-s troben en los llibres. Finalment, ell acabà son trienni lloablement, com se diu en lo Capbreu Vell, a ont estan continuats los priors; y se li ha de agrair més que dexàs la casa en pau y quietut, que no que agués fets monts y valls sense ella.

785. Vestuari, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

[p. 113] **Primer trienni del pare fra Augustí Gualbes**⁷⁸⁶ {1498-1501}

Acabat lo trienni del pare fra Guillem Fuster, fonch elegit per prior d'esta casa lo pare fra Galceran Augustí Gualbes, que era vicari y profés d'esta matexa communitat. Tenia dotze anys, o cerca d'ells, de religió quant lo elegiren. La confirmació fonch a 15 de febrer de 1498, encara que no he pogut saber qui foren los confirmadors. Però quiscvulla que fossen, foren molt diligents y puntuals en venir, perquè no y agué des de la vacació del pare prior passat fins a la confirmació sinó un dia al mitx: acabava son trienni lo pare fra Guillem Fuster a 13 de febrer y a 15 del matex mes y any ya estigué confirmat, a les dues hores⁷⁸⁷ ans de dinar.

Elegiren en vicari al pare fra Jaume Roqueta, que ya u era estat altra⁷⁸⁸ vegada en temps del pare fra Gabriel Andreu. Feren procurador al pare fra Joan Feliu, que a bon segur devia saber molt bé lo offici, puix lo avia exercitat sinch triennis, que par que y ha personas que naxen ab aquex offici, com se'n conexen alguns en la orde. Caxers foren⁷⁸⁹ los pares fra Pere Benajam y fra Jaume Negrell. Vestí l'hàbit de la sancta religió lo pare prior a quatre frares: a fra Pere Arnau, a fra Jaume de Azavedo, a fra Miquel Jorba y a fra Bernardí Guassó. També rebé dos donats: lo hu d'ells se deye Bernat Montserrat Tort y l'altre Guillem Pràxens.

Faltaven moltes obres per acabar y, per la pobresa de la casa y poca renda, no podían acudir ab la diligència que volguéran a la perfectió d'elles perquè, com anaven cotejant lo poder, anaven regulant ab ell lo voler, y segons lo pes de la bossa, anava pujant la obra. Y⁷⁹⁰ axí, llegim que en aquest trienni se acabaren de fer algunes celdes y les emblancaren ab guix. Devien ser las que miran a la tramontana

786. *Segueix* que fou en lo any 1498 fins a 1501, y fou lo 19 prior, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1498 i 1501 *subratllats*.

787. Vicari lo pare fra Jaume Roqueta, *escrit al marge dret*.

788. procurador lo pare fra Feliu, *escrit al marge dret*.

789. Novicis, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

790. celdes se acabaren, *escrit al marge dret*.

y las de la part de l'hort, perquè las que⁷⁹¹ són a la part de mitjorn no era possible, puix la paret y portalada no era feta y, com veurem, se féu en aquest trienni, després de aver acabades les celdes que anam dient, que com se mostra en los llibres clarament per los gastos que y ha y diuen que compraren les pedres per la portalada y per la paret⁷⁹² devantera, usant del matex terma que use lo llibre; y que tenían en la montanya de Montjuïc qui trencava la pedra y carreters qui la portaven al monestir. Tenien mestre de cases,⁷⁹³ fusters y serradors, de què-s troben prou gastos. Esta és la paret que està des de la capella de Sanct Sebastià fins al cantó de la torra.

Una escala emblanquiren y la acabaren. No sabia dir quala de les dues del claustro és. També⁷⁹⁴ se escriu que feren los cellers per tenir lo vi, però com no-s trobe més distinció, no sabia dir si són los que fins al dia de vuy estan en peu y-ns servim d'ells, o si són altres. [p. 114] Estas obras feren aquells pares ab tots los avanços possibles, y entre los demás fonch fer una fornada⁷⁹⁵ de cals y obra. Y specialment feren molta teula, que la agueren ben menester per la⁷⁹⁶ taulada que feren per cubrir la paret, que-m dexe de dir que avien feta fins a l'altra, que és lo quarto del claustro de mitjorn.

En los avanços dels oficials y mossos, encara que no-s poden dir totes les trasses per menut que llavors feren per estalviar un real, totavia ne diré una per a que ab ella se veja les demás que devien tenir, que tot és menester per a viure:⁷⁹⁷ tenia en aquella hora lo convent abundància de vi, per la gràcia de Déu, no sols per son sustento, però encara ne venían moltes càrregues y tenían taverna en Barcelona; y un home, qui-s deya mestre Joan Texidor, tenia a càrrech de vendre lo vi y donaven-li un tanto per lliura. Y d'esta manera y guanyaven lo que y guanyaria lo taverner y lo que més és, que venien lo bon vi y compraven-ne altre que no u fos tant per a donar a la companya, que-n beurían més que de aygua si fos bo, que sempre lo món és de una manera y sempre se troben flamenchs per lo món. De manera que qui feya aquestes trasses per avançar un real, bé-s pot pensar que-n faria altres semblants, que si en cosas de obres no-s té compte ab assò, no-s pot molt passar molt avant ab elles perquè, com són una febra

791. paret de la porta major, *escrit al marge dret.*

792. paret, *al manuscrit parent.*

793. cases, *al manuscrit casers.*

794. cellers per lo vi, *escrit al marge dret.*

795. fornada de cals y obra, *escrit al marge esquerre.*

796. taulada de la part de la mar, *escrit al marge esquerre.*

797. taverna en Barcelona, *escrit al marge esquerre.*

contínua que rosega los ossos y se n'entra fins als molls, /que/ quant manco se acàtan, està tot acabat.

Per⁷⁹⁸ la capa de brocadillo compraren una fresa que costà trenta lliures de prima compra, la qual vené un capellà de Tarragona, que si ara la aguessen de comprar, no la aurían per doblat preu. Veritat és que no estava del tot acabada y la agueren de accommodar millor del que estava.

Algunes personas devotas feren en aquest trienni algunas charitats. Una d'ellas, que-s deya⁷⁹⁹ Magdalena Castellona, ultra cinquanta lliures que manà fossen esmerçades per certes misses celebradores en dit monestir, donà dos tasses de argent y un tros de crestell, lo qual, tot, fonch sufficient per fer un càlser. Y ab tal determinació ho vené lo convent a un argenter per a que fes dit càlser. Però com ell ni feya lo càlser ni podían cobrar lo preu d'ell, ans posava lo cap entorn, determinaren, puix tenían ya prou càlsers, que pagassen la quantitat que devia lo argenter, que era de dotze lliures y tretze sous, al brodador en part de paga de dita fresa; y li consignaren dita quantitat ab voluntat sua y restant a son càrrech de cobrar-la del matex argenter.

[p. 115] Mossèn⁸⁰⁰ Pujasola —entench que era un mercader molt poderós— donà una branca de coral, la qual veneren; y lo preu d'ella, que foren quatre lliures setze sous, també lo aplicaren⁸⁰¹ per la fresa de la capa de brocadillo. Misser Damiano —entench que aquest misser Damiano fonch après religiós d'esta casa, y-s digué fra Damià Marruff y era genovès⁸⁰² de nació— féu uns vestiments de rèquiem de seda negra. No sé si són los matexos de⁸⁰³ què fins vuy usam. Mossèn Severí envià des de Çaragoça una image de Nostra Senyora per a fer correspondènsia a la verònica de Nostre Redemptor y Senyor que féu en son⁸⁰⁴ temps lo pare fra Gabriel Andreu.

La capella de Sanct Onophre, o hermita, que tenim vuy a la cima de la montanya davant del monestir, se feya en aquest temps. Però no sé qui fonch lo author principal d'esta devoció ni qui la féu fer; sols sé que algunes persones ajudaren a la obra de dita hermita ab ses charitats y almoynes. La una⁸⁰⁵ d'ellas fonch lo senyor abbat de

798. fresa per la capa de brocadillo costà 30 lliures, *escrit al marge esquerre*.

799. Magdalena Castellona, *escrit al marge esquerre*.

800. mossèn Pujasola, *escrit al marge dret*.

801. Damià Marruff, *escrit al marge dret*.

802. tern de rèquiem, *escrit al marge dret*.

803. Verònica de Nostra Senyora, *escrit al marge dret*.

804. hermita o capella de Sanct Onophre, *escrit al marge dret*.

805. Senyor abbat de l'Estany, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

l'Estany,⁸⁰⁶ que com no·l nomenen per son propi nom, yo tampoch no·l sé adevinar. Est senyor donà per dita obra sinquanta reals. Misser⁸⁰⁷ Rovira⁸⁰⁸ també donà per dit effecte un dobló.

Una⁸⁰⁹ dona, que·s deya Joana Miranda, muller de un bastaix de Barcelona, també dit Miranda, dexà una casa al carrer de les Moles en Barcelona; y manà fos venuda y lo preu d'ella servís per la obra del monestir. Lo qual se executà en aquest trienni y tragué d'ella dotze lliures.⁸¹⁰ Però encara que fonch cosa poca, totavia ajudà als intents del pare prior y convent. Ajudà-li⁸¹¹ també que cobrà en son temps setze lliures que eren procedides dels béns de mossèn Joan Ginebret, notari, de qui parlàrem més extensament en la pàgina 252,⁸¹² avent ya acabat de liquidar⁸¹³ dita herència.

806. L'abat de Santa Maria de l'Estany entre 1472 i principi del segle XVI fou el doctor en decrets Gabriel Rovira (Antoni PLADEVALL I FONT i Jordi VIGUÉ VIÑAS, *El monestir romànic de Santa Maria de l'Estany*. Barcelona: Artestudi, 1978, p. 154-156). De fet, un dels escuts de la galeria de llevant del claustre correspon a aquest llinatge (Francisco de ASÍS FERRER-VIVES, *Heráldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*, p. 5).

807. Misser Rovira, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

808. El cronista desconeixia que l'abat de l'Estany i misser Rovira eren la mateixa persona (vegeu nota 806).

809. Joana Miranda, *escrit al marge dret*.

810. El testament de Joana Miranda fou redactat el 22 de gener de 1465 i publicat l'1 de maig de 1467 a instància del prior Joan Say i del prevere Hipòlit Alberich, que n'eren marmessors (AHPB, Antoni VINYES, *Liber testamentorum*, 1427, setembre, 24 – 1480, març, 21, f. 135r-136r). Malgrat que són dues dates tan distants amb relació a la referència que dóna el cronista, més de trenta anys, no hi ha dubte que es tracta de la mateixa persona, ja que en el testament apareix com a vídua de Joan de Miranda, macip de ribera de Barcelona, i que la publicació del testament va fer-se a l'entrada de la casa de la difunta que estava al carrer de les Moles, el mateix que apareix referit a la crònica. Com que no hi ha cap manament explícit de la testadora en el sentit que es vengués la casa del carrer de les Moles a favor de l'obra de Sant Jeroni de la Murtra, tal com afirma el cronista, el més versemblant és que el monestir realitzés la venda de la casa per voluntat pròpia, sense ser instat testamentàriament per la benefactora ("Omnia vero alia bona mea mobilia et immobilia ac iura, voces, vices et acciones meas quascumque quecumque sint et eciam ubicumque dimitto et concedo domino Deo et operi dicti monasterii Sancti Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murtra, diocesis Barchinone, instituens ipsum conventum michi heredem universalem"). Joana Miranda no tan sols va manar la sepultura a la Murtra, sinó que també li fos concedit l'hàbit i l'enterressin amb el cerimonial propi dels frares ("Eligo autem sepulturam corpori meo in cimiterio ecclesie dicti monasterii, assumens abitum religionis beati Jeronimi, rogans caritative reverendum priorem et fratres conventuales dicti monasterii quatenus michi concedere dignentur dictum abitum, petens et accipiens ac volens quod fiat michi officium et sepulturam ad modum quo fit et celebratur pro fratribus dicte religionis").

811. mossèn Joan Ginebret, *escrit al marge dret*.

812. pàgina 103 *al manuscrit*.

813. Fra Martí Sayas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

Quant féu professió fra Martí Sayas, donà quoranta reals per ajudar⁸¹⁴ a proseguir las obras que-s fèyan en casa. Fra Jaume Azavedo, també quant féu professió, dexà sexanta-quatre reals perquè adobassen los òrguens. Devia ser músich o molt amich d'ella, puix acudí aquí en aquexa necessitat, si ya, donch, no fos tanta que compel-lís⁸¹⁵ a quisculla que no u fos remedià-la o redemir la vexació que dóna un instrument mal temprat. Executà lo pare prior aquesta dexa y féu adobar los òrguens. Però no n'isqué tant barato com pensava, que quinze lliures li costaren.

Lo⁸¹⁶ comte de Trivento⁸¹⁷ vingué en esta ocasió a esta casa y donà alguna charitat. Lo⁸¹⁸ matex féu lo archebisbe de Çaragoça —no sé lo seu nom propi—, que vingué ab dona Joana,⁸¹⁹ sa germana.⁸²⁰ Mossèn Gerònim Rajola dexà en son testament deu lliures perquè d'elles [p. 116] vestissen un frare; y sinquanta sous per ajuda del cap de la yglésia, que devían llavors tractar de fer-lo. Però no-s féu tant prest. Totavia, cobrà lo pare prior la dexa.

Compraren-se⁸²¹ en aquest trienni moltes dotzenas de pregamins que serviren per acabar lo dominical y los officis de las matinas de las festivitats de Nostra Senyora, que són dos tomos grans. Sense estos extraordinaris no-s podie excusar lo gasto ordinari del⁸²² menjar y vestir, lo qual provehí lo pare prior ab lo compliment que-s desijava, donant túnicas,⁸²³ escapularis y estamenyas. Comprà un matxo jove per setze lliures.

Una⁸²⁴ cosa molt en particular los donava pena en aquell temps als pares conventuals d'esta casa, y era lo censal de cent y setze lliures que lo pare prior passat, fra Guillem Fuster, avia carregat per pagar los deutes que trobà en casa quant entrà prior, de las quals pagaven al monestir de Vall de Hebron cad·any sinch lliures y setze sous de

814. Fra Joan Azavedo, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

815. Òrguens, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

816. Compte de Trivento, *escrit al marge dret*.

817. Galceran de Requesens fou comte de Trivento, Palamós i Avellino fins que morí l'any 1505.

818. Archebisbe de Çaragoça, *escrit al marge dret*.

819. mossèn Gerònim Rejola, *escrit al marge dret*.

820. L'arquebisbe de Saragossa fou, entre 1478 i 1529, Alfons d'Aragó, fill natural de Ferran el Catòlic. Joana, germana d'Alfons, era també filla natural del rei (Jaume VICENS VIVES, *Historia crítica de la vida y reinado de Fernando II de Aragón*. Saragossa: Institución Fernando el Católico, 1962, p. 207-208).

821. llibres del chor, *escrit al marge esquerre*.

822. vestuari, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

823. Macho, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

824. lluïssió del censal de Vall de Hebron, *escrit al marge esquerre*.

pensió, com ya vérem en la pàgina 264;⁸²⁵ y axí, per llevar-se d'esta pesadumbre, procuraren tot lo possible en què-l llúissen lo més prest fos possible, encarregant molt al pare prior ho tingués en memòria. Lo qual executà ans que acabàs son trienni lo pare fra Gualbes, que cert rahó era, puix no tenían altre censal en casa que pagar, sinó aquex, que-l traguessen del món, quant més de casa.

Dos plets que avia alguns anys que aquest convent los remolcava y sustentava se remataren⁸²⁶ en aquest trienni. Lo hu fonch de gran molèstia, y de poch profit a la fi final, y era acerca de un vincle que pretenia la casa dels béns de un avi del pare fra Gabriel Andreu, que fonch prior lo trienni passat, que també se deya mossèn Gabriel Andreu, mercader de la ciutat de Tarragona, lo qual vincle pertanya al monestir per ser mort Joan Andreu, germà de nostre frare Gabriel Andreu, sens fills. Y sa muller, qui-s deya Marió Andreua, no volgué tornar los béns après de ser mort son marit, Joan Andreu, ans féu hereva una neboda sua, filla de mossèn Aymerich Dezprats, donzell de Tarragona. Y estant allà la cort y Audiència Real, anà allà lo matex pare fra Gabriel Andreu, ab altre frare y un moço, y estigueren allí més de sinch semmanes, y isqueren-ne ab la sua, alcançant sentència a favor. Però foren tants los gastos, que de cent y setanta lliures que valien dits béns, no n'agué la casa sinó sis lliures sis sous y vuyt, com més distincta y llargament està notat en lo Llibre de la Caxa y en lo de les despeses, de mà del pare procurador, fra Joan Feliu (foli 190).

L'altre plet fonch de més importància, honrra y profit, que durà sexanta-y-sis anys, des⁸²⁷ de l'any 1433, que-s començà, com se digué en la pàgina 159,⁸²⁸ fins en aquest trienni, que [p. 117] donaren sentència en favor del convent, la qual fonch donada a 7 de maig de 1499. Aquest és lo plet tant famós, de què tantes vegades he oyt a parlar als pares antichs, com los soldats de la jornada de Pavia, quant prengueren lo rey francès; y serà bé succíntament dir lo que acerca de⁸²⁹ assò passà y que estiga tot junct.

La contenció y plet fonch acerca del lloch de Gra, que fonch hu dels dos que Bertran Nicolau, nostre fundador, comprà del compt<e> de Urgell y bescompte de Àger, don Jaume de Aragó, per lo⁸³⁰ preu que diguérem ya al principi de la fundació d'esta casa, los quals donà

825. pàgina 111 *al manuscrit*.

826. plet contra dels béns del pare fra Gabriel Andreu, *escrit al marge esquerre*.

827. plet contra lo monestir de Sanct Pere de Barçelona, *escrit al marge esquerre*.

828. pàgina 36 *al manuscrit*.

829. plet del lloch de Gra, *escrit al marge dret*.

830. lo *afegit a la interlínia*.

en dot a dit monestir, juntament ab altres rendes. Y per no tenir-los tant clars y llests com convenia, ni lo nostre fundador tant cautelós en aquest acte particular com acostumen de ser los mercaders —fonch-ho ell prou en altres coses—, tingué est convent molts plets y contencions sobre aquestos llochs, com vérem al principi.

Y après una monja de Sanct Pere de las Puellas de Barcelona, dita Eleonor de Requesens, néta de mossèn Garau de Huluja, qui fonch senyor dels llochs de Gra y Concabella, pretengué dret de llegítima en los béns de sa mare, que fonch filla del dit mossèn Garau de Huluja, y també hereva de son pare y, per consegüent, de dits llochs; y sense posar-hi més sal, executaren lo lloch y castell de Gra per dotze mília sous, que són sis-centes lliures, no tenint-hi sinó sinch mília y tres-cents sous, que són dos-centes y sexanta-sinch lliures, de manera que se avien adjudicades tres-centes y trenta-sinch lliures més. Lo qual lloch posseïren alguns anys, fins en l'any 1437, que la reyna dona Maria pronuncià sentència en favor del nostre monestir, adjudicant y transferint la possessió de la senyoria al·lodial del castell y lloch de Gra al nostre monestir ab sinch lliures de cens cad-any pagadores a Nostra Senyora de Agost, servats los drets a cada una de las parts sobre la propietat y alou fins a que vingués a sentència diffinitiva.

Esta⁸³¹ sentència diffinitiva estigué a donar-se des de l'any 1437 fins en aquest de 1499, de manera que pledejaren acerca de assò sexan<ta>-dos anys,⁸³² però sempre les sinch lliures dels censos aquest convent les rebé del monestir de les monges de Sanct Pere. En aquesta sentència, la qual fonch donada per don Joan de Aragó, compte de Ribagorça, llochtinent general del rey don Ferrando, a 7 de maig de 1499, se declararen molts puncts. Lo primer d'ells és que la senyoria al·lodial del lloch y castell de Gra pertanya al nostre monastir. Lo segon, que la monja Requesens, o lo monastir de Sanct Pere en son lloch, pogué<s> executar lo dit castell fins a la satisfacció de la legítima que li pertanya —però fonch excessiva, com està dit— y que restituís lo demés que avia rebut excedint a la quantitat dels sinch mília y tres-cents sous.

Lo terçer punct és que la legítima que tenia dita senyora Eleonor Requesens no éran sinó los sinch mília y tres-cents sous ya damunt⁸³³ dits. Lo quart fonch que [p. 118] lo monastir de Sanct Pere de las Puellas no podia retenir per a si, en lloch de la dita senyora Eleonor Requesens, per rahó de legítima, sinó tant solament cent lliures de

831. sentència en favor, *escrit al marge dret*.

832. sexan<ta>-dos anys, *subratllat*.

833. damunt, *al manuscrit* damunts.

aquelles sis-centes per les quals feren la exequió sobredita, com constà's clarament y-s provà evidentment que lo monestir de Sanct Pere avia rebut lo restant que li tocava dels béns del pare de la dita monja Requesens per rahó de legítima y per les despeses fetes.

Lo quint, que attès que lo monestir de Sanct Pere avia pagat cad-any, des de la sentència que donà la reyna dona Maria, de què ya avem feta memòria en la precedent pàgina, fins al present dia a nostre convent les sinch lliures de censos per rahó de la senyoria alodial, que a rahó de vint mília per mil valen cent lliures de propietat, declara dita sentència que-s puga retenir lo monestir de Sanct Pere altres cent lliures per lo preu de dits censos, sense las cent que s'aturava per rahó de la legítima y despeses. Últimament, declara dita sentència que les quatre-centes lliures que tenia lo monestir de Sanct Pere, a compliment de les sis-centes lliures per a què fonch feta la exequió del castell de Gra, les avia de restituir al nostre convent, juntament ab los interessos des del dia que fonch feta la executió o *insolutum datio*, que a rahó de vint mília per mil sumaven mil tres-centes y vint lliures; y també que pagàs per rahó del lluïisme sinquanta lliures.

Esta fonch, en summa, la resolució de la sentència, la qual tenim en forma escrita en pregamí y sagell real en ella, closa per Pere Bell-lloch, escrivà del rey, notari real,⁸³⁴ y està en nostre arxiu. Però lo monastir de Sanct Pere no volgué estar a ella ni obeir-la, parexent-li que era molt grassa y favorable per a nosaltres; y axí, apel·là, pretenent que era injusta. Y encara que lo nostre monastir tenia ya poder per executar-la y posar en obra lo que ella declarava, però agué de prestar cautió y-s tornà molt de propòsit altre vegada lo plet.

Y veent los pares d'esta communitat que per ventura tornarían a pledejar altres sexanta anys, cosa pròpria dels plets de Cathalunya, que may se acàban; y que parexia mal que monastir ab monestir tinguessen plets —a més de axò, la incertitut del fi que tindrían—; y que també en executar la sentència donada passava algun perill; y que no se'n seguïssen alguns inconvenients notables; y per altres rahons, respectes y causes piadoses, lo pare prior y convent, posant-s'i de per mitx [p. 119] certes persones graves, il·lustres y temerosas de Déu, donaren en un medi que per a tots estigués a propòsit, y fonch posar-o per via de⁸³⁵ concòrdia y avine<n>sa amigable⁸³⁶ entre los dos monestirs. En

834. Apel·lació de la sentència que donaren en favor del lloch de Gra, *escrit al marge esquerre*.

835. *Segueix compromís y ratllat*.

836. concòrdia entre lo monestir de Sanct Pere y lo nostre, *escrit al marge dret*.

summa, conté esta concòrdia que lo monastir de Sanct Pere no aja de pagar al nostre monestir, de aquelles mil tres-cent<es> y vint lliures y las sinquanta del lluisme, sinó sols mil lliures. Esta concòrdia rebé mossèn Pere Faner,⁸³⁷ notari de Barcelona, a 16 de juny de 1500.

Les quals mil lliures rebé lo pare prior en aquest trienni; y d'elles lluhí y quità lo censal de cent y setze lliures que⁸³⁸ feya al monestir de Sanct Gerònim de Vall de Hebron, com ya està dit abans, en la pàgina 271;⁸³⁹ y féu vestuari als religiosos, que'n devien tenir prou necessitat; y lo matex any foren esmerçades sobre lo matex castell de Gra, del qual era senyor útil mossèn Perot Bosch, sin-centes lliures, y sobre la ciutat de Barcelona, tres-centes y vint-y-dues lliures, de manera que lo convent cobrà la propietat <y> preu per què fou feta la executió, que eren sis-centes lliures, y lo demés que avem vist.

També cobrà⁸⁴⁰ de mossèn Francesch d'Orís, per la evicció que era tingut al monestir en los gastos y despeses que-s feren en aquest plet per via de satisficció, cent lliures. Veritat és que no las pagà promptament, sinó que les anava pagant cad-any de deu en deu lliures, y donaren-li nou anys de temps. Y sense estes quantitats que cobrà lo monestir, li restaren netes y franques sinch lliures de censos cada any sobre lo matex lloch de Gra. Aquest és lo plet tant famós y del qual se alcançà victòria, ab lo favor divino, molt cumplida y meresqué lo pare prior gozar de *los despojos*, que diu lo castellà, y dels fruyts de⁸⁴¹ tant grans treballs se avian passats en ell. Per ocasió de aquest plet entench que prometeren de dir la tercera oració que diem après de matines, de sanct Yvo, aquells pares per a que Nostre Senyor, per lo mèrit d'est gloriós sanct, nos donàs la justícia que y teníam y en què anava molta part de la renda d'esta casa.

837. Error del cronista, ja que el nom del notari que apareix al Capbreu Vell és Joan Faner (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 167v). A banda, en la bibliografia específica sobre notaris Joan Faner apareix com a notari públic de la ciutat de Barcelona a final del segle xv i principi del xvi, mentre que no en consta cap amb el nom de Pere Faner.

838. Lluyció del censal en Vall de Hebron, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

839. pàgina 116 *al manuscrit*.

840. Mossèn Francesch d'Orís, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

841. commemoració de sanct Yvo, *escrit al marge dret*.

[p. 120] **Segon trienni del pare fra Augustí Gualbes**⁸⁴² [1501-1504]

No foren menester moltes rahons ni persuasions, acabat lo primer trienni del pare fra Galceran Augustí Gualbes, ni crech yo que los pares confirmadors, que no tenim notícia d'ells qui foren, tingueren molta difficultat o treball de regular moltes voltes los vots dels electors per a que la electió tingués lo bon succés que tots desijaven. Avían molt ben experimentat los religiosos d'esta casa en⁸⁴³ lo trienni passat la maduresa y prudència que avia tinguda lo pare fra Gualbes en son govern; y la observància de la religió, quant se era augmentada en lo temps que ell tingué a càrrech de zelar-la, guardant-la ell primer en sa persona; y lo que més és, veure los ànimos de tots ells tant sossegats y quiets, que era causa bastantíssima per a fer gràcias al Senyor y de procurar que las cosas de sa casa se conservassen en lo ser que ara tenia.

Y axí, per a que tinguessen bon effecte los bons desigs que tenien, determinaren de elegir altre volta al matex pare fra Galceran Augustí Gualbes; y fonch la confirmació d'esta electió a 17 de febrer de 1501, que /tampoch/ com a l'altre confirmació no y agué sinó un dia al mitx entre la vacació y confirmació, axí matex succehí ara, perquè ell vacava a 15 de febrer y a 17 del matex mes ya fonch confirmat,⁸⁴⁴ a les deu hores ans de dinar. Elegiren en vicari lo matex del trienni passat, lo pare fra Jaume Roqueta, que també u fonch en lo trienni del pare fra Gabriel Andreu. Devían ser prior y vicari molt conformes en la voluntat y zel de religió, y per ço medrava y aprofitava la communitat en una cosa y altra en lo⁸⁴⁵ spiritual y temporal perquè, tenint los caps y principals de una communitat concòrdia fundada en virtut y bondat, de rahó y quasi de força, tart o temprà, los demás no poden sinó seguir aquest camí. Y quant no, tot cau sobre lo qui no va per ell, perquè la veritat y bondat sempre sura y preval a la llarga.

842. *Segueix des de 1501 a 1504, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1501 i 1504 subratllats.*

843. *en afegit a la interlínia.*

844. *Vicari lo pare Jaume Roqueta, escrit al marge esquerre.*

845. *lo afegit a la interlínia.*

Y perquè fos més fort lo nuu de aquesta unió y ajudàs⁸⁴⁶ al<s> propòsits que tenían, elegiren en procurador al pare fra Pere Benajam, persona molt religiosa, de molta confiança, y que en son tracta tenia molt gentil⁸⁴⁷ terme y era per tractar ab reys y altres persones graves, al qual se affectionaven per aquest respecte, y més encara per sa bondat y sanctedat, com per avant se'n dirà alguna cosa.⁸⁴⁸ Tenia ya, com lo feren procurador, més de vint anys de hàbit, cosa que és de alguna consideració en semblant<s> officis.

Caxers feren al pare fra Joan Feliu, que ya era hora descansàs y que l'absolguessen de l'offici de procurador, que avia tingut sis triennis, que n'i ha per consumir la vida de un home. [p. 121] L'altre⁸⁴⁹ caxer fonch lo pare fra Jaume Negrell. En aquest trienni donà l'hàbit lo pare prior sols a fra Pere Ximenis. Alomenos, per los llibres no-trobe que·l donàs a altre.

La⁸⁵⁰ més principal obra que-s féu en aquest trienni fonch lo sortidor del mitx del claustro, obra de molta primor y artifici, com tots veem; y que quantas personas curioses lo miren y nòtan de propòsit diuen que és una de les coses ben fetes y acabades, y ab tanta art com àjan vist de son tamany y proportió; y com a tal la judicà lo rey Phelip segon de Castella quant vingué a esta casa en lo any de 1585,⁸⁵¹ com se dirà en son temps y lloch. Y podie-u ell molt ben fer, perquè de son natural era inclinat a l'arquitectura y era estremat official, en què-s divertia moltes vegades, com se mostrà en la obra del monestir d'El Escorial, tant famós, que ell començà y·l véu acabat en sos dies, cosa tant peregrina y rara que la tenen per la octava maravel·la del món,⁸⁵² y és fama que la traça passà per ses mans y digué son parer —y molt acertat.

Costà lo sortidor —perquè tornem a nòstron propòsit—, sols de picar les pedres, trenta-y-tres lliures, encara que les pedres ya les féu portar de la montanya de Monjuïch y·n picaren algunes lo pare fra Benet Sanctjoan en lo tercer trienni que ell fonch prior, com diguérem⁸⁵³ atrás (pàgina 242).⁸⁵⁴ Y après de assentar-lo tot, costà altres trenta

846. procurador lo pare fra Pere Benajam, *escrit al marge esquerre*.

847. gentil, *al manuscrit* gentil.

848. Vegeu pàgina 344.

849. Novici, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

850. sortidor, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

851. 1585 *subratllat*.

852. món, *al manuscrit* bon.

853. diguérem, *al manuscrit* digueren.

854. pàgina 97 *al manuscrit*.

lliures y agueren de comprar alguns materials, com foren canons de llautó, una imatge per posar en lo mitx y altres coses, que tot junt estaria al peu de setanta lliures o, a molt tirar, setanta ducats, cosa que si al dia de vuy se agués de fer, no·l farien per dos-centes lliures —no vull dir més.

Altra⁸⁵⁵ obra se féu, que apar que no sia res y costà més de< l que> alguns pensen, que fonch empaymentar tota la entrada de la portaria. Y si no és que feren dues fornades de cals y obra de rejoles y teules, aguera costat molt, particularment per respecte dels mahons, que foren menester molts. Y per acabar de perfeccionar y lluir algunes obres que estaven ya fetes y exutes, compraren més de cinquanta quintars de guix, que no faltava ànimo al pare prior per a continuar les obres. Però no pogué fer lo que desijava, perquè en lo primer⁸⁵⁶ any de aquest trienni, que fonch en l'any de 1501, y agué pestilèntia dins de la ciutat de Barcelona y en lo contorn d'ella.⁸⁵⁷

Ab⁸⁵⁸ tot axò, no dexà de comprar draps, burells y blanquets, los que foren necessaris per⁸⁵⁹ lo vestuari dels religiosos. Comprà un matxo y una mula per al servici ordinari de casa y, quant anà a capítol general, a la tornada, passà per València y allí comprà vuyt⁸⁶⁰ dotzenes de tasses, a rahó set diners la pessa; quatre dotzenes de jarros, a rahó quatorze diners; molts plats y escudelles, grans, y xichs y de diverses maneres.

Algunes persones devotes afavoriren al<s> bons intents del pare prior ab ses almoynes⁸⁶¹ y charitats. La una d'elles fonch lo senyor mossèn Gabriel Miró, canonge de la seu de Barcelona, que donà per ajuda de la obra que feyen dotze lliures. [p. 122] Mossèn⁸⁶² Joan Ortigues també donà altres dotze lliures per fer una cambra o aposento en què ell desijava recollir-se. Però fonch Nostre Senyor servit⁸⁶³ de portar-lo en altre que may se acabarà, que fonch a l'altre vida, y axí lo pare prior pogué dispondre de aquells diners a sa voluntat.⁸⁶⁴ Lo duch

855. Entrada de la porteria, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

856. Pestilència, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

857. Consta aquest any com de crisi demogràfica a Barcelona amb una intensitat molt elevada (José Luis BETRÁN, *La peste en la Barcelona de los Austrias*. Lleida: Editorial Milenio, 1996, p. 89-90).

858. Vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

859. Macho y mula, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

860. Terrissa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

861. Mossèn Gabriel Miró, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

862. Mossèn Joan Ortigues, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

863. *Segueix j ratllat.*

864. Duch de Calàbria, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

de Calàbria⁸⁶⁵ vingué a esta casa y també dexà alguna charitat, encara que⁸⁶⁶ no fonch de molta importàntia. També vingué un embaxador de Venècia a visitar esta casa, però no-n resultà molt profit. Estas cosas són las que he pogudes trobar que succeïren en aquest segon trienni del pare fra Gualbes que pertanyen al temporal.

Lo que toca al govern spiritual, encara que no-s trobe d'el scrit, bé-s pot pensar, puix no consta de altre cosa en contrari, que degué anar de tal manera que no tingueren los pares visitadors molt en què entendre en reparar descuyts de cerimònies y observànties de la orde, ni que corregir moltes imperfeccions dels religiosos particulars, puix lo pare prior era tant zelós de las unas y tant sol·lícit en corregir y reprimir les altres, que no y avia necessitat de visitadors per assò.

Y de aquí és que lo pare prior vingué a guanyar tanta fama y opinió, que per tota la orde era tingut per un home dels més zelosos y observant<s> d'ella; y tant, que ohí yo a dir a un mestre meu que algunes vegades venían de Barcelona a visitar al pare prior algunes persones graves y principals —que per ser ell de noble y il·lustre linatge, com són vuy en dia los de son solar y casa, y-s diuen Gualbes de Bonaventura, no-s podia escusar de semblants pesadumbres, que per tals las tenen les persones molt recullides y amigues de la quietut interior—, may volia exir del claustro per acompanyar-los ni suffria que algun religiós per estos respectes, ni altres semblants, se acostassen a la porteria, com veyem que vuy en dia se zela y-s guarda ab rigor per la gràtia de Déu. Y axí, per tenir ell guanyada esta fama y opinió, la orde li acomanà en aquest trienni que visitàs lo monestir de Sancta Engràcia de Çaragoça, lo que ell féu ab molta rectitut y justítia.

Finalment, ell regí aquesta casa en aquest trienni ab molt contento y aplauso de tots, com avia fet l'altre; y l'acabà ab molta pau y quietut, que és lo fi més principal que en estos càrrechs y officis se pretén.

865. Ostentava el títol de duc de Calàbria a principi del segle XVI Ferran d'Aragó, que fou virrei de Catalunya i València. Fundà el monestir jerònim de Sant Miquel dels Reis a València.

866. Embaxador de Venècia, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

[p. 123] **Tercer trienni del pare fra Gualbes**⁸⁶⁷ {1504-1507}

Sense contradicció alguna, acabat lo segon trienni del pare fra Augustí Gualbes,⁸⁶⁸ lo tornàran a elegir tercera vegada; y fonch confirmat a 20 de febrer de 1504,⁸⁶⁹ dos dies après de la vacació de l'altre trienni, que no-m dexe de admirar veure la puntualitat que y agué en assò molts triennis. Los matexos oficials que avia tingut lo trienni abans li donaren ara, de manera⁸⁷⁰ que lo pare fra Jaume Roqueta fonch vicari, que fonch la quarta vegada; y lo pare fra Pere Benajam, procurador, 2ª vegada; y los pares fra Joan Feliu y fra Jaume Negrell, caxers. Però⁸⁷¹ no perseverà aquest concert ni assiento tot lo trienni, perquè fonch Nostre Senyor Déu servit de portar-se'n per a ssi l'ànima del pare fra Joan Feliu per a que gozàs del premi que avia guanyat⁸⁷² en los molts treballs avia passats per la obediència y per servir a sa pròpia casa. Fonc assò quasi a la mitat del trienni, après de aver viscut en la religió més de trenta-y-sis anys en ella, ab grandíssim exemple y sinceritat, com a bon religiós. Y axí, en lloch seu elegiren al pare fra Torralba, que tingué lo Llibre de la Caxa lo restant del trienni.

Vestí⁸⁷³ lo pare prior en aquest trienni quatre religiosos: lo primer fonch fra Joan Tort; lo segon, lo pare fra Damià Marruff, que ere genovès de nació, lo qual avia fet un tern negre de rèquiem, com diguí en lo primer <trienni> del pare prior (pàgina 269);⁸⁷⁴ lo terçer fonch lo pare fra Gaspar Fontarnau; y lo quart, lo pare fra Pere Alzina, religiosos de gran sanctedat y bondat, particularment los dos últims, com se veurà en son lloch.

867. *Segueix des de 1504 a 1507, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1504 i 1507 subratllats.*

868. Gualbes, *al manuscrit Gualles.*

869. 1504 *subratllat.*

870. Vicari lo pare fra Jaume Roqueta, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

871. Procurador lo pare fra Pere Benajam, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

872. Mort del pare fra Joan Feliu, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

873. Novicis, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

874. pàgina 115 *al manuscrit.*

En aquest trienni no sabem se sien fetes obres de importàntia ni las podien fer per les causes que veurem prest, encara que no dexaren de perfeccionar-ne algunes que no estaven acabades,⁸⁷⁵ segons los gastos que-s troben en los llibres, que pagaren a alguns officials, serradós, mestres de cases y fusters, y no senyalan per quina obra. Lo que sabem de cert és que no y agué descuyt⁸⁷⁶ en vestir als religiosos, puix se compraren burells, blanquets, estamenyes ab molt compliment.

En lo segon any de aquest trienni y agué molts malalts en esta casa y-s comprà per ells⁸⁷⁷ moltes gallines y altres coses de regalo, que no és cosa nova lo que vuy se usa en la religió, ans bé és cosa de edificació y és cosa molt lloable continuar lo que aquells⁸⁷⁸ primers sancts pares imposaren. Y en esta refega⁸⁷⁹ morí, com diguí, lo pare fra Joan Feliu.

En una cosa fonch molt sol·lícit y cuydadós en aquest trienni, com també en lo passat, que és cosa de què Déu, Nostre Senyor, és molt servit, que procurà que los pobres que venían a l'hospital⁸⁸⁰ tinguessen la almoyna y charitat necessària; y lo que se'ls donava estigués ben aparellat; y la olla estigués calenta al temps que se'ls avia de donar la sopa. Y féu comprar tela y llens, de què feren llançols, y també flassades per a que los que restaven al vespre estiguessen, en sos llits, governats.

Assò matex se és procurat fer moltes voltes en nostros dies, però no ha tingut a martell, perquè són, los que vuy acuden a l'hospital, al manco molts d'ells, de tal condició y manera, que [*p.* 124] més se poden dir belitres que pobres, per lo qual pretenen algunes persones discretes y que saben de república que estos monastirs que estan fora ciutat crían més lladres que no fan los que estan los de dintre Barçelona; y per ço, donen algunes rahons a son parer insolubles y que no tenen resposta y solució.

Però —dexem aquesta qüestió per als que govèrnan repúblicas— a nosaltres basta'ns que fassam de nostra part lo que tenim obligació, y lo que és conforme a la perfectió christiana y evangèlica, y no-ns pesa sinó com no podem proseguir lo que nostres pares antichs començaren a introduir, particularment en lo de tenir los llits composts com abans perquè, com diguí moltes vegades, se són adobades les màrfegues y

875. Oficial, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

876. Vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

877. Malalties, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

878. *Segueix sancts ratllat.*

879. *Segueix lo ratllat.*

880. Pobres, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

se són fets matalap<h>s nous de borra, llansols y flassades, y en dos dies tot se descompon y-s llança a perdre; y com altra cosa no poden fer, se'n porten los cordells y cordes dels matalaphs; y rompen les telles d'ells y altres gentileeses semblants, que no crech yo que los pobres de aquell temps ho fessen d'exa manera, si ya no diguéssim que llavors aquells pares devían tenir més manya en regir-los y més patiència en sufrir-los que no fem nosaltres ara.

En fi, com se vulla sia, lo bon prior tingué esta vigilància, en que la hospitalitat se continuàs y-s donàs als pobres lo necessari; y als rics y devots que venían a visitar esta casa, se'ls donàs segons la possibilitat d'ella, moderadament, ab amor y charitat, segons la qualitat de les persones.

Altra cosa procurà lo pare prior, com a sol·lícit pastor, desijant lo bé y profit spiritual de⁸⁸¹ ses ovelles, que fonch alcançar participatió dels béns espirituals de la orde de Cartoxa, la qual tenim en lo nostre archiu treta de pregamí ab son sagell, concedida per lo pare general del dit orde. Lo matex féu de l'orde dels Predicadors, que⁸⁸² també està en nostre archiu en pregamí y ab son sagell, concedida per lo general, lo pare fra Vicents Bandell.⁸⁸³ La participatió de la Cartoxa fonch en l'any de 1503⁸⁸⁴ y la dels Predicadors, en l'any següent de 1504,⁸⁸⁵ de què avem de agrair molt al pare fra Gualbes, puix per sa bona diligència y per esta causa nos podem enriquir de béns espirituals, essent participants del bé que en dites religions se fa.⁸⁸⁶

En lo temporal tampoch no faltaren indústries per a sustentar lo ordinari gasto de casa, que per ser la renda poca, és necessari esvellar-se y trassar coses que sían profitoses per poder passar ab més descans.

881. Germandat de la Cartuxa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

882. Germandat de l'orde de Predicadors, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

883. Vicenzio Bandello, mestre general de l'orde dominicà entre 1501 i 1506 (Daniele PENONE, *I domenicani nei secoli: panorama storico dell'Ordine dei fratri predicatori*. Bolonya: Edizioni Studio Domenicano, 1998, p. 262).

884. 1503 *subratllat*.

885. 1504 *subratllat*.

886. Aquestes germandats espirituals, de les quals es troben més exemples al llarg de l'obra, consistien en l'obligació recíproca de la celebració de sufragis per als frares difunts del monestir amb el qual es pactava la germandat. N'hi ha un exemple força detallat de 1568 d'El Escorial amb cinc monestirs jerònims (Miguel SALVÁ i Pedro SAINZ DE BARANDA, *Colección de documentos inéditos para la historia de España*, vol. 7 ("Memorias de fray Juan de San Gerónimo, monje que fue primero de Guisando y después de El Escorial sobre varios sucesos del reinado de Felipe II, de 1562 a 1591"). Madrid, 1845 (edició facsímil, Madrid: Patrimonio Nacional, 1984), p. 45-46).

Tingueren cabres, que avia ya alguns anys que les avien dexades,⁸⁸⁷ de què tragueren molt profit. Feren dos fornades de cals y obra, que part serví per algunes cosetes de casa y molta part se'n vené per pagar los gastos d'ella.

Succehí —no sé per quina ocasió— en aquest temps del pare prior —fonch en lo any de 1504—⁸⁸⁸ que en tota Cathalunya y en Aragó se lluiren grandíssimes quantitats; y a esta casa li'n tocà tant⁸⁸⁹ bona part, que li lluiren tots los censals que tenia sobre lo General de Aragó y sobre Aguiló, de manera que-s trobà ab quatre milia tres-centes y sexanta lliures, o més, quitades y llu-[p. 125] hides, sense trobar esmerços segurs ni en lo General ni en altres parts, per lo qual estava aquest convent molt affligit y angustiat, y particularment lo pare prior, com a persona que li incumbia y tocava per offici més que als altres mirar que no-s perdessen los béns d'esta communitat, de qui ell era tant verdader fill, y ara cap per lo offici que tenia de prior.

Y no sabien quin medi pendre, sinó acudir a Nostre Senyor, suplicant-lo molt affectuosament se servís de mirar per est convent y ls obrís algun camí per ont poguessen encaminar los negocis d'esta casa, per lo qual negoci manà lo pare prior se fes oració particular, encarregant a tots los religiosos encomanassen a Nostre Senyor ab molta devoció y fervor que no permetés se acabàs esta communitat y los béns d'ella. Lo qual, com se continuàs alguns dies, Nostre Senyor, qui és lo pare⁸⁹⁰ de las misericòrdias y déu de tota consolació y amparo dels bons y justs, fonch servit de donar llum y camí en aquest negoci, de què tots se aconsolaren. Y és que en l'any de 1505 mossèn Joan Ram y la senyora Isabel Çaplana, muller sua, que eren senyors del lloch de Thous, per medi de Gerònim Peyró feren dir al pare prior d'est convent si volia entendre en comprar lo lloch de Thous.

Lo qual, com vingué a notícia del pare prior y tractant-ho ab los religiosos de son convent, respongué que, accommodant-se en lo preu y condicions y pactes, que poria ser y entenguessen. Y com aquest negoci se anàs pilotajant, après de moltes dades y preses donaren en un medi molt a propòsit, que era posar-ho en mans de un terçer, que és cosa acertadíssima en negocis de compres y vendas, y també concòrdias, particularment si lo terçer y medianer és persona discreta, de experiència y té⁸⁹¹ sciència en lo negoci que tracta.

887. Dos fornades de cals y obra, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

888. 1504 *subratllat.*

889. Luyció de censals, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

890. compra del lloch de Thous, *escrit al marge dret i subratllat.*

891. té *afegit a la interlínia.*

Aquest tercer o medianer fonch lo senyor misser Joan Gualbes, doctor en drets —y entench que era parent del pare prior—; y de voluntat de totes dues parts, ho dexaren en ses mans, principi boníssim per a que vingués lo negoci al fi que tots desijaven, specialment per la part del convent y estava molt bé perquè, essent parent del pare prior, y doctor y persona experimentada, clara cosa era que avia de mirar per lo convent com si fóra cosa pròpria, no levant a la altra part ninguna cosa de son dret y justícia. Y tal confiança tenia d'ell lo⁸⁹² convent. Y no se enganyaren aquells pares, perquè·ls donà un consell admirable per assegurar-ho tot, que se ha de pensar que per medi de las oracions de aquells sancts pares Déu lo il·luminà en aquest acte particular.

Lo consell fonch que lo lloch de Thous no·s venés de tot en tot o que no·s venés simplement, sinó que lo tracte fos, no per via de venda solament, sinó per donació, perquè com lo lloch de Thous no estava tant cert si estava enfranquit lo feu, podia·s'í oposar lo balle general y retenir-lo, pretenent que era del rey lo alou y feu d'ell. Y axí, se concertaren les parts d'esta manera: que mossèn Joan Ram y sa muller, la senyora Isabel Çaplana, donaven lo lloch de Thous [p. 126] al monestir de Sanct Gerònim de la Vall de Bethlehem, àlias de la Murta, ab condició que lo dit monastir los donàs de sa vida natural certa quantitat cada any. Però sobre quanta seria, tingueren moltes consultes y diversos tractes. Y a la fi, concordaren que fossen cent y vint-y-sinch lliures; y que lo convent los donàs en comptants sis-centes lliures, les quals los foren girades en la taula de la ciutat de Barcelona; y l'altre condició fonch que lo monestir lluis y quitàs los censals que estaven carregats sobre lo lloch de Thous, perquè no sols lo lloch, però encara lo senyor d'ell, estava obligat per ells. Y axí, les quatre mília tres-centes y sexanta lliures serviren per dit effecte.

Fonch feta esta venda y donació de mossèn Joan Ram y de Isabel Çaplana, sa muller, a 5 de nohembre de 1505 ab carta rebuda en poder de mossèn Joan Bóxols, notari de Barcelona. La pensió que lo convent avia de pagar a estos cònjuges de les cent y vint-y-sinch lliures fonch cosa pesadíssima, perquè visqueren *a nux*,⁸⁹³ particularment lo mossèn Joan Ram, que visqué fins en l'any de 1530, lo qual, morint, dexà hereu, y sa muller també, al monestir de predicadors de Barcelona.⁸⁹⁴ Però en fi, com no era cosa perpètua, al cap de vint-y-sinch

892. consell de misser Gualbes, *escrit al marge dret*.

893. La locució *a nux* no ha estat localitzada a cap diccionari ni tampoc sembla que provingui de cap expressió llatina. El significat que li dóna el cronista és clarament el de viure molts anys.

894. Santa Caterina de Barcelona.

anys se acabà esta pensió y lo convent tingué ben empleats los diners que tenia embassats.

Lo que tinch notat molt en particular és la diligència del pare prior y de aquells sancts pares, que dins dos o tres dies après de aver-se conclòs aquest negoci, com consta en lo Llibre de les Despeses de aquest any 1505, enviaren al pare procurador, fra Pere Benajam, ab altre religiós, perquè anàs lo negoci ab més èmphasi y encaridament —y no diu qui era—, per a que⁸⁹⁵ supplicàs al rey don Ferrando nos fes merçè de enfranquir lo feu de Thous. Estava llavors lo rey en Salamanca⁸⁹⁶ y, arribant allà lo pare fra Pere Benajam ab son companyó, no perdé molt temps en compliments de visitar uns y altres, sinó que anà a besar les mans al rey —no y avia llavors tanta dificultat com la y ha ara, ni avia que posar tants intercessors y, ab tot axò, se passen mesos que no-s pot parlar, etcètera— y li digué la causa per a què era anat a visitar a Sa Altesa; y li manifestà son ànimo de part del convent y sua ab lo terme que ell tenia tant suau y affable.

Oy'l lo rey de bona gana, y rebé'l ab gentil gràcia y concedí-li lo que demanava molt cumplidament. Conexia lo rey al pare fra Benajam alguns anys avia y gustava molt de sa conversació, que la tenia de un àngel; y lo matex feya la reyna dona Isabel, sa muller, que estant en Barcelona estos reys, lo enviaven a demanar moltes voltes, y per ell no y avia porta tancada. Y com lo trobaven [*p.* 127] tant discret y avisat en les preguntes que li fèyan, quant més lo tractaven, més gust los dexava en sa conversació; y axí, l'estimaven y volien lo que ell merexia per sa sanctedat y bondat, y avia ya alcançades d'ells algunas merçès. Y axí, esta que demanava no li fonch negada, ans portà lo privilegi tant cumplit, que quisvulla que-l lija, com l'an llegit moltes persones curioses y doctes, diran que no-s pot desijar més ni pot estar millor stipulat del que està.

Estigué en anar, star y tornar de Salamanca, com ell matex scriu en sos comptes, dos mesos y mitx —que acomanar-ho a altri, per ventura estiguera quatre y no negociara lo que ell negocià—; y gastà per lo privilegi —ço és per la minuta, posar-lo en pregamí, registre y altres coses— sinch lliures y dotze sous; y per lo gasto que ell y son companyó, ab les mules y mossos, avien fet per lo camí, vuyt lliures, y diu que y avia gran carestia de virtualles en Salamanca. Devia tenir

895. Thous enfranquí lo rey Cathòlic lliberalment, *escrit al marge esquerre. Segueix don Fernando, escrit per una mà diferent de la de l'autor.*

896. El rei Ferran restà a Salamanca des del 2 de novembre de 1505 fins al març de 1506 (Antonio ROMEU DE ARMAS, *Itinerario de los Reyes Católicos*. Madrid: CSIC, 1974, p. 317-320).

temor, quant escrivia assò, que no fos notat de gran pròdich, puix fa aquella salva. Però yo crech que si gastara altre tant, no fóra estat reprès per lo pare prior ni murmurat de sos germans, que més crèdit tenia ell guanyat del que-s pensava acerca d'ells.

Y cert, com se'n gastaren vuyt lliures, se'n gastàren vuytanta, tot estava molt ben empleat en cosa de tanta importància⁸⁹⁷ y que no-s pot pagar ab diners, especialment per aver redemit aquest convent de moltes vexacions que lo balle general de Cathalunya aguera fetes per causa del lloch de Thous, perquè moltes vegades lo an volgut capbrevar, pretenent que-l rey no-l podia alienar de la corona, y que no estava franch en alou o lo rey no podia fer tal donació, lo que avem tocat en les mans en nostros dies, que-ns posaren en consideració —fonch assò en l'any de 1597—, que lo balle general cità al prior y convent o a son procurador per aquest efecte.

Y en sols mostrar-los lo privilegi que-l bon rey don Ferrando nos donà, estant ell en Salamanca, los taparen la boca, de manera que no proseguire<n> avant son intent, encara que après de alcançat aquest privilegi se trobà la carta de l'empenyorament que lo rey don Jaume avia fet a mossèn Bernat de Thous⁸⁹⁸ del dit feu per dos mília florins, la qual també, en son tant, ajuda molt per llevar-nos de molèsties que dónan los oficials de la Ballia General, y donaran per avant, perquè de quant en quant o de temps en temps, los dóna gana de fer capbrevar a títol de zel, del profit y honrra del rey, y és més per son profit particular, guanyant los notaris en fer citacions y processos. Però si estan advertits los pares procuradors, com o estigueren en dit any de 1597, los dexaran burlats y sense guanyar un diner, ans perdran temps en fer ses cartes citatòrias y altres diligènties.

Y tot para en fum, com se féu en dit any, que avent-nos presen-
[p. 128] tada la citació, donant temps de deu dies, dintre dels quals tinguérem temps y spay de consultar lo negoci ab persones graves de sciència y experiència, los quals nos donaren un graciós consell: y és que no responguéssim res en scrit, perquè aquí matex farien un processet, que-ls notaris de aquell tribunal no volen altra cosa per tocar uns quants reals, sinó que prenguéssem lo privilegi del rey don Ferrando, de què poch ha tractàvem; y que, sens dexar-lo de vista, lo amostràssem al balle general o als assessors d'ell; y que no tindrían

897. an volgut capbrevar Thous en la Ballia General, *escrit al marge dret*.

898. En realitat l'enfranquiment del castell i lloc de Tous a Bernat de Tous no va ser obra del rei Jaume II, sinó del seu fill, Pere el Cerimoniós, l'any 1347. El que Jaume II havia fet l'any 1319 fou establir el castell i lloc a Pere de Tous (ANTONI PLADEVALL I FONT, "Les arrels del milenari", a *Tous. Mil anys d'història*, p. 54-56).

més que demanar, com realment passà en effecte, que vist dit privilegi, digué lo balle general que estava molt bé y que si u aguessen sabut, no agueren citat lo convent. Però axò són paraules, que tan bé⁸⁹⁹ saben ells axò com nosaltres, sinó que volen provar las cuyrassas y veure si nosaltres estam en lo cars com ells; y si t'avinch que t'avinga y si no, també-m burlavas.

En fi, la diligència que féu lo pare procurador molt acertada fonch y lo consell que-ns donaren nostros advocats, molt a propòsit. Però la diligència que tingué lo pare prior, fra Augustí Gualbes, y los pares que eren en esta hera de enviar al pare procurador, fra Pere Benajam, a Salamanca fonch acertadíssima, perquè és lo fonament de tot lo negoci y redemptió de vexacions. Tant que, dexades altres hystòries, sols diré lo que digueren dues persones graves, que eren misser Managat, canonge de la seu de Barcelona y canceller del Real Consell de Cathalunya,⁹⁰⁰ y misser Francesch Sans,⁹⁰¹ nebot de dit senyor canceller y vuy bisbe de Solsona,⁹⁰² que fonch lo primer que se⁹⁰³ assentà en aquesta cadira, que venint-se a recrear a esta casa un parell de dies, estant en conversació, vingueren a parlar de Thous.

Y digué lo misser Sans⁹⁰⁴ que avia vistes moltes coses⁹⁰⁵ de dit lloch y que no tenia algun senyor particular en tota Cathalunya lloch tant segur y ferm com tenim nosaltres a Thous. Y val molt lo parer de aquest senyor, perquè té vistas totes les scriptures que pertanyen a jurisdictions reals y ha posat en forma de capbreus, segons estich informat, totes les terres, jurisdictions, feus, alous y coses que pertanyen al rey en dos o tres llibres. Treball prou gran, que si u féu per amor de Déu y per profit de la corona real, Nostre Senyor lo y pagarà; y si u féu perquè lo rey los pagàs en esta vida, no té de què queixar-se, puix és fama que per aquex respecte li ha donat lo bisbat de Solsona, que rahó és <que> qui treballa que sia remunerat de sos treballs, etcètera.

Y encara que aquest negoci està tant segur com avem vist, totavia los paregué a aquells pares y a sos successors forti<fi>car més aquest

899. tan bé, *al manuscrit* també.

900. Jeroni de Manegat.

901. Sans, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

902. Error del cronista, ja que el nom de pila del bisbe era Lluís i no Francesc. Lluís Sanç fou bisbe de Solsona entre 1594 i 1612 i posteriorment de Barcelona (1612-1620). El canceller Jeroni de Manegat era oncle del bisbe Lluís Sanç perquè era germà de Caterina Manegat, mare de Lluís (Benet OLIVA I RÍCÓS, *El plet de l'escó*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 2005, p. 139, 252).

903. *Segueix as raillat*.

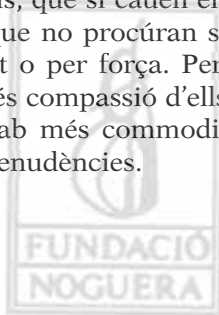
904. Sans *subratllat*.

905. Thous és lo lloch més segur que té ningun senyor, *escrit al marge esquerre*.

privilegi, com se féu en l'any de 1519, que lo emperador Carlos quint y rey de Espanya passava a Flandes y·l supplicaren se servís de confirmar dit privilegi. Y ell o féu de bona gana y lo matex féu son fill, don Phelip segon, en l'any de 1564, encara que no y avia necessitat de tantas confirmacions, puix en la donació del rey don Ferrando se conté [p. 129] tot lo que-s pot desijar, de manera que posseex lo monestir nostre lo lloch de Thous à ya cent anys justs y cabals ab molta quietut y sossego.

Y encara que al principi, quant se féu dit tracte fins a tant moriren los dos casats, mossèn Joan Ram y la senyora Isabel Çaplana, parexia cosa molt crua y insoportable aver de pagar cad-any les cent y vint-y-sinch lliures, no valent llavors les rendes de Thous sinó dos-centes lliures, excepte les terres del castell, que-s sembraven y cultivaven a pròpies costes del monestir —que no he pogut saber puntualment lo que valien, encara que en un memorial trobí que valgueren en l'any de 1506, contant grans, vi, nous y altres cosetes, cent y vuytanta-sinch lliures; però com no consta del gasto que-s féu en cultivar, llaurar, sembrar, segar y batre, no-s pot saber de cert lo que-n tragueren de profit, ni per consegüent, tot lo que valia Thous—, però després de morts los mossèn Joan Rams y sa muller, ya començà més a lluir lo profit se treya de Thous, no pagant les cent y vint-y-sinch lliures, y los vassalls anaren aprofitant y traent moltes buygues, de manera que quasi sempre⁹⁰⁶ és anat en augment y també crexent lo arrendament.

Y no ha quaranta anys que-n donaven quatre-centes lliures de arrendament,⁹⁰⁷ del qual se tenia lo convent per molt content y dichós que agués arribat tant⁹⁰⁸ alt de punt; y vuy, si·l volgués arrendar lo convent, li n'offerexen vuyt-centes lliures. Però no n'és de parer per algunes rahons, encara que si miràs sols lo profit y interès temporal, molt bé li estaria, perquè no-n trau tant profit junt. La una d'ellas és per mirar per los vassalls, que si cauen en mans de arrendadors, escorxen-los de tal manera que no procúran sinó traure'n tot lo que poden a tort o a dret, per grat o per força. Però lo convent porta-u ab més benignitat, perquè té més compassió d'ells en esperar-los en les pagues, en dexar-los las llavós ab més commoditat, y en accommodar-los en los preus y en altres menudències.

906. sempre, *al manuscrit* sempre.

907. L'any 1573 el lloc de Tous estava arrendat per 430 lliures (vegeu pàgina 480).

908. per què no volen arrendar lo lloch de Thous, *escrit al marge dret*.

Altra rahó és que lo convent no sols és senyor, sinó també pare, puix és també rector,⁹⁰⁹ y és bé, per aquest respecte, que los pares procuradors acúdan allí moltes voltes l'any; y los priors qui bé volen fer son offici és necessari que no⁹¹⁰ se n'obliden, puix a ells incumbex lo càrrech principal, perquè sàpien com viuen ses ovelles, que encara que allí tingan capellans, són mercenaris y moltes voltes més miran per son profit propri y de la bossa que per les ovelles que tenen en cura. Y axí, per uns y per altres, és bé acudir allà per veure si totom està content, y si lo convent tingués arrendat lo lloch, no se'n curaria tant com ara. Y axí, per estes causes com per moltes altres que seria cosa llarga referir-las, ha determinat de no arrendar lo lloch de Thous totalment, sinó retenir-se lo principal, que són los grans, y arrendar als capellans o alguns vassalls matexos algunas ninyerias, com són los anadons, mills, cànnyems, llegums, llana. Y d'esta manera, totom viu y passa tirant, mollant esta miserable vida sense tenir plets ab arrendadors.

[p. 130] Algunes vegades, també, personas molt ricas y poderosas an intentat de comprar lo lloch⁹¹¹ de Thous y an escomès al convent ab diversos partits y en diversos temps. Y perquè en coses semblants totom desija acertar, y més los convents, a ont de ordinari y ha persones graves y experimentades, quant tractaven de aquest negoci ab aquest convent, no dexaven de oyr lo que pretenían, perquè tal pot ser lo partit, tal lo preu y tals las condicions, que seria simplicitat no oyr-los. Y après de consultar-ho ab personas de sciència y experiència si convenia o no, y ab tot que offerien grans preus y quantitats per dit lloch, y particularment en nostres dies ne donaven quoranta mília lliures —cosa que a molts parexia excessiva; però a molts altres, y a la més sana part, no parexia prou; y a altres, que per ningun preu nos estava bé desexir-nos de una tant bona y segura possessió—, /y axí/ may ha tingut effecte.⁹¹²

909. rector *subratllat*.

910. *Segueix s ratllat*.

911. Thous an volgut comprar algunes persones riques, *escrit al marge esquerre*.

912. Sens dubte, el cronista era dels que considerava que Tous no s'havia de vendre i que la quantitat de 40.000 lliures no era excessiva, sinó que s'havia de valorar en 50.000 lliures. Basava la seva posició en el preu ofert l'any 1570: "Y perquè se entenga la valor de una tant bona propietat com és Thous, tant segura, franca y quítia, y ningú se admire de la estimació damunt dita, és de considerar que en l'any 1570 se tractà de vendre Thous ab N. Agullana, lo qual prometia 1.000 lliures .. sous de rende sobre lo General de Cathalunya, com les tenim encara senyaladas en son memorial, y en lo memorial de part del convent senyalaven que valia Thous 500 lliures .. sous. Y consultant lo dit contracte de part del convent si-s devia fer ab misser Bernat Ros, de la Règia Audiència, y ab misser Francesch Montaner, regent de Barcelona, y ab lo senyor misser Exarrat, advocat del monestir, y ab lo reverent senyor bisbe de Vic, don

Però qui volrà ser curiós en mirar las rahons per una part y per altra, en lo arxiu trobarà, en lo calax de Thous, dos emboltoris o manats de papers a ont estan continuades diverses rahons y parers de persones importantíssimes, y allí les porà veure y considerar més de propòsit. Y entre-ls demés trobarà un memorial, que lo convent me manà que yo fes de totes les coses de Thous y lo profit que d'ell se avia cad-any, fet en l'any 1603, perquè llavors se tractava altra vegada molt de propòsit de comprar Thous una persona de las més poderosas de Cathalunya, que tenia molts comptants y no tenia algun títol, sen<t> cavaller y noble, y estiguera-li bé aquexa pessa.⁹¹³

Però com lo convent ohí dit memorial y lo profit que del lloch se treya, alguns que arrostraven en alguna manera a vendre'l se refredaren, que no l'agueren venut per ningun preu, quant més que vuy totom va mercantívolment y, axí, may nos avindrem en lo preu. Estes coses he dites assí ab ocasió de la compra de Thous, perquè si per algun temps se tornava lo negoci en camp, sapiam ya que los pares antics passaren per allò y que si erraren en no vendre Thous no fonch per son parer sol, sinó de consell de persones sàvies y experimentades.

En aquest trienni no tingué lo pare prior a penas ninguna charitat ni extraordinaris,⁹¹⁴ si no fonch de la senyora de Concabella, dona Violant de Cabrera y Bovadilla, que donà deu lliures de charitat per la obra. No sé yo quina era. Esta senyora era devotíssima d'esta casa; y vivint, encara que no molt rica, feya dir moltes misses als religiosos d'ella; y venia a visitar-los molt a menut y a consolar-se ab ells spiritualment; y procuraven los prelats de regalar-la lo millor que podían, com yo tinch notat en alguns gastos que per ella se feyen, com diuen los llibres de les despeses, que cert tot estava ben empleat.

fra Benito de Toco, y ab mossèn Pere Cassador, tots persones de molt saber, prudència y experiència, après de aver demanat temps cada hu d'ells per considerar lo negoci per ser de importància, ningú d'ells absolutament aconsellà tal renda, encara que donassen al monestir 40.000 lliures .. sous". Aleshores en treu la conclusió que "si aleshores estimant los emoluments del lloch en 500 lliures .. sous ne donaven mil de renda y als dits senyors pareixia poch, ara que valen los emoluments mil lliures, com damunt està continuat, no seria sobrat demanar-ne dos milia lliures de renda, y no y ha que espantar-se de tal preu y estimació sobredita" (ACA, MH, lligall petit 107). L'estimació del preu en 50.000 lliures també es troba en el memorial de 1606 (Josep RIBA I GABARRÓ i Josep Maria CUYÀS I TOLosa, "El castell de Tous i el govern dels jerònims", p. 175).

913. Memorials que es conserven a ACA, MH, lligall 276 i que han estat parcialment transcrits a Josep RIBA I GABARRÓ i Josep Maria CUYÀS I TOLosa, "El castell de Tous i el govern dels jerònims", p. 169-176.

914. Dona Violant de Cabrera, molt devota d'esta casa, *escrit al marge esquerre*.

[p. 131] Entre les demés bones obres que féu esta senyora a aquest convent fonch que, avent-li lluídes⁹¹⁵ les quantitats que poch ha avem vistes (pàgina 283),⁹¹⁶ a ella li'n prengué gran llàstima y compassió; y volguera, si fóra possible, remediari-ho. Y com no u pogué tot, féu-ho en part y, axí, concertà ab lo pare prior y procurador que quatre-centes lliures de propietat y mota y⁹¹⁷ vint de pensió que ella feya cad-any a la communitat de Sancta Maria de la Mar de Barcelona, lo nostre monestir las giràs a la dita communitat de Sancta Maria de la Mar y ella pagaria cad-any a nostra casa les vint lliures de censal, com les pagava cad-any a Sancta Maria. La qual girada féu lo pare procurador, fra Pere Benajam, en la taula de la ciutat de Barcelona, a 31 de octubre de 1504 al vicari y procuradors de la communitat de Sancta Maria de la Mar.

Mort⁹¹⁸ esta senyora dos anys après de assò, poch manco, que fonch en l'any de 1506, encara que no he pogut trobar lo dia, però entench que fonch als primers dies de setembre, perquè a 11 de dit mes y any saberen en lo monestir la nova de sa mort. Y anà promptament lo pare procurador ab dos altres religiosos a Concabella; y acompanyaren lo⁹¹⁹ cors al monestir; y-l soterraren en lo seu vas, que està dins la capella de Sanct Miquel, sobre lo qual estan esculpides les armes del bescompte de Cabrera y compte de Mòdica, son pare, y les armes de son marit, mossèn Rodrigo de Bovadilla.⁹²⁰

Fonch la sepultura feta ab molta pompa y honrra, segons ella manava en son testament, lo qual ella féu y ordenà a 22 de abril del matex any de 1506, en poder de mossèn Antoni Romeu, notari de Cervera, y en ell manava se donassen al nostre monestir, del dia que moriria a un any, vint-y-sinch⁹²¹ lliures cada any moneda barçelonesa per charitat de una missa quotidiana⁹²² celebradora en la capella de Sanct Miquel, que ella manava fer —y si no era feta lo dia que moriria,

915. lluídes, *al manuscrit* lluíhes.

916. pàgina 124 *al manuscrit*.

917. Censal a Sancta Maria del Mar, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

918. mort de la senyora de Concabella, dona Violant de Cabrera, *escrit al marge dret*.

919. Vas dins la capella (capalla *al manuscrit*) de Sanct Miquel, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

920. A l'actual capella de Sant Sebastià hi ha dues làpides, força malmeses, relacionades amb Violant de Cabrera. A la primera es pot identificar la cabra pròpia dels Cabrera. A la segona hi ha un escut partit en pal, en què s'aprecien vagament dos animals i quatre fulles en una meitat (Francisco de Asís Ferrer-Vives, *Heràldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*, p. 29), mentre que a l'altra hi ha la cabra dels Cabrera.

921. Missa quotidiana, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

922. *Segueix cel ratllat i un forat de dues lletres*.

la diguessen allà a ont ben vist los seria, fins a tant fos acabada, per la qual, segons se trobe en lo Llibre dels Anniversaris (foli 140), donà cent lliures—;⁹²³ y manà que en la missa se fassa expressa memòria d'ella, de son pare, lo bescompte de Cabrera y compte de Mòdica, de sa àvia y de son marit, mossèn Rodrigo de Bovadilla, lo⁹²⁴ que fins vuy se guarda a la lletra.⁹²⁵

En lo que toca al censal de las vint-y-sinch lliures, assegurarà'l en tal manera, que manà que, en cars que⁹²⁶ lluisen lo censal sobre lo

923. Vegeu nota 928.

924. censal, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

925. Hi ha una còpia d'aquesta clàusula de Violant de Cabrera, basada en el testament que ordenà el 22 d'abril de 1506 en poder del notari de Cervera Antoni Romeu en el Capbreu Vell: "Ítem deix als dits reverend prior e venerable covent de Sant Gerònim de la Murtha del dia que yo morré a un any primer vinent paguadores vint-e-cinch liures de moneda Barchinona. E axí, cascun any perpètuament en aquell o semblant termini preguant als dit prior e covent, volent e manant que del dia que yo morré en avant perpètuament quiscun iorn hagen e sían tenguts celebrar en la dita mia capella, e si feta no ere mentre se llaguiarà a fer allà on volran, una missa de aquella devoció que ben vist serà a quiscun frare qui celebrarà dita missa. Pus, emperò, en la dita missa cotidiana se fassa expressa commemoració per les ànimes mia, e del egregi senyor mon pare, vezcomte de Cabrera e comte de Mòdicha, e de la senyoria mia àvia, e del dit mossèn Rodrigo de Bovadilla e de tots los meus benefactors. Les quals XXV lliures la hereva mia desús escrita e los seus hagen a donar e pagar quiscun any, com dit és, als dit prior e covent de aquelles sexanta-e-sis lliures tretze sous e quatre diners, les quals yo reb cascun any sobre la Batlia General de Aragó a deu de deembre. E si cars era que en dit censal de Aragó se metia ningun torb o embarç, que los dits prior e covent hagen enlestir e defendre dit censal a càrech, messions e despeses de la dita e desús scrita ma hereva e dels seus. E en cars fet dit distors nos puxe haver, dita ma hereva e los seus hagen de pagar sobre los altres béns meus les dites pensions de les dites XXV lliures que haurían cessat e d'aquí avant les venidores" (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 114r-114v). Se sap que féu un altra deixa de 10 lliures per a la pintura d'un retaule de l'església de Castellnou d'Oluja, lloc del qual també era senyora, i que poc abans havia fet un llegat de 30 lliures per pintar el retaule de l'església de Sant Salvador de Concabella (Josep M. LLOBET i PORTELLA, "Documents sobre retaules catalans (1375-1863)", *Palestra Universitaria*, 19 (2008), p. 133-134). La genealogia de Violant de Cabrera la deduïm dels Ortiz de Cabrera, que fou el llinatge que ostentà la senyoria de Concabella arran de la mort de Violant a principi del segle XVI. La línia d'aquesta família és la següent: Lluís de Ortiz de Cabrera, Jordi Jeroni de Ortiz de Cabrera i de Rocaselva, Jeroni de Ortiz de Cabrera i Aymeric, i Lluís de Ortiz i Benet. Del primer se sap que era nebot de Violant de Cabrera, senyora de Concabella i filla del comte de Mòdica (Francisco José MORALES ROCA, *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña, siglo XVII (1599-1713)*. Madrid: Hidalguía, 1983, vol. 2, p. 20). Ara bé, era un nebot polític, perquè Lluís Ortiz era el marit de Caterina Cabrera (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 114v), hereva universal de Violant de Cabrera (vegeu nota 928). D'aquí deduïm que el parentiu entre Violant i Caterina era de tia i neboda. A la genealogia dels Cabrera de la *Gran Enciclopèdia Catalana*, apareix Caterina, filla de Joan I, comte de Mòdica i d'Osona, mort el 1474. Si Caterina, com diem, era neboda de Violant, aquesta darrera havia de ser germana de Joan i, per tant, filla de Bernat V, comte de Mòdica i d'Osona.

926. *Segueix l ratllat*.

que ell està esmerçat, que son hereu sia obligat a pagar-lo sobre altres béns seus. Y per esta causa, no l'an lluït ni poden, que a poder ya no estiguera per a fer. Y per més assegurar-ho, la senyora Catharina de Cabrera, muller de mossèn Luís Ortiz, senyors de Concabella, y [p. 132] hereva de la senyora dona Violant, prometé⁹²⁷ de pagar cada any dites vint-y-sinch lliures a 6 de setembre, que degué ser lo dia en què ella morí. Rebé aquest acte mossèn Joan Vilana, notari de Barcelona, a 28 de febrer de 1508.⁹²⁸

Però és de ningun valor perquè, volent-lo traure yo, com fiu molts altres que-m manà la obediència me exercitàs en axò, trobí'l entre les escriptures de mossèn Bruniquer, notari de Barcelona, qui té las de mossèn Joan Vilana, y digué'm que no tenia força ninguna —y lo mateix me digué lo nostre notari, mossèn Francesch Vidal— y que allò no era sinó un acte narratiu o memòria de com les parts se eren concertades entre si de pagar les vint-y-sinch lliures, però no y avia firma de la senyora Catharina de Cabrera y Ortiz ni del pare procurador d'esta casa, lo pare fra Benajam. Y axí, no-s tragué. Y aviem-lo ben menester perquè, encara que lo títol millor y més segur que tenim és la clàusula del testament de la senyora de Concabella, dona Violant de Cabrera, firmada de tres notaris, y és causa pia que té més força que altres dexes, totavia no és sufficient per fer executió per la Real Audiència.

Y com no pagaven los hereus d'esta senyora y las misses se dèyan cada any, no sabíem quin remey tenir, a més que los cavallers de Cathalunya no-ls poden citar davant del virrey, si no <és> que estiguen

927. prometé, *al manuscrit* prometeren.

928. La data del document és el 29 de febrer de 1508 (AHPB, Joan VILANA, *Decimum nonum manuale*, 1507, desembre, 28 – 1508, maig, 24, s. n.). Pere Benajam, procurador del monestir, i Caterina de Cabrera, hi concorden el pagament de 25 lliures anuals instituïdes testamentàriament per Violant de Cabrera a partir del proper 6 de setembre. El mateix dia, però, ambdues parts van signar un document molt interessant en què el monestir, representat per Pere Benajam, es comprometia a construir en un termini de cinc anys la capella que Violant de Cabrera demanava en el seu testament i pel qual va atorgar 100 lliures barcelonines, 20 de les quals ja les havia donat en vida. A més, també s'obligava a traslladar-hi les seves despulles i, així, poder-hi celebrar les misses quotidianes (“dictus conventus fabricabit in ecclesia dicti monasterii ad latius altaris maioris in loco nunch designenti sacristie cum eius complamento taliter quod in dicta capella transferatur cadaver dicte defuncte et possit celebrari missa cotidiana instituta per dictam dominam Yolantem”). En contrapartida, Caterina de Cabrera, muller del donzell Lluís Ortiz i hereva de Violant de Cabrera, pagaria les 80 lliures que restaven per completar les 100 previstes per la testadora. Pel que informa la crònica, aquest pagament i la construcció de la capella, dedicada a Sant Miquel, se satisfieren en el termini previst.

dins Barcelona.⁹²⁹ Fonch menester molta diligència y cuydado, y encara donar algunes estrenes, per a que avisassen al pare procurador quant lo senyor de Concabella estaria dins Barcelona perquè, ya tement-se del colp quant estava en ciutat, no-l vèyan de dia sinó que negociava de nits, com las òlibas. Però, al fi, saberen que estava en ciutat y citaren-lo davant del virrey, encara que ell no aparagué en persona, sinó per son procurador, y allí feren justícia.

Y com ell véu que no podia fugir a ella, vingué a pactes ab lo pare prior y procurador, que tots junts se trobaren en Barcelona, que l'esperassen a pagar la quan[tit]at que devia, que eren noranta-sinch lliures, y de açò feren acte en poder mossèn Francesch Vidal, notari de Barcelona; y un altre, que més nos importava, en què ell se obligava en béns y en persona de aquí avant a pagar les vint-y-sinch lliures cada any, segons la voluntat de la testadora. Y ara, sempre y quant no vulla pagar, no serà menester sinó llogar una cobla de juglars y que vajan a Concabella a fer so, etcètera. Fonch rebut aquest acte en poder de mossèn Francesch Vidal, notari de Barcelona, a la fi de⁹³⁰ febrer o al principi de mars de 1604, com també se notará allà en lo segon trienni del pare fra Vicents Montalbà.⁹³¹

Un⁹³² any après que aguèrem comprat lo lloch de Thous, que fonch en l'any 1506, se mogué [p. 133] y començà un plet que durà deu anys. La ocasió fonch que, fent les cridas de part de mossèn Joan Rams, com se acostuma fer en semblants vendes, que si algú pretén dret sobre lo lloch o propietat que·s ven, que s'i agen de oposar dins cert terme a tal compra, /y axí/ lo monestir del Carme de la ciutat de Barcelona o son procurador se oposà, pretenent que esta nostra casa, com a possessor de⁹³³ lloch de Thous, li avia de pagar un censal de preu y propietat de quatre-centes⁹³⁴ y sinquanta lliures que·ls pertanya, com ells deyen, de dret, per rahó que mossèn Joan Gras, que·l posseya, era

929. L'estament nobiliari gaudia d'un conjunt important de privilegis en el camp de l'administració de justícia com el que exposa el cronista respecte al fet que un cavaller no podia ser citat davant del virrei sinó es trobava a la capital catalana. Se sap, per exemple, que no podien ser empresonats per deutes civils, com és el cas que ens ocupa: una reclamació de diners per una deixa testamentària. Sobre aquest conjunt de privilegis, vegeu VÍCTOR FERRO I POMA, *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo Editorial, 1987, p. 326-330; ANDREU BOSCH, *Summari, índex o epitome dels admirables i nobilissims títols de honor de Cathalunya. Rosselló y Cerdanya*. Perpinyà, 1628, p. 331-336.

930. *Segueix mar ratllat*.

931. La data de l'escriptura és el 4 de març de 1604 (vegeu nota 3178).

932. plet entre lo monastir del Carme de Barcelona, *escrit al marge esquerre*.

933. del, *al manuscrit dels*.

934. *Segueix lliures ratllat*.

frare profés de son monestir del Carme; y que, encara que dit frare fos estat casat, y que públicament lo tenían per tal, y que tenia una filla de sa muller putativa, totavia era nul·lo lo casament; y que ni muller ni filla podían pretendre cosa xica ni gran de sos béns, sinó que tots éran del monestir del Carme, etcètera. Lo que succehí de aquest plet y lo fi que tingué veurem en l'any 1516 (pàgina 324).⁹³⁵

Estas y semblants coses succehiren en aquest terçer trienni del pare fra Galceran Augustí Gualbes, que com avem vist, no li faltaren treballs, y molta part també ne cabé a sos oficials; però per ço no perderen lo recolliment interior y la quietut de ànimo que demana la oratió y meditació. Y axí, se entén que la religió se guardava, per més negocis que y agués, ab molta puntualitat, perquè par que ya se estava dit que, tenint los tres càrrechs més principals del convent tres persones tant sanctes, com ells foren y-s mostra en nostres chròniques, que no⁹³⁶ podían regir-la sinó sanctament; y axí, anava cada dia crexent la fama y opinió del bon govern del pare prior, per lo qual en lo capítol general de 1504 lo feren diffinidor, y també lo nomenaren per a visitar lo monastir de Sancta Engràcia de Çaragoça, y degué administrar la justícia com de ell se esperava.

935. pàgina 155 *al manuscrit*.

936. lo pare prior fonch diffinidor en lo capítol general, *escrit al marge dret*.

[p. 134] **Quart trienni del pare fra Augustí Gualbes**⁹³⁷ {1507-1508}

Lo darrer y últim dia de dezembre entrant en l'any de 1507, a les deu hores de matí, fonch confirmat la quarta vegada lo pare fra Galceran Augustí Gualbes ab la matexa conformitat y unió de voluntats que u fou en les altres vegades. Però no dexarà algú de notar, y realment és cosa de consideració, què és la causa que no acabà lo trienni passat, perquè no acabava fins a 20 de febrer de 1507, y fonch confirmat, com avem dit, cerca de dos mesos abans —y no-s troba la causa escrita. Però yo imagine que degué venir la visita en aquex temps; y escrigueren a nostre pare general que, per no aver de enviar confirmadors dins breus dies, que los matexos visitadors farían y exercitarían un officí y altre; y que lo pare prior renunciaria, cosa és que ya la avem vista usar en alguna casa de la orde; y d'exa manera, se escusarían gastos; y a nostre pare general li degué parèxer cosa justa y posada en rahó, y degué concedir a sa petició y tingué lo effecte que avem vist.

Elegiren en vicari, ya la quinta vegada,⁹³⁸ al pare fra Jaume Roqueta; y al pare fra Pere Benajam, la 3 vegada, en procurador,⁹³⁹ que segons yo crech, ells estaven tant conformes en lo govern de casa com ho éran en las costumias y virtuts de cada hu, per ser persones sanctes. Caxers foren los matexos: fra Barthomeu Torralba y fra Jaume Negrell. De manera que no mudaren ningun official en aquest trienni dels que eren en lo trienni passat. Foren confirmadors d'esta electió lo pare fra Joan Triter, profés de Sanct Gerònim de Vall de Hebron, qui era estat lo trienni abans prior de aquella casa; y l'absolgueren los pares diffinidors del capítol general passat de 1504 de la càrrega de son priorat; y-l nomenaren per a visitar esta casa. Lo companyó fonch lo pare fra Vicents Valentí, profés del monestir de Sanct Gerònim de Cotalba.

No sabem que en aquesta volta que fonch prior lo pare fra Gualbes aja donat l'hàbit a ningun religiós; ni tampoch se aja feta alguna

937. *Segueix des de 1507 a 1508, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1507 i 1508 subratllats.*

938. *Vicari lo pare fra Roqueta, escrit al marge esquerre.*

939. *Procurador lo pare fra Benajam, escrit al marge esquerre.*

obra de importància, si no fonch fer⁹⁴⁰ la saleta que està enmitx de la cuyna y la primera cambra de la enfermeria, que servex per escalfar-se los religiosos en lo yvern, per la qual obra se compraren sin-cents cayrons, altres tantes rejoles y teules, y feren per aquesta ocasió una fornada de⁹⁴¹ cals.

També començaren a fer la capella de Sanct Miquel, que la senyora dona Violant de Cabrera manava en son testament se fes. Vingué per aquest respecte la senyora Catharina de Cabrera, muller de mossèn Luís Ortiz y hereva de la dita senyora dona Violant de Cabrera, y féu girada en la taula de la ciutat de Barcelona al monestir de vuytanta lliures en part de cent lliures que dita senyora dona Violant dexava per dit effecte.⁹⁴² [p. 135] Esta capella de què anam parlant donaren a dos mestres de cases a preu fet. La qual avien de donar bona y acabada per vuytanta-sinch⁹⁴³ lliures.

Compraren⁹⁴⁴ dues dotzenes y mija de pregamins per fra Pere Alzina, un frare jovenet de quatre anys de hàbit que escrivia molt bé lletra gòtica y de chor, y gustava de emplear lo temps que li sobrava fora del chor y de son exercici ordinari en profit de la communitat,⁹⁴⁵ del qual se troben molts llibres escrits de sa pròpria mà. També⁹⁴⁶ comprà un mula castellana de set anys per preu de vint lliures y serví per anar⁹⁴⁷ a capítol general ab lo pare fra Berthomeu Torralba. Comprà dos blanquets per fer fassets y trenta canes de estamenya.

Dos⁹⁴⁸ extraordinaris tingué esta casa en aquest temps que lo pare fra Gualbes governava lo quart trienni. Lo hu fonch que, passant comptes la taula de la ciutat de Barcelona ab lo monestir, trobà que la taula devia al monestir vint-y-una lliura sinch sous y sis, cosa que no sabían y-n feren gràcias particulars a Déu omnipotent, que fonch tant com si⁹⁴⁹ las donaren per amor de Déu.

940. Saleta de la enfermeria o escalfador y la sala de la cuyna, *escrit al marge esquerre*.

941. capella de Sanct Miquel, *escrit al marge esquerre*.

942. Compromís adquirit el 29 de febrer de 1508 (vegeu nota 928).

943. sinch *afegit a la interlínia*.

944. Llibres del cor, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

945. communitat, *al manuscrit communitat*.

946. Mula, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

947. Vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

948. taula de Barcelona pagà de bescompte 21 lliures 5 sous 6, *escrit al marge dret*.

949. Galseran Bertran dexà a esta casa 40 lliures .. sous y poch après lo cremaren ab sa muller. Y lo rey las donà al convent, *escrit al marge dret*. Y lo rey las donà al convent *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

L'altre fonch que, avent manllvades quoranta lliures a Galseran Bertran, lochtinent del mestre racional, y feta la girada d'elles en la taula de la ciutat de Barcelona al pare fra Pere Benajam, procurador de aquest convent, a 10 de abril de 1507, lo dia següent lo capturaren y li feren procés, provant com ere heretge, y lo matex provaren de sa muller; per lo qual, convenents, lo cremaren a ell y a sa muller. Y perquè los béns éran del rey per títol de confiscassió, acudiren al rey perquè ls fes merçè de las quaranta lliures que lo convent devia y avia manllvades⁹⁵⁰ al sobredit Galseran Bertran per estar la casa ab necessitat. Lo qual concedí lo bon rey Cathòlich de molt bona gana y ab gran facilitat, que sempre féu merçè a esta casa —y no serà esta la última, com prest veurem—, y per ço, despedí un mandato des de Santa María del Campo, a ont ell se trobava llavors, que era a 24 de setembre de 1507, en què manava a Pere Badia,⁹⁵¹ son secretari y receptor dels béns confiscats y fisch del crim de la heretgia en los tèrmen de la Inquisició de Barcelona, que per ninguna manera demanàs les quoranta lliures ni part d'elles a nostre convent, sinó que las perdonàs com ell las perdonava, rompent qualsevol scriptura que per ventura per aquest negoci se poria trobar.

Ab estos favors que lo rey Cathòlich feya a esta casa, tingué ànimo lo pare prior, que no dexava perdre ocasió, sempre que la descubria, en augmentar-la tot lo que lícitament y bonament podia, de enviar al pare fra Pere Benajam, procurador d'est convent y persona molt grata, de la conversació del qual gustava molt lo rey don Ferrando, com ya altres [p. 136] voltes avem escrit, que regla és⁹⁵² de prudència, quant se ha de demanar alguna merçè a persones graves com estes, enviar lo embaxador que sia ben quist y a gust d'elles, perquè ab més facilitat se alcançe lo que-s pretén.

Ab companyia del pare fra Benejam envià lo pare prior a fra Damià Marruff, que encara que era molt jove de hàbit, era ya molt madur en edat. Y convenia molt que anàs est pare més que altre perquè, per lo que pretenia lo pare prior ab aquesta embaxada, no tots agueren sabut exir-ne al cap com ne isqué aquest, perquè ell se era criat des de minyó ab negocis, segons acostumen los genovesos, sos conterràneos, y sense axò, era de linatge molt principal y molt emparentat en cort. Y creuria yo que, abans que-l pare prior los enviàs, tingué llicència de

950. manllvades, *al manuscrit* manllvader.

951. Pere Badia fou notari, escrivà reial i receptor de la Inquisició (Maria Àngela VILALLONGA, *La literatura llatina a Catalunya al segle xv: repertori bio-bibliogràfic*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1993, p. 35-37).

952. és afegit a la interlínia.

nostre pare general per una cosa com aquexa, que bé se ha de pensar de una persona tant religiosa y observant⁹⁵³ no la aguera feta absolutament, sinó ab molta maduresa y consulta del superior, perquè no tenia encara lo⁹⁵⁴ dit fra Marruff quatre anys de hàbit.⁹⁵⁵

En fi, los dos anaren ab determinació de arribar a la cort per supplicar al rey don Ferrando fes merçè a esta casa de alguna charitat y almoyna, que per estar tant pobre, no podían sustentarse en ella los religiosos, sinó ab gran misèria. Y passant son camí, arribaren ab salut fins a Çaragoça; y passant de allí, se enmalaltí lo pare fra Benejam, y fonch forçat de tornar-se'n a Sancta Engràcia; y allí se reparà y, avent cobrada salut, se'n tornà a esta sa casa. Lo fra Damià Marruff passà avant, puix la tenia; y arribà a Burgos, a ont estava la cort; y parlà ab lo rey⁹⁵⁶ don Ferrando y féu sa petició; y negocià de tal manera que alcançà d'ell una consignació de sin-cents ducats sobre Nàpols. Y en tornar a Barcelona, entremeteren-se quines persones de negoci y confiança y que fossen diligents y avia en Nàpols, que fossen cathalans, a qui se pogués acomanar que cobrassen aquesta quantitat allà; y après de aver pilotajat aquest negoci y mirat una cosa y altre, determinaren de fer procura a un mossèn Jaume Fonoll, que devia estar en Nàpols per negocis seus propis, y encarregaren-li fes assò com a cosa pròpria. Lo que resultà de assò veurem ab altra ocasió.⁹⁵⁷

No sé quin plet tingueren los vassalls de Thous ab lo convent ni sobre què. Lo que sé de cert⁹⁵⁸ és que donà ocasió per a que lo pare procurador, fra Pere Benajam, començàs a posar en orde la escrivania y cort de Thous, per lo qual comprà un llibre, com ell matex diu en lo Llibre de les Despeses, que com ell avia praticat de notari ans que fos religiós, tenia habilitat per assò. Y⁹⁵⁹ també concertà assí, en casa, los llibres millor del que estaven abans; y féu un capbreu de sa mà, que

953. *Segueix de ratllat.*

954. lo pare fra Marruff, *escrit al marge esquerre.*

955. Novament (vegeu nota 552) el cronista extrapola la praxis del seu temps amb la que devia haver-hi a inici del segle xvi. I és que de ben segur que considerava extraordinari que un frare amb tan sols quatre anys d'hàbit pogués viatjar fins a Castella, quan en realitat a principi del segle xvii havia d'estar sota la fèrria disciplina de l'escola i tan sols podia sortir al camp en companyia del seu mestre (*Constituciones*, p. 85). L'única forma d'entendre aquesta situació pel cronista era que el prior hagués demanat prèviament llicència al general de l'orde.

956. Lo rey Cathòlich consignà sis-cents lliures, *escrit al marge esquerre.*

957. Vegeu pàgina 306.

958. scrivania de Thous se posà en orde y concert, *escrit al marge esquerre.*

959. Capbreu Vell féu lo pare procurador, *escrit al marge esquerre.*

finis vuy està en peu, qui li diuen lo Capbreu Vell, que fonch de molta importància [p. 137] y de més clarícia que no lo que feren després.⁹⁶⁰

Estes coses són las més principals que yo trobe que féu lo pare fra Gualbes en esta quarta vegada que fonch prior. Y crech yo deuen ser moltes més, però com no estan escrites ni les trobe en llibres, no-s poden atinar. Totavia, no-n dexaré de dir una que, ab tot que par ninyeria, servirà per a provar la antiquitat de una costuma sancta y bona que fins vuy se guarda, y és⁹⁶¹ que comprà lo pare procurador quatre lliures de torrons per lo dijous abans de l'advent per donar als religiosos que <eren> anats a cercar las fitas y veure los térmens del monestir, de ont se veu que <à> ya cent anys que dura esta costuma de anar a mirar la mitat del terme lo dijous ans de l'advent y l'altra mitat⁹⁶² lo dijous abans de carnestoltes. Y degué ser lo pare prior lo qui⁹⁶³ ordenà y posà esta costuma y per ventura moltes altres que no sabem.

De aquesta vegada no fonch prior d'esta casa sinó tot l'any de 1507 y de 1508 fins a 20 de⁹⁶⁴ setembre, que fonch un any y nou mesos, perquè en lo monestir de Sancta Engràcia lo postularen; y-l vingué a cercar lo pare fra Gabriel Caselles, profés de aquella casa; y partiren de Barcelona a 20 de setembre de 1508. Exemplar és aquest que poques voltes se fa: donar un prior de sa casa pròpia per la agena, si no és per Madrit o Valladolid, com allí està la cort.⁹⁶⁵

En fi, ell se féu y arribà allí ab contento de tots, perquè /com/ lo conexían ya molts dies avia, perquè avia visitada aquella casa dos vegades per orde del capítol general ab la rectitut de justícia, com ell acostumava en⁹⁶⁶ les demés coses. Y en aquest últim capítol general també lo avían nomenat per dit effecte, per<ò> los fills de Sancta Engràcia estimaren més tenir-lo per jutge ordinari que no per extraordinari. Y regí aquella casa ab grandíssima prudència; y-ls imposà, per ser casa nova, costumes de gran observància y cerimònias de gran

960. A banda del Capbreu Vell (ACA, MH, vol. 3833), del qual s'ha parlat a l'apartat introductorí, a Pere Benajam es deu també la còpia i la redacció d'un manuscrit de l'any 1500 conservat a la Biblioteca de Catalunya (BC) amb el títol de *Speculum presbiteri* (Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, vol. 1, 1998, p. 221).

961. costuma de anar a cercar les fites, quant antiga és, *escrit al marge dret*.

962. *Segueix a ratllat*.

963. qui, *al manuscrit* que.

964. feren prior de Sancta Engràcia al pare fra Gualbes, *escrit al marge dret*.

965. San Jerónimo el Real de Madrit i Nuestra Señora del Prado de Valladolid.

966. *Segueix d ratllat*.

rigor de religió, que tal fama à tingut aquell monestir; y⁹⁶⁷ quasi tot se attribuex al pare fra Gualbes, al qual tenen retratat ab un quadro en aquella casa en memòria de tant gran prelat, y de qui·ls portà la font que està dins del claustro, cosa ben senyalada per aquella terra.⁹⁶⁸

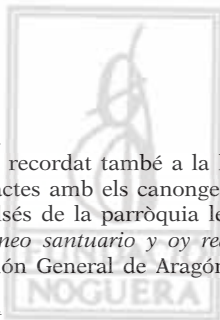
No dexaré de dir una tradició antiga assí, a la fi, que va de pares a fills, que quant lo general sabé la electió que avien feta en Sancta Engràcia, ne rebé gran contento; y·ls o agrahí molt; y·ls escrigué que si pensara que tiraven a tal subiecte, los aguera dona<t> la electió líbera molt abans, perquè no acostuma nostra orde donar la electió libertada a las casas⁹⁶⁹ noves de molts anys.⁹⁷⁰ Y fonch aquest lo primer prior que aquella casa féu de electió.

967. *Segueix lo ratllat.*

968. Per aquest fet és recordat també a la historiografia d'aquest monestir aragonès, juntament amb uns pactes amb els canonges d'Osca i amb un privilegi que permetia que la comunitat expulsés de la parròquia les dones de mala vida (León Benito MARTÓN, *Historia del subterráneo santuario y oy real monasterio de Santa Engracia de Zaragoza*. Saragossa: Diputación General de Aragón, 1991 (ed. facsímil de l'original de 1737), p. 499-502).

969. *Segueix de ratllat.*

970. Des d'inici del segle XVI els priors de les cases noves eren escollits pel general i els definidors en el capítol general, o bé pel general entre dos capítols generals (*Constituciones*, p. 4-5).

[p. 138] **Primer trienni del pare fra Jaume Roqueta**⁹⁷¹ {1508-1511}

Des de 20 de setembre fins a 18 de octubre de 1508 estigué esta casa sense prior per les rahons que poch ha me dexe de dir; y en lo ínterim, veent-se privat de tant gran prelat los religiosos de aquest convent, supplicaren a Nostre Senyor Déu se servís de proveir-ne altre que fos a honrra sua y profit de ses ànimes. Y com ell té sempre las orelles ubertes per les oracions dels justs, cumplí ab sos bons desigs de tal manera que, venint los confirmadors, que no sé qui⁹⁷² foren, entrant en electió los religiosos de aquest convent, elegiren ab molta conformitat y unió de voluntats al pare vicari fra Jaume Roqueta, fill y profés d'esta casa, persona que era estat sinch vegades vicari y un trienni procurador, ya de edat madura, perquè tenia vint-y-set anys de religió. Fonch confirmat a 18 de octubre, dia de Sanct Luch, de 1508 a deu hores de matinada. En ninguna manera he pogut trobar rastre de qui li donaren per vicari, tantost al principi. Lo procurador, cosa certa és que fonch lo pare fra Pere Benajam, ya quinta vegada; y feren caxer a fra Gaspar Fontarnau. Y assò fonch tantost al principi del trienni.

Però no durà aquest asiento y concert de casa, perquè al cap de dos mesos —no sé yo per quina ocasió, si perquè morí o renuncià lo vicari que tenían al principi del trienni—⁹⁷³ feren vicari al pare fra Pere Benajam, y juntament caxer, que llavors no s'i reparava en que tingués aquestos dos officis junts.⁹⁷⁴ Y feren procurador a fra Gaspar Fontarnau,⁹⁷⁵ tant jove de hàbit, que encara no tenia quatre anys complits, però de edat no li faltarian de trenta-sinch fins en quoranta anys, al que-s pot conjecturar, perquè com ell era estat casat quatre anys y, après de ser morta la muller, no entrà tant prest en religió que no u

971. *Segueix des de 1508 a 1511, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1508 i 1511 subratllats.*

972. qui, *al manuscrit* quis.

973. Vicari lo pare fra Pere Benajam, *escrit al marge esquerre.*

974. No fou fins més tard, en el capítol general de 1564, que es declarà que "el vicario no pueda ser arquero, por ser officios incompatibles, siendo uno mismo el que ha de dar y tomar las quantas" (*Constituciones*, p. 74).

975. procurador lo pare fra Fontarnau, *escrit al marge esquerre.*

consideràs moltíssimas vegades —y passaren, per ventura, molts anys—, segons lo discurs que escriu lo pare fra Pere Alzina en sa vida. Ab tot axò, és cosa notable y que si vuy se attentàs una cosa com aquesta, par que se escandalizaria tota la orde y, per ventura, se castigaria rigurosament.⁹⁷⁶

Y més y ha, que encara no era sacerdot, sinó que, essent procurador, lo ordenaren. Però no y ha de què meravellar-se, perquè la llanesa de aquell temps podia passar ab esta y semblants coses, que no se'n faria molt incapié, lo que no suffriria lo nostre per aver-hi poca simplicitat y tenim necessitat de anar més recatats en nostres actions, axí per lo que toca a la religió com per los seglars, que nòtan més nostres coses del que seria menester, quant més que podem escusar estos pares fàcilment de aver feta una cosa com esta: una, perquè estava llavors la casa ab tanta falta de subiectes, que par que no-s podia fer altra cosa; l'altra, perquè lo dit pare [p. 139] donà des de novici tal<s> demostracions de virtut y sanctedat, y estava tant imposat, y tant bé en la devoció y exercici spiritual y en la composició exterior, gran indici de la interior, que tots estaven contentíssims d'ell.

També perquè pensaren que, com des de minyó se era criat en negocis seglars y de mercaderias, exercitaria aquest offici, mudat lo fi, ab la diligència que aquell y millor. Y verdaderament no se enganaren aquells pares, que com eren sancts, no feyen cosa que molt de veres no las acomanassen a Nostre Senyor y, axí, ell los il·luminava y·ls mostrava lo camí més segur y cert, perquè lo que avien concebut especulativament, los reisqué millor per la obra y experiència.

Y assò que yo escrich assí no és imaginació mia, però llíjan lo que diu lo pare fra Pere Alzina en la vida de aquest pare fra Gaspar Fontarnau, que la escriu prou extensament —y eren tots de un temps—, y veuran que diu estas pròprias paraules que yo referiré assí: “Com a fael dispensador y com a sol·lícita y diligent Martha, regia y exercia lo offici y càrrech a ell comanat ab tanta utilitat, bé y descans del monastir, y ab tant gran exemple y bon nom e fama, quant altre qualsevol procurador fins al seu temps agués regit y exercit lo seu càrrech, etcètera”. Estas són las paraules formals que lo dit pare fra Pere Alzina scriu de aquest pare procurador, les quals he volgudes yo també escriure en aquest lloch en descàrrech de aquells pares que tant jove lo feren procurador y per provar mon intent.

976. Vegeu nota 552.

Y per ventura no he dit res en comparació de les consideracions y del molt que ells tenien concebut⁹⁷⁷ del⁹⁷⁸ pare fra Fontarnau, y devien ser més altes de punct las rahons que ells tenían per a fer una cosa com aquesta, millor de las que yo puch considerar. Però com no és de mon propòsit escriure vidas de sancts, no y ha per a què allargar més la ploma acerca de aquest subiecte, que quisvulla que vulla saber la del pare procurador de qui ara tractam, lija-la en lo quart llibre de las chròniques de nostra orde, capítol {31},⁹⁷⁹ que a més que és senyaladíssima, és digna se tinga molt en memòria per als procuradors y altres⁹⁸⁰ oficials que estan notablement en estas cosas exteriors y temporals ocupats, perquè·ls⁹⁸¹ mostrarà com se han de exercitar en elles.

En fi —tornant a mon propòsit en aquest trienni—, fonch elegit lo pare fra Fontarnau en procurador y perseverà en ell y en molts altres, com veurem per avant. Però lo pare vicari, fra Pere Benajam, no perseverà tot lo trienni, perquè lo elegiren per prior de Vall de Hebron en lo setembre de 1510, que encara no avia dos anys que era vicari. Fonch aquest pare lo primer prior que los pares de Vall de Hebron elegiren d'esta⁹⁸² casa per son prelat. Alomenos, fins ara no n'he trobat altre. Y en aquesta hera y avia tres priors fills d'esta casa, y tots persones sanctes, graves y de qui se ligen heroiques coses en nostres chròniques.

[p. 140] Per esta causa agueren de fer altre vicari per lo temps que restava de aquest trienni, que era poch més de un any, y feren al pare fra Joan de Tudela. Y entenich que no era fill d'esta⁹⁸³ casa, axí per no trobar-lo en lo Llibre dels Frares d'esta casa com perquè après, en l'any de 1512, he trobat lo gasto que·s féu per a tornar-se'n en sa casa, que a lo que puch arbitrar per algunes conjectures, devia ser profés de Sancta Engràcia y, estant assí hoste, lo feren vicari. Y lo offici de caxer, que com vérem al principi,⁹⁸⁴ tenia lo pare vicari passat iuntament, lo accomanaren al pare fra Pere Alzina, que poch avia acabà lo temps de la escola.

977. *Segueix* ab lo ratllat.

978. del *afegit a la interlínia*.

979. El número de capítol, en blanc al manuscrit, correspon al 31 del llibre quart, que té per títol "La vida de los dos siervos de Dios fray Pedro de Torres, y fra Gaspar Fonte Arnao, professos del monasterio de Belem" (José de SÍGUENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 2, p. 501-505).

980. *Segueix* que ratllat.

981. lo pare vicari, fra Pere Benajam, feren prior en Vall de Hebron, *escrit al marge dret*.

982. tres priors junts d'esta casa y avia en la Corona, *escrit al marge dret*.

983. Vicari lo pare fra Joan de Tudela, *escrit al marge esquerre*.

984. *Segueix* tenia ratllat.

Però tampoch no-l continuà lo que restava del trienni perquè, veent que cada any se estava lo pare procurador major tres mesos en Thous per a cullir los delmes, com se fa al dia de⁹⁸⁵ vuy —que segons axò, bé-s pot al·legar per costuma antiga y tradició de nostres passats, encara que no sia escrita—, determinaren de fer segon procurador, que en absència del primer exercitàs lo offici; y axí, elegiren al pare fra Pere Alzina en segon procurador —la qual costuma també-s guarda vuy en dia. Y axí, agueren de fer altre caxer, que fonch lo pare fra Bernardí Jaume, y en aquest concert perseveraren lo poch temps que restava.

Donà⁹⁸⁶ l'hàbit lo pare prior a quatre frares —que ya serà hora iscam del concert del<s> officis de la casa y digam lo que succehí en aquest trienni—: lo primer d'ells, fra Martí Morillo, que era navarro de nació y fonch frare llech; l'altre fonch fra Gerònim Soler, natural de Llagostera, del bisbat de Gerona; lo terçer fonch fra Pere Lopis, natural de Villa Real, del regne de Castella;⁹⁸⁷ y lo quart fonch fra Francesch Quassada, natural de Cardona, lo qual après féu segona professió en Castella, en lo monestir de Bassa de nostra orde.⁹⁸⁸

La primera cosa en què se entengué aquest trienni fonch en vestir los religiosos, que'n tenían⁹⁸⁹ prou necessitat, perquè com no acabà lo trienni lo pare fra Augustí Gualbes, per aver-lo fet prior en Çaragoça, com ya avem vist, no donà vestuari, que de ordinari se fa a la fi del trienni. Veritat és que ya tenia fetes algunes preparacions acerca de assò y lo pare prior de qui anam tractant exercità prest lo demés que faltava, que devia seguir-li bé los passos de son govern. Y axí, compraren dos draps blanchs, altres dos burells y dues estamenyes.

Dos cosas se feren en aquest temps que, encara que no eren absolutament necessàries, totavia⁹⁹⁰ no dexaren de adornar molt lo monestir. La una fonch fer los pilars del parral, que encara en nostres dies los avem alcançats, que començant des del cantó de casa, junt a la torre nova, que s'és feta després, arribaven fins en dret del çafarex major y més alt. Y lo matex [p. 141] parral passava encara més amunt del çafarex més alt, que per ser tant llarch tenia nomanada per moltas parts, no sols de Cathalunya y Espanya, sinó per Itàlia, per ocasió de tant<s> pelegrins y passajers que vénen per assí.

985. segon procurador lo pare fra Pere Alzina, *escrit al marge esquerre*.

986. Novicis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

987. Ciudad Real.

988. Nuestra Señora de la Piedad de Baza.

989. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

990. pilars del parral, *escrit al marge esquerre*.

Y ara lo an dexat perdre, que no n'i ha la mitat, que no arriba sinó fins a l'abeurador, escusant-se que gastava molts pins cada any y que era de poch profit, com si en las communitats no-s conservassen sinó las cosas molt profitoses y que las que servexen sols de ornato y curiositat les dexassen perdre, que d'exa manera tampoch no avían de tenir en conrreu las murtas del claustro, los cipessos que estan⁹⁹¹ fora casa y altres quoranta d'esta manera. Veritat és que, quant venia al podar y entaiar de dita parra, ya u avem vist, donar de molt gentils esclataradas y caure moltes voltes d'ella, per estar pudrides moltes barres d'ella, per no anar tant recatats y remirats los mossos sobre ella. En fi, ella se restarà com fins assí y no tenim que predicar, puix assí no fem offici de axò.

L'altre⁹⁹² cosa que-s féu en aquest trienni, y és de manco entitat, fonch lo púlpit y trona, prou estreta y magrida, que si lo que té demasiat de fondo lo tinguera en amplària, estiguera més⁹⁹³ a propòsit. La capella de Sanct Miquel, que la senyora de Concabella, dona Violant de Cabrera y de Bovadilla, manava fer, se acabà del tot en aquest temps. Compraren⁹⁹⁴ dues mules y dos matxos, perquè-ls agueren ben menester per portar⁹⁹⁵ blat, civada y altres provisions de Thous.

Lo negoci de enviar a Nàpols y fer procura a mossèn Jaume Fenoll⁹⁹⁶ per cobrar los sin-cents ducats que lo rey Cathòlich, don Ferrando, avia consignats sobre Nàpols, lo qual se era negociat en lo trienni passat, entench que no fonch de algun effecte; y axí, entench que per aquest negoci agué de anar a Castella lo pare fra Pere Benajam ans que-l fessen prior de Vall de Hebron, essent vicari d'esta casa, per a parlar al rey. Lo que allí negocià no u he pogut rastrejar. Yo creuria que-l remeté per las Corts de Monçó, dient-li que acudís allà, que ell pensava tenir Corts⁹⁹⁷ allà.⁹⁹⁸ Y axí, trob que lo pare fra Damià Marruff, estant lo rey en Monçó, anà alla a ont tenia Corts; y li digué com lo negoci dels sin-cents ducats que Sa Altesa avia manat donar no avia tingut effecte.

991. estan, *al manuscrit* estant.

992. trona en la iglésia, *escrit al marge dret*.

993. capella de Sanct Miquel, *escrit al marge dret*.

994. Mulas y machos, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

995. portar, *al manuscrit* portaas.

996. Jaume Fenoll *al manuscrit en lloc de* Jaume Fonoll (vegeu pàgina 299).

997. Fra Damià Marruff cobrà del rey, *escrit al marge dret*. Fra i cobrà del rey *corresponen a una mà diferent de la de l'autor*.

998. L'any 1510 es va celebrar Cort General a Montsó (Josep M. MAS I SOLENCH, *Les corts a la Corona catalano-aragonesa*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1995, p. 51).

Y axí, ell manà llavors que·ls pagassen en Barcelona y fonch d'esta manera: que lo rey donà orde que son tresorer, qui·s deya mossèn Ferrer, los pagàs y ell, a 23 de dezembre de 1510, féu una girada en la taula de la ciutat de Barcelona al prior y convent de vuytanta-y-sis ducats. Avien-ne ya rebuts abans vint-y-quatre, que són cent y deu, y diu en la partida que són en part de paga de sin-cents ducats que eren deguts a fra Damià Marruff.

Y de assí tinch yo alguna probabilitat que estos diners que·l rey Cathòlich manà donar, ell o son pare, lo rey don Joan, los devían al pare fra Damià Marruff, y per ventura major quantitat, que com ell era [p. 142] mercader rich ans que fos religiós d'esta casa, ab la necessitat que llavors patían los reys ab tantes guerres, valían-se del que podían y manllevaven a cambi, com també se fa en nostros temps y és fama que los genovesos tenen arruïnats lo rey de Espanya per estos cambis. Degué dexar estos —o com pens, major quantitat— y no·ls pogué cobrar, sinó de la manera que anam dient, després que fonch religiós d'esta casa. Y esta seria per ventura la causa principal per què tant jove lo enviaren a la cort ab companyia del pare procurador, com vérem en la pàgina 298.⁹⁹⁹ Però sia com se vulla, estos cent y deu ducats foren molt ben arribats y vingueren molt a propòsit per la causa que veurem tantost.

Quant aquest convent comprà lo lloch de Thous en l'any 1505, prengué los actes d'esta compra mossèn Joan Bóxols, notari de Barcelona, com vérem en la pàgina 284.¹⁰⁰⁰ Lo qual morí y dexà una filla de edat pupil·lar y debax de tutors. Estos, per son sustento y aliments, tingueren necessitat de cobrar los deutes que·s devían al quòndam mossèn Joan Bóxols, y entre·ls demés lo deute que aquest convent li devia de les scriptures que prengué en la venda y compra de Thous, que valien setanta-dues lliures y vuyt sous. Y com lo demanassen una y moltes voltes y lo convent no tingués remey ni possibilitat de pagar-lo, per aver pagats tants deutes que y avia en Thous, fonch forçat aver de manllevar estos dinés; y com¹⁰⁰¹ no·ls trobaren, agueren de pendre'ls a for de censal.

Y d'esta manera, lo convent de Sanct Gerònim de Vall de Hebron, que sempre està sobrat y sempre és estat més rich —o manco pobre, per millor dir— que no aquest nostre convent, com a bons germans nos dexà per la charitat més dinés dels que aviem menester, que foren setanta-set lliures, emperò a sou per lliura —fonch assò a 19 de

999. pàgina 135 *al manuscrit*.

1000. pàgina 126 *al manuscrit*.

1001. Vall de Hebron dexà un censal de setanta-set lliures, *escrit al marge esquerre*.

setembre de 1509—; y axí, pagà aquest convent lo deute al<s> tutors de la minyona de mossèn Joan Bóxols. Però no se agué de pagar la pensió molts anys, perquè a 2 de janer de 1511 girà lo pare procurador de aquesta casa en la taula de la ciutat de Barcelona al pare prior y convent de Sanct Gerònim de Vall de Hebron lo preu y la porrata de dit censal, fent-los moltes gràcies de la charitat los avien feta. Y axí, entench que estos cent y deu ducats que cobraren del rey don Ferrando en aquest trienni serviren per a redimir aquest censal. Lo demás que faltava a cobrar dels sinc-cents ducats que lo rey consignà sobre Nàpols, y après ne pagaren los cent y deu en Barcelona, se cobrà après, com veurem en son cas y lloch. Entretant, direm lo poch que resta de aquest trienni.

[p. 143] No és possible que totas las cosas nos succeèscan a nòstron gust y a sabor de nòstron paladar, perquè no són las cosas d'esta vida miserable de tal naturaleza ni de tal subsistència que estígan sempre de una manera, ans de força an de ser vàries y mudables e inconstans; y axí, no y ha que fiar d'elles, que moltes voltes, al més menester, nos falten; y permet-o Nostre Senyor, perquè en ell sol posem nostra sperança y confiança, qui may se muda y sempre està en un ser y valer. Però dexem ara lo offici de predicador y vingam al propòsit per què-s diu assò. Avien succeïdes al pare prior coses bones y pròsperes en aquest son trienni y volgué Nostre Senyor que li'n succeïssen altres al revés per provar¹⁰⁰² la patiència, y entre les demás fonch que, quant més descuydats estaven, robaren las casas de Barçelona, portant-se'n la roba de lli, tovalles, torcaboques, axugamans.

A la roba de llana no li perdonaren, ni a quant trobaren, fins a las calderes y ferros del foch, tanta era la devoció que tenían a las cosas del benaventurat sanct Gerònim. Y perquè entenguessen que era major, se'n portaren lo càlser de plata que tenían allà per dir missa. Y perquè tingueren suspita de un fadrí qui se era absentat, enviaren per ell per diverses parts; y-l trobaren, y-l posaren a la presó y anaven cercant testimonis per provar lo cas, per lo qual se gastaren molts diners. Y fonch tot assò affegir al perdut o, per millor dir, ajustar al robat, perquè no-s cobrà res, y axí, se restaren com abans.

Estes són las cosas temporals que succeïren en aquest temps. De les spirituals no y ha que tractar, sinó que si és verdadera la regla que diu la Divina Scriptura, que qual és lo rector y prelat tales són

1002. cases de Barcelona robaren, *escrit al marge dret*.

las ovelles,¹⁰⁰³ en aquest cas també u seria en aquesta casa,¹⁰⁰⁴ perquè lo prelat era un sanct, com se diu en les chròniques; y axí, u serien ses ovelles, imitant-lo en ses actions; y lo servex del Senyor aniria ab la perfectió deguda.

1003. Una possible font d'aquest pensament correspon a Sir 10,2: "Tal com és el cap d'estat són els seus ministres, tal com és el governador de la ciutat són tots els seus habitants".

1004. casa *afegit a la interlínia*.

[p. 144] **Quint trienni del pare fra Augustí Gualbes**¹⁰⁰⁵ [1511-1514]

Com acabà son trienni lo pare fra Jaume Roqueta ab tant bon succés, com avem vist, y estaven los religiosos tant sossegats y quiets, no y agué rüidos ni alteracions, sinó que, entrant en electió, sens ninguna contradictió elegiren en prior al pare fra Galceran Augustí Gualbes —y esta, la quinta vegada. Però perquè no estava en casa, perquè avia poch que acabava lo trienni del priorat de Sancta Engràcia de Çaragoça, ab no manco nom y fama que los demés, encara se estava allà. Y pens yo que per orde de nostre pare general, que gustaria de tenir-lo més prop per ser persona de tantas parts, com ell tenia, y a qui demanava en coses àrdues y dificultoses son parer y consell, particularment que en lo capítol general que poch avia se era celebrat en l'any de 1511 —a ont se trobaren tres priors fills d'esta casa: lo pare fra Gualbes, de Sancta Engràcia; lo pare fra¹⁰⁰⁶ Jaume Roqueta, d'esta casa; y lo pare fra Pere Benajam, de Vall de Hebron—, feren al pare fra Gualbes del capítol privat.

Y axí, per estas causas no se n'era anat de Sancta Engràcia, que segons pens li manà no isqués de allí fins tingués altre orde y per est respecte, quant lo elegiren assí, en casa, esta quinta vegada, anà lo pare fra Pere Alzina a cercar-lo, com clarament consta de dos partits dels gastos de aquest temps. Y arribat assí, tantost lo confirmaren, encara que no sé determinadament lo dia, però entench que fonch per los primers dies de nohembre de 1511, segons la confirmació del següent trienni. Tampoch no tinch notícia de qui foren los confirmadors, però poch importa. Elegiren en vicari, la sexta vegada,¹⁰⁰⁷ al pare prior passat, fra Jaume Roqueta; y en procurador, la segona vegada, al pare fra¹⁰⁰⁸ Gaspar Fontarnau; y procurador segon fonch lo pare vicari. Caxer, lo pare fra Bernardí Jaume.

1005. *Segueix* que fou en lo any 1511 a 1514, *escrit per una mà diferent de la de l'autor.* 1511 i 1514 *subratllats.*

1006. lo pare prior de[l] capítol privat, *escrit al marge esquerre.*

1007. Vicari lo pare fra Jaume Roqueta, *escrit al marge esquerre.*

1008. procurador fra Fontarnau, *escrit al marge esquerre.*

Vestí en aquest trienni lo pare prior set religiosos¹⁰⁰⁹ y rebé un donat qui-s deya Sagarau. Los¹⁰¹⁰ religiosos foren: fra Pere Benaula, natural de Barcelona; fra Pere Barrera; fra Pere Vilaseca, natural de Guissona; fra Joan Marquès, natural de la vila de Tírvia; fra Pere Josa, que fonch un exemplar religiós. Però no u fonch lo que-s seguex, qui-s deya fra Joan Mas,¹⁰¹¹ natural de la ciutat de València, perquè après de profés, féu una gran maldat y tacanyaria, que robà notablement la enfermeria y se n'anà apòstata; y après a ell lo atravessaren per un costat —no sé si per voler-lo robar altres lladres— y morí fora de la religió, molt fea y desgraciadament. Són judicis de Nostre Senyor molt secrets, etcètera.

No fonch menor lo cuydado que tingué lo pare prior en aquest trienni que avia tingut en los altres de mirar per lo augment y profit d'esta sa casa per tots los medis més [p. 145] a propòsit que podia, però sempre tingué gran tino en no empendre obras que, poch més o manco, no sabés de ont avia de traure lo sustento d'ellas, que és lo diner. Y axí, en aquest trienni no-n féu moltes que las pagàs la casa, perquè tingué poch extraordinaris y pocas venturas o charitats, que com eren ya més religiosos del que eren abans y la renda no avia augmentat, prou tenían que fer en sustentar lo convent y en donar-los vestir, que en aquest trienni¹⁰¹² se féu prou cumplit. Ab tot axò, féu dues capes de fustani vergat y blanch, que vuy en dia estan tant bones, quasi com si les aguessen fetes noves poch ha; y comprà també alguna quantitat de tela o llens per fer amits, de què y avia molta necessitat.

Lo¹⁰¹³ carner de la capella de Sanct Miquel, que manava la senyora de Concabella, dona Violant de¹⁰¹⁴ Cabrera y de Bovadilla, se fes per la sua sepultura y dels seus, se acabà en aquest trienni.¹⁰¹⁵ Una paret trobe que feren a la part de l'hort en aquest temps. No sé si seria la que¹⁰¹⁶ està de la part del parral. Una obra féu regaladíssima, encara que de poch cost, que posà l'aygua nova dins casa ab canonada de terra, per la qual comprà¹⁰¹⁷ al peu de sinch-cents canons y costà trenta-set

1009. Com es pot comprovar, no són set sinó sis els religiosos vestits en aquest trienni pel pare prior.

1010. Nov[i]cis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1011. Fra Joan Mas robà la enfermeria, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1012. capas de fustani vergat, *escrit al marge dret.*

1013. carner de Sanct Miquel, *escrit al marge dret.*

1014. de repetit *al manuscrit.*

1015. Paret, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1016. aygua nova dins casa, *escrit al marge dret.*

1017. *Segueix me ratllat.*

lliures. Va esta aygua per moltes officines de casa: al celler, al forn, a la casa de les bugades y a la sagristia.

És tinguda esta aygua per la millor de totes, segons se nota en lo Capbreu Vell (foli 175), perquè diu que feren aquesta diligència en l'any de 1512, y era en aquest trienni, que la feren pesar a persones expertes en assò y trobaren que era més subtil que les altres, y particularment que pesava una onça manco per cortar que la del pou; y persones ayguaderes, que en assò tenen més gust y val molt son parer; digueren que era millor de sabor que les altres; y diu lo matex pare prior, de qui és la lletra de aquella memòria que està en dit capbreu, que la experiència ha mostrat la bondat d'esta aygua per no aver tinguts esta casa tants malalts com tenia abans.¹⁰¹⁸ Però vuy ja par que y ha parers contraris y, axí, no sabem qual seguir per anar més segurs.

Altra¹⁰¹⁹ obra començà dit pare prior, en què gastà quoranta-tres lliures, que per ser ya a la fi del trienni¹⁰²⁰ no la pogué acabar. Però lo pare fra Jaume Roqueta, en lo trienni següent, a qui ell succehí, la acabà, com se notará allí. D'esta obra se avia tractat ya molts anys avia, com se mostra ab un paper que està ficat al principi del Llibre dels Actes Capitulars, lo qual conta que a 27 del mes de nohembre de 1502 —ere llavors prior lo matex pare fra Augustí Gualbes, lo segon trienni—, ajuntats tots los frares professors, axí clergues com llechs —y aquestos no sé per a què—, en son capítol, proposà si eren de parer que [p. 146] la yglésia que llavors era se degué exemplar, la qual tenia trenta-dos palms de ample, o si bastava solament allargar-la de un cap que no tenia.

Y tots foren de parer que no-s devia axamplar, puix no-s podia fer axò¹⁰²¹ de la part del capítol, sinó tant solament¹⁰²² sinch palms,

1018. Amb el títol de “Memòria de l'aygua vella”, sota del qual hi ha anotat “escrit de mà del pare fra Agostí de Gualbes” hi ha la font de la qual el cronista ha extret aquesta informació: “Sia manifest com l'aygua de la font vella, per ésser mala y pedrigosa, fon dexada per los frares essent prior d'aquesta casa frare Pera Febrer, qui fonch lo dotzè prior del present monestir de la Murta, y feren lo pou qui està dins l'ort del claustro principal, del qual bevían. Y en tot lo restant, ço és cuynats y pa y altres coses, usaven la dita aygua mala, per la qual cosa no cessaren del tot les malalties, jatsia fossen molt remediades. Y axí estigué la casa per sexanta o setanta anys. Aprés, en l'any MDXII, essent prior fra Galceran Agustí de Gualbes, fon feta examinació de la aygua que neix en lo çafarex maior y fou trobada més laugera que la del pou una unsa per quarter, y per persones ayguaderes fon iudicada millor en sabor que tota altra aygua del monastir. Aprés la experiència ha mostrat y mostra la sua bondat, que molt a tart y quaix per accident ha malalts en casa” (ACA, MH, vol. 3833, f. 175r).

1019. la iglésia allergaren, *escrit al marge dret*.

1020. *Segueix lo ratllat*.

1021. *Segueix s ratllat*.

1022. *Segueix sinc ratllat*.

perquè de part de las capelles no y avia algun remey; y que per tant poca amplària, fer tant gran gasto y despesa, no parexeria bé, sense altra inconvenie<n>t que y avia molt gran, que era aver-se de celebrar los officis divinals en lo capítol ab gran inquietut y desassosego;¹⁰²³ y que lo més acertat era que solament se allargàs ab la matexa amplària, fent-hi tres voltes ab grues de pedra y pendants de rejola ab un gran cap ab vuyt brassos. Lo qual no-s pogué posar en executió per grans occasions y destorps que s'offeriren fins a la fi de aquest trienni, com consta en lo Llibre de les Despeses y també en lo Llibre de la Caxa ab un albarà. Y com dit és, no se acabà esta obra, que sols se ubriren los fonaments del cap de la yglésia y sagristia, com diu lo matex paper, y la primera pedra s'i posà a 11 de setembre.

Y és bé notar una advertència que lo matex pare prior escriu en lo matex paper per als qui li succehiran y vindran après d'ell, y no és mal la sàpian los qui-ns succeiran a nosaltres. Y diu estas paraules: "E perquè los qui-ns succeiran a nós en lo monastir àjan notícia de la casa e no volguessen fer ço que no-s pot fer, com algunes vegades massa affectió a les obras engànyan alguns dels priors e religiosos. E llavors se mirà tan bé,¹⁰²⁴ que millor no s'i podia mirar, ab consell del sènyer en Joan Font e n'Antoni Marçer, mestres de cases". Estes són les paraules del matex pare fra Augustí Gualbes, per ont se veu ab quanta maduresa y prudència anava tractant estas cosas de obras, y quant attentadament feya mirar als experts y mestres de cases lo que-s¹⁰²⁵ podia fer.

Y tinch per cert que estos dos mestres que ell nomena assí devían ser los més hàbils y pràtics que y avia llavors en Barcelona; y que no-s pogué més allargar del que-s féu, encara que no particulariza las rahons que y agué per assò. Però poria ser que fos per no trobar los fonaments tant segurs com seria menester, com après se véu com feren la Obra Nova que [p. 147] lo marquès de Aguilar¹⁰²⁶ començà y vuy servex de hosteleria, que segons entenguí de alguns pares ancians d'esta casa, trobaren gran dificultat en los fonaments de aquella part envers lo cap de la yglésia.

Altra obra se començà en aquest trienni que ha donat molt ser a esta casa, encara que no-s¹⁰²⁷ féu de diners de la communitat ni pense

1023. desassosego, *al manuscrit* desassogego.

1024. tan bé, *al manuscrit* també.

1025. *Segueix s ratllat.*

1026. Juan Fernández Manrique de Lara, marquès d'Aguilar de Campóo, fou virrei de Catalunya entre 1543 i 1553.

1027. enfermeria féu mossèn Miquel Albanell, *escrit al marge dret.*

que y gastà cosa ninguna, segons consta per una capitulació feta entre lo monastir y lo benefactor qui volia començar esta obra, lo qual era mossèn Miquel Albanell, canonge y enfermer de la seu de Tarragona. Aquesta capitulació y concert està en lo Capbreu Vell (foli 174). La qual conté, en summa, que lo pare prior y vuyt frares capitulars que allí se nomenen,¹⁰²⁸ moguts de entranyes de charitat, dexten al reverent mossèn Miquel Albanell, canonge y enfermer de Tarragona, tot aquell espay que està vàcuo o buyt des de les cases de las bugades fins a la porta de la hera de la rejola, tant com tenían los fonaments ya començats, per a que en aquell puga obrar a sa voluntat y lliberament a ses costes y despeses pròpies, y fer aquelles estàncies y aposentos que li donaran gust y contento; y fets, gozar d'ells a sa voluntat y estar en ells ab un criat, o molts, conforme li pareixerà —però assò avia de ser de vida sua, tant solament; y que, seguida sa mort, fos tot allò del monestir—, y que de dits aposentos no pogués dispondre —ço és alienar, donar ni vendre ell o altri per ell, etcètera.

Y dit senyor confirmà dita capitulació y concert, firmada de son nom, com està en lo dit llibre y foli al·legats. No prengué esta obra lo dit senyor mossèn Miquel Albanell ab la fleuma que altres tenen en mirar per les malles, y si serà temps a propòsit o no, sinó que ab molta fervor la començà y passà avant, y és tot lo que vuy nos servex de enfermeria. Y si no fóra per una mala resposta y de mala gràcia que li féu un frare llech una tarda quant venia¹⁰²⁹ assí, aguera continuada esta obra, que fóra de més profit y ornato que no és ara.

És la hystòria, segons se té per tradició y la he yo oyda contar a alguns dels pares antichs d'esta casa, que venint moltes vegades a esta lo dit senyor canonge Albanell, axí per ocasió de la obra com per recullir-se alguns ratos, vingué una tarda, ya tart, y més del¹⁰³⁰ que ell solia. Y tocant a la portaria una y altra vegada, a l'últim agué de exir lo hostaler o porter a ubrir-li, que era un frare llech. Y millor fóra no tenir ell¹⁰³¹ tal obediència, puix¹⁰³² als primers encontres, en lloch de fer-li carícias y dir-li [*p.* 148] que fos molt ben arribat y cosas sembla<n>ts que acostumen de dir los qui tenen charitat y criaça, li digué algunes paraules descompostes y de mala gràcia.

1028. L'acte capitular té data de 20 de desembre de 1512. Els frares que hi assistiren foren Galceran Agustí de Gualbes, prior, Jaume Roqueta, vicari, Bernardí Jaume, sotsvicari, Pere Alzina, Miquel Estela, Gaspar Fontarnau, Damià Marruf, Jeroni Soler i Pere Llopis (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 174r).

1029. la causa per què no s'acabà la enfermeria, *escrit al marge dret*.

1030. del, *al manuscrit* dell.

1031. *Segueix la ratllat*.

1032. *Segueix fins al final de la línia i part de la següent un traç ratllat*.

Y volent-lo assosegar lo senyor canonge, dient-li que no se anujàs, que si era vingut tart no avia pogut fer altra cosa y que li fes charitat de donar civada a la cavalcadura, que venia cansada, tornà lo dit porter a raenvidar ab paraules impertinents, com ell era, dient-li en la cara que no era aquella hora de venir als monestirs, y que la cavalcadura dejunaria, que no sabia ell ser matalot en aquella hora, y coses semblants, per lo qual se vingué a enfadar y desgustar de tal manera que, encara que lo pare prior y altres religiosos procuraren amansar-lo y donar satisfacció de quant avían sentit lo mal modo que l'altre avia tingut, y que seria castigat de sa poca criança y terme que avia tingut, totavia no fonch bastant assò per assosegar-lo ni llevar-li lo desgust y enfado avia concebut. Y axí, manà parar la obra y ell se anà retirant a sa casa. De manera que en aquest cas se verificà lo adagi comú y vulgar que diu que “més enderroca y destrüex hu tot sol que cent que edificuen junts” y l'altre que diu que “un home bèstia llança una pedra al pou que cent savis no la'n poden traure”. Totavia, se acabà dita enfermeria¹⁰³³ de la manera que està vuy (pàgina 343).¹⁰³⁴

Per tenir lo pare fra Pere Alzina bona habilitat de escriure lletra de chor, sense altres que-n¹⁰³⁵ tenia boníssimes, de què per ventura per avant se offerirà ocasió de dir-ne algunes, compraren dotze dotzenes de pregamins y ell se exercitava de bona gana las horas vacativas en escriure llibres grans del chor, per la qual ocasió avem ya vist atràs que li'n compraren altre quantitat. En Thous tenían necessitat de un parell de matxos perquè, com¹⁰³⁶ no arrendaven las terras del castell y de la senyoria, tenían necessitat de llaurar-les y conrrear; y també, quant assò fos fet, portarien des de allà al monestir algunes provisions de blat y altres grans —y per ço los compraren. Assí, per casa, també compraren una mula, però¹⁰³⁷ no-n gozaren molt, perquè dins breus dies la robaren. No sé yo si après la cobraren: del primer só cert; del segon, no n'he trobat rastre.

Bé serà, ya que avem contats tants gastos, que sapiam quines ventures y extraordinaris se tingueren en aquest trienni. Però ells foren tant poch, que no serà menester molt temps per scríurer-los. Totavia, n'i agué hu d'ells, que no fonch mal, y fonch sense espina ni os, que¹⁰³⁸

1033. *Segueix fins ratllat.*

1034. *pàgina 169 al manuscrit.*

1035. *Libres de chor, escrit al marge esquerre.*

1036. *com, al manuscrit con. Machos per Tous, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1037. *Mula, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1038. *Sagarau, donat del monestir, donà setanta lliures, escrit al marge esquerre.*

diu, y fonch que un donat de casa, qui-s deya Sagarau, girà per dita de taula al nostre monastir setanta-sinch lliures. Altre fonch de menor quantitat: y és que quan tornà lo [p. 149] pare fra Miquel Stela, que crech estigué fora de casa des de que-l pare fra Gabriel Andreu era prior fins en aquest quint trienni del pare fra Augustí Gualbes, que foren quinze o setze anys —y d'ell en tot aquest temps no se'n fa menció, com feya abans y-s féu després, per tenir habilitat en tenir¹⁰³⁹ lo Llibre de la Caxa y altres—, /de manera que quant tornà/ portava una mula, que segons se entén era sua, y veneren-la per nou lliures dotze sous y lo preu d'ella restà en casa.

Un benefactor o devot d'esta casa, qui-s deya mossèn Pere Badia y era receptor de la Sancta Inquisició¹⁰⁴⁰ de Cathalunya, morí en aquest temps; y en son testament dexà un llegat de deu lliures a esta casa y cobrà-las lo pare prior en aquest son trienni. Una¹⁰⁴¹ sepultura y agué de una filla de la senyora Pallaresa, que-s deya Àgatha, y volgué la soterrassen en lo present monestir; y donà dita senyora per la charitat sexanta reals. Al¹⁰⁴² monestir de Sanct Gerònim de Vall de Hebron veneren un organet per preu de divuyt lliures, que també les cobrà lo pare fra Augustí Gualbes en aquest seu quin<t> trienni.

La¹⁰⁴³ major quantitat que yo trobe que rebé lo pare prior en son temps fonch de vuytanta-quatre lliures y mija que-s cobraren per dita de la taula de Barcelona, y diuen que les cobraren de Sardenya, y segurament foren de aquells sin-cents ducats que lo rey don Ferrando consignà primerament sobre Nàpols, com se digué en la pàgina 298;¹⁰⁴⁴ y com allí no-s pogueren cobrar, ne féu pagar en Barcelona vuytanta-sis ducats, *ut supra* (pàgina 306).¹⁰⁴⁵ Y com après lo anaren a sol·licitar y supplicar sobre lo matex negoci en Monçó, a ont tenia Corts, lo pare vicari y lo pare fra Soler,¹⁰⁴⁶ com se troben los gastos que feren per anar allà —fonch assò en l'any de 1512—, degué llavors manar lo rey que pagassen sos ministres lo que restava a pagar dels sin-cents ducats se devían al pare fra Damià Marruff y assò degué ser

1039. Mula del pare fra Miquel Stela, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1040. Mossèn Pere Badia dexà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1041. Sepultura de una filla de la senyora Pallaresa, *escrit al marge dret*.

1042. orgue venut a Vall d'Ebron, *escrit al marge dret*.

1043. 84 lliures de Serdenya del rey don Fernando, *escrit al marge dret*. Del rey don Fernando *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1044. pàgina 136 *al manuscrit*.

1045. pàgina 141 *al manuscrit*.

1046. El nom complet és Jeroni Soler, tal com apareix a la pàgina 305.

sobre Sardenya.¹⁰⁴⁷ Del qual negoci serà forçat aver-ne de tractar en altra ocasió. Assò és lo que toca al temporal.

Lo que toca al govern spiritual, no tindrem que dir més de que ell perseverava de la manera que molt<s> triennis abans, com ya s'és dit altres vegades, perquè no trobam cosa en contrari, y governàvan los matexos que abans ab la matexa charitat y unió que tenían en la observància de la religió. Y com estos caps éran tots sancts y de gran exemple y tant units entre si, difficultós era rompre aquesta corda tant forta; y axí, los altres que no-s senyalaven tant en virtut no podían fer altra cosa sinó caminar al matex compàs que-ls altres, que anaven davant y portaven lo llum.

[p. 150] També tingué lo pare prior en aquest trienni gran cuydado y sol·licitut que los pobres¹⁰⁴⁸ tinguessen lo necessari y ab netedat lo que fos possible; y féu comprar llansols per ells, com ya notàrem cosa semblant en la pàgina 281,¹⁰⁴⁹ perquè lo pare prior sempre fonch de una manera y de un compàs en son govern, que si una vegada tenia assentada una veritat en son enteniment, aquexa procurava que la voluntad abraçàs com a cosa bona y posava en executió sense tornar atrás, que és gràcia particular de Nostre Senyor, el qual, veent la constància y perseverança en sos bons propòsits, també li donava los medis proporcionats al fi que desijava, que era acertar a servir-lo en aquest negoci de governar y regir, que és tant difficultós.

Com tenia guanyada lo pare prior tanta fama y opinió, axí per la bondat y sanctedat de sa persona com per la rectitut de justícia que tenia¹⁰⁵⁰ y guardava en los càrrechs¹⁰⁵¹ y officis que li acomanava la orde, lo feren diffinidor moltes vegades, com ya tinch notat en altras parts. Però ara, en aquest trienni,¹⁰⁵² y avia més necessitat de que-^l¹⁰⁵³ fessen per la ocasió que direm: celebrà's capítol general en l'any de 1513 y estava la orde molt alterada en aquella ocasió per aver tingut un general tant arrimat a son parer y tan absolut en son govern, que

1047. No pogueren demanar-ho directament al rei perquè les Corts de Montsó de 1512 foren presidides per la reina i lloctinent Germana de Foix (Marquès de CRUILLES (ed. Ernest BELENGUER), *Noticias y documentos relativos a doña Germana de Foix, última reina de Aragón*. València: Universitat de València, 2007, p. 120). El rei Ferran es trobava aleshores al regne de Castella (ANTONIO ROMEU DE ARMAS, *Itinerario de los Reyes Católicos*, p. 381-382).

1048. Cuydado dels pobres, *escrit al marge esquerre*.

1049. pàgina 123 *al manuscrit*.

1050. *Segueix y-n ratllat*.

1051. lo pare prior feren diffinidor, *escrit al marge esquerre*.

1052. *Segueix més ratllat*.

1053. hystòria del capítol general, *escrit al marge esquerre*.

a penas féu cosa de parer y consell de altri, sinó seguint lo seu propri, propietat de imprudent; y axí, mudà infinitas cosas e innovà costumes noves molt fora de propòsit, trencà moltes constitucions e instituts de la orde,¹⁰⁵⁴ fent-ne altres de nou, cosa que may se era feta. Lo qual causà tant escàndol en la orde, que no y avia a penas religiós que no sentís mal de assò y desijaven molt que s'i posàs remey. Però mentre ell tenia lo poder absolut, no s'i trobaven medis.

En fi, tingueren patiència per força fins a que vingués lo temps del capítol general, y llavors donaren quexas formadas uns y altres que parexia pujaven al cel. Y procuraren, primer, de assentar lo diffinitori, que estigués molt a propòsit del que desijava la orde, que y agués persones de pit y zeloses del bé comú; y entre los demés y assentaren lo nostre pare fra Augustí Gualbes, confiant que ell faria son dever en aquest cars tan particular, segons la opinió que tenían concebuda d'ell.

Y encara que los pares diffinidors avían allà en particular donada una mà al general que acabava, y·s deya fray Miquel de Ocaña, totavia no·ls paregué que la orde se sosagaria ab assò, sinó que era menester que públicament lo reprehenguessen, puix las culpas eren públiques y las lleys que ell avia rompudes, [p. 151] comunes. Y tra<c>tant entre si los pares diffinidors qual d'ells faria la diffinició y li donaria la reprehensió, quasi tots se escusaven y par que temien de exercitar un acte com aquell per caure en persona tant grave com era lo pare fra Miquel de Ocaña. En fi, resolgueren¹⁰⁵⁵ que ningú podia millor fer aquell offici que era nostre pare fra Augustí de Gualbes, el qual acceptà tal executió.

Y quant vingué sa hora, que tingué postrat al dit pare fra Miquel de Ocaña, prengué per thema de sa reprehensió *Fidelis servus et prudens, quem constituit dominus*,¹⁰⁵⁶ etcètera. “*Vos padre —començà per estas paraules— no avéys sido fiel siervo de la religión ni avéys tenido prudencia en el gobierno sobre la familia que Dios os encomendó, etcétera*” y anà sobre estas paraules descantant y dient axí punts de doctrina com de sperit, entretexint de quant en quant quantas faltas avia comesas en son offici lo dit general passat. Y assò ab tant pit y brio, que restaren attònits y abovats quants en aquell capítol general se trobaren y, crech yo, ben satisfets de que li digué lo que feya al cars, que encara que ell no sabia parlar tant destrament castellà com los altres, totavia fonch de manera que tots lo entengueren y ell se sabé declarar.

1054. *Segueix féu ratllat.*

1055. reprehensió al general de la orde donada per lo pare prior d'esta casa, *escrit al marge dret.*

1056. “*Quis putas est fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis cibum in tempore?*” (Mt 24,45).

Y ohí yo a dir a un religiós d'esta casa, qui-s deya lo pare fra Miquel Galseran Garbeller —que per tenir gentil veu y habilitat lo dtingueren en aquella casa de Sanct Barthomeu de Lupiana vint anys, cosa ben peregrina y que no-s sap altre exemplar semblant que aquella casa tingués un hoste tant temps—, /a aquest pare, com dich, li ohí a dir/ diverses voltes que restà tanta memòria del pare fra Augustí Gualbes y tenien tant fresca la¹⁰⁵⁷ reprehensió que donà al dit general, que estant allí y veyen<t> los religiosos de aquella casa que algunes coses tenían necessitat de remey y era bé las reprehenguessen ab rigor, deyen: “aquí estaría bien y¹⁰⁵⁸ a su propósito la reprehensión del padre cathalán del Fidelis servus et prudens” y que la al·legaven com si fóra una de las set sentèncias dels set¹⁰⁵⁹ savis de Grècia.

Al temps que passà aquesta hystòria, per estar allí tanta gent grave de la orde, los paregué a alguns que fonch demasiat y excedi<t>; a altres los aparegué que estaven las cosas en son punt, que axí se esdevé quasi en totes les coses comunes, y que més que axò merexia qui avia alterada la orde en tanta manera, usant tant mal y tant absolutament del poder que tenia. Y axí, no parà lo negoci en solas paraules, que aquexes de prest pàssan, sinó que s'i ajustaren obras, y no poques, perquè¹⁰⁶⁰ privaren al dit pare fra Miquel de Ocaña perpètuament de l'offici de general y que no pogués¹⁰⁶¹ tenir [p. 152] ningun offici en la orde per sis anys. Y axí ho manaren escriure los matexos pares diffinidors en lo primer § o ítem del ròtol de aquell capítol general, com més llargament està allí continuat, per a que fos càstich del delinqüent y¹⁰⁶² exemple dels esdevenidors, com diu lo matex ròtol.¹⁰⁶³

En aquest matex capítol general de 1513¹⁰⁶⁴ feren visitador general de la Corona de Aragó al dit pare fra Augustí Gualbes, perquè encara no estava feta la extravegant que diu que no púgan los pares diffinidors exir del definatori ab més officis dels que entraren en ell,

1057. *Segueix nac ratllat.*

1058. *y afegit a la interlínia.*

1059. *Segueix sagris ratllat.*

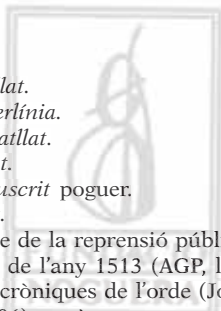
1060. *Segueix lo ratllat.*

1061. *pogués, al manuscrit poguer.*

1062. *Segueix y ratllat.*

1063. Ha quedat rastre de la reprensió pública al general Miguel de Ocaña a les actes capitulars dels jerònims de l'any 1513 (AGP, lligall 1790, *Libro de los actos...*, vol. 2 (1474-1515), f. 248v) i a les cròniques de l'orde (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 2, p. 106), però sense cap referència a la intervenció destacada d'Agustí Galceran de Gualbes.

1064. Visitador general lo pare prior, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

perquè en nostros temps se és feta.¹⁰⁶⁵ Restà, totavia, lo dit pare fra Gualbes, seguida esta hystòria, en opinió de un home terrible y que en son govern devia ser insoportable, regulant o prenent per regla aquella reprehensió que donà en capítol general en totes les demés actions.

Y realment se enganyaren, perquè <de>¹⁰⁶⁶ sa persona era sols rigorós y en los altres manso, si no era en unas cosas graves com aquella y altres semblants, perquè si ell tinguera aquella condició ordinària, com era possible que l'aguessen fet prior tantes voltes y en altres parts fora de sa casa? També diuen que si no fóra per aquesta hystòria, lo trienni següent lo agueren fet general. Però assò estava per fer y lo que féu no u aguera dexat de fer per quants officis li podia donar la orde, segons ell era amich de justícia.

Després que tornà de capítol general agué de anar a València —pense que seria per algun ministeri de l'offici que la orde li avia acompanyat—, però no estigué entre anar y venir sinó un mes. Y lo demés temps ocupà y empleà en regir esta casa ab la prudència acostumada, acabant son trienni felicíssimament.

1065. L'extravagant sisena de la setena constitució especifica que "los que fueren difinidores del capítulo general no puedan ser elegidos en visitadores generales ni salgan del difinitorio con más officios de los que tenían quan en él entraron". Aquesta norma es va aprovar en els capítols generals de 1573 i 1588 (*Constituciones*, p. 17).

1066. de, ratllat al manuscrit, s'ha inclòs perquè és necessari per a la correcta comprensió de la frase.

[p. 153] **Segon trienni del pare fra Jaume Roqueta**¹⁰⁶⁷ {1514-1517}

Cuydado tingué molt particular lo pare fra Augustí Gualbes, ans que acabàs son trienni, de avisar ab temps a nostre pare general per a que proveís en confirmadors per a la futura electió d'esta casa —y consta de les despeses en lo Llibre del Pare Procurador que-s feren per aquest propòsit—; y axí, foren molt diligents en venir. No sabem de ont ni qui foren. Y entrant en electió, isqué per prior lo pare vicari fra Jaume Roqueta, y és aquest lo segon trienni. Fonch la confirmació¹⁰⁶⁸ a 7 de nohembre de 1514, a les deu hores ans de dinar. Elegiren en vicari al pare fra Augustí Gualbes après de ser estat sis voltes prior, sinch en esta casa y una en Sancta Engràcia. Però no li¹⁰⁶⁹ durà molt aquest offici per la ocasió que direm après. Elegiren¹⁰⁷⁰ en procurador al pare fra Pere Benajam, ya sisena vegada, y que era estat vicari d'esta casa un trienni y prior de Vall de Hebron, altre. Caxer fonch lo pare fra Gaspar¹⁰⁷¹ Fontarnau.

Durà aquest concert poch més de un any, perquè agueren de fer procurador segon al pare fra Gaspar Fontarnau, que per ocasió del lloch de Thous no podia estar contínuament lo pare procurador en casa, particularment tenint allí terres que cultivar, que si l'amo no y és, a penas se fa cosa bona y lo que pijor és poca. Y lo offici de la caxa acomanaren al pare fra Simon Álvarez.

Però ni aquí parà aquest concert, que cert en assò no tingué ventura lo pare prior fra Jaume Roqueta, ni en aquest trienni ni en l'altre, que agué de mudar los officials moltes vegades, y no per culpa sua, sinó perquè li prengueren los vicaris per priors en altres cases, com li succehí¹⁰⁷² ara, que li feren al pare vicari, fra Augustí Gualbes, prior de Nostra Senyora de la Murtra de València a la fi del mes de febrer o

1067. *Segueix des de 1514 a 1517, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1514 i 1517 subratllats.*

1068. *Vicari lo pare fra Gualbes, escrit al marge dret.*

1069. *no li afegit a la interlínia i escrit per una mà diferent de la de l'autor.*

1070. *procurador lo pare fra Benajam, escrit al marge dret.*

1071. *procurador segon lo pare fra Gaspar Fontarnau, escrit al marge dret.*

1072. *lo pare fra Gualbes, prior de la Murtra de València, escrit al marge dret.*

principi de mars de 1516, que no fonch vicari¹⁰⁷³ sinó quatorze mesos. Y axí, en son lloch elegiren en vicari al pare procurador fra Pere¹⁰⁷⁴ Benajam, ya segona vegada; y lo càrrech que ell tenia acomanaren al pare fra Simon Álvarez; y la caixa, al pare fra Pere Alzina. Y d'esta manera de concert se acabà lo trienni. Vestí lo pare prior l'hàbit de la sancta religió a un frare llech que-s deya fra Damià Spasa; y al pare fra Gabriel Gerònim, àlias fra Bertran Cansalada, natural de la vila de Montblanch.

Les obres que lo pare prior passat dexà començades procurà lo pare fra Jaume Roqueta, que sempre fonch gran imitador del pare fra Gualbes, que pasassen molt avant; [p. 154] y axí, acabaren de posar l'aygua dins la cuyna ab canonada y a la entrada de la hostaleria,¹⁰⁷⁵ que és la font que està al pas de la cuyna. Lo¹⁰⁷⁶ cap de l'altar de la yglésia se passà molt avant en aquest trienni y feren lo portal de la sagristia, en la qual obra se gastaren més de cent y sis lliures, sense los gastos dels qui trencaven la pedra en Montjuich.

Y encara que entenían en esta obra molt de propòsit y ab gran fervor, no per ço se oblidaren¹⁰⁷⁷ de fer vestuari, y segons los draps que compraren, axí burells com blanch<s> y estamen<y>es, entench lo donaren molt cumplit. També compraren una mula per preu de divuyt¹⁰⁷⁸ lliures. Per lo pare fra Pere Alzina, que se exercitava en scriure llibres de chor,¹⁰⁷⁹ li compraren vuyt dotzenes de pregamins perquè continuàs lo que tenia començat. Sense estos gastos no-n faltaren altres, que són propis dels qui són senyors de vassalls, perquè succehiren en lo nostre lloch de Thous grans avalots de gent dolenta y de adalats,¹⁰⁸⁰ per la qual causa fonch forçat que procurassen anassen allí persones graves y de pits perquè fos respectada la senyoria y tornassen per sa honrra.

Y axí, lo pare fra Pere Benajam, que encara en aquesta conjuntura era procurador del convent, anà allà ab lo senyor don Jordi Aymerich, que per ventura devia tenir la procura per orde del convent de las causas criminals de Thous,¹⁰⁸¹ com après la an tinguda molts

1073. Vicari d'esta lo pare fra Pere Benajam, *escrit al marge dret*.

1074. procurador lo pare fra Álvarez, *escrit al marge dret*.

1075. aygua a la hostaleria, *escrit al marge esquerre*.

1076. lo cap de la iglésia, *escrit al marge esquerre*.

1077. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

1078. Mula, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1079. Pregamins, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1080. treballs en Thous o albarots, *escrit al marge esquerre*. O albarots *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1081. Jordi Aymerich, senyor del castell dels Hostalets de Cervera, fou procurador general del prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra a la baronia de Tous entre

<anys> ha los de la casa de Queralt, don Garau de Queralt y son fill don Pedro, vuy compte de Queralt, que també fa mercè a aquest convent, encara que sia <a> compte de ministrar la justícia criminal de aquell lloch. Axí que llavors, lo don Jordi Aymerich ab companyia de un cunyat seu, qui-s deya mossèn Marlès, y ab mossèn Jaume Franquesa, notari de Igualada, anà a Thous y sentencià alguns d'ells. Y entre anades y vingudes y en lo temps que estigueren allà se gastaren molts diners, perquè sense estas persones graves y de tomo anaren ab elles criats y altres que-ls avien menester per lo ministeri que anaven a fer, y a tots los avien de tractar conforme ells eren y gustarien que no-ls tractassen mal.

Assí, en lo monestir, també vingueren algunes persones il·lustres y principals, que no poden dexar de portar molt tràfech a usança de palàcio y, per consegüent, molt gasto. Y sempre li'n cap molta part a la pobre casa, axí per descuyt dels criats, que no porten lo que és menester les demés voltes —y té-u de suplir lo convent—, com també perquè saben dits criats que los senyors [p. 155] gusten que-s comètan tals desgu<s>ts, que moltes voltes¹⁰⁸² van curts al banch y va aquest negoci per la via afforrativa; y altres vegades són devots de sanct Avaristo; y altres pretenen que fan gran mercè als religiosos venir a estos convents, y que tot lo regalo que se'ls fa pretenen que se'ls deu. Altres són tant comeditats, que volen que se'ls pague als convents fins a una lletuga, y que demasiat fan per ells que pèrdan los religiosos sa quietut y concert particular de sos exercicis.

Y a estos, de parer de persones discretes, avían de procurar los convents de abundar tot lo que bonament y dins los límits de religió se permet; y als demés, estar-se'ls mirant ab bon terme y criaça, que aver de llevar los béns al pobre per donar al rich, puix no se'ls deu, no és obra de justícia ni de charitat tampoch, etcètera. He dit assò per la experiència que tenim cada dia de diversos subiectes y ab ocasió que vingueren assí en¹⁰⁸³ aquest trienni dos bisbes: lo bisbe Cardona,¹⁰⁸⁴ que donà órden; y après lo bisbe Requesens.¹⁰⁸⁵ Però no trobe que

1515 i 1521 (ACA, MH, vol 2490, "Llibre de la cort del castell de Thous", s. n.). Per a les funcions del procurador general, vegeu Valentí GUAL i Carles DÍAZ, "Justícia de senyors: Poblet i Sant Jeroni de la Murtra (segles XVI-XVII)", *Pedralbes*, 28 (2008), vol. 2, p. 925-940.

1082. voltes afegit a la interlínia.

1083. Lo bisbe (*segueix d ratllat*) Cardona y lo bisbe Requesens, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1084. En el període d'aquest trienni (1514-1517) Pere de Cardona fou bisbe d'Urgell fins al 1515 i a partir d'aleshores arquebisbe de Tarragona.

1085. L'únic bisbe amb aquest nom en el període 1514-1517 és Joan de Requesens, que ho fou de la diòcesi de Cefalú, a Sicília (1512-1517), i que era prevere d'Urgell

se'n sia molt remuntada la casa y, axí, he determinat de posar-los en lo títol de les despeses y no de les rebudes.

Però tots estos gastos, de què fins assí he fet memòria, foren no res en comparació de altres¹⁰⁸⁶ que-s feren per ocasió del plet que lo monestir de Nostra Senyora del Carme de Barcelona portava ab lo nostre, com ya diguí en lo terçer trienni del pare fra Augustí Gualbes (pàgina 294),¹⁰⁸⁷ y fonch la ocasió per certa hystòria que succehí, la qual me ha paregut escriure-la en aquest lloch algun tant diffusament, puix lo temps ho porta. Avia un jove en Barcelona, qui-s deya Joan lo Gras o Joan Gras, lo qual, desijant servir a Nostre Senyor y per poder fer assò ab manco impediments, donà de mà totalment als gusts de món, y determinà de fer-se religiós de Nostra Senyora del Carme y prengué l'hàbit en la matexa ciutat. Y feta la professió, perseverà alguns dies en son bon propòsit.

Però com la devoció se anava refredant, ell no tingué cuydado de affegir llenya al foch ab sanctes y bones consideracions; y axí, vingué a apagar-se del tot y ell se cansà de estar en la religió, com fan altres com ell, que tenen poca devoció. Y anà-sse'n no sols de la religió, sinó de Cathalunya,¹⁰⁸⁸ y estigué molt<s> anys absent, après dels quals tornà en Barcelona. Y com ya tenia barbas y avia mudat de trajo y hàbit, ningú-l conexia y, vist que podia estar segur en ella, determinà de casar-se ab la primera ocasió que li isqués a son propòsit. Lo qual executà y-s casà públicament ab grans festas y regozijos de balls y danças; y perseverà en ell fins a la mort, que no deguera, y de aquest casament dexà una filla.

No he sabut quin arbitre feya en Barcelona, si era negociant o si feya offici de burgès, que és passejar y no fer res. Assò sé al manco: que tenia que menjar, y comprà un censal de quatre-centes y cinquanta lliures de propietat sobre lo castell de Thous, y-l possehí molts anys. Y com morí, dexava hereva a sa filla, que-s deya Tecla, de tots sos béns. Y [p. 156] après que mossèn Joan Rams y sa muller, la senyora Isabel Çaplana, donaren y veneren lo lloch de Thous a nostre monestir ab los pactes y condicions que vérem en son propri lloch (pàgina 283),¹⁰⁸⁹

(Konrad EUBEL, *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*. Patavii: Typis et sumptibus domus editorialis "Il Messagero di S. Antonio", 1960, vol. 3, p. 163).

1086. plet ab lo Carme de Barcelona sobre lo lloch de Tous, *escrit al marge dret*. Sobre lo lloch de Tous *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1087. pàgina 133 *al manuscrit*.

1088. Un frare del Carme casat, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1089. pàgina 125 *al manuscrit*.

feren-se cridas, com se acostuma de fer quant se venen propietats semblants, perquè si alguns pretenen algun dret o interès sobre elles, s'i vagen a oposar.

Vista la bona ocasió, lo convent de la Verge Maria del Carme de Barcelona donà orde com lo pare procurador de aquell convent se oposàs en lo lloch de Thous. Lo qual féu demanda a nostre monestir, com a tenint y posseint lo dit lloch, del censal de quatre-centes y cinquanta lliures¹⁰⁹⁰ que diguí atràs que era del dit Joan Gras. Lo qual censal, deyen, pertanya a aquell convent de dret, perquè lo dit Joan Gras era frare profés de aquell monestir. Entretant que aquestos pares del Carme fortificaven sa causa, la muller y filla del quòndam Joan Gras vingueren a nostra casa; y procuraren de fer-se a una y que lo convent defensàs la sua causa y la nostra; y per ço, feren les dues procura al nostre procurador per a que respongúes per tots.

Y axí, a la petició y demanda que féu lo procurador del Carme respongúe lo nostre que tal censal no era llur, puix que lo dit Joan Gras era estat casat, y per tal estava reputat y tingut públicament *et in facie Ecclesie*; y que si era axí com ells deyen, per què, vivint lo dit Joan Gras y sabent que era frare profés de aquella casa, com no'l prengueren y feren tornar a son monestir? Y que se espantaven que fossen tant negligent<s> en mirar per una ovella que estava tant mal encaminada, en no tornar-la a camí; y que assò era engany, frau y dol; y que qui tal permitia no parexia estava molt ferm en la fe christiana, ans afavoria a la heregia, suffrint que-s casassen los religiosos públicament. Però à's de pensar que estos pares no saberen lo cas fins que lo Joan Gras fonch mort, perquè de altra manera fóra mal negoci.

Axí que estes rahons y causes se deduïren per nostra part. Però no aprofitaren, perquè lo monestir del Carme provà molt bé son intent que lo Joan Gras era profés del Carme; y que, per conseqüent, lo matrimoni era nul-lo y lo testament que avia fet de ningun valor; ni la muller putativa ni filla podían pretendre cosa ninguna en estos béns, que tots éran del Carme.

Y axí, sentenciaren en son favor y comdenpnant al nostre après de aver pledejat deu anys justs y cabals, que fonch des de l'any sis fins a l'any 1516, en lo qual any fonch donada la segona sentència, que ya ne avien aguda altre també en favor; per misser Gibert de la Real Audiència, declarant que dos-centes lliures que avia lluydes una tal Olivera eren estades ben lluydes —éran estes mota y part del censal; creuria yo que llavors encara vivia lo Joan Gras—; però les altres dos-

1090. *Segueix de ratllat.*

centes que lluhiren mossèn Joan Ram y sa muller, Isabel Çaplana, no estaven ben lluhides, [p. 157] perquè donà dita quantitat a la muller del quòndam Joan Gras, que-s deya Paula, y a sa filla Tecla, per quant éran possessores *male fidei*, y que, per ço, fossen pagades al monestir del Carme. També condempnà en despeses al nostre monestir. Tenim de assò un procés en lo nostre arxiu.

Ab tot axò, no-s tingueren per contents los pares del Carme y appel·laren de la sentència, pretenent de nou tot lo censal de las quatre-centes y cinquanta lliures; y volgueren tornar a pledejar contra aquest convent ab tant fervor y gana com abans, pretenent que la justícia los sobrava.¹⁰⁹¹ Però advertint algunes persones de <la> manera que manejaven aquest negoci, que parexia mal pledejar monestir contra monestir y religiosos contra religiosos y sobre cosas de interès, procuraren de ablanar aquells pares y persuadir-los a que posassen aquest negoci per via de compromís, del qual estigueren molt contents. Y nomenaren per compromissari de sa part al senyor misser Clariana y per la part de aquest convent y de mossèn Joan Ram nomenaren y posaren al senyor misser Gomis. Lo notari que prengué lo acte de aquest compromís fonch lo matex qui tenia la causa, qui-s deya mossèn Balús.¹⁰⁹²

Los senyors compromissaris miraren aquest negoci molt de espay y a pas de bou, que diuen, y sentenciaren ab tanta justícia y prudència, que totes les parts estigueren contentes, que rares voltes se succeex; y declararen que aquest nostre monestir pagàs al monestir del Carme dos-centes lliures de propietat de aquell censal, y que per totes les pensions caygudes y per las que a ells poguessen pertànyer fins en aquella jornada los donàs aquest nostre monestir cent setanta lliures. Fonch pronunciada esta sentència a 22 de dezembre de l'any 1516.

Estes quantitats se pagaren al convent del monestir de la Verge Maria del Carme de la manera següent: primerament, lo pare fra Pere Benajam, procurador del present monestir, féu girada a 23 de febrer de 1515 al prior y convent de la Verge Maria del Carme en la taula de la ciutat de Barcelona noranta-sinch lliures, y diu són per les pensions degudes que li foren adjudicades ab sentència real, dada a 27 de mars de 1514, a relació del magnífich misser Vicents Gibert. Aprés de assò,

1091. concòrdia y compromís entre lo nostre monestir y lo Carme, *escrit al marge dret*.

1092. Molt possiblement es tracti del notari barceloní Narcís Banús, que fou escollit conseller cinquè l'any 1497 (Pere MOLAS RIBALTA, "La condició social dels notaris de Barcelona a l'Edat Moderna", a *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 725) i que estava actiu l'any 1511 (BC, *Fons de l'Hospital de la Santa Creu*, núm. 11210).

que fonch a 27 de mars de dit any, girà lo matex pare procurador en la matexa taula de la ciutat vint-y-vuyt lliures al matex convent del Carme, y diu foren per obeir a un manament fet per la Real Audiència que dins deu dies pagassen al monestir del Carme cent lliures de pensions caygudes, y los advocats los aconsellaren los girassen una pensió, a solta del matex jutge misser Vicents Gibert. Y totes estes pagues foren ans de la sentència arbitral.

Però aprés d'esta, lo pare procurador¹⁰⁹³ segon, qui era lo pare fra Gaspar Fontarnau, pagà al monastir del Carme per dita de taula les dos-centes lliures de la propietat del censal y cent quoranta-una lliura deset sous y sis a compliment de les cent setanta lliures que ls adjudicaren per les pensions caygudes —avien-ne rebudes ya abans [p. 158] vint-y-vuyt lliures, que diguí abans. Fonch esta partida o girada feta a 18 de febrer de 1517. Per ont se veu que pagà lo pare prior en aquest trienni al monastir de Nostra Senyora de<l> Carme quatre-centes sexanta-quatre lliures en comptants y per lo manco se gastaren en aquest plet més de cent lliures entre salaris de advocats, salaris de jutges, y scriptures del notari, y procés y altres extraordinaris, que tot junt seria al peu de sis-centes lliures, que és gran colp de fortuna per una pobre casa com aquesta y per un pobre prior, que mal no y merex.

Causà aquest plet, sense lo que costà, gran inquietut y demasiada distracció en deu anys que durà, perquè donà molt en què entendre y aprofità lo que avem vist. A més de axò, que és altre dolor, no tenia¹⁰⁹⁴ aquest convent diners per pagar tantes quantitats ni sabia de ont averlos; y axí, fonch forçat de manllevar un censal, lo qual vené mossèn Pere Fontarnau, mercader de Vich y pare natural¹⁰⁹⁵ del pare fra Gaspar Fontarnau, profés d'esta casa y segon procurador que era en aquesta ocasió. Fonch la propietat de aquest censal de tres-centes y trenta lliures y de pensió de tretze lliures y quatre sous, a for de vint-y-sinch mília per mil, de la qual quantitat féu girada lo dit mossèn Pere Fontarnau en la taula de la ciutat de Barcelona a 17 de febrer de 1517; y serviren per pagar les quantitats ya dalt nomenades al monestir del Carme, com diu lo pare fra Pere Alzina en lo Llibre de la Caxa (foli 47).

Veritat és que per lo temps anà cobrant lo convent nostre tres-centes lliures y fonch d'esta manera: quant mossèn Joan Ram y sa muller, Isabel Çaplana, donaren y veneren al lloch de¹⁰⁹⁶ Thous a nostra

1093. procurador, *al manuscrit* procurados.

1094. Creació de censal, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1095. natural *subratllat*.

1096. Lloch de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

casa, estigueren a evicció, com se acostuma en quinsevilla venda de propietats. Y perquè lo convent de Nostra Senyora del Carme se donava tanta pressa en cobrar lo censal de las quatre-centes y cinquanta lliures del nostre monestir, tingué per bé lo nostre convent, vist que-ns portaven tan acossats aquells pares, de que citassen als dos còniuges en la causa; y perduda que fonch, pretengueren los religiosos que mossèn Joan Ram y sa muller avien de pagar las quantitats damunt dites y tots los gastos que s'éran fets en lo plet.

Y perquè no y agués plet entre dits cònjuges y aquest convent —y aguera paregut mal que-l tinguessen ab persones que avían fet un benefici tant gran a esta casa; al manco estaven en aquexa opinió de tots, que avían donat al monestir lo lloch de Thous, y que après per poca cosa se mostrassen tant interessats los frares—, determinaren de posar-ho per via de compromís uns y altres. Y foren [p. 159] compromissaris los matexos que u foren entre lo monestir del Carme y lo nostre: lo senyor misser Clariana y lo senyor misser Gomis.

Los quals sentenciaren y declararen que mossèn Joan Ram y sa muller, la senyora Isabel Çaplana, fossen obligats dins deu anys, o que per temps de deu anys se retingués lo monestir, las trenta lliures de la quèstia del lloch de Thous que rebien marit y muller cada any per consignació feta del convent de tot lo temps de sa vida, com estava en los pactes y condicions quant veneren a dit lloch de Thous; y si abans dels deu anys morien mossèn Joan Ram y sa muller, que obligassen un censal que rebien sobre lo General de vint-y-quatre lliures de pensió y lo nostre monastir lo rebés fins a tant agués cobrades les tres-centes lliures, ab tal, emperò, que no poguessen vendre ni empenyorar dit censal. Fonch aquesta una sentència molt piadosa y benèvola per mossèn Joan Ram y sa muller —y crech que no li pesà—, considerant que les quantitats que aquest nostre convent avia pagades ab tant breu temps, ell y sa muller tinguessen temps de deu anys per aver-les de pagar.

Ajudaren¹⁰⁹⁷ a pagar estas quantitats y gastos cent setanta-tres lliures y sous que-s cobraren per dita de taula de la ciutat de Barcelona, y són de aquells sin-cents ducats que lo rey Ferrando devia a fra Damià Marruff y donà orde que-ls pagassen a Sardenya, de què ya en dues o tres parts ne tinch feta memòria, en la pàgina 298¹⁰⁹⁸ y pàgina 306¹⁰⁹⁹ y pàgina 316.¹¹⁰⁰ Altra¹¹⁰¹ quantitat se cobrà també en aquest

1097. 173 lliures del rey Cathòlich, *escrit al marge dret*.

1098. pàgina 136 *al manuscrit*.

1099. pàgina 141 *al manuscrit*.

1100. pàgina 149 *al manuscrit*.

1101. Dels béns de Vilaceca se cobrà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

temps, y fonch la ocasió que los pares de fra Vilaseca moriren y pretengué aquest convent que llurs béns éran d'esta casa. Però per evitar plets y qüestions, també firmaren compromís y donaren al convent quoranta lliures; y ab assò totom callà y-s tingueren per contents. Y d'esta manera, ab tanta varietat de coses, se acabà lo trienni de nostre pare fra Jaume Roqueta.

[p. 160] **Trienni del pare fra Pere Benajam**¹¹⁰² [1517-1520]

Acabat lo trienni del pare fra Jaume Roqueta, foren tant punctuals los pares confirmadors, encara que no sabem qui foren, que dins tres dies après de la vacació estigué proveyda esta casa de prelat, que fonch lo pare vicari fra Pere Benajam, fill y profés d'esta pròpria casa, persona ya de trenta-sis anys de religió y ben experimentat en negocis axí spirituals, perquè era estat prior un trienni de Vall d'Ebron; y vicari, dos vegades d'esta sa casa; y procurador, sis vegades, que no és poch negoci per un prelat ser passat abans quasi per tots los officis, perquè sap per un se pert o-s guanya; y sap lo que pot fer cada hu en son offici; y no li poden donar entendre garces per perdius, si ya ell no-s volia dexar enganyar adredes, que també alguna vegada és cosa expedient, encara que no necessària, per causa de pau. Fonch la confirmació del pare prior a 10 de nohembre de¹¹⁰³ 1517.

Y donaren-li per vicari al pare fra Pere Alzina, que ya tenia tretze anys de¹¹⁰⁴ hàbit; y per procurador, al pare fra Simon Álvarez, que u era estat molta part del trienni passat, com diguí allí. Però ara no u fonch sinó fins a 4 de janer de 1518, que no foren sinó dos mesos —y no sé la causa—, y axí, elegiren en son lloch al pare¹¹⁰⁵ fra Jaume Roqueta, après de ésser estat dos voltes prior d'esta casa y sis vegades vicari, cosa que no dexa de causar alguna admiració: veure lo que feyen treballar en aquell temps a les persones ancianes y la resignació que ells tenían en no obrir la boca per a escusar-se.

No sé si ara acertam lo camí per lo qual aquells pares caminaven, o si avem mudat de naturaleza o si tenim més punts de honrra humana que ells tenien —però axò, allà, a la fi de cada hu, se veurà; y axí, no tenim que judicar a uns ni altres, que aqueix offici Déu, Nostre Senyor, se l'à reservat per a si sol. Lo¹¹⁰⁶ que sé dir que, lo que

1102. *Segueix des de 1517 a 1520, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1517 i 1520 subratllats.*

1103. *Vicari lo pare fra Pere Alzina, escrit al marge esquerre.*

1104. *procurador lo pare fra Simon Álvarez, escrit al marge esquerre.*

1105. *procurador lo pare fra Jaume Roqueta, escrit al marge esquerre.*

1106. *lo pare fra Roqueta vicari del monestir de Vall d'Ebron, escrit al marge esquerre.*

toca al pare fra Jaume Roqueta, ell féu son offici més de dos anys y aguera acabat lo trienni si los pares de Vall de Hebron no l'aguesen occupat en lo offici de vicari de aquella sa casa.¹¹⁰⁷ Fonch assò al principi de janer de 1520. Y axí, los deu mesos que restaven de l'offici de procurador de aquesta casa agué de fer lo pare fra Gaspar Fontarnau —col·legex-se açò clarament del Llibre de les Despeses y del de la caxa (foli 151)—; y axí, en tots aquestos deu mesos no y agué segon procurador, perquè ere-u ya lo dit pare fra Fontarnau y per poch temps no volgueren alterar res, sinó que en¹¹⁰⁸ sa absència gastà's lo pare vicari. [p. 161] Caxer feren al pare fra Miquel Stela y lo pare fra Bernardí Jaume.

Donà la professió lo pare prior en aquest trienni a fra Pere Mascaró, natural de la ciutat¹¹⁰⁹ de Barcelona; a fra Francesch Olivart, natural de la Guàrdia de Montblanch;¹¹¹⁰ a fra Christòphol Ruiz o de Contreras, natural de Mallent, del regne de Aragó, lo qual après féu segona professió en lo monestir de Nostra Senyora de la Strella, que és una casa de nostra orde; a fra Joan Barçeló, natural de la parròquia de Tayà, lo qual ans que entràs en religió era capellà y ya sacerdot; al pare fra Matheu Blanch, natural de Rius de Arenas, del bisbat de Gerona, que fonch hu dels assenyalats sancts que-s lligen en les cròniques de nostra orde. També donà la professió a un donat qui-s deya Jaume Oller.

La primera cosa en què se ocupà lo pare prior, parlant en matèria de obres, segons se trobe en los gastos que-s feren, fonch en concertar la sagristia, que poch avia la¹¹¹¹ avien feta nova y tenia necessitat que fessen en ella alguns taulells de fusta per a posar la roba; y vestir y despullar-se los religiosos quant anaven a celebrar; y¹¹¹² altres coses semblants¹¹¹³ que avían de usar de vestidures sagrades. Immediatament après de assò entengué en compondre la celda de la sagristia, que també avia poch que la avien acabada de fer, posant en ella tot lo

1107. Els estatuts recollien la possibilitat que una comunitat pogués elegir un prior procedent d'una altra casa religiosa. Aleshores els confirmadors podien donar llicència per al trasllat del religiós allà on havia estat escollit, bé que tot indica que tenia llibertat per acceptar ("E si el electo fuere professo de otro monasterio, puedan los confirmadores darle licencia para consentir e passar libremente al monesterio a do es electo", *Constituciones*, p. 142). Malgrat que no hem trobat cap normativa respecte a l'elecció de vicaris professors d'altres monestirs, el procediment devia ser molt semblant.

1108. en *afegit a la interlínia*.

1109. Novicis, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1110. Guàrdia dels Prats, nucli actualment pertanyent al municipi de Montblanc.

1111. taulells de la sagristia, *escrit al marge dret*.

1112. celda de la sagristia, *escrit al marge dret*.

1113. *Segueix de ratllat*.

menester y necessari, com foren finestres, portes, matalassos, màrfega y coses semblants.

També¹¹¹⁴ tingué ànimo de fer cent cinquanta-y-una cana de paret seca al circuit de la vinya que estava dalt, prop del bosch, perquè los animals faréstechs y cunills no y fessen tant dany com fèyan abans. No costà molt, que no-n pagà sinó a sou per cana, que foren set lliures¹¹¹⁵ y onze sous. Comprà dos matxos jóvens y vené'n altres dos de vells, que vull dir que-ls¹¹¹⁶ renovà. També donà vestuari molt cumplit als religiosos, segons los molts draps que comprà, axí burells com blanchs, y més de vuytanta canas de estamenya.

En¹¹¹⁷ lo arxiu y avia necessitat de un armari per tenir en ell las scriptures guardades y concertades, axí dels censals com privilegis, testaments y altres; y lo pare prior lo féu fer ab la distinció y repartiments que vuy veem, que com avia praticat de notari, sabia quant importava guardar scriptures y tenir-las ab distinció per a que ab més facilitat les poguessen trobar. Y com ell era estat procurador tants anys y avia pledejat alguns, de necessitat avia de mirar scriptures y produir-las per sa justícia y, estant confuses, era [p. 162] gran treball aver-las de cercar. Y axí, no se li pot negar al pare prior que en esta matèria de scriptures fonch molt curiós, com ya diguí en altra part, en la pàgina 299,¹¹¹⁸ donant rahó com posà la escrivania de Thous en concert y lo Llibre Vell del Capbreu. També¹¹¹⁹ estava la sagristia molt pobre de sobrepellissos, de càmits y tovalles per los altars; y comprà llens, y tela prima de set canes y de altre més gros —setze canes—, que tot serví per dit effecte.

Poch après que fonch prior lo pare fra Pere Benajam, vingué a esta casa lo bisbe Requesens, que diuen que era molt devot de l'hàbit y d'esta casa en particular. En la voluntat¹¹²⁰ degué mostrar sa devoció, que en la obra, ni l'altra vegada que vingué assí, de què fiu memòria en la pàgina 323,¹¹²¹ ni ara trobe que se'n fes molt grassa la casa ni sé que donàs¹¹²² cosa alguna.

1114. paret seca a la vinya, *escrit al marge dret*.

1115. Machos, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1116. vestuari, *escrit al marge dret*.

1117. armari de las scriptures, *escrit al marge dret*.

1118. pàgina 136 *al manuscrit*.

1119. roba de lli a la sagristia, *escrit al marge esquerre*.

1120. *Segueix la ratllat*.

1121. pàgina 155 *al manuscrit*.

1122. Emperador Carlos quint vingué la semmana sancta a est monastir y fou la primera vegada (*al manuscrit* vegadi), y altra consta foli 425 (236 *al manuscrit*), també la semana santa, *escrit al marge esquerre*. *El text comprès entre est monastir fins a semana sancta correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

De l'emperador Carlos quint y rey de Espanya, tindrà bé que recordar-se esta casa, puix li féu tanta merçè, que en l'any 1519, quant passava en Alemanyà, vingué a ella des de Barcelona y tingué la semana sancta assí,¹¹²³ que no sé yo, per no tenir la hostaleria dins casa com vuy té, com pogueren estar accommodats los grandes que venían ab sa companyia y altres persones il·lustres y graves, perquè tampoch estaven fetes las celdas del pany del claustro que mira a la mar, que après se feren de la charitat que lo matex emperador donà quant se n'anà d'esta casa. De manera que no entench <de> què poguessen servir-se, sinó de la hostaleria de baix, de tres cambres que y avia; y de les celdes que miran a la part de l'hort; y de les que estan¹¹²⁴ al pany del refetor. Y los frares se degueren recollir al dormidor y per altres recons entretant que ells estigueren en casa. Per la persona de l'emperador no faltà la enfermeria, que no és mal aposento.

Ab tant bona ocasió com era aquesta de venir lo emperador a esta <casa>, no pogueren dexar de venir molts altres senyors, de alguns dels quals tenim notícia per ser estat curiós lo pare fra Miquel Stela en escriure'ls en lo Llibre de la Caxa, com realment ho fonch en estas cosas. Entre-ls demés fonch lo compte de Gavere, mossiur de Fries, que donà per almoyna quatre ducats.¹¹²⁵ Lo majordom —no-l nomena per son propi nom— també donà un ducat. Mossiur de Biorey, camarer major, donà de charitat sis ducats. Lo capità de la guarda donà un ducat. Y per trobar-se en esta casa gent de tant gran tomo y valor, valgué la adoració del moniment en lo Divendres Sanct nou lliures. Lo dia de Pascua de Resurrecció offerí Sa Magestat un ducat; y un secretari seu, qui-s deye mossèn Orries, donà trenta-tres sous; y mossiur de Charles de la Noy donà deu ducats de dotze reals.¹¹²⁶

1123. Carles V va anar al monestir de Sant Jeroni de la Murtra després de dinar a Barcelona el 19 d'abril de 1519. S'hi va estar fins al dia 27, en què tornà a la capital catalana. També féu una curta visita al monestir al vespre del 3 d'octubre del mateix any i que s'allargà fins al matí del dia següent (Manuel de FORONDA AGUILERA, *Estancias y viajes del emperador Carlos V*. Madrid, 1914, p. 143, 152; Jaume AYMAR i RAGOLTA, "Carles I i Felip II a Sant Jeroni de la Murtra", a *La Murtra i el Toisó. Humanisme i renaixement en temps de Carles I i Felip II, vigència a Catalunya i Amèrica al llindar del tercer mil·lenni*. Badalona: Fundació Catalunya-Amèrica, 2000, p. 9-10).

1124. estan, *al manuscrit estant*.

1125. persones que vingueren ab lo emperador, *escrit al marge esquerre*.

1126. El "compte de Gavere, mossiur de Fries" és Jaume de Luxemburg, comte de Gavre i senyor de Fiennes, i "mossiur de Biorey", Adrià Croy, senyor de Beaurain. Ambdós foren nomenats cavallers per Carles V durant el capítol del Toisó d'Or celebrat a la catedral de Barcelona l'any 1519 (Manuel de FORONDA AGUILERA, *Estancias y viajes del emperador Carlos V*, p. 138). "Charles de la Noy" és Charles de Lannoy, virrei de Nàpols. Quant a mossèn Orries, no s'ha pogut identificar amb seguretat. Dels secretaris de l'emperador Carles V, el que té un nom més aproximat és Johan van Borren (José MARTÍNEZ

Axí que, per esta ocasió de que [p. 163] vingué a esta casa lo emperador, tingué ella algunes charitats y extraordinaris. Però de qui la rebé major fonch del matex emperador Carlos quint, que en remuneratió¹¹²⁷ del bon aculliment que li avien fet lo pare prior y los demés religiosos, y mogut de entranyas de pietat, manà que-ls donassen cent ducats, dels quals se trobe rebuda en la caixa lo dia que se n'anà de casa, y diu lo pare fra Miquel Stela en lo Llibre de la Caixa (foli 228, pàgina 2) que foren en paga de sinch-cents ducats manà donar per reparar o, per millor dir, acabar lo monestir. Y los altre<s> quatre-cents ducats consignà sobre lo donatiu que li avien de donar en les Corts, dels quals féu la provisió don García, doctor major de Castella, y fonch a 27 de abril de 1519. Quant se cobraren, y com, se veurà per avant (pàgina 344).¹¹²⁸

Ans¹¹²⁹ que vingué en esta casa lo emperador Carlos quint, vingué a ella lo duch de Cardona y son gendre, lo duch de Sogorb,¹¹³⁰ que fonch a 2 de febrer del matex any de 1519; y offeriren, per ser dia de la Purificatió, trenta-nou sous y lo duch de Sogorb, per sinch dies que avia estat en casa, donà sinquanta reals. Després, en lo agost següent del matex¹¹³¹ any, vingueren altres persones principals e il-lustres, com foren don Francisco Alonso de Tello, germà del marquès de Villena.¹¹³² Donà de almoyna un ducat. Aprés vingué, a 25 del matex¹¹³³ mes, el *señor licenciado* don Francisco de Vargas, y donà per la sepultura de sa muller y misses que-s digueren per ella y per nou dies que ell estigué assí, en casa, deu ducats de dotze reals.

MILLÁN (dir.), *La corte de Carlos V*. Madrid: Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2002, vol. 5, p. 41). Cal tenir en compte que el cronista llegia els noms d'aquests personatges en un llibre d'administració de la casa que havia estat escrit per un frare que, de ben segur, no estava gens familiaritzat amb els noms dels acompanyants de l'emperador, la majoria estrangers.

1127. Carlos quint 500 lliures .. sous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1128. pàgina 170 *al manuscrit*.

1129. Duch de Cardona y lo duch [de] Sogorb, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1130. Alfons d'Aragó, duc de Sogorb, era gendre de Ferran de Cardona, pel seu matrimoni amb Joana de Cardona.

1131. Don Alonso de Tello, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1132. Dos dels fills del primer marquès de Villena, Juan Pacheco, foren Diego López Pacheco, segon marquès de Villena, i Alonso Téllez Girón, anomenat Francisco Alonso del Tello pel cronista, que fou senyor de Montalbán (Alberto GARCÍA CARRAFA i Arturo GARCÍA CARRAFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 37, p. 73).

1133. Sepultura de la muller de don Francisco de Vargas y misas que donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

Altre cavaller, qui-s deya don Manuel, donà per charitat quatre ducats. Fonch ya¹¹³⁴ assò a 30 de janer de l'any 1520.¹¹³⁵ Altre cavaller castellà, que-s nomenava don Rodrigo¹¹³⁶ García, donà setanta reals per misses y per alguns dies se avia recullit en esta casa. Una¹¹³⁷ dona nomenada Serena donà per la sepultura de un fill seu sis lliures. De¹¹³⁸ manera que estes almoynes y charitats, encara que eren de poca quantitat, però com eren moltes en número, arribaren a ser al peu de dos-centes lliures.

Sense estes charitats rebé en aquest temps lo pare prior per ventura altres dos-centes¹¹³⁹ lliures de coses que-s veneren, y molt ben venudes, per ocasió que estava la cort en la ciutat de Barcelona, com foren taronges, axí agres com dolçes, llenya, fruytes de diverses maneres, de vi blanch y claret, que per no aver tinguda patiència¹¹⁴⁰ de contar-ho tot per menut, ho he dit axí a bulto y crech que no-m só enganyat de molt, segons les rebudes que y ha tantes, y tant sovint, en lo Llibre de la Caixa de aquest temps.

Tinch per cosa certa y averiguada que lo pare prior, com a prudent y discret que era, no volgué posar mà a una obra que no sols ell, sinó tots los religiosos de casa, la desijaven se fes, y fonch fer les celdes que estan y mÍran a la part de la mar, fins a tant tentajàs s-i auria prou pasta per exir-ne ab la sua. Y axí, ara, veent que avia rebudes les quantitats que poch ha [p. 164] diguí, determinà de emprendre una obra com aquella, en què gastà molt diner, perquè¹¹⁴¹ trobe que sols de mans pagà al mestre que proseguia esta obra sexanta-quatre¹¹⁴² lliures, puix en fusta, en serrar-la, en guix, en clavasó per les portes y finestres de les celdes, y taulels y parastatjes que-s gastaria per aquest propòsit, feren dos fornades de rejoles, que y agué més de trenta mil-lers —y ab tot axò, no bastaren, que n'agué de comprar molts centenars—; y no sols en assò, que era acabar los buchs y parets o envans, però en proveir-lo de dintre d'elles, com era màrfegues, matalaphs, posts y

1134. Don Diego García donà per missas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1135. 1520 *subratllat.*

1136. Don Manuel donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1137. Don Rodrigo donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1138. Serena donà per la sepultura de un fill seu 6 lliures, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1139. venaduras, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1140. *Segueix s ratllat.*

1141. celdas de la part de mar, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1142. *Entre sexanta i quatre hi ha lliures ratllat.*

banchs, flassades y la demás roba que era menester per als religiosos se gastà molt, com consta claríssimament en lo Llibre de les Despeses de aquest trienni.

Al temps que estigué lo emperador en Barcelona, procurà lo pare prior de regalar y acariciar a alguns de aquells senyors y grandes que seguían la cort, axí en algunes conversacions particulars que tenia ab ells quant venían a visitar a esta casa, que las tenia admirables y de un sanct, com ell ho era, com també ab algunes fruytes que ell los enviava des del monastir, y en particular del confessor de Sa Magestat¹¹⁴³ se¹¹⁴⁴ troba memòria en los llibres que li envià una cistella de moscatells y altres fruytes.

Y com tingué la cosa ya madura y a bon punt, isqué ab lo intent que pretenia, que era¹¹⁴⁵ que lo emperador confirmàs de nou lo privilegi que lo rey don Ferrando, son avi, avia donat a esta casa acerca de l'enfrenquiment del lloch y castell de Thous, com ya vérem en la pàgina 285.¹¹⁴⁶ Lo qual negoci avia tractat lo pare prior ab persones doctes y experimentades en coses de negocis y tots li consellaren que seria cosa molt acertada. Y axí, ab sos bon<s> medis alcançà esta merçè de l'emperador, la qual confirmatió se féu a 10 de setembre de l'any 1519.¹¹⁴⁷

No li faltaren plets al pare prior en aquest son trienni. Y entrells altres fonch hu que¹¹⁴⁸ lo rector de Sanct Martí del nostre castell y lloch de Thous pretenia cobrar los pollastres del delme de Thous y formà plet contra lo monastir. Lo que d'ell resultà veurem en lo trienni següent (pàgina <350>).¹¹⁴⁹ Los vassalls de Thous mogueren altre plet, prenent que cada hu d'ells podia tenir¹¹⁵⁰ <forn> en sa casa pròpria

1143. Molt possiblement es tracti del franciscà flamenc Joan de Brisselot, ja que no fou fins al 1520 que renuncià a la cort de l'emperador, moment a partir del qual fou substituït pel també franciscà Jean Glapion. Descartem que pugui fer referència a Adrià d'Utrecht perquè no va utilitzar mai el títol de confessor reial (Leandro MARTÍNEZ PEÑAS, *El confesor del rey en el antiguo régimen*. Madrid: Editorial Complutense, 2007, p. 198-200).

1144. *Segueix se repetit.*

1145. Confirmació del privilegi del lloch de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1146. pàgina 126 *al manuscrit* (126 *subratllat*).

1147. 1519 *subratllat. Segueix a continuació, amb lletra diferent de la de l'autor, més no és bo que se ensenye dita confirmació, vide foli 554 (349 al manuscrit).*

1148. Plet contra lo rector de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1149. *L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 174 del manuscrit, 350 de la present edició.*

1150. Plet contra los vasalls de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

y que no estaven obligats a anar al forn de destret y del senyor. Esta difficultat tampoch se resolgué en aquest trienni, però veurem lo que resultà en son cars y lloch (pàgina 351).¹¹⁵¹

Un camí extraordinari féu lo pare prior que fonch anar a Sant Bartholomé de Lupiana [p. 165] per a parlar ab nostre pare general —tingué's alguna suspita que anà per aquest negoci que·m dexe de¹¹⁵² dir—, consultant-lo y demanant-li son parer; y ell li digué que u tractàs ab los pares diputats y que ells elegissen un compromissari, o dos, temerosos de Déu y rectes. Los quals elegiren al pare fra Dimas Terré, guardià del monastir de Sancta Maria de Jesús de Barcelona, y si ell no podia entendre en assò, fos en son lloch lo senyor ardiaca de Sancta Maria de la Mar, Busquets, com consta de un acte capitular de l'any de 1520 (foli 19).

Lo pare fra Augustí de Gualbes, que ya era tornat del convent de Nostra Senyora de la Murta de València, a ont estigué prior tres anys, també féu altra camí, que també degué ser per alguna consulta o negoci de importàntia, y estigué entre anar y venir dos mesos. Per¹¹⁵³ respecte del pare fra Mascaró pertanyen a esta nostra casa certs béns, y encara que no·s reberen en aquest trienni, totavia se féu la adjudicatió a 27 de julio<l> de 1520.

Quasi a la fi d'est trienni tingué lo pare prior algunes entrades extraordinàries. La¹¹⁵⁴ una fonch de mossèn Pujasola, que donà dos blanquets que li costaren denou lliures, y diu lo pare fra Fontarnau en lo Llibre de les Despeses que fonch en part del que avia despès dins tres mesos y mitx que avia estat en lo corral al temps de la pesta.¹¹⁵⁵ Fonch assò principi, en aver-lo acullit al corral en un temps tant perillós, per a que après nos fes tanta merçè, com se dirà a son temps.¹¹⁵⁶ En¹¹⁵⁷ Thous se seguí una inquietut entre en Genovès de la Volta y son sogre, Antoni Cardó; y perquè se provà que lo dit Genovès

1151. pàgina 174 al manuscrit. Aquesta referència és inexacta, ja que la plana del manuscrit en què es desenvolupa aquest tema és la 175, que correspon a la 351 d'aquesta edició.

1152. Consulta sobre los vassals y senyor de Tous, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

1153. Béns del pare fra Mascaró, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

1154. Francesch Pujasola, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

1155. Consta el període 1520-1521 com de crisi de mortalitat a Barcelona (José Luis BETRÁN, *La peste en la Barcelona de los Austrias*, p. 89).

1156. Vegeu pàgina 664.

1157. Inquietut succehí en Tous, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

volgué matar a son sogre, fonch condemnat a que pagàs dotze ducats: los deu foren de la senyoria y los dos donaren a mossèn Franquesa de Igualada per sos treballs.

Mestre¹¹⁵⁸ Gerònym Prats, fuster, morí y dexà hereu al monestir; y pagats sos deutes y la dot a sa muller, restaren netes quatorze lliures, com consta en lo Llibre de la Caxa (foli 228). Lo¹¹⁵⁹ pare fra Pere Alzina féu un organet —que sense esta, tenia moltes habilitats— y·l veneren a les monjes de Jerusalem per quoranta-dos lliures. Finalment,¹¹⁶⁰ en aquest trienni se concertà la germandat que tenim ab la devota y sancta casa de Montserrat, essent abbad d'ella lo pare fray Pedro de Burgos. Fonch a 18 de abril de 1520, en lo darrer any de aquest trienni del pare fra Pere Benajam, que l'acabà com d'ell se esperava.

1158. Herència de mestre Gerony Prats, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1159. Orgue venut en las monjas de Jerusalem, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1160. Germandat ab lo convent de Nostra Senyora de Monserrat, lo que consta en lo Llibre de Actes Capitulars de dit any 1520. Y la concòrdia y pactes és escrita en paper en lo arxiu y calaix dels privilegis, en n° 85. Vuy està llebada dita germandat, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

[p. 166] **Sisè trienni del pare fra Augustí de Gualbes**¹¹⁶¹ {1520-1523}

Poch més de un any avia que era tornat de València lo pare fra Augustí Galceran de Gualbes, a ont avia estat, com ya diguí, tres anys prior de la casa de Nostra Senyora de la Murta, y en aquell trienni lo ocupà la orde en visitar las cases de la Corona de Aragó, com estava senyalat en lo capítol general. Y en acabant assí son trienni lo pare fra Pere Benajam, lo elegiren assí, en sa casa pròpria, ab gran conformitat y consolació de tots perquè, sense ser ell prior, lo tenien per pare y amparo de tots sos treballs. Fonch confirmat esta sisena vegada en prior en lo mes de nohembre de 1520. No he¹¹⁶² pogut saber lo dia ni la hora.

En vicari elegiren al pare fra Pere Benajam, que acabava de ser prior, y fonch esta la terçera vegada e indici de que se era portat en lo offici prudentment. Però no acabà lo trienni, perquè se li acabà esta vida miserable y n començà altra que may se ha de acabar. Faltava poch temps per acabar lo trienni y per aquex elegiren al pare fra Pere Alzina¹¹⁶³ en vicari, perquè no estigués al temps de la¹¹⁶⁴ vacatió sense vicari. En procurador elegiren al pare fra Gaspar Fontarnau, ya tercera vegada —tots sancts, com consta en les chròniques de la orde, que quasi era impossible, parlant moralment, que no estigués ben governada esta casa ab tant valerosos capitans. Caxers foren lo pare fra Miquel Stela y lo pare fra Simon Álvarez. Donà l'hàbit de nostra sancta religió lo pare prior en aquest trienni a dos religiosos: al¹¹⁶⁵ pare fra Raphel Guardiola, natural de Sanahuja; y al pare fra Andreu Ferrer, natural de la vila de Cervera.

1161. *Segueix que fou en lo any 1520 fins a 1523, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1520 i 1523 subratllats.*

1162. *vicari lo pare Pere Benejam, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1163. *Segueix p ratllat.*

1164. *Procurador pare fra Gaspar Fontarnau, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1165. *Novicis, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

La primera cosa en què posà los ulls lo pare prior en ser confirmat en son offici fonch en mirar si los pobres que Jesuchrist nos té tant encomanats tenien lo recapte que convenia,¹¹⁶⁶ com ya en molts triennis seus tinch advertit y notat, y en aquest no manco, antes la primera cosa que he trobada és que féu comprar llansols per l'hospital; y més avant, que féu fer travessers, compraren tela y llana, de què feren matalaphs y màrfegues. Y és ben cert que qui tenia tant cuydado de que tinguessen bon recapte en lo dormir y al temps del descansar, que tindria major sol·licitut en lo menjar. Y axí, per a mi tinch per cosa averiguada que aquesta diligència que tenia y la misericòrdia de què usava ab los pobres, ab què donava tant contento a Déu, Nostre Senyor, e[re]n causa que Déu encaminava les coses d'esta casa al temps que ell era prelat d'ella tant pròsperament, axí en lo spiritual com temporal, com sempre avem vist.

La segona cosa —que procurà traure d[e] casa un sobròs que devia tenir sobre sos ulls, que li donava¹¹⁶⁷ pena— fonch lluir un censal que en lo trienni del pare fra Jaume Roqueta avien manllevat de mossèn Fontarnau per pagar al monestir de Nostra Senyora del Carme de Barcelona les quan-[p. 167] titats de què férem memòria en dit trienni (pàgina¹¹⁶⁸ 326);¹¹⁶⁹ y juntament pagà las pensions d'ell, que no se n'avia pagada alguna des de que·l manllevaren. Y axí, per aquest respecte girà lo pare fra Gaspar Fontarnau, com a procurador que era del present monestir, en la taula de la ciutat de Barcelona a Francina Fontarnau, de qui éran los diners que prengueren a censal.

No sé yo si li era a ell mare o madrastra, perquè la girada, quant los rebé lo monestir, féu son pare, mossèn Pere Fontarnau, com diguí en dita pàgina 326.¹¹⁷⁰ Però quisvulla que fos, a 7 de dezembre de 1520 se li féu la girada de tres-centes y vuytanta lliures: les tres-centes y trenta foren de la propietat y les sinquanta per les pensions caygudes. Fonch assò tantost que fonch prior, que encara no avia un mes, y pogué-u fer ab molta facilitat, puix lo pare fra Pere Benajam dexà la casa ben prosperada y medrada per les causes que vérem en lo precedent trienni.

1166. Cuydado dels pobres, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1167. Llució de un censal, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1168. *Segueix un dígit il·legible ratllat.*

1169. pàgina 158 *al manuscrit.*

1170. pàgina 158 *al manuscrit.*

Trets los enemichs de casa, que són los censals, que roseguen més que febra y menjen¹¹⁷¹ més que verdet,¹¹⁷² entengué lo pare prior en fer algunes obres que convenían per lo bé de la casa. Una d'ellas fonch fer un abellar, del qual fins al dia de vuy encara resten algunes relíquias y li diem lo abellar, en què algun temps y tenían moltes abelles, però vuy són molt poques per no tenir persona que y tinga affectió. Féu-se¹¹⁷³ en casa una fornada de obra, en què y agué divuyt mil·lers de rejola; y lo pare procurador ne féu una en Thous de cals, que la avien ben menester per fer algunes obres necessàries al castell, de cambres, graners y altres coses semblants.

Fonch lo pare prior molt amich de que la casa estigués proveyda de aygua, com se pot veure¹¹⁷⁴ en los altres triennis que fonch prior, y en aquest també, puix posà ab canonada aygua en la sagristia, a ont se renten los religiosos ans de tocar los vestiments sagrats. En¹¹⁷⁵ la matexa sagristia féu fer taulells o calaxos per tenir la roba y vestiments concertats; y comprà per açò trenta fustes a rahó quinze sous, que valgueren vint-y-dues lliures y deu sous. Y entre serrar y pagar les mans del fuster que entengué en la obra costà més de¹¹⁷⁶ sexanta lliures. En la matexa sagristia féu molts exugamans y amits, de què¹¹⁷⁷ y avia molta necessitat. A més de axò, féu una capa y casulla blanca, o renovà, posant-hi la cenepha que era del Rejola.

Donà-li molt ànimo per fer assò lo pare fra Damià¹¹⁷⁸ Marruff, que era fill y profés d'esta casa, però en aquesta hera <era> hermità y estava en una hermita junt a Palamós.¹¹⁷⁹ Y allí no li faltaven alguns ducats, que·ls hi avia donats lo rey Ferrando, perquè·ls hi devia ans que fos religiós, y·ls hi féu pagar sobre Sardenya. Y diu-se [p. 168] que, passant per allí lo emperador Carlos quint, estant las galeras en lo port de Palamós esperant temps a propòsit per sa navegació,¹¹⁸⁰ anà

1171. Abellar, *escrit al marge dret*.

1172. *Segueix p ratllat*.

1173. fornades de cals y obra, *escrit al marge dret*.

1174. aygua en la sagristia, *escrit al marge dret*.

1175. Calaxos de la sagristia, *escrit al marge dret*.

1176. Roba blanca, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1177. capa y casulla blanca, *escrit al marge dret*.

1178. Lo pare fra Damià Marruff fou hermità, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1179. L'ermita era la de Nostra Senyora de Gràcia de Palamós (Jaume AYMAR I RAGOLTA, "Ermitans jerònims i Carles I", *Estudis del Baix Empordà*, 19 (2000), p. 62).

1180. De les diferents estades de l'emperador a Palamós, la més versemblant per datar l'episodi de la trobada amb l'ermità Damià Marruff és la de 1543, perquè aquesta vegada el monarca va restar a la vila empordanesa deu dies, entre el 2 i el 12 de maig. En canvi, als anys 1529 i 1536 només va estar-s'hi un dia, un període de temps molt

lo pare fra Damià Marruff a besar-li les¹¹⁸¹ mans, supplicant-lo molt encaridament li fes merçè de pujar a sa hermita, lloant-la-y molt, axí de la vista y puesto com dels regalos que y avia en ella.

Lo emperador concedení a son bon desig, puix en Palamós no y avia molts altres entreteniments ni grans negocis, y arribant a la hermita del pare fra Marruff, que ya ell sabé de algú de sos privats quant avia de ser, que per ço estava tant previst y proveït, li donà lo bon hermità un dinar principal, que més era de gran senyor que de hermità y més per lo modo y manera com fou: perquè venían les taules debaix de terra per una trapa, sense saber ni veure qui las pujava bones y a punt, ab sos servicis molt concertats, de manera que, acabada la una o los servicis d'ella, pujava l'altra, pròpria invenció de italians, de què gustà molt lo emperador. Y per aquest bon servici que li féu lo pare fra Damià Marruff, li manà donar molt gran charitat de present y una pensió de cent o dos-cents ducats de sa vida, que no-m recorde¹¹⁸² las quantitats que-m digueren los qui contaven esta hystòria, que éra<n> nostros mestres, qui¹¹⁸³ conegueren molt bé al matex pare fra Marruff, y ell los ho contava moltes voltes, estant en conversació, après que fonch tornat de la hermita, com se veurà en la pàgina 461.¹¹⁸⁴

Però poria demanar assí què¹¹⁸⁵ fonch la ocasió que aquest pare se isqué de la religió y se n'anà a la hermita que tinch dit. Yo no-m trobe altra sinó que, après de alguns anys de religió y ya sacerdot, demanà llicència a nostre pare general per anar a Gènova, de ont ell era natural, per a veure sa mare, que encara vivia. Y com llavors no y avia menester molt<s> diners ni molts prechs per traure un breu y exir-se de la religió, a ell li paregué, estant en Gènova en companyia de sa mare y de sos parents, que era bona ocasió aquella per traure un breu,¹¹⁸⁶ com lo tragué, pensant que, sent hermità, viuria més quiet y

curt per encabir-hi la petició de l'ermità i la posterior visita del rei, en cas que fos certa (Manuel de FORONDA AGUILERA, *Estancias y viajes del emperador Carlos V*, p. 328, 431, 545).

1181. hystòria del pare fra Damià Marruff, ab lo dinà de l'emperadó Carlos quint, *escrit al marge esquerre*. Ab lo dinà de l'emperadó Carlos quint *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1182. recorden, *al manuscrit* recorde.

1183. qui-l, *al manuscrit* qui-ls.

1184. pàgina 266 *al manuscrit*.

1185. Lo pare fra Damià Marruff isqué de la religió, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1186. L'orde castigava severament els frares fugitius (*Constituciones*, p. 88-91). Una de les formes amb què els religiosos podien deixar la vida monàstica sense ser considerats fugitius era aconseguir un breu apostòlic que legalitzés i donés suport a la sortida del monestir.

sossegat —al manco no-l despertarian tant a menut las campanes—; y axí, se'n tornà y-s posà en aquella hermita.

Lo que succehí aprés de passats alguns anys veurem en son lloch y temps. Ara digam lo <motiu> per què só entrat en aquesta hystòria, que fonch per la ocasió que lo pare prior féu a la sagristia una capa y una casulla o, per millor dir, la renovà, y mudà la cenepha d'en Rejola; y que per assò li donà gran ànimo lo pare hermità fra Damià Marruff. Lo qual, com estava [p. 169] content en sa hermita y ni li faltaven reals, lo afavorí des de allí, enviant-li setze lliures y quatre sous per comprar quatre canes de domàs blanch per dita capa y casulla. També¹¹⁸⁷ féu lo pare prior una tovallola morisca a la sagristia. Deu ser una de las moradas que y ha.

Començà¹¹⁸⁸ una obra de importància que fonch posar la mà en fer lo claustro debaix de la enfermeria, y li diuen vuy encara lo claustró. Tingué de aquesta obra una consulta y acte capitular ab lo convent si-ls parexia se continuàs lo claustro per donar compliment a la obra de la enfermeria nova, que com vérem atràs, féu lo canonge Albanell y, per lo desgust que li donaren, dexà de proseguir-la (pàgina 313).¹¹⁸⁹ Vingué lo convent molt bé en aquesta obra ab tal condició que lo pare prior no gastàs tots los diners que pensava gastar-hi, que eren procehits de la herència de la senyora Beatriu Claperosa, com veurem en aquest matex trienni;¹¹⁹⁰ y axí, la obra se anà continuant. Y compraren tretze fustets, de què feren les portes y finestres a la enfermeria, y la acabaren de posar en la perfectió que vuy està y-s trobe, que pagaren sols de mans a mestre Garau, fuster, trenta-tres lliures y setze sous per tres arquets que avia fets davant las casas de las bugadas, sense los gastos dels serradors, claus, golfos¹¹⁹¹ y altra ferramenta.

La porta major del pati també la féu lo pare prior en aquest trienni, com se'n troba clara memòria, axí dels golfos y balda com de la fusta. Comprà¹¹⁹² dos matxos y dues mules, cosa que-s feya molt sovint antigament, y venien les altres y no esperaven que fossen velles per cambiar-les y traure'n millor lo cabal. També¹¹⁹³ donà vestuari als religiosos, comprant per assò quatre devuytens blanchs y burells y trenta-sinch canes de estamenya.

1187. Toballola morada, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1188. claustro debaix de la enfermeria, *escrit al marge dret.*

1189. pàgina 147 *al manuscrit.*

1190. Portes y finestres de la enfermeria, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1191. porta major de la entrada, *escrit al marge dret.*

1192. Mulas y machos, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1193. vestuari, *escrit al marge dret.*

No volria que m'oblidàs, ans que entre en escriure les rebudes de aquest trienni, de una bona curiositat que-s començà aquest trienni y degué ser del pare vicari fra Pere Benajam,¹¹⁹⁴ que començaren a escriure y notar los actes capitulars més principals que-s tenían en lo convent y las determinacions d'ells, y concertaren un llibre per aquest propòsit. Y los primers actes que y ha són scrits de mà del matex pare vicari, que com he dit en diverses parts, tenia gràcia particular per assò; y en posar llibres de comptes en orde; y concertar scriptures —que en assò ninguna curiositat és supèrflua ni demasiada, etcètera— que, com he dit, concertà lo Capbreu Vell, la escrivania de Thous, féu lo armari de les scriptures en lo arxiu y ara lo Llibre dels Actes Capitulars, etcètera (pàgines 299 y 332).¹¹⁹⁵

Estas cosas, ya dalt dites, pogué lo pare prior ab molta facilitat executar-les y posar en obre sos bons desitgs y intents,¹¹⁹⁶ que éran augmentar la casa, axí en les coses ne-[p. 170] cessàries com en las de ornato y embelliment perquè, ultra que tenia bons oficials y diligents y a son gust per ser tant puntuals en fer las obedièncias, que és gran consolació y descans per un prelat tenir oficials que no-ls agen de dir dues voltes una cosa y que entenguen¹¹⁹⁷ quasi los pensaments de sos superiors, tingué també molts extraordinaris y ventures, que són la pasta o la matèria de las obras, perquè cobrà en son temps tres-centes y sexanta lliures que giraren los diputats de Cathalunya al prior y convent a 7 de setembre, y les cobraren en dezembre, y foren de la charitat que lo emperador Carlos quint consignà a esta casa en l'any 1519 quant estigué en ella la semmana sancta en lo trienni passat del pare fra Pere Benajam¹¹⁹⁸ (pàgina 333).¹¹⁹⁹

Lo¹²⁰⁰ duch de Cardona y sa muller gustaven moltes voltes de venir-se a recrear a esta casa, y en particular per tractar negocis de sas conscièncias y tenir col·loquis y pràcticas spirituals ab lo pare fra Pere Benajam, que per açò, com per altres coses, tenia gràcia special, com ya diverses vegades he dit, al qual reverenciaven y respectaven com un sanct. Y quant estaven en Barcelona, procuraven de venir a visitar-lo assí, en casa; y quant estaven en Torà o Cardona o en altre part de

1194. Llibre dels Actes Capitulars, *escrit al marge dret*.

1195. pàgines 136 y 162 *al manuscrit*.

1196. intents, *al manuscrit* intentents.

1197. 360 lliures de l'emperador Carlos quint que cobrà la comunitat, *escrit al marge esquerre*. Carlos quint que cobrà la comunitat *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1198. *Segueix f ratllat*.

1199. pàgina 163 *al manuscrit*.

1200. Duch y duquessa de Cardona, *escrit al marge esquerre*.

sos estats, lo enviaven a cercar y ell anava allà per la obediència, del qual negoci he vists yo molts partits en los llibres de les despeses, que li donaven per lo gasto del camí que ell avia de fer.

Quant més que bastava per prova de assò referir lo que diu altre sanct com ell, y que tots eren en un temps, que és lo pare fra Pere Alzina, escrivint la vida del pare fra Pere Benajam, que és cert no diu una cosa per altra, y diu d'esta manera: "Lo duch y duquessa de Cardona, don Joan Folch y dona Aldonsa,¹²⁰¹ lo tenían en gran veneració y devoció, y en actes molt assenyalats y de importància lo cridaven y demanaven son consell y parer, confiant molt en ses oracions. Y lo matex —diu— feren don Ferrando Folch, fill dels sobredits duchs, y don<a> {Francisca}¹²⁰² Manrique, sa muller, filla del duch de Nájera".¹²⁰³

Estos últims són los que vingueren assí aquest trienni per la festa dels apòstols sanct Pere y sanct Pau de l'any 1522, en lo qual dia offerí lo duch un ducat en la missa major. Y lo matex dia dinà ab lo convent en lo refetor y, en aver dinat, féu merçè al convent de sinquanta¹²⁰⁴ quarteras de forment, com consta en lo Llibre de la Caxa (foli 111). Lo qual forment estava en lo pallol de Barcelona y quant lo pare vicari, fra Pere Benajam, anà per cobrar-las, los consellers de Barcelona les empatxaren, per usar del matex terme antich, de manera que no volgueren donar-li llicència que las tragués de allà —que segons axò, gran falta y devia aver de blat per la terra— y <fonch> forçat aver-las de vendre per consell dels matexos consellers.

Lo preu fonch a rahó de ducat la quartera. Però lle-[p. 171] vats los gastos del mesurar, cops, dels bastaxos y altres semblants, restaren franques y netes sinquanta-vuyt lliures y set sous y quatre diners, de què gozà lo pare prior. Aprés, per Nostra Senyora de Agost, vingueren altra volta marit y muller, y no dexaven de fer merçè a esta casa y continuar sa devoció. De la muller, en particular, sé que feya dir moltes misses, com consta de rebudes en diverses vegades.

1201. Aldonsa Enríquez, muller de Joan Ramon Folch IV de Cardona, duc de Cardona.

1202. El nom de pila de la muller de Ferran I de Cardona, indicat amb el símbol T. al manuscrit, és Francisca, en ser Francisca Manrique de Lara la primera esposa del duc de Cardona.

1203. Francisca Manrique de Lara y Castro era la vuitena filla de Pedro Manrique de Lara y Sandoval, primer duc de Nájera (Alberto GARCÍA CARRAFFA i Arturo GARCÍA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 46, p. 198-199).

1204. sinquanta quarteras de blat que donà lo duch, fill del duch y duquesa de Cardona, don Joan Folch, *escrit al marge esquerre. El text comprès entre que donà fins al final de la nota correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

També¹²⁰⁵ rebé en son temps lo pare prior dos-centes vint-y-set lliures dels diners que lo rey Cathòlich féu girada sobre Sardenya y·ls devien al pare fra Damià Marruff, de què ya diverses vegades he feta memòria (pàgines 298, 306 y 316)¹²⁰⁶ y no·m pesa, puix tot és de profit. Una¹²⁰⁷ devota viuda, germana de unes altres viudes Bertranes que també foren molt devotes de aquest convent, dexà en son testament cinquanta lliures barceloneses perquè servissen per la obra que·s feya del cap de l'altar de nostra yglésia. Veritat és <que> lo pare prior no·n cobrà en son temps sinó dotze. Altra¹²⁰⁸ senyora, qui·s deya Vilatorta, també dexà sis lliures de charitat y les cobrà en son temps.

En¹²⁰⁹ aquesta ocasió se morí la mare del pare fra Barseló y dexà lo poch que tenia a esta casa, que valgué nou lliures y quatre sous. Quant féu professió fra Raphel Guardiola, dexà en¹²¹⁰ son testament certa quantitat que tenia en depòsit, y après li veneren la roba seglar que portava, que entre tot foren vint-y-set lliures quatre sous y sis, de què se n'aprofità la casa y lo pare prior per sos bons designes. A un donat descobriren que tenia nou lliures y applicaren·les a la communitat. Devia ser alguna maranya o patranya, per no dir altre terme, o ell avia votat pobresa com los frares, que de altra manera bé podia ell tenir diners y no y avia per a què fer tal confiscació als cofres de Sanct Gerònim.¹²¹¹

En¹²¹² aquest trienni se cobrà una herència de mossèn Armant Negre y fonch d'esta manera: que lo dit mossèn Armant Negre, notari y causidich y ciutadà de Barcelona, féu son testament, en poder de mossèn Gabriel Devesa, notari de Barcelona, a 24 de febrer 1486, y dexà a nostre monestir un llegat de cinquanta lliures per celebració de

1205. 227 lliures del rey Cathòlich don Fernando, *escrit al marge dret*. Don Fernando *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1206. pàgines 136, 141 y 149 *al manuscrit*.

1207. viuda Bertrana donà 50 lliures, *escrit al marge dret*. Donà 50 lliures *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1208. Vilatorta donà 6 lliures, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1209. La mare del pare fra Barseló donà 9 lliures, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1210. Fra Rafel Guardiola donà 27 lliures 4 sous 6, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1211. La constitució núm. 26 legisla sobre la figura dels donats i, com diu el cronista, no tenien prescrit el vot de pobresa. Al contrari, la tercera extravagant d'aquesta constitució, aprovada l'any 1513, contempla la possibilitat que els donats retinguessin la seva hisenda, ja que els imposa el pagament del delme si la mantenen (*Constituciones*, p. 57-58).

1212. Herència de Armant Negre, *escrit al marge dret*. Herència de *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

un aniversari per sa ànima y de un fill seu, après, emperò, de seguida la mort de mossèn Pere Joan Armant Negre, prevere, fill y hereu seu, de tal manera que lo monastir no pogués demanar les sinquanta lliures vivint lo mossèn¹²¹³ Pere Joan Armant Negre, ni que tampoch tingués obligació de celebrar lo aniversari fins fos mort lo dit mossèn Pere Joan Armant Negre.

Y après de alguns trenta-quatre anys, lo mossèn Pere Joan Armant Negre, llavors canonge de la yglésia de Sanct Joan de Perpinyà, ordenà son testament, en poder de mossèn Francesch Masdemont, notari de dita vila, a 3 del mes de juny de 1520, en lo qual féu hereu universal dels béns y propietats que estaven dins de la ciutat de Barcelona que foren de son pare al nostre monestir ab pacte y condició que lo convent se encarregàs de totes les obligacions dexava lo testador en sa última voluntat.

[p. 172] Venint a notícia del pare prior aquest negoci, convocà lo capítol y representà-li lo que passava, com consta en lo Llibre dels Actes Capitulars (foli 20), declarant en què consistia esta herència, avent feta gran diligència acerca de assò¹²¹⁴ ans que u tractàs¹²¹⁵ ab lo convent, dient que lo principal en què consistia era en unes cases que-s llogaven en vuyt lliures, en un hort, en un censal de pensió de quoranta sous y en quatre morabatins sobre unes cases; y los càrrechs en què estava obligada esta herència éran un censal carregat sobre dites cases de setanta-sinch sous de pensió y sexanta lliures de propietat, y trenta-sis sous de censos per la casa contigua a mossèn Colom, per ont aparexia que y avia de profit set o vuyt lliures. Y vist assò del convent, acceptaren tots *nemine discrepante* dita herència ab benefici de inventari.

Y immediatament tingué altre tractat ab son capítol, proposant-los lo pare prior si volien se quitàs aquell censal que estava sobre les cases de sexanta lliures, de diners que tenia lo monestir en la taula de la ciutat de Barcelona de lluycions de altres censals li avien lluit, puix era cosa clara y manifesta que s'i guanyava quinze per cent en la pensió.¹²¹⁶ En lo qual negoci vingueren tots molt bé, puix lo guany se veyà a l'ull. Però com no avien vist encara lo testament de mossèn Armant Negre, pare del canonge Pere Joan Negre, no sabien los càrrechs que dexava en ell. Y après lo trobaren y veren que dexava de obligació

1213. *Segueix Joan ratllat.*

1214. *assò afegit a la interlínia.*

1215. *tractàs, al manuscrit tractar.*

1216. En el sentit que, pagant 60 lliures, al monestir li quedava una pensió de gairebé 9 lliures, la qual cosa suposa un rèdit d'un 15%.

que aquest monestir agués de celebrar cada any un aniversari, com diguí al principi de aquest §, y altre lo monestir de predicadors de Barcelona, per lo qual manava¹²¹⁷ que li fossen donades deu lliures de contants.

Y per ço, a 26 de juliol de l'any 1521 proposà lo pare prior al convent si volien acceptar aquestos càrrechs ab dita herència o, per millor dir, si volían acceptar la herència de mossèn Armant Negre ab estos càrrechs, y tots foren de parer que sí, puix ne resultava algun profit. Assentat aquest primer pas, se mogué una dificultat acerca del testament del canonge Pere Joan Armant Negre en unas paraules que deya dexava o feya hereus¹²¹⁸ al present monestir del béns y propietats constituïts dins la ciutat de Barcelona que foren de son pare, Armant Negre; y dels béns de la vila de Perpinyà o de quinsevulla part dexava a la communitat de Sanct Joan, etcètera.

Com en Barcelona se trobassen alguns béns, sense los que éran de son [p. 173] pare, que éran del canonge, *ad cautelam* féran una adjudicació y declaració en la cort del veguer de Barcelona que los béns que-s trobaven y se trobarien dins la ciutat de Barcelona que eren del discret Armant Negre y de son fill, mossèn Pere Joan Armant Negre, pertanyen al present monastir. De totes estes coses, axí testaments com adjudicació, tenim scriptures autèntiques en nostre arxiu. Qui volrà saber més distinctament la renda que es lija lo Capbreu (foli 140)¹²¹⁹ y lo Llibre de les Misses y Aniversaris (foli 104), que per a mon propòsit basta aver apuntat lo que tinch dit assí y saber en commú que vuy en dia ne rebem de renda sis o set lliures.

Un¹²²⁰ plet se començà en aquest trienni del pare prior per ocasió que morí lo pare de fra Benaula, y pretengué aquest convent succeir-li en los béns. Però lo hereu que era cridat en lo testament pretenia lo contrari —y axí-s mouen los plets. Lo fi que tingué aquest negoci veurem en lo trienni següent (pàgina 359).¹²²¹

Altre¹²²² plet se començà y-s deffiní en aquest matex trienni. Y és que també morí lo germà de fra Pere Mascaró *ab intestato* —deya's Miquel Mascaró—, y com no y avia parent més propinch que lo dit fra Pere Mascaró y ell era frare profés d'esta casa, lo monestir en

1217. *Segueix se ratllat.*

1218. *Segueix del ratllat.*

1219. Es refereix al Capbreu Vell (ACA, MH, vol. 3833), en què s'explica l'herència rebuda per la comunitat dels béns de Joan Armand Negre (f. 140r-140v).

1220. plet dels béns del pare de fra Benaula, *escrit al marge dret.*

1221. pàgina 182 *al manuscrit.*

1222. plet del germà de fra Pere Mascaró, *escrit al marge dret.*

son lloch o per ell li succehia en los béns. Y axí, lo convent féu la demanda a la viuda relictà de Miquel Mascaró, madrastra que era del dit fra Pere Mascaró y de un germà seu que-s deya Miquel Mascaró; y als pubills que restaven fills de Pere Mascaró, sabater, quòndam. Los quals contradigueren a la demanda varonilment y, axí, lo plet se proseguí quasi dos anys.

Però com¹²²³ la justícia fos clara y manifesta per la part del monestir perquè alcançara tots los béns que éran del germà de fra Pere Mascaró —ço és la dot y escrex de llur mare y altres mobles y la legítima de son pare—, y a la part contrària no se'ls amagava, ans conexia que lo monestir no podia caure sinó de peus, tingueren bon acudiment en portar-ho per lo camí que u posaren la viuda Mascarona y los pubills ya nomenats perquè, tement que-ls avia de caure tot al revés del que pensaven, posaren algunes persones honrrades per medianeras que pregassen al pare prior y convent fos servit que aquest negoci se tractàs amigablement, y de bé a bé, y-s donàs un tall en ell, de manera que totom visqués, perquè plets no són sinó destrucció de cases pròpies, y guany de juristes y notaris, y lo [p. 174] que ells an de guanyar lo millor és que les part<s> s'o partèscan ab amigable concòrdia.

Ohí lo pare prior aquest tracte de bona gana per las rahons que portaven y deyen a son propòsit. Però ans de tractar-ho ab son convent, li aparegué primer, com a cuerdo, de demanar parer a l'advocat del monestir —que cosa clara era que los convents, en negocis que ells no entenen, tantost o remetèn als advocats— y perquè ell tingués ya caminat aquest pas, tractà-u ab ell. Y après, congregat lo convent, los digué lo que passava, com consta de l'acte capitular (foli 22), en lo qual determinaren que fessen concòrdia y transacció per pies y sanctes consideracions que tingueren: la una, perquè no fossen notats de demasiats interessats, que és nota ordinària de frares —y los seglars, que u saben encarir molt més del que és, per ser enemichs nostres—; l'altra fonch per fer bona obra als pubills. Però ab condició, vingué lo convent en aquest negoci, que lo monestir cobràs franques y netes setanta-sinch lliures que li pertanyen per la dot y escrex de la mare de fra Pere Mascaró, y alguna altra quantitat per la legítima de son pare.

Y ab aquesta condició donaren los pares de aquest convent poder als prior y procurador d'ell per a que firmassen la transacció. Y axí, la firmà lo pare fra Gaspar Fontarnau, com a procurador de aquest convent, a 3 de janer de 1522, en poder de mossèn Francesch Jovells, notari de Barcelona, y foren girades en la taula de la ciutat de Barce-

1223. com afegit a la interlínia.

lona lo matex dia per los tutors de dits pubills noranta-sinch lliures barceloneses al prior y convent, fent-los gràcia de tot lo demás que li podia pertànyer de dits béns. D'estes noranta-sinch lliures ne donaren deu a n'en Dorcha, un procurador seglar que tenia aquest monestir, per los treballs avia tinguts en aquest negoci. Les altres serviren per la obra del claustro, que llavors se feya. De ont se veu que lo pare prior en aquest trienni tingué ventures que li valgueren més de vuyt-centes lliures, sense los béns immobles de mossèn Armant Negre, y no contant misses ni venedures, que també fonch bona quantitat. Y axí, pogué passar molt avant las obras.

En lo trienni passat del pare fra Pere Benajam (pàgina 336)¹²²⁴ fiu memòria com lo¹²²⁵ rector de Thous pretenia cobrar tots los pollastres del delme de Thous y que posà de facto plet acerca de aquest negoci; y també u remetí per aquest lloch, en què entench se posà per via de compromís, que totom se cansava de pledejar. Y axí, foren elegits per jutges àrbitres de aquest negoci los senyors misser Pere Costa y misser Joan [p. 175] Vilar, doctors y ciutadans de Barcelona, entre lo pare procurador del present monestir, fra Gaspar Fontarnau, de la una part; y entre mossèn Guillem de Peralta, donzell, com a procurador de mossèn Joan de Peralta, rector de la yglésia parrochial de Sanct Martí del terme e lloch de Thous, de altra part.

Sentenciaren y declararen¹²²⁶ alguns delmes de terres de alguns particulars, que pretenia dit rector avia de cullir per la possessió de molts anys tenia, y també dels¹²²⁷ pollastres; y lo monestir, com a senyor de Thous, succeint a mossèn Joan Ram, pretenia li avien de pagar los matexos delmes, y particularment per estar capbrevats en lo capbreu de mossèn Joan Ram. La qual declaració y sentència, per ser cosa llarga, dex de indústria de posar assí, remetent al curiós lector en lo Llibre dels Testaments (foli 120). Però advertesca que aquest negoci no parà aquí ni tingué fi, perquè ningú se tingué per content. Alomenos, sé que lo mossèn Peralta, rector de Thous, appel·là de dita sentència y anaren altre volta fluctuant ab plets y qüestions fins en l'any 1530, que altra vegada o posaren en compromís y se remataren negocis, com se dirà en lo terçer trienni del pare fra Jaume Roqueta (pàgina <374>).¹²²⁸

1224. pàgina 164 *al manuscrit*.

1225. compromís dels pollastres pretenia lo rector de Thous, *escrit al marge esquerre*.

1226. *Segueix que encérclat per un traç discontinu*.

1227. *l ratllada entre les lletres l i s de la paraula dels*.

1228. *L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 193 del manuscrit, 374 de la present edició.*

Del¹²²⁹ plet que-s mogué en lo trienni passat entre los vassalls de Thous y lo convent, de què diguí alguna cosa en la pàgina 336,¹²³⁰ remetent lo demás assí, és bé saber en què parà, perquè és cosa de importància per lo monestir. Pretengueren dits vassalls que no tenían obligació de coure lo pa en lo forn de destret y del senyor, sinó que cada hu podia tenir forn en sa casa pròpria. Lo convent pretenia lo contrari y anà aquest negoci en plet cerca de dos anys. Y com¹²³¹ los ple<t>s de Cathalunya de ordinari són llarguíssims y-s gasta desafortadament en ells, particularment los qui estan fora de Barcelona, determinaren per estas rahons los vassalls, y al convent que no li estava mal, de que se apasiguàs aquest negoci y assentàs de manera que no y agués plet, sinó que se'n fes una concòrdia, dexant-ho en mans de mossèn Jaume Honorat Franquesa, notari de Igualada.

Per lo qual lo pare prior tingué dos actes capitulars —lo hu a 17 de agost 1521 y l'altre a 18 de setembre de dit any—, proposant al convent si-ls parexia se donàs llicència als vassalls de Thous per a que cada hu d'ells pogués fer un forn en sa casa pròpria ab tal condició, emperò, que pagàs cada hu d'ells quatre cortans de forment bo y rebedor a la cullita, en les heres. En lo qual vingué molt bé lo convent, donant poder y facultat al pare fra Gaspar Fontarnau ab procura special, no derro-[p. 176] gant a la general que tenia abans del convent, per a que pogués donar llicència a dits vassalls per fer los forns en ses cases pròpies; y lo dit pare procurador los concedí tal llicència, ab la condició que pagàs cada hu d'ells los quatre cortans de forment y ab tal que dits forns no isquen a la plassa o als carrers públichs, com consta més llargament en la concòrdia rebuda per mossèn Jaume Honorat Franquesa, notari de Igualada, a 15 de setembre de 1521 en lo castell de Thous, declarant en les primeres paraules que tenían obligació los vassalls de anar a coure son pa al forn de destret.

Encara que en aquest trienni no se aguera fet altra cosa sinó aquesta, fóra digna de memòria —quant més que n'i ha moltes altres—, perquè és estada una cosa de gran profit per aquesta communitat. Y més que, encara que estiguen dos o més estadans en una casa, com no menjen tots de un pa, estan obligats cada hu a pagar los quatre cortans de forment; y essent setanta o més estadants, són de cert y segur vint-y-tres o vint-y-quatre quarteras de blat cad-any. Y si los vassalls poguéran tornar atràs en aquest negoci, no estaria per a fer-se

1229. concòrdia del forn de Thous, *escrit al marge dret*.

1230. pàgina 164 *al manuscrit*.

1231. *Segueix plets ratllat*.

setanta anys ha o més, y que se'n són peneditis infinites voltes —però trau-l'on-té si pots.

Com¹²³² lo pare fra Jaume Roqueta acabà son vicariat en lo monestir de Vall de Hebron, elegiren-lo en prior de la matexa casa y és lo segon que an tingut d'esta, com abans esta casa ne avia tinguts altres dos de aquella,¹²³³ que fins ara yguals són en assò. Y assentada ya la casa, paregué al pare prior que era bé, puix tanta germandat tenían estas casas y s'ajudaven uns als altres en la vida, que també la tinguessen en la mort, ajudant-se ab oracions y sacrificis. Per lo qual demanà lo¹²³⁴ convent de Sanct Gerònim de Vall de Hebron molt encaridament al pare fra Gualbes, prior d'esta casa, y als conventuals d'ella que-ls fos concedida la germandat y fraternitat de la manera que la tenia est convent ab lo monestir de Nostra Senyora de Montserrat. Lo qual, considerat per lo pare prior, congregà lo capítol y proposà lo que¹²³⁵ dit pare prior y convent de Vall de Hebron demanava. Y tots unànimes concediren dita germandat, com consta del capítol (foli 24). Y d'esta manera se acabà aquest trienni ab la felicitat que avem vist.

1232. Lo pare fra Jaume Roqueta, prior de Vall d'Ebron, *escrit al marge esquerre*.
 1233. de aquella *afegit a la interlínia*.
 1234. germandat ab Vall d'Ebron, *escrit al marge esquerre*.
 1235. que *afegit a la interlínia*.

[p. 177] **Setè trienni del pare fra Augustí Gualbes**¹²³⁶ [1523-1526]

Era tant lo amor, respecte y concepte que tenían los frares d'esta casa al pare fra Galceran Augustí Gualbes, que·ls parexia no podien viure aconsolats si no·l tenien per pare y pastor; y axí, no y agué difficultat en la electió ni foren menester moltes consultes acerca de qui farien prior en aver ell acabat lo sisè¹²³⁷ trienni, perquè tantost lo elegiren altra vegada, y fonch aquesta la setena. Y no he pogut trobar lo dia que·l confirmaren; sols sé¹²³⁸ <que> fonch en lo mes de nohembre de 1523. Feren vicari al pare fra Pere Alzina, y és esta la terçera vegada que l'an elegit per aquest offici. Entenien molt bé los religiosos que avia de ajudar molt al pare prior en sustentar aquest edifici spiritual ab¹²³⁹ sa bondat y exemple de religió y virtut, com en effecte passà axí.

En procurador elegiren, la quarta vegada, al pare fra Gaspar Fontarnau, que també sabían que no avia de exercitar aquex offici per sols passejar, sinó ab la matexa diligència y sol·licitut que las altres vegades, de què no poch contento rebia lo pare prior, puix li donaven officials tant a son gust y propòsit per tenir ells lo matex que tenia lo pare prior; que era mirar per lo bé de la communitat y per lo de cada hu en particular. Y axí, anaven las coses d'est convent tant concertades, que era grandíssim motiu de alabar y glorificar a Nostre Senyor Déu, no sols en la observança de la religió, que era lo principal, però encara en estes coses exteriors y temporals, que sempre anaven augmentant en profit y utilitat de la casa, com veurem en aquest matex trienni. La caxa comanaren¹²⁴⁰ altra vegada al pare fra Miquel Stela que, com tinch dit altra vegada, feya aquest offici ab curiositat.

Vestí lo pare prior en aquest trienni a sis frares: lo primer fonch fra Jaume Patau, natural del lloch de Bellvehí, de la parròquia de Guisona; lo segon fonch fra Pau Riudellanes, natural de la ciutat de Vich;

1236. *Segueix que fou en lo any 1523 fins a 1526, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1523 i 1526 subratllats.*

1237. *Segueix que ratllat.*

1238. *Vicari lo pare fra Alzina, escrit al marge dret.*

1239. *procurador lo pare fra Gaspar Fontarnau, escrit al marge dret.*

1240. *Novicis, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

lo terçer, fra Miquel Fuster, de Vinacet, dins del regne de Aragó; lo quart fonch fra Joan Puig, natural de la ciutat de Vich, que fonch gran subiecte; lo quin<t> fonch fra Paul Blanch, natural de la vila de Monells; y lo sisè, fra Jaume Gavalrà, de la vila de Falset. Est últim era frare llech.

Lo¹²⁴¹ cuydado que avia tingut los altres triennis lo pare fra Augustí Gualbes en mirar que·ls pobres de Jesuchrist tinguessen lo necessari no·l perdé en aquest, antes lo [p. 178] augmentà, perquè no sols manà que·ls proveïssen de llansols, com abans tenien, y lo demés per al dormir, però encara volgué que·ls posassen tovalles quant dinarían o soparían, y ans de menjar que·s rentassen les mans, com clarament consta en lo Llibre de les Despeses que·s compraren tovalles y exugamans per aquest propòsit, cosa que, encara que no la avia usada ningun prior, que yo sàpia, y si vuy se continuara, no parexeria sinó molt bé, perquè la netedat y policia sempre agrada a Déu y als hòmens.

Las obras que féu lo pare prior en aquest trienni no foren de molt cost, si no fonch la¹²⁴² que feya en continuar lo claustró debaix la enfermeria, que diguí que lo avían començat en lo trienni abans de aquest. En aquesta obra gastà lo pare prior en aquest trienni¹²⁴³ al peu de noranta lliures. En la sagristia renovaren dos càsers vells, posant·hi alguns sinquanta o sexanta reals més de plata. També féu una capa de tela negra¹²⁴⁴ per portar a les professons de rèquiem, que costà poca cosa.

En Thous se gastaren molts reals, que no he pogut averiguar la quantitat. Veritat és¹²⁴⁵ que no podia dexar de ser molta, perquè feren una sala. Nò sé si fonch la que caygué, essent procurador lo pare fra Pere Benajam, de qui·s conte lo miracle que està en sa vida que divinement lo cridaren que isqués de allí promptament; y en arribar junt a la porta, li aparexia que l'avían pres per los brassos y que·l trèyan de allí en sopols; y estant fora de la sala, aquí matex caygué la taulada y lo sostre de la sala ab grandíssim impetut y remor, com més llargament escriu assò lo pare fra Pere Alzina en la vida de aquell sanct pare fra Pere Benajam.¹²⁴⁶ Per a fer esta obra ab major descans y ab manco

1241. cuydado dels pobres, *escrit al marge dret*.

1242. claustro debaix la enfermeria, *escrit al marge esquerre*.

1243. càsers renovats, *escrit al marge esquerre*.

1244. capa de rèquiem, *escrit al marge esquerre*.

1245. sala del castell de Thous, *escrit al marge esquerre*.

1246. Recollit també a les cròniques de l'orde (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 575), en què s'atribueix el miracle a la intervenció de la Verge.

gasto feren en Thous una fornada¹²⁴⁷ de cals, que per aquella terra és cosa de gran fama, perquè del que més se servexen és de guix. Assí, en lo monastir, també per ocasió de la obra que feyen del claustró, feren dues fornades, una de cals y altra de obra, de rejola y teula; y també feren moltes pessas de terra per fer los arquets.

Lo vestuari que donà lo pare prior en aquest trienni fonch hu dels més cumplits que fins assí aja vist, perquè compraren sinch divuytens blanchs, quatre pessas y mija de burells y vuytanta-quatre canes de estamenya, ab dues voltes. Lo pare vicari, fra Pere Alzina, las horas que li sobraven fora del chor y cum-[p. 179] plides sas devocions, las empleava en cosas profitoses per la communitat: o en fer òrguens o en scriure llibres de lletra de chor. Y en aquest trienni, en particular, féu dos llibres: lo¹²⁴⁸ hu, en què escrigué tots los Evangelis que-s canten en tot l'any; y en l'altre, totes les epístoles. Y tenían en casa un il·luminador que il·luminava algunas caplletres, que no sé qui era, si era frare o seglar.

De¹²⁴⁹ València enviaren al pare prior dues o tres vegades arroz y obra de terra, que no he pogut saber quanta ni quina era, que com ell era estat prior del monestir de Nostra Senyora de la Murta, avien-li cobrat particular affectió, y tenían-li voluntat y no dexaven aquells pares de mostrar-la per obra en las occasions que se offerien. Y¹²⁵⁰ no sols en axò que tinch dit, però encara li enviaren vint-y-sinch lliures de charitat de misses, les quals dividí ab lo monestir de Sanct Gerònim de Vall de Hebron y partí-les com a bons germans. Era llavors prior de aquella casa lo nostre pare fra Jaume Roqueta y —no sé si per respecte del nostre pare fra Gualbes— los enviaren a ells també obra valenciana. Y perquè de assí no aguessen de enviar los diners a València per pagar la roba que enviaren de allà, juntament enviaren dites misses al pare fra Augustí Gualbes, com consta en lo Llibre de la Caxa, que fa entrada de dotze lliures y mija, contant en breus paraules lo que he dit assí.

Lo¹²⁵¹ duch de Cardona perseverava en sa devoció y en venir a esta casa algunes voltes; y gustava molt de dinar en lo refetor ab los religiosos; y quant se n'anava,¹²⁵² no dexava de fer alguna charitat.

1247. fornada de cals en Thous, *escrit al marge esquerre*.

1248. lo, *al manuscrit* la. epistolari y evangelister, *escrit al marge dret*.

1249. obra de València y arroz, *escrit al marge dret*. Y arroz *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1250. Missas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1251. Duch de Cardona, *escrit al marge dret*.

1252. llegat del papa donà 21 lliures 16 sous, *escrit al marge dret*. Donà 21 lliures 16 sous *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

Un llegat del papa, y era cardenal del títol de Sanct Cosma y Sanct Damià,¹²⁵³ també vingué en est temps y estigué dotze dies en esta casa. Y quant se n'anà, pagà son majordom per algunes coses que avien preses de casa per son gasto ordinari de menjar y beure nou lliures y setze sous; y per lo bon aculliment li avien fet y en rahó de gratitut, donà dotze lliures. També¹²⁵⁴ vingué un embaxador de Nàpols a recollir-se uns quants dies a esta casa y donà per charitat dotze lliures.

En¹²⁵⁵ lo any de 1526 morí un cavaller de Barcelona qui's deya mossèn Francesch Gerònim Boquet, lo qual, per la devoció gran que tenia a esta casa, se dexà que-l soterrassen en ella, pregant molt afectuosament al pare prior fos servit de donar-li [p. 180] l'hàbit en la mort, puix en vida no-n fonch merexedor. D'esta sepultura cobraren de charitat set lliures y dexà en son testament vint-y-quatre lliures per a que fossen esmerçades en lloch tuto y segur perquè de las pensions d'elles se diguessen cada any vint-y-quatre misses, les quals acceptà lo convent, com conste en lo Llibre de les Misses y Anniversaris (foli 25).

Mossèn¹²⁵⁶ Luís Pou de Leyda també dexà unes misses y foren acceptades per lo convent, tenint consideració que de vida sua avia feta donació de un censal de tres-centes quoranta lliures y de pensió de deset lliures. Fonch assò a 17 de octubre de 1523. Però com morí, foren demanades a son hereu, qui's deya mossèn Pere Pou, estant en Leyda, y no y agué remey de cobrar-ne cosa xica ni gran. Lo fi que tingué aquest negoci se veurà per avant en l'any de 1549,¹²⁵⁷ com se col·legeix del Llibre de les Misses (foli 146).

La¹²⁵⁸ senyora Beatriu Claperosa, muller que fonch de mossèn Joan Claperós, mercader y ciutadà de Barcelona, en son últim testament, que féu en poder de mossèn Joan Miquel, notari de Barcelona, féu hereva la sua ànima y a quatre monastirs —ço és Sancta Catharina dels pares predicadors de Barcelona, lo nostre monestir, lo de Sanct Gerònim de Vall de Hebron y lo de Montalegre— per iguals parts, ab obligació de misses y anniversaris per sa ànima, de son pare y mare

1253. El cardenal amb el títol de sant Cosme i sant Damià era des de 1517 Giovanni Salviati (Konrad EUBEL, *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*, vol. 3, p. 17). Fou enviat per Climent VII a la cort de Carles V per negociar la llibertat de Francesc I.

1254. Embaxador de Nàpols donà 12 lliures, *escrit al marge dret*. Donà 12 lliures *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1255. Sepultura de mossèn Francesch Gerònim Boquet, *escrit al marge dret*.

1256. mossèn Luís Pou dexà missas y un censal, *escrit al marge esquerre*. Dexà missas y un censal *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1257. No hi ha cap referència posterior a aquest afer en tota la crònica.

1258. La senyora Beatriu Claperosa ordenà son testament, *escrit al marge esquerre*. Ordenà son testament *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

y altres que ella nomena en son testament a sa intenció, y assò a coneguda y disposició dels dits monastirs.¹²⁵⁹ Los marmassors d'esta senyora miraren molt de espau aquest negoci y tentajaren los béns que ella tenia, y procura<re>n de partir-los de manera que a ningú dels monestirs se fes injustícia ni tingués algú d'ells de què quejar-se. Y après de enllestida dita heretat, donaren y senyalaren los marmassors a cada hu sa part.

Per la part d'esta nostra casa senyalaren un censal de propietat de cent lliures y de pensió de tres lliures y dos sous y sis diners, que era part de aquell censal que dita defuncta rebia sobre lo General de Catalunya a rahó de trenta-dos mília per mil. Ítem, nos senyalaren, sobre mossèn Bernat Çapila, sinquanta lliures que éran part de dos-centes lliures que lo dit mossèn Bernat Çapila, ciutadà de Barcelona, devia a la dita senyora Claperosa y, com no pogué pagar en comptants, creà d'elles un censal a for de vint-y-sinch mília per mil. Y axí, las sinquanta lliures de mota són quoranta sous de pensió. [p. 181] De aquest negoci se trobe un acte capitular (foli 22) y en lo Capbreu Vell se dóna notícia d'ell (foli 50 y foli 141).

Ítem, giraren los marmassors en la taula de la ciutat de Barcelona a compte del nostre monestir ab dues partides cent noranta-set lliures y vuyt sous. Ítem, girà Francesch Figueres, procurador dels hereus, sis lliures denou sous y deu proceides dels ròssechs de les pensions de dit censal. Ítem, girà mossèn T. Aguilar, ciutadà de Barcelona, onze lliures. Y après ne reberen vint-y-sis lliures y deu sous; y après, en lo mes de dezembre de 1558, se'n reberen sinch lliures, que tot pren summa de tres-centes noranta-sis lliures deset sous y deu. Per la qual quantitat senyalà lo convent, com consta en un acte capitular (foli 22), que-s diguessen tres anniversaris y un trentenari. Foren rebudes estas quantitats, o la major part d'elles, en aquest trienni, que per ço ne he feta assí memòria.

Una¹²⁶⁰ devota viuda nomenada Serena Puig, muller que fonch de Joan Puig, pellicer, en son darrer testament, que féu en poder de

1259. El testament fou redactat el 13 d'octubre de 1519 i publicat el 17 d'octubre del mateix any. Beatriu, vídua del mercader Joan Claperós, que manava ser soterrada al monestir de predicadors de Barcelona, repartí l'herència universal a Santa Caterina de Barcelona, Sant Jeroni de la Murtra, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Santa Maria de Montalegre perquè preguessin per la seva ànima (AHPB, Joan Marc MIQUEL, *Liber secundus testamentorum*, 1497, juny, 20 – 1523, setembre, 17, f. 51v-52v).

1260. Serena Puig ordenà son testament, *escrit al marge dret*. Ordenà son testament *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

mossèn Joan Modolell, notari de¹²⁶¹ Barcelona, a 14 de maig de 1521, féu hereu lo monestir y fonch acceptada dita herència per lo convent ab benefici de inventari, rebut per lo matex notari. D'esta herència se reberen las quantitats següents: primo, vint lliures en comptants de algunes coses se veneren a l'encant públich; ítem, sinch lliures que li trobaren en contants; ítem, un censal sobre lo General de Cathalunya de pensió de onze lliures dotze sous y set diners y de preu de dos-centes cinquanta-sinch lliures, esmerçat a for de vint-y-dos mília per mil, que summa tot dos-centes vuytanta lliures. Però perquè esta heretat estava carregada de moltes obligacions, quant vingué <a> apurar-ho tot, restà molt tènua y flaca, de manera que a penas restaren deu lliures per les rahons que diré.

Esta herència fonch, abans que la posseís la viuda Serena Puig, de un germà seu qui's deya Joan Montalar. Y ab son testament, que féu en poder de mossèn Joan Modolell, notari de Barcelona, a 6 de mars de 1518, dexà hereva¹²⁶² a sa germana Serena Puig, de qui anam parlant, ab condició que dita sa germana pagàs los llegats que ell dexava en son testament, que eren los següents: primo, cinquanta lliures a la senyora Clariana, viuda relictà del quòndam misser Simon Benet Clariana, y los interessos d'elles si-ls demanava; ítem, trenta-dues lliures que restaven a pagar a la senyora Catharina Vilatorta, [p. 182] muller que fonch de mossèn Antoni Vilatorta, cavaller; ítem, un llegat de donzelles a maridar.

Estos llegats dexà en son testament que-s pagassen <per> lo germà de na Serena Puig, Joan Montalar, y d'ells fa menció la dita Serena Puig en lo seu, que ella féu après, y sense aquestos ne dexà ella altres de nou y propis seus, que foren que pagassen a la senyora Pallaresa, muller de mossèn Jaume Pallarès, cavaller, trenta lliures; y a la abbadesa de Valldonzella, Àgatha Vilatorta, cinquanta sous; y molts altres que, per no cansar, dex de dir-los. D'ells fa mentiό en dit testament y à-y memòria en lo Capbreu Vell (foli 147). De la qual heretat no-n restà a penas ningun profit per esta casa après de liquidats dits béns, si no fonch que, tenint molts diners en la taula per esmerçar, se aturà lo censal de dos-centes cinquanta-sinch lliures lo convent, de manera que no fonch sinó <ab> los diners que lo convent tenia en la taula morts, que-ls y avían lluits, commutar aquelles dos-centes cinquanta-sinch lliures ab los comptants, y d'estos pagar los llegats que dexava la defuncta en son testament, que sumaven dos-centes setanta-una lliura y

1261. de *repetit al manuscrit*.

1262. hereva, *al manuscrit* hevera.

dos sous. Y lo que restà, que a penas arribà a cent¹²⁶³ reals, se esmerçà perquè se li diguessen deu misses.¹²⁶⁴

En lo trienni passat (pàgina 348)¹²⁶⁵ fiu memòria com los pares de aquesta casa¹²⁶⁶ avían començat un plet per causa que lo pare de fra Pere Benaula, frare profés de aquest convent, que-s deya mossèn

1263. *Segueix lliu ratllat.*

1264. La consulta del testament de Serena Puig del 14 de maig de 1521 (AHPB, Joan MODOLELL, *Llibre de testaments*, 1515, octubre, 30 – 1530, març, 30, f. 36r-37v) confirma les dades aportades pel cronista. En donem d'altres per completar la informació. En primer lloc, nomena marmessors el prior de la Murtra, el donzell Miquel de Vilatorra, Elisabet Pallarès, vídua del cavaller Jaume Pallarès, i el mercader barceloní Jaume Francisc Gili. Quant a les deixes, que són moltes, crida l'atenció que n'hi ha un bon nombre relacionades amb el monestir cistercenc de Santa Maria de Valldonzella: a l'abadessa Àgata de Vilatorra —parenta, molt possiblement, del marmessor Miquel de Vilatorra—, 50 lliures; a la monja Jerònima de Vilatorra, “una patena d'or petita en la qual és gravada, ço és de la una part lo misteri de la Passió, e de l'altre part la imatge de sanct Sabestià”; a la monja Jerònima Alegre, 24 sous; a mossèn Pere, vicari, 10 sous, i a la Verge Maria del cor de l'església de Valldonzella, “un anell d'or ab encast de una turquesa”. Sant Jeroni de la Murtra és nomenat hereu universal i també és escollit com a lloc de sepultura (“La sepultura del meu cors vull sie feta en lo dit monastir de Sanct Hierònym de la Murta de la Vall de Betlem en lo loch lo qual a mi serà otorgat per lo reverend prior del dit monastir”). Ara bé, Serena Puig va fer algun canvi posterior, tal com es desprèn de l'apunt que hi ha al manual sobre la publicació del testament (f. 38r), que va tenir lloc el dia 3 de març de 1524. La difunta, que havia redactat un altre testament o codicil dos dies abans a Valldonzella, va ser enterrada en aquest monestir femení, la qual cosa suposa un canvi evident respecte al que havia determinat anteriorment i confirma la vinculació estreta amb la comunitat cistercenca barcelonina (“Noverint universi quod anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo vicesimo quarto, die vero jovis tercia mensis marcii intititata, tradito corpore ipsius testatrice ecclesiastice sepulture in cimiterio ecclesie monasterii monalium Beate Marie Vallis Domicelle, extra muros civitatis Barchinone, fuit publicatum testamentum ipsius domine Serene, quondam, que [...] clausit extremos dies in dicto monasterio die martis prima die dicti mensis marcii, quodquidem testamentum fuit publicatum per me, Johannem Modolell, regia auctoritate notarium publicum Barchinone infrascriptum, intus dictum monasterium in camera videlicet domine Helisabet Pallaresa, manumissore, ad instanciam et requisicionem honorabilis Michaelis de Vilatorra, domicelli Barchinone domiciliati, Jacobi Francisci Gili, mercatoris, et aliorum manumissorum dicte defuncte ibidem presencium, presentibus pro testibus venerabile fratre Petro Jossa, conventuali dicti monasterii Sancti Hieronymi de la Murta, Vallis de Betlem, et Joanne de Liega, scutiffero comorante cum dicto magnifico Michaeli de Vilatorra, manumissori”). Per tant, Sant Jeroni de la Murtra, en la persona del prior Pere Josa, estigué present com a testimoni en la publicació del testament de Serena Puig. El document no el nomena marmessor, malgrat que no es pot concloure d'aquest apunt que no ho fos. Tanmateix, el repartiment dels béns —ho comenta el cronista i es pot confirmar en detall al Capbreu Vell (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 147v-148v)— es basà en la voluntat expressada en el testament de 1521. Com que no s'ha localitzat cap còpia del testament o codicil de 1524, el més versemblant és suposar que els canvis es devien limitar al lloc de la sepultura i a alguna deixa de caràcter menor.

1265. pàgina 173 *al manuscrit.*

1266. plet dels béns del pare de fra Pere Benaula, *escrit al marge esquerre.*

Miquel Benaula, notari real, morí; y pretenia lo convent, per contemplació del dit fra Pere Benaula, que los béns de son pare y mare li pertanyien¹²⁶⁷ —ço és del pare, tots; y de la mare, pretenia se n'avia de conseguir la legítima y molta part de l'escrex. La qual, morta, féu lo convent demanda d'estos béns a l'hereu, qui-s deya Guillem Ramon Beda, nét seu, y respongueren los tutors d'ell que no tenían obligació de restituir los béns del fra Pere Benaula perquè, ans que-s fes religiós, avia renunciat als béns de son pare; y quant al que toca als béns de sa mare, digueren que éran molt poch y que d'ells se avien de fer moltes parts.

Vist assò per lo convent, determinà de posar lo plet en la Audiència Real y que allí se proseguís la causa. Però als tutors de la part contrària paregué que-l seria millor per a ells declinar de aquell for y jurisdicció y posar lo plet en la cort del bisbe, perquè lo pubill tenia prima tonsura.¹²⁶⁸ Y encara que lo monestir tingués la justícia tant segura en una part com en altra, [p. 183] totavia en quinsevulla tribunal era molt incerta per causa del jurament prestat.

En fi, sobre aquest negoci y agué moltes dades y preses. Però ab tot axò, la part contrària escometé de partit y concòrdia amigablement, y concertaren-se que los tutors donarien setanta¹²⁶⁹ lliures en comptants al convent, les quals rebé de bona gana perquè, com advertex lo matex pare prior, que fa memòria de aquest negoci en lo Capbreu Vell (foli 55), fonch més del que pertanya al monestir y més del que-s poguera alcançar per justícia en los béns de la mare de fra Benaula. À-y de assò un acte capitular de l'any 1524 (foli 27). Y rebé lo convent les setanta lliures per dita de taula a 27 de juliol de 1524. Girà-la mossèn Antich¹²⁷⁰ Cornet.¹²⁷¹

En l'any de 1525 establiren les cases que heretà aquest convent de mossèn Armant Negre, que estan a la devallada de Sancta Eulàlia de Barcelona, a un capellà que-s deya mossèn Damià Lobet per cens de quatre lliures quatre sous ab certs pactes y condicions, com més

1267. *Segueix y d ratllat.*

1268. Quan un imputat tenia la condició de clergue *simpliciter tonsuratus* quedava sota la jurisdicció del bisbe de la seva diòcesi i no del tribunal secular corresponent (Josep HERNANDO DELGADO, Anna PUIG i MIQUEL i Xavier RODRIGO TORRES, "De la jurisdicció secular a la jurisdicció eclesiàstica. El procés contra Lorenc Portugalès, mestre en arts, i també tonsurat, i la seva amant Joana d'Oriola, portuguesa, acusats ambdós de robatori i Lorenc Portugalès de nigromància", *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 29 (2008), p. 59).

1269. *setanta, al manuscrit sentanta.*

1270. *Segueix Cor ratllat.*

1271. *cases de mossèn Armant Negre, escrit al marge dret.*

llargament està continuat en lo acte que rebé de assò mossèn Pere Janer, notari de Barcelona, a 30 de dezembre de 1525.

A la fi de aquest trienni agueren de anar per força —no sé si ab orde de nostre pare general— a la ciutat de Vich lo pare prior y lo pare fra Miquel Stela, o si fonch per pura importunació del canonge Casador de Barcelona —no sé lo nom de font—,¹²⁷² y també era cabiscol de Vich, que volia edificar¹²⁷³ un monestir allà y volia que mirassen lo lloch que seria més accommodat y a propòsit. Anaren allí, edificaren lo monestir, però no serví per nostre orde per no tenir la renda competent per a dotze frares. És vuy de frares franciscos¹²⁷⁴ y tenen en ella estudi per estar molt a propòsit per axò, per estar apartada aquella casa de poblat y de la ciutat tres quarts de llegua en una planícia molt alegre y graciosa, com yo la he vista, y la tenen allà per lo millor joell que y ha en aquella terra, que cert avían elegit gentil lloch.

En¹²⁷⁵ l'any de 1524 fonch otorgada participatió dels beneficis espirituals dels frares menors del gloriós pare sanct Francesch a est convent —y tenim las cartes d'ella en nostre arxiu—, lo qual se entén fonch per la diligència del bon pastor y prelat, que en estes y altres coses bones empleà y acabà aquest setèn trienni.

1272. Jaume Caçador fou canonge de Vic, Girona, Tarragona i Barcelona abans d'assolir la dignitat de bisbe de Girona.

1273. monestir se edificà en Vich, *escrit al marge dret*.

1274. Sant Tomàs de Riudeperes (Calldetenes, Osona) havia estat una canònica agustiniana abans de ser adquirit pel bisbe Jaume Caçador.

1275. germandat dels (del *al manuscrit*) pares de sanct Francesch, *escrit al marge dret*.

[p. 184] **Octau trienni del pare fra Augustí Gualbes**¹²⁷⁶ [1526-1529]

No puch dexar de admirar-me quant veix fer en algunes communitats, a ont y ha persones discretes y graves, coses que, mirant-les axí superficialment y a la cara, no par que estan fundadas en rahó ni que-s púgan pendre, parlant ab llengatje de món, ab paciència perquè, quin home del món volrrà carregar a un altre pes que no-l pugue portar y que sap que li ha de costar la vida? Ni qui serà, sent discret, que vulla perseverar y ser importú, que a pesar de qui pesar, aja de carregar una càrrega insuportable sobre les espalles de un amich seu? Clar està que, veent hu de aquestos inconvenients —si, emperò, és persona cuerda y de bon discurs, que dexarà tal pretensió—, puix que vejam que en las religions que són communitats tant ben concertades se sufra cosa que no-s faria per ventura en lo món, no dexa de causar admiració gran. Qui no se admirarà de veure que fàssan treballar a les persones velles, y que quasi no poden alçar los peus, y portar càrregues y officis que ya no poden fer-los ni regir-los? A qui no causarà espant que, contra voluntat y quasi sense tenir rèplica, compel·lèscan a un home a portar un jou fins a morir?

Dich assò al propòsit que, avent acabat lo priorat del setè trienni lo pare fra Augustí Gualbes, desijava quietar-se y descansar per a més unir-se ab Nostre Senyor y preparar-se per a quant lo cridaria per a l'altra vida, perquè ya entenia que esta temporal no podia ser molt llarga per tenir sexanta-quatre anys de edat, y d'ells los quoranta avia empleats en la religió; y li parexia que era hora ya de tenir cuydado¹²⁷⁷ sols de si matex y oblidar-se dels altres. Y com ho desijava, axí u deya moltes voltes a sos germans y súbdits.

Però per més que ell o digués y u desijàs, no fonch sufficient ni bastant per a que altra vegada no l'elegissen en prior, que fonch la octava¹²⁷⁸ vegada, lo que ell sentí en estrem. Y volguera que aquexa

1276. *Segueix* des de 1526 a 1529, en què morí, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1526 i 1529 *subratllats*.

1277. *Segueix* dels altres *encerclat per un traç discontinu*.

1278. *octava afegit a la interlínia*. A la part inferior d'aquesta paraula hi ha setena sense ratllar, tot i que considerem que ha estat corregida per la paraula interlineada.

càrrega fóra en altre subiecte més gallart y de més forces, y féu de sa part tot lo que pogué en no acceptar-la lo que dintre terme de religió y obediència se suffrex. Però per més que ell se estranyava de assò, los religiosos lo importunàvan que avia de ser. Y a la rahó que ell deya que estava molt vell, responien que ara era hora <de> gozar de la fruyta, quant ha perdut la asprura y verdositat y estava madura; y que ab la experiència que tenia, sense donar molts passos y que esta<n>t en una cadira, podia regir esta casa ab facilitat, com tenían confiança ho faria; y particularment que Déu, Nostre [p. 185] Senyor, li donaria forces per a empendra esta jornada y acabar-la com avia acabades altres.

Finalment, vist que no valían ses escuses ni las admitían, y que la orde lo y manava per la obediència,¹²⁷⁹ no tingué remey sinó de abaxar lo cap y rendir-se a la voluntat de Nostre Senyor, que entenia devia ser aquella. Y axí, lo confirmaren en lo mes de nohembre¹²⁸⁰ —que no sé lo dia ni qui foren los confirmadors— de 1526.

Elegiren en vicari al pare fra Pere Alzina, ya quarta vegada; y en procurador, al pare fra Miquel Stela, ya vell, que tenia passats de quoranta-sis anys de hàbit, que tampoch no li valgueren ses escuses, vist que al pare prior no las hi admeteren, y agué de fer lo que dit pare prior féu, que fonch posar lo coll al jou y fer de sa part lo que bonament pogués. Caxer feren al pare vicari, que llavors y alguns anys après se permitia, però no-s fa vuy per alguns inconvenients que resultarien de¹²⁸¹ assò.¹²⁸²

Però no tingué a martell, que diuen, aquest concert de officis, perquè los pares de Vall de Hebron elegiren en prior al pare fra Pere Alzina, y fonch lo terçer prior que an tingut d'esta casa —fonch assò en lo agost de 1528—, y regí aquella casa nou anys arreu, perquè-l reelegiren dos vegades, que segons assò, molt bé-s trobarien ab lo govern dels fills de la Murta, puix no avia sinó un any y sis mesos que avia acabat son trienni en dit monestir lo pare fra Jaume Roqueta, que com vérem, fonch allí vicari un trienni y après altre trienni prior, que fonch des de l'any de 1520 fins al de 1526. Axí que, per aver elegit, com dich, al pare fra Pere Alzina en prior del monestir de Vall de Hebron, agueren de fer assí electió de vicari y de caxer, que com diguí, estos dos¹²⁸³ officis tenia juntament. En vicari elegiren al pare

1279. Vegeu nota 379.

1280. Vicari lo pare fra Alzina, *escrit al marge dret*.

1281. prior de Vall de Hebron lo pare fra Pere Alzina nou anys arreu, y fonch lo terçer, *escrit al marge dret*.

1282. Vegeu nota 974.

1283. Vicari lo pare fra Roqueta, *escrit al marge dret*.

fra Jaume Roqueta, que ya devia estar curat de la desgràcia li succehí en Vall de Hebron,¹²⁸⁴ y en caxer elegiren al pare fra Bernardí Jaume.

En tot lo temps que en aquest trienni fonch prior lo pare fra Augustí Gualbes,¹²⁸⁵ estigué ocupat lo pare fra Gaspar Fontarnau en Thous, regint aquells vassalls y los béns que tenia allí lo monestir com a procurador d'ell, cosa que importava molt per la quietut y pau de aquell lloch y per llevar remordiments de consciènties de uns y altres. Y plaguera a la Magestat divina que fins vuy se conservara, que no fóra de manco profit ara que llavors, axí spiritual com temporal, particularment sent rectors, com som ara —y abans no u éram, antes teníam plets ab lo rector, com ya vérem en los triennis passats y trobarem més avant. Però si no s'és continuat assò de tenir allà un religiós, no tenim que meravellar-nos, que no sempre les [p. 186] communitats tenen persones de tant valor ni de las prendes que tenia lo pare fra Gaspar Fontarnau; y si las tenen, són necessàries per altres coses y seria major la falta que farien en lo lloch a ont estan que profit allà a ont les desíjan.

Y axí, aquells pares feren lo que podían, com nosaltres en nòstron temps, perquè ells tingueren en Thous frare, com an tingut qui posar-hi; y lo matex feren sos successors, com veurem per avant y nosaltres ho avem alcançat. Y quant no an tingut, an fet com avem fet nosaltres, que assí no diem sinó que seria molt acertat, si fos possible, que estigués en Thous hun religiós de les qualitats que tenia lo pare fra Gaspar Fontarnau, que a no tenir la bondat y virtut y exempli de vida, juntament maduresa, edat y prudència, saber tirar y mollar a son temps, mostrar-se rigurós y a son temps benigne, y de entranyes dolçes y amoroses y coses semblants, que són qualitats que-s requerexen en una persona que ha de regir un poble grosser per la major part y villana de condició, millor és no tenir-lo perquè per ventura, per falta de sal o de no saber posar-la en son lloch y temps, se mourían algunes borrasques que no las porían sosegar ab totes les herbes de Sanct Joan.

Donà l'hàbit de la sancta religió lo pare prior —perquè tornam a nòstron ordinari y modo¹²⁸⁶ de proceir— a dos religiosos, ço és al pare fra Antoni Joan, natural de Barcelona, que fonch prior d'esta casa dos vegades, y après féu professió en Sanct Lorens d'El Escorial el Real, y allí morí en gran opinió de sinceritat y llanesa sancta; l'altre fonch a fra Antoni Gavaldà, natural de la vila de Falset, y fonch frare llech.

1284. Vegeu nota 1335.

1285. procurador de Thous lo pare fra Fontarnau, *escrit al marge dret*.

1286. y modo *afegit a la interlínia*.

La primera cosa que trobe que aja feta en aquest trienni lo pare prior fonch que concertà¹²⁸⁷ ab lo pare prior de Vall de Hebron que enviassen un mosso las dues cases, pagant lo gasto per iguals parts, a nostre pare general ab certes cartes, supplicant-lo fos servit que, puix estas dos cases éran tant pobres, donàs algun medi en què les exemissen de pagar lo subsidi que lo emperador, nostre senyor, avia demanat en Corts avia tingudes en Castella, etcètera.¹²⁸⁸ No he pogut saber quin fi tingué aquesta diligència. Alomenos, aquestos dos anys que fonch prior lo pare fra Gualbes no he trobat que pagassen subsidi y, segons axò, de algun profit degué ésser enviar aquest mosso. La¹²⁸⁹ major y la més costosa obra que-s féu en aquest temps fonch fer lo dormidor per als novicis y jóvens de las culpas, però no he pogut traure net lo que costà.

[p. 187] Comprà un parell de matxos assí, en casa, per estar ya vells los que tenían. Y en Thous ne¹²⁹⁰ tenia altra parell lo pare fra Gaspar Fontarnau y ab los quatre juntament provehían les coses necessàries per casa y portaven forment de Thous, lo que era menester per al monastir.¹²⁹¹ En Thous particularment obraren algunes coses: lo sostre de la cambra, que dèyan de Sanct Joan, del castell; y repararen les taulades.

Avia lo pare prior en lo trienni passat —fonch assò a 25 de abril de 1526— proposat al convent si volían rebre per donats a Jaume Quintana y a Juana, sa muller,¹²⁹² que tenían grandíssima gana y devoció de servir a Nostre Senyor y a esta sancta casa. Ya ell avia aguda llicència de nostre pare general per poder-los acceptar, segons mana la constitució. Y com lo convent los rebé per donats, envià'ls a Thous y estigueren allí tot l'any de noviciat; y après, quant agueren de fer professió, vingueren assí, en lo monestir; y lo dia de Nostra Senyora de Setembre de l'any següent de 1527, en la yglésia, davant tot lo convent, feren professió, ans de la qual los declarà lo pare prior lo que tenían

1287. Moso enviat a nostre pare general, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1288. Primer subsidi atorgat per l'Església, el beneficiari del qual fou Carles I l'any 1523, i que consisteix en un impost a favor de la Corona que gravava les rendes de les institucions eclesiàstiques, com els monestirs. S'anà ampliant al llarg del segle xvi (Manuel TERUEL GREGORIO DE TEJADA, *Vocabulario básico de la historia de la Iglesia*. Barcelona: Crítica, 1993, p. 415-416).

1289. dormidor per als nous, *escrit al marge esquerre*.

1290. Machos, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1291. sostre y taulades de Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

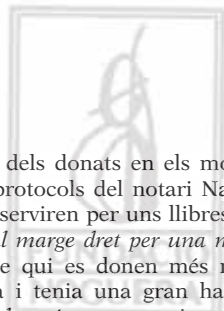
1292. Jaume Quintana y sa muller, donats, estaven en Thous, *escrit al marge dret*.

obligació de fer, y quant no, los despedirían, conforme mana la religió. De assò y ha dos actes capitulars (foli 28).

Y per aquell temps fonch cosa molt acertada, perquè axí com axí avien de tenir en lo castell de Thous algú, perquè conrreaven las terras d'ell per propri ús y no les tenien arrendades com ara, y era necessari algú qui donàs recapte a la gent y aparellàs de menjar als qui treballaven. Y per esta causa, en ser professors los enviaren altra vegada en Thous, a ont estigueren molts anys. Y tenint allí tant bona companyia com tenien del pare fra Fontarnau, no degueren passar mal, perquè ab exhortacions, vida y exemple los degué ensenyar la vida que avien de tenir, y lo concert que avien de posar en les coses temporals, y com avien de mirar per elles, pagant-los son bon servici ab pràctiques spirituals.¹²⁹³

No donà en aquest trienni, o lo temps que li durà de vida, vestuari complit, perquè no compraren sinó vint-y-quatre canes de blanquet y quoranta-quatre de estamenya per las causes que veurem prest. Lo de que compraren molta quantitat fonch de pregamins, vint-y-vuyt dotzenes,¹²⁹⁴ que serviren per uns llibres feren per lo monestir de les monjes de Pedralbes, que tenien tres-cents y trenta-nou fulls, que escrigué un pare que's deya fra Gilibert Flamench;¹²⁹⁵ y donaren a esta casa per rahó d'estos llibres trenta-tres¹²⁹⁶ lliures, a rahó dos sous lo full. Y també pagaren per setanta dotzenes de pregamins, que dit pare los agué, set lliures, a rahó dos sous la dotzena.

Dues¹²⁹⁷ sepultures tingué lo pare prior en aquest temps. La una fonch de mestre Benet Muntels, sabater, que mataren los moros en Badalona, y manà en son testament lo soterrassen y li diguessen lo bé [p. 188] en lo present monestir, y dexà per assò deu lliures quator-

1293. Sobre la figura dels donats en els monestirs jerònims, vegeu Carles DÍAZ MARTÍ, "Donats jerònims als protocols del notari Narcís Gerard Gili (segle xv)".

1294. Pregamins que serviren per uns llibres que veneren a (*al manuscrit de*) las monges de Pedralbes, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1295. Aquest frare, de qui es donen més notícies a la crònica, era profés de Santa Engracia de Saragossa i tenia una gran habilitat per escriure cantorals (León Benito MARTÓN, *Historia del subterráneo santuario y oy real monasterio de Santa Engracia de Zaragoza*, p. 497).

1296. trenta-tres, *al manuscrit trenta-treus*.

1297. sepultura de Benet Muntells, *escrit al marge dret*.

ze sous.¹²⁹⁸ L'altre fonch de mossèn Jaume¹²⁹⁹ Pau, que també volgué li diguessen assí totes les exèquies, y donaren per charitat quatorze lliures y vuyt sous.¹³⁰⁰ És veritat que la casa gastà per la novena y cap d'any dos moltons; pens yo que seria per la gent que vingué a celebrar estes exèquies.

Però ab més sentiment, llàgrimes y plors se degué celebrar la sepultura del pare prior per¹³⁰¹ los pares y germans d'esta casa que no

1298. Hem pogut localitzar el testament de Benet Muntells, sabater de Badalona, que fou redactat el 31 de gener de 1523 (AHPB, Pere JANER, *Plec d'inventaris i testaments*, 1520-1547, s. n.). Els marmessors foren el prior Agustí Galceran de Gualbes, el frare Bernardí Jaume i la seva muller Caterina, a la qual institueix hereva universal. Volia ser enterrat a la Murtra, amb l'hàbit jerònim ("sepulturam vero corporis mei fieri volo in prefato monasterio Sancti Hyeronimi de la Murta, in tumulo in quo sepelluntur, abutum dicte religionis accipientes"). Deixava un total de 20 lliures per a la seva ànima, sepultura i causes pies, a més de 66 sous per a un trenenari de misses de sant Amador. No va morir de la malaltia que patia quan va redactar el testament, ja que la publicació va tenir lloc el 17 de juny de 1527. Per tant, és perfectament possible que, com afirma el cronista, la mort fos violenta i no com a conseqüència d'una malaltia.

1299. sepultura de mossèn Jaume Pau, *escrit al marge esquerre*.

1300. Les disposicions testamentàries de Jaume Pau aporten algunes dades interessants sobre la vinculació dels Pau a Sant Jeroni de la Murtra. El que fou sebollit en el trienni 1526-1529 era ciutadà de Barcelona i testà per primera vegada el 3 d'abril de 1525. De fet, escollí la sepultura en el capítol conventual, on ja s'havia sepultat el seu pare, també Jaume Pau de nom ("Eligo sepulturam corpori meo in monasterio fratrum Sancti Hieronymi Vallis de Betlem, vulgariter nuncupato de la Murtra, barchinonensis diocesis, cui singularem gero devocionis efectum (*sic*), rogans in Domino venerabilem et religiosos priorem et fratres de conventu dicti monasterii, qui tunch fuerint, quatenus omni pompa funerali cessante, sed solum observata consuetudine solita observari in sepeliendo fratribus eiusdem monasterii vita functis, corpus meum tradant ecclesiastice sepulture in capitulo dicti monasterii ubi corporis venerabilis et circumspecti viri domini Jacobi Pauli, quondam, utriusque iuris doctoris, civis Barchinone, patris mei carissimi, fuit sepultum"). Aquest fet permet identificar l'anterior Jaume Pau a què el cronista feia referència com a enterrat a la Murtra l'any 1466 (pàgina 191) amb el conegut Jaume Pau que fou jurista i membre del consell reial d'Alfons el Magnànim i Joan II. Com que el jurista Jaume Pau era el pare de l'humanista i hel·lenista Jeroni Pau, canonge de Vic i Barcelona, aquest darrer era germà del benefactor de la Murtra que testà l'any 1525. El monestir jerònim, juntament amb l'Hospital de la Santa Creu, fou beneficiari d'una deïxa que consistia en tot allò que corresponia a Jaume Pau en l'heretat de Violant Bartomeua March, filla del cavaller Jaume March (AHPB, Joan MODOLELL, *Llibre de testaments*, 1515, octubre, 30 – 1530, març, 30, f. 85r-86v). Poc després, el 19 de maig de 1525, Jaume Pau redactava un codicil en què afegia nous llegats (f. 87r-87v). A Sant Jeroni de la Murtra li atorgava quatre rebosters amb l'escut dels Pau i tres catifes ("ultra legatum per me factum dicto monasterio in dicto meo testamento illos quatuor reposterios quos habeo cum meis armis de Pau et eciam tres catifes de maioribus et melioribus que die obitus mei invenientur in hereditate mea"). Al final, però, en un darrer codicil del 12 de gener de 1526 (f. 88r-88v), anul·lava molts dels darrers llegats, un dels quals era el dels quatre rebosters per a Sant Jeroni de la Murtra.

1301. mort del pare prior, *escrit al marge esquerre*.

les altres. Lo qual fonch Nostre Senyor servit¹³⁰² que acabàs sos dies a 9 de janer de 1529, faltant-li deu mesos de aquest últim trienni, tenint de edat sexanta-sis anys y de religió quoranta-dos, y molt ben empleats en servici de Nostre Senyor; y quasi los trenta en càrrechs de prior y vicari, perquè fonch vuyt vegades prelat de esta casa, un trienni de Sancta Engràcia de Çaragoça y un altre del monestir de Nostra Senyora de la Murta de València. Y sense assò fonch diffinidor tres voltes —de les dues ya u diguí en sos triennis; d'esta última, que fonch en l'any de 1524, me oblidí. Fonch també visitador moltes voltes. Y axí, no és possible sinó que tingué grans treballs y pesadumbres, com los officis o aporten ab si.

Però com ell era persona rigurosa y que-s tractava mal y no tenia aquexos càrrechs per regalar-se, sinó per creu, portava-la ell y anava davant. Y ab assò tenían-li respecte y gran reverència, y regia d'esta manera més suaument. Y axí, ve a dir lo pare fra Alzina a la fi de la sua vida, que ell scriu, que en temps de aquest sanct pare florí en gran manera esta communitat y convent en moltes y sanctes y notables persones de edat y antiquitat, y de molta virtut y sperit, y que y avia entre ells gran pau y concòrdia, molta recol·lectió y observància de religió. Lo qual, a més de /que/ un sanct com lo pare fra Alzina com a testimoni de vista, se podia molt fàcilment entendre per los effectes que avem vist en son govern. La maleltia, entench, que fonch molt curta, perquè trob que a 2 de janer féu y firmà una carta cuenta en lo Llibre de la Caxa, y a 9 del matex mes morí. Però basta que la sua vida és molt llarga en mèrits y està escrita en las chròniques de la orde, en lo llibre 4 (capítol 29).

1302. servit afegit a la interlínia.

[p. 189] **Terçer trienni del pare fra Jaume Roqueta**¹³⁰³ [1529-1532]

Per la mort del pare passat prior, fra Galceran Augustí Gualbes, estigué aquest convent sens prior poch més de un mes, que degué ser tot lo temps que lo mosso que enviaren a nostre pare general per a avisar-lo de la mort del pare fra Gualbes tardà en anar y venir, que per ser d'ivern y los dies són curts, y en Castella de ordinari y ha grans neus y terribles frets, no poden caminar tant com en altre temps. En venir los pares confirmadors —que folgara donar notícia d'ells, que ha molts triennis que may ne he pogut saber, com fiu al principi—, entraren en electió los religiosos d'esta casa y elegiren en prior al pare vicari, fra Jaume Roqueta, la tercera vegada, ya de anciana edat, perquè tenia més de quoranta-set anys de religió.

Y visqué¹³⁰⁴ en ella sinquanta-sinch anys, que cert me espanta lo que vivían aquells sancts, y en aquella temporada, que n'í avia en esta casa sinch o sis d'esta edat o prop, com era lo pare fra Gualbes, que morí poch avia; lo pare fra Miquel Stela, que com vérem l'altre trienni, quant lo feren procurador, tenia quoranta-sis anys de religió; y lo pare fra Bernardí Jaume, que també en lo trienni passat era segon caxer, que tenia quoranta-set anys, de la matexa edat del pare prior, de qui anam tractant; y per ventura vivían altres en aquells dies que, com no tingueren officis en la casa, yo no n'he trobat tanta memòria com de aquestos que tinch assí nomenats. Y tant vells com eren, se esforçaven en ajudar a la communitat lo que podien, com o veem en lo pare prior, que fonch confirmat a 12 de febrer de 1529, dia de Sancta Eulàlia¹³⁰⁵ de Barcelona.

Donaren-li per vicari al pare fra Gaspar Fontarnau; y en procurador, al pare¹³⁰⁶ fra Pere Mascaró, com consta ab scriptura de sa mà en lo Llibre de les Despeses en lo principi de aquest trienni. Però

1303. *Segueix des de 1529 a 1532, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1529 i 1532 subratllats.*

1304. *vells d'esta casa, molts, escrit al marge dret.*

1305. *Vicari lo pare fra Fontarnau, escrit al marge dret.*

1306. *procurador fra Pere Mascaró, escrit al marge dret.*

fonch Nostre Senyor servit que no pogué exercitar aquest offici a penas quinze dias, perquè se enmalaltí tantost, com consta en la primera¹³⁰⁷ carta cuenta, y pens que de aquella malaltia morí. Succehí-li en lo offici lo pare fra Pere Josa y perseverà en ell tot lo demás del trienni —y tenia ya quinze anys de hàbit. Caxers feren al pare vicari, que com diguí altres voltes en aquell temps no y trobaven tants inconvenients com après, per aver-hi més llanesa y sinceritat; y en lo nostre, manco simplicitat y és menester llevar occasions de no pensar mal. L'altre caxer fonch lo pare fra Miquel Stela.

No perseverà aquest concert tot lo trienni perquè, enviant lo pare prior al pare vicari a Thous per a tenir compte en las cosas de aquell lloch, com a persona que y avia tingudes les mans molts anys y [p. 190] sabia lo que convenia, y ab un temps tant perillós com aquell, en què y avia peste,¹³⁰⁸ y¹³⁰⁹ fent allà la obediència com a bon religiós, ajudant a uns y altres en aquell perill, apegà-se-li a ell la pestilència y dins breus dies morí, après de aver viscut en la religió vint-y-sis anys ab la sanctedat que compte lo pare fra Pere Alzina en sa vida com a testimoni de vista, que és molt qualificat, particularment de una persona com fonch lo matex pare fra Alzina. La mort del pare fra Gaspar Fontarnau fonch en l'any 1530, poch més de un any que era vicari.

Y axí, en sos officis posaren al pare fra Matheu Blanch, que¹³¹⁰ en aquella ocasió tenia dotze anys de religió y hàbit, persona de gran bondat, y sanctedat, y zelosa de la honrra de Déu, y de la observança de la religió y molt amich de soledat y silenci perpètuu. Lo qual, perquè o pogués¹³¹¹ guardar ab més rigor, se avia procurat¹³¹² una llicència o patent per estar hoste en lo convent de Sancta Engràcia de Çaragoça,¹³¹³ casa molt observant y religiosa. Y allí estigué algun temps ab tanta recol·lectió y silenci perpètuu, que bé entengueren los religiosos de aquell convent que no era anat allà per passejar ni per regalar-se, sinó

1307. procurador fra Pere Josa, *escrit al marge dret*.

1308. Es tracta del contagi de pesta de l'any 1530, el més mortífer que hi va haver a Barcelona en tot el segle XVI (José Luis BETRÁN, *La peste en la Barcelona de los Austrias*, p. 127-128). A la població veïna d'Alella fou l'episodi demogràfic negatiu més destacat en els segles moderns (Carles DÍAZ MARTÍ, *La població a Alella en els segles XVI, XVII i XVIII*. Alella: Ajuntament d'Alella, 2006, p. 143).

1309. mort del pare vicari, *escrit al marge esquerre*.

1310. Vicari lo pare fra Matheu Blanch, *escrit al marge esquerre*.

1311. *Segueix més ratllat*.

1312. hystòria del pare fra Matheu Blanch, *escrit al marge esquerre*.

1313. Estava contemplada a la legislació jerònima la possibilitat que un frare demanés el trasllat a un altre monestir de l'orde. Ho havia de demanar al general, que havia de prendre una decisió després de consultar-ho amb el prior del frare que sol·licitava el canvi (*Constituciones*, p. 35).

per fer una vida heremítica estant en un convent, de què li teníen una sancta enveja y·ls causava desigs fervorosíssims de imitar-lo.

Y era aquest negoci tant de propòsit y avia lo pare fra Matheu Blanch emprès tant de veres aquesta recol·lectió y silenci, que en ninguna manera lo veyen per casa, sinó sols al chor y al refetor, cosa que en sa casa pròpria la guardava tot lo possible, però parexia-li que no podia ab lo rigor que desijava per los negocis que se offerexen en la casa pròpria, lo que no y ha en la agena. Y quant exia de sa celda, era tanta la composició y mesura d'estes parts exteriors del cos, que mostrava bé la composició que tenia interior y lo concert que portava ab sa ànima y sperit. Totavia, volgué Nostre Senyor donar-li entenent que, encara que aquelles coses éran boníssimes, era millor fer-les en sa casa pròpria sempre que les ocupacions nos donen lloch.

Y fonch per un medi molt suau y propri de sa condició, que passà d'esta manera: exia un dia en tocar lo primer senyal per anar al chor, que en assò fonch tota la vida puntualíssim en ser lo primer que allà acudia; y passant davant de quatre o sinch religiosos ab la compostura¹³¹⁴ o composició de un sanct, saludàls segons la bona y sancta costuma que tenim en nostra sagrada religió, sense parlar paraula. Y quant fonch passat, digué lo hu de aquells religiosos: "*O, qué buen frayle es éste*". Respongué aquí matex un altre: "*Calle, padre, que los buenos frayles en su casa se están*".

[p. 191] Ohí aquest diàlogo lo pare fra Matheu Blanch, permetent-o axí Nostre Senyor, y féu-li tanta impressió, que des de aquella hora determinà de tornar-se'n a esta sa casa. Y axí, no differí de escriure a nostre pare general li donàs la llicència, lo qual la y concedí de molt bona gana. Y poch après que fonch tornat y passà esta hystòria, lo feren vicari, que té Nostre Senyor Déu ses trasses millor concertades del que pensam nosaltres y, axí, és millor dexar-se en ses mans, que per més diligències que·l pare fra Matheu Blanch féu en voler fugir de tenir officis, de què ell tenia temor, y gozar de sa quietut y silenci, no li aprofitaren al temps que Nostre Senyor tenia determinat que ajudàs a sos germans y a sa casa, com veurem en altra ocasió.

Y ara, en aquest trienni, perseverà en son offici de vicari y caxer ab molt contento del pare prior, perquè li ajudà molt —y avie-u menester per ser tant vell com era—, y més per ventura ab ses oracions y consells que ab forces corporals, encara que tot és menester en les coses de govern. Per ser esta cosa de notar, y que per ventura alguns gustaran de saber-la y que serà possible que alguns se n'aprofitaran en

1314. compostura, *al manuscrit* compastura.

son cas y lloch, me ha aparegut de notar-la y escriurer-la, encara que per ventura se aguera offerit lloch més a propòsit que no ara. Però per temor que no m'oblidàs y perquè avia poch que avia succeït, ans que-l fessen vicari, me só determinat de assentar-la assí.

Però tornem al fil de la hystòria de aquest trienni y digam com lo pare prior donà l'hàbit de la sancta religió a sis frares: a fra Bernat Fontana, natural de Vimbodí; a fra Jaume Lorens, natural del lloch dit Ferran;¹³¹⁵ a fra Bernat Castellar; a fra Gerònim Ubach, lo qual, après de aver viscut en la religió vint anys, que fonch en lo any de 1550, presentà un breu y se isqué d'ella —veurem aquesta hystòria més llargament en lo trienni del pare fra Antoni Joan (pàgina 474)—;¹³¹⁶ l'altre¹³¹⁷ a qui donà l'hàbit lo pare prior fonch al pare fra Augustí Sumes, natural de Barcelona, que fonch un sanct religiós y molts anys prior d'esta casa; lo últim de tots fonch fra Raphel Mattheu, natural de Balaguer.

No-s¹³¹⁸ donà en lo trienni passat compliment de vestuari als religiosos, com allí advertí, perquè morí lo pare fra Augustí Gualbes ans de acabar son trienni; y per ço, la primera cosa en què entengué lo pare prior fonch en comprar draps per dit effecte —quatre divuytens blanch<s>, y un burell y quoranta canes de estamenya—, perquè tinguessen los religiosos lo que era necessari. Entengué també en que se aca-[p. 192] bassen los llibres del chor, en què ya lo pare fra Gualbes avia entès y donat orde en¹³¹⁹ que vingués un frare del monestir de Sancta Engràcia, qui-s deya fra Gilibert de Flandes, y escrigué molts d'ells y també alguns devocionaris y hores per algunes persones devotes d'esta casa qui-ls feyen fer. Y de la charitat que donaren per assò, que foren en diverses vegades més de vint lliures, compraren passades de divuyt dotzenes de pregamins, que costaren quatorze lliures. Y dels llibres que ya estaven escrits, feren les caplletres y il·luminaren lo sanctoral en què cantam las missas.

En¹³²⁰ la sagristia féu un home, qui-s deya T. Bou, una casulla de satí vermell y la communitat també ajudà en alguna cosa per acabar-la

1315. Hi ha dues viles catalanes amb aquest nom. Tenint en compte que el cognom Llorenç estava present a la corresponent a la comarca de la Segarra a mitjan segle XVI, mentre que no n'hi ha cap a la tarragonina, tot indica que Jaume Llorenç era nadiu de la primera (Josep IGLÉSIES I FORT, *El fogatge de 1553*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1981, vol. 2, p. 255, 443).

1316. pàgina 276 al manuscrit *Segueix l'alt últim ratllat*.

1317. l'altre afegit a la interlínia.

1318. vestuari, escrit al marge dret.

1319. Llibres de cor y santorals, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

1320. casulla de setí vermell, escrit al marge esquerre.

com avia de estar. La¹³²¹ obra més principal que féu en son trienni lo pare prior fonch acabar del tot lo cap de la yglésia —avia-la començada y passada molt avant lo pare fra Augustí Gualbes en lo quint trienni que fonch prior—, del qual negoci consta ab un acte capitular ab què tingué consentiment del convent, prometent-li lo mestre de cases que emprenia la tal obra que, donant-li cent ducats, la acabaria ab pacte y condició que li trencassen la pedra que avia menester per ella. Y axí, crech que per aquest respecte feren una¹³²² fornada de obra, en què y agué tretze mília y sis çentes rejoles y mil y set-centes teules,¹³²³ y altra fornada de calç. Y tot tingué bon fi perquè, com no-s pretenia sinó la honrra y glòria de Déu, ell o encaminava de manera que tot se acertàs.

Ajudaren a pagar estos cent ducats que-s gastaren en esta obra que tinch dita algunes persones devotes que venían a consolar-se y tractar negocis de sas conscièncias. Y en esta ocasió tenían-la boníssima, perquè y avia en esta temporada tals subiectes, de tant sperit y sanctedat, que podían complir sos bons desitgs que portaven y beure de aquella font que may se acaba, per gran set que tinguessen, per estar en ells la gràcia del Sperit Sanct. Y per ço, com estos seglars restaven tan aconsolats en sos treballs y afflictions, no dexaven de ajudar-los en les coses temporals, puix los religiosos los afavorían y donaven consells y documents espirituals per a regir y governar ses ànimes y consciències.

Entre los demás qui ajudaren a aquesta empresa y obra¹³²⁴ fonch mossèn Vallès, mercader, que donà cent reals per dita obra. Altre mercader,¹³²⁵ qui-s deya mossèn Prats, donà set lliures quatre sous; y mossèn Sabater, notari de Vich, [p. 193] donà¹³²⁶ sinquanta reals per lo matex intent. També la senyora Palleresa donà cent reals, encara que no digué servissen per la obra. Però a la fi, allà anaren, perquè d'ells pagaren als mestres, y compraren colors per pintar la clau del cap de la yglésia, y a un mestre que trencava pedra en la montanya de Montjuïc y altres gastos que no-s poden contar tant per menut.

1321. cap de la yglésia, *escrit al marge esquerre*.

1322. Fornada de obra, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1323. fornada de obra, *escrit al marge esquerre*.

1324. Mossèn Vallès donà, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1325. Mossèn Prats donà, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*. Mossèn Sabater donà, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor, sota de la nota precedent*.

1326. La senyora Pallare[sa] donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

De¹³²⁷ la sentència arbitral que donaren en favor del monastir en l'any 1522 contra lo rector de Thous, mossèn Joan Peralta, los jutges àrbitres, misser Pere Costa y misser Joan Vilar, com vérem en lo sisèn trienni del pare fra Augustí Gualbes (pàgina 350),¹³²⁸ appel·là dit rector; y altra volta tornà en camp lo plet dels pollastres y altres delmes, en <què> se gastaren molts diners en substanciar lo procés y en provar son intent, y se'n gastàran molts més si no-s cansàran las parts y més les bosses, que algunes vegades dèyan de no. Y axí, determinaren altra vegada de posar aquest negoci en mans de terçers y elegiren compromissaris a dos notaris y ciutadans de Barcelona, mossèn Antoni Anglès y mossèn Francesch Jovells, los quals declararen que los pollastres que pagaven los vassalls de Thous se partissen entre lo senyor del castell y lo rector per iguals parts; y les altres demandes que foren fetes per la part del rector de alguns delmes declararen que uns pertanyen al monestir y altres al rector, com més llargament està notat en lo Llibre dels Testaments (foli 123), a ont està lo trasllat de la dita sentència, que fonch donada en l'any de 1530.

Un acte capitular se troba en aquest trienni, que-s tingué a 19 de mars de 1530, en què proposà lo pare prior al convent si volían acceptar una herència que dexava la senyora¹³²⁹ Joana Beneta, muller que fonch de mossèn Jaume Tallada de Cervera. Y perquè constàs millor de sa voluntat, llegí lo pare prior públicament lo testament davant tots los pares, del qual constava que dexava a la sua ànima hereva; y los diners que traurien de sos béns, al monestir de Sanct Gerònim de la Murta; y que aquells esmerçassen en lloch tuto y segur; y de les pensions se diguessen misses y suffragis a coneguda de sos marmessors, que éran lo pare prior y vicari d'esta casa y lo canonge Ciurana de la seu de Barcelona. Vista la voluntat de dita senyora, lo convent acceptà dita herència. Però fins ara, ni pens que per avant, se n'aja rebuda cosa alguna ni sé la causa.

En lo sisèn trienni del pare fra Gualbes vérem com, essent prior lo pare fra Jaume Roqueta de Vall de Hebron, de qui ara anam tractant, procurà molt encaridament que las [p. 194] dues cases, esta y de Vall de Hebron, tinguessen germandat, com consta en la pàgina 352,¹³³⁰ per a que se ajudassen los uns <als> altres ab oracions y sacrificis per a

1327. plet contra lo rector de Thous acerca dels pollastres, *escrit al marge dret*.

1328. pàgina 174 *al manuscrit*.

1329. Herència de la senyora Joana Beneta, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1330. pàgina 176 *al manuscrit*.

més prest gozar de la divina¹³³¹ essència. Lo matex procurà en aquest trienni, sent prior d'esta casa, ab los pares de Montalegre.¹³³² La qual germandat se concertà en l'any de 1531 y d'ella se troba memòria en lo Llibre de les Misses (foli 160).

També fa memòria lo pare fra Alzina en lo Capbreu Vell, a ont estan continuats per son orde los priors de aquesta casa, arribant en aquest trienni, de la desgràcia que li succehí al¹³³³ pare fra Jaume Roqueta, de qui anam tractant, estant prior en lo monestir de Vall de Hebron, de com lo volgué matar un frare llech de aquella casa y com lo tractà tant mal, que si miraculosament Déu, Nostre Senyor, no'l curava,¹³³⁴ era quasi impossible humanament cobrar salut. Y axí, perquè la conta aquesta hystòria més llargament en lo lloch citat y en un quadern que féu dels sançts d'esta casa, y més estasament las chròniques de la orde, no tinch que perde temps, sinó remetre allí los lectors.¹³³⁵

Sols assí faré memòria, puix no se m'offerirà ya més ocasió de parlar del pare fra Jaume Roqueta,¹³³⁶ que fonch molt pràtiche en la sciència del cant, dexant altres habilitats que tenia; y juntament bona veu, qu'és gran companyona per aquella sciència. Y axí, fonch gran corrector del cant y molt destra. Tant que, trobant-se en un capítol general entre ls demés que allí fonch, estant en lo chor molta part de la orde, se desbaratà lo chor, de tal manera que parexia que cada hu anava per son camí. Y lo pare fra Jaume Roqueta tenia fort y, com tenia veu, sentia's més que molts altres. Y vent assò lo general, donà un crit y digué: "*Sigan todos al padre catalán*"; y axí, los demés callaren y, estant ell ferm, lo seguiren los demés. Y en assò guanyà gran fama de cantor y li donà la orde poder que, en qualsevulla casa que's

1331. germandat de Montalegre, *escrit al marge esquerre*.

1332. Santa Maria de Montalegre és el monestir més proper a Sant Jeroni de la Murtra, per la qual cosa sovintejaren les relacions, amistoses o conflictives, entre ambdues cases religioses al llarg de la seva història (Jaume AYMAR I RAGOLTA i Carles DÍAZ MARTÍ, "Santa Maria de Montalegre i Sant Jeroni de la Murtra: relacions entre dos monestirs veïns", a *La província cartoixana de Catalunya. La cartoixa de Montalegre (Actes del XXIII Congrés Internacional sobre la Cartoixa)*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Analecta Cartusiana, 2006, p. 505-513).

1333. Hystòria passà al pare fra Jaume Roqueta, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1334. *Segueix es ratllat*.

1335. Efectivament, al Capbreu Vell hi ha la narració d'aquest episodi desgraciat que li ocorregué a Jaume Roqueta a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (vegeu apèndix documental II, p. 787) i, com diu el cronista, també a la història dels jerònims (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 568-571).

1336. Lo pare prior, molt destre en cantar y corrector general de tota la orde, *escrit al marge esquerre*. Y corrector general de tota la orde *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

trobàs, fos corrector major o sobre tots los correctors. D'esta hystòria tenim tradició de nostros mestres qui'l conegueren, y los uns la¹³³⁷ diem als altres com a tradició, y per ço me ha paregut posar-la assí, en lo últim d'est trienni.

¹³³⁷. la, *al manuscrit* las.

[p. 195] **Primer trienni del pare fra Matheu Blanch**¹³³⁸ {1532-1535}

Fonch nostre pare general, que llavors era lo pare fray Martín de la Torre, en enviar confirmadors per la futura electió de aquesta casa tan cuidadós,¹³³⁹ que per ells no-s detingué la electió, encara que a la veritat lo convent aguera perdonat al dit nostre pare general de molt bona gana que no agués enviat lo hu d'ells de tant lluny. Aquest fonch lo pare fra Nophre de València, profés de la casa de Nostra Senyora de Guadalupe, al qual agueren de donar deu lliures y setze sous per causa dels camins tant llarchs, que per unes cases pobres com estes, y més en aquell temps, cent reals éran tres-cents per al nostre. De assí és que per estes occasions semblants se és zelat en alguns capítols generals y manat que los confirmadors los envien de las casas més prop quant bonament poran. Però d'esta vegada no y agué sinó pendre patiència y agrair a nostre pare general y al pare fra Nophre en ser vingut tant prest ab son companyó, que yo imagine degué ser del monastir de Sanct Gerònym de Vall de Hebron.

Los quals assistiren en lo ministeri de la electió y foren tant diligents, que no avent passat sinó un dia après de la vacació del priorat del pare fra Jaume Roqueta, fonch elegit en prior lo pare vicari fra Matheu Blanch, que fonch als 14 de febrer; y lo dia següent del matex y de l'any 1532 fonch confirmat a les deu hores ans de dinar. Y s'ha de pensar ab gran sentiment, llançant làgrimes de sos ulls, puix entenia avia de perdre la quietut y sossego de sa celda, que ell tant amava; y la dulçura y suavitat de la contemplatió de aquell *unum est necessarium* y *optimem partem*¹³⁴⁰ que ell avia elegida la avia de cambiar ab la de Marta o, per lo manco, si no tota, molta; y se avia de ocupar en estes coses exteriors, contràrias a sa condició y sperit.

1338. *Segueix Any 1532 fins a 1535, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1532 i 1535 subratllats.*

1339. *tan cuidadós escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1340. "Porro unum est necessarium; Maria enim optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea" (Lc 10,42). L'autor va informar *optimem* en lloc d'*optimam*, que seria el correcte.

Y tinch per cert que fonch menester que Nostre Senyor li ajudàs en fer un acte de mortificació com aquest, de aver-se de carregar sobre las espalles una creu tan pesada y tant contrària a sa humor y condició. Y de altra part, com ell era persona tant sancta y dels més senyalats que y ha en nostres chròniques, comanant-se a Déu y considerant que aquella devia ser la voluntat sua, se llançà en ses mans, confiant que, puix que ell lo avia posat en lo offici, li donaria los medis més a propòsit y efficaces per a que fos servit y alcançàs lo fi que pretenia Nostre Senyor en son govern. Y axí, me certificà¹³⁴¹ cert religiós que l'alcançà y·l conegué que, en aver-lo fet prelat, prengué uns quaderns y un llibre que ell se avia concertat per a sos exercicis espirituals entre semmana —y yo l'he tingut també en mes mans— y·ls tancà dins un calaix del scriptori y digué: “Vosaltres descansareu ara y yo treballaré, puix Nostre Senyor ho vol axí”.

Dexà sos propis gusts per donar-lo a Nostre Senyor en lo offici que li avia donat. Lo qual, sense dubte ningú, lo acceptà per sola obediència, sense mesclar-hi cosa de sa pròpia voluntat. Y no pense yo en assò dir una cosa per altra, puix per a fugir d'estos officis se n'anà a Sancta Engràtia per morador y, essent prior de Vall de Hebron, com veurem en son cars y lloch, concertà de fer-se hermità y donar-se a grans dejunis, silenci, recol·lecció y contemplació.¹³⁴² [p. 196] De ont se inferex clarament quant repugnava sa condició y sperit a estos officis y, si·ls acceptà, fonch sols per la pura obediència y no resistir a la voluntat divina. Y de aquí és que, com ell no cercava assí sinó a Déu en estos càrrechs, ell lo afavorí axí en les coses espirituals com temporals, que·s conexia manifestament que Déu obrava en elles per uns modos y medis extraordinaris,¹³⁴³ com veurem, ab lo favor divino, en estos dos triennis que·s seguexen, que m'an causat admiració las coses que aquest sanct home féu sent prior per ser tant recollit essent sùbdit.

Assentat ya aquest primer pas, que al principi parexia molt difficultós, anaren a¹³⁴⁴ l'altre, y elegiren en vicari al bon vell, lo pare fra Jaume Roqueta, que tenia ya en aquest temps passats de cinquanta anys de hàbit; y era estat ya nou anys prior d'esta casa; y en lo mo-

1341. *Preferim certifica a certifica perquè el frare que va donar aquesta informació al cronista molt possiblement ja estava mort a principi del segle XVII, que és quan Francesc Talet escrigué la primera part de la crònica (vegeu estudi introductori). S'ha de tenir en compte que Mateu Blanc va morir al final del trienni 1554-1557 (vegeu pàgina 501).*

1342. Vegeu pàgina 470.

1343. extraordinaris, al manuscrit extraordinàries.

1344. Vicari lo pare fra Jaume Roqueta, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

nestir de Vall de Hebron, tres anys vicari y tres anys prior; y a més de axò, avia estat vicari d'esta casa sis vegades, sense aquesta de ara, que-m par a mi que ya devia ser hora que-l dexassen descansar. Però yo segurament me dech enganyar y aquells sancts pares acertaven en una cosa tan ben feta, perquè entenían que convenia d'exa manera per lo bon govern de sa pròpria casa. Y lo pare prior folgaria de axò més que tots per conèixer la bondat y virtut del sanct vell, per entendre la molta experiència que tenia en coses de govern, la que no tenia encara lo pare prior per no tenir sinó quatorze anys de hàbit; y sabia que li podia donar consell en coses de importàntia si se esdevenien, que no dexten de succeir-ne algunes en un trienni, com també sabia que li guardaria les espalles; y com a experimentat, li tindria compassió y l'acomaniaria a Nostre Senyor molt de veres en los treballs que se li offerirían.

Donaren-li per procurador al pare fra Josa, que ja u era estat lo trienni passat, y¹³⁴⁵ era persona de gran ser y valor y de molta confiança en los negocis que estaven a son càrrech, que no és poch regalo y descans per un prior nou en lo offici. Caxers foren lo pare fra Miquel Stela, que avia exercitat aquest offici, y lo pare vicari;¹³⁴⁶ y diputat, lo pare fra Bernardí Jaume, persones ancianes, que tots passaven de cinquanta anys de hàbit, sinó lo pare procurador, que-n tenia denou, que cert és cosa de notar lo temps que vivían aquells sancts pares.

Assentada la casa de la manera que tinch dit, procurà lo pare prior en posar noves plantes en la vinya del Senyor, que ya les velles se cansaven, y axí, donà lo hàbit de nostra sancta religió a sis novicis: a fra Joan Fonoll; a fra Berenguer Genovès, que après de aver viscut en la religió alguns anys, alcançà breu per exir-se d'ella per causa que [p. 197] tenia¹³⁴⁷ la mare molt pobre y molt vella, y no-s podia sustentar sinó de almonynes y, fent-se o posant-se en hàbit de capellà, fonch vicari en la parròquia de Sanct Pere de les Puellas de Barçelona, y perseverà fins a la mort; també donà l'hàbit al pare fra Gabriel Sumes, germà del pare fra Augustí Sumes; al pare fra Saturní Castelló; y a dos germans llechs, a fra Joan Guillem y a fra Gabriel Torner.

Fonch tant lo bon ànimo y brio ab què entrà lo pare prior en son govern, que al cap de tres¹³⁴⁸ semmanes que fonch confirmat juntà

1345. Procurador lo pare fra Josa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1346. diputats, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1347. Vicari de Sanct Pere de las Puellas, fra Berenguer Jenovès, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1348. Acte capitular per acabar la iglésia y lo cor, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

son capítol, que fonch a 5 del mes de mars de 1532,¹³⁴⁹ y proposà al convent si-ls parexia se agué de proseguir la obra de la iglésia, puix ya lo cap d'ella estava acabat y avia alguns anys que estava començada, perquè ara li aparexia hi avia molt bona ocasió, perquè mestre Thomàs Bersa¹³⁵⁰ se offeria de acabar ab tota la perfectió que demanava la obra que restava —ço és tres claus: la de la capella dels Set Goigs, la de Nostra Senyora y la del chor—; y prometia també a fer la o gran rodona, tota de pedra picada, y un arch al cap del chor, tot de pedra picada; y espadaria les parets de una part y altra del chor sinch palms entre tot. Y que assò se obligava a fer lo dit mestre Thomàs Bersa per preu de cent vuytanta-set ducats y mitx, que són dos-centes y vint-y-sinch lliures, ab lo pactes y conditions en dit acte capitular expressats, ço és que lo mestre Thomàs Bersa avia de comprar tota la pedra de Montjuich necessària per dita obra, picar-la y posar-la, cobrir-la de teulada, y que avia de pujar set palms més alt del que estava la taulada del cap de la yglésia, que avia dexada molt baxa, y aniria continuant a la matexa alçada tota la demás taulada, cobrint tota la yglésia. Però lo monastir li avia de donar a ell tots los materials necessaris per dit effecte —ço és teules, rejoles, cals y morter, etcètera.

Veent lo convent la bona determinatió y lo gran desitx que-l pare prior tenia de que se acabàs aquella obra, vingué molt bé en les capitulacions que se eren tractades entre lo convent y lo mestre Thomàs Bersa, però ab tal que lo dit mestre acabàs ab tota la perfectió la obra, segons ús y costums de un bon mestre, dins del temps de dos anys y mitx; y que no-n se'n llevàs mà y que no diguessen que és com la obra de la seu, que may se acaba. Convingudes y concertades les parts ab los pactes y condicions que tinch dites, tantost y sens dilació se posà mà a la obra y no-s parà d'ella fins a tant arribà a la fi y terme que desijaven y dins lo terme dels temps senyalat.

En lo any següent de 1533,¹³⁵¹ a 12 de octubre, tingué altre acte capitular en què proposà al convent y digué que la obra que feya lo mestre Thomàs Bersa tenia ya son compliment, però que restava una cosa molt imperfecta en la iglésia y que no la a-[p. 198] vien advertida de principi, sinó fins que la obra anava acabant-se. Y si no-s remedia-

1349. 1532 *subratllat*.

1350. Tomàs Barça fou un destacat mestre de cases a la Barcelona del segle xvi. Se n'ha documentat la intervenció al Palau de la Generalitat de Catalunya, a l'Estudi General de Barcelona i a l'església parroquial de Dosrius (Joaquim GARRIGA, *L'època del Renaixement, segle xvi* (*Història de l'Art Català*, vol. 4). Barcelona: Edicions 62, 1986, p. 19, 94, 98).

1351. 1533 *subratllat*.

va, parexeria molt mal. Y perquè no se era tractada ab los pactes que avien concertats ab lo mestre y convent, no avian gosat lo pare prior y lo dit mestre Thomàs alterar cosa ninguna fins a tant se tractàs altra vegada ab lo convent y-s donàs rahó del que passava.

Lo negoci era que la capella de Sanct Miquel, a ont tenen la sepultura dona Violant de Cabrera¹³⁵² y sos descendents, restava molt baixa respecte de la alçada que avia de tenir lo chor y, per ço, era cosa forçosa que dita capella se fes de nou de pedra de Montjuich ab un arch de pedra que vingués a l'igual del chor, y que lo orgue major poria estar en dita capella, fent allí una escala per a baxar los frares a la sagristia. Y axí, digué lo pare prior que lo matex mestre Thomàs, ab qui ell avia tractat assò, se emprenia, alçant lo chor, en què avia de fer una clau de pedra molt ben feta, continuar la obra de dita capella ab una clau y arch de pedra que vingués a l'igual del chor. Y lo preu seria per setanta ducats, que són vuytanta-quatre lliures, però ab tal condició que lo monestir agués de portar tota la pedra necessària per a dita obra. També vingué molt bé lo convent en aquest tracte y capitulació, guardant-se, emperò, las condicions y pactes expressats.

Costaren estas dos obras o, per millor dir, una tant principal molts ducats, perquè¹³⁵³ sense lo que donaren de mans a mestre Thomàs Bersa, que portava la obra, que foren tres-centes y nou lliures, compraren pedra de Montjuich, que costà trenta-y-una lliura de prima compra, y /lo/ per lo port d'ella se pagaren set lliures. Per aquest matex efecte compraren en la plaja de Barcelona sinquanta bigues que costaren dotze lliures. Y als serradors pagaren més de cent reals; als fusters, altres tants. Entre clavasó y altres coses de ferro se gastaren dotze lliures. També gastaren setanta-y-dos quintars de guix, que a rahó dos sous y sis diners valgueren vint-y-una lliura y deu sous.

La¹³⁵⁴ vidriera gran del chor, o la o gran que diem, que també se féu en aquesta ocasió, no contant sinó las pedras y les mans, costà dotze lliures. A l'esparter, per cabassos, sàrries, tinnelles, cordes y altres coses semblants pagaren¹³⁵⁵ vuyt lliures setze sous; per les rejoyetes per empaymentar la peana de l'altar major y lo chor pagaren set lliures; per pintar la clau del chor pagaren set lliures quatre¹³⁵⁶ sous; y per

1352. Capella de Sanct Miquel, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1353. Gasto de las obras, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1354. Vidriera del cor, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1355. Esparté y rejoyetas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1356. Clau del cor y de las capellas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

les altres dues de les capelles, quatorze lliures y vuyt sous. També¹³⁵⁷ féu las vidrieras del cap de l'altar major, que costaren quoranta-quatre lliures. Alçà lo campanar una llanterna més alt del que estava, [p. 199] que¹³⁵⁸ també costà molts reals, que sols de las taules envernissades se pagaren a mestre Mates quatorze lliures y setze sous; y per daurar lo pom y bandera del campanar o¹³⁵⁹ lo panell, tres lliures dotze sous. Sense estas obras féu lo pare prior un relotje, que sols la campana de les hores costà deu lliures; y lo relotje, quinze. Y no sé si més perquè, com no-s pagava junta la quantitat, yo crech me oblidí de advertir un partit dels que pagaren, per ont se veu que gastà lo pare prior en estas obras més de sin-centes y quoranta lliures.

En lo matex any de 1533, a 14 de janer, tractà lo pare prior ab lo convent de fer¹³⁶⁰ altre molí sense lo que y avia en lo lloch de Thous¹³⁶¹ perquè, segons ell diu, estava informat seria de gran profit per los vassalls y més per lo senyor perquè, fent-se segons la trassa que ell tenia imaginada, que era que la aygua que exia de l'hu entraria en l'altre, /y/ no-s perdria¹³⁶² l'aygua en ninguna manera; y podrián llavors molrre dues moles; y no sols los vassalls no aurían de anar fora del lloch a molrre, que per no aver-y tanda per tots era cosa forçada, mas encara y vendrián los que estaven fora de vila y dels que estaven vehins de Thous, com s'és vist per la experiència.

Y més, digué que un mestre lo avia escomès per fer dita obra, y li prometia de fer-li lo molí per cent ducats, y que ell y posaria tots los materials —ço és pedra, cals, mossos, les moles—, faria la bassa, casa y tot lo demés, que no volia sinó que sols li fessen la despesa a ell y a sos mossos. Vista aquesta commoditat per lo convent, ab molta facilitat se adherí a la voluntat del pare prior, entenent que ell miraria aquest negoci com a cosa pròpia y que lo profit se veyia a l'ull.

Avia dificultat acerca de quins dinés se faria aquesta obra, perquè a la casa no li sobrava en aquella conjuntura, y facilità-la lo pare prior, dient que restava certa quantitat de¹³⁶³ una lluitió dels censals tenia lo convent sobre Montornès que no estava esmerçada, y que aquexa poria

1357. Vidrieras de l'altar major, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1358. Campanà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1359. relotje y campana d'ell, *escrit al marge dret.*

1360. Molí en Thous, *escrit al marge dret.*

1361. *Segueix se ratllat.*

1362. *Segueix l'aygua ratllat.*

1363. Censals sobre Montornès, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

servir. Y encara que no-s fa memòria que aguessen llicència de nostre pare general, ell degué ser d'exa manera y-s degué fer *debita forma*.¹³⁶⁴ Y cert, los que an considerat aquest negoci diuen que no y ha aguts may més ben empleats diners que foren aquest<s> cent ducats, puix cada any se'n trauen dels dos molins, y més, com per ventura se veurà més llargament en altra ocasió. Executà ab diligència lo pare prior, puix ya tenia la voluntat del convent, la obra, que de son natural devia ser colèrich, segons se mostra [p. 200] ab la prestesa que executava las cosas, y que no era amich de mastegar fum.

Reisqué aquest negoci maravellosament y lo que-s podia desijar, de què fins vuy, gràcias al Senyor, goza aquest convent y se'n trau gran profit. Però entench que no-s féu ab los matexos pactes y condicions ab què-s tractà ab lo acte capitular, y u desígnan unes paraules que estan en lo marge de dit acte capitular y u declàran més les despeses que-s feren, com consta en lo Llibre del Gasto del Pare Procurador, perquè enviaren des de Barcelona les moles y altres coses, y lo preu no quadra ab aquell perquè, com consta en dit llibre a la fi de aquest trienni, a ont estan continuats los gastos se feren per lo molí de Thous, se veu clarament que costà dos-centes quoranta lliures¹³⁶⁵ y dotze sous, que fonch al doble més del que demanava lo mestre. De manera¹³⁶⁶ que en estes obres gastà lo pare prior set-centes y vuytanta lliures, sense un reliquiari¹³⁶⁷ que feren per la sagristia que costà divuyt lliures y mija. No sé yo qual és dels que allí tenim.

Encara que estava tant ocupat lo pare prior en aquestes obres, fent-les totes juntes, y assí, en lo monestir, y en Thous, no-s descuydà, per ço, de donar vestuari als religiosos,¹³⁶⁸ perquè he trobat que comprà setanta canes de estamenya, y tres divuytens blanchs, un burell y aprés algunes canes més de la botiga. Féu¹³⁶⁹ dues fornades de obra: en la una y agué quatorze mil rejoles, vuyt-cents cayrons, y sinquanta toves y mil teules; en l'altre, set mil-lers de cayrons, dos-centes sinquanta pessets y lo demés fonch rejola. Comprà dues mules per quoranta-y-un¹³⁷⁰ ducat y-n vené dues de velles.

1364. Vegeu nota 485.

1365. Molí de Tous, lo que costà, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1366. 780 lliures gastà en obres, *escrit al marge esquerre*.

1367. reliquiari en la sagristia, *escrit al marge esquerre*.

1368. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

1369. fornades de obra, *escrit al marge esquerre*. De obra correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1370. Mulas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

Estas grans empreses executà lo pare prior ab tant gran ànimo y valor, que cert me espanta quant considere estas cosas que féu en una casa tant acossada com aquesta —y altra fóra que no y aguera gosat pensar, quant més executar—, y a la fi, ell ne isqué ab la sua, que acostumam de dir. Y lo que més és de notar, que quant entrà en lo offici, no tenia diners que gastar sinó setanta-sis lliures y quatre sous que y avia en la caxa, com consta en lo matex Llibre de la Caxa, scrit de mà del pare fra Jaume Roqueta, que acabava de ser prior y avia rebuts los comptes als caxers. Però era tanta la confiança que ell tenia posada en qui lo avia posat en aquell càrrech, que esperava li donaria los medis [p. 201] molt accommodats al fi que ell pretenia, que era lo bé de aquesta communitat. Y axí, fonch que algunes persones acudiren ab algunes almoynes y charitats, ab les quals ell pogué proseguir avant lo que tenia trassat y començat y li donaren ànimo en passar avant sos intents.

Entre les demés que rebé fonch una que, passant en Barcelona quant anava¹³⁷¹ lo emperador Carlos quint a coronar-se, manà que donassen a esta casa cent escuts y serviren per ajudar a fer lo chor,¹³⁷² perquè llavors devia anar la obra ab gran fervor.¹³⁷³ Y axí, creuria que, perquè estos diners se emplearen en aquella obra de fer la volta y molta part del chor, per ço estan esculpides les àguiles imperials debaix del chor.¹³⁷⁴

1371. Lo emperador Carlos quint donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

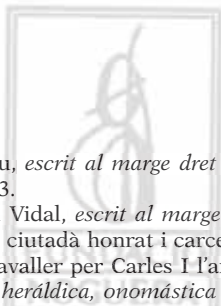
1372. A partir d'aquesta informació i de dades d'alguns historiadors que no especifica, Josep Maria CUYÀS TOLOSA, *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra* (1972), p. 20, apunta la possibilitat que l'emperador residís durant un mes a Sant Jeroni de la Murtra mentre planificava i organitzava la campanya de Tunis. Aquesta llarga estada reial s'ha anat transmetent a altres estudiosos del monestir badaloní com a dada certa, no com a hipòtesi (Jaume AYMAR I RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 39; Jaume AYMAR I RAGOLTA, "Carles I i Felip II a Sant Jeroni de la Murtra", p. 14). Ara bé, no hi ha cap evidència d'una visita que, si realment hagués estat d'un mes, hagués hagut de deixar rastre en la documentació consultada pel cronista, tal com ho fou la de 1519 i la de 1538, que tingueren una durada molt inferior: No consta, a més, en les estades i viatges de l'emperador l'any 1535. Tan sols se sap que el 31 de maig d'aquell any l'emperador anà a Badalona per embarcar-se en direcció a Tunis (Manuel de FORONDA AGUILERA, *Estancias y viajes del emperador Carlos V*, p. 404). Un altre argument és que el cronista deixa constància, en aquest mateix trienni, del pas pel monestir d'un cavaller castellà "dels que passaven ab lo emperador", de l'estada del marquès de Cañete durant la setmana santa de 1533 i del marquès de Cuéllar en el trienni següent. És versemblant que hagi quedat constància del sojorn d'aquests personatges de la cort i que la de l'emperador no deixés cap testimoni en els llibres del monestir que va consultar el cronista?

1373. volta del chor, *escrit al marge dret*.

1374. Isabel Pou dexà en son testament, *escrit al marge dret*. Dexà en son testament *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

Altre charitat rebé en aquest trienni per causa de la mort de la senyora Isabel Pou, muller de mossèn Luís Pou, quòndam, la qual manava en son testament que fos soterrada¹³⁷⁵ en lo vas de son marit, que està en lo claustro del present monastir, exint del capítol a mà esquerra, a ont estan esculpides ses armes, en les quals y ha un pou,¹³⁷⁶ en lo qual vas ya estava soterrat son marit, mossèn Pou; y manava a son hereu o hereva que donàs al monestir, per sinch misses cantades de rèquiem y per altres misses baxes celebradores en dit monestir per sa ànima, sexanta lliures. Y com lo pare prior y convent saberen la voluntat de la defuncta, procuraren sens dilació alguna de fer lo que ella manava molt cumplidament, perquè sempre la avían regoneguda per molt devota y benefactora de aquesta casa, com avia mostrat ab ses bones obres y-s veurà més clarament en altra part que se'ns offerirà ocasió de parlar més llargament de esta senyora. Y axí, no-s faltà cosa ninguna, en lo que toca per la part del convent, en celebrar sepultura, novena, trentè, y cap d'any y lo¹³⁷⁷ demés que ella manava.

Faltà, emperò, la hereva o pare de la hereva, qui-s deya mossèn Matheu Vidal,¹³⁷⁸ que per ser de las parts y qualitats, que serà forçat aver-las de dir ab altre ocasió,¹³⁷⁹ no volgué pagar sinó cinquanta-una lliura y un sou, dient que lo demés que faltava fins a las sexanta lliures avia ell gastat en coses de sa sepultura, com fonch per dret de parroquiatje a la iglésia de Sanct Miquel de la ciutat de Barcelona —quoranta sous—, cera, còvens y altres coses semblants, pretenent que tot se avia de pagar de las sexanta lliures que dita senyora Pou dexava per sa sepultura. Persona era que anava molt prim en aquestes coses y plàsia a la divina Magestat que quant [p. 202] ell muyra no sien tant prim<s> ab coses sues que, com adverteix molt bé lo pare vicari en lo Llibre de la Caxa, com està escrit de sa mà, no parexia bé que lo mossèn Matheu Vidal llevàs de dita quantitat per pagar aquelles coses.

1375. vas de Lluís Pou, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1376. Vegeu nota 1503.

1377. mossèn Matheu Vidal, *escrit al marge dret*.

1378. Mateu Vidal era ciutadà honrat i carceller major de la ciutat de Barcelona. Fou elevat a la categoria de cavaller per Carles I l'any 1519 (Endika de MOGROBEJO, *Diccionario hispanoamericano de heráldica, onomástica y genealogía: adicción al Diccionario heráldico y genealógico de apellidos españoles y americanos*. Bilbao: Mogrobejo-Zabala, 1995-1999, vol. 8, p. 158).

1379. Vegeu pàgina 408, en què es narra exhaustivament el conflicte que tingué la comunitat amb Mateu Vidal amb relació a l'heretat dels Pou.

Y tenia molta rahó de advertir assò perquè, essent sa filla Aldonza Vidala,¹³⁸⁰ hereva de dita senyora Pou, hereva de tants mil·lanars, reparàs ell ab les malles, com a tutor que era de sa filla, y feya cars de ninyerías, que si cayguera aquest negoci en altre subiecte més generós y hidalgo¹³⁸¹ de condició, aguera tingut a punt de honrra no sols gastar lo que la defuncta manava en son testament, sinó altre tant en agraïment de tanta merçè com feya a sa filla. Però com ell era tant cautelós y interessat, com se veurà ab un plet que tingué esta casa per un vincle que dexà la senyora Pou, mare de aquesta Pou,¹³⁸² en lo qual enganyà a est convent ab ses manyas y cautelas, /y/ per ço no és maravella que començàs per poch qui avia de enganyar en lo molt a aquells sancts pares, que anaven ab tanta llanesa y sinceritat. En fi, la rebuda fonch tan solament de sinquanta-una lliura y un sou.

Ab la ocasió de tantes obres y sabent la pobresa de la casa, no podien algunes persones dexar de afavorir ab lo que podían. Particularment qui sabia ses necessitats¹³⁸³ era lo notari d'esta casa, mossèn Lunes, y axí, ell féu charitat de sinquant<a> reals que servissen per la obra de la iglésia. Un cavaller castellà dels que passaven ab lo emperador¹³⁸⁴ donà per aquest efecte vint-y-quatre reals. Lo marquès de Canete¹³⁸⁵ estigué¹³⁸⁶ en esta casa la semmana sancta de l'any 1533 y donà, quant se n'anà, trenta reals —molt curt devia portar lo poder, puix no se allargà més la obra. Un¹³⁸⁷ devot, qui·s deya mossèn Çatorra, quant morí supplicava al pare prior en son testament li fes charitat de donar-li l'hàbit de nostra sagrada religió y, perquè se li concedí, donà¹³⁸⁸ sexanta reals.

1380. El nom de pila era Elionor i no Aldonça, tal com apareix en altres casos en el text (vegeu pàgines 410 i 720). Amb el nom d'Elionor Vidal-Desplà apareix a l'arbre genealògic dels Boixadors que hi ha a l'*Enciclopèdia Catalana*. El cronista devia confondre's amb Aldonça, filla natural de Lluís Pou, que fou hereva, com Elionor Vidal, dels béns de la família Pou, tal com s'explica en el següent trienni.

1381. hidalgo, *al manuscrit* higaldo.

1382. En realitat, del que explica el cronista en el trienni següent (pàgines 408 i següents), es desprèn que les dues dones amb nom Isabel Pou no eren mare i filla, sinó sogra i jove, ja que Isabel Pou i Valls estava casada amb Lluís Pou, fill d'Isabel Pou.

1383. Mossèn Lunes donà, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1384. Un cavaller castellà donà, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1385. El marquesat de Cañete fou confirmat l'any 1530 a Diego Hurtado de Mendoza y Silva (Julio de ATIENZA NAVAJAS, *Nobilitario español: diccionario heráldico de apellidos españoles y de títulos nobiliarios*. Madrid: Aguilar, 1954, p. 826).

1386. Lo marquès de Canete donà, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1387. Sepulturas de mossèn Çatorra, *escrit al marge esquerre*.

1388. de mossèn Gerònim Ortiz, *escrit al marge esquerre*.

Mossèn Gerònim Ortiz y de Cabrera, senyor de Concabella, quant morí sa mare,¹³⁸⁹ que la sotterraren al vas de¹³⁹⁰ dona Violant de Cabrera, que tenen¹³⁹¹ en la capella de Sanct Miquel de nostra yglésia y li feren assí totes les exèquies de la sepultura, novena y cap d'any, donà per charitat vint lliures. Quant fra Joan Fonoll, a qui lo pare prior donà l'hàbit, com vérem al principi de [p. 203] aquest¹³⁹² trienni, féu professió, dexà un llegat de cent ducats per ajuda de las obras que-s feyen llavors en casa. Veritat és que lo pare prior no-n rebé sinó quatre ducats.

Lo¹³⁹³ senyor canonge Ubach, que après fonch abbat y últimament bisbe de Elna,¹³⁹⁴ quant se feyen les quatre vidrieras del cap de la yglésia, de què poch ha fiu memòria, volgué per sa devoció pagar una d'elles y donà per ella dotze lliures. Tenia en aquesta casa dit senyor un nebot frare que-l volia com si fóra son fill, y per esta causa tenia tanta devoció y li féu molt bones obres, com veurem a sa ocasió. Un llegat cobrà lo pare prior que avia alguns anys lo devían a esta casa —era de quantitat de¹³⁹⁵ quoranta-sis lliures tretze sous y dos—, lo qual dexà mossèn Jaume Pau, lo cors del qual està soterrat en nostre monestir, com ya diguí en lo trienni octau y darrer del pare fra Gualbes (pàgina 366).¹³⁹⁶

Lo pare fra Antoni Joan cantà la primera missa lo dia de Sanct Matheu apòstol y evangelista¹³⁹⁷ de l'any 1534. Y per ser ell natural de Barcelona y tenir molts parents y rics, acudiren a oyr-la y offeriren quinze lliures deset sous y tres diners.

Quant¹³⁹⁸ lo pare fra Sadurní Castelló féu professió, a qui també lo matex pare prior donà l'hàbit, donà per charitat a esta casa set lliures y mija. També cobrà lo pare prior nou¹³⁹⁹ lliures sis sous y sis de

1389. La mare de Jeroni Ortiz era Caterina Cabrera, neboda de Violant de Cabrera (vegeu nota 925).

1390. de, *al manuscrit* del.

1391. vas de dona Violant de Cabrera, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1392. Llegat de fra Joan Fonoll, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1393. lo canonge Ubach, *escrit al marge dret*.

1394. Rafael Obac, bisbe d'Elna, fou anteriorment canonge de Barcelona i abat de Sant Esteve de Banyoles (Ramon CORTS, Joan GALTÉS i Albert MANENT (dir.), *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, vol. 3, p. 729).

1395. mossèn Jaume Pau, 46 lliures, *escrit al marge dret*.

1396. pàgina 188 *al manuscrit*.

1397. Devots donaren, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1398. Fra Sadurní Castelló donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1399. 9 lliures 6 sous 6 de la senyora Tallada, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

la herència que dexà a esta casa la senyora Tallada, de qui ya abans se féu memòria. En Thous avían posat un manament a un vassall¹⁴⁰⁰ y, perquè no l'observà y guardà, li feren pagar las penas en què avia caygut, que foren sis lliures. En lo matex lloch de Thous y agué no sé quina revolta y qüestió¹⁴⁰¹ entre dos vassalls —lo hu se deya Magre y l'altre Mas— y composaren-los per aquesta causa en set lliures y quatre sous, que segons la composició no degué ser cosa de molta importància.

Estos extraordinaris rebé lo pare prior en aquest trienni que ajudaren molta part a pagar los gastos que s'feren en les obres que ya avem dites, que costaren vuyt-centes lliures llargament. Y com estos extraordinaris no arribaren a tres-centes lliures, fonch necessari, perquè s'pagassen cumplidament, que empenyorassen un censal de dos que lo pare fra¹⁴⁰² Augustí Sumes dexà en son testament, lo qual, encara que era de preu de tres-centes lliures, no les empenyoraren totes, sinó les dos-centes. Però no tardaren molt temps a cobrar-lo, perquè en l'any de 1540 se tornà a desempenyorar dels diners cobraren de [p. 204] unes cases que eren de la herència de mestre Casaldòfol, metge, y estaven en la Argenteria¹⁴⁰³ de Barcelona, com veurem en son propi lloch y consta en lo Llibre dels Anniversaris (foli 59).

A alguns los aparagué que l'ànimo que tingué lo pare prior en emprendre obras de tants gastos era demasiat; y que primer avia de tenir tentajat de ont avia de traure la massa; y com diuen, avia de tenir los diners en la mà ans de començar-las, segons la prudència humana. Però a altres los paregué que estava la cosa en son punt; y¹⁴⁰⁴ que era millor y més açertat acabar-las de una vegada; y no anar cada dia pediguanyant y estar tota la vida ab obres imperfectas, que cada vegada que las miràvan se n'offenien los ulls y se angustiava lo cor. Y axí, valgué més un bon ay que tants.

Lo pare fra Augustí Sumes, per més intel·ligència del que he dit dels dos censals que dexà¹⁴⁰⁵ quant féu professió, que fonch en l'any de 1531, féu un llegat de sexanta lliures perquè fossen esmerçades y la renda y pensions d'elles volgué servís per fer cremar una¹⁴⁰⁶ llàntia

1400. 6 lliures de un vassall de Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1401. 7 lliures 4 sous de dos vasalls de Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1402. empenyoraren un censal de dos-centes lliures, *escrit al marge dret.*

1403. Carrer de l'Argenteria de Barcelona (vegeu pàgina 436).

1404. nota, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1405. heretat del pare fra Sumes, *escrit al marge esquerre.*

1406. Llàntia cremar al sanct Christo, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

a la capella del Crucifixi; y dexà hereu seu universal a un germà seu, que's deya Gabriel Sumas, ab pacta y condició¹⁴⁰⁷ que si ell no volia o no podia ser son hereu, que los béns fossen del present monestir ab los pactes que estan en dit testament y està en lo Llibre dels Testaments (foli 72). Y com Nostre Senyor fonch servit de cridar també a esta casa al Gabriel Sumes, son germà, per a que fos religiós d'ella, tingué lloch lo vinclé y fideicomís —y féu professió après, en l'any de 1533, dos anys après de son germà— y per aquesta causa entraren en lo trienni del pare prior de renda deset lliures y mija, com més llargament se declara en lo Llibre de las Missas (foli 59).

1407. condició, *al manuscrit* concidió.

[p. 205] **Segon trienni del pare fra Matheu Blanch**¹⁴⁰⁸ {1535-1538}

Estaven los religiosos d'esta casa tant satisfets y contents del modo del govern del pare fra Matheu Blanch, y de l'ànimo tant valerós y brio tan gallart y generós¹⁴⁰⁹ que vèyan en son pit, que no cabien en sos enteniments altres pensaments, ni en la imaginació se'ls offeria altre obiecte o subiecte, en acabar ell son offici de prelat, de elegir-ne altre sinó a ell matex perquè, com avien vist com avia empresas unas obras tant graves y de importància y que no sols las avia començades, sinó del tot acabadas, ab la prestesa y diligència que diguérem, y que faltaven altres que acabar, entenían que ningú podia millor exir d'esta empresa que era lo dit pare fra Matheu Blanch, puix tant de veras se aplicava y esvellava en son offici. Y axí, en venir los pares confirmadors, que també foren diligents en acudir al puesto a son punt —lo hu d'ells era lo pare prior de Sancta Engràcia de Çaragoça,¹⁴¹⁰ del qual no he pogut saber lo nom propri, com del companyó, que degué ser algun pare del monestir de Sanct Gerònim de Vall d'Ebron—, entrant en electió, isqué per prior sense contradicció ninguna, la segona vegada, lo pare fra Matheu Blanch.

Y crech yo que no ab manco sentiment seu que la primera vegada per ser amicíssim de recolliment y de silenci, com tots sabien, pròpria disposició per la oració y contemplació, que era son contínuo exercici, y estava ya tant habituat a ell, que li¹⁴¹¹ era quasi natural. Ab tot axò, vist que no podia fugir lo cors a tal treball y que la obediència li manava que se encarregàs d'esta càrrega tant pesada per a ell —plaguera a la divina Magestat que tots o sentissen axí—, posà lo coll al jou y aconortà's ab que no avia de durar tota la vida; y que un trienni quasi en una galera se passa, anant fluctuant a una part y altra, encara que ab perill de la vida; y que, passat aquell, tornaria a son acostumat exercici de son recolliment y quietut. Y axí, acceptà lo

1408. *Segueix Any 1535 fins a 1538, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1535 i 1538 subratllats.*

1409. *generós, al manuscrit generosos.*

1410. *Segueix q ratllat.*

1411. *li afegit a la interlínia.*

offici y fonch confirmat¹⁴¹² en ell a 18 de febrer de l'any 1535, a les deu hores ans de dinar.

Donaren-li per vicari al pare fra Pere Josa. Estava ya lo pare fra Jaume Roqueta molt vell, que tenia ya sinquanta-quatre anys de religió; y estava molt aggravat de infirmitats y axaques dels treballs avia passats en la religió, [p. 206] y més per los que passà en Vall de Hebron; y axí, ya no estava per tenir ningun offici que agués de seguir la communitat. Elegiren en procurador al pare fra¹⁴¹³ Joan Barseló, que tenia pròpria edat per aquell offici, que éran divuyt anys de religió y de edat no li'n faltaven quoranta-sinch fins en sinquanta, perquè era capellà y sacerdot ans que entràs en la religió. Caxer feren al pare fra Miquel Stela y per companyó li donaren al pare vicari.

Vestí¹⁴¹⁴ en aquest trienni lo pare prior l'hàbit de la sancta religió a fra Miquel Ferrer, a fra Benet Martí, a fra Jaume Ferrer, a fra Jaume Corts, a fra Guillem Vedrinyà —est fonch per a llech—, a fra March Orriols¹⁴¹⁵ y rebé un donat qui's deya Antoni Coll. Molta falta y devia aver de frares en esta casa quant lo pare prior entrà en lo càrrech, puix veem que en lo trienni passat vestí sis religiosos y en aquest altre, altres sis, sense lo donat, de ont se veu lo gran ànimo que tenia en quinsevulla cosa que tocàs al profit de sa casa.

Una cosa tenia aquest convent¹⁴¹⁶ molts anys avia sobre lo cap, y que li donava molta pena y¹⁴¹⁷ desijava molt se remediàs, y era que avia cerca de trenta anys que era senyor del lloch de Thous; y quasi en tot aquest temps avia tingut plets ab lo rector; y sospitaven que may estarien contents, ni uns ni altres, per tenir cada hu a son parer una sobrecàrrega molt pesada; y que cada dia exirien plets y qüestions. Y per ço, lo pare prior, a 6 de mars de 1535, tractà aquest negoci ab lo convent, ço és que si-ls parexia que cercassen algun biax y medi per a que tractassen ab lo rector de Thous que-ns fes algun partit de la

1412. Vicari fra Pere Josa, *escrit al marge dret*.

1413. procurador fra Joan Barçeló, *escrit al marge esquerre*.

1414. Novicis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1415. Marc Orriols és una de les figures més polifacètiques de Sant Jeroni de la Murtra. Com més endavant informarà el cronista, Orriols fou jardiner a El Escorial i a Yuste, a banda de fabricant d'enginys i músic. Aquest personatge tan representatiu del món renaixentista ha estat objecte d'un exhaustiu estudi (Teodoro MARTÍN MARTÍN, *Fray Marcos de Cardona, jardinero de Carlos V y Felipe II en Yuste y El Escorial*. San Lorenzo de El Escorial: Sociedad de Fomento y Reconstrucción del Real Coliseo Carlos III, 2008).

1416. convent *afegit a la interlínia*.

1417. tracte de la unió de la rectoria de Thous y quant se uní ab lo monastir, *escrit al marge esquerre*. Y quant se uní ab lo monastir *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

rectoria o que procurassen de unir-la per via de Roma perquè, a més dels treballs que avien tocats ab les mans los dies passats, se'n preparaven altres que per ventura serían pijors, perquè entenia que cert canonge volia entrar en dita rectoria de Thous, que estaria allí molt mal per lo convent segons se mostrava contrari y èmulo en ses coses, y que seria millor, ans que ell hi posàs los peus, lo monestir tingués ya negociat la unió o cosa semblant.

Respongué lo convent a esta proposició que seria cosa molt acertada que vingués a effecte perquè, a més de que seria cosa útil y profitosa per la casa, seria acabar de una ve-[p. 207] gada plets y qüestions entre lo senyor y rector; y fent-se esta unió, no y auria sinó un cap y un senyor en Thous; y que per als vassalls també seria cosa molt convenient; y que per aquest effecte donaven facultat al pare prior que pogués servir-se de uns diners que avien lluïts de Montornès y que, quant aquells no bastassen, que prengués qualsevol altre diner de la communitat, que tot estaria molt ben empleat en aquest negoci.

No tingué effecte assò en aquest any de 1535, que per ventura no degué trobar lo pare prior sahó ni estava encara madur. Y axí, esperà altra ocasió que fos a propòsit, que fonch en l'any de 1537, en què tornà aquest negoci a tractar-lo. Devia aver provat lo vado per diverses parts y a la darrerria lo acertà per medi del senyor canonge Ubach, que fonch lo que prengué aquest negoci com a cosa sua pròpria. Y quant estigué ya concertat, lo pare prior tingué un capítol de assò a 20 de janer de 1537 y digué al convent lo que passava y que estava lo negoci a terme: que mossèn Peralta, rector de Thous, demanava un personat de sinquanta lliures de dos vidas; y que si assò li donaven, lo rector renunciaria en mans del monestir la rectoria; y quant assò no-s fes, trobava qui li donava dos beneficis per ella.

Y per ço, encarregà molt lo pare prior al convent que mirassen lo que convenia acerca de assò molt de assento, puix tots sabien quant cosa profitosa era per aquesta casa per les rahons damunt dites y altres semblants. Respongué lo convent al pare prior que tots lo y dexaven en ses mans, supplicant-lo tractàs aquest negoci ab lo calor que convenia. Lo qual, vist per lo pare prior, no fonch menester que'l molestassen y sollicitassen per a que passàs avant lo negoci, puix ell ne tenia més gana que tots.

Y ell entaulà de tal manera que escrigué a Roma y passà la unió de la rectoria de Thous en cap del monestir, encara que no sabem per quin medi. Y per expedició de les bulles pagaren a mossèn Jaume Botines, mercader, a 17 de mars de 1537 cent y trenta ducats, que són cent y sinquanta-sis lliures, per altre tanta quantitat avia de donar en Roma

per lletra de cambi a mossèn Vicents Bassa; y per los interessos dels cent y trenta ducats pagaren al dit mossèn Jaume Botines, mercader, tres lliures y sinch sous, a rahó sis diners per ducat, de manera que fonch aquest gasto de cent sinquanta-nou lliures y sinch sous. Veritat és que, encara que lo pare prior féu totes aquestes diligèncias y-s donà tota la pressa possible en que se conclogués y passàs aquest negoci en Roma ans que ell acabàs lo trienni, no tingué [p. 208] remey perquè, com las cosas de Roma van a la llarga, axí per la distància del camí com per la multitud de negocis que allí se offerexen, no tingué aquest despedició fins a l'any següent de 1538, que ya ere prior lo pare fra Pere Alzina.

Y concedí las bullas d'esta unió lo papa Paulo terçer a 25 de juliol de dit any, en les quals se veuen los motius y causes que tingueren aquells sancts pares antichs per a fer aquesta unió, que si no m'engany, me par consistien en dos punts: lo hu és en llevar la occasió de plets que y avia entre lo convent y lo rector de Thous; y l'altre, en que esta casa gastava molt en la hostelaria, en donar de menjar a molts hostes, axí pobres com rics, axí a peregrins y passajers, com als matexos de la terra, y per aquest respecte no podia sustentar als religiosos d'ella. Y ab aquestos motius concedí lo papa Paulo terçer la gràcia de la unió en lo trienni següent.

Però al pare prior se ha de agrair aquest benefici que féu a la casa, puix ell fonch lo principal qui despertà y entaulà aquest negoci y pagà las bullas, com avem vist, encara que en lo trienni següent se pagaren més de cent lliures per aquest matex negoci, perquè sense las bullas se donaren per altres gastos —per fer la súplica y passar-la, de estrenes y presents—, que tot és necessari per a que los negocis tinguén bon succés, y particularment en Roma, que no-s donen las cosas molt liberalment.¹⁴¹⁸ De manera que, segons se troba escrit de mà del pare fra Pere Josa, gastaren en aquest negoci dos-centes sexanta-sinch lliures y dos sous.

La possessió de la rectoria de Thous se prengué en lo trienni següent, a 18 de juny de 1539, com conste ab acte rebut en poder de mossèn Francesch Sunyer, notari de Barcelona.¹⁴¹⁹ Los diners que en assò se emplearen proceïren de la herència que esta casa¹⁴²⁰ heretà

1418. 265 lliures per la unió, *escrit al marge esquerre*.

1419. Va prendre possessió de la rectoria el mateix prior, Pere Josa, de mans del prevere Pere Graner, subexecutor, a l'església de Sant Martí de Tous (AHPB, Francesch SUNYER, *Aprisié*, 1539, abril, 31 – 1539, octubre, 6, s. n.).

1420. Mossèn Francesch Stela, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

de mossèn Francesch Stela per respecte y contemplació del pare fra Miquel Stela, de qui moltes voltes avem feta memòria y serà necessari per avant fer-ne altra vegada per aquesta causa. Y serà ben prest.

La segona cosa que tractà lo pare prior poch mesos après que fonch confirmat —fonch¹⁴²¹ assò a 7 de juny de 1535—: tingué capítol y digué que esta casa tenia gran necessitat de tenir un orgue que fos a proporció segons la iglésia, perquè llavors no-n [p. 209] tenían sinó hu de xich; y que y avia en aquell punt molt bona ocasió, perquè era vingut en casa un capellà, qui-s deya mossèn Alex Roig, que estava en Alguayre, més enllà de Leyda, que tenia gran fama y opinió de fer òrguens y deyen que era gran official, com la experiència o mostrava per aver-ne fets molts y bons. Digué més lo pare prior que, tractant aquest negoci ab lo mossèn Alex, ell se offerí de servir a esta casa ab gran voluntat y que prometia de fer un orgue molt principal y molt ben acabat, que no la y auria millor deu llegües a l'entorn de Barcelona, per preu de cent lliures, comprant-se ell los materials necessaris per aquest propòsit, com seria fusta, stany, plom, manxes, ferros, frontisses, portes y tot lo demés, que parexia cosa impossible ab tant poch preu, etcètera.

Oydes estas rahons del pare prior per lo convent,¹⁴²² considerada la necessitat que y avia de orgue y vista la commoditat tan gran del preu, foren molt contents los religiosos que lo mossèn Alex emprengües esta obra y que y posàs mà promptament. Y en agraiment de tanta affectió y voluntat que mostrava a esta casa, li concedí lo convent lo orgue vell o deu lliures per a que començàs dita obra. Estas deu lliures li foren donades a 22 de juny de 1535 y, molt content, lo mossèn Alex prometé de donar l'orgue bo y acabat per lo dia de Nostra Senyora de Agost del matex any de 1535. No sé yo si aquest pacte y los demés se compliren, però sé que l'orgue se féu y nosaltres lo avem alcançat y gozat d'ell molts anys fins que se'n féu un altre, com veurem en lo trienni segon del pare fra Llorens Daviu (pàgina <712>),¹⁴²³ per estar ya molt cansat aquest de què anam tractant.

També sé que costà molt més del que deya lo mossèn Alex —que axò tenen los officials, quisvulla que sían, que attenuen las obras que-s volen fer, y diuen que costaran cent y, quant ve a l'effecte, costen cent sinquanta y algunes vegades la mitat més del que diuen al principi,¹⁴²⁴

1421. orgue gran, *escrit al marge esquerre*.

1422. *Segueix la necessitat raillat*.

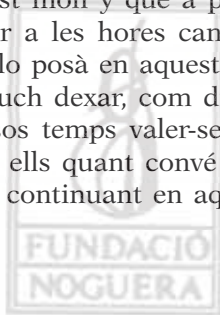
1423. *L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 469 del manuscrit, 712 de la present edició.*

1424. 150 lliures costà l'orgue, *escrit al marge dret*.

per no espantar als qui las an de pagar, com se veu en aquesta, que prometé que ab cent lliures farían l'orgue y costà cent cinquanta o cerca d'elles—, perquè trobe que en lo Llibre de les Despeses se pagaren deu lliures per la fusta; per estany, quoranta lliures; de clavasó, trenta-nou sous; per aludes, tres lliures y sis sous; per plom y fil de llautó, cinquanta sous; per ayguacuyt, frontisses y altres ninyeries, quatre lliures¹⁴²⁵ quatre sous; a l'entretallador pagaren de mans set lliures; la tela que compraren per les portes costà tres lliures; y al pintor, qui's deya mestre Jaume Seraphí, per pintar les portes de l'orgue¹⁴²⁶ donaren dotze lliures.

També pagaren per una àguila [p. 210] que estava dalt de tot en lo mitx de l'orgue —que après, per estar pudrida, se caygué de allí— y per los dos minyons que estan fins vuy als estrems altres dotze lliures; y al mossèn Àlex Roig li donaren de mans quoranta lliures; y a un criat seu, vint-y-sis reals de estrenes; y al fuster, axí per sos jornals com per alguna fusta que li compraren per la mateixa obra, li pagaren deu lliures y dotze sous; y perquè anàs la festa molt cumplida y no tingués de què queixar-se, lo mossèn Àlex Roig, quant agué acabat l'orgue y se'n volgué tornar a Alguayre, li llogaren una cavalcadura y l'enviaren a sa casa com a home honrrat. De ont se veu clarament que costà l'orgue cent quoranta-vuyt lliures y tres sous.

No puch dexar de admirar-me de l'ànimo del pare prior, no tant del que fins assí tinch escrit, de què qualsevulla prior se tinguera per molt content que en son trienni las agués fetes, sinó del que resta a dir, que són cosas importantíssimas —y que altres per ventura, en pensar en elles, se foren esglayats y espantats, quant més en fer-les. Y més se m'augmenta aquesta admiració considerant un home que, sent religiós, sense tenir càrrech de cosa ninguna, era tant recollit y tant apartat de tràfeh de negocis y trassas humanas —que podfiam dir que no era de aquest món y que a penas may exia de casa ni de la celda sinó per acudir a les hores canòniques y al refetor— y que ara que Nostre Senyor lo posà en aquest offici de prelat aja empresas cosas tan àrduas. No puch dexar, com dich, de admirar-me y lloar al Senyor que axí sab a sos temps valer-se de sos soldats y mostrar lo valor que té amagat en ells quant convé per a glòria sua —dich assò a propòsit del que vaig continuant en aquest trienni.

1425. portes de l'orgue, *escrit al marge dret.*

1426. orgue, *al manuscrit orde.*

Tenia aquesta casa molta necessitat de¹⁴²⁷ que-s fessen les cadires del chor —que lo que toca a la volta y buch d'ell ya estava fet en lo trienni passat— y tenia grandíssim desig lo pare prior que estiguessen los religiosos en lo chor ab la policia y curiositat que se acostuma en nostra orde, lo qual significa y nota lo acte capitular que de assò tracte, lo qual tingué lo pare prior lo primer de maig de 1536, en què diu, entre les demés rahons, que no cabien en lo chor. Y axí, per aquesta causa proposà al convent si-ls parexia que-s fessen les cadires d'ell y que-ls donava paraula y prometia que miraria en los avansos y aventatjes de la casa tot lo possible, així en [p. 211] los officials com en los materials.

Considerant los religiosos d'est convent lo bon desig y gana que tenia lo pare prior de empendra una cosa com aquella, condescendiren a sa bona voluntat supplicant-lo executàs aquesta obra de la manera que avia dit, mirant per los avanços y profit de la casa, y que s'i posàs mà tantost. Lo qual no u digueren al sort ni al peresós, perquè promptament comprà fusta per sexanta lliures y donà orde li fessen venir dos-centes pessas de roure de Flandes, per lo qual negoci girà per dita de taula lo pare procurador, fra Joan Barçeló, vuytanta-sis lliures y quatre sous a mossèn Barthomeu Bolet, mercader, y diu són per dos-centes pessas de roure de Flandes posades dins la platje de Barcelona, contant-se ab aquest preu los nòlits.

Y donaren-se tanta pressa en la executió d'esta obra, que en l'any següent ya tingueren asentades molta part de las cadiras, com se mostra en una d'ellas que està a la part del vicari, en les cadires de dalt, en la quart<a>, a ont està esculpit l'any de 1537.¹⁴²⁸ Veritat és que no se acabaren de fer en aquest trienni, com veurem en lo següent, però gastà lo pare prior en aquesta obra molta cosa, particularment als serradors agué de pagar nou lliures per los jornals avien treballat; y per las frontisses y clavasó que agueren menester pagaren trenta-una lliura y onze sous; als fusters pagaren de mans vint-y-sis lliures; y als entretalladors y esculptors, quoranta-nou lliures y set sous. De manera que, contant totes estes coses, sense altres ninyerias que no-s poden contar tant per menut, pagà en son temps lo pare prior per aquesta obra dos-centes sexanta-dues lliures y dos sous, contant-ho grosso modo. Lo demés que costà veurem en lo trienni següent del pare fra Pere Alzina.¹⁴²⁹

1427. cadires del chor, y quant se posaren y lo que costaren y vide foli 422 (234 al manuscrit), escrit al marge esquerre. El fragment comprès entre y quant se posaren fins al final correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1428. 1537 subratllat.

1429. Segueix foli 422 (234 al manuscrit) escrit per una mà diferent de la de l'autor.

Molts¹⁴³⁰ dies avia, y per ventura molts anys, que aquells pares antics anaven trassant y tractant com porían comprar una casa en Barcelona per a estar allí lo pare procurador y altres pares quant anaven allí per negoci que estigués en part més a propòsit y convenient y en carrer més honest y de millor reputació y veynat que no la que tenien en lo carrer d'en Cuch, que parexia molt impertinent y en què de ordinari se trobava molta brutíssia. Y no y trobaven lo jàs y sahó, axí per falta de diners, que era la ordinària maleltia d'esta communitat, com també per no trobar la commoditat del lloch. Y poria ser també la causa, per no tenir l'ànimo tant valerós y avantetjat com tenia lo pare prior, que no avían empresa una cosa com aquesta.

Però com lo pare prior véu la sua y son llans no dexà perdre la ocasió, y fonch que en lo carrer Més Baix de Sanct Pere treyen una casa venal y se accommodaven rahonablement en lo preu, del qual, tenint [p. 212] notícia lo pare prior, promptament tractà ab lo convent si-ls parexia se agués de entendre en comprar dites cases. Consta de assò en un acte capitular (foli 34), en què informà al capítol [d]ient-los¹⁴³¹ lo que passava y com ell estava molt bé en lo cas, perquè sabia que les cases eren molt bones, y estaven en molt bon lloch y en un carrer de molt bon veynat y companyia, però que entenia que no las donarían un diner manco de dos-centes y quoranta lliures y ab pacte y condició que qui las compraria se avia de obligar a pagar los lluísmes, mortizacions y altres càrrechs.

Y axí, proposava si volían que-s comprassen estes cases y que li declarassen sa voluntat; y que, en cars que las volguessen comprar, los demanava llicència per a que poguessen vendre l'altra casa que tenían en lo carrer d'en Cuch, perquè-s pogués valer dels diners y ajudassen a pagar estas que avien de comprar de nou; y ultra de axò, los diners que faltarían a cumplime<n>t del preu li donassen licència que fossen dels béns que eren pervinguts al monastir per causa del pare fra Miquel Stela per mort de mossèn Francesch Stela, de què après farem més llarga memòria.

Vist per lo convent la gran commoditat de les cases y que axí lo preu com lo medi de pagar-lo era cosa convenientíssima, fonch molt content en que-s comprassen dites cases, encara que lo convent agués de pagar los lluísmes y mortizacions, perquè entenían tots que éran estas cases molt a propòsit del que avia menester est convent, per estar

1430. casa de Barcelona en lo carrer de Sanct Pere Més Bax, *escrit al marge dret*. Més Bax correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1431. *Una taca impedeix la identificació de la primera lletra d'aquesta paraula.*

en un carrer boníssim, y en què¹⁴³² de ordinari està gent molt honrrada y de lustre, y prop del portal Nou.¹⁴³³ Y digueren al pare prior que li donaven facultat que venés l'altra casa y pagàs esta de quinsevulla diners fossen del monestir o de mossèn Stela. Com lo pare prior tingué la voluntat del convent, aquí matex posà faldes en cinta y procurà que vingués a efecte esta compra. Y per més que ell procurà regatejar en veure si poria llevar alguna cosa del preu que li avien assenyalat, no y agué ningun remey, sinó que agué de pagar las dos-centes quoranta lliures en comptants sense llevar-ne un diner —tant ferms estigueren en la primera paraula.

Lo matex dia y hora que lo pare prior agué determinat ab son convent de comprar estas¹⁴³⁴ casas que tinch dites, que fonch a 9 de setembre de 1536, tractà ab lo matex convent si éran de parer de comprar altra casa xica que estava al costat d'esta gran, de què ell se era molt ben informat y entenía que·ls accommodarien molt bé en lo [p. 213] preu, perquè entenía, segons estava informat, que la donarían per setanta-sinch lliures; y que li parexia que convenia molt, perquè ab un menester, comprant les dues, ne farien d'elles millor repartiments, cambres y altres officines y la amplificarián. Estes y altres semblants rahons digué lo pare prior a son convent.

Y com los religiosos d'ell lo tenían en tant concepte y opinió, adheriren-se molt fàcilment a sa voluntat, a més que tots gustaven que les coses estiguessen com avían de estar; y los religiosos¹⁴³⁵ que avían de anar a la ciutat estiguessen accommodats en les cases, cada hu en son aposento y celda; y també que y agués apartaments per als moços y donats. Lo preu d'esta casa xica foren setanta-sinch lliures, com diguí al principi, que quant lo pare prior tractava alguna cosa d'estas, com ya avem vist, ya ell tenia la última resolució del preu y del negoci, perquè no se'ls passàs lo temps ab consultes. Compraren estas cases de la muller de mossèn Jaume Genovès, y pagaren de luïsmo a mossèn T. Duzay sinch lliures, y al procurador del monestir de Sanct Pere de les Puellas, mossèn Pere Soler, pagaren de lluïsmo y mortizatió vint-y-quatre lliures.

1432. què, *al manuscrit* qui.

1433. La casa procura de Sant Jeroni de la Murtra a Barcelona era al carrer de Sant Pere Més Baix. Al segle XIX corresponia al número 42 i estava pràcticament al davant de l'església dels Agonitzants (Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, vol. 2, p. 270).

1434. botiga de les cases, *escrit al marge esquerre*.

1435. *Les dues últimes lletres de religiosos corresponen a una mà diferent de la de l'autor.*

Compradas estas dues cases, aquí matex donà orde lo pare prior en que-s posassen en concert¹⁴³⁶ de la manera que avien de estar los aposentos y cambres per al pare procurador, que allí avia de residir de ordinari, y per altres religiosos. Y perquè tinguessen lloch per a comanar-se a Nostre Senyor y dir missa, féu fer la capella, de què fins vuy gozam, ab sa vidriera y aquell corredoret per a passar a la cambra que està al costat de dita capella ab aquells arquets que estan molt graciosos. Empaymentà la matexa capella y concertà altres officines de la casa, del qual tot se fa menció en lo Llibre dels Gastos, en què se gastaren més de quoranta lliures.

Últimament, damunt de la porta forana al carrer féu pintar la figura de nostre pare sanct Gerònim a la penitència per a que entenguessen los demás de qui eren aquelles cases, perquè no-s dexàs cosa que no-s degués fer, que cert és cosa de lloar a Nostre Senyor veure lo que gustaven aquells pares de fer les coses ab curiositat¹⁴³⁷ y que estiguessen acabades ab perfectió. Costà de pintar esta figura set lliures y quatre sous —y vuy està quasi tota borrada y desfeta per lo infortúnie del temps, ayguas y vents—, de manera que, entre unas cosas y altres, costaren estas duas cases més de tres-centes y noranta¹⁴³⁸ lliures —però molt ben empleades.

[p. 214] Encara que lo pare prior estava ocupat en estas cosas y en obras de tanta importància, com acabam de dir, no per ço se oblidava del fi principal, que era lo culto divino, y que las cosas del servey de Déu anassen ab la curiositat que ellas demanen. Y per ço, féu reparar y adobar alguns ornaments de la yglésia que tenían necessitat de adobar-se. A més de axò, féu un reliquiari —no sé yo¹⁴³⁹ qual és dels que tenim en la sagristia— y-n féu renovar un altre que li costà dotze lliures entre les mans y la plata que y affegiren. Y féu-se assò de un llegat que fra Joan Fonoll dexà quant féu professió en esta casa, de què ya férem memòria en lo trienni passat (pàgina 387).¹⁴⁴⁰

Sense estas cosas extraordinàrias ne féu altres comunes y ordinàries, com fonch donar¹⁴⁴¹ lo vestuari als religiosos molt complidament, que si assò no y ha, com altres vegades tinch dit, aprofitan poch las

1436. capella de les cases de Barcelona, *escrit al marge dret*.

1437. 390 lliures costaren les cases de Barcelona, *escrit al marge dret*.

1438. no afegit a la interlínia. A la part inferior d'aquesta paraula hi ha vuytanta sense ratllar, tot i que considerem que ha estat corregida per la paraula afegida a la interlínia, que forma noranta.

1439. reliquiari, *escrit al marge esquerre*.

1440. pàgina 202 al manuscrit.

1441. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

obras communes si falta la consolació dels particulars; y si no, no fàltan las armas comunes dels frares, que és murmurar y renegar de tantes obres, etcètera. Y perquè no aguessen de venir en assò, comprà, com a persona molt remirada en ses coses, sinch divuytens blanchs, y un burell que tirava vint-y-dues canes, y setanta-quatre canes de estamenya. També¹⁴⁴² comprà quatre matxos jóvens, dos per a casa y dos per a Thous, que li costaren¹⁴⁴³ noranta-y-tres ducats; y féu una fornada de obra.

De todas estas cosas que són fetes en aquest trienni consta evidentment que gastà lo pare prior, llevant-ne lo vestuari, que és cosa que cada trienni se fa, més de mil y vuytanta¹⁴⁴⁴ lliures, que n'i avia per espantar a quinsevulla que no tingués las rael's posades tant fondes, com las tenia lo pare prior, en la confiança de la misericòrdia y provi-dència divina. Y per ço, Déu, Nostre Senyor, lo provehí en quantitats extraordinàries, com veurem per ses partides distinctes, quasi en altre tant del que gastà.

La primera de les rebudes, anant seguint l'orde dels llibres, trobe que fonch de un¹⁴⁴⁵ dobló que donà lo duch de Cardona quant vingué a esta casa a consolar-se spiritualment, com anys avia que u acostuma-va de fer. Cantaren missa dos sacerdots nous. Lo hu dels quals fonch lo pare fra Gerònim [p. 215] Ubach¹⁴⁴⁶ y, per ser de parents rics y poderosos, se tragué de la oferta denou lliures y tres sous¹⁴⁴⁷ y deu. L'altre fonch lo pare fra Berenguer Genovès y també de la oferta ne reberen nou¹⁴⁴⁸ lliures en comptants. Un religiós de la casa de Nostra Senyora de Guadalupe —no sé si anava o venia de Roma— donà de charitat quatorze lliures. Y no diu la causa, si fonc per lo que gastà en esta casa esperant pasatje de galeras, que per ventura poria ser axí; o si¹⁴⁴⁹ per altre respecte.

Cobraren en aquest trienni trenta-tres lliures sis sous y vuyt que restaven de aquelles cent lliures que lo emperador Carlos quint manà donar quant passà en Itàlia per a coronar-se, de què ya férem menció

1442. Machos, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1443. Fornada de obra, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1444. 1.080 lliures gastà lo pare prior en obras, *escrit al marge esquerre.*

1445. Duch de Cardona, *escrit al marge esquerre.*

1446. Ofertori de la misa de fra Gerony Ubach, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1447. De fra Berenguer Genovès, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1448. un religiós forasté donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1449. 33 lliures de l'emperador, *escrit al marge dret.*

en lo trienni passat, en la pàgina 383.¹⁴⁵⁰ També reberen en aquest trienni sinch lliures que manava mossèn¹⁴⁵¹ Jaume Marot, mercader, que fossen donades a aquest monestir de charitat, conforme era sa voluntat y u dexava en son últim testament. Les cases que estan junt¹⁴⁵² de la Porta Ferrissa, que ans éran de mossèn Montpalau, foren venudes y rebé lo convent, com a senyor alovari, tretze lliures quatre sous y quatre diners per rahó del lluïisme. D'estes cases y del mossèn Montpalau, en lo temps del pare fra Romeu Borrell (pàgina 146)¹⁴⁵³ férem més llarga relació, a ont remetem al curiós qui assò volrrà mirar y saber com són del monestir o com és senyor alovari.

De¹⁴⁵⁴ un llegat que mossèn Jaume Pau avia dexat, de qui ya en altra part (pàgina <387>)¹⁴⁵⁵ fiu memòria,¹⁴⁵⁶ cobraren en Sardenya vint lliures; y de l'altre que dexà lo pare fra Joan Fonoll, de qui poch ha també fiu memòria, ne cobraren vint-y-dues lliures y vuyt sous. Una persona molt devota d'esta casa, que no la nomena lo pare¹⁴⁵⁷ fra Miquel Stela en lo Llibre de la Caxa, diu que donà per charitat dotze lliures.¹⁴⁵⁸ També vingué¹⁴⁵⁹ assí, en casa, lo marquès de Culla, que no sé de ont és ni en quina província està aquest marquesat,¹⁴⁶⁰ y donà de charitat quoranta reals.

Certa persona devia de algunes escriptures que avia rebudes en son poder mossèn Sumes,¹⁴⁶¹ pare¹⁴⁶² dels pares fra Augustí y Gabriel

1450. pàgina 201 *al manuscrit*.

1451. 5 lliures de mossèn Jaume Marot, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1452. Cases de la Porta Ferrissa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1453. pàgina 26 *al manuscrit*.

1454. mossèn Jaume Pau, *escrit al marge dret*.

1455. *L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 203 del manuscrit, 387 de la present edició*.

1456. Pare fra Joan Fonoll, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1457. Una devota persona donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1458. Marquès de Culla donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1459. vingué, *afegit a la interlínia*.

1460. Pel fet d'estar mal escrit o tenir una lectura difícil, segurament el cronista va confondre el marquès de Culla amb el marquès de Cuéllar. De fet, aquest marquesat fou creat per l'emperador Carles a favor de Francisco Fernández de la Cueva, duc d'Alburquerque i comte de Ledesma i de Huelma, que el va servir en diferents campanyes militars, com la de Tunis, raó per la qual podia haver estat en el monestir l'any 1535 (Alberto GARCÍA CARRAFFA i ARTURO GARCÍA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 25, p. 303).

1461. Certa persona donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1462. pare, *al manuscrit pares*.

Sumes,¹⁴⁶³ frares professors d'esta casa. Y perquè lo monestir succehí¹⁴⁶⁴ en¹⁴⁶⁵ estos béns per les rahons y títols que vérem a la fi del trienni precedent (pàgina 388),¹⁴⁶⁶ /y axí/ cobraren de dita persona set lliures y mija. També¹⁴⁶⁷ diu lo pare fra Miquel Stela que rebé nou lliures —y no diu de qui, que devia ser algun devot que no volia per sa humilitat que restàs memòria d'ell— y diu serviren per pagar la pintura de la image que pintaren sobre lo portal de [p. 216] les cases que avien comprades en Barcelona, en lo carrer Més Baix de Sanct Pere.

La major quantitat que lo pare prior rebé en aquest trienni fonch de una herència a la qual succehí aquest monestir per respecte del pare fra Miquel Stela, profés d'ella, y passà d'esta¹⁴⁶⁸ manera: mossèn Francesch Stela, ciutadà de Barcelona, nebot del nostre fra Miquel Stela, morí en l'any de 1536 *ab intestato*, dexant un sol fill, dit Joachim Stela, lo qual també morí després de la mort de son pare, Francesch Stela, dos dies après. Y per ser impúber¹⁴⁶⁹ y de edat de sis o set mesos, no pogué fer testament, y restaren los béns del dit mossèn Francesch Stela sense tenir hereu senyalat ni particular fins a tant fos declarat a qui pertanyen.

Y com y aja constitució en Cathalunya que morint algú *ab intestato* en los béns paternals an de succeir los parents més propinchs de part de pare, que en terme de dret se diuen *agnati*, fins al quart grau,¹⁴⁷⁰ trobaren-se tres persones en igual grau de part de pare en los béns del dit mossèn Francesch Stela, que foren lo nostre fra Miquel Stela, honcle del dit mossèn Francesch Stela, /y/ pare del minyó Joachim

1463. Miquel Sumes, notari públic de Barcelona.

1464. *Segueix a ratllat.*

1465. *en afegit a la interlínia.*

1466. pàgina 204 *al manuscrit.*

1467. Cert devot donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1468. herència de mossèn Stela, *escrit al marge esquerre.*

1469. impúber, *al manuscrit* impubes.

1470. La segona constitució del títol segon del llibre sisè (1363) regulava la successió intestada dels impúbbers. S'hi establia que els béns adquirits per l'impúber per línia paterna, descomptada la llegítima de la mare, havien de ser heretats pels parents més propers al pare fins a quart grau de parentiu (Josep Maria PONS I GURI, introducció, *Constitucions y altres drets de Cathalunya compilats en virtut del capítol de cort LXXXII de les Corts per la S.C. y R. Majestat del Rey don Philip IV Nostre Senyor celebradas en la ciutat de Barcelona any MDCCII*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1995, p. 357). Per als béns procedents de la mare es procedia de forma anàloga, o sigui, tenint en compte tan sols la part troncal materna (vegeu també Guillermmó M.ª de BROCA, *Historia del derecho de Cataluña, especialmente del civil y exposición de las instituciones del derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la jurisprudencia*, vol. 1. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1985, p. 366).

Stela; l'altra fonch la senyora Eulàlia Ferrera, que fonch muller de mossèn Barthomeu Ferrer, qui regia la thesoraria real de Cathalunya; y la terçera fonch la senyora Cecília de Sarrià, que fonch muller de mossèn Galceran de Sarrià, quòndam, ciutadà de Barcelona. Y estas dos¹⁴⁷¹ senyoras éran germanas de la mare del dit mossèn Francesch Stela, quòndam, y en quart grau de parentela del dit Joachim Stela, pubill y únich fill del mossèn Francesch Stela.¹⁴⁷²

A les quals tres persones —ço és al pare fra Miquel Stela, Eulàlia Ferrera y Cecília de Sarrià— pertanyen los béns del quòndam mossèn Francesch Stela, com fonch declarat en una adjudicatió se féu en la cort del veguer de la ciutat de Barcelona a 15 de mars de 1536, dels quals béns se féu una divisió per iguals parts, y assò amigablement, la qual fonch rebuda en poder de mossèn Antoni Anglès, notari de Barcelona, a 24 de mars de 1537.¹⁴⁷³

Y axí, tocà a la part del pare fra Miquel Stela, o al monestir per causa d'ell, un censal de pensió de set lliures y sis sous sis diners y malla y de preu de dos-centes trenta-quatre lliures un sou y set, esmerçades sobre lo General de Cathalunya a for de trenta-dos mília per mil, que lo dit quòndam mossèn Francesch Stela rebia cada any a 9 de octubre, y vuy en dia les reb esta casa en la mateixa jornada. Més, també senyalaren per la part del monastir altre [p. 217] censal de pensió de nou lliures vuyt sous y quatre y de preu de tres-centes dues

1471. *Segueix germanas ratllat.*

1472. Quan anteriorment el cronista parlava d'*agnati*, s'estava referint al fet que només es té en compte els ascendents del pare per l'heretament dels béns paterns del menor difunt, no pas que s'apliqui la successió intestada als agnats en el sentit romà de la paraula, ja que pel dret romà tan sols són agnades les relacions de parentiu per via masculina (*Inst. lib. III, tit. II, §1*; Ildefonso L. GARCÍA DEL CORRAL, *Cuerpo del derecho civil romano*. Barcelona: Jaime Molinas, 1889-1898, vol. 1, p. 85). Si s'hagués aplicat la successió dels agnats, no es podrien haver considerat com a legítimes successores del menor Joaquim Estela a dues germanes de la seva àvia paterna, ja que procedien de via femenina. Ben al contrari, doncs, del frare Miquel Estela, que era germà de l'avi patern del menor. Es va considerar que tant el frare com les dues germanes tenien el mateix grau de parentiu amb el difunt —el quart, el darrer que permetia la llei— per la qual cosa l'herència va ser repartida en tres parts iguals.

1473. De fet, la concòrdia per al repartiment de l'heretament de Francesc Estela entre les parts implicades —monestir de Sant Jeroni de la Murtra, Cecília Sarrià, Eulàlia Ferrer i Elisabet Estela— va ser signat el 10 de març de 1537. El 24 de març el que va fer-se és executar els capítols concordats, la qual cosa suposava la distribució dels censals i dels diners entre ells. Es van redactar dos documents. En el primer, els hereus pagaven a la vídua Elisabet Estela un total de 773 lliures 15 sous i 7 diners en concepte de dot i escreix. En el segon hi ha les adjudicacions entre els tres hereus (Antoni ANGLÈS, *Llibre de vendes*, 1536, novembre, 19 - 1537, agost, 31, s. n.).

lliures un sou y vuyt diners,¹⁴⁷⁴ esmerçades sobre lo matex General a for de quoranta-una mília per mil,¹⁴⁷⁵ que lo matex mossèn Francesch Stela rebia cada any a 20 de nohembre, y vuy també les reb aquest convent a la matexa jornada. A més de assò, rebé aquesta communitat en comptants per dita de la taula de Barcelona dos-centes trenta-nou lliures sis sous y onze que li giraren, per lo que tocava a sa part, dites senyoras Eulàlia Ferrera y Cecília de¹⁴⁷⁶ Sarrià.

Les quals quantitats juntes sumaven set-centes setanta-sinch lliures deu sous y dos diners. Y cada una de aquelles dues senyores y germanes ne reberen altra tanta quantitat, pagada primerament y satisfeta la senyora Elizabet Stela, muller del quòndam mossèn Francesch Stela, que après casà en segones núpties ab don T. de Lordat, de son dot y escrex y de la legítima que li pertanyia per aver sobreviscut lo fill d'ella y de mossèn Francesch Stela, que segons axò valia esta heretat dos mília tres-centes vint-y-sis lliures deu sous y sis y, partida en tres parts iguals, cabé a cada hu les 775 lliures 10 sous 2, com ya avem dit. Però no parà aquí lo negoci, perquè poch après de aquest concert y tracte morí una de las duas germanes, que-s deya Eulàlia Ferrera; y dexà hereva, a lo que-s creu, a l'altra germana, Cecília Sarriana, per no tenir aquella fills. Y aquesta ne tenia ya hu gran, qui-s deya Luís de Sarrià.

Y per aquesta causa pretengué aquest convent, y també /perquè/ per certs indicis que no devien ser molt¹⁴⁷⁷ leves, que restaven encara més béns del quòndam mossèn Francesch Stela; y també perquè avia sobreviscut lo pare fra Miquel Stela a un germà seu qui-s deya Guillem Stela, al qual avia fet hereu quant féu testament abans de fer la professió. Y axí, per totes estes causes pretenia aquesta communitat alcançar per via de justícia aquells béns que entenia los possehia y tenia la senyora Elizabet Sarriana¹⁴⁷⁸ y son fill, Luís Sarrià; y volgué lo convent fer-se adjudicar estos béns, entenenent que li pertanyían de dret. Y com dita senyora Sarriana y son fill, Luís Sarrià, pretenguessen lo contrari, al·legant la possessió de dits béns, la prescriptió y molts altres títols, formaren plet en la Real¹⁴⁷⁹ Audiència y pledejaren molts

1474. Segons l'escriptura de repartiment dels béns del protocol del notari Antoni Anglès (vegeu nota anterior), les pensions dels censals eren de 7 lliures 6 sous 3 diners i malla i de 9 lliures 8 sous i 4 diners.

1475. Aquest rèdit, que és el que apareix al document original del protocol del notari Antoni Anglès, és incoherent amb les dades de la pensió i del preu del censal mort.

1476. 775 lliures de la herència de fra Stela, *escrit al marge dret*.

1477. molt, *al manuscrit* molts.

1478. Lapsus del cronista, ja que és Cecília en lloc d'Elisabet.

1479. compromís en los béns de fra Stela, *escrit al marge dret*.

anys acerca de assò fins a tant que fonch Nostre Senyor servit que, per evitar gastos y fugir a plets, qüestions y inquietuts, donaren en un medi més benigne y que era més a propòsit per a tots, que u posassen per via de compromís.

Y axí, per esta causa elegiren en àrbitres, estant pendent encara en la Real Audiència, al senyor [p. 218] misser Dionís de Clariana y Seva y al senyor misser Gerònim Guinyard, doctors en quiscun dret y ciutadans de Barcelona y persones molt graves, com consta del compromís rebut en poder de mossèn Antoni Anglès, notari de Barcelona, a 9 de febrer de 1542.

Los quals compromisaris sentenciaren y declararen que aquest monastir avia de rebre les quantitat<s> següents ab los pactes y condicions debaix expressades. Y axí, foren girades en la taula de Barcelona a 11 de febrer de 1542 al compte de<l> prior y convent cent sexantatres lliures y deu sous; més un censal sobre lo General de Cathalunya de pensió de vint-y-set sous y dos diners y de preu o propietat de quoranta-tres lliures, que vuy reb aquest convent a 22 de octubre cada any; més dos morabatins, ço és divuyt sous de censos ab firma y fatiga sobre una vinya en lo lloch dit lo Clot, en lo territori de Barcelona, que abans era de Salvador Cathalà.

Les sobredites quantitats adjudicaren al present monestir ab condició que renunciàs al plet y dret que pretenia sobre los béns de mossèn Guillem Stela, germà del pare fra Galceran Miquel Stela, y de la senyora Eulàlia Ferrera, y ab pacte que lo monestir se obligàs a pagar a mossèn Luís Sarrià y a misser Gerònim Guinart¹⁴⁸⁰ quatorze lliures y vuyt sous; més a la senyora dona Isabel de Lordat, relicta del quòndam mossèn Francesch Stela, quoranta-quatre lliures deset sous y sis diners; més a la criada dels dits cònjuges Stelas, nomenada Susanna, en adjutori de casament, vint lliures; més a mossèn Antich Cornet, trenta lliures; més als frares del monestir de framenors per misses, dotze lliures; més a mossèn Antoni Anglès, notari de Barcelona, a compliment de tot lo que se li devia per quinsevulla scripturas que ell agués fetes fins a la present jornada faents per dita heretat, axí del compromís com de altres.

Axí que, pagades estas quantitats, restaren netes y clares per lo monestir per rahó del dit compromís cent y sis lliures vuyt sous y quatre, comprenent-hi lo censal de vint-y-set sous y dos diners y los dos morabatins, de manera que los béns que aquest convent ha rebuts

1480. Gerònim Guinard *al manuscrit en lloc de Gerònim Guinyard, tal com apareix unes línies més amunt.*

y per causa del pare fra Miquel Stela ha heretats valen¹⁴⁸¹ vuyt-centes vuytanta-una lliura divuyt sous y sis, sense lo censal que ell dexà quant féu professió, que era de pensió de deset lliures y sinch sous y de propietat de tres-centes quoranta-sinch lliures sobre lo¹⁴⁸² thresor de Rodes, de què ya fiu [p. 219] més llarga memòria en lo trienni del pare fra Joan Feliu (pàgina 234).¹⁴⁸³ De manera que tot lo que-s tragué de la herència del pare fra Miquel Stela valgué, comptant las propietats dels censals y los comptants, mil dos-centes vint-y-sis lliures divuyt sous y sis —dichosa stela, que tanta influència tenia; y si moltes n'i aguera en lo firmament d'esta casa, bé aguera més resplandit del que ha fins en nostres dies; però may li ha faltat la misericòrdia de Nostre Senyor, etcètera.

Veritat és que lo pare fra Matheu Blanch en aquest trienni no-n rebé sinó las set-centes y setanta-sinch lliures y deu sous, y aquestes foren la major part ab censals, com ya diguí poch ha en la divisió que feren entre lo pare fra Miquel¹⁴⁸⁴ Stela y las dues germanes Eulàlia Ferrera y Cecília Sarriana (pàgina 402),¹⁴⁸⁵ perquè las deset lliures¹⁴⁸⁶ y sinch sous de pensió y tres-centes y quoranta-sinch lliures de propietat ya avia més de sinquanta-y-sinch anys que-s rebien, que fonch des de que lo pare fra Miquel Stela féu professió fins ara —y féu-la en l'any de 1479, a 20 de maig—; y las cent y sis lliures se reberen après, en l'any de 1542, essent prior lo pare fra Pere Josa, que per juntar los béns plegats, los he posats assí, perquè sabésem tot lo que se n'avia agut y estigués tot junct.

Y axí, esta fonch la causa per què, com¹⁴⁸⁷ lo pare prior no rebé en comptants d'esta herència sinó¹⁴⁸⁸ dos-centes y trenta-nou lliures, com avem vist, que tingué necessitat de tractar ab son convent que, per aver gastat tant en las obras que avia fetes en lo chor, y aver comprades y obrades les cases de Barcelona, y per pagar las bullas de la unió de la rectoria de Thous, no avia pogut pagar als oficials cumplidament; y axí, tenia necessitat de diners comptants, perquè ell pensava que de la herència de mossèn Francesch Stela se'n foren rebuts més del que se'n rebé y no creya que-ls adjudicassen censals, com feren en la

1481. 882 lliures de fra Stela, *escrit al marge esquerre*.

1482. *Segueix there ratllat*.

1483. pàgina 91 *al manuscrit*.

1484. Miquel, *al manuscrit Miguel*.

1485. pàgina 216 *al manuscrit*.

1486. *Segueix de p ratllat*.

1487. *com afegit a la interlínia*.

1488. *sinó afegit a la interlínia*.

divisió; y que, per ço, era necessari se empenyorassen los dits censals de mossèn Stela o altres, perquè los oficials no podían dexar de ser pagats en ninguna manera, que estos no vivían de renda, sinó dels treballs de ses mans, etcètera.

Tingué aquest acte capitular a 25 de mars de 1537 y los pares capitulars foren de parer que ab llicència de nostre pare general¹⁴⁸⁹ se venessen los dos majors censals que la casa tenia de la herència de mossèn¹⁴⁹⁰ Francesch Stela ab carta de gràcia. Estos dos censals comprà la senyora Eleonor Rupida a for de vint-y-sinch mília per mil, girant la propietat y preu de dits censals en la taula de la ciutat de Barcelona a 4 de juny de 1537. La quantitat fonch de quatre-centes divuyt lliures quinze sous y tres, y d'estos diners se pagaren los oficials y lo demés que restava [p. 220] a pagar per rahó de las obras. Però no estigueren estos censals en mans de dita senyora Eleonor Rupida sinó tres anys y mitx, perquè lo convent los cobrà y lluhí a 7 de dezembre de 1540 dels béns que cobrà de la herència de mestre Casaldòfol, com se dirà en son cas y lloch.¹⁴⁹¹

Considerant lo pare prior ab molta atenció la gran providència de Déu, Nostre Senyor, y lo cuydado tant particular que tenia d'esta sa casa, que a ell li avia acomanada per a que la regís y governàs, en proveir-la de tot lo necessari, axí en lo spiritual com en lo temporal, per los medis que la persona no poguera imaginar ni atinar, no volgué ser ingrát a tals beneficis, ans ne féu moltes gràcias al Senyor y donador de tots béns. Y per no ser notat de semblant vici davant los hòmens, que també senten estranyament la ingrátitut, congregà los capitulars, estant absent lo pare fra Galceran Miquel Stela, y representà'ls los beneficis que Nostre Senyor los avia fets, en què per respecte de dit pare Stela avien entrades en esta casa les quantitats que ya tinch yo escrites y notades; y que parexeria molt bé, encara que no y avia obligació alguna, perquè estos béns ells se vingueren sense voler-los donar los hòmens, sinó per ordinació divina, que se instituïssen alguns suffragis y sacrificis per la ànima del quòndam mossèn Francesch¹⁴⁹² Stela, de qui eren estats los béns, y per lo matex pare fra Miquel Stela, etcètera.

Vista que la consideració del pare prior era tant pia y tant justa, determinaren los pares capitulars que celebrassen cada any un anniversari y un trentenari per dit mossèn Francesch Stela y que, morint

1489. Vegeu nota 485.

1490. Censal[s] venuts a carta de gràcia, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1491. Vegeu pàgina 428.

1492. Celebracions, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

lo pare fra Miquel Stela, posassen la segona oració per ell, puix era estada la causa de que aquests béns vingueren a esta casa. Lo qual, per la gràcia de Nostre Senyor, s'és guardat y-s guarda fins vuy¹⁴⁹³ puntualment.¹⁴⁹⁴

Y cert que, si bé-s considera aquest negoci, veurem que y ha grandíssima ocasió de alabar y glorificar a Nostre Senyor, perquè donà tant llarga vida al pare fra Miquel Stela —que com vérem en lo primer trienni del pare fra Benet Sanctjoan, prengué l'hàbit, essent dit pare prior, que fonch en l'any de 1478; y féu professió a 20 de maig de l'any 1479; y fins que passà aquest negoci y un any après vivia, que tenia de religió sexanta anys, cosa que poch la veuen—, que par que no esperava Nostre Senyor sinó¹⁴⁹⁵ que se efectuàs aquest negoci, per la consolació de aquest convent, per a llevar-li la vida del cors y donar-li lo premi de sos llarchs treballs que avia passats en la religió ab tant llarga vida, perquè entench morí tantost al principi del trienni següent —segons tinch alguns indicis y per ventura se dirà allí—, perquè-l tornaren a elegir en caxer¹⁴⁹⁶ y après ne agueren de fer altre.

Altre motiu y ha per a glorificar y alabar a Nostre Senyor, que és veure la sua divina providència y que, al temps [p. 221] que avia acomanada esta casa a un prior tant valerós y a un prelat tan amich de fer obras, lo proveís de què fer-las y del menester per a que no restàs confús, que també Nostre Senyor té cuydado a ses hores y punts de mirar per la honrra de qui molt de veres té cuydado y sollicitut de la sua, com la tenia lo pare prior en totes ses coses.

Un¹⁴⁹⁷ altre extraordinari rebé lo pare prior que fonch en notable dany de esta communitat, y no per culpa sua ni dels pares d'est convent, sinó per engany de una persona molt cautelosa y manyosa. Lo qual cas contaré un poch més llarga y estesament del que acostum, perquè se entenga en matèria de interès lo que importa anar sobre avís, perquè no y ha de qui fiar en esta matèria, y vuy manco, que par que sempre crex la astúcia humana, y cerca majors inventions y trapassas per enganyar als altres, y fer-se richs a tort y a dret.

Fonch lo cas d'esta manera: en lo any de 1479 vingué a fer-se religiós d'esta casa un jove qui-s deye Pere Pou, fill de altre qui-s deya

1493. vuy, *al manuscrit* vuyt.

1494. El suport dels Estela a la Murtra es reflecteix també en els blasons d'aquest llinatge en el brollador central i en les mènsules de la galeria del claustre de la infermeria (Antoni POYO I CREIXENTÍ, *Heràldica i llinatges a Sant Jeroni de la Murtra*, p. 50).

1495. sinó *afegit a la interlínia*.

1496. caxer, *al manuscrit* caxers.

1497. plet o hystòria del que succehí ab mossèn Matheu Vidal, *escrit al marge dret*.

Pere Pou, cavaller y ciutadà de la ciutat de Leyda; y perseverant en l'any de sa provació, féu professió segons lo estil de nostra orde; y mudà's lo nom de font y féu-se dir Gerònim Pou, com abans se digués Pere Pou. Per aquesta ocasió vingueren a esta casa algunes vegades son pare y sa mare y, com vessen la charitat y amor dels religiosos d'ella y la affabilitat ab què-ls rebían y acariciaven, cobraren-los molta affectió y voluntat. Y en tenir avinentesa y ocasió, no dexaven de fer moltes merçès a est convent, recordant-se'n en vida y no oblidant-se'n en la mort. Morí primer lo pare, mossèn Pere Pou, y en son testament féu particular memòria de aquest monestir, dexant-li certa quantitat de renda sobre lo General de Aragó. Y per certs respectes, que seria cosa llarga aver-los de contar assí, no tingué effecte aquest llegat.

Per mort del dit mossèn Pere Pou, sa muller y mare del nostre fra Gerònim Pou, qui-s deya Elizabet Pou, casà en segones núpties ab lo noble Gallart de la Roca, senyor del castell de Hàzens, de la diòcesis de Carcassona. Esta senyora, ans que morís, féu son testament, lo qual prengué mossèn Dalmau Ginebret, notari de Barcelona, a 21 de abril de 1486,¹⁴⁹⁸ del qual no tingué notícia aquest convent, com de molts altres en què y ha al-[p. 222] guns llegats y vincles y tot se¹⁴⁹⁹ fa malbé per no saber-se n-i ha qui avise de assò. Esta senyora Isabel Pou, en aquest últim testament que tinch dit, instituhí hereu seu universal de tots sos béns a Luís Pou, fill seu y del primer marit, mossèn Pere Pou; y en cas que morís lo dit Luís Pou sense fills llegítims y¹⁵⁰⁰ naturals, substituhí a Aldonsa, filla natural del dit Luís Pou y néta sua; y morint esta Aldonsa sense fills llegítims y naturals, substituhí hereu seu universal lo monastir de Sanct Gerònim de la Vall de Bethlehem, àlias de la Murta, del bisbat de Barcelona.

Morta esta senyora Isabel Pou, vingueren los béns en mans de son fill, Luís Pou, com ella avia ordenat en son testament. Y poch après morí Aldonsa, néta sua y filla de mossèn Luís Pou; y últimament,

1498. Atesa la possibilitat d'una mala interpretació o lectura feta pel cronista del nom del castell francès del qual era senyor el segon marit d'Isabel Pou, hem consultat el referit testament (AHPB, Dalmau GINEBRET, *Primus liber testamentorum, codicillorum et donacionum causa mortis*, 1463, octubre, 9 – 1499, novembre, 7, f. 89r-90r), en què es llegeix la mateixa paraula, Hàzens. No hem trobat el topònim exacte, però sí un de prou semblant i localitzat a la diòcesi de Carcassona, concretament al departament francès de l'Aude, que podem donar com una hipòtesi molt probable: el castell d'Arzens, del qual hi ha referències des de 1034 (Abbé SABARTHÈS, *Dictionnaire Topographique du Département de l'Aude comprenant les noms de lieu anciens et modernes*. París: Impr. Nationale, 1912, p. 13).

1499. se afegit a la interlínia i escrit per una mà diferent de la de l'autor.

1500. Segueix de ratllat.

lo mossèn Luís Pou. Y per esta causa y perquè moriren pare y filla sens tenir ni dexar fills lligítims y naturals, tingué lloch lo dit vincle, substitució¹⁵⁰¹ y fideicomís en aquest monestir, y per consegüent, los béns y heretat de la dita senyora Isabel Pou, quòndam, per virtut del vincle pertanyen al dit convent y monestir. Estos béns, que éran de la senyora Isabel Pou, que après possehí son fill, mossèn Luís Pou, per mort d'ell restaren en poder de sa muller, que també se deya Isabel Pou, y era filla de un cavaller de Barcelona qui-s deya Valls, a la qual lo mossèn Luís Pou, son marit, dexà senyora y majora, pensant que, après de morta ella, los béns avien de venir en mans de aquest convent, puix sabia que sa mare los avia vinclats a ell.

Però esta senyora segona Isabel Pou y Valls,¹⁵⁰² muller del mossèn Luís Pou, encara que fonch molt devota d'esta casa, com també son marit, mossèn Luís Pou —los quals estan soterrats en lo claustro, en son propi vas, que està junt al capítol, a ont està esculpit un pou y un raig de sol;¹⁵⁰³ y en vida sua instituïren certa quantitat¹⁵⁰⁴ de misses que-s diuen en la capella de Nostra Senyora, que està entre la capella dels Goigs y del Crucifixi—, dexà hereva sua universal a Eleonor Vidala, donzella, filla de mossèn Matheu Vidal Desplà, cavaller domiciliat en Barcelona, dexant-li tots sos béns, y al que-s sospita, per inductió del dit mossèn Matheu Vidal, que era home molt sagaz y¹⁵⁰⁵ astut en estes coses humanas. També pense¹⁵⁰⁶ que dita senyora Isabel Pou, la segona, no tenia notícia del vincle que sa sogra, mare de son marit, Luís Pou, la primera Isabel [p. 223] Pou, féu al present monestir, que si u sabera no aguera dispost de aquells béns d'exa manera, a més de que era molt devota d'esta casa, com tinch dit.

En fi, sia per una causa o per altra, ella dexà, com tinch dit, hereva de tots sos béns a la Eleonor Vidala. Y no sols lo mossèn Matheu Vidal Desplà, pare de dita donzella Eleonor, se encorporà los béns de la senyora Isabel Pou, però encara los de son marit, Luís Pou, que abans éran estats de la primera senyora Isabel Pou y era, esta última Isabel Pou, usufructuària. La causa fonch que may tingué lo monestir notícia de aquest vincle, que a saber-ho no aguera lo mossèn Matheu Vidal potejats estos béns, perquè agueren acudit los frares al remey.

1501. substitució, *al manuscrit* substicució.

1502. y Valls *afegit a la interlúnia i escrit per una mà diferent de la de l'autor*.

1503. Encara es conserva, molt deteriorada, aquesta làpida a la galeria de lllevant del claustre, que no havia estat identificada en els estudis heràldics dedicats al monestir.

1504. Missas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1505. *Segueix esl ratllat*.

1506. pense, *al manuscrit* pensen.

Però com lo mossèn Matheu Vidal y Dezplà entengués que aquests béns, que ell possehia com a administrador de sa filla Eleonor, hereva de la segona Isabel Pou, no-ls podia tenir en bona consciència, particularment los de son marit, Luís Pou, per aver tingut lloch lo fideicomís y vicle en lo monestir —avia ell ben mirades, a bon segur, les scriptures de la senyora Pou, testaments y lo demás que feya al cas per aquest propòsit—, /y/ per ço procurà ab ses manyes y astúcias de fer que aquest convent li renunciàs lo dret que tenia en aquest vicle per concòrdia y avinença, pensant que d'esta manera estaria tuto y segur en consciència y taparia los ulls dels hòmens. Però què aprofitava assò, puix no podia tapar los de Déu, que mira totes les coses y li estan present<s>?

Axí que un dia lo mossèn Matheu Vidal, per exir ab la sua, féu-se encontradís, y quasi com a cosa descuydada, ab lo pare fra Joan Barceló, qui era procurador d'esta casa, com vérem al principi del trienni. Y li digué que ell avia trobada una clàusula del testament de la senyora Isabel Pou, sogra de la 2ª Isabel Pou y mare de mossèn Luís Pou, ab la qual dexava los béns vinclats a aquest convent; y que ell no tenia altres scriptures que fes al cars ni al propòsit de aquest communitat, sinó la dita clàusula; y que aquella, que procuràs la ves-sen alguns juristas y mirassen si era bona —com si ell no u sabera; y que també fes diligèncias lo dit pare fra Joan Barceló en veure si-s trobarían alguns béns de la senyora Pou —no-n devia ell tenir prou de dita senyora, que volia los altres li ajudassen a cercar-ne més.

Lo pare fra Joan [p. 224] Barceló, presa la clàusula, la amostrà al senyor misser Joan Quintana y, vista dita clàusula, li digué era molt bona; y que procuràs en veure si-s trobarían béns de la senyora Isabel Pou, que era cosa certíssima que eren del monestir per ser hereu de la senyora Pou; y que no y avia spina ni os ni dubte algú. Averiguat aquest primer punt, restava l'altre, que era si-s trobarían béns. Acerca de assò féu lo dit pare procurador alguna diligència —y no degué ser molta, segons lo effecte— y no trobà cosa alguna, ni scriptures ni béns.

Bé és veritat que diu en un memorial, que yo trobí en lo arxiu escrit de sa mà,¹⁵⁰⁷ que fent reflexió sobre lo negoci, se recordà de un capellà, qui-s deya mossèn Antoni y avia estat ab la senyora Isabel Pou, lo qual li portava sos negocis y tenia procura d'ella. Y diu lo pare

1507. Francesc Talet va fer una còpia en paper d'aquest memorial. Són quatre planes soltes amb el títol "Trasllat de un memorial s'és trobat entre les scriptures de Sant Hierònym de la Murta per lo negoci de mossèn Vidal, que *de verbo ad verbum* dix axí" (ACA, MH, vol. 2487).

procurador que li mostrà la clàusula del testament; y-l pregà molt li fes charitat de encaminar-lo en aquell negoci; y si tenia notícia de algunes scriptures que fessen al propòsit, li digués a ont les trobaria, que l'in faria molta mercè, y coses semblants.

Y respongué-li lo mossèn Antoni estas paraules: “Déu vos o perdó, que si m'aguésseu avisat un mes ha, yo us aguera endreçat molt bé, per ço com yo tenia un mitx cofre, y ha molt poch que l'he donat a mossèn Matheu Vidal, en lo qual y avia moltes scriptures que us satisfeyen molt per lo negoci del vincle, en les quals he llegides yo una o dues sentències sobre la dot de la dita senyora sobre Martorell ab totes ses possessions”; y li digué més, que lo mossèn Matheu Vidal, diu, que possehia y tenia entre argent y robes, que valien més de dos-centes lliures, que pertanyen al monestir per rahó del fideicomís. Tot aquest rahonament digué lo capellà mossèn Antoni, com referex lo pare fra Joan Barceló, de ont se veu la sua llanesa, y com digué simplement lo que entenia acerca del negoci y mostrava tenir-ne molta intel·ligència.

També inferim de assí la rabosia y fictió del mossèn Matheu Vidal, dient que ell no tenia altres scriptures sinó aquella clàusula, com fos veritat que lo mossèn Antoni li avia donat lo mitx cofre ab moltes scriptures y après ell las produhí en un procés de un plet que portava ab mossèn Luís Valls, lo qual demanava al mossèn Matheu Vidal li restituís sis-centes lliures que li avia [p. 225] pagades de més lo mossèn Valls, perquè cobrà's lo castell de Martorell, que era del dot de la senyora Isabel Pou.¹⁵⁰⁸ Y com lo pare procurador no trobàs escriptures algunes

1508. La referència exacta de l'informe que Joan Barceló redactà, i que coneixem per la còpia de Francesc Talet, és la següent: “en les quals he llegides yo una o dues sentències sobre lo dot de la dita senyora y altres béns per los quals ere obligat un castell qui està sobre Martorell ab totes ses possessions” (ACA, MH, vol. 2487). Per tant, més que en el castell de Martorell, com el cronista l'anomena, s'ha de pensar en un castell proper a Martorell. En principi, el que més s'hi adiu és el castell de Rosanes, també anomenat de Martorell o de Peiret, que protegia la vila des d'una muntanya propera (Montserrat PAGÈS I PARETAS, *Art romànic i feudalisme al Baix Llobregat*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1992, p. 98-100). Ara bé, res de la història d'aquesta fortificació la relaciona amb els actors que apareixen a la crònica: Pou, Valls i Vidal. I és que el castell de Rosanes, dins la baronia de Castellvell de Rosanes, va passar dels Torrelles al segle xv als Requesens-Zúñiga a la primera meitat del segle xvi (Pere CATALÀ I ROCA (dir.), *Els castells catalans*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1990, vol. 1, p. 436-437; Bonaventura PEDEMONTE I FALGUERA, *Notes per a la història de la baronia de Castellvell de Rosanes*. Barcelona: Elzeviriana, 1929, p. 13-14). En canvi, sabem que el 1537 Lluís Pou era el propietari del castell d'Olorda i que el 1542 fou venut per Lluís Desvalls als Requesens-Zúñiga, senyors de la baronia de Castellvell de Rosanes (Pere CATALÀ I ROCA (dir.), *Els castells catalans*, vol. 1, p. 440). O sigui, que el castell que estava en litigi sembla que era el d'Olorda, que estava situat prop de Molins de Rei, més allunyat de Martorell que el castell de Rosanes. Tanmateix, la imprecisió geogràfica es pot atribuir sense pro-

ni rastre d'elles —tenia-les totes lo cautelós y astut mossèn Matheu Vidal; com les avia de trobar ell, sinó quasi adevinant—, estigué parat en lo negoci. Lo mossèn Matheu Vidal, entretant, se servia dels béns y scriptures de la senyora Pou y li servían de defensa y armes contra lo plet portava ab lo mossèn Valls.

Y veent que los pobres frares enduraven y perdien lo temps en va ni tenían notícia de cosa alguna, determinà de escometre de partit al pare procurador, fra Joan Barçeló —devia'l remordre la consciència acerca de aquest negoci y volia reparar en alguna manera, no despullant-se dels béns—, y digué-li tractàs ab lo convent que li donassen commissió que ell cercàs las scriptures y béns de la senyora Pou a sas costas y despesas, y que après partiren a mitges los béns entre ell y lo monestir —altra trapassa y maranya. Ohí aquest partit lo pare fra Joan Barçeló de bona gana y, en arribant al monestir, donà rahó del que passava al pare prior. Y ell convocà son convent y tractà de aquest negoci ab ell. Y en ninguna manera volgueren venir ab lo tracte de què avia escomès lo mossèn Matheu Vidal, al qual tornà la resposta lo pare procurador y la resolució que lo convent avia tinguda en assò, y que no volia fer la concòrdia que ell pretenia.

Com lo mossèn Matheu Vidal véu lo que passava, callà y dissimulà com a persona que no se li donava res, que tant estimava lo no com lo sí, y ab ses bones paraules y manyes cobrà la clàusula del testament de la senyora Isabel Pou que ell matex avia donada al pare fra Joan Barçeló —és cosa molt fàcil enganyar a un home de bé y a una persona que no professa tràfecs ni negocis de món, sinó per la obediència. Passats ya alguns dies, féu reflectió de aquest negoci lo pare fra Joan Barçeló. Considerant com lo mossèn Matheu Vidal li avia treta de entre mans la clàusula del vincle ab ses manyes y fictions, prometent-li que ell cercaria scriptures y donaria diligència en lo negoci com si fóra cosa pròpia, y que ell tenia confiança —y podia-la ben tenir— que allà a ont avia trobada la clàusula del testament de la senyora Isabel Pou, se trobarien altres scriptures de dita senyora, demanà-li li tornàs la clàusula del testament. Y mossèn Vidal la y negà y no la y volgué tornar, de què-s trobà molt afron-[p. 226] tat.

Y vist que no y avia remey de cobrar-la ni sabia a ont cercar scriptures ni béns de la senyora Isabel Pou, féu de la força virtut y tractà de bé a bé, ab molta blanura de paraules y ab molta moderació, y digué al mossèn Matheu Vidal que miràs que esta casa era pobre; y

blema a la inexactitud pròpia de la procedència de la informació: la referència verbal que mossèn Antoni va donar dels fets al procurador Joan Barçeló.

que la voluntat de la <di>functa era bé se complís; y que, no fent-se assò, era grandíssim escrúpol de consciència; y que qui tenia estos béns tenia obligació de restituir-los; y no podia ser absolt si no tenia aquest propòsit, y altres rahons semblants. A les quals respongué lo mossèn Vidal que ell donaria alguna coseta al monestir si li renunciava lo convent lo fideicomís o vincle de la senyora Isabel Pou, y açò donaria ell més per charitat y amor que tenia a esta casa, que no per lo profit que-n sperava aver —en assò veritat deya, perquè qui té la cosa no la spera.

Determinà lo pare fra Joan Barceló de donar rahó del que passava al pare fra Matheu Blanch, llavors prior d'esta casa y de qui anam scrivint lo segon trienni, lo qual, oynt lo que passava, anà a Barcelona ab lo matex pare procurador a parlar al mossèn Matheu Vidal, y saber d'ell cara a cara què determinava fer de aquest negoci y lo que donaria a esta casa si lo convent li renunciava lo dret que tenia en lo vincle.

Y diu lo pare fra Joan Barceló, en un memorial que trobí de sa mà, que lo mossèn Vidal, veent al pare prior que li tractava de aquest negoci, féu grans cerimònies, dient que ell no sabia què pogués donar, perquè no li romania a ell sinó un tros de pregamí —ço és la clàusula del testament—, ni sabia a ont podria trobar béns ni scriptures. “Però —digué— yo, totavia, vos donaré vint-y-sinch ducats per una mula, y assò més per charitat que per causa del vincle, que per ventura may ne auré cosa ninguna”. Tot assò era engany, fictió y manya, perquè ell possehia béns per rahó del vincle que valien més de sis-centes lliures y certes pensions de censals prop de Cervera, que com consta en lo procés que-s portava entre ell y mossèn Luís Valls, se provà que tenia vuytanta lliures de renda de dita senyora Isabel Pou, y una casa situada davant lo palau del Governador de la ciutat de Barcelona y molts mobles. Però com llavors no tenían notícia aquells pares d'estes coses y la casa tenia necessitat de diners per les moltes obres se eren fetes, fàcilment se adheriren a la voluntat del mossèn Matheu Vidal.

Y après de moltes dades y preses y après de diversos tractes, vingueren a fer con-[p. 227] còrdia ab ell, prometent que donaria a esta communitat cent ducats si li renunciassen lo dret que podien tenir en lo vincle y béns de la senyora Isabel Pou. Y tornant en casa lo pare prior, tractà aquest negoci ab son convent, y consta de assò en un acte capitular que-s tingué a 28 de juny de 1536, la resolució del qual fonch que lo mossèn Matheu Vidal donàs los cent ducats que prometia y que lo convent li renunciàs tot lo dret tenia al vincle y als béns que podia pretendre en la herència de la senyora Isabel Pou. Y plaguera a la divina Magestat que encara estiguera per a fer, perquè si

tingueren més paciència en aguardar, que no y avia perill en la tardança o, com diu lo dret, *non erat periculum in mora*, y si¹⁵⁰⁹ tinguéran més diligència en cercar scriptures y béns, no dexara de ser gran profit per esta casa, perquè no-s fa lo foch tant fondo, com diu lo commú proverbi, que no isque lo fum al llum. En fi, *ad*¹⁵¹⁰ *preteritum non est potentia*,¹⁵¹¹ ni al passat hi ha remey que dexe de ser, n-i ha que plorar lo que no-s pot remediar.

Alcançat lo que pretenia lo mossèn Matheu Vidal, fonch tant diligent y cuydadós, per por que no se li escapàs de las mans lo negoci, que lo dia següent après que lo convent féu esta resolució donà orde en que-s fes la concòrdia y renunciació, llarga y bastant, en poder de mossèn Pere Janer, notari de Barcelona, la qual féu fer a son contento y de la manera que ell la desijava. Y-s té per cosa molt certa que may lo convent la véu, sinó que la firmà un procurador seglar que tenia lo convent *ad lites tantum* y estava en Barcelona, per molts indicis y conjectures que-s trobaren en certa ocasió y seria cosa llarga aver-las de referir assí.

Proseguí avant son negoci lo mossèn Vidal y lo dia següent que fonch feta la concòrdia girà en la taula de la ciutat de Barcelona al prior y convent los cent ducats —fonch esta girada a 30 de juny de 1536—, y diu en ella que són estos cent ducats a compliment de sin-centes lliures que tenia promeses de pagar al convent quant tindria los béns de la senyora Isabel Pou ab pacífica possessió, lo que tal no avia promès. De manera que¹⁵¹² dins tres dies tingué conxavat tot son negoci, perquè a 28 de juny resolgué aquest convent que li renunciassen lo vincle, a 29 del matex mes féu la concòrdia y a 30 féu la girada dels cent ducats, indicati gran de molt negociant y de poca simplicitat.

Y si bé-s mira aquest negoci, trobaran que en totes estes scriptures y agué engany y trapassaria, perquè lo convent no avia rebudes les tres-centes y vuytanta lliures que ell deya en la partida que girà en taula dels cent ducats, dient que éran a compliment de sin-centes lliures. Quant més que, après de passats quatre mesos [*p.* 228] després que passà esta hystòria —fonch assò a 30 de octubre de 1536—, féu lo mossèn Matheu Vidal, en poder del matex notari, mossèn Pere Janer, un acte de regonexença en lo qual confessà que lo convent no avia rebudes les tres-centes vuytanta lliures que deya en la concòrdia per

1509. si *afegit a la interlínia.*

1510. *Segueix futurum ratllat.*

1511. *Vegeu nota 492.*

1512. *que afegit a la interlínia.*

certs respectes que diu no són necessaris que se expliquen —que si-ls explicara, manifestara ses maranyas y enganys—, y promet-les pagar; sempre y quant tindrà pacífica possessió dels béns de la senyora Isabel Pou per rahó del vincle del monestir.

En aquest¹⁵¹³ acte de regonexença par que volgué dir que en lo primer acte de la concòrdia no avia dita veritat ni passava de la manera que estava estipulat, y que ara se'n desdeya y confessava en aquest últim la veritat, que no avia pagades les tres-centes y vuytanta lliures, sinó que las restava a deure sense aver-ne tractat paraula ab lo convent, que ni sabé que ell agués fet aquest últim acte, sinó que lo mossèn Vidal lo féu fer *ad cautelam* per lo plet que portava ab mossèn Luís Valls, que ab la renunciació y concòrdia li feya la guerra. Y si lo mossèn Valls aguera vist que lo convent avia renunciat per cent ducats a tots los béns de la senyora Isabel Pou, aguera conegut manifestament que lo mossèn Matheu Vidal avia enganyat aquest convent y aguera descuberta la maranya. Y per ço, féu posar en la concòrdia las sin-centes lliures, que per ser tant manyós y cautelós, a tots los caps acudia a son parer.

Però com és propietat y naturaleza de la veritat no poder estar molt temps amagada, sinó que se ha de manifestar com la llum, a la fi se descobriren totes estes gentilesas y tantost ne agueren sentiment aquells pares, y des de llavors fins en lo any de 1592 sempre anaren quexant-se que mossèn Matheu Vidal los avia enganyats notablement en los béns de la senyora Isabel Pou, que valien més de quatre o sinch mília lliures. Y ab tot axò, ningú d'ells tingué ànimo de mirar aquest negoci de asiento y de propòsit y saber en què consistia lo mal o lo bé, que si-s fera llavors, era fàcil lo remey, puix no y avia prescriptió; y mentre vivien alguns dels religiosos que avien entrevingut y tractat aquest negoci de la concòrdia, agueren provat lo engany *ultra dimidium*;¹⁵¹⁴

1513. *Segueix a ratllat.*

1514. Norma de dret civil, procedent del dret romà (C. IV, XLIV, II), segons la qual es pot rescindir una compravenda si la diferència entre el valor real del bé i el preu que se n'ha pagat és superior a la meitat (Ildefonso L. GARCÍA DEL CORRAL, *Cuerpo del derecho civil romano*, vol. 4, p. 508). Així ho aplicaven els tribunals catalans, que consideraven simulada aquella venda el preu de la qual fos inferior a la meitat del valor real del bé venut (FRANCESC MASPONS I ANGLASELL, *Fons de dret català*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 1963, p. 11). Aquest és un tema que apareix en la literatura jurídica sobre la licitud dels contractes de compravenda de rendes vitalícies, o sigui, els censals morts i els violaris, des que apareixeren a la baixa edat mitjana. Justament el criteri del *dimidia iusti pretii* marcaria, en alguns autors com Ricardo de Mediavilla, l'interval de preu en el qual es considera que el contracte de compravenda té lloc amb l'equitat que el dret natural exigeix en tot tipus de transaccions econòmiques i, per tant, que no és usurer (Josep HERNANDO DELGADO, "Un tratado sobre la licitud del contrato de

y vivían alguns seglars que avien conegut molt bé al mossèn Matheu Vidal y afirmàvan que era hu dels més cautelosos y manyosos, per usar de terme comedit, que aguessen conegut en lo món. Y tot assò ajudara a la justícia per la part del convent. Però com se sabé per los medis que-s dirà en son lloch y temps,¹⁵¹⁵ fonch ya tart y no pogueren provar son intent ni alcançar lo que pretenían, perquè *mora sua cuilibet est nociva*, [p. 229] com diu la regla de dret.¹⁵¹⁶

En fi, lo mossèn Matheu Vidal y Dezplà isqué ab la sua y possehí estos béns per ser curador de sa filla Eleonor, la qual era hereva dels béns de la senyora Isabel Pou, com diguí al principi. Y axí, mentre ell visqué, gozà d'ells; y després de sa mort, sa filla Eleonor Vidala. Y perquè se vèjan los judicis de Déu, diré ab dos paraules lo poch que gozaren d'estos béns: esta senyora Eleonor Vidala casà ab don [Pere]¹⁵¹⁷ de Boxadors, y no tingué d'ell descendents ni fills, après de la mort del qual, casà segona vegada ab mossèn Sanctcliment, d'estos de Badalona, y tampoch no-n tingué fills, de manera que estos béns no vingueren a segon hereu per descendència; y axí, quant vingué a morir, dexà hereu d'estos béns a don Acart de Erill, que no li atanyia res ni li era parent, sinó sols fillol per aver-lo tingut en la pila del baptisme.

Y cert, que fóra més acertat los dexara a est convent, de qui eren, per fer bona obra al convent y a son pare, que passava gran perill no patís molt purgatori per voler-la dexar a ella molt rica. Però dexem axò a Déu, que se ha dexat per a ell sol aquest judici, y tornem a dir que aquest don Acart de Erill casà ab una filla de mossèn Areny, germana del pare fra Balthazar Areny, profés del monestir de Vall de Hebron, y-s digué per aquest respecte dona Juana de Erill y de Areny, ab la qual senyora pledejà aquest convent per posseir los béns de son marit, don Acart de Erill, de qui tingué un fill y una filla.

De aquest negoci serà forçat dexar-lo assí, en aquest lloch, en lo terme que està y tractar-ne altra vegada, que serà en lo any de 1592,¹⁵¹⁸ en què tingué aquest convent més clara notícia de las trapassas y maranyas del mossèn Matheu Vidal per aver avisat de assò cert devot

compraventa de rentas vitalicias y redimibles («violaris»). Allegationes iure factae super venditionibus violariorum cum instrumento gratiae. Ramon Saera (siglo xiv)", *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 11-12 (1990-1991), p. 41-43).

1515. Vegeu pàgina 761.

1516. *Liber sextus, L. V, T. XII, regula XXV* (Aemilius FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*. Leipzig: Tauchnitz, 1879-1881, vol. 2, p. 1122).

1517. El nom de pila del marit d'Eleonor Vidal, indicat amb el símbol T. al manuscrit, és Pere, del llinatge de Boixadors (vegeu nota 1380).

1518. Vegeu pàgina 720.

d'esta casa que sabia tot lo que passava. Assí, per ara, basta'ns saber que en aquest segon trienni del pare fra Matheu Blanch succehí esta hystòria y que per aquest respecte cobrà los cent ducats del mossèn Matheu Vidal que li ajudaren a pagar les obres que tenia fetes, com ya damunt està continuat. Del mossèn Matheu Vidal també diguí alguna cosa tractant de la sepultura de la 2ª Isabel Pou, que volgué la soterrassen en aquest monestir, y dexà sexanta lliures per sa sepultura. Està esta hystòria en lo primer trienni del pare fra Matheu Blanch (pàgina 385)¹⁵¹⁹ y és bé la veja lo curiós lector perquè veja lo marco de l'home y quant interessat era.

[p. 230] En aquest trienni se troba que lo pare prior y convent concediren a don Joan Miralles, archebisbe de Thesalònica,¹⁵²⁰ que pogués fer la sua sepultura en lo altar o¹⁵²¹ capella major de nostra yglésia. Lo qual an tingut molts a demasiada llanesa y simplicitat, perquè las capellas majors, particularment en Castella, a ont se fa més cas de estos enterros y sepulturas que estiguen en llochs honrrats, no s'acostumen de donar sinó a persones graves y de títols, y estes que estiguen molt ben dotades de renda, en sinch-centes, y més y manco segons la vila o ciutat y la persona qui la dota, etcètera. Tingué's un acte capitular de aquest negoci a 9 de octubre de l'any 1536. Lo que d'ella se n'agué y com la dotà veurem en l'any 1544, en lo trienni del pare fra Alonso de Guadalupe (pàgina <446>),¹⁵²² en lo qual morí, juntament ab altres coses per aquest propòsit.

També en aquest trienni se concertà la germandat que y ha entre esta casa y la¹⁵²³ de Sancta Engràcia de Çaragoça, y fonch la ocasió que vingué lo pare fra Miquel Navarro, llavors prior de Sancta Engràcia, per a confirmar lo pare prior del monestir de Vall de Hebron. Y com avia molts anys que ell y tot aquell religiós convent tenían grans ganes de que tinguessen los dos convents germandat y fraternitat, ajudant-se uns als altres ab oracions y sacrificis per a que, acabant-se esta miserable

1519. pàgina 201 *al manuscrit*.

1520. L'arquebisbat de Tessalònica era una dignitat merament titular, ja que corresponia a un territori que estava aleshores *in partibus infidelium*. Sota aquesta denominació, Joan de Miralles, que havia estat anteriorment canonge i sagristà d'Urgell, exercí funcions de bisbe auxiliar de Barcelona a partir de 1521 (Josep M. MARQUÈS i Enric MOLINÉ, "Els bisbes auxiliars antics a Catalunya (1320-1550)", *Analecta Sacra Tarraconensia*, 72 (1999), p. 10, 11, 34).

1521. sepultura en la capella major se donà a l'archebisbe Miralles, *escrit al marge esquerre*. Sepultura en la *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1522. *L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 253 del manuscrit, 446 de la present edició*.

1523. germandat de Sancta Engràcia, *escrit al marge esquerre*.

vida, poguessen més prest gozar de la benaventurança eterna, vent lo pare prior de Sancta Engràcia que esta vinguda era molt al propòsit del que ell y son convent desijava, tractà-u ab son capítol. Y après, quant vingué assí, féu sa petició y lo nostre pare fra Matheu Blanch la proposà a son capítol.

Y tots *nemine discrepante* vingueren molt bé en ella y la acceptaren de bona gana, prometent que cada sacerdot diria dues misses quant se moriria algun religiós y los demás sa equivalència, com més llargament està continuat en lo Llibre dels Actes Capitulars (foli 37). La causa per què tenim germandat doble ab lo monestir de Sancta Engràcia, lo que no fem ab altres cases, no la he trobada escrita, sinó que sols se té per tradició y yo u he oyt a dir a alguns pares antichs d'esta casa, que fonch perquè tingueren consideració que, quant se fundà aquella casa, y anaren alguns fills d'esta y tenen moltes costumes segons las d'esta casa.

[p. 231] Cosa forçada és estada aver-me de detenir en estos dos triennis del pare fra Matheu Blanch y ser estat més llarch que en los altres passats, que com en ells y ha agudes tantes coses y de tanta importància, no era possible aver-les de passar en silenci ni dir-les ab dues paraules. Y cert, si bé-s consideren, foren de las de major qualitat y entitat que fins assí ningun prior aja fetes, alomenos tantes juntes. Y creuria yo que pochs dels electors, quant lo elegiren en prior, pensaren que avia de tenir tanta actió ni executió en son priorat per aver-lo vist tota la vida tant contemplatiu, tant recollit y tant exercitat en sos exercicis spirituals, que may exia de casa si no era en las recreacions communes abans de l'advent y carnestoltes. Y ab tot axò, après que-l feren prior, fonch tant diligent en mirar per las cosas del commú, axí spirituals com temporals, que era cosa de admiració; y que-s conexia que avia estudiat ab bon llibre que li ensenyava en la pràctica lo que avia après en la speculació; y lo que, sent súbdit, may exia de casa, essent prelat, acudia a unes parts y altres y a Barcelona a donar calor en los negocis. Y segons entenguí de alguns vells que-l conegueren, tenia aquest estil que quant manco pensàvan que exiria de casa, llavors exia; y anava a Barcelona y <a> veure en què se ocupava lo pare procurador y com se regia ab los negocis y negociants; y tornava-se'n tantost.

Finalment, ell acabà sos sis anys ab la prosperitat que-s podia desijar, donant a tots tal exemple, que a tots tenia admirats. Y entench que-l tornàran a fer prior si no que entenguéran que se n'avia de desconsolar notablement, y desijava gozar de la celda y de l'offici de Maria, que dies avia lo tenia quasi arrimat.

[p. 232] **Primer trienni del pare fra Pere Alzina**¹⁵²⁴ {1538-1541}

Ya vérem com en lo últim trienni del pare fra Augustí Gualbes los pares de Vall de Hebron elegiren en prior al pare fra Pere Alzina, fill de aquesta casa (pàgina 363),¹⁵²⁵ sent ell llavors vicari d'ella. Y estaven aquells pares tant contents de son modo de regir, que tres triennis arreu fonch prior de aquella casa, après dels quals se'n tornà a esta pròpria, en la qual lo desijaven summament per ser una persona sancta, de entranyes molt dolçes, de condició molt benigne, de conversatió molt affable y de un sperit de un seraphí ab lo qual aconsolave a qualsevol affligit y acosat de tentacions y treballs interiors y exteriors. Y axí, per estes qualitats com per altres lo amaven tots, axí frares com seglars, estranyament y li tenien un respecte com de pare. Era-u ell de tots ab la charitat que tenia.

A més de axò, tenia gentil veu de tenor, molt sonorós y graciós, molt hàbil de cant y contrapunt, del qual ohí a contar a mon mestre, a qui¹⁵²⁶ lo pare fra Alzina donà l'hàbit de la religió, que li veyà fer tres coses juntes estant en lo chor, specialment en les festes principals: que contrapuntava, contemplava y juntament plorava de la gran devoció y sentiments spirituals que Nostre Senyor li comunicava. També sonava l'orgue rahonablement. Adobava'n alguns, que-n tenia algun profit esta casa. Escrivia molt bé lletra ordinària, com consta en los llibres de la communitat, axí de la arca, al temps que ell fonch caxer, com en lo Llibre dels Capbreus y altres. També scrivia lletra de chor, segons aquell temps de la millor, de la mà del qual ne tenim en casa alguns llibres, com ya atràs diguí, en lo temps del pare fra Augustí Gualbes, de manera que no y avia cosa en lo pare fra Pere Alzina que no fos una pedra preciosa per una communitat.

Y axí, per tenir tantes y tals parts y qualitats, lo estimaven y volían lo que-s pot estimar un home en esta vida. Y axí, los pares de

1524. *Segueix Any 1538 fins a 1541, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1538 i 1541 subratllats.*

1525. *pàgina 185 al manuscrit.*

1526. *Segueix ells ratllat.*

aquest desijaven molt que tornàs a sa casa pròpia per a que se poguessen regalar spiritualment ab ell. Tornà dit pare sis mesos ans que acabàs lo darrer trienni lo pare fra Matheu Blanch y, en acabar-lo, los religiosos d'esta casa lo elegiren en prelat. Fonch esta electió a 19 de febrer de 1538, dos dias après que agué acabat son trienni lo pare fra Matheu Blanch. Foren confirma-[p. 233] dors de aquesta electió lo pare fra Raphel de Fuentes, que entench era profés de Sancta Engràcia de Çaragoça, y lo pare procurador de Sanct Barthomeu de Lupiana, encara que no sé lo seu nom propri —però sé que li donaren nou lliures y divuyt sous per lo gasto del camí.

Elegiren¹⁵²⁷ en vicari al pare fra Matheu Blanch, que acabava de ser prior; y en procurador, al¹⁵²⁸ pare fra Pere Josa, que era vicari lo trienni passat. Caxers feren al pare fra Miquel Stela y al pare fra Joan Barçaló. Veritat és que lo pare fra Miquel Stela no u fonch sinó poch temps per estar molt vell y xaquós, que ya no podia a penas fer res. Tenia ya més de sexanta anys de religió y tinch per sert que morí en aquest matex any de 1538 per alguns indicis que he trobats de assò. Y axí, en son lloch feren al pare vicari. Segon procurador feren al pare fra Pau Blanch.

No durà aquest concert tot lo trienni, perquè set¹⁵²⁹ mesos ans que se acabàs, los pares de Vall de Hebron elegiren per prior al pare vicari, fra Matheu Blanch. Fonch assò per lo mes de agost de l'any 1540. Eren-se trobats molt bé ab lo govern del pare fra Pere Alzina, que-ls governà nou anys arreu, y pensaven que també-ls aniria ab lo pare fra Matheu Blanch, que fonch lo quart prior que aquells pares an tingut d'esta casa. Y axí, per esta causa fonch forçat aver de elegir¹⁵³⁰ per los set mesos que faltaven altre vicari, y fonch-ho lo pare fra Pere Josa, que u era estat ya altra vegada y ara era procurador. Però per restar poch temps, no-n feren altre, sinó que entre ell y lo pare fra Pau Blanch la acabaren com millor pogueren.

Donà l'hàbit de la sancta religió lo pare prior a quatre religiosos: lo primer fonch al pare fra Mathià Martí, natural de Barcelona; lo segon, fra Joan Dols, que reisqueu molt mal,¹⁵³¹ perquè se n'anà fugitiu dos vegades y, a la terçera, determinà de may tornar y, axí, morí fora de la religió; lo terçer fonch per frare llech, qui-s deya fra Salvador

1527. Vicari lo pare fra Matheu Blanch, *escrit al marge dret*.

1528. procurador lo pare fra Josa, *escrit al marge dret*.

1529. prior de Vall de Hebron lo pare fra Matheu Blanch, *escrit al marge dret*.

1530. Vicari lo pare fra Josa, *escrit al marge dret*.

1531. Fra Joan Dols, fugitiu dos vegadas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

Oliveres,¹⁵³² natural de la parròquia de Talamanca, del bisbat de Vich; y lo últim fonch també un frare llech nomenat fra Miquel Arbós, natural de Vilafranca de Panadès.

Com lo pare prior tenia habilitat, entre les demés, per les coses del chor, gustava molt que les coses del culto divino, que és lo fi principal y institut de nostra religió, anassen ab la curiositat que fos possible; y ell y ajudava no sols ab sa per-[p. 234] sona, per tenir bona veu, però encara en que altres acertassen en assò. Y axí, procurà que-s fessen alguns llibres que faltàvan en lo chor, com fonch lo Llibre dels Kíries,¹⁵³³ de què vuy usam, y també lo Psaltiriet, que és lo que tenim més per mà en lo chor, que escrigué lo pare fra Gilibert de Flandes.

Com¹⁵³⁴ tenia las entranyas tant piadosas, tenia molta compassió de la pobra gent. Y axí, donà orde que los llits de l'hospital estiguessen ab la decència que convenia, y féu renovar los matalassos y reumplir las màrfegues per a que dormissen los pobres com a persones.

No-s feren en aquest trienni moltes obres, perquè foren los anys molt estèrils, com se veu ab los camins que feren quant anaren al capítol general, que gastaren un ters més del que solían, com ne fa memòria lo pare procurador en lo Llibre de les Despeses. Y podia¹⁵³⁵ ell donar molt bona rahó, puix fonch companyó del pare prior, lo qual fonch diffinidor en aquell capítol general, com està firmat en lo ròtol de sa mà. Ab tot axò, perquè no estaven acabades del tot las cadiras del chor¹⁵³⁶ que avia fetes lo pare prior passat, las continuaren y agué de pagar lo pare prior de mans als entretalladors y fusters més de cent y trenta lliures. Veritat és que cobrà d'esta quantitat molta part, perquè vené molta fusta que sobrà de dita obra; y comprà-la lo matex fuster que portava la obra de molt bona gana a paga deutes perquè, com era roure de Flandes, era molt estimada y valia molt. D'esta rebuda se farà menció més avant.¹⁵³⁷

Comprà lo pare prior trenta-set canes de blanquet¹⁵³⁸ per fer túniques, y vint-y-quatre de burell per escapularis y trenta-tres canes de¹⁵³⁹ estamena. Féu una fornada de obra y de calcs. També plantaren

1532. El nom que dóna més endavant és el de Salvador Oliveres (pàgina 464).

1533. Llibres dels Kíries y Salteri, *escrit al marge esquerre*. Y Salteri *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1534. hospital concertat, *escrit al marge esquerre*.

1535. podia, *al manuscrit podían*.

1536. cadires del chor, *escrit al marge esquerre*.

1537. Vegeu pàgina 428.

1538. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

1539. fornada, *escrit al marge esquerre*.

algun¹⁵⁴⁰ tros de vinya, que degué ser segons la possibilitat, que no tenint blat no-s pot fer molta plantada, que com diguí poch ha, les anyades foren estèrils.

També¹⁵⁴¹ féu venir obra de València de tasses y jarros —y no he pogut saber la quantitat ni lo que costà. Las bullas de la rectoria de Thous, de què férem memòria en¹⁵⁴² lo trienni passat, vingueren de Roma. Y encara que lo pare prior passat avia enviats allà los diners per elles, totavia sempre se offerexen altres gastos de altres scriptures, com són las súplicas y procuras, y alguns presents per poder-se despedir lo negoci més [p. 235] prest; y per ço, agué de pagar vuytanta-y-sis lliures. Aprés de ser vingudes las bulles¹⁵⁴³ de la unió de Thous, tingueren plet ab lo bisbe de Vich acerca de la servitut de dita rectoria y de la visita, que com llavors encara no era estat lo concili de Trento,¹⁵⁴⁴ no estàvan las cosas tan declaradas acerca de assò com aprés que-s celebrà. Y axí, per ocasió de aquest plet se gastaren molts reals de part del monastir y a la darrerria tingueren¹⁵⁴⁵ per més acertat de venir en concòrdia. Compraren una mula de quatre anys que costà vint-y-quatre ducats.

En aquest trienni cantaren missa nova dos religiosos. Lo hu fonch lo pare fra Jaume¹⁵⁴⁶ Corts y de la oferta cobrà la casa quatre lliures. L'altre fonch lo pare fra Gabriel Sumes, en què-s féu un gasto molt més extraordinari que en les demés se acostuma. No sé yo los¹⁵⁴⁷ motius y causes que tingueren per assò, sinó que diguésem que-s féu en agraiment dels béns dexà a esta casa y perquè sos parents no notassen la escassesa. En fi, sia per una causa o altra, se gastaren en esta festa més de vint-y-set lliures sense lo pa y vi que-s dóna de ordinari en cosa semblant, que com dich, fonch cosa prou extravagant. Veritat és que de la oferta se cobraren deset lliures divuyt sous y quatre, que segon<s> axò y agué molta gent.

Axí com lo pare prior agué de pagar alguns extraordinaris que restaven del trienni passat,¹⁵⁴⁸ com foren de las bullas de la unió de

1540. plantada de vinya, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1541. obra de València, *escrit al marge esquerre.*

1542. bulles de la unió de la rectoria de Thous, *escrit al marge esquerre.*

1543. plet ab lo bisbe de Vich acerca de la rectoria de Thous, *escrit al marge dret.*

1544. Concili de Trento *subratllat.*

1545. Mulas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1546. 4 lliures de fra Jaume Cors, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1547. 17 lliures 18 sous 4 de fra Gabriel Sumes, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1548. 42 lliures 10 sous de la herència de mossèn Francesch Stela, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

la rectoria de Thous y de las cadiras del chor, axí també cobrà alguns extraordinaris que no estàvan acabats de pagar, com foren de la heretat de mossèn Francesch Stela, de la qual férem memòria molt llarga en lo trienni passat, y ara ne cobrà lo pare prior quoranta-dues lliures y mija que restaven. També se troba¹⁵⁴⁹ en lo Llibre de la Caxa que cobraren deu lliures, y diu són de certa restitució, que per ventura seria de la matexa heretat. Don Bernat Esbert estigué en esta casa alguns¹⁵⁵⁰ dies y en recompensa del bon aculliment donà per charitat nou lliures y dotze sous.

Misser Joan Exerrat també estigué en esta casa cerca de un any, y assò fonch tantost que isqué de sos studis. Al qual li paregué que, per a repetir-los, no y avia cosa més¹⁵⁵¹ a son propòsit; y per esta causa, quant se n'anà d'ella, donà son pare, mossèn Exarrat, que era mercader, vint lliures. A est misser Joan Exerrat prengueren affectió molts religiosos y ell també la tingué gran a est convent; y fonch advocat d'esta casa molts anys y prengué les coses d'ella com a pròpies; y axí, en los plets com fora d'ells, en coses graves y de importància donà consells admirables y profitosos, que seria cosa llarga aver-los de refferir.

[p. 236] Lo pare fra Bernat Vedrenya, profés del monastir de Sanct Gerònim de Cotalba y¹⁵⁵² natural de la ciutat de Balaguer, lo qual era confessor de dona Eleonor, germana de l'emperador Carlos quint y muller del rey de França, quant anava a França, donà dotze lliures y —no sé si fonch en aquest trienni o en l'altre— donà dos rabosters verts de¹⁵⁵³ praderia molt bons, y abans que posassen lo retaula major que vuy tenim nou servían de empaliar la capella major juntament ab altres. Aquest¹⁵⁵⁴ pare confessor de la reyna de França fundà una missa cada diumenge, volent que-s digués après de aver dit lo Evangeli de la missa major. Crech yo que tingué intenció en assò per a que los que venían tart trobassen missa aquexos dies y vol<ia> que aquell sacrifici sia per lo estat de dita reyna, per lo matex pare confessor y per tots aquells que ell tenia intenció, com més llargament està continuat en

1549. 10 lliures 18 sous de una restitució, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1550. 9 lliures 12 sous de Bernat Esbert, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1551. 20 lliures de mossèn Exarrat, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1552. fra Bernat Vedrenya, confessor de la reyna de Franza, *escrit al marge esquerre.* Confessor de la reyna de Franza *correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

1553. *Segueix podreu ratllat.*

1554. Fundació de una missa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

lo Llibre de les Misses (foli 149).¹⁵⁵⁵ Encara que esta fundació d'esta missa pens que fonch en l'any 1545, però la charitat de les dotze lliures fonch en aquest trienni.

Altres charitats donaren, que no éran de molta quantitat, algunes persones devotes, però¹⁵⁵⁶ juntes són alguna cosa y és bé d'elles y age memòria. La senyora baronessa Gualbes¹⁵⁵⁷ venia assí algunes vegades per tenir particular devoció a est convent y donà de charitat sexanta reals. Lo matex feya dona Eleonor de Icart y també donà la matexa charitat de sexanta reals. Lo duch de Cardona també continuava ab sa devoció y lo dia de la Concepció de Nostra Senyora de l'any 1539 offerí un ducat.

La major charitat que rebé lo pare prior en son trienni fonch la que donà lo emperador¹⁵⁵⁸ Carlos quint, lo qual vingué a esta casa a 17 de abril de 1538, que fonch lo Dimecres Sanct, y estigué fins lo dia de la Pascua de Resurrecció.¹⁵⁵⁹ Y quant se n'anava, sense demanar-li alguna merçè, ell la féu a esta casa, manant que¹⁵⁶⁰ donassen al pare prior sinquantia doblons en or, que valgueren cent y vint lliures, y també per aquesta ocasió valgué la adoració del moniment aquell any sis lliures y sis sous.

1555. No hem trobat cap notícia d'aquest frare de Sant Jeroni de Cotalba entre la bibliografia jerònima. En un Llibre de Misses de mitjan segle xvii hi ha constància d'aquesta missa instituïda per Bernat Vedrenya, que la dotà amb 120 lliures (ACA, MH, vol. 2497, f. 9r). S'hi afirma que la pròpia Elionor d'Àustria, reina de França, i no tan sols el seu confessor, passaren per la Murtra durant la dècada de 1540. Aquesta visita reial, de la qual Francesc Talet no en diu res, és una elaboració posterior a partir de la missa quotidiana llegada pel frare, perquè la reina visqué a França i no tornà a Espanya fins als darrers anys de la seva vida, cap al 1556 (Ghislain de Boom, *Éléonore d'Autriche: reine de Portugal et de France*. Brussel·les: Le Cri, 2003, p. 160).

1556. Devots donaren, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1557. Isabel Marc fou baronessa d'Eramprunyà entre 1515 i 1547. El nom de Gualbes li ve pel seu matrimoni amb el donzell barceloní Miquel de Gualbes. Aquesta senyora estava molt vinculada als jerònims, ja que en el seu testament va ordenar la donació de la capella de Bruguers, que havia acabat de reedificar, a aquest orde monàstic perquè fos seu d'un monestir. La dotació prevista era de 300 ducats de renda i 6.000 per a les obres de construcció. Pere Alzina, aleshores prior de la Vall d'Hebron, fou comissionat pel general i pels definidors per avaluar la viabilitat de l'oferiment. El 1548 fou finalment rebutjat perquè es va considerar econòmicament insuficient. La mateixa resposta donà poc després la comunitat de Montserrat (Josep CAMPANY GUILLOT, *Història del culte a la Mare de Déu de Bruguers*. Gavà: Centre d'Estudis de Gavà i Associació d'Amics del Museu de Gavà, 2009, p. 70-75).

1558. Emperador Carlos quint ve a est convent segona vegada, vide atràs foli 333 (162 al manuscrit), *escrit al marge esquerre. El text comprès entre ve a est fins al final correspon a altres mans diferents de la de l'autor*.

1559. Efectivament, se sap que Carles I estigué retirat a Sant Jeroni de la Murtra i que va tornar a Barcelona després del dinar del dia de Pasqua (Manuel de FORONDA AGUILERA, *Estancias y viajes del emperador Carlos V*, p. 451).

1560. *Segueix li raïllat*.

En esta última vegada que estigué lo emperador en esta nostra casa, ohí a dir que succehí una cosa prou donosa, que per aver-la oyda contar a alguns dels pares que-s trobaren en aquella, me ha paregut contar-la de la¹⁵⁶¹ manera que passà. En¹⁵⁶² lo hu dels tres dies dels fasos cantà lo pare prior la primera lamentació, que [p. 237] per tenir habilitat, veu y gràtia, feya assò admirablement y donava contento y gust a tots los qui l'ohien. La segona digué lo pare fra Antoni Joan molt al contrari de la primera per tenir la veu desgarrada, esbravada y mal entonada, que no tots tenen estos dons de naturaleza, de què no rebé algun gust lo emperador. Y advertint que altre religiós se disponia en lo faristol per dir la terçera, temé que no succeís com en la segona y, axí, envià lo matex emperador¹⁵⁶³ un recaudo al pare prior dient-li: “*Dezí al prior que digo yo nos diga la tercera lamentación para que nos dexe a todos con gusto*”. Y axí, oynt lo mandato lo bon prior, acudí promptament a dir la terçera. Y si bé digué la primera, no donà manco gust en la terçera.

Per lo qual y per altres parts y qualitats que avia notades y considerades lo emperador en lo pare prior, vingué a dir après, estant en conversació de alguns grandes que aportava ab sa companyia: “*No he visto en los días de mi vida músico con tanto seso ni composición como este prior*”. Y podia-u dir molt de veres perquè, segons yo ohí a dir a mos mestres y alguns vells que l'avían alcançat, estava lo sanct fra Pere Alzina en lo chor com un àngel y <ab> tant estremada composició, que no y avia donzella que se li igualàs, que a penas conexían si cantava si no era per la pronunciatió, que avia de menejar y moure los llabis. Y algunes vegades diuen que plorava y cantava juntament per lo júbilo que tenia interiorment en sa ànima y llançava contrapunt. Y axí, no sens causa digué aquelles paraules lo emperador, y altres de més sentiment y de més pes y valor degué dir després que-l tractà més íntimament, puix és cert que llavors y en aquell temps se confessà lo dit emperador ab lo pare prior.

Y à's de creure que lo bon prior li digué tals paraules y tal exhortació, que ell restà consoladíssim, perquè a judici de quants lo conegueren y-l tractaren, dels quals he sabudes yo moltes coses y rares virtuts, y affirmaven y adveraven que era una de les persones més sanctes que en aquella hora y avia en la iglésia de Déu —tant, que a penas /y/ lo veyia persona alguna que no se li aficionàs. Y quant anava per Barçelona,

1561. la afegit a la interlúnia.

1562. nota curiosa acerca del pare prior, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

1563. Segueix envià ratllat.

exien molt<s> oficials de ses cases per a besar-li les mans y trèyan sos fills al carrer per a que-ls donàs la benedictió. Y en especial ohí a dir alguns vells que, sent jóvens, lo tractaren y comunicaren que tenia gràtia particular en aconsolar a les persones que estaven affligides y tristes perquè, diuen, tenia un sperit dolcíssim, la condició molt affable, amorosíssim y molt semblant al gloriós sanct Joan Evangelista, que per aquesta causa tenia nit y dia la porta de sa celda uberta, que tots tenían llicència per a entrar en ella per a confessar y aconsolar-se ab ell los qui tenían necessitat, perquè tots sos tractes y conversacions éran de coses de sperit.

Y devinch a inferir —perquè tornem a nòstron propòsit— que lo nostre emperador Carlos quint, després de aver-se confessat ab ell, degué tenir més alt¹⁵⁶⁴ concepte d'ell y que altra música sabia lo pare prior interior y de més gust que la que mostrà en cantar en lo chor. He volgut contar esta ninyeria assí, no perquè y agués molta necessitat, sinó que donada la ocasió me ha aparegut no-s perdés memòria lo que va per tradició entre nosaltres; y per ventura alguna persona llegint assò li pendrà gana de imitar a tant sancta persona com era lo pare fra Alzina, de qui anava la fama y opinió de sa sanctedat y bondat per tota esta terra, que no és poca alabança sua.

[p. 238] Una sepultura tingué lo pare prior en son trienni que fonch de algun profit, perquè se morí¹⁵⁶⁵ Pau Tordera de Sancta Coloma de Gramanet; y volgué que-l soterrassen en lo present monestir, de la qual ne reberen onze lliures y mija; y també en son testament dexà alguns béns que tenia, que valgueren set lliures y quatre sous. De manera que tot junt foren divuyt lliures y quatorze sous.

Molts anys avia que aquest convent tenia un plet acerca de uns béns, encara que no eren¹⁵⁶⁶ de molta valor e importàntia, que primer foren de un T. Lemosí, y la substància d'ells consistia en una casa, que estava en la plassa del Blat, y altres mobles que tenia mossèn Antoni Boxadell, criat del bisbe de Barcelona, don Joan. Y considerant que la cosa era dubtosa y que per ventura no-s declararia en molts anys, costuma antiquíssima de Cathalunya, y gastaria en lo plet més del que valían los béns, com se veu prou voltes, determinà lo mossèn Antoni Boxadell de escometre de partit al convent. Y lo pare prior tractà aquest negoci ab son capítol, y la determinatió y resolució d'ell fonch que u

1564. *Segueix comps coms raillat.*

1565. *Sepultura de Pau Tordera, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1566. *Plet, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

posassen per via de compromís y que lo mossèn Antoni Boxadell pagàs lo que dirían los compromissaris. Los quals, après de aver <vist> molt bé lo negoci, tatzaren que lo dit mossèn Boxadell pagàs al monestir per tot divuyt lliures y les rebé lo pare prior en aquest trienni.

Fonch tant pròvido lo pare fra Matheu Blanch en totes ses coses, que *etiam* quant determinà de fer les cadires del chor, provehí de fusta molta més de la que era¹⁵⁶⁷ menester y estimà més que li'n sobrassen deu torades que no que li'n faltassen dos palms, com ha discret. Y axí, acabada la obra, li'n sobrà tanta, que après lo pare fra Pere Alzina en aquest son trienni la vené per preu de trenta-sinch lliures al fuster que treballava en la obra del chor. Y la donà en part de paga del que se li devia y, per ser roure de Flandes, la estimà en molt.

També vené una fornada de cals, de què-n cobraren cinquanta lliures, si més no. Veneren vi per més de cinquanta lliures y çafrà, que llavors en Thous se'n cullia molt —y ara par que se n'és perduda la mena ni se'n fa grangeria—, per quoranta lliures. També veneren la casa que tenia lo monestir en lo carrer d'en Cuch en Barcelona, de què ya tenían¹⁵⁶⁸ llicència en lo trienni passat de nostre pare general, que ab aquexa condició comprà lo pare prior del trienni abans les cases del carrer de Sanct Pere Més Baix, com allí diguí, y cobrà del preu lo pare prior cent ducats.

També en aquest trienni lluïren los dos censals que en lo trienni passat avien venuts¹⁵⁶⁹ o empenyats a carta de gràtia, que eren procehits de la herència de mossèn Stella, com ya allà diguérem; y per ço, giraren¹⁵⁷⁰ en¹⁵⁷¹ la taula de Barcelona a la senyora Eleonor Rupit, muller de mossèn Gerònim Rupit, mercader, axí per la porrata com per la propietat, sis-centes vint-y-una lliura qua-[p. 239] torze sous y tres. Fonch esta girada a 7 de dezembre de 1540. La qual quantitat procehí de la heretat de mossèn Casaldòfol, cavaller y metje, de la qual heretat se farà més llarga relació en lo trienni següent, perquè llavors se acabà de enllestir y la rebé aquest convent.

Entre les demés coses que ajuden al bon govern, augment de la religió y exercici spiritual són las lletres, particularment si cauen en un

1567. Fuste de Flandes per lo cor y altres coses que sobraven, les veneren, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1568. Compra y venda de cases, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1569. Luyció de dos censals, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1570. *Segueix a ratllat.*

1571. *en afegit a la interlínia.*

bon subiecte, humil y quiet, que a no ser tal, no servexen als particulars sinó de armes de inquietos per a que ab elles se entonen e inflen, y moltes voltes menyspreant a sos germans, que per ventura saben més theologia, mystica, affectiva y experimental, que no saben ells de la speculativa¹⁵⁷² y scholàstica; y a la comunitat servexen de punyals y açots per a donar¹⁵⁷³ pena a una communitat, particularment si tenen qui-ls ajuda y afavoresca, com de ordinari no falta ab ses pretensions y ambicions, etcètera.

Veent, donchs, lo pare prior que en esta casa y avia molts bons subiectes y enteniments aptes per a lletres, y iuntament que la religió afavoria aquest partit per ser lo general, qui era fra Pedro de la Vega —qui avia compost lo *Flos Sanctorum* vell y las chròniques de nostra orde, també velles;¹⁵⁷⁴ y per ser molt docte gustava que los religiosos se occupassen en aquest tant bon exercici—, determinà de que-s llegís un curs en esta casa; y per ço, procurà que vingués lo pare fra Gerònim Valleriola, profés de Sanct Gerònim de Cotalba, qui era dels més doctes que y avia llavors en la orde, lo qual llegí lo curs y-s continuà.¹⁵⁷⁵ Y quant anà lo pare prior al capítol general, en què ell fonch diffinidor, donà orde que lo general que isqué, qui-s deya fray Rodrigo de Çafra, lo confirmàs. Lo que succehí de assò y lo fi que tingué veurem en lo trienni següent.

En estas cosas se passà lo trienni del pare fra Pere Alzina y ab molta pau y concòrdia, de què-s fa memòria en lo Llibre dels Actes Capitulars, a ont estan continuats los priors, y axí se ha de pensar de un tant sanct home com ell.

1572. speculativa, *al manuscrit* speculativa.

1573. curs se llegí en casa, *escrit al marge dret*.

1574. Pedro de la Vega, profés de Nuestra Señora del Prado (Valladolid), fou un destacat escriptor jerònim del segle XVI. Fou autor del *Flos Sanctorum*; de la primera crònica de l'orde, de la qual hi ha versió llatina —*Chronicorum fratrum Hieronymitani libri tres* (1539)— i castellana —*Crònica de los frayles de la Orden del bienaventurado Sant Hieronymo*—; i d'altres obres, com una vida de sant Jeroni i una exposició del decàleg (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 2, p. 367-368; Fernando PASTOR, Luis BUSH i Javier ONRUBIA, *Guía bibliográfica de la orden de san Jerónimo y sus monasterios*. Madrid: Fundación Universitaria Española, Universidad Pontificia de Salamanca, 1997, p. 17, 42).

1575. Les cròniques de l'orde dels jerònims lloen la gran formació teològica de Jeroni de Valleriola, profés de Sant Jeroni de Cotalba, i refereixen predicacions a la ciutat de Barcelona (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 2, p. 209).

[p. 240] **Trienni del pare fra Pere Josa**¹⁵⁷⁶ [1541-1542]

Ben experimentada tenia aquest convent la bondat y religió del pare fra Pere Josa ab los officis que li avían acomanats en esta casa, axí en lo offici de procurador com de vicari, los quals avia exercitats ab molta prudència y exemple de sa persona, de què tenían tots aquells pares molta satisfacció. Y axí, acabant son trienni lo pare fra Pere Alzina, los paregué que de ningú podían en aquella conjuntura lançar millor mà que d'ell per tenir ya edat madura, y de religió vint-y-set anys, y experimentat en altres officis; y axí, lo elegiren en prior a 21 de febrer de 1541, que fonch dos dies après que acabà¹⁵⁷⁷ son priorat lo pare fra Pere Alzina, al qual elegiren en aquest trienni en vicari,¹⁵⁷⁸ y és esta la tercera vegada que u fonch d'esta casa. Al pare fra Joan Puig elegiren en procurador, que era prou jove per a sustentar la càrrega de aquell offici, que sols tenia quinze anys de hàbit, però tenia molta maduresa en son tracte y conversació per ser molt¹⁵⁷⁹ exercitat en cosa de oració y devoció. En segon procurador elegiren lo matex que avia dos triennis que exercitava aquell offici, qui era lo pare fra Pau Blanch. Caxers feren al pare vicari y fra Joan Barceló.

No-s sap que aja vestit a ningun religiós l'àbit en son temps ni que tampoch se sían fetes obras de importància, perquè durà-li poch lo offici de prior, com diré a la fi de¹⁵⁸⁰ son temps. Ab tot axò, no se oblidà, lo poch temps que fonch prior, de donar algun vestuari als frares, que-n devien tenir prou necessitat, comprant dos blanquets y vint-y-vuyt canes¹⁵⁸¹ de burell y dues estamenyes. Féu també vint-y-vuyt canes de tovalles grans per lo refetor y trenta-y-tres canes de torcaboques. Féu també una fornada¹⁵⁸² de cals y altra de obra, de què se aprofità per

1576. *Segueix Any 1541 fins a l'agost de 1542, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1541 i 1542 subratllats.*

1577. Vicari lo pare fra Alzina, *escrit al marge esquerre.*

1578. procurador fra Joan Puig, *escrit al marge esquerre.*

1579. 2^{on} fra Pau Blanch, *escrit al marge esquerre.*

1580. *Segueix son ratllat.*

1581. tovalles y torcaboques, *escrit al marge esquerre.*

1582. fornada de cals y obra, *escrit al marge esquerre.*

lo gasto ordinari de casa, que a no fer alguna granjeria semblant, és quasi impossible poder-se sustentar los religiosos, sub¹⁵⁸³ pena de restar la casa empenyada per no tenir renda competent.

Alguns extraordinaris rebé lo pare prior que també li ajudaren per a suplir en las necessitats¹⁵⁸⁴ de la casa. Lo hu d'ells fonch que lo pare fra Gerònim Valleriola, que llegia les arts en esta casa, com ya diguí en lo trienni passat, predicà la quaresma de l'any 1541 en la yglésia de Nostra Senyora del Pi de Barcelona y de la charitat que a ell li donaren ne donà vint lliures a esta communitat.¹⁵⁸⁵

[p. 241] Lo duch de Cardona freqüentava y venia molt a menut en esta casa al temps que estava en Barcelona, com tenia de costum molts anys avia, com avem vist atràs per la devoció que tenia a tots los religiosos¹⁵⁸⁶ d'ella, y molt més al pare¹⁵⁸⁷ fra Alzina¹⁵⁸⁸ —que assò tenia aquell sanct home, que quisvulla que-l tractava una vegada restava-li molt affectionat y ab grans desigs de tornar-lo a comunicar y gozar de sa conversació—, ab lo qual se confessava y aconsolava. Y entre les demés voltes vingué en l'any de 1541 ab companyia de un compte napolità, qui's deya misser Vincentio, per ocasió de un jubileu que y agué; y assí se confessaren y combregaren, estant retirats tres o quatre dies. Y quant combregà,¹⁵⁸⁹ lo duch de Cardona offerí un dobló y donà altra charitat, y lo matex féu lo compte napolità, de manera que entre unes coses y altres valgué per la casa divuyt lliures y mija.

En aquest temps que fonch prior lo pare fra Pere Josa cantaren missa nova tres religiosos.¹⁵⁹⁰ Lo primer d'ells fonch lo pare fra Jaume Ferrer y de la oferta ne reberen sis lliures y mija.¹⁵⁹¹ Lo segon fonch lo pare fra Miquel Ferrer y de la sua oferta ne agueren set lliures y

1583. sub, *al manuscrit* sob.

1584. Quaresma predicà lo pare fra Gerònim Valleriola, *escrit al marge esquerre*.

1585. Primera notícia en el text d'un frare que predica, activitat que tan sols es podia realitzar amb l'autorització prèvia de les màximes instàncies de l'orde dels jerònims (*Constituciones*, p. 103-104; Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 103).

1586. Duch de Cardona donà, *escrit al marge dret*. Donà *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1587. *Segueix prior ratllat*.

1588. fra Alzina *afegit a la interlínia*.

1589. Compte napolità donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1590. 6 lliures 10 sous del pare fra Jaume Ferré, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1591. 7 lliures del pare fra Miquel Ferré, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

mija.¹⁵⁹² Lo darrer fonch lo pare fra March Orriols. La oferta fonch de poch momento, que no y agué sinó quoranta sous.

Una¹⁵⁹³ sepultura y agué en aquest any que fonch de profit de un mestre de cases qui's deya Guillem; y dexà perquè-l soterrassen en casa vint lliures, les quals cobrà lo pare prior¹⁵⁹⁴ en son temps. També morí la senyora Gerònima Exerrada, muller de mossèn Perot Exerrat, mercader, lo qual volgué se fessen assí las exèquias y donà per charitat quatre¹⁵⁹⁵ ducats. Lo senyor archebisbe de Thessalònica, don Joan Miralles, morí en lo nohembre de 1541 y-l soterraren en lo monestir, com tenien ya capitulat y concertat en lo trienni passat, però no allà a ont ell manava ni tampoch se cobrà tant prest lo que ell dexava en son testament. Y axí, serà forçat aver de tractar de aquest¹⁵⁹⁶ negoci en altra part.

També morí en aquest any mestre Thomàs, flassader,¹⁵⁹⁷ y dexà sinquanta-dues lliures per a que fossen esmerçades per institució de una missa semmanera, y-s digués de sanct Onophre, com fins vuy se celebra, encara que està reduïda per no tenir competent charitat com les demés.

Una¹⁵⁹⁸ charitat trobe que donà mossèn Galceran Durall de dotze lliures y no he pogut saber per quina ocasió. Sense estos extraordinaris reberen algunas quantitats de venedures, particularment¹⁵⁹⁹ de vi blanch, claret y vermell, vi cuyt, cals y altres ninyeries, de què tot se aprofitaven y era ben menester, segons la pobre casa anava sempre alcançada [p. 242] de comptes, que si no fóra perquè Nostre Senyor donava de quant en quant alguna ajuda de costa, com en diversos triennis avem vist, no tenían remey los religiosos de perseverar en ella per ser la renda tant poca.

Y entre les demés ajudas de costa no fonch esta que diré ara la menor y, perquè ya part d'esta hystòria succehí en lo trienni passat y no-s cobrà tot lo que pertanya al monestir fins en aquest temps, de

1592. 2 lliures del pare fra March Orriols, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1593. Sepultura de Guillem, mestre de cases, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1594. Gerònima Exerrada donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1595. Archebisbe Miralles morí y-l soterraren assí, *escrit al marge dret.*

1596. Missa semmanera, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1597. El nom complet és Tomàs Esteve, tal com apareix a la pàgina 449.

1598. Galceran Durall donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1599. venaduras, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

indústria ho he dexat per aquest lloch, perquè-s sàpia¹⁶⁰⁰ més de rael y fonament lo que valgué a la casa y estigue tot junt. Fonch lo negoci d'esta manera: en lo trienni del pare fra Miquel Piquer —perquè prengam l'aygua de lluny—, que fonch¹⁶⁰¹ per los anys de 1475, vérem com aquesta casa tingué un devot qui-s deya Bernat Casaldòfol, qui era apothecari y fonch-ho d'esta casa molts anys, lo qual residia en Barcelona, y donà un censal a est convent de quoranta sous de renda y de propietat de quoranta lliures. À-y memòria de assò en dit trienni (pàgina 218).¹⁶⁰²

Aquest mossèn Bernat Casaldòfol tingué un fill, que també se digué Bernat, com son pare; y estudià medicina y la exercità molts anys en la pràctica; y per ser molt docte y tenir fama, guanyà molt y estava rich, per lo qual tingué ànimo de passar-se cavaller y alcançà privilegi de militar. Y si son pare, mossèn Bernat Casaldòfol, fonch devot d'esta casa, no u fonch son fill manco, ans des de minyó se affectionà a ella per la ocasió que son pare venia algunes voltes a visitar los religiosos d'ella, que importa molt que semblants oficials des de jóvens prenguen l'agre, que diuen, a una communitat y li cobren amor, perquè veem per la experiència que tota la vida los dura y se'n recorden a la mort.

Axí, lo dit metge y cavaller mestre Bernat Casaldòfol se mostrà molt devot en vida d'esta communitat y u mostrà a la fi, puix en son últim testament, que ordenà en poder de mossèn Pere Janer, notari de Barcelona, a 19 de setembre de 1531, entre les demés coses que féu instituhí hereva sua universal, de vida sua tan solament, a la senyora Catharina Beneta, muller sua; y après de sa mort, féu hereu seu universal a Raphel Joan de Casaldòfol, fill seu llegítimat, que llavors tenia tretze o quatorze anys; y en cas que lo dit Raphel Joan, fill seu, morís sens fills de llegítim matrimoni procreats, féu hereu seu universal a nostre monestir, dexant-li tots sos béns a ses voluntats.

Y pochos anys après que morí lo mestre Bernat Casaldòfol, fonch Nostre Senyor servit de que morís, primer que la senyora Catharina Beneta Casaldòfol, lo mossèn Raphel Joan de Casaldòfol, [p. 243] lo qual anà a la guerra, que per ventura seria la que tenia lo emperador contra los lutherans o altra semblant, que no sé determinadament a ont morí, però sé que feren un testimonial de com morí en lo camp. Y

1600. sàpia, *al manuscrit* sabia.

1601. hystòria dels béns de mestre Casaldòfol, foli 77, *escrit al marge esquerre*. Foli 77 correspon a una mà diferent de la de l'autor. Aquesta referència és inexacta, ja que la plana del manuscrit en què se cita per primera vegada a Bernat Casaldòfol és la 81, que correspon a la pàgina 218 de la present edició.

1602. pàgina 81 *al manuscrit*.

ans¹⁶⁰³ que morí, féu testament y en ell féu hereu de tot lo que podia a mossèn Bernat Boschà. Y ell mostrà dit testimonial per alcançar los béns que pretenia del mossèn Raphel Joan Casaldòfol y, fent ses diligències, dexant a part moltes dades y rebudes per abreviar, alcançà d'esta herència quatre-centes lliures. No sé yo per quins títols ni per quina justícia, puix encara lo mossèn Raphel Joan no era hereu de son pare, vivint encara la senyora Catharina Beneta Casaldòfol, qui era hereva de sa vida.

Y perquè lo monestir no les tenia, manllèva estes quatre-centes lliures de diversos per llevar-se una vegada aquest sobràs damunt —lo reverent¹⁶⁰⁴ fra Miquel Ferrer, prior de Cathalunya de l'orde de sanct Joan, dexà cent lliures; mossèn Francesch Cassador, altres cent; mossèn Joan Ribera, altres cent; y mossèn Joan Bolet y Pere Saurí, altres cent lliures—, les quals dexaren graciosament y de bona voluntat dits senyors, que bé entenien que les tornarián¹⁶⁰⁵ prest, puix sabien per què les volían y sabien que lo negoci estava molt segur, com se féu tantost a 10 de mars de 1541, fent-los gràties a tots de la merçè los avien feta. També se dexà lo mossèn Raphel Joan de Casaldòfol en son testament dos-centes lliures perquè-s diguessen misses per ell en diverses yglésies. Però foren tant diligents los pares d'est convent, que alcançaren un bulleto de Roma per a que se commutassen y-s diguessen en lo present monestir.

Sabuda¹⁶⁰⁶ la mort del mossèn Raphel Joan de Casaldòfol per la senyora Catharina Beneta Casaldòfol, desijant la bona senyora fer bona obra a esta casa, a la qual tenia molt particular devoció y sempre la avia mostrada —y¹⁶⁰⁷ segons se diu en un acte capitular (foli 39, pàgina 2), fonch ella la total causa que son marit, mestre Bernat Casaldòfol, dexàs vinclats a aquest convent tots sos béns—, /esta senyora, com tinch dit,/ desijava fer tota la bona obra que podia al convent y tractà ab lo pare prior, que llavors era lo pare fra Pere Alzina, que fessen una concòrdia y avinensa lo convent y ella acerca dels béns de son marit, puix forçadament avia de tenir lo fideicomís y vincle lloch en lo monastir, puix era mort lo qui avia de ser hereu après d'ella. Y que per la molta voluntat y devoció que tenia al convent, ella renunciaria a tota la heretat de son marit, mestre Casaldòfol, la qual consistia, com après diré, en certs censals, cases, horts, [p. 244] honors y possessions

1603. *La darrera lletra de ans correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

1604. *Segueix pare raillat.*

1605. *tornarián, al manuscrit ternorían.*

1606. *Catharina Beneta Casaldòfol, escrit al marge dret.*

1607. *y afegit a la interlínia.*

en diversos llocs y parts de la ciutat de Barcelona, y assò fos ab tal condició que lo monestir li donàs a ella cada any certa quantitat per a son sustento conforme son estament demanava y requeria.

Lo pare prior, vista la bona voluntat de dita senyora y considerant que no·ls estaria mal lo partit, tractà aquest negoci ab lo convent, lo qual determinà se fes dita concòrdia, agraint molt a la senyora Casaldòfol la merçè o benefici feya a la casa; y vingué molt bé en que se acceptassen los béns que dita senyora possehia de son marit; y que a ella li donassen cada any de tres en tres mesos sexanta lliures, que serían cada any dos-centes quoranta lliures, y estas fossen a sas lliberas voluntats y dispongués d'elles a son gust y contento. Y de aquest concert y concòrdia se'n féu un acte en poder de mossèn Pere Janer, notari de Barcelona, a 5 de nohembre de 1540 y los béns que tenia dita senyora foren adjudicats al nostre monestir per sentència y decret de la cort del veguer de Barcelona, com conste ab acte rebut en poder de mossèn Joan Dot, notari real y scrivà major de dita cort, a 2 de de-zembre del matex any de 1540.

Per tenir esta casa molta necessitat, y particularment que tenia empenyorats alguns censals per aver de pagar alguns oficials de las moltas obres se eren fetes en lo darrer trienni del pare fra Matheu Blanch,¹⁶⁰⁸ avien menester alguns comptants per a luir-los. Y com los béns del quòndam mestre Bernat Casaldòfol consistían quasi tots en censals, cases, horts y altres possessions, que comptants a penas n'í avia, paregué-li al pare prior, après de aver feta la avinensa y concòrdia ab la senyora Casaldòfol, que la primera cosa que se avia de fer, après de aver presa la possessió de dits béns, <era> tractar ab lo convent si-s vendrían totes les cases y béns immobles del dit mestre Casaldòfol, perquè del proceït d'ells se quitassen los censals que tenían venuts a carta de gràcia y dels diners que sobrarien que se'n creassen¹⁶⁰⁹ censals de nou.

Tractà aquest pensament lo pare prior ab son convent y vingué la major part en que-s venessen les cases y les demás possessions. Las rahons foren perquè entenien que si lo monestir se retenia las casas, las dexava a lloguer —que en sustentar-las, se farían molts gastos— y tot lo que-s trauria en sis o set anys de profit y dels lloguers se gastaria après en un any, y encara s'í auria de affegir, perquè [p. 245] vuy se cauria, y l'altre dia la xemenea y altres coses semblants. A més de axò, quant se esdevé alguna peste en Barcelona, las cases estan alguns anys que valen molt poch de lloguer. Y que lo més acertat era que-s

1608. *Segueix teni ratllat.*

1609. *creassen, al manuscrit criassen.*

quitassen los censals que tenien empenyorats del que traurien d'estes cases y possessions, y los demás diners que sobrarien se esmerçassen a for de censal en lloch tuto y segur.

Assentada aquesta determinació y aguda llicència de nostre pare general,¹⁶¹⁰ preceint los actes solemnes que demane lo dret en sembla<n>ts¹⁶¹¹ negocis, la primera cosa que veneralen fonch una casa que estava en lo carrer de la Argenteria de Barcelona per preu de sis-centes sexanta-una lliura a mossèn T. Ferrando —lo acte d'esta venda rebé mossèn Pere Janer, notari de Barcelona, a 7 de dezembre de 1540—¹⁶¹² y d'esta quantitat foren quitats los dos censals que estaven empenyorats y eren de la heretat de mossèn Francesch Stela, com vérem en lo darrer trienni del pare fra Matheu Blanch y-n fiu ya menció en lo trienni passat (pàgina 428).¹⁶¹³ Altra¹⁶¹⁴ casa de dita heretat, que està a la plassa de la Llana, veneralen a mossèn Joan Fonoll, apothecari —y eren franques en alou—, per preu de sin-centes y sinch lliures, del qual preu pagaren a mossèn Bernat Boschà, hereu del mossèn Raphel Joan Casaldòfol, les quatre-centes que ya damunt diguí se alcançà com a hereu del dit Raphel Joan.

Més,¹⁶¹⁵ veneralen altra casa situada en lo carrer Condal de Barcelona per preu de setanta lliures a mossèn Gabriel Fuster —fonch en lo mes de maig de 1541—, de la qual quantitat se pagaren alguns mals y deutes que-s trobaren en la dita herència que pujaren sexanta-set lliures y nou sous y deu diners. Més,¹⁶¹⁶ veneralen a n'en Jaume Favara,¹⁶¹⁷ hortolà, una casa y hort que està prop del monastir de les monjes de Sanct Pere de les Puellas, junt a la muralla de la ciutat de Barcelona, per preu de cent lliures. Fonch en lo matex any de 1541. Més,¹⁶¹⁸ veneralen altra casa, que estava en lo carrer de Sanct Pere, junt al Pou Dols, a mestre Valentí Gribau per preu de cent lliures. Estes dos-centes lliures

1610. Vegeu nota 485.

1611. casa a la Argenteria venuda per 66 lliures .. sous, *escrit al marge dret*. Venuda per 66 lliures .. sous *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1612. Lluyció de 2 censals, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1613. pàgina 238 *al manuscrit*.

1614. casa a la plaça de la Llana venuda per 505 lliures .. sous, *escrit al marge dret*. Venuda per 505 lliures .. sous *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1615. casa al carrer Condal venuda per 70 lliures .. sous, *escrit al marge dret*. Venuda per 70 lliures .. sous *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1616. casa y hort prop de Sanct Pere veneralen per 100 lliures .. sous a dit Favara, *escrit al marge dret*. Veneralen per 100 lliures .. sous a dit Favara *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1617. *Les quatre primeres lletres de Favara subratllades*.

1618. casa junt al Pou Dols veneralen per 100 lliures .. sous, *escrit al marge dret*. Veneralen per 100 lliures .. sous *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

últimes se retingué la casa per la sepultura, funeràries y misses que lo mossèn Raphel Joan Casaldòfol, fill del mestre Bernat Casaldòfol, se dexà en son testament.

Sense¹⁶¹⁹ estes cases y horts de què·m dexe de parlar, rebé lo monestir d'esta herència de mestre Bernat Casaldòfol, y vuy posseex, los censals següents: primo, un censal de pro-[p. 246] prietat de sin-centes y sinch lliures y de pensió de vint-y-sinch lliures y sinch sous sobre lo General de Cathalunya, en lo primer dia de maig, a for de vint mília per mil; més, altre censal de preu de cent quoranta-nou lliures y denou sous y de pensió de sis lliures setze sous y quatre sobre lo matex General, a 12 de maig, a for de vint-y-dos mília per mil; més, altre censal de preu de dos-centes lliures y de pensió de deu lliures sobre lo matex General, a 21 de maig, a rahó de vint mília per mil; més, altre censal de propietat y preu de cent y vint lliures y de pensió de sis lliures sobre lo matex General a rahó de vint mília per mil, a 16 del mes de janer; més, altre censal de propietat de sin-centes lliures y de pensió de quinze lliures dotze sous y sis sobre lo matex General, a 21 de juliol, a for de trenta-dos mília per mil; més, altre censal de preu de cent y vint lliures y de sis lliures de pensió a for de vint mília per mil, a 2 de octubre.

De manera que tot lo que·s rebé de la herència de aquest senyor mestre Bernat Casaldòfol valgué tres mília y trenta lliures y denou sous, però agueren-se de pagar quatre-centes lliures a mossèn Bernat Boschà, com diguí, y sexanta-set lliures nou sous y deu de alguns deutes que y avia. Y axí, restaren netes al monestir dos¹⁶²⁰ mília sin-centes sexanta-dues lliures nou sous y dos,¹⁶²¹ contant-y també las dos-centes lliures que·s reberen per rahó de la sepultura, exèquies y misses que·s digueren en lo matex monestir per la ànima del mossèn Raphel Joan Casaldòfol.

Y vuy posseex de renda d'esta herència lo monestir sexanta-nou lliures y tretze sous y deu diners, per ont se veu la obligació que tenim los religiosos d'esta casa de pregar a Nostre Senyor Déu per les ànimes de aquells defuncts que tants beneficis li an fets. Lo qual advertint aquells pares antichs y tement que no·ns ne oblidàssem nosaltres per aquest respecte y mostrant-se agraïts, instituhiren misses y suffragis al defunct y benefactor, com més llargament està continuat en lo Lli-

1619. Censals, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1620. 2.562 lliures de mestre Casaldòfol y sa muller, *escrit al marge esquerra.*

1621. Segons els nostres càlculs és una lliura més, o sigui, 2.563 lliures 9 sous 2 diners.

bre dels Anniversaris y Misses (foli 67). Y és de notar que totes estes quantitats rebé lo pare fra Pere Josa en aquest temps que fonch prior; si no fonch de la primera casa de la Argenteria, que-s vené primer que totes, que fonch en lo trienni passat del pare fra Alzina, que cert en assò fonch venturosíssim.

Lo curs de les arts que-s començà en lo trienni passat no tingué tant bon succés, com tots¹⁶²² pensaven, ni-s proseguí fins a la fi, perquè per manament de nostre pare general, qui-s deya fray Rodrigo de Çafra, los pares visitadors que vingueren a visitar en lo any de 1542, qui foren [p. 247] lo pare fra Alonso de Guadalupe, profés y prior de Nostra Senyora de la Estrella, y lo pare fra Miquel de Longares, vicari del monastir de Sancta Engràcia de Çaragoça, se desféu y desbaratà, en tal manera que manaren los pares visitadors al pare fra Gerònim Vallariola, qui legia, se'n tornàs a sa casa.

Y en la carta de la visita dexaren manaments ab gran rigor que en esta casa no-s llegís sciència ni art ninguna, sinó sols grammàtica y casos de consciència y que ensenyassen de cantar; y que ningun frare d'ella pogués anar a disputar a conclusions algunes ni a Barcelona ni a altra part; y que si ningú se atrevia a llegir o oyr ditas scièncias, fos posat en la carçre y presó; y que si lo pare prior donava tal llicència, que ipso facto fos suspès de l'offici, y lo vicari y president fossen privats de sos officis. Si aquests manaments se miran axí, superficialment y sobra pinta, que diuen, parexerà¹⁶²³ cosa molt rigurosa y dura y, a qui no sabrà les causas, molt impertinent que en lloch de afavorir los estudis y lletres, que són las armas de què usa la Yglésia Cathòlica contra sos enemichs y que són tant necessàries, axí en commú com als particulars, volguessen los ministres de la religió totalment abolir-les, y llevar lo tracte d'elles, y que volguessen que tots fossen ignorants y altres rahons semblants se repre<se>ntaran assí, *prima facie*, que causaran admiració que assò caygué<s> en una religió tant grave com la nostra.

Però ben mirat y penetrat lo negoci, y segons yo-m só pogut informar de persones velles y honrrades, se entén foren molt justs y a propòsit estos manaments que feren los pares visitadors en aquella ocasió y temps, perquè donaren-la molt gran los studians d'esta casa, anant molt sovint y demasiadament a Barcelona a argumentar no sols en lo estudi major y universitat, sinó en altres monastirs, a ont

1622. Suspensió del curs, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

1623. Causas per què suspenguen lo curs, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

se seguiren grans inquietuts y descompostures notables, que argüint y estant ab lo fervor de aquest exercici, si no-s tenen molt en si, és impossible que no-s descuyden algunes vegades en paraules pesades y ben fora de la matèria que-s pretén tractar.

Lo qual notaren persones graves y devotes de la religió y no faltà qui digué en la matexa universitat públicament que fóra molt millor que los frares gerònims se estiguessen en sos monestirs; y que no anassen per ciutats, que no era aquexa sa professió e institut, sinó vida heremítica, estant recollits en ses cases y assistint¹⁶²⁴ en lo chor; y [p. 248] altres paraules més pitjades y sentides. Lo qual, tot, vingué a notícia de alguns religiosos amichs del bé y observància de la religió y u escrigueren al general;¹⁶²⁵ y ell ho encarregà molt als visitadors, que mirassen per la honrra de la religió.

Los quals, arribats assí, tocaren ab les mans y experiència lo que sabien especulativament, zelant-los cosas molt particulars los religiosos d'esta casa y deduint-los palpablement la gran distractió, y encara dissolució, que y avia per ocasió del estudi y lo mal que-s seguia lo chor, que és lo principal institut de nostra religió, per lo qual fonch forçat que ells posassen los manaments que diguí, que de altre manera no s'i podia posar lo remey que convenia. Y assò no feren ells per no afavorir al estudi y a les lletres, sinó per reprimir las insolèncias y abusos que per ocasió d'elles y avia. Y axí, estigué tot en son lloch.

No¹⁶²⁶ sé yo si de aquesta hystòria resultà que lo pare prior se emmaletís y vingué a morir-se, que algunes vegades se succeexen per cosas de manco importància sentir-se molt los hòmens y pendre'ls una malencolia de què vénen a morir-se. No sé yo que succeís per esta causa la mort del pare prior, sinó que és imaginació que pot esdevenir-se. Lo que sé de cert és que, sia per aquexa o per altra causa, ell morí la vigília de Nostra Senyora d'Agost, lo matex dia que li vestiren l'àbit de la sancta religió vint-y-nou anys avia, avent rebuts tots los sacraments a hora de completes en les cases de Barcelona, a ont era anat perquè los metges lo visitassen més a menut y li aplicassen los remeys més puntualment. Y aquella matexa nit lo portaren assí, al monestir, y lo

1624. assistint, *al manuscrit* assistir.

1625. Qualsevol religiós podia adreçar-se per carta al general de l'orde sempre que tingués una queixa prou important relacionada amb el monestir que requerís immediatament una visita o la imposició d'una solució. El prior, però, havia d'estar assabentat de l'enviament de la carta. Així mateix, la normativa compellia el general que "ponga remedio conveniente sin tardança en las cosas contenidas en las tales cartas, según entendiere que conviene" (*Constituciones*, p. 36-37).

1626. mort del pare prior, *escrit al marge esquerre*.

dia de la Assumptió, après de prima, lo soterraren ab molt sentiment per aver perdut en ell pare de qui tenien tanta satisfacció, que donava grans esperanças avia de ajudar molt a esta casa ab lo exemple y religió que avia sempre mostrat. Fonch la sua mort a 14 de agost de 1542, avent¹⁶²⁷ regida aquesta casa sols divuyt mesos. *Cujus anima requiescat in pace.* Amén.

1627. *Segueix sol ratllat.*

[p. 249] **Trienni del pare fra Alonso de Guadalupe**¹⁶²⁸ [1542-1545]

Per la mort del pare fra Pere Josa, que com vérem no acabà son trienni ni fonch prior d'esta casa sinó divuyt mesos, estigué aquest convent sense prior quasi dos mesos, perquè agueren de avisar al general de la mort del pare prior, com se acostuma, y ell agué de enviar confirmadors. Lo qual no's pot tant prest effectuar per estar tant lluny lo general, o esta casa de allà a ont ell residex. En fi, ells vingueren —no he pogut saber de ont ni qui foren— y entrant los electors en lo acte de la electió, procuraven que lo prior fos de casa. Però los confirmadors los desenganyaren, dient-los que no perdessen temps, que d'esta vegada no podien fer prior de casa y que tal instructió tenien del pare general. Vista la resolució dels confirmadors, elegiren los religiosos d'esta casa per son prior al pare fra Alonso de Guadalupe, profés de Nostra Senyora de la Estrella. Fonch la electió a 14 de setembre de 1542. Y anà lo pare fra Antoni Joan a cercar-lo y partí lo mateix dia. Y entre anar y venir estigueren tres semmanes, que no fonch molt per aver-hi més de vuytanta lleguas, o aquexas, y creuria yo que al dia de vuy més que fer y auria y més temps aurían menester per arrancar las rael, que tenim tots posades molt fondes. Confirmaren al pare prior a 12 del mes de octubre de 1542.

La ocasió que y agué per a que elegissen¹⁶²⁹ aquest pare, essent castellà, més que ningú dels altres fonch que poch mesos abans era vingut a visitar estas dos cases per ser visitador general de la Corona de Aragó senyalat per lo capítol general de 1540, com vérem en lo trienni passat, y en son modo de proceir en la visita y en les demés actions conegueren los pares d'esta casa son ser y valor, la cordura y prudència en què tractava las cosas, la maduresa y compostura en lo exterior. Y entengueren que era hu dels religiosos essentials que y avia en aquella

1628. *Segueix Any 1542 fins a 1545, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1542 i 1545 subratllats.*

1629. *elegissen, al manuscrit elegiren.*

hera en la orde y axí, entenien que en aquella los convenia fos prelat d'esta¹⁶³⁰ casa, praesupposat que no-l podían fer de la matexa casa.

Altra rahó y agué, y pense que fonch la principal, y és que fonch notada esta casa per ocasió del estudi o estudiants, com vérem en lo trienni passat y poch ha, de demasiada distractió y¹⁶³¹ poca recol·lectió, de què estava lo general molt ben informat. Y com Nostre Senyor fonch servit [p. 250] que lo pare prior morís poch après de passada la visita, tenia nostre pare general encara las spècies del negoci de la visita molt vives.

Y axí, se tingué sospita que quant donà o envià lo poder als pares confirmadors de aquesta electió, los donà orde que en ninguna manera donassen per prior a ningun fill d'esta casa, que ha tenir llibertat, ell la tinguera millor de estar-se en sa casa perquè, si bé-s mira, trobaran los curiosos que esta casa, ab cent y vint-y-nou anys que avia que estava fundada fins ara, no avia tinguts sinó dos priors fora de casa que la governassen, que foren lo pare fra Jaume¹⁶³² Tàpies y lo pare fra Guillem Fuster, y estos, professos del monestir de Vall de Hebron, com està notat y advertit en sos triennis, y los demás éran estats fills de la pròpria casa; y particularment ara, *novissime*, des del primer trienni del pare fra Augustí Gualbes, que fonch per los anys de 1498, fins al que ara estam de 1542, que foren quoranta-y-quatre anys, sempre fonch governada per fills que la matexa casa se aviat criats.

Y tals, que tots foren grans sancts, com de tots ells se fa memòria, no tant llarga com ells merexen, en lo quart llibre de nostres chròniques, que cert fonch cosa admirable y de què he tinguda particular consolació, com anava continuant los triennis, veure que en lo govern d'esta communitat y avia tant senyalats subiectes en sanctedat y virtut, y tant ben avinguts y conformes ab voluntat y religió, com en algunas parts advertí, que és gran alabança de la casa y llahors dels electors.

Y lo matex agueren fet ara si poguéran, perquè entench que aquells pares sempre foren de opinió, y és la més certa y segura y més conforme al dret canònic —y no y ha per a què assí al·legar tests ni auctoritats, que no escrivim casos de conscièncias ni doctrinas, sinó memòries d'esta casa—, que lo pastor avia de ser de la pròpria família sempre que puga ser bonament perquè, com dóna la rahó sanct Thomàs, té de ordinari més amor a la congregatió y a la casa pròpria y conex millor

1630. *Segueix sasa ratllat.*

1631. *Segueix recol·lectió i vagueza escrites a sobre.*

1632. Foli 200 (69 *al manuscrit*) y foli 261 (109 *al manuscrit*), escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor. Els dos nombres estan subratllats.

las ovelles,¹⁶³³ a ont se són¹⁶³⁴ criats tots junts, lo que li falta a l'estrany, a qui se li passa molta part del temps en tentar los polsos¹⁶³⁵ de cada hu; y moltes voltes se subiecte al parer y consell del més impertinent y que manco sap de les coses de la casa; y altres rahons semblants, que no y ha per a què detenir-nos en elles, sense altres externes que no són de poca consideració en lo que toca al temporal y govern exterior per ser molt different lo modo, axí en lo temple de les terres com en lo cultivar, que és molt different.

Y cada terra té [p. 251] son modo, com los matexos priors y frares estrangés conféssan clarament, perquè voler conrrear estes terres segon<s> lo estil que tenen en València y Aragó seria desatino; y aver de governar de la manera que en Castella seria gran dany d'estes cases, perquè allí tot està a càrrech dels pares procuradors y altres oficials que residexen y estan en casa, y los pares priors descuyden en ells. Lo qual assí no-s permet, que com los procuradors de ordinari no estan en casa, sinó en Barcelona, si los matexos priors, y en sa absència los vicaris, no miren per las malles, per estar las casas pobres y tenir poca renda, en dos paraules estaran perdudes y destruydes.

Fonch, donchs, lo pare fra Alonso de Guadalupe lo terçer prior que tingué esta casa que no fonch fill d'ella y lo primer de nació castellana que agué, ni sabem fins en nostres dies, des de que està fundada, n'i aja hagut altre, perquè per la bondat de Nostre Senyor sempre en la Corona de Aragó hi <ha> agudes persones graves de gran observància y religió, y dignes d'estes dignitats y majors officis, com la experiència ho ha mostrat y u vem de cadaldia, de qui poden llançar mà quant no poden elegir de sa pròpia casa. Tota aquesta digressió y discurs he fet per a donar rahó y per saber la causa per què los religiosos de aquest convent elegiren en prior aquest pare castellà; y per desculpar als electors, si alguna culpa y avia; y també perquè sapiam que elegiren una persona benemèrita, de gran valor, bondat y religió, y com a tal ne fan memòria nostres cròniques en lo catàlogo dels sançts y personas

1633. Molt possiblement el cronista faci referència a l'obra de sant Tomàs d'Aquino *Super Ioannem*, concretament al capítol 10, en què comenta la paràbola del bon pastor (Jo 10). Hi ha fragments en què s'insisteix en la necessitat que el bon pastor conegui les seves ovelles: "Primo quidem quod oves cognoscit. Unde dicit, quod *proprias oves vocat nominatim*: in quo ostendit cognitionem, et familiaritatem suam ad oves. Illos enim ex nomine vocamus quos familiariter cognoscimus" (lectio 1). S'ha de tenir en compte que l'orde imposava la doctrina tomista en l'ensenyament ("En el capítulo general de 1510 se ordenó y mandó que en los colegios y estudios de nuestra orden se lea y siga la doctrina de santo Tomás, y no otra", *Constituciones*, p. 106).

1634. són, *al manuscrit* con.

1635. polsos, *al manuscrit* polsols.

senyalades en virtut que y agué en lo monestir de Nostra Senyora de la Estrella, perquè fonch lo exercici que tenia de sperit y devoció, y molt ocupat y recollit en la celda, com diré a la fi de son trienni.

Confirmat lo pare prior —perquè tornem a l'estil ordinari que portam en aquest llibre—, entraren en electió los religiosos de aquest convent per a fer los officis y isqué vicari¹⁶³⁶ lo pare fra Pere Alzina, y és esta la quarta vegada, après de ser estat dotze anys prior; nou en lo monestir de Sanct Gerònym de Vall de Hebron y tres d'esta casa; y axí, no tindran de què quexar-se los de aquesta hera si·ls succeex cosa semblant, y si tenen paciència, imitaran a un sanct home com lo pare fra Alzina, que en tot estava resignat a la obediència y a la voluntat divina.¹⁶³⁷ Feren procurador al pare fra Antoni Joan, que ya tenia en aquest temps quinze anys de hàbit.

Feren tres caxers o arqueros, cosa que encara no se era vista en esta casa —ni crech que après; al manco, fins a nostros dies no se és usat. Lo primer y principal entre ells¹⁶³⁸ fonch lo pare vicari; lo segon, lo pare fra Pau Blanch; y lo terçer, lo pare fra Joan Fonoll. La causa per què lo pare prior volgué que y agué tres caxers no la sabem formalment. [p. 252] Poria ser que en sa casa se devia usar axí perquè, com la constitució diu que de tres claus que y ha de aver en la arca tinguen les dos los qui lo convent senyalarà o elegirà y lo prior tinga la tercera o que la acomane a qui li pareixerà,¹⁶³⁹ a ell li paregué no tenir-la ni comanar-la, sinó que eligissen altre que la tingués en son lloch, perquè no·l notassen al principi que mostrava més favor a uns que a altres, que algunes vegades, ab¹⁶⁴⁰ manco ocasió que no¹⁶⁴¹ és aquexa, se fan semblants judicis. Feren segon procurador al pare fra Joan Puig, que poch avia era estat lo primer, que fonch en lo trienni passat.

Donà lo pare prior l'hàbit de nostra sagrada religió a tres novicis. Lo primer d'ells fonch fra Joan Lombart, natural de la vila de Verilles,¹⁶⁴² del comptat de Foix, del regne de França, que fonch un

1636. Vicari lo pare fra Pere Alzina, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1637. Procurador lo pare fra Antoni Joan, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1638. tres arqueros, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1639. Es refereix a la constitució núm. 37, que ordena que a cada monestir hi hagi una arca amb dues claus. S'admet, però, que a més de la del prior; pugui "tener dos llaves el capítulo si quisiere, e señalar dos para las tener" (*Constituciones*, p. 73).

1640. ab *afegit a la interlínia*.

1641. no *afegit a la interlínia*.

1642. Varilhes, poble del departament de l'Ariège, als Pirineus francesos.

frare de un natural apasible y graciós en tot lo que feya, y en particular tenia gràtia en servir los malalts, en què l'emplearen los prelats veent son bon modo, que segons me digueren los ancians d'est convent, ab son offici era cuydadós y ab sos donayres y gràties par que llevava la mitat del mal als patients. Lo segon fonch lo pare fra Jaume de Planella, natural de Castellnou, de la vegueria de Moyà, y de linatje principal y de solar antichs de Cathalunya, com vuy són tinguts y reputats per tals en Talamanca,¹⁶⁴³ y fonch un frare molt honrrat, de qui en son lloch se farà més particular memòria.¹⁶⁴⁴

Lo tercer fonch fra Onophre Bosch, natural de la ciutat de¹⁶⁴⁵ Vich, de bon linatje y de pares molt honrrats. Però per aver-se-li alterat lo enteniment, no pogué ajudar a portar los treballs de la religió ni servia en cosa de importàntia, si no és en manjar y llegir a la segona taula, si li venia de grat. Y algunes vegades si-l volían apretar, donava prou pesadumbre; y altres, com estava més en si o menys turbat, servia de entreteniment a alguns que estaven melancòlichs y trists, com solen fer los qui tenen falta de la millor ahina de casa.

No he trobat en los llibres de aquest temps que sien fetes coses de molt tomo y¹⁶⁴⁶ de importàntia, encara que en lo que toca als comptes mostrava lo pare prior ser curiós, perquè féu posar les summes a la darrerria de les terçes y a la fi de l'any tot lo que-s gastava. De una sola cosa entench que y agué prou cuydado, que fonch donar vestuari als religiosos,¹⁶⁴⁷ y assò ab prou cumpliment, perquè-s compraren dos blanquets, 22 canes de burell.

Algunes¹⁶⁴⁸ persones principals vingueren a visitar esta casa, entre les quals fon lo cardenal de Sevilla,¹⁶⁴⁹ que fonch a 7 de nohembre de

1643. Els Planella són una nissaga que ostentà, entre d'altres, el títol de senyors de Castellnou de Mojà i de Talamanca com a mínim des del segle XIV (Francisco José MORALES ROCA, *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña, siglo XVII (1599-1713)*, vol. 2, p. 38-39). El més probable és que el frare Jaume de Planella fos fill de Bernat Joan de Planella, que assistí a les corts de Montsó de 1528.

1644. De Jaume de Planella ha pervingut un sonet ascètic que envià al poeta i pintor català Pere Serafi (Pere SERAFI, *Poesies catalanes* (edició Josep ROMEU I FIGUERAS). Barcelona: Editorial Barcino, 2001, p. 25).

1645. Fra Onofre Bosch se tornà loco, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1646. Tersas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1647. Vestuari, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1648. Cardenal de Sevilla, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1649. L'arquebisbe de Sevilla era, des de 1539, el cardenal Juan García Loaysa (Quintín ALDEA, Tomás MARÍN i José VIVES, *Diccionario de historia eclesiástica de España*. Madrid: CSIC, 1972-1975, vol. 4, p. 2458).

1542, y manà donar pietança al convent. Lo¹⁶⁵⁰ duch de Cardona no s'oblidà d'ella, com feya abans, que vingué lo dia de la Assumptió de Nostra Senyora de l'any 1543, y donà tres ducats en or de charitat. Lo marquès de Aguilar,¹⁶⁵¹ virrey de Cathalunya, començà a venir en esta casa en l'any de 1545 y donà de cha-[p. 253] ritat set lliures. Y de aquí avant anà continuant ab sa devoció y après començà una obra principal en esta casa, de què faré memòria en son lloch y temps (folis 468=486).¹⁶⁵²

Ya fiu memòria en lo trienni passat del pare fra Pere Josa (pàgina 432)¹⁶⁵³ com lo senyor don Joan Miralles, archebisbe de Thesalònica, morí en lo nohembre de 1541 y'l soterraren en lo present monestir, en lo carner del mitx de la yglésia, per no aver feta la sepultura que desijava fer en vida en la capella major de nostra yglésia. Y com après de sa mort los marmassors que ell dexà en son testament se portassen molt negligentment¹⁶⁵⁴ ni-s curassen de executar lo que ell manava, y veent lo pare prior que en lo monastir se avían fetes las exèquias del senyor archebisbe ab molta solemnitat —lo dia de l'òbit, dient-li vigília de nou lliçons, y llaudes après de la missa de¹⁶⁵⁵ enterro, lo dia novè, y cap d'any, y un trentenari de misses— y no pagaven los marmessors cosa ninguna, determinà de despertar-los y dir-los que complían mal ab la obligació que tenían en son ofici y que corresponían molt mal a la voluntat del senyor archebisbe, de qui ell tenia tanta confiança, y altres rahons semblants, etcètera.

Oydes estes rahons dels marmessors y considerant que tenían molta rahó de zelar una cosa com aquexa, posaren faldes en cinta y donaren orde en que-s fes lo carner y sepultura y la làpida que avia de estar damunt de tot. Y fet assò, concertaren la jornada en què se avia de traslladar lo cors del senyor archebisbe y estava ya tot a punt. Però abans que assò vingués en efecte, sospitaren los pares de aquest convent que los marmessors no farían lo que devían en pagar al convent lo que tenían obligació per aver-los tocat algunes vegades lo pols de lluny y vèyan que feyen la orella sorda, ans pretengueren que lo convent se avia de tenir per molt ben pagat per los treballs de la

1650. Duch de Cardona, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1651. virrey de Cathalunya, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1652. folis 468=486 (270=287 *al manuscrit*), *subratllat i d'una mà diferent de la de l'autor.*

1653. pàgina 241 *al manuscrit.*

1654. Sepultura de l'archebisbe Miralles, *escrit al marge dret. Sepultura de l'correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

1655. de, *al manuscrit den.*

sepultura y novena y cap d'any per aver-los donat lo senyor archebisbe en vida quatre robosters.

Però lo convent pretenia, com era la veritat, que·ls avia donats lliberament, sens tenir segona intenció a que anassen en paga de ninguna cosa, per lo qual determinà lo pare prior de ajuntar capítol. Y junts, los digué lo que passava; y com diverses vegades avien demanats al<s> marmessors del senyor archebisbe las cent lliures que dexava en son testament per un aniversari y que may [p. 254] les avien donades; y que temia que si traslladaven lo cors del senyor archebisbe en lo altar major, en la sepultura pròpia, ans que los marmassors fessen lo que tenían obligació, que may ne aurían torn ni volta ni per ventura ningun diner, segons se mostraven estranys en aquest negoci; y que per ço·ls avia juntats a tots, perquè li donassen consell com se avia de portar en aquest negoci, de manera que, fent ells¹⁶⁵⁶ lo que pretenían, no·ls pasassen les mans devant la cara a ell y al convent y que no tinguessen <de> què burlar-se dels religiosos d'esta casa.

Los quals determinaren que en ninguna manera translladassen lo cors del senyor archebisbe a la capella major, en sa sepultura pròpia, ni li posassen la làpida damunt de la sepultura fins a tant los marmessors de la ànima de dit senyor pagassen per la sepultura y lo demés de las exèquias y misses se avían dites en esta casa —sinquanta lliures— que ell dexava en son testament per aquest effecte; y aguessen girades les cent lliures en la taula per esmerçar per lo aniversari que dexava fos celebrat cada any en lo present monestir. Fonch esta determinació a 28 de octubre de 1542, tantost al principi de aquest trienni.

Y perquè los marmessors no pagaren ni una cosa ni altra, restà lo negoci indecís o suspès més de dos anys. Però après, a 27 de dezembre de 1544, se modificà y moderà aquesta determinació, perquè los marmessors se acomodaren algun poch millor que abans, pagant per la sepultura y lo demés que s'avia fet per l'ànima del senyor archebisbe quinze lliures —charitat prou miserable y que no sols de archebisbe, però de un capellà simple, no se'n tingueren per contents en altra part que tenen més l'ull a l'interès que no feren aquells sancts pares—; y·s burlaren de tal manera de tracte; y encara estimàran més soterrar-lo per amor de Déu que pendre aquella charitat tan tènue. També giraren los marmessors les cent lliures per lo aniversari perpètuu. Y axí, llavors traslladaren lo cors del senyor archebisbe en lo altar major y li posaren la làpida que està esculpida ab ses armes damunt la sepultura, encara

1656. *Segueix q ratllat.*

que de alguns anys a esta part està cuberta per les rahons que-s diran a son lloch y temps,¹⁶⁵⁷ pàgina {..}.¹⁶⁵⁸

[p. 255] Una sepultura y agué en aquest trienni de la senyora Gerònima Tost, per la qual donà son¹⁶⁵⁹ marit de charitat sinch lliures. També cantà missa nova lo pare fra Mathià Martí, en què y agué gran gasto y gran festa, y-s rebé de la oferta més de deu lliures en comptans,¹⁶⁶⁰ que segons axò molta gent vingué ab aquexa ocasió.

Per mort de mossèn Benet Joan, notari de Barcelona¹⁶⁶¹ y pare del pare fra Antoni Joan, frare profés del present monestir y ara actualment procurador d'esta casa, pervingué una herència a est convent per aver substituït lo dit mossèn Benet Joan a son fill, lo pare fra Antoni Joan. La qual substitució tingué lloch, com més llargament està continuat en lo¹⁶⁶² Llibre de les Misses (foli 81). De la qual herència agué esta casa un camp, que-s diu vulgarment lo Campet de les Banyes, del lloguer del qual ne reb lo convent quoranta¹⁶⁶³ sous, encara que après lo an acensat per dits quoranta sous a misser Joseph Mur y ell lo vené a mossèn Gaspar Càrçer, del qual ha molts anys ne reb aquest convent los quoranta sous. Sense esta pessa de terra rebé lo pare prior en aquest trienni,¹⁶⁶⁴ de la matexa heretat, al peu de cent lliures en comptans de mobles se veneren en lo encant. Y ab tot axò, ne romangueren alguns per esta communitat, com foren molta roba de lli y de llana, draps de ras, catifes, llansols, tovalles, cadires, taules y coses semblants, que valien més de altres cent lliures, de què se provehiren les officines de casa, que-n tenien prou necessitat, y-s partí lo millor que pogueren entre la sagristia, enfermeria, hostaleria, refetor y cases de Barcelona.

1657. La làpida fou descoberta després d'uns treballs de desenrunament de l'antiga església conventual de Sant Jeroni de la Murtra. S'hi pot llegir la inscripció *Sepultura R. Ioannis Miralles, Dei gracia archiepiscopi Thesalonicensis, qui obiit die XVI mensis novembris anni MDXXXI*. Sota de la inscripció hi ha l'escut, partit en pal amb un mirall a cada costat, coronat per dos símbols episcopals: la mitra i l'estola (Jaume AYMAR I RAGOLTA, "Carles I i Felip II a Sant Jeroni de la Murtra", p. 19).

1658. *S'indica amb [...] un espai en blanc al manuscrit per al número de pàgina. L'autor, però, no féu més referències posteriors a la sepultura de Joan de Miralles.*

1659. Sepultura de la senyora Hierònima Tost, *escrit al marge dret*.

1660. 10 lliures del pare fra Math[ià] Martí, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor. La darrera paraula queda incompleta perquè arriba al final del marge de la plana del manuscrit i hi ha un forat en una lletra.*

1661. Els Joan eren una família vinculada a l'ofici notarial. No tan sols el pare del frare Antoni Joan, Benet Joan, fou notari, sinó que també ho eren l'oncle Antoni Benet i l'avi Antoni (Jordi GÜNZBERG I MOLL, *Los notarios y su organización social en Barcelona, 1275-1544*, p. 466, 540).

1662. herència del pare fra Antoni Joan, *escrit al marge dret*.

1663. Càrçer, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1664. Mobles de la herència, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

A més de axò, quant cantà missa lo pare fra Antoni Joan, rebé la casa d'ell un plat de plata, dues canadelles y un salpasser també de plata. Del plat y salpasser encara vuy en dia nos ne servim en los dobles majors; las canadelles se desferen per a millorar-las,¹⁶⁶⁵ com veurem ab altra ocasió.¹⁶⁶⁶ També de la matexa herència agué dues cubertes de setí carmesí folrades de tafetà blau, que també servexen de cobrir lo missal y capitulari quant lo prelat fa lo offici de hebdomadari. També uns¹⁶⁶⁷ agnus y líneas molt bones. Més, ne té lo convent un censal de propietat de dos-centes lliures y de pensió de deu lliures, que rebia ans a 1 de nohembre sobre lo General de Cathalunya, y après fonch venut a carta de gràcia per neces-[p. 256] sitats de casa y après fonch quitat a 21 de maig de 1550. Altre¹⁶⁶⁸ censal reb de set sous de pensió sobre una vinya que era d'en Thomàs Esteve, flassader, la qual pensió cau a 23 de febrer.

Estas cosas són las que aquest convent¹⁶⁶⁹ heretà per ocasió y contemplació del pare fra Antoni Joan, lo qual, per tenir parents rics, se provehí de molts y bons llibres y curiosament enquadrats, perquè tenia particular affectió a estudi, pròpia affectió de religiosos y de gent que desija conèxer y amar a Déu, Nostre Senyor, dels quals llibres gozà en esta casa molts anys. Però après ya de ser estat dues vegades prior d'esta casa y aver tinguts altres officis en ella, com veurem per avant, y tenint ya molts anys de edat y religió, li donà gana de anarse'n a Sanct Lorens d'El Escorial, que com llavors encara no y avia fills de la pròpia casa, sinó frares jóvens, gustava lo rey Philip segon, qui anava fent aquella casa, que y anassen religiosos ancians de altres cases, entre-ls quals y anà lo pare fra Antoni Joan.¹⁶⁷⁰ Y provà molt bé en aquella casa y portà-se'n estos llibres de què vaig dient, que eren molt bons y curiosos.

Y com lo dit pare féu professió en aquella casa —los llibres éran de esta, pu<i>x los avia adquirits essent fill y profés d'ella—, volgué ell, per no privar-se d'ells, que-s pagassen a esta casa. Y axí, concertà ab lo rey que mirassen lo que valien aquells llibres y que enviassen lo preu a est convent. Y paregué-li al pare fra Antoni Joan que era millor que

1665. millorar-las, *al manuscrit* millarar-les.

1666. Vegeu pàgina 768.

1667. Censal, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1668. Censal, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1669. Hystòria de lo que passà ab lo pare fra Antoni Joan, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1670. Antoni Joan va professor a San Lorenzo de El Escorial l'any 1574, on hi va morir el 5 de setembre de 1581 (Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 395).

u enviàs ab alguna bona pessa y, axí, féu fer en lo matex Escorial un reliquiari de plata, que té a cada cap un àngel que sustentan una arca de plata, dins la qual y ha al mitx un vàcuo per portar lo sanctíssim sagrament quant és menester a algun malalt; y sobre la caxa, un vericle ab uns agnus-dei il·luminats; y més amunt, una creueta, tot lo qual és sobredaurat y ben macís, encara que molt llano. En paga dels matexos llibres també envià la *Bíblia Règia* de Ario Montano,¹⁶⁷¹ que val molts centenars de reals, y són llibres molt estimats, encara que alguns que sabien los llibres que tenia y se'n portà allà lo pare fra Antoni Joan estimàran més que·ls aguera tornats a enviar que no la vàlua d'ells. Però ya està fet y no·s pot remediar. Tot assò he dit assí perquè de una vegada sabessen lo que ha rebut y té esta casa per respecte del pare fra Antoni Joan ab la ocasió de la herència de son pare.

[p. 257] Com lo pare prior no era fill de casa ni natural d'esta terra, no gozà emprendre moltes coses, perquè és difficultós negoci tractar totes les coses per terçers y aver de confiar de persones de qui no tenia¹⁶⁷² molta experiència. Y axí, no féu sinó conservar las cosas de <la> manera que las trobà en lo temporal y tingué gran prudència en son govern. Y encara que no féu grans obras, tingué gran tino en lo balans de la casa, de manera que la dexà molt rodonida y, com diuen, tant guanyat com despès, com se veu en los llibres a la fi del trienni.

En lo que més se senyalà lo pare prior y mostrà gran exemple y religió fonch en estar molt recullit, no sols en anar fora casa, que no isqué d'ella en son trienni sinó dues vegades —la una perquè l'envià a demanar lo duch de Cardona, estant mal, per a confessar-se; y l'altra, per altre negoci de molta importància que no he pogut saber què era—, ni en casa a penas lo vèyan fora de la celda, si no és per anar al chor, de què tingué també gran cuydado que·s seguís ab gran rigor, o al refetor. En acabar la nona, se detenia alguna mija hora ab alguns religiosos en conversació y, passant aquella, se despedia y tenia sol·licitut en que tots se recollissen a sas celdas. Y ell lo primer, que de ordinari estava molt ocupat en estudi y, quant se cansava, escrivia lletra de chor, y molt bé, de quí tenim las sacras de què vuy usam en las missas y altres coses, per les quals era molt volgut de tots los religiosos.

1671. Bíblia poliglota o règia que Felip II va confiar a Benito Arias Montano (1527-1598), que va fer quatre llargues estades a El Escorial relacionades amb la biblioteca monàstica (Quintín ALDEA, Tomás MARÍN i José VIVES, *Diccionario de historia eclesiástica de España*, vol. 1, p. 90-91).

1672. tenia, *al manuscrit* teniu.

Y quant anaren a capítol general, demanà lo convent que no-ls fòs llevat lo prelat ni l'absolguessen del càrrech. Y respongué lo diffnitori que estaven molt edificats de tal petició y que se'ls concedia, ab tot que-l pare prior avia demanat que l'absolguessen d'ell. Finalment, ell acabà son trienni com desijava.¹⁶⁷³

1673. *Segueix a continuació* Lo pare Francesch Talet me apar que se equivocà en los anys que diu atrás, foli 168 (43 *al manuscrit*), que fou consagrat lo nostre capítol, perquè millor se pot crèurer lo que he trobat notat en foli CLV y a l'últim del llibre anomenat *Episcopologium Barcinonense* y, axí mateix, en lo llibre *Diago*, capítol 24, *in corpore libri*, a hont diuen com lo Il·lustríssim Senyor don Joan quint de Cardona y lo 115 bisbe de Barcelona al primer de febrer 1546 digué la primera missa en la capella y altar de nostre capítol, lo qual consagrà y beney los clastros. Y lo mateix dia morí en la torre Pallaresa y portaren son cos ab gran llanto de tots per sas virtuts. Y fou enterrat en la seu de Barcelona. De a ho<n> se col·ligeix que succey lo trienni del pare fra Joan Puitg, que és lo següent. *Les referències emprades per l'autor d'aquesta anotació són les següents: Joan CORBELLÓ, Episcopologium barcinonense. Barcelona: Typographia Antonii Lacavalleria, 1673, p. 155, on diu, referit al bisbe Joan de Cardona, "Tandem, cum Antistitis essent admiranda omnia, Sancti Hieronymi Mirtetae claustris novam pro consecratione celebravit Missam, et eodem die suam Fama mortem, scilicet die prima Februarii, anno millesimo quingentesimo quadragésimo sexto"; i Francisco DIAGO, Historia de los victoriosísimos antiguos condes de Barcelona. Barcelona: S. de Comellas, 1603, p. 313, en què s'explica que Joan de Cardona "murió en la Torre Pallaresa en el primero de febrero del año siguiente en el qual día avia dicho missa nueva en el capítulo del claustro de san Hieronymo de la Murta". L'únic segur que es pot extreure d'aquestes fonts és que el bisbe Joan de Cardona celebrà missa nova en el capítol del claustre de Sant Jeroni, ja que tan sols Joan Corbelló fa referència a la consagració dels claustres, malgrat que es basa en el fragment transcrit de Francisco Diago, on no s'hi diu res. Considerem que aquesta informació no invalida l'aportada anteriorment per Francesc Talet sobre la benedició del claustre i la consagració del capítol l'any 1457. No tan sols perquè no són en si contradictòries, sinó perquè és estrany que Francesc Talet confongués el segle en què havia estat escrita la font d'on procedia la dada, que eren els llibres de despeses de mitjan segle xv.*

[p. 258] **Primer trienni del pare fra Joan Puig**¹⁶⁷⁴ {1545-1548}

Dos dies après que acabà son trienni lo pare fra Alonso de Guadalupe, fonch elegit en prior lo pare fra Joan Puig, natural de la ciutat de Vich y profés d'esta casa, lo qual tenia ya experiència de negocis, puix era estat procurador dos voltes, y tenia ya de religió vint anys, lo qual fonch confirmat a 15 de octubre de 1545, a les vuyt hores de la matinada. Los confirmadors de aquesta electió foren lo pare fray Alonso de Alcázar, que devia ser castellà, y lo pare fra Adrià Villell —crech¹⁶⁷⁵ que era profés de Sancta Engràcia de Çaragoça per certs indicis que he trobats en los gastos que-s feren. Donaren-los per¹⁶⁷⁶ lo gasto del camí setze lliures y setze sous. Elegiren en vicari al pare fra Pere Alzina¹⁶⁷⁷ —és esta la quinta vegada— y en procurador al pare fra Augustí Sumas, y era de prou bona edat per a trafegar ab aquest offici, perquè tenia quinze anys de religió. En segon procurador elegiren al pare fra Saturní Castelló. Caxers foren lo pare vicari y lo pare fra Gerònim Ubach.

Donà l'hàbit de la sancta religió lo pare prior a set frares. Lo¹⁶⁷⁸ primer dels quals fonch fra Álvaro Calderón de la Barca, natural de la vila de Aguilar del Campo, del regne de Castella. La ocasió que y agué per què vingué a fer-se religiós en¹⁶⁷⁹ esta casa aquest castellà fonch que, com era virrey de Cathalunya lo marquès de Aguilar, tenia particular devoció a esta casa y freqüentava de venir a ella per a recollir-se y comanar-se a Déu sempre que los negocis li donaven lloch. Y com aquest Álvaro Calderón estava en son servey y li era patje, venia de ordinari ab ell y paregué-li bé lo modo de viure dels religiosos.

1674. *Segueix que fou en lo any 1545 fins lo any 1548, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1545 i 1548 subratllats.*

1675. *crech, al manuscrit creu.*

1676. *Vicari lo pare fra Pere Alzina, escrit al marge esquerre.*

1677. *procurador lo pare fra Sumes, escrit al marge esquerre.*

1678. *Hystòria del pare fra Álvaro Calderón, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1679. *Virrey de Cathalunya, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

Y prengué-li devoció de ser frare y determinà de demanar l'hàbit al pare prior, del que se estranyava en alguna manera per ser de nació estranya.

Però lo dit Calderón se valgué dels remeys que podia, y és que determinà de declarar-se a son amo, y·l supplicà que u demanàs en son nom al pare prior y convent y li fos intercessor en aquest son bon intent. Lo qual, vists los bons propòsits del jove, ho demanà al pare prior que u tractàs ab lo convent, dient que ell ne rebria particular [co]ntento. Y axí u féu lo pare prior y·l reberen, axí per demanar-ho lo marquès com per veure la devoció del fadrí.

Y tenia parts per axò, y molt en particular per tenir una veu gentilíssima, y un regalat contralt, y habilitat de cant y contrapunt, que segons diuen los qui·l conegueren, era contento y glòria de [p. 259] oyr-lo, encara que y agué de alguns molta contradicció en sa receptió, no perquè no tingués parts, que las tenia, com tinch dit, per a servir aquest convent, y particularment per lo chor, sinó per ser castellà de nació y estar molt apartat de sa terra, que la experiència nos mostra que los que són de altres nacions par que no se apanyen tant fàcilment a nòstron modo de viure y sempre tenen lo agre a sas pròpies terres, que com digué aquell, *Dulcis amor patrie*. Y de aquí és que, après que tenen alguns anys de hàbit, puix no se'ls permet tot lo temps que estan debaix de disciplina del mestre, procuran llicències de anar a sas pròpies terras y, si allí prop y ha alguna casa de la orde, se resten allà, que cert no·s pot negar sinó que los que tenen bon sentir senten molt que, après de aver criat un subiecte en religió y s'és perfectonat en la art o sciència que professa, al temps que la communitat ha de gozar de ses habilitats y religió se'n vaja a passejar per altres cases de la orden y goze del fruyt qui no l'ha sembrat.

Verdaderament que en aquest pas no se enganyaren los religiosos que reparaven en la receptió del pare fra Álvaro Calderón y par que prophetizàvan, o al manco ben coniecturaven, lo que avia de ser perquè, après de alguns anys que estigué en aquesta casa, se n'anà a Castella y féu segona professió en lo monestir nostre de Çamora;¹⁶⁸⁰ y aquest convent, privat de sa habilitat y veu; y lo de Çamora, molt content, perquè lo estimaven molt per sa bona habilitat, a ont estigué molts anys. Però ya vell, vingué a perdre la veu, de manera que no sols no podia cantar, però ni ganyir, que diuen —ells allí ni·l sentien—, per lo qual intentaren molts religiosos de aquell convent de demanar al capítol general —que segons assò, degué ser la major part del capítol— que lo

1680. San Jerónimo de Montamarta.

dit pare fra Álvaro Calderón tornàs a la casa de la primera professió.

Però no isqueren ab lo que pretenían, perquè respongué lo diffinitori, com sol, discretament, dient que no tenien rahó ni la petició era justa, que puix en aquell convent avia consumida la vida y avia servit¹⁶⁸¹ la major part d'ella a¹⁶⁸² aquella casa, que lo restant lo servissen a ell, si-n tenia necessitat —y podían-los dir que, puix avien gozat de la fruyta, que rosegassen lo pinyol; y puix avían menjada la farina, que guardassen lo segó—; y més féu lo diffinitori, que manà a tots los qui avien vingut bé en aquesta petició que rezassen *unos psalmos penitenciales*. Y per ço, ell se restà en Çamora y allí morí molt vell. He escrita esta hystòria en aquest lloch perquè per ventura no se m'offerirà ocasió de tractar ni parlar més del pare Álvaro Calderón y també per a que si alguns dels fills de casa lligen assò, per ventura miraran y repar<ar>an en rebre novicis de altres nacions per la rahó sobredita y altres que la experiència nos mostra.

[p. 260] Lo segon novici a qui donà lo hàbit de nostra sancta religió lo pare prior fonch fra Pere Miquel, natural de la ciutat de Leytora,¹⁶⁸³ del regne de França, que fonch hu dels frares llechs profitosos que ha tingut esta casa, y podem dir¹⁶⁸⁴ de ell que fonch lo primer que posà en trench y bon concert lo que toca al conreu de les vinyes y altres terres per a sembrar quinsevulla de llevar y llegumanuscrit Y axí, tingué lo offici de cellerer des de novici fins que morí, que foren més de trenta-y-quatre anys, los que visqué en la religió. De qui per ventura en altra ocasió se diran altres coses.

Lo terçer fonch lo pare fra Francesch Boygues, natural de la ciutat de Barçelona, lo qual, ans de pendre l'hàbit, avia practicat de notari alguns anys¹⁶⁸⁵ y per aquest respecte, després de ser profés, li acomanaren miràs les escriptures de nostre archiu, de què y avia molta necessitat, y les posàs en concert, puix tenia habilitat per assò. Y axí u féu, puix veem que féu un Capbreu Nou, a distinció del primer que y avia en casa, a ont posà totes les rendes que rebia aquest convent, y com foren¹⁶⁸⁶ esmerçades y de ont eren proceydes les quantitats. Féu lo llibre que vuy diem de les misses, a ont estan continuades les fundacions d'elles y quina almoyna se'n reb. També féu altre llibre a ont estan continuats los testaments o clàusules d'ells que són per al

1681. *Segueix nlo ratllat.*

1682. *a afegit a la interlínia.*

1683. Lectoure, poble del departament francès de Gers.

1684. Cellere, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1685. Llibres de l'archiu, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1686. foren, *al manuscrit fórem.*

propòsit de nostra casa, y altre dels¹⁶⁸⁷ actes capitulars y altres coses que importaven per la clarícia de les coses d'esta casa.

Lo quart novici que vestí fonch fra Pere Gili, natural de la vila de Blanes, del bisbat de Gerona, que tingué particular affectió a la sagristia y, per ço, fonch molts anys sagristà y procurà tot lo que bonament pogué en augmentar los ornaments y coses d'ella. Lo quint fonch lo pare fra Francesch Rovirola, natural de Barcelona, que fonch prior un trienni d'esta casa, com se dirà a son temps. Lo sisè fonch lo pare fra Garau Altarriba, natural de la vila de Cervera, de principal linatge, com vuy són los Altarribas.¹⁶⁸⁸ Lo setè y últim fonch lo pare fra Miquel Alzina, natural de Vich, que per distinguir-lo del pare fra Pere Alzina, li deyen fra Alzinetes. Sense estos pares rebé lo convent en aquest trienni un donat qui-s deya Pere Ros, y morí en esta casa après de aver-la servida alguns anys.

Las obras que-s feren en aquest temps podem dir que més eren reparos que altra cosa, [p. 261] puix¹⁶⁸⁹ no-s llig que àjan fetes altres obras de importàntia, sinó la botiga de les cases de Barcelona, que tenia molta necessitat. Y no fonch tant poch lo gasto, que no s'i empleassen més de trenta lliures, que en ciutat costen més les obres que fora d'ella per moltes causes. La escala per a pujar a la roberia se féu en aquest trienni, que segons axò, abans devia de ser¹⁶⁹⁰ de fusta, y lo gasto fonch de poch momento per tenir los materials en casa. En la cuyna se rompé una olla de coure de les grans y tornaren-la a buydar de nou, y costà¹⁶⁹¹ vuyt lliures y onze sous entre les mans y coure que s'i agué de affegir.

Per a vestir als frares se compraren trenta-y-tres canes de drap blanch y algunes de burell, encara¹⁶⁹² que poques, y vuytanta-y-set canes de estamenya, que tot anà prou pobrament, que yo creuria que no-s pogué fer més. Un¹⁶⁹³ gasto extraordinari trobí, que-s féu en aquest

1687. *Segueix cap ratllat.*

1688. Fins al segle XVII subsistí la casa dels Altarriba a Cervera. A la llinda del portal, a la part posterior, hi ha esculpit l'escut d'aquest llinatge. La família era propietària de senyories veïnes a Cervera. Almenys, així consta per a Jerònima d'Altarriba, que fou senyora de Montcortès i de Clariana (AGUSTÍ DURAN I SANPERE, *Llibre de Cervera*. Barcelona: Curial, 1977, p. 308, 390).

1689. Botiga de las casas de Barcelona, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1690. Escala per pujar a la roberia, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1691. Olla gran de la cuyna, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1692. Vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1693. Breu de Roma per a commutar las missas de rèquiem ab altres, *escrit al marge dret per altres mans diferents de la de l'autor.*

temps, que-s féu per pagar un breu que impetraren de Roma, ab lo qual se concedia facultat que poguessen commutar les misses de rèquiem ab altres. No sé yo si fonch concedit aquest breu a tota la orde o si a esta casa tan solament; los llibres no diuen sinó que pagaren al pare fray Gerónymo de Aliviano quatorze lliures y mija per lo dit breu.

Altres¹⁶⁹⁴ gastos se feren per coses de més importàntia y foren per ocasió de un plet que portava lo monestir ab los vassalls de Thous, demanant-los que pagassen delme¹⁶⁹⁵ y primícia de olives, de alls, de llegums, de llavor de cànyem, de llana y altres coses, que may les avien pagades, al qual resistien ells varonilment, prenent no pagar cosa ninguna. Però considerant que-s feyen grandíssims gastos per una part y per altra y que seria cosa llarga la definició d'ell, com solen ser de ordinari los plets de Cathalunya, cansaren-se uns y altres y determinaren que entre lo senyor y vassalls se fes una avinensa y concòrdia acerca de assò per les causes ya apuntades y per ser lo plet molt dubtós, que llavors no y devia aver tants exemplars en la Real Audiència com y ha vuy.¹⁶⁹⁶

Los pactes foren los següents, segons lo parer de misser Joan Exarrat, que donà aquest consell: los vassalls de Thous avían de pagar delme y primícia de alls y de tots llegums; y que fossen obligats a fer lo oli al trull del senyor; y ningú d'ells pugue tenir trull particular ni pogués fer oli en altra part —però lo senyor los avia de proveir de totes les ahines necessàries per aquell menester, ço és caldera, casses, etcètera, excepte lo animal per al trullar de les olives—; y los vassalls aguessen de pagar al senyor de cada una quilmada de olives, que són divuyt cortans, mitx cortà; y més, que fossen obligats a pujar la primícia de la verema al castell y posar-la al cup del senyor sense donar-los cosa alguna per los treballs. Y ab aquestes condicions y pactes, y no ab altres, lo senyor desistiria¹⁶⁹⁷ del plet y demanda feya als vassalls del delme y primícia de les olives, alls, llegums y del demás que està ya dit. Esta concòrdia tingué son effecte y la firmà lo [p. 262] convent y los vassalls en poder de mossèn Pere Janer, notari de Barçelona, a 30 del mes de dezembre de 1548.

1694. Concòrdia ab los de Tous acerca del delme y primícia, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1695. *Segueix d raïllat*.

1696. Efectivament, entre 1512 i 1565 l'Audiència estava formada per dues sales amb sis doctors cadascuna, mentre que en temps de redacció de la crònica, a inici del segle XVII, hi havia una tercera sala amb quatre doctors més, com a conseqüència de la reforma de 1599 (VÍCTOR FERRO I POMÀ, *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, p. 109-110).

1697. desistiria, *al manuscrit* desistoria.

Lo que més llastimà y donà gran desgust y pesadumbre no sols al pare prior, però encara¹⁶⁹⁸ a tot aquest convent en aquesta hera, fonch un gran descomediment y atreviment que-s féu en Thous. Fonch lo cas que, avent comès un vassall, qui-s deya Joan Riba, certs crims y culpas per les quals lo avia fet posar en presó lo senyor don Garau de Queralt, un fill de l'encarcerat, que també se deya Joan Riba, com son pare, perdé la patiència y, juntant-se altres ab ell, anaren al castell de Thous y ab força de armas trencaren les presons y tragueren violèment lo presoner. Del qual se sentí molt, com era rahó, lo senyor don Guerau perquè, com aquest convent li tenia comès lo govern de aquell lloch, era gran mengua y deshonrra sua no castigar un atreviment tan grave com aquest.

Y axí, prengué aquest negoci com a cosa pròpia y mostrà en ell son gran valor y pit, perquè féu estremades diligències y no parà fins que entengué que lo dit Joan Riba estava en Castelló de Farfanya. Y no sols lo féu pendre, però encara ell en persona y molts altres que portava ab sa companyia anà allà. Y fonch necessari pendre una posta per executar ab diligència lo que pretenia y no li escapàs, y no és manco sinó que se gastà molt diner en est negoci. Però tot fonch ben empleat, puix dit senyor isqué ab honrra.

Y prengué al pare y al fill Ribas y donà orde en que-s fulminassen los processos. Y considerant sos demèrits, al pare condemnà a desterro, perquè los crims y culpes que avia comesses no eren tan graves ni atroços que meresquessen mort, y per ventura si no-l traguera son fill de la presó o ell no se n'anara, no l'aguera desterrat. Al fill condemnà a galeras, al qual no sols se li provà lo cas de aver rompudes les presons, però aver cremats pellers, trencats los molins y altres coses que avia fetes en lo terme de Thous, que persones semblants, si donen en fer desatinos, no-s contenten de hu ni de dos, sinó de molts, com fonch un particular, que tiraren en ballesta al pare fra Saturní Castelló, que era segon procurador y estava en lo matex lloch de Thous en companyia de fra Antoni Gavaldà.

Considerant lo pare prior <en> estos negocis la bona diligència y cuydado del¹⁶⁹⁹ senyor don Guerau de Queralt, y los treballs que avia tinguts en anades y vingudes, y que no avia dormit les hores que aguera volgut, tingué capítol y representà al convent estes rahons y si en agraïment de assò li farien algun present. Paregué que estava assò

1698. Cas atrós (*subratllat*) acerca de Tous, *escrit al marge esquerre per altres mans diferents de la de l'autor*.

1699. Gratificació, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

en son lloch y, axí, determinaren que se li donàs a dit senyor don Garau quaranta ducats en or, axí per los gastos que avia fets com per donar-li ànimo de que per avant castigàs als malefactors y rebel·les a la senyoria; y que lo pare [p. 263] prior de part sua y de tot lo convent li fes las gràcias y se li offerís a pagar qualsevols gastos, sols se miràs per la honrra de la senyoria, que tant gravíssimament¹⁷⁰⁰ la tenían offesa alguns dels vassalls ab tan gran descomediment y poch respecte.

Del qual se encarregà lo pare prior de bona gana. Y ell, en presència del pare procurador, fra Augustí Sumes, li donà les quorantavuyt lliures y les rebé de bona gràcia, prometent de nou que miraria per aquells vassalls y per la honrra del monestir com si fos cosa sua pròpria; y faria justícia cumplidíssimament, com véu après per la experiència, que ell féu donar commissió a un criat seu, el qual, ab altre companyó que elegí, se donà tant bona manya, que alcançaren lo fi que pretenien en perseguir als vellacos y sentenciaren los que avían ajudat a fer aquelles maldats y vellaqueries. Lo qual al convent costà entre unas cosas y altras, axí per camins com per despesa, notaris y altres oficials, al peu de cent ducats.

Altra¹⁷⁰¹ ocasió y agué per a gastar, perquè anà lo pare fra Antoni Joan a Sicília per a cobrar certes quantitats y deutes de uns parents seus —no alcançaria en estos nostres temps per ventura ab tanta facilitat llicència per una cosa com aquexa, y camí tant llarch y en què se avia de passar la mar—, y gastà en aquest camí trenta-set lliures y tretze sous. Y ab aquexa ocasió passà a Roma y féu discretament, que després no se li aguera offerita semblant ocasió y ab diners de altri prou li és llicít a una persona allargar un poch lo camí, particularment si són de parents, que ells ho tindran a bé.

Veritat és que mossèn Berenguer Cornet, que era a qui pertanya lo interès y era parent del pare fra Antoni Joan, tornà al monestir las trenta-set lliures —avia ell promès que si lo pare fra Antoni Joan li cobrava en Palerm cent cinquanta escuts dels hereus de Baptista Lombardi, ell donaria la quarta part, que éran trenta-sinch lliures—, de ont se veu que la anada fonch per la vinguda y que no y agué ningun profit per la comunitat. No sé yo quina trassa fonch aquella tant curta de comptes, tant seca y exuta; y m'espanta que per tant poca cosa posassen un frare a perill de la vida y no considerassen que trenta-sinch lliures eren menester per sols la embarcació, la provisió

1700. gravíssimament, *al manuscrit* gravíssament.

1701. lo pare fra Antoni Joan anà a Sicília y a Roma, *escrit al marge dret*. Y a Roma *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

y nòlits, etcètera. En fi, no y agué [p. 264] altre profit ni utilitat sinó que lo pare fra Antoni Joan anà a passejar-se a Sicília y a Roma, de què creuria yo que llavors alguns li'n tingueren enveja y ara a altres no-ls pesaria los enviassen per ocasió de manco importància, que cosa natural és als hòmens desijar veure. Succéhí aquest camí en lo mes de octubre de 1547.

Per aver-se fets estos gastos y molts altres en esta casa, y principalment per no ser vingut¹⁷⁰² lo temps tant pròsperament com era menester y aver faltat los manteniments per grans sterilitats de la terra, en què.s cullí molt poch blat, /per lo qual/ fonch necessari que lo pare procurador agués de anar a Empurdà a comprar blat per més de cent sinquanta lliures. També agueren de comprar moltes càrregues de vi, axí per lo convent com per la companya. Y axí, per estas causas se enderreri y empenyà esta casa en molts ducats y-ls agueren de manllevar a molts devots, com consta en les cartas cuentas del Llibre del Pare Procurador.

Y après, per pagar estes manlleutes no tingueren altre remey sinó demanar llicència al capítol general o al definitori que donassen¹⁷⁰³ llicència per a empenyorar censals fins a tres-centes lliures. La qual, alcançada, ne empenyoraren dos: lo hu de dos-centes lliures y l'altre de cent sinquanta que rebien sobre lo General de Cathalunya. Y també se gastaren sinquanta lliures que cobraren de la herència de mossèn Baldiri Manyà, vicari de Rexach, de qui après direm lo que y ha acerca de assò. Y encara que en la visita següent se manà que depositassen estes sinquanta lliures promptament per ser coses de misses y aver-se de esmerçar, no y agué remey, ans demanaren llicència a nostre pare general per a que servissen per a pagar¹⁷⁰⁴ alguns deutes que y avia en una herència del monestir, que fonch la torre que vuy tenim davant Moncada y abans era d'en Benet Vestit, de qui també diré més llargament lo que passà acerca de assò a la fi de aquest trienni.

Féu-se¹⁷⁰⁵ una fornada de cals, de què agueren sexanta lliures; altra, també de obra. També tingueren cabres, de què tragueren molt profit, que al que yo he pogut conjecturar,¹⁷⁰⁶ valgueren més de cent y noranta-nou¹⁷⁰⁷ lliures. Veritat és que, al temps que anàvan los man-

1702. sterilitat y fams, *escrit al marge esquerre*.

1703. empenyaren 300 lliures, *escrit al marge esquerre*.

1704. Torra de Moncada, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1705. fornada de cals y obra, *escrit al marge esquerre*. De cals y obra correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1706. cabres, *escrit al marge esquerre*.

1707. nou afegit a la interlínia.

teniments tant cars del blat y del vi y trobar-se'n tan poch,¹⁷⁰⁸ no era molt aertat tenir despesas de mossos y pastors, que en aquexas temporadas en semblants grangerias, si bé-s compte lo guany y lo qu-és gasto, trobaran que són tornados en tal [p. 265] granjeria. Y axí, restà per totes estes rahons la casa molt alcançada de comptes y enderrerida.

Creu-se que no y avia molt bona administració en lo que tocava als mossos¹⁷⁰⁹ per ser¹⁷¹⁰ lo cellerer molt lliberal y massa companyó, y los mossos no an menester altra cosa per aruynar prest una casa, que són pijors que las sangoneras, que xúpan la sanch de l'home fins que-l té mort. Y segons yo entenguí dels matexos qui llavors estaven en casa, totom tenia prou llibertat, y cada hu prenia lo pa que volia y per ventura lo venían, com s'és vist altres voltes per la experiència. Y axí, no y bastava res.

En aquest trienni cantaren missa nova dos religiosos. Lo hu fonch lo pare fra Joan Dols, de qui no y agué molt profit. L'altre fonch lo pare fra Jaume de Planella y germà¹⁷¹¹ de la baronessa de Erill.¹⁷¹² De la oferta tragueren tres lliures y dona Paula, la baronessa, féu una capa de color morada a unes vias blancas, y vuy en dia li diuen la capa de dona Paula, y donà de charitat quatre ducats. També, per lo que estigué malalta en esta casa, que llavors podien entrar las donas en la hostelaria,¹⁷¹³ y la serviren¹⁷¹⁴ en ella alguns dies, donà trenta-set lliures.

També cobrà cada any lo pare prior vint lliures per la despesa de fra Noph<r>e Bosch, lo qual, com conegueren que se avia transtornat lo enteniment, sent encara novici, lo¹⁷¹⁵ pare prior, qui era llavors lo pare fray Alonso de Guadalupe, y lo convent lo volgueren despedir; y creu-se fóra molt aertat, que de innocents y de bèsties velles may se'n

1708. tan poch, *al manuscrit* tampoch.

1709. mossos, *al manuscrit* mossors.

1710. ser afegit a la interlínia.

1711. capa blava de dona Paula, baronessa, *escrit al marge dret*. Baronessa correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1712. Paula de Planella era baronessa d'Erill pel matrimoni amb Antoni II d'Erill.

1713. A principi del segle XVI l'orde permetia l'estada de dones al monestir, bé que amb llicència del prior i dels diputats. Tanmateix, després del concili de Trento es prohibí aquesta pràctica i es restringí la presència de dones als monestirs. Tan sols podien romandre a l'església i al claustre durant les processons, sempre que hi hagués d'antuvi un costum establert. Així ho recull la segona extravagant de la constitució núm. 40, aprovada en el tercer quart del segle XVI. Les dones de la família reial, però, quedaven exemptes d'aquesta restricció (*Constituciones*, p. 94-96).

1714. 37 lliures de dona Paula, baronessa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1715. 20 lliures de fra Onofre Bosch, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

trau lo cabal. Y agueren-ne sentiment sos parents, que eren gent molt honrrada y de bon llinatge, y u tenien per afront que-l llançassen de casa. Y per ço, concertaren que donarien cada any vint lliures en part de son sostento y, axí, acudien cada any ab les vint lliures.

En aquest trienni tingué lo pare prior molts predicadors que també li ajudaren¹⁷¹⁶ ab algunes charitats que rebien de sos sermons. Lo hu fonch lo pare fra Antoni Joan, que predicà una quaresma en Badalona y donaren-li quatre ducats per sos treballs. L'altre fonch lo pare fra Gerònim Ubach, que predicà una quaresma en Mataró ab gran acceptació y exemple, perquè ab son aspecte sols parexia que predicava, per tenir-lo de molt penitent y ser ell molt remirat y compost en ses accions, de què se edificaven molt¹⁷¹⁷ los seglars. Donà d'esta vegada a la [p. 266] communitat quatorze lliures y vuyt sous sense altres sermons que féu en la mateixa vila, a ont li tenían particular devoció, entre any, y particularment lo dia de Sancta Magdalena, en què allí fan gran festa, y del sermó li donaren un ducat.

Altra quaresma predicà en Cervera, de la qual he trobat que-n rebé la communitat denou lliures y setze sous. Y molts altres sermons predicà, que segons axò, ell ho devia fer bé y devia tenir gràcia per aquest exercici apostòlich, y ell també tindria affectió y molta gana de exercitar-lo. Y plaguera a Déu no fóra tanta, perquè no succehira lo que veurem en l'any 1550. Ab tot axò, predicà la última quaresma de aquest trienni altra vegada en Mataró y li donaren quatorze lliures y divuyt sous. Lo que succehí de tant predicar veurem en lo trienni següent (pàgina <474>).¹⁷¹⁸

Lo¹⁷¹⁹ pare fra Damià Marruff, de qui en diverses parts de aquest llibre se an dites algunes coses —y últimament fonch en lo sisèn trienni del pare fra Galceran Augustí Gualbes (pàgina 341),¹⁷²⁰ a ont lo dexàrem en una hermita de Palamós—, y ara, en aquest trienni, ya vell,¹⁷²¹ cansat¹⁷²² de la vida heremítica o per ventura mogut de scrúpol de consciència, tornà a esta sa casa y donava per la despesa d'ell y de son criat trenta-dues lliures y vuyt sous, sense quatre lliures y

1716. predicadors d'esta casa, *escrit al marge dret*.

1717. molt, *al manuscrit* molts.

1718. *L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 276 del manuscrit, 474 de la present edició.*

1719. fra Damià Marruff tornà en casa, *escrit al marge esquerre*. Tornà en casa *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1720. pàgina 168 *al manuscrit*.

1721. vell *afegit a la interlínia*.

1722. *Segueix y vell ratllat*.

13¹⁷²³ sous que donà de altra charitat. Lo que resta a dir de aquest bon pare veurem en lo trienni següent (pàgina 483).¹⁷²⁴ Don¹⁷²⁵ Carlos de Cardona, abbat de l'Estany y prior del monastir de Sancta Anna de Barcelona,¹⁷²⁶ vingué assí a dir la primera missa —y fonch a 22 de setembre de 1548— y donà per charitat deu escuts en or, que valgueren en plata deu lliures y vuyt sous.

Mossèn¹⁷²⁷ Baldiri Manyà, vicari de Rexach, morí en l'any de 1546 y volgué lo soterrassen en esta casa ab lo hàbit, per lo qual ne rebé lo pare prior quinze lliures. A més de axò, lo dit mossèn Baldiri Manyà dexà a Nostre Senyor Déu, a sa ànima y a¹⁷²⁸ Sanct Gerònim de la Murta¹⁷²⁹ hereus de sos béns, volent se digués cada any un aniversari, com vuy lloablement se diu, dexant per assò sinquanta lliures, les quals volia fossen esmerçades en lloch tuto y segur per dit effecte, y lo demés fos distribuït en misses. Y ab aquesta ocasió, dels mobles que tenia se provehiren les officines de roba, en què-s trobaren sinch parells de llansols, set tovalles, tres exugamans, divuyt torcaboques, una copa y tres casses de aram, [p. 267] una casulla de seda negra ab càmit y lo demés per dir missa, lo qual se posà en la sagristia. També se trobaren en dita herència alguns grans, com foren blat, ordi y civada, que segons refferex lo Llibre de les Misses, fonch estimat en més de cent lliures, sense las sinquanta que dexava per lo aniversari.

Com lo pare prior era natural de la ciutat de Vich y lo pare fra Jaume de Planella tenia allí un cavaller deute seu qui-s deya mossèn Monrredon, dels principals linatjes de aquella terra, y tingueren necessitat de anar allà per algun negoci —y per ser jove lo pare fra Planella y de las culpas, paregué-li al pare prior de acompanyar-lo ell allà per més justificació del negoci—, /y/ no perderen lo temps del tot puix, anant a visitar al senyor Monrredon,¹⁷³⁰ los féu mercè de donar una relíquia principal, que és un dit de sancta Pràxedis, y vuy la tenim en la nostra sagristia, per lo qual anà un notari de Vich a Monrredon

1723. 13 afegit a la interlínia. A la part inferior d'aquesta paraula hi ha vuyt sense ratllar, tot i que considerem que ha estat corregida per la paraula interlineada.

1724. pàgina 285 al manuscrit, subratllat i d'una mà diferent de la de l'autor.

1725. Don Carlos de Cardona digué la primera missa y donà, escrit al marge esquerre. Y donà correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1726. Carles Pau de Cardona consta com a prior comendatari de Santa Anna de Barcelona entre 1540 i 1570 i abat de Santa Maria de l'Estany (Joan ARAN I SURIOL, *Santa Anna de Barcelona*. Barcelona: Editorial Mediterrània, 2002, p. 209, 389).

1727. mossèn Baldiri Manyà dexà sos béns al monestir, escrit al marge esquerre.

1728. *Segueix nostre pare ratllat.*

1729. Aniversari, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

1730. relíquia de sancta Pràxedis, escrit al marge dret.

y prengué acte de assò, y com la tenían aquells cavallers y de on la avían aguda, etcètera.¹⁷³¹

En¹⁷³² lo any de 1547 morí en Benet Vestit, de la parròquia de Moncada. Lo qual féu son testament y, com no tenia fills ni filles, dexà hereu universal a aquest monestir de tots sos béns ab tal que lo convent pagàs tots los deutes y mals que ell devia y feya. Sabut lo que passava per lo pare prior, ajuntà a son capítol y digué'ls lo que dit Benet Vestit avia ordenat en son testament; y que advertissen que ell estava informat que en dita herència y avia molts deutes, que vivint lo Benet Vestit, no tenia molta salut, y no podia treballar molt ni feya molt treballar en sa casa —y si assò no-s fa, particularment en casa de un pagès, és impossible que no tinga molts deutes si vol menjar, etcètera—; y també-ls advertí que a la viuda y muller que era de dit Vestit se li avia de tornar la dot y tot lo que y tenia.

Ab tot que los pares entengueren que y avia molts deutes y que per traure la viuda de casa eren menester cercar diners, foren de parer que se acceptàs dita herència per tenir una torra molt accommodada, per tenir bestiar y terras per a conrrear y per anar allí a divertir-se algunes vegades los religiosos. Per respecte de aquesta torre y d'esta heretat ha tingut esta casa /ab/ molts plets, com veurem a son lloch y temps, però gràcias al Senyor de tots ne és exit lo convent ab honrra, y la posseex vuy pacíficament y no y ha qui demane cosa alguna.¹⁷³³ Tot

1731. Es deu tractar de Joan Francesc de Mont-rodon, també conegut com a Janot de Mont-rodon, que contragué matrimoni el 1532 amb Elisabet de Planella, filla de Bernat Joan de Planella i de Jerònima Beneta Franc, senyors de Castellnou de Mojà i Talamanca, i, per tant, parents, sinó pares, del frare Jaume de Planella (vegeu la nota 1643). Janot de Mont-rodon, que en aquelles dates exercia de veguer a Osona, Ripoll i Ripollès, tenia una economia força precària (Antoni PLADEVALL i FONT, *Mont-rodon*. Vic: Diac, 2001, p. 229-232). No és estrany, doncs, que es desprengués d'una relíquia de la capella del seu casal, com era un dit de santa Pràxedis, que posseïen els Mont-rodon com a mínim des de la primera meitat del segle XIV (BC, *Fons i col·leccions documentals de l'Arxiu Històric*, núm. 22098). El casal de Mont-rodon, actualment remodelat i reformat, es troba prop de Taradell, al sud de Vic, i fou senyorejat pels Mont-rodon des del segle XII fins al 1890 (*Catalunya Romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1984-1998, vol. 3 (Osona), p. 649-653).

1732. Benet Vestit, de la torre de Moncada, dexà sos béns al monestir, *escrit al marge dret*. De la torre de Moncada *correspon a una mà diferent de la de l'autor i està situat a la part superior de la nota. La crida que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és +, que està situada darrere de Vestit. A la part inferior d'aquesta anotació marginal i per sobre d'una línia horitzontal, ojo, escrit per una mà diferent de la de l'autor*.

1733. Aquesta propietat és coneguda actualment com a Torre dels Frares. Formà part del patrimoni de la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra fins al segle XIX. Sobre aquesta edificació, situada entre el torrent de la Vallensana i el riu Besòs, a la Pobra Vella de Montcada, vegeu Mercedes DURÁN PENEDO, Elisabet HUNTINGFORD ANTIGAS i Juan

lo negoci està si convé tenir-la lo monestir, de manera que ell còrree a ses pròpies costes y despeses, o si és millor que la tinguin arrendada —*est questio in utramque [p. 268] partem ad modum controversa et utraque opinio suos habet patronos, et cetera.*

La ocasió per què aquest bon home dexà estos béns y torre a esta communitat fonch, segons me contà lo pare fra Jaume Ferrer, qui fonch la causa material y era llavor<s> cellerer, que vingué lo Benet Vestit mort de fam, que segons digué, era home de molt poch ser y de pocas forças, y vingué a matar la fam a la hosteleria. Y après que se n'anava, li digué lo pare fra Jaume Ferrer, que era de sa condició y generós: “Y ara, a ont anau? Ara que vos aveu ben menjat y begut, no teniu cuydado de vostra muller ni de la gent que teniu en casa de què menjaran? Y si-n volen, que se'n cerquen, que axí u aveu fet vos?”.

Y demanà-li si portava algun saquet y digué-li que no. Y llavors anà lo bon pare fra Jaume Ferrer, y ab un costal donà-li una dotzena de pans de companya, y digué-li que·ls portàs a sa muller y que donàs que menjar a sa casa. Sabia molt bé aquell pare la gran necessitat que patían en aquella casa. Y vist assò per lo Benet Vestit, sentí's tant obligat a aquest benefici, que afirmà ab jurament, sense compel·lir-lo ningú ni persuasió alguna, que may sa casa seria de altri sinó de Sanct Gerònim de la Murta. Lo qual cumplí tan bé¹⁷³⁴ com avia promès y més prest del que pensava, que tantost se enmalaltí. De la qual malaltia morí y dexà, com tinch dit, sos béns al monestir.

Moriren en aquest trienni dos frares, que puix de assí avant trobe memòria de assò, no dexaré de continuar-la, que no serà mala curiositat, com és la dels qui prenen l'hàbit y quin prior lo donà. Lo primer fonch lo pare fra Joan Fonoll, frare molt honrrat, y sols visqué en la religió quinze anys ab molt bon exemple. Lo altre fonch fra Salvador Oliveres, que morí en lo càrrec, en què estava condempnat *in perpetuum* per los diffinidors del capítol general de 1546 per insults y atreviments que avia fets notables.¹⁷³⁵ Y diu lo ròtol d'esta casa, del capítol general

José DÍAZ AGUILERA, *Montcada i Reixac i el seu entorn: guia històrico-artística*. Montcada i Reixac: Museu Les Malesees, 1987, p. 50-52; Jaume ALCÁZAR, Raquel LACUESTA i Josep Lluís GORINA, *Evolució urbana de Montcada i Reixac*. Montcada i Reixac: Ajuntament de Montcada i Reixac, 2001, p. 16-18.

1734. tan bé, *al manuscrit* també.

1735. Efectivament, en el capítol general de 1546, en el ròtol dedicat a la Murtra, s'hi inclou un apartat a Salvador Oliveres: “A lo que se pidió que diésemos licencia para que se prenda fray Salvador Oliveras, porque después que le echaron por sus delictos, quitado el hábito de la orden, hace grandes insultos alrededor deste monesterio, así en querer matar frayles como en hazer hurtos, lo qual redunda en gran afrenta deste dicho monesterio; y preso, lo echasen en un navío a tierras estrañas. Respondemos que le pren-

precedent, que restaven escrits en los actes capitulars de Sant Bartholomé, que segons axò, degueren ser cosas de gran nota, puix allà réstan en memòria. Nostre Senyor lo tinga en la glòria. Amén.

dan y echen en cárcel perpetua como está mandado” (dada proporcionada per Fernando Pastor a partir del volum corresponent de les actes dels capítols generals dels jerònims).

[p. 269] **Primer trienni del pare fra Antoni Joan**¹⁷³⁶ [1548-1551]

Gran cuydado y ànsia tingueren los religiosos d'esta casa de avisar a nostre pare general de que enviàs confirmadors per a la futura elecció. Y mostrà's, evidentment, puix foren tant punctuals, que en acabar son trienni lo pare fra Joan Puig, ya foren assí. Acabà son temps lo pare fra Joan Puig a 15 de octubre de 1548, y a 16 de dit mes y any ya tingueren elegit prior y confirmat a 17, a les vuyt hores de matí. Y fonch lo pare fra Antoni Joan, profés de la matexa casa, natural de la ciutat de Barcelona y de mediana edat, perquè tenia vint-y-hu o vint-y-dos anys de religió.¹⁷³⁷ Donaren-li per vicari al pare fra Pere Alzina, y és esta la sexta vegada, y¹⁷³⁸ juntament lo feren caxer, com ho era lo trienni passat. Tornaren elegir en procurador al pare fra Augustí Sumes, y fonch la segona vegada. Los confirmadors d'esta electió foren lo pare fra Joan de Salamanca, prior del monestir de Nostra Senyora de la Murta de València, y lo pare fra Calinys, profés del monestir de Sancta Engràtia de Çaragoça, als quals donaren per lo gasto del camí quinze lliures y sinch sous.

Lo pare prior en tot son temps no vestí altre novici sinó un frare llech qui-s deya fra Berthomeu Prats, natural del lloch de Monistrol, del bisbat¹⁷³⁹ de Vich y de l'abadiat de Montserrat, encara que la professió li donà lo pare fra Pere, que fonch prior en lo trienni següent. Y no reisqué molt bé aquest fra Berthomeu, perquè se n'anà moltes vegades de la religió, y últimament li alcançaren llicència per a que mudàs de hàbit y morí en la religió del gloriós patriarca sanct Francesch.

La primera cosa¹⁷⁴⁰ que trobe que féu lo pare prior fonch en enviar al pare fra Gerònim¹⁷⁴¹ Ubach a Valladolid per a que supplicàs

1736. *Segueix* que fou en lo any 1548 fins a 1551, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1548 i 1551 *subraïllats*.

1737. Vicari lo pare fra Alzina, *escrit al marge dret*.

1738. procurador lo pare fra Sumes, *escrit al marge dret*.

1739. Fra Berthomeu Prats fugí moltes vegadas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1740. cosa *repetit*.

1741. Lo escusado, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

a l'emperador fes mercè a esta casa de que no pagàs lo escusado y quarta.¹⁷⁴² Alcançà esta mercè lo pare fra Gerònim Ubach y portà un privilegi, però entenç que no durà molt y fonch de poch profit. Gastà per lo camí dotze lliures.

Las¹⁷⁴³ obras que-s feren en aquest trienni foren que concertaren la llibreria del traschor, fent los parestatjes de nou a ont vuy se posen los llibres del cant, axí grans com xichs, de què-ns servim en lo chor. Y fonch obra prou ben feta. [p. 270] Lo corredoret davant les cambres de la enfermeria fins ara no estava empaymentat¹⁷⁴⁴ y paregué al pare prior /que/, puix era consolació, axí dels malalts com dels que tenían salut, que l'empaymentassen. En la sagristia féu un¹⁷⁴⁵ tern de domàs¹⁷⁴⁶ vermell y una capa del matex, encara que quisvulla que-ls tallàs no era molt pràtich ni molt destre official, com consta en lo mal garbo que tenen, y curtes, que és llàstima mirar-les. En lo que toca a la matèria era bona y de bon barato, perquè quisvulla qui fos lo qui vené dit domàs se accommodà prou en lo preu, perquè donà una gramalla ab son caparó per vint-y-tres lliures, encara que cert devot d'esta casa he trobat que n'ajudà a pagar certa part. No diu qui era.

Una¹⁷⁴⁷ bona provisió féu lo pare prior de torcaboques perquè, segons se trobe en lo Llibre dels Gastos, se'n feren quoranta canes, que si tota la pessa serví per a torcaboques, ne¹⁷⁴⁸ feren més de tres-cents. Una fornada de calcs se féu y la agueren ben menester segons la preparació que agueren de fer per una obra de importància que-s féu en aquest¹⁷⁴⁹ temps. A més de axò, plantaren un tros de vinya, que fonch bon negoci y que avia ya molts anys que ningú se'n curava. També procurà en vestir¹⁷⁵⁰ als religiosos, de què y avia prou necessitat, per lo qual comprà dos pessas de blanquets, que tiraven sinquanta-dues canes; y estamenyas de Cardona, que tiraven prop de altres tantes canes y costaren vint-y-quatre lliures.

1742. L'excusat consistia en el fet que els particulars havien de pagar el delme a la Corona en lloc de a l'Església. A finals del segle XVI quedà fixat en un pagament fix a càrrec del clergat. La quarta és la contribució que l'Església aportava a la Corona i que també és coneguda com a subsidi (vegeu nota 1288), perquè en la seva forma primitiva es deduïa la quarta part de les rendes anuals (Manuel TERUEL GREGORIO DE TEJADA, *Vocabulario básico de la historia de la Iglesia*, p. 152, 153, 415).

1743. Libreria del traschor, *escrit al marge dret*.

1744. corredor de la enfermeria empaymentaren, *escrit al marge esquerre*.

1745. *Segueix domàs encerclat amb un traç discontinu*.

1746. tern de domàs vermell, *escrit al marge esquerre*.

1747. torcaboques, *escrit al marge esquerre*.

1748. fornada de calcs, *escrit al marge esquerre*.

1749. plantada, *escrit al marge esquerre*.

1750. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

Per venir molt a menut en esta casa lo marquès de Aguilar y virrey de Cathalunya, a¹⁷⁵¹ la qual tenia particular affectió y voluntat y gustava de venir a ella per desenfadar-se de moynes y melancolias que càusan la multitut de negocis en què estan engolfats los qui tenen semblants officis y càrrechs, desijaven, axí lo pare prior com los religiosos d'esta casa, donar-li contento y tenir aposentos que fossen a propòsit y a gust de dit senyor perquè ell pogués estar més acomodat, y també y agués alguns aposentos per alguns criats seus y que estiguessen junt a sa persona.

Y com vèyan que no y avia altra cosa de què-l poguessen servir si no era la enfermeria; y avent-hi malalts cada vegada que ell avia de venir, los avían de traure de allí y posar-los en las celdas; y més que [p. 271] alguns dels religiosos en semblants occasions se avien de exir de ses celdes per poder accommodar alguns cavallers y criats del matex marquès per no tenir prou aposentos, determinà lo pare prior de fer una hosteleria —veritat és que no fonch son intent des del principi fer-la tant su<m>ptuosa y costosa com après se mostrà— per a que, quant dit senyor o altres persones semblants vingués, pogués estar més a son pler y a son gust, y los criats més accommodats y junt al senyor.

Tractà lo pare prior aquesta imaginació y pensament¹⁷⁵² ab lo marquès una de las vegades que vingué en esta casa, al qual trobà de son gust y propòsit, y mostrà donar favor y ajuda als bons desigs del pare prior, y prometé-li de donar tres-centes noranta-y-sis lliures sobre lo General. Molt content estigué lo pare fra Antoni Joan de que sos pensaments anassen tant ben encaminats y ab desigs que isquessen en degut effecte. Congregà lo capítol dels religiosos d'esta casa y tractà'ls aquest negoci, dient-los lo que passava; y com al marquès li estava molt a son propòsit esta imaginació; y lo que avia promès; y que no faltava ya sinó lo consentiment d'ells per a que-s posàs en executió lo que tenien pensat.

Com lo convent véu que se obria assí camí per a que lo senyor marquès mostràs per obra lo que mostrava en voluntat y que gustava de que-s fes esta hostaleria, fonch molt content, tenint confiança que qui donava lo diner per començar ne donaria més per continuar y fins arribar a la fi que-s pretenia. Agut ya¹⁷⁵³ lo consentiment del capítol, tantost feren venir mestres perquè traçassen dita hostaleria, com se

1751. tracte de la Obra Nova y hosteleria nova fet ab lo virrey de Cathalunya y comunitat, *escrit al marge esquerre*. Fet ab lo virrey de Cathalunya y comunitat *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1752. *Segueix lo pare prior encerclat amb un traç discontinu.*

1753. *Segueix lo ratllat.*

troben de assò molts actes y capitulacions ab diversos mestres que feya lo convent ab ells, que aver-los de referir assí seria cosa molt llarga y prolixa y sense profit.¹⁷⁵⁴ Finalment, ells se concertaren y començaren dita obra y hostaleria en l'any de 1550. Y per aver ya dos anys que lo pare fra Antoni Joan era prior, no-s pogué molt continuar ni¹⁷⁵⁵ anar molt avant. Però ab tot axò, s'i gastaren quatre-centes deset lliures quinze sous y deu diners sense altres coses que y anaven de la casa, que de ordinari en estes occasions sempre y va del pèl del boch, que diuen vulgarment.

És, emperò, de notar que encara lo marquès de Aguilar no avia donat ningun diner —perquè-s veja [p. 272] la diligència y gana que tenia lo pare prior de que-s fes esta obra, que en altre subiecte cayguera est negoci, que no-s moguera fins tinguera molt que gastar y per ventura encara aguera tinguda necessitat de qui-l sollicitàs per a començar—, perquè lo dit senyor marquès avia promès de donar les tre-centes noranta-sis lliures dins tres anys y a pagues. Y axí, no acudí tant prest, per lo qual la communitat agué de manllevar totes les quatre-centes lliures que-s gastaren en esta obra a diverses persones, y en special al senyor abbat Ubach,¹⁷⁵⁶ honcle estimatiu del pare fra Gerònim Ubach, profés d'esta casa, y al senyor prior de Cathalunya de l'orde dels Comanadors de Sanct Joan.¹⁷⁵⁷ Als quals après se tornaren quant se cobraren.

Y axí, se ha de agrair al pare prior molt aver feta o començada una obra tant principal, que a judici y parer de quantes persones la an vista y la veuen, diuen que és una hostelaria de les més principals en tota la orde per poder-se aposentar en ella qualsevulla persona per principal y grave que sia, de la qual an gozat moltes d'elles, com o avem vist en nostros dias y s'anirà notant en son lloch y temps. Veritat és que no s'acabà de molts anys per las rahons que veurem més avant,¹⁷⁵⁸ y no-n pogué gozar per qui-s començà.

1754. Sobre aquests capítols, vegeu Carles DÍAZ MARTÍ, "L'Obra Nova de Sant Jeroni de la Murtra", *Carrer dels Arbres*, 21 (2010), p. 65-86.

1755. 417 lliures 15 sous gastà en son temps lo pare prior per fer la Obra Nova, *escrit al marge dret*. Lo pare prior per fer la Obra Nova correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1756. Lo senyor abbat Ubach y lo senyor prior de Cathalunya dels comanadors de Sanct Joan dexaren, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1757. Miquel de Ferrer, que ostentà el priorat hospitaler de Catalunya fins al 1553 (Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 2, p. 43-45), ja estava vinculat a la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra (vegeu pàgina 434).

1758. Vegeu pàgina 488.

Lo major gasto que lo pare prior tingué en son temps fonch que, per aver permès Nostre Senyor que¹⁷⁵⁹ la vigília de la Pascua del Sperit Sanct de l'any de 1549 caygués tant gran pedra y de tal quantitat y modo, /que/ arruinhà no sols las messes, que estaven ya quasi madures y guanyades y per a segar, però encara los fruyts dels arbres, que a penas se collí cosa alguna, y les vinyes aparellà de tal manera que en dos anys no feren res de bo ni llevaren fruyt. Y per esta causa agueren los pobres frares de comprar més de dos-centes y trenta-sinch lliures de vi, que quasi tot lo compraren de mossèn Torrent, apothecari. Y sense las provisions ordinàrias de ordi y civada y altres vitualles, agueren de comprar més de tres-centes y sinquanta lliures de forment, perquè llavors no-s provehían de Thous per tenir-lo arrendat a mossèn Bolet. Y axí, per aquesta causa agué de anar lo pare fra Augustí Sumes, qui era procurador, a Empurdà a comprar lo forment que¹⁷⁶⁰ era necessari per la casa y gastà molt per los camins, que anaven cars.

Y paregué-li que ab aquesta ocasió no aguera fet lo que devia si no fóra anat a visitar aquell gran pare y devot hermità, lo pare fra Matheu Blanch, que estava en una hermita cerca de la [p. 273] vila de Blanes,¹⁷⁶¹ a ont estava fent grandíssima penitència, y donant-se molt de veres a oració y contemplació, y gozant dels abraços del spòs celestial. Y arribant allí lo pare fra Augustí Sumes, no-s pot ben pensar lo contento y alegria que tindria lo bon vell de veure'l y saber noves de tots sos fills y germans en Christo, als quals amava de cor, encara que absent.

Y après de diversos col·loquis spirituals y conversació sancta, determinà de convidar-lo y regalar-lo com se regalava ell lo dia de Pascua, que fonch posar en taula uns trossos de pa y unes quantes sardinas saladas, que era lo major regalo que ell tenia, del qual no usava sinó en las festas principals y en las pascuas, que en lo demás temps de l'any de sol pa y aygua se contentava, y algunas vegades algunes herbas. Y axí, referia lo matex pare fra Sumes que digué que aquell dia no-s podia dexar de fer festa com lo dia de Pascua, puix tenia una visita de què gozava com si fóra lo dia de Pascua, de ont se veu que qui en

1759. pedra notable que caygué sobre las messes, *escrit al marge esquerre*.

1760. Lo pare fra Agustí Sumes visità al pare fra Matheu Blanch en sa hermita y la hystòria que passà, *escrit al marge esquerre*. A excepció de visità al pare fra Matheu Blanch, la resta correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1761. Segons José de SIGUENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 589, Mateu Blanc es va retirar a l'ermita de Sant Sebastià, que ha estat identificada amb la capella de Sant Sebastià de la Guarda, al terme municipal de Palafrugell (Jaume AYMAR I RAGOLTA, "Ermítans jerònims i Carles I", p. 10) i no al de Blanes, on no hi ha cap capella amb aquesta advocació.

lo dia de Pascua no tenia altres servicis sinó de sardinas saladas, que en lo demás temps de molt manco se contentaria.

A la despedida, que per no aver en la hermita lloch per a tant degué ser en lo matex dia, se degueren moure les entranyes de l'hu y de l'altre y a bon segur que no faltarien llàgrimas. Y serien sufficients per a donar ànimo al pare fra Sumes per a que li supplicàs se servís de tornar a esta sa casa, a ont tenia tants fills que-l desijaven com a sa salut y que, després que ell estava absent, avían patit molts treballs; y que aquells éran la causa per què ell era arribat allí; y que miràs que estava ya vell y tenia necessitat de algun alívio y regalo perquè no se li acabàs tant prest aquest desterro; y que si en la hermita tenia alguna maleltia, no tindria a mà los remeys ni qui-l servís ab tanta gana y amor com estos sos fills; y que ell se li offeria com al menor de tots de emplear-se en assò si li prometia de tornar-se'n a esta sa casa.

A estes rahons no respongué lo sanct vell més de que ell era un gran peccador, y que tenia molta necessitat de fer penitència de sos peccats, y que-l comanàs a Nostre Senyor molt de veres que l'il·luminàs y li donàs gràcia per a que acertàs en fer la sua voluntat en totes ses actions. Y d'esta manera se despediren los dos, que no sé yo a qual d'ells se exugaren primer las llàgrimas. D'esta visita se entén que restà lo sanct vell fra Matheu Blanch molt mogut per veure las bonas entranyas del bon fra Augustí Sumes, axí per les rahons que li [p. 274] avia representades com per algun remordiment de consciència de tornar-se'n a esta sa casa, de què, per no detenir-me demasiadament en aquest lloch y acabar lo que tinch començat de contar las llàstimas y desgràcies de aquest trienni, faré après més llarga digressió a la fi d'est trienni (fòlio 480).¹⁷⁶²

Per esta ocasió de aver cayguda tanta pedra, se introduhí una bona costuma, y la començà¹⁷⁶³ lo pare prior y després la tractà ab lo convent y vingué molt bé en ella, de què-s troba en lo Llibre dels Actes Capitulars memòria (foli 52), en què determinaren que lo religiós que diria la missa de l'alba que, immediatament après de aver-la dita, digués la passió de sanct Joan cada dia, començant des del dia de Sancta Creu de maig fins passada la festa de nostre pare sanct Gerònim o fins que aguessen veremat del tot. La qual costuma se és guardada fins vuy lloablement y està confirmada ab les demás per los diffinidors.

1762. fòlio 480 (281 *al manuscrit*), correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1763. costuma que-s diga la passió de sanct Joan, *escrit al marge esquerre*.

Los alívios y adjutoris que tingué lo pare prior per passar millor ab estos treballs foren¹⁷⁶⁴ los següents. Lo senyor marquès de Aguilar, don Joan Manríquez,¹⁷⁶⁵ com a particular devot d'esta casa, sentí molt estas desgràcias y treballs. Y mogut de compassió, donà o consignà de las llistas que llavors se usaven cent ducats. Fonch assò en l'any de 1549. Y après, en l'any següent de 1550, ne consignà altres tants. Les quals dos-centes quoranta lliures serviren per a comprar vi, de què tenia molta necessitat la casa, y és de advertir que esta quantitat no anava en compta dels diners que consignà per la Obra Nova o hostaleria que s'anava fent, perquè assò succehí abans que's començàs.

Algunes¹⁷⁶⁶ indústries se intentaren en aquest trienni que no reiqueren mal, com fonch tenir cabres, y del profit d'elles se'n tragué passades de noranta lliures. També¹⁷⁶⁷ compraren quoranta moltons a rahó de 23 sous per la provisió de casa. Però no-s continuà —no sé yo la causa—, sent grangeria esta molt profitosa, a més de que ménjan bona carn —al manco saben què ménjan. Y ab assò se lleva un gravamen molt treballós, que és aver de enviar cada dia un mosso a Badalona o a Sancta Coloma a cercar carn; y quant és allà, lo fan esperar fins a les quoranta, y moltes voltes après [p. 275] ¹⁷⁶⁸ donen molta part de basilea y moltes voltes lo que los altres no volen; y molts dies, per venir tart lo moço qui la va a cercar, o per culpa del carnicer que no-l despedeix tant prest o ell aver-se detingut per sos antojos, dina lo convent a les quaranta y a hora molt desconcertada, segons nostro modo de viure y concert que tenim en nostra sagrada religió, cosa és que en nòstron temps la avem vista prou vegades, fins a tant se tornà a continuar aquest concert de comprar bestiar, que per la gràtia del Senyor ha molts anys que dura, com se dirà a son cas y lloch.¹⁷⁶⁹

Molt se deu al pare prior fra Antoni Joan per aver procurat en que se desempenyorassen¹⁷⁷⁰ los censals que en lo trienni passat avien empenyorats per aver tinguts grans treballs y desgràties, com vérem atràs; y que no agués fet més de assò en lo temporal, era molta cosa, quant més que no fonch esta sola. Fonch assò a 21 de maig de 1550. Ajudaren-li per assò algunes charitats y extraordinaris que rebé y trobe que foren los següents.

1764. Marquès de Aguilar y virey de Cathalunya, *escrit al marge esquerre*. Y virey de Cathalunya *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1765. Juan Fernández Manrique de Lara.

1766. cabres, *escrit al marge esquerre*.

1767. moltons, *escrit al marge esquerre*.

1768. li *apareix al final de la pàgina 274 del manuscrit com a avançament de la pàgina 275, malgrat que no apareix al principi de la pàgina 275*.

1769. Vegeu pàgina 657.

1770. Lluyció de censals, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

Ya vérem que lo trienni passat, lo pare prior, essent súbdit, anà a Sicília per cobrar algunes¹⁷⁷¹ quantitats que devien a alguns parents seus y per estos treballs li donaren soles trenta-set¹⁷⁷² lliures. Y com era tant poca cosa, després degueren considerar la misèria que li avien donada per sos treballs y ara, en aquest trienni, ab dos vegades li donaren trenta lliures. També mossèn Bosch, germà de fra Onophre Bosch, acudí a sa promesa¹⁷⁷³ de donar per la despesa de son germà vint lliures cada any y axí-n rebé lo pare procurador sexanta lliures per los tres anys. Restaven a cobrar de la herència de la senyora Catharina Beneta Casaldòfol,¹⁷⁷⁴ de la qual férem llarga mentió atrás, en la pàgina 434,¹⁷⁷⁵ algunes relíquies. Y no foren tan poques, que no sumàs la quantitat més de noranta-y-tres lliures, que ya fonch alguna ajuda de costa per los intents del pare prior.

Don Antonio Manríquez, parent del marquès de Aguilar, virrey de Cathalunya, se recullí en esta casa per a repassar sos estudis¹⁷⁷⁶ y estigué en ella alguna temporada,¹⁷⁷⁷ que no he pogut saber quant. Y no degué ser molt —y si estigué molt, fonch molt poch <lo> que donà de almoyna—, perquè no foren sinó setanta reals. Manco donà lo bisbe de Sogorb,¹⁷⁷⁸ a qui alguns que tenen poca simplicitat, per no dir¹⁷⁷⁹ que són maliciosos, li avien posat per sobrenom lo bisbe de Carnestoltes, y la causa era perquè tots los anys, a ont se vulla que-s trobàs, se despedia de negocis y acudia ans de carnestoltes a Barçelona, perquè gustava molt de les desfresses y altres inventions [p. 276] que allà se fan; y après se retirava y recullia a algun monestir, y molt sovint en lo de Sanct Gerònym de Vall de Hebron, a ont tingué particular devoció, com se mostra en la hospederia y obres que féu en aquella sancta casa,

1771. 30 lliures donaren al pare prior sos parens, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1772. set afegit a la interlínia.

1773. 60 lliures de fra Onofre Bosch, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1774. 93 lliures de la senyora Beneta Casaldòfol, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1775. pàgina 243 *al manuscrit*.

1776. Consta un fill del marquès d'Aguilar anomenat Antonio Manrique, que fou rector de Salamanca i canonge de Toledo. Considerem més versemblant aquesta identificació que no la del cosí i gendre del virrei de Catalunya, Antonio Manrique de Lara, comte de Paredes de Navas, perquè és més propi d'un eclesiàstic la dedicació als estudis que no la d'un membre de la noblesa (Alberto GARCÍA CARRAFFA i Arturo GARCÍA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 46, p. 191-192).

1777. 7 lliures de don Antoni Manríquez, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1778. *Segueix q ratllat*.

1779. Lo bisbe de Sogorb, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

que per ser obra de un bisbe particular és molta cosa. Aquest senyor bisbe també volgué retirar-se —no sé quants dies foren— y vingué assí. Y consta en los llibres de les despeses que·s compraren algunes coses per son gasto y servey, però no consta en lo Llibre de la Caxa que donàs res. Y no és maravel·la, puix feye tant bones y costoses obres en Sanct Gerònym de Vall de Hebron, a ont estava tot molt ben empleat.

En lo any 1551 lo pare procurador, fra Augustí Sumes, predicà la quaresma¹⁷⁸⁰ en Badalona. No devían <tenir> en aquell temps los procuradors tantes ocupacions com fan ara, puix tenien temps per estudiar y predicar quaresma, que encara que no sien lo<s> sermons sinó los diumenges y festes, totavia és menester temps. Bé poria ser també que lo bon pare devia ser tant destre y exercitat en assò, que no tendria menester tant temps com fan altres. Per la charitat de sos sermons li donaren sis lliures y ell ne donà molta part a la communitat.

Lo¹⁷⁸¹ pare fra Gerònym Ubach també predicà la quaresma en lo any de 1550 en Cardona y li donaren deu lliures de charitat; y en lo any següent de 1551 la predicà en Solsona y li donaren la lectoria aquell<s> senyors canonges, per lo qual li donaren trenta lliures. Yo pens que degué partir ab la comunitat, com se acostuma. Verdaderament que he estat dubtant, escrivint assò, lo modo com se féu de que dit pare llegís allí en Solsona; y quant temps, si és com en la seu de Barcelona, que cert temps de l'any lligen en la matexa iglésia y explícan algun llibre de la divina scriptura, o si fonch per un any; y com tingué llicència tan llarga. Y com no sé la rahó, no la puch donar.

Lo que sé de cert és que lo bon frare Ubach era docte, y tenia particular gràtia en lo púlpit y tenia fama de molt gentil official. Y com a tal y ser ell molt compost en lo exterior, se li affectionaren aquells senyors canonges, y més lo senyor abbat, que llavors era abbadiat y après, en nostre temps, an fet bisbat de Solsona. Y a ell també no li paregué mal lo modo de viure de aquells senyors, que encara que eren reglars, vivien regalats. Y axí, procurà de congra-[p. 277] ciar-se ab ells. Y quant véu la sua, no la dexà passar, ans bé·ls significà son intent y determinació, pregant-los se servissen de ajudar-li en alcançar un breu per a que ell pogués viure entre ses merçès y gozàs de la sua companyia y bona conversació, que ell los prometia, puix ya conexían son modo de proceir, que no·s perdria per sa part —y·ls degué tallar

1780. Lo pare Agustí Sumes predicà la quaresma en Badalona, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1781. Lo pare fra Gerònym Ubach predicà la quaresma en Cardona y en Solsona, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

més formatje que pa, dient-los que·ls serviria, com veurían per la experiència, etcètera.

Com lo senyor abbat¹⁷⁸² y aquells senyors canonges de Solsona conegueren la voluntat del pare fra Gerònym Ubach, paregué'ls que lo negoci los venia a ells molt ample y que·ls estaria molt bé tenir ab sa companyia una persona de tals parts, prendes y valor; perquè en lo exterior tenia unes actions molt morigerades; y tot ell, molt compost; en lletres, molt docte; y en la vida, molt exemplar; y en lo predicar tenia gràtia; y que movia ab ses bones paraules y rahons al poble a conjunció y a devoció, per lo qual lo afavoriren a sa pretensió y li ajudaren, y ell per sa part també féu lo que pogué. Y axí, alcançaren lo breu y fra Gerònym Ubach, de frare o de monje, se restà canonge y estigué alguns anys en Solsona.

Però com los judicis de Nostre Senyor són grans y secretíssims, que no·s pot donar alcance ni penetrar, permeté Déu que·s vingués a desgraciar ab lo senyor abbat y ab alguns altres dels canonges —no sabem per què, si fonch per no conformar-se ab ses costumes o per voler ser gall en garbera, que acostumen de dir—, y anà de die en die augmentant-se-li lo desgu<s>t y carregant-se-li tant les melancolies, que de pur mohino se n'anà de Solsona y se'n vingué a Barçelona. Yo creuria que ab llicència de son superior, que per llevar-se de davant, le y donaria de bona gana, quant més que per a exos senyors no eren menester tantes cerimònies per a alcançar llicència per anar de una part en altra.

Y arribant a Barçelona, se posà en casa de una germana que passava prou llatzèria y pobresa. Y après de alguns dies que estigué allí, morí de pura misèria y afflictió de sperit, y per ventura de escrúpols de consciència y repenit de aver feta aquella lleugeria y mudança, considerant que, estant en la orde de nostre pare Sanct Gerònym, estava honrrat y respectat de quantes persones lo conexien, axí per les bones parts que tenia com per lo hàbit que portava, com també per ser nebot del¹⁷⁸³ senyor bisbe Ubach; y veent-se après fora de la orde, no tingué a penas persona que s'i acostàs ni fes cas d'ell. Y axí, d'esta manera se li acabà la vida y honrra, après de aver viscut en nostra religió més de vint anys.

1782. Entre 1534 i 1581 fou abat de Santa Maria de Solsona Joan d'Aragó, prior de Frontanyà (Domingo COSTA Y BOFARULL, *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*. Barcelona: Editorial Balmes, 1959, p. 320-321).

1783. Mort del pare fra Gerònym Ubach, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

Lo¹⁷⁸⁴ pare fra Francesch Boygues cantà la primera missa en aquest primer trienni del pare fra Antoni Joan y de la oferta se'n rebé set lliures y tretze sous. A més de¹⁷⁸⁵ axò, donà mossèn Joan Lunes, notari de Barcelona, que era parent molt propinch del missacantant y notari de aquest convent, que volgué se fes festa en tal dia, [p. 278] y per aj<u>da de costa donà sis lliures y mija, que ya n'i agué per a comprar una vedella y altres coses. Estes són les quantitats que rebé lo pare prior y ajudaren o foren causa de que se lluïssen y desenpenyassen los censals que tinch dit.

No faltaren plets, que no servexen sinó de pesadumbre y de exercitar la patiència¹⁷⁸⁶ y algunes vegades de fer espavillar los enteniments. Tenia la senora Catharina Beneta Casaldòfol, de qui avem tractat algunes voltes (pàgina 434¹⁷⁸⁷ y 473¹⁷⁸⁸) per aver-nos fetes bones obres, una criada que's deya Gargantera, a la qual, per lo bon servici que avia fet a sa senyora, li digué la dexava hereva del que podia, que com vérem, no era més de usufructuari<a> dels béns de son marit. Y per aquesta causa pretengué dita Gargantera una casa que està al carrer dels Candelés de Sèu, junt als Cotoners, en Barcelona. La qual casa fonch del quòndam Bernat Casaldòfol, cavaller y doctor en medicina, y lo temps que visqué dita senyora Casaldòfol, muller sua, estigué en ella.

Y després de sa mort, pretengué dita Gargantera que li pertanyia. Però enganyava's, perquè sa senyora no podia dispondre sinó de son dot, com constava per actes rebuts en poder de mossèn Pere Janer, notari de Barcelona, a 5 de nohembre de 1540. Y axí, com lo monestir tenia la cosa per molt segura y per sa part la justítia molt clara, par que's burlaven del plet que dita Gargantera portava en la Real Audiència. Però las burlas se tornaren veras, perquè donaren sentència en contra al monestir y fonch menester ubrir los ulls. Y vent lo pare prior lo que passava, appel·laren de la sentència, perquè foren avisats que, per falta de no estar ben advertits los advocats, se era perduda la causa. Y axí, procuraren que mirassen altra vegada de nou lo procés y produyren actes y scriptures, deduynt altres rahons y motius, per las quals diligènties fortificaren sa justítia.

1784. 7 lliures 13 sous del pare fra Francesch Boygues, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1785. Joan Lunes, notari, donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1786. Plet ocasionà Catharina Beneta Casa<l>dòfol, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1787. pàgina 243 *al manuscrit*.

1788. pàgina 275 *al manuscrit*.

Y encara que la criada de dita senyora Casaldòfol, dita Gargantera, provava ésser hereva y mostrava son testament ser vàlido a son parer; y que li podia dexar son dot, en què no y avia espina ni os per ser privilegiat; y que aquell no estava vinclat al monestir ni tenia que veure ab los demás béns de son¹⁷⁸⁹ marit, Bernat Casaldòfol, /y/ en lo ínterim agué de manllevar lo convent aquesta dot y pagar a dita Gargantera quatre-centes y sexanta lliures, que era la quantitat de la dot, que fonch una cruel plaga per un monestir que tenia prou que fer en sustentar los religiosos que tenia en casa y altres extraordinaris que may fàltan. Però après obtingué sentència en favor lo convent y guanyà dita causa, com se dirà en son lloch y temps (pàgina 498).¹⁷⁹⁰

[p. 279] Altre plet se mogué en aquest trienni, que encara que al principi paregué que no era cosa de¹⁷⁹¹ molta importància y que seria cosa de burlas, però per avant donà molta molèstia y pena a aquest convent. Fonch lo cas que dues senyores germanes carnals y viudes, que-s dèyan la una la senyora Torrademer y l'altra la senyora Relada, pretenían certs censos y senyoria sobre la torre que abans era d'en Benet Bastit y vuy la possehia lo monestir per aver-la dexada ell en son testament al dit convent. Y com y avia ya algunes pensions caygudes, volían estas senyoras ser pagadas d'elles. Y com lo convent no volgués pagar sense saber com, tingueren acerca de assò alguns tractes y concerts. Però ningú d'ells vingué a effecte y, del que he pogut col·legir, fonch perquè estas senyoras no volían estar a evicció al monestir dels danys y gastos, si acàs se movían per estos respectes. Y per ço, parà aquest negoci per ara. Però per avant no faltà qui-l tornà a resucitar y demanà molt de propòsit, com veurem¹⁷⁹² en son propri lloch.¹⁷⁹³

Per estar tant juntes esta casa y torre de què anam parlant y la casa d'en Balle, entre¹⁷⁹⁴ les quals no y avia sinó un torrent al mitx,¹⁷⁹⁵

1789. 460 lliures pagà lo monastir, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1790. pàgina 298 *al manuscrit*.

1791. plet de la torra d'en Vestit, *escrit al marge dret*.

1792. veurem, *al manuscrit* veuren.

1793. Vegeu pàgina 574.

1794. inquietuts d'en Balle acerca de la torre, *escrit al marge dret*.

1795. A la historiografia del municipi de Montcada i Reixac no hem trobat cap rastre d'aquesta casa que estava a la zona de la Vallensana (TERESA CATAFAL *et al.*, *Conèixer Montcada*. Montcada i Reixac: Ajuntament de Montcada i Reixac, 1994, p. 39-40; JAUME ALCÁZAR, RAQUEL LACUESTA i JOSEP LLUÍS GORINA, *Evolució urbana de Montcada i Reixac*, p. 9-14). El més probable és que els frares l'enderroquessin o en fessin una dependència auxiliar de la Torre dels Frares. A favor d'aquesta hipòtesi val a dir que no consta com a part del patrimoni del monestir durant la segona meitat del segle XVIII (JOSEP MARIA CUYÀS TOLOSA, *Llibre V dels actes capitulars dels anys 1752 a 1832 del monastir de Sant Jerònim de la Murtra*, p. VI-VII).

se succehí una notable inquietut per molt lleve y poca causa —que no sé si perquè lo bestiar de una casa feya dany a l'altre o per altre ninyeria semblant—, que començaren-se a barellar los de la casa d'en Balle ab lo donat que tenia lo monestir en la torre, qui-s deya Pere Ros. Y passà tan avant la cosa, que un dia, quant pensaven que dit donat avia de venir al monestir des de la granja, lo esperaren alt en lo bosch. Y allí li donaren moltes bastonades y ab elles li trencaren molt bé lo cap, de manera que vingué a punt de morir-se.

Y no contents de assò, posaren dues voltes a las portes de la granja o torre desafius, de manera que per esta causa no gosaven anar allà los frares ni los criats y mossos de casa, per lo qual se perderen moltes coses y-s causà gran dany en la torre —que com són coses de conreu, és menester alguna sol·licitut perquè no-s pèrdan—, y particularment y agué gran dany, axí en los sembrats com en las vinyas, en què lo bestiar dels contraris féu gran tala, y en aquell any a penas s'í collí cosa alguna. Y com estas cosas no podían estar d'esta manera y lo convent patia notablement, cercaren algun medi ab què remediar-les. Y perquè tingueren gravíssimes sospitas que lo hereu Balle o avia fet o fet fer, prengueren-lo, y juntament ab ell un mosso seu. Y als dos posaren en la presó, en la qual estigueren més [p. 280] de dos mesos.¹⁷⁹⁶

Y vist que lo cas no-s podia provar; y lo hereu Balle sempre avia negat, encara que li avían donats torments; y també perquè s'í posaren algunes persones graves y de tomo de per mitx, considerant que sa casa anava a perdició, donaren orde en que isquessen de la presó y que los danys que de aquesta alteració y qüestió avían resultat los posassen en mans de dues persones per a que elles, segons Déu y ses consciències,

1796. La jurisdicció de la baronia de Montcada corresponia a la ciutat de Barcelona des de final del segle xiv. Per tant, l'ordre d'empresonament dels sospitosos va ser decidida pels consellers o pels seus oficials delegats en el territori. Ha quedat constància de la petició que el prior de la Murtra féu als consellers barcelonins perquè solucionessin l'afer i en què apel·lava a la seva condició de protectors del monestir des de la fundació. A la carta, datada el 13 de desembre de 1549, es donen detalls interessants del conflicte, com ho mostra el fragment següent: “Lo diumenge primer de l'advent a punta dia un donat nostre trobà en una poçesió novament pervenguda al nostre monestir de la Murtra un cartell de desefiu dirigit al prior y frares de dit monestir. Y no sabent jo ni frares de dit monestir que haia dat ocasió ni causa alguna perquè semblants cartells nos fessen, volia treballar en apagar la cosa y no scampar-ho. A permès la bondat divina que dimecres passat entre dos y tres après mitjorn, anant dit donat a dita possessió y casa situada en la baronia de vostras magestats en lo mitg del bosch y terme de Moncada, li hisché un home qui-l bastonejà de tal manera que-l deixà per mort. Té tres farides en lo cap, de las quals la una és cultellada” (Josep Maria CUYÀS I TOLosa, *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra* (1943), p. 7-8).

judicassen lo que ls parexeria se avia de satisfer. Y axí, aquest convent o cometé al senyor Corbera, senyor de Linàs,¹⁷⁹⁷ y al senyor Ferrer de Gualbes y de Sanctcliment, donant-los un memorial del que pretenia lo convent, com més llargament està continuat en lo Llibre dels Actes Capitulars de l'any 1551 (foli 57), y en lo marge d'ell diu que en Albinyana donà¹⁷⁹⁸ per en Balle al monestir tretze lliures y vuyt sous y quatre càrregas de vi. Però las avinensas, pactes y condicions que de assò se seguiren no las he pogudes trobar; sols sé que après de alguns anys, per ser restat molt lisiat y baldat lo hereu Balle per los treballs y torments que avia patits en la presó, no podia treballar y sa casa anava de cadaldia perdent y arruynant. Y per ço, vingué a escometre al convent de partit o si li volia comprar la casa y heretat. Del qual negoci tractaré al temps que se efectuà, que fonch en lo trienni del pare fra Augustí Sumes (pàgina <510>).¹⁷⁹⁹

Dona Paula, baronessa de Erill y germana del nostre pare fra Jaume de Planella, donà¹⁸⁰⁰ en aquest trienni dues capes de tafetà grog o de catalufas¹⁸⁰¹ ab mostres blanques, a les quals féu posar unes çanefes morades mostrejades de blanch, a semblança de l'altra capa que abans avia donada de color morada, com diguí en lo trienni precedent del pare fra Joan Puig, de les quals usen los cantors¹⁸⁰² en¹⁸⁰³ las festas més precípuas. Tenia esta senyora gran devoció a esta casa y ns feye moltas merçès y tenien confiança que si no li abreviaren la vida, nos ne aguera fetas de majors, segons la affectió mostrava.

En aquest trienni se començà a arrendar lo nostre lloch de Thous, segons consta en¹⁸⁰⁴ un acte capitular scrit de mà del matex pare prior, en què usa del terme de baronia de Thous. Lo motiu principal que tingueren fonch que trobaven que s gastava cada any en la baronia dos-centes sinquanta lliures y passades, ans més que manco, estant allà [p. 281] los donats, y que de assò avien fet lo càlcul o balans lo pare vicari y los pares procuradors una y moltes voltes, y que veyen s'i gastava dita quantitat —y segons axò, si no y contaven los camins y

1797. Rimbau de Corbera i Santcliment.

1798. 13 lliures 8 sous y quatre càrregas de vi pagà Albinyana al monastir, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1799. *L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 308 del manuscrit, 510 de la present edició.*

1800. capes de catalufes grogues y blanques donà dona Paula, baronessa de Erill, *escrit al marge esquerre*.

1801. o de catalufas *afegit a la interlínia*.

1802. *Segueix a raïllat*.

1803. *en afegit a la interlínia*.

1804. arrendament de Thous, *escrit al marge esquerre*.

altres coses de conreu, gran xera devien fer los donats. Però yo creuria que no contaren los profits tant per menut com los gastos.

Però com se vulla sia, mossèn Bolet devia tenir ganes de arrendar dita baronia y, axí, la y arrendaren, que com era parent del pare prior, pogué fer-se assò ab major facilitat. Y pagava cada any de arrendament quatre-centes y trenta lliures, que per aquell temps los paregué a aquells pares que era un gran y excessiu preu y que may era arribat a tant. Y d'esta manera anà continuant aquest arrendament y manera de govern de Thous fins en lo any de 1573, que-s mudà per consell de persones expertes, entenent que los arrendadors arruïnaven aquella baronia¹⁸⁰⁵ y als particulars d'ella, escorxant-los tots nuus y xupant-los la sanch com a sangoneres, pròpia condició de mercaders, etcètera. Lo primer arrendament començà en lo mes de agost de 1549, com consta de l'acte capitular.

Ya¹⁸⁰⁶ yo escriguí en la pàgina 470¹⁸⁰⁷ com lo pare fra Augustí Sumes, com a procurador que era del monestir, tingué necessitat de anar a Empurdà a comprar blat y, tenint tant bona ocasió, no la volgué perdre de anar a visitar a aquell sanct hermità, lo pare fra Matheu Blanch. Y diguí lo que passà en aquella visita y com lo bon vell restà tan empenyat de las rahons y persuasions del bon pare fra Sumes, que-s té per cosa certa que, després que ell se despedí de sa presència, a penas tingué dia que no tingués un no sé què de carinyo o de anyorament y que, quant més anava, més se li augmentava la gana de tornar-se'n assí, a ont avia viscut entre sos germans vint-y-quatre anys, a ont ya no temia, per ser ya de tant anciana edat y vell, que l'avían de ocupar en officis, lo que ell tant avorria, encara que lo motiu més principal que ell tingué, segons ell matex referia després que tornà de la hermita, era perquè allà feya sa voluntat pròpia, dejunava quant volia y orava quant li donava gust, encara que en estes dos coses sempre-l tingué, perquè aquest era lo contínuo exercici que ell feya, y verdaderament vida de hermità.

Però en la vida conventual no és d'exa manera, que quasi quant se fa és per la obediència, y moltes voltes molt repugnant a nostra pròpia voluntat y, per ço, és lo camí més segur [p. 282] y tuto en consciència la vida monàstica que no la heremítica, specialment quant no està subiecte a obediència de algun superior. Y axí, per estas causas y altres que no sabem, se determinà de escriure al pare fra Antoni

1805. baronia, *al manuscrit* boronia.

1806. hystòria del pare fra Matheu Blanch, *escrit al marge dret*.

1807. pàgina 272 *al manuscrit*.

Joan,¹⁸⁰⁸ de qui anam parlant, com a prior que era d'esta casa, fent-li a saber las ganas y desig que tenia de tornar a esta casa, entenent que assò era lo més acertat, supplicant-lo escrigués a nostre pare general ho tingué per bé.

Rebuda esta carta per lo pare prior, ajuntà lo capítol, com consta de un acte capitular de 1550 (foli 57), y donà notícia als religiosos dels bons desigs que tenia lo pare¹⁸⁰⁹ fra Matheu Blanch y com li avia escrita una carta, que pens la llegí públicament. Y ohida una cosa com aquesta, tots los frares ne reberen particular contento y de bona gana concediren lo que dit pare demanava, perquè pensaven que en ell tindrían pare y amparo en sos treballs y tentacions; y·ls donaria consells vinguts del divino consistori, a ont los avia estudiats y apresos en aquella vida tant contemplativa que avia feta.

Y per esta causa escrigué lo convent una carta molt discreta a nostre pare general —que per no ser demasiat de llarch, la dex de refferir assí y està continuada en lo matex acte capitular de què poch ha he feta menció—, en la qual molt encaridament demanà a nostre pare general, qui era lo pare fray Nicolás de Segura, los concedís una petició tant justa y piadosa, enviant-li juntament altra carta del matex pare fra Matheu Blanch que supplicava lo matex ab molta devoció y humilitat, com diu lo matex acte capitular y en la carta que escriu lo convent, que tot fonch molt ben pensat y discretament concertat, perquè constàs a nostre pare general de la voluntat dels uns y de l'altre. Lo qual concedí de molt bona gana esta llicència —y crech yo que ell y aquest convent o tingueren a ditxa y a favor particular—, perquè estava ya tant divulgada y estesa la fama y opinió de la sanctedat del pare fra Matheu Blanch, que molts desijaren tenir-lo en companyia sua y ell volguera condecendir ab sos desigs.

Y axí, tant quant se alegraren los de aquest convent en saber que ell venia, axí¹⁸¹⁰ tant se entristiren y melancolizaren los convehins que estaven junt de sa hermita perquè, com ells matexs digueren, perdían un sanct Pau ab sos sermons, que·ls feya los dias de festa ab grandíssims fruyts y consolació de sas ànimas, y ab la vida y exemple los faltava un altre sanct Joan Baptista. Y axí·l ploraren com [p. 283] si perdéran a son propri pare carnal, perquè ell o era de tots ab ses obres. Par que succehí assí lo que al gloriós evangelista sanct Joan quant se'n tornava del desterro de la isla de Pathmos, que tots aquells

1808. *Segueix q ratllat.*

1809. *pare afegit a la interlínia.*

1810. *Segueix se ratllat.*

lo ploraven, perquè se apartava de sa companyia.¹⁸¹¹ Y no crech que sia assò encariment, perquè he oyt a dir a persones qui anaren per aquelles parts poch après que lo pare fra Matheu se n'anà de allà, que encara no se'n podían aconortar y que, axí, parlaven d'ell com de un sanct Antoni o de un sanct Pau.

Axí que, vinguda la resposta de nostre pare general, enviàran-se-la al dit pare y ell, sense molta dilació, se'n vingué a esta sa casa. Y lo dia de Nostra Senyora de Mars de 1551, estant tots los pares en capítol après de lliçó, se agenollà lo dit pare fra Matheu Blanch y digué la culpa davant tots, ab gran humilitat, de la absència avia feta en estar tant temps fora de la religió, demanant perdó a tots com si aguera commès algun crim facinerós o atrós. No puch pensar sinó que en un acte tant heroich y de tanta humilitat com aquest, devían uns y altres plorar llàgrimes vives de sos ulls, perquè qui seria de sos fills, que'n tenia assí molts, vent a un pare agenollat ab tanta submissió y mansuetut, que demanàs perdó de aver feta una cosa de què molts li'n tenían sancta enveja, no li saltassen las llàgrimas dels ulls? Y qui seria tant dur de cor que, veent unas canes tant venerables y un aspecte de un sanct Pau posat enmitx de un capítol, agenollat, no li reventàs lo cor de compassió y de devoció? Y axí, tinch per cert que fonch menester que lo pare prior aconsolàs al convent y-ls digués que-s sossegassen.

Y fet assò, aquí matex féu nova professió, renunciant al breu que avia impetrat del papa Paulo terçer per estar absent de l'orde y poder-se donar a la vida heremítica y contemplativa, en la qual estigué, si mal no m'engany, des de que acabà son priorat de Vall d'Ebron, que seria des de l'any 1543, perquè allí lo elegiren en l'any 1540 —y encara dubte, segons yo demaní en aquella casa, que no acabà son trienni,

1811. Segons conta l'*Apocalipsi* (Ap 1-9), l'apòstol Joan es trobava exiliat a l'illa de Patmos quan va escriure el darrer llibre del Nou Testament, la qual cosa avui es considera una ficció literària. La informació sobre l'afflicció en què quedaren els habitants d'aquesta illa quan l'apòstol tornà a Àsia Menor la va extreure el cronista probablement de l'obra hagiogràfica del cartoixà Llorenç Sauer o Laurentius Surius, en què afirma "Venerunt ergo et in Patmon Imperatoris edicta, venit ad Iohannem revocatio. Et ille quidem decrevit navigare in Ephesum: porro qui in insula erant, dicebant ne se desereret, sed apud ipsos permaneret, non aliter quam qui ferre non possunt, ut a pio patre derelinquantur. Hinc autem lamenta, luctus ac lachrymae" (*De probatis sanctorum historiis*. Colònia, 1576-1581, vol. 6, p. 1116). Aquesta obra va ser donada per un dels benefactors de la comunitat, Miquel de Clariana i Seva, al monestir en el trienni 1582-1585 (vegeu pàgina 684), per la qual cosa havia de ser coneguda per Francesc Talet. Es reforça aquesta hipòtesi si es té en compte que no hi ha cap referència a la situació dels habitants de Patmos quan l'Evangelista hi marxà a la *Legenda sanctorum* de Jacopo de Varazze, obra hagiogràfica del segle XIII que també hi havia a les prestatgeries de la biblioteca del monestir de Sant Jeroni de la Murtra (vegeu nota 542).

sinó que en lo segon any impetrà aquest, per lo que estava enfadat de semblants officis; y axí, auria estat en sa hermita des de l'any 1542—, fins en aquest de 1551, que serien vuyt o nou anys.

Los quals no·ls empleà en passejar-se per ciutats y viles, sinó per los cels, y tant recollit, que may lo veyen sinó algun dia que anava a predicar en algun poble, que per ço lo tenían en tanta veneració y reverència. Lo demés que passà en sa vida y en sa mort conten les nostres chròniques en lo llibre quart (capítol 27)¹⁸¹² admirablement y ab galant y gentil estil y, axí, no tinch que enbrutar assí lo que allí està tan apurat y net, ni assò diguera si no és perquè succehí en lo trienni del pare prior de qui vaig escrivint lo que li succehí en son trienni.

[p. 284] Assí poria algú admirar-se de que lo pare fra Matheu Blanch li fessen fer professió de nou, perquè par que bastava que agués renunciat lo breu que tenia y, axí, ya restava ab la primera obligació que tenia abans, com féu la primera, perquè promesa una vegada obediència, sempre ne ha de tenir una o altra, y altres rahons que y avia acerca de assò. Però no y ha dubte sinó que fonch acertat fer-ho d'exa manera perquè, dexant moltes altres rahons a part, en lo capítol general precedent, que·s celebrà en l'any de 1549, se manà que tots los que avían alcançats breus y usat d'ells per exir-se de la orde no poguessen tornar a ella sense que primer fossen rebuts per la major part del capítol, y fessen professió de nou y·s portassen ab ells com si vinguessen de nou en la religió, axí en la antiquitat com en no tenir vot fins als quatre anys, que en aquell temps bastàvan aquestos per a¹⁸¹³ tenir vot, que après, en nostros dies, se ajustaren dos més, de manera que ara si no tenen sis anys de hàbit, no tenen vot.¹⁸¹⁴ Y si lo pare prior no cumplira aquest manament, no li aguera anat bé.

Poch après que lo pare fra Matheu Blanch tornà y passà tota la hystòria que tinch refferida, ne succehí una altra quasi semblant a esta, que també fonch una reductió de altra hermità. Lo qual passà d'esta manera: lo pare fra Damià Marruff, del¹⁸¹⁵ qual és estat forçat tractar en moltes y diverses parts de aquest llibre, axí per los beneficis que per son respecte rebé aquesta communitat com per altres coses que per ell passaren per aver viscut molts anys —y últimament diguí en lo

1812. La vida de Mateu Blanc és al capítol 34 (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 588).

1813. per a, *al manuscrit* però.

1814. Entre 1507 i 1519 l'orde va establir quatre anys d'hàbit com a requisit per tenir vot en el capítol conventual. En els capítols generals de 1582, 1585 i 1588 l'antiguitat necessària s'augmentà fins als sis anys (*Constituciones*, p. 87).

1815. hystòria del pare fra Damià Marruff, *escrit al marge esquerre*.

trienni passat del pare fra Joan Puig (pàgina 461),¹⁸¹⁶ que era tornat de la hermita de Palamós y estava en esta casa—, /y/ ara, en aquest trienni, dich que ell se estava fet un príncep, sense tenir obediència ni obligació de seguir la communitat, tenint cent ducats de renda y un criat qui-l servia. Y concertà's ab lo pare prior ab esta vida que donaria, perquè li fessen la despesa a ell y a son criat, cinquanta lliures.

Y axí-n rebé lo pare prior lo temps que durà sexanta-sinch lliures. Veritat és que molts dels religiosos sentien molt mal de assò y no dexaven de llançar-ne algunes goladas. Y com no aprofitava, venint los pares visitadors generals, zelaren aquest negoci los frares. Lo qual zel accep-[p. 285] taren de bona gana, perquè consideraven que no estava posat en rahó que dit pare se estigués en casa ab una vida tant holgazana y llibertada, sent ell fill de la pròpria casa, en la qual avia feta professió quoranta-quatre anys avia, que fonch en l'any de 1505; y que, après de aver alcançat un breu per viura sense obediència de la orde y tenint una pensió de cent ducats que li donà lo emperador Carlos quint, de qui ya-s féu memòria en lo sisèn trienni del pare fra Augustí Gualbes, /y/ que après se estigués en esta casa ab un criat sense obediència; y tenint propri y sense seguir la communitat, sinó algun dia que tenia devoció o li dona<va> gust.

Lo qual, tot, paregué molt mal a dits pares visitadors. Y ben mirat, realment parexia cosa de burla y de mofa que, essent tots de un hàbit y fills de una religió y casa, tots obeïssen a son prelat y ell sol seguís son propri parer; los altres no tenían propri y ell tenia sa renda concertada, *et sic de singulis*. Y axí, dits pares visitadors advertiren que ni uns ni altres estaven tutos en consciència, los uns en suffrir-ho y l'altre en fer-ho. Y axí, exhortaren charitativament al pare prior y diputats que procurassen ab los medis més benignes que poguessen que lo dit pare fra Damià Marruff renunciàs al breu que tenia de la exempció de la obediència de son prelat y de la orde, y a la pensió dels cent ducats; y que, fet assò, los pares de aquest convent lo rebessen altra vegada com a bons germans en sa companyia, que entenían que seria cosa de què se'n serviria molt Nostre Senyor y los pròxims se n'edificarien y-n rebrien bon exemple.

Al qual rahonament y pràctica respongueren lo pare prior y diputats que farían lo que ses paternitats manaven, y assò ab la prestesa y diligència possible, y que no-s perdria per sa part. Y axí com ho prometeren, ho feren, perquè dins breus dies se efectuà, del qual negoci se troba un acte capitular que tingué lo pare prior a 26 de mars de

1816. pàgina 266 *al manuscrit*.

1551, que fonch lo dia après que lo pare fra Matheu Blanch avia feta professió y avia renunciat al breu, que sols aquest exemple era sufficient perquè lo pare fra Marruff fes altre tant, en lo qual acte se narra, en summa, esta hystòria. Y en ell proposà lo pare prior als religiosos: si lo pare fra Damià Marruff renunciava lo breu y lo propri y visqués de la manera que vivien los demás religiosos, si·l volían acceptar y rebre en sa companyia, que ell se n'aconsolaria molt.

Considerant los frares d'est convent los beneficis que d'ell tenia rebuts, ans y après de ser religiós —que [p. 286] segons diu lo matex acte capitular, foren més de sin-centes lliures; y en lo Llibre de les Misses y Anniversaris, en la lletra D, a la fi, a ont estan continuats los benefactors de aquest convent, diu que foren més de sis-centes lliures sense uns vestiments que féu negres ans que fos religiós—, determinaren que restàs en casa; y que renunciàs al breu y a la pensió que tenia; fes de nou professió, segons lo manament del capítol general passat; y d'exa manera, tots estarían contents *in utroque homine*.

Y axí, lo bon fra Damià Marruff renuncià a tots los impediments que li impedían la perfectió evangèlica, y que éran contraris als vots que tenia promesos, y féu de nou la professió ab molt contento de tots. Y après de assò visqué un any, poch més o manco, perquè¹⁸¹⁷ morí en lo principi de l'any de 1552 —y la professió fonch en l'any precedent de 1551, com avem vist—, avent ya passats quoranta-sinch que avia feta la primera, de ont se veu que quant morí era molt vell y també de assí se veu la misericòrdia del Senyor quant gran és, que esperà a llevar-li la vida fins a tant renunciàs a las exempcions y estigués en lo primer estament en què l'avía cridat. *Laudetur Deus*.

En estas tant vanas y diversas cosas se passà lo trienni del pare fra Antoni Joan, que par que podia posar-lo, s·i agués lloch, en lo llibre de la *Sylva de varia*¹⁸¹⁸ *lección* de Pedro Mexía,¹⁸¹⁹ segons foren las cosas tant differentes. Ab tot axò, ell acabà son trienni ab contento, y més en particular per aver fetas dues coses de gran importància: la una, aver començada la nova hostalaria, obra que dóna molt ser a esta casa; y l'altra, de aver arrendat lo lloch de Thous per 430 lliures. De les quals coses fa ell matex memòria com a coses molt senyaladas y aventajadas en lo Llibre Vell dels Actes Capitulars, a ont estan continuats los qui són estats priors d'esta casa, y u escrigué ell de sa pròpia mà.

1817. mort del pare fra Damià Marruff, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

1818. *Sylva de varia subratllat*.

1819. Referència a l'obra *Sylva de varia lección* de Pedro Mejía (1499-1551).

[p. 287] **Segon trienni del pare fra Pere Alzina**¹⁸²⁰ {1551-1554}

Foren los pares confirmadors tant sol·lícits en venir a exercitar son offici per a la futura electió d'esta casa, que a 17 de octubre de 1551 acabà son trienni¹⁸²¹ lo pare fra Antoni Joan y ya a 18 del matex fonch elegit lo pare fra Pere Alzina, lo qual fonch confirmat a 19 de octubre de 1551. Però no sé qui foren los confirmadors ni de ont vingueren; sols sé que ls donaren per lo gasto del camí vuyt lliures y dotze sous. Fonch aquest lo segon trienni del pare fra Pere Alzina, fill d'esta pròpria casa y ya de anciana¹⁸²² edat, perquè tenia en aquest temps quoranta-set anys de hàbit. Elegiren en vicari¹⁸²³ al pare fra Joan Puig, que era estat prior ya una vegada abans del trienni precedent. Ferer procurador al pare fra Saturní Castelló y caxers, al pare vicari —de l'altre, no n'i ha memòria.

Sols donà l'hàbit de la sancta religió lo pare prior en aquest trienni a un frare que fonch al pare fra Miquel Galceran Garballer, natural de Vich, de molt bona veu y habilitat de cant, contrapunt y que compo-nia molt bé, del qual réstan moltes obres sues en casa, axí de motets com de misses, villançicos, de què y ha llibres plens, perquè se aplicà molt en esta facultat. A més de axò, sonava l'orgue rahanablement y cantava en ell admirablement.

La¹⁸²⁴ obra que avia començada lo pare fra Antoni Joan en lo trienni passat de la hostelaria per donar contento al marquès de Aguilar procurà lo pare prior fra Perè Alzina de que la continuassen, en la qual treballaren quasi tot lo trienni, segons se mostra en lo Llibre¹⁸²⁵ de les Despeses de aquest temps. Y axí, trobe que-s gastà per ella en tot lo trienni sin-centes setanta-set lliures, ans més que manco, contant-ho tot

1820. *Segueix* des de 1551 a 1554, *escrit per una mà diferent de la de l'autor.* 1551 i 1554 *subratllats.*

1821. *Segueix* y s *ratllat.*

1822. Vicari lo pare fra Puig, *escrit al marge dret.*

1823. procurador lo pare fra Castelló, *escrit al marge dret.*

1824. obra de la hostelaria o Obra Nova, *escrit al marge dret.* O Obra Nova *correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

1825. 577 lliures se gastà en ella, *escrit al marge dret.*

per ses partides distinctes, no contant lo que toca al menjar y beure, que si assò se posara en compte, seria per ventura més de mil lliures. Y perquè lo marquès no acudí ab les pagues que tenia consignades sobre lo General ni lo qui u tenia a càrrech ne tenia molta basca, que com és cosa que ells no n'an de traure algun profit, poch se'ls dóna que altres patèscan, /per lo qual/ fonch forçat que los pares de aquest convent, perquè la obra no paràs —que si una vegada se¹⁸²⁶ alça la mà d'ellas, és difficultós negoci tornar a continuar-les—, que manllevassen dos censals: lo hu de tres-centes lliures que dexà la senyora Vallesa, viuda, a for de vint milia [p. 288] per¹⁸²⁷ mil; y altre¹⁸²⁸ de dos-centes lliures que dexà mossèn Joan Janer, rector de Moncada, al matex preu. Ab la qual quantitat se continuà la Obra Nova.

Veritat és que lo convent vingué bé en que-s manllevassen aquests censals y quantitats, però ab condició que, com se cobrassen los diners que lo senyor marquès avia consignats, lluíssen immediadament dits censals. Ajudà a donar empenta en aquest negoci de manllevar estos censals,¹⁸²⁹ aver de tornar per f<o>rça dos-cents ducats que avien manlevats lo trienni passat per aquest effecte al senyor abbat Ubach, perquè ell los demanava y no-s podia escusar aquesta petició. Estava ya fora de la religió son nebot, fra Gerònim Ubach, com vérem en lo trienni passat, y per ço, ya no tenia tanta paciència en aguardar la paga. Y axí, estes foren las causas principals per què agueren de manllevar estas quantitats. Consta de assò de un acte capitular a 11 de octubre de 1552.

Esta obra, que-s començà lo trienni abans y se continuà en aquest, fonch causa de grans treballs en esta casa y de demasiada inquietut, y més per los pobres priors, que contínuament avían de anar trassant com pagar deutes y manllevar a uns per pagar a altres. Y per ço, ni las provisions se podían fer ab los avansos que-s requerexen fer ni los religiosos tenían las cosas ordinàrias tan a son punt com era menester, de què per avant se'n veuran algunes coses y nosaltres en nostros temps ne avem participat rahanablement, perquè en unes cases pobres com estes y que tenen poca renda, si una vegada se enderrerexen y se endogalen ab tot lo treball del món, tornen a son primer stat¹⁸³⁰ perquè,

1826. Censals enmallevats, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1827. 200 lliures de Joan Janer, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1828. altre, *al manuscrit altres.*

1829. Tornaren 200 ducats al senyor abat Ubach, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1830. stat *afegit a la interlínia.*

com los convents no poden fer mercaderias ni trapassas, o se an de reparar estos danys ab algunes charitats —y estas no són moltes, perquè no poden creure los seglars que-ls frares gerònims sien pobres— o ab algunes grangerias —y ab estes també és necessari posar-hi cabal, y qui no-l té reste tant pobre com abans.

Avien-se gastades en lo trienni passat, com allí diguí, quatre-centes deset lliures y quinze sous; y en aquest, sin-centes setanta-set,¹⁸³¹ que són al peu de mil lliures, que no se'n falten <sinó> sis lliures, com se avían de cobrar. Totavia, se'ls ha de agrair a aquells bons pares lo bon ànimo tingueren en emprendre una cosa de tant tomo y de importància y que pasassen tants treballs per donar gust y descansar als qui vindrien après d'ells. Y també-ls escusa molt pensant que-l marquès, per [p. 289] causa del qual se avia posat mà en esta obra, ajudaria molt, puix era senyor poderós; y per tenir lo càrrech que tenia de virrey, podia aplicar algunes quantitats, si volia, a ella. Y com avia promès al principi las tres-centes noranta-sis lliures, feyen compte que, passant avant ab la obra, ell acudiria també ab la bossa.

Però ni volgué ni pogué: no volgué, perquè las pensions que al principi consignà sobre lo General no-s pogueren cobrar, sinó après ab gran treball;¹⁸³² ni pogué, perquè fonch Nostre Senyor servit que lo dit don Joan Manríquez, marquès de Aguilar, morís a 14 de octubre, disapte, de l'any de 1553, estant en Barcelona. Y com los pares de aquest convent volguerem cobrar les tres-centes noranta-y-sis lliures, los marmassors que lo marquès avia dexats en son testament no-n foren de parer. Y per esta causa agué de anar lo pare fra Antoni Joan a Castella, procurant que estos diners se pagassen assí, en Barcelona. Y ab tot que portà orde de allà, no volguerem donar-los, de manera que vingueren a terme que agueren de amparar la roba y recàmara del marquès, del qual se tròban gastos en lo Llibre de les Despeses. Y a la fi final, se cobraren dites¹⁸³³ tres-centes noranta-sis lliures ab prou treball a 8 de nohembre de 1554, de les quals lluhiren promptament lo censal avien manllevat a la senyora Vallesa, que era¹⁸³⁴ la condició ab què se manllevà. Y lo demés que gastaren, o quasi la major part, se pagà de la communitat.

1831. La (*Lo al manuscrit*) Obra Nova costà 994 lliures, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1832. mort del marquès de Aguilar, qui féu comensar la obra de la Obra Nova, *escrit al marge dret*. Qui féu comensar la obra de la Obra Nova *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1833. *Segueix* qua ratllat. 396 lliures cobraren del marquez de Aguilar, virrey de Barcelona, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1834. Censal lluyt a la senyora Vallesa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

Lo qual avia de servir de escarment y exemple als successors y sdevenidors perquè no confien tant en los hòmens, pensant que són immortals y que afavoriran en semblants necessitats, perquè veem per la experiència lo contrari, no sols en aquest cars, mas en molts altres, que falten al temps que millor los avien¹⁸³⁵ menester, com faltà lo marquès de Aguilar, faltant-li la vida y los diners, que yo só segur que si aquells pares pensàran, al principi que determinaren de fer aquesta obra, avien de gastar en ella mil lliures y que no n'avien de cobrar sinó quatre-centes, no agueren posat tant prest la mà a la executió d'ella, specialment estant la casa tant pobre. Veritat és que¹⁸³⁶ après cobraren vuytanta lliures de uns mercaders que avien assegurat certa quantitat de fustets que feyen portar de Tortosa. Y los moros prengueren lo vexell en què venían y, per ço, agueren de pagar al monastir dites vuytanta lliures.

Encara que estigueren ocupats lo pare prior y sos officials la major part del trienni [p. 290] <en>¹⁸³⁷ aquesta obra tant principal, encara que voluntària, no per ço se descuydaren del principal y necessari, que és lo vestuari ordinari, que a no tenir assò, lo religiós lleva molt mal¹⁸³⁸ que-s fassen obras voluntàries, faltant-li a ell lo necessari. Y axí, perquè no tinguessen ocasió de queixar-se, trobe que compraren cent y trenta-dues canas de estamenya de Cardona —a rahó 9 sous 6, part; y altra, a 9 sous 3— que costaren sexanta-una lliura y deu sous. Compraren també dos blanquets que costaren trenta lliures y tretze sous. Tiraven 24 canes. També feren texir dos burells que no sé determinadament lo que costaren. Unes¹⁸³⁹ dalmàtiques de setí negre se feren en aquest trienni, que crech són de las que vuy nos servim,¹⁸⁴⁰ y costà lo setí deu lliures y deu sous. No sé lo demés. Estos gastos són los principals que-s feren en aquest trienni sense altres de manco qualitat.¹⁸⁴¹

Les rebudes de charitats y altres extraordinaris foren les següents, que ajudaren a passar millor la misèria y pobresa. La primera cosa fonch que-s cobraren sinquanta-dues lliures¹⁸⁴² de un llibreter, que-s deya

1835. Avien, *al manuscrit* avíeu.

1836. 80 lliures de uns mercaders, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1837. en apareix al final de la pàgina 289 del manuscrit com a avançament de la pàgina 290, malgrat que no apareix al principi de la pàgina 290.

1838. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

1839. dalmàtiques negres, *escrit al marge esquerre*.

1840. Segueix que encèrclat amb un traç discontinu.

1841. qualitat, *al manuscrit* quilat.

1842. 52 lliures de mestre Badia, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

mestre Badia, per los llibres li avían venuts, que éran de¹⁸⁴³ la herència de mestre Bernat Casaldòfol, metje, que com vérem en lo trienni del pare fra Pere Josa (pàgina 433),¹⁸⁴⁴ dexà tots sos béns a esta casa.

De la vila de Mataró enviaren¹⁸⁴⁵ al pare prior quatre ducats de caritat perquè·ls avia adobats los òrguens. Yo creuria que fonch abans que·l fessen prior perquè, essent-ho actualment, no parexeria bé. Ara, al manco, se tindria per manco ser y valer y la orde no u tindria a bé; però com llavors y avia més llanesa y sinceritat, no pecarà qui creurà que·ls adobà sent prior. Tenia en açò particular habilitat, com en moltes altres coses. Lo¹⁸⁴⁶ pare fra Gili cantà missa lo dia de Sanct Jaume apòstol de l'any 1552 y tragueren de la oferta deu lliures, que ya fonch de algun alívio y adjutori per a la casa. També lo¹⁸⁴⁷ pare fra Francesch Rovirola la cantà a 8 de abril de l'any 1554 y de la oferta se'n tragueren set lliures.

Dues sepultures y agué en aquest trienni que foren de molt profit. La una fonch de mossèn¹⁸⁴⁸ Luís Setantí,¹⁸⁴⁹ que té lo vas o carner davant la capella del Crucifixi,¹⁸⁵⁰ del qual linatge ya, en nostros temps, no y ha ningú. Donaren per dita sepultura vint lliures. Altre¹⁸⁵¹ fonch del senyor Bernat Piquer, canonge de la seu de Urgell y prior de Organyà, lo qual fonch soterrat assí, en lo carner del mitx de la yglésia, la vigília de Nadal de [p. 291] l'any 1553, de la qual ne reberen trenta-y-tres lliures y setze sous. Fonch aquest senyor¹⁸⁵² molt devot d'esta casa y confiava molt en las oracions dels religiosos d'ella.

Y u mostrà en moltes occasions, y en special en son últim testament, en lo qual instituhí una causa pia de donzellas a maridar de

1843. herència de mestre Casaldòfol, *escrit al marge esquerre*.

1844. pàgina 243 *al manuscrit*.

1845. 4 ducats enviaren de caritat al pare prior, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1846. 10 lliures del pare fra Gili, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1847. 7 lliures del pare fra Francesch Rovirola, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1848. sepultures de mossèn Luís Setantí, *escrit al marge esquerre*.

1849. Lluís Setantí era nét de Miquel Setantí i Jerònima Descoll, sebollits a la Murtra (Cristian CORTÈS, *Els Setantí*, p. 41).

1850. Sobre aquesta sepultura, vegeu nota 692.

1851. sepultura del canonge Piquer, *escrit al marge esquerre*. Sepultura correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1852. nota: causa pia del canonge Bernat Piquer, qui féu son testa[ment] en poder de Miquel Sellers, notari de Barcelona, als 18 de desembre 1553, vide foli (*segueix una taca que impedeix la identificació del número de foli*) del Llibre Tercer de Misses y Aniversa[r]is, *escrit al marge dret*. La paraula nota i el text comprès entre qui féu son fins al final correspon a una mà diferent de la de l'autor.

molta quantitat, de la qual dexà patró o administrador entre-ls demés al pare fra Pere Alzina, de vida sua, a qui ell tenia particular devoció y voluntat, axí per ser-li parent com per sa bondat y virtut, que la tenia molta, com tots saben; y après de sa mort, al pare prior d'esta casa, dexant-li cada any un dobló per los treballs de dita causa pia, de què vuy a penas y ha memòria per culpa dels administradors, en què y ha prou scrúpol de consciència, puix se pert molta renda y la menjen qui poch la merex, que segons entench, són més de trenta lliures cad-any —si mal no-m recorda, per aver molts dies que no u he vist—, y diu que acàs que no-s troben donzelles de son linatge, vol sien distribuïdes en misses y la tercera part ha de ser en esta casa. No serà mal avís assò per un prelat qui assò llegirà o le y dirà, que si assò deslindava y u treya a llum, entench ne faria gran servici a Nostre Senyor, y aquesta casa se n'aprofitaria en alguna cosa, y les ànimes tindrían sos suffragis, etcètera. També lo senyor canonge dexà en son testament per misses sexanta lliures.

Per¹⁸⁵³ la pensió que tenia lo pare fra Damià Marruff, de qui tantes voltes avem tractat, restaven-li a deure, quant ell féu altra volta professió, dos mercaders sinquanta-sinch lliures, les quals reberen aquest trienni per lo banch de mossèn Joan Bolet a 5 de janer de 1553. Las vint-y-sinch girà Philippo¹⁸⁵⁴ Galieno y les trenta, Joan Lomelino.

Altres¹⁸⁵⁵ rebudes tingué lo pare prior de extraordinaris que foren de sermons. Lo hu fonch de quatorze lliures que donaren los consellers de Igualada per los sermons de la quaresma que predicaren los pares fra Antoni Joan y fra Augustí Sumes, que-s deguéran partir los sermons com a bons germans, predicant un dia lo hu y l'altre, altre dia. Fonch assò en lo any de 1553. En¹⁸⁵⁶ lo matex any donà lo pare fra Matheu Blanch set lliures y nou sous per charitat dels sermons y confessions, que no sabem a ont fonch la quaresma de est any. Lo que és cert, que en l'any següent de 1554 predicà en Badalona y li do-
[p. 292] naren de charitat quoranta reals.

1853. Per causa del pare fra Damià Marruff cobraren 55 lliures, *escrit al marge dret. A excepció de Damià Marruff, la resta correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

1854. Philippo, *al manuscrit Pilippo.*

1855. Per causa del<s> pares predicadors de casa reberen 14 lliures, *escrit al marge dret. A excepció de predicadors de casa, la resta correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

1856. 7 lliures 9 sous del pare fra Matheu Blanch, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

Una¹⁸⁵⁷ indústria tingueren en aquest trienni, que ab un rossí y carreta carrejaven llenya a Barcelona, de què tragueren alguns reals. Però no durà molt. En aquest trienni instituhí una missa quotidiana principalment, y altres sense esta,¹⁸⁵⁸ mossèn Joan Janer, rector de Moncada, de qui serà forçat parlar altra vegada per ser estat particular devot d'esta casa.

Com lo pare prior era una persona tant sancta y tan benintencionada, desijava ajudar a tots no sols ab ses oracions, sinó <que> volia que uns als altres se ajudassen <a> anar al cel. Per assò li paregué que seria un bon medi que esta casa tingués fraternitat¹⁸⁵⁹ y germandat ab altres monestirs a ont y avia gran sanctedat y bondat, entre·ls quals se senyalaven molt lo monestir de Scaladei, de la orde de Cartoxa. Y¹⁸⁶⁰ axí, procurà que·s concertàs esta germandat, la qual tingué effecte en la festa de *Corpore Christi* de l'any de 1553. Y perquè entengué, per no sé quina via,¹⁸⁶¹ que també en lo monestir de Nostra Senyora de la Murta de València anaven tras de assò matex, tamb<é> ell donà orde en que en lo matex any de 1553, a 10 de nohembre, se concertàs. En estas y semblants coses empleà son trienni lo sanct pare fra Pere Alzina y acabà ab molta quietut y sossego.

1857. Rosí y carreta, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1858. mossèn Joan Janer instituí una missa, *escrit al marge esquerre.* Instituí una missa *correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

1859. germandat de Scaladei, *escrit al marge esquerre.*

1860. *A partir d'aquesta línia fins al final del paràgraf, les línies s'escurcen de manera consecutiva. Com que es mantenen centrades, fa l'efecte d'un triangle invertit.*

1861. Germandat de la Murta de València, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

[p. 293] **Primer trienni del pare fra Augustí Sumes**¹⁸⁶² [1554-1557]

Lo dia après immediadament que acabà son trienni lo pare fra Pere Alzina fonch elegit lo pare fra Augustí Sumes, fill d'esta matexa casa y persona ben experimentada en los negocis de la communitat, avent exercitat lo offici de procurador sis anys ab gran exemple y diligència,¹⁸⁶³ y també era anat per procurador en lo capítol general de 1552, y tenia ya de religió vint-y-quatre anys. Fonch la confirmació lo dia següent de la electió, que fonch a 20 de octubre de 1554. Los confirmadors d'esta electió foren los pares fra Miquel Navarro, vicari del monestir de Sancta Engràcia de Çaragoça,¹⁸⁶⁴ y fra Pere Serra, profés del monestir de Sanct Gerònim de Vall de Hebron.

Elegiren en vicari al pare fra Pere Alzina, que acabava de ser prior, y esta la sèptima vegada.¹⁸⁶⁵ Al pare fra Jaume de Planella elegiren en procurador, el qual tenia ya deu anys de hàbit, frare molt verdader y molt compost en ses actions y de bon exemple, que¹⁸⁶⁶ per ço le y comanaren tantes voltes, com se dirà més avant. Al pare fra Joan Puig feren procurador de Thous. Caxers foren lo pare vicari y lo pare fra Matheu Blanch, un parell de sancts, que no sols la caxa, però lo *sancta sanctorum* par que podían tenir debaixo de sa protectió y amparo.

Vestí lo pare prior l'hàbit de nostra sagrada religió¹⁸⁶⁷ a dos frares llechs, tots dos sastres. Lo hu d'ells se deya fra Raphel Solà, natural de la Roca, quatre llegües de Barcelona, que era molt gentil y curiós official, lo qual, après de aver viscut en aquesta casa alguns anys, vingué assí un visitador, que era prior de Sanct Gerònim de Granada¹⁸⁶⁸ y-s deya

1862. *Segueix des de 1554 a 1557, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1554 i 1557 subratllats.*

1863. *Procurador de capítol general, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1864. *Vicari lo pare fra Alzina, escrit al marge dret.*

1865. *procurador lo pare fra Planella, escrit al marge dret.*

1866. *Procurador de Tous, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1867. *Fra Rafel Solà féu segona professió a l' (al manuscrit a la) Escorial, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1868. *San Jerónimo el Real (Granada).*

fray Diego de Linares, y contenta<n>t-se de son modo y conversació, tenint també notícia de sa habilitat, se'l na aportà ab sa companyia. Y de allí al cap de poch temps lo enviaren a Sanct Lorens el Real d'El Escorial, a ont y avia necessitat de frares, perquè avia poch que s'era fundada aquella casa.¹⁸⁶⁹ Y encara que après tornà assí, però com li contentava més aquell modo de viure, procurà de anar altra volta al monestir d'El Escorial, y allí féu segona professió¹⁸⁷⁰ y acabà la vida ab bon exemple y religió.¹⁸⁷¹ L'altre frare llech que vestí lo pare prior se deya fra Miquel Gibert, natural de la vila de la Granadella, que fonch frare molt devot y visqué en esta casa quoranta-dos anys sense exir d'ella.

[p. 294] Tenia gran necessitat la casa o torre que aquest convent avia heretada d'en Benet¹⁸⁷² Bastit de reparar-se, perquè del tot se anava arruïnant. Y per ço, ans de començar a obrar-la féu lo pare prior dues fornadas de cals y obra juntament, de tal manera que y agué cals bastantíssimament per fer un quarter o quarto de la obra, que és tot lo enfront de la matexa part de la porta major; y la demés cals se vené per pagar les mans dels mestres y altres gastos, que en coses de obras no poden dexar de ser molts. Assí,¹⁸⁷³ en lo monestir, també tingueren necessitat de alçar-se les taulades damunt de la celdes que estan a la part de la marina, lo qual féu fer lo pare prior ab molta diligència, y també las taulades de l'hospital junt a la badia dels mossos.

Altra obra féu lo pare prior de més importància que las dues primeras, que los dos primers anys¹⁸⁷⁴ plantà un gran tros de vinya que li deyen la Vinya de Badalona, en què s'i collien passades de cent càrregues de verema —y fonch ab molt gentil trassa—, passat lo torrent o, per millor dir, la riera¹⁸⁷⁵ que afrontava de la part de mitjorn ab casa

1869. Els primers jerònims del monestir d'El Escorial, fundat per Felip II, foren enviats l'any 1562, si bé no pogueren habitar-lo fins que les obres finalitzaren, l'any 1571 (Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 193).

1870. Fra Miquel Gibert, 42 anys estigué sens axir de casa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1871. Professà a El Escorial el 1579 i hi va morir, d'apoplexia, el 1592. Segons la memòria sepulcral, li encomanaren l'obediència de la roba i era molt destre en la confecció d'ornaments per a l'església (Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 2, p. 647).

1872. obra de la torre de Moncada, *escrit al marge esquerre*.

1873. taulades de las celdes y de l'hospital, *escrit al marge esquerre*. Y de l'hospital correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1874. plantada de vinya, *escrit al marge esquerre*. De vinya correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1875. *Segueix* no tenia terres lo monestir en lo camí que va a Badalona y lo pare prior cercà sos biaxos en comprar un tros de bosch que y avia *ratllat*.

d'en Nadal. Y en aver-lo comprat, tallà tota la llenya y arrabassà tota la rabassa, y del que tragué de assò plantà tot lo que era bosch. Y com agué fet assò, volent proseguir més avant son bon intent, escometé a n'en Amigó si li volia vendre altre tros de bosch que estava contiguo a la vinya que ell avia plantada a la part de sol ixent. Y digué-li tot ras y curt que no, perquè li digué: "Pare, vos nos amostrau com o avem de fer nosaltres". Y axí, lo matex Amigó, a imitació del pare prior, féu altra plantada al costat de la nostra.

En aquest trienni se pintà la cena que vuy està en lo refetor,¹⁸⁷⁶ encara que prou dolentament, que bé és de pensar que si lo pare prior pensara que no avia de reexir millor, no permetera¹⁸⁷⁷ que-s pintara. Y axí, la bona voluntat se li agrahí més que la obra. Però també pagaren la obra segons era la feyna, que no donaren al pintor sinó un dobló; y al seu criat, dos reals de estrenes.

Una¹⁸⁷⁸ grangeria se intentà en aquest trienni que avia ya molts anys que s'era dexada, y degué ser lo auctor d'ella lo pare fra Pere Gili, que a més de que era molt actiu de son natural, era sagristà; y era-u tant de¹⁸⁷⁹ cor y desijava tant augmentar-la, que no perdonava a treball [p. 295] ningú, sols pogués aprofitar-la en alguna cosa; y aquesta invenció que ell féu ara de fer seda en casa entengué que seria per a son propòsit. Y no se enganyà del tot perquè, encara que era negoci de gran màquina, tenint sos canyissos y cuchos en los aposentos de la Obra Nova —y compraren fulla de la Pallaresa y altres parts—, en què era menester diligència¹⁸⁸⁰ y sol·licitut, totavia li reisqué de manera que de la seda que tragué féu un tern complit —ço és capa, casulla, dalmàtiques, pàlit, tovallola y frontals de tafetà de color vert y grog—, que fins vuy los diuen los vestiments de fra Gili. Y'm par que fonch prou la utilitat, que si-s fóra continuat aquest exercici y agueren trobat qui agués tinguda tanta paciència com lo pare fra Gili, més medrada estiguera vuy en dia la sagristia. Veritat és que també y ha gastos, però no són tants que no sia molt major lo profit, y que sense lo que-s vené, que foren alguna quantitat dels capells de la seda, se feren aquells vestiments. És cosa que se li avia de agrair molt al pare sagristà.

Lo¹⁸⁸¹ vestuari ordinari no faltà als religiosos, perquè he trobat que compraren dues estamenyas, y la una tirava vint-y-vuyt canes, que

1876. cena del refetor, *escrit al marge esquerre*.

1877. permetera, *al manuscrit permerta*.

1878. ceda se féu per la sagristia, *escrit al marge esquerre*.

1879. *Segueix cho ratllat*.

1880. tern de fra Gili, *escrit al marge dret*.

1881. vestuari, *escrit al marge dret*.

a rahó 7 sous 3 valgué quatorze lliures y dos sous;¹⁸⁸² y l'altra tenia sexanta canes, que a rahó sis sous costà divuyt lliures. Un blanquet compraren que costà deset lliures y setze sous y vuyt; y quatre pessés de burell, que les feren venir de Çaragoça. No sé què¹⁸⁸³ costaren ni quantes canes n'i avia.

Mossèn¹⁸⁸⁴ Joan Janer, rector de Sancta Engràcia de Moncada, se affectionà molt a esta casa y desijava servir-la en lo que pogués. Y com ell venia moltes voltes assí o a la torre que tenim davant Moncada per a tractar ab alguns religiosos, y li tractassen ab tota¹⁸⁸⁵ la llana del món y ell per lo semblant, un dia li paregué al pare prior que y avia bona ocasió, y u féu venir a son compte, apuntant-li si era cosa que-s pogués fer que la rectoria de Moncada se unís ab lo monestir, lo qual digué lo pare prior ab molta sal y ab molt bon terme. Al qual respongué lo mossèn Janer que era cosa molt fàcil, com ell donàs son consentiment y, a la veritat, llavors més fàcil cosa era que no ara.

Y axí, parlant-ne un dia y altra, determinaren que-s fes la petició al papa, que ell venia molt bé en la unió ab condició que lo convent li donàs de sa vida alguna quan-[p. 296] titat y pensió, que foren sinquanta-sinch lliures cada any —que bé pica lo pebre—, y que, fent-se d'exa manera, ell se offeria a donar tot lo favor y ajuda que fos menester en aquest negoci. Tenint ya lo consentiment del mossèn Joan Janer, avien menester més, que són los diners, que sense ells no-s fa res y en Roma més que més. Y com lo convent no-n tenia,¹⁸⁸⁶ fonch necessari manllevar dos-centes lliures, com consta en un acte capitular de aquest trienni, que éran ben menester per al gasto de la despedició de las bullas y quoranta altres coses que estan connexas al principal. Les quals entench dexà lo matex rector, mossèn Joan Janer, a qui pagaven cada any sa pensió del censal. Y axí, tingué est negoci molt bon effecte, com se dirà en sa ocasió (pàgina 534).¹⁸⁸⁷

1882. No surten els números en aquest càlcul, perquè 28 canes a 7 sous 3 diners la cana donen com a resultat 10 lliures 3 sous. El cronista pot haver llegit erròniament les dades o bé aquestes podrien ser incorrectes a la font documental. A més, l'error pot estar en el nombre de canes, en el preu per cana o en el preu total. Tanmateix, si en lloc de 28 canes fossin 39, amb el preu per cana del text, 7 sous 3 diners, el total a pagar serien 14 lliures 2 sous 9 diners, pràcticament el mateix import donat pel cronista.

1883. què, *al manuscrit* que-s.

1884. mossèn Joan Janer, *escrit al marge dret*.

1885. tracta de la unió de la rectoria de Moncada, *escrit al marge dret*.

1886. 200 lliures enmallevaren, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1887. pàgina 331 *al manuscrit*.

Lo pare fra Antoni Joan tenia un germà en Sicília y era fama que estava molt rich,¹⁸⁸⁸ lo qual morí allà. Y sabuda la nova, envià promptament per llicència y ell embarcà's per a Sicília, fent compte que cobraria dels béns de son germà grans riqueses y molts ducats, y vindria molt rich, y desempenyaria y remuntaria esta sa casa. Però com arribà allà, trobà que tot avia parat en fum y que era més la remor que las nous, que a penas y trobà cosa,¹⁸⁸⁹ que axí passa de ordinari entre mercaders, que mentre viuen és fama que tenen trenta o quoranta mília en negoci y, com moren, ve a parar lo negoci en tres o quatre mília, y alguns que tenen prou que fer de pagar sos deutes y acreadors.

De manera que, volent-se'n tornar de Sicília lo pare fra Antoni Joan,¹⁸⁹⁰ agué de manllevar a cambi quatre-centes lliures, que les agué menester per anar, estar y tornar. Y negocià de tal manera que, a penas fonch vingut en Barcelona, quant les¹⁸⁹¹ hi demanaren dos germans mercaders qui-s deyen Salaverts. Y és lo bo que, avent pagades les quatre-centes lliures dels diners que allà cobrà —perquè assí, en Barcelona, ans que partís per a Sicília, agué menester diners y ls prengué a cambi—, no cobrà la regonexensa d'elles y assí las¹⁸⁹² demanaven ab gran instància al convent, lo qual se defensava que ya lo pare fra Antoni Joan las avia pagades. Y axí, posaren aquest negoci en plet, perquè sabien que lo pare fra Antoni Joan no podia mostrar com les avia pagades.

Fonch aquest negoci de molt mala digestió y donà molta pesadumbre al pare prior y convent, considerant que, per coses que ells no las avien menjades, ni begudes, ni gastades en super-[p. 297] fluitats y per descuyt del pare fra Antoni Joan, aguessen de pagar quatre-centes lliures, que en aquella ocasió éran quatre mília per estar la casa tant alcançada. Y axí, lo remey fonch acudir a Nostre Senyor ab ses oracions, supplicant-lo fos servit de mirar per la justícia de aquestos sos servidors, qui tant de veres desijaven emplear-se en donar-li contento. No té Nostre Déu y Senyor entranyas tan estranyas de pietat, que-s dedigne de oyr als bons y justs, ans està sempre ab les orelles ubertes per a oyr las oracions sues —*oculi Domini super justos et aures eius ad preces eorum*.¹⁸⁹³

1888. lo pare fra Antoni Joan anà a Sicília segona vegada, *escrit al marge esquerre*.

1889. *Segueix* y per aver-se'n encerclat amb un traç discontinu.

1890. manllèva a cambi 400 lliures, *escrit al marge esquerre*.

1891. plet dels dos germans Salaverts, *escrit al marge esquerre*.

1892. *Segueix* y ratllat.

1893. "Quia oculi super iustos, et aures eius in preces eorum" (1Pe 3,12).

Y axí, ohí la d'estos bons religiosos, que estaven en aquest treball y afflictió, y posà lo remey com a cosa de sa mà, perquè hu dels dos germans Salaverts se posà en religió, par-me que en la de¹⁸⁹⁴ Cartoxa.¹⁸⁹⁵ Y¹⁸⁹⁶ vist que l'altre germà no desistia del plet, sinó que perseverava en sa demanda impertinent y injusta ab prou molèstia de aquest convent, mogut de escrúpol de consciència y per pietat¹⁸⁹⁷ de aquest convent descobrí la maranya y lo secret que y avia en aquest negoci. Y donà un bon consell al pare prior y procurador, dient-los que fessen una supplicació al virrey en la qual demanassen que manàs Sa Excel·lència¹⁸⁹⁸ al mossèn Salavert que depositàs los llibres de l'any T, en lo qual sabia molt bé lo dit religiós Salavert, y germà del pretenent, que ya estaven rebudes las quatre-centes lliures en lo any que ell senyalava.

Lo qual consell posaren en execució. Y com lo mercader véu que se li feya aquest manament y que ell no podia escusar, sinó que l'avía de cumplir si lo plet passava avant, determinà de dissimular y callar per no aver de mostrar los llibres, que entre mercaders, quant se ve en aquest punt, és cosa de gran nota. Y axí, dissimulà y callà, que fins vuy no an demanat cosa alguna. Esta hystòria he posada assí per a que-s veja la astúcia y trapassa que y ha entre mercaders, y alguna vegada la poca consciència que tenen; y la cautela que és menester que tinga lo qui tracta ab ells; y que no tinga tanta llanesa y simplicitat com tenia lo pare fra Antoni Joan, que realment diuen tots los qui l'an conegut que la tenia molta y no sabia pensar cosa mala y pensava que tots éran de sa condició y bondat. Y també he dit assò perquè-s veja los monts y valls que tenen los mercaders com viuen y, après de morts, com se sap la veritat, /y/ com vénen a extenuar-se [p. 298] sos béns y venir quasi a no res.

En lo any de 1556, a 22 de agost, tingué sentència en favor aquest monestir contra na Margarida Gargantera, criada que fonch de la senyora Catharina Beneta¹⁸⁹⁹ Casaldòfol, la qual pretenia ser hereva de dita senyora, com ya diguí en lo trienni del pare fra Antoni Joan

1894. *Segueix* sanct Francesch ratllat.

1895. Cartoxa *afegit a la interlínia*.

1896. A la cartoixa de Santa Maria de Montalegre, l'opció més lògica per a un mercader afincat a Barcelona, no hi professà. Almenys, no apareix a la llista de professors de religiosos i de conversos aportades per Irenée JARICOT, *Histoire de la chartreuse de Notre-Dame de Montalegre*. Montalegre: 1959 (mecanoscrit), p. 121, 122, 131.

1897. concell, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1898. *Segueix* que ratllat.

1899. casa de mestre Casaldòfol al carrer dels Candalers de Sèu, *escrit al marge esquerre*.

(pàgina 476),¹⁹⁰⁰ y particularment una casa que està al carrer dels Candelers de Sèu, la qual après vené aquest convent al doctor Francesch Micó, doctor en medicina, y del preu, que foren vuyt-centes lliures, ne creà censal y vuy ne reb cada any aquesta communitat quoranta lliures de renda. Y tot se deu al bon benefactor /de/ mestre Bernat Casaldòfol, metge y cavaller, de qui en diverses parts se ha parlat per ocasió de aver dextat <béns> a esta casa, los quals, si yo no-m só enganyat, valgueren,¹⁹⁰¹ no contant las quatre-centes y sexanta lliures que dita Margarida Gargantera rebé com a hereva de la senyora Casaldòfol, tres mília y sinquanta-una lliura (dich 3.051 lliures), per ont se veu la obligació que tenim los religiosos d'esta casa de recordar-nos de un tant gran benefactor.

Compraren en aquest trienni una mula que costà trenta-nou ducats y un matxo que-n costà poc manco. Entre tants gastos y despeses bé serà que fassam memòria de algunes rebudes de extraordinaris, puix la renda ordinària no era sufficient per a empendre tantes coses. Cobraren-se en aquest trienni, dels béns del marquès de Aguilar, tres-centes¹⁹⁰² y sexanta lliures per pagar part dels gastos que s'avien fets en la Obra Nova¹⁹⁰³ y foren rebudes a 20 de dezembre de l'any 1554 per dita de taula. Y après, en lo any següent de 1555, se'n reberen noranta-set lliures sis sous y mitx, que foren lo preu de onze escudelles de argent veneren a mossèn Antoni Ferrer, apothecari, a rahó de sis lliures dotze sous lo march, que pesaren quatorze marchs dues onçes y vuyt argensos.

Les quals escudelles donà lo comanador Ribera, com a procurador del quòndam marquès y de son fill, ab prou prechs e importunacions dels pares de aquest convent y foren en [p. 299] part y paga de dos-centes lliures que lo marquès prometé donar per dita obra, com més llargament o comta una partida de las que reberen en l'any de 1555. D'estes¹⁹⁰⁴ quantitats¹⁹⁰⁵ pagaren al bescompte Oliver¹⁹⁰⁶ per tota la fusta

1900. pàgina 278 *al manuscrit*.

1901. *Segueix* dos mília set-centes y quoranta una lliura, dich 2.741 lliures *ratllat*.

1902. 360 lliures del marquès de Aguilar, *escrit al marge esquerre*.

1903. 97 lliures del matex per fer la Obra Nova, *escrit al marge esquerre*. Per fer la Obra Nova *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

1904. *Segueix* qu *ratllat*.

1905. 150 lliures pagaren al bescompte Oliber, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

1906. Es deu tractar de Lluís Oliver i de Boteller, vescomte de Castellbò, originari de Tortosa. Aquesta hipòtesi, però, no quadraria amb la data de la seva mort (1548), anterior als fets narrats. Tanmateix, aquesta data no s'ha donat com a segura (Armand de FLUVIA, *Els primitius comtats i vescomtats de Catalunya*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989, p. 173).

los avia feta venir de Tortosa cent sinquanta lliures y ajudaren a lluhir un censal que tenia manllevat est convent al senyor bisbe de Elna, Ubach, de preu de quatre-centes sexanta-quatre lliures.

Una¹⁹⁰⁷ cosina germana del pare fra Jaume Ferrer, que era muller de un hortolà qui's deya Gaçull, y per altre nom Cuch, dexà un llegat a est monestir de trenta lliures, les quals rebé lo pare prior en aquest son trienni. Tenia ya en aquest temps un devot aquesta casa, que¹⁹⁰⁸ visqué molts anys y deye's mossèn Joan¹⁹⁰⁹ Marquès, al qual se li morí la primera muller —y que li morira la segona, tantost no-ls pesara a molts per lo que succehí aprés. Y axí, marit y muller estaven molt conformes en voluntat en fer merçè a esta casa y, axí, quant morí dita senyora, volgué la soterrassen en aquesta casa, de la qual sepultura ne agué lo pare prior de charitat vint lliures. També¹⁹¹⁰ se feren assí las honrras y exèquias de mossèn Puig de Roda —ço és cos present, novena y cap d'any— y donaren per la charitat vuyt lliures. També morí la beata sor¹⁹¹¹ Roses en lo mes de agost de 1554 y fundà un anniversari en esta casa, per lo qual paga cada any lo Hospital General de la ciutat de Barcelona tres lliures.

Lo¹⁹¹² pare fra Antoni Joan porfiava en predicar. Y encara que no era en auditoris molt graves ni com requeria la auctoritat de nostre hàbit, com fonch en la parròquia de Mollet, a ont predicà la quaresma, /y/ donaren-li per sos treballs sis lliures y mija. Aprés¹⁹¹³ de la mort de don Joan Manrriquez, marquès de Aguilar, vingué per virrey de Cathalunya lo marquès de Tarifa y duch de Alcalá, y també li succehí en la devoció que tenia a esta casa, a ont venia algunes vegades. Y perquè dues voltes y estigué més de propòsit y alguns dies que fonch en la semmana sancta, donà de charitat cada vegada cent reals, que foren vint lliures.

Sense estes charitats que foren de major preu y quantitat, ne provehí Nostre Senyor altres de manco valor —però foren moltes, particularment misses—, per lo qual pogué lo pare prior proseguir¹⁹¹⁴ les

1907. Llegat, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1908. que, *al manuscrit que-s.*

1909. sepultura de la muller de mossèn Joan Marquès, *escrit al marge dret.*

1910. Sepultura de mossèn Puig de Roda, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1911. Aniversari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1912. Lo pare fra Antoni Joan predicà la quaresma en Mollet y li donaren 6 lliures 10 sous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1913. Marquès de Tarifa y virey de Cathalunya donà, *escrit al marge dret.* Y virey de Cathalunya donà *correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

1914. estat de la casa, de 720 lliures de deute, *escrit al marge dret.* De 720 lliures de deute *correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

obres que feya. Però no foren sufficients per a que no restàs la casa empenyada y enderrerida en set-centes y vint lliures, com consta en la última carta de [p. 300] diffinició, de mà del pare prior, en lo Llibre de la Caixa.

Una cosa volrria que no m'oblidàs de posar assí. És una cosa¹⁹¹⁵ que féu lo pare prior; que paregué a alguns que fonch molt discreta, no faltant altres que no foren de aquex parer; com se esdevé quasi en totes les coses de aquest món: y és que en la llibreria comuna y avia molts llibres duplicats y triplicats de pregamí y de mala lletra, que a penas se podían llegir¹⁹¹⁶ per ser ya molt vells, segons se diu en lo acte capitular que assò tractà, y era de manera que no se'n podían servir los religiosos y, si no de mostra y parensa, no servían ya. Y com lo pare prior era affectat a lletres, gustava que la llibreria estigués com avia de estar; parexent-li que aquells no servían de res. Y si-ls venían, ab lo que traurían d'ells se'n comprarien altres de moderns, y aprofitar-se-n'i als uns y altres y tots los qui volrrian usar d'ells.

Lo qual tractà ab lo convent, demanant als pares son parer y voluntat, los quals respongueren que de bona gana venían en que-s venessen los que no éran de algun profit ab tal que restassen los originals que fossen bons en la matexa llibreria; y que senyalassen persones graves y doctes que mirassen quals eren bons y quals inútils y de poch profit. Y axí, per aquest effecte nomenaren als pares mestre Arcos y mestra Ramon Pascual, frares de predicadors, y dels de casa senyalaren al pare vicari fra Pere Alzina y al pare fra Gerònim Ferraz, que era bon estudiant y tenia bon gust en aquesta matèria y tenia càrrech de la llibreria. Los quals, junts, lo darrer dia de dezembre de 1554 miraren los llibres; y los que se avien de reservar y guardar notaren en un inventari; y los demés, inútils, posaren de part; y après los veneren a mestre Badia, llibreter. Y cambià y reparà molts dels vells y-n donà altres de nous, com foren las obras de Gerson y de Ricardo de Sant Víctor, *Sensus mystici* de Sanctes Pagnino¹⁹¹⁷ y altres. Y lo pare prior de son depòsit ne comprà altres, que¹⁹¹⁸ no sabem quins són, perquè tenia grandíssima affectió en aquella officina de doctrina.

A¹⁹¹⁹ la fi de aquest trienni morí aquell gran partriarca, fra Matheu Blanch, sens tenir malaltia, com més llargament se conta en la hystòria

1915. És una cosa afegit a la interlínia.

1916. llibres venuts y compraren-ne de nous, *escrit al marge esquerre*.

1917. *Sensus mystici* ha d'identificar-se amb l'obra *Isagoge ad mysticos s. Scripturae sensus* del dominic italià Santes Pagnino (1470-1541).

1918. *Segueix s ratllat*.

1919. mort del pare fra Matheu Blanch, *escrit al marge esquerre*.

de nostra orde, en lo quart [p. 301] llibre, a ont remet al lector curios si vol desenfadar-se de aquesta hystòria y aprofitar-se¹⁹²⁰ de aquella. També morí un novici, de qui és bé fer memòria per ser cosa digna de notar y aver dexada una pessa molt curiosa en esta casa, que ell la avia feta de ses pròpies mans, que era una bandera de lletres molt artificials de una part y altre —però per estar ficada en una paret de la Obra Nova o hostaleria nova no-s poden veure sinó las de una part, y són las de més artificio, que coménçan: *Schola de Abbaco*, etcètera—, les quals, mirant-les de lluny, par que estiguen fetes de relleu y quisvulla que las mira, si és bon official de esta art, se admira de la art y artificio se mostra en elles.

Aquest novici se deya Nicola y era grech de nació. Y encara que ell era molt garbat, que diuen, per ser xich y geperut per davant y darrera, y no sé si coxo y de un gran nas y altres imperfections naturals, però era molt docte en las arts y sabia molt bé mathemàticas, astrologia, arithmètica, òptica y moltes altres scièncias naturals, de què resten en lo nostre arxíu molts instruments, y també escrivia admirablement. Y no sé per quina ocasió isqué de sa terra y peregrinà per moltes parts del món. Y arribant a Perpinyà en lo any de 1556, parà allí schola de scriure y de arithmètica. Y per esta ocasió féu allí aquesta peça que poch ha tinch descrita y, per ço, està escrit en la última ralla a *Perpiniano de 1556*.

Y com allà per ventura no degué trobar la commoditat que ell pensava o perquè Nostre Senyor lo volia salvar per aquest camí, vingué-se'n a Barcelona. Y allí tingué notícia de aquesta casa y, venint a ella una y moltes voltes, determinà de demanar lo hàbit. Y com li donaven passada, veent-lo de aquella manera y ya de edat y de terra tan estranya, ferejava'ls molt, axí al pare prior com als demás pares. Y com ell se veyà més desdenyar, ell procurava en més importunar y supplicar ab molta humilitat li fessen la charitat. Y assò fonch tantes voltes, que lo pare prior, quasi enfadat y per despedir-lo de una vegada y que no l'importunàs més, determinà de proposar-lo al convent, lo qual lo rebé per chorista y lo pare prior li vestí l'hàbit, que ells matexos no sabien com y se espantaven y tractaven entre si com era possible que aguessen rebut un frare de aquella manera, que segons ells deyen, parexia més mòns-[p. 302] truo que home, que segon<s> ohí a di<r> als pares antichs que-l conegueren, tenia molta semblança al dimoni que està pintat a la cena del nostre refetor y està detràs de Judas.

1920. mort de un novici grech que féu la bandera de la Obra Nova, anomenat Nicola, escrit al marge dret. Nova, anomenat Nicola correspon a dues mans diferents de la de l'autor.

Y ab tot axò, com veren que perseverava ab tanta constància y firmesa y feya tot quant li manaven ab molta simplicitat —perquè-l fèyan anar al bos<c>h y portava al coll fexos de llenya per escalfar-se los frares après de matines; y li feyen fer lo foch; y li manaven que, en aver-lo fet, se n'anàs d'ell; y deya a sos condexebles que ell era com l'ase que portava lo vi y bevia aygua—, estaven contents d'ell per veure la gana que tenia de continuar lo que tenia començat y creu-se¹⁹²¹ que li agueren donada la professió si Nostre Senyor li donara la vida més llarga, perquè als onze mesos de son noviciat morí y és de creure que anà a gozar del que tots esperam.

També ohí a dir a aquells pares antics que, en aver feta professió, lo agueren enviat a l'emperador Carlos quint, que estava en Espanya, que per ventura aguera gustat molt de las habilitats que tenia, ya que no de sa presència, perquè era home de grandíssimes màchinas y tenia grans trasses y invencions de instruments de guerra: com se avien de minar montanyes, combatre fortalesas, y enderrocar muralles y coses semblants. Veritat és que, ans que fos religiós, sospitaven que las habilitats de què ell usave fossen totes adquirides naturalment, per coses particulars que ell contava y no y ha per a què referir-les assí.¹⁹²² Basta'ns saber que li féu Nostre Senyor molta misericòrdia que-l portàs de tants centenars de llegües a esta casa y en ella li ensenyassen lo camí de la virtut, per lo qual caminà lo temps que visqué, per a que ab breu temps alcançàs lo que fan altres ab molt llarch discurs.

Després que morí trobaren moltes receptes de coses curiosas y de secrets de naturaleza, de què se n'aprofità lo pare pintor que après tinguérem en esta casa; y de les altres, que no estaven tant¹⁹²³ llestes ni segures, ne encengueren lo foch.

1921. creu-se, *al manuscrit* crou-se.

1922. *Segueix S ratllat.*

1923. tant, *al manuscrit* tants.

[p. 303] **Segon trienni del pare fra Augustí Sumes**¹⁹²⁴ [1557-1560]

Restaren los religiosos d'esta casa tant contents del modo de proceir y del bon govern y regiment que tingué lo pare fra Augustí Sumes en lo trienni passat, axí per lo que toca al bé comú com per lo cuydado que tenia en la consolació de cada hu, en particular a ses occasions, que era per a llohar a Nostre Senyor. Y aquesta fonch la causa per què la electió futura de prior se féu tant prest, perquè lo dia següent que acabà lo offici de prior fonch elegit segona vegada sens contradicció ninguna, que fonch a 21 de octubre, y lo dia següent de dit mes y de l'any 1557 fonch confirmat a les vuyt hores de matí. Lo hu dels confirmadors fonch lo pare fra Miquel Navarro, que ya lo trienni passat vingué per lo matex ministeri. De l'altre confirmador no n'he pogut saber rastre ni tinch notítia d'ell, però yo creuria que degué ser algun pare del monastir de Sanct Gerònym de Vall de Hebron, que lo matex fonch en lo trienni passat.

Elegiren¹⁹²⁵ en vicari al matex pare fra Pere Alzina, la octava vegada —ya devia saber bé lo offici—, lo qual, per tenir tan bones entranyas y condició molt affable y benigne, tots lo amaven y acariciaven. Y ell era tan¹⁹²⁶ agrait, que¹⁹²⁷ per¹⁹²⁸ mínimes coses que fessen en ell, les tenie per molt grans. Lo que tinch notat és que aleshores de ara seria molt vell lo sanct pare fra Alzina, perquè prengué l'hàbit en lo any de 1504, a 9 de abril, y quant confirmaren al pare prior fonch a 21 de octubre de 1557, que avían discorregut més de cinquanta-y-tres anys. Y era molt que lo sanct vell pogués seguir la communitat ab lo rigor que demana lo offici de vicari. Però yo creuria que lo pare prior devia tenir tanta prudència en son govern, que quisvulla, per vell que fos,

1924. *Segueix des de 1557 a 1560, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1557 i 1560 subratllats.*

1925. *Vicari lo pare fra Pere Alzina, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1926. *Segueix t ratllat.*

1927. *Segueix les ratllat.*

1928. *per afegit a la interlínia.*

li podia servir de vicari, particularment en fer poques¹⁹²⁹ absènties de casa, sinó per força, y en seguir ell la communitat lo primer. Y d'exa manera podia donar algun alvío al sanct vell, que-l merexia per aver tant treballat en la religió, com avem vist atràs en moltes occasions.

En¹⁹³⁰ procurador elegiren al pare fra Saturní Castelló. Y encara que acceptà aquest offici per la obediència, que en assò no y ha rèpliques algunas vegades, y l'ex[er]cità alguns dies, però après lo renuntia perquè, segons me informaren, entre les demés virtuts que tenia aquest bon religiós era ser molt desapegat de seglars y de coses d'ells. Y com la casa anava endeutada, era menester amprar-se molt sovint de uns amichs y altres, manllevant a uns per pagar a altres y destapar un forat per tapar-ne altre. Y com ell no tenia amichs ni-ls volia tenir, perquè com a persona particular no-ls avia menester —y per ço, no podia fer lo que feyen altres en manllevar— y li donava [p. 304] molta pena aquesta manera de viure, /y axí/, lo pare prior tingué per bé de admetre-li la renuntiató.¹⁹³¹ Y en son lloch elegiren al pare fra Jaume Ferrer, que era home de l'amich y companyó, que acostumen de dir, y tenia ya de hàbit vint anys. Caxer fonch lo pare vicari.¹⁹³² No sé l'altre.

Feren¹⁹³³ procurador de Thous al pare fra Joan Puig, que avia ya molts anys que regia aquell poble ab molta maduresa y prudència y que, juntament ab axò, feya guardar-se lo respecte y reverència que-s deu a la senyoria, y que per ninguna ocasió volia se perdessen les costumes que ells solían usar acerca del senyor, com són que los diumenges y festes an de pujar al castell lo balle y jurats a acompanyar lo senyor si vol anar a la iglésia, de manera que ell no exia del castell fins que ells anassen a cercar-lo; y quant y avia músichs també pujaven al castell ab los balle y jurats y sonaven fins a la iglésia; y lo matex acabant lo offici des de la iglésia fins al castell. Quant hi avia alguna festa y regozijo, que ell los donava llicència per a que llogassen músichs a la matinada, també avían de donar lo bon jorn al senyor ab tota la música. Després dinar també manava que pujassen ab sa música a donar-li lo bon prou. Y ell també feya com a senyor, donant-los alguns reals per a que se n'anassen¹⁹³⁴ contents uns y altres.

1929. poques, *al manuscrit* pogues.

1930. Procurador lo pare fra Saturní Castelló, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1931. Procurador lo pare fra Jaume Ferrer, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1932. L'any 1564 es prohibí tenir aquestes dues obediències alhora (vegeu nota 974).

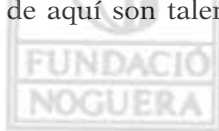
1933. Aquest pàrrafo és molt digne de advertència per los procuradors de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1934. se n'anassen, *al manuscrit* se'ns anassen.

Y quant faltaven en alguna cosa d'estes, los enviava a cercar y·ls donava una bona mà y grave reprehensió; y si era menester, los castigava rigurosament y·ls feya estar en la presó o en la sitja uns quants dies, que era lo ordinari càstich de què ell usava, y algunes vegades a pa y aygua, perquè se'n recordassen altra vegada y no al·legassen ignorantia. Entenia ell molt bé que és molt verdader aquell adagi comú:¹⁹³⁵ “si donau lo dit al villà, ell se pendrà la mà y si·ls ne¹⁹³⁶ suffriu una, ells ne faran quatre”, com la experiència mostra. Y per ço, lo bon pare fra Puig procurava conservar estes costumes, que encara que par no són coses de importàntia, ni diuen o frisen ab un religiós ni ab son estat, ans bé par que són vanitats, és cert que ell no u feya perquè gustàs d'exas coses, perquè era un home molt spiritual y mortificat y un sanct, com diuen tots los qui l'han conegut, sinó perquè los vassalls no se'n pre<n>guessen de la plassa, que costumen a dir, y perdessen lo respecte a la senyoria.

Y tant era en assò zelós, que quant algunes vegades li era forçat anar al monestir per negocis que se li offerien, quant tornava a Thous y no anaven a besar-li la mà y a fer-li la benvinguda de hu en hu, ell tenia bon cuydado en notar y advertir qui faltava en assò. Y aguardava tres o quatre dies y si no venían a fer sa obligatió, los enviava a cercar. Y si no li donaven legítima excusa, no la y portaven al molí ni la pena ordinària de la sitja no faltava. Y d'esta manera tenia la gent al puny y los vassalls guardaven lo respecte y reverència que convenia a la senyoria. No·m pesa de aver-me detingut en aquesta digressió, que per ventura algú ho llegirà que li donarà ànimo per fer guardar les costumes dels vassalls.

[p. 305] Dexant ara estos discursos, tornem a nòstron concert de aquest trienni, segon del pare fra Augustí¹⁹³⁷ Sumas, y digam que donà l'hàbit de la religió al pare fra Monserrat Caxa, que al temps que assò se escriu està ple de vida, lo qual és natural de Sanct Feliu de Guíxols, del bisbat de Gerona, que és estat molts anys vicari y procurador, com veurem a sa ocasió. A altre frare donà l'hàbit qui·s deya fra Antoni Bertran, natural de la vila de Valls, del Camp de Tarragona, lo qual, per tenir bella veu y sonora, lo emplearen en lo offici de corrector del cant alguns anys. Cantava prou bé lo cant pla y un poch de cant de orgue, però no passava de aquí son talent.

1935. *Segueix al v ratllat.*

1936. *Segueix v, sense sentit.*

1937. *Novicis, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

La primera¹⁹³⁸ cosa que trobe féu lo pare prior, après de aver asentada la casa en los¹⁹³⁹ officis y obedièncias, fonch comprar una estamena que tirava quoranta¹⁹⁴⁰ canes, que¹⁹⁴¹ a rahó sis sous, ab la bolla,¹⁹⁴² ne pagà quatorze lliures. Altra ne comprà a la fi del trienni que tenia quoranta-set canes, que a rahó de nou sous y quatre, ne pagà, ab la bolla y tot, més de vint lliures. També féu comprar en Aulot tres pesses de drap blanch —y no he pogut saber lo que costaren. Féu venir un burell de Çaragoça y quoranta-y-set que-n compraren en Barcelona, de ont se féu lo vestuari,¹⁹⁴³ que-s féu rahonable.

No estava acabada encara ab la perfectió que lo pare prior desijava la obra de la torre¹⁹⁴⁴ que féu en lo trienni passat y, axí, donà orde que en aquest se acabàs de empaymentar las cambras y sala, per lo qual se agueren de fer alguns gastos y se agué de comprar alguns quintars de guix per a emblanquar los matexos aposentos. També¹⁹⁴⁵ fonch necessari fer¹⁹⁴⁶ obras en la casa que avían guanyada poch avia de na Gargantera o, per millor <dir>, la casa de mestre Casaldòfol que dita Gargantera pledejava, perquè com avia tant temps que estava en plet, ni uns ni altres se'n curaven y ella se anava arruyna<n>. Y perquè no anàs pijor, lo pare prior la féu reparar lo millor que pogué, en què s'i gastaren al peu de trenta lliures. Veritat és que la tenien llogada¹⁹⁴⁷ per preu de vint lliures l'any y pagaven-ne de censos al beneficiat de Sanct Hipòlit¹⁹⁴⁸ sis lliures. Y axí, ya no-n restaven sinó quatorze lliures franques y quíties.

Altra¹⁹⁴⁹ obra féu que, encara que no fonch de molt gasto, fonch de molt profit: y és que la vinya que estava junt a Sanct Onoph<r>e, de què ara ya no y ha a penas memòria, la féu circuir de pedra seca de

1938. *Segueix q ratllat.*

1939. *vestuari, escrit al marge dret.*

1940. *Segueix set afegit a la interltnia i ratllat.*

1941. *bolla, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1942. El dret de la bolla de plom era un dels principals impostos recaptats per la Diputació del General de Catalunya i gravava la producció i importació de teixits, la compravenda de roba i el comerç de joies (VÍCTOR FERRO I POMÀ, *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, p. 260).

1943. *vestuari, al manuscrit vestiari.*

1944. *Obra de la torre de Moncada, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1945. *obras de la casa de mestre Casaldòfol, escrit al marge dret.*

1946. *fer, al manuscrit fes.*

1947. *Beneficiat de Sanct Hipòlit, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1948. *Aquest benefici de Sant Hipòlit pertanyia a la seu de Vic, tal com s'informa a la pàgina 612.*

1949. *paret seca de la vinya de Sanct Onophre, escrit al marge dret.*

la part del bosch perquè no entrassen en ella al-[p. 306] guns animals feréstechs y danyassen, com són cunills y salvagines, etcètera, fent de quant en quant unas sitges cubertes o paranys per a que en elles se pogués també pendre alguna cassà, de què tenien prou cuydado alguns frares de parar-los, perquè los reexia algunas vegades prou bé per caure en ells alguns conills y algun senglar, etcètera.

En aquest trienni patí lo pare prior y tot aquest convent grans treballs, perquè estava¹⁹⁵⁰ Barcelona y molta part de Cathalunya que s'abrasava de peste, y estava endeutada y ni podían cobrar les rendes per un temps tant terrible y llastimós, en lo qual estigué ferit del mal contagiós un frare llech qui·s deya fra Miquel Arbós y fonch¹⁹⁵¹ Nostre Senyor servit que curà. Aprés que esta contàgio fonch remediada, no faltaren altres treballs, perquè cada any venien los moros per aquesta costa y la inquietaven notablement. Y un any desembarcaren en Badalona y pujaren per les cases del torrent amunt y de manera que des del monastir veyen los religiosos que los moros anaven inquietant los vehins.

Com, donchs, lo pare prior véu lo perill tant gran en què estava aquest convent, y més perquè entengué que lo gran Turch aparellava una grosíssima armada per mar y·s divulgava que venia en Barcelona —perquè com y avia passat pestilència per ella poch avia,¹⁹⁵² pensava la avien desamparada y que a penas y auria gent dins d'ella, lo qual se deya públicament; y sent axí, ocasió tenien los qui estaven prop de la ciutat, y més los qui estaven a la part de la marina, de tenir temor no·ls captivassen y arruïnassen ses cases y propietats—, /y axí/, lo pare prior, com a persona prudent y cuydada de sos súbdits y casa, desijant tant de veres lo bé de tots y, per consegüent, evitar los danys que podían succeir, determinà de tenir un capítol —fonch assò a 9 de abril de 1559—, en lo qual manifestà la necessitat tenia aquesta casa de tancar-la, perquè de la part de llevant estava tota uberta y de mitxdia no estava molt segura.

Y estant la casa tant pobre y endeutada, no sabia quin remey tenir per a reparar aquestos danys que amenassaven perquè, segons li avia dit un ingeniayre que ell avia fet venir assí per a mirar lo millor modo que·s podia tenir acerca de assò, eren menester set o vuyt-cents du-[p. 307] cats. Y com no·ls tenien ni remey de tenir-los tant prest,

1950. peste en Cathalunya, *escrit al marge esquerre*.

1951. moros inquietaven la costa de mar, *escrit al marge esquerre*.

1952. Aquest episodi s'ha de datar entre final de 1557 i principi de 1558, període en el qual Barcelona sofrí el flagell de la pesta i també visqué sota l'amenaça d'un atac dels turcs (José Luis BETRÁN, *La peste en la Barcelona de los Austrias*, p. 130, 133).

diu que avia parlat ab lo regent y canceller,¹⁹⁵³ y a altres persones que ell entenia podían ajudar a sos intents y que podían alguna cosa ab lo virrey per a que·ls concedís llistes, com se acostumava en Barcelona, fins en mil ducats; y que dits senyors li avien promès que l'afavoririen tot lo possible —paraules de compliments, com ells acostumen, y aquí se acaba son favor per la major part—; y que proposà al convent si·ls parexia se effectuàs aquest negoci, vista la necessitat que y avia tant gran.

Molt bé paregué al convent que se entengués en aquest negoci y que, en tenir diners, se posàs tantost mà a la obra. Però si lo primer no tenia effecte, no y¹⁹⁵⁴ avia per a què tractar del segon, puix no y avia possibilitat. Veent lo pare prior aquesta determinació de son convent; y que lo negoci de las llistes seria cosa molt llarga per ser ya prop lo estiu; y que los moros anaven ya danyant y talant aquesta costa de mar, entenent que en les fustes y avia molts renegats que sabien la poca defensa tenia esta casa¹⁹⁵⁵ y que per ço estava en gran perill que no la saquejassen y captivassen a tots los religiosos d'ella, /y axí/, tornà altra vegada a tractar ab son convent si·ls parexia se fes una paret que prengués des del cantó de la paret de la enfermeria de la part de llevant fins a la Obra Nova que tingués de alçada quoranta o sinquanta palmanuscrit Estava llavors tota aquella part uberta que era llàstima. Y fent-se assò, diu lo pare prior, estarà la casa rahonablement tancada y ab poch cost.

Vist per los pares conventuals lo bon ànimo y zel del pare prior, foren de parer *nemine discrepante* que·s fes promptament y ab diligència esta paret, puix *erat periculum in mora* y no y avia molts gastos en executar aquesta obra. No u digueren al sort ni al perezós, perquè tantost posà faldes en cinca y, com tenia ya feta una fornada de¹⁹⁵⁶ calcs —no sé si per a vendre o per aquest intent—, fonch fàcil lo negoci de executar aquesta determinació. Ab tot axò, era tant lo reçel y temor en què estaven per les rahons que tinch dites, que en aquest matex any tragueren de casa quasi tota¹⁹⁵⁷ la millor y major part de la roba, axí de la sagristia com de las altres officines; y los llibres

1953. Com que uns paràgrafs més endavant s'informa que era germà de Jeroni Sorribes, el canceller de la Reial Audiència havia de ser Macià Sorribes, abat de Sant Salvador de Breda (Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 2, p. 27, 162).

1954. *Segueix au ratllat.*

1955. paret des de la enfermeria fins a la Obra Nova, *escrit al marge dret.*

1956. *Segueix si si ratllat.*

1957. tragueren molt<s> mobles de casa, *escrit al marge dret.*

de la llibreria y dels particulars que cada hu tenia en sas celdas, que no dexaren sinó sols los que no-s podían escusar. Y part de aquestas alajas ab carretas portaren a Sanct Marçal¹⁹⁵⁸ y a Sanct Cugat de Vallès y part en Barcelona per temor que los [p. 308] moros no se'n portassen tot quant y avia en casa.

Costà esta paret sense los materials¹⁹⁵⁹ y despesa, del que yo he pogut traure dels llibres, setze lliures y mija, que serien les mans dels mestres. Veritat és que no las pagà la casa, sinó algunes persones devotes d'ella, com fonch lo senyor misser Sorribes, canceller de la Real Audiència, y son germà, mossèn Gerònim Sorribes, que donaren divuyt lliures per a que servissen per la obra de dita paret. També mossèn Janot Gelonch donà per dita obra sinch lliures y onze sous, que tot summa vint-y-tres lliures y onze sous.

Una cosa féu lo pare prior de molta importància y gran empresa, y més per estar la casa tant pobre, que podem dir que féu més que home —tanta era la gana que tenia de prosperar¹⁹⁶⁰ y augmentar esta sa casa. Lo negoci fonch d'esta manera: ya vérem en lo que restà escrit abans, com en Benet Vestit nos dexà la torre que tenim davant Moncada; y també que Antoni Balle tenia junt a esta torra una casa y heretat en la qual vivia, que no y avia entre les dues sinó un torrent al mitx; y també las qüestions que y agué per aquest respecte, perquè estaven estes dues heretats tant mesclades y entrellissades que per esta causa, ya abans que la torre fos del monestir, tenien plets y qüestions lo Benet Vestit y dit Antoni Balle; y ara, de present, lo Antoni Balle pledejava ab lo convent.

Enfadat ya lo hereu Balle de tants plets y per tenir-los ab persones que sabien defensar sa capa y per exir de qüestions e inquietuts, se resolgué de vendre sa casa y heretat si li donaven lo que valia o lo justpreu. Vingué esta determinació de l'hereu Balla a notícia del pare prior. Veent que era cosa que convenia molt per aquest convent, procurà de tractar-ho assò més de propòsit ab¹⁹⁶¹ los religiosos y tingué capítol, com consta en un acte capitular de l'any 1559 (foli 15), a ont

1958. De les possibles localitzacions corresponents al topònim Sant Marçal, ens inclinem pel castell termenat encara avui existent al municipi de Cerdanyola del Vallès perquè és el més proper a Sant Jeroni de la Murtra i dels altres llocs assenyalats pel cronista, especialment de Sant Cugat del Vallès.

1959. Costà la paret de llevant 16 lliures 10 sous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1960. casa y heretat d'en Anton Balle comprada per 500 lliures .. sous, com se diu per avall, *escrit al marge esquerre*. Anton i per 500 lliures .. sous, com se diu per avall *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

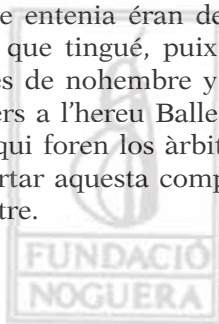
1961. ab, *al manuscrit al*.

se declararen las utilitats y profits que resultarian de dita compra. Y en summa, diu que la una heretat sense l'altre és de poch profit; y que ya los pares antichs avien procurat de aver estas duas casas, perquè no tenien certinitat dels tèrmens y fites del nostre bosch que confina ab dites terres; y si estaven juntes o fossen totes de un amo y senyor, se llevarien aquexos dubtes.

A més de axò, diu que convenia molt comprar esta heretat d'en Balle perquè nostra casa se conformàs ab les demés de la orde, que acostúman donar granjas, [p. 309] y la nostra casa no las donava per no tenir lloch per axò perquè, encara que la torre que teníem abans, que era d'en Vestit, era molt a propòsit per axò, però com teníam aquell vehí tant prop, no teníam remey fer-se fins a tant ell fos fora. Altra rahó, que-s poríam traure molts fruys d'ella per poder sustentar millor¹⁹⁶² los frares d'esta casa, etcètera.

Com ohy lo convent estes rahons y congruèncias que lo pare prior avia dites y vessen que era cosa que convenia molt per la casa, axí per las utilitats y profits que d'ella speraven com per lo recreo y divertiment dels religiosos —y lo que més se ponderava, per llevar-se un mal vehí de prop, que mentre ell estaria allí, estava clar que no avien de faltar plets y qüestions—, vingueren molt bé en que se entengués en comprar dita heretat *nemine discrepante*. Ítem, digueren més, perquè après no fos menester moltes més consultes, que y posassen dues persones de part, que també entenien que lo Antoni Balle volia aquex medi per a poder-se concertar millor y més prest; y que tots quatre judicassen, segons Déu y sa consciència y ab madur consell y del-liberació, lo que valia dita heretat y possessió; y se li pagàs lo preu de la manera que ells dirían.

Tingué aquest negoci lo fi que tots desijaven y se effectuà ab promptitut, que bé-s conexia que lo pare prior no dormia ni mastegava fum en les coses que entenia éran de profit per sa casa. Y veu-se clarament la diligència que tingué, puix lo acte capitular que tingué de assò fonch en lo mes de nohembre y ya a 2 de dezembre del matex any giraren los diners a l'hereu Balle en la taula de Barcelona. Yo aguera folgat de saber qui foren los àrbitres y medianers que posaren las dues parts en concertar aquesta compra per a donar notícia d'ells, però no n'he trobat rastre.

1962. millor, *al manuscrit* millós.

Lo preu que judicaren se avia de pagar de la heretat¹⁹⁶³ de dit Balle fonch de sin-centes lliures, com consta clarament en lo Llibre de la Caxa (foli 172). Les tres-centes li foren girades en la taula de la ciutat de Barcelona y les dos-centes pagaren en comptants a diversos creadors de voluntat del matex Antoni¹⁹⁶⁴ Balle. També pagà lo convent lo lluïisme, ço és a misser Camps setze lliures y al rector de Moncada, mossèn Joan Janer, vuyt lliures. Los senyors consellers y Consell de Cent de Barcelona feren gràtia dels lluïsmes y mortizacions d'estes [p. 310] dues heretats —la que ere d'en Benet Vestit y de Antoni Balle y ara estaven en mans de aquest convent—, que eren entrades en mà morta, que diuen, les quals heretats estaven en alou de la ciutat. Lo acte de la compra que féu aquest convent de Antoni Balle rebé mossèn Thomàs Vellers,¹⁹⁶⁵ notari de Barcelona, a 16 de nohembre de 1559.

Poria assí algun curiós dir que, estant aquesta casa tant endeutada y pobre en aquesta ocasió, /que/ fonch gran temeritat y demasiat ànimo comprar esta possessió, y que era posar-se un dogal al coll que ab difficultat se'l traurían no sols los presents, però encara los esdevenidors. Al qual responch que és molta veritat si sols se aguera de pagar dels diners de les rendes ordinàries de la casa, que era quasi impossible. Però com ya sabían de ont avien de traure los diners o la major part, per lo que prest veurem, no fonch temeritat, sinó molta cordura y prudència. Quant més que algunes vegades és expedient y molt acertat endeutar-se per traure un mal vehí de casa y per llevar ocasions de baralles y qüestions, particularment si dels deutes no se'n paga interès, que llavors seria cosa de més consideració, que si no són¹⁹⁶⁶ sinó deutes sensillos, la matexa propietat és sufficient, si la saben manejar, per a anar quitant poch a poch los mals que per causa sua se fan.

A més de axò, una ocasió com aquella per ventura no la aguera tinguda aquest convent en cent anys, perquè si lo hereu Balle fonch de aquex parer, per ventura no u fóra estat son hereu ni lo hereu de son hereu y tota la vida tinguérem plets y malaventures. Y axí, per tenir tant bona ocasió féu saviament lo pare prior y aquest convent de comprar esta heretat, que a no fer-ho, se'n foren plorats tota la vida, etcètera.

1963. La heretat d'en Balle de Moncada costà 500 lliures, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1964. Lluysme de dita heretat, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1965. Tomàs Vellers.

1966. són *repetit*.

Los diners de què pagaren la casa y terres d'en Balle procehiren de la herència de una¹⁹⁶⁷ devota d'esta casa qui-s deya dona Joana de Castro. Esta senyora —perquè prengam l'aygua un poch lluny— era çaragoçana, filla de don Joan de Castro y de la senyora Gracia de Fuentes, ciutadans de la ciutat de Çaragoça, segons ella diu en son testament, que segons los noms, devia ser de noble linatge.¹⁹⁶⁸

[p. 311] Esta senyora vingué en Barcelona per certa ocasió, que no y ha per a què refferir-la assí, y tingué casa parada en la matexa ciutat en lo carrer d'en Argenter. Y estava molt rica, axí dels béns y diners que portà de Çaragoça com dels que après ella cobrà; y tenia, juntament ab axò, molts mobles y alajas de casa, que segons lo vulgar parlar, estava feta com una princessa, molt regalada y ben tractada. Y vivia conforme son estat, encara que après, ab lo discurs del temps, dexà aquella gala, y-s féu beata, y estava més retirada que abans y, axí, li deyen dona Joana de Castro beata.

La ocasió del bon veynat que esta senyora tenia fonch causa que tingué conexença, ya a la fi de sos dies, de¹⁹⁶⁹ esta casa perquè, estant un dia en conversació ab altres dones, vingueren a parlar de Sanct Gerònim de la Murta y una de las vehinas, que acostuma<va> de venir assí algunes vegades, que no la devien tractar mal ni en paraules ni en obras, començà a alabar esta casa y dir flòs y violes d'ella: de la charitat y amor ab què tractaven los hostes, lo siti del lloch tant graciós, les aygües fresques, lo claustro tant alegre y la yglésia tant devota, a ont se deyen los officis divinals ab tanta pausa y magestat y ab gran quietut y sossego, que cada vegada que venia a esta casa, se'n tornava tant devota, que li durava molts dies aquella devoció. Y més li digué que si fóra home, no y aguera bastat, sinó sols Déu del çel, qui la destorbara de ser religiós d'esta casa. Per estes rahons y altres semblants que la senyora dona Joana de Castro ohí de sa vehina, se li mogué la gana y desig de venir a visitar esta casa, que a penas pensava en altra cosa, y molt sovint tractava la jornada, quant avia de ser, ab la vehina que li avia posat la mel a la boca.

En fi, ellas concertaren lo dia, que fonch felicíssim per esta casa. Y venint las dos ab lo acompanyament que-s requeria, fonch tant diligent y curiós lo pare hostaler, qui era lo pare fra Mathià Martí, que

1967. Hystòria de dona Joana de Castro, *escrit al marge esquerre*. Hystòria de correspon a una mà diferent de la de l'autor.

1968. *Segueix fins al final de la línia, la línia següent (la darrera de la plana), la primera de la pàgina següent i el principi de la segona un traç ratllat.*

1969. *de, al manuscrit en.*

procurà regalar-les¹⁹⁷⁰ de la manera que-s permet entre religiosos y la pobresa acompanya, tractant-les ab moltas carícias y affabilitat religiosa, de tal manera que entengué dita senyora que allò anava de cor y que no éran compliments.

Quant importa tenir bons oficials en les obediències, y particularment en la hostelaria, a ont està la mostra del drap, y és necessari que sia benigne y affable [p. 312] de condició per atraure los ànimos dels hostes ab modèstia y exemple. Y ya que los¹⁹⁷¹ regalos que volrria no-ls té per a donar-los, alomenos no li falte bona gràcia en sas paraulas y bona conversació, mostrant-los affabilitat y amor, que de assò estan moltes voltes més pagats y contents que de quants regalos los poden donar, que com ells matexos diuen, no vénen assí per a regalar-se, sinó per a desenfadar-se de negocis importuns que-ls donen demasiada pesadumbre y tractar ab los religiosos¹⁹⁷² coses bones y sanctes. Veritat és que tots no tenen aquest intent, etcètera.

De manera que esta senyora dona Joana de Castro restà tant contenta y tant satisfeta del bon acolliment y tracte que li avien fet, que provà per experiència lo que sa bona companya li avia dit ans que assí vinguessen y no li pesava de altra cosa sinó com no avia conegut molts anys abans gent tan honrrada y tant generosa y hidalga de condició. Y de aquí és que avant se'n féu molts compliments y se offerí molt de veres a servir a esta casa en cosa que pogués, lo qual no fonch tot burles ni tot paraules, perquè poch après se encengué una pestilència en Barcelona, que tot ho portava a tall de espasa y-s moriria moltíssima gent.¹⁹⁷³ Y entre los demés que reberen esta contàgio fonch aquesta senyora, la qual, desijant pagar y en alguna manera satisfacer lo amor y charitat que li avien mostrada en esta casa, envià a cercar al pare prior, pregant-lo molt li fes mercè de anar allà, que ella desijava confessar-se ab ell, y descansar sa ànima, y dispondre de sos béns y que no y perdria res esta communitat.

Era aquest negoci cosa de importància y que tenia per una part y per altra ses difficultats —y tenían has y envés—, de manera que si lo pare prior anava a Barcelona, se posava a gran contingència de encontrar-se de pesta y morir-se allà; si dexava de anar, entenia que aquesta casa perdria molts centenars y, estant la casa tant endeutada, perdent aquesta ocasió, se perdia molt. De manera que considerant unas

1970. regalar-les, *al manuscrit* regalar-los.

1971. los, *al manuscrit* las.

1972. religiosos, *al manuscrit* regiliosos.

1973. gent *afegit a la interlínia*.

coses y altres, a la fi se resolgué lo pare prior de anar allà a confessar y consolar a dita senyora. Y estimà més que patís sa persona que no tota aquesta communitat —tant era lo amor li tenia— y és de creure que, abans de fer una cosa com aquesta, que [p. 313] ell se armaria de molta oratió y u acomanaria molt de veres a Nostre Senyor.

Y sense dubte ningú demanà /de/ consell als pares diputats y vells de casa y ls¹⁹⁷⁴ encarregà que ab ses oracions li ajudassen en una empresa tant difficultosa y perillosa com aquesta. Y axí, confiant en la misericòrdia de Nostre Senyor, que li donava ànimo y una voluntat tant determinada per assò, anà a Barçelona, y no per sos interessos propis, sinó per¹⁹⁷⁵ los de esta casa, y féu lo que dita senyora desijava y la aconsolà de la manera que millor pogué. Y ella ordenà son testament en poder de mossèn Joan Lunes, notari de Barçelona, a 3 de setembre de 1558. Y com lo dit mossèn Lunes era també notari d'esta casa y molt devot d'ella, ajudaria a dita senyora en descarregar sa consciència en bé y utilitat de nostre monestir y, axí, dexà tots sos béns a esta communitat, que segons se dedueix en lo Llibre de les Misses¹⁹⁷⁶ (foli 141) y se trau del Llibre de la Caxa (foli 170), valgueren nou-centes norantasis lliures y quatorze sous y deu diners sense molts mobles que s'aturà la casa per proveir las casas de Barçelona, las officinas y obedièntias de casa y del monestir.

Veritat és que, segons yo me informí de alguns que¹⁹⁷⁷ tenien més notítia de aquest negoci que no yo per se<r> trobats en aquella temporada, diuen que se n'aguera cobrat molt més si no fóra perquè no gosàran portar assí la roba per temor no estigués empestiferada y fàcilment aguera posat lo mal en casa —y més valia perdre que més perdre. Y axí, per esta rahó se agué de vendre dita roba y hazienda en la ciutat de Barçelona, a ont en¹⁹⁷⁸ aquella ocasió se valia molt poch. Y avent-y poch compradors y també per aver fetes algunes lliberalitats lo procurador, que era demasiat de generós, perquè moltes coses donava o¹⁹⁷⁹ mitx venia, segons deya mossèn Sanctinyana, que era corredor de orella, que pretenia que en los encants que-s feren, estant

1974. *Segueix un forat de dues lletres. Tanmateix, no falta cap paraula per a una correcta interpretació del text.*

1975. *per, al manuscrit ber.*

1976. *996 lliures 14 sous 10, sense los mobles, dexà dona Joana de Castro en son testament, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1977. *Segueix t seguit d'un forat d'una posició, molt possiblement ratllats per l'autor, ja que no tenen sentit a l'oració.*

1978. *Segueix aq ratllat.*

1979. *Lo pare procurador perdé en lo encant, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

ell present y en altres ocasions, se perderen per aquesta communitat al peu de tres-centes lliures.

Esta senyora, dona Joana de Castro, dexà¹⁹⁸⁰ al mossèn Sanctinyana un llegat per molts servicis que diu li avia fets, que fonch una casa, una archimesa de fusta de alba ab los caxons de noguer, un llit de posts y banchs ab sos matalassos y pavelló, en què dita senyora morí. Oblidave'm de dir una cosa que féu lo pare prior, molt discreta, en aquest cars: quant agué confessada a dita senyora y concertat son testament y sabut la disposició d'ell, com¹⁹⁸¹ véu que la cosa anava ya acabant-se, que aquell mal no durà molt, comanà estos béns, a lo que yo entench, al mossèn Sanctinyana, que com era tant de casa d'esta senyora, sabia lo que y avia, y ab son tracte conegué lo pare prior que era home de bé.

Y fet assò, no gosà tornar a¹⁹⁸² [p. 314] esta sa casa, sinó que des de Barcelona se n'anà a la torra davant Moncada y allí estigué purgant fin[s] a tant los paregué que ya no y auria perill. Y en lo íterim dita senyora morí y la soterraren assí, en casa, com ella manava en son testament. Y com lo temps estigué ya sossegat y passà aquella terrible y horrible pestilèntia, donaren oïde en que-s cobrassen los¹⁹⁸³ béns de dita senyora y d'ells se pagaren a Antoni Balle quatre-centes lliures per la heretat li avían comprada, com ya tinch dit. Y dels demés béns se pagaren molts deutes que devia la communitat, com consta en lo Llibre de les Despeses (foli 124), y feren compliment dels diners de casa a les sin-centes lliures que avían de donar al dit Antoni Balle.

Esta senyora dexà una missa quotidiana en son testament —la qual se diu lloablement, encara¹⁹⁸⁴ que està reduhyda, com moltes altres— y manava que, de sin-centes y vint-y-sinc lliures .. sous¹⁹⁸⁵ que tenia en la taula, les quatre-centes fossen esmerçades en lloch tuto y segur per aquest effecte. Y per ço, entench que estes quatre-centes foren les que donaren a n'en Balle, que fonch providència de Déu, Nostre Senyor, que en aquesta ocasió afavorís los bons desitxs del pare prior y remediàs a la necessitat de nostra casa.

Per ser hereu lo monestir de aquesta senyora, dona Joana de Castro, y com a tenint y¹⁹⁸⁶ posseint los béns, se mogueren molts plets

1980. Llegat, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

1981. *Segueix se ratllat.*

1982. *a repetit.*

1983. Deutes se pagaren, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1984. Missa quotidiana, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

1985. lliures .. sous *afegit a la interlínia.*

1986. Plet ab Sancta Maria del Mar. Hystòria ben notable, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

contra lo convent. Lo primer y principal fonch de la communitat de Sancta Maria de la Mar de Barçelona. Lo fonament que tenia esta pretensió era que ab tanta borrasca y mal temps de pestilèntia se morí un capellà beneficiat de dita yglésia que-s deya mossèn Pere Matheu, lo qual, ab son últim testament dexà hereva de tots sos béns a la dita dona Joana de Castro per los respectes y rahons que ell se sabia. Y com abans de aquest ne tingués altre fet en favor de la iglésia, pretengueren que lo últim era nul·lo, y que no tenia força alguna, y que l'altra era *in favorem cause pia* y, per consegüent, que los béns pertanyan a la iglésia de Sancta Maria de la Mar.

Però com lo fonament era flach y les rahons molt frívoles, tantost caygué aquest plet, y particularment perquè-s mogueren tants y lo monestir o sos procuradors foren molt diligents en pendre possessió dels béns, axí del mossèn Pere Matheu com de la dita senyora dona Joana de Castro, y ab bon títol. Y essent axí, no y avia per a què fossen despullats los religiosos d'ells. Però com la part contrària del monastir véu que per aquest camí no podían alcançar cosa y que no anava per lo ferm, giraren per altri. Y és que cert personatge avia fet un testament fals en què dexava hereu a ell la dona Joana de Castro y a Sancta Maria de la Mar de Barcelona un llegat, lo qual testament produyren en procés. Y pensaven que ya no y avia més, sinó que los¹⁹⁸⁷ [p. 315] frares avían de posar la mà a la bossa y donar tots los béns que tenien de dona Joana de Castro.

Aquest testament procuraren lo pare prior y procurador de aver-lo y mostrar-lo al nostre notari, mossèn Lunes, que avia rebut lo bo y verdader de dita senyora, com ya diguí abans. Lo qual, com se l'agué ben mirat y fetes algunes admiracions y exclamacions, isqué ab aquesta resolució y digué —era ell molt gran notari y molt pràtich en sa facultat—: “Dígan que mossèn Lunes no és Lunes si aquest testament no és fals”. Y axí, anaren descobrint alguns indicis. Y no foren menester molts, perquè¹⁹⁸⁸ Déu, Nostre Senyor, y mostrà un senyalat miracle perquè, axí lo notari qui·l notà com lo qui·l féu fer y testimonis, tots se tulliren, de manera que vingueren a entendre que Nostre Senyor los castigava per aquest peccat y voler llevar la hazienda de qui era.

Y confessaren sa culpa, encara que no públicament perquè no tinguessen doblada pena, ans bé procuraren per intercessions de algunes persones graves y temerosas de Déu que aquest negoci se dissimulàs, entre·ls quals fonch don Pedro de Castellet, que après fonch bisbe de

1987. *Segueix frares ratllat.*

1988. *miracle succehí en aquest plet, escrit al marge dret.*

Urgell, lo qual pregà als pares de aquest convent que no pasassen avant en aquest negoci, sinó que dissimulassen, que castigant-se las personas y diffamant-las no se'n trauria ningun profit, ni spiritual ni temporal, y seria arruynar als delinqüents per a tota la vida. Per estes rahons y per algunes altres que consideraren aquells pares més intrínsecas y spirituals, foren molt contents y fonch molt fàcil cosa acabar-ho ab elles.

Y respongueren molt discretament que ells de molt bona gana desistirían del negoci y procurarían de sepultar-lo vint canes devall terra; y que-ls perdonaven, com Christo, Nostre Redemptor, perdonà al bon lladre, però ab condició que acabassen ab la communitat de Sancta Maria de la Mar que no demanàs cosa alguna a esta casa. Però que advertissen que si dits capellans molestaven aquest convent ab ses pretensions impertinents, que no podia dexar aquest convent de defensar-se y no tenia millors armes que mostrar la maldat y descobrir tant gran ruïndat com se avia comès. Respongueren en assò los qui-s posaren de per mitx en aquest negoci [p. 316] que-ls sobrava la rahó en assò y que ells procurarían que totom callàs, puix lo convent dissimulava qui era lo agraviat. Y axí, d'esta manera se apagà aquesta flamma.

Per¹⁹⁸⁹ la matexa ocasió dels béns d'esta senyora los pares del convent de Sanct Augustí de Barcelona mogueren altra plet contra aquest monestir, que encara que esta senyora los féu un llegat de quoranta lliures perquè celebrassen cada any en la Casa de Déu dos anniversaris, les quals ya ells avien rebudes, totavia ells no-s tenían per contents de assò. Los motius que tingueren per moure aquest plet no éran de molta honrra per a ells ni per alguns que ya eren morts, y axí, no y ha per a què referir-los assí, puix no són tampoch de algun profit. Y per aquesta matexa causa pense yo que tingueren per bé de desistir de la causa y també que agueren tingut grandíssim treball de provar son intent y, a la derraria, tota sa pretensió aguera parat en fum.

Ya¹⁹⁹⁰ diguí que dona Joana de Castro en son testament féu un llegat a n'en Sanctinyà,¹⁹⁹¹ corredor de orella, y entre las demás cosas li dexà una casa. Esta no la possehí tant prest. Y com lo monestir era hereu universal de dita senyora, estigué més de un any a títol del monestir perquè, com y avia peste en Barcelona, passà més de un any ans que-s pogueren enllestir aquestos béns y donar a cada hu lo que li tocava. Al mossèn Sanctinyà se li donà tot lo que dita senyora manava

1989. plet del monestir de Sanct Augustí ab lo nostre, *escrit al marge esquerre*.

1990. plet contra en Sanctinyà, *escrit al marge esquerre*.

1991. *A partir d'aquí anomena Sanctinyà al corredor d'orella que anteriorment era anomenat Sanctinyana* (pàgina 515).

y també la casa. Però lo senyor alovari volgué ser pagat de una pensió dels censos que li devían sobre dita casa, que era de l'any passat —no era sinó sis lliures—, les quals demanava a qui tenia la casa, que era lo mossèn Sanctinyà.

Ell lo remeté al pare procurador de aquest convent, dient que ell no tenia obligació de pagar los censos de cosa que ell no la possehia y que lo convent la avia possehida tot l'any passat <y> que dit convent avia de pagar dit censos. Y lo convent pretenia lo contrari, perquè la casa no era sua, sinó del Sanctinyà, puix dita senyora la y dexava en testament; y que lo convent no y tenia part ni quart; y puix no y tenia profit ni utilitat ninguna, que tampoch no n'avia de aver dany ni encarregar-se dels mals. Y com assí era punt de dret y par que molt entricat, sobre ell se mogué plet y durà tres o quatre anys per burlas. Y a la fi, fonch condempnat lo monestir a que pagàs les sis lliures que·s devían dels censos [p. 317] al senyor alovari, que no era rahó pagàs lo qui encara no possehia.

De la qual sentència apel·là¹⁹⁹² lo convent, perquè no podían pendre en paciència los nostres advocats que agués de pagar lo monestir per cosa que no era sua. Y ab tot axò, lo tornaren a condempnar en segona sentència, que no fonch sinó afexir al perdut, que lo interès del negoci no éran sinó sis lliures y per voler porfiar se gastaren en lo plet, sense estes sis lliures sobre què debatien, més de vint lliures, perquè·s veja las porfias a ont arriban, que si des del principi procuràran fer avinensa o de posar-ho en mans de dues personas que arbitràran en lo negoci, no·s feren aquestos gastos supèrfluos ni agueren donats estos guanys ni profits a notaris y gent que gusten molt de aquestes porfies y qüestions.

No¹⁹⁹³ pararen assí los plets de aquestos béns, que també y pretengué no sols part, però tots ells, una filla de dita senyora dona Joana de Castro qui·s deya Catharina Mas, que fonch casada en Barcelona ab un pagès qui·s deya Sebastià Mas, segons se mostra en lo testament de dita senyora, del qual casament tingueren los dos un fill, qui també tingué lo nom del pare, Sebastià Mas, que vuy també vivia. Y axí, esta Catharina Mas, per ser filla de la dona Joana, pretenia que los béns en ninguna manera los podían heretar los frares de aquest convent, perquè sa mare no·ls podia llevar-los-hi a ella y a son fill per donar-los als frares de Sanct Gerònim. Però com los fonaments de aquesta pretensió eren flachs y de poca subsistència, tantost caygué

1992. apel·là, *al manuscrit* qpel·là.

1993. plet de Catharina Mas contra nostre monestir, *escrit al marge dret*.

lo edifici, que encara que dita Catharina Mas era filla de dita senyora y per tal la regonex en son testament, però quant la casà li donà tot sò del seu y per ventura més del que li avien de dar.

Y ella degué renunciar als demés drets, com se fa de ordinari en los capítols matrimonials, quant més que era filla de mal just y de la part esquerra y aquexos fills semblants no poden pretendre tant com axò, y particularment ella, que ya tenia tot lo que podia tenir com la casaren. A més de axò, *ratione ingratitude<ni>s*, per estar mal ab sa mare, no sé com podia pretendre cosa semblant, perquè se entén que sa mare no la podia veure, que segons axò, alguna ocasió li avia donada. Y axí, la cridà en lo testament ya per aquest respecte que no pogués pretendre en sos béns y dexà-li sinch [p. 318] sous y altres sinch a son fill Sebastià Mas —bé podían fer grossa xera.

Ab tot axò, los pares de aquest convent foren tant benignes de condició, que procuraren que renunciàs a dita¹⁹⁹⁴ pretensió y li donarien vint-y-sinch lliures, com de facto les hi donaren com renuncià a la causa, les quals li giraren per dita de taula de la ciutat de Barcelona a 2 de dezembre de 1559. Y dita Catharina no perdé del tot lo temps, ans ne isqué més medrada del que ella merexia. Però los pares, per llevar occasions de murmurar, més estimaren pagar ab dinés y redimir estes murmuracions, etcètera.

Per estar en matèria de plets y acabar de dir-los de una vegada, serà bé que-n diga un¹⁹⁹⁵ altre que ya no era de aquest negoci, sinó de un tal mossèn Morera, que pretenia no avia de pagar una pensió de censal que feya cada any de trenta sous sobre unes cases que ell possehia en lo carrer de Sanct Pere y de na Massaguera que avia més de quoranta-y-sinch anys que sos predecessors los pagaven. Y lo que guanyà en aquest plet fonch que·l condemnaren no sols que pagàs la pensió del censal, però totes les despeses que se eren fetes en aquest plet, com consta de la rebuda en lo Llibre de la Caxa. Lo matex negoci succehí en nostros dies acerca de la matexa pensió, que la pagava la¹⁹⁹⁶ viuda Calulla. Y com avia alguns anys que no la pagava y no y avia remey en bones, determinaren de executar-la. Y ella també y posà plet, que par que le y avia mostrat mossèn Morera, son pare. Y guanyà en ell

1994. 25 lliures donaren per la renúncia de la causa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

1995. plet d'en Morera, *escrit al marge esquerre*.

1996. Plet de la viuda Calulla, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

lo que acabam de dir que y guanyà son pare, mossèn Morera, com se dirà en lo segon trienni del pare fra Vicent Montalvà, en l'any 1604.¹⁹⁹⁷

Algunas grangerias se feren en aquest trienni que foren de algun profit. La una d'elles fonch ocupar-se lo pare Garau Altarriba en fer seda, tenint la màquina dels canyisos¹⁹⁹⁸ y cuques en las cambras de la Obra Nova. No he trobat lo profit que se'n tragué, però yo pens que degué ser poch, puix després ensà no s'i ha entès més en aquesta granjeria, si ya no diguéssim que los altres qui an succeït a estos pares no an tinguda tanta paciència com tingueren los passats en una cosa com aquella, que per ventura¹⁹⁹⁹ de tot y aurà un poch, etcètera. L'altra grangeria que feren entench que fonch més acertada y de més profit, que fonch plantar un tros de vinya, [p. 319] que seria la que vuy diuen a las Roquetas, y-s va ya acabant.

En una granjeria donà lo pare prior en aquest temps que molt<s> la an feta²⁰⁰⁰ y-ls ha reexit admirablement: y és que comprà ovelles en Thous, en què y empleà cent lliures, que no devia ser mal remat, y al cap de l'any²⁰⁰¹ trobe que-n cobrà vint-y-sinch lliures del que y guanyaren en elles. La ocasió que lo pare prior tingué per a comprar estes ovelles fonch perquè avia poch que era mort un capellà²⁰⁰² qui-s deya mossèn Joan Algay, vicari de Sancta Coloma de Gramanet —fonch assò en lo any de 1560—, y manà en son testament que-l soterrassen en aquest monestir, de la qual sepultura se'n reberen vint lliures per mans de mossèn Antoni Font, prevere. Y més, manà lo dit mossèn Joan Algay en son testament que li diguessen²⁰⁰³ certs²⁰⁰⁴ anniversaris a coneguda de sos marmessors, lo hu dels quals era lo pare prior d'esta casa.

Y ell se degué donar manya y ab son bon modo, que tenia, donà a entenent que assí se dirían ab molta puntualitat y ab la solemnitat acostumada, com per la misericòrdia del Senyor acostúman fer sempre. Y rebudes estes cent lliures, les empleà en comprar dites ovelles. Finalment, no dexava perdre ocasió de granjear y mirar per lo profit d'esta communitat, com se és vist en moltes occasions ya dites y-s veurà

1997. El cronista no va incloure més referències a aquest afer.

1998. seda que feren, *escrit al marge esquerre*.

1999. plantada de vinya, *escrit al marge esquerre*. De vinya correspon a una mà diferent de la de l'autor.

2000. Ovelles, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2001. de l'any, *al manuscrit* dell any.

2002. sepultura de mossèn Joan Algay, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2003. Aniversaris, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*. Segueix certd raillat.

2004. certs *afegit a la interlínia*.

en altres per avant, que par que tots sos pensaments y cuydados, com a bon pare, no eren sinó com augmentaria los béns d'esta sancta casa, de qui ell era verdader y affectionat fill.

També²⁰⁰⁵ morí en aquest temps la mare del pare fra Francesch Rovirola y volgué y dexà manat en son testament la soterrassen en aquest monestir, de la qual sepultura ne rebé lo pare prior deu lliures. En Sancta Coloma de Gramanet també se morí un home qui's nomenava²⁰⁰⁶ Joan Janer y dexà en son testament un llegat de vint lliures sense obligació alguna, cosa inusitada, al manco per aquest temps. Y encara que foren sinquanta, no li pesara al pare prior. Per²⁰⁰⁷ aquest matex camí <anà> una bona senyora que's deya Jovera, la qual dexà altre llegat de vint-y-sinch lliures també sense obligació xica ni gran. Y los dos llegats rebé lo pare prior en son temps y a bon segur que ell los degué tant ben emplear en coses de profit per la casa, que no tindria escrúpol de aver-los gastats en coses supèrflues y de poch momento.

[p. 320] Sense estos benefactors morts ne tenia aquest convent altres de vius que feyen molta charitat als religiosos d'ella y-ls tenían particular devoció. Y en esta ocasió²⁰⁰⁸ los avían molt menester perquè, com la casa estava alcançada y enderrerida, tenia necessitat lo pare prior y procurador per a fer les provisions de algunes coses necessàries, com són civada, oli y coses semblants, qui-ls prestàs diners, que faltant assò, no é<s> possible fer estes provisions a son temps; y no fent-les a son temps, se pert molt en elles y-s compren cares, com veem de cadaldia per la experiència. Y axí, per aquesta causa era forçat de acudir als amichs y devots, supplicant-los afavorissen y-ls fessen mercé de dexar-los algunes quantitats. Y los que en assò més se senyalaren y u feyen de millor gana foren lo senyor don Dionys Clariana y de Seva y son fill, don Miquel Clariana,²⁰⁰⁹ que no sols dexaven diners

2005. Sepultura de la mare del pare fra Francesch Rovirola, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2006. Llegat de Joan Janer, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2007. Llegat de la senyora Jovera (Jorrera al manuscrit), *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2008. Devots o venefactors d'esta casa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2009. Dionís de Clariana fou ciutadà honrat i conseller en cap de la ciutat de Barcelona. Fou elevat a la categoria de cavaller per Carles I l'any 1528 (Francisco José MORALES ROCA, *Ciudadanos y burgueses honrados habilitados como síndicos del brazo real en las Cortes del Principado de Cataluña, dinastías de Trastámara y de Austria, siglos xv y xvi, 1410-1599*. Madrid: Hidalguía, 1995, p. 22). En un estudi nobiliari català d'època moderna (Armand de FLUVIA I ESCORSA, *Repertori de grandeses, títols i corporacions nobiliàries de Catalunya*. Sant Cugat del Vallès: Institut d'Estudis Nobiliaris, 1998, p. 49) apareix un cavaller anomenat Miquel Clariana-Seva i d'Argençola, segurament germà de

emprestats a aquest convent moltes voltes per remediare ses necessitats, sinó també-s trobe que donaren onze lliures. Y no fonch esta la última vegada, com veurem ab lo favor divino per avant en moltes parts que se'ns offerirà moltes ocasions de aver-ho de escriure, per la molta devoció y bondat que avia, y la y ha vuy, en la casa de aquells senyors.

Digne és lo pare fra Antoni Joan de alabança y se li ha de agrair lo bon zel que tenia de convertir ànimes ab sos sermons. Y juntament ab assò, sentia aquesta²⁰¹⁰ communitat algun profit temporal de las almoynes que li donaven, perquè a penas y avia any que no predicàs la quaresma y alguns sermons entre any. En²⁰¹¹ lo any de 1558 predicà la quaresma en Mollet y d'ella ne rebé aquest convent sis ducats. També predicà en Martorelles, que devia de ser a les tardes. També se trobe que-n donà vint reals a la communitat. En lo any següent de 1559 predicà la quaresma en Badalona. La part que-n donà al convent foren sis lliures. Però la major almoyna que rebé aquest convent dels sermons de dit pare fra Antoni Joan fonch en l'any següent de 1560, en què-s troba que en dues vegades donà a la communitat vint-y-una lliura, may manco, y foren de la quaresma²⁰¹² que predicà y alguns sermons entre any en <la> vila de Granollers. Y a ell se li concedí per comprar llibres y altres coses per sa consolació trenta-sis²⁰¹³ lliures.

Lo senyor de Gra, mossèn Cortit,²⁰¹⁴ manllèva al convent de Vall d'Ebron a for de censal 500 lliures .. sous sobre la quístia de dit lloch y a nosaltres, com a senyors que som directes y alovaris, no-s pertanya per nostra part, sense fer alguna gràcia, mitx llu-[p. 321] ïsme,²⁰¹⁵ que éran vint-y-sinch lliures, a rahó de sou per lliura, perquè allà no tenen en ús de pagar sinó de deu hu de lluïsme, com a manera de delme, y ab aqueix pacte compraren dit castell de Gra. Y com aquesta quan-

Francesc, senyor de Plegamans. Correspon aquest Miquel Clariana-Seva i d'Argençola al cavaller, fill de Dionís de Clariana, que es vinculà tan estretament a la comunitat jerònima (vegeu pàgina 730)? Una dada que hi apuntaria afirmativament és el fet que el germà i hereu del benefactor Miquel Clariana es deia Francesc (vegeu pàgina 736).

2010. aquesta, *al manuscrit* aquesta.

2011. Quaresma de Mollet, qui la predicà, y també en Martorelles, en Badalona y en Granollés, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2012. quaresma, *al manuscrit* quersma.

2013. Lo senyor de Gra enmallejà a Vall de Hebron, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2014. Molt possiblement es tracti del cavaller Jeroni de Cortit que consta entre 1566 i 1570 com a senyor de la Morana, el castell del qual, com el de Gra, està situat a la comarca de la Segarra (Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 2, p. 180, 309).

2015. Lluysme pagà lo senyor de Gra, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

titat que-s manlevà no era sinó empenyorar, y no era venda total, no y avia sinó mitx lluïsme, que són las vint-y-sinch lliures o sinc-cents sous. Però lo convent féu gràcia al senyor de Gra del ters y, axí, sols pagà setze lliures, les quals girà en la taula de la ciutat de Barcelona a 9 de abril de 1560, y firmaren als pares de Vall de Hebron la carta per rahó de senyoria.

En²⁰¹⁶ lo nostre lloch de Thous succehí un desastre notable que no dexaré de dir-lo breument: estava en la vila de la Laguna un fadrí treballant en casa de un texidor del matex ofici y era francès de nació. Altres dos jóvens, també francesos, que li feyen de l'amich, oloraren que tenia alguns ducats, anaren a la Lacuna y persuadiren-li que se n'anassen tots junts a Barcelona, perquè en las ciutats grans y ha de ordinari molts feynes; y que si un amo no-ls agrada,²⁰¹⁷ van a un altre; y que allí són pagats cada semmana, si volen. A més de axò, s'i troben moltes ocasions per fer córrer los diners ab alguns negocis, lo que no-s pot fer estant per aquí defora, en llochs de mala mort, perduts, avent de sufrir per força coses que en altres parts no-s sofrirían y après tenen prou que fer de traura la soldada dels amos, per ser pobres.

Y axí, entenien que si anaven a Barcelona, se farien richs y altres utilitats que li posaren al devant. Y com lo bon fadrí anava llanament ni entenia la malícia que-ls altres dos tenían concebuda en sos ànimos, cregué'ls fàcilment —y també que lo nom de ser richs alegre lo cor y fa provar moltes coses per veure si arribaran a l'effecte; y lo que significa lo nom, y més en francesos, que de ordinari són²⁰¹⁸ gent que guarden molt los diners per portar-los en sa terra—²⁰¹⁹ y axí, determinaren tots tres de pendre lo camí per a Barcelona. Y arribant en lo terme de Thous, quant foren prop de Sanctfores, lo mataren y li robaren trenta lliures y dexaren-lo allí. Y ells anaren-se'n molt²⁰²⁰ descansats y segurs, pensant que may se sabia qui auria feta tal gentilesa y maldat.

Però com la sanch de l'innocent estava cridant justícia davant Déu, Nostre Senyor, fonch ell servit que-s descobrís d'esta manera:

2016. Hystòria de que en Thous se matà un home y lo robaren, *escrit al marge dret*. Hystòria de que i y lo robaren *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2017. agrada, *al manuscrit* agraden.

2018. són, *al manuscrit* sont.

2019. Escau en aquest episodi el comentari que, sobre els immigrants francesos, va fer Esteban de Corbera i que devia recollir una opinió relativament generalitzada a la societat d'aquella època: "gente servil, de condición baja y soez, que idolatra en el interés y que por él se aventura a cualquier trabajo y ejercicio" (Jordi NADAL i Emili GIRALT, *Immigració i redreç demogràfic. Els francesos a la Catalunya dels segles xvi i xvii*. Vic: Eumo Editorial, 2000, p. 171).

2020. molt, *al manuscrit* molts.

després que l'agueren mort y-l dexaren allí tot estès, al cap de uns [p. 322] quants dies arribaren per allí uns pastors y-l trobaren molt mal aparellat y menjada la cara, que alguns gossos o llops lo avían desfigurat. Del qual negoci avisaren al balle, que era en Fuster,²⁰²¹ y ell avisà al senyor don Garau de Queralt del que passava, el qual donà orde, puix no y avia ningú que-l conegués per la rahó sobredita, que li despullassen la robeta y gregrescos, y guardassen esta roba y que soterrassen entretant al mort. Y après féu portar per diverses parts, viles y llochs la casaca y calses per veure s-i avia ningú que conegués qui era aquella roba.

Y entre los demés llochs la portaren a la Lacuna y allí trobaren qui la conegué y digué de qui era. Y testificaren com dos altres fadrins, qui eren texidors, com lo matex diffunt, qui-s dèyan lo hu Joan Bosch y l'altre Tarongeta, lo vingueren a cercar y que se'l ne aportaren ab sa companyia. Sabut assò per lo senyor don Garau, féu grans diligències en saber dels homicidas y tingueren rastre que lo Tarongeta estava en Vilafranca. Y callant y dissimulant, lo senyor don Garau de Queralt agué territori per a capturar estos homicidas a ont se vulla que-ls trobàs de terra del rey. Y anaren a Vilafranca ab esta commissió y prengueren a dit Tarongeta, el qual, com lo prenien y li digueren: "Teniu-vos pres per lo senyor de Thous", ell digué: "No cercau a mi, que no só yo lo qui he fet lo mal". Y los officials li digueren: "Donchs, qui és?". Respongué: "En Joan Bosch".

Y demanaren-li a ont era y digué que en Barcelona. "Bé està —diuen los officials—, après anirem per ell. A vos, perquè no us sia menester²⁰²² anar a cercar tant lluny, si us avien menester, millor serà que vingau ab nostra companyia". Y dexant-lo en Thous, partiren per a Barcelona y, entremetent-se entre-ls texidors de la persona, axí per lo nom com per las entresenyas que d'ell tenien, també-l capturaren y portaren a Thous y-l posaren en distinta presó del que estava l'altra. Y prenent-los la deposició, lo hu accusava l'altre y d'exa manera se descubrí la maldat. Y provat lo cars per confessió de sa boca matexa, los sentenciaren en lo matex lloch de Thous. Y lo hu d'ells, qui-s deya²⁰²³ Joan Bosch, féu testament²⁰²⁴ y manà en ell que per la ànima sua y del mort se diguessen misses y suffragis, per lo qual dexà trenta-y-tres lliures y sous, que degueren ser part de les que li robaren. Y aquest convent las rebé y digué les misses.

2021. Joan Fuster (ACA, *MH*, vol. 2490, s. n.).

2022. *Segueix a raïllat*.

2023. Misses, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2024. féu testament *repetit*.

[p. 323] Estas cosas que tinch escritas en aquest segon trienni del pare fra Augustí Sumes mòstran bé lo cuydado y ànsia que tenia en lo govern d'esta casa, puix no dexà de intentar cosa que entengués que fos de profit, sols la pogués fer, fins a posar la vida a perill perquè sos germans tinguessen què menjar. Y de assí és també que no tenia manco cuydado dels frares particulars que del comú y, per ço, procurava que la observança de la religió se conservàs de la manera que la avien fundada y ensenyada los pares antichs.

Y perquè assò se fes ab més fonament y los religiosos estiguessen ben ocupats,²⁰²⁵ procurà que llegissen grammàtica y la oyssen los qui tenían necessitat d'ella; y axí, per aquest intent se compraren alguns llibres d'esta facultat, com foren Antonis de Nebrissa, donats y altres, com consta del gasto en los llibres. Y als qui ya no tenien necessitat de assò y estaven ya més provecetes, donà orde en que se'ls llegís les arts y per esta causa féu venir un religiós de nostra orde, castellà —entench que era profés del Parral de Segòvia,²⁰²⁶ deye's fra Gaspar de Medina—, lo qual llegí les arts, y consta que compraren per als estudiants molts Titelmans. Y com lo pare prior era molt affectat als studis, que com estava desocupat, a penas entenia en altra cosa, sinó en llegir, tenia cuydado de proveir de bons llibres, no sols per a son estudi, sinó per la llibreria communa, que en son temps se'n pagaren molts y en lo trienni passat per aver-los ell comprats.

En la consolació dels frares particulars tingué molt particular cuydado de consolar-los bé y religiosament, no perdent-se las lleys y bones costumes de la orde y d'esta casa²⁰²⁷ en particular. Y no reparava en gastos quant la necessitat ho demanava, com se veu en una grave y perillosa malaltia que tingué lo pare fra Antoni Joan, que se li avia fet un cranch en los pits, infirmitat quasi incurable —no sé si seria de ser-se demasiadament cansat en lo exercici de predicar, puix avem vist que-n feya tant offici—, y procurà que anàs a Nostra Senyora de Guadalupe, donant-li tot lo que agué menester, sols curàs y tornàs ab salut, lo qual alcançà com desijava. Y allí, en aquella casa, trobà a un famós cirurgia cathalà, que-s deya Francesch Micó, que practicava allí famosament y tenia gran opinió.

Y ell se emprengué de la cura y n'isqué ab la sua, guanyant en [p. 324] aquest acte gran honrra y lo pare fra Antoni Joan, molta salut,

2025. estudi de gramàtica y arts, *escrit al marge dret*.

2026. Santa María del Parral, situat a la ciutat de Segòvia.

2027. lo pare fra Antoni Joan anà a Guadalupe a curar-se de un cranch en los pits, *escrit al marge dret*. De un cranch en los pits *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

per lo qual restaren los dos grans amichs y, per son respecte, molt devot d'esta casa. Lo qual se doctorà après en medicina y, casant-se ab una filla de l'apothecari de Gua<da>lupe, se'n vingué en Barcelona. Y fonch metje d'esta casa fins morí y volgué lo soterràssem en ella sa mare. Y un fill seu morí après y també volgué lo matex. Quant tornà lo pare fra Antoni Joan de curar-se de Castella, los diners que lo pare prior li avia manat donar per lo gasto del camí, que eren set lliures y setze sous, los tornà, en què mostrava que tenia amor a sa casa. No sé si ara se trobaria.

Lo pare prior fonch lo qui ordenà, perquè los religiosos tinguessen algun recreo y²⁰²⁸ alvío del treball ordinari de la comunitat, que uns quants dies abans de l'advent y quaresma fessen algunes recreacions per a que ab major fervor y ànimo entrassen après en los dejunis de aquell sanct temps, com se usava fins a tant que se posaren les granges, segons lo estil de la orde. Y axí, encara resta una consuetut, que uns quants dies abans de l'advent y quaresma los prelats donen llicència per a que vagen a recrear-se los religiosos a la plassa, que après feren uns quants religiosos ab prou treball y continuació de dies. Lo estat en què dexà la casa no l'he pogut saber determinadament, però entench que²⁰²⁹ devia la casa molts ducats perquè, com diuen alguns actes capitulars del trienni següent, devien-se vuyt-centes lliures y altres diuen mil. Y no me'n maravell, puix avia comprades terres y fetes algunes obres ben necessàries.

2028. recreacions abans de l'advent y de la quaresma, *escrit al marge esquerre*.
 2029. Estat de la casa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

[p. 325] **Segon trienni del pare fra Antoni Joan**²⁰³⁰ {1560-1563}

Encara que lo pare prior passat, fra Augustí Sumes, procurà tot lo que bonament pogué en augmentar los béns d'esta casa y treballà en mirar per las mallas d'ella que no-s perdessen, no perdonant a sa persona, llevant-se de ses consolacions y privant-se sa quietut per a donar-la a sos germans —lo qual se pot veure per lo que dexam notat en lo trienni passat y axí u entenia també en aquella ocasió la major y més sana part del convent, perquè estaven contentíssims de veure lo que avia treballat, fent-se trossos, a manera de dir— y procurant aconsolar a cada hu en particular lo que bonament pogué, però no faltaren altres qui foren de contrari parer, que sempre és estat lo món de una manera, que uns senten bé de una cosa y altres mal, segons tenen la voluntat bé o mal affectada.

Y a estos que no sentían bé de las cosas del pare prior passat²⁰³¹ lo paregué que tenían necessitat de remey algunas cosas que ell avia fetes per ventura sense consultar-les ab ells, o no tenir ells aquella opinió, com fonch plantar un tros de vinya que plantà y altres coses semblants, de què se li avien de fer las gràcias. Y ya que eren faltes, que és quasi impossible dexar de fer-ne en un trienni per la multitud de coses que se offerexen y no-s poden totes acertar ni-s pot acudir a ellas ab totes les circumstànties, eren fàcils de remediari y de perdonar, puix se entenia que no-s feya per malícia, sinó per inadvertència. Y axí u enterpretaven los benintencionats. Però los que no anaven per aquest camí escrigueren a nostre pare general que enviàs los confirmadors ab poder de visitar, que entenían y avia molta necessitat d'ella.

De assò no-n tingueren notícia sinó certa part del convent, que si u saberen altres, no fóra de la manera que tramaren. Y com no-s reçelaven de assò y volían bé de cor al pare fra Augustí Sumes, no-s feren diligències en contrari. Y axí, los contraris isqueren ab son intent,

2030. *Segueix* que fou en lo any 1560 fins a 1563, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1560 i 1563 *subratllats*.

2031. *Segueix un traç ratllat que ocupa unes vint lletres escrit sobre un retall de paper enganxat al full*.

perquè envià nostre pare general dos persones graves de la orde, que foren lo pare fray Diego de Linares, profés del monestir de Granada y ara prior de Baça,²⁰³² que era una casa nova, y fray Surbano, profés del monestir de Sancta Engràcia de Çaragoça, los quals no vingueren tant prest com era menester, perquè lo pare fra Augustí Sumes acabà son trienni a 22 de octubre y ells no vingueren fins a la terçera semana de nohembre de l'[p. 326] any 1560, que y agué quasi un mes. Y après de ser vinguts, presentaren-se com a visitadors y confirmadors y en las dos cosas exercitàran son offici.

Lo effecte que resultà del primer, que fonch de la visita, fonch que al pare prior passat lo privaren de vot passiu, que era lo que-s pretenia de la part flaca per temor de que no-l fessen altra volta prior, de què se'n passava prou perill. Y degué fer ell moltas gràcias a Nostre Senyor de aquest benefici, que per tal lo tenia: no poder tenir ningun offici, sinó estar-se quiet y sossegat en una celda. Veritat és que a altres qui mogueren la llebra no-ls anà molt bé, que també tingueren que tussir, que no faltaren treballs, que ya-s costuma de dir que tant grata la cabra, que mal jau. En aquest exercici de la visita se passaren alguns quinze dies, poch més o manco, segons se inferex dels llibres, perquè vingueren la terçera semana de nohembre y entraren en lo exercici de confirmadors a 5 de dezembre, que és lo segon.

Y en aquell dia fonch elegit lo²⁰³³ pare fra Antoni Joan y confirmaren-lo a 6 de dezembre de 1560, y és lo segon trienni.²⁰³⁴ Fonch a les deu hores de la matinada. Elegiren en vicari al pare fra Joan Puig, qui avia ya molts anys que era estat prior, y és esta la primera vegada que-l feren vicari. Feren²⁰³⁵ procurador al pare fra Jaume de Planella. És esta la 2ª vegada. Caxers foren lo pare fra Jaume Ferrer y lo pare fra Sadurní Castelló.

Assentada ya la casa y comanades les obediències y officis d'ella, tornaren-se'n los confirmadors a ses cases, y nostre pare general volgué ser informat del que passava y lo en què avia parat la visita y per què avien privat de vot al pare fra Augustí Sumes. Y com entengué que perquè avia plantat un gran tros de vinya, en què avia gastats molts reals, y que no y avia cosa de importància y vent que²⁰³⁶ assò no era

2032. El monestir de Granada és San Jerónimo el Real i el de Baza, Nuestra Señora de la Piedad.

2033. *Segueix fra raillat.*

2034. Vicari fra Joan Puig, *escrit al marge esquerre.*

2035. procurador lo pare fra Planella, *escrit al marge esquerre.*

2036. Lo pare fra Sumes, vicari de Sanct Miquel de los Reyes, *escrit al marge esquerre.*

causa bastant, determinà de emplear al pare fra Augustí Sumes en un offici molt honrrat y de molta qualitat per ser la casa que era, que·l féu anar per vicari de la casa de Sanct Miquel de los Reyes en València, la qual avia edificada quatorze anys avia, que fonch en l'any de 1546, lo duch de Calàbria²⁰³⁷ —no sé yo com entengueren assò los visitadors passats, com ho passaren, etcètera—, casa molt poderosa y rica, en la qual estigué quasi un trienni fins a tant que·l tornaren fer prior d'esta casa, donant allí lo exemple que sempre avia acostumat, de què restaren molt contents y edificats los de aquell [p. 327] regne.²⁰³⁸

També feren en esta casa una bona diligència, en què·s coneixia que lo bo y millor d'ella afavoria y feya les parts del dit pare fra Augustí Sumes, perquè en lo capítol general que fonch poch après que passà esta tragèdia, que·s celebrà en l'any 1561, demanà aquest convent dispensació de la privació del vot passiu, lo qual concedí lo diffinitori de molt bona gana y se [e]dificaren²⁰³⁹ de semblant petició. Consta de assò en lo ròtol particular del que demanà aquest convent en dit capítol general.

Tornant ara al que toca al govern de aquest trienni, segons lo orde que he tingut en los demés, dich que lo pare prior no vestí en tot son trienni sinó a un novici, qui fonch lo²⁰⁴⁰ pare fra Pau Serratex, natural de Barcelona. Veritat és que reberen un donat que era sacerdot y·s deya mossèn Jaume Serra, ya de molta edat, de poca vista y molt mal acondicionat, segons estich informat dels qui·l conegueren. Y cert, no dexa de causar alguna admiració que tinguessen tanta paciència aquells pares de tenir un sobròs en casa que donava tanta pesadumbre, que no crech yo que si ara vingués en estos temps, suffríssem lo delme que llavors, segons som delicats. Però la necessitat que llavors tenia la casa era causa de més suffriment. Y perquè ara no deu los centenars²⁰⁴¹ que abans, ya no avem menester ningú y, per ço, no tenim tanta paciència.

Dos coses mogueren, al que yo entench, a que aquells pares reberen al donat mossèn Jaume Serra: la una era que, com era sacerdot, diria cada dia missa y ab assò ya·s guanyaria la mitat de la despesa; y l'altre fonch que ell portava tres-centes lliures en comptants y prometé que si feya professió, les donaria a la casa, lo qual cumplí molt bé

2037. Vegeu nota 865.

2038. *Segueix y ratllat.*

2039. *Una taca impedeix la identificació de la primera lletra de la paraula.*

2040. hystòria de mossèn Jaume Serra, donat, y donà ab diners, *escrit al marge dret.* Y donà ab diners *correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

2041. *Segueix ya està ratllat.*

sa paraula, perquè consta en lo Llibre de la Caxa (foli 176) que donà tres-centes dues lliures y sinch sous, de²⁰⁴² les quals lluhiren un censal o, per millor dir, quitaren un censal que avien empenyorat als administradors de l'Hospital de Sanct Sever de Barcelona.²⁰⁴³ Estes tres-centes lliures donà lo donat mossèn Jaume Serra ab condició que cada any li donàs aquest convent trenta reals per ses necessitats. Aquest concert y modo de vida durà sols aquest trienni y part del següent, perquè après se descobrí certa patranya o maranya, per lo qual se agueren de desembossar las tres-centes lliures o la major part d'elles, com se dirà en lo trienni següent (pàgina 557).²⁰⁴⁴

[p. 328] Una²⁰⁴⁵ cosa notable succehí en la visita, après de aver confirmat al pare prior, que m'oblidí de posar-la a son lloch y no-s pot dexar de dir: com en las visitas no falten zels, y algunes vegades prou impertinents, tampoch²⁰⁴⁶ ne faltaren en la que y agué en aquesta confirmació, y en particular pretengueren llevar que en ninguna manera los frares anassen a Barcelona. Y per ventura instaven assò los qui més freqüentaven de anar allà, com se és vist per experiència, que per mostrar-se molt religiosos en les visitas y en escriure als generals —y són ells los més defectuosos—, pretenen²⁰⁴⁷ que-ls altres estiguen recollits, no faltant-los a ells prou causes per estar prou derramats y procurant-se negocis molt fora de propòsit.

Desijaven los visitadors donar contento a estos pares qui avían zelat aquest negoci, y volían fer de manera que no restassen los demés sentits demasiadament, y cercaven alguns biaxos que fossen per al propòsit y fossen medis per alcançar lo que pretenían. Pareguéls que aquest que ara diré feya molt al cas. Acabant de confirmar al pare prior, estant en lo chor, proposaren al convent y digueren algunes rahons per lo qual convenia que tinguessen un procurador seglar, al manco *ad lites*, perquè parexia molt mal que nostre hàbit anàs per tribunals y corts pladejant, essent instituït per offici de hermitans y no per pledejans y litigans, de què no-n rebien bon exemple los seglars, a més de que era molta màquina aver de estar allí en Barcelona lo pare procurador

2042. Lluyció de un censal, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2043. L'Hospital de Sant Sever o dels sacerdots era un dels centres hospitalaris de la Barcelona baixmedieval i moderna (Manuel RIU I RIU, "Els centres assistencials i hospitalaris a la Catalunya medieval", *L'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. 1401-2001*. Barcelona: Lundwerg Editores, 2001, p. 19).

2044. pàgina 351 *al manuscrit*.

2045. Cosa notable de la visita, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2046. tampoch, *al manuscrit* tant poch.

2047. pretenen, *al manuscrit* pretenent.

ab dos criats y una mula; y quant aquesta faltava, avia de tenir altre frare per companyó y era lo gasto excessiu, lo qual se escusaria tenint un procurador seglar, que ab poca cosa se contentaria, etcètera.

Estigueren molt atens a esta proposició los religiosos. Y com lo pare fra Pere Alzina era estat dos vegades prior d'esta casa y vuyt vegades vicari y era lo més vell, que tenia en aquesta ocasió sinquanta-y-sis anys de hàbit, agué de votar primer. Lo qual, com a persona experimentada, entengué los pensaments dels visitadors a ont anaven y aquella proposició tant encuberta y solapada a ont tirava. Y alçant-se ab un brio estrany y ab un ànimo valerós, encara que ell de sa condició era molt benigne y affable, /y/ digué algunes rahons molt sentides ab les quals donà entenent a tots que esta casa no tenia necessitat de posar [p. 329] clausura ni recol·lectió ni llevar la llibertat que altres cases de la orde tenen, puix per la bondat divina y gràtia de Déu, Nostre Senyor, se era conservada ab tanta religió y observàntia com quantes n'í avia en la orde, y altres coses semblants, que per ser la persona qui era²⁰⁴⁸ tant calificada y tenguda ab tanta fama y reputatió de sanctedat, li estigué molt bé dir-les. Y degué ser ab tant sentiment y força de rahons, que tots restaren com a espantats y atònits y, de altra part, molt contents los demés per veure lo que aquell sanct vell avia fet y dit.

Com los pares visitadors veren que·ls avien entesos los pensaments y que no·ls reexia la trassa que portaven, pensaren que, puix lo pare fra Alzina avia començat a descob<r>ir son pit y que atinaven al fi que pretenían, que molts dels altres religiosos seguirien son parer y dirían per ventura algune<s> raons y paraules²⁰⁴⁹ que no gustarían de oyr-les, que en les communitats no tots són de un compàs y alguns tràctan las coses ab més maduresa y modèstia que no fan altres.

Y axí, feren parar lo negoci y no volgueren que se'n tractàs més, sinó que se n'anaren del chor y digueren al pare prior que u tractàs allà ab son capítol si farían procurador secular o no. Lo qual féu lo pare prior y determinà lo convent que fessen procura²⁰⁵⁰ a mossèn Berenguer Genovès, prevere, que primer fonch alguns anys religiós d'esta casa y après, per tenir la mare pobre, alcançà breu del papa per a exir-se de la religió y sustentar-la de la millor manera que pogués.

Esta determinatió féu lo convent per donar contento als pares visitadors y per no irritar-los —que per ventura si agués fet altra cosa,

2048. qui era *repetit*.

2049. *Segueix s raillat*.

2050. Mossèn Berenguer Genovès, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

agués fet lo capítol se desabrira notablement— y també·ls digueren de paraula que era impossible totalment llevar les anades de Barçelona perquè, encara que tinguessen procuradors seglars, no feyen los negocis de la casa sinó molt fredament; y que per a que los procuradors seglars sol·licitassen los negocis del monestir, ne avien menester altre que·ls sol·licitàs a ells; y si abans ne tenien hu, ara ne avían de tenir dos; y que ya altra temps avien provat assò y que no·ls reexia²⁰⁵¹ bé, com la experiència mostrava, quant més que las provisions que·s feyen de les coses del convent no les podían ben fer²⁰⁵² estranys, que no miren tant per les malles com fan los matexos fills de casa, ni los deutes y rendes las cobren ab tanta dili-[p. 330] gència y cuydado com nosaltres, perquè sabem més interiorment la necessitat que pateix un convent, per lo qual és menester tot un home, y encara no y basta. Y assò quant més va, més. Y axí, diu nòstron vulgar que no y ha ningú per hom: “Vols-ne, vés-i,²⁰⁵³ y si no, no·n mengeràs”. De manera que per ara aquest negoci restà assentat d’*exa* manera.

Altra²⁰⁵⁴ cosa encarregaren també los pares visitadors al pare prior que tractàs ab son convent y fonch si lo cellarer avia de ser chorista o frare llech. No sé yo per quina causa se tractà assò, s-i avia agut algun desconcert o si era que los mossos tenían poch respecte als germans llechs o altres causes que la persona no las attina. Lo que sé de cert és que y ha²⁰⁵⁵ acte capitular y determinació que lo cellerer fos frare del chor. Axí que ab aquesta resolució acomanaren aquest offici al pare fra Garau Altarriba. Però no·l tingué molt temps, que /com/ era religiós tan recollit y retirat, que no exia de la celda perpètuament sinó per anar al chor o al refetor —de qui puch yo donar bona relació, perquè·l conaguí uns quants anys ans que morís—, y tant enemich de conversació, que *etiam* los anys que fonch sagristà may volgué tenir ajudant y, axí, ell sol feya les feynes suas y de l’ajudant, sols perquè no agués de tractar ni parlar ab algú.

Axí que no perseverà en aquest offici del cellarer y l’acomanaren al pare fra Gili, que de son natural era molt actiu. La torre comanaren al pare fra Francesch Rovirola. Però tampoch no tingué a martell aquest negoci, perquè tingué persones qui l’afavoriren perquè anàs a Çigüença a estudiar.²⁰⁵⁶ Y per aquest respecte acomanaren la torre a fra Pere Miquel y perseverà tot lo trienni.

2051. reexia, *al manuscrit* reexia.

2052. fer, *al manuscrit* féxer.

2053. vés-i, *al manuscrit* veti.

2054. Cellere sacerdot, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2055. *Segueix la raïllat*.

2056. San Antonio de Sigüenza, que va passar de monestir a col·legi de l’orde dels jerònims.

Per estar la casa tant endeutada, no sabem que-s fessen algunes obres ni-s continuassen les començades, que demasiat feyen en sustentar los frares, que eren molts. Ab²⁰⁵⁷ tot axò, se pintaren dos retaules de tela prou sotils: lo hu de la tentació y l'altre dels tres sançts diacas —sançt Esteve, sançt Lorens y sançt Vicents—, que abans estaven en la capella nova y vuy estan en la portaria, cosa de poca substàntia y yo pens que lo barato de l'official fonch la ocasió de esta obra.

Ab²⁰⁵⁸ tot axò, no y agué descuyt en lo que toca al vestuari que és necessari, per lo qual compraren quoranta canes de estamenya a deu sous —valia 20 lliures .. sous—; y sexanta-dues canes de burell y tres pessés de burell que feren venir de Çaragoça, que costaren més de cent ducats. També compraren dos setzens blanchs y lo refetor proveyren de torcaboques, de²⁰⁵⁹ què y avia necessitat, y-n feren venir vint-y-set canes.

Estava en aquesta hera lo pare fra Augustí Sumes vicari en Sant Miguel de los Reyes en València,²⁰⁶⁰ que era casa nova per aver poch que lo duch de Calàbria la avia fundada, y allí féu fer obra de terra y donà orde la portassen assí, de ont se inferex que a ses costes ell degué [p. 331] pagar tota la obra y sols lo convent pagà los nòlits. Y a bon segur que no fonch la provisió curta, segons ell tenia voluntat a sa casa pròpria, enviant plats <y> escudelles de diversas formas, de què fins vuy gozam. També degué enviar jarros y tasses y tot lo demés que entenia convenia per lo servici ordinari de casa, pagant-ho ell de son depòsit de misses, que allí no lí'n faltarien, etcètera.

Ya vérem en lo primer trienni del pare fra Augustí Sumes (pàgina 496)²⁰⁶¹ los bons propòsits y las preparacions que-s feren per a que mossèn Joan Janer, rector de Moncada, donàs favor y ajuda²⁰⁶² en que la rectoria se unís ab aquest monestir y com ell dexà dos-centes lliures. Y axí, ara no tenim que advertir sinó que en aquest trienni tingué effecte y costà molt més del que pensaven, perquè agueren de pagar més de tres-centes lliures, que per estar la casa tant endeutada, fonch negoci de gran trench y se augmentaren los deutes. Y axí, agueren de manllevar tres-centes lliures²⁰⁶³ a for de censal. Y lo que més és que,

2057. Retaules, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2058. vestuari, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2059. Tuballons per lo refató, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2060. Obra de València, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2061. pàgina 296 *al manuscrit.*

2062. unió de la rectoria de Moncada tingué effecte, *escrit al marge dret.*

2063. Censal, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

vivint lo rector, mossèn Joan Janer, ell se estava fet un príncep, sense tenir cuydado de cosa ninguna ni cura de ànimes; y plogués o nevàs, fes bon sol o pluja, a ell li donava la communitat sinquanta-sinch lliures, agués-hi fruyts o no; y lo demés temps se estava en esta casa molt descansat y regalat; y restava a càrrech del convent si lo capellà que allí tenían feya bé son offici y quant era lo temps de cullir los delmes.

De manera que entench que tot lo temps que visqué lo dit mossèn Joan Janer no tragué ningun profit aquesta casa de dita unió, ans entench que y perdia tot lo que donava al vicari que tenían en dita rectoria perquè, com se veu après que ell fonch mort, no la arrendaven sinó a sinquanta lliures; y al rector li'n donaven sinquanta-sinch, y lo que donaven al capellà, y lo interès de les tres-centes lliures que manllevaren a for de censal, que eren quinze lliures. De manera que feren lo guany de Na Peix-frix, que comprava a tres y venia a dos, y assò mentre visqué lo rector. Però volgué Nostre Senyor que no visqué<s> molts anys après de la unió, perquè morí en lo setembre de 1563, y axí, llavors gozà dels fruyts aquesta communitat que ab tant treball y pesadumbre se avien alcançats en aquest trienni.

En²⁰⁶⁴ aquest trienni tingueren cabres a mitjes. Y lo mitjer ne comprà en Prades cent y una per part del monastir a rahó de deset sous y nou, que costaren entre lo anar [p. 332] y tornar cent y set lliures set sous y nou; y lo mitjer ne comprà altres tantes per sa part, del que entench se'n tragué profit.

En Thous succehí una desgràcia que tocà a molts. No sé per quina ocasió vingueren²⁰⁶⁵ a rahons dos vassalls —lo hu se deya T. Puig y l'altre Salvador Genovès— y de poch en poch vingueren al molt, de manera que lo Salvador Genovès matà a n'en Puig. Y fet lo cas, anava's retirant lo Genovès, de manera que, encara que tenia algunes espies, no-l podían aver. Però per més que ell anàs de reguart, tingué trassa lo senyor don Garau de Queralt en que-l féu pendre, perquè entre les demés diligències que féu, donà orde en que un criat seu li donassen commissió per a pendre'l.²⁰⁶⁶ Lo qual, encara que costà molt treball, però a la fi prengueren al dit Salvador Genovès y-l portaren a Sancta Coloma.

Y allí li feren la causa y no sols se li provà la mort d'en Puig, però encara altres gentileses, com fonch aver cremat los pallers al senyor y altres coses, per lo qual lo condempnaren a penjar. Y fonch

2064. cabres a mitjes, *escrit al marge dret*.

2065. penjaren un vassall de Thous, *escrit al marge esquerre*.

2066. pendre'l, *al manuscrit peldre'l*.

d'esta manera: que·l portaren de Sancta Coloma de Queralt a Thous y·l pujaren al castell; y estant lo senyor don Garau present y fent assentar al balle en una cadira, li féu llegir la sentència y des de allí lo portaren a la forca a penjar. Costà aquesta justícia²⁰⁶⁷ dos-centes lliures o aquexes de què es fa memòria en un acte capitular quant tractaven si volían vendre Thous, que fonch en aquest matex trienni. Y deu ser molta veritat, perquè del que sols pagaren al senyor don Garau de Queralt he trobat que li donaren cent y quoranta-tres lliures, entre lo que donaren a ell y a sa muller, dona Contesina,²⁰⁶⁸ com consta en lo Llibre de les Despeses.

La²⁰⁶⁹ capa de vellut negre, de què fins vuy usam en los dias dels defuncts, se féu en aquest trienni y feren-la de una saya que compraren per preu de deu lliures. Y diu que estes deu lliures procehiren del guany se avia tret de la seda que féu lo pare fra Garau Altarriba, com consta en lo Llibre dels Gastos (foli 132), y també diu que los gastos que·s feren en dita seda costaren vuyt lliures, de ont se veu quant poca ganància era la que·s treya de dita grangeria per aver-hi tanta màquina y estar [p. 333] ocupat tant temps un frare. Y axí, mèritament an dexada aquesta ocupació quasi inútil y no sé yo que després ensà s'í aja entès més ni crech que u sufrissen per la falta que fa²⁰⁷⁰ un frare tant temps, y en cosa de no res. En la torre, segons se inferex dels gastos, se plantà un tros de vinya, que no és manco, sinó que costà molt<s> reals. També feren²⁰⁷¹ allí dos fornades de obra que degueren ajudar a pagar lo gasto de la plantada.

Per ocasió de alguns camins, sense lo ordinari del capítol general, se gastaren alguns reals, perquè enviaren una patent al pare fra Galceran Garballer, que com sabien que tenia²⁰⁷² bona veu y regalada y juntament habilitat, li manaren que anàs per conventual a Sanct Barthomeu de Lupiana, a ont estigué molts anys, que crech foren més de vint, segons ell deya. Y fonch gran paciència dels fills de Sanct Barthomeu, per ser primicíssims de hostes, y també la tingué, lo pare fra Galceran, grandíssima per estar en un clima de terra tant destemprat y sent ell de complexió delicada. Però com allí lo sabían regalar per lo que l'avien menester y ell se sabia valer, axí ab los manteniments

2067. *Segueix més subratllat.*

2068. Comtesina d'Icard.

2069. capa de vellut negre, *escrit al marge esquerre.*

2070. plantada en la granja, *escrit al marge dret.*

2071. fornades, *escrit al marge dret.*

2072. lo pare fra Galceran anà a Castella, *escrit al marge dret.*

que éran a son propòsit —tenia salut—²⁰⁷³ com²⁰⁷⁴ ab los religiosos, per estar de ordinari molt recollit y ocupat en coses de sa facultat, totom estava content,²⁰⁷⁵ si no era esta sa casa, puix tenien allí un frare ya criat gosant de sa veu y habilitat en lo millor de sa edat, fent compte que après en la vellesa lo enviar<i>en a que descansàs assí, puix allí avia treballat.

Lo qual passà al peu de la lletra y és queixa esta molt vella de les cases de la orde: que més gozen las agenas de las habilitats dels frares que no las pròprias. Y axí, algunes vegades se enfaden y no volrrien en part que tinguessen tanta habilitat per aquex respecte. Però avem de passar per aquí o per la porta y no y ha sinó pendre paciència, encara que aquesta exida del pare fra Galceran Garbeller se attribueix a hu dels pares visitadors, que fonch lo qui concertà esta panada. Y diu que procurà que anàs a sa casa, que era Granada, y de allí lo feren anar a Sanct Barthomeu, del qual estigueren molt descontents los pares d'esta casa.

Una²⁰⁷⁶ altre patent enviaren per al pare fra March Orriols, lo qual, ultra de que tenia molt bon contra baix y cantava bé, tenia habilitat particular en trassar y concertar jardins. Y per esta causa li manaren que anàs a Sanct Lorens el Real d'El Escorial, que poch avia que lo rey don Phelip segon de aquest nom avia començat a edificar, [p. 334] y tenían per cert que ell avia de posar en orde y concert los jardins de aquella casa per la gran invenció y habilitat tenia acerca de assò.

Ya per aquesta causa, al temps que lo emperador Carlos quint se recollí en lo monestir de Sanct Gerònim de Yuste, a ont feren anar las millors habilitats de la orde, axí en lletres y pùlpits com en música y veus, també li cabé la sort de anar allí per dos títols: lo hu per ser cantor y tenir bon contra baix, com diguí; y l'altre, y més principal, per

2073. *Segueix y ratllat.*

2074. *com afegit a la interlínia.*

2075. Aquesta oració és molt difícil d'entendre per l'alteració de l'ordre dels diferents components. Com que resulta impossible de solucionar aquesta dificultat tan sols amb una puntuació acurada, donem l'ordre que considerem correcte: "Però com allí lo sabían regalar per lo que l'avien menester y ell se sabia valer, axí ab los manteniments que éran a son propòsit com ab los religiosos, per estar de ordinari molt recollit y ocupat en coses de sa facultat, tenia salut y totom estava content". A favor d'aquesta hipòtesi hi hauria la "y" ratllada del text a continuació de "salut". Sembla, per tant, que el cronista volia escriure originalment "tenia salut y totom estava content", però que es va adonar que li faltava completar l'estructura que comença per "axí" amb la corresponent iniciada per "com" (axí ... com), tal com fa habitualment en el text. El problema és que no va canviar de posició de "tenia salut", que hagués hagut de posar al final, per la qual cosa l'oració esdevé de comprensió difícil.

2076. lo pare fra March Orriols anà a Castella, *escrit al marge dret.*

concertar los jardins de Sa Magestat, que no-s pot negar sinó que tenia rara habilitat y merexia ser official de reys y emperadors, puix en esta casa conservava una màquina de quatre doctors y quatre evangelistas de murta que era cosa de veure, segons diuen los qui-ls alcançaren, y tenían fama quasi per tot lo món.

Y ab aquesta ocasió venían no sols de la pròpria²⁰⁷⁷ terra, sinó estrangers a veure esta curiositat, però de poch profit. *Immo*, per esta causa se gastaven molt<s> reals en aver de donar a menjar y a beure a quasi quants venían, que si assò no-s feya, los tenían per gent inurbana y sense charitat. Y axí, per faltar qui tingués en conreu y concert aquesta màquina, com també per veure que tot l'any avia de estar ocupat un frare en assò y aver de gastar en cosa que portava tant<s> menjadors en casa, tingueren per bé de desfer-la y posar la murta de la manera que està²⁰⁷⁸ ara, ab los portals y torres, cosa llana; y llevaren tots aquells personatjes que y avia abans, que com éran molts menjaven molt *in causa*. Axí que lo pare fra March Orriols se n'anà aquest trienni a l'Escorial y morí allà al cap de dos anys, que fonch en l'any de 1564, ab molt bona opinió de religiós y de gran jardiner.²⁰⁷⁹

No faltaren al pare prior altres occasions de gastar, sense las que tinch dites fins ara, per aver tinguts alguns plets, que sense las inquietuts que càusan, són una gotera contínua y que sempre an de estar las mans en la bossa los procuradors,²⁰⁸⁰ pagant per sa ocasió quoranta coses. Entre los demás plets que tingué en aquest trienni fonch hu lo d'en Pau Soler, gerrer,²⁰⁸¹ lo qual pretenia certs [p. 335] interessos en la torre que era d'en Benet Bastit y ara tenia lo monastir com a hereu seu. Però lo bon home anà calsat per aygua y, com en lo que

2077. Murtras, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2078. està, *al manuscrit estan*.

2079. Quant a la mort d'aquest frare, les memòries sepulcralcs d'El Escorial tan sols afirmen que l'any 1568 ja era difunt (Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 503). La resta de dades biogràfiques de Marc Orriols, o Marc de Cardona, es troben analitzades i ampliades a l'estudi ja citat (vegeu nota 1415), que interpreta allò que el cronista anomena "màquina de quatre doctors y quatre evangelista de murta" com un artilugi de tipus mecànic que Marc Orriols havia après gràcies al contacte amb l'enginyer i inventor Juanelo Turriano a Yuste (Teodoro MARTÍN MARTÍN, *Fray Marcos de Cardona, jardinero de Carlos V y Felipe II en Yuste y El Escorial*, p. 57-59).

2080. plet d'en Soler, gerrer, sobre la torre de Benet Bastit, *escrit al marge esquerre*. Sobre la torre de Benet Bastit *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2081. *Davant el dubte de llegir gorrer o gerrer, ens inclinem per la darrera possibilitat perquè així apareix en l'anotació marginal escrita pel mateix autor (vegeu nota anterior)*. A banda, la forma habitual per designar els fabricants de gorres no és amb la paraula *gorrer*, sinó *gorreter*.

demanava no tenia rahó ni justícia, condemnaren-lo de barra a barra, posant-li silenci perpètuu.

Altre²⁰⁸² plet se mogué de part del pare prior y convent. Y la ocasió fonch que morí la madrastra del pare prior y pretengué ell que los béns d'ella éran del monestir, com éran los de son pare. Y anà tant avant aquest negoci, que los béns foren adjudicats a esta casa y fonch condempnat lo curador, qui·s deya T. Oliveres y estava a la devallada de la Presó y era botiguer de marxanteria. Però après, ben mirat lo negoci y deslindat, se entengué que no tenia justícia lo convent y manaren los pares visitadors, en una visita particular que y agué a la fi de aquest trienni, que no·s proseguís dita causa. Y axí, parà dit plet, que a tenir justícia se proseguira ab gran calor y no fóra debades, perquè valían los béns que·s pledejaven més de sis-cents ducats sense una casa de què ya tenien possessió, que estava en la plassa de Sancta Anna de Barcelona.

Altre²⁰⁸³ plet se mogué contra lo monestir que fonch per ocasió dels béns que dona Joana de Castro dexà a esta casa, com vérem en lo segon trienni del pare fra Augustí Sumes (pàgina 513).²⁰⁸⁴ Lo actor de aquest plet fonch mossèn Joan Matheu, que pens seria nebot de mossèn Pere Matheu, beneficiat de Sancta Maria de la Mar de Barcelona, que per certs respectes en son últim²⁰⁸⁵ testament dexà hereva a la dita senyora dona Joana de Castro, com ya diguí en la pàgina 516.²⁰⁸⁶ Y lo mossèn Joan Matheu pretengué que son honclo, mossèn Pere Matheu, no podia dexar estos béns a esta senyora —com si ell los agués heretats de sos pares, y no·ls agués guanyats ab sos treballs y indústrias, y no·ls pogués donar a qui li donava gust sense tenir respectes a parents ni a parentes. Y axí, com no tenia rahó, tampoch no tingué justícia y ab la matexa facilitat que·l començà, ab la matexa lo acabà, que no féu sinó perdre temps y gastar alguns reals fora de propòsit y impertinentment.

Alguns benefactors tenia esta casa en aquest temps de qui rebé lo pare prior algunes charitats y almoynes que li ajudaren a sustentat los religiosos y a pa-[p. 336] gar²⁰⁸⁷ alguns gastos. Lo hu d'ells fonch don Nophre de Oms, un cavaller principal de Roselló que donà un parell

2082. plet de la madrastra del pare fra Antoni Joan, *escrit al marge dret*.

2083. plet dels béns de dona Joana de Castro, *escrit al marge dret*.

2084. pàgina 312 *al manuscrit*.

2085. últim, *al manuscrit* ultiment.

2086. pàgina 314 *al manuscrit*.

2087. Don Nophre d'Oms donà, *escrit al marge esquerre*. Donà correspon a una mà diferent de la de l'autor.

de bous molt bons, los quals anà a cercar lo pare fra Jaume Ferrer, de qui ell era particular devot. Y quant arribà allà, no sols li donà los bous, però encara li donà deu escuts en or, que valgueren onze lliures y quinze sous, y diu los hi donava per fer-se un hàbit. Però d'ells se'n féu entrada en la caixa y no fonch mal donatiu,²⁰⁸⁸ aquest. Altre benefactor, qui-s deya mossèn Joan Claret, quant morí dexà en son testament un llegat de sinquanta lliures a aquest monastir, les quals rebé lo pare prior²⁰⁸⁹ en aquest son trienni. Lo senyor don Miquel Clariana y de Seva, de qui ya fiu memòria y se'n farà per avant,²⁰⁹⁰ féu mercè a esta casa en aquest trienni de trenta-dues lliures que avia alguns²⁰⁹¹ dies li avien manllevades y no volgué las hi tornassen; y al pare fra Joan Puig féu charitat de deu lliures per ajudar a casar a una neboda.

Mossèn²⁰⁹² Joan Ribera també fonch hu dels senyalats benefactors que tenia esta casa en aquesta temporada perquè, com tenia una torre junt a la Pallaresa²⁰⁹³ y era vehí del monestir, gustava de venir moltes voltes assí. Y com era mercader famós y rich, que tenia una nau, la qual anava cada any a Alexandria a carregar de specieria, ell encarregava molt als religiosos d'esta casa que·l comanassen a Nostre Senyor y a sas cosas. Y quant la nau venia, no era menester solicitar-lo que·ns fes mercès de algunas spècies, que ell ne tenia prou cuydado de portar-ne, de manera que·n tenien per tot l'any. Una vegada²⁰⁹⁴ entre les demés féu venir un cocodril·lo molt gran y·l féu posar a l'entrar de la yglésia, davant la capella del Crucifixi, que après se rompé y caygué.

De aquest benefactor²⁰⁹⁵ y dels seus és lo retaule de la Nativitat que²⁰⁹⁶ està en la capella debaix l'orgue, que si no me an enganyat de qui yo·m só informat, aquest retaule servia abans que·l portassen en esta casa a la festa que feyen los mercaders en la lotge de Barcelona lo dia

2088. mossèn Joan Claret dexà en llegat, *escrit al marge esquerre*. Dexà en llegat correspon a una mà diferent de la de l'autor.

2089. Don Miquel Clariana donà, *escrit al marge esquerre*. Donà correspon a una mà diferent de la de l'autor.

2090. Vegeu pàgina 730.

2091. alguns, *al manuscrit* algunes.

2092. mossèn Joan Ribera donà, *escrit al marge esquerre i subratllat*. Donà correspon a una mà diferent de la de l'autor.

2093. Es tracta de la torre Ribera, possessió que la filla de Joan Ribera, Magdalena, i el seu marit, Miquel Àngel Mitjavila, donaren al monestir de Sant Jeroni de la Murtra l'any 1617 (AHPB, Francesc VIDAL, *Manuale vigesimum quintum contractuum*, 1616, desembre, 28 – 1617, desembre, 24, f. 170r, 171r-171v).

2094. cocodril·lo, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2095. Retaule de sota lo orgue, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2096. *Segueix si ratllat*.

de Nostra Senyora de Setembre y, sent cònsol lo mossèn²⁰⁹⁷ Francesch Vallers,²⁰⁹⁸ parexent-li que era molt xich per allà a ont servia, /y/ féune fer un altre de major y donà aquest perquè·l posassen en aquexa capella, a²⁰⁹⁹ ont ara està. Morí lo dit mossèn Joan Ribera en aquest trienni y manà en son testament un llegat de vint lliures per aquesta casa, les quals rebé lo pare prior en aquest son trienni. [p. 337] Y²¹⁰⁰ après, sa muller, la senyora Violant Ribera, fundà en la matexa capella una missa semmanera y una llàntia que cremàs des de que tocassen a dormir, després de completes, fins que aguessen dita la missa major de l'altre dia, com veurem en son temps.²¹⁰¹

També rebé lo pare prior deu lliures que donà lo pare fra Joan Regla, profés del monastir de Sancta²¹⁰² Engràcia de Çaragoça y confessor que fonch de l'emperador Carlos quint, lo qual dexà marmassor de sa ànima y com a tal donà estes deu lliures, per a que se celebràs un aniversari molt solemne per la ànima del dit emperador, que avia poch que²¹⁰³ era mort.²¹⁰⁴ Altres deu lliures reberen de misser Claris per quinze dias que avia estat en estat casa recollit fent certa penitència que li manaren fer los senyors inquisidors, no per cosa de la fe, sinó per certs desacatos avia fets per ser ell molt colèrich y resolut de condició per defensar a un pagès que no tenia obligació de offerir.

Altres extraordinaris rebé lo pare prior que, encara que cada hu en particular era de poca quantitat y de poch momento, totavia tots junt<s> foren de major entitat²¹⁰⁵ y summa que pensaven. Lo pare fra Galceran Garbeller cantà la primera missa en l'any 1561 y reberen de

2097. *Segueix Joan Ribera ratllat.*

2098. Francesch Vallers *afegit a la interlúnia.*

2099. Llegat, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2100. Fundació de la senyora Violant de Ribera (Ribera *al manuscrit*), *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2101. No hi ha més referències d'aquest assumpte a la crònica.

2102. Lo pare fra Joan Regla donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2103. misser Claris donà, *escrit al marge dret. Donà correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

2104. Juan Regla fou un destacat jerònim del segle XVI. Com afirma el cronista, era profés de Santa Engracia de Saragossa, casa de la qual fou prior, així com també de San Jerónimo el Real de Madrid. Fou un dels dos teòlegs de la Corona d'Aragó que Carles V envià al concili de Trento. Assistí espiritualment l'emperador al final de la seva vida, ja retirat a Yuste, que el designà com a marmessor testamentari. També fou confessor de Felip II. Va morir l'any 1574 (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 2, p. 369-371; Leandro MARTÍNEZ PEÑAS, *El confesor del rey en el antiguo régimen*, p. 276-279).

2105. 4 lliures 5 sous del pare fra Galceran Garbeller, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

la oferta quatre lliures y sinch sous. Y en l'any següent²¹⁰⁶ la cantà lo pare fra Monserrat Caxa, que fonch en l'any de 1562, y de la oferta tragneren tres lliures y dotze sous.

En²¹⁰⁷ aquesta hera tenia molts predicadors aquest convent y exercitaven molt aquest ofici uns y altres, y axí, portaven profit. Lo pare fra Augustí Sumes, ans que se n'anàs a València per a ser vicari de Sanct Miquel de los Reyes, predicà la quaresma de 1561 en Mollet y donaren-li de charitat sis lliures. També lo pare prior predicà la quaresma de 1563 en Badalona y donaren-li de charitat set lliures. Però lo qui més fuga tenia en aquest temps, perquè tenia més gràcia y llenguatje, era lo pare fra Gerònim Ferraz, de qui ya fiu memòria en altra part (pàgina 523).²¹⁰⁸ Aquest pare predicà la quaresma de 1562. Donaren-li de charitat vuyt lliures. En lo advent de aquest matex any predicà en Granollers, de què-n rebé sinquanta reals, y la quaresma de 1562 predicà en Mataró y li'n donaren vint-y-[p. 338] una lliura. En la quaresma de l'any següent de 1563 li donaren lo púlpit de la vila de Granollers y-n rebé de charitat divuyt lliures, per ont se veu que no-l dexaven descansar y, puix predicava en estes viles tant famoses y principals, que no seria ell dels més moquosos.

Molts²¹⁰⁹ diners de llenya se cobraren en aquest trienni, axí de llenya de forn com rodona. Y lo que més és, que a la fi del trienni veneren quasi tot quant bestiar era del monastir —no sé yo per quin consell, que sols de les cabres que tenían en Thous se'n treya molta ganància, que un any, sols dels cabrits, se'n tragué quoranta-sis lliures; y de les cabres que tenien en la torre, en lo primer any se'n tragué sexanta-dues lliures; y après, en l'any següent, vint-y-quatre lliures; y ya al terçer any las veneren, y juntament los bous y las vaques, que era grangeria molt profitosa— y de assò feren diners.

Y no y avia molt que fer en desfer lo que-ls altres avien fet. Y-m par que se avia de mirar molt perquè los qui vindran tròpian algun alívio y de què fer diners, que si lo que hun prior posa en concert y grangeria, de què pense se ha de aprofitar la communitat molts anys, gastant en assò molts diners, de què-s poria servir en altres coses y-s

2106. 3 lliures 12 sous del pare fra Monserrat Caxa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2107. predicadors de casa, *escrit al marge dret*.

2108. pàgina 320 *al manuscrit*. Referència dubtosa perquè en aquesta pàgina no parla de Jeroni Ferraz, sinó d'Antoni Joan. L'única vegada anterior que fa esment de Jeroni Ferraz és a la pàgina 501 de la Crònica, 300 del manuscrit.

2109. Venaduras del convent y de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

priva d'ells perquè n púgan gozar los altres, no par bé que un altre venga lo fruyt y lo cabal, y après los altres, que se'n cerquen. Veritat és que de aquestos diners que tragueren de aquest bestiar ne pagaren molta part dels deutes y lluhiren un censal que feyen²¹¹⁰ a²¹¹¹ la senyora Elizabet Rosana de preu de set-centes lliures. Y axí, no se emplearen mal y és bé que parlem per totom. Però, tantost, agueren de anar per altre camí los qui succehiren en lo govern de aquesta casa.

Algunes coses extravagans succehiren en aquest trienni de què és bé ne fassam memòria,²¹¹² perquè porà ser que serviran de major cautela a nostres successors. La una d'elles fonch que robaren lo càlser de plata de las casas de Barcelona per no tenir-lo en lloch²¹¹³ segur y amagat, lo qual ya avia succeït altra vegada en lo primer trienni del pare fra Jaume Roqueta (pàgina 308).²¹¹⁴ Veritat és que ara atinaren, poch més o manco, qui u avia fet y feren ses diligències, /y/ donant uns quants reals a un notari que tenia molta notícia de gent qui estava a la presó. Y d'exa manera lo cobraren sa y salvo, que per ventura a tardar un poch més no se'n trobara rastre.

[p. 339] Altra hystòria ben extravagant succehí en aquesta ocasió molt fora del que pensava aquest convent,²¹¹⁵ però com la confiança la tenían posada en unas speranças que donava una dona, no-m marvell que no tingués effecte perquè, com elles de ordinari són animals imperfets y de naturaleza molt dèbil y fràgil, ab molta facilitat múdan de parer y quinsevulla rahó apparent los muda sos intents y propòsits, no ponderant-las ab lo pes de la rahó. Fonch, donchs, la hystòria: estava en Barcelona una senyora que en primeras núpties casà ab un apothecari, lo qual servia a esta casa —y no <sé> si-s deya mossèn Torrent—, el qual, morint-se, dexà hereva a sa muller. Y per tenir molts béns y riqueses, trobà prest marit. Y axí, casà en segones núpties ab un mercader que-s deya Oliver y, axí, ara deyen <a> aquesta senyora Griselda Olivera.

La qual, per ocasió del primer marit, avia presa particular affectió a aquesta casa y venia ella algunas vegades a visitar-la y gustava que alguns religiosos, quant anaven a Barcelona, la anassen a veure, perseverant en esta devoció quasi tota la vida. Y deya públicament que

2110. *Segueix a ratllat.*

2111. Lluçió de un censal, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2112. càlser de les cases de Barcelona robaren, *escrit al marge esquerre.*

2113. *Segueix s ratllat.*

2114. *pàgina 143 al manuscrit.*

2115. hystòria de la senyora Olivera, *escrit al marge dret.*

tots sos béns éran de aquest monestir y que ya tenia fet testament. Era ya també mort lo segon marit, Oliver, que també li dexà tots sos béns, que éran molts; y segons manera, ella devia ser dona de sort y de gran valor, puix los dos marits que avia tinguts ho avien fet tan bé²¹¹⁶ en dexar-li tots sos béns. Y axí, ab estes promeses estaven molt contents los pares d'esta casa, y més per aver-los encarregat molt diverses vegades que, en saber que ella estava malalta, acudissen a sa casa y que aquí matex prenguessen las claus de les caxes y se apoderassen de quant y avia. Y que aqueixa era sa voluntat y que advertissen que sos parents, si hi podían posar lo morro, que no y dexarien cosa ninguna. De manera que ab aquestes bones esperanças estàvan molt contents los pares d'esta casa, tenint per cert que, morint ella, exiria esta casa de misèria perquè, segons era fama, tenia esta senyora de renda, per lo manco, quatre o sinc-centes lliures sense los contants y mobles, que éran de gran estima.

Y axí, mentre ella visqué, procuraven en regalar-la tot lo que bonament podien. Particularment advertí, quant passava los ulls per los comptes del temps que lo pare fra Jaume Ferrer era procurador, que fonch en lo trienni segon del pare fra Augustí Sumes, y era en lo trienni passat, que compraren per dita senyora molts regalos, com foren perdius, gallines, cabrits [p. 340] y altres coses, y diu servien per la senyora Olivera. Y quasi lo matex feren en aquest trienni. Y assò era sense lo ordinari, perquè cada dia li enviaven pa y vi del convent y una portió de carn, com si fóra per un frare del convent. Y assò era de manera que ella cada dia enviava una moçeta a les cases de Barcelona per aquest propòsit y ya los procuradors estaven previ<s>ts y la proveyan ab gran cuydado y sollicitut, com si fóra per la matexa persona del prior.

Finalment, après de aver-se continuat aquest exercici alguns anys, vingué esta senyora a enmalaltir-se. Y sabent assò los religiosos, envià a sa casa lo pare prior al paré fra Jaume Ferrer, a qui ella tenia particular voluntat, fent compte que tot succehiria com desijaven. Y arribant allà, dita senyora li donà les claus de les caxes y de quant y avia, com ella tenia dit moltes voltes y estant sempre ab los matexos propòsits, de manera que tot lo que era menester se distribuïa per mans del pare fra Jaume Ferrer. Y com la malaltia duràs uns quants dies y dit pare no podia estar allí sempre, al temps que ell estava fora casa agueren menester, los qui servían a dita senyora, alguns draps²¹¹⁷ per a son servici que estaven dintre les caxes.

2116. tan bé, *al manuscrit* també.

2117. *Segueix de ratllat.*

Y com dit pare tenia las claus d'ellas, no pogueren acudir promptament ab la necessitat que s'offeria y de assí prengueren ocasió de anar a dir-li moltes llàstimes, particularment unes dones que li estaven allí de contínuo, ponderant molt que no acudien los frares ab ses necessitats y que la dexaven sola sense donar lo menester; y que tenien necessitat de uns draps per a mudar-la y que no podían; y que encara no era morta y ya los frares se eren fets senyors de casa y de sos béns, y altres rahons semblants. Particularment li'n digueren una, fundada ab molta part de vanitat y de punt de món, com fonch dir-li que, quant la portarien al monestir a soterrar après de morta, no farien sinó carregar lo cors ab un rossí de la biga y·l portarien sense llum, ni²¹¹⁸ còvens de pa, ni atxes, ni tocarien campanes ni la acompanyaria cleresia ninguna, que no farien sinó portar-la com si la portassen al canyet; però que si·s soterrava dintre de Barcelona, la soterrarian ab molta pompa y com a persona, que per ço eren los diners y no dexar-los a persones que per ventura may se recordarien d'ella. De manera que esta rahó tant frívola y de poch momento fonch sufficient per a transtornar-la y, segons ella estava ya [p. 341] tant acabada, no y agué molt que fer.

Y axí, li feren mudar lo testament que avia tants anys que tenia fet, dexant sos béns a una neboda sua; y al monestir de Sanct Gerònim de la Murta, per alguns²¹¹⁹ serveys, com ella diu en son testament, que avia rebut de dit monestir, dexà dos gots de specier que servien per donar purgas als malalts y eren de plata —que devien ser del primer marit, que com avem dit, era specier—: lo hu d'ells pesà dos marchs y una onça y l'altra²¹²⁰ també pesà dos marchs y alguna cosa més, de manera que·s veneren per vint-y-nou lliures sis sous y sinch. També dexà una creu de or, en què y avia dos diamans y tres rubins, que la veneren per vint-y-tres lliures y dos sous. Tot lo qual valgué sinquantadues lliures vuyt sous y sinch, ab què pensà pagar lo que per ella se avia gastat y pagat per son regalo.

En assò pararen las speranças que tenia aquest convent de una dona que blasonava y digué infinitas vegades que tot era del monestir de Sanct Gerònim de la Murta. No faltava qui aconsellava, vist lo que passava, que posassen plet en aquestos béns, pretenent que lo testament que avia fet esta senyora últimament lo podien anul·lar per estar ella, quant lo féu, tant al cap de sa vida, dient que la avien enganyada. Però yo crech que aquells pares seguiren lo millor consell en no pledejar,

2118. *Segueix anys ratllat.*

2119. Gots de la senyora Olivera per a purgas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2120. *Segueix també ratllat.*

que a la fi no-n resultàran sinó més gastos y inquietuts y era difficultós negoci aver de provar esta pretensió.

Alguns donaren gran culpa de aquesta mutació al pare fra Jaume, qui estava allà y l'avien enviat per aquest negoci, perquè en semblants negocis, per la experiència que y ha, may se avien de apartar del capsal del llit, a ont està lo malalt, o hu o altre; y si no tenen companya, an de procurar de tenir alguna o algunes persones de confiança que, estant ells absents, tinguin quatre ulls per mirar, axí per los béns de la casa com en no dexar parlar algú sol ab lo pacient, perquè és cosa certa que totom procura per a si y més com més parents són. Y més culpa tingué, puix ella, estant ab salut, los avisava que, en estant malalta, acudissen a sa casa y prenguessen les claus de tot y no la dexassen, perquè sos parents se n'aportàrian quant tenia, com passà en effecte. En fi, sia la culpa de quisvulla, lo convent li féu la despesa alguns anys y la regalà; y a la fi, parà en fum y los frares ab major nas per a rebre'l. Tot sia per amor de Déu, que volgué que esta casa no isqués tant prest de la misèria que tenia de deutes.

[p. 342] Estava en aquest trienni la casa tant alcançada de deutes, que era llàstima, perquè no avien los prelats y procuradors de entendre en cosa que més cuydado los donàs que en tornar las quantitats que tenien manllvades a uns y a altres. Y per tornar-ne una, ne avien de manllevar altra, y axí, anaven emprant-se de quants devots tenia esta casa. Y per més que anaven cercant medis per exir de aquest fanch y de aquesta misèria, no-ls trobaven ni Nostre Senyor o volia, perquè volia estiguessen pobres, encara²¹²¹ que ne intentaren hu que-ls parexia que ab aquest se remediaria, que fonch entendre en voler vendre lo lloch de Thous, com se veu en molts actes capitulars que-s tingueren en aquest trienni per aquest propòsit. Los motius que tingueren per voler vendre lo lloch de Thous en aquesta ocasió foren molts. Los quals, en summa, referiré los més principals y qui volrà veure'ls més extensivament, llija los actes capitulars de l'any 1562.

Lo hu d'ells fonch dir que lo rey Phelip segon de aquest nom, que llavors regnava, tenia concedidas per lo papa las jurisdiccions ecclesiàstiques, com las tenia abans son pare, lo emperador Carlos quint; y que per no tenir encara concedit lo privilegi esta casa del rey Phelip,²¹²² com lo tenia de l'emperador y del rey Ferrando acerca de la jurisdicció de Thous, passava gran perill que no la llevassen al monestir; y si aquesta separaven del lloch de Thous, valria molt poch. A més de axò,

2121. volgueren vendre lo lloch de Thous, *escrit al marge esquerre*.

2122. Phelip, *al manuscrit Pheliph*.

deyen que lo lloch estava molt lluny del monastir; y que per aver-hi molta gent inquieta y bandolers, era molt difficultós de governar; y que per aquesta causa se gastaven molts diners per conservar la justícia y honrra de la senyoria, com en diverses parts avem vist y ara poch ha en aquest matex trienni.

Altre motiu tenien, que per ventura era lo principal, dient que la casa de cadaldia se anava més endeutant, que devia ya més de mil ducats; y que per esta causa tenían ya cansats y mohinos tots los devots de casa, manllivant a uns y a altres, y après no-ls podían tornar lo que manllivaven; y que, de afrontats los pares procuradors, no gozaven mostrar-se davant de ninguna d'estes persones a qui tenían manllivades algunes quantitats, perquè volían cobrar sò del seu y, com no tenien remey de tornar-ho, no sabien què respondre ni què fer en semblant cosa; y de assí se seguia que no podían proveir a son temps les coses necessàries [p. 343] per al sustento ordinari del convent, que és gran inconvenient y s'í perden molts reals no fent-se les provisions en son temps, com la experiència o mostra.

També deyen que si aquest negoci no venia a effecte, seria forçat de traure la major part dels frares d'esta casa per no poder-los sustentar, perquè com aniria més, més se empenyaria, que axò té una casa poch poderosa y pobre, que si una volta va escala-vall, a penas se pot alçar si no és que Nostre Senyor la remedie ab algun gran extraordinari. Estas foren, en summa, las rahons que tenían aquells pares per a vendre lo lloch de Thous y remediar las necessitats de la casa, que la portaven tant arossada. Però com a persones discretes y prudents, no-s volgueren abalançar ni precipitar promptament, sinó que anaren tentajant y ponderant ab gran maduresa unes rahons y altres y tractant-les ab persones graves de sciència y experiència per a que, vist lo parer d'elles, poguessen ab més facilitat arbitrar en un negoci de tant pes y ponderació per aquesta casa que, com se diu vulgarment, era lo renyó y sustento principal d'ella.

Y perquè la causa, acàs que tingués effecte, fos més justificada, comanaren aquest negoci al pare fra Joan Puig, qui era vicari y avia tingut molts anys càrrech de dit lloch, per a que ell consultàs ab les persones més graves que llavors se trobaven en Barcelona y, oyts sos parers, los refferís al convent, lo qual féu com a persona sàvia y discreta. No sols se contentà de oyr lo parer d'estes persones, sinó que-ls posà en escrits per a que ell no se n'oblidàs y restàs en memòria per a sempre. Los quals estan en lo arxiu, en lo calax de les scriptures de Thous, y és bé sempre que-s tractarà de aquest negoci se tornen a mirar molt de propòsit, perquè allí estan, en summa, quasi totes les rahons que y ha *in utramque partem*.

Les persones ab qui-s tractà aquest negoci foren principalment quatre, ço és misser Montaner,²¹²³ qui llavors era canceller de Catalunya, de molta edat, sciència y experiència; misser Negrell, qui també-ra de la Real Audiència;²¹²⁴ lo bisbe de Vich, don Benito de Toco, també persona de madura edat y per ser estat abbat de Montserrat sabia per la experiència si convenia als convents tenir càrrechs de llochs o no; l'altre fonch mossèn Pere Cassador, home de gran discurs y enteniment y en opinió del major negociant de aquell temps.²¹²⁵ A cada hu de estos senyors se tractà y consultà aquest negoci en particular.²¹²⁶

Y tots concordaren en lo principal [p. 344] y²¹²⁷ determinaren que en ninguna manera venessen lo lloch de Thous per moltes y evidents rahons, que per no ser demasiat de llarch y pesat en aquesta matèria, no las referesch assí. Però qui volrà saber-les, porà llegir-les en lo calax de les scriptures de Thous, en lo nostre arxiu, scrites de mà del matex pare fra Joan Puig, qui fonch lo que consultà aquest negoci, com tinch dit; y juntament trobaran altres memorials, entre-ls demés és hu, lo que donà mossèn Joan Bolet, qui era hu dels qui volían comprar dit lloch, en lo qual se mostra que donava mil lliures de renda y quasi totes sobre lo General de Catalunya.²¹²⁸ Sabia ell molt bé lo que valia Thous, perquè l'avia tingut arrendat alguns anys, com vérem en lo primer <trienni> del pare prior de qui ara anam parlant (pàgina <479>).²¹²⁹

En fi, tot lo negoci foren consultes y les coses se restaren de la manera que estaven abans, encara que alguns, desenganyats de la opinió que tenien que era millor tenir pensions de renda sobre lo General que no tenir vassalls. De aquest matex negoci se ha tractat altres voltes

2123. Francesc Montaner.

2124. Antoni Negrell.

2125. Possiblement es tracti del propietari, cap a 1560, de la Torre Pallaresa, veïna del monestir de Sant Jeroni de la Murtra, que després de la mort del bisbe Joan de Cardona va passar al llinatge dels Caçador (Agustí DURAN I SANPERE, *La Torre Pallaresa...*, p. 62). De fet, sabem que Pere de Caçador i de Claret era mercader barceloní i que fou habilitat com a donzell a les Corts de Montsó dels anys 1563 i 1585. Aleshores ostentava la senyoria del castell de la Roca i de la Torre Pallaresa, que després passà als seus fills Serafi —la detenia als volts de 1601 (vegeu pàgina 776)— i Joan Baptista (Francisco José MORALES ROCA, *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña, siglo XVII (1599-1713)*, vol. 1, p. 186-187).

2126. Vegeu nota 912.

2127. consell sobra vendre lo lloch de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2128. 1.000 lliures de renda, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2129. *L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 280 del manuscrit, 479 de la present edició.*

y en nostros temps, com direm en sa ocasió,²¹³⁰ però may és vingut en effecte, perquè qui vol comprar va molt mercantívolment y no vol allargar-se en lo preu, sinó com a cosas de mercaders, mirant sols al profit que-s trau del lloch. Però lo convent mira altres circumstàncies y qualitats que té y, si l'ha de vendre, vol que sia molt ben pagat, perquè no té necessitat de vendre, sinó que cassa per delit. Y axí, may se conclourà aquest negoci per aquest respecte ni tampoch y ha moltes persones en Cathalunya que tingan tant poder, que donen lo que val Thous; y en esta terra no y ha gent tan ambiciosa, que compre un títol de baró tant car com farien en altra part; y més amichs som los catalans dels diners y riqueses que de honrra.²¹³¹

Altre negoci se offerí en aquest trienni que donà molta pena y causà molta inquietut a tot²¹³² aquest convent. La ocasió fonch que cert official dels religiosos de la casa no-s portava bé ab son prelat y par que anava ab ell ab puntes, cosa que de ordinari no para en bé si no procuran de trencar dites puntes. Y com lo dit official no anava tant recatat com devia en son ofici ni llevava las occasions de murmurar, no faltava qui li tenia l'ull, que may falten curiosos en un convent y també bons zels mirant per lo bé de la religió y per la salvació de sos germans.

No faltà qui advertí al pare prior que convenia que ell demanàs visita particular contra dit religiós, perquè si ell lo volia castigar, per ventura lo aguera donat per suspecte [p. 345] y apassionat. Y com lo pare prior era un bon home y de condició fàcil, paregué-li que qui tal consell li donava tenia rahó. Y axí, callant, sense donar demostracions de cosa alguna, escrigué a nostre pare general supplicant-li enviàs dos persones que averiguassen estos negocis y suspitas que y avia.

Lo qual, concedint ab sa petició, envià al pare fra Gerònim Valleriola, profés de Sanct Gerònim de Cotalba, y al pare fray Francisco de Angulo, profés de Sancta Engràcia de Çaragoça, los quals, presentant-se com a visitadors particulars y començant a entendre en son ministeri, agueren de parar, perquè aparagué als pares vells d'esta casa que no y avia causas bastants per a que proseguissen la visita contra lo frare particular contra qui venia, perquè entenían que no tenia tanta culpa

2130. No hi ha cap menció sobre vendre el feu de Tous més endavant. Sí, en canvi, que en parla amb anterioritat, concretament a la pàgina 130 del manuscrit, 289 de la present edició.

2131. Predicció que es va complir perquè la comunitat jerònima va conservar el feu fins a la desamortització de Mendizábal de 1835 (Josep RIBA i GABARRÓ i Josep Maria CUYÁS i TOLOSA, "El castell de Tous i el govern dels jerònims", p. 151).

2132. visita particular, *escrit al marge esquerre*.

com alguns encarien. Y devien-ho saber ells molt bé, puix feren un requeriment als pares visitadors que no pasassen avant en son offici fins a tant tinguessen resposta de nostre pare general, al qual avien escrit acerca de alguns negocis, que importava per lo bé y pau de aquesta communitat.

Y per ço, pararen los pares visitadors fins a tant que vingué lo mosso avien enviat al general, escrivint-li fos servit sa paternitat de donar poder als pares visitadors per a que *tam in capite quam in membris* poguessen exercitar son offici, donant-li causes molt²¹³³ bastants y sufficients. Las quals, vistes per lo superior, concedí ab facilitat lo que los pares antichs demanaven y llavors los pares visitadors proseguiren o, per millor dir, començaren de nou son offici. Y poch dies après que entenien en estos negocis, vingueren a cercar al pare fray Francisco de Angulo, que l'avien fet prior de Sanct Gerònim de Yuste. Y per ço, agué de parar altra vegada la visita fins a tant que nostre pare general senyalàs companyó al pare prior de Cotalba, que fonch lo pare Artal de Claramont, qui era llavors prior de Sanct Gerònim de Vall d'Ebron y profés de la matexa casa.

En lo qual exercici y entre anades y vingudes, se passaren tres mesos llarchs, com diu lo pare prior en una carta cuenta del Llibre del<s> gastos (foli 233), estant, entretant, los pares visitadors ab sos mossos y mules menjant y bevent y los frares no molt quiets ni sossegats, que és propri effecte de visites particulars. Vingué lo pare fra Gerònim Valleriola, prior y profés de Sanct Gerònim de Cotalba, en lo mes de dezembre de 1562 y anà-sse'n [p. 346] d'esta casa a 3 de mars de 1563, per ont se prova lo que diu lo pare prior.

Lo fi que tingué aquest negoci fonch de poca substància y fonch més la ramor del tallador que no la carn. Y no faltaren culpes de una part y altre —però de poch momento—, perquè al frare per qui's demanava la visita particular no se li provà cosa alguna, sinó que no llevava las occasions; y que no tenia lo recato que convenia a nostre sanct hàbit; ni guardava lo decoro y modèstia en ses conversacions que pertany a un bon religiós. Y lo demás éran coses de suspites. Y axí, per esta causa lo enviaren a Vall de Hebron. Y assò no tant per ses culpes, com perquè ell y lo pare prior no-s portaven bé y per llevar-se de inquietuts. Y en assò pararen los espavientos y los monts y valls que pensaven y avia de aver. Y cert, que en coses semblants se avia de mirar molt y que no s'avien de demanar visites particulars, sinó en necessitats molt precises, perquè de altra manera és més la nota que y ha entre los seglars, que tot lo que puja lo negoci.

2133. molt, *al manuscrit* molts.

Ab²¹³⁴ estos y semblants treballs passà son trienni lo pare prior y l'acabà. Encara que no he pogut saber, ab la curiositat que yo aguera volgut, ab quin terme y estat restava la casa en aquest trienni, perquè no-s tenia la curiositat en los llibres de la caixa que après se té, però entench, per conjectures que he vistes, que restava a deure esta comunitat al peu de vuyt-centes lliures.

2134. Estat de la casa era de 800 lliures de deuta, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

[p. 347] **Terçer trienni del pare fra Augustí Sumes**²¹³⁵ [1563-1566]

Gran cuydado y sol·licitut tingué nostre pare general de enviar a esta casa confirmadors a son punt y hora per a confirmar la futura electió de prior perquè, segons he trobat en los gastos del pare procurador, ya en la primera de l'advent estàvan los pares confirmadors en Barcelona y acabava son trienni lo pare fra Antoni Joan a 6 de dezembre. Foren confirmadors lo pare prior del Parral de Segòvia y lo pare vicari del monestir de Sancta Engràcia de Çaragoça, que los noms propis no·ls he pogut saber. Però sé que·ls donaren per lo gasto del camí al pare prior del Parral vuyt lliures y al pare vicari de Sancta Engràcia sis lliures, que al dia de vuy sé si n'í auria per la mitat del gasto, segons se despèn per los camins y van cars los manteniments, per no dir que escórxa o ròban los hostalers, etcètera.

Arribant en casa los pares confirmadors, entraren tantost los electors en electió y sense molta contradictió isqué prior lo pare fra Augustí Sumes, y fonch esta la terçera vegada, que com tenien tots experimentat molt bé son govern, prudència y bondat, paregué'ls que no y avia en aquesta coniectura persona qui millor pogués encarregar-se dels treballs d'esta casa. Lo qual, per estar vicari en Sanct Miquel de los Reyes de València, fonch necessari que anassen per ell y anà a cercar-lo lo pare fra Saturní Castelló, en què·s passaren quasi tres semmanes. Y après que fonch vingut, que fonch per las festes de Nadal, lo confirmaren a 28 de dezembre, dia dels Innocents, entrant²¹³⁶ en lo any²¹³⁷ de 1563, a les vuyt hores de la matinada.

Donaren-li per vicari al pare fra Joan²¹³⁸ Puig, qui ya u era lo trienni passat y juntament era procurador de Thous. Elegiren en procurador al pare fra Garau Altarriba, religiós de gran virtut, bondat y exemple y de principal linatge, com vuy o són sos deutes y parents,

2135. *Segueix que fou en lo any 1563 a 1566, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1563 i 1566 subratllats.*

2136. *Sobre d'entrant, hi ha acabant o afegit a la interlínia i escrit per una mà diferent de la de l'autor.*

2137. *Vicari lo pare fra Puig, escrit al marge dret.*

2138. *procurador lo pare fra Altarriba, escrit al marge dret.*

y tenia en aquesta ocasió deset anys de religió. Caxers foren los pares fra Jaume Ferrer y fra Mathià Martí. Però perquè lo pare fra Jaume Ferrer al cap de un any alcançà llicència y patent per anar-se'n²¹³⁹ a Sanct Miquel de los Reyes de València, elegiren en son lloch al pare fra Jaume de Planella. Diputats feren al pare fra Pere Alzina, que tenia ya sexanta anys de hàbit, y al pare fra Antoni Joan, que era prior lo trienni passat.

Vestí lo pare prior en aquest tercer trienni a tres novicis, lo primer dels quals fonch [p. 348] lo pare fra Lorens Daviu, natural de la vila de Mataró, y entrà en la religió ya theòlech y fonch gran student y de gallart ingeni, de qui en son cas y lloch se veurà son marco, ser y valor. Lo segon novici fonch lo pare fra Miquel Vilar, natural de la ciutat de Barcelona, y serví²¹⁴⁰ a esta casa molts anys de sagristà. Y lo tercer fonch lo pare fra Vicents Torrent, natural de la vila de Vilafranca de Panadès, y també serví molts anys de porter y jardiner.

Per estar la casa tant pobre y alcançada, no-s pogueren fer obres en aquest trienni, no perquè lo pare prior no fos amich d'elles, ans o era molt, sinó que la poca possibilitat²¹⁴¹ feya y era causa de no posar mà <a> algunes de què y avia prou necessitat. Totavia, en Thous, per aver-hi vigent necessitat, féu una obra que li diuen la cambra de la torreta que costà més de trenta lliures.

Lo de que més necessitat tenia est convent era de roba²¹⁴² y vestuari per als religiosos, que cert era cosa de llàstima veure quant mal arropats y apedaçats anaven los frares en lo vestit ordinari, que segons entenguí, los ministres de la orde se edificaren de la paciència y pobresa dels particulars religiosos, però no dexaren de notar que no era de molta decència y honrra de l'hàbit anar tant apedaçats y espepillats. Y per ço, lo pare prior, vent la necessitat, donà orde en que-s comprassen draps per fer fassets y túniques, que foren sexanta-sis canes de blanquets y quoranta-set canes de burell,²¹⁴³ de què-s feren escapularis y alguns mantos.²¹⁴⁴ També comprà quoranta-y-tres canes de estamenya, ab què-s reparà molta part de la pobresa particular.

Ab tota la pobresa que y avia en casa, no s'oblidà lo pare prior de la sagristia, perquè féu²¹⁴⁵ en ella un pàlit de tripa vermella y dues

2139. Diputats, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor i subratllat*.

2140. serví, *al manuscrit servici*.

2141. cambra de la torreta en Thous, *escrit al marge esquerre*.

2142. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

2143. Mantos, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2144. alguns mantos *subratllat*.

2145. pàlit de tripa vermella, *escrit al marge esquerre*.

capas de telilla vergada ab cenephas de vert²¹⁴⁶ y groch que servexen alguns dobles majors en lo chor per als qui fan offici de cantors.²¹⁴⁷ Tampoch se oblidà de la llibreria, a què tenia ell particular affectió, comprant per a ella las concordànties majors, les parts y opúsculas de sanct Thomàs y les obras²¹⁴⁸ de sanct Justiniano. Per lo refetor féu vint-y-nou canes de tovalles y trenta-una²¹⁴⁹ de torcaboques. També féu venir obra de terra de València, en què y avia set dotzenas de tasses per al refetor y quatre dotzenas de jarros, tretze dotzenas de plats comuns y fins y tretze dotzenes de escudelles, que tot li costà trenta-quatre lliures.

[p. 349] En lo any de 1564, que fonch en lo principi del trienni que tenim entre mans, vingué lo rey Phelip segon de aquest nom en Barcelona a tenir Corts, que fonch la primera vegada que vingué com a rey en Cathalunya. Y foren tant renyides estas Corts,²¹⁵⁰ que no tingué temps de venir lo rey a esta casa, ab tot que lo pare prior ho desijava molt y-s creu féu algunes diligències per aquest propòsit. Y com altre no pogué fer-li, féu un present, que no he pogut saber de què fonch; sols he trobat en los llibres que llogaren quatre paners per portar lo present a Sa Magestat. Però no pecarem en pensar que no fonch de molta importància ni de molt cost, que no estava la casa en disposició de fer grandesas y prodigalitats, y axí, creuria yo que degué ser de algunes fruytes y coses semblants.²¹⁵¹

Y no fonch en va perquè, ultra de que confirmà lo privilegi de nou que lo rey Cathòlich y après son pare, lo emperador Carlos quint, feren o donaren de l'enfranquiment²¹⁵² del feu del lloch y castell de Thous —costà la despedició d'ell quatorze lliures y dotze sous—, ne donà altre per a que pogués aver-hi fira en lo lloch de Thous lo dia

2146. capas de telilla, *escrit al marge esquerre*.

2147. llibres a la llibreria, *escrit al marge esquerre*.

2148. tovalles y torcaboques, *escrit al marge esquerre*.

2149. obra de València, *escrit al marge esquerre*.

2150. Aquestes corts se celebraren a Montsó sota la presidència de Felip II. Després es trasladaren a Barcelona perquè el monarca pogués jurar com a rei. Consta que la tensió entre la monarquia i els representants de Catalunya fou alta durant aquesta assemblea (Jordi BUYREU JUAN, *Institucions catalanes i conflictes a la Catalunya moderna*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2005, p. 143-147).

2151. confirmació del privilegi o enfranquiment de Thous, *escrit al marge dret*. A la part superior, nota, *escrit per una mà diferent de la de l'autor per remarcar la importància de l'anotació*.

2152. fira de Thous, *escrit al marge dret*. A la part superior, nota, *escrit per una mà diferent de la de l'autor per remarcar la importància de l'anotació*.

de Sanct Roc, que²¹⁵³ és a 16 de agost, y costà de traure vuyt ducats. Sense axò, féu merçè a esta casa de mil lliures. Però segons diuen los pares antichs d'ella, agueren-ne sentiment los pares de Vall d'Ebron y procuraren que, com a bons germans, partissen les mil lliures, y axí, ne agué cada hu d'estos monastirs sin-centes lliures. Y ab aquesta benedictió de Déu pogué lo pare prior remediare algunes necessitats vigents que y avia en casa, particularment de vestir los frares, com tinch dit; y lo demés serví per a pagar molts deutes que y avia, segons la determinació del convent, com apar en un acte capitular.

Algunes altres quantitats rebé lo pare prior en aquest trienni que li ajudaren a supportar la²¹⁵⁴ misèria d'esta pobre casa. La una fonch dels sermons que alguns religiosos predicaren, perquè lo pare fra Gerònim Ferraz predicà la quaresma de 1564 en Cervera y donaren-li los paers, pagats tots los gastos de les anades y vingudes, vint lliures. Lo pare fra Antoni Joan també exercitava aquest offici en diverses parts y donaren-li nou lliures de charitat. També lo pare prior ajudava en aquest ministeri y predicà la quaresma de 1565 en Mollet. Donaren-li²¹⁵⁵ de charitat sis lliures y mija. Don Francesch Clariana donà de sa llíbera voluntat,²¹⁵⁶ sense obligació alguna, sinquanta reals. Misser Joan Exerrat, essent conceller de Barcelona, donà²¹⁵⁷ de charitat quoranta reals. En aquest temps estigué misser Ubach²¹⁵⁸ en esta casa repassant sos estudis un any y donà son pare per la despesa vint lliures. Ara avia de venir en nostros [p. 350] temps, que no-ns contentarem de sexanta, quant més de vint.

Lo pare fra March Orriols, com ya diguí atràs, anà per conventual en la casa que feya lo rey don Phelip segon de aquest nom y morí en ella. Y perquè tenia allí algunes alajes que pertanyan a esta casa, veneren-les²¹⁵⁹ y los diners que tragueren d'elles, que foren quinze²¹⁶⁰

2153. Lo rey Phelip segon de Castella y primer de Aragó donà 500 lliures, *escrit al marge dret. A la part superior, nota, escrit per una mà diferent de la de l'autor per remarcar la importància de l'anotació.*

2154. Predicadors d'esta casa, a hont predicaren y lo que gonyaren, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2155. Don Francesch Clariana donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2156. Misser Joan Exerrat donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2157. misser Ubach repassà sos estudis en esta casa y donà, *escrit al marge dret. Y donà correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

2158. El nom complet és Francesc Obac, tal com apareix a la pàgina 558.

2159. veneren-les, *al manuscrit veneneren-les.*

2160. 15 lliures 8 sous del pare fra March Orriols, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

lliures y vuyt sous, portà lo pare fra Francesch Rovirola quant vingué del col·legi de Sigüença, que fonch en aquest trienni. Altra caritat he trobada que donaren certs²¹⁶¹ benefactors —y no sabem qui— per ajuda de les capes feya lo pare prior, de què poch ha fiu memòria, que fonch de quantitat de quinze lliures. També lo pare fra Lorens Daviu, quant²¹⁶² féu professió, donà per la matexa causa sis lliures. Un cavaller qui-s deya mossèn Joan Alió morí en lo nohembre de 1566 y pregà en son²¹⁶³ testament al pare prior li fes charitat de donar-li l'hàbit de nostra sagrada religió y li concedís que-l soterrassen en esta casa. Lo qual se li concedí de molt bona gana y, per ço y perquè li feren assí la sepultura, novena y cap d'any, ne rebé lo pare prior vint-y-dues lliures.

Per aver rebut lo pare prior estos extraordinaris y confiant en la misericòrdia del²¹⁶⁴ Senyor, que-l provehiria del necessari, tingué ànimo de emprendre una cosa de importància, desijant augmentar lo bé de la casa, que no fóra poch si-s posara en execució, y fonch que volia portar l'aygua del torrent de la torre dins la matexa granja, lo qual tractà ab lo convent. Y tingué ya fet lo concert ab dos mestres de cases molt pràtichs y experts, als quals se avien de donar, posada tota la manobra al peu, sinquanta lliures de mans. Y per ço, tenien ya fetes teules grans, que poch a poch se són gastades, y la obra restà per a fer. No sé per qui-s perdé.

Molts an tractat moltes vegades de aquesta obra y an tingut intenció de fer-la, perquè diuen-y molts hòmens experts y vehins nostres que seria de grandíssim profit nostra granja si tinguera l'aygua junt o dins casa, perquè llavors se porían regar molta part de les terres, en què-s porían fer molts herbatjes y fruytals y altres coses. Però fins vuy tot s'és passat en propòsits per aver tingudes altres ocupacions, que per ventura eren més precisses. Y axí, ningú és arribat tan avant com féu lo pare prior de qui anam tractant. Per ventura Nostre Senyor ubrirà al-[p. 351] gun camí y donarà ànimo a algun prelat per a que se emprenga una cosa com aquesta que tots la desijam y veem lo profit a l'ull.

2161. Certs benefactors donaren, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2162. 6 lliures del pare fra Llorens Daviu, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2163. sepultura de mossèn Joan Alió, *escrit al marge esquerre.*

2164. Se tractà de fer anar la aygua del torrent de Valldensana a la torre de Moncada, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

Dos²¹⁶⁵ maneres de granjeria trobe que tingueren en aquest trienni: una fonch en tenir cabres a mitges —compraren-ne en Prades vuytanta-una y en altra part cent y vint-y-dues—,²¹⁶⁶ de las quals se tragué molt profit, axí dels cabrits com de la llet; l'altra fonch de la llenya que portaven contínuament en Barcelona y del que treyen d'ella se comprava lo pex peu y altres coses semblants.

No faltaren plets en aquest trienni, perquè un cosín germà del pare prior, qui's deya misser²¹⁶⁷ Luís Mas, pretengué sobre los béns del pare del pare prior certa quantitat que era de quatre-centes lliures, y particularment pensava alcançar-se la dot de la mare del dit misser Luís Mas, que era germana del dit mossèn Sumes.²¹⁶⁸ Y com los béns del mossèn Sumes, que morí sense fer testament, foren dels²¹⁶⁹ dos fills que dexà y los dos se feren religiosos d'esta casa y ells los dexassen a est convent, com vérem en lo primer trienni del pare fra Matheu Blanch (pàgina 388),²¹⁷⁰ y com avia ya més de trenta anys que la casa possehia estos béns, era cosa difficultosa aver-los de desmembrar d'ella y també entengueren que la pretensió era molt dubtosa y difficultosa. Y per estas causas determinaren de fer una avinensa y concòrdia entre lo convent²¹⁷¹ y lo dit misser Luís Mas,²¹⁷² y fonch de manera que li donaren quoranta lliures y ell renuncià al plet y pretensió. Rebé esta concòrdia mossèn Luís Jorba, notari de Barcelona, com consta en los actes capitulars del present monestir.²¹⁷³

Quasi²¹⁷⁴ a la fi de aquest trienni se descubrí la panada, o una trapassa ben emmarenyada, que y avia en la recepció del donat mossèn Serra, de què's féu menció en lo trienni passat (pàgina 530),²¹⁷⁵ lo qual, per tenir una condició terrible y ésser colèrich en *summo gradu*, prenia unes betzanes y múrries que éran insufribles. Y dexades moltes

2165. cabres, *escrit al marge dret*.

2166. llenya, *escrit al marge dret*.

2167. plet de misser Luís Mas, *escrit al marge dret*.

2168. Es tracta del notari barceloní Miquel Sumes (vegeu nota 1463).

2169. *Segueix g ratllat*.

2170. pàgina 204 *al manuscrit*.

2171. Renúncia de mossèn Lluís Mas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2172. Mas, *al manuscrit Amat*.

2173. La concòrdia es va fermar el 30 d'agost de 1564. A més de pagar 40 lliures a Lluís Mas, que era doctor en drets i ciutadà de Barcelona, els jerònims van assumir totes les costes judicials del cas a la Reial Audiència. Segons el document, la disputa era sobre els béns de Caterina, àvia comuna de Lluís Mas i dels dos jerònims de la Murtra (ACA, MH, vol. 2518, f. 25r).

2174. hystòria de mossèn Serra, donat d'est monestir, *escrit al marge dret*.

2175. pàgina 327 *al manuscrit*.

hystòries y actes particulars, sols diré una cosa que fonch la causa per què-s vingué a descobrir ell qui era: estava en esta casa, al temps que lo dit mossèn Serra y estava, un fadrí que, per ser més través del que era menester, féu al dit mossèn Serra una burla algun tant pesada y bruta per donar-li entenent que y veyà molt poch, donant ell entenent que y veyà molt bé. Del qual se enujà en tanta manera, que estava fet un frenèlich, ni deya missa ni-s volia confessar, dient mil blasphemias contra ell, del qual se escandalizava misser Francesch Ubach, que llavors estava [p. 352] també en esta casa repetint sos studis.

Y un die digué-li que parexia molt mal que un sacerdot estigués tant temps sens confessar ni dir missa; y que li duràs la malícia contra son pròxim tant, que miràs que era cristià, dexeble de Christo; y que a exemple seu li avia de perdonar la injúria que li avia feta, y altres coses semblants, pensant que ab assò lo ablanaria. Però lo mossèn Serra, en lloch de agrair la correctió fraterna que li donava, se encolerizà de tal manera, que digué de aquella boca quoranta bestiesas y proposicions desatinadas que sabien més a herètiques que no a cathòliques, les quals ohiren alguns religiosos. Y escandalizats d'elles, zelaren al pare prior que allò no-s podia suffrir; y que si ell no-l castigava, seria necessari anar per altra via; y que per ventura, per los desatinos que deya la Inquisició li posaria la mà damunt.

Considerant estas cosas lo pare prior y veent que a son offici tocava remediar-las, puix estava a son càrrech aquella ovella que no anava per lo camí de las altres, féu informació del negoci més en particular. Y enterat bé en ell, cridà al donat mossèn Serra y féu-li càrrech del que passava y volgué'l castigar y penitenciar, segons demanaven las culpas. Però lo mossèn Serra fonch de contrari parer y digué que no-l podia castigar, perquè ell no li era súbdit. Y al-legant lo pare prior que sí era, puix avia feta professió de donat en mans del pare prior passat, respongué lo mossèn Serra que aquella professió era nul·la y que ell no la podia fer, puix estava subiecte a l'abat de Vilabertran, a qui ell avia prestada obediència avia ya alguns anys.

Y per ço, lo pare prior agué de suspendre lo negoci y a costas y despeses del dit mossèn Serra agué de enviar a Vilabertran a saber si era veritat lo que al-legava lo mossèn Serra. Y trobaren que primer fonch frare dominico, profés del monastir de Coplliura;²¹⁷⁶ y que après avia alcançat un breu per a exir-se la religió y aquest avia presentat a l'abat de Vilabertran, que era monestir de canonges reglars de sanct Augustí, donant-li la obediència; però que après també se cansà de

2176. Sant Domènec de Cotlliure.

aquella vida y renuncià lo breu; y anà-sse'n sense tenir obediència a ningú, sinó sols a si mateix, tenint arrendaments de diverses rectories, ministrant sacraments y dient missa cada dia com si no fóra apòstata, excomunicat y irregular, durant una vida com aquesta més de trenta y tants anys, cosa que fa tremolar l'ànima en lo cors, en lo qual temps avia adquirits molts ducats y guardava la pobresa que avia votada.

Y per ço, donà les tres-centes lliures que diguí en lo trienni passat y prestà la [p. 353] obediència al pare prior d'esta casa, pensant que d'esta manera estava tuto en consciència, com si poguéssim enganyar a Déu com als hòmens. Entenent lo pare prior, fra Augustí Sumes, una cosa tant peregrina y rara y considerant quant desencaminada anava aquella ànima, determinà de reduir al camí de salvació. Y per ço, féu avisar al pare fra Mallol, qui llavors era prior de Coplliura, del que passava acerca de mossèn Serra y la obligació que tenia de mirar per aquella ovella. Lo qual, com a bon religiós y temeros de Déu, féu lo que tocava a sa part y vingué y se'n portà a son monestir al dit mossèn Serra. Y demanà li d[ona]ssen les tres-centes lliures que lo mossèn Serra avia donades a esta casa, puix no u pogué fer sent del monestir de ont era profès.

Y a més de axò, estava posat en rahó, que puix ell se encarregava del treball, com era sustentar un vell quasi cego y tant mal acondicionat, tingués també algun refrigeri y alvío, puix lo y avia per a alimentar-lo, segons la regla de dret que diu:²¹⁷⁷ "*Qui sentit onus, sentire debet commodum et e contra*" (*De regulis iuris in 6*).²¹⁷⁸ Lo qual, considerat per lo pare prior d'esta casa, parexent-li que tenia molta rahó lo pare prior de Coplliura, consultà aquest negoci ab algunes persones graves y tots li digueren que no y avia espina ni os, sinó que estos diners pertanyien al monestir de Coplliura per la lley tan sabuda que *quidquid acquirit monachus, monasterio acquirit* y-s col·l[eg]ix clarament: *ex Authenticis Ingressi monasteria et Si qua mulier, C De sacrosancto ecclesie*;²¹⁷⁹ *et C Quia ingredientibus, 19, quaestio ultima*;²¹⁸⁰ *et multis*

2177. diu, *al manuscrit* dit.

2178. *Liber sextus, L. V, T. XII, regula LV* (Aemilius FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*, vol. 2, p. 1123). El significat és que qui sent la càrrega, ha de sentir també el benefici, i viceversa.

2179. C. I, II Auth. p. *Illud quoque* i C. I, II Auth. p. *Si qua. De sacrosancto ecclesie* procedeix del nom del títol, *De sacrosanctis ecclesiis et de rebus et privilegium earum* (Ildefonso L. GARCÍA DEL CORRAL, *Cuerpo del derecho civil romano*, vol. 4, p. 31-32).

2180. *Decret. secunda pars, causa XIX, quaestio III, c. VIII*: "*Quia ingredientibus monasterium convertendi gratia ulterius nulla sit testandi licentia, sed ut res eorum eiusdem monasterium sint, aperta legis diffinitione decretum est*" (Aemilius FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*, vol. 1, p. 842).

aliis juribus. Y que, per ço, no tenia remey, sinó que avia de donar al pare prior de Coplliura los diners que lo mossèn Serra avia donats a nostre monestir y que tot lo que-s poria alcançar seria fer-li pagar la despesa de tot lo temps que avia estat en esta casa lo mossèn Serra.

Tenint, donch, esta resolució lo pare prior de persones doctes y graves, determinà de donar-ne rahó a son convent perquè no li donassen culpa que avia fetes les coses de son cap y de propri parer. Lo qual, oynt les rahons que y avia y que-ls sobrava la justítia al pare prior de predicadors y a son convent de Coplliura, determinà que-s fes concòrdia amigablement ab ell per llevar-se de plets y no donar mal exemple a seculars, que fàcilment se escandalízan de misèries de religiosos, pensant que no-ls és llicít, com a ells, cada hu defensar sa capa ab justítia.

Y axí, mirades y considerades unes coses y altres y constant de la veritat que lo mossèn Serra era frare profés del monestir de Coplliura, determinaren de donar al pare prior del monestir de Coplliura dos-centes lliures, que foren per a ell dos-cents cavalls, y ell se tingué per content de tant bona concòrdia, que també son convent patia prou misèria. A més de axò, li feren²¹⁸¹ molt bona obra y procuraren que lo senyor Gerònym Bolet, que era un mercader famós de Barcelona, li giràs estes dos-centes lliures²¹⁸² en Perpinyà, que temia no les hi furtassen per lo camí. Y al dit senyor mossèn [p. 354] Gerònym Bolet les girà lo pare fra Garau Altarriba, com a procurador de aquest convent, en la taula de Barçelona a 18 de mars de 1556.

Ab tot axò, no <a>cabà del tot de quietar-se en sa religió lo mossèn Serra, perquè se cansà tantost y pretengué, tant vell com era y cego, de anar-se'n a Roma ab companyia de un frare llech de sa orde. Y tenint ya lo concert fet y les coses a punt, demanà-li lo companyó com farien de diners, que sense axò no-s podia viure ni anar per camí. Respongué-li lo bon Serra que no faltarien, que ell tenia certa quantitat de escuts, dobles y doblons de dos cares; y que anàs a certa persona que ell li digué y que li fes pler de cobrar-los, que ab ells tindrían recapte. Anà lo frare llech a fer lo que li avia dit lo mossèn Serra y lo seglar qui tenia lo diner féu com a honrrat y fel amich, perquè lo diner que guardava lo tornà molt cumplidament, y molt al revés del frare llech.

Lo qual donà a entenent al dit Serra que ya avia cobrat lo diner, però que no tenia cambi —que assò me oblidava, que li encarregà que cambiàs los escuts, dobles y doblons en plata, que per gastar per

2181. feren, *al manuscrit* beren.

2182. *Segueix* qu ratllat.

lo camí era més a propòsit— ni l'avia trobat. Y en lloch de donar-li los escuts de or y los doblons, li tornà altres pe[sse]s de dos reals, que com ell ya no y veyà, fonch molt fàcil de enganyar-lo ab aquest ardit y trassa. Y lo frare llech se restà ab lo demás diner y se n'anà a passejar ab diners de altri y desembaraçat de un vell y cego. Y com lo fra Serra sabé que lo companyó se n'era anat, tingué sospita que l'avia enganyat. Y un dia tingué una de les pessas de dos y ab molt secret demanà a certa persona si aquells doblons eren bons. Y com li digué que no eren doblons, sinó reals de dos, estigué fet un desalinat y digué mil maravelles y gentilesas, com acostumava, y fonch-li forçat de guardar la pobresa y lo demás que mana la religió, etcètera.

Estes coses són las que yo he pogudes rastrejar que succeyren en aquest trienni. Y en conclusió, regí lo pare prior admirablement com los demás triennis, ab tot que la casa restà²¹⁸³ enderrerida en més de 171 lliures, perquè li faltaren les 200 lliures .. sous que hagué de donar al pare prior de Coplliura. Y ya de altres anys atràs restava a deure lo monestir 806 lliures, de manera que devia, en summa, lo convent 982 lliures 4 sous 11, com consta en lo Llibre de la Caxa (foli 321).

2183. *Segueix a la ratllat.*

[p. 355] **Segon trienni del pare fra Joan Puig**²¹⁸⁴ [1566-1569]

Vingueren per confirmadors de la futura electió que se avia de fer en esta casa, per aver acabat ya son trienni lo pare fra Augustí Sumes, los pares fra Joan Baptista Blanes, prior de Sanct Gerònim de Gandia, y fra Artalt de Claramont, prior del monestir de Sanct Gerònim de Vall de Hebron. Y entrant en son ministeri, elegiren los pares d'est convent per son prelat al pare fra Joan Puig, fill de la matexa casa, qui avia tingut aquest offici altre vegada vint anys avia, y era estat vicari dos vegades y avia tingut càrrech del lloch de Thous molts anys. Confirmaren-lo a 31 de dezembre de 1566, no avent-y agut de vacació sinó dos dias de per mitx. Elegiren²¹⁸⁵ en vicari lo pare prior passat, lo pare fra Augustí Sumes; y en procurador, al pare fra Mathià²¹⁸⁶ Martí, que tenia ya trenta anys de religió. Caxers foren los pares fra Jaume de Planella y fra Jaume Cort.²¹⁸⁷

Vestí lo pare prior en aquest trienni al pare fra Antoni de Nájera,²¹⁸⁸ natural de Taraçona, del regne de Aragó; y al pare fra Andreu Pachi, qui primer fonch religiós de l'orde de Premostè. Y la ocasió que y agué per a fer esta mudança fonch que lo pare fra Francesch Roviro, profés d'esta casa, y lo pare fra Francesch Calandrax, profés del monestir de Sanct Gerònim de Vall de Hebron, tingueren poder del papa, per orde del rey don Phelip segon, per a reformar lo monestir de Nostra Senyora de las Avellanas o de Bellpuix, al qual monestir anaren ab més alegria que tornaren, pensant que los qui estaven en ell²¹⁸⁹ eren ovelletes manses y benignes. Però com arribaren allà, veren per experiència que eren leons y tigres y que tenien necessitat de gent

2184. *Segueix* des de 1566 a la fi de 1569, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1566 i 1569 *subratllats*.

2185. Vicari lo pare fra Sumes, *escrit al marge dret*.

2186. procurador lo pare (*segueix* fra Planella, *sense ratllar, la qual cosa és totalment incoherent amb la informació aportada al text*) Mathià Martí, *escrit al marge dret*.

2187. El nom que dóna el cronista a les altres tres referències d'aquest frare és Jaume Corts.

2188. Hystòria del pare fra And<r>eu Pachi, premostratense antes, *escrit al marge dret per dues mans diferents de la de l'autor*.

2189. ell, *al manuscrit elles*.

que·ls emparàs y afavorís, perquè no·s volien dexar regir ab tanta facilitat com pensaven, perquè ells estaven ya prevists y també avien fetes ses diligències per via de Roma, de manera que també·ls presentaren ells als reformadors altre contrabreu y posaren gent en casa, de manera que tenían los pares reformadors, hores y avia, més por que vergonya y·s penidiren prou vegades de ser arribats allà.²¹⁹⁰

Y —perquè abreviem— la anada fonch per la vinguda y de tota la reforma no·n tragueren altre fruyt sinó que aquest pare de què anam tractant, com era de bones y piadoses entranyas, desijava salvar·se y exir de aquells avalots y, axí, digué que de bona gana se passaria a nostre orde, puix tenien²¹⁹¹ commissió de axò, com avien notificat. Y axí, lo pare fra Rovirola donà orde que vingués a esta casa, a ont li donaren l'hàbit ab llicència de nostre pare general y dels capitulars a 2 de juliol de 1568, manant nostre pare general que li donassen la matexa antiquitat que tenia en la primera religió que avia professat, que era en l'any de 1542. [p. 356] Y fonch Nostre Senyor servit de donar·li perseverança fins a la mort y visqué ab molt bon exemple y com a bon religiós.

Sense estos dos que tinch dit poch²¹⁹² ha, vestí altres²¹⁹³ religiosos: lo hu d'ells fonch fra Joseph Ginestar,²¹⁹⁴ natural de Barcelona, frare llech y que serví molts anys de enfermer; l'altre fonch lo pare fra Francesch Pomet, també natural de la matexa ciutat de Barcelona; y lo últim fonch fra Francesch Torrent, natural de Vilafranca de Panadès, per a frare llech.

En aquest trienni se²¹⁹⁵ desconcertà notablement un frare llech qui·s²¹⁹⁶ deya fra Berthomeu Prats. Y féu tants desatinos, que après de passat per algunes penas y afflictions de càrrec y dejunis y altres semblants, tingueren per acertat de alcançar·li llicència de son con-

2190. La visita de Francesc Rovirola i Francesc Calandraix va començar el 18 de desembre de 1567. Els premostratencs de Bellpuig aconseguiren diferents breus apostòlics per mitigar la voluntat inicial de la reforma, que era convertir·los en un monestir jerònim. Alguns frares foren empresonats arran de la visita, que acabà amb la intervenció del bisbe d'Urgell i el general dels jerònimanuscrit Un dels resultats que tingué tot aquest procés a Santa Maria de Bellpuig fou la supressió dels abats comendataris (Eduardo CORREDERA GUTIÉRREZ, *Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes*. Germans Maristes de Catalunya, 1997, p. 143-144).

2191. tenien, *al manuscrit* teníem.

2192. poch, *al manuscrit* poch.

2193. *Segueix dos ratllat.*

2194. *Segueix q ratllat.*

2195. se, *al manuscrit* de.

2196. Hystòria, desconcert de fra Berthomeu Prats, *escrit al marge esquerre*. Hystòria correspon a una mà diferent de la de l'autor.

sentiment per a que·s pogués passar a altre religió, puix entenien que en la nostra no tenia remey de viure aconsolat ni sossegat, cercant invencions molt fora de propòsit y fingint-se innocent, en què y avia menester tenir més seny del que ell pensava, puix molts conexien sa bestiesa. Y vinguda la llicència, determinà de pasar-se als pares de sanct Francesch. Y perquè no y anàs debades, tractaren lo negoci primer ab lo pare provincial y donà orde que·l rebessen. Y perquè era molt conegut en Barcelona, per no donar que dir y no fos tant gran la nota, procuraren que l'enviassen a Perpinyà, a ont lo acompanyà un frare honrrat y vell d'esta casa. Y allí li donaren l'hàbit y perseverà en ella fins a la mort, encara que entench²¹⁹⁷ que fonch breu sa vida.

També despediren en aquest matex temps a dos donats que vivien molt inquietes en esta casa —lo hu era un portuguès, que·s deya Duarte, y l'altre se deya Joan de Tarragona—, però en different manera, perquè lo Duarte desijava tenir més quietut de sperit y estat més perfet del que tenia y, per ço, demanà llicència per a ser religiós del Carme; y la y alcançaren y cumplí en assò son bon desig. L'altre, que com dich se deya Joan de Tarragona, anava per molt different camí perquè, com tenia càrrech del forn, agueren sentiment que no vivia tant recatadament ni castament com convenia y que faltaven algunes coses del forn. Volgueren-lo reprimir y encara recullir més del que estava, de què ell se sentí molt y vivia molt inquiet. Y a la postre, sense llicència alguna se n'anà de casa y amenaçà que avia de matar o llesiar al qui lo avia acusat.

Y encara que pasaren alguns dies, no dexà de [p. 357] acudir per a cumplir la promesa. Però no fonch tant secretament, que no n'aguessen sentiment y avisaren a fra Pere Miquel, qui era cellerer. Y ell aquí matex acudí ab los moços que tenia a son càrrech, als quals digué que, mort o viu, que·l prenguessen. Y no faltà qui li donà un colp, en lo front, terrible. Y ab tot axò, com ell era valent y·s preciava de axò, nafrat com estava, tenint una daga en la mà, no y agué home de quants éran que gozàs acostar-se a ell per a pendre'l. Y vent assò un frare llech que·s deya fra Antoni Gavaldà, se abraçà ab ell y aquí matex acudiren los altres. Y prés, portaren-lo en casa y feren-lo curar de la nafra que tenia en lo front, de què·s pensà morir, y li n'agueren de traure un os.

Y après de curat, procuraren de donar-li entenent que se'n passàs a Itàlia, perquè en esta terra no era possible estigués quiet y sossegat.

2197. Hystòria de dos donats despedits, *escrit al marge esquerre*. Hystòria de dos correspon a una mà diferent de la de l'autor.

Y venint galeras en Barcelona, anà un religiós, de qui yo he sabut aquesta hystòria, a parlar ab un capità de las galeras que li era amich, supplicant-lo los fes merçè de passar aquest home a Itàlia y que per ninguna manera lo dexàs desembarcar fins fos allà, perquè convenia molt per esta casa. Lo qual li prometé que u faria d'exa manera. Y dos dies abans que se n'anaren les galeras, lo portaren a Barcelona de bé a bé y abillaren-lo lo millor que pogueren en forma de soldat, encara que tingueren alguns indicis que ya no tenia ganas de passar la mar y tingueren temor que no fugís. Y per est respecte donaren orde que dos valentons los anassen detràs de lluny²¹⁹⁸ perquè si acàs y avia alguna alteració, ells acudissen promptament y li fessen fer per força lo que no volia fer de grat. Y d'esta manera lo acompanyaren fins fonch dins la galera y fins vuy encara-l tenen per a veure, que era lo que pretenien, que era descartar-se de tant ruín figura.

En²¹⁹⁹ Thous també tingueren una tragèdia quasi al matex to, però lo compàs anava més pesat y costà més la música: estava un home per moliner en Thous y, perquè no feya son offici com era rahó, prengueren-lo. Y après de aver estat en la presó alguns mesos, y aver-se-li provat que robava part del blat o farina dels que anaven al<s> molins, y també que volia robar la honrra de algunes dones honrrades que acudien allà, sol·licitant-les a mal, li donaren cent açots. Y cada hu d'ells costà a la senyoria un real o quasi, perquè los gastos que-s feren en aquesta festa foren deu lliures o quasi —però crech que més li costà a ell.

[p. 358] No-s²²⁰⁰ feren en aquest trienni obres de importància perquè no y avia de què fer-les. Totavia, fonch forçat reparar en lo castell de Thous y en la badia algunes coses que amenassaven ruïna si no se adobaven, y en la rectoria de Moncada fonch lo matex. Lo²²⁰¹ principal gasto que-s féu en aquest trienni fonch en vestir los frares, perquè trobe que compraren tres pessés de estamenya que tiraren entre totes més de cent canes, y un burell que costà vint-y-sinch lliures y un blanquet que costà altre tant. Però tot devia ser prou misèria ni-s podia fer molta<s> túniques ni escapularis.

En²²⁰² la llibreria se posaren alguns llibres bons y profitosos y molt ben enquadrats, com foren las obras de sanct Damasceno; y un

2198. de lluny *repetit*.

2199. açotaren un moliner en Thous, *escrit al marge dret*.

2200. Obras en lo castell de Tous y en la rectoria de Moncada, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2201. vestuari, *escrit al marge esquerre*.

2202. llibres en la llibreria, *escrit al marge esquerre*.

llibre que-s diu *Harmonia mundi*; lo cardenal Caietà, *Super psalmos*;²²⁰³ las obras de sanct Bernat, de impressió moderna y correcta, y enquadrenaren las obras de sanct Joan Chrysòstom. Compraren²²⁰⁴ una mula per quoranta-quatre lliures, venent-ne altra de vella per quinze. Per²²⁰⁵ la torre compraren un parell de bous que costaren trenta-vuyt lliures —que ara sols lo hu las costaria—, perquè determinaren de tenir-la lo monestir y conrrear-la *propriis*²²⁰⁶ *expensis*.

En aquest temps vingué en effecte una concòrdia y avinensa que avia molts anys que-s tractava entre lo convent y Joan Mir y Antoni Mijans, los quals dos pretengueren los béns que mossèn Pere Matheu avia dexats a dona Joana de Castro, dient que no·ls hi podia dexar ni fer-la hereva, de què ya atràs férem més llarga memòria.²²⁰⁷ Y ab tot que lo convent tenia molt segura la justícia per sa part, totavia, perquè no·s descobrissen faltas agenas y desenterrassen los mort<s>, determinà que a dits pretenents se'ls donassen trenta lliures, però ab pacte y condició que renunciassen a la lite y plet que portaven contra lo convent. Y en effecte, lo pare fra Mathià Martí los pagà dites trenta lliures,²²⁰⁸ com a procurador que era d'est convent.

No tingué lo pare prior en aquest son trienni moltes ventures ni extraordinaris y, per ço, no pogué fer-los ell. Totavia, de un pastor que avia estat molts anys a casa d'en Janer de Sancta Coloma²²⁰⁹ de Gramanet, y·s deya Joan Bossió, ne agué vint-y-sinch lliures, perquè dexà hereu aquest²²¹⁰ monestir. Un mercader de Perpinyà, qui·s deya mossèn T. Sabater, donà de charitat sense ninguna obligació vint lliures. Y ab assò se acabaren los benefactors d'est trienni.

Dos bisbes²²¹¹ vingueren a esta casa en temps del pare fra Puig. Lo hu fonch don Gui-[p. 359] llem²²¹² Cassador, bisbe de Barcelona, al qual procuraren servir y regalar de la millor manera que pogueren.

2203. L'autor de l'*Harmonia mundi totius* és el framenor Francesc Giorgi (1460-1540). El cardenal Caietà correspon a Tomàs de Vio (1469-1534), que va escriure uns comentaris sobre els psalmanuscrit

2204. Mula, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2205. Bous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2206. Concòrdia, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2207. Vegeu pàgina 539.

2208. *Segueix y ratllat*.

2209. Joan Bossió donà, *escrit al marge esquerre*. Donà correspon a una mà diferent de la de l'autor.

2210. Mossèn Sabater donà, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2211. Dos bisbes a la part inferior de la línia, sota de Dos bisbes ratllat.

2212. Bisbe de Barcelona, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

L'altre²²¹³ fonch don Benito de Toco, bisbe de Vich, que abans fonch monjo de Montserrat y abbat de aquella casa y après hermità, y de aquí pujà a ser bisbe de Vich y après de Girona y últimament de Leyda. Y tenint aquest terçer bisbat, li manà lo papa y lo rey que visitàs lo convent de Nostra Senyora de Montserrat, de ont ell era fill. Y estant-la visitant, morí allí. Sols dos dies estigué en esta casa y manà donar, per lo bon hospeditatje que li avían fet, deu lliures, que fonch a 18 de octubre de 1569.

Restà²²¹⁴ la casa endeutada a la fi de aquest trienni en mil tres-centes vint-y-set lliures, rellevades quatre-centes y quoranta-nou lliures que devien al monestir, que si estas no-s degueren a la casa, restava enderrerrida prop de dos mília lliures, per ont se veu que quasi tots los triennis se empenyava en tres-centes, poch més o manco, que cert era cosa llastimosa y que no atinaven los pobres priors y officials per ont se perdia, que ells no u perdían per negligència en treballar y avensar lo que podían, sinó que Déu ho permetia d'exa manera.

2213. Bisbe de Vich donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*
2214. Estat de la casa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

[p. 360] **Quart trienni del pare fra Augustí Sumes**²²¹⁵ {1570-1571}

Estigué aquesta casa, acabat lo trienni del pare fra Joan Puig, sense prior un mes y quinze dies y no per culpa dels pares confirmadors, perquè molt bé acudiren a son punt y hora, qui foren los pares fray Antonio Pérez, prior del monestir de Sancta Engràtia de Çaragoça, y fray Pau Nadal, profés del monestir de Sanct Gerònym de Vall de Hebron, sinó perquè elegiren los electors al pare fra Gerònym Vallariola, profés del monestir de Sanct Gerònym de Gandia, persona molt sancta, y de gran religió y observàntia y molt docte, que ya era estat prior de sa casa, lo qual conexían molt bé los electors, perquè avia llegit en esta casa les arts, com diguí en lo primer trienni del pare fra Pere Alzina, avia ya més de trenta anys. Anà per ell lo pare fra Garau Altarriba.

Entretant que anaren per lo elet, los pares confirmadors feren una bona diligència y donaren orde en que-s posassen per menut y distinctament los deutes que devia la casa en lo Llibre de la Caxa, perquè sols tenían en memorials particulars y, quant donaven comptes, no sabían sinó per paperets lo que-s devia. A més de axò, sabían que y avia nou-centes²²¹⁶ y setanta-set lliures que algunes persones particulars avien dexades per a esmerçar y d'elles se avien de fundar misses perpètuas y, no tenint assò en memòria, fàcilment se n'oblidarien y era cosa escrupulosa. Y axí, los pares confirmadors, que eren persones graves y doctes, manaren que posassen tots los deutes en memòria en lo estat de la casa, que puix la constitució o extravagant mane que lo prior passat, diputats y arqueros, y juntament ab los pares confirmadors,²²¹⁷ dexten lo estat firmat de sos noms, no-s podia assò ben fer que no constàs de la veritat del que-s devia.

2215. *Segueix* des de 1570 al novembre de 1571, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1570 i 1571 *subratllats*.

2216. 977 lliures per esmersar, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2217. Aquesta obligació només s'aplicava quan el prior escollit procedia d'una altra casa religiosa, com queda establert a la tercera extravagant de la constitució de les eleccions i confirmacions (núm. 70), que ordena que "quando algun frayle fuere tomado por prior para otra casa", tant el prior anterior com el nou, els diputats, els caixers i els confirmadors "dexten firmado de sus nombres el estado de la casa" (*Constituciones*, p. 144).

Entretant que estes coses se concertaren assí, lo pare fra Garau Altarriba féu²²¹⁸ son camí y arribà a Cotalba y presentà sos de<s>pachos al pare fra Vallariola. Y ell, vist assò, paregué-li que estava posat en son lloch que donàs notícia del que passava a la duquessa de Gandia,²²¹⁹ de qui dit pare era confessor.²²²⁰ Y ella, per no privar-se de un tant gran bé spiritual, com tenia ab tant sanct confessor, escrigué de prompte a nostre pare general supplicant-lo no permetés que dit pare acceptàs lo priorat de Barcelona, perquè traure'l de Gandia era a ella llevar-li la vida, que las personas sanctas ajuden-se molt en la virtut.

Vista la petició de dita senyora duquessa per nostre pare general, digué-li que u dexava a sa voluntat si volia acceptar [p. 361] o no. Y puix nostre pare general lo y dexava a sa llibertat, com a persona discreta y prudent renuncià a la electió de ell feta, que com a persona experimentada sabia quin pà s'i donava en aquexa porta; y quant difficultós negoci era governar a altres; y los tragos y desgusts se passen; y lo perill que y ha en acertar, encara que après se entengué que se'n penedí, no directament perquè li pesàs aver dexat de ser prior, sinó indirectament, perquè après lo feren prior de altra casa a ont y avia més màchina y tenia allí més que fer en un dia que assí en vuyt.²²²¹

En fi, lo pare fra Garau Altarriba descansà uns quants dies en Sanct Gerònim de Cotalba fins que vingué la resposta de nostre pare general y après se n'agué de tornar sense alcançar lo que pretenia. Y arribant assí, entraren altre vegada los pares d'esta casa en electió y isqué en prior lo pare fra Augustí Sumes. Y en assò pararen las trassas y diligèncias humanas procurant que ningun fill y profés d'esta casa pogués ser prior d'ella —*contra Dominum non est consilium*.²²²² Confirmaren al pare prior a 13 de febrer de 1570 y fonch esta la quarta vegada. Elegiren²²²³ en vicari al pare fra Antoni Joan, que ab tot que era estat prior dues vegades, no²²²⁴ avia encara tingut aquest offici. Feren procurador al pare fra Jaume de Planella. És esta la segona vegada.

2218. féu, *al manuscrit* fonch.

2219. Carta escrigué la duquesa de Gandia a nostre pare general, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2220. La duquessa de Gandia era aleshores Magdalena Centelles, comtessa d'Oliva.

2221. Deu referir-se a Santa Engracia de Saragossa, monestir en el qual Jeroni Vallariola exercí el càrrec de prior entre 1576 fins que morí el 1579, tal com es pot veure a la pàgina 602 i és narrat per José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 2, p. 210-216.

2222. "Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum" (Pr 21,30).

2223. Vicari lo pare fra Antoni Joan, *escrit al marge dret*.

2224. procurador lo pare fra Planella, *escrit al marge dret*.

Caxers foren lo pare fra Mathià Martí y lo pare fra Montserrat Caxa. No-s sab que en aquest trienni donàs l'hàbit de nostra sancta religió lo pare prior a ningun novici.

Totes les vegades que lo bon pare fra Augustí Sumes fonch prior d'esta casa, si bé s'és advertit, trobàrem que procurà *pro viribus et posse* lo profit y bé de aquesta casa, que par que no se esvellava en altra cosa sinó com augmentaria los béns d'ella y de contínuo anava trassant y cercant modos per alcançar aquest fi. Però per més trasses que tinga un mercader, si ell té poch y pobre cabal, no és possible fer-se rich en poch temps si altres no li ajuden. Y com la casa era pobre y estava endeutada de la manera que avem vist a la fi del trienni passat, era quasi impossible exir de aquell fanch en breu temps. Però lo bon prior no dexava de fer de sa part lo que bonament podia y, axí, en aquest trienni donà en una cosa en la qual pretengué avançar molts reals y tractar molt millor²²²⁵ lo convent que abans en lo que toca a son sustento y aliment.

La trassa fonch que tractà ab lo convent si-ls parexia que compràs una quantitat de moltons, axí borrechs com primals, y que-ls tinguessen y criassen en casa, los quals servissen per lo ordinari sus-[p. 362] tento de la communitat, perquè entenia seria cosa de gran descans y regalo per a tots. Y del contrari, se seguían grans inconveniens, com la experiència ho mostrava enviant cada dia un mosso a la carniceria, que perdia la terça part del jornal en aquest exercici; y algunes vegades venia tant tart, que desconcertava lo convent, dinant molt més tart que no faria si tinguessen la carn en casa. A més de axò, moltes vegades, per no ser molt escrupulosos de ordinari los carnicers, en loch de moltó, donaven ovella; y lo que pijor era, venían morticina y basilea en loch de bona carn, que moltes voltes no sabia què-s menjava lo convent; y si venían algunes persones devotes de la casa, no sabían què donar-los, sinó que u llevassen de l'ordinari sustento dels religiosos.

De manera que, per aquestes y altres rahons que lo pare prior representà²²²⁶ al convent, vingué molt bé la major part d'ell en que-s comprassen dits moltons, com en effecte se executà, perquè anà lo pare fra Garau Altarriba a comprar-los en Cervera, de ont era ell era natural, y comprà cent moltons a rahó 27 sous 9 que costaren cent y trenta-vuyt lliures y quinze sous, que era preu prou acomodat. Però com era per lo mes de juny, temps de gran calor, y no tingueren tino los pastors qui-ls regien de anar a pler y fer-los caminar sols a

2225. compra de moltons, *escrit al marge dret*.

2226. representà, *al manuscrit* reprensà.

las matinales y vesprades, picaren-se de mal de melça y moriren-se'n molts, axí per lo camí com après que foren arribats en casa. Y axí, fonch forçat aver-los de vendre promptament y tallar en Barcelona.

Y perdés en aquesta mercaderia cerca de quoranta lliures, lo que no succehira si-ls aguessen comprats a la fi de setembre o principi de octubre, que lo temps comença a refrescar-se, y si no-ls aguessen fet tant caminar, que per esta causa se vingueren a cançar y fatigar. Lo qual se mira molt ara, en nostres temps, y reix molt bé y millor del que reisqué al pare prior, de què ell tingué vivíssima pena com a qui li cohia més que a tots per ser verdader fill, y ara pare, d'esta communitat.

També avem vist en los altres triennis seus la affectió que tenia a la llibreria y lo²²²⁷ que procurava en augmentar-la tot lo que bonament podia. De la qual no se n'oblidà en aquest últim, perquè la provehí de un *Decret* de Gracià gran, de molt bona lletra y molt ben enquadernat; y portà de Castella, quant anà a capítol general, en dos tomos, la [p. 363] *Chrònica Pontifical*.²²²⁸ Y los féu enquadernar en Barcelona y, ab unes cadanetes perquè no-ls robassen, los féu posar a la llibreria. Altre tomo també portà de Castella, que és Soto, *Sobre la Epistola ad Romanos, De natura et gratia*,²²²⁹ y donà orde y agués un catàlogo dels llibres.

Gran fonch lo cuydado que tenia lo pare prior en que als religiosos se'ls donàs lo necessari²²³⁰ perquè estiguessen contents y fessen lo que tenían obligació, conforme lo sagrat concili de Trento, com se veu en los altres triennis, de la millor manera que podia. Y en aquest no mudà de propòsit, perquè comprà més <de> sinquanta-sis canes de setzè que li costaren passades de setanta lliures, y tretze canes de divuytè que costaren quinze lliures y vint-y-nou canes de burell que costaren quoranta-una lliura. Sense estos gastos se li n'offeriren altres que no-s podían escusar, com fonch enviar a fra²²³¹ Pere Miquel a Aulot per comprar un matxo que li costà trenta lliures. Com²²³² se morí un bou dels que tiraven la carreta y llauraven,²²³³ tingué necessitat de comprar-ne altre que costà divuyt lliures.

2227. llibres de la llibreria, *escrit al marge esquerre*.

2228. *Chronicon pontificum et imperatorum romanorum* de Martí Polonus (segle XIII).

2229. El dominic Domingo de Soto (1494-1560) fou autor de *De natura et gratia libri 3* i d'uns comentaris "in epistola divi Pauli ad Romanos".

2230. Vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2231. Matxo, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2232. Bou, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2233. llauraven, *al manuscrit llauraren*.

També fonch molt amich de granjeria y, com tenían la torre per si, paregué-li que seria cosa molt acertada posar-hi vaques, com avia fet altre vegada y après vingué un altre²²³⁴ prior y vené tot quant y avia per a fer diners.²²³⁵ Però ell no mirà axò, sinó que de nou tornà a proveir la torre y comprà quatre braves que costaren vint-y-tres lliures y vuyt sous. També volgué provar a tenir ovelles y-n comprà cent y quatorze a rahó setze sous, que li costaren²²³⁶ noranta lliures y quatre sous. Y entench que, axí com las vaques li reisqueren bé, axí les ovelles li reisqueren al contrari perquè, segons diuen los pagesos y experts, no convé per aquelles parts de Valljensana tenir bestiar de llana y que sols és territori per a bestiar boví. Finalment, lo pare prior era tant amich de sa pròpia casa y era tant lo desig que tenia se augmentàs, que no dexava de executar cosa que entengués era per a son propòsit y profit.

En aquest trienni no fonch molt venturós en tenir alguns extraordinaris y charitats,²²³⁷ que si no foren dues o tres, lo demés fonch de poch momento. La una d'elles fonch que certa senyora, sense anomenar qui era, li envià cinquanta reals, dient-li per un terçer que lo dia de nostre pare Sanct Gerònim pregassen a Déu per ella. Altra²²³⁸ persona, que tampoch no sabem qui era, li donà trenta lliures sense obligació [p. 364] alguna per a que-s compràs un drap.

En aquest temps estava conventual en aquesta casa lo pare fra Joan de Sanct Gerònim, persona molt²²³⁹ docta y virtuosa y en opinió de un sanct, encara que escrupulós, que és prou destorb per a arribar a la perfectió moltes voltes. Era ell profés de la casa de Salamanca²²⁴⁰ y après féu segona professió en Sanct Lorens d'El Escorial y prior de aquella casa.²²⁴¹ Aquest pare, com avia ya exercitat lo ofici de predicar

2234. Braves o vaques, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2235. Es refereix a Antoni Joan, que en el seu segon priorat (1560-1563) va vendre bestiar del monestir (vegeu pàgina 542).

2236. Moncada. Ovelles en la torre y si combé tenir-las, *escrit al marge dret*. Moncada i y si combé tenir-las *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2237. Una senyora donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2238. Altre persona donà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2239. fra Joan de Sanct Gerònim, predicador en 1571 en Sanct Pere y Sanct Miquel de Barcelona, *escrit al marge esquerre*. En 1571 en Sanct Pere y Sanct Miquel de Barcelona *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2240. Santa María de la Victoria.

2241. Juan de San Jerónimo va ser, com indica el cronista, profés del monestir de la Victoria de Salamanca i posteriorment féu segona professió a San Lorenzo de El Escorial (1567). Consta que fou prior a El Escorial, a Sant Miquel dels Reis i a Nuestra Señora del Prado. Va morir l'any 1601 (Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 254). No s'ha de confondre amb un altre frare jerònim homònim d'El Escorial, inicialment profés a Guisando, autor d'unes memòries sobre aquest monestir reial (Miguel SALVÁ i Pedro

allà en Castella, paregué-li que en aquesta terra faria fruyt y poria em-plear son talent. Y no se enganyà del tot, perquè predicà en Barcelona ab molt aplauso y contento dels oynts; y en l'any de 1571 predicà la quaresma en la parròquia de Sanct Pere; y en los diumenges en la parròquia de Sanct Miquel, sense altres sermons que féu entre any, de manera que li donaren quoranta-una lliura. Y ell, segons estil de la orde, partí la mitat de la almoyna y donà a esta communitat vint lliures y deu sous sense altres charitats particulars que ell donà segons los sermons que feya.

Lo senyor bisbe de Vich, don Benito de Toco, vingué assí en lo any de 1570 y donà ordes a tres o quatre religiosos d'esta casa, que fonch en lo mars de dit any de 1570. Y cantà la primera missa lo pare fra Pau Serratex a la Pascua següent.

Dos²²⁴² plets se mogueren en aquest temps. Lo hu fonch de la senyora Çapila, o de son hereu, que no volia pagar al monastir de Sanct Gerònim de Vall de Hebron ni a esta casa un censal que fa cada any de quoranta sous per unes misses que-s diuen cada any en estes cases. Lo succés de aquest negoci se veurà en lo primer trienni del pare fra Lorens Daviu, en què-s donà sentència en favor d'est monestir.

L'altre²²⁴³ plet mogué Perot Sesolivelles, que pretenia que la torre que posseex tants anys ha²²⁴⁴ lo monastir era sua. Los fonaments que tenia és menester dir y traure'ls de molt atràs per a que si acàs en algun temps se tornava en camp, perquè encara no està definit aquest negoci, se sàpian més de rael. Esta torra, que vuy posseex aquest convent, fonch antigament de un tal Vallmanya, que-s troba, entre-ls demés, en la mort de un abbat de Sanct Cugat de Vallès molt nomenat, per la qual foren tots excomunicats y maleïts del papa, segons diuen, y perseguits de la justícia, com era rahó.²²⁴⁵ Per la qual causa aquest

SAINZ DE BARANDA, *Colección de documentos inéditos para la historia de España*, vol. 7, p. 5-6). Curiosament, ambdós freres, l'escriptor i el predicador, professaren a El Escorial el mateix dia (p. 40-41).

2242. plet de la senyora Çapila sobre un censal, *escrit al marge esquerre*. Sobre un censal *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2243. Història o plet de la torra de Moncada, *escrit al marge esquerre*. Història o i de Moncada *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2244. *Segueix* era sua ratllat.

2245. No hem trobat cap altre assassinat d'un abat de Sant Cugat del Vallès a banda del conegudíssim d'Arnau Ramon de Biure, ocorregut el dia de Nadal de 1350 (Benet Maria de MOIXÓ I DE FRANCOLÍ, *Memorias históricas del real monasterio de San Cucufate del Vallés, de la Congregación Benedictina Claustral Tarraconense y Cesaraugustana*. Barcelona: Francisco Suriá y Burgada, 1790, p. 54-57). Climent VI va excomunicar l'assassí, Berenguer de Saltells, i els seus còmplices, Bernat Rosseta, Ramon Vinader, Antic Ferigola, Pere Lledó i Bernat Sayó, i els descendents de tots ells fins a la setena

Vallmanya vené esta torra a un misser Sasolivelles,²²⁴⁶ lo qual casà ab una senyora del²²⁴⁷ linatge d'Espés.

Esta senyora trobaren un dia morta sense [p. 365] saber per què ni qui u avia fet. Veritat és que tingueren grans suspites los parents d'ella que lo matex marit ho avia fet —les causes, ells las devien saber— y axí, lo processaren de regalia y ell agué de absentar. Y no visqué tant recatadament que no tingués un fill bastart en aquesta absèntia. Aquest misser Sesolivelles, ans de morir, féu son testament y entre les demés que disposà fonch que féu llegat de la torre que vuy posseim davant Moncada al dit fill seu, encara que bastart. Y morint lo misser Sesolivelles, restà lo minyó de edat pupil·lar y empararen-se d'ell dues ties sues, germanes de son pare —la una d'elles se deya Torredemer y l'altra se nomenava Relada—, que com a més propinqües, tenien compte ab ell y de sos béns curaven.

Y perquè esta torre, de què anam dient, se anava perdent del tot²²⁴⁸ per no tenir amo, determinaren de acensar-la a un pagès qui-s deya Benet Bastit; y aquest, com ya diguí en lo primer trienni del pare fra Joan Puig (pàgina 463),²²⁴⁹ la donà a est nostre monastir. En aquest ínterim lo bastardet Sesolivelles se féu gran y·l feren estudiar. Y après casà en Barcelona, però d'esta muller no tingué fills. Y després anà a València y allí tingué un fill, també bastart. Y aquest fill Sesolivelles fonch lo qui començà a moure plet al monestir acerca de la torra. Altres diuen que no era bastart y que per *subsequens matrimonium* fonch legítim.

Acerca de aquest punt y agué grans articulatas en lo plet. Y ell fonch home de tant poch brio y ser, que confessà per certa quantitat de moneda que li donaren dos cavallers qui-s deyen Junyent y Pujades, que també pretenían²²⁵⁰ que era sua esta torre, que no era legítim. Però après volgué tornar atràs y desdir-se y provar lo contrari. Y demanà ab gran instàntia que li tornassen la torre, puix era sua; y que aquelles senyores Torrademer y Relada, ties de son pare, no podían acensar

generació. Els malfactors fugiren de la justícia, que els confiscà tots els béns (Salvador CARDÚS I FLORENSA, *Un Nadal tacat de sang: la mort de l'abat Biure*. Terrassa: Fundació Torre del Palau, 2008, p. 153-154, 181-188). No ha pervingut cap notícia de cap Vallmanya relacionada amb aquest esdeveniment. Informació errònia o falsa? Confusió amb el nom del propietari de la casa? Sí que es pot dir que tres dels implicats en l'assassinat eren de Cerdanyola (p. 158), població propera a Reixac.

2246. Sasolivelles, *al manuscrit* Salolivelles.

2247. del, *al manuscrit* de la y.

2248. tot *afegit a la interlínia*.

2249. pàgina 267 *al manuscrit*.

2250. pretenían, *al manuscrit* preteníam.

esta torra a Benet Bastit; y per consegüent, ell no la pogué donar al nostre monastir y lo convent no la podia tenir ab bona consciència. Però lo convent resistia varonilment y pretengué que estava en son lloch lo acte y contracte, de manera que aquest negoci donà molt en què entendre per estar tant enmarenyat y per aver-hi molts caps en què respondre, y molts que pretenían tenir justícia y que dita torra era sua, que seria may acabar de fundar ses intensions y pretensions, que cada hu de estos cavallers tenia —les monjes de Montesyon també y altres de Barcelona tenían també— ganes de pledejar y anaven cercant títols y motius per dit effecte, los quals podem dexar estar, puix no isqueren de peu dret, que diuen.

Sols nos basta saber que lo principal qui las avia ab lo covent y las tenia molt fermes era aquest Sesolivelles. Y com era pobre companyó y tenia per offici velluter y casà en Vila-rodona, y com allí no y avia què treballar de son offici o enfadat de aquella muller, se n'anà per lo món, perquè tampoch no tenia béns ni diners per passar avant en lo plet. Y per sa bona ventura arribà a Toledo, que entenia que allà trobaria molta feyna de son [p. 366] offici. Y sense exa ne trobà altre que manco li convenia, perquè se casà allí, vivint encara l'altra muller que estava en Vila-rodona. Y estigué en Toledo alguns anys ab aquella dona amigat, de la qual ne tingué alguns fills, lo que no féu de la primera y legítima muller. Y fonch tanta la sua simplicitat o ceguedat que, confessant-se de aquest peccat y manifestant lo mal estat en què estava —los confessors degueren fer son offici en no voler-lo absolre y dir²²⁵¹ la obligació que tenia de tornar ab sa llegítima y verdadera muller—, /que/ *his non obstantibus* pretengué alcançar dispensa per a descasar-se de la primera y casar-se ab la segona, cosa desatinada y molt fora de propòsit. Y per aquest fi e intent isqué de Toledo per a anar a Roma.

Y arribant a Barcelona, se emmalaltí y estigué perdut, sense diners ni salut. Y paregué-li que no tenia altre remey sinó acudir a aquest convent y que, arribant a ell, per ventura lo pare prior tindria compassió d'ell y l'afavoriria. Y no se enganyà del tot, perquè en aquella ocasió era prior lo pare fra Lorens Daviu, com se veurà per avant, y dit pare lo rebé ab bona gràtia quant vingué y-l féu estar en la hosteleria de baix molts dies, curant-lo de la indisposició que portava y poca salut, que era llàstima qual estava lo pobre home, que com no gosava manifestar-se per por que no vingués a notítia dels senyors inquisidors sa flaqueza y misèria, fonch forçat reparar-se assí.

2251. dir afegit a la interlínia.

Y après de aver-lo regalat lo millor que pogueren, paregué-li que tenia obligació, després de tants dies de regalo, mostrar algun agraïment de la merçè se li avia feta y, per ço, demanà de merçè li fessen venir un notari pràtich per a cert negoci que convenia per lo bé y profit de aquesta casa. Y com lo pare prior olorà, poch més o manco, per a què-l volia, donà orde en que mossèn Luís Jorba, notari de Barcelona, molt honrrat y dels més pràtichs de la ciutat y era notari d'esta casa, enviàs un jove que fos molt hàbil y en la facultat pràtich. Lo qual envià a mossèn Francesch Vidal, qui après li succehí en son offici y fonch hu dels notaris de Barcelona de major nom y fama, lo qual, arribant assí, acudí a parlar al dit Sesolivelles y entengué d'ell que volia donar en agraïment dels beneficis avia rebut d'esta casa²²⁵² tot lo dret que podia tenir y pretendre en la torre que ya posseiem davant Moncada.

Y vist assò y tractant lo negoci ab lo pare fra Lorens Daviu,²²⁵³ llavors prior, concertaren que lo dit mossèn Vidal, com a substitut de mossèn Jorba, son mestre, prengué dos actes: lo hu en què renunciava a la lite y plet que dit Sesolivelles portava contra lo monestir acerca de dita torre; y lo altre fonch una donació de tot lo que ell podia pretendre en ella, y assò per rahó de agraïment, que fonch lo formal, que estes donacions són nul·les si no y ha en elles causa justa,²²⁵⁴ com era aquesta de aver-lo servit y curat tants dies. Veritat és que ell també se dexà la 3ª part, com més llargament [p. 367] està continuat en dits actes, los quals tenim en sa forma en nostre archiu, en lo calaix de les scriptures de la torre, escrits de ma pròpria mà, closos y subsignats del matex mossèn Francesch Vidal, ya notari de Barcelona y tenint llicència del dit mossèn Luís Jorba per a cloure scriptures sues. Lo dia que-bereren estos actes fonch al primer de mars de 1592.²²⁵⁵

Fonch aquest negoci, al que yo puch alcançar, de molta importàntia y és bé se tinga en memòria, perquè aquest plet no fonch definit ni sentenciat y poria ser que algun die los parents de dit Sesolivelles,²²⁵⁶ o coses sues si n'i an restades en lo món, tornàran en camp estes coses, puix resten en ubert y poria ser que donassen en què entendre a nostre convent. Però sabent lo que passà y mostrant estos dos actes, per ven-

2252. *Segueix lo ratllat.*

2253. donació de la torre de Moncada, atràs foli 463 (267 *al manuscrit*), escrit *al marge esquerre per dues mans diferents de la de l'autor.*

2254. Norma de dret civil, procedent del dret romà (*Digestum XLI, I, XXXI*), segons la qual no es pot transferir el domini d'un bé si no hi ha hagut venda o alguna causa justa que la justifiqui (Ildefonso L. GARCÍA DEL CORRAL, *Cuerpo del derecho civil romano*, vol. 3, p. 310).

2255. 1592 *subratllat.*

2256. Sesolivelles, *al manuscrit* Sesalolivelles.

tura no se'n parlarà més. També importa²²⁵⁷ molt tenir estos actes per a defensar-se dels contraris que pretenen dita torre, si acàs tornàvan a demanar-la, perquè a més que-s pot defensar ab les armes que abans tenia, per ventura seran de més forces las que aquest Sesolivelles li ha donades. Y seria molt convenient que-s cobrassen certes escriptures que lo dit Sesolivelles produhí y las tenia un notari geperut qui-s deya mossèn Moxo y estava en la plassa de Sancta Anna de Barcelona.

Lo dit Sesolivelles —perquè no dexem la hystòria suspesa—, després que tingué salut, anà a Roma per alcançar sa impertinent dispensatió y de allà envià una carta al pare prior y convent demanant que li enviassen diners, que estava en necessitat. Y com no digué per quina via ni lo modo, no se li enviaren ni després ensà no se n'ha sabut cosa alguna. Y com ha de assò més de trenta anys, que és al temps que se escriu aquest negoci, creem que serà mort, y ab axò, totes ses pretensions, acabades. Y lo convent posseex dita torre ab pau y quietut y fins ara, que som en lo any de 1620,²²⁵⁸ no se ha mostrat ningun pretensor.

En²²⁵⁹ aquest últim trienni del pare fra Agustí Sumes succehí en esta terra tant gran secada, que no sols les fonts, però los pous profundíssims y de moltes aygües los faltaren les aygües y tenían un treball excessiu de anar-ne a sercar per diverses parts. Y fonch tant gran la falta de aygua, que aquella font tant famosa de la Pallaresa se vingué totalment a secar ni en lo pou tenían gota de aygua.²²⁶⁰ En altres parts fonch lo matex, y en particular esta nostra casa sentí molt aquest treball y li causà grandíssims danys, com prest veurem. Faltava l'aygua per tota casa, que no-n venia sinó molt poca en la cuyna, que és lo primer lloch a ont ella ve. Y com allí la avien menester tota y encara no bastava, era forçat que per a pastar anassen a cerca-la al cap del çafareix, per lo qual no podien fer bugades ni rentar la roba, sinó ab excessiu treball. Y assò durà quasi dos anys.

Desijaven tots, y lo pare prior més que ningú, remediar aquesta necessitat y cercaven uns medis y altres. Y a la fi, entengué que en lo monestir de Sanct Gerònym de Vall d'Ebron y avia un home, qui-s deya mestre Gili, que era molt pràtiche en cercar aygües y en remediar fonts,

2257. importa, *al manuscrit* impòrtan.

2258. 1620 *subratllat*.

2259. Hystòria de la gran sequedat de aygua que hi agué en 1570, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2260. Consta que a Barcelona l'hivern i la primavera d'aquell any foren molt secs, com a conseqüència del qual es feren nombroses rogatives (José María FONTANA TARRATS, *Historia del clima en Cataluña: noticias antiguas, medievales y en especial de los siglos xv, xvi y xvii*. Madrid, 1976, p. 134).

que creuria yo que per aqueixa causa estaria en aqueixa ocasió allí. Y sabut [p. 368] assò per lo pare prior, ajuntà son capítol a 13 de maig de 1570²²⁶¹ y proposà si seria acertat que fessen venir al dit mestre Gili per a veure si tindria ànimo de remediari aquella falta de aygua o si-n trobaria altra nova, perquè la casa no podia estar de aquella manera y patint tanta necessitat. Y tots los pares *nemine discrepante* foren molt contents que vingués mestre Gili y que miràs lo que convenia.

Lo qual, après de aver mirada la font, digué que era impossible poder-se remediari per la molta sequedat que y avia en tota la terra, però que si volían, ell los donaria aygua com un pom de espasa dintre lo canyar o damunt del çafareix, a vint passos, y que no seria menester enfondir sinó alguns vint-y-sinch palmanuscrit Lo qual, com lo pare prior y los demés religiosos ho tinguessen per burla, lo mestre Gili o afirmà y adverà tant constantment²²⁶² y donant per assò algunes rahons tant probables, que li donaren²²⁶³ crèdit, a més de que sabien que tenia guanyada gran fama en esta matèria y tots lo tenían en gran opinió. Y axí, feren pactes y avinenses ab ell, prometent de donar-li vint lliures, y fer-li la despesa a ell y a tres fadrins seus que contínuament estaven ab ell fent aquest exercici, y donar-li tota manera de ferramenta si trobava l'aygua que deya.

Començà a cavar a 14 de maig de 1571 y fonch Nostre Senyor servit que, al cap de tres mesos que treballava en esta obra, trobà als vint-y-sinch palms, com avia dit, major quantitat de aygua que ell avia promesa. Y per ço, començaren a conduir-la y fer-li volta grassa ab molt contento de uns y altres, y ab prou gasto, perquè anava lo blat en aquella ocasió, per causa de tanta sterilitat, a tres lliures la quartera, y aver de fer la despesa tant temps a quatre persones extraordinàries, no podia ser manco, sinó que-s feya gran forat al sach. Però tot estava ben empleat, puix se alcançava lo fi que-s pretenia. Veritat és que lo pare prior no véu acabada la obra per la causa que diré ara.

Per²²⁶⁴ la sequedat que y avia tant gran, anaven a cercar l'aygua, per a cuynar en la enfermeria, al çafareix gran, perquè dins casa no la y avia sinó al pou, y ella era molt poca y negra y la guardaven per a beure. En la cuyna major cuynaven de la aygua que arribava a ella y també era molt poca. Y perseverant en assò, com manco pensaren, se posà una contàgio en casa que quasi tots estaven malalts, si no era

2261. 1570 *subratllat*.

2262. constantment, *al manuscrit* constantment.

2263. donaren, *al manuscrit* donàrem.

2264. gran sequedat y mort de 7 religiosos ab lo pare prior, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

lo pare fra Jaume de Planella, que com era procurador, a penas may estava en casa, que per ço tenia salut. Y fonch de tal manera esta contàgio y malaltia, que no-s podían servir uns als altres ni ajudar entre si, que cada hu tenia prou que ent<end>re en sa indisposició. Entenent una tant gran necessitat com aquesta, lo pare fra Montserrat Caxa, que era fill d'esta casa y estava conventual en Sanct Gerònym de Vall de Hebron, alcançà llicència per a ell y per un frare llech de [p. 369] aquell convent, qui-s deya fra Moler, per a que vinguessen <a>ajudar a tan gran necessitat. Però al cap de quatre dies que estigueren en casa, se embarçaren ells també y se'n tornaren a Vall de Hebron.

Estengué's esta nova per tota la ciutat de Barcelona, però ningú tingué ànimo de venir a ajudar y favorir los pares religiosos, si no foren los pares de Jesús de l'orde del gloriós sanct Francesch,²²⁶⁵ que se offeriren de molt bona gana. Y en effecte, vingueren sis d'ells y estigueren en esta casa cerca de quatre mesos, exercitant la charitat y servint los malalts, de manera que²²⁶⁶ ells <eren> los amos y mosos, y feyen de cor y abbat, tenint les claus de totes les officines, que no y avia ningú en casa que tingués salut ni pogués alçar lo cap del coxí, que era la major llàstima del món. Y és molta rahó recordar-se de un tan gran benefici, puix en temps de tanta necessitat, en què se han de conèixer los amichs y devots, nos ajudaren y posaren en tanta ocasió de perdre la salut y a rrisch y perill de la vida per a donar-la o conservar-la als frares d'esta casa.

La maleltia e indisposició que tots tenían era que al principi començaven per unes terçanes que duraven alguns quinze dias o vint, ab vòmits y dolor de ventrell, vomitant²²⁶⁷ unes coses verdes y negres que parexían metzines y alguna verinada. Y encara que parexía que-s remediàvan, però tantost tornaven ab lo matex accident y era de manera que los metges no sabían atinar lo que era ni la causa de ont procehia esta enfermetat. Però atinaren-la los matexos fills de casa, que veent que tots tenían un matex mal, pensaren que la causa d'ell seria comuna y general. Y no sols ells, però los qui venien de fora y estaven uns quants dies també se embarçaven. Y per ço, feren algunes diligènties: miraren lo pa y veren que era bo; miraren lo²²⁶⁸ vi y no y trobaven falta; los altres manteniments, tots eren saludables.

2265. Santa Maria de Jesús de Barcelona.

2266. Benefici que se ha de estimar als pares de Jesús, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2267. *Segueix v raillat.*

2268. Animals morts dintra la font, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

No faltà qui volgué anar a regonèxer la font. Y entrant per la casetta a ont estava la mare, sentiren gran pudor y corrupció. Y mirant-ho ab més curiositat, trobaren en ella y dins la canonada molts animals morts per allà a ont passava la aygua, com éran calàpats, llangardaxos y altres semblants, que per la sequedat tanta que y avia en tota la terra, acudiren estos animals a la humitat y aygua y après no podían tornar atràs. Restaren-se allí morts y avien corrompuda la aygua, de la qual cuynaven, pastaven y servían d'ella en totes occasions. Y com era poca, més se incorporà de aquella corrupció. Y axí, vingueren a atinar que la mal<al>tia procehia de allí y que los religiosos estaven quasi enverinats o enmatzinats.

Y digueren los doctors que si los frares agueren begut de aquella aygua, com sols se'n servían per a pastar y cuynar, infal·liblement se moríran, que com l'aygua se cuyha y-s bollia en lo pa y en lo cuynat, no tenia tanta malítia lo verí dels animals que estava en l'aygua. Y axí, procuraren remediari aquest negoci de la manera que millor pogueren. Però ya fonch tart per alguns, perquè d'esta refrega moriren sis religiosos, que foren lo pare fra Saturní Castelló, lo pare fra Jaume Corts, persones ya velles y ancianas, fra Onophre Bosch y dos frares llechs vells y honrrats, fra Antoni Gavaldà y fra Gabriel Torner, que com no tingueren tanta resistència com los jóvens, aquella verinada los acabà.

Lo últim de tots fonch lo pare prior, que fonch a 24 de nohembre de 1571,²²⁶⁹ avent governat y regit aquest convent en aquesta úl-[p. 370] tima vegada un any y nou mesos ab molta prudència, sol·licitut y cuydado y gran²²⁷⁰ exemple de sa persona, com se pot veure en ses obres y en la bona fama y opinió que ha dexada en los que vuy viuen. Los altres qui escaparen d'esta tempestat o malaltia restaren contaminats de aquesta verinada. Dels quals coneguí yo molts que may tingueren salut complida, particularment los qui tenían ya alguns anys avançats; y los jóvens tardaren molt a cobrar salut.

Lo que restava a fer de la obra de la canonada de la font —perquè no reste la obra imperfecta y yo curt en dir-la— la proseguí, après de la mort del pare prior, lo pare fra Antoni Joan, qui era vicari, que tingué prou temps de fer-la, puix estigué la casa sens prior molts mesos per les rahons que més avant se diran. Y costà dita obra, com ell matex escriu en lo Capbreu Vell (foli 172), més de cent cinquanta ducats, contant la despesa dels oficials y los diners que se'ls donà

2269. 1571 *subratllat*.

2270. *Segueix ex ratllat*.

per sos treballs. Ab²²⁷¹ aquesta ocasió féu una bona diligència lo pare fra Antoni Joan, que féu enfondir lo pou que tenim dins del claustro, davant la porteria, més de deu palms més del que estava abans —y trobaren major deu de aygua que y avia abans— y·l féu empedrar baix al sòl de tot y féu llançar sis o set càrregues de pedres de riera. Y per la gràtia de Déu no sabem que després ensà aja faltat aygua; y que és estada ben menester en altres occasions que faltaren totes les fonts de casa y sols l'aygua del pou servia de tot, y per lo forn y cuyna, beure y per lo celler, encara que ab treball —però major fóra no tenir aygua en casa. Y axí, se'ls ha de agrair molt a aquells sancts pares vells.

Restà²²⁷² la casa endeutada en 13 de juny de 1572,²²⁷³ quant entrà lo altre prior, en 1.465 lliures 14 sous. Però devían a la casa 374 lliures 4 sous 2 y, axí, estava alcançada en 1.091 lliures 9 sous 10. És veritat que lo bon prior, fra Augustí Sumes, avia alcançada una saca de blat de Sicília, que après, com veurem en lo trienni següent, la veneren per dos-centes y vint-y-nou lliures y mija.

2271. enfondir lo pou del claustro, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2272. Estat de la casa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2273. 1572 *subratllat.*

[p. 371] **Trienni del pare fra Artalt de Claramunt**²²⁷⁴ {1572-1573}

Vint-y-set anys avían governada aquesta casa los fills que ella se avia criats, que fonch des de que acabà son trienni lo pare fra Alonso de Guadalupe fins a vuy, sense parar y si no fóra la desgràcia que poch ha me dex de contar, perseveraren molt més temps en son govern. Però per aver-se morts tant<s> frares, estava ella tant desenquadrada, que fonch maravella del Senyor com no se'n moriren més. Y estava tant estesa esta nova per la orde, que nostre pare general no volgué enviar confirmadors per la futura electió d'esta casa fins a tant entengué estaven ya los mala<l>ts desospitats y que no y avia perill en enviar-los. Y axí, regí esta casa lo pare vicari, fra Antoni Joan, des de que morí lo pare fra Augustí Sumes, que fonch a 24 de nohembre de 1571, fins a 7 de juny de 1572, que discorregueren més de sis mesos.

Veritat és que nostre pare general ya envià los confirmadors a la fi de la quaresma, que foren lo pare fra Gerónimo de Cáceres, profés de Nostra Senyora de Prado, de Valladolid, a qui donaren per lo gasto del camí vint-y-tres lliures manco un real. Yo crech que de bona gana los pares d'esta casa agueren perdonat a nostre pare general agués escusat aquest gasto, que demasiat avia gastat esta casa ab les malellies passades; y al pare fra Gerònim de Cáceres li agueren perdonat lo treball del camí tan llarch y agueren trobat qui vinguera de més prop. Lo companyó que prengué lo pare fra Gerònim de Cáceres fonch lo pare fra Miquel Mongia, prior del monestir de Sanct Gerònim de Vall de Hebron.

Los quals assistiren a la electió, de la qual isqué prior lo pare fra Artalt de Claramont, profés de Sanct Gerònim de Vall de Hebron. És aquest lo quart prior que ha tingut est convent fora de sa casa pròpria y lo terçer que ha tingut de Vall d'Ebron, que no és poca llaor y alabança d'ella que, en cent y sexanta anys que està fundada fins en aquest temps, /que/ no aja tinguts sinó quatre priors —un prior castellà, de la casa de Nostra Senyora de la Estrella, y tres de Vall de

2274. *Segueix des de el juny de 1572 al juny de 1573, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1572 i 1573 subratllats.*

Hebron—, perquè sempre ha tingut subiectes de qui poder-se valer en son govern y regiment.

Estava lo pare elet, al temps que l'elegiren en prior, en València visitant aquelles cases, perquè era visitador general de la Corona de Aragó y per esta causa no pogué venir fins al principi de juny. Y en venir, tantost lo confirmaren, que fonch a 7 de juny de l'any 1572, a les sinch hores després dinar. Y estigué, tot aquell temps que tardà en venir lo pare prior, lo pare fra Gerònim de Cáceres menjant y bevent y donant-se bon temps. Elegiren²²⁷⁵ en vicari al pare fra Planella, persona de molta experiència y que era estat dues vegades²²⁷⁶ procurador. Feren procurador al pare fra Montserrat Caxa, que en aquesta oc-[p. 372] casió tenia quinze anys de religió y era de bona edat per a poder sufrir los treballs de aquest càrrech, que no li'n faltaren prou lo temps que durà. Caxers foren los pares fra Mathià Martí y lo pare fra Garau Altarriba.

No-s pogué fer cosa de importància en tot lo temps que lo pare fra Claramont tingué a càrrech lo govern d'esta casa, perquè a penas tingué un dia de salut, que segons tinch entès²²⁷⁷ de las personas de aquell temps, no seguí la communitat vuyt dias. Y per poder curar y tenir los metges més a mà, se n'anà a Barcelona y en nostres cases estigué molts mesos ab tres frares y dos mossos, que estaven allí quasi de contínuo. Y tots eren menester, perquè se vingué a tullir y no-s podia valer ni de mans ni de brassos, en què-s gastà notablement, axí en medicines com en gallines, pollastres y colomins, manant los metges que cadaldia li donassen un pollastre o un colomí, sense altres regalos. Aprés de alguns mesos li donà gust de pujar-se'n a sa casa pròpia de Vall de Hebron per veure si allí se trobaria y provaria millor —però fonch de ningun profit—, y allí lo provehiren d'esta casa com si estiguera en esta, enviant-li diners, volateria y tot lo demés, com llargament se troba en lo Llibre de les Despeses.

Sense aquest treball, que era molt pesat y grandíssim per esta casa per aver plugut sobre mullat y avia dos dies que avien tingudes aquelles malalties tan llargues, ne tingué un²²⁷⁸ altre que no era menor y fonch que una dona qui-s deya Elizabet Cessa, que fonch molt temps majordona del rector de Moncada, mossèn Joan Janer, quant ell vivia, a qui dit rector avia dexada usufructuària de sa vida de sos béns, y aprés a nostre monestir, se enmaleltí o, per millor dir, se ferí.

2275. Vicari lo pare fra Planella, *escrit al marge dret*.

2276. procurador lo pare fra Caxa, *escrit al marge dret*.

2277. maleltia del pare prior y lo gasto que féu, *escrit al marge esquerre*. Y lo gasto que féu *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2278. maleltia de na Isabel Cessa, *escrit al marge esquerre*.

Y fonch de manera que era necessari que algun frare estigués allí de ordinari y donàs una passada de matí y altra de vespre per fer-li donar recapte, que encara que ella estava en sa casa dins Barcelona y lo²²⁷⁹ procurador d'esta casa li tenia llogada una dona, anava de tal manera lo negoci, que lo millor recapte era per la sana que no per la malalta. Y axí, era forçat que y assistissen molt a menut per a cumplir ab la obligació que tenien com a religiosos.

De manera que quasi tot lo temps era menester en servir malalts, axí en casa com fora d'ella, y durà aquest exercici molt temps. La qui més pressa se donà per anar al cel fonch la dona Elizabet Cessa, que morí al cap de alguns mesos, y estigué lo pare procurador aliviat de aquest treball. Restava lo del pare prior, qui perseverava en sos treballs y malaltia. Y ve-[p. 373] ent que avia cerca de un any que durava ni tenia esperanças de cobrar salut, determinà de scriure a nostre pare general supplicant-lo se servís de admetre la renunciació del priorat, puix no podia ni tenia remey de tenir-lo per no tenir salut ni seguir la communitat, que és un gran inconvenient per una communitat perquè, com lo superior està mal, no-s guarda la religió ab tanta puntualitat com ella demana, que no tenint qui va devant, ab dificultat se seguexen los qui són darrera. Respongué-li nostre pare general que tenia molta rahó en lo que demanava y que, quant ell enviaria confirmadors per a la futura electió, podria renunciar. Assò veurem en lo principi del trienni que²²⁸⁰ ve.

Entretant que lo pare fra Claramont tingué a càrrech lo govern d'esta casa, no sabem que²²⁸¹ aja succeït cosa de importància ni que sia digna de notar, si no fonch que penjaren en lo nostre lloch de Thous a un fill d'en Cardó del Mas per una mort avia feta —y anava perdut y bandolejant per aquella contornada—, al qual féu pendre don Pedro de Queralt, vuy compte de Sancta Coloma de Queralt.²²⁸² Y-l portaren al Callar y allí, estant en la presó, al cap de uns quants dies sabé tant bé fingir lo mort, que-l dexaren ya com a tal y anaren-se'n a dinar. Y²²⁸³ en aquest temps se escalà per la finestra avall y anà-sse'n.

2279. lo, *al manuscrit* los.

2280. que, *al manuscrit* qui.

2281. penjaren en Cardó del Mas en Thous, *escrit al marge dret*.

2282. El 1572 el cap dels Queralt era el baró Guerau III, pare de Pedro de Queralt. No fou fins a la mort de Guerau l'any 1595, quan Pedro, amb el títol de comte, assumí la senyoria. Tanmateix, Pere prenia un paper executiu a la baronia en vida del seu pare, com ho demostra la relació que tenia amb el consell de Santa Coloma de Queralt aquell mateix any 1572 (Joan SEGURA I VALLS, *Història de Santa Coloma de Queralt*, p. 358). Per tant, és possible que la captura del malfactor fos obra de Pedro, i no de Guerau, tal com indica el cronista, que li atribuïria anacrònicament el títol de comte.

2283. *Segueix al ratllat*.

Y com la fam lo aquexava, detingué's en una figuera a menjar figues, que no deguera, y en aquella conjuntura passà lo balle per allí y conegué'l y anà per a pendre'l. Y féu tanta resistència, que si lo balle no cridara, se entén lo aguera mort y fóra escapat. Però com acudiren alguns a ajudar al balle, lo prengueren y·l tornaren a la presó; y de allí, a Sancta Coloma. Y allí li feren la causa y après lo portaren a sentenciar a Thous. Y·s digué que molta gent anà a veure'l, no tant per conèixer al qui penjaven, sinó per la hazanya que avia feta de saber-se fingir mort. Però no li faltà prest la verdadera. Fonch aquesta la primera sentència que féu en Thous lo senyor don Pedro, vuy²²⁸⁴ compte de Queralt. També castigaren a un fill de Toni Saliguera del matex lloch de Thous per certs atreviments y desomboltures avia fetes.

No volgué Nostre Senyor que tot fos treball en aquest temps, que també volgué donar algun alvío a la pobre communitat, que estava tan accossada y affligida no sols per las malalties dels anys passats y del present, sinó encara per los deutes grans que devia. Y axí, en una cosa y altre donà algun remey perquè, renunciant lo pare prior per orde de nostre pare general, se remedià²²⁸⁵ aquest cap; y l'altre, del<s> deutes, rebent alguns extraordinaris, dels quals fonch hu que don Hernando de Toledo, fill del duch de Alva²²⁸⁶ y virrey de Cathalunya, féu merçè a esta [p. 374] casa de cent lliures procedes de les llistes que en cada trienni se fèyan quant exien diputats nous,²²⁸⁷ a la qual merçè se mostraren agrai'ts aquells pares, dient-li una missa de Nostra Senyora molt solemne y cada sacerdot una missa particular.

2284. Castigaren a un fill de Toni Saliguera, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2285. lo prior don Hernando de Toledo donà 100 lliures, *escrit al marge dret*.

2286. El virrei Hernando de Toledo, prior de Castella, era fill il·legítim de Fernando III Álvarez de Toledo, tercer duc d'Alba (Alberto GARCÍA CARRAFFA i Arturo GARCÍA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 84, p. 213-214).

2287. Primera referència del cronista a unes llistes relacionades amb l'elecció dels diputats de la Generalitat. La resta són dels períodes 1573-1576 (pàgina 593), 1576-1579 (pàgina 609) i 1585-1588 (pàgina 696). N'hi ha una d'anterior, de 1554-1557 (pàgina 509), tot i que no es diu explícitament que procedeixin de l'elecció de diputats. Possiblement aquestes llistes estiguin relacionades amb les apostes que es realitzaven arran de l'elecció per insaculació dels diputats i oïdors de comptes de la Generalitat de Catalunya. Almenys, així es pot deduir d'una constitució aprovada a les Corts de 1585 en què aquestes apostes, que es feien sota el control del virrei, foren prohibides pel perjudici econòmic que causaven entre la població (*Constitucions y altres drets de Cathalunya*, p. 70). La gran expectativa d'aquestes eleccions (Eva SERRA, "Constitucions i redreç: corts de Montsó-Barcelona (1563-1564)", a *Felipe II y el Mediterráneo*. Madrid: Sociedad Estatal para la Conmemoración de los centenarios de Felipe II y Carlos V, 1999, vol. 4, p. 179; John H. ELLIOT, *La revolta catalana, 1598-1640*. València: Universitat de València, 2006, p. 151) devia ser aprofitada pel virrei per obtenir uns ingressos extraordinaris que li servien, entre d'altres coses, per ajudar els monestirs afins a la institució, com fou el cas de Sant Jeroni de la Murtra durant el segle XVI.

Altres quantitats reberen major per la²²⁸⁸ bona diligència del bon prior fra Augustí Sumes, que procurà una saca de blat de cent salmes de Cisília en lo trienni passat —donà-la lo rey don Phelip segon de aquest nom—, y vengueren-la a mossèn Joan Homs, mercader. Y pagats to<t>s los gastos, ne reberen en aquest any de 1572 dos-centes vint-y-nou lliures deu sous y set. Les quals quantitats foren molta part y causa de que no restàs la casa tant endeutada com estava abans, ans lluïren y desempenyaren²²⁸⁹ un censal de dos-centes lliures que tenien²²⁹⁰ empenyorat als hereus de Joan Benet Guardiola, llibreter, y pagaren alguns altres deutes. Y axí, no devia la casa, quant entrà²²⁹¹ lo pare prior del trienni següent, fet lo balans d'ella, sinó set-centes y denou lliures, poch més o manco, com consta en lo Llibre de la Caxa de dit temps (foli 332).

Una²²⁹² sepultura tingueren en aquest any que durà lo priorat del pare fra Claramont, que fonch de una dona qui-s deya Elizabet Fontaneta, de Moncada, la qual manà en son testament que la soterrassen en aquest monestir y dexà per assò deu lliures. Dels²²⁹³ béns de mossèn Joan Janer, rector de Moncada, après de la mort de na Elizabet Cessa,²²⁹⁴ que era usufructuari<a>, agué lo monestir alguna roba de servey, que la portaren en casa y [...]²²⁹⁵

-
2288. Saca de blat que donà lo rey don Phelip, *escrit al marge esquerre*.
 2289. Lluyren un censal, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.
 2290. tenien, *al manuscrit teniem*.
 2291. estat de la casa, *escrit al marge esquerre*.
 2292. sepultura de Elizabet Fontaneta, *escrit al marge esquerre*.
 2293. mossèn Joan Janer, *escrit al marge esquerre*.
 2294. Cessa, *al manuscrit Dessa*.
 2295. *El text queda interromput, sense que es pugui atribuir a la pèrdua de cap plana del manuscrit*.

[p. 375] **Trienni del pare fra Francesch Rovirola**²²⁹⁶ [1573-1576]

Per estar de la manera que diguí en lo any passat lo pare fra Claramunt, no pogué anar a capítol general que-s celebrava en l'any de 1573. Y axí, féu procura al pare fra Antoni Joan, que ya estava conventual en la casa de Sanct Lorens d'El Escurial, en la qual féu après professió segona.²²⁹⁷ En aquesta procura que feren al dit pare fra Antoni Joan se tingueren dos respectes y considerations: lo hu que, ya que avien de fer procura a altri, millor era que la fessen a un fill de la pròpria casa, que era estat dos vegades prior d'ella y poch avia que dexava de ser vicari; y l'altre fonch perquè, com ell estava ya allí prop de Sant Bartholomé de Lupiana, no-s faria molt gasto en lo camí per anar allà.

Lo convent també envià son procurador, que fonch lo pare fra Garau Altarriba, y ab ell no dexarien molts de escriure lo que importava que lo pare prior d'esta casa renunciàs, puix estava tant mal y poca confiança de cobrar salut y per aquest respecte se gastava excessivament en les cases de Barçelona, axí per sa persona com per ocasió de que anaven a visitar-lo moltes persones principals y graves per ser ell de noble linatge y tenir parents de gran tomo y valor. De manera que se entenia que li agueren manat nostre pare general y lo definitori que renunciàs lo priorat. Però no fonch menester perquè, com era de molt bon judici, docte y temerós de Déu, ell se comedi, que sentia que en sa consciència no podia fer altre cosa. Y axí, nostre pare general senyalà confirmadors per la futura electió, que foren lo pare fra Gerònym de Alfajaría y lo pare fra Miquel de Villa-real, profés de Sanct Gerònym de Vall de Hebron.

Y arribant en Barçelona, lo pare fra Artal de Claramont renuncià lo priorat en presència dels pares confirmadors, que portaven exprés poder per acceptar dita renunciatió, estant presents altres religiosos qui-l servían allí. Arribant assí, en lo monestir, los dits pares confir-

²²⁹⁶. *Segueix* des de 1573 a 1576, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1573 i 1576 *subratllats*.

²²⁹⁷. Vegeu nota 1670.

madors, fetes les cerimònies acostumades, isqué prior de la primera vegada lo pare fra Francesch Rovirola, profés y fill d'esta casa —tenia ya de hàbit vint-y-sinch anys—, de bones parts, ingeni y lletres, que les avia estudiades en lo col·legi de Cigüença. Esta electió se féu en 28 de juny de 1573 y fonch confirmat als 29 de dit mes y any, a les deu hores ans de dinar. Elegiren²²⁹⁸ en vicari al pare fra Mathià Martí, home ya de més madura edat y de més benigna condició, que tenia ya trenta-sinch anys de hàbit. Feren procurador al pare fra Jaume²²⁹⁹ de Planella, que fonch esta la tercera vegada; y caxers, als pares fra Montserrat Caxa y al pare fra Miquel Galceran Garballer.

Fonch lo pare fra Francesch Rovirola venturosíssim en venir-li novicis, que per ventura ne vestí més de vint en son trienni, però no-n perseveraren sinó sis. Era lo pare prior de condició un poch colèrich, encara que li passava prest, y molt<s> d'ells [p. 376] no perseveraren per parèxer-los que-ls tractaven ab algun rigor. Però més fonch la sua poca devotió que no la colèrica condició del pare prior, que altres també passaren per aquexes ninyerías y passaren avant en la vocació que Déu los avia cridats mediant la gràtia divina: lo primer dels sis que perseveraren fonch lo pare fra Francesch Talet, natural de la vila de Peralada, del bisbat de Girona; lo segon, lo pare fra Gerònym Torroell<a>,²³⁰⁰ que era natural de San Saloni; lo tercer, lo pare fra Ambròs Sanxo, natural de la Seu de Urgell; lo quart, lo pare fra Gerònym Ezquerra, natural de Çaragoça, de Aragó; lo quint, lo pare fra Pere Garriga, natural de la vila de Benisalem, de la isla de Mallorca; y lo últim, lo pare fra Luch Carbonell, natural de Rocafort.²³⁰¹

De la qual receptió estava tant content lo pare prior, que segons ell referia y altres deyen lo matex, que en qualsevol part que anava y-s trobava, axí en las cases de la orde com fora d'ellas, se alabava que avia plantades sis plantes en esta casa que no les avia millor<s> en la orde de barra a barra, tant per tant, en virtut, lletres, cant y veus per sustentar un chor y altres habilitats, prophetizant y dient que ells sols eren sufficients y bastants per a sustentar la màchina d'esta casa com

2298. vicari lo pare fra Mathià Martí, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2299. Procurador (Procuradol *al manuscrit*) lo pare fra Jaume de Planella, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2300. En totes les ocasions posteriors es refereix a aquest frare amb el cognom Torroella.

2301. Amb tota seguretat correspon a Rocafort de Queralt, on el cognom Carbonell era molt habitual —cinc casos sobre quaranta-quatre— a mitjan segle XVI, mentre que a Rocafort de Vallbona no hi havia aleshores cap Carbonell (Josep IGLÉSIES I FORT, *El fogatge de 1553*, vol. 2, p. 296, 300).

a columnes d'ella. Y no se enganyà del tot perquè, vivint y en sos dies, experimentà lo que avia ben conjeurat, perquè visqué, après de ser estat prior, vint-y-tres²³⁰² anys y véu que lo pare fra Garriga llegí un curs; y lo pare fra²³⁰³ Gerònym²³⁰⁴ Ezquerra, theologia; y als dos véu prior y vicari; y a la fi, vingué a morir en mans del pare fra Ezquerra, que era prior, y del pare fra Talet, que era vicari. Y si visquera alguns anys, vera que los quatre foren priors, vicaris y procuradors que governaren aquesta casa,²³⁰⁵ com ell tingué confiança y avia ben discorregut.

També²³⁰⁶ fonch venturosíssim lo pare prior en que en lo primer any que entrà en lo càrrech de prior tingué tant gran cullida en Thous de tots grans, y en particular de forment, que n tingué de aquell any sol per tot lo trienni, cosa maravellosa y que no se és vista de trenta anys a esta part. Veritat és que assò no-s pot atribuir a indústria sua, perquè Nostre Senyor donà aquella benedició, que ni ell avia fet sembrar ni treballar les terres, ans bé si aguessen seguit son parer, volia que lo convent arrendàs lo lloch de Thous, mogut per lo consell de mossèn Rovirola, son germà, que com era mercader, desijava ell que li arrendassen²³⁰⁷ Thous, que més estimava son profit que no del convent.

Però com entengueren la flor y consideraren la trassa alguns religiosos de casa que discorrien bé y sentien millor del negoci, /y/ no volgueren consentir en que se²³⁰⁸ arrendàs. Y la rahó era evidentíssima, perquè dèyan, y molt bé, que los arrendaments no se avían de fer en temps que la anyada estava guanyada —aquest tracte se menajava [p. 377] en juliol—, quant ya estaven cegades la major part de les messes y estaven, com diuen, ya los grans al graner. Y axí, que no era rahó, puix lo profit se vey a l'ull y lo guany cert, que arrendassen lo cullit y lo que tenían ya quasi en casa.

Y de aquí és que per esta ocasió no s'és arrendat lo dit lloch de Thous després ensà, que ha cerca de sinquanta anys, a lo que toca

2302. tres afegit a la interlínia, sobre de sinch encerclat per un traç discontinu.

2303. Segueix Garrig ratllat.

2304. Se llegí un curs y th<e>ologia, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2305. A banda de Jeroni Ezquerra i Pere Garriga, que foren priors en vida de Francesc Rovirola i els priorats dels quals apareixen en la present obra, els altres dos professos que assoliren el priorat a Sant Jeroni de la Murtra foren Lluch Carbonell, entre 1610 i 1611, i Francesc Talet en dues ocasions, 1614-1617 i 1626-1627 (ACA, MH, vol. 3834, f. 39r, 53v, 79v).

2306. Collita en Tous, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2307. arrendassen, al manuscrit arrendaren.

2308. se repetit.

als grans,²³⁰⁹ si no són algunes ninyeries²³¹⁰ y cosas de poca importàntia, com són los anadons, la llana, trul de l'oli, llegums y altres coses semblants, que les arrenden als matexos vassalls, que tenim per experiència que d'èxa manera està millor per a tots, perquè lo convent ne trau més profit; y està molt millor proveït del necessari y sustento per al menjar bon pa; y són pagats millor los deutes dominicals a las messes; y los vassalls no réstan tan escorxats ni-ls fan tantes despeses, mes ningunas, com fan los arrendadors y mercaders, que-ls destrüexen.

Ab tant bona ocasió, com tinch dit,²³¹¹ de l<a> cullita de tant forment y tant pròspera anyada, tingué²³¹² ànimo lo pare prior de emprendre algunes coses que altres no agueren gosat fer, com fonch fer una plantada en Thous, prou rahonable; y altre assí, en lo monestir, que té des del<s> pedrissos de la Miranda²³¹³ fins a la creu gran d'ella; y més amunt, que pren fins baix ab lo terme de la Pallaresa.

Assò matex li donà ànimo per a que continuàs y passàs avant en la hostaleria nova y de dalt que avia començada lo marquès de Aguilar, la qual fins vuy té tanta nomenada²³¹⁴ y fama per la orde y fora d'ella, que diuen no la y ha millor. Quant ell posà mà en aquesta obra no tenia esta hostaleria fet sinó sols des de la sala gran, a ont està la tribuna, fins²³¹⁵ a les cambres últimes, a la part de llevant, però lo corredor y tot lo demés de la part de mitjorn no estava sinó fins a mitx lloch. Y axí, lo pare prior acabà de alçar les parets foranes fins a les taulades; y cobrí las matexas taulades, totes les voltes del corredor y de las dos salas, entrant des del claustro a la dita hostaleria; empaymentà tot lo corredor y posà las columnas y chapitells; y féu molta part del sostre del matex corredor, encara que, com se li acabaven los materials, no

2309. lo que se acostuma arrendar en Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2310. ninyeries, *al manuscrit* nyinyeries.

2311. *Segueix q ratllat*.

2312. Plantada en Tous y en lo monastir, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2313. La Miranda està situada a uns 350 metres al sud del monestir de Sant Jeroni de la Murtra i deu el nom a les àmplies vistes que s'hi contemplen. L'any 1835 hi havia en aquest indret una ermita, possiblement dedicada a Sant Jeroni (Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, vol. 2, p. 267). No s'ha datat la construcció d'aquesta ermita, que amb tota seguretat no era anterior al segle XVII, ja que el cronista n'hauria fet algun esment. Les restes que s'hi conserven apunten també en aquesta direcció (Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*, p. 222).

2314. se prosegueix (prosegueis *al manuscrit*) la ostaleria y don Miquel de Clariana féu fer los aposentos del cap del claustro, vide foli 736 (486 *al manuscrit*), *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2315. fins, *al manuscrit* fines.

pogué proseguir lo demés que faltava ni tampoch posà les pedras de l'antipecho del corredor, que en son temps direm qui féu assò.

Una cambra que-s féu al cap del corredor, portas y finestras se féu en aquest trienni. Però no-s feren dels diners de la communitat, ans bé la féu fer un sanct home qui-s deya don Miquel de Clariana y de Seva, fill del regent don Dionys Clariana, de qui se n'oferrà altrás occasions majors per a dir de ell moltes alabanças y llaors,²³¹⁶ y pagà de son diner lo²³¹⁷ que costà.

Gastà lo pare prior en esta hostaleria al peu de quatre-centes lliures, poch més o manco, en diners sense lo menjar y beure. Y ver-daderament lluyren més en ses mans [p. 378] que no agueren en altre vuyt-centes, perquè féu estes coses ab tots los aventatjes, com és²³¹⁸ fer serrar la fusta en los majors dies de l'any, fent no sé quantes fornades de obra y de cal; y ell era tant sol-lícit en fer treballar los officials, que a penas los dexava de vista, si no era per acudir a la communitat, de què era gran seguidor, que molt a tart faltava. Y per ço, vingué a fer tanta cosa en poch temps, de manera que fonch notat de estremat en assò —però, què maravella, los moços nunca volrrían que los²³¹⁹ amos estiguessen entre ells per poder millor respirar y pendre la feyna més de espay.

En fi, lo intent que tenia era bo y desijava lo bé y profit de casa y u mostrava prou, puix no perdonava a ningun treball de sa persona, que parexia que no dormia, esvellant-se com poria avansar algun real per la communitat. Tant, que no-s tenia per content, quant se avia de comprar alguna cosa de importàntia, si ell no estava present. Però fonch de manera que no fonch notat de que anava molt sovint fora, ni a Barcelona ni a altres parts, perquè a penas dormí en Barcelona. Y moltes voltes li succehí anar a ciutat de matí y tornar a dinar; y altres voltes, en aver dinat, partir y tornar, ya al vespre, a hora de sopar, cosa ben extraordinària y que causava admiració, que a penas sabían si estava en casa o no, y primer sabían que era tornat de Barcelona que no quant era —tanta era sa diligència y cuydado.

També²³²⁰ mostrà ser cuydadós en moltes altres coses, y en particular en donar vestuari als religiosos, de què y avia grandíssima necessitat.

2316. Vegeu pàgina 730.

2317. gastat 400 lliures .. sous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2318. fornades de obra y cal, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2319. *Segueix moços encerclat amb un traç discontinu.*

2320. vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

Y tingué aquesta trassa: que avent de anar a Thous per certs negocis de allí, anà al Camp de Tarragona y en la vila de Valls concertà que li fessen dos burells boníssims y, com ell deya, dels millors que may fossen entrats en casa, que tiraven sinquanta-una cana y no li costaren sinó cent y sinch lliures, donant orde que de junta ferida los portassen assí, en lo monestir, sens tocar en Barcelona. També²³²¹ comprà 29 canes de vint-y-dosè blanch que li costà sinquanta-nou lliures y vint-y-sinch canes de setzè blanch que costà trenta-dues lliures. Estes serviren per les túniques dels jóvens. També comprà quoranta-quatre canes de estamenya de Cardona. Féu venir de²³²² Mallorca una dotzena de flassades, sense sis altres que avia comprades en Barcelona. En lo refetor y avia gran necessitat de torcaboques y n féu fer vuytanta-y-dues canes.

Altra²³²³ diligència féu molt christiana, que donà orde que los pobres tinguessen bon govern, axí en lo menjar com en lo dormir, comprant-los roba per als llits. Comprà²³²⁴ dos matxos que de prima compra li costaren noranta-quatre lliures y una mula per sexanta-tres lliures. Una olla de les tres grans que tenim en la cuyna se²³²⁵ ubrí y la féu de nou, que costà, sense lo mestall vell que donaren al mestre, setze lliures.

Comprà un organet que avia fet mestre Joseph Bordons, que al principi lo posaren dins²³²⁶ del chor, a les últimes cadires de la part prioral, però après no ls estigué bé per alguns [p. 379] inconvenients y vuy està en la capella de Sanct Sebastià. Costà trenta lliures. Però no las pagà totes la communitat, perquè lo pare fra Montserrat Caxa, de certa almoyna que li donaren, /ell/ donà deu lliures; altres deu lliures pagà don Miquel Clariana; y la communitat, altres deu. Les quals coses són de consideració.

Les principals rebudes que y agué en son trienni foren de ses bones indústries y trasses perquè, com²³²⁷ consta en lo Llibre de la Caxa, en lo títol de venedures, tragué, particularment de llenya, al peu de mil lliures, perquè anava cadaldia la carreta a Barcelona. També vené molt vi, de tal manera que de venedures rebé més de mil cent y

2321. vint-i-dozè, 16^è per los joves, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2322. flasades y toballons, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2323. Cuydado pobres, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2324. Matxos y mula, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2325. Olla de la cuyna, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2326. Orga, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2327. Venaduras, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

vint-y-tres lliures. Però de aquesta quantitat se ha de rellevar lo gasto que feyen los bous, carreta, carrater y boscater.

Sense estes rebudes /que/, per sa bona trassa y indústria ne rebé altres que ajudaren a prosequir sos²³²⁸ bons intents. Una d'ella<s> fonch de cent y setse lliures, les quals éran de na Elisabet Cessa, que fonch majordona molt temps y après usufructuària del quòndam mossèn Joan Janer, rector de Moncada. Les quals, lo pare prior y lo pare procurador, com a marmessors de dita Cessa, tragueren de la taula de la ciutat de Barcelona y las donaren a títol de causa pia al present monastir y après las esmerçaren, com se dirà en son cas y lloch.²³²⁹ També²³³⁰ rebé cent lliures que'l prior major de Sanct Joan de Castella, don Hernando de Toledo y virrey de Cathalunya, donà del repartiment de les llistes quant tragueren los diputats de Cathalunya.

També lo matex pare prior donà a la communitat ab dues vegades prou bones quantitats: la primera vegada, cinquanta ducats en or que a rahó de dotze²³³¹ reals valien sexanta lliures; y l'altra vegada, vint-y-tres lliures y sis sous, y diu que li eren sobrades dels diners li manà donar lo rey Phelip de Castella, segon de aquest nom, per lo negoci de la reforma dels frares premonstratenses, en què l'occupà Sa Magestat molts dies, com ya diguí en lo segon trienni del pare fra Joan Puig (pàgina 562).²³³²

Altre extraordinari rebé de trenta lliures y foren de una sentència que donaren contra²³³³ lo sotsveger de Igualada en lo trienni passat, qui-s deya mossèn Jaume Ferrer, lo qual avia feta una notable injustícia als vassalls de Thous. Y la hystòria passà d'esta manera: tingué necessitat lo mossèn Jaume Ferrer, essent sotsveguer de Igualada, de cridar sometent y, passant a Thous, manà al balle y jurats del lloch li donassen cert número de hòmens que ell avia menester per prosequir lo sometent començat, lo qual ells feren de la millor manera que pogueren. Y no content de assò, manà que li alojassen y aposentassen tota la gent que ell portava ab sa companyia per lo lloch.

2328. 116 lliures de Elisabet Cessa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2329. No hi ha referències posteriors a aquestes 116 lliures.

2330. 100 lliures de don Fernando de Toledo, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2331. 83 lliures del rey Phelip segon de Castella, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2332. pàgina 355 *al manuscrit*.

2333. 30 lliures de mossèn Jaume Ferrer per causa dels vasalls de Tous y la hystòria que passà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

Y com assò no fessen o no pogueren fer, lo dit sotsveguer prengué al balle y jurats de Thous y-ls portà presos a Igualada y-ls tingué en la presó [p. 380] molts dies. Posaren-se persones per mitx y procuraren en amansar la còlera del senyor sotsveguer; y tragué'ls de la presó. Y totom dissimulà y passaren los de Thous tot lo temps que li restava de son offici al sotsveger ab molta dissimulatió. Però quant lo acabà, al temps que purgava taula, li demanaren la injúria o injustícia,²³³⁴ sollicitant aquest negoci lo pare fra Montserrat Caxa, qui era procurador de aquest convent, y condemnaren-lo que li purgessen la bossa y que pagàs quoranta lliures per la injúria que avia commesa, com consta ab una sentència que tenim en nostre archiu. Però ell se humilià molt y demanà misericòrdia ab molta submissió. Y lo convent la usà ab ell, fent-li gràtia de deu lliures y, axí, lo pare prior ne rebé en son temps les trenta que tinch dites.

Mossèn Paxau, mercader de Barcelona rich y poderós,²³³⁵ donà al pare prior en ajuda de la obra que²³³⁶ feya dotze lliures y dos pessets de tela gran que valían molt més, de les quals se feren molts llansols, de què y havia molta necessitat, y proveyren la hostaleria y enfermeria d'ells. La ocasió per què féu esta almoyna lo dit mossèn Paxau fonch perquè un fill seu, de edat de deset o divuyt anys, vingué a esta casa a demanar lo hàbit. Y veent lo pare prior que mossèn Paxau no tenia sinó sols aquell fill y que sentiria en estrem si li donaren l'hàbit, y també sospità lo pare prior que lo jove devia tenir alguns desgu<s>ts de son pare y que, per fer-li aquest tiro, volgué inventar o tentar a son pare, perquè conegué en lo jove més brio que devoció, paregué-li que avia de usar ab lo mossèn Paxau de aquest comediment, fent-li a saber lo que passava. Y axí, ell lo vingué a cercar assí y se'l ne aportà a Barcelona, agraint al pare prior del bon terme que avia usat ab ell,

2334. Els oficials reials de caràcter temporal, com el sotsveguer, estaven obligats a respondre de la seva gestió davant un tribunal un cop finalitzaven l'exercici. Aquest tribunal estava format per tres jutges escollits pel rei a partir de tres ternes presentades pels representants municipals i s'hi havien d'adreçar tots aquells que tinguessin algun greuge amb l'actuació de l'oficial. Aquesta enquesta es coneix també amb el nom de purgar taula (VÍCTOR FERRO I POMÀ, *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, p. 404-406).

2335. Podria ser que aquest mercader de Barcelona anomenat Peixau fos el propietari de la finca badalonina de can Peixau, actualment desapareguda perquè va ser enderrocada. Era una de les edificacions més importants des del punt de vista històric i patrimonial de la vila. Pervingué als Peixau per matrimoni amb els descendents del mercader barceloní Arnau Ros, que l'havia adquirida dels Albert l'any 1565 (Josep Maria CUYÀS TOLOSA, *Història de Badalona*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1975, vol. 4, p. 100).

2336. 12 lliures y una pesa de tela de mossèn Paxau, mercader, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

y en paga de assò li donà lo que tinch referit. Però no per ço son fill dexà de passar avant ab son intent, perquè dexà sossegar a son pare; y après, quant manco se acatà, se n'anà al monestir de Vall de Hebron y allí li donaren l'hàbit sense usar de semblants cortesies y tèrmens de món. Y allí perseverà fins a la mort, encara que no visqué molts anys en la religió ni arribà a ser ordenat de sacerdot.

No-s pot negar sinó que lo pare prior fonch venturosíssim en moltes coses perquè, ultra de les que²³³⁷ tinch referides, cullí lo primer any de son trienni oli per dos anys de sols las oliveres de assí, de casa, cosa que no la avem vista semblant ha cerca de sinquanta anys, poch manco, encara que y aja algunes anyades bones —però ninguna com aquella, que foren més de quinze càrregues.

A més de axò, fonch venturós en tenir moltes sepultures, de què rebé algunes²³³⁸ quantitats. La primera fonch de mestre Gerònym Osset, doctor en medicina y metge d'esta²³³⁹ casa, y li donaren deu lliures. La segona fonch de un padastre de un frare d'esta casa, que-s²³⁴⁰ deya fra Miquel Vilar, de la qual ne rebé vuyt lliures. La 3ª fonch de un nebot de misser Joan Exerrat, qui-s deya Gerònym Exerrat, que era beneficiat de la seu de Barcelona, lo qual manà en son testament lo soterrassen en aquest monastir y donaren per la sepul-[p. 381] tura deu lliures. Y perquè demanà que-l soterrassen ab nostre hàbit, donaren per ell sinquanta reals; y après, sa tia, la senyora Exerrada, donà quinze lliures perquè les esmerçassen²³⁴¹ en lloch tuto y segur y cada any diguessen per ell un aniversari ab lo del fundador.

Altra sepultura tingué de mossèn Miquel Tàpies, chirugià que avia praticat molts anys en Barcelona,²³⁴² lo qual procehia dels Tàpies de Badalona,²³⁴³ y per la molta devoció tenia a esta casa manà lo soter-

2337. Collita de oli, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2338. Sepultura de Gerony Osset, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2339. Altre sepultura, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2340. Altre de Gerony Exerrat, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2341. Aniversari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2342. 12 lliures de la sepultura de mossèn Miquel Tàpies, cirurgià, *escrit al marge dret per dues mans diferents de la de l'autor.*

2343. Tàpies és un llinatge arrelat a Badalona des d'antic. De fet, un dels masos que pertanyia a l'alou de la casa de la Murtra era el mas Tàpies, prop de la Vallencana, que fou comprat pel monestir al segle xv i posteriorment enderrocat (Joaquim FONT I Cussó, *62 articles*, p. 154). A la part baixa de la vila hi havia un mas conegut amb el nom de can Tàpies (Josep Maria CUYÀS TOLOSA, *Història de Badalona*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1979, vol. 5, p. 139-146). A més, sembla que hi havia una tradició familiar que vinculava alguns Tàpies badalonins a l'ofici de cirurgià, ja que el 1614 el capítol

rassen en ella, de la qual sepultura ne rebé lo pare prior dotze lliures. Estes²³⁴⁴ y altres quantitats semblants rebé lo pare prior en son trienni y foren part per a que desempenyàs l'altre meytat del censal que tenían los hereus d'en Guardiola, llibreter, de dos-centes lliures. També esmerçà sobre alguns de Thous tres-centes y quaranta²³⁴⁵ lliures; y sobre lo lloch y universitat de Pavia, de què era senyor don Joan Burguès,²³⁴⁶ quatre-centes lliures, obligant-se lo matex don Joan en béns y persona.

En lo any de 1574, la domínica après de la Epiphania, cantà missa nova lo pare fra Miquel Vilar, en què y agué molta festa, molta música y molta gent, que a penas cabían en casa. Y²³⁴⁷ per consegüent, poch profit, y veu-se clarament, puix no y agué sinó cinquanta-sinch reals de oferta y agué-y, per ventura, dos-centes persones. Poch après, que fonch a 25 de mars del matex any 1574, cantà la primera missa lo pare fra Antoni de Nágera, lo qual, com era natural de Taraçona, del regne de Aragó, y per estar sos parents tan lluny, no fonch menester tanta festa.

En aquest trienni se féu concòrdia y avinensa ab Pere Sesoliveles, del qual ya diguí en²³⁴⁸ lo últim trienni del pare fra Augustí Sumes (pàgina 573)²³⁴⁹ que pretenia que la torre que tenim en lo terme de Moncada era sua o, al manco, avia de cobrar sobre d'ella certes quantitats. En aquesta concòrdia prometeren tots los contraris que ell tenia, qui eren dos cavallers de Barcelona, T. Pujades y T. Junyent, lo Hospital General, com a hereu de les dues germanes Torredemer y Relada, y també lo convent, que donarían al dit Pere Sesoliveles dos-centes ab tal condició que ell renunciàs tot lo dret que ell pretenia tenir. De assò consta més llargament en un acte capitular (foli 63) y, segons estich informat, aquells cavallers pagaren sa part, però aquest convent may ne ha pagat cosa alguna, ans ell féu donatió de tot lo que podria pretendre, com diguí atràs (foli 576).²³⁵⁰

conventual de la Murtra decideix contractar un Tàpies per a aquest ofici (Josep Maria CUYÀS TOLOSA, "Los «Barberos» de la comunidad", *Amistad*, 41 (1973), p. 8).

2344. Lluyció de censal, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2345. Esmers, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2346. Joan Burguès i de So consta com a baró de Talavera —que devia comportar la senyoria de la població veïna de Pavia— i ambaixador a Roma i a la Cort durant la segona meitat del segle XVI (Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 3, p. 6, 911).

2347. 5 lliures 10 sous del pare fra Miquel Vilar, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2348. Concòrdia sobre la torre de Moncada, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2349. pàgina 364 *al manuscrit*.

2350. pàgina 366 *al manuscrit*.

Una cosa de importàntia y que era molt necessària començà lo pare pr[i]or perquè avia molts anys que los vassalls de Thous no avien capbrevat. Y per [e]sta causa y avia molta confusió entre ells, y *etiam*²³⁵¹ entre lo senyor y ells, per aver-se transportades y cambiades moltes pessés de terra y de moltes de elles no avían pagat lluïsmes, que era gran detriment de la senyoria. Axí que començà esta capbrevació ab certs pactes y condicions, com consta ab acte rebut en poder de mossèn Luís Jorba, notari de Barcelona, acerca dels quals y ha aguts molts dubtes y qüestions, com se dirà en son lloch.²³⁵²

[p. 382] Dos vegades, sense la del capítol general, anà a Castella en aquest trienni. La primera²³⁵³ fonch en lo primer any que començà a ser prior, que com ell matex escriu en una carta cuenta del Llibre de la Caxa, era per negocis de importàntia y, a lo que se entengué, fonch per donar rahó al Consell Supremo²³⁵⁴ dels negocis li avien acomanats acerca de la reforma del monastir de les Avellanes dels frares premonstratenses, en què avia entès dies avia, com ya diguí en la pàgina 562.²³⁵⁵ Y no perdé temps en ell, puix a la tornada féu venir assí a un pare de la orde y profés de Sanct Gerònym de Còrdova²³⁵⁶ qui-s deya fray Pedro de Còrdova, que escrevia admirablement, y²³⁵⁷ lo pare prior donà orde en que exercitàs sa habilitat en corregir los llibres del chor y en escriure alguns officis que faltaven en lo offici nou, que poch anys²³⁵⁸ avia que lo papa Pio quint de aquest nom avia reformat y manat que-l rebessen les órdenes que no avia dos-cents anys que estaven fundades.²³⁵⁹ Y lo dit pare ensenyà de escriure també a altres perquè per avant sabessen reparar coses semblants.

2351. Capbrevar en Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2352. Vegeu pàgina 611.

2353. Lo pare prior anà a Castella per causa de la reforma del monestir de las Avellanas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2354. Consell Suprem d'Aragó.

2355. pàgina 355 *al manuscrit*.

2356. San Jerónimo de Valparaíso.

2357. Correcció dels llibres del cor, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2358. anys *afegit a la interlínia*.

2359. Amb la butlla *Quo primum* (1570), Pius V imposà el nou missal a totes les esglésies i ordes religiosos de ritus llatí, excepte aquells que tinguessin un missal que hagués estat seguit de forma ininterrompuda durant almenys dos-cents anys (Mario RIGUETTI, *Historia de la liturgia*. Madrid: La Editorial Católica, 1955-1956, vol. 1, p. 311). Atès que els jerònims no tenien aleshores aquesta antiguitat —les primeres fundacions són de 1374—, van haver d'adaptar-se al nou missal. De fet, a final del segle XVI l'orde insistia en l'obligació d'adaptar-se al missal i cerimonial romans (*Constituciones*, p. 52).

De aquest camí sospitaren alguns, y no sense grans fonaments, que lo pare prior vindria ben²³⁶⁰ medrat o, alomenos, que poch après vindria tras ell alguna cèdula de bisbat, perquè una vegada era anat en terna de bisbe y fonch consultat per lo bisbat de Elna. Y en effecte, vingué lo negoci a tal terme, que la major difficultat que trobaren en sa persona fonch dir que no avia tinguts officis en la orde, que perquè·ls avia tinguts lo pare mestre Pere Màrty<r> Coma, lo provehiren a ell y dexaren al pare fra Rovirola. Y com veren que ara ya era prior, prest lo provehieren a ell, que tampoch no faltà qui digué que per aquest respecte arribà tant prest a ser prior. Però com se vulla sia, las coses se restaren com abans, y no-s degueren recordar aquells senyors de l'offici que Sa Magestat li avia acomanat de la reforma dels premostrateses y dels treballs que passà en ella y en quant perill estigué de perdre la vida.

Però²³⁶¹ poria assí demanar algun curiós què fonch la causa per què estava lo pare prior en opinió; y per què·l posaren en terna, avent-hi en Cathalunya, axí en las religions com fora d'ella, subiectes tan benemèrits y de tant bones parts y calitats com ell; y dexaren a aquells y·l s[e]nyalaren a ell. Responch que lo principi de sa opinió y crèdit fonch que en aquella hera era virrey de Cathalunya lo duch de Francavilla y príncep de Mérito, persona molt principal y molt parentat en Castella. Aquest senyor, per desenfadar-se de negocis de món y mirar algun rato per lo bé de sa ànima, li paregué que per aquest propòsit li convenia aquesta casa, de la qual avia oydes mol-[p. 383] tes llaors y alabanças.

Y estant assí una semmana sancta, acertà's a demanar un confessor, perquè volia combregar y caygué-li la sort a ell. Y lo virrey restà satisfet, a lo que·s veu, de son bon terme, perquè altres vegades lo envià a cercar des de Barcelona. Y de aquí començà a tenir títol de confessor del virrey y a tenir negocis de uns y altres, ya per intercessions, ya per pregàries, ya per almoynes. Y com en ells se mostrà diligent y cuydadós y lo virrey conegué son marcó y valor y que sabia ben entaular negocis, paregué-li que per a son propòsit li feya al cas que dit pare se encarregàs de alguns negocis seus propis y de son germà, lo compte de Galve,²³⁶² y per aquest effecte lo envià tres o quatre vegades a cort.

2360. Lo que alcanzà lo pare prior dels treballs que passà per lo monestir de las Avellanas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2361. Hystòria per què elegiren al pare prior per la reforma del monestir de las Avellanas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2362. El comte de Galve era des de 1573 Baltasar de Mendoza y de la Cerda, germà de Diego Hurtado de Mendoza, príncep de Mérito i duc de Francavilla, virrei de Catalunya entre 1564 i 1571 (Alberto GARCÍA CARRAFFA i ARTURO GARCÍA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 54, p. 45; Julio de ATIENZA NAVAJAS, *Nobiliario español*, p. 869).

Y allí, ab aquesta ocasió, tingué entrada y fonch forçat de tractar ab alguns de aquells grandes y²³⁶³ parents del virrey.

Y d'esta manera anà granjeant algunes amistats de persones graves, com foren la del duch de Pastrana, del comte de Chinchón²³⁶⁴ y altres que en aquella hera éran los que podían²³⁶⁵ y valían molt acerca del rey Phelip.²³⁶⁶ Y com lo virrey li tenia affectió, donà orde en que anàs en terna de bisbe de Elna y escrigué a aquells senyors que fessen sos officis allà. Y feren-ho ells tan bé,²³⁶⁷ que lo rey lo nomenà per bisbe y estigué feta la cèdula, de què fonch ya avisat, de tal manera que no volia anar de dies per Barcelona perquè no li donassen el parabién, que fonch gran discretió sua, y més per lo que succehí, perquè no vingué en effecte la provisió feta.

Y la causa fonch perquè, venint esta cèdula en mans de don Bernat de Bolea, aragonès de nació y vicicanceller, reparà en la nominació y digué a Sa Magestat que per a sanear las consciènties dels dos importava molt saber qui era lo elet y quins officis avia tinguts en la orde, perquè dels altres que anaven en la terna ya sabían que-ls avían tinguts de priors y de provincials. Oynt esta rahó lo rey del vicecanceller, digué que la tenia y que escrigués al general de nostra orde sobre assò. Y respongué dit general que el pare fra Francisco Rovirola *era muy buen religio<so> y estudiante, pero que hasta hora no avía tenido officio chico ni grande en la orden*. Y vista la²³⁶⁸ resposta del general, manà lo rey que rasgassen la cèdula y proveïssen al pare mestre Pere Coma, que era estat prior y provincial dels dominicos, com diguí en la pàgina precedent, y las cosas se restaren com abans.²³⁶⁹

2363. y afegit a la interlínia.

2364. El duc de Pastrana, que també tenia els títols de príncep d'Éboli i comte de Mérito, era Ruy Gómez de Silva (Julio de ATIENZA NAVAJAS, *Nobiliario español*, p. 914). Pedro Fernández de Cabrera y Bobadilla era el comte de Chinchón (José MARTÍNEZ MILLAN (dir.), *La Corte de Felipe II*. Madrid: Alianza, 1994, p. 229-235). Cal remarcar fins a quin punt estava ben informat el cronista sobre els consellers més influents de Felip II, que des de 1583 eren Juan de Idiáquez, Cristóbal de Moura, el comte de Chinchón i Juan de Zúñiga (*Ibid*, p. 438).

2365. *Segueix molt encerclat per un traç discontinu.*

2366. Phelip, *al manuscrit Pheliph*.

2367. tan bé, *al manuscrit també*.

2368. la afegit a la interlínia.

2369. El nomenament dels bisbes de les diòcesis dels regnes de Castella, Aragó i Navarra era potestat del rei. Aquest privilegi, que formava part del Patronat Reial, fou concedit inicialment als Reis Catòlics i ampliat en temps de Carles V (1523). Quan es produïa una vacant, el consell reial del territori de la diòcesi era l'encarregat d'elevat les consultes al rei, que era informat dels candidats més adients. En el cas del bisbat d'Elna, aquesta tasca corresponia al Consell d'Aragó, presidit pel vicecanceller Bernardo de Bolea entre 1562 i 1585. El rei, però, tenia sempre la darrera paraula i els nomena-

Y per ço, ara, en aquesta coniuñtura que anà a Castella y essent prior, pensaren molts que li donarien algun bisbat. Però no y agué sort. Aquesta hystòria he volgut dir assí per la ocasió que m'ha donat de aquest camí que lo pare prior féu a Castella y perquè vejam las cosas del món com tenen sos alts y baxos y per quines vies puja un home y per quines devalla.

La segona vegada que anà a Castella fench després de ser passada la visita, que²³⁷⁰ demanà llicència a nostre pare general, que tenia necessitat de parlar ab sa paternitat de coses que importaven. Y axí, anà a Sant Bartholomé y, estant allí, tractant de sos negocis, avisaren a nostre pare general de com la casa [p. 384] de la Victoria de Salamanca vacava y que y avia necessitat de remediari algunes cosilles. Paregué-li a nostre pare general, puix estava allí y tenia mula y mosso, que anàs a aquella confirmació²³⁷¹ y que averiguàs aquells negocis. Tenie'l nostre pare general en opinió de bon negociant. A la tornada passà per Sant Bartholomé a donar <notícia> del negoci que si li avia acomanat y tragué una patent per un fill de aquella casa de Salamanca per a esta —y axí, vingué per conventual d'ella—, lo qual se nomenava fray Gaspar de León, molt gentil predicador. Y com a tal, li donaren la quaresma de Sancta Maria de la Mar, que és lo púlpit més principal de Barcelona en l'any 1575, y en lo any següent predicà la quaresma de Nostra Senyora del Pi. Fa's memòria de assò per lo que²³⁷² après succehí y contaré.

Aquest pare estigué tota la quaresma y la major part de l'any en nostres cases de Barcelona ab moço y mula pròpria, sense seguir la communitat lo poch temps que estigué en lo monestir ocupat en sos estudis y sermons, y tenint ocupada una cambra de contínuo en les cases, que era gran mohina y pesadumbre, no sols per al pare procurador, sinó per los altres religiosos, y màxime en temps de ordenar-se

ments episcopals eren font de tot tipus de pressions per part de les faccions cortesanes i nobiliàries. I no sembla una excepció la candidatura de Francesc Rovirola, que, segons ha afirmat el cronista anteriorment, estava vinculat al comte de Chinchón. Però durant les dècades de 1560 i 1570 era Bernardo de Bolea el que tenia una influència major en els nomenaments, ja que no fou fins al final del seu mandat quan el comte de Chinchón li prengué el relleu quant a influència en la política eclesiàstica als territoris de la Corona d'Aragó (Ignasi FERNÁNDEZ TERRICABRAS, *Felipe II y el clero secular: la aplicación del Concilio de Trento*. Madrid: Sociedad Estatal para la Conmemoración de los centenarios de Felipe II y Carlos V, 2000, p. 174-175, 212, 218-219).

2370. que *afegit a la interlínia*.

2371. Lo pare fra Gaspar de León vingué per conventual, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2372. Hystòria del pare fra Gaspar de León, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

los jóvens, que avían de anar per altres monestirs a dormir y donar pena per son respecte. Y en recompensa del que avia menjat y begut ab lo criat y mula y lo bon servici que li avien fet, donà nou lliures, y encara aquexes ab condició que fossen per ajudar a pagar lo gasto que-s feya en la hospederia nova que-s feya. Lo que resultà de assò fonch desgu<s>ts y pesadumbres y quexas de uns y de altres. En lo que pararen, se veurà en lo trienni següent.

En estes y altres coses semblants se passaren los tres anys del pare fra Francesch Rovirola, per ont se veu que fonch diligentíssim en son govern y que treballà en estes coses del temporal tot lo que bonament pogué en augmentar los béns de la communitat. Y ningú li donà culpa, ans bé lo notaren de demasiat en assò, perquè arrendà²³⁷³ unes terres junt a la torre *ultra triennium*. Y axí, per sa bona diligència y per aver també succeïdes les coses pròsperament, dexà la casa en millor estat que la trobà y féu tantes²³⁷⁴ obres com diguí, com consta en la carta cuenta última, firmada per lo pare prior que li succehí, en què, regulats tots comtes, restava la casa a deure dos-centes y deset lliures. Veritat és que après se agueren de pagar moltes coses que per la ocasió de la obra que-s feya avien preses de alguns oficials, y no foren tant poques que no costassen dos-centes lliures. No sé yo si fonch oblit o no pensar-hi més.

2373. Terras arrendà lo pare prior en Montcada, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2374. Estat de la casa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

[p. 385] **Trienni del pare fra Christòphol de la Torre**²³⁷⁵ {1576-1579}

Los pares confirmadors que estaven senyalats per a venir a la confirmació de la electió d'esta casa no pogueren venir tant prest com ells volguéran y desijaven, perquè casi a un matex temps vacava lo priorat del monastir de Sancta Engràtia de Çaragoça y lo de esta casa. Manà nostre pare general que anassen allí primer y après vinguessen assí. Y en Çaragoça elegiren aquell sanct fra Gerònym Vallariola, que era profés de Sanct Gerònym de Gandia. Agueren de anar allí a cercar-lo y, ans que no arribà allí, passaren alguns dies. En aver acabat aquell ministeri, vingueren assí los pares confirmadors, qui eren lo pare fra Sebastià²³⁷⁶ Bas, prior y profés de Sanct Gerònym de Cotalba, y lo pare fra Joan de Ávila, profés de Sancta Catharina de Talavera.²³⁷⁷

Y ans de entrar en electió, fonch forçat declarar y averiguar si lo pare prior passat, per aver arrendat un tros de terra *ultra triennium*, era caygut en la pena de la Paulina que comença *Ambitiosa*.²³⁷⁸ Y segons diu un acte capitular (foli 65), declararen que no sols era caygut ell y lo pare procurador en la pena de la Paulina, però encara declararen que quants actes avien fets los dits prior y procurador eren nul·los després que caygueren en la pena de la Paulina, per lo qual tingué per bé revalidar-los de nou lo pare prior que entrà après y li succehí en lo offici perquè uns y altres estiguessen tutos y segurs en consciència. També declararen que los actes, axí de ministrar justícia com altres contractes que avia fets en lo temps que estava sospès de

2375. *Segueix* que fou en lo any 1576 fins a 1579, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1576 i 1579 *subratllats*.

2376. Hystòria de lo que passà al pare fra Francesch Rovirola per haver arrendat un tros de terra, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2377. L'advocació d'aquest monestir jerònim situat a Talavera de la Reina és Santa Catalina.

2378. *Extravag. Commun., L. III, T. IV, c. un*. Es tracta d'una butlla de Pau II —d'aquí la denominació de Paulina en el text— de l'any 1468 que prohibeix l'alienació dels béns eclesiàstics i, específicament, la seva concessió o arrendament per més d'un trienni ("*et bonorum ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, hypothecam, locationem et conductionem ultra triennium*"), com es pot consultar a Aemilius FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*, vol. 2, p. 1269.

l'offici lo pare prior passat, estant en Thous, no eren de algun valor ni lo convent los volgué revalidar, ans los anul·là.

Axí que, per aquestes causes no pogueren entrar en electió. Y après de entrats, y agué algunes dades y preses, perquè·ls parexia als electors que·ls coarctàvan la electió, no volent que ningun fill de cas<a> fos elegit y nomenant persones que ells no las conexían ni podían votar en tals persones, que no·ls constava de ses parts. Y resistiren tot lo possible. Però com veren que no y avia altre remey y que seria may acabar y batre ferro fret,²³⁷⁹ que diuen, concertaren-se y elegiren en prior al pare fra Christòphol de la Torre, que també era fill del monastir de Gandia o Cotalba y estava llavors, actualment, en lo monestir de Nostra Senyora de Esperança de la ciutat de Sogorbe per prior, que com era casa nova, pogueren llançar mà d'ell. Anà a cercar-lo lo pare fra Montserrat Caxa.

Lo motiu que tingueren los electors en llançar mà d'ell més que dels altres que venien nomenats fonch perquè era estat ya prior de la Murta de València; y tenia molta experiència de negocis per aver estat molt temps en la cort, axí per negocis de sa pròpria casa [p. 386] com per los de Sanct Miquel de los Reyes, que eren importantíssims y gravíssims; y també per no aver de anar tan lluny com a Castella y no estiguessen tant temps sense prior. Ab tot axò, estigué esta comunitat sense prior dos mesos y deu dies per les causes ya dites, perquè lo pare fra Rovirola acabà son offici a 29 de²³⁸⁰ juny y lo pare fra Christòphol fonch confirmat a deu de setembre de 1576, a les nou hores ans de dinar.

Assentat aquest primer pas, tingueren difficultat en assentar lo segon perquè, com y avia molts subiectes per a ser vicaris, los electors se anaven derramant en uns y altres y [par]²³⁸¹ no·s podían fàcilment concertar. Però anaren excluynt los que manco vots tenien y sols restaren dos. Y en estos dos se dividiren los vots en iguals parts y estigueren en assò alguns²³⁸² dies. A la fi, [is]qué²³⁸³ vicari lo pare fra Jaume Ferrer. Elegiren al pare fra Montserrat Caxa²³⁸⁴ en procurador, que fonch la

2379. fret, *al manuscrit* bret.

2380. *Segueix juliol ratllat.*

2381. *Una taca que ocupa quatre lletres impedeix la lectura del text, del qual només es distingeix el traç vertical inferior de la primera lletra, que podria correspondre a una pe.*

2382. *Vicari lo pare fra Jaume Ferrer, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2383. *Una taca que ocupa dues lletres impedeix la lectura completa de la paraula.*

2384. *Procurador lo pare fra Monccerrat Caxa, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2ª vegada. Caxers foren lo pare fra Mathià Martí, que acabava lo offic de vicari, y lo pare fra Jaume de Planella.

Donà lo hàbit de nostra sancta religió lo pare prior sols a un jove qui-s deya Gerònym Belloch, de²³⁸⁵ principal y antich linatje de Cathalunya y que sos pares eren senyors de Bell-lloch y ell ho avia de ser per ser lo primogènit.²³⁸⁶ Però ans que-l vestissen y al temps que estava a la prova, com acostumam en esta casa, tingué notítia de assò son pare y²³⁸⁷ ab altres cavallers parents seus²³⁸⁸ vingué com un desatinat y regirat, fet un leó, pretenent portar-se'n son fill per força. Y per a sosegar y quietar-lo, isqueren alguns religiosos a parlar-li y aconsolar-lo. Y vent que no²³⁸⁹ volían que son fill li parlàs y era tant lo sentiment que tenia de veure la determinació que son fill tenia y lo poch effecte que avia fet la sua vinguda, que no li feren impressió les rahons que aquells bons religiosos li representaren y, essent ya fosch y de nit, no y avia remey sinó que se'n volia tornar a Barcelona ab tota la companyia.

Però carregaren tant los religiosos als qui venían ab sa companyia, que estàvan més adher[it]s²³⁹⁰ a la rahó, perquè no tenían tanta passió de ànimo, pregant-los molt que li donassen entenent quant fora estava de son lloch aver de anar dos llegües de nits y sense necessitat y que-s restassen assí aquella nit, lo qual acabaren ab ell ab prou difficultat. Y axí-l portaren a la hospederia y allí féu coses estremades, llançant-se per terra, bramant com un leó sospirs y gemechs, com si li aguessen feta la major injúria del món, que parexia avia perdut lo seny. Però com après dormí sobre lo negoci y véu lo bon terme que los religiosos avien tingut ab ell y ab los demés que venien ab sa companyia y com avien procurat regalar-lo y amansar, començà a sossegar-se la mar tan alterada.

Y entretant, alguns religiosos parlaren a son fill y digueren-li si tindria ànimo de parlar ab son pare. Y ell digué que si avia de ser ab companyia de alguns religiosos, o faria de bona gana, però si era sol,

2385. Hystòria de fra Gerònym Bell-lloch, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2386. El pare del frare Jeroni de Bell-lloch és probablement el cavaller Bernat de Bell-lloch, que consta el 1576 com a possessor del castell de Bell-lloch. Aquesta fortificació, de la qual només queden restes, estava situada prop del nucli de la Roca del Vallès (*Catalunya Romànica*, vol. 18 (Vallès Oriental i Vallès Occidental), p. 402-403).

2387. y afegit a la interlínia.

2388. *Segueix com un de encerclat amb traç discontinu.*

2389. *Segueix li ratllat.*

2390. *Una taca que ocupa les dues posicions indicades amb els claudàtors impedeix la lectura completa de la paraula.*

que en ninguna manera, perquè conexia la condició de son [p. 387] pare, que era terrible. Vist assò, lo pare mestre y altr[e] instruïren²³⁹¹ al jove y li digueren lo que avia de dir y fer. Y portaren-lo davant de son pare, lo q[u]al, ab una cara feroz y terrible, li digué en substàntia per què-s feya frare; y si tenia algun desgust y desabriment d'ell, que u digués; y si li faltava res, etcètera.

A les quals paraules r[e]spongué breument dient que en ninguna manera tenia desabriment algú ni descontento de sa merçè, ans bé conexia las que li avia fetes tota la vida; y que sols se feya religiós per servir a Nostre Senyor de veres y per salvar-se; y que sa merçè o tinguéss per bé, que puix tenia altres fills, ells lo descansarien y-l serviren en sa vellesa millor que ell. La qual resposta, encara que causà algunes llàgrimes a son pare, totavia fonch de gran consolació per a uns y altres. Y tantost, lo pare mestre se n'aportà al jove dins lo claustro y-l féu entrar en sa celda; y son pare ab los demés se restaren com uns encantats y se n'anaren.

Y lo pare prior dins breus dies donà l'hàbit al dit Gerònym Bellloch, de què ell estigué molt content, y perseverà en la religió²³⁹² tota la vida, encara que fonch curta. Y son pare, consoladíssim de veure son fill en esta casa tant content y no tenia altre alvío en sos treballs sinó tractar y conversar ab son fill. Y axí, les demés vegades que anava y venia de Barcelona a Bell-lloch passava assí a visitar a son fill, fra Gerònym. Y no és de marvellar, perquè lo jove ho merexia, que era amable, ben acondicionat, llaníssim y de molt gallart enteniment y sabia bé les arts que avia estudiades en Barcelona. No li faltà sinó la vida, que fonch prou curta, y més de la que casi tots desijaven, perquè morí al<s> quatre anys que estigué en la religió ab gran exemple y edificació de tots.

També reberen en aquest temps a dos donats. Lo hu se deya Huget Micó, que era natural de Savoya, al qual despediren al cap de quatre anys perquè no vivia conforme diu nostra²³⁹³ constitució. L'altre se nomenava Francisco del²³⁹⁴ Castillo, castellà, vassall del duch de Ossuna, natural de Miquel de San.²³⁹⁵ Lo qual, des de xich, se crià en

2391. instruïren, *al manuscrit* instruí.

2392. *Segueix f ratllat.*

2393. Hystòria de Francisco del Castillo, donat, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2394. del, *al manuscrit* dol.

2395. Amb aquest nom no s'ha trobat cap població espanyola, per la qual cosa l'atribuim a un error de lectura del cronista, que de ben segur no coneixia el topònim, o que el nom no estigués ben escrit en el document d'on prenia les dades. Un cop

esta casa, que fugí de casa sa madrastra, y estigué molts anys en les cases de Barcelona servint als procuradors y frares que anàvan allà ab molt gran exemple de home fidelíssim y molt honest. Y après, al cap de alguns anys, anà a sa terra a dispondre de ses coses, que sabia anaven a mal cap. Y tornant, supplicà al pare prior li fes mercè de acceptar-lo per donat.

Y tractant-ho ab lo convent, lo reberen de molt bona gana, puix lo conexían y sabían sa bondat y virtut. Y a més de axò, tenia gran habilitat en saber aparellar de menjar, que quant venia alguna persona principal, encara que fóra un virrey, no era menester que portassen coch, que ell donava a tot recapte; y tant ben aparellat, com se podia desijar; y ab tanta prestesa, que par que las cosas se li desfèyan en les mans. Y no li anava mal al convent en assò, perquè ab no res y ab poca costa regalava²³⁹⁶ los religiosos y feya potatjes y guisados, que moltes vegades no sabían lo que menjaven, y ab bon gust. Ni ell tampoch perdia ab sa habilitat perquè, quant [p. 388] se n'anaven de casa alguns hostes y veent quant ben servits los avia lo donat, y regalats, y sa fidelitat —que no r[ob]ava, com digué lo duch de Cardona, don Diego de Córdoba,²³⁹⁷ unes festes de Nadal que estigué en esta casa, com fan altres de aquest offici—, li donaven a ell molts bon<s> reals de estrenes. Y axí, de assò com de sa hazienda, encara que no era molta, creà un censal de sinquanta sous de pensió y manà que tots los anys creme un ciri gran de cera blanca al moniment, y après servesca entre l'any a²³⁹⁸ la capella dels Goigs quant àlçan lo sanctíssim sacrament en les misses que-s diuen en aquell altar. Est donat serví molt<s> anys a esta casa y morí en ella ab molt sentiment de tots, perquè era la consolació de aquest convent.

Axí com no vestí sinó un religiós lo pare prior en son temps, axí tampoch no se li'n morí sinó hu, que fonch lo pare fra Garau Altarriba, que fonch en lo dia de Sanct Joan Evangelista entrant en l'any de 1578, de qui ell era molt devot. Fonch est religiós molt recullit y retirat y amich de silenci, com ya he dit en altres ocasions.

consultades les poblacions que formaven part del ducat d'Osuna (Jesús Damián LÓPEZ MANJÓN, "La contabilidad de la casa ducal de Osuna durante la intervención real de su patrimonio (1591-1633)", *De computis*, 6 (2007), p. 36), el més probable és que el donat fos natural de Gumiel de Izán, la població amb un nom més semblant al que va escriure el cronista, Miquel de San.

2396. *Segueix ce ratllat.*

2397. Diego Fernández de Córdoba.

2398. Ciri de cera blanca en lo altar de la Concepció, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor. Sobre la identificació entre la capella dels Set Goigs i la Concepció vegeu la nota 61.*

Alguns gastos se li offeriren, tantost al principi del trienni, y no·ls pogué escusar,²³⁹⁹ perquè se li n'anaren alguns frares de casa, donant orde nostre pare general que se'ls donàs recapte de mula y moço y diners. Lo primer fonch lo pare prior passat, que anà per confessor de las monjas de Sant Pablo de Toledo. Lo segon fonch un frare²⁴⁰⁰ llech que·s deya fra Raphel Solà, molt hàbil en son offici de sastre, lo qual procurà de alcançar llicència per anar a servir la casa de Sanct Lorens el Real d'El Escorial.²⁴⁰¹ Y fonch fàcil cosa alcançar-la perquè, com ya avia estat allà en altre temps y sabían quan bon religiós era y la habilitat que tenia y curiós en son offici, li enviaren la patent. Y fonch de manera que féu segona professió en aquella casa y allí morí al cap de alguns anys que estigué en ella. Lo terç que isqué de casa²⁴⁰² fonch lo pare fra Pau Serratex, que anava per conventual a Sancta Engràtia de Çaragoça. Per los quals camins, per ser tan llarchs, foren menester molts diners.

Com lo pare prior no era fill de casa, al principi anà tentajant y mirant la renda de la communitat y lo estat en què estava. Y vent la pobresa que y avia, anava molt sobre avís, com a cuerdo, en no gastar en cosas voluntàrias. Y era en assò tant estremat, que encara en les necessitats que se offerien, era menester representar-les-hi molt al viu per a que les fes remediari y reparar, particularment en lo que toca al vestir dels religiosos, que era llàstima veure'ls quals anaven apedassats, més que caputxins, particularment los nous. Tant que, com vingueren los visitadors, no [p. 389] pogueren sufrir tanta pobresa y misèria y manaren que vestissen als religiosos.

Y per aquest respecte lo²⁴⁰³ pare prior féu comprar cinquanta-sis canes de estamenya de Reus que costà més de sexanta-sis lliures, un vint-y-quatrè blanch que tirava vint-y-quatre canes, que costà passades de cinquanta lliures, y altre tros de blanquet que costà vint-y-nou lliures. També compraren vint-y-vuyt canes de burell. Costà cinquanta-nou lliures. Y ab assò remediaren molta part de la necessitat que y avia de vestuari, que com digueren los pares visitadors, no parexia hàbit de Sanct Gerònym lo que portaven en aquella ocasió los frares d'esta casa.

2399. Lo pare fra Francesch Robirola confessor de las monjas de Sancta Paula de Toledo, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2400. Fra Rafel Solà féu 2<^a> professió a l' (al manuscrit a la) Escorial, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2401. Vegeu nota 1871.

2402. Lo pare fra Pau Serratex, conventual de Sancta Engràcia, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2403. Vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

Ab²⁴⁰⁴ tot axò, tingué ànimo lo pare prior de plantar un tros de vinya, que fonch continuar la que lo pare prior passat avia començada, que fonch des de la creu de la Miranda fins ajuntar-la ab l'altra vinya que·s deya de la Creu del Duch. Compraren-se²⁴⁰⁵ en aquest trienni tres mules que costaren cent y cinquanta lliures, venudes les altres que y avia en casa. Per al refetor se compraren vuyt canes de torcaboques.

En²⁴⁰⁶ la sagristia se féu lo càlser major que vuy tenim y fonch d'esta manera: que lo pare prior, per importunatió del sagristà, qui era lo pare fra Miquel Vilar, li donà llicència per a desfer dos calses que y avia ya molt vells y dolents, pensant que, afegint-y alguna cosa de més, ne farían hu de bo. Y aquest negoci acomanaren a un argenter qui·s deya mossèn Gaspar Ocrato, lo qual posà mà a la obra. Però may acabava ni·l podien traure lo cap del fil. A<l> fi, quant Déu volgué, rematà y la acabà, pos[a]nt-y tres marchs tres onzes y tretze argensos més de plata, sense²⁴⁰⁷ la vella que li avien donada, que pesava altres tres marchs sinch onzes y dotze argensos.

Costà de mans vint lliures, encara que lo avien judicat en vint-y-vuyt. Valia lo que y afegiren de més quoranta-quatre lliures y tretze sous ab les mans, y dotze ducats de or per daurar-lo que valían quinze lliures setze sous, de manera que costà tot sexanta lliures y nou sous. Veritat és que lo pare sagristà procurà algunes charitats y de elles ne pagà divuyt lliures, la qual diligència li agueren perdonada de bona gana²⁴⁰⁸ los demés religiosos, puix no és de nostre institut de anar a mendicar, que millor és dexar de fer semblants coses voluntàrias que no fer-les ab aquesta cua y renom de importuns, com diuen los seculars als qui tenen tal offici.

Un²⁴⁰⁹ altre càlser vingué a la sagristia quasi de Déu gràties, que diuen, perquè no costà sinó sis ducats de onze reals, que podem dir que fonch mitx donat, perquè pesava dos marchs y dos onzes. Lo modo com arribà a esta casa dit càlser fonch d'esta manera: vingué un gentilhome en trage de estudiant y portava aquest càlser ab una lletra de un devot que dexava lo càlser, que no·s pogué saber lo nom. Y la condició ab què donava aquest càlser era que si lo monestir de

2404. Plantada de vinya, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2405. Mules y toballons, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2406. Càlser major y lo que costà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2407. *Segueix v ratllat.*

2408. *gana afegit a la interlínia.*

2409. Hystòria de lo que passà sobre un càlser, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

Sanct Gerònym de la Murta volia acceptar-lo, que donàs al monestir de Nostra Senyora del Carme de Barcelona sis ducats de onze reals; y quant no l'acceptàs, que-l prengué lo monestir del Carme y donàs los sis ducats al monestir de Sanct Gerònym de la Murta.

Quant lo pare prior véu lo que passava, féu ajuntar lo capítol y tractà aquest negoci ab ell y que mirassen los pares lo que-l<s> estava [p. 390] millor. Y la resolució del convent fonch que-ns restàssem ab lo càlser y que donassen al monestir del Carme los sis ducats, però ab condició que estos sis ducats no-ls donassen al *gentilhombre castellano* que portava lo càlser, sinó al pare prior o procurador del Carme, perquè si acàs era estat furat lo càlser, no se aprofitassen los lladres de la trassa o invenció que portaven, de què y avia alguna sospita, segons lo marinatje que corre per lo món. Y axí, se executà com determinà lo convent y-s donà lo diner al Carme, com consta en lo Llibre de les Despeses de l'any 1579. Y axí, lo gentilhome, si era veritat lo que-s sospitava, restà molt burlat, que si pensava passar-nos la mà per la cara y burlar-se de nosaltres, ell fonch lo burlat.

Algunes rebudes y extraordinaris tingué lo pare prior, de què s'aprofità en les necessitats que tenia²⁴¹⁰ la pobre casa. La una d'elles fonch que alcançà del virrey de Cathalunya, don Hernando de Toledo, gran prior de Sanct Joan de Castella, cent lliures que foren de les llistes dels diputats que treyen cada²⁴¹¹ trienni.

L'altra fonch que li persuadiren anàs a Castella a cobrar certa quantitat que restava a deure lo marquès de Aguilar, lo qual, sent virrey de Cathalunya,²⁴¹² començà la hostaleria nova²⁴¹³ d'esta casa y, com se li acabà lo temps de son govern, no la acabà ni donà lo diner que avia promès. Y axí, anà lo pare prior de bona gana a Madrid y, com a pràtich de negocis y de tractar ab semblant gent, tragué del fill del marquès²⁴¹⁴ que començà dita obra, que son pare ya era mort, cent lliures, encara que en[tre] anar y estar allà y tornar gastà vint-y-dos lliures, y no fonch molt conforme —són llarchs los negocis de cort y los gastos dels camins. Però com no avia de negociar ab juristes y

2410. 100 lliures [de] (*una taca n'impedeix la identificació*) las llistes dels diputats de Barcelona, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2411. *Segueix ct ratllat*.

2412. 100 lliures del marquès de Aguilar, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2413. *Segueix q ratllat*.

2414. Luis Fernández Manrique de Lara, marquès d'Aguilar, era fill del marquès Juan Fernández Manrique de Lara que havia exercit de virrei a Catalunya (Alberto GARCÍA CARRAFFA i Arturo GARCÍA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 46, p. 191-192).

notaris y officials del rey, sinó ab lo matex marquès de Aguilar, fonch més fàcil lo negoci de despedir y en manco gasto.

Altra extraordinari rebé també per ocasió que, com lo dit pare prior avia tingut molts anys càrrech dels negocis y plets de Sanct Miquel de los Reyes de València, que eren importantíssims; y tenia'ls molt bé en lo cap y estava molt enterat d'ells; y tenia facilitat en negocis semblants, fonch necessari que fes uns memorials de facto y de genealogias que importàvan per la justícia de aquell convent. Per lo qual negoci vingué assí lo pare fra Joan de Pastrana o de Sanct Miquel, que estos dos noms tenia, y estigué en esta casa des de 8 de agost fins a 18 de octubre de l'any 1577, en lo qual temps a penas lo pare prior ni lo dit pare fra Joan seguiren la communitat, que no venían per axò, sinó per declarar²⁴¹⁵ o aclarir negocis. Y axí, per aquestos setanta dies que avia estat en esta casa lo dit pare, donà vint-y-una lliura, que corresponen tres reals cada dia, a real per cap entre lo pare, moço y mula. Los treballs del pare prior, Nostre Senyor los hi pagà en lo çel.

Dos religiosos cantaren missa nova en aquest trienni: lo primer fonch lo pare fra Francesch Pomet —fonch en lo mes de maig de 1578— y lo altre fonch lo pare fra Vicents Torrents,²⁴¹⁶ en [p. 391] lo²⁴¹⁷ dia de la Epiphania de l'any 1579. En lo fi de aquest trienni morí la mare del pare fra Miquel Vilar y manà la soterrassen en esta casa. Y entre la sepultura y misses que-s digueren per dita defuncta, ne rebé lo pare prior vint lliures.

En²⁴¹⁸ la semmana sancta de l'any 1577 estigué en esta casa don Francisco de Moncada, compte²⁴¹⁹ de Aytona, que après lo rey féu o li donà títol de marquès, ab son fill primogènit, don Gastó de Moncada, y son gendre, don Gerònym Corella,²⁴²⁰ compte de Constantayna. Y après, en l'any següent de 1578, tornà assí per la matexa causa y, advertint al temps que donaren lo sanctíssim sagrament als religiosos del Dijous Sanct que las formas estaven en una capseta o buxeta de fusta —encara lo²⁴²¹ de més a dintre estava altre vas, un poch major

2415. 21 lliures del pare fra Joan de Pastrana per lo gasto que féu en esta casa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2416. La resta de vegades es refereix a aquest frare amb el cognom Torrent.

2417. 20 lliures de la sepultura de la mare del pare fra Miquel Vilar, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2418. Càlser major, *escrit, raïllat, al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2419. Globo per reservar lo sanctíssim sagrament y donar la comunió que donà don Francisco de Moncada, compte de Aytona, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2420. Jeroni Roís de Corella.

2421. lo, *al manuscrit la.*

que un ou de plata, però era de manera que a penas y podien estar una vintena de formas—, paregué-li que era assò molta pobresa y poca decència. Y axí, en arribar a Barcelona per las festas de Pascua, donà una copa de plata sobredaurada y donà-la a un argenter per a que li fes una cuberta. Y feta y posada a punt, la envià al pare prior per a que servís de reservar en ella lo sanctíssim sagrament, com fins vuy serveix y tenim memòria perpètua de aquell senyor sempre que trauen lo sanctíssim sagrament per a donar a combregar.

En²⁴²² aquest temps se acabà la capbreuació del lloch de Thous que en lo trienni passat començà lo pare fra Roviola, com se digué en son trienni. Però fonch de manera que molts entengueren en ella, perquè primer y anà lo matex pare prior y estigué ab companyia del pare fra Antoni de Nágera y un escrivent de mossèn Luís Jorba, notari de Barcelona, alguns mesos; y après, ya cansat de aquella vida, se'n tornà y envià allà al pare fra Jaume Ferrer, que era vicari, que també estigué allí molts dies. Y segons me digueren, no prengueren molt treball en anar a mirar los camps y pessés de terra a ont termenaven y ab qui, perquè des de la finestra del castell senyalaven la pesa y cridaven los pròmens y deyen son parer.

Y esta fonch la causa que los vassalls no estaven contents d'esta capbreuació y començaren a menysprear lo capbreu per aver vist lo modo com capbreuaven, y més per veure que lo original anava per los recons de la sala del castell sense cubertes y mitx esquinsat, tot brut y tacat de oli, de manera que ningú-s curava de fer-lo adobar. Fins a tant que, passats ya alguns anys, li'n prengué llàstima a cert religiós²⁴²³ d'esta casa y demanà llicència a son prelat per a traslladar-lo y, après de comprovat ab son original, lo fessen auctenticar, com se féu y-s posà en executió. Y après lo clogué y auctenticà mossèn Francesch Vidal, notari de Barcelona y de esta nostra casa.

Altre negoci se féu en aquest temps que reisqué millor y fonch que lo doctor Francesch Micó²⁴²⁴ desijava molt comprar-nos una casa que ya molt²⁴²⁵ abans també era estada de altre doctor en medicina qui-s deye mestre Bernat Casaldòfol, de qui férem molta memòria atràs. La qual casa està al carrer del<s> Candelers de Cèu de Barcelona y

2422. Capbreuació del lloch de Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2423. Com s'ha comentat a l'apartat introductori, molt possiblement aquest religiós sigui el propi autor de la crònica, Francesc Talet (pàgina 21).

2424. Venda de la casa del carrer de las Candelas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2425. molt, *al manuscrit* molts.

la pretengué una criada de la senyora Casaldòfol que-s deya Margarida Gargantera, com diguí en lo primer trienni del pare fra Augustí Sumes (pàgina 498).²⁴²⁶ Y encara que lo convent tingué sentència en favor, totavia appel·là [p. 392] d'ella y estava encara en plet. Y com dita casa, per ser vella, amenaçava gran²⁴²⁷ ruyna y temían no se enderrocàs tota junta un dia, y desijaven remediar-la y cercaven algun medi, donà'l Nostre Senyor, perquè fonch tanta la voluntat y gana que tingué lo doctor Micó de comprar-la, que a trueque de que lo convent la y venés, ell se aconortava de respondre al plet si la part contrària lo volia continuar, ab altres pactes y condicions que estigueren molt bé per la part del convent.

Y axí, en lo any de 1578, a {16}²⁴²⁸ de febrer, vené lo convent esta casa, tenint la llicència de nostre pare general y avent preceïts los tractats y les demés solemnitats que demana lo dret en semblants alienacions, per preu de vuyt-centes lliures al dit doctor Francesch Micó, de les quals²⁴²⁹ ab altre acte distinct ne creà censal de preu de quoranta lliures, obligant la matexa casa y una altre que ell possehia en lo carrer dels Flassaders, dintra la matexa ciutat de Barcelona, y tots los altres béns seus. Y fonch tant acertada esta venda y fonch la utilitat tant clara y manifesta, que si tardara a fer-se poch mesos après, no se n'aguera tret la mitat del preu per què-s vené, perquè se anava tota caent y enderrocant, com ho mostra la experiència, perquè poch dies après que la agué comprada se li caygué la cuyna tota junta y après se enderrocà un tros de la casa, de manera que li fonch forçat aver de obrar-la y gastà en ella passades de mil lliures y la millorà molt ab unes botigues que y féu.

Y si la tinguera lo convent, no y aguera posat mil sous ni per ventura mil diners, de ont se veu quant acertat fou aquest negoci. A més de axò, abans no se n'avia de lloguer sinó de vint-y-quatre fins en trenta lliures y estaven en contingència de aver-hi de posar molts ducats per obres necessàries, y ara ne tenen quoranta lliures sense espina ni os. També avia de pagar lo convent cada any al benefici²⁴³⁰ de sanct Hipòlit de la seu de Vich sis lliures y lo dit doctor Micó se

2426. pàgina 298 *al manuscrit*.

2427. gran, *al manuscrit* grans.

2428. El dia de la venda, en blanc al manuscrit, correspon al 16 del mes de febrer de 1578 (AHPB, Lluís JORBA, *Quaternus aprisiarum*, 1577, desembre, 30 – 1578, desembre, 24, s. n.).

2429. Censal sobre la dita casa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2430. Lo doctor Micó se obligà per lo benefici de sanct Hipòlit, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

obligà també en lo acte que féu de pagar-les. Y axí, fonch molt acertada esta venda. Una²⁴³¹ fornada de cals feren y-ls reisqué molt bé perquè n reberen vuytanta-y-tres lliures.

Quant lo pare fra Antoni Joan, que com vérem era estat dos voltes prior d'esta casa, se n'anà a Sanct Lorens d'El Escorial per a fer segona professió en aquella casa, se'n portà allà molts y boníssims llibres d'esta casa que ells los avia comprats de son depòsit. Y en Castella ne comprà molts, perquè <era> affectionat a lletres, com ho mostraria en moltes ocasions. Y encara que ell tenia lo usdefruyt d'ells, totavia eren d'esta casa y, com los tenia ben vists y registrats, li pesava de estar privat d'ells.

Y per ço, escrigué al pare prior y diputats de aquest convent qui li fessen charitat de dexar-los-hi gozar; y que ell faria que-ls pagarien molt bé a esta casa; y que, per ço, convenia li fessen procura a ell matex o a son cosí, mossèn Pau Saurí, mercader famós que estava en Madrid, perquè pogués cobrar cent y sexanta-set lliures, poch més o manco, que entenia avia de cobrar de Hernando de Birbiesca, [p. 393] guardajoyas del rey don Phelip segon de aquest nom,²⁴³² y per cèdula sua, per mans del pare fra Joan del Espinar. Y entén-se que lo dit rey féu avaluar aquells llibres perquè, a més de que lo bon vell²⁴³³ gustava, eren tant bons, que podían servir en la llibreria real d'El Escorial per ser de auctors gravíssims y estar molt ben enquadrats y lligats. Y per ço, foren judicats en cent y sexanta-y-set lliures.

Quant lo pare prior agué rebuda esta carta, la comunicà als pares diputats. Y ells digueren al pare prior que aquest negoci era grave y de molta valor; y que era rahó se comunicàs a tot lo convent; y també la procura la avia de fer lo convent, y no lo pare prior sol, per a que tingués força y valor. Y axí u féu lo pare prior y lo convent li donà llicència, al pare fra Antoni Joan, per a que cobràs dit diner y se l'aturàs y retingués; y enviàs lo preu en lo que li parexeria, perquè ell avia escrit que del preu de sos llibres li donassen llicència per a enviar una *Bíblia Règia* de Ario Montano, de sinch llengües;²⁴³⁴ y del diner que sobràs, enviàs un breviari gran per lo chor y un reliquiari.

2431. Fornada de cals, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2432. Hernando de Virviesca consta com a guardajoies de la casa del rei Felip II entre 1571 i 1579 (José MARTÍNEZ MILLÁN, Santiago FERNÁNDEZ CONTI (dir.), *La monarquía de Felipe II: la casa del rey*. Madrid: Fundación Mapfre Talavera, 2005, vol. 2, p. 546).

2433. Llibres venuts, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2434. Les cinc llengües de la *Bíblia políglota* d'Arias Montano, publicada a Anvers entre els anys 1569 i 1573, són el llatí, el grec, l'hebreu, el siríac i l'arameu.

Tot²⁴³⁵ lo qual se li concedí al bon vell de bona gana y ell cumplí molt bé sa paraula, perquè envià la *Bíblia Règia* que vuy tenim en la llibreria communa, que són vuyt tomos grans enquadernats ab vaqueta y ab les parrilles de sanct Llorens; y un breviari gran, en què se²⁴³⁶ deyen las lliçons en lo chor; y un reliquiari de plata sobredaurat que té uns²⁴³⁷ agnus-dei grans y il-luminats enmitx d'ell y a cada cantó un àngel. Veritat és que alguns volguerren més los diners, perquè d'ells disponguéran de altra manera; y altres estimàran més que fossen tornats en casa los matexos llibres, perquè eren molt bons y curiosos. Però com entengueren que lo bon vell fra Antoni Joan gustava d'ells y també suspitaren que lo rey se fóra enfadat si agués entès que lo nostre convent reparava en axò, adheriren-se ab sa voluntat.

Quant anaren a capítol general lo pare prior y lo pare fra Lorens Daviu, que anà per²⁴³⁸ procurador, no s'oblidaren de demanar al difinitori y de representar-li com lo pare fra Gaspar de León avia estat en esta casa lo temps que diguí en lo trienni passat ab moço y mula sua pròpria y que no avia donat sinó noranta reals. Y lo que resultà de aquesta quexa o petitió fonch que-l condemnaren a que pagàs vuyt ducats de onze reals, los quals pagà de prompte. Però no per ço restaren satisfets, ans bé molt²⁴³⁹ quexosos, puix no-s guardava lo estil que té la orde en estas cosas.

No tingué ànimo lo pare prior de empendre alguna obra de importàntia, axí perquè no tenia molta affectió a elles com també per aver trobada la casa endeutada, que com solen dir, obras se fan de sobras. Y axí, prou bona obra féu en pagar deutes perquè, sense [p. 394] les dos-centes y deset lliures que estaven pintades en la fi del trienni passat, se n'agueren de pagar dos-centes y vuytanta-dues lliures més, com consta en una carta cuenta de aquest trienni, que eren de gastos y manlleutes que se eren fets en lo trienni passat y no se'n recordaren, o no se'n volguerren recordar, de posar-los en la llista dels deutes.

Y²⁴⁴⁰ ab tot axò que pagà tots estos deutes,²⁴⁴¹ com era recatat y remirat en no gastar, com diguí, en cosas voluntàrias, dexà la casa ab prou bon terme y estat perquè, calculats tots los deutes y fet lo

2435. Llibres comprats, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2436. Reliquiari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2437. uns *repetit.*

2438. Lo difinitori féu pagar al pare fra Gaspar de León, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2439. molt, *al manuscrit molts.*

2440. Estat de la casa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2441. deutes, *al manuscrit deutos.*

balans del que la casa devia y a²⁴⁴² ella²⁴⁴³ li devien, restava sobrada en dos-centes y noranta-una lliura, de manera que avançà en son temps més de set-centes y noranta lliures. Veritat és que fonch venturós en que Nostre Senyor acudí en les anyades²⁴⁴⁴ de Thous, com també en lo monastir, perquè casi cada any se culliren passades de sinch-centes quarteras de tot gra. Y axí, vené de grans, com consta en lo títol de venedures de Thous, passades de set-centes lliures. També tinch notat en lo estat de casa que dexà passades de sis-centes y sexanta quarteras de blat y altres grans, sense la provisió ordinària de la civada que s'acostuma de comprar cada any, que era cosa de consideració. Veritat és que avia poch²⁴⁴⁵ éran passades les messes y la cullita de Thous y acabava son trienni en bona ocasió de tenir la casa proveyda dels grans que diguí.

Una cosa provaren en aquesta hera que no reisqué tant bé com pensaren: compraren tres burros²⁴⁴⁶ y portaven cada dia llenya rodona a Barcelona. Y valia cada càrrega, unes ab altres, quatre sous y mitx, de manera que cada dia portaven tretze fins en quatorze sous. Y contat lo que en assò se gastava, que era la despesa del traginer, del boscatier, la soldada dels dos y la civada que cada dia menjaven los burros y contant les festes y diumenges de l'any, se trobà que feren lo guany de Na Peix-frix, que comprava a quatre y venia a tres. Y axí, agué de parar esta trassa, que paregué no era molt a propòsit.

Era lo pare prior molt curiós en cosa de comptes y mirava en que los llibres de la caixa y²⁴⁴⁷ del pare procurador se portassen ab clarícia; y volia que los partits se posassen y escriguessen ab molta distinció y no a bulto —y si no sabien molt ben dir—, que com ne avien passats molts per ses mans, sabia quant importava la clarícia d'ells. Y axí, procurà que los llibres d'esta casa acerca d'esta matèria se portassen millor que abans, particularment en posar lo estat de la casa, en saber lo que se avia cullit, lo que restava y com estava proveyda, lo qual féu posar ya des del principi que entrà prior. Y axí, se li deu a ell molta part d'esta curiositat y clarícia, encara que après se posaren estes coses molt millor y ab millor orde y concert.

2442. a afegit a la interlínia.

2443. Segueix era ratllat.

2444. Cullitas de Tous y del monastir, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2445. Segueix se ratllat.

2446. Burros, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2447. Llibres de comptes, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

Altra cosa se li agrahí també perquè, tantost que entrà prior, conegué que y avia en casa²⁴⁴⁸ frares jóvens, subiectes bons y aptes per a lletres. Y considerant que axí com axí se avia de ocupar un religiós per a que llegís, conforme mana lo sagrat concili de Trento, que vol que en [p. 395] tots los convents se lija y nostre orde ho té disposat d'èxa manera, determinà, ab consell de algunes persones que le y podían donar en aquest cas, de escriure a nostre pare general y que fos servit²⁴⁴⁹ de donar llicència que's llegís un curs de arts en lloch de la llició que ans se llegia de casos de consciència, puix en la pròpia casa y avia molt bona dispo<si>ció, axí de mestres com de dexebls, axí de lectors com de oynts, sense exir de casa, ni per una cosa ni per altra; y que entenia que tots se aprofitarien molt d'èsta manera, y en tant bona ocasió; y que pendrían aquest negoci molt de veres.

Vista esta petició de nostre pare general y considerant que seria cosa de què Nostre Senyor se'n serviria y la religió no perdria de se reputació en una com aquesta, concedí de molt bona gana la llicència. Y vinguda, manà al pare fra Pere Garriga —el qual, ans que vingúes a la religió, avia oydes las arts en Valèntia y ab curiositat y de mestre molt docte, en què isqué ell molt bon studiant, que per conèxer-lo per tal, llançaren mà d'ell— per a llegir lo curs de les arts. Y axí, se continuà aquest exercici tot lo trienni ab molt profit dels studians, los quals après oyren theologia, com se dirà a son temps, y no per ço dexaren de acudir al chor y a ses obediènties, estant ben ocupats y ab molta quietut y sossego, sense traure lo peu de casa, per ont se veu que reisqué molt millor aquesta traça que la <que> en altre temps tingueren.²⁴⁵⁰

2448. nota, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2449. Curs de arts, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

2450. Es refereix al curs d'arts que fou suprimit en el trienni de Pere Josa perquè havia afectat la disciplina monàstica (pàgina 438).

[p. 396] **Trienni del pare fra Miquel Mongia**²⁴⁵¹ [1579-1582]

Nostre pare general, que era lo pare fra Christòphol de Alcalá, tingué tant cuydado de que vinguessen a sa hora los pares confirmadors, qui foren los pares fray Miguel de Salazar, profés de Sanct Joan de Ortega y llavors prior del monastir de Sant Miguel del Monte,²⁴⁵² y fray Braulio Martínez, profés de Sancta Engràcia de Çaragoça, que ans que acabàs lo pare fra Christòphol de la Torre son offici de prior, ya ells estigueren en casa y no fonch sense causa, que per certes informations que enviaren a nostre pare general, ell donà aquell orde, que no és de algun profit estar les²⁴⁵³ cases molt temps sense prior, *et maxime* en temps de vacances o elections. Axí que²⁴⁵⁴ dits pares foren molt punctuals y estigueren un parell de dies ocupats en sossegar y quietar algunes ninyerias. Però prest se remediaren y entraren en electió unes quantes voltes.

No-s concertaren ni may se concertàran, perquè votaven per los fills de casa y los confirmadors tenían orde que no donassen algú d'ells. Lo qual, entès dels electors y que no podían elegir ningú de la pròpria casa, no volgueren anar molt lluny, sinó que elegiren al pare fra Miquel Mongia, profés de Sanct Gerònym de Vall d'Ebron, que ya era estat dos triennis arreu prior de aquella casa, lo qual fonch confirmat a 15 de setembre de 1579, a les vuyt hores de matí. Fonch aquest lo sisè prior que ha tingut esta comunitat que no és estat fill de la pròpria casa y,²⁴⁵⁵ en número, lo quart que era de la casa de Vall de Hebron.

Elegiren en vicari al pare fra Lorens Daviu, lo qual avia complits poch avia quatorze anys de hàbit. Però no fonch vicari a penas vuyt dies perquè, poch après que confirmaren al pare prior d'esta casa, hu dels pares confirmadors, que era lo pare fra Miquel de Salazar, prengué per companyó un religiós d'esta casa, que fonch lo pare fra Jaume

2451. *Segueix des de 1579 a 1582, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1579 i 1582 subratllats.*

2452. San Miguel de la Morcuera.

2453. *Segueix v ratllat.*

2454. *que afegit a la interlínia.*

2455. *y afegit a la interlínia.*

de Planella, y anaren al monestir de Vall d'Ebron a cert negoci que·ls manava nostre pare general que fessen allí, de què ells deuen tenir memòria. Y après de averiguat, entraren aquells pares²⁴⁵⁶ en electió y ab molta conformitat elegiren al pare fra Lorens Daviu, que com vérem, no avia vuyt dies lo avien fet vicari en esta sa pròpria casa, cosa que causa molta admiració per les circumstànties que concorregueren, perquè des de Vall d'Ebron enviaren al pare fra Mathià Casanoves ab dos mules y dos moços.

Y com vingué ya de nits y diguessen al pare prior y a l'altre²⁴⁵⁷ confirmador que restave assí, en casa, com avia vingut un frare de allí ab lo demás, pensaren verdaderament que avien elegit a l'altre confirmador, fray Braulio Martínez, o al pare fra Rovirola. Y sobre assò y agué algunes sanctes imaginations y bons pensaments aquella nit, perquè lo bon fra Casanoves no volgué dir paraula del negoci que portava ni per què venia, ni al matex elet, que li parlà y·l despedí ab gran exutesa, dient que de matí parlarien més llarch, de què par que se enfadà, veent que eren amichs y no li deya paraula.

[p. 397] En fi, aquella nit se passà ab prou cuydados, encara que d[e] diferents maneres. Però en la matinada prest isqueren de mal de ventre, perquè lo pare fra Casanoves prengué dos testimonis y presentà al pare elet los mandatos y lletres dels pares confirmadors, de què rest[a]ren mitx espantats quasi tots, y més lo matex elet, que no pensava sinó que avian postulat en Vall de Hebron al pare prior que tenían en nostra casa per ser ell fill de aquella y dos triennis arreu prior. Y no dexaren alguns de fer algun sentiment de una cosa com aquesta, que no avent volgut nostre pare general que donassen ningun fill d'esta casa per prior en la última electió y que los pares confirmadors permetessen elegir-lo en casa agena, faent molts judicis acerca de assò. Però importava poch perquè lo negoci vingué en effecte.

Y confirmat, passà son²⁴⁵⁸ trienni valerosament y per esta causa elegiren assí altre vicari, que fonch lo pare fra Jaume de Planella, que fonch la 2ª vegada; y feren procurador al pare fra Montserrat Caxa, 3ª vegada; y caxers, els²⁴⁵⁹ pares fra Jaume Ferrer y fra Miquel Galceran.

2456. Vicari lo pare fra Llorens Daviu, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2457. a l'altre *afegit a la interlínia.*

2458. Vicari lo pare fra Jaume Planella, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2459. Procurador lo pare fra Monserrat Caxa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

Però tampoch perseverà aquest assento dels officis y obediènties, perquè se moriren tres frares, dels quals²⁴⁶⁰ lo primer fonch fra Pere Miquel, que avia quasi trenta anys que tenia càrrech de la celleraria, la qual obediència avia feta ab tanta sol·licitut y cuydado, que no y avia cosa que no la tingués prevista moltes semmanes abans, y algunas vegades mesos, acudint axí en les feynes ordinàries com en las provisions de la communitat, que tenia admirats a quants lo tractaven y lo comunicaven en aquesta matèria. Y axí, digué lo pare prior públicament en lo capítol, quant fonch mort, que no avia vist ni creya que en tota la orde se trobàs un frare de tant concert en ses coses ni de tanta providència, y assò sense molta fressa, que parexia que no-s movia de un lloch en tot lo dia y des de allà concertava totes les coses. Y era de manera que après li succeyren en lo offici persones ben diligentes y que-s menejaven molt, y digueren²⁴⁶¹ los moços y officials que més estimaven a fra Pere assentat en un banch que totes les camades y camins que estos altres feyen per lo gran concert y trassa que tenia. Morí aquest bon frare llech de proplèxia a 29 [d]e desembre entrant en l'any de 1580, poch més de tres mesos après que lo pare prior tenia lo càrrech de aquest convent.

En lo any següent de 1581 moriren los dos pares més vells que y avia en casa: primer, lo pare fra Mathià Martí, a 1 de abril, com una ovelleta —y era mansíssim de condició—; après morí lo pare fra Jaume Ferrer, a 8 del matex mes y any, lo qual se ferí en acabant de dinar en lo refetor. Y axí, per la mort de aquest pare, que era caxer, com també perquè lo pare fra Jaume de Planella no tenia molta salut y per falta d'ella no podia seguir lo rigor que demana lo offici de²⁴⁶² vicari, supplicà al pare prior li admetés la renuntiatió de l'offici del vicari.

Y considerant lo pare prior que las causes eren justes y legítimes, concedí a sa petitió y, per ço, se agué de assentar la casa de²⁴⁶³ altra manera. Y elegiren al pare fra Montserrat Caxa en vicari, qui era procurador; y al pare fra Antoni de Nájera, en procurador; y restà caxer primer lo pare fra Miquel Galceran; y²⁴⁶⁴ elegiren en segon caxer al pare fra Francesch Talet, que avia poch lo avían eximit y tret de la disciplina del mestre y no avia sinó molt poch que avia cantada la

2460. *Segueix p ratllat.*

2461. *Segueix que ratllat.*

2462. *de, al manuscrit del.*

2463. *Vicari lo pare fra Monserrat Caxa, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2464. *Procurador lo pare fra Antoni de Nájera, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

primera missa. En aquest concert perseveraren los officis d'esta casa fins a la fi del trienni.

[p. 398] A dos frares donà l'hàbit lo pare²⁴⁶⁵ prior: lo hu fonch lo pare fra Andreu Comas, natural de Barcelona; y l'altre se deya fr[a] Pere Thomàs, del regne de França, bon official de mestre de cases, qu[e] encara que no ten[ia] molta trassa en la art, però en lo que tocava a paredar y picar, empaymentar y obrar de guix era molt destra y llarch de mans, que diuen. Y fonch ocasió que en lo temps que vi[s]qué en la religió, que sols foren tretze anys, los prelats emprengueren obras de molta importàntia, que a no ser-hi ell, no y gosàran pensar.

Lo²⁴⁶⁶ primer que gozà del fruyt de les mans de aquest frare llech fou lo pare prior; que²⁴⁶⁷ ya essent novici, li féu empaymentar las dues primeras quadras entrant en la hospederia nova, en què encara no y avia sinó les voltes fetes —y faltaven mahonets y lo pare prior los féu comprar—, y reisqué admirablement. Y fet assò, començà lo pare prior a posar en concert esta hostaleria per a que servís per al fi que se era feta, que era per a aposentar y recullir a gent honrrada. Y axí, prengué de la enfermeria —que abans servia de assò ab excessiu treball de l'enfermer, que més pena tenia²⁴⁶⁸ en servir al<s> sans que als²⁴⁶⁹ malalts, o al<s> forasters que als de casa— llansols, tovallles, torcaboques, tovalloles, cuxineres y altres coses necessàries per aquest menester y accomodà tot assò ab ses caxes y llit a cada cambra. Comprà sis cadires de repòs o franceses que li costaren deu lliures. Comprà sis flassades que li costaren més de vint-y-sinch lliures.

De manera que aquesta bona obra se deu al pare prior, de aver posat en concert esta hostaleria de gent honrrada dins casa. Era ell molt amich de hospedar a cada hu segons merexia, que lo matex feya en sa casa, y axí, tenia tants devots y gent de gran valor y marco. Y no li pesà de aver feta una cosa com aquesta, ni tampoc[h] al convent, perquè fonch ben menester ya en son temps, puix vingueren en son trienni en esta casa persones principalíssimes y de gran qualitat y linage.

2465. *Segueix f més un forat d'una lletra, molt possiblement eliminat o ratllat del text per l'autor, perquè no té sentit a la frase.*

2466. *se prosegueix la ostaleria y su ornato, escrit al marge esquerre per dues mans diferents de la de l'autor.*

2467. *que, al manuscrit qua.*

2468. *Segueix l ratllat.*

2469. *als afegit a la interlínia.*

Lo²⁴⁷⁰ primer fonch don Pedro de Deça, cardenal y de nació castellà, que passava a Roma²⁴⁷¹ y, entretant que aguardava passatge de galeras, estigué alguns mesos en casa del prior de Castella, don Hernando de Toledo, que era virrey de Cathalunya. Y com tardaven a venir les galeras ni sabían noves d'elles, determinà de anar-se'n fora de Barçelona, a un lloch qui-s diu Sanct Boy, a ont li offerí sa casa, que era molt bona, lo ardiaca Camps. Però com après succehí que vingué un pare de nostre orde qui-s deya fray Andrés de Málaga, profés de Sanct Gerònym de Granada, que l'enviava sa casa a Roma per un plet que tenia allà de importàntia —lo qual venia remès y encomanat al senyor cardenal de Deça, el qual, com era estat president de Granada tenia notítia del negoci y de moltes persones—, aquest pare, de primer encontre, sense parlar al cardenal,²⁴⁷² vingué a esta [p. 399] casa y, com véu lo puesto y la hostaleria tant bona, quant anà a veure's ab lo cardenal y visitar-lo, digué-li mil alabanças d'ella y quant estava a son propòsit, y que no avia vista millor hostaleria en la orde y que sa senyori[a] il·lustríssima estaria en ella ab tots sos criats molt a son gust, prop de la mar y de Barcelona per a proveir-se d[e] tot lo necessari.

Oydes estes raons del cardenal, desijava venir a esta casa, però no sabia ab quin terme demanar-ho al pare prior, perquè no·l conexia ni tenia persona particular que se encarregàs de assò. Però lo pare fray Andrés de Málaga se offerí, que ell ho entaularia de manera que tindria bon succés. Y axí, tornant a esta casa, persuadí al pare prior que anassen los dos a visitar al cardenal altre dia, lo qual féu lo pare prior de bona gana. Y arribant allí a Sanct Boy, lo dit senyor cardenal los rebé de molt bona gràtia, com ell solia. Y après de alguns cumpliments, lo pare prior li offerí la casa y aposentos y ell acceptà la oferta de molt bon gust. Y axí, vingué en ella a 10 de maig de 1580 y estigué en ella uns quants dies y fins a tant que vingueren les galeras de Gènova, de què era capità Marcello Doria, l[o] qual, ab altres senyors y capitans, vingueren a visitar al senyor cardenal y a concertar la partida.

Entretant que aquest príncep y cardenal estigué en esta casa, procurà lo pare prior de regalar-lo y los altres religiosos en donar-li contento ab sanctes conversacions y honests entreteniments, particularment de música, de què ell gustava molt y en aquella hera y avia

2470. Don Pedro de Deza, cardenal y su hystoria, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2471. Pedro de Deza fou nomenat cardenal l'any 1578 i el 1580 va entrar a formar part de la cúria vaticana (Quintín ALDEA, Tomás MARÍN i José VIVES, *Diccionario de historia eclesiástica de España*, vol. 2, p. 748).

2472. al cardenal *afegit a la interlínia*.

molt bon aparell per axò, perquè y avia en esta casa tres o quatre religiosos que, a més que cantaven destrament y tenían bones veus, sonaven unes violes de arch que eren de don Miquel de Clariana y las avia fetes portar assí per a que ell y estos religiosos que tinch dit se exercitassen ab elles als després dinar. De manera que aquest [senyor] cardenal estigué contentíssim en esta casa y li pesà com des del principi que vingué a Barcelona no tingué notítia de la casa, puesto y regalo, que sense comparació, com ell deya moltes voltes, aguera passat millor assí que no en Barcelona <y> Sanct Boy, que estigué cerca de un any esperant embarcació.

Y axí, mostrà molt agraïment al pare prior y als demás religiosos per veure lo cuydado que tenien de donar-li contento en qualsevol ocasió, no sols en sa persona, sinó en tots sos criats, proveynt-los de tot lo menester. Y acerca de assò féu grans profertes y promeses y que si se offerís ocasió de que ell pogués ajudar y favorir aquest convent en cosa útil y profitosa, o faria de mil ganes, com en effecte o féu molt cumplidament ab certa ocasió, com prest direm. També encarregà molt a tots lo encomanassen a Nostre Senyor molt de veres y que li donàs bon passatje, dient que li diguessen una missa de Nostra Senyora. Y axí, manà lo pare prior, lo dia que se avia de embarcar, la diguessen ab molta solemnitat y en ella assistí lo matex cardenal y tota sa gent ab molta devoció, avent ya confessat y combregat quasi tots.

Y en acabant la missa, se partiren tots, manant lo pare prior que los religiosos sacerdots los acompanyassen fins a Badalona, a ont estaven ya aguardant unes quantes galeras al cardenal. Y arribant allà, dinaren tots junts en casa d'en Tayà,²⁴⁷³ tenint un bon dinar aparellat, y des de allí lo acompanyaren tots los religios<os> fins que estigué dins la galera. Y perquè las galeras que venían de Barcelona se posaven molt a la mar y [p. 400] se engolfarien prest, avisaren de assò al cardenal y que lo matex avien de fer les galeres ab què ell se avia embarcat. [Y pe]r ço, se despedí promptament del pare prior y de tots los demás frares y tornaren-se'n en terra y las galeres se engolfaren tantost.

Les quals tingueren tant pròsper y venturós [v]iatje y navegació, que segons escrigué lo dit cardenal al pare prior des de Roma, fonch un dels més rars y extraordinaris passatje<s> que fos vist en molts anys, perquè dins sinch dies des de Badalona arribaren a Porto Ro-

2473. Cap notícia d'aquesta casa badalonina a l'obra de Josep Maria Cuyàs, com tampoc en el fogatge de 1553 (Josep IGLÉSIES I FORT, *El fogatge de 1553*, vol. 1, p. 375-376). Sí, en canvi, apareix un "Tayà" al fogatge de 1497 (Josep IGLÉSIES I FORT, *El fogatge de 1497*, vol. 1, p. 164).

mano sense borrasca ni mal temps. Lo qual atribuí lo bon cardenal y tota sa gent a las oracions de aquest convent y per aquest respecte, en arribant a Roma, escrigué al pare prior fent-li les gràcias a ell y al convent del bon cuydado avia tingut en acomanar-lo a Déu, ab la qual carta no sols donava rahó del bon viatge, sinó de las merçès y favors que li avia fetes lo papa Gregorio 13, donant-li títol y anillo que no tenia assí, en Espanya.

No parà en assò lo agraïment de aqu[est] senyor cardenal, ni fonch de tant poch profit per esta casa que dit senyor se volgués servir d'ella,²⁴⁷⁴ ni-s perdé lo temps debades en acariciar a dit senyor en la millor manera que pogueren los pochs dies que estigué, per lo que diré ara: molts anys avia que esta communitat desijava renunciar la rectoria de Moncada, de què tenia la cura, per estar de l'altra part del riu de Besòs, per ser gran impediment y destorb, perquè los religiosos no poguessen fer lo que tenían obligació en anar a confessar, predicar y altres ministeris espirituals venint lo riu ta[n gran] y terrible, que no y avia remey passar-lo. A més de axò, tenien altre motiu, que no era lo menor, y era que quasi tots los feligresos que estaven en Moncada [eren] gent aplegadissa, hostalers y altres, no de tant bona fama y que no era molt de l'hàbit anar molt a menut entre ells. Y axí, per estes y altres semblant<s> causes, desijaven aquells pares desfer-se d'esta rectoria.²⁴⁷⁵

Però com lo convent ne rebia sinquantia lliures de arrendament y la casa estava tant pobre y endeutada, no gosava lo prior ni convent renunciar-la absolutament y anaven cercant algun medi per commutar-la ab altre o fer-ne algun partit. Y /com/ tenían posats los ulls en la rectoria de Rexach, que parexia era més al propòsit per al monestir, perquè cessaven tots aquells impediments de no aver de passar lo riu ni y avia casaria alguna entre ella y lo monestir. Però com estava en poder de un rector terrible de condició y que no y avia qui pogués pendre peu ab ell, que diuen, y quasi intractable, ningú tenia ànimo de tractar ab ell aquest negoci.

2474. *Segueix l ratllat.*

2475. La parròquia de Montcada havia estat trasladada a final del segle xiv del nucli anomenat Poble Vella, en el marge esquerre del Besòs, a la Poble Nova, al costat dret, per la qual cosa els religiosos procedents del cenobi badaloní havien de travessar el riu per arribar a la parròquia de Santa Engràcia. D'altra banda, per la seva situació geogràfica, Montcada constituïa una cruïlla de camins i d'aquí la presència de nombrosos hostals (Jaume ALCÁZAR, Raquel LACUESTA i Josep Lluís GORINA, *Evolució urbana de Montcada i Reixac*, p. 8, 13).

Ab tot axò, quant Nostre Senyor és servit de²⁴⁷⁶ [p. 401] que se effectue algun negoci per a honrra y glò[ria] sua, ell obre camí, que no sabem com, com se veu en aquesta ocasió de la vinguda [de]l senyor cardenal don Pedro de Deça, al qual, des de Barcelona, venia a visitar lo senyor ardiaca Camps. Y [co]m ell era persona molt curial per aver estat molts anys en Roma, tractaren-li alguns religiosos quin medi tindrían per a alcançar la rectoria de Sanct Pere de Rexach.²⁴⁷⁷ L[o]²⁴⁷⁸ qu[a] digué que lo rector de aquella rectoria, qui-s deya mossèn Andreu Vila, li feya amistat y que ell li donaria a entenent que vingués a parlar ab lo cardenal, que per ventura a[b] aquex medi se facilitaria y maduraria lo home.

Lo qual executà lo senyor ardiaca Camps ab tanta sal y prudència, que venint altra vegada a visitar al senyor cardenal don Pedro de Deça, portà a sa companyia a[l] rector mossèn Andreu Vila. Y avisat de assò lo senyor cardenal, rebé al dit rector ab molt bona gràtia y benignitat, com si fóra cosa de més entitat y de grans parts y linatge. Y poch a poch lo prudent cardenal entaulà lo negoci ab tant bon terme, que-l persuadí que li convenia molt desfer-se de aquella rectoria per moltes causes y rahons: entre les demés, una, que estaria sense escrúpol de consciència en no tenir càrrech de ànimes; l'altra, que sabia estava tant m[al] quist de sos feligresos, que dos voltes lo pensaren matar. Y en effecte, li tiraren dos vegades y restà lesiat de bras, que tenia'l tant trencat,²⁴⁷⁹ que no-l podia alçar, y portava vint-y-dos plets ab ells.

Y sent axí, que li seria gran quietut y profit desfer-se d'ella. Més valia que fes algun partit ab alguns que li agràissen la bona obra que no ab gent ingrata y que, per ço, avia pensat que lo millor era que unís la sua rector[ia] ab aquest convent, de què faria gran servey a Déu, Nostre Senyor, y los religiosos d'ell ne tindrían particular memòria. Y ell lo y agrayria molt y li²⁴⁸⁰ donava sa paraula [q]ue si /u/ volia anar ab sa companyia en Roma, que-l tindria en sa casa y-l regalaria en ella;

2476. de repetit.

2477. Sant Pere de Reixac consta com a església des del segle x i com a parròquia des de l'any 1028. Actualment encara existeix, però molt reformada respecte a la seva estructura original, ja que fou cremada durant la guerra dels Segadors i la Guerra Civil Espanyola. Sobre la història i la descripció arquitectònica d'aquesta església, vegeu Josep Maria TORRES, *Sant Pere de Reixac*. Montcada i Reixac: Parròquies de Santa Engràcia i Sant Pere, Ajuntament de Montcada i Reixac, 1996; Mercedes DURÁN PENEDO, Elisabet HUNTINGFORD ANTIGAS i Juan José DÍAZ AGUILERA, *Montcada i Reixac i el seu entorn: guia històrico-artística*, p. 77-81.

2478. *Segueix una taca que ocupa dues lletres que no es poden llegir.*

2479. tenia'l tant trencat, *al manuscrit* tenia-la tant trencada.

2480. li, *al manuscrit* la.

y que <si> per ventura no estava content dels fruïts *pro pensione* que li donarien tots los dies de sa vida, que ell li procuraria altra pesa de què estaria content y l'afavoreria en tots sos nego[cis].

Y sabé-li dit senyor proposar y dir tals rahons, que foren com a mantega que ablanà lo pit que tenia tan dur mossèn Andreu Vila, lo qual, com no estava acostumat a tant dolçes y suaus conversacions y de semblants prínceps per ser ell de una condició extravagant y peregrina y considerant²⁴⁸¹ que aquexos senyors no solen enganyar a algú fàcilment, se aderí a la voluntat d'ell o, per millor dir,²⁴⁸² del convent per medi del cardenal. Assentat aquest primer punt, que era lo més principal, perquè sense voluntat del rector no y avia cosa bona, tractà après lo pare prior ab son convent aquest negoci y determinaren que-s fes esta unió.

Y per a facilitar més lo negoci, segons lo consell del senyor ardiaca Camps y altres persones curials, era millor que renunciassen la rectoria de Moncada que tenia lo convent en mans de Sa Sanctedat, lo qual féu lo convent de molt bona voluntat. Y per executar aquest negoci feren procures molt bastants y llargues al pare fray Andrés de Málaga, del qual férem memòria poch ha y passava a Roma ab lo senyor cardenal. Y tingué tant bon succés lo negoci y lo senyor cardenal tant agraït y féu tanta merçè a aquesta casa, que tantost que arribà a Roma, [p. 402] la primera cosa que demanà al p[a]p[a] Gregori 13 fonch la unió de la rectoria de Sanct Pere de Rexach per lo monestir de Sanct Gerònym de la Murta, segons dit senyor ho escrigué ab altres c[ose]s que en l[a] c[a]rta narrava, com diguí ya ans, y Sa Sanctedat ho féu ab molt gran gust, encar[a] qu[e] les unions en Roma éran y són molt odioses.

A més de axò, féu traure lo senyor cardenal las bullas de la unió tan favorables y ab unes clàusules²⁴⁸³ tant extraordinàries, que an causat gran admiració a quantes persones les an llegides y vistes, en especial que pugua fer aquest c[on]vent la servitut²⁴⁸⁴ de dita rectoria per si o per altre en son lloch y que pugua posar en ella qualsevol persona o persones sense subir examen del bisbe y ordinari. La q[ua]l clàusula, com la véu lo bisbe de Barcelona, don Dímars Lloris, digué, admirat de

2481. unir la rectoria de Rexach al convent, abèn presa gràcia del Sumo Pontífice de que la persona que lo convent posa allí per regir dita rectoria no està obligada a ser examinat del senyor bisbe ni ordinari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2482. dir, *al manuscrit* dit.

2483. Bulles de la unió, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2484. *Segueix p ratllat.*

tals paraules: “Plaguera a Déu que totes les rectories que estan a mon càrrech estiguéran d’*exa* manera, perquè yo estaria més segur en consciència. Aquestos pares —digué als que estaven presents— alcançaran quant volran de Roma ab tan bon patrocíno”.

Estes clàusules y paraule[s] que venían en estes bulles de la unió an sonat per moltes parts y algunes communitats [y] convents que an tingut notítia d’elles, considerant quant importants éran, axí per la auctoritat com per evitar plets y qüestions entre ells y los ordinaris, vingueren assí, a nostre archiu, per traure còpia y trasllat d’elles y supplicar al Summo Pontífice los concedís sembla<n>t benefici y gràtia. Però fins ara no sabem que ningun pontífice los aje fet merçè de assò, de ont se inferex la bona diligència y favor que·ns féu lo bon cardenal en estas bulles y unió.

Costaren estes bulles y la *De retentione fructuum* set-centes y vuytanta-set l[li]ures,²⁴⁸⁵ les quals pagà lo pare prior en aquest trienni. Y encara que per una casa pobre y de poca renda és cosa pesada de un colp aver de pagar tanta quantitat, totavia l[o dit] pare prior ho tingué per ben empleat, puix isqué ab son intent, considerant que per lo temps seria de gran profit y benefici d’*esta* casa. Lo que se avia de sentir més és que la bulla *De retentione fructuum*, que·s tragué per lo rector, mossèn Andreu Vila, costà més que totes, que per al convent no éran de profit algú, y ell fonch tant savi, que no volgué contribuir en gasto ningú, sinó que li pagassen las bulles que·s trauien per ell. Veritat és <que> ab aquest gasto s’i conta una bulla que·s tragué de Roma per la unió de la torre que té aquest monestir davant Moncada y caya en la rodalia de aquella rectoria. Y ab aquesta ocasió y ab llicència del rector de Moncada, Sa Sanctedat uní *esta* heretat y torre ab la rectoria y terme de Sanct Pere de Rexach, que també fonch un boníssim pensament y cosa molt acertada per llevar-se de occasions de plets e inquietuts.

No·s pot negar sinó que aquest negoci, mirant-lo de present, /que/ fonch molt aspre y que [p. 403] era cosa insuportable y insuf<r>ible per los prelats qui succehiren al pare prior aver de pagar tot lo temps que visqué lo rector, mossèn Andreu Vila, los fruyts que·s treyen de l’arrendament de la rectoria. Y per *esta* ocasió perdé *esta* casa sinquanta lliures de renda de la rectoria de Moncada per aver-la renunciada, com ya diguí, y de les vuyt-centes que costaren les bulles y altres gastos que·s feren se n’aguera feta renda de quoranta lliures, de manera que·s

2485. Lo que costaren las bullas de la unió, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

perdían cada any noranta lliures de renda, que era cosa de consideració. A més de axò, se feren molts gastos en la rectoria per ocasió de moltes obres perquè, com diguí, lo rector passat, mossèn Andreu Vila, era de un humor extraordinari y, axí, com se li antojava, feya les coses a tort o a dret. Y axí, estava tota aquella casa arruynada y casi per a caure, que fonch necessari reparar la sala, lo cellerer, cisterna y quasi tot.

Però acabant-se-li la vida al rector, que fonch en l'any de 1587,²⁴⁸⁶ com veurem en lo primer trienni del pare fra Gerònym Ezquerra, se acabà aquell vectigal y's consumí aquell sobreòs tant pesat per aquest convent y començà a gosar dels fruyts de dita rectoria, que se arrendà en cent y trenta lliures, y après en cent y quoranta y en nostre temps en cent cinquanta lliures. Per ont se veu lo profit y utilitat que ha resultat de semblant unió; y aver també millorat en lo que toca a la servitut, per no aver de passar lo riu quant van allà los religiosos a predicar y confessar; y també per ser los feligresos gent honrrada y tinguts en bona reputatió y fama, lo qual no concurría quant lo convent tenia la rectoria de Moncada.

Lo qual, tot, se ha de agrair, primerament, a Nostre Senyor Déu com a primera y universal causa, a qui *omne bonum*, etcètera;²⁴⁸⁷ y secundàriament, a la bona diligència del senyor cardenal don Pedro de Deça y al pare prior, fra Miquel Mongia, per aver-lo sabut tan ben granjear y tan ben encaminar lo negoci y en aver tingut tan gran ànimo en emprendre cosa que avia de costar tanta summa de diner.

En agrayment de tant gran benefici y mercè tant senyalada que lo senyor cardenal avia feta a aquest convent, li paregué al pare fra Andrés de Málaga, de qui avem feta mentiú moltes vegades y fonch lo procurador de aquest negoci, se fes al senyor cardenal un present de importàntia y que fos mirat y tingut per tal, perquè aquells prínceps o tenen a gran honrra, que en semblants occasions los regoneguen y agràescan las mercès rebudes per son medi y se'ls fassa algun present públicament. Aquest²⁴⁸⁸ féu lo pare fray Andrés de Málaga sense consulta de prior ni de convent, perquè estava molt lluny, sinó *per ratihibitionem*,²⁴⁸⁹ ab tant compliment de galls de Índies, capons, ga-

2486. 1587 *subratllat*.

2487. Cf. Jm 1,17.

2488. Regal-lo se féu al cardenal don Pedro de Deza, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2489. La *ratihibitio* és un concepte jurídic procedent del dret romà que consisteix en un acte de convalidació d'un negoci jurídic anul·lable o nul, o bé en la perfecció d'un que és incomplet, amb el resultat que es torna totalment eficaç (Faustino GUTIÉRREZ-ALVIZ ARMARIO, *Diccionario de derecho romano*. Madrid: Instituto Editorial Reus, 1973, p. 584).

lignes, perdius, vedelles y de altres coses de regalo, que no les tinch en la memòria, que fonch cosa molt mirada y notada en Roma, axí per lo valor del present, que era costós, [p. 404] com per lo orde en què·l portaren a casa del cardenal, que no degué ser per los carrers més desats de Roma. En fi, ell degué ser tal que, puix lo pare fray Andrés, que·l féu, estava content, conforme ell escrivia, que podia aparèixer davant persones. Y què meravella, puix ell no u pagava de sa bossa.

Vingueren les bulles d'esta unió a 5 de octubre de 1581, la exequió de les quals venia²⁴⁹⁰ remesa a don Garau de Paguera, canonge de la seu de Barçelona, al qual supplicà lo pare prior se servís de posar en effecte dit negoci. Y ell respongué que de molt bona gana y que, estant ab salut, ell faria lo que Sa Sanctedat manava. Però com lo pare prior véu que estava mal y en contingència de no curar en molts mesos, segons los axaques que tenia, determinà de juntar lo capítol de sos religiosos y digué'ls lo que passava; y que ell avia mirades les bulles; y que entre les demés clàusules n'í avia una en particular en què deya lo papa que lo convent pogués pendre possessió de la rectoria de Sanct Pere de Rexach per si matex, que també fonch altre favor molt particular; y que, essent axí, no li parexia que y avia necessitat de que esperassen que lo senyor canonge don Garau de Peguera estigués ab salut. Però que, ab tot axò, desijava saber la voluntat del convent, lo qual fonch de parer que promptament prenguessen possessió, perquè no s'í posàs algun impediment y destorb.

Y demanant lo pare <prior> a qui volían ses reverènties se fes procura, que era necessària per a pendre possessió, /y/ tots digueren que no y avia per a què fer-la a altri, sinó a ell matex. Lo qual, com a persona cuydadosa y solícita, tenia ya en casa lo notari, lo qual féu lo acte de la procura al pare prior. Y fet assò, lo pare prior, ab companyia de alguns altres religiosos de la casa, anaren a pendre possessió en presència de alguns parrochians de la matexa yglésia de Rexach. Fonch assò a 10 de octubre de 1581. Est acte de possessió rebé mossèn Luís Jorba, notari de Barçelona, que també era notari d'esta casa. Però nunca lo avem cobrat ni·l tenim en nostre archiu, perquè morí lo notari y, com y ha poch que·l sàpian posar en la forma que ha de estar, no l'an tret ni tenim confiança de tenir-lo per aquest respecte. Les escriptures de aquest mossèn Luís comprà al cap de alguns anys mossèn Francesch Vidal, notari de Barcelona, que fonch dexeble seu y també notari d'esta casa.

2490. Possessió de la rectoria de Sanct Pere de Rexach, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

Aquesta rectoria ha ya vint anys²⁴⁹¹ que la governa aquest convent ab molta pau y quietut, procurant en fer la servitut ab molt cuydado y diligència, confessant y combregant als temps ordenats per la sancta Iglésia y tenint en ella capellans honrrats de gran exemple y bona vida, de què estan los feligresos molt contents. Ni may lo convent ha volgut moure ni continuar algú dels vint-y-dos plets que portava ab ells lo últim rector que tingueren, per lo qual estava tant mal quist d'ells, ans bé-ls tracta ab amor, com fa lo pare al fill, y ells se mostren molt agraits. Nostre Senyor ho conserve molts anys. Amén.

[p. 405] La²⁴⁹² segona persona principal que gosà de la hostelaria nova que lo pare prior avia posada en concert y en son punt fonch lo cardenal Alexandre Riario, a qui avia enviat lo papa Gregori 13 per llegat *a latere* en Espanya al rey Phelip segon de aquest nom, que /com/ avia poch que avia pres possessió del regne de Portugal, que li pertanya per mort del rey don Sebastià, son nebot, sense tenir fills, après del qual tingué aquell regne lo infant don Henrich, honcle del dit rey don Sebastià, que morí prest per ser ya molt vell. Y axí, mort lo nebot y son honcle, lo cardenal don Henrich, li pertanya lo regne de Portugal a nostre rey de Castella, don Phelip, com se declarà en moltes audiènties y universitats, axí en Espanya però fora d'ella. Ab tot axò, perquè no-s perdés per descuyt, com lo últim rey de Portugal /que/ morí cardenal, volgueren dir alguns que aquell regne pertanya a la Yglésia y que, per ço, lo papa envià al dit llegat Alexandre Riario a Espanya per deduir sa justícia.²⁴⁹³

Però sia per assò o per allò, poch nos importa saber la causa de sa vinguda. Lo que ns fa al cas és que, quant tornà de Castella y se'n tornava a Roma, arribant a Barcelona, tantost tingué notícia de aquesta casa y de la commoditat que y avia de aposentos per ell y sos criats. Y axí, envià alguns d'ells per a que-s certificassen de lo que y avia. Y sabut lo que passava, se'n vingué en ella y estigué des de 21

2491. Segons la nostra proposta de datació de l'obra, aquesta part s'escrivia durant la dècada de 1620, per la qual cosa en lloc dels vint anys referits pel cronista, haurien de ser quaranta aproximadament (vegeu nota 113 de l'estudi introductor).

2492. Vinguda de un cardenal anomenat Alexandre Riario y su hystoria, *escrit al marge dret per dues mans diferents de la de l'autor*.

2493. Alessandro Riario, cardenal de Santa Maria in Ara Coeli, havia estat enviat com a legat del Papa en la qüestió successòria de Portugal. Segons algunes fonts, la missió consistia a impedir la guerra entre castellans i portuguesos i ser jutge en el litigi. El cronista, però, afirma que el legat pretenia defensar els drets de l'Església sobre el regne atès que l'últim rei havia estat cardenal. Aquest darrer enfocament lliga perfectament amb l'interès de Felip II a prendre possessió del regne de Portugal abans de l'arribada del cardenal (Fernando BOUZA, *Cartas de Felipe II a sus hijas*. Madrid: Ediciones Akal, 1998, p. 63-64).

de juliol fins a 8 de setembre de l'any 1581, que foren sinquanta dies. No sols lo dit cardenal y tota sa gent, però encara molts espanyols que anaven a Roma procuraren acomodar en altres aposentos lo millor que pogueren, y en particular al senyor Francisco Guerrero, mestre de capella de la yglésia major de Sevilla, al qual lo cardenal feya molt favor y regalo, menjant en sa taula y anant de ordinari ab sa companyia.

Y fonch Nostre Senyor Déu servit que en tot aquest temps tots tingueren molta salut y lo matex cardenal la tingué tant cumplida, de què se espantaven los seus criats. Y affirmà monsenyor Marcello Bufalo, que era un auditor de Roma²⁴⁹⁴ que anava ab sa companyia, que avia quatorze anys que seguia a dit senyor cardenal, que la gota lo tractava tan mal, que no-l dexava caminar, sinó que l'avían de portar ab una cadira; y estant en esta casa, dins breus dies anava per ses cames, encara que ab un gayato en la mà, y digué moltes voltes missa y donà órdenes a sos criats. Y axí, per aquest respecte estava ell y sos criats molt alegres y contents, lo qual mostrà lo cardenal en moltes ocasions.

Y gustava de anar-se'n al refetor a dinar ab los religiosos. Y encara que lo seu dinar no²⁴⁹⁵ estigués aparellat, no se li donava molt, que sols se contentava de la²⁴⁹⁶ pietança que donaven a cada religiós, y deya: "*Portate me de la vostra menestra, que non*²⁴⁹⁷ *voglio altro*". Y ell també convidà y donà a sopar dos o tres voltes a tot lo convent debaix [p. 406] del parral, junt a la font de l'abaurador, del qual lloch ell gustava molt, axí per la frescura del parral com perquè cayen dos colps de aygua en aquell çafareix. Y avent-hi alguna quantitat en lo matex çafareix²⁴⁹⁸ de peix, feyen pescar alguns y tenie'ls²⁴⁹⁹ allí davant en una conca gran de aram ab aygua. Y après, quant se n'anava, manava que-ls llançassen altra vegada al çafareix.

No sabem que dit senyor cardenal aja donada alguna quantitat en diners a aquest convent, ni estant en ell ni quant se n'anà y despedí, per lo temps que estigué en casa. Sols entench que dexà o donà un matxet,²⁵⁰⁰ com consta en un acte capitular (foli 88), que valia de trenta fins en trenta-sinch lliures, que l'avien comprat en Barcelona

2494. Possiblement era aleshores un dels dotze auditors de la Rota Romana, un dels tres tribunals de la jurisdicció universal de l'Església Catòlica (Manuel TERUEL GREGORIO DE TEJADA, *Vocabulario básico de la historia de la Iglesia*, p. 430-433).

2495. *Segueix e ratllat.*

2496. *Segueix ra ratllat.*

2497. *Segueix vog ratllat.*

2498. *Segueix feya pes, encerelat amb un traç discontinu.*

2499. *tenie'ls, al manuscrit tenie-lls.*

2500. *Matxo del cardenal, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

per fer las provisions de sa casa y per anar y venir lo majordom de Barcelona al monestir. Del qual matxet hi agué prou qüestió si lo cardenal lo avia donat al pare prior o al monestir, com veurem²⁵⁰¹ en son propri lloch y temps.²⁵⁰²

També²⁵⁰³ donà un monte calvari, pessa prou curiosa, que la presentaren al matex cardenal en Sevilla. Però perquè se rompé lo christo que estava enmitx al temps que l'embarcaren en la galera y-s gastaren algunes altres cosetes, digué lo cardenal que-l dexassen assí, en casa. Y pensant que ab facilitat lo vendrían, lo pare prior li féu fer un christo de nou. Y vist que no-s trobava comprador que donàs lo preu que merexia, procurà lo pare prior del virrey, qui llavors era lo duch de Terranova, que-l traguessen a llista per preu de tres-centes lliures o ducats. Però com los albarans que-s posaven eren de gran preu, que cada hu avia de ser de sis reals, no trobaren a penas qui posàs dos nomanuscrit Y axí, dit monte calvari se resta fins vuy en casa, que no s'és empleat en cosa alguna, y està casi com a cosa perduda.²⁵⁰⁴

També dexà algunes alajes de casa que no las avia menester en galera —y per ventura²⁵⁰⁵ serviren més de ambaràs que de profit algú. Entre les demés fonch un llit, que fins vuy li diuen lo llit del cardenal y la cambra on²⁵⁰⁶ estava li deyen la cambra del cardenal. Dexà algunes caxes buydes que vuy servexen de tenir roba en la hostelaria. Al temps que estigué en casa rebé un present que li enviaren de Sevilla de confitures, olives, sorra y altres coses, del qual participaren los religiosos algunes vegades de les olives y sorra; y los malalts, qui après succeyren, tingueren ventura de les confitures perquè eren molt regalades. Y en assò se acabà la festa de aquest príncep. Veritat és que lo duch de²⁵⁰⁷ Terranova, qui era lo virrey de²⁵⁰⁸ Cathalunya, donà a est convent cent lliures y, a lo que se entén,²⁵⁰⁹ fonch per intercessió del cardenal, perquè li digueren que tenia que distribuir algunes quantitats y li digué ne fes part a esta casa. Estes cent lliures girà lo thesorier de

2501. veurem, *al manuscrit* veuren.

2502. Vegeu pàgina 643.

2503. don[à] un monte calvari, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2504. *Segueix en la sagristia, escrit per una mà diferent de la de l'autor.*

2505. Alajes dexà lo cardenal, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2506. on, *al manuscrit* un.

2507. duch de *subratllat*.

2508. 100 lliures donà lo cardenal per inducció del duch de Terranova, *escrit al marge esquerre per dues mans diferents de la de l'autor.*

2509. entén, *al manuscrit* entench.

la cruzada y no sabem si foren de les llistes o de la cruzada. Però de ont se vulla que fossen, elles foren molt ben vingudes.

[p. 407] Altra persona de major qualitat y tomo, y per ventura de la major que y ha aguda may en lo món acerca de la noblesa de la sanch y linatge, estigué aposentada en esta hostaleria y en temps del pare prior²⁵¹⁰ fra Miquel Mongia. Esta persona fonch la emperatriz dona Maria, filla de l'emperador Carlos quint; neboda de l'emperador don Hernando, germà del dit emperador Carlos quint, que li succehí en lo Imperi après de la renunciatió que féu d'ell; muller fonch esta senyora de l'emperador Maximiliano y mare de tres fills que foren emperadors;²⁵¹¹ germana del rey de Espanya, don Phelip de Àustria, y mare de la reyna de Espanya, dony·Anna de Àustria, que fonch la quarta muller ab qui casà lo nostre rey Phelip segon de Castella.

Esta senyora venia de Alemanya a Espanya, a ont se era criada, lo qual ella desijava molt temps avia per a gosar de quietut y pau y de la gran christiandat que y ha en ella. Però no fonch possible alcançar una cosa com esta fins a tant que morí son marit, Maximiliano. Y axí, après que fonch viuda, escrigué a son germà, lo rey Phelip, que donàs orde en assò. Y ell, com a christianíssim, se folgà de assò y per donar contento a sa germana li envià lo aparell de galeres y lo demés necessari per a son camí.

Y en la mar la pobre senyora passà grandíssima borrasca en lo golf de Leó y, animant-la Joan Andrea,²⁵¹² que era capità de las galeras en aquell treball, li manà la emperatriz que, en arribar en terras de son germà, que promptament la desembarcàs, lo qual executà Joan Andrea, que arribant a Coplliura, la posà en terra. Y ella, diu-se, que se agenollà y besà la terra y digué: "*Bendito sea Dios. Nunca más mar para mí*"; y p[er] ç[o], esta senyora des de Coplliure vingué sempre per terra. Y arribant a Granollers, no faltà qui la avisà que més enllà de Barcelona avia un monestir de frares gerònims y que en ell poria celebrar ab molta quietut la festa de la Epiphania del Senyor. Y que, entretant se posaven les coses de Barcelona en concert per a rebre-la com era rahó, gustà dita senyora de la trassa que li donaren y manà als aposentadors que vinguessen assí a assentar coses.

Y ella vingué la vigília dels Reys de l'any 1582, a ont la aguardava don Alonso de Castro, que llavors era bisbe de Cuenca y, estant

2510. Vinguda de la senyora emperatriz dona Maria, filla de l'emperador Carlos quint, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2511. En realitat, foren dos: Rodolf II (1576-1612) i Maties I (1612-1619).

2512. Giovanni Andrea Doria, príncep de Malfí (vegeu pàgina 680).

en Barcelona, li vingué la cèdula de archebisbe de Sevilla, a qui avia manat lo rey que vingúes a rebre a esta senyora en Barcelona.²⁵¹³ Y com sabé que esta senyora avia de fer la festa dels Reys en esta casa, ell se aposentà en la Pallaresa ab molta gent que venia ab sa companyia de il·lustre y principal linaje. Quant esta senyora vingué a esta casa, que fonch entre dos y tres després dinar, isqué lo convent, com és costuma a rebre persones reals, ab professó. Y a la fi d'ella lo bisbe de²⁵¹⁴ Cuenca vestit de pontifical ab sos assistents, lo qual féu lo offici a las primeras vespres. Y lo dia següent ab grandíssim fausto y magestat digué la missa, posant un aparador entre la sagristia y lo altar major de diverses pessés de or y plata, que valia molts milanars, y cremant sempre molts pequets y moltes cassoles de diverses olors, que tenien perfumada tota la iglésia y fora d'ella se sentia. Y acabant las vespres, tot lo convent la acompanyà a la hostaleria.

[p. 408] Fonch cosa de veure la vinguda d'esta senyora, perquè portava ab sa companyia molt<s> senyors de títol comptes, marquesos, barons y moltas damas per a son servici, a més de la gent de la terra que s'era aplegada y anàvan seguint-la. Fonch ben menester aquella nit y lo dia següent que los religiosos d'esta casa prenguessen paciència perquè, ultra dels aposentos comuns de las hostelarias alta y baxa y enfermeria y altres racons, foren menester casi totes les celdes dels frares per acomodar a moltes persones graves y de títol y los religiosos agueren de passar quasi tota la nit, o la major part, sense poder dormir; perquè estaven tres o quatre dins de una celda y lo llit foren unes estores, que no y avia racó en casa que no estigués ocupat.

La enfermeria estava que no y cabien, perquè la primera cambra tenia ocupada²⁵¹⁵ don Joan de Borja y sa muller, que era majordom major; en la 2ª estava lo cavalleriz y sa muller; en la última, dona Maria de Lara²⁵¹⁶ y dona Magdalena Armengol. La cuyneta y la saleta de la enfermeria estaven plenes de dones com a formigues. En la Obra Nova y en los aposentos a ella contiguos estava també una multitud

2513. No pot ser Alonso de Castro, predicador i teòleg, mort l'any 1558, sinó que el bisbe de Cuenca, i posteriorment arquebisbe de Sevilla i cardenal, era Rodrigo de Castro. De fet, el 1582 va prendre possessió de l'arquebisbat de Sevilla a Barcelona, on Felip II li havia manat viatjar per acompanyar l'emperadriu Maria (Quintín ALDEA, Tomás MARÍN i José VIVES, *Diccionario de historia eclesiástica de España*, vol. 1, p. 381-384).

2514. *Segueix Còrdova encerclat per una línia de traç discontinu.*

2515. Don Joan de Borja, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2516. Maria Manrique de Lara, filla d'Antonio Manrique de Lara, segon duc de Nájera (Alberto GARCÍA CARRAFA i Arturo GARCÍA CARRAFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 46, p. 200-201).

de dames y senyoras y criades suas que no y cabían. Y feren gràtias a Nostre Senyor los religiosos d'esta casa com no estigueren en ella sinó una nit, que si foren moltes, la patiència se acabara y la casa restara feta una establa o, per millor dir, unas necessàries, segons lo que passà en una nit. En fi, gent de palàcio.

Lo matex dia dels Reys, tantost en aver dinat, se n'anà esta senyora, estant la casa en²⁵¹⁷ aquella hora /la casa/ plena de dones, que no cabien en los claustros, que parexia se eren despoblats los llochs circumvehins per a venir a veure la emperatriz. Y no me'n maravella, que pocas vegades se veuen semblants persones per assí. Aquella matexa tarda arribà dita senyora a Barcelona de molt bona hora, a ont la reberen com sol aquella ciutat rebre semblants persones reals, y li dexaren per passar son camí alguns milenars a may tornar, que segons se entén, may la ciutat de Barcelona fa presents ni donatius, sinó a son propri rey y senyor. Y per ço, a títol de manlleuta li donaren estos milanars. Però may los demanàran.

No féu esta senyora mercè a esta casa de cosa ninguna, perquè venia ella tant pobre, que més tenia necessitat que la socorreguessen que no ella als altres. Lo pare prior tingué particular cuydado²⁵¹⁸ en que se li fes algun regalo de prompte, encara que no fonch de molta entitat ni de importàntia, perquè no foren sinó unes quantas mantegadillas que feren las monges de Sanct Pere de Barcelona, altres plats y servicis de rayms, altres de magranes, altres de taronges dolces y agres, presents de pobres religiosos —y feren lo que pogueren y no lo que volgueren—, de manera que foren sis plats grans. Y sis religiosos, al temps que ella estava assentada y ya per a començar a dinar, presentaren a Sa Magestat aquella ninyeria.

Estava ell<a> assentada en [p. 409] un coxí bax en terra y tenia davant una tauleta, també petita y baxa, a ont no estava sinó ella; y sa filla, dona Margarida de Àustria, en altre, que segons manera, aquexa cerimònia deuen guardar las viudas. Estant de aquella manera, ab molta moderació y compustura entraren los sis religiosos ab los sis plats y ella los rebé ab bona gràcia. Y pres lo que li donà gust, aquí matex lo y llevaren de davant y com no la servien sinó damas, ellas dispergiren prest lo que restava entre alguns galans que estaven en la sala gran pasejant-se, que era cosa de veure quant sens melindres

2517. *Segueix un text afegit a la interlínia d'unes set lletres que no es pot llegir a causa d'un forat.*

2518. *Regalo se féu a la emperatriz, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

menjaven aquelles ninyeries, no mirant si perdían sa auctoritat, que és tan estimada en Espanya.

Ya avem vist quan ben empleat estigué lo treball y gasto que féu lo pare prior en posar a punt la hostelaria y Obra Nova y quant prest la gozaren las personas de qui poch ha férem memòria. També és rahó digam altra diligència que féu dit pare, que entench fonch tant accepte a Nostre Senyor Déu, y per ventura més que no la primera: y és que posà en orde²⁵¹⁹ lo hospital per a que los pobres de Jesuchrist tinguessen aposento convenient en esta casa, puix ya n'í avia per los richs y per a personas que d'elles en lo món se'n fa molta estima. Y per ço, comprà màrfegues, matalassos y travessers que costaren molts reals, y particularment féu comprar sis flassades que li costaren quatorze lliures y vuyt sous, cosa fonch de gran edificació y exemple. Y plaguera a la divina Magestat que-s poguera conservar, però ya los pobres no-s poden dir sinó belitres, al manco la major part d'ells, puix com altre cosa no poden fer, furten les cordes dels matalassos y tot ho arruynen.

Per²⁵²⁰ no tenir aquest convent veracreu, sinó una molt xica, que la posen en los peus del christo²⁵²¹ quant fan la adoració de la creu lo dia del Divendres Sanct, determinà lo pare prior de fer-ne una rahonable y donà-li ocasió de fer-la una mare de un religiós d'esta casa que-s deya lo pare fra Miquel Vilar, perquè quant morí, dexà en son testament un llegat de quinze lliures per fer un reliquiari. Però com era poca la quantitat, determinà la communitat de fer dita veracreu, posant lo demés que costaria de l'ordinari de la casa, y que posassen al mitx una creueta²⁵²² de or ab *lignum crucis* que era un pectoral que fonch del bisbe Ubach, de manera que costà, entre les mans y la plata, quoranta lliures o aquexes.

Encara que succehí un cas de prou travessura y fonch ventura que-s descobrí poch après que succehí. Y és que lo argenter que la féu contraféu la creueta que avia de posar al mitx per aforrar o aturar-se l'altra, que era de or; y descuydà's en lo gravar de las lletras, que en lloch de escriure *crucis* a c, escrigué aquell mot de *crucis* ab s en lo mitx del món. Lo qual notà cert religiós²⁵²³ y u digué al pare prior. Y advertint assò a l'argenter, donà per excusa que-l jove a qui avia donada a fer la obra se avia aturada la de or y avia feta l'altra. Y axí, la féu tornar.

2519. hospital en concert, *escrit al marge dret.*

2520. veracreu, *escrit al marge dret.*

2521. *Segueix er ratllat.*

2522. *Segueix q ratllat.*

2523. *Segueix notà ratllat.*

[p. 410] Una obra féu lo pare prior que, encara que no fonch de molt²⁵²⁴ cost ni s'i gastà molt diner, però fonch molt acertada y a propòsit, a judici quasi de tots quant la veuen. Esta obra²⁵²⁵ és lo refetoret, que està entre lo refetor major y la cuyna, lo qual està molt accommodat per a quinsevulla persona, axí per tenir la cuyna prop, de ont se poden donar las viandes calentes, y lo pou està més prop que no de la Obra Nova. A més de axò, se llevà un notable inconvenient que y avia abans: que molts hostes, axí seglars com religiosos, avien de menjar en lo refetor major; a ont no guardaven lo decoro y silenci que demanava lo temps y lloch y, en descompondre's algun tant en parlar alt, se sentia de tot lo claustro.²⁵²⁶ Lo qual cessà ara, que per tart que vinguen los hostes, los poden acomodar en lo refetoret.

Tingué lo pare prior acerca de assò gran resistència de alguns que són semblants a altres que-s²⁵²⁷ donen entenent que no y ha cosa ben feta, sinó la que ix de ses mans. Però puix ell tenia la major part del convent, donà a càrrech a un donat, que-s deya Francesch del Castillo, que tenia particular habilitat y executió en derrocar, que posàs mà a la obra. Y ell fonch tant diligent, que ya una matinada abans de prima estigué per terra lo que avia de enderrocar. Y après ab dos paraules posaren a punt dit refetoret, que era cosa molt fàcil, puix tenien al mestre de cases, que era un frare llech, com ya diguí en altra ocasió. La qual obra ha reexit tan bé,²⁵²⁸ que no sols paregué bé als qui de principi vingueren bé en que se executàs, però encara als qui més contraris feyen los paregué millor.

Altra obra féu, no tan acertada com la que poch ha me dex de dir, ans tant quant²⁵²⁹ aquella fonch accepta<da> y acertada, aquesta fonch odiosa y murmurada: y és que per persuasió de un religiós dels més ancians de casa, que era mestre de la capella y era lo organista major, que-s deya lo pare fra Galceran Garbeller, volgué fer adobar lo orgue major, de què y²⁵³⁰ avia gran necessitat, lo qual tractà lo pare prior ab lo convent. Y encara que vingué bé en que-s reparàs l'orgue, però fonch decebut en lo mestre o remendó qui avia de emprendre

2524. de molt *repetit*.

2525. refetoret, *escrit al marge esquerre*.

2526. La constitució núm. 61 prescrivia que "no sean recibidos personas seglares a comer en el refitorio con los frayles en quanto buenamente ser pudiere" (*Constituciones*, p. 116).

2527. *Segueix dos ratllat*.

2528. tan bé, *al manuscrit també*.

2529. orgue major desbaratat, *escrit al marge esquerre*.

2530. *Segueix h ratllat*.

aquesta obra, perquè digueren que avia adobat lo de Nostra Senyora de Montserrat y après se entengué que l'avia afollat, com féu del nostre.

Aquest remendó era un italià o venecià, lo qual, en començar a fer la obra, la primera cosa que féu fonch en desfer tot quant y avia, perquè no li faltàs feyna de molts dies y, si acàs li diguessen que u dexàs, no poguessen fins a tant ho agués tornat a son punt. Après entengué en fer tres manxes, de què y avia extrema necessitat per ser les velles molt dolentes, y féu [p. 411] les noves pijors, que avien menester un bastaix que les manajàs y encara l'orgue no tenia lo vent que era menester. Y en lo orgue no y féu cosa bona, sinó rentar-li la cara y donar llustre a las floutes foranes perquè pareguessen noves.

Y en assò se gastaren passades de vuytanta lliures en diners —y crech yo que foren molt més, perquè no-m só volgut detenir en²⁵³¹ contar moltes menudències que-s troben en los llibres—, y en assò no s'i conté la despesa del fuster que treballava ab sa companyia y la de l'organista, lo qual se feya tractar com a un príncep, perquè no volia beure sinó vin blanch y si lo almorzar que li portaven era de fetje o cosa semblant, lo feya tornar a la cuyna y deye que li fessen unes costelles en brases, y altres coses succehiren de aquest compàs. Y fonch demasiada la paciència que lo pare prior y altres officials tingueren acerca de assò, que no-s pot negar que si en altre temps y en altres subiectes cayguera lo negoci, prest se concloguera lo negoci y no aguera durat tants mesos com durà. Y no-s pot negar sinó que foren molt fàcils en creure un xarlotà vingut de la fi del món sense tenir experiència d'ell ni de ses obres y que per dicho de un frare se abalançaren d'exa manera: no fonch acte de molta prudència.

En fi, lo mal fonch de manera que, com volgueren remediar-lo, no pogueren, perquè aquest negoci entenien-lo poch; y que'l saberen conèxer, no aprofitava, perquè ell treballava de manera que no y dexaven entrar a penas ningú, com si fóra obra de encantament, que no an menester testimonis. Y fonch la burla de tal manera que, segons alguns curiosos deduyan, costà de adobar o, per millor dir, engastar l'orgue cerca de dos-centes lliures. Y uns y altres, molt descontents: lo mestre, perquè no li donaren lo que ell pretenia, perquè al principi no volgué fer preu, sinó que li donassen lo que volrrían en aver acabada la feyna, que fonch altre erro y no molt bon senyal de l'official; y lo convent restà molt desabrit, perquè la obra reisqué tant mal, que dins breus anys se agué de fer un altre orgue, com veurem per avant.²⁵³² Sols y agué una cosa bona, que lo official se féu com un toxonet gros y bell

2531. *Segueix q ratllat.*

2532. *Vegeu pàgina 712.*

per los regalos que li avien fets y tingué més forces per tornar-se'n a Itàlia, podent-se burlar de aquest convent. Assò servesque de exemple.

Encara²⁵³³ que se feren estos gastos, no per ço dexà lo pare prior de acudir a l'ordinari del vestuari, perquè's trobe que compraren dues estamenyes de Reus que tiraven cinquanta-y-tres canes, les quals costaren setanta-sinch lliures. Altra pessa de estamenya [p. 412] de Cardona que tirava trenta-quatre canes, que a rahó de onze sous valia divuyt lliures y quatorze sous. També compraren una pessa de setzè blanch que tirava tretze canes y costà quinze lliures y vuyt sous, de la qual se'n feren alguns sayos y fassets, de què y avia molta necessitat. També compraren una pessa de vint-y-quatrè blanch que tirava vint-y-quatre canas, que costà cinquanta-tres lliures, y dos vintens burells que costaren cent y²⁵³⁴ sinch lliures. També feren vint-y-dues canes de torcaboques.

Alguns extraordinaris se li offeriren a pagar que feren bon forat a la bossa, com fonch²⁵³⁵ aver de depositar cinquanta lliures per un salari de un plet que aportava aquest convent ab la viuda Corneta de una casa que estava al carrer dels Banyes y abans fonch de mossèn Francesch Pujasola, mercader, de què's farà més llarga relació en lo trienni següent. També per la matexa causa agué de pagar al notari per lo procés original y per lo trasllat d'ell trenta-sinch lliures. Veritat és que en son temps ne cobrà trenta lliures y quatre sous per rahó de aquells bestrets.

També agué de pagar vint-y-sinch lliures y tretze sous per²⁵³⁶ lo port de la *Bíblia Règia* que lo pare fra Antoni Joan, que primer fonch profés d'esta casa y après de Sanct Lorens d'El Escorial, envià des de allà per les rahons que diguérem en lo trienni passat (pàgina 613).²⁵³⁷ Però no li pesà de aver fet aquest gasto, axí per aver posat en la llibreria communa una pessa tant principal, que són los vuyt tomos que estan en lo primer banch entrant a mà esquerra, com perquè ab aquesta ocasió cobrà per dita del banch de mossèn Bernat Taverner cinquanta-tres lliures que lo pare fra Joan del Ezpinar, profés de la²⁵³⁸

2533. vestuari, escrit al marge dret.

2534. toballons, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2535. salari del plet de la viuda Corneta, escrit al marge esquerre.

2536. *Bíblia Règia* portaren d'El Escorial, escrit al marge esquerre.

2537. pàgina 395 al manuscrit. Aquesta referència és inexacta, ja que la plana del manuscrit en què es desenvolupa aquest tema és la 393, que correspon a la pàgina 613 de la present edició.

2538. Llibres del pare fra Antoni Joan, escrit al marge esquerre.

casa d'El Escorial y tenia càrrech dels llibres de aquella²⁵³⁹ casa, pagà per orde de Sa Magestat, y diu són a compliment de paga per los llibres que lo pare fra Antoni Joan se'n portà d'esta casa quant anà a Sanct Lorens. Y après se troba altra partida de deu lliures que pagà lo matex pare, fra Joan del Ezpinar, y diu són per uns escrits y papers se trobaren en los llibres del dit pare fra Antoni Joan.

Rebé lo pare prior alguns extraordinaris, entre·ls quals fonch hu que quant fra Gerònim²⁵⁴⁰ Belloch féu professió, que fonch poch après que lo pare prior fonch prelat d'esta casa, dexà un llegat de vint-y-sinch lliures en son testament per a esta casa, les quals pagà promptament son pare, del dit fra Gerònim Belloch. [p. 413] La mare del doctor mestre Francesch Micó, metje d'esta casa, morí en aquest trienni y volgué²⁵⁴¹ la soterrassen en nostra yglésia —y està en lo carner del mitx d'ella—, de la qual sepultura ne rebé la communitat deu lliures. Tingué moltes misses en son temps, perquè sols de dona Gerònima de Çúnyiga, que morí en aquest²⁵⁴² trienni, ne agué trenta lliures. Y estimara ell més no rebre-las per aquest títol, perquè li fonch dita senyora devotíssima y·l tenia per un sanct. Y per aquest respecte estigué ell en son palau alguns dies fins que morí y s'aconsolava de tenir-lo allí present.

De un prior o ministre de²⁵⁴³ les monjes de Junqueres, que era un freyle de Uclés,²⁵⁴⁴ ne agué més de sexanta lliures. Tot lo qual ell replegava per gasto de l'orgue, de qui poch ha diguí la hystòria del que passava, y fóra molt millor aver-los guardats per altra cosa, puix avia de reexir tant mal. Però lo seu intent era²⁵⁴⁵ bo y se li ha de agrair la bona voluntat. Don Miquel Clariana y de Seva també li ajudà, que li donà cent reals per aquest propòsit.

De un extraordinari és bé donem notícia, que no li pesà al pare prior ni procurador de que vingués, axí per lo que toca a la justícia, que és sancta cosa ministrar-la, com per lo profit ne resultà: y és que en nostre lloch de Thous y avia un home qui·s deya Mathià Albareda, lo²⁵⁴⁶ qual era natural, segons entenguí, de la Goda o de un lloch prop de Thous, lo qual vivia per aquells llochs de suades de altris perquè,

2539. *Segueix casa ratllat.*

2540. *Llegat, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2541. *sepultura de la mare del doctor Francesch Micó, escrit al marge dret.*

2542. *30 lliures per missas, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2543. *60 lliures per missas, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2544. *Possiblement es tracti del doctor Barbalímpia, com apareix a la pàgina 713.*

2545. *Don Miquel Clariana donà 10 lliures per lo orgue, escrit al marge dret.*

Donà 10 lliures per lo orgue *correspon a una mà diferent de la de l'autor.*

2546. *extraordinari de Thous, escrit al marge dret.*

com no tenia subiecte ni forces per a treballar, vivia a força de enteniment; y és que féu alguns diners de coses que eren sues. Y no tenia casa ni alberg, sinó que, sabent que alguns pagesos tenían necessitat, dexava'ls diners ab tots los avansos que podia, ya a uns, ya a²⁵⁴⁷ altres, que eren molts distincts, y en caure les pagues, era molt solícit en anar a cobrar. Y com la pobre gent no tenia què pagar, com sabien que ell no tenia què menjar, deyen-li que restàs a dinar o sopar. Y l'altre dia anava a casa de un altre y d'exa manera anava fent la passada, vivint de mogolló. Y com tenia ocasió de guanyar un real, no la dexava perdre.

Y com ell no sabia molts casos de consciència, descuydave's de fer alguns tractes, que no n'i avia molta, y particularment en Thous, a ont y avia gent molt necessitada, entre-ls quals no faltà qui l'acusà de usurer. Y anant allà lo pare fra Montserrat Caxa,²⁵⁴⁸ qui era procurador, ab companyia del senyor misser Miquel Pomet, qui era advocat de aquest convent, proseguint lo orde de justícia, provaren-li lo cars y demanaren-li si-s volia defensar d'ell o sostmetre. Y ell, com a prudent, elegí més sostmetre's y llavors lo asesor lo composà en que pagàs cent y sexanta lliures. Però lo pare procurador fonch tant piadós, que de tot lo remeté, sinó de sinquanta lliures, que foren sinquanta cavalls en aquella ocasió.

[p. 414] Tingué²⁵⁴⁹ lo pare prior grans rebudes de venedures perquè foren al peu de vuyt-centes y noranta lliures, y lo principal fonch de llenya, perquè donaren en una trassa que era molt bona y no-s trobe altre inconvenient en ella sinó que se'n fa massa via en lo bosch. Y era que, sense posar ningun gasto de part de la communitat ni de despesa ni soldades de mossos, venían la llenya de forn a sou la càrrega y los qui la compraven y tenían són boscater<s>, de manera que lo frare qui tenia càrrech de assò no avia de fer altra cosa sinó anar-hi de matí a la hora que carregaven los matxos y al de<s>prés dinar lo matex y senyalar quantas càrregues se'n portaven y qui. Y axí, d'esta granjeria se tragué la quantitat que tinch dita, si no fonch algunes cent lliures de vi que-s vené. També vené grans en Thous per preu de quatre-centes y quoranta-sinch lliures. Bé és veritat que un any dels tres, per ser molt estèril, agué de comprar blat per preu de dos-centes y tres lliures.

En aquest trienni cantaren missa sis religiosos: lo primer fonch lo pare fra Luch Carbonell, que fonch lo dia de la Annunciació de Nostra Senyora de 1580; lo segon fonch lo pare fra Francesch Talet, la

2547. a afegit a la interlínia.

2548. Segueix y lo ratllat.

2549. venaduras, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

domínica *in albis*,²⁵⁵⁰ que fonch a 10 de abril del matex any de 1580; y al cap de dos anys la cantaren lo pare fra Gerònim Ezquerria, en lo segon dia de Pascua de Resurrecció, y lo dia següent, lo pare fra Pere Garriga; y la domínica *in albis*, lo pare fra Ambròs Sanxo; y poch dies après, lo pare fra Gerònim Torroella.

En lo primer any de son priorat, que fonch en l'any de 1580, succehiren uns catarros generals²⁵⁵¹ —y al que se entengué, foren quasi per tot lo món— y cabe<re>n tan bona part a esta casa, que quasi tots los religiosos d'ella estaven en un temps mals, si no foren dos o tres. De manera que no-s podia seguir la communitat y las horas canòniques deyen quatre o sinch religiosos dels que al principi caygueren en aquell mal y tenien ya alguna milloria y més forces, rezant en lo chor las matinas de part de vespre, com si las diguéran en ses pròpies cases, perquè los dos o tres que tenían salut y-ls dexà Nostre Senyor per servir als altres tenían prou ocupació en donar recapte als malalts, que a penas tenían temps de dir son offici y hores, avent de acudir a uns y a altres en ses celdes, que en la enfermeria no y avia lloch per ser tants. Y la indisposició era de tant mala spècie, que donava una febre terrible que-ls postrava notablement ab un dolor de cap tant vehement, que-ls feya desatinar quasi als demés —tanta era la fúria del mal al principi—, y un desmenjament tant gran, que no sabían què donar als pacients.

Entre-ls demés religiosos [p. 415] que caygueren en aquesta indisposició fonch lo pare prior y fonch de manera que li durà sinch o sis mesos. Veritat és que no fonch sempre una spècie de mal, perquè al principi fonch de la corrença, però après se li posà en una febra contínua, de manera que tingueren temor los metjes que no-s tornàs èthich totalment. Però ab las bonas diligèncias del<s> doctors, aplicant-li las medicinas a son propòsit; y ab lo bon cuydado dels qui-l serviren; y ell, que també se ajudà molt en anar-se'n a divertir per diverses parts, que fonch cosa que no donà molta pesadumbre a qui-l servia, com fonch a Nostra Senyora de Montserrat, a ont lo regalaren tot lo possible, a Vall d'Ebron, sa pròpia casa, a Barcelona, a Tarragona, curà, encara que ab gran treball per tenir la condició molt²⁵⁵² apta per a èthich.

Esta indisposició del pare prior y distractió dels oficials fonch molta part y causa de que no-s fessen las provisions de casa a son

2550. Correspon al diumenge posterior a la Pasqua de Resurrecció (José ALDABAL, *Vocabulario básico de liturgia*, p. 23-24).

2551. malalties generals de catarros, *escrit al marge esquerre*.

2552. estat de la casa, *escrit al marge dret*.

temps, en què-s perderen molts ducats. Y per ço, restà la communitat enderrerida de alguns centenars per falta de bon govern, perquè he trobat que, quant acabà son trienni, fet lo càlc^o y balans del que devia la casa y lo que li devían a ella, restava deutora en dos-centes sinquanta-dues lliures. Y com ell entrà per prior, la trobà sobrada en dos-centes y noranta-una lliura, de manera que y agué de trench en aquest trienni sinch-centes quoranta-y-sis lliures,²⁵⁵³ encara que podem escusar aquest negoci en que se pagaren per la unió de la rectoria de Rexach passades de set-centes lliures. Però com aquestes se podían descontar de las rebudes de la llenya, que foren més de vuyt-centes, no sé si la escusa és bastant.

Una falta notable he advertida en aquest trienni y és que, a la fi d'ell, no y ha estat de com restava la casa en lo Llibre de la Caja, com se troba en altres triennis, per a saber los grans que dexava de blat y civada, vi y altres coses, si no és del que toca als diners. Y donen rahó de assò los caxers, juntament ab lo pare prior que li succehí, que no-s féu aquesta diligència perquè lo pare prior, poch dies abans que acabava son trienni, se n'anà a Thous ab hu dels caxers; y no tornà fins al darrer dia que ya acabava son offici; y que llavors no y avia temps per a posar estes coses en concert, particularment que lo caxer major no era molt pràtic d'estes coses ni era molt curiós ni sol·lícit en assò.

Quant més que y avia altra embaràs —que no sé yo com se podia enllestir lo demés si aquest no-s desembaraçava—: y és que, per no llevar-se bé lo pare procurador ab lo pare prior, no sé quines occasions li prengué per les quals lo privà de son offici. Y axí, ell no pogué donar sos comptes, com era rahó, y avia de gastar en son lloch lo caxer. Y com ell rebia y gastava y no tenia molta clarícia de son natural, no podían les coses anar molt distintes y clares. Y axí, restaren les coses de la manera que tinch dit, ab prou confusió, y lo arquero faltat en quatorze lliures y altres embaraços.

[p. 416] A la fi del trienni, o poch mesos abans que acabava son offici, lo pare prior donà en voler²⁵⁵⁴ llevar lo balle de Thous per algunes informacions que feren contra ell alguns que no-l podían veure en aquell càrrech —y per ventura perquè servia millor que no ells a la senyoria—, dient d'ell moltes maldats y vellaqueries. Y com assò deyen alguns dels qui lo pare prior tenia en millor opinió —y no sé si los qui aquell any eren jurats—, lo pare prior ho cregué molt fàcilment y

2553. En realitat, 252 i 291 fan un total de 543 lliures.

2554. Lo pare prior volgué llevar lo ofici al balle de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

de assí vingué a formar gran escrúpol de consciència que no-s podia sustentar aquell home en aquell ofici per lo mal exemple que los altres ne rebien y altres rahons semblants. Y de assò prengué parers y opinions de juristes y theòlechs y après determinà de tractar aquest negoci ab lo convent, dient los fonaments que tenia; y las consultas que avia fetes acerca del cars y que li aconsellaven que en ninguna manera podían sustentar-lo en aquell ofici ni uns ni altres; y que lo balle tampoch lo podia tenir.

Però per més rahons que lo pare prior deduhí, no feren ninguna mella ni pogueren inclinar al convent que traguessen lo balle de son ofici, entenent que los que procuraven assò eren malèvols y maliciosos; y que-l volían traure de l'ofici perquè vèyan mirava per la honrra del convent; y que les maldats que deyen d'ell no las podían provar ni hi avia tal; y que lo convent tenia obligació de mirar per sa honrra y castigar als qui parlaven contra ell sense fonament ningú; y que no era rahó que los qui servexen a la senyoria ab tanta fidelitat los agen de llevar los càrrechs sense tenir més fonaments y més proves, perquè no trobarien qui volgués exercir tals càrrechs, que ya de si són penosos, de poch profit y de molta inquietut. Axí que lo convent fonch de contrari parer y en ninguna manera se adherí a la voluntat del pare prior. Lo qual, com ell tingués per gran escrúpol de consciència, volia de potència absoluta llevar-lo de l'ofici y, per ço, tornà a consultar y portar papers.

Però no aprofità cosa alguna, perquè li advertiren que ell no u podia fer sense llicència del convent ni lo convent sense sa voluntat, per ser dos caps distincts, y que no perdés temps en assò. Y axí, restà la cosa indecisa y causà grans alteracions de ànimos en uns y en altres y lo poch que restava de aquest trienni fonch molt desabrit. Y de aquí se seguiren altres inconvenients, com en part està dit y diré últimament, que cert, mirades les rahons de uns y altres a judici de persones desapassionades, no y avia per a què alterar cosa ninguna en lo que toca al balle, puix lo avien sustentat [p. 417] tant temps y ara li'n restava tant poch de son trienni, particularment no sent ell fill de casa, y bastara que u advertira al prior que li avia de succeir.

No pararen aquests desguts y descontentos ab lo que-m dexe de dir, perquè acerca de un matxet que-l cardenal²⁵⁵⁵ Riario donà, com diguí atrás, y agué algunas differèncias, preten<en>t lo pare prior que-l cardenal le y avia donat a ell en particular per a que disposàs d'ell

2555. plet de un matxet del cardenal Riario, *escrit al marge dret*. Del cardenal Riario *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

a son contento, fundant-se en que lo cardenal digué de paraula que-l donassen al pare prior. Lo convent pretenia que era d'esta communitat. Totavia, com lo pare prior tenia la mà en la farnera, en lo ínterim ell vené lo matxet a mossèn Luís de Claramont, senyor de la Figuera;²⁵⁵⁶ y ell prengué lo preu, que no sé si foren trenta-quatre o trenta-sis lliures; y d'ellas ordenà o pagà alguns llibres que avia comprats.

De què-s tingué per agraviat aquest convent. Y per ço, demanà en lo capítol general de 1582 que declaràs lo diffinitori a qui pertanya y declarà que en favor del monestir. De la qual sentència no-s tingué per content, sinó que féu lo pare prior una informació de nou per a nostre pare general, dient que era seu. Y dit general remeté lo negoci als confirmadors de la futura electió y lo que ells determinaren se veurà al principi del trienni següent. Y axí, assí no tinch per a què detenir-me més, sinó concloure aquest y dir que fóra molt millor que no se n'aguera parlat més del negre matxet, sinó que des del primer dia lo agués donat a la communitat y no aguera causat tantes alteracions y inquietuts, que no servexen a cosa bona. Y aquesta no serví sinó a que quasi tots restaren descontents y desasosegats fins a tant que Nostre Senyor fonch servit de enviar ministres de la orde, que com a persones prudents y discretes, procuraren que tot se remediàs de la millor manera que pogueren.

2556. Lluís de Claramunt consta com a senyor de la Figuera al tercer quart del segle XVI (Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dieteris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 3, p. 10, 717). Quant al lloc de la Figuera, hi ha dues possibilitats: l'actual municipi del Priorat o bé un nucli, actualment deshabitat, de Vilanova de l'Aguda (la Noguera). Descartem el primer perquè la Figuera prioratina estava sota la jurisdicció del bisbat de Tortosa. Ens inclinem, per tant, per la segona localitat, en la qual hi havia hagut un castell.

[p. 418] **Primer trienni del pare fra Lorens Daviu**²⁵⁵⁷ [1582-1585]

No vingueren los pares confirmadors tant prest com aguera volgut aquest convent per estar las cosas de la manera que poch ha diguí. Y axí, estigué sense prior des de deu de setembre fins a 28 del matex. Però en venir dits pares —que foren lo pare fra Diego de Yepes, profés de la Sisle de Toledo,²⁵⁵⁸ que après fonch prior d'El Escorial y après *confessor* del rey Phelip segon,²⁵⁵⁹ y mort aquest rey, lo féu son fill Phelip terçer bisbe de Taraçona per ser persona de grans parts y valor; lo companyó fonch lo pare fray Martín de Pamplona, profés de Sancta Engràcia de Çaragoça, que avia poch estava conventual en²⁵⁶⁰ esta casa—²⁵⁶¹ y entrant en electió, isqué prior lo pare fra Lorens Daviu, profés d'esta casa y natural de la vila de Mataró, lo qual acabava de ser prior de Vall de Hebron²⁵⁶² set o vuyt dies avia, avent regida y governada aquella casa ab gran prudència y religió tot son trienni y fonch de manera que en la visita general no tingueren los visitadors que rependre a penas cosa xica ni gran, axí en lo prior com en los frares, que per ser la primera vegada que fonch, fonch cosa de notar. Tenia en aquesta ocasió que-l feren prior en esta sa casa deset anys complits de hàbit.

Donaren-li²⁵⁶³ per vicari al pare fra Montserrat Caxa, que acabava de ser-ho en lo trienni passat. Y fet assò, sobresegueren lo negoci y no volgué passar avant en la electió dels demés officis, perquè pretenia que lo pare procurador del trienni passat estava mal privat y ell, segons axò, desijava que le y donassen per procurador. Y enviaren

2557. *Segueix* des de 1582 a 1585. Fill de casa, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1582 i 1585 *subratllats*.

2558. Santa María de la Sisle.

2559. Fou el darrer confessor de Felip II (Leandro MARTÍNEZ PEÑAS, *El confesor del rey en el antiguo régimen*, p. 354-355).

2560. *Segueix e ratllat*.

2561. *Segueix lo ratllat*.

2562. de Vall de Hebron *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*. La crida que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és † i està situada a continuació de prior.

2563. Vicari lo pare fra Caxa, *escrit al marge esquerre*.

per aquesta causa un propi a nostre pare general, supplicant-lo se servís de donar poder als pares confirmadors per a que averiguassen aquest²⁵⁶⁴ negoci y visitassen la persona del pare prior passat, lo qual concedí nostre pare general.

Y ells declararen que estava mal privat dit pare y també que lo matxet, o lo preu d'ell, que donà lo cardenal Riario pertanya a esta casa y no al pare fra Miguel Mongia. Per los quals negocis y altres coses que se accumularen, lo desterraren en Sant Miguel de los Reyes de València, a ont perseverà.²⁵⁶⁵ Però may se li assentà lo negoci que lo matxet no fos seu y, axí, al temps de la visita general, que fonch après de assò, al cap de dos anys, /y/ demanà llicència a nostre pare general per a venir assí des de València y insistí altra vegada a que li adjudicassen lo preu del matxet.

Però no isqué ab sa pretensió, sinó que de pura compassió y llàstima li manaren donar los pares visitadors tretze lliures per lo que avia gastat y avia de gastar per tornar-se'n a València y no perquè se li deguessen per rahó del matxet, perquè sempre se tingué per cert que tot lo que lo cardenal donà fonch en agraïment del servici y bon aculliment se li avia fet en esta casa; y per lo que ell y sos criats avían gastat en di-[p. 419] verses coses; y no per lo que lo pare prior avia fet per sa persona, que cosa clara era que la hortalissa, fruytes y altres coses semblants de què ell y sos criats se serviren y la roba dels²⁵⁶⁶ llits, que no éran del pare prior, sinó de la communitat, y axí, la recompensa o remuneració a la communitat se avia de fer y no al pare prior en particular.

Quant més que si lo cardenal entenguera que lo pare prior²⁵⁶⁷ no era fill d'esta casa, no li passara per lo pensament donar-li un matxet perquè ell lo donàs a sa casa, a qui no tenia obligació ninguna; y si ell tenia intent de donar-lo al pare prior, fonch en quant entenia que era fill d'esta pròpria casa y que tot resultava en profit d'ella, com més que tal no-s provà ni per ventura tal cosa pensà lo cardenal, que bé sabia ell lo estil de las religions per ser una persona tant grave y docta en dret canònich. Finalment, per concloure ab aquest negoci, aquest matxet fonch ocasió de que dit pare visqués molts anys desconsolat y passaren per ell coses que no són de mon propòsit y, axí, les dex sepultades en la sepultura de l'oblit per a tornar a nòstron trienni, que y ha molt que dir y escriure.

2564. visita particular; *escrit al marge esquerre*.

2565. plet del matxet, *escrit al marge esquerre*.

2566. dels, *al manuscrit d'ells*.

2567. *Segueix no raillat*.

Axí que, asentades estas cosas del pare prior passat y declarat per los pares confirmadors que la privació del pare procurador passat era nul·la y que bé podia ser elegit en procurador,²⁵⁶⁸ entraren en electió y elegiren al matex pare fra Antoni de Nájera en primer procurador. Y perquè advertiren que en lo trienni passat, y ya abans, se avien seguits alguns inconvenients, y prou grans —que estant absent lo procurador, que és forçat moltes voltes, agués de gastar y rebre juntament lo caxer—, determinaren que fessen segon procurador, y que juntament fos cellarer, per a que en absència del primer gastàs lo que seria²⁵⁶⁹ menester. Y axí, elegiren en segon procurador al pare fra Luch Carbonell, que avia poch dies avia acabat lo temps de la escola, que no tenia sinó set anys y un mes de hàbit, y avia ya exercitat lo offici de cellerer dos anys o aquexos. Caxers foren lo pare fra Francesch Talet y lo pare fra Pere Garriga, tots dos gent jova, que no passaven de nou anys de hàbit, però pràtics en comptes y curiosos, com se veurà en altra ocasió.

Per les occasions que tinch dites, se detengueren los pares confirmadors en aquesta casa molts dies y-s gastaren molts reals que-s pogueren escusar de alguns dies atrás: la confirmació del pare prior fonch a 28 de setembre de 1582 y ells se estigueren assí fins passat Tots Sancts, menjant y bevent a costa de altri.

Donà²⁵⁷⁰ lo pare prior en aquest trienni l'hàbit a sis religiosos. Lo primer d'ells fonch fra Francesch Morell, que era fuster y mestre examinat en Barcelona, natural de la vila de Sanct Feliu de Guíxols. Lo segon fonch lo pare fra Joan Riera, també natural de la matexa [p. 420] vila de Sanct Feliu, lo qual, quant féu professió, dexà a esta casa lo que veurem en son lloch y temps.²⁵⁷¹ Lo terçer fonch lo pare fra Narcís Vergés, també natural de la matexa vila de Sanct Feliu de Guíxols,²⁵⁷² lo qual tenia molts bons principis de debuix y il·luminava molt bé, però per aver-lo ocupat la obediència en altres coses y aver-lo enviat a Sigüença per estudiar, dexà aquella art y aprengué sciència de major qualitat y de més gust.

Lo quart fonch lo pare fra Antoni Cornell, natural de la vila de Perpinyà y gran estudiant en lo dret civil y canònich, que tenia ya grau en esta facultat. Y per sa ocasió tenim en la llibreria los testuals

2568. procurador lo pare fra Nájera, *escrit al marge dret*.

2569. segon procurador lo pare fra Luch Carbonell, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2570. Novicis, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2571. Vegeu pàgina 653.

2572. Lo pare Narcís Vergés anà <a> estudiar a Sigüenza, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

de lleys y alguns expositors d'ells, com las obras de Bàrtol y Paulo de Castro²⁵⁷³ y altres que estan en lo primer banch entrant a mà dreta.²⁵⁷⁴ Lo quint fonch lo pare fra Gabriel Torres, natural de Barcelona, que escrivia admirablement de diversa manera de lletra, y particularment lletra de²⁵⁷⁵ chor. Lo qual escrigué dos llibres grans de la semmana sancta ab totes aquelles caplletres y correu molts altres dels llibres vells que y avia. Lo últim fonch lo pare fra Damià Vicens, natural de la vila de Sanct Feliu de Guíxols, que tenia rara habilitat de pintor, del qual està plena la casa de imatges.²⁵⁷⁶ Y féu molts retaules en la iglésia, axí la major com altres, y las estacions del claustro, com se dirà en sa ocasió.²⁵⁷⁷

Una de las primeras cosas en què entengué lo pare prior fonch que lo estudi, de què ell fonc molta²⁵⁷⁸ part que en los triennis passats se posàs, passàs avant. Y axí, acomanà al pare fra Gerònim Ezquerra que llegís la theologia, començant la primera part de sanct Thomàs, y donant orde en que cada dia se tingués conclusió del que se avia llegit lo dia abans, avent-la de sustentar cada hu per son orde y altre que avia de argüir contra ella y après los que volguessen; y de més en més, unas conclusions de tot lo que avia llegit. En lo qual exercici se aprofitaren molt los estudians sense gastar un real en enviar-los fora casa, en la qual an servit lo que an pogut. Y entenent assò en Vall d'Ebron, enviaren assí al pare fra Pere Garreta, que puix avia ya oyt lo curs de arts, no dexaria de aprofitar-se en tant bona ocasió. Y sols ab la theologia que ohí en esta casa alcançà *ubique* per a predicar.

Tantost²⁵⁷⁹ que las cosas d'esta communitat estigueren en concert, agué lo pare prior de anar a la rectoria de Rexach, perquè li digueren que estava tota perduda per les invencions del rector passat, mossèn Andreu Vila, que a penas y avia cambra ni aposento a ont poder estar, que encara que lo pare prior passat y avia fetes algunes obres y avia

2573. Es tracta de dos destacats juristes italians medievals: Bartolo de Sassoferrato (1313-1357) i Paulo de Castro (mort el 1441).

2574. dreta, *al manuscrit* detra.

2575. vide foli 423, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor tres línies més avall, però amb dues línies indicant la referència. Aquesta referència és incorrecta, ja que la plana del manuscrit en què se citen els llibres de cor escrits per Gabriel Torres és la 509, que correspon a la pàgina 768 de la present edició.*

2576. Sobre la figura i l'obra del frare pintor Damià Vicens, vegeu Carme GIRALT, Rosa JUNYENT i Sergi PLANS, *El retaule del Roser de Sant Martí de Tous*. Sant Martí de Tous: Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, 1998, p. 77-106.

2577. *Segueix* morí lo dit pare Damià als 14 de l'any 1612. Ab ço, més vide foli 14 del llibre escrit per lo pare Diego García, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*.

2578. estudi de theologia, *escrit al marge esquerre i subratllat*.

2579. obras en Rexach, *escrit al marge esquerre*.

reparat alguna cosa, [p. 421] però no fonch de manera que-s poguera remediari tanta destrossa y ruyna. Veritat és que era cosa que lo pare prior no la podia pendre ab paciència, considerant que no se'n treya algun fruyt, ni confiança mentre lo rector viuria de cosa semblant, per tenir ell *fructus pro pensione*, pasejant-se per Barcelona sens cuydado de cosa alguna sinó, en ser cayguda la paga, venir-la a cercar assí, la qual nosaltres li cobràvem y ell ab les mans rentades la prenia.

Y no sols no-n trèyan fruyt, però encara y tenien en la rectoria un capellà que residia en ella y los diumenges y festas anava un frare a dir-los una missa, al qual capellà donaven deu o dotze lliures de soldada y algunes càrregas de vi per son sustento. Y que, a més de axò, dels diners de la communitat se aguessen de fer obres y en un lloch tant difficultós, que còstan quasi tant de portar-hi los materials com ells valen, era cosa, com dich, per al pare prior molt dura. Però a la fi, considerant que no-s podia excusar y que era gran nota de la casa dexar aquella rectoria d'exa manera, determinà de posar en executió la obra que era tant necessària, en què s'i gastaren molts reals a causa dels materials, perquè de mans no foren molts a causa que lo frare que era mestre de cases féu la obra, estant allí ab sa companyia un religiós sacerdot y honrrat.

Per aquesta matexa ocasió de la rectoria de Rexach agué de pagar lo pare prior una gran quantitat, que per sa condició fonch una cosa terrible, perquè ell pensava que ya los gastos de la unió estàvan²⁵⁸⁰ acabats, com també los demés de aquest convent. Però quant manco se acataren, vingué nova que la bulla de la unió de la torre que esta casa té davant Moncada era vinguda y que estava empenyada en Barcelona per cent y sexanta lliures, cosa que causà gran admiració a uns y altres. Y estigué a punt lo pare prior de no cobrar-las y que no pasàs tal unió. Però après, com dormí sobre lo cars y ohí algunes rahons que convencían, determinà de tractar aquest negoci ab lo convent, demanant com se avia de regir en²⁵⁸¹ assò.²⁵⁸²

Y resolgueren que no-s podia fer altra cosa sinó que se avien de desempenyar aquelles bulles, puix lo rector de Moncada era benèvolu y content de que s'unís la²⁵⁸³ nostra torra, que pertanya a la rectoria sua, ab la de Rexach; y que per ventura ne vindria algun altre que, com nosaltres volríam, ell no-n seria content. A la qual determinació

2580. unió de la torra de Moncada ab Rexach, *escrit al marge dret*.

2581. *Segueix aquest negoci ratllat*.

2582. *assò afegit a la interlínia*.

2583. *Segueix re ratllat*.

se adherí lo pare prior, encara que no dexava de sentir un tant gran colp com aquell de cent sexanta lliures. Però après, ben averiguat lo negoci, entengueren que lo monestir de Vall de Hebron avia de pagar certa part de aquesta quantitat per rahó de la bulla de l'altar privilegiat —y del de aquesta casa també se avia de pagar— y axí, no fonch tant com pensàvem, que no foren sinó cent y vint-y-quatre lliures y quatorze sous. Les pagà ab dos vegades.

Ab tot axò, era tant lo [p. 422] sentiment que tenia d'estos negocis y li coya tant aver de gastar y pagar sense cobrar ninguna cosa de la rectoria de Rexach, que tractà molt de veres que supplicassen al papa manàs que-s donàs certa portió y quantitat al vicari y capellà que tenían en dita rectoria, per son sustento, dels fruyts que rebia lo rector mossèn Andreu Vila. Però no fonch de algun effecte aquesta pretensió del pare prior, perquè lo convent tingué ses pies consideracions, que foren, entre les demés, llevar occasions de murmurar, que no-s podien escusar si assò venia en executió; y també que lo convent avia promès al rector de donar-li los fruyts nets y límpios y, no fent-se d'exa manera, era rompre la paraula de un convent tant honrrat com aquest, que fóra molt mal cas y de gran nota, y particularment tenint lo rector una condició extraordinària y peregrina, que aguera dites maravelles sense tenir-ne llavor per a sembrar-ne.

En²⁵⁸⁴ Thous se agueren de fer algunes obres, particularment adobar les taulades de les cambres, en què-s gastaren passades de cinquanta lliures. En los molins de dit lloch se agueren de fer també molts reparos per respecte de les ruhines y grans inundacions de aygües, que feren grandíssim dany.

En casa féu una obra, que par que no sia res y és²⁵⁸⁵ de gran profit y de regalo per lo convent,²⁵⁸⁶ y és que un çafarex que estava al torrent qui va a Montalegre, junt a la heretat d'en Colomer, que era molt xich, del qual se valían algunes voltes per regar l'hort, lo féu molt axemplar de la part del marge, y de la part del torrent lo féu alçar molt, de manera que té gran còpia y abundància de aygua y no faltà a mitx loch, com faltava abans per ser tant xich y patia en lo estiu en gran manera la hortalissa. Tenían bona ocasió los priors en aquesta hera de empendre estes y altres obres semblants per tenir un frare llech mestre de cases y bon treballador, que quasi las podien fer ab la mitat manco que costen a altres. De aquest frare llech fiu ya menció en lo trienni passat.

2584. obres en Thous, *escrit al marge esquerre*.

2585. és *afegit a la interlínia*.

2586. Çafarex al torrent, *escrit al marge esquerre*.

Gran necessitat tenia la enfermeria de matalassos per aver molts anys que no-ls avían²⁵⁸⁷ rebutts ni tocats. Y axí, ab esta ocasió féu venir dos matalafers y comprà teles per fer màrfegues y matalassos que costaren sexanta-sinch lliures y mija, de les quals se provehiren no sols la enfermeria, que tenia tanta necessitat, sinó las hostelarias y las celdas dels religiosos. També provehí las officinas de llançols de lli ab molta abundància, perquè se offerí ocasió que morí mestre Mates,²⁵⁸⁸ cunyat del pare fra Narcís Vergés, y volent vendre la viuda molts mobles [p. 423] de casa, /de la qual/ compraren molta roba de lli, com foren tovalles, torcaboques y llansols,²⁵⁸⁹ per preu de quoranta-y-sinch lliures. Ab aquesta matexa ocasió compraren colors a la matexa viuda, que segons judici del pare pintor fra Damià, que llavors era novici, valían deset lliures, y serviren per lo matex novici, que ya pintava per la communitat.

Y féu en l'any del noviciat lo tauló de la²⁵⁹⁰ figura de nostre pare sanct Gerònim a la penitència, ab tanta diversitat de arboledas y estranyesas de lexos, que és cosa de veure. Y après, de profés, se posaren quasi tots los taulons que estan als caps del claustro, comprant per aquest effecte molt or y tenint algunes semmanes un fuster perquè fes las guarnicions de dits taulons, de tal manera que lo pare prior li donà pressa en que estiguessen a son lloch ans que ell acabàs son trienni. Lo qual véu cumplit, si no fonch de hu d'ells, que no és poch ornato d'esta casa y embelliment, que no y ha a penas persona que no²⁵⁹¹ guste de veure'ls.

Al matex novici fra Damià Vicents, ab consentiment del convent, donaren sexanta lliures per a ajudar al dot de una neboda o parenta sua en part de paga de les colors que ell portà en casa quant vingué a fer-se religiós, del qual negoci se troba un acte capitular, fent compte que ab lo temps, si Nostre Senyor li donava vida y perseverança,²⁵⁹² que guanyaria més de sexanta y sexanta parells per esta communitat.

2587. enfermeria proveyda, *escrit al marge esquerre*.

2588. Joan Mates fou un pintor de Sant Feliu de Guíxols amb qui Damià Vicents treballà en diverses obres, com el retaule major de l'església parroquial de Calella de la Costa (1580) i el retaule de la Coronació de la Verge de la catedral de Barcelona (1584). Aquesta relació amb Joan Mates abona la hipòtesi que Damià Vicents es va formar com a pintor en el taller que Nicolau Mates tenia a Sant Feliu de Guíxols (Carme GIRALT, Rosa JUNYENT i Sergi PLANS, *El retaule del Roser de Sant Martí de Tous*, p. 78-82).

2589. llansols, *al manuscrit llansons*.

2590. quadros, taulons del claustro major, *escrit al marge dret*. Quadros correspon a una mà diferent de la de l'autor.

2591. donaren al pintor novici 60 lliures per una naboda sua, *escrit al marge dret*.

2592. perseverança, *al manuscrit persevarnça*.

Ab²⁵⁹³ tant bona ocasió que tenia esta casa per tenir pintor y religiós, paregué als demás religiosos que-s tractàs de fer un retaule nou, perquè lo que estava a l'altar major estava ya molt vell y tots desijaven que n'i agués altre fet a la moderna. Y axí, tractaren ab lo pare pintor que fes una trassa d'ell. Y perquè tots no agueren entesa la trassa, féu lo pare fra Damià un model·lo y, portant-lo en lo capítol davant tots los capitulars, ells determinaren que-s fes lo retaule segons aquell model·lo, exceptat los graons, que·ls parexia éran demasiats de llarchs y estaven molt prop de la rexa.

Y ab tot que en assò se posà remey y se executà promptament, y asentaren dites grades y posaren a cada part uns balustres a manera de unes troneras, com estan en Sanct Gerònim de Madrit,²⁵⁹⁴ totavia après aparagué gran embaràs per ser lo lloch tant estret y apretat y que ocupaven demasiadament la capella major. Y axí, en l'any de 1601 se desferen totalment los graons o grades de l'altar major y·ls posaren de la manera que estan vuy. Y en lo demás del retaule lo pare prior en aquest trienni donà orde en que s'i posàs mà, tenint en casa un escultor y fuster que treballaven segons la trassa los donava lo pare pintor.

En²⁵⁹⁵ lo que més se gastà en aquest trienni fonch en una obra famosa y de gran empresa, que a no tenir lo pare prior lo ànimo que tenia, se fóra espantat sols pensar-la —y per ventura altres y agueren molt més pensat que no ell—, y fonch que determinà de fer totes les rexes que y avia en la yglésia, axí de la capella major com de les altres particulars, y estes que fossen de [p. 424] ferro, perquè estaven las velles tan acabades y podridas, per ser de fusta, que ya no tenían sinó parensa de rexes y un minyó ab una cossa ne aguera rumpudes quantes ne aguera volgut. Gastaren-se en esta obra, no contant la despesa del menjar y beure, més de dos-centes y²⁵⁹⁶ sexanta²⁵⁹⁷ lliures en diners, perquè sols de ferro trobe en los llibres compraren per preu de cent y vuytanta-quatre lliures en diners, y de soldades pagaren trentanou lliures, y per les pedres que compraren de la montanya de Montjuïc de Barcelona que serviren per asentar las rexes del rededor de la yglésia, vint-y-dues lliures, sense altres despeses que no són pogudes traure tant per menut.

2593. tracte del retaule major, *escrit al marge dret*.

2594. San Jerónimo el Real (Madrid). Malgrat que l'església d'aquest antic monestir jerònim subsisteix, les successives remodelacions del segle XIX han desfigurat la configuració del presbiteri (J. Antonio RUIZ HERNANDO, *Los monasterios jerónimos españoles*, p. 321).

2595. Rexes de ferro de la yglésia, *escrit al marge dret*.

2596. *Segueix vuytanta-quatre raillat*.

2597. *sexanta afegit a la interlínia*.

Feren-se estes rexes ab tants avanços²⁵⁹⁸ y aventatjes, que fonch cosa de gran trassa, perquè primer féu una ferreria, comprant tot lo menester, com fonch enclusa, martells, estenalles, manxes, etcètera, que li costà quinze o setze lliures; lo carbó feyen en lo bosch de casa, tenint moços qui arrabassaven y cohían lo carbó; lo ferro, o la major part d'ell, féu venir de Ampurdà y·l desembarcaven en Badalona, y tot lo que avían de guanyar lo mercader, axò se avançava per la casa. Llogà un mestre examinat en Barcelona que portàs la fornal y donava-li trenta reals lo mes y la despesa; y dos fadrins per a mallar que guanyaven tretze o quatorze reals lo mes, y aquestos entengueren en fer les vergues y carxofes de ferro y lo que ere de manco primor.

Però com se agueren de fer las portas y altres coses de més artificio y armonia, féu venir a dos manyans molt pràtics, los quals eren parents de alguns frares de casa —deyen-se mestre Gabriel Sabater y mestre Joan Torres y tenían casa en Barcelona—, los quals estigueren en casa alguns dies treballant y donant orde en que los demés acabassen la obra ab la curiositat y perfectió possible y de la manera que està al dia de vuy. Lo pare prior també procurà que los dies que estos hòmens honrrats estigueren en casa que·ls regalassen com era rahó, perquè ells no eren vinguts per interès xich ni gran, sinó sols per la devoció tenían a esta casa y a sos parents.

Acabaren-se estes rexes, segons lo que yo he pogut conjecturar, dins tres mesos, que fonch molta pressa —però tenia molta gent en casa per esta ocasió y gran despesa. Y après de ser feta,²⁵⁹⁹ judicaren esta obra algunes persones expertes en set fins en vuyt-centes lliures. Però ab los avanços ab què·s féu, no·n costà per ventura quatre-centes, com se pot col·legir del que tinch dit. Acabada²⁶⁰⁰ ya la feyna de la yglésia, paragué-li al pare prior, puix ya estava en tret, de fer rexes a totes les finestres que estaven a la part de la enfermeria y del forn. Lo qual tractà ab lo convent y vingué bé en axò, considerant que en aquexa part y avia més perill que no a les altres parts de casa.

Quant²⁶⁰¹ lo pare fra Joan Riera féu professió, féu donació de sos béns y de tot lo que son pare, mossèn Joan Riera, li avia dexat en son testament, que eren molts centenars de ducats, a son [p. 425] germà, mossèn Antoni Riera, que era lo germà major, ab certs pactes y condicions. Y la una d'elles fonch que agués de donar lo dit mos-

2598. ferreria se posà en orde, *escrit al marge esquerre*.

2599. *Segueix la ratllat*.

2600. rexes a las finestres de la part del forn, *escrit al marge esquerre*.

2601. lo pare fra Joan Riera dexà un llegat de 200 lliures, *escrit al marge esquerre*.

sèn Antoni Riera a aquest convent cent lliures per ajudar a pagar les rexes de ferro que lo pare prior tenia intentió de fer y altres cent per ajuda del retaule major d'esta iglésia, ab condició que-s posàs en ell la im[a]tge de sanct Joan. Tot lo qual tingué effecte, y particularment lo de las rexes, que-s feren²⁶⁰² de prompte, com vérem en nostros dies, y ajudaren a comprar lo ferro, perquè en lloch dels diners provehiren del ferro que fonch menester. Les altres cent lliures també les cobrà lo pare prior en son temps y començà a fer lo retaule, com ya diguí.

També²⁶⁰³ posà en aquest temps lo christo que està enmitx de la barana del chor, que també fonch dexa del dit pare fra Joan Riera, encara que una cortina y altres cosetes pagà la communitat. Per ocasió que un frare llech, que-s deya fra Pere Thomàs, dexà en son testament, quant féu professió,²⁶⁰⁴ un llegat de vint lliures de què-s fes un encenser de plata, determinà lo pare prior de executar la manda. Y axí, féu un encenser tant principal y de tant pes, que ell y la naveta²⁶⁰⁵ costà noranta-quatre lliures. Estes se pagaren de certs diners que donà un bisbe portuguès, de qui après se farà llarga memòria.

Per causa que les rexes de ferro estiguessen més fermes y encastades les barres travesseres²⁶⁰⁶ en la paret, la capella major se acursà tres o quatre palms, perquè era més llarga y prolongada —que abans se passava des de la capella de Sanct Miquel a la capella major sense passar per dins de la sagristia; y lo matex se feya en l'altra part, que des de la capella dels Goigs, sense entrar en la capella del<s> tres sancts diacas o capella nova, se entrava en lo altar major—, per lo qual fonch forçat aver de fer una porta al costat de l'altar de Sanct Miquel per entrar en la sagristia, que abans no y avia sinó la que ix a la capella major; y en la altra part, enfront de la porta de la sagristia, se féu [un] portal nou per entrar a la capella nova; y al costat de l'altar dels Set Goigs se ubrí altre portal per poder passar per totes les capelles, que costà grandíssim treball al frare llech per ser les parets²⁶⁰⁷ tan grosses y espesses.

Però lo pare prior lo sabia portar, de manera que ab algunes ninyeries que li feya donar als vespres o de matí a esmorçar —perquè no gustava de carn bullida, o fossen enxovas o sardinas saladas o una poca de cansalada— y també ab alguna llicència que li prometia, estava

2602. feren, *al manuscrit férem.*

2603. Sanct Christo del cor, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2604. encenser y naveta, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2605. *Segueix cos ratllat.*

2606. Obres del presbiteri, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2607. parets, *al manuscrit parents.*

lo frare content y treballava varonilment y li feya fer quant volia: féu-li picar totes les pedres dels graons que feren; féu-li fer lo portal que tinch dit y lo portal de la iglésia, per ont entren los seglars —lo féu gran, perquè <era> molt xich, y com las portas de les celdes que tenim en lo claustro—; féu-li picar y assentar totes les pedres en què estan assentades las vergues de la rexa de ferro entorn de la iglésia, que no-s pot negar sinó que lo frare tenia habilitat en tres coses boníssimes de sa art, que éran picar, paredar y obrar de guix polit, y molt, encara que en cosa de trassa no sabia molt ni era menester confiar molt d'ell. Però en lo demés, ningú li portava ventatje.

Totes estas obras féu lo pare prior ab tots los aventatjes possibles y, perquè no estiguessen imperfectes, procurà en cercar un fuster. Y trobà'n un a son propòsit que-s guardava de la justícia, que aquestos no guànyan tanta soldada com altres y estan més fermes en una [p. 426] part, y aquest féu totes estas portes de las portalades que avia fet lo frare llech y féu donar colors a les portes foranes al pintor. Lo qual, tot, costà molts reals, que encara que la fusta ya era de casa, però serrar y laborar-la, los golfos y barres o gorniments de ferro y los panys ab ses²⁶⁰⁸ claus tan ben fetes fonch de gran preu.

Per tenir tanta gent en casa, particularment en la fi del trienni, que y avia quatre fusters, serradors, mestre de cases, un fadrí sculptor, matalafers y molts moços de treball, fonch necessari aver de fer roba de lli per ells. Y per assò donà orde lo pare prior que comprassen²⁶⁰⁹ de l'Hospital General de Barcelona fil de la aplega que fan de diverses maneres, a ont de ordinari se accommódan en lo preu. Y feta esta compra, féu-ne fer dues tries: del més grosser ne féu texir trenta canes que serviren per a llançols per los moços; y del més prim ne féu fer sinquanta canes de tovalles molt llargues y amples per lo refetor, en què no sols y agué dues mudes per lo refetor major, sinó també se'n feren per lo refetoret y per la hostelaria, y-s feren sinquanta-y-nou canes de torcaboques per les matexes officines, que cert <és> bella cosa y gran provisió de una vegada.

També comprà sis flassades grans de la forma major que costaren al peu de vint lliures. Y encara que estava tant ocupat lo pare prior ab tanta màchina de obras com avem vist y-s gastaren tant<s> diners, no s'oblidà de donar lo vestuari molt cumplit²⁶¹⁰ —que si assò un prior

2608. ses, *al manuscrit* seus.

2609. Roba per las oficinas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2610. Vestuari, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

<no fa>, no fa res—, en què gastà cerca de tres-centes lliures, perquè trob que compraren sinquanta-dues canes de estamena de Reus que costà més de sexanta-quatre lliures, dos vint-y-quatrens blanchs que tiraven sinquanta-una cana y costaren noranta-dues lliures. També féu venir dos burells de Çaragoça —que no he pogut saber quantes canes tiraven, sinó sols lo preu— que costaren setanta-dues lliures.

També féu una cosa a la fi del trienni, veent que la casa ho podia suportar y estava fora de llatzèria y sense deutes y que may se era feta: y és que comprà dos pessés de cordellat que li costaren passades de sexanta lliures, de les quals ne féu fer llançols o mantilles,²⁶¹¹ que diuen en Castella, y-n donaren un parell a tots los frares qui éran sacerdots, cosa de molta limpiesa y netedat, puix se poden ab molta facilitat²⁶¹² netejar, lo que no-s podia fer abans per dormir entre flassades brutes y suades. Lo qual an procurat conservar los qui an succeït lo millor que an pogut.

Ultra de estos gastos, se'n feren altres per força, perquè agueren de pagar en capítol general²⁶¹³ als monestirs de Sant Blas de Villaviciosa y al de Nostra Senyora de la Estrella trenta y tantes lliures per gastos se feren per un religiós d'esta casa que estigué en ellas encarcerat²⁶¹⁴ algun temps [p. 427] y li enviaren allí visitadors particulars. També²⁶¹⁵ li aparegué comprar una pica de pedra de Gerona en què y caben set càrregues de oli o cerca d'ellas. Y costà de prima compra, en Gerona, trenta lliures; y entre lo port de Gerona a Sanct Feliu de Guíxols y los nòlits fins a Badalona, sinch lliures y vuyt sous.

En²⁶¹⁶ los dos primers anys del trienni del pare prior, que foren l'any de 1583 y l'any 1584, y agué gran carestia de blat per falta de aygua, de manera que se'n cullí molt poch en tota Cathalunya.²⁶¹⁷ Y en Thous tingueren prou que fer los procuradors de cobrar las llavors

2611. mantilles *subratllat*.

2612. nota, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2613. Lo que costà un religiós, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2614. Els monestirs jerònims havien de comptar amb presons per castigar els frares delinqüents. Des de final del segle xv l'orde manava que els religiosos que havien comès crims que meresquessin la pena de mort en el dret civil fossin condemnats a presó pels visitadors, pel capítol general o pel capítol privat (*Constituciones*, p. 64-65).

2615. pica de oli, *escrit al marge dret*.

2616. seca en Cathalunya, *escrit al marge dret*.

2617. Els anys 1583 i 1584 foren excepcionalment secs a Catalunya. A Barcelona, per exemple, el 1583 se celebraren 110 dies de rogatives per demanar pluja. A Tàrrrega l'any següent patiren fins a sis mesos de sequera continuada (José María FONTANA TARRATS, *Historia del clima en Cataluña: noticias antiguas, medievales y en especial de los siglos xv y xvii*, p. 139-140).

que avien dexades als vassalls y succehí a molts que, en aver batut y pagat los censos y delme, tornar<en>-se'n a casa ab la pala en la mà sens posar gra en casa, que cert era la major llàstima del món. Y per aquest respecte fonch forçat que lo pare prior y altres manllevassen algunes quantitats a alguns devots, com consta en lo Llibre de la Caxa, que foren necessàries per a comprar cent sinquanta quarteras de blat que feren venir de França. Y posat en Badalona, lo pagaren a rahó sinquanta-un sou la quartera, que valgueren tres-centes vuytanta-dues lliures y mija. Veritat és que lo poch que-s cullí en Thous se vené allà matex, perquè anava més car lo blat allà que no en Barcelona, com se veu en lo Llibre de la Caxa, que-l veneren a sinquanta-sinch y a sinquanta-set, per ont se veu que no sols aforraven los ports, però encara guanyaven sinch o sis sous per quartera.

De manera que, segons yo he pogut col·legir, foren menester per a provisió del blat per aquestos dos anys set-centes y vuytanta-y-vuyt lliures. Però per aquest respecte no se empenyà la casa, perquè dels grans que veneren en Thous y del blat que trobà allà lo pare prior, que-s cullí en l'any de 1582, y lo poch dels dos anys se'n cobraren vuyt-centes y setanta-y-sinch lliures, com appar en lo Llibre de la Caxa de dit temps. Però en lo terçer any per la gràcia de Nostre Senyor no fonch menester comprar blat, perquè Déu ne donà en abundància, com veurem.

Altra²⁶¹⁸ invenció li passà per lo cap al pare prior y era que la casa tingués carn en lo monastir y criàs los moltons que avían de menjar los frares per lo terme de casa, puix y avia ya corral al propòsit, considerant que moltes voltes menjaven basilea y morticina; y altres no sabien si era moltó o ovella; y compraven-la tan al just, que si venien alguns hostes y persones a qui la casa tenia obligació, o la avien de llevar de la porció dels religiosos o-s vèyan moltes voltes ab necessitat, y no sabían com suplir ab ella, sinó comprant alguna volateria.

Y axí com²⁶¹⁹ imaginà aquesta trassa, axí la executà, que no era home que mastegava fum, segons mòstran ses obres. Y offerint-se-li ocasió de [p. 428] aver de anar a Thous ab lo pare procurador per assentar allí alguns negocis, juntament executà aquesta trassa. Y axí, comprà cent y denou moltons terçats que uns ab altres li costaren a trenta sous, que fonch lo preu cent y setanta-set lliures, dels quals se pogueren servir tantost per ser ya la carn feta. Y perquè quant aquestos se acabassen n'i agués ya altres que fossen bons per a menjar, comprà

2618. moltons per provisió de casa, *escrit al marge dret*.

2619. *Segueix ym ratllat*.

noranta-sinch borrechs que costaren los de més a vint sous y, axí, costaren noranta-una lliura y sinch sous. Y estant allí, llogà un pastor y·ls féu portar en casa quasi a la fi de setembre, que ya lo temps és fresch.

Y ha reexit esta trassa e invenció tant bé, que ha molts <anys> que dura y procuran los prelats d'esta casa en conservar-la perquè, ultra de les utilitats ya dites, se calculà als primers anys que menjava lo convent la carn molt barata, particularment quant se compren borrechs, que passant-los un any, se fan molt bons y²⁶²⁰ grassos, perquè proven molt bé en esta terra los que pòrtan de allà, y millor que no los que an comprat algunes voltes de la plana de Vich y del Vallers per ser la terra més viciosa que no és la de Thous. Y no sols²⁶²¹ ha reexit y provat bé esta invenció en esta casa, però encara los pares de Vall de Hebron an volgut seguir aquest camí y imitar a aquest convent en assò y·ls ha valgut molt<s> centenars de reals aquest negoci per tenir majors indústries que no tenen assí.

La²⁶²² millor invenció y la més profitosa indústria que lo pare prior trassà fonch quant determinà de anar a cort a supplicar al rey don Phelip segon de aquest nom, lo qual estava llavors en Madrid, per a que fes alguna merçè a esta casa. Y per assò la primera cosa que féu fonch demanar llicència a nostre pare general per a que pogués anar a Madrit per aquest effecte, perquè avia-y manament de la orde, com moltes voltes le y ha agut, de que ningú pogués anar a Madrit sensa llicència *in scriptis* de nostre pare general;²⁶²³ y també li supplicà que los pares visitadors vinguessen primer a esta casa que no a Vall de Hebron, perquè ell se pogués partir més prest —estaven llavors aguardant la visita general dins breus semmanes. Lo qual li concedí lo general de la manera que ell demanava per tenir-lo en molt bon concepte y opinió. Y axí, acabant la visita general, de què isqué esta casa ab molta honrra, se partí per a Madrit promptament.

Y allí, ab consell de persones expertes y negocians y de alguns secretaris de Sa Magestat, determinà de demanar al rey una saca de blat de Sicília franch de tots drets, perquè entenien que assò seria

2620. *Segueix baratos encerclat per una línia de traç discontinu.*

2621. *Segueix no ratllat.*

2622. Llicència del rey per saca de blat de Sicília y su hystoria, *escrit al marge esquerre*. Llicència del rey per *i* y su hystoria *corresponen a dues mans diferents de la de l'autor*.

2623. La segona extravagant de la constitució vintena ordena que “ningún prior o vicario o presidente vaya ni embie a la corte, ni a las Chancillerias, ni a Santiago, ni a Roma ni a otra romeria, sin hazer saber a nuestro padre General, el frayle y el caso que quiere embiar” (*Constituciones*, p. 47).

més fàcil de alcançar, perquè merçès en diners ya a penas las feya Sa Magestat per tenir molta falta d'ells y aver de acudir a moltes plasses y forteses en què té molts soldats y mal pagats. Y axí, feta la súplica ab ajuda del pare prior de Madrit, [p. 429] qui era lo pare fray Diego de Yepes, gran amich seu, que'l vingué a confirmar, com diguí al principi de aquest trienni, tingué orde com parlar ab Sa Magestat. Y fet son rahonament, ab breus paraules²⁶²⁴ donà-li la súplica y lo rey la remeté al secretari Sayas,²⁶²⁵ que tenia a càrrech los negocis de Itàlia.

Y fonch tanta la sol·licitut y bona diligència del pare prior, que lo dit secretari Sayas despedí lo negoci promptament y fonch que Sa Magestat concedí la saca y treta de dos-centes salmas francas de dret —y és cada salma quatre quarteras barceloneses—, de manera que podia traure de Sicília vuyt-centes quarteras de blat sense pagar ningun dret. Però perquè sabia lo pare prior que algunes vegades, per llevar-se de importunacions, estos senyors despedexen a alguns negociants mal despedits en ses pretensions, volgué, ans de tornar-se'n, parlar clar al secretari, suplicant-li li digués ab llanesa lo que sentia acerca de assò y si tindria efecte lo negoci que se'n portava, que li importava molt, axí per lo profit de sa casa com per sa honrra, que no diguessen que era anat allà més per a pasejar que per a negociar. Al qual respongué lo secretari: "*Descanse, padre prior; que va muy bien despedido y que sin falta tendrá²⁶²⁶ effecto su buen deseo*".

Certificat de assò, sens dilació alguna se'n vingué a esta sa casa y promptament tractà ab algunes persones expertes de negocis semblants y ab alguns mercaders que eren devots y amichs d'esta casa y seus del modo que-s poria tenir en executar esta gràcia y merçè que lo rey avia feta a esta casa: si seria millor vendre-la, com féu lo pare fra Augustí Sumes, essent prior, que n'agué una de cent salmas y la vené per dos-centes y vint-y-nou lliures —les quals se cobraren en un any, que fonch prior lo pare fra Artal de Claramont, que succehí al dit pare fra Sumes—; o si seria millor que a costes y despeses del monastir se comprassen en Cicília las dos-centes salmas o vuyt-centes quarteras barceloneses y que las fessen venir assí ab les cauteles y condicions requisitas per dit negoci, etcètera.

Y après de moltes dades y preses y de aver-ho tractat una y moltes voltes ab son convent, resolgueren que lo més acertat y profitós era que-s compràs allà lo blat; y-s fes venir a costas y despeses del convent;

2624. *Segueix lo rey ratllat.*

2625. *Gabriel de Zayas.*

2626. *Segueix dan ratllat.*

y que lo que los mercaders y avían de guanyar ab esta mercaderia ho guanyàs lo monestir; y que, encara que y avia algun perill per aver-se de portar per mar, però assegurant-se la mercaderia, segons lo estil dels mercaders, tot estava segur. La major difficultat de aquest negoci era que lo monestir no tenia diners en comptant, los quals se²⁶²⁷ avían de enviar a Palerm, que si açò no·s feya, era gran lo trench perquè, avent-se de pendre allà lo diner a cambi, éran grans los interessos. Però lo pare prior allanà prest aquesta montanya de difficultats, perquè ya ell tenia, com a persona pròvida y que tenia ben trassat lo negoci, llicència de nostre pare general per a poder [p. 430] empenyar hu o molt<s> censals fins a quantitat de sis-centes lliures per dit effecte ab tal, emperò, que lo convent vingués bé en assò.

Del qual tingué sos tractats y vingué la major part en que se empenyorassen dos censals que tenia lo monestir sobre lo General de Cathalunya de preu de sis-centes lliures, com consta en lo Llibre de la Caxa (foli 121), los quals comprà Phelip Bestrús,²⁶²⁸ porter de la Diputació, ab carta de gràcia. Y al temps que agué de enviar lo diner, prengué estes sis-centes lliures, /y/ juntament ab altres dos-centes que lo pare prior manlevà de alguns amichs y devots, y las acomanà al capità Palau de Mataró, que era de sa pròpria pàtria y gran amich seu, per a que les portàs a Palerm, puix anava allà ab la nau Juliana. Y encara que y avia algun interès de passar lo diner, perquè paguen a dos per cent, dit capità no-n volgué cosa alguna per respecte del pare prior.

Altra difficultat y dubte se trobava en aquest negoci y era a qui se acommanaria que fos persona diligent y de confiança, que per ser de tanta quantitat, no era menester burlar-se. De assò féu moltes diligències lo pare prior y se informà de las personas més importants que y avia en Palerm y molts li aconsellaren que remetés assò a mossèn Thomàs Antich, qui era natural de Barcelona, a ont tenia dos germans molt honrrats y molt rics, y ell no u estava manco en Palerm; y persona de tanta qualitat y de tanta diligència y confiança, que la ciutat de Barcelona li tenia feta procura per a que miràs los negocis d'ella; y los consellers de dita ciutat li enviaven molt a menut negocis, que·ls feya ab molt cuydado.

Tractà també lo pare prior aquest punt ab lo convent y tots vingueren molt bé a que se enviàs lo diner al dit mossèn Thomàs Antich y que ell executàs lo negoci, que no era molt, puix que una ciutat com Barcelona li acomanava sos negocis, que són de tanta qualitat, lo y

2627. *Segueix envio encerclat per un traç discontinu.*

2628. Felip Besturs.

acomànàs un convent, que no era de tant valor. Y axí, se li féu procura llarga y bastant y li enviaren los poders y tots los papers pertanyents al negoci. Fonch tant acertada aquesta nominació y fonch lo mossèn Thomàs tant diligent y tant home de bé, que tractà aquest negoci com a cosa pròpria, de manera que, encara que aquest convent aguera enviat allà un religiós o altre persona sols per aquesta causa, no-s pot creure que u agués fet millor ni ab més diligència y ab tants aventatjes com ho féu lo mossèn Thomàs Antich.

Y perquè-s sàpia més distinctament diré més per menut lo que passà, perquè si acàs se succehia altra cosa semblant, tinguen exemplar que imitar y vejen la bondat y fidelitat del mossèn Thomàs Antich. Primerament, se ha de presupposar que, com era lo negoci de Nostre Senyor Déu y de sos servents, ell lo encaminà de tal manera que no succehí desastre ningú, ans vingué tot a son temps, cas y lloch. Y axí, lo diner y papers que enviaren des de Barcelona a Palerm arribaren sans y salvos; y arribaren a temps, que no-s podia desijar millor. Lo mossèn Antich comprà lo blat al temps que anava més barato en Cicília. Lo qual, comprat, lo envià ab una nau cathalana y vingué en Barcelona al temps que-s venia més car, que fonch a la darrerria de maig, a ont se vené la [p. 431] major part.

Segonament, és menester saber lo que-s gastà y lo profit que-n resultà: enviaren-se a Palerm les vuyt-centes lliures y pagaren-se, de assegurar estos diners al temps que-ls enviaren allà a dos mercaders, vint-y-quatre lliures a rahó de tres per cent y per assegurar estes vint-y-quatre lliures pagaren a altre mercader set reals. Al qui passava lo diner allà també se li devia certa quantitat, però ell no-n volgué res, com ya diguí, per respecte del pare prior. Aprés, quant saberen que ya estava lo blat en Palerm y que valia mil y nou-centes lliures, lo feren assegurar assí, en Barcelona, a rahó de sis per cent, de manera que pagaren a diversos mercaders cent y quatorze lliures. Després que vingué lo blat en Barcelona, pagaren los nòlits al patró de la nau, qui-s deya Jaume Vernich, que portava dos-centes y dues salmes manco un quartera, que a rahó dotze tarins, que és moneda de Cicília, la salma —y valen onze reals castellans—, pujaven dos-centes y vint-y-dues lliures. Y aprés, per lo desambarcar, descarregar, mesurar, garbellar y altres gastos que-s feren en la plassa de Barcelona, se pagaren quoranta-quatre lliures. De manera que fonch tot lo gasto que-s féu en dit blat mil dos-centes y quatre lliures.

Lo profit que d'esta saca de blat se tragué fonch lo següent: veneren-se'n, axí en la plassa del Blat de Barcelona com fora d'ella, sin-centes y sexanta quarteras —part a sinquanta-dos sous, y part a

sinquanta-dos y mitx, y la major part a sinquanta-tres— que valgueren mil quatre-centes sinquanta-una lliura. A més de axò, se aturaren per casa dos-centes quarteras per la provisió de l'any següent y quoranta quarteras que se'n menjaren, las quals no volgué lo pare prior ni lo convent que las venessen, que si²⁶²⁹ las aguessen venudes, agueren valgut en aquell punt sis-centes y trenta-sis lliures, que no faltava qui era de parer que fossen venudes, puix se valia tant lo blat y la anyada venia bona. Però lo parer contrari prevalgué, estimant més que la casa estigués provehida per un any y anàs avançada d'esta manera, perquè si acàs succehia algun any estèril, que-s veu moltes vegades en la vida, no tingués que comprar forment, que costa llavors los ulls de la cara. Y la experiència ho ha mostrat, que convenia de aquexa manera, y los priors que són vinguts après an procurat de dexar la matexa provisió, que és gran descans per una communitat.

Sense estas quantitats ya dites, envià lo mossèn Thomàs Antich cent sinquanta-y-tres lliures que li sobraren de les vuyt-centes que li enviaren des de assí, pagats tots los mals y lo que li tocava per son dret, que par que las donassen de nou a esta communitat, de ont se veu la fidelitat y diligència del mossèn Antich y quanta obligació li tenia esta casa en pregar per ell y per ses coses. També se veu clarament que valgué esta treta de blat, contant los diners y lo gra que restava en casa y las cent²⁶³⁰ sinquanta-tres lliures que tornaren a enviar des de Palerm, dos mília dos-centes y quoranta lliures, de les quals, rellevant-ne mil y dos-centes y quatre lliures que-s gastaren en lo diner que enviaren y lo demés que està ya damunt continuat, [p. 432] restarien netes y límpies de profit mil y trenta-sis lliures.

Regonexent lo pare prior una merçè tan gran com Nostre Senyor avia feta a tota esta communitat,²⁶³¹ féu-li moltes gràcias. Y a les persones que li avien ajudat en alcançar-la també se'ls amostrà agraït, perquè al pare prior de Sanct Gerònim de Madrit, que era estat lo medi per a que pogués parlar al rey y concertà la súplica, com ya diguí abans, envià uns quants estoixs de gavínets molt curiosos y alguns de coral y algunes altres coses de vidre, que són molt estimades en Castella; y al secretari Sayas, que li despedí lo negoci ab la promptitut que diguí, envià ab un mosso propi un breviari de dos temps de molt gentil lletra y curiós, y no sé si altres coses. Y perquè no pogué regalar al mossèn Thomàs Antich per estar tant lluny y apartat, procurà que

2629. si, *al manuscrit* li.

2630. cent *afegit a la interlínia*.

2631. Regalo que féu la comunitat, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

vinguessen al monestir los dos germans seus que estaven en Barcelona, mercaders de gran nom y fama de richs y honrrats, que-s deyen Pere Antich y Raphel Antich, y ab ells altres mercaders qui en assò avien donats bons consells y avien ajudat en alguna cosa y a tots junts féu un convit principal —sabie-u ell molt ben fer quant volia— y-ls féu las gràcias de la merçè y benefici que d'ells y de son germà, mossèn Thomàs Antich, avia rebut ell y tot aquest convent.

Al qual respongueren aquells senyors, estant sobretaula, que era estat venturosíssim aquell viatge perquè, ultra de que los vexells, axí los qui portaren a Sicília los diners com lo qui portà assí lo blat, no avien patit infortuni algú ni desgràcia, lo blat se comprà allà al temps que anava més barato y quant vingué assí, fonch al temps que-s venia més car, que era a la fi de maig y principi de juny, avent-hi necessitat en Barcelona per aver-hi agudes dues anyades estèrils en Cathalunya, que si vinguera un mes o dos més tart, que ya la anyada estava guanyada, no-s fóra venut per ventura de un ters tant com se vené, del que tots feren²⁶³² gràcias a la divina Magestat, que axí encaminà ses coses, etcètera.

Restava ara, après de tenir ya assentades estas coses, tapar aquell forat que se era fet en empenyar los dos censals de sis-centes lliures, de què tenia tant cuydado, que no veyia la hora de tornar-los a desquitar y cobrar. Y axí, a penas agué cobrats los diners que eren menester per assò, quant ya-ls féu girar en la taula de Barcelona per lo pare procurador, dits y escrits al matex Phelip Bestrús. Fonch assò a 26 de juny de 1585. Lo qual Bestrús sentí en la²⁶³³ ànima una cosa com aquesta per aver-li lluit tant prest los censals, que encara no avia²⁶³⁴ deu mesos que-ls tenia comprats o empenyats, perquè a 18 de setembre de 1584 fonch la gi-[p. 433] rada y partida que féu lo dit Bestrús a<|> prior y convent y a 26 de juny de l'any següent de 1585 féu la girada lo pare procurador a dit Bestrús y, axí, no li giraren de la porrata sinó denou lliures sis sous y vuyt.

Fonch esta trassa de gran enteniment y podia ser que si alguns la lligen o la vénen a entendre, diran que més és de mercaders que no de religiosos portar tanta màquina al cap. Als quals se poria respondre que per axò ha donat Nostre Senyor lo enteniment als hòmens, perquè se'n sàpian valer en semblants occasions, y que la necessitat ha inventades les arts y que, tenint-la esta casa com la tenia tant gran,

2632. feren, *al manuscrit férem.*

2633. *Segueix an ratllat.*

2634. *Segueix sinó ratllat.*

era rahó se cercassen alguns biaxos y medis llicits, com eren aquestos, per a tràurer-la de tanta misèria y pagar tants deutes que tenia y no aver de anar sempre mendicant y manllevant, que verdaderament era de tenir gran compassió dels pobres prelats y procuradors, que continuament anaven molestant als devots de casa per a que-ls dexassen diners y de pura vergonya no gosaven algunes vegades anar-los davant per no tenir per tornar lo que-ls tenían manllevat y no poder acudir ab sa paraula, del qual li cabé molt bona part al pare prior de qui anam tractant, perquè en los dos primers anys de son trienni, sense las sis-centes lliures que empenyorà de aquells dos censals de qui poch ha tractàvem, manlevà mil nou-centes y set lliures, segons he llegit en lo Llibre de la Caja de son temps y està en lo títol de manlleutes (foli 200). Les quals, ab aquestes indústries y altres que-s diran per avant y també per algunes ventures que y agué, se pagaren, com veurem a la fi de aquest trienni.

Quant anà a Castella lo pare prior per la ocasió que avem vista, procurà misses, suplicant²⁶³⁵ a nostre pare general, al pare prior de Madrid y altres que si-n tenien de sobrades, les enviassen assí. Y fonch de manera que de Segòvia, de Toledo y de Madrid li n'enviaren dos-centes lliures. Y podie dir-les llavors la communitat perquè, com no-n trobaven per assí, tenien dites las que tenien de obligació, anticipades per²⁶³⁶ set o vuyt anys.

Sense²⁶³⁷ estas bonas diligèncias, se'n féu altre que fonch importantíssima per aquesta casa, que fonch donar pressa a una causa y plet que-s portava per ventura avia quoranta anys contra mossèn Gerònim Bonet, mossèn Pere Moix, la viuda Àngela Font y contra la communitat de Sancta Maria de la Mar, tots de Barcelona. Lo plet era per una casa que fonch de mossèn Francesch Pujasola, mercader de²⁶³⁸ Barcelona y devot d'esta casa, lo qual donà una costella del gloriós sanct Lorens que està en un reliquiari de la sagristia. Y no sé si fonch lo pare de aquest Francesch; lo que sé de cert és que aquest Francesch de Pujasola féu testament de sa pròpia mà, perquè l'he llegit tot, y en ell fa hereu a un fill seu qui-s deya Arnau de Pujasola y, morint ell, dexà²⁶³⁹ sos béns a una filla sua qui-s deya Antònia.

2635. 200 lliures per misses dicendas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2636. *per afegit a la interlínia.*

2637. Hystòria y plet de la casa de mossèn Pujasola, *escrit al marge dret.* Hystòria y correspon a una mà diferent de la de l'autor.

2638. Reliquiari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2639. *Segueix la mitat de ratllat.*

Y perquè lo fill del dit mossèn Francesch de Pujasola morí de edat pupil·lar y sense fills llegítims, tingué lloch lo fideicommís y vincle y vingueren²⁶⁴⁰ estos béns en mans de sa filla Antònia. [p. 434] Aquesta Antònia casà ab un mossèn Cornet y tampoch no tingué fills. Y en aquest cars volia son pare, mossèn Francesch de Pujasola, com consta en son testament, que los béns seus se dividissen en dos parts: la una d'elles dexava al monestir de Sanct Gerònim de la Murtra y l'altra a un nebot seu que's deya Jaume Ros, que estava en la isla de Menorca, en Ciutadella. Però aquesta Antònia Corneta, mort son germà, Arnau de Pujasola, se apoderà de tots los béns, que segons entenguí, no éran molts, però avia-y una casa en lo carrer dels Banys que era molt bona. Y ella estigué en dita casa.

Y com las donas són la confusió del món, començà esta a confondre estos béns y féu donació en vida de tots ells a un capellà que tenia en casa que's deya mossèn Portell. Aquest mossèn Portell era²⁶⁴¹ beneficiat de Sancta Maria de la Mar y morí ans que la dita Corneta, per lo qual ella se moria de fam, perquè lo dit mossèn Portell dexà hereu de tots sos béns a la communitat de Sancta Maria de la Mar. Y axí, possehí esta casa Sancta Maria de la Mar y après la establí a un mossèn Gerònim Bonet. Aquest mossèn Bonet vené esta casa a mossèn Pau Font y tingué residència en ella y, après de mort, restà en casa sa muller, Àngela Font.

Contra tots los quals portava plet aquest monestir, que era la major confusió del món, citant a uns y a altres en la causa, de la qual tingué sentència en favor esta communitat en lo trienni passat, que fonch a 5 de febrer de 1582, a relació de misser Joan Quintana, del Real Consell,²⁶⁴² *reservata liquidatione operum* tot lo temps que durà lo plet. La qual liquidació estigué a fer-se, ab los interessos que alguns demanaven, dos anys y mitx, que fonch a 30 de agost de 1584, per provisió de misser Joan Amell, del Real Consell, lo qual condempnà a nostre monestir que pagàs a la viuda Àngela Font dos-centes y vint-y-dues lliures; y a mossèn Gerònim Bonet, mercader, sis-centes y setanta-una lliura y divuyt sous per rahó de les obres e interessos avían corregut en dit temps. Y també declarà lo dit misser Joan Amell que la communitat de Sancta Maria de la Mar tenia obligació de pagar a nostre monestir dos-centes quoranta lliures per los censos avia cobrats de dita casa *durante lite*. També condempnà a mossèn Pere Moix que

2640. *Segueix* la mitat de ratllat.

2641. *Segueix* d ratllat.

2642. Miquel Joan Quintana.

pagàs al nostre monestir noranta-una lliura per los fruyts avia rebuts de dita casa tot lo temps que la possehí la viuda Corneta. Pagà estes noranta-una lliura y sis sous Joan Moix, nebot del mossèn Pere Moix.

Fonch un negoci aquest molt difficultós y un plet molt emmarrenyat que donà molt en què entendre als jutges que-l tingueren en mans per aver-hi tants caps y també cues, que no podien liquidar ab facilitat estos interessos y obres; y se agueren de fer [p. 435] moltes visures de mestres de cases y fusters, avent de gastar molt<s> reals per aquest respecte. Però com la persona ix ab son intent, tot ho té per ben empleat.

Aprés²⁶⁴³ de aver guanyada lo convent esta casa, que eren tots los béns que-s trobaren de mossèn Francesch de Pujasola, determinà lo convent de vendre-la a la matexa senyora Àngela Font que estava en ella, per lo qual alcançà lo pare prior llicència de nostre pare general y tingué los actes que per a semblants alienacions se requerexen. Lo preu fonch de mil y sis-centes lliures. Però poria dir assí algú que per què la venían, puix llogant-la ne trauien sexanta lliures de renda, y en Barcelona, a ont se valen tant los lloguers de casa, etcètera.

Al qual se respon que lo convent no u féu sense molt consell y deliberada determinació de persones molt expertes en esta matèria; y tingué consideració, quant féu assò, que dita senyora estava en la²⁶⁴⁴ casa avia ya molts anys; y que per aver-la <de> traure de casa, segons diu lo acte capitular que tracte de assò, eren menester mil lliures y, no tenint-les, forçadament se avien de manllevar; lo qual no convenia. A més de axò, si-s venia a altre persona, y avia lluíisme, que seria de tres-centes lliures o quasi, y las avia de pagar lo convent. Y que axí, per estas causas com per altres, que serían llargues de deduir, convenia se venés a dita senyora Àngela Font. Y axí, la y veneren per lo dit preu ab condició, emperò, que ella se obligàs a pagar los lluíismes, si-ls y avia, actes y tots los gastos que en dita venda se porían offerir; com consta ab acte rebut en poder de mossèn Joan Sala, notari de Barcelona, a 27 de nohembre de 1584.

De manera que, pagats los deutes y les quantitats que, per la provisió que misser Joan Amell féu, se avien de pagar, restaren netes y líquides per lo convent mil y trenta-y-set lliures, com consta en lo Llibre de la Caixa (foli 121). Veritat és que en son temps avien pagades lo pare prior divuyt lliures de gastos se feren en aquest plet y, après de guanyat, donà al senyor misser Miquel Pomet cent reals en agraïment

2643. casa de mossèn Pujasola venuda a la senyora Font, *escrit al marge dret*.

2644. la *afegit a la interlínia*.

dels treballs que avia tinguts en aquesta causa, que foren grans y ell s'i descalsà molt bé.

Però resta assí un dubte y poria algú, mèritament, demanar com, avent dexat mossèn Francesch de Pujasola la mitat de sos béns al monestir de Sanct Gerònim de la Murta y l'altre mitat a mossèn Jaume Ros, nebot seu que estava en Menorca, tots los béns prengué lo monestir y no donaren res al dit Jaume Ros o a sos hereus ni en la sentència se fa memòria d'ell. Responch que, mirant sols lo testament del mossèn Francesch de Pujasola, axí avia de ser, però mirant altre testament, de què per ventura pochs tenen notícia, tota la herència pertany al monestir per la rahó següent: mossèn Francesch de Pujasola tingué altra filla sense la damunt dita Antònia, que's deya Gerònima. Y esta devia ser bastarda, puix ell no la cridava en la herència.

Esta [p. 436] Gerònima casà ab un causídich²⁶⁴⁵ de Barcelona qui's deya mossèn Martí Tost, a la qual dexà y féu donació de tot<s> los drets y actions que tenia o podia tenir lo mossèn Jaume Ros en los béns de son honcle, mossèn Francesch de Pujasola, com consta per un acte clos y subsignat per mossèn Berthomeu Jeneytey,²⁶⁴⁶ notari de Barcelona, a 7 de agost de 1538.

Esta senyora Gerònima Tost y de Pujasola en son últim testament dexà un llegat al nostre monestir de Sanct Gerònim de la Murta de tots los drets y actions que a ella li pertanyen en los béns que mossèn Jaume Ros podia pretendre sobre los béns del quòndam mossèn Francesch de Pujasola, pare de dita Gerònima Tost y honcle del mossèn Jaume Ros —prengué aquest testament mossèn Gerònim Mollet, notari de Barcelona, a 20 de janer de 1544—, y axí, per aquestos títols vingué a heretar aquest monestir aquesta casa del quòndam mossèn Pujasola, que llàstima és estada com no-s són trobats més béns, que sens dubte foren d'est convent. Y axí, no y avia per a què partir-los ab los hereus del mossèn Ros, puix ell donà sa part a la Gerònima Tost, y la Gerònima Tost al nostre convent.

Y tinch per cert que aquest llegat de la Gerònima Tost fonch la causa que lo convent sabé com mossèn Francesch de Pujasola dexava la mitat de sos béns al monestir; perquè abans no-n sabia cosa ningu-

2645. causídich, *al manuscrit* causàdich.

2646. Aquest nom de notari, inexistent a Barcelona durant el segle xvi, procedeix amb tota seguretat de la lectura del Llibre de Testaments (ACA, MH, vol. 3783, f. 65r), en què en transcriure la clàusula universal del testament de Francesc Pujassola, es diu "clausoque sive subsignato per discretum Bertholomeum Janeytey, auctoritate regia notarium publicum Barchinone". El més versemblant és que es tracti del notari barceloní Bartomeu Bellsoley, actiu durant la primera meitat del segle xvi.

na, com tampoch deu saber de molts altres vincles que estan en mans ajenas; y per ço, començaren los pares antichs d'esta casa a posar plet y demanar estos béns, los quals, per aver tant temps que estaven en mans de qui no pertanyen, se disminuïren y embarbollaren, que no·ls pogueren tenir llests fins en aquest punt.

Assí serà bé advertir una cosa que succehí al cap de dotze o tretze anys que esta se guanyà y·s vené a la viuda Àngela Font: que lo fill y hereu de dita senyora, al cap de dit temps, trobà las cartas de la venda d'esta casa que li avia fet lo convent y advertí que no estaven firmadas per rahó de senyoria. Y aquí matex, anà al pare procurador de aquest convent, dient-li que estaven obligats a donar-li las cartas firmades per rahó de senyoria, segons és lley y costuma que qui ven ha de fer semblants actions y pagar los lluïsmes. Vista la petició, lo pare de aquest negoci respongué-li que ell no sabia res de aquest negoci y que ell ne donaria rahó al pare prior, y miraria lo que convenia fer y que li tornaria resposta del fahedor. Tornant a son convent lo pare procurador, digué lo que passava al pare prior y a altres y no faltà què especular, perquè estava ya oblidat lo²⁶⁴⁷ negoci y avían-se mudats altres oficials, de manera que temeren no aguessen de pagar tres-centes lliures, o aquexes, de lluïsmes.

Però mirant [p. 437] los llibres d'esta casa los caxers y arxivers, qui eren pràtics en ells, trobaren clarícia del negoci, perquè veren en una partida que la senyora Àngela Font avia comprada esta casa del convent ab pacta y condició que ella avia de pagar los lluïsmes y altres qualsevol càrrechs. Y axí, remeteren son hereu a les penas de purgatori y restà penjat de la ganya, que diuen vulgarment. Y per esta causa manà lo prelat que era llavors que traguessen aquell acte, lo qual estava en poder de mossèn Joan Sala, notari de Barcelona, lo qual tenim tret en sa forma en nostre arxiu, perquè si de aquí a altres tants anys vénen a provar lo vado, tingam pont per ont passar sense banyar-nos los peus.

També²⁶⁴⁸ se acabà en aquest trienni un plet que avia molts anys que durava, perquè los hereus de mossèn Bernat Çapila no volían pagar quoranta sous que feyen cada any y foren condempnats en despeses per pledejar cosa sense justícia. Y axí, cobrà lo pare prior quatorze lliures dels bestrets que altres priors avien pagades per dit plet. Y com nosaltres, religiosos, de ordinari som molt misericordiosos, lo pare procurador en aquest cars ne usà molt, perquè de sexanta lliures que

2647. lo, *al manuscrit* no.

2648. plet de mossèn Çapila, averiguat, *escrit al marge dret*.

eren les pensions caygudes, se contentà que li'n donassen de prompte trenta lliures; y de les altres féu concert, encara que sens consulta de prior ni de convent, que cada any pagassen dues pensions, la una de l'any corrent y l'altra de les enderreries. Y axí, agueren de passar més <de> quinze anys fins que estigueren iguals.

No fonch mala la curiositat que tingué lo pare procurador, que no dexava de ser-ho en moltes coses, en un negoci que's tractava en casa del regent, a ont ell avia acudit per altres negocis molt fora de aquell que's tractava, en lo qual se nomenava moltes voltes lo monestir y convent de Sanct Gerònim de la Murta. Y ell, encara que llavors dissimulà, però après procurà de veure's ab lo notari que portava aquella causa y poch a poch li tragué del bech quin²⁶⁴⁹ negoci era aquell y com, axí, nomenava tantes voltes lo monestir de Sanct Gerònim de la Murta. Y digué-li en substància que dos cavallers pledejaven uns béns de un hermità qui's deya Joan Alemany de Toralla, que segons los noms també devia ser cavaller principal y dels antichs de Catalunya, com o són los de aquests linatjes,²⁶⁵⁰ lo qual féu donació a un honcle seu ab condició que agués de donar après de sa mort al monestir de Sanct Gerònim de la Murta cada²⁶⁵¹ any cent sous o, si volrrà, cent lliures juntes.

Oynt assò lo pare procurador, dissimuladament sabé la jornada y quin notari avia presa aquella donació y féu-la traure, que segons entench, avia ya cerca de cent anys que era feta. De la qual may ne tingué notícia aquest convent, ni directe ni indirecte, y axí, no és maravel·la que no-s demanàs. Però ara, ab aquesta ocasió, sabuda la veritat y la justícia, no dexà lo pare procurador de fer sa petició a la part a qui tocava y qui tenia los béns del dit Joan Alemany de Toralla, tractant lo negoci ab molta maduresa y de bé a bé perquè [p. 438] no se alteràs a qui tocava lo negoci. Però no tingué tant prest lo effecte que ell aguera volgut, però tingué'l en l'any de 1596, en lo trienni del

2649. Donació que féu Joan Alemany Toralla, hermità, *escrit al marge dret*. Donació que féu *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2650. No hem trobat una referència directa de l'ermità Joan Alemany de Toralla. Ara bé, el cronista està pensant en els Toralla que senyorejaren durant segles el castell homònim i que foren en dels principals llinatges nobiliaris del Pallars (*Catalunya Romànica*, vol. 15 (Pallars), p. 435-436). Contribueix a reforçar la hipòtesi que pertangués a aquesta família —possiblement un fadrister, ja que passà a l'estament eclesiàstic— la tradició del nom Joan Alemany i altres semblants. Per exemple, Joan Alemany de Toralla, baró de Toralla i senyor d'altres feus, va assistir a la Junta de Braços de 1640 (Lluís BRU DE SALA I DE VALLS i Armand DE FLUVIÀ i ESCORSA, *Nobiliari del reial cos de la noblesa de Catalunya*. Barcelona: Juventud, 1998, p. 255).

2651. cada, *al manuscrit* cadas.

pare fra Pere Garriga, com veurem allà.²⁶⁵² Assí basta'ns saber que no fonch burla del tot, perquè d'estes noves que lo pare procurador sabé en casa del regent ne té aquesta casa set lliures de renda cada any netes y límpies, sense espina ni os ni càrrech de una missa.

Fonch lo pare prior molt venturós perquè rebé alguns extraordinaris, a més de las trasses que ell tenia, que ajudaren molt als bons intents que ell tenia. La primera fonch de gran trench y, perquè se entengue més de rael, serà bé se prengue la aygua de lluny. Per²⁶⁵³ la mort de²⁶⁵⁴ don Sebastián, rey²⁶⁵⁵ de Portugal, y de l'infant don Henrich, que li succehí y era cardenal, lo rey don Phelip 2²⁶⁵⁶ pretengué aquell regne, com en effecte li pertanya de dret, com se declarà en moltes universitats. Però com los portuguesos són tan enemichs de castellans, no volían en ninguna manera adherir-se a la rahó ni a la justícia, sinó que més estimaven a un bastart /o/ que-s deya don Antonio per ser de sa pròpia terra, que no al rey don Phelip, que era son llegítim senyor, per lo qual fonch forçat que lo rey don Phelip portàs aquest negoci per lo valent.

Però com ell no desijava derramar sanch, sinó tractar-los ab amor y no perdre lo que era seu, cercà molts biaxos perquè no aguessen de venir a las mans, encara que tenia la gent a punt. Y per ço, procurà de tractar ab la gent més principal y discreta de aquell regne y de donar-los entenent lo que feya al cas y donant-los paraula que ell los guardaria ses lleys y costumes y coses semblants. Y entre-ls demés parlà ab una persona grave, ecclesiàstica, del qual se feya gran cas en Portugal per ser de principal linatge, que-s deya don Jorge de Tayde²⁶⁵⁷ y era bisbe de²⁶⁵⁸ Viseo —y de pur escrúpul que tenia, que li parexia que no feya lo que tenia obligació tenint aquell bisbat, lo renuncià. Y en temps que era rey lo cardenal don Henrich, era ell lo qui tenia quasi tot lo negoci en mà per tenir-lo en gran opinió de sanct y virtuós. Y axí, sabia ell grans secrets de aquell regne.

Parlat que li agué lo rey Phelip, trobà'l de bon gust y de bon sentit per a son propòsit y fonch grandíssima part perquè aquell reg-

2652. No se'n fa més menció, d'aquest llegat.

2653. hystòria de don Jordi de Tayde, *escrit al marge esquerre*.

2654. de, *al manuscrit del. Segueix rey ratllat*.

2655. rey afegit a la interlínia.

2656. lo rey don Phelip 2, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor, separat del text inicial. La crida que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és * i està situada darrera de cardenal*.

2657. Jorge de Ataíde, bisbe de Viseo i capellà major de Felip II (Fernando BOUZA, *Cartas de Felipe II a sus hijas*, p. 55).

2658. *Les dues últimes lletres de bisbe i la paraula de, subratllades*.

ne se sosegàs y lo rey entràs a pendre possessió de aquell regne sense estruendo e inquietut. Aprés de assentades las cosas de aquell regne, volgué lo rey mostrar-se agraït a tots los qui en aquesta empresa li avien ajudat. Y entre-ls demás fonch a aquest bisbe, don Jorge de Tayde, a qui ell féu capellà major seu, com a rey que era de Portugal; y se'l ne portà a Madrit; y allí li mostrà grans favors; y segons deyen, li avia promès que li auria un capel-lo de cardenal, perquè era costuma que sempre n'i avia hu de Portugal.

[p. 439] Y ab aquesta esperança visqué alguns anys, seguint la cort y servint al rey. Y vist que may venia la possessió ni lo messias, se cansava de tant esperar. Y en certa ocasió que tingué parlant ab lo rey, se descompongué en alguna paraula acerca de aquexa matèria. Y després li demanà llicència per a passar a Roma, la qual li concedí lo rey, mostrant que gustava de axò en lo exterior y per donar-li a entenent que no li pesava de sa absèntia. Però al que se entengué, en lo interior li pesava, perquè secretament féu Sa Magestat moltes diligències, y com que no exien d'ell per no perdre de sa auctoritat y gravetat, procurant que no se n'anàs.

Però lo bon bisbe ne isqué ab la sua y, partint de Madrid, se'n vingué a Barçelona per a poder-se embarcar en lo primer passatge de galeras, de què ya estava avisat lo pare prior d'esta casa, escrivint-li lo que passava lo pare fray Miguel de Alejos, prior d'El Escorial,²⁶⁵⁹ y encarregant-li que-l regalàs tot lo possible y veés si-l poria entretenir per assí que no passàs a Roma, que de assò tindria Sa Magestat particular contento. Però com lo pare prior no sabia quant avia de assò ni a ont faria cap aquest senyor, no curà de més. Ab tot axò, ell arribà per ses jornades. Però no volgué entrar en Barçelona, ans bé se informà si avia algun monestir de monjos cartuxos cerca d'ella y digueren-li que sí —y molt alegre.²⁶⁶⁰ Y axí, ell donà orde que alguns criats anassen davant y que mirassen los aposentos; y si eren a propòsit, lo avisassen, perquè ell feya compte de restar-se allí y esperar embarcació.

Arribant a Montalegre dos criats del bisbe, trobaren que en aquella casa no y avia prior per aver poch dies que era mort²⁶⁶¹ y-ls paregué que no-ls avien rebuts ab tant amor com ells desijaven y tornaren-se'n

2659. Miguel de Alaejos, profés de San Jerónimo de Yuste, fou prior de San Lorenzo de El Escorial des de 1582 fins a 1589 (Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*, vol. 1, p. 291).

2660. Referència humorística al monestir de Santa Maria de Montalegre.

2661. El prior de Montalegre, Miquel Ferran, havia mort el 18 de novembre de 1584 (Jaume AYMAR I RAGOLTA i Carles DIAZ MARTÍ, "Santa Maria de Montalegre i Sant Jeroni de la Murtra: relacions entre dos monestirs veïns", p. 511).

per a donar rahó al bisbe del que ells sentien. Y entretant, dit senyor y los demás criats proseguien son camí per a Montalegre, fent compte que ya tindrien bon recapte. Y volgué Nostre Senyor que, al temps que los uns anaven y los altres tornaven, se errassen en lo camí, de manera que lo bisbe y los demás, axí com avien de pendre lo camí des de la pujada de la Pallaresa y posar-se torrent avall per anar a Montalegre, prengueren lo camí d'esta casa —y passaren per davant del corredor de la hostaleria nova y passaren per casa d'en Mas y, de allí, a Montalegre—; y al temps que ells feren aquesta ronda, los altres criats que venien de Montalegre passaren per lo camí dret de Badalona²⁶⁶² y tornaren-se'n a Barcelona, que si-ls troben per lo camí, infal·liblement tots se'n tornàran a ciutat. Però lo bisbe arribà y estigué aquella nit en Montalegre.

Al temps que aquest senyor passava per davant lo corredor de la Obra Nova, estaven uns quants religiosos cantant y proveint una missa a cant de orgue per a la festa de la Concepció de Nostra Senyora y veren com passava aquella gent, del qual tingué notítia lo pare prior y aquí matex atinà lo que era. Y axí, lo dia següent féu posar les mules a punt y, en acabant de dinar, lo dit pare prior y ab altre religiós que prengué per sa companyia anaren al monestir de Montalegre per a visitar a dit senyor y posar en executió l'orde que tenia del pare prior d'El Escorial.

Y arribant allà, trobaren que ya lo bisbe ab tota sa gent [p. 440] estava a punt per a pujar a cavall y fer camí a Barcelona y, entretant que agués trobat altre lloch més accommodat, aposentar-se en lo col·legi dels pares de la Companyia de Jesús,²⁶⁶³ a ont ya avia enviat un criat perquè avisàs a dits pares, perquè no gustava en ninguna manera de restar-se en Montalegre, axí per no aver-li mostrada la familiaritat que ell pensava com també per no tenir los aposentos a son propòsit y no poder tenir sos criats acerca de sa persona, etcètera.

Com lo pare prior d'esta casa arribà a Montalegre, après de aver fets molts compliments y cerimònias que se acostumen en semblants visites, offerí lo pare prior la casa ab molt bona gràtia y compliments, que u sabia molt ben fer quant sabia que convenia. Però lo senyor bisbe se estranyà ni volia acceptar tal oferta, dient que avia de anar a Barcelona aquella nit y que ya estaven avisats los pares de la Com-

2662. de Badalona, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor, separat del text inicial. La crida que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és + i està situada darrere de dret.*

2663. Col·legi de Betlem (Barcelona).

panyia, mostrant que tenia alguna mohina y enfado. En fi, tots junts isqueren de Montalegre ab determinatió de no parar fins a Barcelona. Y lo pare prior lo acompanyava, pregunt-lo vingués assí una y moltes voltes. Y may volgué acceptar la oferta fins que, arribant al camí que-s dividex lo camí de Barcelona y de nostra casa, li digué: “Senyor, anem per assí, que és lo acertat, y reste’s vostra senyoria esta nit en nostra casa; y quant no li estigue bé, lo sendemà porà vostra senyoria anarse’n a Barcelona, que fes compte que avia estat una nit [e]n un hostel y no més”. Y cridant lo pare prior als criats que prenguessen lo camí de dalt, també feyen lo roncerro, que més gustàran de la ciutat.

Ab tot axò, tant importunà lo dit pare prior, que lo bisbe manà que tots lo seguissen. Y arribaren assí, ya tart, la vigília de la festa de la Immaculada Concepció de Nostra Senyora, a ont los reberen tots ab gran amor y carícias del pare prior, vicari y dels demás religiosos, procurant de regalar-los de la millor manera que-ls era possible, encara que aquella nit no fonch menester per la persona del bisbe molta cosa, perquè era molt religiós y devot y, com guardava lo advent, no menjava carn; però per los criats seus y uns cavallers que l’acompanaven feren matar promptament un moltó y donar-los tot recapte ab molta abundàntia.

Vist lo bon aculliment, la hostaleria y aposentos y tot lo demás per lo bisbe, conegué que a ell li estava molt a propòsit, y per a sos criats, esta commoditat. Y axí, aquella matexa nit, de consell de aquells cavallers que l’acompanaven des de Calatayut, se determinà lo bon bisbe de restar-se en aquesta casa y perseverar en ella fins a tant tinguessen passatge per a embarcar-se per a Roma. Y estiguere<n> molt contents y alegres, axí per la commoditat del lloch com per veure la amistat y bona voluntat que conegueren sempre en los religi-[p. 441] osos de aquest convent, com ells deyen infinites vegades.

Axí que, assentats en casa dins de dos o tres dies que estigueren en ella, paregué’ls que ya era hora que tractassen del modo de viure: si ells se farían la despesa, comprant-se tot lo que aurién menester, o si seria millor que la communitat los donàs tot lo necessari. Y resolgueren que millor era que la communitat se encarregàs de assò, perquè ells no sabían lo estil de la terra ni acertarien en les provisions, y que donarien certa quantitat en diners per cada dia. Lo concert fonch que donarien cada dia trenta-sinch reals —ço és per la persona del bisbe, sinch reals; y per los vuyt criats que tenia en sa companyia, tres reals per home; y per lo gasto de tres cavalcadures, sis reals, dos reals per bèstia—, preu prou accommodat, que si estigueren en un hostel, no-n foren exits tant barato. Però lo pare prior no volgué emprimar en les malles, que bé entenia que si lo bisbe no u pagava tant cum-

plidament, puix tenia orde del pare prior d'El Escorial, que ab altra ocasió tot se pagaria junt.

Lo modo que avían de tenir en tractar-los és bé saber-lo, perquè si acàs se trobassen en semblants negocis, estigués ya fet lo camí. A la persona del bisbe, los dies que menjaven carn, li avien de donar un guisadillo al principi; y après un pollastre, perdiu o sinó mija gallina o capó, y rostit y bullit ab sa escudella sense los principis de fruytes, segons lo temps; y a la fi, ses postres. Al vespre no se li avia de donar cosa ninguna, perquè no sopava sinó algunes fruytes per a col·lació, que era cosa poca. En lo dies de peix, proporcionablement se avia de donar a sa persona. Quant al que toca als criats, se'ls avia de donar dos maneres de carn y de peix, tant al dinar com al sopar, y pa de convent. Als tres capellans se'ls avia de donar vi blanch y als altres criats que no menjaven al refetor, vi claret.

Lo bisbe y los tres capellans perpètuament menjaven en lo refetor al dinar: lo bisbe, assentat junt al pare prior; y los capellans, en la taula del corrector. Al sopar menjaven a la hostaleria de la Obra Nova y lo bisbe no feya col·lació sinó molt tart en lo seu matex aposento, que fonch una gran màquina aquesta y durà sis mesos y vint dies, que n'í avia per cansar a qualsevol, com causà una febra contínua, avent de fer bugada molt sovint lo que tenia càrrech de la Obra Nova per la molta roba que embrutaven de llançols, tovalles, etcètera. Ab tot axò, fonch tant lo cuydado del pare prior y foren tant diligents los procuradors y officials de casa, que no sabem y agués falta alguna que fos de momento, antes se esmeraren en regalar la persona del bisbe tot lo possible, com ho notaren los matexos criats seus, y particularment en la quaresma, que fonch la més estèril que veren los vells per causa de tantes borrasques y tempestats, y nunca faltà peix per lo bisbe, anant-lo a cercar a Mataró y en altres parts més lluny, a ont entenien que'n trobarien.

Altre cosa notaren de més importàntia y de gran honrra de aquesta casa y de tota la religió: que en tot aquest temps que estigueren assí, que foren, com tinch dit, prop de set mesos, no veren, per la gràtia de Nostre Senyor, cosa que no fos de molta religió y observàntia, de què estaven molt edificats, y particularment lo bisbe, que /era/ a més de ser un sanct y molt religiós, que no se li passava dia sense dir missa ab molta pausa y quietut, era curiós y notava més que tots ells, que anava mirant per casa a horas ben extraordinàrias si-s guardava silenci; anava [p. 442] a la enfermeria a veure com tractaven los malalts, a la roberia y altres officines de casa; y en lo yvern algunas vegades baxava a la porta del refetor, que encara que estigués tancada per respecte de l'ayre y del fret, estava aguaytant si-s guardava silenci. Entrava algunes

voltes, quant més descuydats estaven los religiosos, per algunas celdas per veure en què se occupaven y quins exercicis tenían, que a penas dexava racó de casa que no-l registràs, que cert en assò fonch demasiat de curiós; y tant, que fins a la mànegues o pits dels religiosos anava tocant y mirant per veure lo que portaven en ells y nunca trobava sinó algun llibret divinal o mocador o cosa semblant. De manera que ell ni altres de sos criats, per la gràtia del Senyor, no trobaren ni veren cosa alguna de què prenguessen mal exemple, sinó de què edificar-se.

Entretant que aquest senyor bisbe, don Jorge de Tayde, estava en esta casa, se féu lo casament de dona Cathalina de Àustria, filla de nostre rey de Espanya, don Phelip segon, y segona filla sua, ab lo duch de Savoya, les festes del qual casament se feren en la ciutat de Çaragoça, en Aragó.²⁶⁶⁴ Y après, tots junts vingueren a Barcelona en lo mes de maig de 1585, a ont se avien de embarcar lo duch y la infanta, fent-se moltes festes en la ciutat per a donar contento al rey y a sos fills.

Entretant que assò passava en Barcelona, lo bisbe donà orde a son majordom que posàs las coses en concert per a la embarcació per a Roma. No sé si anava de veres o de burlas; lo que sé de cert és que li paregué al bon bisbe seria mala criança y mal terme que, estant lo rey en Barcelona y ell en Sanct Gerònym de la Murta, no anàs a besar-li les mans, com en effecte anà, lo que no avia fet encara ni era anat en sis mesos que estava en casa a la ciutat, encara que lo comte de Miranda, que era virrey en aquesta ocasió de Cathalunya, le y avia supplicat y offerta sa casa. Y sabuda la voluntat del bisbe lo pare procurador, li féu aparellar lo millor aposento de las casas de Barcelona, perquè ya-s sospitava que lo bo y millor de la cort lo avien de visitar en ella, com realment succehí.

Però no y estigué molts dies perquè, com ell era persona de tant principal linatge y de qui lo rey feya molt cas y que tenia en palàcio tres o quatre amichs íntimos —y que eren los que més privaven ab lo rey: don Christòfol de Moura, don Joan Diáquez,²⁶⁶⁵ lo compte de Chinchón y altres—, no tingué necessitat de aguardar molts dies per a²⁶⁶⁶ parlar ab Sa Magestat —y prest, li donava audiència. Y entrant en lo aposento del rey, après de aver-se donat de l'amor de la manera que-s permet entre un rey y son capellà major, y més ab un rey que may perdia un punt de sa gravetat y magestat com ell, se entén que li donà

2664. Es tracta del matrimoni de la infanta Caterina Micaela, filla de Felip II, amb el duc Carles Manuel I de Savoia.

2665. Juan Idiáquez.

2666. per a, *al manuscrit* para.

una bona mà ab breus paraules, que pesàvan quintar y trenta, com ell sabia fer com volia.

Y après, per a consolar-lo li demanà com avia²⁶⁶⁷ probat en esta terra y en lo monestir de Sanct Gerònym de la Murta: quina casa era, quants religiosos, si-s guardava molt bé la [p. 443] observància de la religió y altres cent preguntes que ell acostumava fer a persones que sabia que li n'avían de donar bona rahó. De les quals coses li'n donà tanta satisfacció lo bisbe, com a persona que u avia tocat ab les mans y com a testimoni de vista, dient flòs y violes d'esta casa y dels religiosos d'ella, y molt en particular del pare prior, que restà lo rey molt content d'esta informació, que per a ell era lo major contento que li podien donar dir semblants coses de una casa de la orde de Sanct Gerònim, a ont ell tenia posats los ulls tant de veres y avia gastats milions per ella.²⁶⁶⁸

Aquesta visita que féu lo bisbe a Sa Magestat obrà molts effectes. Lo hu d'ells fonch, com avem vist, que lo rey restà molt content de tant bones noves com li avia portades y també perquè entengué que lo bisbe se sosegaria y no pasaria avant en sos intents²⁶⁶⁹ de anar a Roma. També restà molt content lo matex bisbe, com ho mostrà en son exterior, perquè com avia molt temps que no l'avien vist²⁶⁷⁰ aquells cortesans, tots li féran grans festes com a persona que privava molt ab Sa Magestat, de què ell se estimava molt; y també en aver feta tant bona obra a esta casa per la bona relació que avia feta d'ella, que contant lo que avia passat, digué que, entre les demés rahons que avia dites a Sa Magestat, era una que era tanta la bondat y religió dels frares d'esta casa, que li parexia que estava entre portuguesos, que fonch llançar la barra tot lo que pogué llançar un home y dir totes les alabanças que podia dir un portuguès en lloor de hu que no és de sa pròpria terra.

L'altre effecte que féu esta visita fonch que²⁶⁷¹ per la bona relació que tingué de la prudència, sol·licitut y religió del pare prior, li acomanà lo rey càrrechs de importància y tingué compte en ses coses, com veurem per avant. Però aquest effecte no²⁶⁷² fonch tan prest. L'altre

2667. com avia *afegit a la interlínia*.

2668. La relació entre Felip II i l'orde dels jerònims fou d'una col·laboració estreta. No tan sols el rei va elegir aquest orde per al monestir de San Lorenzo de El Escorial, sinó que també li va aconseguir un bon nombre de privilegis. En correspondència, els jerònims concediren gràcies espirituals al monarca i foren un suport de la seva política (Gabriel SABAU BERGAMÍN, "Relaciones de Felipe II con la orden de San Jerónimo", a *Studia hieronymiana*, vol. 2, p. 311-346).

2669. intents, *al manuscrit entents*.

2670. *Segueix tots ratllat*.

2671. *Segueix q ratllat*.

2672. Lo rey Phelip segon vingué a esta casa, *escrit al marge dret*.

effecte,²⁶⁷³ y que se executà prest, fonch que mogué tant lo appetit a Sa Magestat de venir a veure esta casa, que no y bastaren rahons que destorbassen son intent perquè, en aver-se despedit de sa filla, dona Catharina, y de son gendre, lo duch de Savoya, manà Sa Magestat que lo dia següent que ells se embarcassen se partís ell per a tenir Corts en Monçó, però que la primera cosa que avia²⁶⁷⁴ de fer en exir de Barcelona y la primera jornada avia de ser a Sanct Gerònim de la Murta.

Y respongueren-li alguns de aquells grandes que *aquel camino no era para yr a Monçón, antes era bolver atrás*. Respongué lo rey: “*No importa*”. Totavia, li posaren altre inconvenient y li digueren que *si yva a Sant Gerónimo de la Murta, no podría llegar para Corpus Christi a Lérica, a donde se podría celebrar aquella fiesta com más commodidad de todos y con más sossiego*. Respongué lo rey: “*No importa, yo tengo de yr allá, que en qualquier pueblo que lleguemos aquel día celebraremos la fiesta del santísimo sacramento como si estuviéramos en Lérica*”. Y axí, en exir de Barcelona, vingué a esta casa, que fonch la primera jornada, vigília de la sanctíssima Trinitat; y en ella ohí las vespres ab sa filla major, dona Isabel Eugènia Clara,²⁶⁷⁵ seguint-los molts grandes y senyors principals —y ab la infanta venia la duquessa de Avero²⁶⁷⁶ y moltes dames—; y après de dites les vespres, entraren en casa y la cercaren tota.

Y ya en la Obra Nova, avia fet aparellar lo pare prior una col·lació principal, tenint tres bufets, tots junts, [p. 444] plens de diverses confitures y fruytes. Y encara que lo rey ni la infanta no tocaren en cosa ninguna, totavia se la estigueren mirant molt de propòsit, alabant l’orde en què estaven los plats y demanant què era aquell servici y de què era l’altre. Y particularment advertí que y avia un plat²⁶⁷⁷ de caraçat molt bo y digué: “*No me lo dan a mi tan bueno*”. Y respongué-li don Christophol de Moura: “*Ya se lo darán de aquí adelante a Vuestra Magestad tan bueno*”. Y ans que-s partís de allí, senyalà tres o quatre plats per a que-ls portassen al príncep don Phelip, que era restat en la Pallaresa.²⁶⁷⁸

2673. *Segueix fonch ratllat.*

2674. *Segueix f ratllat.*

2675. Isabel Clara Eugènia.

2676. Magdalena Girón de la Cueva, filla de Juan II Téllez Girón, comte d’Ureña, dama de la reina Isabel de Valois, fou duquessa d’Aveiro per matrimoni amb el duc Jorge de Alencastre (Alberto GARCÍA CARRAFFA i ARTURO GARCÍA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 37, p. 93-94).

2677. plat, *al manuscrit* blat.

2678. L’episodi de la visita reial va tenir lloc el 15 de juny de 1585. La comitiva reial s’apostentà a la veïna torre Pallaresa abans d’emprendre el viatge cap a Montsó per celebrar-hi corts (Carles DÍAZ MARTÍ, “Visita de Felip II a Sant Jeroni de la Murtra”, a *Claustre obert*, Sant Jeroni de la Murtra, 2004, p. 28).

Però en acabar de traure los peus de aquell aposento, arremeteren las damas que venían tras de ell y la infanta a la pobre col·lació, que si no y aguera qui guardara los tres o quatre plats que lo rey avia dits que portassen al príncep, no y restava cosa xica ni gran. Y lo pare prior, quant exia ab Sa Magestat, li digué per què no avia donada llicència a la infanta y a les damas par a que fessen col·lació. Ell respongué: “*Hoy es ayuno de la Yglesia y es bien que todos le guardemos*”. Però yo crech que no foren tots de son parer, que molts se’n comanaren a Déu.²⁶⁷⁹ Y ab assò se acabà la festa, perquè se n’anà a fer col·lació a la Pallaresa y allí anà lo pare procurador ab tres o quatre gentilshòmens a portar los plats al príncep que son pare li avia senyalats. Y l’altre dia en aver dinat, se partiren per a Sanct Cugat de Vallers y prengueren lo camí per a Monçó.

Lo bisbe portuguès —perquè tornem al que’n fa al cas—, encara que los grandes seguiren a²⁶⁸⁰ Sa Magestat, ell no’s mogué tant prest de casa fins a tant que entengué que ya lo rey estava en Monçó. Y ya no y avia ganas de anar a Roma, perquè lo rey ab sas trassas li féu parlar per terçés, com que no exia d’ell aquest consell, donant-li entenent que no passàs y també que li tractassen que acceptàs lo archebisbat de Lisboa, perquè estant²⁶⁸¹ en Barcelona, vingué nova al rey que era mort lo archebisbe.²⁶⁸²

Però en assò no y agué remey de acabar-ho ab ell y donava molt bona rahó, perquè deya ell: “Yo no he dexat bisbat per aver de pendre archabisbat”; y que no pensassen sos parents que assò li procuraven que per aquest camí avien de portar millors calçes ni tenir major casa, que si ell agués de pendre aquell càrrech, la renda se avia de distribuir

2679. No deixa de sorprendre que en un dia de dejú prescrit per l’Església els monjos preparaessin una col·lació per al monarca i per a tot el seguici. Almenys per la pregunta formulada al rei, fa la impressió que el prior desconeixia el precepte. I és que el 15 de juny de 1585 era el dissabte posterior a la Pasqua de Pentecosta (10 de juny de 1585). Com que dimecres, divendres i dissabte posteriors a la Pentecosta corresponien a la segona tèmpora de l’any, s’havia de dejunar, la qual cosa implicava un sol àpat amb l’exclusió de certs aliments (Xavier CASTRO, *Ayunos y yantares: usos y costumbres en la historia de la alimentación*. Tres Cantos: Nivola, 2001, p. 196, 214). Ara bé, els menors de vint-i-un anys estaven exclosos del seguiment del dejú i la infanta Isabel Clara Eugènia no havia complert encara els vint, com possiblement també moltes de les dames que la seguïen. Un exemple més del rigor del monarca.

2680. Hystòria de don Jordi de Tayde, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l’autor*.

2681. estant, *al manuscrit* estant.

2682. L’arquebisbe de Lisboa era des de 1560 Jorge de Almeida. A la seva mort, fou escollit Miguel de Castro (1586-1625), que fins aleshores era el titular de la diòcesi de Viseu, en la qual havia substituït Jorge de Ataíde el 1578 (Konrad EUBEL, *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*, vol. 3, p. 322, 335).

en pobres y no en galas; y que si ell dexà lo bisbat al temps que era jove —de escrípol que tenia, que no feya son offici—, que per millor rahó lo avia de dexar ara, que era vell y que manco podia treballar.

Axí que per estas rahons no-s pogué acabar ab ell que acceptàs aquella dignitat, per més rahons que li diguessen y que Sa Magestat gustaria molt de axò, sinó que responia que si Sa Magestat li volia do-[p. 445] nar que menjar, avia de ser sense cura de ànimes; y si no, que no volia sinó passar-se ab sis mília lliures de renda que tenia. Ab tot axò, li digueren que procuràs en seguir al rey, que entenían li faria merçè, com après féu, que li donà la abbadia de Alcobaça, que val deset o divuyt mília lliures de renda, sense tenir obligació de residència ni té càrrech xich ni gran de cura de ànimes.

Estigué aquest senyor bisbe en aquest convent, com diguí, sis mesos y vint dies ab molt contento y alegria, axí ell com sos criats, donant a tots gran exemple de sanctedat y virtut, dient cada dia missa ab gran gravedat, y molt amich de guardar las cerimònias, tenint ell tot son aparell de casulles de diverse<s> colors²⁶⁸³ vells, càlser, canadelles, etcètera. Menjava perpètuament en lo refetor, y tres capellans seus també, en lo lloch a ont lligen en la 2ª taula, y assò tant solament al dinar, que al vespre en la hostelaria de dalt, en son aposento, feya col·lació lo bisbe. Y sos criats sopaven ans que ell. Y après deyen matines junts, de prima nit, ab gran pausa y quietut; y de matí, ans de dir missa, totes les hores. No dormia sinó entre mantilles de llana ni portava camisa, sinó sols un cabès y aquex mudava cada dia; y lo mocador, axí matex; y roquet, de vuyt en vuyt dies. Los criats eren tots gent molt moderada y molt ben criada, que com ell deya, los avia triats de dos-cents que n tenia quant estava seguint la cort en Madrit.

En fi, vingué lo temps que no-s podia escusar en que se n'avia de anar d'esta casa y seguir a Sa Magestat. Y volgué despedir-se de tots los religiosos junts y manà lo pare prior tocar a capítol. Y estant allí tots, entraren ell y lo pare prior y féu una pràctica denpeus, agraint al pare prior y a cada hu en particular lo regalo li avien fet, la bona companyia, lo amor que avia conegut en tots; y que restava obligat tota la vida de recordar-se d'esta casa, perquè avia passats en ella los millors y més quiets dies que avia tinguts en los dies de sa vida; y que pregassen a Déu, Nostre Senyor, que no se n'oblidaria de²⁶⁸⁴ fer lo matex, etcètera. Y fonch de manera que tots los religiosos y tots sos

2683. *Segueix com raillat.*

2684. Lo que donà lo dit don Jordi de Tayde, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

criats ploraven vives llàgrimes —tant era lo amor que s'avien cobrat los uns als altres.

Y ans que-s despedissen, ultra de set-centes sinch lliures y mija que avien cobrades per lo gasto ordinari del que menjaven, que eren trenta-sinch reals cada dia, com diguí, que cada semmana eren dos-centes²⁶⁸⁵ quaranta-sinch reals, que-ls pagaven sempre que volien diners los arqueros —aquí succehí tenir tota una capsa plena de escuts dobles en or, que no portaven altra moneda—, manà donar lo bisbe en agraiment del bon servici y amor dos-centes lliures y a alguns frares [p. 446] que l'avien servit en algunes coses particulars, com al qui l'afeytava, al cuyner y a altres, també manà donar alguns reals de estrenes, anant-se'n molt content, dient en quinsevulla ocasió que-s trobava quoranta mil alabanças d'esta casa, com se sabé per moltes persones de diversos estaments, y en particular del pare prior, de sa prudència, parts y valor, a qui escrivia molt a menut des de Madrit per saber de sa salut, etcètera.

No²⁶⁸⁶ serà tan llarga la hystòria que diré ara de un extraordinari que rebé lo pare prior, que no fonch de burlas. Per ocasió de la vinguda del rey y casament de sa filla, tingué esta casa molts hostes de anants y vinents. Però lo qui més de assento y de propòsit estigué en ella fonch Joan Andrea Doria,²⁶⁸⁷ príncep de Melfi y capità general de la mar, lo qual, en aver desembarcat lo duch de Savoya en Barcelona, se'n vingué a esta casa per los respectes que ell se sabia y estigué en ella cerca de tres mesos, que fonch tot lo temps que estigué en anar, estar y tornar de Çaragoça lo dit duch. Y tantost que vingué lo rey en Barcelona ab tota sa cort, volgué dit Andrea Doria anar a Barcelona. Y ya ell se era embarcat y se n'avia portada tota sa roba. Y com lo rey ho sabé, li manà se'n tornàs a Sanct Gerònim de la Murta fins a tant que ell lo avisàs del que avia de fer. Y axí, li senyalà cert dia, manant-li que des de Badalona se'n²⁶⁸⁸ pujàs alt a la mar a la tarda y que de allí baxàs galejant ab grans artificis de foch y altres invencions per donar contento a las infantas y al duch, lo qual ell cumplí a la lletra.

Fonch aquest hoste de gran profit per aquesta casa, perquè ab esta ocasió que estava en ella Joan²⁶⁸⁹ Andrea Doria vingueren molts

2685. *Segueix sin ratllat.*

2686. *Hystòria de Joan Andrea Doria, escrit al marge esquerre. Hystòria de correspon de una mà diferent de la de l'autor.*

2687. *Doria afegit a la interlínia.*

2688. *se'n, al manuscrit se'ns.*

2689. *Extrahordinaris y venaduras, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

altres senyors en la semmana sancta y sols de la adoració del Divendres Sanct se tragueren deu lliures; y de les venedures de coses que prengueren, com foren pa y vi, hortalissa, palla, etcètera, pagaren cent y tantes lliures; y sols de llenya, que gastaren a²⁶⁹⁰ tres reals la càrrega, ne pagaren quoranta lliures, com més llargament consta en lo Llibre de la Caxa. A més de axò, lo dia que se n'anà manà donar, per lo que avien fet de dany los patjes y altres criats seus, com ell matex digué, en la fruyta y altres coses, cent sinquanta lliures en pessés de vuyt. De manera que tot lo que rebé lo pare prior de aquest príncep foren passades de tres-centes lliures, axí per lo que avien pres de casa com per lo que ell donà gratis.

Y encara que estava lo bisbe portuguès en casa en aquest conjuntura, com diguí, ell fonch tant discret y comedit, que dexà los aposentos de la Obra Nova y-s posà en una celda, y sos criats en la enfermeria, per a que Joan Andrea Doria y sos fills estiguessen acomodats en dita Obra Nova. Y lo hu a l'altre se visitaven molt a menut, perquè ya-s conexien des de Madrit. Y axí, totom estigué content y esta communitat ab les tres-centes lliures.

[p. 447] No se acabaren de conquistar las Índias en aquest trienni en les ventures y coses que tinch dites, que encara réstan altres de què fer memòria. Y una d'elles fonch que morí lo doctor en medicina²⁶⁹¹ Francesch Micó, persona molt docte en sa facultat y devotíssim d'esta casa. Lo qual mostrà en vida en moltes occasions molt de veres, no perdonant a son treball de dia ni de nits, sabent que y avia alguna necessitat en ella de algun frare que estigués mal; y en mort no la perdé esta devoció, sinó que volgué soterrar-se en ella, a ont ya també y tenia sa mare sepultada en lo carner del mitx de la iglésia. Rebé lo pare prior d'esta sepultura divuyt lliures.

Altra²⁶⁹² sepultura tingué també de un misser Ortiz que era honcle del senyor de Concabella,²⁶⁹³ los quals tenen lo vas assí, en la capella de Sanct Miquel, y volgué soterrar-se en la matexa sepultura. Rebé'n la communitat deu lliures de charitat. Altra²⁶⁹⁴ n'i agué de un traginer que avia estat molts anys en esta casa, qui-s deya Francesch Gros, y volgué lo soterrassen a ont avia viscut tant temps. Del qual, entre misses y sepultura, ne agué la communitat denou lliures.

2690. *Segueix r ratllat.*

2691. sepulturas del doctor Francesch Micó, *escrit al marge dret.*

2692. de misser Ortiz, *escrit al marge dret.*

2693. Sobre els Ortiz i la senyoria de Concabella, vegeu nota 925.

2694. de Francesch Gros, *escrit al marge dret.*

De²⁶⁹⁵ la sepultura que més profit se tragué fonch de la de misser Joan Piquer, lo qual no sols se volgué soterrar en aquesta casa, corresponent a la devoció de sos antipassats, però encara, puix no tenia fills ni filles, dexar tots sos béns a aquest monestir. Lo qual morí lo dia de Sancta Magdalena, que és a 22 de juliol, de 1583 y'l soterraren lo dia següent en lo vas del mitx de la iglésia. Y lo dia següent, a 24 de juliol, estant tots los pares capitulars junts, manà lo pare prior que-s llegís lo testament y codicil del defunct y, veent que dexava tants llegats y que y avia tantes obligacions, determinaren que-s consultàs aquest negoci ab nostres advocats.

Y après de molts tractes y consultas, com consta en lo Llibre dels Actes Capitulars, se resolgueren en que renunciassen esta herència a un nebot del defunct misser Joan Piquer qui-s deya mossèn Jaume Puigmijà, notari real, ab condició que lo dit mossèn Puigmijà agués de pagar a aquest convent dos-centes y cinquanta lliures, obligant-se, però, lo convent a dir tres-centes misses per lo defunct. De la qual quantitat rebé lo pare prior en son trienni cent y setanta lliures. Les vuytanta que restaven se cobraren en lo trienni següent.

Bé pensarien alguns dels religiosos d'esta casa que quant moriria aquest bon home se trobaria molt més²⁶⁹⁶ en sa casa del que-s trobà, segons tenían concebut y ell donava demostració quant vivia. Particularment, tenia gran reçel de un cofre²⁶⁹⁷ que tenia en la matexa cambra a ont ell dormia, que en tocar-lo o acostar-se a ell, tantost deya: "Què cercau aquí?". Però la experiència, que és la mare del desengany, mostrà la veritat del que y avia perquè, après de mort, los marmassors volgueren ubrir algunes caxes, y entre les demés aquell cofre, en què y agué molta difficultat, que [p. 448] no podían en ninguna manera —y a la fi, lo agueren de despanyar— y la causa devia ser perquè avia molts anys que no s'í avia ubert, perquè no y avia per a què. Y après de ubert, no y trobaren sinó un saquet de drap en què en algun temps y avia aguts alguns escuts o desitx de que-ls y agués. Y axí fonch quasi de totes les demés caxes perquè no-s trobaren mobles ni cosa que fos de importància.

De manera que tot lo en què consistia²⁶⁹⁸ aquesta herència era en una casa en què ell estava, que és la que fa cantonada y és la última

2695. Herència y sepultura de misser Joan Piquer, *escrit al marge dret*. Herència y sepultura *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2696. Nota bona. Un cofre reservat ab no-res, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2697. un cofre *subratllat*.

2698. *Segueix era ratllat*.

de la devallada de Sancta Eulàlia baxant a mà dreta, que era pro<u> bona casa; y en los llibres que tenia en lo estudi, que tots ells éran vells, com son amo. Totavia, se li ha de agrair la bona voluntat, perquè tenien aquells pares per cosa certíssima que si més tinguera, més los dexara. Y també tingué una cosa bona entre les demés, que mentre-s visqué no fonch penós al monestir, com fan altres que sempre estan pedigüenyant y demanant, qui pa, qui vi, ya llenya,²⁶⁹⁹ ya altres coses, que no gósan²⁷⁰⁰ dir de no per no desgustar-los; y com vénen en casa, és menester que tot se vesse a títol de que diuen que fan hereu al monestir; y a la fi, tot ve a parar en fum y ells an gozat dels regalos de Sanct Gerònim en vida y an viscut de mogolló, com avem vist en nostros temps. Lo qual no succehí ab aquest bon home, que a penas li donaven cosa ni ell venia al monestir. Quant més que no-s burlà del tot, puix valgué la heretat que dexà a esta casa dos-centes cinquanta lliures, com ya diguí, y lo pare prior ne cobrà en son temps²⁷⁰¹ cent setanta.

També morí en aquest trienni un germà del pare fra Miquel Galceran Garbeller, profés²⁷⁰² d'esta casa, lo qual era argenter. Y per ser mort intestat, se agué de dividir la herència en quatre germans que eren; y per ser poblador novell y aver poch que tenia casa, també s'i trobà poch, particularment avent de donar a la viuda lo que se li devia. Totavia, ne reberen per lo que tocava a la part del pare fra Galceran Garbeller dotze lliures y quatorze sous.

Altre²⁷⁰³ extraordinari rebé lo pare prior que fonch de un portapau que pintà lo pare fra Damià Vicents per lo bisbe de Urgell —no sé si era don Ambrosio de Moncada o don Capilla—,²⁷⁰⁴ que per ser la obra tan acertada y en tant poch lloch aver-hi tanta cosa y tan ben feta, li'n donaren cent reals. Altre²⁷⁰⁵ fonch que en lo capítol general de 1585 se declarà que lo matxet que lo cardenal Riario avia donat lo trienni passat, y de què y agué tanta qüestió, com diguí y<a> en altre [p. 449] lloch, pertanya a est convent y no al pare prior passat. Y axí, lo pare prior de qui anam parlant ne rebé en son temps trenta-dues lliures.

2699. *Segueix yalt ratllat.*

2700. *gósan, al manuscrit gosau.*

2701. *Segueix s ratllat.*

2702. *herència de mossèn Garbeller, argenter, escrit al marge esquerre.*

2703. *portapau que donaren al bisbe de Urgell valgué, escrit al marge esquerre.*

Només portapau correspon a l'autor.

2704. *Segons l'episcopologi de la seu d'Urgell, Ambròs de Montcada n'era el bisbe durant el primer trienni de Llorenç Daviu a la Murtra, ja que ocupà el càrrec fins a l'any 1586.*

2705. *matxet del cardenal, escrit al marge esquerre.*

Lo²⁷⁰⁶ senyor don Miquel²⁷⁰⁷ de²⁷⁰⁸ Clariana y de Seva donà en aquest trienni *Los Surios*, que són set tomos de *Vitis sanctorum*,²⁷⁰⁹ obra molt estimada y que val molts ducats y com a tal los tenen en la llibreria comuna. Y no fonch esta la última merçè que féu aquest sanct home a aquest convent, com veurem en lo terçer trienni del pare fra Lorens Daviu.

En²⁷¹⁰ ninguna cosa tingué tanta desventura y desgràcia, si-s pot dir ab aquest terme, com és en que se li moriren al pare prior quatre frares en son temps, que li pesà molt per ser persones que servien molt bé a la communitat y de las parts que diré. Lo primer d'ell<s> fonch lo pare fra Gerònim Belloch, que encara que era molt jove, totavia se tenia grans speranças d'ell per ser tan humil y charitatiu y, ultra de axò, ser de molt bona sanch. Y sabia molt bé lògica y philosophia, que ab dos o tres anys que anara al col·legi, servira molt bé a la casa y a la orde en qualsevulla cosa, segons era virtuós. Lo qual morí a 11 de nohembre de 1582²⁷¹¹ com un sanct y és opinió que, ans que morís, li aparegué nostre pare sanct Hierònim, segons las entresenyas y senyals que ell donava.

Lo segon que se li morí fonch lo pare fra Jaume de Planella, a qui ell amava molt per ser-li estat mestre, quant lo pare prior era novici, y per ser una persona tant honrrada y virtuosa, mostrant en son tracte la noblesa de la sanch de ont procehia y respectes de home de bé. Lo qual era estat procurador²⁷¹² molts anys y vicari dues vegades. Morí a 3 de setembre de 1583.

En l'any següent de 1584 moriren dos germans carnals. Lo primer era un frare llech que-s deya fra Francesch Torrent. Morí a 26 de febrer y fonch opinió que de fer demasiada penitència, açotant-se terriblement, com ho mostraren moltes disciplines que li trobaren; y dormir damunt de una estora en lloch de matalaph y altres coses semblant<s>, lo effecte del qual se amostrà en la mort, perquè morí com un sanct. L'altre germà se deya Vicents Torrent, y era sacerdot, que també de demasiada oració y exercici de sperit, vingué a delirar algun tant, encara que après cobrà y morí com avia viscut.

2706. llibres que donà don Miquel Clariana, *escrit al marge dret*.

2707. *Segueix y ratllat*.

2708. *Segueix Seva ratllat*.

2709. *De probatis sanctorum historiis* del cartoixà Lorenz Sauer o Llorenç Surio (1522-1578).

2710. mort de quatre frares, *escrit al marge dret*.

2711. *Segueix p ratllat*.

2712. procurador, *al manuscrit procuradós*.

En²⁷¹³ aquest trienni se posà lo Llibre de la Caxa ab gentil stil y orde, lo que may se ere fet, a ont se veu ab curiositat tot lo que-s cobra cada any y-s dexa de cobrar; y los títols molt²⁷¹⁴ distincts; y a la fi de cada any, una carta cuenta donant rahó de tot lo de aquell any; y après de ella, se posà lo estat de la casa. De manera que cada any poden saber lo que s'és cullit de grans, axí en casa com en la granja y Thous, vi y tot lo demés que y ha en casa, y fer lo balans de un any ab l'altre, cosa que ha donat contento a tots los que u an vist y entenen aquella màchina.

També²⁷¹⁵ feren los caxers un Llibre de Thous, a ont se sab cada any cada hu dels particulars de aquell lloch lo que pàgan y réstan a deure, que encara que és treball per lo caxer, però és gran [p. 450] clarícia no sols per la senyoria, però encara per los matexos vassalls, que algunes vegades demanen coses que ha deu anys que són passades en compte y las tornen a demanar. Lo qual no u podían mostrar los procuradors abans per no portar las cosas de aquell lloch sinó ab un quadern que feyen cad-any y, acabat aquell o si-l perdia per lo camí, no y avia y a més memòria.

Estes coses són las més principals y de més tomo que han succeït en aquest primer trienni del pare fra Lorens Daviu, per les qual<s> se veu que és estat hu dels més ben fortunats y ditxosos que aja tingut may esta casa y se entén que és²⁷¹⁶ estat molta part del principi del remey d'ella y que pogués un poch alçar lo cap que tants anys avia lo portava tant baix, que de ordinari devia vuyt-centes o mil lliures, y alguns anys arribava a mil y sin-centes, com vérem en los anys atràs, per lo qual de contínuo anaven los procuradors /a/ molestant a uns y altres per a que-ls dexassen algunes quantitats, lo qual no sabem que aja a penas succeït per la gràcia de Nostre Senyor ni a penas se usa de un títol que tenen en lo Llibre de la Caxa,²⁷¹⁷ de manlleutes, per no ser menester.

Axí que dexà la casa lo pare prior sense ningun deute, alomenos que-s sabés, ni adredes, perquè encarregà molt al pare procurador que-ls pagàs tots fins a un diner. Y per aquest respecte agué de pagar a mossèn Joan²⁷¹⁸ Fonoll, apothecari, dos-centes setanta lliures de me-

2713. Llibre de la Caxa ben concertat (*al manuscrit concertats*), *escrit al marge dret*.

2714. molt, *al manuscrit* molts.

2715. Llibre de Thous, *escrit al marge dret*.

2716. és afegit a la interlínia i *escrit per una mà diferent de la de l'autor*.

2717. de la caxa afegit a la interlínia.

2718. se pagà de medicinas y altres deutas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

dicines que se li devien de molts anys; y a mossèn Clarà, apothecari, després que ell entrà en la matexa botiga fins a la present jornada, vuytanta-vuyt lliures; a mossèn Vaells, droguer, quoranta-sinch lliures; y a mossèn Barel·lés, botiguer de teles, quoranta lliures, sense molts altres deutes vells, de manera que no se entengué restàs algun deute, cosa que may se²⁷¹⁹ era vista en casa y ara quasi tots los anys se veu.

Sense axò, dexà en la caixa tres-centes y sexanta-y-tres lliures en comptants y devían a la casa mil y trenta-y-nou lliures, com consta en lo Llibre de la Caxa (foli 216). A més de axò, dexà en grans, entre ordi, civada, blat y altres, al peu de nou-centes y vint quarteras, y en special blat bo y net per lo convent tres-centes sexanta quarteras. Dexà cent y trenta moltons, trenta-dos porchs y dues fornades de cals, una en la torra y l'altre en lo monestir. *Laudetur Deus.*

²⁷¹⁹ estat de la casa, digne de ser sabut, *escrit al marge esquerre*. Digne de ser sabut *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

[p. 451] **Primer trienni del pare fra Gerònim Ezquerria**²⁷²⁰ {1585-1588}

Vingueren per confirmar la futura electió d'esta casa los pares fray Joan de Sant Gerónimo, profés de Sanct Lorens d'El Escorial y llavors prior de Sanct Miquel de los Reyes de València, y lo pare fra Joan Monjo, profés de Sanct Gerònim de Vall de Hebron, los²⁷²¹ quals, entrant en son ministeri, nomenaren uns quants que avia senyalats nostre pare general que poguessen elegir y tots fora de la casa pròpria. Però als electors no'ls paregué llançar mà de ningú d'ells, sinó que més estimaren honrrar als matexos fills de casa, puix los tenia y se'ls criava, particularment que los que venían nomenats no eren persones que no se'ls pogués igualar alguns de la pròpria casa, y axí, era rahó que estos fossen preferits a aquells. Y axí, elegiren al pare fra Gerònim Ezquerria, fill de la matexa casa y natural de la ciutat de Çaragoça, del regne de Aragó, lo qual estava en aquesta ocasió conventual en lo monestir de Sancta Engràcia de la matexa ciutat per concertar certs negocis de uns germans seus, ben descuydat del que assí passava.

Però com los confirmadors no podían passar avant en son offici ni executar cosa ninguna sense primer consultar ab nostre pare lo general, qui era fray Francisco de Segovia, fonch necessari que ells escriguessen, y juntament molts religiosos de la pròpria casa, suplicant-lo se servís de donar a l'elet, que a no fer-se axí, resultarien grans inconvenients. Y que no reparàs en que era jove y que, encara que no avia tingut algun offici en la orde, si no fonch que l'elegiren per procurador de capítol general passat, totavia per ser docte y aver llegit theologia lo trienni passat en esta casa y tenint tant bons costats, com era lo pare prior passat y alguns vells a qui ell se arrimaria, entenien que governaria ab molta sal.

Veent nostre pare general las cartas y rahons d'elles, condecendí ab sa petició, encara que reparava molt per ser tant jove, perquè no tenia llavors de edat trenta anys cumplits y de religió avia poch ne

2720. *Segueix des de 1585 a 1588, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1585 i 1588 subratllats.*

2721. *Segueix q ratllat.*

avia cumplit onze. Axí que, per aver enviat a nostre pare general un propi y après²⁷²² agueren de enviar a cercar lo elet en Çaragoça, se passaren dos mesos que no tingueren prior en esta casa. Però, en venint, lo confirmaren. Fonch la confirmació a 29 de nohembre de 1585.

Donaren-li²⁷²³ per vicari al pare fra Montserrat Caxa. És esta ya la tercera vegada que fonch vicari y²⁷²⁴ convenia d'exa manera per tenir tanta experiència en aquest offici y en altres. Elegiren en procurador al pare fra Pere Garriga, lo qual, encara que tenia alguns anys més de edat, tenia alguns dies manco de hàbit, però religiós de molt bon exemple y que avia donat molt bon compte de si en los officis que avia tingut lo trienni passat, que foren de mestre de novicis y arque-ro. Veritat és que no tenia tant subiecte com lo offici de procurador demana per ser flach de complexió,²⁷²⁵ però en lo demés ere curiós. Segon procurador feren al pare fra Luch Carbonell y caxers als pares fra Francesch Talet y fra Ambròs Sanxo.

Donà lo pare prior lo hàbit sols a un frare llech qui-s²⁷²⁶ deya fra Joan Alzina, natural de la parròquia de Sancta Agnès, prop de la Roca. Moriren-se [p. 452] dos vells, que cada hu tenia cerca de vuytanta anys. Lo hu d'ells se deya lo pare fra Andreu Pachi, que morí a 14 de octubre de 1587, y ab tot que tant vell, avia dejunada aquella darrera quaresma ab tant bon ànimo com a²⁷²⁷ trenta anys, no volent menjar a les col·lacions sinó lo que donaven al convent. Y lo matex feya entre l'any, axí en los dejunis com en altre temps. L'altre fonch un frare llech qui-s deya fra Miquel Arbós, que de pura vellesa y quasi sense mal, a lo que diuen, morí a 21 de janer de 1588.

Los primers gastos que s'i offeriren al pare prior foren aver de comprar algunes quarteras²⁷²⁸ de civada, de què no y avia compliment en casa, que encara que lo pare prior passat ne dexà alguna provisió, estava la major part en Thous y no era convenient ni profit fer-la portar de allà, puix que quasi tant cara la venen allí com assí y perden-s'i los ports; y fonch de manera que agué de comprar cent y vint-y-sinch²⁷²⁹ quarteras que costaren setanta-quatre lliures. També agué de pagar

2722. *Segueix lo ratllat.*

2723. Vicari lo pare fra Caxa, *escrit al marge dret.*

2724. procurador lo pare fra Garriga, *escrit al marge dret.*

2725. Procurador 2 lo pare fra Luch Carbonell, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2726. Novici. Morts, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2727. a, *al manuscrit la.*

2728. compra de cibada, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2729. y vint *repetit entre y vint i y sinch.*

alguns deutes que restaren²⁷³⁰ del trienni passat per pura inadvertència y no saber-hi més, que si-s sabera, no aguera sufrít lo pare prior tal cosa, que prou vegades ho advertí al pare procurador.

Lo hu d'ells, aver de pagar quinze lliures que-s restaven a deure de les tovalles grans que-s feren per lo refetor. L'altra fonch que agué de pagar una pessa de cordellat que tenien concertat²⁷³¹ del trienni passat per acompliment de les mantilles que faltaven per los llits de alguns sacerdots. Tirava dita pessa quoranta-dues canes que a rahó 12 sous 6 valgué trenta-una lliura.²⁷³² A mossèn Avellà, argenter, restaven a deure per lo encenser gran que féu,²⁷³³ que costava noranta lliures, trenta-nou²⁷³⁴ lliures. També restaven a deure del cotó que avien pres²⁷³⁵ per texir las tovalles ya damunt dites nou lliures y setze sous. De manera que fonch lo que pagà de enderreriats que-s devían del trienni passat, contant la civada que-s comprà, al peu de cent setanta lliures. Però ya-n cobrà en breus dies cent y sinch lliures de dos-centes y quatorze quarteras que-n vené en Thous.

Comprà cuyro per preu de set lliures que²⁷³⁶ serví per a guarnir unes cadires de repòs se compraren en aquest trienni y en l'altre. Tingué molts gastos de quoranta mil ninyerías que avia menester cada dia lo pare pintor, perquè²⁷³⁷ com encara no tenia cabal, tampoch no tenia depòsit de sa officina, com après tingué, y axí, la communitat li avia de comprar quant avia menester. Veritat és que no eren de molta quantitat estos gastos, però²⁷³⁸ eren molt a menut. La major que gastà de una volta fonch de dotze lliures per unes colors compraren de un pintor que-s deye mestre Mates²⁷³⁹ que avia [p. 453] poch que era mort. Los demás gastos eren de casoletes, topinets, grasalets, ayguacuyt y coses semblants, que cansaven als pares procuradors. En Thous y avia molta necessitat de roba de lli per lo servici del castell quant anava allí lo pare prior o procurador per aver molts anys que no se n'avia proveyda. Y per ço, lo pare procurador féu texir vint-y-dues canes de llens que serviren per llançols y exugamans.

2730. Deutas se pagaren, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2731. Pessa de cordellat, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2732. 42 canes a un preu per cana de 12 sous 6 diners dóna com a resultat 26 lliures 5 sous.

2733. Encenser gran, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2734. nou afegit a la interlínia.

2735. Deute de cotó, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2736. cadires per la Obra Nova o hostaleria, *escrit al marge esquerre.*

2737. Gasto que féu lo pare pintor, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2738. però, *al manuscrit pera.*

2739. Vegeu nota 2588.

Moltes²⁷⁴⁰ obres se feren en aquest trienni y de importància. Una d'elles fonch guarnir la porta forana, per ont ixen los frares de ordinari a pasejar-se, de ferro, en què se emplearen set quintars y costà tot, entre les mans, ferro y claus, algunes vint-y-sinch lliures, que par cosa de no²⁷⁴¹ res y fonch obra molt acertada per lo perfill y ha gran y per tenir allí davant de contín<u>o molta llenya, que a posar-y foch los enemichs o moros o lladres, se'n porien entrar per casa a peu pla y sense alguna resistència.

Altra²⁷⁴² obra se féu de més tomo, de què y avia gran necessitat, perquè la torre que té aquest convent davant Moncada se anava totalment caent de la part de la capella vella de Sancta Engràcia.²⁷⁴³ Y axí, lo pare prior no sols reparà aquella part, però encara féu en aquella part un quarto molt bo y graciós, tenint sa cuyna baix y son rebostet y son forn dins de la matexa cuyna. Costà aquesta obra, entre las fornades que-s feren, axí de calcs com de obra, mans de mestres, manobres, serradors y altre<s> coses, més de dos-centes y onze lliures y a no tenir allí lo frare llech, que era lo principal en lo treball, per ventura costara cinquanta lliures més. Veritat²⁷⁴⁴ és que las cambretas dels caps de la sala après se feren, quant determinaren que los frares tinguessen allí granjas.

En²⁷⁴⁵ Thous se féu una obra de importància y fonch lo inventor d'ella lo pare procurador, mogut per algunes rahons que-l convencien, com diré après. La obra fonch fer una grossa paret davant la bassa del molí, en què s'i gastaren més de cent ducats. Però foren molt ben gastats y fonch obra acertadíssima, que encara que se'n gastaren altres tants, se tinguera per ben fet, perquè cada any se despenien per les ruynes que feyen las ayguas quant pluvia, que venien tan impetuosas y

2740. porta del forn guarnida o aforrada de ferro, *escrit al marge dret.*

2741. *Segueix res ratllat.*

2742. obra en la torre de Moncada, *escrit al marge dret.*

2743. S'està referint a l'antiga ubicació de la parròquia de Santa Engràcia de Montcada, que inicialment estava situada al costat esquerre del Besòs, prop del torrent de la Vallensana (Pobla Vella), però que es va traslladar a la ubicació actual, la Pobla Nova, al marge dret del riu (vegeu nota 2475). Com que no han estat identificades restes arqueològiques d'aquesta antiga església parroquial, no podem determinar la posició relativa respecte a la Torre dels Frares, que està també a l'esquerra del Besòs i prop del Torrent de la Vallensana. L'única referència que hem trobat sobre això és que la Torre dels Frares devia estar o bé al damunt o bé molt a prop de l'antiga parròquia (Jaume ALCÁZAR I PARERA, *L'origen medieval de Montcada i Reixac*. Montcada i Reixac: Fundació Cultural Montcada, 1998, p. 156).

2744. *Segueix q ratllat.* Granges, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2745. paret del molí de Thous, *escrit al marge dret.*

ab tanta fúria, que se n'entraven dintra la bassa del molí, y après per netejar-la avien de estar molt temps los molins sense molre y costava quasi cad-any trenta o quaranta lliures. Y sense assò feya altres danys notables, lo qual, tot, ha cessat²⁷⁴⁶ després ensà que-s féu aquesta paret. En los matexos molins agueren de comprar dues moles que costaren, entre lo port y compra d'elles y altres gastos, vint-y-quatre lliures y mija.

Los convents que tenen càrrechs de vassalls de ordinari tenen més pesedumbres que no [p. 454] fan los que estan sense ells, perquè com a pares los an de consolar y com a senyors los an de castigar y amparar de sos enemichs de la millor manera que poden. Y per esta causa algunes voltes an de gastar lo que no volrrian de pura llàstima y compassió sub pena de ser molt murmurats, lo qual succehí en aquesta ocasió a esta nostra casa per aver mal exposat un reclam contra los vassalls de Thous uns mercaders,²⁷⁴⁷ entre los quals era un mossèn Serra, per certa obligació que avien feta dits vassalls. Lo qual posaren en plet y fonch necessari que lo convent los afavorís, perquè se'ls agueren menjats vius.

Y procurà lo convent per traure als vassalls de aquest fanch que mossèn Luís Jorba, notari de Barcelona y d'esta casa, fes una sotaescrita de cent ducats, los quals agué de pagar. Y après, lo pare prior ab parer de son convent les pagà al dit mossèn Jorba, que-ls avia fet lo pler perquè no-ls arruinassen, que lo mossèn Jorba no-ls volgué dexar al<s> vassalls sinó ab paraula del convent y per complir ab sa paraula lo convent se li pagaren a ell. Veritat és que lo pare prior en son temps ne cobrà setanta-nou lliures y²⁷⁴⁸ dotze sous de dues fermançes que-s deyen lo hu Pere Vinyoles y l'altre T. Sardà, calderer, com a fermances de mossèn Pinyol, gendre del mossèn Serra. Però las quoranta y tantes lliures may pus se són cobrades, sinó que la communitat les ha perdudes per no aver-las pagades alguns de Thous que ya són morts, que estos y semblants encontres té aquest convent per son respecte y ells o agraxen que és vergonya.

Los matxos que estaven en casa éran ya molt vells, que-s cansaven notablement, y per ço, lo pare prior²⁷⁴⁹ ne féu comprar un parell de jóvens a Aulot per cent y onze lliures y dotze sous; y veneren los vells, que ajudaren alguna cosa a pagar los que avien comprat. També fonch

2746. Moles per lo molí de Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2747. Pagà lo convent per los vassalls de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2748. *Segueix s raillat.*

2749. Matxos, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

forçat aver de vendre una mula que fonch molt nomenada y fonch molt famosa²⁷⁵⁰ caminadora, perquè-s tornà guita per tractar-la mal los mossos. Vené-la²⁷⁵¹ lo pare procurador a uns carreters per sexanta lliures y-n comprà una de jove per cinquanta-sinch, que no fonch mal lo cambi o barata.

En algunes granjerias volgué arbitrar lo pare prior que li parexia éran molt profitoses y en alguna²⁷⁵² manera necessàries, presupposat que avían de tenir la torre y la avían de conrrear, per lo qual éran menester fems, que són los que fan lo bon pagès. Y axí, concertà de posar-hi cabres ab un mitger que y tingués la mitat. Però no tingué a martell aquest tracte, perquè al cap de dos mesos se posà mal en las cabres y les agueren de vendre totes. També²⁷⁵³ se offerí ocasió que un francès portava dues egües de França per a batre y après li paregué vendre-les. Y com lo pare prior entengué que la dinada era prou²⁷⁵⁴ accommodada, donà orde en que las comprassen y après ne compraren un<a> altra en Granollers, que totes tres li costaren cinquanta-sinch lliures, de les quals se'n tragué algun profit. Però no fonch en aquest trienni.

En²⁷⁵⁵ la rectoria de Rexach fonch necessari de fer algunes obretes, encara que no foren de molta importància, [p. 455] com foren adobar alguns sostres del celler y de la cuyna que estaven a punt de anar tot per terra. Y axí, no foren molts los gastos, segons he trobat en los llibres, que no-s despengué sinó quantitat de set o vuyt lliures. Però entench que manllavaren a un parroquià de la matexa rectoria, que-s deya Joseph Fontanet, algunes bigues y altres coses necessàries per a dit efecte, que al cap de alguns anys, com passaren comptes ab ell, los féu a son gust y se agueren de adherir y rendir al que ell volia. En²⁷⁵⁶ aquest trienni agué de pagar lo pare prior lo quindenni de Roma, que era per la unió de la rectoria de Sanct Martí del castell y lloch de Thous, que foren al peu de trenta lliures.²⁷⁵⁷

2750. Mula, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2751. vené-la, *al manuscrit vené-na*.

2752. cabres, *escrit al marge esquerre*.

2753. egües, *escrit al marge esquerre*.

2754. *Segueix y que ratllat*.

2755. obres en Rexach, *escrit al marge esquerre*.

2756. Quindeni de Roma per la unió de la rectoria de Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2757. El quindeni era un dret que pagaven a la Cambra Apostòlica els beneficis eclesiàstics units a corporacions, com els monestirs. El nom prové de la periodicitat de la imposició, que es pagava cada quinze anys (Quintín ALDEA, Tomás MARÍN i José VIVES, *Diccionario de historia eclesiástica de España*, vol. 3, p. 2037). El cronista dóna notícia de pagaments en concepte de quindeni per la rectoria de Sant Martí de Tous i de Sant Pere de Reixac. Els primers es van abonar en els priorats dels anys 1585-1588, 1590-

Altre extraordinari agué de pagar lo pare prior al senyor bisbe de Barcelona, don Joan Dimas Loris,²⁷⁵⁸ que foren algunes sinquanta lliures per causa que mossèn Andreu Vila, *olim* rector de Sanct Pere de Rexach, morí en lo maig de l'any 1587 —y li tocaven, no-m recorde per quin respecte, al bisbe. Però yo no puch pensar que-ls pesàs a molts, no perquè li desijassen la mort, sinó perquè se redemís aquella vexació tant gran de aver de pagar tots los fruyts de la rectoria a qui no prenia treball ningú, sinó passejar-se per Barcelona y de sis en sis mesos acudir al monestir a rebre sexanta lliures. Y avia ya quasi sis anys que durava. Y axí, morint ell,²⁷⁵⁹ se acabà aquesta pesadumbre y començà lo convent a gosar de la renda de la rectoria. Y ya començà lo pare prior, a més de que cobrà la mitat dels fruyts de aquell any, que anava prorata²⁷⁶⁰ per aver mort en maig; y també-n cobrà un rossí que era del matex rector y-l veneren per vint-y-sinch lliures.

Sense estos gastos extraordinaris de què he feta memòria, no faltaren los ordinaris del²⁷⁶¹ vestuari, comprant una estamenya que tirava vint-y-sinch canes y costà trenta lliures, un vint-y-quatrè blanch que tirava vint-y-tres canes, que costà més de quoranta lliures, y perquè no bastava per a tots, compraren-ne algunes canes més a la botigua. Compraren en Thous fusta per fer deu cadires de repòs y quatre communes que costà nou lliures²⁷⁶² y serviren estes cadires per la hostelaria nova, de què y avia necessitat. També²⁷⁶³ se féu alguna provisió de tela perquè trobe que-s texiren sinquanta canes de llens, encara que no diuen per a què serví. En²⁷⁶⁴ Thous se feren fornadas per fer aquella obra de la paret que diguí; y en la torre, per fer aquell quarto nou, també se'n feren dos; y assí, en casa, altra fornada de cals y obra.

1592 i 1598-1601, la qual cosa suposa una periodicitat inferior als quinze anys. Potser era el fruit d'alguna reclamació perquè no hi ha notícia de cap quindení anterior al de 1585-1588, sobretot si tenim en compte que la unió de la rectoria tingué lloc l'any 1538. En canvi, l'única notícia de cobrament de quindení per la parròquia de Sant Pere de Reixac data del trienni 1595-1598. Com que la unió va produir-se l'any 1581, en aquest cas sí que es compleix la periodicitat prevista en aquest gravamen.

2758. Mort de mossèn Andreu Vila, rector de Rexach, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2759. comensaren a gozar dels fruyts de Rexach, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2760. Rosí, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2761. Vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2762. Cadires per la hostelaria, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2763. Provisió de tela, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2764. Fornades en Tous y al monastir, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

No-s pot negar, ans bé an de confessar los qui an gosat del govern de priors forastés y del regiment dels fills de la pròpria casa, que an conegut un no sé què de més amor y gana de mirar per lo profit de la pròpria mare. Y si no, yo-m remet al que trobaran escrit en aquest llibre ans y després del temps en què anam y a la experiència que cada hu té de coses. Dich assò a propòsit del que vull escriure, que si²⁷⁶⁵ fóra lo prelat de altra casa, no-s curara del que féu lo pare prior, que era fill de la pròpria, en què mostrà lo amor y affició que tenia, [p. 456] perquè en aver-lo confirmat en lo offici, donà orde en que lo pare fra Lorens Daviu, que acabava de ser prior, anàs a Tortosa, a ont estava llavors lo rey, que anava de camí per tornar-se'n a Castella, per a veure si poria alcançar alguna merçè de Sa Magestat. Però no fonch de algun profit esta diligència.

Y veent que per aquest camí no se avia effectuat res, determinà, anant a capítol general, per sa persona pròpria a provar ventura, com ho féu. Y per ço, estigué dos mesos en Madrid, sol·licitant y procurant una carta de Sa Magestat per a que donassen a esta casa los diputats de Cathalunya, del<s> diners que li acostumen donar sempre que ve a esta terra a tenir Corts, mil y sinch-centes lliures. Y encara que alcançà esta lletra lo pare prior y féu per sa part lo que pogué y se li agrahí son treball, però esta diligència no fonch de algun profit ni serví sinó de gastar-se, entre anades y vingudes y estada de Madrid, sinquanta²⁷⁶⁶ y tantes lliures.

La causa fonch, a lo que digueren persones que sabían de negoci, que aquella carta avia de anar dirigida, y lo sobreescrit, als diputats de Cathalunya y no al virrey, perquè ells són los distribuïdós del donatiu, y no lo virrey. Ya²⁷⁶⁷ que no reiqué esta traça, sabé lo pare prior que lo compte de Miranda, virrey de Cathalunya, tenia que distribuir alguns centenars de quarteras de blat que avían sobrat de les que lo rey avia fet venir de Sicília per a son gasto lo temps que avia de estar en Barcelona y, axí, supplicà a Sa Excel·lència fes merçè a esta casa de algunes quarteras. Lo qual ne senyalà cent quarteras per esta casa, que fonch gran almoyna.

No²⁷⁶⁸ fonch menor la que féu don Manrique de Lara, comte de València, que succehí en lo càrrech al comte de Miranda, lo qual fonch

2765. *Segueix no ratllat.*

2766. Lo pare prior gastà entre anades y vingudes y estada de Madrid 50 lliures, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2767. Lo compte de Miranda donà de blat, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2768. Lo marquès de Lara, mol<t> devot d'esta casa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

tant devot d'esta casa, quant²⁷⁶⁹ ningun altre senyor sapiam fins ara y des de que la casa és fundada. Y mostra's clarament, perquè venia a ella no sols en las festas principals de las Pascuas y semana sancta, però encara entre l'any, per son gust, a desenfadar-se de negocis, de què ell tingué prou ocasió de fer-ho per las pesadumbres y desgusts que tingué per rahó del càrrech que tenia, que-l tenían tant de tema y en avorrimt los cathalans per defensar ell las pretensions del rey en moltes coses, que segons deyen, pretenia innovar en esta terra, en les quals entenían los cathalans que no guardava los privilegis y trencava lo jurament per ell prestat.²⁷⁷⁰

Y vingué aquest negoci a terme que-s pensà perdre Catalunya en esta conjuntura y a no tenir tanta prudència y paciència los principals y qui governàvan la terra, se seguiran grans escàndols, segons estàvan los ànimos irritats. Y en particular, lo populatjo y la gent comuna estava tan alterada y a punt de pendre armas, que cada dia feyen mostres los officials, donant per excuses que tenien noves que lo gran Turch feya una poderosa armada y que-s sospitava vendria a esta terra y que, per ço, era bé que estigués la gent a punt per a que en semblant ocasió sabés manejar les armes. Del qual tiro sabia lo virrey, [p. 457] però dissimulava, perquè no podia fer altra cosa, que poca ocasió bastara per a que se avalotara tota esta terra y per ventura molta part de la cristiandat, perquè se entengué que de moltes parts y avia en Barcelona algunes persones, debaix de hàbit de peregrins, mirant en què paraven los negocis, que si s'alteraven y alborotaven assí, no sé si-s pogueran sossegar altres províncies.

Axí que, per estas causes y altres desgusts que porten semblants càrrechs, venia aquest príncep a esta casa, a ont era molt ben arribat ell y sos criats —que no volia fossen molts, sinó precissament los que éran necessaris per a son servici y no més—, perquè-l rebien ab molt bona gràtia y amor, tractant-los ab molta familiaritat y donant-los ab molt compliment tot lo que faltava per s[o]n ordinari y regalo —que algunes vegades no portaven de Barcelona tot lo que era menester per descuyt o per no tenir-ho tant prest a la mà— y no reparàvan si faria falta a la communitat o no, del qual tenia molt cumplida notítia dit senyor. Y d'esta manera estaven tots ells molt contents y alegres

2769. Alteració en Catalunya, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2770. En els anys del virregnat de Manrique de Lara (1586-1590) va tenir lloc el conflicte entre l'administració reial de Catalunya i les institucions del país arran del procés contra Joan de Queralt, acusat de mala administració en el càrrec de diputat militar (Miquel PÉREZ LATRE, *Entre el rei i la terra*. Vic: Eumo Editorial, 2003, p. 181-186).

y-ls tenían emprendats, que no y avia persona que no desijàs donar contento a qualsevol religiós. Y per ço, no dexaven de pagar molt cumplidament lo que avien pres ans de anar-se'n d'esta casa, que axí u tenia manat lo virrey, de què-s troben molts partits en lo Llibre de la Caxa en aquest trienni.

Com,²⁷⁷¹ donchs, aquest senyor vingués molt a menut a aquesta casa y veés que no estaven acabades les dues primeres salas de la hostaleria nova ans de entrar en lo corredor, perquè no y avia sostre, ni finestres, ni portes als portals, y faltava a fer la mitat del sostre del corredor y quasi totes les pedres de l'antipecho de dit corredor que y ha entre pilar y pilar o columna y columna, manà donar tres-centes lliures de les llistes del<s> diputats per a que se acabàs tot assò. Y rebudes estes tres-centes, aquí mateix donà orde lo pare pri[o]r que-s posàs mà en la obra.

Y com y avia tant que fer —però se agueren de comprar molts materials de pedres de Monjuïch, fusta de melis y diversos oficials—, no bastaren les tres-centes lliures, de què féu avisar a dit senyor. Y ell envià per un secretari seu, qui-s deye Christóval de Fuentes, cent lliures per continuar la obra y après, per a que se fessen²⁷⁷² les finestres y portes de las salas, envià per un patje quoranta lliures. Y com aquestes no bastassen, donà orde en que-s venessen las estelles de la drassana de Barcelona, que eren de las galeras que-l rey manava fer, y que lo preu d'elles se partís entre lo monestir de Sant Francisco de Paula y lo nostre, de manera que-n cabé per nostra part setanta-y-tres lliures. Y ab aquestos adiutoris y favors se continuà dita obra y se emblancaren aquelles dues sales.

Després volgué que-s fes una escala que pujàs des del claustro de dalt damunt de la hostaleria, a ont y ha molt gentil y gratiosa vista y-s descobre molta part de la ciutat de Barcelona y tota aquella sua planícia, a ont no-s podi[a] pujar abans, sinó ab gran treball, per una escala de gat y per damunt de les voltes de la iglésia. Y per ço, dit senyor féu fer²⁷⁷³ la escala que està junt a la celda del relotjer, per ont ab facilitat se puja allà y-s goze de bona vista, axí de mar com de terra. Y per esta escala donà sexanta lliures. [p. 458] De manera que trobe que en aquest trienni se gastaren per dites obres y per orde del virrey,

2771. se acabà la Obra Nova per orde del senyor don (*segueix* Joan ratllat) Manríquez de Lara (*segueix* marquès de Aguilar ratllat), compte de València, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2772. fessen, *al manuscrit* fesses.

2773. Escala se féu junt al relotje, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

don Manrique de Lara, sis-centes setanta lliures. Veritat és que la casa gastà lo pa y vi y comprà molta cosa de companatge, oli, hortalissa, carn, etcètera, que ha no ser axí y a no tenir un frare llech mestre de cases que treballava molt més y millor que no los altres officials, gastara molt més lo virrey, lo qual gustava molt de veure'l treballar.

Sense estes obras tant principals, se féu una paret forana davant del corredor, en l<o> corral,²⁷⁷⁴ a ont estan las gallines y-s crien los tossinos, procurant se fes alta, de manera que encara que alçassen los ulls y-s posassen en lo corredor, no vessen aquells animalets la primera cosa, que li paregué al virrey que era gran indecència. A més de axò, féu posar un gran portal a la paret del matex corredor per ont poguessen entrar²⁷⁷⁵ y exir los qui estaven en la hostelaria nova y no aguessen de entrar per dins del claustro y casa, com feyen abans, que de necessitat, quant portaven lo dinar o sopar al senyor que estava en dita hostelaria, avien de travessar tota la casa y per los dos claustros, alt y baix, que era gran inquietut per los religiosos y pesadumbre dels criats, que com són gent de palàcio, no estan avesats a guardar tant silenci y compostura com los religiosos volen que ells guarden. Esta portalada féu fer lo comte de tal manera que y puga entrar y exir un cotxo, si és menester, y tota la màchina que pot portar un senyor per a son servey sense impedir la quietut dels religiosos. Y la matexa porta féu guarnir de llauna, de manera que no patís molt en temps de pluja ni per foch, si acàs succehia alguna desgràtia.

Sense esta obra ne féu altra, com veurem en lo trienni següent. Y era tant sol·lícit y cuydadós de que passàs avant la obra, que ell matex venia alguns després dinars en la carrossa ab dos o tres cavallers de Barcelona a veure los religiosos d'esta casa y a mirar las obras en quin punt anaven y se'n tornava a sopar a casa; y quant no podia venir en persona, enviava de quant en quant un gentilhomme per a que miràs la obra y era ben menester lo y sabés dir y informàs, sinó mal rato no li faltava, notant-lo de poch ser y valor. Y axí, per esta causa, com ho veren alguns religiosos, lo gentilhome que enviava, per no ser notat de curt saber, anava midint y contant los palms perquè sabés donar rahó de si; y perquè no se n'oblidàs, per lo camí ho escriavia. Y si no, ell tenia recapte, tractant-lo de grosser o de poch curiós.

²⁷⁷⁴. Paret forana en lo corral, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

²⁷⁷⁵. Portal gran en lo corredor de la hostelaria, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

Era tanta la voluntat y amor que aquest senyor tenia als religiosos d'esta communitat, que sens dubte causava admiració a quants ho sabían, veent los favors y regalos que-ls feya. Quant sabia que avia en Barçelona alguns religiosos de qui ell més gustava, [p. 459] o per tenir la condició més adaptada a la sua o per tenir la conversació més de son gust, los enviava a cercar y se informava molt per menut del que passava després que ell no era estat en casa y de cada hu dels religiosos, dels quals tenia tant particular notítia per ser ell tan agut, que espantava lo que tenia penetrat los naturals de cada hu d'ells y los ser y marco y lo talent que cada hu tenia.

Y parlava y tractava aquest príncep d'estes coses ab tant gran gust, que los prelats y priors lo tenían perquè ell lo tenia d'exa manera. Y per esta causa los prelats lo enviàvan a visitar algunes vegades per alguns religiosos de qui ell més gustava, los quals ell rebia ab tanta humanitat y affabilitat,²⁷⁷⁶ que se li conexia molt bé en la cara y ab lo senyals exteriors la alegria que tenia interior. Y succehí per voltes estar en son aposento molts cavallers principals que eren anats a visitar-lo y, en arribar allà alguns religiosos d'esta casa, aquí matex los despedia perquè pogués ab més gust y llanesa tractar y parlar ab ells.

A més de axò, era cosa ya ordinària y segura que a hora de dinar o sopar los enviava dos o tres plats a les cases de Barcelona per a son regalo; y quant no enviava estos plats de guisados, no faltava o un capó o perdius per a que ells los fessen aparellar, per a quant volrrían y a son gust; y si no era de carn, no faltava bon peix. Seria may acabar voler contar los favors que feya a uns y a altres, axí en comú com en particular, cosa que notaven molt los seculars perquè, anant per Barcelona ab sa carroça, com solia, si acàs veyà o trobava per la ciutat algun religiós d'esta casa, aquí matex feya parar al cotxero —lo que no ab altres persones, encara que fossen cavallers— y allí se estava tant de propòsit parlant ab ell, encara que fos lo més mínim del convent, com si fóra un²⁷⁷⁷ tant gran senyor com ell, fent-li mil preguntes de coses de casa. Fins al traginer —que par assò baxesa, ell fer-ho y yo escriurer-lo—, que era un estranger que avia algun temps servia a²⁷⁷⁸ esta casa y portava llenya a²⁷⁷⁹ palàcio per a son servey, exia a la barana de un corredor de son palàcio y, quant descarregava, li demanava de la salut del pare prior y dels demés frares.

2776. affabilitat, *al manuscrit* affibilitat.

2777. un, *al manuscrit* ut.

2778. a *afegit a la interlínia*.

2779. a *afegit a la interlínia*.

Referien alguns cavallers que tenien més entrada en sa casa que era estranya cosa veure lo gust ab què parlava dels frares de aquest convent y que per anthonomàsia deya *mis frayles*, com a cosa sua molt particular. Altres voltes deya: “*Los frayles de la Murta son los mayores amigos que yo tengo en Cathalunya*”. Y de aquí és que, com alguns sabían la affectió y voluntat que-ns portava, se valían dels frares per alcançar algunes merçès o remissions qu[e] pretenían d’ell. Y verdaderament no-s pot negar sinó que-ls amava de cor per los grans indicis y demostracions que feya. Y deya, com yo sé de cert, que la major pena que tenia era veure’s pobre y no poder fer merçès a esta casa com ell desijava perquè, com encara vivia son pare, lo duch de Nájera,²⁷⁸⁰ era poca la renda de què ell se sustentava y per lo càrrech que tenia de ordinari estava empenyat.

Altres vegades deya a alguns religiosos: “*Lástima es —que no puch re-[p. 460] ferir millor ses paraules, sinó de la manera que ell las deya— que me hallen tan pobre, que les certifico que, ha no ser assí, les avía de cerrar toda la casa y bosque; y les avía de hazer una torre muy grande con un reloxe que se viesse de dos leguas; y todo el parral avía de estar de manera que las vezes que los religiosos quisiessen salir a él, no encontrassen con seglares y algunas vezes con pícaros*”. Y cert que podem pensar y creure que, ya que no tot, alomenos molta part ne aguera fet del que prometia, segons era la affectió y gana que tenia de fer-nos merçè. Y la rahó és clara y manifesta, perquè si estant tant pobre nos féu tants beneficis, què aguera fet si tinguera possibilitat y agué arribat a ser duch de Nájera y ser hereu de son pare? Però no fonch Nostre Senyor servit de axò perquè morí ans que son pare.

Y començà ya assí, en Barcelona, la malaltia y estigué molt mal en lo llit de puagre. Y anant-lo a visitar cert religiós que yo sé, entre altres coses li digué lo compte que-s volia soterrar en Sant Gerónimo de la Murta. Y responent-li dit religiós que per ventura no li seria ben pres que fes una cosa com aquexa, que dexàs la sepultura de sos antipassats, que com és fama pública, és una de les més sumptuoses y gallardes de Espanya, replicà dit senyor estes paraules formals: “*Con todo esso, si yo muriere en Cathalunya, en la Murta quiero que me lleven entretanto*”. Però ni una cosa ni altre tingueren perquè demanà llicència al rey per a anar a Madrid, que allà se avia de casar ab una dama de palàcio, com <en> effecte ho féu. Y-s desposaren, estant ell sempre

2780. El virrei Manrique de Lara era fill de Manrique de Lara y Acuña, quart duc de Nájera. Tal com comenta el cronista unes línies més avall, el duc de Nájera sobrevisqué al seu fill, que va morir l’any 1600 (Alberto GARCÍA CARRAFFA i ARTURO GARCÍA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 46, p. 202).

en lo llit, y morí dins breus dies, restant la muller verge y nosaltres privats de un tant gran devot.²⁷⁸¹

Ab tot axò, volgué que no·ns oblidàssem d'ell y manà que·ns donassen cent lliures perquè les²⁷⁸² esmerçassen en lloch tuto y segur y que cada any li diguéssem una missa cantada ab una vigília y una missa baixa cada mes. Tota esta memòria he volgut escriure assí per la ocasió de la obra que féu aquest prínceps, perquè tngan notítia d'ella los successors y perquè sàpian qui era lo benefactor y lo gran amor y affectió que tenia a esta casa y als fills d'ella y la obligació que tenim de pregar per ell.

També lo pare prior tingué en son trienni alguns²⁷⁸³ hostes de importàntia. Lo hu d'ells fonch²⁷⁸⁴ lo compte de Miranda, que essent virrey de Cathalunya, celebrà assí la semmana sancta; y féu lo mandato, rentant los peus a dotze p[ò]bres; y·ls donà molt bon dinar alt, en la segona sala de la hostelaria nova, ab certa quantitat de dinar que donà a cada hu. Lo²⁷⁸⁵ altre fonch don Joan Cardona, de València, que primer fonch canonge de la matexa ciutat de València y, essent bisbe de Vich, estigué assí uns quants dies, perquè·l proveyren de Tortosa y avia de concertar ses coses. No se n'alegraren molt los religiosos de sa estada ni de las merçès féu ni tampoch de sa condició.

[p. 461] Quatre²⁷⁸⁶ religiosos cantaren missa en aquest trienni. Lo primer d'ells fonch lo pare fra Andreu Comes —y fonch a 25 de janer de 1587— y·s tragué de la oferta cinquanta reals. Lo segon fonch²⁷⁸⁷ lo pare fra Joan Riera, en lo mes de abril de l'any següent de 1588, y sense la oferta, que foren dotze lliures, se offeriren algunes coses de

2781. Segons Alberto GARCÍA CARRAFFA i ARTURO GARCÍA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico...*, vol. 46, p. 200, Manrique de Lara y Girón, virrei de Catalunya, s'uní en matrimoni a Juana Manrique de Lara Fajardo. D'aquesta unió nasqué Mariana Manrique de Lara y Manrique de Lara, que fou monja de la Concepció de Torrijos, la qual cosa contradí obertament la informació aportada pel cronista sobre la descendència del virrei.

2782. Fundació de una missa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2783. alguns, *al manuscrit* algunes.

2784. Lo compte de Miranda, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2785. Don Joan Cardona, de València, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2786. 50 reals (*es va escriure r al damunt del símbol de lliures, de manera que l'anotació és així coherent amb el text*) del pare fra Andreu Comes, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2787. 12 lliures y altres coses del pare fra Joan Riera, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

vàlua y estima que servexen a la sagristia, com fonch una casulla de tafetà blau ab una çanefa de brocadillo blanch y vermell y dos corporals prou curiosos. Lo terçer fonch lo pare fra Antoni Cornell, que fonch lo dia de Nostra Senyora de Setembre del matex any de 1588. Y últim fonch lo pare fra Narcís Vergés, que fonch en lo dia de Tots Sancts del matex any.

Alguns extraordinaris rebé lo pare prior. Lo hu d'ells fonch que los diputats de Cathalunya²⁷⁸⁸ enviaren a dir que pregassen a Déu, Nostre Senyor, per la salut del rey, que estava mal en Monçó, a ont se tenían les Corts en lo any de 1585.²⁷⁸⁹ Y après, quant cobrà salut Sa Magestat, enviaren a aquest convent cent reals. També reberen tretze lliures de una restitució que feren al monestir, que no-s sabé qui²⁷⁹⁰ la féu ni per a què n-i ha perquè saber-ho. Plagués a la divina Magestat totes les restitutions fossen com aquella, que poch se'ns donaria saber de què ni per què.

Lo²⁷⁹¹ pare fra Lorens Daviu predicà la quaresma de l'any 1587 en la vila de Mataró, sa pròpria terra, y li donaren d'ella vint-y-sinch lliures. Però manà lo pare prior que al dit pare li donassen cent reals per comprar-se'n alguns llibres y les quinze lliures foren de la comunitat. Lo pare prior també predicà alguns sermons en Barcelona, y particularment lo dia de Sanct Jordi en la²⁷⁹² Diputació, que és sermó de gran honrra y que no-s costuma acomanar sinó als millors officials de púlpit²⁷⁹³ que y ha en aquella hera, perquè acut allà lo bo y millor de Cathalunya, com en effecte llavors asistí lo nostre devot y benefactor, lo virrey don Manrique de Lar[a]. Y per fer-li favor, après dinar, que l'anà a visitar, li digué: "*Bueno estava hoy, padre prior*". Y podia-u dir sense lligonja, perquè tingué fama de molt bon predicador. Y aquest convent ne rebé de sos sermons algunes quantitats, c[o]m se veurà per lo temps, y la primera que rebé fonch de aquest sermó, que li donaren un dobló y d'ell trobe entrada en lo Llibre de la Caxa.

2788. 10 lliures donaren los diputats de Cathalunya, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2789. El rei emmalaltí a principi d'octubre de 1585, per la qual cosa fou sagnat diverses vegades (Miquel PÉREZ LATRE, *Entre el rei i la terra*, p. 176).

2790. 13 lliures de una restitució, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2791. Lo pare fra Llorens Daviu per la quaresma de Mataró rebé 25 lliures, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2792. Lo pare prior per lo sermó de Sanct Jordi rebé una dobla, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2793. púlpit, *al manuscrit púlpit*.

Cobrà²⁷⁹⁴ vuytanta lliures que restava a deure mossèn Puigmijà a compliment de la herència de son honcle, misser Joan Piquer, de qui fèrem memòria lo trienni passat. Veritat és que estes se esmerçaren sobre unes cases que estan prop la Porta Ferrissa de la ciutat de Barcelona, de què era senyor útil mossèn Pere Portella, causídich, juntament ab altr[e]s vint-y-quatre lliures que lo dit mossèn Jaume Puigmijà avia donades per misses se diguessen per la ànima del quòndam misser Joan Piquer, son honcle.

En²⁷⁹⁵ aquesta hera en lo monestir de Nostra Senyora de Montserrat succehiren algunes coses [p. 462] de tant de mala digestió sobre lo negoci de²⁷⁹⁶ *quis eorum videretur esse maior*²⁷⁹⁷ entre castellans y catalans, que paregué a²⁷⁹⁸ alguns donats y hermitans que ls castellans feyen sobres als altres, /y/ que tantost que y avia algun monjo que mostrava tenir marco y valor, lo transportaven a Castella o l trèyan de casa, y altres coses que no són de mon propòsit y, axí, les dexaré. Sols ne diré una, que és forçat: y és que per remediari esta inquietud, per orde de Sa Sanctedat y del rey Phelip segon vingué una visita apostòlica en Montserrat, en la qual se moriren tres bisbes²⁷⁹⁹ actualment fent-la y molt<s> monjos de aquella casa, acerca de què y agué moltes suspites y judicis.

Però a la postre, la conclogué don Joan Cardona, que llavors era bisbe de Vich y après morí bisbe de Tortosa, desterrant a molts religiosos de aquella casa y hermitans a diversos monastirs de Catalunya per la nota tan gran que y agué de baxar de Montserrat monjos²⁸⁰⁰ y hermitans y entrar-se'n en Barcelona com a professó y anar a la casa de la ciutat a demanar favor y amparo als consellers. Y axí, en Sanct Gerònym de Vall de Hebron desterrà a un hermità qui-s deya fray Joan de Fuentes. Y a esta casa li cabé per sort a altre hermità qui-s deya

2794. 80 (afegit a la interlínia sobre 100, ratllat) lliures reberen de mossèn Puigmijà, escrit al marge dret per dues mans diferents de la de l'autor.

2795. Hy<s>tòria passà en Monserrat, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

2796. de afegit a la interlínia.

2797. "Facta est autem et contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior" (Lc 22,24).

2798. a afegit a la interlínia.

2799. La visita apostòlica de Montserrat va començar-la el bisbe de Vic, Benet de Tocco, el 9 de maig de 1584. L'any següent, arran de la seva mort, la continuà Juan de la Figuera, bisbe d'Albarraçin i posteriorment de Lleida. En morir l'any 1586, fou encomanada la visita a Joan Baptista de Cardona, bisbe de Vic, que la finalitzà el 22 de juny de l'esmentat any (Anselm M. ALBAREDA, *Història de Montserrat*. Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997, p. 80-81).

2800. La darrera lletra de monjos correspon a una mà diferent de la de l'autor.

fray Thomàs Forés, natural de la ciutat de Leyda, y estigué en esta casa un any y sis mesos fins a tant que, per la bona diligència dels dos priors d'estas cases y puix tenien bona entrada ab lo virey, que era don Manrique de Lara, los enviaren a Sanct Genís, que és una casa de Nostra Senyora de Montserrat cerca de Perpinyà.²⁸⁰¹ Y axí, per aver estat any y mitx pagà Montserrat a est convent sexanta lliures, que fonch a rahó quoranta lliures l'any.

Dos²⁸⁰² lluïsmes rebé lo pare prior, que pocas vegades succeexen. Lo hu fonch de una casa que està prop la Porta Ferrissa que era de misser Garcia. Y après de sa mort, sa muller la vené o establí a misser Gilabert, del qual lluïsmes ne pagà dit Gilabert dotze lliures. L'altre fonch de altra casa que està a la devallada de Sancta Eulàlia, que abans era de la senyora Rossa y després la comprà mossèn Thomàs Refeques y après son fill la empenyorà, y de assò rebé lo pare prior en aquesta conjuntura trenta lliures y mija.

Lo pare fra Damià Vicents pintà una image de nostre pare sanct Gerònym, la qual caygué molt²⁸⁰³ en gràtia al pare fray Diego de Marquina, mayordom de Nostra Senyora de Montserrat, y donà per ella cent reals que serviren per ajudar a pagar coses de sa officina de tantes que la communitat li'n comprava. Altra rebuda tingué lo pare prior y fonch per ocasió de la mort de mossèn Arnau Talet, pare²⁸⁰⁴ de un religiós d'esta casa. Y per contemplació de son fill manà en son testament que'l soterrassen en l[o] claustro de aquest nostre monestir a disposició de dit pare. Y per esta sepultura y algunes misses se'n reberen quinze lliures.

[p. 463] En aquest trienni se reberen dos-centes y cinquanta lliures que lo pare fra Antoni Cornell²⁸⁰⁵ dexà en son testament. Les quals se avien de emplear en la sagristia, ço és sis casulles, dos²⁸⁰⁶ dalmàtiques, capa, tovallola y pàlit de domàs blanch. Estes dos-centes y cinquanta lliures pagà mossèn Joan Cornell, germà de dit pare fra Antoni Cornell. Veritat és que son intent no-s cumplí fins al trienni del pare fra Pere Garriga, com allà se dirà.

2801. Sant Genís de Fontanes, antiga abadia que fou unida a Montserrat l'any 1507.

2802. 42 (afegit a la interlínia sobre 30, ratllat) lliures 10 sous de dos lluyismes, escrit al marge esquerre per dues mans diferents de la de l'autor.

2803. 10 lliures de una imatge de nostre pare sanct Gerònym, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2804. Sepultura de mossèn Arnau Talet valgué 15 lliures, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2805. 250 lliures per la sagristia, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

2806. Cornell, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

També²⁸⁰⁷ fonch venturós lo pare prior en tenir una herència en son temps que fonch de imp<ort>àntia y de molt profit per esta casa, la qual dexà un capellà molt honrrat y virtuós que-s deya mossèn Joan Fuster, natural de Thous, y que tingué la cura del matex lloch molts²⁸⁰⁸ anys, tingut en opinió de sanct —y verdaderament devia ser axí— y particularment se senyalà en ser honestíssim. Y era tanta la opinió y fama que tenia guanyada entre los feligresos, que encara que-ls aguessen jurat que mossèn Fuster avia comesa una deshonestat, no u agueren cregut. L'altra cosa en què se mostrava sa bondat fonch en ser charitatiu y fer moltes almoynes, que se affirmava d'el que sustentava la mitat del poble ab elles. Y ab tot axò, Nostre Senyor lo provehia del necessari y encara li sobrava, com se véu en la mort, que fonch a 20 de agost de 1586.

Y dexà en son testament, rebut per mossèn Joan Segura,²⁸⁰⁹ marmessors de sa ànima als pares prior y procurador, y hereu universal al nostre monastir. Los quals, sabuda sa mort, acudiren allí y celebraren en Thous las exèquias del defunct ab molt compliment y honrra, perquè convidaren a quants capellans y havia en tota aquella contornada, que segons afirmaren, foren més de vuytanta, y donaren de charitat a cada hu quatre reals sense lo dinar, que fonch sumptuós. Y predicà lo pare prior y lo pare procurador digué una missa cantada.

De manera que, axí los parents del defunct com los vassalls de Thous y capellans, restaren molt satisfets, contents y edificats del modo que tingueren los religiosos de aquest monestir en aquest negoci, de quant lliberalment se avia gastat en fer-se les honrras, que moltes voltes és necessari, per donar rahó als hòmens del món, fer algunes coses y gastos perquè enténgan que no u volem tot per nosaltres, perquè ben mirat y considerat, millor fóra que lo que en assò se gastà se empleara en dir misses y en altres suffragis y donar almoynes per lo defunct. Però com hi avia pasta per a tot, a tot se acudí ab generós ànimo per a que entenguessen que no foren ingrats ni descuydats los hereus de aquest sanct home, que per aquest respecte feren dir moltes misses en la matexa yglésia de Thous, a ont ell manà que-l soterrassen.

2807. Herència de mossèn Joan Fuster, natural de Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2808. molts, *al manuscrit* molls.

2809. Joan Segura, aleshores vicari de Sant Martí de Tous, rebé el testament de Joan Fuster el 7 d'agost de 1586, tal com s'explica a bastament en un quadern escrit per Francesc Talet, en què es detallen tots els deutes, censals i drets pervinguts al monestir a causa d'aquesta herència (ACA, MH, lligall 287).

Y en lo present monastir se digueren molts anys cent misses y après lo convent determinà li diguessen un aniversari perpètuu en lo mes de mars y un trentenari, tenint consideratió a les misses se li avien y dites y que los béns y hazienda que ell dexà, encara que era de bona quantitat —que segons diu un acte capitular, valia vuyt-centes lliures, y quoranta de més [p. 464] que li devien los particulars de Thous, y també y avia deset lliures y quinze sous c[a]da²⁸¹⁰ any de pensions de censals anuals, que sumàvan mil cent y noranta-sinch lliures—, totavia se avien pagats molts gastos, sense la sepultura, axí de llegats²⁸¹¹ com al bisbe de Vich y a altres, que prenien summa de cent y tretze lliures, de manera que restaven netes y clares mil y vuytanta lliures.

Les quals, totes, restaven en deutes dels particulars, si no foren los censals que estaven ya esmerçats en vida del dit mossèn Joan Fuster. Y per caure y estar en mans de gent pobre aquestos deutes, no-s porían cobrar en molts anys, com en effecte ha passat axí; y per ser morts alguns dels deutors que no tenien un pa, se són perduts molts deutes de aquestos y estan a contingència de perdre'n-se altres. Y encara que esta herència vingué a nostra casa en aquest temps, no pogué gozar lo pare prior d'ella en son trienni, sinó poca cosa, ni valer-se dels contants, perquè manava lo defunt que tots sos béns fossen esmerçats y, axí, no pogué valer-se sinó de les pensions del<s> censals que caygueren en son temps. Però ya al dia de vuy se'n còbran més de quoranta-quatre lliures de pensions y és molta rahó que los religiosos tngan cuydado de pregar a Déu per tant gran benefactor, puix ell tingué tant compte en dexar-los a ells perquè se'n recordassen y procurà que tornassen los béns de allà ont eren exits, que era de senyoria, rectoria y arrendaments de coses de Thous.

Altra herència vingué a esta casa, que diuen de *Deo gratias*, sense voluntat del testador,²⁸¹² sinó acàs, lo qual passà d'esta manera: quant lo pare del pare prior, fra Gerònym Ezquerria, de qui anam parlant, que-s deya {Pedro}²⁸¹³ Ezquerria, féu son últim testament, dexà sos béns al fill major —que eren tres sense lo pare prior, que era lo menor, del qual no-n féu memòria per ser ya frare— y après als altres successivament en cas que no tinguessen fills de llegítim matrimoni. Y après de aver cridats als tres fills successivament y als fills o filles de aquells, vinclà

2810. Una taca impedeix la identificació de la segona lletra.

2811. Segueix axí encerclat amb un traç discontinu.

2812. Herència del pare del pare prior fra Gerònym Ezquerria (Ezquerria al manuscrit), escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2813. El nom del pare de Jeroni Ezquerria, en blanc al manuscrit, és Pedro (ACA, MH, vol. 3783, f. 138r).

sos béns al parent més propinch. D'estos tres fills, lo major casà y tingué una filla, la qual morí de edat pupil·lar y també lo pare. Aprés vingueren los béns a l'altre germà y,²⁸¹⁴ abans de casar, morí. Y lo terçer, que era capellà, féu lo matex camí. De manera que tots los germans moriren, y sense fills, y sols vivia lo pare prior. Y axí, tingué lloch lo fideicomís y los béns pertanyen al parent més propinch.

Y sobre qual era més propi<n>ch estava la difficultat, perquè pretengueren alguns parents y alguns advocats que·ls afavorien que lo darrer germà, per ser frare, no avia de entrar en aquesta llista de parent més propi<n>ch perquè, quant al món, ya era mort; y que si lo pare agués volgut, ya l'aguera cridat en son testament. Y encara que sobre assò y agué plet, en què·s gastaren molts reals, però a la fi se declarà que lo pare prior era lo parent més propinch y que a ell y, per consegüent, al monestir de ont ell era profés pertanya la herència, la qual consistia en unes cases que estan situades en lo [p. 465] carrer de la Çedaçaria de Çaragoça. D'esta herència no·n gozà lo pare prior en aquest trienni, ans bé agué de pagar vint-y-sinch o trenta lliures que lo pare fray Marcos de Axencio avia fetes de gasto en lo plet que aportava acerca de aquest negoci com a procurador de aquest convent. Lo profit que resultà d'esta herència y lo que restà net y límpio se veurà en lo primer trienni del pare fra Vicent Montalvan.

En²⁸¹⁵ aquest temps féu un desatino notable un donat que·s deya Gabriel, francès de natió, home de molt poch ser y enteniment, y per molt poca ocasió. Fonch lo cas que, estant en conversació algunes vegades ab un fuster que treballava en casa que·s deya mestre Melchior Tarroja, digué-li algunes paraules de burles y lo donat les prengué de veres. Y sense més ni més, aparellà un bastó nou y·l pelà com si aguera de servir a alguna cosa sancta y bona. Y estant una nit dins la badia en conversació ab altres moços y criats de casa lo dit mestre Melchior, vingué lo donat per darrera y donà-li dos o tres bastonades al cap, que allí lo dexà com a mort y morí prest. Y el²⁸¹⁶ donat se donà cobro y fugí, y encara que feren moltes diligències en anar tras ell, però no·l pogueren aver a mans. Cert, que fonch cas molt llastimós y que pesà a tots en estrem, y particularment al pare prior, que encara que ell estava en Thous quant passà aquesta tragèdia, totavia ne féu molt sentiment, com era rahó, a més de que lo home era gran official en son art y llarch de mans y en lo preu, molt accommodat.

2814. y afegit a la interlínia.

2815. un donat fa una mort, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

2816. el, al manuscrit del.

En estes vàrias y diverses coses se donà fi al trienni del pare prior fra Gerònym Ezquerra,²⁸¹⁷ el qual dexà la casa en bon estat, com se veu en lo Llibre de la Caixa de l'any 1588, axí de grans, blat, sègolos, etcètera, com de vi, perquè com acabà lo temps, poch après de la cullita, no se avia gastat molt de las provisions y restava la casa sobrada en 1.807 lliures .. sous.

2817. Estat de la casa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

[p. 466] **Segon trienni del pare fra Lorens Daviu**²⁸¹⁸ [1589-1590]

Envià²⁸¹⁹ nostre pare general, que era lo pare fray Estevan de Toledo, per a confirmar la futura electió d'esta casa quant acabà son trienni lo pare fra Gerònym Ezquerra al pare fra Joan Baptista, profés y prior de Nostra Senyora de la Murta, de València, que après per lo discurs de temps arribà a ser general de nostre orde, y lo companyó fonch lo pare fray Fabián de Palacios, profés de Sant Blas de Villaviciosa, de molt different marco que l'altre. Y entrant en electió los fills d'esta casa, postularen al pare fra Lorens Daviu, que era actualment prior del monestir de Sanct Gerònym de Vall de Hebron la 2ª volta. Al pare confirmador fra Fabián de Palacios li paragué que devia ser cosa nova y no volgué que nomenassen ni divulgassen la electió o postulatió, ans bé demanà li donassen un moço per a enviar a Sant Bartholomé a nostre pare general per cert negoci que tenia que consultar ab ell.

Y encara que en aquest punct y agué dades y preses, fonch forçat donar-li lo moço. Y com entengueren son pit los electors y son companyó, lo pare prior de la Murta, tots escrigueren, uns en favor, altres en disfavor. Y estigué lo mosso, entre anar, estar y venir, prop de set semmanes per ser en lo cor de l'invern y lo temps tan terrible, y més en Castella, que avia nevat moltíssim y feya un fret intolerable, que lo pobre fadrí no podia exir dels camins. Però a la fi ell arribà, com Déu volgué, ab sos despatxs. Y llegits y vist que no y avia impediment algú, nomenaren a l'elet y anaren a cercar-lo a Vall de Hebron. Y de allí lo acompanyaren dos frares dels més antichs de aquella casa, que era lo pare fra Joan Castelló y lo pare fra Francesch Calandraix, y-l confirmaren a 27 de janer de 1589, dia de Sanct Joan Chrysòstom, a les sinch hores²⁸²⁰ de la tarda.

2818. *Segueix des de el janer de 1589 a 1590. Fill de casa, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1589 i 1590 subratllats.*

2819. *Davant de envià, en l'espai que a l'inici de cada capítol es reserva per a caplletra, hi ha Luego escrit per una mà diferent de la de l'autor.*

2820. *Vicari lo pare fra Pere Garriga, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

Elegiren en vicari al pare fra Pere Garriga, que era estat procurador lo trienni passat; y feren procurador al pare fra Luch Carbonell; y segon procurador,²⁸²¹ al pare fra Montserrat Caxa per a que en absència del primer sol·licitàs los negocis de casa, particularment al temps que estava l'altre en Thous cobrant les rendes. Caxers foren los pares fra Francesch Talet y fra Ambròs Sancho.

En aquesta segona vegada que lo pare fra Lorens Daviu fonch prior d'esta casa no donà l'hàbit de nostra sagrada religió a algun frare ni tampoch, per la gràtia²⁸²² del Senyor, se morí ningú, encara que hi agué gran pestilèntia, axí dins com fora la ciutat de Barcelona, de manera que quasi tots los llochs circumvehi<n>s d'ella estaven pestiferats, com Badalona, Sanct Andreu, Moncada y fins a la Pallaresa arribà [p. 467] <y>²⁸²³ se encontraren dos o tres y fonch fama que lo hu d'ells, estant oynt missa en la nostra iglésia, se encontrà.²⁸²⁴ Y fonch tanta la misericòrdia de què Nostre Senyor usà ab nosaltres y ab esta sa casa, que no sols no entrà la contàgio en ella, però ni en cosa sua, perquè no entrà en Rexach, a ont són denou cases y ben apartades la una de l'altra, en les quals se recollí molta gent de Barcelona; ni entrà en Thous, encara que tot alrederor de allí tot se cremava de peste. *Benedictus Deus.*

Veritat²⁸²⁵ és que també fonch gran la diligència que lo pare prior tingué en que-s guardassen ab gran rigor, fent rexats y portes per una part y altre y per tots los camins de casa, que no dexaven passar a penas a ningú sinó que fos persona ben coneguda; y quant entengué que la pestilèntia estava molt encesa, féu tancar la porta de la yglésia y no dexaven entrar ningú a oyr missa per lo perill tan gran y avia de empestiferar-se. Los frares tampoch exían fora de casa, sinó fins a la Miranda. A Thous envià al pare procurador per a que tingués comte

2821. Procurador al pare fra Luch Carbonell, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2822. pesta lo any 1589, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2823. y apareix al final de la plana 466 del manuscrit com a avançament de la pàgina 467, malgrat que no apareix al principi de la pàgina 467.

2824. La pesta de 1589 tingué uns efectes mortífers a tot Catalunya. A Igualada, prop de Tous, va començar al juny i va tenir la màxima incidència durant el juliol i l'agost. A partir d'aleshores va disminuir fins que al desembre es documenta el darrer mort per la pandèmia (Jaume VIZCARRA i CLEMENT, *L'epidèmia de pesta a Igualada l'any 1589*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1991, p. 131, 132). A Barcelona els màxims de mortalitat s'assoliren durant l'agost i el setembre. Encara a principi de 1590 la pesta estava present en alguns punts de la geografia catalana, com a Teià (José Luis BETRÁN, *La peste en la Barcelona de los Austrias*, p. 146-155).

2825. orde que-s guarda en tems de peste, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

en aquell poble y estigué allà tot lo temps que durà aquesta contàgio, fent guardar aquell lloch ab gran cuydado, que com és lloch de pas y camí real,²⁸²⁶ estava ab molt perill de que no s'embaraçàs. Y axí, ab estes diligènties y més per la gràtia de Nostre Senyor, se preservaren totes les coses d'esta casa en tot un any que durà aquest flagell, que fonch des de juny de 1589 fins en lo maig de 1590.

De una cosa molt en particular agueren de fer gràtias a Déu, Nostre Senyor, los religiosos²⁸²⁷ d'esta casa sense las ya referidas: que per estar tant retirats y recollits y que no dexaven entrar ni exir a algú, no-ls faltà lo necessari, ans molt cumplidament se'ls donà en tot aquell temps. Y la causa era perquè, com sabien en altres pobles que en Sanct Gerony se guardaven ab gran rigor, ab certificatòria del pare prior o bolleta, dexaven entrar a un criat o dos d'esta casa que ya eren molt coneguts y de allí se prov[e]ya. Particularment /de/ la vila de Mataró, de ont dit pare prior era natural y tenia molts parents y bons amichs, se senyalà en assò y, com és vila poderosa, trobàvan en ella quasi tot lo necessari,²⁸²⁸ com si fóra en la ciutat de Barcelona.

Ni tampoch faltaren diners en tot aquell temps, perquè començant-se a dir que en la ciutat y avia peste, donà orde lo pare prior que lo pare fra Caxa, qui era procurador segon, com diguí, tragués tots los diners que y avia en taula y posàs en cobro tota la roba de les cases de Barcelona y que tot se portàs al monestir. Y axí, tingueren diners per lo gasto ordinari de peix, oli, sal, etcètera, que moltons ya-ls y avia en casa. Y no sols tingueren diners per al gasto, però dexaren-ne [p. 468] també²⁸²⁹ dos-centes als pares de Vall de Hebron, que no fonch poch adiutori en un temps tant calamitós. Veritat és que no foren diners de la communitat, sinó de un depòsit que tenia un frare en casa de sos pares, que li avien acomanades sis-centes lliures. Y no sols de²⁸³⁰ diners,

2826. Es refereix al camí ral que connectava Barcelona amb l'Aragó i que passava per Igualada i Cervera (Jaume FONT I GAROLERA, "El sistema de transports preindustrial i la vertebració històrica del territori català", a *Ciutats, viles i pobles a la xarxa urbana de la Catalunya moderna*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2005, p. 244). Tous era un punt d'aquesta important ruta, com ho testimonia que la comitiva de Felip II hi fes nit en els viatges d'anada i tornada a Catalunya des d'Aragó l'any 1585 (Henrique Cock, *Relación del viaje hecho por Felipe II, en 1585, á Zaragoza, Barcelona y Valencia*. Madrid: Impr., Estereotipia y Galv. de Aribau, 1876, p. 118, 146-147).

2827. De a hont provehían per menjar, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2828. Diners y roba portaren de Barcelona, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2829. 200 lliures dexaren en Vall de Hebron, sens altres coses, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2830. de afegit a la interlínia.

però de moltes coses los provehí esta casa, de què tenían necessitat allà, com foren ous, hortalissa, peix,²⁸³¹ etcètera, de què tenia aquest convent abundància²⁸³² per les causes que tinch dites. Y aquells pares patían allí per estar circuits de pesta y estar prop de Barcelona y més perquè en casa se'ls avien mort dos o tres de peste.

També²⁸³³ se atribuí esta preservació a la intercessió del gloriós màrtir sanct Sebastià, al qual té aquest convent molts anys ha gran devoció; y fa tots los dies, après de matines, commemoratió d'ell; y dejunen los religiosos la sua vigília; y lo dia de la sua festa se fa professó per lo claustro y s diu la missa major en la sua capella. Lo qual se instituí per altra ocasió semblant, com ya diguí atrás (foli 248).²⁸³⁴

Ans que començàs esta borrasca, tingué temps lo pare prior de fer dues fornadas de²⁸³⁵ cals y de obra, tenint tant bona ocasió de mestre de cases, com he dit en diverses parts. Emprengué una obra, que par que no sia molta cosa, però fonch de molta importàntia y de gran profit y regalo per al convent, y fonch que axamplà y féu molt²⁸³⁶ major lo çafarex que està en lo torrent que dividex las terras d'en Colomer y las de aquest monestir, a ont de ordinari sempre ve molta aygua, y des de aquell çafareix fins a l'hort féu un rech. Y encara que des de dit torrent y çafareix fins davant de la enferm[e]ria no se avia de alçar molt, però de aquí avant se agué de alçar de tal manera que, com arribà al camí y prop de l'hospital, se agué²⁸³⁷ de fer un arch y portalada per a passar lo rech fins a l'hort.

Veritat és que aquesta obra no la acabà lo pare prior, perqu[è] se li acabaren los materials y no poder fer-ne de nous per ser lo temps tan calamitós de peste. Y axí, aquest rech no arribà sinó fins a les estables. Però après se proseguí fins al cap en lo trienni del pare fra Narcís Vergés, *ut suo loco*.²⁸³⁸ La causa per què lo pare prior se mogué a fer est[a] obra fonch perquè faltàvan les aygües de les fonts, axí vella com nova, particularment en lo estiu, que venien a caure a

2831. *Segueix d ratllat.*

2832. *Segueix y allí ratllat.*

2833. Dajunar la vigília de Sanct Sebastià y lo dia se fa professó, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2834. foli 248 (100 *al manuscrit*), *escrit per una mà diferent de la de l'autor.*

2835. Fornadas de cals y obra, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2836. Safrex del torrent, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2837. Arch se féu per la aygya de l'hort, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2838. El primer priorat de Narcís Vergés (1604-1607) no fou historiat per Francesc Talet perquè la crònica finalitza el 1604.

l'abeurador del parral y de la que queya al çafarex de l'hort regaven la hortalissa. Y com la aygua faltava, no-s podia regar la hortalissa y-s secava la major part d'ella y patia lo convent en no tenir cumpliment d'ella. Y després que v[a] l'aygua del torrent per aquell rech, té molta abundàntia de lo que és menester y, axí, és de gran profit y consolació aquella obra per al convent.

[p. 469] En²⁸³⁹ Thous se continuà la paret que en lo trienni passat se començà y-s feren dins del castell cambres y aposentos, de què y avia molta necessitat —y ara estan prou acomodades per a tres o quatre persones extraordinàries—, en què-s gastaren més de 60 lliures. En casa també se féu una escala per orde de nostre benefactor, don Ma<n>rrique de Lara,²⁸⁴⁰ compte de València, la qual baxa de la hostaleria nova fins al pati de la porta forana; y dalt féu un apparador y recibidor, per lo qual donà sexanta lliures. De la qual obra may no gozà ni la véu, perquè se enmalaltí y anà-sse'n a Castella per a may tornar, com diguí, que fonch prou desdicha d'esta casa.

Acabades estes obres, entengué lo pare prior en algunes granjerias que entenia avien de ser de²⁸⁴¹ profit. Posà vaques en la granja, que a més de que-s trauen alguns reals dels vadells, fan molts fems, sense los quals no-s conrrèan bé las terras. Costaren-li estas vacas quoranta lliures. En Thous posà tres o quatre remats de ovelles a mitges, qu'és granjeria de gran profit, com la experiència²⁸⁴² o mostra, en què se emplearen 300 lliures .. sous.

També féu l'orgue major —ço és tota la màquina y secret que està dins—, però les portes y la²⁸⁴³ cara de fora y flautes no les tocaren. Y lo demés, ab les manxes, se féu nou y costà dos-centes lliures, encara que lo pare prior no-n pagà en son temps sinó sinquanta per les causes que diré tantost y també perquè mestre Salvador Estada se accommodà²⁸⁴⁴ en les pagues de sinquanta en sinquanta lliures, de sis en sis mesos. En²⁸⁴⁵ Thous se esmerçaren, dels diners que avien cobrats de la herència de mossèn Joan Fuster, dos-centes y setanta-set lliures.

2839. Obres en Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2840. Don Manríquez de Lara féu fer la escala des de la hostaleria fins al claustro, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2841. Baques, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2842. Ovellas en Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2843. Orgue major, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2844. accommodà, *al manuscrit accommodà*.

2845. Esmers en Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

Comprà²⁸⁴⁶ una pessa de estamenya que tirava 29 canes, que a rahó 23 sous 6 costà 33 lliures 16 sous.²⁸⁴⁷ No pogué passar avant en son bon intent y desitx p[er]qu[è]²⁸⁴⁸ no fonch prior sinó un any y mitx, com²⁸⁴⁹ veurem après, y en aquest temps rebé de misses més de cent y vint lliures. Y per la ocasió²⁸⁵⁰ de aver-hi pestilència en Barcelona se retiraren en Badalona dona Marianna de Pin[ó]s y de Senycliment²⁸⁵¹ ab sos fills. Y estant aquí, morí lo fill menor, que era sagristà de la seu de Barcelona, qui's deya don Gerònym de Pinós, y volgué sa mare lo depositassen en nostra iglésia fins a tant donàs Nostre Senyor lloch per a soterrar-lo en son propi vas. Donaren per esta sepultura [..].²⁸⁵²

Lo²⁸⁵³ senyor don Miquel Clarian[a] y de Seva, com avia molts anys que revenia en esta casa y li parexia que no avia fet lo que sa noble y hidalga condició desijava per esta casa, /y axí/ se offerí a pagar dos-centes lliures si feyen lo orgue nou. Y com se féu, ell les donà y lo pare prior les rebé. També²⁸⁵⁴ se recullí en nostre monestir un freyle de Uclés que era ministrador de les monjes de Junqueres, que's deya lo doctor Barbalímpia. Y estigué en ella uns quants [p. 470] dies ab dos moços y dos cavalcadures y donà per lo que avia gastat vint-y-quatre lliures.

Entre les demés indústries que tingué lo pare prior, sabent que lo temps anava embaraçant de peste, fonch fer venir tot lo blat que pogué de Thous, y no sols ab les cavalcadures de allà, sinó que enviava los matxos y mules de assí, de casa, y per camins extraordinaris y fora de camí real. Anaven allà y portaren no sols blat, però encara altres coses de allà, fins a palla, de què y avia necessitat. Y com en esta ocasió de pesta no's trobava tan fàcilment blat, ne vené assí, en casa, a preu accommodat per a tots per més de quatre-centes y sexanta lliures y

2846. Estamenya, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2847. Alguna xifra no quadra perquè 29 canes a un preu per cana de 23 sous 6 diners dona com a resultat més de 34 lliures. Una possibilitat és que el preu per cana fos de 23 sous 4 diners, ja que en aquest cas les 29 canes costarien 33 lliures 16 sous 8 diners. No es poden descartar, però, altres opcions.

2848. *Una taca impedeix la identificació de les segona i tercera lletres d'aquesta paraula.*

2849. 120 lliures per missas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2850. Sepultura de don Gerònim de Pinós, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2851. Maria Anna de Santcliment-Gualbes.

2852. *S'indica amb [...] un espai en blanc al manuscrit per a l'import.*

2853. Don Miquel Clariana donà 200 lliures per lo orgue, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2854. Lo doctor Barbalímpia donà 24 lliures, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

esta fonch una de les causes per què en aquell temps la casa estigué provehida de diners y, per consegüent, del demés, com ya diguí.

Després de passada esta borrasca general y aver-nos deslliurat Nostre Senyor d'ella, no faltà altra particular, de la qual no pogué escapar aquest communitat, perquè vingueren los pares visitadors generals, que eren lo pare fray Luis de Miranda, prior y profés de Nostra Senyora de la Estrella, y fra Joan Quixada, profés de Nostra Senyora de la Murta, de València, y²⁸⁵⁵ privaren al pare prior perquè,²⁸⁵⁶ a lo que se entengué, tenien orde de nostre pare general, fra Estevan de Toledo, que si trobaven que no avia cumplits dos o tres manaments que y avia en la carta de la visita passada, que éran que plantàs un tros de vinya y que fitassen los térmens de les terres, que-l privassen. Y ab tot que ell donà per son descàrrech y escusa que per ser lo temps tan calamitós no tingué remey —que prou que fer tenien en viure, més que en plantar, ni tenia gent per aquest effecte—, però no foren de profit aquestes excuses, que ya venia, segons se entengué després, tallat y cusit.

Lo convent, olorant ya lo que-s pretenia, volgueren de comú consentiment enviar²⁸⁵⁷ un moço a nostre pare general. Però manaren los visitadors que no escriguessen ni enviassen moço y que si escrivían, donassen les cartes, que ells les encaminarien millor. Y axí, en aquest to, anaren altres coses semblants, que serían llargas de contar. Lo succés a son temps se veurà.²⁸⁵⁸ Ara basta'ns dir que, puix privaren al pare prior, no-s pogueren donar los comptes ni estat de la casa. Però ab tot axò, del que après se féu se col·legeix que estava la casa en²⁸⁵⁹ bon punt y sobrada, perquè li devían mil tr[es]-centes y sinquanta-tres lliures sis sous y nou y tenia la caixa en contants dos-centes norantavuyt lliures. Y és de creure que si arribara a la fi del²⁸⁶⁰ trienni, no parara aquí, segons las trassas que tenia dit pare.

2855. Privaren al pare prior de son ofici, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2856. *Segueix lo ratllat.*

2857. *enviar afegit a la interlínia.*

2858. *Vegeu pàgina 721.*

2859. *Estat de la casa, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2860. *del, al manuscrit dell.*

[p. 471] **Primer trienni del pare fra Vicents Montalvà**²⁸⁶¹ {1590-1592}

Privat lo pare fra Lorens Daviu de son offici, com diguí poch ha, de necessitat se avia de entendre en elegir prior, que no podia estar lo convent sense ell, y particularment en temps de visita. Y axí, dita la missa del Sperit Sanct y fetas las demás cerimònies que s'acostumen en semblant cas, entraren los pares capitulars en electió.²⁸⁶² Y com desijaven acertar, anaven cercant una persona que pogués complir ab la obligació de son offici y fos conforme la voluntat de Nostre Senyor. Y axí, anaren votant per alguns subiectes de la Corona, perquè ya estigueren desenganyats que, encara que elegissen algú de la pròpria casa, no·l donarien los visitadors y confirmadors. Y com també dels que anaven votant per ells manaven dits pares al ceduler que no·ls donàs, *immo* los excluyen.

Veren-se los electors en gran treball y molt perplexos, que no sabían a ont acudir, y estigueren molts dies en elegir fins a tant que fonch Nostre Senyor servit que posassen los ulls en una persona grave y de gran valor y religió y observàntia —com se veu per la experiència y per lo temps, puix no sol fonch prior après moltíssimes vegades de diverses cases y de la sua y visitador general, però encara fonch general, encara que llavors era vicari de sa casa pròpria, de Sanct Miquel de los Reyes—, al qual elegiren en prior. Però com los pares visitadors no tenían orde de nostro pare general si·l donarien o no, que no venia nomenat ni perventura degueren pensar en ell en la instrucció que tenían ni atinaren que los electors llançassen mà d'ell, volgueren consultar aquesta electió ab nostre pare general. Y axí, enviaren un moço propri y alguns fills d'esta casa li escrigueren supplicant-lo fes

2861. *Segueix* des de el setembre de 1590 al jener de 1592. Profés de Sanct Miquel de los Reyes, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1590 i 1592 *subratllats*.

2862. Els jerònims tenien establert un conjunt de cerimònies abans de començar l'elecció de prior. Tal com contemplava la seva normativa, en primer lloc s'havia de celebrar una missa de l'Esperit Sant. A continuació, ja en el capítol conventual, la comunitat i els confirmadors recitaven psalms i oracions, que eren seguits per una advertència dels confirmadors als religiosos perquè escollissin un candidat amb les virtuts necessàries per governar el monestir (*Constituciones*, p. 140-142).

merçè de donar a l'elet, perquè no aguessen de elegir a altri y a persona incògnita.

Y com nostre pare general no contradigué a la electió, anaren-lo a cercar a València sense nomenar ni manifestar públicament la persona de l'elet, que fonch una falta notable per ser un acte dels essentials de la electió. En fi, quant vingué passaren avant en los demás actes y-l confirmaren a 15 del mes de setembre de 1590, entretenint-se los pares visitadors en estes dos cases de Vall de Hebron y de la Murta en estos ministeris sis mesos, que fonch cosa de grandíssima nota, axí en la orde com fora d'ella, perquè lo matex exercici feren en Vall de Hebron, que donaren entenant al pare fra Francesch Mas, que era un sanct y benaventurat, que renunciàs lo offici de prior, lo que no volgué fer assí lo pare fra Daviu, ans estimà més que-l privassen, com ho feren. Y axí, agueren de entrar en electió y feren un pare d'El Escorial. Y quant anaren a cercar-lo, era mort. Y après elegiren al pare fra Joan Baptista, de la Murta de València. Y axí, aquest negoci se divulgà notablement, com se dirà en altra ocasió.

Confirmat²⁸⁶³ lo pare prior, elegiren altra vegada al pare fra Pere Garriga en vicari; y en procurador, al matex pare fra Lluch Carbonell; y en segon, al pare fra Antoni de Nágera; y caxers, los matexos [p. 472] del trienni passat, ya quarta vegada. Donà lo hàbit de la sancta religió lo pare prior a dos religiosos:²⁸⁶⁴ lo primer fonch a un sastre, fill de Barcelona, qui-s deya Joan Sancho; y lo segon, lo pare fra Joan Perpinyà, natural de Banyoles, del bisbat de Gerona. Y per la misericòrdia del Senyor no se li morí ningun frare en setze mesos que fonch prior.

No-s feren en tot aquest temps obres algunes de importàntia ni tingueren temps de fer-se per les causes que direm avant. Totavia, en la sagristia, allà a ont se renten los frares, se posà una²⁸⁶⁵ pica de pedra de Gerona ab aquelles rejoltes pintades, que tot costà al peu de vint lliures. En Thous se anà continuant la paret del molí que començà lo pare fra Garriga, essent procurador,²⁸⁶⁶ com diguí en lo trienni del pare fra Ezquerra, y ara se gastà allí vint-y-dos lliures. Sense²⁸⁶⁷ estos gastos

2863. Vicari lo pare fra Pere Garriga y procurador lo pare fra Lluch Carbonell, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2864. Novicis, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2865. Pica de rentar las mans en la sagristia, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2866. Paret del molí de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2867. Quindení de la rectoria de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

agué de pagar lo pare prior lo quindenni a Roma de la rectoria de²⁸⁶⁸ Thous, que foren trenta-sinch lliures y sinch sous. També²⁸⁶⁹ agué de pagar cent lliures de dues pagues se avien de donar a mestre Salvador Estada per lo orgue avia fet lo trienni passat.

També, perquè lo pare prior passat no donà²⁸⁷⁰ vestuari o no li donaren lloch perquè-l donàs, fonch forçat que ara lo pare prior lo fes. Y per ço, compraren dos vint-y-quatrens de Aulot que tiraven cinquanta canes, que a rahó trenta sous valien setanta-sinch lliures; y perquè no bastaren per a tots, ne compraren en Barcelona tretze canes que costaren vint-y-tres lliures y quatre sous. També feren en Barcelona dos vint-y-dosens burells, comprant la llana de Çaragoça y prenent-ne de casa alguna quantitat, que era bona, de nostre bestiar. Tiraven estos dos draps trenta-y-sis canes y mija y estigueren en vuytanta-vuyt lliures. Y perquè no y agué prou drap burell, ne compraren en Barcelona dues canes més. També compraren una estamenya de Reus trentena que tirava trenta-quatre canes, que a rahó de vint-y-sinch sous y nou valgué quoranta-y-tres lliures dotze sous y vuyt.²⁸⁷¹ En²⁸⁷² la torre se comprà un bou que faltava per llaurar les t[e]rres que costà vint-y-nou lliures.

Una nota[b]le desgràtia li succehí al pare prior venint de capítol general, que²⁸⁷³ estant lo matex pare prior en lo monestir de Sancta Engràcia de Çaragoça aguardant allí al pare fra Antoni de N[à]gera, son companyó, que era anat a sa terra, Taraçona, y per ser dia de Sanct Joan, los moços volgueren aquella matinada anar a banyar les mules al riu de Hebro, y entre los demés també lo moço del nostre pare prior ab sa mula, que-s nomena Joan de Urgell [o] Joan Gómez. Y entrant la mula per lo riu, com era jove y fogosa, entrà-se'n tant dins la aygua, que quant volgué lo mosso girar-la, no pogué, ans ell y l[a] mul[a] se pensaren offegar t[o]ts junts. Però tingué grandíssim[a] [p. 473] ventura, perquè com y avia molta gent aquella matinada en lo pont y barcas que anaven per lo riu, ajudaren al mosso y-l tragueren de la millor manera que pogueren. Però la mula allí-s restà offegada, en lo remolí de l'aygua.

2868. de repetit.

2869. 100 lliures pagaren per lo orgue major, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2870. Vestuari, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2871. Segons els nostres càlculs, hauria de ser 43 lliures 15 sous 6 diners.

2872. Bou, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

2873. Desgràcia succehí al pare prior que se li ofegà la mula, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

Y per esta causa agué de comprar lo pare prior altre mula que li costà sexanta-sinch lliures, y ya també avien comprada aquella que se offegà per anar a capítol general, que pagaren per ella setanta lliures. Acerca de si farían²⁸⁷⁴ pagar la mula al moço que la²⁸⁷⁵ offegà y agué alguna differència, perquè pretenien alguns la avia de pagar, puix féu sense llicència de son amo lo que féu,²⁸⁷⁶ portant-la a banyar sense tenir molta necessitat de axò. Altres eren de contrari parer, perquè lo moço feya axò per benefici y regalo de la mula y que prou li pensà costar, puix ya tenia quasi la vida perduda, juntament ab la mula, si no tinguera algunes bones persones que li ajudaren. De assò se tingué un acte capitular y en ell resolgueren que no li'n fessen pagar cosa alguna.

En²⁸⁷⁷ aquest temps se acabaren de emplear las tres-centes lliures en las ovelles que ya en lo trienni passat avien començat y restaven cent y trenta lliures per aquest propòsit. Feren-se²⁸⁷⁸ dues fornades de cals. Plantaren un tros de vinya que està junt al<s> cipressos²⁸⁷⁹ y camí de Barcelona, juntant-se ab la de la Miranda. Sense²⁸⁸⁰ estos gastos,²⁸⁸¹ que foren més de sis-centes lliures, n'i agué altre que fonch molt pesat, perquè volgué Nostre Senyor castigar-nos enviant-nos, o permetent que caygués, una pedregada sobre las vinyas en l'any de 1590 tan terrible, que a penas se collí vi y agueren de comprar-ne entre la torre y lo monestir per preu de dos-centes y trenta lliures, que fonch un extraordinari molt gran. Però és Nostre Senyor tant bo y piadós, que ab una nos castigà y en l'altre portà la consolació perquè, encara que se agueren de gastar estes dos-centes y trenta lliures per aquella²⁸⁸² ocasió, ya per altra via envià a esta casa²⁸⁸³ tres-centes lliures de misses, que fonch gran alvío.²⁸⁸⁴

També rebé de altres extraordinaris algunes quantitats com foren, de alguns llüïsmes de Thous, sinquanta-dues²⁸⁸⁵ lliures. Lo nostre vehí

2874. Diferències sobre si lo moso havia de pagar la mula, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2875. la *afegit a la interlínia*.

2876. *Segueix fes ratllat*.

2877. ovelles en Thous, *escrit al marge dret*.

2878. fornades, *escrit al marge dret*.

2879. Plantada de vinya, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2880. pedregada, *escrit al marge dret*.

2881. *Segueix n'i agué hu ratllat*.

2882. 300 lliures de missas dicendas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2883. casa *afegit a la interlínia*.

2884. *Segueix que ratllat*.

2885. Luïisme, *escrit al marge dret*.

Joan Nadal prengué a for de censal quatre-centes y²⁸⁸⁶ setanta lliures y passà lo monestir per deu lliures, fent-lo franch del demés. Y estes deu lliures se²⁸⁸⁷ reberen en aquest temps. Lo pare fra Gerònim Ezquerra predicà los diumenges de la quaresma en Badalona y donaren-li vuyt lliures. Y als després dinars anava a predicar a l'Hospital de Barcelona. Però allí no donen res de charitat y, axí, no servex²⁸⁸⁸ assò sinó de memòria. De les ovelles que tenien en Thous ya lo pare prior començà a gozar dels fruyts, perquè tragueren en aquell any quoranta-una lliura y tretze sous. També veneren un matxet per trenta-tres lliures y²⁸⁸⁹ mija que ajudaren a pagar una mula de las dues que avia comprades lo pare prior.

En aquest any de 1591 cantaren missa dos religiosos. Lo primer d'ells fonch lo pare fra Gabriel Torres [p. 474] y²⁸⁹⁰ de la oferta ne tragueren tres lliures y sis sous. L'altre fonch lo pare pintor, fra Damià Vicens. No agueren de la oferta sinó un ducat. En²⁸⁹¹ aquest matex any de 1591, lo dia de Nostra Senyora de Agost, vingué a esta nostra casa don {Pere Lluís Galceran}²⁸⁹² de Borja, que era mestre de Montesa y virrey de Cathalunya, lo qual donà un regalat dinar al convent y, quant se n'anà, que fonch lo dia següent, donà lo seu majordom vuytanta reals per algunes coses que avien preses de la casa dins de aquells dos dies.

També²⁸⁹³ se acabà de concloure lo negoci de la herència de les cases de Çaragoça que pertanyen a aquest monestir per contemplació del pare fra Hierònim Ezquerra, com diguí en son trienni y en lo pasat del pare fra Lorens Daviu. Estes cases se veneren, après de tenir sentència en favor del monestir, per preu de set-centes y sinquanta lliures. Però pagats alguns gastos que-s feren en la malaltia y sepultura de Jayme Ezquerra, germà del nostre pare fra Gerònim Ezquerra,

2886. Joan Nadal, vehí, prengué un censal, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2887. predicà lo pare fra Ezquerra en Badalona y a l'Ospital de Barcelona, *escrit al marge dret*. Y a l'Ospital de Barcelona *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2888. servex, *al manuscrit servey*.

2889. Fruyt de las obellas de Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2890. 3 lliures 6 sous del pare fra Gabriel Torres, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2891. Don Francisco de Borja, mestre de Montesa, *escrit al marge esquerre*. *L'anotació és incorrecta, ja que correspon a Pere Lluís Galceran de Borja (vegeu nota següent)*.

2892. Pere Lluís Galceran de Borja, mestre de Montesa i marquès de Navarrés, el nom de pila del qual l'autor ha deixat en blanc al manuscrit, fou virrei de Catalunya entre 1590 i 1592.

2893. herència del pare fra Ezquerra, *escrit al marge esquerre*.

y lo que-s gastà en los plets, que allí còstan molt, pagats los censos y mals que feyan las casas y altres coses, no restaren límpies y netes sinó sin-centes setanta-dues lliures y sinch sous.

Les quals se emplearen admirablement, perquè les cent quoranta lliures serviren²⁸⁹⁴ per lluir uns censos que feya lo nostre monestir, lo mas Nadal, lo mas Oliver, lo mas d'en Colomer y lo mas Rovira al benefici de Sanct Raphel de la seu de Barcelona, que tot pujave set lliures cada any. Y perquè lo qui fundà la renda de aquest benefici donà optió y llibertat a est convent que pogués lluir sempre que volgués los dits censos, vingué molt a propòsit fer-se ara. Y axí, lo que aquestos masos feyen de censos al benefici de Sanct Raphel, los fan ara al nostre monestir y los vint-y-vuyt sous que cada any pagava aquest convent al dit benefici estan ya lluits y està fora de²⁸⁹⁵ casa aquest mal que feya. També se esmerçaren, d'estos diners, sobre la heretat d'en Pau Oller, de Sanct Andreu del Palomar,²⁸⁹⁶ cent y trenta lliures a for de censal. Y ab llicència de nostre pare general, com diguí en lo trienni passat del pare fra Lorens Daviu, se emplearen en comprar ovelles tres-centes lliures, les quals se acabaren de emplear en aquest trienni, com està dit.

En²⁸⁹⁷ aquest temps se començà un plet contra dona Joana de Erill y Areny com a tenint y posseint los béns del quòndam son marit, don Acart de Erill, que fonch hereu dels béns de la senyora Eleonor Vidala, filla de mossèn Matheu Vidal y Dezplà, y esta Vidala tingué los béns de la senyora Elizabet²⁸⁹⁸ Pou, que avia vinclats los béns a esta nostra casa, com més llargament està continuada aquesta hystòria en lo segon trienni del pare fra Matheu Blanch (pàgina 408)²⁸⁹⁹ [p. 475] y veurem lo succés que tingué en lo any de 1600, en lo segon trienni del pare fra Gerònym Ezquerra.

Quant anaren al capítol general que-s celebrà en l'any de 1591, demanà lo pare²⁹⁰⁰ procurador al definatori que manassen pagar al pare fra Fabián de Palacios, de qui férem²⁹⁰¹ memòria atràs (pàgina

2894. Llució de uns censos, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2895. *Segueix a ratllat.*

2896. Censal sobre la heretat de Pau Oller, de Sanct Andreu de Palomar, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2897. plet contra dona Joana de Erill y de Areny, *escrit al marge esquerre.*

2898. Isabel Pou, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2899. pàgina 221 *al manuscrit.*

2900. Lo pare fra Fabián de Palacios pagà 4 lliures del gasto féu a esta casa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2901. férem, *al manuscrit feren.*

<708>),²⁹⁰² lo que avia menjat y begut en esta casa, detenint-se en ella sens causa alguna, com diguí en la confirmació del pare fra Lorens Daviu. Y lo diffinitori ho cometé als jutges de plets, los quals lo condemnaren a que pagàs quoranta reals. Y que-l condemnaren que-n pagara dos-cents, no fóra sentència molt rigurosa a parer de alguns, puix estigué lo mosso, entre anar y venir, cerca de set semmanes; y entretant, menjava ell y lo moço y mula a costa de la pobre casa; y fonch causa que son companyó féu lo matex. Aquest exemple he posat assí per a que conste als successors que en aquell temps se guardava justícia y perquè si per ventura se succeex alguns cars semblant, tñgan exemplar a ont acudir.

Altra cosa de més tomo e importàntia se demanà de part de aquest convent en capítol general,²⁹⁰³ tenint lo ull en que tornassen per la honrra de las personas més honrradas que y avia en casa, que aleshores estàvan deshonrradas y llastimades, perquè no sols se contentaren los pares visitadors de privar al pare prior, com diguí a la fi del trienni passat, sinó que privaren de veu activa y passiva a ell y al pare fra Gerònym Ezquerra perquè no poguessen anar a capítol general. Lo que en assò pretengueren no fonch difícil de entendre, puix en altres cases de la orde se féu lo matex. Però *non est consilium contra Dominum*²⁹⁰⁴ y tota esta ordidura o màchina se desféu, que no saberen com.

Lo que aquesta casa féu de sa part fonch molt acertat, perquè féu una supplicació, y no quexa,²⁹⁰⁵ demanant ab paraules molt compostes y ab molta sal fossen servits los pares diffinidors que miras<sen> lo procés de la visita passada, perquè se sospitava y avia algun²⁹⁰⁶ excés de justícia y rigor²⁹⁰⁷ de penitències, que no u merexien les culpes, y altres paraules semblants. Y sense axò, donaren alguns memorials y papers de advertències al pare prior y a son companyó, lo pare procurador, per a que si acàs fos menester, estiguessen a punt; y si lo definitori se assentàs a propòsit del que desijava la orde, se deduïssen cosas particulars y se informassen als pares diffinidors o als jutges que mirarien lo procés.

2902. L'autor va deixar un espai en blanc per informar el nombre de pàgina, que correspon a la 466 del manuscrit, 708 de la present edició.

2903. Los visitadors pribaren de veu activa y passiva al prior y vicari, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

2904. Vegeu nota 2222.

2905. Súplica se féu al difinitori, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

2906. algun, al manuscrit alguns.

2907. Segueix q ratllat.

Y fonch Nostre Senyor servit que lo diffinitori fonch de gent molt docta y temerosa de Déu y molt contrari de la opinió y trassa que portava lo general, que a lo que molts digueren, par que fonch judici de Déu que, anant privant a tantes persones graves que no anassen a capítol general, se [p. 476] trobassen en ell persones de tant valor y ser. Y la causa de assò diuen que fonch perquè lo general tenia enfadats a molts convents en son modo de proceir, y tots ells se esmeraren en enviar persones temerosas de Déu y que tinguessen bon sentit en les coses de la observàntia de la religió y que tinguessen pit al<s> designes y trassas, de què y avia ya molts indicis. Y lo matex convent de Sant Bartholomé elegí procurador molt contrari a la opinió del general, de què ell se desgustà molt, y des de aquell punt se tingué per perdut y ses trasses, enteses y desbaratades, com se veu en lo succés del capítol, restant molt desconsolat y affligit, de manera que après, dins breu²⁹⁰⁸ temps, morí de pura angústia y afflictió de sperit, com fonch pública la fama en la casa a ont lo desterraren.

Assentat lo diffinitori, com diguí, de persones tant honrrades y virtuoses y vista la supplicatió de aquest convent, cometeren lo procés de la visita passada a dos persones doctes y graves de la orde, los quals lo miraren molt de propòsit y ab curiositat perquè, segons se entengué, tingué lo diffinitori carta del rey en què manava *se mirasse el negocio del padre fray Lorenço Daviu muy de assiento*.

No sabem de cert qui fonch lo sol·licitador d'esta carta ni qui la demanà; lo que és cert, que d'esta casa ningun la procurà. Lo de qui té alguna probabilitat y més certitat és que fonch lo bisbe portuguès, don Jorge de Tayde, que com avia estat tant temps en esta casa, essent ell prior, com vérem en lo seu primer trienni, li restà affectionadíssim, y degué tenir notítia d'estes coses y ell les representà a Sa Magestat, que li fonch fàcil, puix cada dia tractava ab lo rey. Y com lo rey tenia sos designes de sa persona, com se veurà per avant, y bon concepte, volgué que estos negocis se vessen molt de propòsit y se averiguassen, com ho feren aquells pares a quins se acomanà lo procés, en lo qual no trobaren causes per a que lo aguessen de privar de l'offici de prior.

Y vist lo procés, feren relatió al definitori y llavors los pares diffinidors cridaren als visitadors y·ls demanaren les causes per què avien feta aquella sentència. Y respongueren que mirassen lo procés y que allí estarien. Y après de algunes dades y preses, los digueren que en lo procés no constava ni podia constar de causa alguna de las

2908. Desterraren lo general, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

que senyala nostra constitució per la qual ha de ser privat algun prior de son offici ni hi avia culpes que meressessen tal pena. Llavors, vent que no podían escusar-se de altra manera, que en assò mostrà lo pare fra Luis de Miranda respectes de home de bé, que no volgué la falta del general passat descobrir-la, sinó forçat, tragué una carta en què li manava lo general que si trobava que lo pare fra Daviu no avia cumplit ab los manaments de la carta de la visita, que per quinsevulla d'ells lo privàs de l'offici.

Lo que resultà de assò fonch que lo diffinitori declarà que lo pare fra Daviu estava mal privat y donaren una grave reprehensió als visitadors davant tot lo capítol general ab unes penitències prou pesades; y al pare fra de Miranda, que no pogués tenir officis de judicatures ni en vuyt anys entrar en la Corona²⁹⁰⁹ de Aragó; y lo que és més de notar, que donaren una llicència *in scriptis* en què poguessen publicar en Barcelona y en altres parts com lo pare fra Lorens Daviu estigué mal privat y que [p. 477] no pogueren fer tal sentència ni avia causes bastants ni sufficients per privar-lo. Lo qual paper estigué molt temps dintre la arca del nostre archiu.

També portaren altres dispenses per alguns religiosos que los visitadors avien penitentiats, particularment de vots passius, que a ells los parexia avien de ser de algun destorb per sos intents. Y digueren dits pares, quant vingueren de capítol general, que si lo pare fra Francesch Mas, que era llavors prior de Vall de Hebron, no fos estat tant fàcil en renuntiar, sinó que s dexara privar, com avia fet assí lo pare fra Lorens Daviu, que sens dubte ningú los agueren tornats en son²⁹¹⁰ prístin estat de priors. Y per lo dubte que y avia si la electió era vàlida per ser estat lo²⁹¹¹ prior privat injustament, se satisféu lo orde en què té breu que lo general pot suplir tots los defectes que y ha en les elections; y també tingueren consideració que fóra estada gran màquina aver de revalidar y desfer tot lo que los priors que succeïren après d'ells avien fet en lo temps que ells avien²⁹¹² tingut lo govern. En lo matex capítol general elegiren per visitador de la Corona de Aragó al dit pare fra Lorens Daviu, donant en assò demostratió que no sols no tenia culpa, sinó que merexia que l'honrassen.

2909. Llicència *in scriptis* en favor del pare fra Llorens Daviu, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2910. *Segueix pus ratllat*.

2911. *lo afegit a la interlínia*.

2912. Visitador de la Corona al pare fra Llorens Daviu, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

Estes coses succeïren en setze mesos que lo pare fra Vicents Montalvà fonch prior d'esta casa. Y la causa per què no fonch més temps és perquè, poch après que vingueren de capítol general, vacà la casa de Sanct Miquel de los Reyes, de ont ell era profés, y com los electors no-s concertaren en elegir prior dins dels quoranta dies que dóna la constitutió²⁹¹³ —en la qual electió passaren grans hystòrias y coses de consideratió, que com no són de mon propòsit, les dexe—, /y axí/ la electió estigué o tornà en mans de nostre pare general. Y axí, ell nomenà en prior de allà al dit pare fra Vicents de Montalvà y, axí, vingué a cercar-[lo] lo pare fra Joan de Villatovas, procurador de aquella casa, y se n'anà ab la pau de Nostre Senyor, avent estat en esta casa prelat des de 15 de setembre de l'any 1590 fins a 27 de janer de 1592, avent discorregut lo temps que tinch dit, un²⁹¹⁴ any y²⁹¹⁵ poch mé<s>²⁹¹⁶ de quatre mesos. Restà la casa, com consta en lo Llibre de la Caxa, sobrada en mil y cent lliures.

2913. Segons la constitució 70, com a màxim han de passar quaranta dies entre la vacant de priorat i l'inici de l'elecció. En canvi, es donen tres mesos perquè s'arribi a una elecció vàlida (*Constituciones*, p. 138, 143).

2914. Estat de la casa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2915. *Segueix prop ratllat*.

2916. poch mé<s> *afegit a la interlínia*.

[p. 478] **Tercer trienni del pare fra Lorens Daviu**²⁹¹⁷ {1592-1595}

Per la ocasió que vérem a la fi del trienni passat, fonch necessari que en esta casa, un any y vuyt mesos abans del que avia de ser, aguessen de entrar en electió los capitulars. Però tal trassà nostre pare general, que era lo pare fray García de Santa María, que après de ser estat sis anys prior d'El Escorial, lo feren archebisbe de México y morí en opinió de un sanct allí, que abans que·l pare fra Vicents Montalvà se n'anàs de esta casa, ya los pares confirmadors estigueren en ella, qui foren lo pare fra Joan Baptista, prior de Vall de Hebron, que ya u era estat altre vegada tres <anys> avia, sent prior de sa pròpria casa, la Murta de València; y lo pare fra Carlos de València o Bartolí, profés de Sanct Gerònym de Cotalba. Y entrant en electió, sense molta contradicció isqué prior lo pare fra Lorens Daviu, que fonch la tercera vegada, y·l confirmaren a 27 de janer de 1592, dia del gloriós Sanct Joan Chrysòstom, que fonch lo matex dia en què fonch confirmat tres anys avia, de què alguns ne feren mysteri.

Després de assentat aquest fonament, entraren en electió de vicari y isqué lo²⁹¹⁸ pare fra Pere Garriga, ya també terçera vegada, totes arreu; y procurador feren al pare fra Luch Carbonell, també terçera vegada; y al pare fra Montserrat Caxa, segon procurador. Los caxers foren lo pare fra Francesch Talet, quarta vegada, y li donaren per companyó al pare fra Joan Riera.

En aquest trienni vestí lo pare prior a quatre religiosos: lo primer d'ells fonch²⁹¹⁹ lo pare fra Nicolau Sanou, natural de la ciutat de Leyda, del qual y avia molt que escriure —però com no sabem, aleshores de ara, si és mort o viu, ni en què han parat ses inventions, o dexam axí, en ubert—; lo segon fonch lo pare fra Gerònym Amer, natural de la ciutat de Mallorca, que fonch col·legial d'El Escorial y morí mestre de

2917. *Segueix des de 1592 a 1595. Fill de casa, escrit per una mà diferent de la de l'autor. 1592 i 1595 subratllats.*

2918. *Vicari lo pare fra Pere Garriga y procurador lo pare fra Lluç Carbonell, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2919. *Novicis, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

novicis en esta sa casa; lo terçer fonch lo pare fra Francesch Riber; y a un frare lech qui-s deya fra Làtzer Falcó —y los dos, naturals de Barcelona.

També se li moriren tres religiosos dins sinch semmanes en lo segon any de aquest trienni.²⁹²⁰ Lo primer fonch lo pare fra Gerònym Torroella, a 8 de juliol de 1593. Lo segon, fra Pere Thomàs, lo mestre de cases, que féu grandíssima fretura en aquesta ocasió que estava ya començada la torra nova, de què faré mentió per avant,²⁹²¹ perquè treballava valerosament. Fonch la sua mort a 15 de juliol, vuyt dies après que la del pare fra Torroella. Y lo últim fonch lo pare fra Miquel Galceran Garballer, que tenia gran habilitat en cant [p. 479] y en tecla y que tenia molt bona veu, lo qual morí a 17 de agost del matex any de 1593. Y dels tres, aquest últim sols era vell, de 66 anys, que los altres éran prou jóvens.

En aquest trienni se feren obres molt principals y de importància. La una d'elles fonch²⁹²² que en la sagristia feren tres mudes de casulles per a cadaldia de las tres colors, ço és morades, verdes —y aquestes se feren de ostenda— y blanques —y estes de cotonina vergada. Avia molta necessitat d'estes casulles, perquè abans no n'í avia sinó unes de blanques, ya tant velles y apedaçades, que millor podían servir per a soterrar capellans que per a dir missa ab elles. També se féu altra muda de casulles vermelles que servexen als dobles de 2ª classi, com a las festas dels apòstols, que-s feren de uns vestiments vells que y avia. Costaren totes estes casulles, del que yo n'e pogut col·legir, quaranta lliures, poch més o manco, comprant de la botiga la osteda, vetes y guarnicions y coses semblants, perquè de mans no se'n pagà cosa ninguna.

En²⁹²³ la matexa sagristia se féu una arquimesa molt curiosa, a ont se tenen los càlsers ordinaris, las boçes dels corporals y cada sacerdot té son amit y mocador per si en son calaix, que és cosa molt neta y de molta pulicia, com abans no y agués sinó a cada casulla un amit y, en acabant de despullar-se lo sacerdot, prenia aquí matex l'altre lo matex amit y se'l posava, que no dexava de causar alguna infantastiquesa y una manera de asco, particularment si l'avien de besar, com fan alguns.

En²⁹²⁴ la matexa sagristia se mudaren los calaxos que estaven de la part de la tramontana —y a ont vuy està la arquimesa— a la part

2920. Morts, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

2921. Vegeu pàgina 729.

2922. casulles blanques, verdes y morades y vermelles, *escrit al marge dret.*

2923. Arquimesa en la sagristia, *escrit al marge dret.*

2924. calaxos de la sagristia, *escrit al marge dret.*

de llevant —y a ont està la vedriera— y-s feren molt més amples y grans, perquè les capes dels dobles majors de seda estiguessen totes esteses y no-s gastassen com abans. Y ab tot que no fonch la obra de molt gasto, perquè no pagaren per ella sinó dotze lliures y la despesa, totavia és obra profitosa. Últimament, lo pare fra Comes, que era lo auctor d'estes obras y curiós en sa officina, emblanquinà de ses pròpies mans tota la sagristia y féu un armariet per tenir una grasola ab llum dins de la paret, que quant un official té amor a la obediència que té en càrrech, aquexes y altres coses semblants emprèn y n'ix ab la sua, particularment si los prelats ajuden a son intent, com lo pare prior ajudava a estes coses. També²⁹²⁵ per indústria del matex pare sagristà se feren a tots los altars de la yglésia sobrealtars de cuyro, vist que succehían moltes desgràcies en caure gotas de cera sobre les tovalles y líneas, que no-s podían netejar tant fàcilment.

[p. 480] En la granja se féu una capella per a dir missa los religiosos que reisqué molt bé, axí²⁹²⁶ per ser molt clara y prou espayosa com per lo retaule que y féu lo pare pintor fra Damià Vicents, pintat tot de sa pròpria mà. Y lo pare fra Joan Riera, qui tenia llavors càrrech de la granja, y féu un pàlit de orypell y un cobrialtar de cuyro molt a propòsit. La matexa granja posaren més en orde del que estava abans, perquè compraren de Ampurdà quatre²⁹²⁷ vaques y una vedella que costaren cinquanta lliures; y de assí, del veynat, ne compraren altre y un vedell que costaren deu lliures y mija, que tot valgué sexanta lliures y deu²⁹²⁸ sous.

Y fet assò, tractà lo pare prior ab lo convent si-ls parexia se donassen granjas als religiosos, considerant que alguns no gustaven de anar a Barcelona a trencar-se las comes, portant lo dia lo manto al coll, acompanyant lo pare procurador y rodant tota la ciutat dos o tres voltes lo dia; y que era rahó que tots tinguessen algun alívio y descans, los qui tot l'any seguían la communitat; y en assò se donarien las recreacions yguals, lo que no-s podia fer enviant uns a la ciutat y altres no; y per altres rahons semblants que allí deduhí, per les quals lo convent <determinà> en que-s donassen dites granjes, comanant a tres o quatre dels pares antichs y ancians que fessen las costumes que en elles se avien de guardar segons lo estil de la orde.

Lo qual, tot, tingué bon effecte en aquest matex trienni, encara que après los qui gustaven més de ser ciutadans que hermitans al

2925. Sobrealtars de cuyro, *escrit al marge dret*.

2926. capella en la granja i retaule, *escrit al marge esquerre*.

2927. vaques en la granja, *escrit al marge esquerre*.

2928. granjas als religiosos, *escrit al marge esquerre*.

cap de alguns anys agueren un mandat de nostre pare general que-s llevassen dites granjes y que-s guardassen las costumes antigues, atento que estaven confirmades per lo definitori y las novas, sols dels visitadors. Però no durà aquest mandat sinó tant quant tardà a ser informat lo matex general del que passava. Y-l revocà, dient que era estat enganyat per falses informacions, y que-s tornassen les granjes com estaven abans, y particularment per aver-se tret aquell mandat contra la voluntat del convent, que may vingué bé en que se llevassen, avent-se tractat dos o tres vegades. Y après, perquè no se li antojàs a algun altre fer cosa semblant, en l'any de 1603 lo convent féu costumes de la granja y les envià al capítol general,²⁹²⁹ a ont les confirmaren y aprovaren.

Un gran tros de vinya se plantà en aquest trienni passant lo torrent, en lo terme qu-és junt²⁹³⁰ al maset y mira a casa d'en Colomer, per consell de persones expertes.

En²⁹³¹ la llibreria se posaren llibres molt bons y curiosos, com foren les obres del cardenal Berlarmino,²⁹³² *Thesaurus linguae hebraicae*; *Opera Augustini Eugubini*; *Biblia Vatabli*; *Consilia, Martini Aspilcuetae Navarri*; *Opera Naclanti, Paulini, Justini Martyris*; *Biblioteca [p. 481] sanctorum patrum*²⁹³³ y molts altres que-s compraren de sinquanta lliures que-s cobraren de vint-y-sinch tomos²⁹³⁴ de obras de Ramon Lull que vené aquest convent ab llicència de nostre pare general al senyor Joan de Herrera,²⁹³⁵ trassador²⁹³⁶ major de Sa Magestat, y molt affectat a l'auctor. Los quals enviaren a Castella per orde seu.

2929. El capítol on s'aprovaren els costums de la granja, que constaven de deu punts, se celebrà el 24 de febrer de 1603 (Josep Maria CUYÀS TOLOSA, "Costumbres de la comunidad del monasterio", *Amistad*, 40 (1972), p. 8).

2930. plantada de vinya, *escrit al marge esquerre*. De vinya correspon a una mà diferent de la de l'auctor.

2931. llibres en la llibreria, *escrit al marge esquerre*.

2932. Roberto Belarmino, cardenal.

2933. El *Thesaurus linguae hebraicae* ha d'atribuir-se a Santes Pagnino (vegeu nota 1917). El següent llibre fa referència a l'obra d'Agostino Steuco (1497-1549) que, com l'auctor anterior, era un expert en llengües antigues. A continuació, la versió de la Bíblia de l'escola del francès François Vatablé (†1547). De Martín de Aspilcueta, navarrès (1492-1586), l'obra *Consiliorum seu responsorum libri 5 iuxta ordinem decretalium dispositi*. El següent llibre fa referència a l'obra del teòleg italià Jacopo Nacchianti (1500-1569). A continuació, se citen els autors antics sant Paulí de Nola (355-431) i sant Justí màrtir. Finalment, la *Bibliotheca veterum patrum et antiquiorum scriptorum ecclesiasticorum* del teòleg francès Marguerin de la Bigne (1546-1597).

2934. llibres de Ramon Lull venuts, *escrit al marge dret*.

2935. L'arquitecte Juan Bautista de Herrera succeí Juan Bautista de Toledo al cadavant de la construcció de San Lorenzo de El Escorial.

2936. trassador, *al manuscrit* tracassador.

Una²⁹³⁷ obra famosa començà lo pare prior en aquest terçer trienni que fonch fer una torra al cantó de casa que mira a l'hort. Y fonch tant de propòsit que sens contar lo pa y altres coses de companatge, se gastaren en ella sin-centes y setanta lliures de la primera vegada, que fonch començar-la de fonament fins alçar-la al pati que està igual de la portaria, que són trenta palms de alçada, com se midí moltes voltes, y tenen les parets dels fonaments onze y tretze palms, que espanta la pedra y calcs que entrà en ells.²⁹³⁸

Y perquè la obra se fes ab majors avansos y commoditats, lo pare prior féu posar a punt la ferreria que ya en lo primer trienni seu avia concertada per la ocasió que allí diguérem. Y ara comprà una²⁹³⁹ enclusa que li costà trenta-dues lliures y mija y-n vené un altre que n'i avia, per ser molt xica, per²⁹⁴⁰ sis lliures. Comprà unes manxes que li costaren sis lliures. Comprà ferro, açer per fer escodes y martells y les rexes de la torre, que tot li costà més de quoranta escuts sense lo carbó que fèyan al bosch. Y fonch ben menester aquesta diligència perquè, per ser la pedra dels cantons y finestres y portals tant terrible y dura, que com veyem és de ull de serp, avien menester lloçar molt sovint, que si las agueren enviat a Badalona o altra part, esta ferramenta aguera costat molt<s> reals y quasi de contínuo avien menester un home que anàs y vingués, segons la²⁹⁴¹ gent y avia en la obra y las puntes se gastaven en picar.

Esta pedra tragueren de la pedrera d'en Ledó de Badalona, que tenia en una vinya sua, que fonch altra commoditat, que si la portaren de Barcelona o de Montjuich, costara vint vegades més sens comparació, axí per ser lo camí més llarch com per pagar-se molt cara en Barcelona. Y Antoni Ledó se acomodà en lo preu de la sua pedra, perquè de tota la pedra que agueren menester per los cantons, finestres y portes de dita torre no li'n pagaren sinó dotze lliures. Ver és, emperò, que allí anaven lo<s> mestres a trencar-la y bosquejar-la en la mateixa pedrera y après anaven los bous ab la carreta a²⁹⁴² cercar-la y la portaven al monestir. La pedra que fonch menester per a paradar,

2937. la torre se començà, *escrit al marge dret.*

2938. ferreria a punt, *escrit al marge dret.*

2939. Enclusa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2940. Manxes, ferro, ser, martells, escodes, rexes y carbó, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor. Entre ser i martells, martells i escodes, i escodes i rexes hi ha ratllades tres paraules no identificables que ocupen cadascuna una amplada de dues lletres.*

2941. Pedra d'en Lladó de Badalona, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2942. Rosí y carreta, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

tota, la cercaren de entorn del monestir. Y per carregar-la compraren un rossí que mossèn Pau Altarriba, de Sanct Andreu, vené per vint-y-quatre lliures y li concertaren una carreta ab tots sos arreus. Y traginà dita pedra y, après de aver servit lo que fonch menester, lo²⁹⁴³ tornaren a vendre per quatorze lliures. La cals, tota, se féu en casa, que foren menester tres fornades per començar.

Los mestres que proseguien la obra: al principi, fonch un frare llech que tenia la casa ab dos o tres fadrins que li ajudaven a paradar; après que ell morí, llogaren dos mestres de Mataró, a qui donaven tres sous cada dia y la [p. 482] despesa, no gastant ells res de ses aynes, sinó la paleta. Y d'esta manera se proseguí la obra ab grans avansos y fent venir de quant en quant lo mestre major de Barcelona, que's deya mestre Matxí,²⁹⁴⁴ qui fonch lo qui féu la trassa y posà la primera pedra y donava alguns documents als qui treballàvan en la obra, pagant-li molt bé sos treballs.

En la qual obra,²⁹⁴⁵ com he dit, de una vegada s'i gastaren 570 lliures .. sous, les quals, o la major part d'elles, se cobraren del que aquell sanct home, don Miquel de Clariana y Seva, donà ab un albarà fet de sa mà, consignant a esta casa dos-centes lliures o dos-cents ducats que ell tenia cad.any sobre Mallorca —y li devien ya algunes anyades. Però perquè's sàpia més de rael y per quina ocasió donà aquest cavaller esta quantitat, serà menester pendre la aygua de lluny y contar la hystòria ab la brevedat possible y acostumada.

Aquest cavaller y sanct home avia més de trenta anys que re-venia en esta casa, ya de²⁹⁴⁶ una pesta grandíssima que y agué en Cathalunya en l'any 15<5>9,²⁹⁴⁷ y tenia gran devoció per respecte que los officis divinals se feyen segons nostra professió y a son gust, per tenir-lo ell en assò estremat. Y vingué a continuar tant esta devoció y freqüentar tant sovint a venir en esta casa, que li donaren una clau communa de la porta del forn perquè, quant se'n volgués anar o venir de Barcelona, no tingués que tocar a la portaria, sinó que se n'entràs com los frares quant ixen a passejar-se. Y axí, anava ab tanta llanesa,

2943. Fornades de cals, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2944. De Jeroni Matxí se n'ha documentat la intervenció en la substitució d'una capella a la Lotja de Barcelona i en la visura de la construcció d'un teatre a la Rambla (Joaquim GARRIGA, *L'època del Renaixement, segle XVI*, p. 94, 172).

2945. Don Miquel Clariana, *escrit al marge esquerre*.

2946. Hystòria de don Miquel Clariana, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2947. La tercera xifra és inintel·ligible al manuscrit. S'ha suposat que és 1559 perquè, a més que és anterior en més de trenta anys als fets narrats (1592), el cronista dona referència de pesta aquell any (vegeu pàgina 508).

que se n'anava com manco pensaven y tornava quant més descuydats estaven, ni sabien que fos en casa fins lo veyen entrar a la hora del dinar o sopar al refetor, perquè era tant comedit en totes ses coses, que era per alabar al Senyor.

Quant se féu la Obra Nova, en lo trienni del pare fra Francesch Rovirola, ell supplicà al pare prior li fes mercè de dexar-li fer una cambra y aposento al cap del corredor,²⁹⁴⁸ lo qual se li concedí ab facilitat. Y fetes les portes y lo demás necessari, portà en ell un llit ab sos cortinatjes molt bo, segons son estament, y servex per a qualsevol persona honrrada que vinga en esta casa. Y tenia en dit aposento alguns llibres, particularment las obras de sanct Bernat, de què ell gustava molt. Son exercici ordinari era llevar-se a mitjanit, a matines, y les ohia en la tribuna o bax, en una capella de la yglésia, que en lo chor a penas y entrava per no ser vist y per tenir-se per indigne de estar entre los religiosos. Y assò era quasi cada dia, si no era quant tenia dolor de ventrell, que algunes vegades ne patia dolor vehement y·l passava ab molta patiència.

Quant tocaven a prima, ya ell era llevat y baxava a oyr missa. Y en una d'elles combregava —y assò cadaldia— y algunes vegades ell ajudava a la missa. Y de aquí se n'entrava en son aposento y no·l veyen fins que tocàvan a dinar, [p. 483] a ont acudia ab tanta compositió y mortificatió com qualsevol religiós y mostrava algun sentiment quant li donaven alguna cosa particular y regalo. Y quant donaven <coses> que entenien que a ell no li feyen profit, procuraven en fer-li alguna cosa extraordinària. Y ell deya que no y avia per a què, que las cosas que donaven al refetor de Sanct Gerònym no feyen mal, com ell tenia experiència. Y podie-u molt ben dir ell ab molta veritat, perquè menjava tant poch de quinsevulla vianda que fos, que no li podia fer mal.

De ordinari assistia a tots los officis divinals y en part que no·l pogués ver ningú; y lo matex feya en Barcelona, que fugia de allà a ont y avia concurs de gent. Y de ordinari son retret era en lo monestir de Jesús, a ont avia fets uns bons aposentos que ara servexen per als provincials o altres persones semblants. Y guardava assò ab tant rigor, que si alguna vegada se trobava en esta casa per la festa de nostre pare sanct Gerònym o en algun dia que y avia molta gent en casa, se tancava en una celda, que no·l veyen en tot lo dia, y allí li portava un frare lo dinar.

2948. de la Obra Nova, vide foli 591 (377 *al manuscrit*), *escrit al marge esquerre amb el símbol +, que es troba al text principal darrere de corredor, tot escrit per una mà diferent de la de l'autor.*

Com no y avia hostes, als després dinars se ocupava una hora o dos en cantar, que sabia molt bé cant de orgue, ab companyia de altres religiosos que no-n sabien manco y sabien²⁹⁴⁹ que lo sanct home gustava molt de axò. Y quant ell véu que y avia bona ocasió, féu portar unes violes de arch que tenia en sa casa y per donar-li contento ne aprengueren dos o tres religiosos, que és cosa fàcil per a qui sab cantar. Y axí, en cantar y sonar se passava aquell rato fins era hora de retirar-se per a llegir y estudiar en ses celdes. Y lo demés temps lo sanct home empleava en llegir y en oratió, y particularment llegí los set tomos de *Vitis sanctorum* que escrigué Lorens Surio,²⁹⁵⁰ cartoxà —ans de enquadernar, que perquè no pesassen tant, los portava en quaderns y quant tornava en Barcelona ne aportava altres y, axí, anava proseguint tot[e]s les hystòries dels sancts. Y quant los agué llegits, los féu enquadernar y-ls donà a la communitat, com ya diguí en lo primer trienni del pare prior de qui anam tractant.

Aquest exercici y manera de viure tenia aquell sanct home al temps que estava en esta cas[a], en la qual se li passaven de ordinari deu o dotze dies, y altres vegades més o manco, y tot un advent. Y après se'n tornava a Barcelona per a veure sa muller, germà y nebots. Y no per regalar-se ni per gozar de la vida sensual, perquè era cosa certíssima que avia molts anys que ell y sa muller no vivían com a casats, sinó com a germans, perquè en servir a Nostre Senyor Déu tenia sa muller, dona Marianna, lo matex gust que son marit.

Aprés, al cap de alguns dies, tornava-se'n assí quant manco pensaven. Y en arribant davant la Pallaresa o a la creu de fusta, baxava de cavall y deya al criat que se'n tornàs la cavalcadura y ell se'n venia a peu fins al monestir. Y si acàs no arribava a temps de la primera taula quant venia a hora de dinar, entrava-se'n per la porta del forn, de ont ell tenia clau communa, com tenen los religiosos de casa, y venia-se'n al refetor y se agenollava y deya sa culpa enmitx d'ell, com si fóra hu dels religiosos davant del pare prior, y se n'anava a seure per a dinar, com los demés, sense més cerimònia.

[p. 484] Essent ya de anciana edat, li paregué aportar ab sa companyia un criat que-l servís per no donar pena a algun frare, que-s barallaven, si axí-s pot dir, de qui-l serviria. Y de ordinari eren tals y tan morigerats y composts, que era per alabar a Nostre Senyor, que molts d'ells se feren religiosos de diverses parts moguts de l'exemple de son amo, y deye ell que-n tenia en diverses religions més de dotze,

2949. Violas de arch, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2950. Vegeu nota 2709.

que no és poca alabança sua. Com, donchs, aquest sanct home perseverà en aquesta manera de vida y conegués en los religiosos d'esta casa llanesa y bondat, quant més anava, més se anava afficionant a nostre modo y estil de vida, de tal manera que, a no ser casat, sens dubte se assentara en ella de propòsit.

Però com axò no pogué —perquè segons se entengué, anava de luny significant a sa muller sos designes y donant-li uns entretochs que ell de bona gana se feria religiós de Sanct Gerònym; y com véu que sa muller no corresponia a sos intents, dissimulava—, /però/ ab tot axò, alcançà de ella que al manco fos donat d'esta casa per a que tingués més que merèixer y tingués alguna subiectió y obediència al prelat d'ella. Y axí, lo pare prior lo proposà al convent, encarregant molt a tots los pares capitulars que en ninguna manera manifestassen ni divulgassen aquest negoci, perquè si vinguera a notítia de sos parents, per ser de principal y noble linatge, com vuy en dia se mostra y-s tenen per tals, tingueren assò, segons estil y phrasi del món, per manco valer. Però que si Nostre Senyor era servit que fes professió, llavors no importaria que-s divulgàs, de manera que aquest secret se avia de guardar tot lo any del noviciat.

Rebut per lo convent ab la alegria y contento que-s pot pensar, considerant que cada hu dels religiosos tenia per germà un sanct home y ell per germà de tots se tenia y axí u deya, se posà en different trajo y hàbit, perquè-s vestí de la color de nostre hàbit ab una sotanilla fins a mitja cama y les sabates éran conforme pòrtan los nostres frares y son farrucla,²⁹⁵¹ també llarch, de la matexa color. Y d'esta manera anava vestit per casa y al refetor, encara que la capa a penas la portava, sinó en la iglésia. Però quant demanava llicència per anar a Barçelona, vestia's la roba negra de què usava abans y, en tornant en casa, se posava la roba del color de nostre hàbit, lo qual feya ell de molt bona gana y ab gran devoció, perquè en Barcelona estava ab poch gust y li era forçós de anar allí y tantost se entrastia. Y com sa muller li tenia molt ben conegut lo pols y-l veyia pensatiu, li deya: "Senyor, vaja-se'n a Sanct Gerònym". Del qual, com ell referia, se alegrava en estrem. Y no u deya al sort ni al mut, perquè tantost manava li aparellassen una mula y posava en executió.

No volgué Nostre Senyor per sos judicis profundíssims qu[e] lo negoci de la professió vingués en effecte, perquè dins de l'any de la probatió, anant-se'n [e]n Barçelona ab llicència del [p. 485] pare prior y dins dos dies, se sentí de mala gana. Y lo dia següent se llevà

2951. farrucla *subratllat*.

pensant no seria cosa de consideració sa indisposició y digué a dona Marianna, sa muller, que se'n volia anar a Sanct Gerònym, que allà tantost se trobaria ab salut. Y respongué dita senyora: “Vaja vostra mercè demà, que vuy veurem en què parará la mala gana”. Després dinar, per a divertir-se una estona demanà li portassen una viola de onse²⁹⁵² cordes que tenia per aquest propòsit y sonà un bon rato y cantà. Y dient a sa muller: “Què li par, senyora? No és bona música esta?”, “molt bona” respongué ella.

Molt poch après de assò, aquella matexa tarde, diu-li: “Senyora, yo estich mal, de manera que no-m puch tenir en peus de ninguna manera”. Posaren-lo de prompte en lo llit y enviaren a cercar al pare confessor, que tingué poch que fer en oyr-lo, perquè se reconciliava quasi tots los dies, y portaren-li lo sanctíssim sacrament y la extremaunció, veent que per momentos se li acabava la vida. Y axí, morí tantost en aver rebuts tots los sacraments de la sancta Iglésia, de què ell fonch devot tota la vida, y axí, digueren que era mort sense mal ni en aquella indisposició avia perdut lo sentiment.

Però ans que donem remato a les coses de aquest sanct home, serà bé advertir una cosa de gran consideració que és de ànimos nobles y generosos: que en tot aquest temps que dit senyor freqüentà de venir a esta casa ningun prior li demanà cosa de entitat ni de importàntia ni a penas apuntar-li cosa que tocàs a interès, ni sabem que algun religiós tingués ànimo de fer cosa semblant, si no fonch hu, que li comprà un llibre de vàlua de trenta reals y le y donà. Però també se entén que se'n penedí prou voltes lo religiós de aver-li significat que gustaria d'ell, perquè entre gent de enteniment basta senyalar son gust.

A més de axò y és cosa molt de notar, que ningú estava desgustat d'ell; ni tingueren may queixa alguna ni de sa persona ni de ses actions,²⁹⁵³ perquè totes eren tan compostes y morigerades —en fi, com de sanct—; ni murmuraven de la freqüentia tant contínua de estar en Sanct Gerònym; ni del gasto que ell y son criat feyen en casa, ans tots ho tenían per ben empleat. Y sols de assò se contentaven: que tenían per honrra que una persona tant virtuosa y sancta volgués recollir-se y estar <ab> ells. Totes estes coses tenia ell molt ben advertides, encara que, com a persona discreta, callava y agraya en estrem lo servici que se li feya en esta casa, que ell molt bé merexia, y lo amor que li mostràvan des del major fins al menor.

2952. onse *subratllat*.

2953. actions, *al manuscrit* acciones.

Y en particular, tingué molt en la memòria una cosa que-s féu ab ell en lo any de 1589, quant se començaven ya a morir en Barcelona y per los llochs circunveïns de pestilència, que avent passat per capítol entre lo pare <prior> y lo convent que en ninguna manera en un temps tant perillós se admetés a ningú en casa —com²⁹⁵⁴ realment se guardà esta determinatió ab rigor, que no volgueren admetre a don Francisco Reboster y Sala, que era ardiaca de Sancta Maria de la Mar de Barcelona y elet en bisbe de Elna,²⁹⁵⁵ y a altres persones graves—, sols al bon don Miquel Clariana y a son criat ordinari admeteren [p. 486] dins casa, com si vinguera de la part més sana del món, dient-li que ell ya era de casa, cosa que per a ell no podia ser de major gust que aquexa paraula, com diverses vegades se experimentà ab algunes occasions. Sabien molt bé tots los pares d'esta nostra casa que per son respecte no y auria distractions, ni per sa ocasió tindriem moltes visites ni ell tampoch exiria fora casa a visitar a ningú per estar tant recollit y desapegat de respectes humans com ningun religiós.

Axí que, per esta causa estigué en aquest convent cerca de nou mesos contínuos. Y restà dit senyor tant empenyat y agrait de aquest favor que lo convent li avia fet, que après sempre estava pensant y imaginant com poria fer algun benefici a esta casa y tractava algunes vegades ab lo pare prior de aquest argument y matèria y del modo que-s faria. Primerament, feya dir una²⁹⁵⁶ missa quotidiana. Após li paregué que, puix en totes les capelles de la iglésia y avia llànties, sino²⁹⁵⁷ a la dels Goigs y de Sanct Miquel, que també les²⁹⁵⁸ agués. Y axí, ell les féu posar.

Últimament, veent que molts religiosos<os> mostràvan gran gana de que en esta nostra casa y agués una torre a manera de fortaleza a ont se poguessen recollir²⁹⁵⁹ en²⁹⁶⁰ un rebato de moros y posar en

2954. Don Francisco Reboster y Sala, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

2955. Francesc Robuster i Sala (1544-1607) fou nomenat ardiaca de Santa Maria del Mar l'any 1579. Aconseguí una canongia a Barcelona el 1582 i fou proveït per al bisbat d'Elna el 1589. És més conegut per la seva activitat al capdavant de la diòcesi de Vic (1598-1607), extremadament conflictiva tant amb el capítol catedralici com en el seu posicionament a favor dels cadells en les lluites bandoleres contra els nyerros. Per a la seva figura, vegeu Xavier TORRES SANS, *Nyerros i cadells: bàndols i bandolerisme a la Catalunya de l'Antic Règim (1590-1640)*. Barcelona: Quaderns Crema, 1993, p. 201-223.

2956. Missa quotidiana, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2957. Llànties de la Concepció y Sanct Miquel, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor. Sobre la identificació entre la capella dels Set Goigs i la Concepció vegeu la nota 61*.

2958. *Segueix y ratllat*.

2959. *Segueix ab ratllat*.

2960. *en afegit a la interlínia*.

ella lo bo y millor, perquè no avia molt temps que avien fets alguns atreviments en parts més remotes y més lluny y pujant més camí que no y ha de Badalona a nostre monastir, que no dexaven de tenir algun reçel sempre que sabien que y avie moros o noves d'ells —y ell matex, de sos propis ulls, véu algunes vegades vexells de moros parats davant Badalona,²⁹⁶¹ en què·s deya públicament que²⁹⁶² anava un renegat del matex lloch y se avia dexat dir que un dia volia pujar a Sanct Gerònym, que ya sabia lo camí—; veent, donchs, dit senyor lo desig que tenían aquestos religiosos de que·s fes esta torre y com lo tenia major de fer-nos merçè, tractà aquest negoci ab lo pare prior y demanà-li <si> bastarien mil lliures per a fer-la.

Y com lo pare prior li respengués que entenia que sí, li digué que ell donaria les mil lliures per dit effecte, de què lo pare prior li féu moltes actions de gràties de tanta merçè y benefici que feya a esta casa. Però com dit senyor no tingués contants ni·ls podia donar tant prest com volguera, concertaren-se lo pare prior y ell que fes un albarà de sa pròpria mà,²⁹⁶³ lo senyor don Miquel, *ad cautelam*, perquè si·s posava mà a la obra, après no faltàs lo principal y no porien passar avant. Lo qual dit senyor féu de molt bona²⁹⁶⁴ gana.

Rebé lo pare prior lo albarà y, considerant-lo molt bé, notà que en aquexa donatió de les mil lliures no y avia motius ni causes escrites en ell. Y axí, reparà en lo negoci, perquè considerava que si acàs se moria lo dit don Miquel, com realment fonch d'exa manera, no y avia forces per a demanar estes mil lliures a son hereu, que era son germà, don Francisco de Clariana, o son nebot, don Pedro, perquè ell no tenia fills. Y axí, lo dia següent li representà la dificultat lo pare prior y ell aquí matex ne féu un altre en què posà la forma, que fonch per molts beneficis que tenia rebuts d'esta cas[a], y en particular en l'any de la pesta, a ont lo avien tingut vuyt o nou mesos, y [p. 487] en agraïment de assò prometia de donar mil lliures, que fonch tot lo essencial de aquest negoci.

Avia ya donades per fer l'orgue que·s féu en lo segon trienni del pare fra Lorens Daviu dos-centes lliures, com ya diguí allí. Axí que, per aquesta ocasió que tingué lo pare prior de aquest sanct home y devot d'esta casa en aver donades estes mil lliures e promeses de

2961. En el segle XVI s'han documentat a Badalona atacs de pirates als anys 1527, 1564, 1567 i 1568 (Josep Maria CUYÀS TOLOSA, *Història de Badalona*, vol. 5, p. 21-24).

2962. que, *al manuscrit* qui.

2963. mà *afegit a la interlínia*, escrit per una mà diferent de la de l'autor.

2964. ofereix 1.000 lliures .. sous don Miquel Clariana per fer la torre que serveix de prioral, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

donar per a que-s fes esta torra, determinà de posar faldes²⁹⁶⁵ en cinta y posar en executió lo que tants anys avia que tots desijaven. Però és de advertir que lo que toca a l'albarà y donació ya-s féu l'altra vegada que era prior, que fonch tantost que fonch passada la peste. Però com a ell lo privaren, com vérem, tant injustament y passà aquella tragèdia, succehí-li en lo càrrech lo pare fra Vicents Montalvà. Y en aquest interím morí lo bon don Miquel y, axí, no véu començada la torre.

Però com après tornaren a elegir al pare prior de què anam tractant, ell volgué entendre en la obra y fonch forçat de supplicar a aquells senyors Clarianas,²⁹⁶⁶ don Francesch y don Pedro, pare y fill, que donassen estes mil lliures. Los quals, com veren²⁹⁶⁷ lo albarà de mà pròpria del quòndam don Miquel, volgueren que-l mostrassen a²⁹⁶⁸ alguns juristas y que si ells deyen que tenien obligació de pagar-les, ells las donarien. Y mostrant est albarà als qui entenien que dirían llanament la justícia de qui era, tots determinaren que tenien obligació aquells senyors de donar al convent de Sanct Gerònim dites mil lliures; y també digueren, tots unànimes, que si en lo albarà no posara distinctament lo senyor don Miquel las causas per què las donava, que fonch, com diguí, per aver estat vuyt o nou mesos en esta casa²⁹⁶⁹ al temps de la peste, que may lo convent ne aguera alcançat cosa alguna.

De ont se inferex dos cosas. La una, que la institució de la missa y²⁹⁷⁰ de les llànties no perseverà, perquè no y agué forces per a mostrar a aquells senyós, y axí, se llevaren las llànties de dites capelles, que no dexà de causar alguna admiració a algunes persones, veent que no volgueren estos senyors que perseveràs aquella devoció, particularment sabent qui són ells y de tant valor y bondat. Però ells tingueren ses consideracions acerca de assò. La segona cosa és que fonch molt lo acudiment y advertència del pare prior en fer-li mudar lo albarà, que no-s pot negar que, a judici de quants lo an conegut, /que/ tenia do de Nostre Senyor per a govern y tenia acudiments estranys, que seria cosa llarga aver-los de contar. Esta²⁹⁷¹ digressió he feta assí ab esta ocasió de que lo pare prior començà la torra —y no-m pesa— per aver feta memòria de tant sancta persona y tant gran benefactor d'esta casa, de

2965. faldes, *al manuscrit* faltes.

2966. *Segueix p ratllat.*

2967. veren, *al manuscrit* vérem.

2968. a, *al manuscrit* al.

2969. casa, *al manuscrit* causa.

2970. Missa y llànties se llevaren, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2971. se comensà la torre o continuà, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

qui confesse que só estat molt curt en dir ses virtuts y alabanças. Però merex-las ell de altra persona que tingue més cabal y més crèdit que yo y pense que no faltarà qui ab millor stil o farà.

Lo modo de com se cobraren estes mil lliures me oblidava y fonch que aquells senyors Clarianas les²⁹⁷² consignaren sobre Mallorca, que lo rey los avia donades y tenían ya caygudes algunes pensions, que eren dos-cents ducats cad-any. Per ço, donaren a entenent a estos senyors lo pare [p. 488] prior que fessen procura en Mallorca a un mossèn Raphel Olossa, mercader molt rich y diligent que era cunyat del pare vicari, fra Pere Garriga, que per son respecte cobraria de la procura real lo que-s devia. Lo qual ells feren molt cumplidament y lo mossèn Olossa féu son offici admirable y diligentment, que dins breu temps se cobraren dites mil lliures, com consta en lo Llibre de la Caja.

Y dits senyors Clarianas estigueren molt contents —y aquest convent, molt satisfet— y enviaren al mossèn Raphel Olossa algun present de vidre y no sé què altres ninyerias, puix ell no volia pendre lo que li tocava de son dret y factoria. Y après, a lo que entenguí, perseverà en cobrar per aquells senyors las pensions que-ls cayen cada any y sé que estaven molt contents d'ell y de la sua diligència, que no era menester poca per ser tantes las pensions que lo rey donà sobra aquella isla.

L'altra obra que lo pare prior féu en aquest seu trienni fonch²⁹⁷³ entendre en fer lo retaule major,²⁹⁷⁴ en què de ordinari tenia lo pare pintor, fra Damià Vicents, que tenia càrrech de la obra y-ls trassava tota la obra que avían de fer, set oficials, quatre fusters y tres entretalladors que estigueren quatorze mesos en casa. Y-s féu quasi tot lo que toca a la fusta y-s feren juntament tres retaules menors, que són los de la capella de Sanct Miquel, de la capella nova, a ont estan los tres sancts diacas, y del capítol. Veritat és que la pintura no-s féu tant prest ni s'acabaren de posar fins en l'any de 1603 ni tampoch gastà lo pare prior ab diners, sinó quoranta-quatre lliures de la communitat, perquè lo que-s pagava de soldades a estos oficials, que era molta cosa cada mes, se pagà del depòsit del pare pintor de algunes feynes que avia fetes —com en Thous, que²⁹⁷⁵ pintà lo retaule de Nostra Senyora del Roser,²⁹⁷⁶ y en Barcelona, lo retaule del col·legi del cabiscol

2972. les afegit a la interlínia.

2973. fonch, *al manuscrit* féu.

2974. retaule major, *escrit al marge esquerre*.

2975. Pinturas en Tous y en Barcelona, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2976. Es conserven sis de les taules que formaven part del retaule del Roser de l'església parroquial de Sant Martí de Tous. Gràcies a una acurada restauració realitzada

Cordelles y altres, que fonch molta quantitat, la qual se guardava per esta ocasió—, però la fusta y la despesa d'estos oficials pagà la casa, que no dexava de fer gran forat al sach, lo qual se veu perquè a penas en aquest trienni se vené gra de blat, perquè tot fonch menester per est respecte.

De²⁹⁷⁷ València feren venir dues dotzenes de jarros y sinch dotzenes de tasses. Però entench que no costaren molt perquè lo pare prior passat d'esta casa, que era ara prior de Sanct Miquel de los Reyes, vingué a visitar lo monestir de Sanct Gerònim de Vall de Hebron ab companyia del pare prior d'esta casa y vingué mal. Y ans de anar a Vall de Hebron, se reparà en esta casa y cobrà salut. Y com en esta casa no repararen en lo gasto per a son regalo, tampoch ell no volgué ser escàs en agrair lo benefici que avia rebut en ella y, per ço, envià aquella obra de terra y no crech se pagàs sinó los nòlits.

[p. 489] Com lo pare prior era gran student y tingut per tal en la orde y fora d'ella, també gustava que altres estudiassen y·ls afavoria lo que bonament podia com veyà bona disposició y humilitat²⁹⁷⁸ en los subjectes, que si assò no y ha, no tenia moltes esperanças del fruyt de les lletres. Y axí, per aquest respecte envià al col·legi de Sigüença al pare fra Narcís Vergés après de aver servit en casa deu anys de enfermer, barber y altres officis de humilitat y charitat, pagant la casa cada any cerca de trenta lliures —la mitat ab diners, l'altra mitat de misses que procuraven de allà. Fonch cosa esta que avia cerca de trenta anys que no avia fet tal esta casa. També procurà que lo pare fra Andreu Comas, que també ya avia servit a esta casa onze o dotze anys en moltes obediències de sagristà y hostaler, /que/ anàs per conventual al matex col·legi de Sigüença y que, puix assí avia oydes les arts, /que/ oys allà la theologia.

Sense estos gastos extraordinaris, no s'oblidaren del que·s fa de ordinari en lo vestuari dels²⁹⁷⁹ religiosos, perquè compraren dues estamenyes que tiraven sinquanta-tres canes y costaren més de sexanta-vuyt lliures, un burell que costà trenta lliures y un vint-y-quatrè de Aulot que tirava vint-y-quatre canes y costà quoranta-quatre lliures. També se feren alguns sayos, de què y avia molta necessitat, y compraren

el 1985, poden admirar-se a la capella del Roser de l'esmentada església. A més, han estat objecte d'un exhaustiu estudi estilístic, historiogràfic i iconogràfic (Carme GIRALT i Rosa JUNYENT i Sergi PLANS, *El retaule del Roser de Sant Martí de Tous*).

2977. obra de València, *escrit al marge esquerre*.

2978. col·legial a Sigüença, *escrit al marge dret*.

2979. vestuari, *escrit al marge dret*.

dotze canes de vint-y-dotzè y vayeta que²⁹⁸⁰ costaren vint-y-sis lliures. En Thous se feren algunes obres y una fornada de calcs que costaren més de trenta lliures.

Per a fer estes obres que tinch dites lo provehí Nostre Senyor de algunes entrades y rebudes²⁹⁸¹ extraordinàries, com fonch una sepultura de mossèn Pere Coronas, negociant natural de Mallorca,²⁹⁸² de què ne agué trenta lliures, y dexà cent lliures perquè fossen esmerçades a for de censal²⁹⁸³ per charitat de cinquanta misses cada any, com se esmerçaren. Altra sepultura tingué de la senyora Gerònima Altarriba, que són d'estos Altarribas que tenen una torre en Sanct Andreu del Palomar. Soterraren-la en la capella de Sanct Miquel, en lo vas del senyor de Concabella. Donaren²⁹⁸⁴ de charitat vint lliures. Altra sepultura y agué de mossèn Luís Lorens, beneficiat de la parròquia de Sanct Pere de las Puellas de Barcelona, y està soterrat en lo carner del mitx de²⁹⁸⁵ la yglésia. Reberen-ne de charitat deu lliures. Altra sepultura de Baptista Peregrí, que era padrastra de un pare d'esta casa qui-s deya fra Miquel Vilar, lo qual soterraren en lo carner dins del claustro y donaren de charitat divuyt lliures.

També²⁹⁸⁶ morí mossèn Antoni Calull, rector de Sancta Coloma de Gramanet, ya dies avia y en son testament dexà un llegat a aquest convent de tot lo que li devia lo prior de Castella dels cavallers de sanct Joan, don Hernando de Toledo, del temps que avia servit de capellà y mestre de cerimònies, estant virrey en Cathalunya. Lo qual llegat cobrà lo pare prior en aquest temps, [p. 490] que fonch de quantitat de quoranta-dues lliures. Un²⁹⁸⁷ llegat que dexà lo pare fra Ambròs Sanxo, fill d'esta casa, al temps que féu professió a una parenta sua en cas de casament no tingué lloch, perquè morí donzella. Y axí, anà ell a Urgell, de ont era natural, y cobrà dit llegat y donà a la casa setze lliures que li sobraren del que avia gastat entre anar y venir.

Un fadrí qui avia estat molt temps en aquesta casa, qui-s deya Francesch Caminada, fonch hereu de un capellà francès que-s deya mossèn Antoni Paxeres —y li era honcle— y lo dit Francesch Caminada,

2980. Fornada y obras en Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2981. sepultura de mossèn Pere Coronas, *escrit al marge dret.*

2982. 100 lliures a for de censal per missas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2983. de Gerònima Altarriba, *escrit al marge dret.*

2984. de mossèn Luís Lorens, *escrit al marge dret.*

2985. de Baptista Peregrí, *escrit al marge dret.*

2986. llegat de mossèn Antoni Calull, *escrit al marge dret.*

2987. llegat del pare fra Sanxo, *escrit al marge esquerre.*

puix no tenia fills ni filles ni ganes de casar-se, féu donació dels²⁹⁸⁸ béns de son honcle a est convent. Del qual ne agué lo pare prior en son trienni sinquanta-vuyt lliures y manà en agraïment de aquest benefici se diguessen per lo dit capellà algunes misses y anniversaris. També rebé dels senyors don Francesch Clariana y don Pedro, son fill, quatre-centes y vint-y-sis²⁹⁸⁹ lliures per effecte de fer la torre, que ya damunt diguí, en part de les mil lliures. També²⁹⁹⁰ donà don Jorge de Tayde, capellà major de Sa Magestat, del qual parlàrem llargament en lo primer trienni del pare prior de qui anam tractant, cent lliures: les sinquanta donà al pare prior per a comprar-ne llibres, com ne comprà molts, y les altres foren per ajudar a la obra de la torra nova que feya.

De algunes venedures se tragué gran profit, particularment del vin blanch, que anava molt²⁹⁹¹ car, a sinch lliures y a sinch lliures y mija. Y com procuraven en guardar-lo, ne veneren per preu de vuytanta-dues lliures y compraren-ne per lo moços, de què y avia falta per tenir tanta gent en casa per respecte de tantes obres. Veneren dues mulates de les egües que tenien en la granja —la una per trenta-nou lliures y l'altre per trenta-sis— y de un brau de les vaques ne tragueren vint-y-una lliura dotze sous y de un matxet, vint-y-nou lliures. També²⁹⁹² se tragueren, de lluïsmes de coses se veneren en Thous, dos-centes y vint-y-set lliures; y del profit de les ovelles, netes y límpies, cent sinquanta-nou lliures, grangeria que si-s poguera continuar, fóra de gran profit y utilitat, puix de tres-centes lliures que y avia de cabal reexia cada any a més de sinquanta lliures, que venia de sis hu.

De²⁹⁹³ misses cobrà sis-centes y sinquanta lliures, que fonch molta cosa. Veritat és que las portà de Castella, perquè tingué ocasió de anarhi en aquest trienni tres vegades. La primera fonch al cap de poques setmanes que l'elegiren en prior, en què tingué mandato de nostre pare general y del confessor²⁹⁹⁴ de Sa Magestat que partís lo més prest que pogués. Y era tanta la pressa, que dins de set o vuyt dies rebé altres despatxs donant-li molta pressa. Y arribant allí, li manaren ab bulleto [p. 491] de Sa Sanctedat y manament de Sa Magestat que anàs a Portugal ab títol de vicari provincial; y que visitàs ab companyia del

2988. herència de Francesch Caminada, *escrit al marge esquerre*.

2989. Don Miquel Clariana donà per la torre del pati, *escrit al marge esquerre*.
Donà per la torre del pati *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

2990. Don Jorge de Tayde, *escrit al marge esquerre*.

2991. Venaduras, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2992. Lluïsmes de cases de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2993. Missas dicendas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

2994. Lo pare prior, vicari provincial de Portugal, *escrit al marge esquerre*.

pare fray Joan de Quemada, profés de Sanct Lorens d'El Escorial, tota la orde de aquell regne; y que governàs la orde fins a tant elegissen provincial, que fonch après de la visita que-s féu en totes les cases. Y estigueren en esta ocupació entre anar y venir cerca de un²⁹⁹⁵ any.

La segona vegada fonch que agué de anar a un capítol privat que manava lo rey se tingués en sa casa de Sanct Lorens el Real d'El Escorial, a ont en aquella hora se trobava lo matex rey, en lo qual capítol privat anà lo matex general, los del capítol privat, lo pare confessor y altres persones graves de la orde. Y entre las demás, volgué que s'i trobàs lo pare prior d'esta casa, de qui tenia ell gran satisfacció, com ya avem vist ab altra ocasió y veurem²⁹⁹⁶ en altra part.

Aprés de aquest capítol privat, anà ell y son companyó, que era lo pare fray Joan de Yepes, que après fonch general, a fer la visita de la Corona de Aragó, en què no gastaren molt temps per ser tots dos molt destres y despedits en son offici y no admitían ninyerías y cosas de poch momento, que no servexen sinó de perdre temps y mostrar lo bon o mal ànimo que cada hu té y és impossible remediarse de tot en tot. Aprés d'esta anada, entengué en las obras que resten dites atràs. La última volta que anà a Castella fonch en lo temps del capítol general y en ella²⁹⁹⁷ procurà las missas que tinch dites.²⁹⁹⁸

Finalment, ell acabà son trienni y priorat felicíssimament, dexant las cosas, axí spirituals com temporals, ben medrades: en²⁹⁹⁹ lo spiritual, molta pau y quietut, que és gran riqueza; y en lo temporal, restava la casa sobrada en mil y sis-centes lliures sense los grans y altres provisions, com consta més llargament en lo Llibre de la Caja, que fonch molt per aver gastat tant en obres. *Sit gloria Domini in saeculum.*

2995. Capítol privat, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

2996. lo pare prior, visitador de la Corona de Aragó, *escrit al marge dret.*

2997. *Segueix lo feren visitar ratllat.*

2998. Llorenç Daviu fou un dels jerònims professors de la Murtra amb més càrrecs a l'orde, ja que fou visitador general de tots els territoris: Aragó, Castella, Andalusia i Portugal. A banda de prior de la seva casa de professió, Daviu també fou prior a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i de San Jerónimo de Guisando. La seva projecció en les estructures superiors de la congregació va ser tal que fou candidat al priorat d'El Escorial i al generalat (Francisco de los SANTOS, *Quarta parte de la historia de la orden de San Gerónimo*, p. 532-533).

2999. estat de la casa, *escrit al marge dret.*

[p. 492] **Trienni del pare fra Pere Garriga**³⁰⁰⁰ {1595-1598}

Acabat lo trienni del pare fra Lorens Daviu ab la felicitat que avem vist, vingueren los pares confirmadors puntualment al temps que eren menester, que foren lo pare fray Martín de Çamañego, profés de Sancta Engràcia de Çaragoça, y lo pare fra Mathià Femades, profés de Sanct Gerònim de Vall de Hebron. Y entrant en electió los fills d'esta casa, tantost isqué per prior d'ella lo pare fra Pere Garriga, fill de la matexa casa y que era vicari actualment. Però fonch tanta la resistència que ell féu en no voler acceptar, que no y bastaven tots los prechs y manaments que li feyen y sufrí que fulminassen y escriguessen un cartell de excommunicatió. Y estigué una tarda d'esta manera.

Però dormí sobre lo cars, encara que no degué ser molt, per lo enfado y pesadumbre que tenia de aver-lo posat en un liberinto tan gran per a sa condició y contra sa voluntat, sent ell molt amich de recol·lectió y exercici de devoció. Y també alguns li parlaren y li persuadiren que no podia fer altra cosa en consciència y que si no acceptava, ultra de la offensa gran a Nostre Senyor Déu, se'n seguirien grans inconvenients, que no y ha per a què referir-los assí, sinó dir que a la matinada se adherí a acceptar lo offici y a las tres de la tarda de 31 de janer de 1595 lo confirmaren en lo offici.

Fonch molt sonada aquesta resistència per tota la orde y-s sabé per personas fidedignas que en Castella se admiraven de una cosa com esta —y *hazían cruces*, com ells deyen, y que *a saeculo non erat auditum*.³⁰⁰¹ Yo també creuria fàcilment la admiració que ells farían allà, perquè las cosas de govern y mando las tenen més fàcils que no fem assí y lo llingatje de assí és molt different del de allà —no sé si-m seré explicat. Lo que sé és que los de assí no se escandalizaren del fet, sinó que u atribuyren a gran humilitat sua y que temia de acertar en un camí tant perillós com és regir ànimas, per ser, com diu

3000. *Segueix* que fou en lo any 1595 fins a 1598. Fill de casa, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1595 i 1598 *subratllats*.

3001. Part d'una oració a la Verge atribuïda a sant Bernat.

sanct Gregori, *ars artium regimen animarum*.³⁰⁰² Y com ell considerava que no tenia ni parts ni arts per a tan gran empresa, no és maravel·la que fugís lo cors en tan difficultós camí, particularment que per les absènties que féu lo pare prior passat, com diguí a la fi del trienni, agué ell de regir la mitat del temps, y encara més, y en aquest temps tocà en les mans més difficultats que no troben altres en la speculatió sens comparatió alguna. Y assò li feya més fugir las ganas de tenir tal offici, tenint ell més inclinació a cosas de exercici de sperit y devoció, que no a temprar de uns y de altres la condició.

Donaren-li³⁰⁰³ per vicari al pare fra Montserrat Caxa, qui u era estat ya tres vegades; y per procuradors, al³⁰⁰⁴ pare fra Luch Carbonell, segona vegada, y al pare fra Antoni de Nágera feren segon. Feren ca-[p. 493] xers al pare fra Francesch Talet, quinta vegada, y son companyó fonch lo pare fra Joan Riera. Vestí l'hàbit de nostra sagrada religió al pare fra Gabriel Mollet, natural de Barcelona, y al pare fra³⁰⁰⁵ Joan Vidal, natural de Ripoll. També se li moriren en son trienni dos sacerdots: lo primer fonch lo pare fra Antoni Cornell, a 13 de janer de 1597; y l'altre fonch lo pare fra Antoni Bertran, a 30 de agost del matex any de 1597.

Lo³⁰⁰⁶ primer cuydado que lo pare prior tingué fonch continuar la obra de la torra nova que en lo trienni passat se començà y ell, per la absèntia del pare prior, avia procurat se passàs molt avant.³⁰⁰⁷ Gastà en esta obra, ya al principi del trienni, sin-centes y vint-y-tres lliures. Veritat és que ab aquesta ocasió féu la celda prioral y receptor, paretatjes dels llibres y dormidor d'ella ab més curiositat de la que estava abans y, per ço, se gastaren³⁰⁰⁸ en estes obres las sin-centes y vint-y-tres lliures que diguí, sense les fornades que feren per aquest intent. També³⁰⁰⁹ en la obra del retaule que s'anava fent donà gran empena per a que-s passàs avant³⁰¹⁰ y comprà tela per les portes d'ell, que li costà vint lliures. La capella a ont estan sanct Vicent, sanct Esteve y sanct Lorens posà en orde, que la féu empaymentar, enblancar y fer lo altar, y lo pare pintor y posà lo retaule d'estos gloriosos sancts.

3002. "Ab imperitis ergo pastorale, magisterium qua temeritate suscipitur, quando ars est artium regimen animarum" (Sant GREGORI, *Regula Pastoralis*, prima pars, caput primum). Sant Gregori el Gran va extreure l'expressió de sant Gregori Nazianzè (segle iv).

3003. Vicari lo pare fra Caxa, *escrit al marge esquerre*.

3004. procurador lo pare fra Carbonell, *escrit al marge esquerre*.

3005. Morts, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

3006. Torre nova se continuà, *escrit al marge dret*.

3007. celda prioral, *escrit al marge dret*.

3008. *Segueix l ratllat*.

3009. Retaule major, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

3010. capella dels sancts diacas, *escrit al marge dret*.

Una³⁰¹¹ obra féu, que encara que no fonch de molt cost, però és curiosa y diuen quants la míran que poques n'í ha de la matexa spècie en aquesta terra que estiguen tan ben fetes com és lo trull de l'oli que té aquesta casa ab totes aquelles bombes, ab ses piques o bugaders que van de una a l'altre ab gran artifici sense a penas treball, dexat a part que lo corró és grandíssim, lo qual féu picar y traure del torrent que està més amunt del çafarex del torrent que dividex lo terme d'esta casa ab lo d'en Colomer, que foren menester per aquest negoci tres parells de bous. Veritat és que y falta que no està cubert y la bassa a ont cauen las morcas no està empaymentada y enrejolada, que són dues coses necessàries per a que estigue ab la perfectió que-s reque-rex. Però està fet en loch que ab poch treball se pot cubrir, que ya ell tingué comte en axò.

En³⁰¹² la rectoria de Rexach y avia gran necessitat de reparar la sala gran y altres dos o tres cambres que lo rector passat o avia dexat tot que era la major llàstima del món y molts anys ha que a penas y ha agut trienni que no-s sien gastats molts reals en ella —y encara no sé si bastara, segons estava tot arruynat. Y axí, lo pare prior reparà la sala y cambres que tinch dites. Altra³⁰¹³ obra se féu de poca importància, però fa molt servey, y fonch trassa que donà un donat de casa que-s deya Francesch del Castillo, que fonch fer un porxo o cenadero davant de l'abeurador y junt al çafarex de l'hort per a donar a menjar a dones quant vénen assí, [p. 494] com abans no y agués sinó sol lo parral descubert, que si acàs pluvia, avien de menjar dins de la ferreria, que parexia més establa que altra cosa. Féu-se en l'any 1597.

Com y avia en casa un religiós que escrivia molt bé de diverses maneres de lletra, qui-s deya lo pare fra Gabriel Torres, paregué-li que era cosa convenient fer-li exercitar la habilitat. Y axí, li³⁰¹⁴ féu escriure un capitulari gran segons lo offici romà per lo hebdomadari, en què sols y ha las capítulas y oracions arreu *sine require*.

Tingué³⁰¹⁵ un extraordinari que pagar en Roma que fonch lo quindenni de la rectoria de Rexach, que està tatxat en cinquanta-un ducats de càmara y tres júlios —valia llavors cada ducat vint-y-set sous. A més de axò, agué de pagar per cada ducat un real de interès al mercader, que segons axò valia cada ducat vint-y-nou sous. De manera que fonch tota la quantitat setanta-sis lliures, les quals giraren en la taula de la

3011. trull de l'oli, *escrit al marge dret*.

3012. obra de Rexach, *escrit al marge dret*.

3013. porxo junt a l'hort, *escrit al marge dret*.

3014. capitulari per lo hebdomadari, *escrit al marge esquerre*.

3015. Quindenni de Rexach, *escrit al marge esquerre*.

ciutat a mossèn Gaspar Leu a 22 de mars de 1596 y éran per la paga del juliol següent del matex any perquè, segons se entén, si paguen algun temps anticipat, no costa tant com si speran a pagar lo dia adiat, si tenen persona que u sàpia negociar; y si no són puntuals, aquí matex trauen excomunicacions. Y axí, per llevar-se d'estes pesadumbres com per estalviar alguns reals a la communitat, donà orde lo pare prior en que pagassen en Roma anticipadament aquest quindenni.

També li cabé per sort aver de depositar lo salari del plet que portava lo monestir ab dona Joana de Erill y Areny, de què ya fiu memòria en lo primer trienni del pare fra Vicent Montalvà, acerca dels béns que possehia de la senyora Elizabet Pou. Fonch aquest salari de quantitat de setanta-sinch lliures. Veritat és que tantost manà lo jutge, que era misser Joan Castelló, que la part contrària ne pagàs la mitat y, axí, ne cobrà lo pare prior trenta-set lliures y mija. De aquest plet tingué lo monestir sentència en favor *reservata*³⁰¹⁶ *liquidatione*, encara que no gozà lo pare prior dels fruyts d'ell per més diligències que féu en que-s sentenciàs la causa. Donà's esta sentència a la fi de octubre de 1597. Lo que resultà de aquest negoci se veurà en lo trienni següent.

Fonch lo pare prior molt amich de granjeria y aplicava's a ella ab facilitat y donava-li molt ànimo veure que tenia officials que li desijaven ajudar. Y en effecte, li ajudaven y de molt bona gana, que si assò no y ha, és trencar-se lo cap en fer trasses que no vénen en executió. Estes granjerias li valgueren molts reals, com anirem dient. Comprà³⁰¹⁷ un parell de bous y féu fer una carreta per a ells, que li costà tot més de noranta [p. 495] lliures, ab la qual portaven llenya de forn a Barcelona. Però fonch granjeria, esta, que no durà molt y la he vista, per lo que tinch escrit en aquest llibre y ab la experiència, empendre de molts y après l'an dexada per grandíssims inconvenients y desgràties an succeït sempre que l'an tinguda, com són morir-se los bous y desbaratar-se y rompre la carreta molt a menut, com succehí en aquest trienni y en altres abans y després, que-s moriren los bous de molt cansats, perquè la arena que y ha des de la Pallaresa fins passat lo riu de Besòs és per a cansar y matar als bous, y més en lo temps de l'estiu.

A més de axò, diuen los experts que pijor és la pujada que y ha del monastir fins al bosch, encara que la carreta vaja buyda, que lo demás del camí. Sense axò, lo riu de Besòs ve moltes voltes grossíssim y per esta causa an de estar moltes semmanes entre l'any que

3016. sentència en favor del plet de dona Joana de Erill y de Areny, *escrit al marge esquerre*.

3017. Bous y carreta, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

no poden anar a Barcelona. Y per ço, no dexen de menjar y beure lo boscater y bover; y las soldades, entretant, corren. Y lo que pijor és, que tots se aprofiten de la ocasió, per no dir que roben lo més que poden; y carreguen la carreta més del que és rahó, perquè vàjan ses dinadas o, per millor dir, ses realadas; y se'ls dóna molt poch que-s perden bous y carreta de sos amos, a trueque de que ells se fassen ríchs ab pa y vi de altri. Y per ço, no tingué a martell esta granjeria ni perseveraren en ella, perquè se morí un bou y l'altre se féu inútil y fonch molt poch lo profit.

Alguns³⁰¹⁸ gastos se li offeriren al pare prior qu-el aguera volgut escusar, si fóra estat possible —però com la obediència té molta força, no y ha excusa. Y és que manà al pare fra Antoni de Nágera que anàs per conventual a Sancta Engràtia de Çaragoça, que per tenir y estar prop de sa terra, que era la ciutat de Taraçona, li estave bé y, com se enmalaltí per lo camí, gastà més del que-s pensaven.

També per ordre de la matexa obediència agué de anar lo pare prior passat, fra Lorens³⁰¹⁹ Daviu, manant-ho axí nostre pare general y lo rey, que-s trobàs³⁰²⁰ en una consulta de coses graves se tingué en Sanct Lorens el Real d'El Escorial, a ont manà lo rey que acudissen lo general y las persones més graves de la orde. Y com ell en aquella ocasió era tingut per una d'elles, no pogué faltar. Y en aquella ocasió volgué lo rey que-s consagràs la yglésia de³⁰²¹ Sanct Lorens, que ell avia començada y la véu acabada, cosa maravellosa, estant presents nostre pare general y tants religiosos principals,³⁰²² que fonch cosa de veure y molt llarga perquè volgué que-s consagrasen tots los altars que y ha en aquella iglésia, que són quaranta.³⁰²³

Axí que lo dit pare fra Lorens Daviu anà allà y gastà molt reals, y lo que és més, que-s detingué lo moço y mula molts mesos, que de ordinari fa gran falta en casa. Y la causa fonch perquè, après de aver

3018. Conventual de Sancta Engràcia de Zaragoza lo pare fra Antoni de Nágera, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

3019. Lo pare fra Llorens Daviu anà per una consulta a l'Escorial, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

3020. *Segueix d'raïllat*.

3021. Consagració de la iglésia d'El Escorial, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

3022. L'església de San Lorenzo de El Escorial va ser consagrada per Camilo Cayetano, nunci apostòlic a Espanya, el 30 d'agost de 1595, en presència de Felip II i el príncep Felip. L'acte va ser molt solemne i hi assistiren personalitats de l'esfera política i religiosa castellana del final del regnat de Felip II (José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 2, p. 517-529).

3023. José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 2, p. 531 dóna les dedicacions d'aquests quaranta altars de l'església, símbol de la pietat del rei Felip II.

tingudes estes juntes o consultes, agué de anar a fer altres negocis més³⁰²⁴ difficultosos en acertar y perillosos *in utroque homine* y fonch que lo avien fet visitador de l'Andaluzia. Y des d'El Escurial anà a visitar a totes aquelles cases, cosa que poques voltes s'és vist, que d'estes parts vagen allà tant lluny per aquests ministeris. Y encara que lo pare fra Daviu se detingué o se serví de la mula y moço tant temps, no y perdé res la comunitat, perquè [p. 496] cambià la mula que ell tenia ab una altre tant bona com aquella y li feren de tornes quoranta lliures,³⁰²⁵ les quals envià a pagar assí, en Barçelona, de la qual barata y cambi par que tingueren algun escrúpol. Però com lo cambi fonch ab una casa tant rica com Guadalupe y-s féu estant present nostre pare general, lo qual aprobà lo tracte y digué: "*Vaya con Dios*", cessà lo escrúpol que y avia.

Per³⁰²⁶ ocasió de tantes obres que-s feren en aquest trienni, fonch forçat aver de comprar molta quantitat de vi per los mossos que costà més de sinquanta lliures. Y també la prengué, vista esta falta de que faltava lo vi, que continuàs a plantar la vinya³⁰²⁷ que ya lo trienni passat se començà davant las terras d'en Colomer, junt al maset. Renovà los matxos que de ordinari té la casa per son servey —ço és que vené los dos vells³⁰²⁸ per cent y quoranta lliures y-n comprà dos de jóvens per cent y sinquanta³⁰²⁹ lliures—, que fonch compra molt acertada perquè reisqueren molt bé. Lo matex féu de les mules, que³⁰³⁰ vené las dos mules velles per cent y deu lliures y-n comprà altres dues de jóvens³⁰³¹ —la una li costà setanta-dues lliures y l'altra setanta-set, que foren cent quoranta-nou lliures. De manera que ab quoranta lliures més tingué dues mules jóvens y ab cent reals que gastà més tingué dos matxos jóvens.

Féu³⁰³² en son trienni lo pare prior moltes fornades, axí en casa com en la torre, en què gastà molta cosa. Però com las féu ab sos aventatjes, se'n pagà molt bé, com veurem aprés. No-s descuydà, encara que tenia tantes ocupacions, de proveir de vestuari ab sos avanços³⁰³³

3024. Lo pare fra Llorens Daviu, visitador de la Andalusia, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

3025. Lo pare Llorens Daviu varatà la mula en Gu<a>dalupe, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3026. compra de vi, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3027. Se continuà a plantar la vinya, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3028. Matxos, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3029. sinquanta *afegit a la interlínia sobre la paraula vint*.

3030. Mulas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3031. *Segueix per ratllat*.

3032. Fornades, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3033. Vestuari, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

y ab temps, perquè si estes y coses semblants se fan atropelladament, de ordinari no van molt acertades. Y axí, comprà per aquest effecte un vint-y-quatrè que tirava trenta-dues canes y mija, que a rahó de 34 sous costà sexanta-dues lliures.³⁰³⁴ També comprà dos blanquets de Aulot que costaren noranta lliures. Féu un burell en Barçelona y comprà dues estamenyes que costaren sinquanta-vuyt lliures.

En lo que més gastà fonch en la sagristia y culto divino, a què ell tenia particular affectió,³⁰³⁵ com ell afirmava. Renovà un encenser de plata que costà, axí de mans com de la plata que y affegiren, vint-y-tres lliures. Féu³⁰³⁶ un tern de domàs blanch —ço és sis casulles, dos dalmàtiques, una capa, pàlit, frontals y tovallola ab cenefas de brocadillo vermell— y altres coses, que tot li costà tres-centes y deu lliures. Esta manda dexà en son testament lo pare fra Antoni Cornell, com ya diguérem en lo primer trienni del pare fra Lorens Daviu, y per ella dexà tres-centes sinquanta lliures, les quals se eren rebudes alguns anys avia y se avien servit d'elles en pagar alguns deutes del monestir y may avían trobat camí sos antecessors de emplear-les en lo que y avia obli-[p. 497] gatió, de què no poca pena tenia lo dit pare fra Antoni Cornell tot lo temps que visqué en la religió, que foren tretze anys, lo qual morí a 13 de janer de 1597, y en lo propri any se feren estos³⁰³⁷ vestiments. Però ell no-ls véu fets ni gozà d'ells, perquè no-s feren fins al setembre següent, que ell morí en janer, que yo só segur que si ell visquera, agrayra al pare prior la bona obra que féu, axí a la sagristia com a tots, descarregant les conscièncias de uns y altres.

Ab esta ocasió, veent que sobraven alguns diners d'esta manda, féu un altre tern —ço és casulla y dalmàtiques—, només de domàs violat, que li costà passades de sexanta lliures de prima compra, perquè de mans no li costaren, ni aquests ni los blanchs, a penas res, perquè³⁰³⁸ concertà que vingués assí un frare llech de Jesús de Barcelona qui-s deya fra Onophre Vaquer, que era molt bon official brodador, y ell comprà, estant presents lo pare prior y procurador, tot lo que fonch menester en Barcelona. Y assí procuraren que y agués en casa dos o

3034. No surten els càlculs, perquè 32,5 canes a un preu per cana de 34 sous dóna com a resultat 55 lliures 5 sous, import inferior al donat en el text.

3035. Encenser de plata, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3036. tern de domàs blanch ab senefa de brocadillo vermell, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3037. Mort, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3038. Fra Onophre Vaquer, llech de Jesús de Barcelona, vingué a fer de sastre, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

tres sastres desocupats de altres feynes y lo dit fra Nophre tallava y donà feyna a tots ells.

De manera que ab estos aventatjes y avanços se feren estos terns, y ab molta commoditat, que si vinguéran brodadors, costaren molts ducats de més del que costaren. Veritat és que, en agrayment del treball que lo fra Nophre avia pres en esta obra, lo pare prior li féu fer una image que estigués a son gust y lo pare pintor que teníam en casa la féu de bona gana. Y ell restà molt content y la communitat ben servida y accommodada.

També³⁰³⁹ en esta ocasió féu lo pare prior dos capes y una casulla de bocaram negre per la professó del dia dels finats, que no las y avia y lo ordinari nostre mana que aquest dia les porten en la professó y en las primeras vespras. Comprà³⁰⁴⁰ dos sobrepelliços molt bons y de tela molt prima que foren de un germà de mossèn Puig de Mataró, y era beneficiat en Çaragoça, per preu de vuyt lliures, que foren casi donats. Comprà també tela comuna y ordinària que li costà vint-y-una lliura, de què n feren³⁰⁴¹ molts sobrepelliços comuns, amits, càmits y alguns exugamans, tot per la sagristia. Y lo que és de notar: que totes estes coses féu a la fi del trienni, perquè no volgué abalançar y arrullar a fer cosa que no veés, poch més o manco, de ont ho avia de traure y si la pasta bastaria per a tot, com a cuerdo y prudent.

Ajudà-li³⁰⁴² molt per a empendre les coses sobredites lo profit que tragué de les grangeries, en què, com diguí, ell se aplicava de bona gana. En particular, veneren, provehida la casa dels que eren menester, molts porchs, dels quals tragueren cent y sis lliures, entre grossos y xichs. També vené un bou per trenta-sis lliures y dos braus de les vaques que tenien en la torra per preu de setanta-dos lliures. Del pare fra Lorens Daviu, al qual elegiren per prior de Sanct Gerònym de Guisando, rebé quoranta lliures que fonch per lo cambi de la mula que féu ab lo pare procurador de Nostra Senyora de Guadalupe, com ya diguí atrás. També vené dues egües ab dos pullins que tenien en la torre, que per ser velles y no ser tant lo profit com pensaven ni la pastura [p. 498] de aquell lloch és tant a propòsit com per las vacas, /y axí/ li aconsellaren que les venés y lo preu d'elles foren quoranta lliures.

3039. Capas de bocaram negra y també casulla, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3040. Sobrepellissos, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3041. Roba per la sagristia, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3042. Venaduras, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

Un any provaren a tenir cabres a mitjes en la torre, granjeria que moltes voltes s'és provada y³⁰⁴³ may ha reexit bé, com succehí també ara, perquè trobaren que los cabrés no tractaven ab llanesa ni fidelitat. Y axí, les despediren. Ab tot axò, cobraren del guany trenta-set lliures —però yo crech que les degueren ben gastar en menjar y beure, com ells solen. De las fornadas que féu se n'aprofità molt bé, perquè sols de la calcs que vené en Barcelona ne tragué cent³⁰⁴⁴ y noranta lliures sense rejoles y teules, de què també veneren alguna quantitat que valgueren setze lliures, reservant lo demés per a casa.

A la fi del trienni, considerant que la casa tenia lo que avia menester per la provisió ordinària, li paregué vendre alguna cantitat de grans, puix ya no y avia que fer obres. Y axí, tragué del blat que vené tres-centes y trenta-y-sinch lliures y de l'ordi estava en Thous, cent y set lliures. També cobrà dels senyors Clarianas sis-centes y vint-y-tres lliures a compliment de les mil que avia consignades³⁰⁴⁵ lo don Miquel Clariana, ab les quals proseguí la obra de la torre nova. De³⁰⁴⁶ les ovelles que tenia lo convent en Thous ne tragué de profit vuytanta-set lliures y de³⁰⁴⁷ luïsmes rebé cent y quaranta-y-quatre lliures. De charitats de misses rebé més de dos-centes³⁰⁴⁸ y quaranta lliures. De don Joan de Icart, balle general de Cathalunya, rebé cent reals³⁰⁴⁹ per vuyt setmanes estigué assí, en casa, desijant cobrar salut de una indisposició que tenia. Però ya-ls gastà en llenya per tenir nit y dia foch en son aposento per ser temps de ivern.

També³⁰⁵⁰ tingué dos sepultures, de mossèn Francesch Altarriba y de son fill, Gerònym Altarriba, que estan soterrats en la capella de Sanct Miquel, y d'elles ne rebé dotse lliures. De mossèn Pau Ricart, beneficiat de Nostra Senyora del Pi de Barcelona, encara que morí en Verdú, sa³⁰⁵¹ pròpria terra, ne rebé lo pare prior 27 lliures 10 sous. Totavia, li paregué, com a marmessor que ell era de la ànima de dit defunct —y dexava hereu a aquest convent—, de fer-li dir lo bé en esta

3043. Cabres, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3044. Venaduras, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3045. Se continuà la torre del pati, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3046. Venaduras, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3047. Luïsmes, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3048. Missas dicendas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3049. 10 lliures de don Joan de Icart, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3050. Sepulturas de mossèn Francesch Altarriba y de son fill Gerònym, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3051. Herència de mossèn Pau Ricart, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

casa, misses y altres suffragis, /y/ encara que no u rebé en contants sinó en alajas que féu avaluar, que foren dos cadires grans de repòs, un llit de camp y altres alajas, que tot se posà en la³⁰⁵² hostelaria nova. De la donatió de Francesch Caminada, de què fu memòria en lo trienni passat, cobrà 31 lliures .. sous a compliment del que restava. Lo pare fra Joan Perpinyà cantà la primera missa a 2 de febrer de 1597.³⁰⁵³

Estes són las cosas més principals que succehiren en lo trienni del pare fra Pere Garriga, que per aver-li reexit tan bé,³⁰⁵⁴ tingué ànimo a la fi de son temps de fer una image de plata de nostre pare sanct Gerònym per posar en lo altar major als dobles majors, veent que restaven en la caixa molts contants. Però lo convent no·n fou de parer y, axí, restaren les coses de casa tant pròsperes, que li devien dos míl·lia cent y sinquanta·sis lliures sense sinc·cetes³⁰⁵⁵ y trenta·sis lliures que restaven de conta<n>ts, que éran totes 2.692 lliures .. sous.

No·s pot negar sinó que lo pare fra Garriga tingué trassa y molt bon estil en son govern y que dexà la casa molt medrada. Però fonch desdichada en que se li morí un tant gran subiecte, tantost que acabà lo priorat, que si visquera alguns anys, no dexara de governar·la com se confiava.

3052. De la donació de Francesch Caminada, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3053. 1597 *subratllat.*

3054. tan bé, *al manuscrit també.* Imatge de plata de nostre pare sanct Gerony no tingué efecte, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3055. Estat de la casa, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

[p. 499] **Segon trienni del pare fra Gerònim Ezquerria**³⁰⁵⁶ {1598-1601}

Estigué esta casa sense prior, acabat lo trienni del pare fra Pere Garriga, sinch mesos y mitx y no per falta dels ministres de la orde, que bé acudiren a son temps, que foren lo pare fra Vicents Montalvà, prior de Sanct Miquel de los Reyes, y lo pare³⁰⁵⁷ fra Mathià Femades, profés de Vall de Hebron, sinó perquè elegiren al pare fra Lorens Daviu, ya quarta vegada, lo qual era llavors prior actualment en lo monestir de Sanct Gerònim de Guisando, cosa molt poch usada, perquè no sabem que àjan fet ningun prior català en ninguna casa de Castella. Y quant lo anaren a cercar, passant per Sant Bartholomé lo pare fra Luch Carbonell, qui era anat per ell, li digué nostre pare general que anàs a Guadalupe a cercar-lo, que allà estava visitant aquell convent, y que li donàs pressa per a que se'n vingués.

Y arribant allà, trobà'l que estava mal y ab aqueixa ocasió dexà aquells negocis indecisos y anà-se'n a Sant Bartholomé. Y allí lo medicinaren y'l volgueren regalar alguns dies. Però la gana que tenia de venir a sa terra, lo féu partir més prest per a anar-se'n a despedir de Guisando, de ont era prior. Y a la tornada, quant estigué en Sant Bartholomé, tingué mandato nostre pare general de Sa Magestat que *no dexasse yr a fray Lorenzo Daviu hasta que diesse otro orden*. Y axí, lo pare fra Daviu digué al pare fra Carbonell que se n'anàs a Villaviciosa y que l'aguardàs allà y'l comanàs a Nostre Senyor, que no sabia lo que avia de ser d'ell. Y estigueren vuyt o deu dies d'esta manera, suspesos, que no sabien per a què tot allò.

Y après se digué que en aquell temps que passava per Sant Bartholomé y a Guisando, el pare fray García de Santa María, qui era llavors prior d'El Escorial, per un accident que li avia sobrevingut estava a la mort y pretenia lo rey, si-s morira, fer prior de aquella casa al dit pare fra Lorens Daviu —tanta era la satisfacció que tenia de sa persona— y

3056. *Segueix* des de 1598 a 1601. Fill de casa, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1598 i 1601 *subratllats*.

3057. *electió del pare fra Daviu quarta vegada, tenint sols 33 anys de àbit, escrit al marge dret*. Tenint sols 33 anys de àbit *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

que, per ço, lo feya detenir. Però fonch Nostre Senyor servit que prest cobrà salut lo pare fray García y llavors donaren llicència al pare fra Daviu que se'n vingués. Però ell estava ya mal y fonch temeritat posar-se en camí. Y d'altra part, era tanta la gana que tenia de tornar a sa terra, que no veyà la hora y, axí, proseguí son camí. Y avia alcançada llicència de nostre pare general per a que lo pare fra Narcís Vergés, que estava col·legial en Sigüença, se'n pogués venir ab sa companyia, lo qual la acceptà de bona gana. Y axí, lo pare prior se posà en camí y vingueren de companyia los tres ab gran treball fins al nostre lloch de Thous, que ya no tingué més remey de anar a cavall. Y allí agueren de llogar una llitera y d'exa manera arribà fins a Barcelona.

Y allí, en presència de quatre o sinch religiosos d'esta casa y alguns dels de Vall de Hebron, que u feren tant honrradament, que quasi tots de dos en dos baxaren a visitar-lo, que li volien bé de cor —y lo matex pare prior li donà [p. 500] la³⁰⁵⁸ extremaunició al cap de sis o set dies que arribà allí—, morí ab tant sentiment y contrició de ses culpes y rahonant-se ab una imatge que-s féu portar de nostre pare sanct Gerònim, que no podían los religiosos estar presents, perquè los reventaven las entranyas de plorar, oynt aquelles rahons tant vives y enceses de amor de Déu y confiança en los mèrits de la sacratíssima mort y passió de Nostre Redemptor y Senyor y en la intercessió del gloriós pare nostre sanct Gerònim. Y axí, avien-se'n de anar fora de l'apósito fins a tant recobrassen algun tant y après tornaven a entrar.

Poch abans que morís encarregà molt al pare fra Narcís Vergés, que era hu dels qui l'avien acompanyat des de Castella fins a Barcelona y a qui ell volia molt per sa virtut y bondat, que escrigués una carta a nostre pare general supplicant-lo molt encaridament que per quant ell avia tinguts molts càrrechs en la orde, axí de confirmador com de visitador, axí generals com particulars, que si acàs tenían alguns desgusts per aquest respecte, que-ls demanava perdó. Lo qual scrigué après en una carta comuna nostre pare general, que cert fonch cosa de edificació.

Finalment, ell morí en Barcelona a 27 de maig de 1598,³⁰⁵⁹ dexant a tots los religiosos d'esta casa molt desconsolats y trists, de qui tenien confiança que avia de regir esta casa un trienni ab molta prudència y quietut. Encara que, segons se entengué, no venia ell ab propòsit de

3058. mort del pare Deviu, elet prior, als 27 de maig 1598, *escrit al marge esquerre*. Als 27 de maig 1598 *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

3059. Segons Francisco de los SANTOS, *Quarta parte de la historia de la orden de San Gerónimo*, p. 533, morí el 24 de maig de 1598.

regir, sinó de acceptar lo offici y dins uns quants dies renunciar-lo. Però ni hu ni altre fonch perquè no u tenia determinat Nostre Senyor axí. En esta vacació morí un frare llech qui-s³⁰⁶⁰ deya fra Miquel Gibert, a 10 de abril del matex any de 1598. Y per ser mort tant poch avia, agueren de soterrar al pare fra Lorens Daviu en lo carner del mitx de la iglésia. Però après, ab altre ocasió, lo soterraren en lo carner dels frares quant morí fra Làtzer Falcó, que fonch en l'any següent.

Per la mort del pare fra Lorens Daviu agueren de enviar d'esta casa un mosso a nostre pare general avisant-lo del que passava y que enviàs confirmadors de nou, perquè lo pare prior de Sanct Miquel de los Reyes se n'anà tantost en ser feta la electió passada per no donar gastos a la casa y a ell no li faltava en què entendre en la sua, fent lo compte que seria cosa llarga la vinguda de l'elet, que ya sabia que avien de anar a Guadalupe a cercar-lo, segons tenia carta de nostre pare general. Sabuda la mort del pare fra Daviu per nostre pare general, sentí-la molt perquè, com ell deya, perdia un gran amich y la orde un gran pilar. Y envià, per aver-lo-y supplicat axí, al pare fra Jaume Ballester, prior de Sancta [p. 501] Engràcia, y al pare fra Francisco de Cardona, profés de Vall de Hebron.

Y entrant en electió, isqué ab molta conformitat lo pare fra Gerònim Ezquerria, fill d'esta matexa, que ya u era³⁰⁶¹ estat altra vegada —però ara estava conventual y per predicador en Çaragoça, sa pròpria terra y centro— y també era estat prior lo trienni passat de Vall de Hebron. Y ells lo tragueren de Nostra Senyora de la Sperança de Sogorb, a ont estava per prior, sent casa nova. Com agueren de enviar³⁰⁶² per ell, no pogué ser confirmat fins a 15 de juliol de 1598. Donaren-li per vicari³⁰⁶³ al pare fra Francesch Talet; y per procurador, al pare fra Luch Carbonell, tercera vegada; y fonch segon procurador al pare fra Joan Riera. Caxers foren lo pare fra Andreu Comas³⁰⁶⁴ y lo pare fra Ambròs Sanxo, 3ª vegada.

No-s sap que lo pare prior age donat l'hàbit sinó a un frare llech qui-s deya fra Narcís Arnau, natural de la vila de Sanct Feliu de³⁰⁶⁵ Guíxols, però sap-se que se li moriren en son temps sinch frares. Lo primer fonch lo pare prior passat, lo pare fra Pere Garriga, que morí

3060. Morts, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

3061. Lo pare fra Gerònym Ezquerria, conventual de Zaragoza, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

3062. Vicari lo pare Talet, escrit al marge dret.

3063. procurador lo pare fra Carbonell, escrit al marge dret.

3064. Novici, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

3065. mort de sinch frares, escrit al marge dret.

èthich a 10 de janer de 1599. Lo segon fonch un frare llech qui-s deya fra Làtzer Falcó, que morí a 15 de octubre del matex any. Lo terçer fonch lo pare fra Francesch Rovirola, que sent prior, donà l'hàbit al pare prior de qui anam parlant y al pare vicari y procurador, de manera que morí lo bon vell en mans de sos fills, qui³⁰⁶⁶ governaven llavors la casa. Morí a 19 de nohembre del matex any. Lo quart fonch un frare llech qui-s deya fra Joan Alzina, que morí èthich a 1 de febrer de 1601. Y lo últim fonch lo pare fra Miquel Vilar a 18 de febrer del matex any de 1601.

Una³⁰⁶⁷ bona y profitosa obra féu lo pare prior —y que reisqué molt bé— que fonch portar l'aygua de la font que ix al çafarex gran, des de la canonada del dit çafarex fins a l'abeurador, per damunt de la paret que féu per aquex propòsit, perquè abans anava ab canonada debaix terra y molt sovint se desbaratava a causa que las rael's se posaven dins dels canons y moltes voltes no sabien a ont se perdia ni a ont estava lo mal y avien de trencar molts canons y perdre molt temps en cercar a ont estava lo mal. Los quals inconvenients an cessat en portar-la per damunt de la paret y plaguera a Déu se pogués continuar fins dintre de casa.

En³⁰⁶⁸ la sagristia féu un reliquiari a modo de pyràmide en què posà quatre ossos dels innumerables màrtirs de Çaragoça, de què ell era molt devot y per ser ell també natural de la matexa ciutat, y per esta ocasió celebra aquest convent com a festa doble lo dia d'estos gloriosos sancts, que és lo seu dia a 3 de nohembre. Costà aquest reliquiari sinquanta-sis lliures. Donà-li ànimo per a fer aquesta pessa un extraordinari que tingué per la mort del pare fra Lorens Daviu, el qual tenia dos imatges de il·luminació fetes a manera de un llibret de tamany [p. 502] del palmel de la mà y guarnides de plata, que judicaren n'í avia un march. De les quals imatges se affectionà don Francesch Reboster y Sala, bisbe de Vich, y donà per elles trenta lliures, aventles mostrades primer a persones expertes y judicaren valían les trenta lliures. També li ajudaren per assò dos depòsits que restaren en l'arca al temps que moriren lo pare fra Pere Garriga, que foren tretze lliures; y lo pare fra Vilar, que foren vuyt lliures.

Ab la ocasió que Narcís Morell, nebot de un frare d'esta casa, anava a Alexandria, li paregué³⁰⁶⁹ al pare prior de donar al matex

3066. *Segueix an ratllat.*

3067. *paret per portar l'aygua de la font, escrit al marge dret.*

3068. *Reliquiari dels innumerables màrtirs, escrit al marge dret.*

3069. *catifes de Alexandria, escrit al marge esquerre.*

Narcís quoranta lliures ab reals de vuyt per a que compràs de aquella quantitat las catifes que pogués per la iglésia y sagristia. Les quals comprà. Però volgué Nostre Senyor que a la tornada se morís lo dit jove y restaren les coses del vexell prou confuses y causaren demasiats plets. Però com lo convent no és amich d'ells, prengué sis catifes, tres grans y tres xiques, y ab axò callà. Però creu-se que si tornara lo jove Narcís Morell, que més medrat restara lo convent y major part li'n tocara de la mercaderia. També asseguraren estes quoranta lliures quant las donaren.

La llibreria restà molt medrada perquè compraren molts llibres moderns, com foren Aragón,³⁰⁷⁰ *De justitia et jure*; la *Summa* de fray Luis López, en dos tomos, que-s diu *Instructorium conscientiae*, que costaren tots cent reals. També y posaren tres tomos del pare Suárez, los *De incarnatione* y *De sacramentis*; *Concordia Berexamis*; *Directorium inquisitorum* ab commentaris del doctor Francisco Peña.³⁰⁷¹ Veritat és que veneren molts llibres de pregamí de la mateixa llibreria que serviren de fer diners per comprar los moderns. També se posaren molts altres llibres per la mort del pare fra Lorens Daviu, que-ls tenia molts y molt bons per ser ell grandíssim student y per tal lo tenien en la orde y fora d'ella.

També³⁰⁷² compraren obra de terra de València, com foren jarros y tasses, que costaren onze lliures. Cabé-li al pare prior per tanda en aquest trienni aver de pagar lo quindenni de la rectoria de Sanct Martí de Thous que foren vint-y-tres scuts de or y tres terços de les vuyt estampes, que a rahó de 26 sous valgueren trenta lliures sis sous y vuyt. Fonch per l'any de 1599.³⁰⁷³ També agué de pagar en Roma deu lliures per un bulleto que tragué lo pare fra Lorens de Vera, procurador de la orde de sanct Bernat y de la nostra, per a que poguéssim anticipar las missas del fundador y no estiguéssim lligats a dir-lo cada semana. Però fonch molt precipitat lo dit pare, que no li demanaven

3070. llibres en la llibreria, *escrit al marge esquerre*.

3071. Les obres són *De iustitia et iure* de l'escriptor castellà Pedro de Aragón (1545-1592). A continuació, del dominic Luis López (†1595), la *Instructorium conscientiae*. Del teòleg i filòsof castellà Francisco Suárez (1548-1617), dos llibres: *De incarnatione* i *De sacramentis*. El llibre *Concordia Berexamis* correspon als *Commentaria in evangelicam historiam*, també coneguda com a *Concordia*, del carmelità i teòleg francès Tomàs Beauxamis. Finalment, el *Directorium inquisitorum* del dominic català Nicolau Eimeric (1320-1399), en una edició amb anotacions del teòleg Francisco Peña (segle XVI), possiblement alguna de les publicades a Roma els anys 1578, 1579 o 1592.

3072. Obra de València. Quindenni de Thous, *escrit al marge dret*. Obra de València *correspon a una mà diferent de la de l'autor*.

3073. bulleto de Roma, *escrit al marge esquerre*.

que-l tragués, sinó que sabés què costava. Y axí, fonch lo gasto molt supèrfluu y prou escusat, perquè ya la orde tenia tal gràcia, com se alcançà en³⁰⁷⁴ [p. 503] lo capítol general del trienni següent, que fonch en l'any de 1603.

Estaven³⁰⁷⁵ los canyissos del claustro tots espallats, torres y portals estaven quasi per terra per ser la fusta que-ls sustentava pudrida. Y axí, fonch necessari que-s fessen de nou, perquè avia més de trenta anys que duraven. Costaren de fer entre mans y altres gastos, sense la despesa, quinze lliures.³⁰⁷⁶

Per ocasió de alguns camins, agué de gastar lo pare prior més del que ell volguera, perquè agué de anar lo pare fra Nicolau Sanou de assí a València y de allí a Castella y gastà més de dos-cents³⁰⁷⁷ reals. També tocava la tanda a esta casa de enviar a Sanct Lorens d'El Escorial col·legial y envià lo pare prior al pare fra Gerònim Amer, que fonch lo primer que anà d'esta casa, y gastà en açò vint³⁰⁷⁸ scuts. També agué de anar lo matex pare prior a confirmar a Çaragoça y de aquí volgué anar a Castella. Y perquè se detingueren molt aquells pares en elegir tres persones que estaven ya empedides o no volgueren acceptar tal ofici, lo pare prior també se detingué molt, que foren cerca de quatre mesos, ab mula y moço. Veritat és que no trobe que prengué sinó cent reals quant se n'anà. També³⁰⁷⁹ agué de pagar los ports de la roba y llibres que tenia en Sigüença lo pare fra Narcís Vergés, que foren deset lliures. Lo pare fra Joan Riera anà per conventual a la Murta de València y³⁰⁸⁰ també se gastaren alguns reals.

Comprà una mula que li costà vuytanta-vuyt lliures, la qual agueren de vendre després perquè no reisque bé: perdés en ella vint-y-vuyt lliures. Però més s'i pensà perdre abans perquè, dexant-la al pare fra Caxa per anar a Sanct Feliu de Guíxols, sa pròpia pàtria, portà-se'n un moço francès que era estat regatxo y avia poch que estava en casa y, arribant allí, li digué que tornàs la mula a casa y ell prengué lo camí de Perpinyà. Y si no <és> que al passar dels ports per a França lo detingueren las guardas, ell la aguera passada y la perdera la casa

3074. en repetit a la plana següent del manuscrit.

3075. canyissos del claustro, escrit al marge dret.

3076. Gastos, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

3077. col·legial a l'Escorial, escrit al marge dret.

3078. Lo pare prior anà per confirmador a Zaragoza, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

3079. Roba y llibres del pare fra Narcís Vergés, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

3080. Comprà una mula y la burla que nos feren, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

totalment. Però com advertiren que lo moço no tornava, ni la mula, agueren de enviar allà altre moço, el qual, fetes ses diligències, la cobrà. Y fonch grandíssima ventura que caygué en mans de una persona molt honrrada de Perpinyà y-s cobrà ab molta facilitat. Però no dexà de costar alguns reals la burla,³⁰⁸¹ perquè vegem a qui se acomanen estes coses. Compraren un matxo que costà noranta-quatre lliures, que segons lo preu devia ser molt bo, y-n veneren altre per sinquanta lliures.

En³⁰⁸² Thous se feren no sé quines obres en lo molí, que rompen una penya que divertia la aygua del molí, y també en la rectoria o badia, que no he pogut saber puntualment lo que s'i gastà. Ab³⁰⁸³ tot axò, crech que serían al peu de sinquanta scuts. També agué de depositar la meytat del salari del plet del die *a quo* que-s portava ab dona Joana de Erill y Areny, que foren dotze lliures y mija. Però no li pesà aver llançada esta sardineta en l'aygua, perquè ab ella tragué un³⁰⁸⁴ gros peix, com veurem après. En la enfermeria concertà una capella de fusta en la primera cambra y obrí unes finestres a les altres cambres, de manera que los malalts, en quinsevilla cambra que estiguen, des del llit poden oyr missa y veure lo sanctíssim sagrament y lo sa-[p. 504] cerdot, que és gran consolació per los patients veure lo auctor de la salut.

Un tros de vinya plantà³⁰⁸⁵ des de la creu de pedra fins a la creu de fusta del camí de Barcelona, que juntà ab l'altra vinya. Sense estos gastos extraordinaris, no s'escusaren los ordinaris del vestuari, que fonch comprar una estamena³⁰⁸⁶ trentena que tirava 33 canes y costà 49 lliures 10 sous y dos burells que-s feren dins Barcelona, que costaren³⁰⁸⁷ 166 lliures, y dos blanquets vint-y-dosens de Campredó que tiraven 51 canes, que a rahó 39 sous 6 valgueren 100 lliures 10 sous.³⁰⁸⁸

Per³⁰⁸⁹ pagar estos gastos li ajudaren molt algunes ventures y rebudes extraordinàries que tingué. Una d'ellas fonch per mort del pare fra Lorens Daviu, que portava, quant venia de Castella, escuts dobles

3081. Matxo, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3082. obra del molí de Thous, *escrit al marge dret.*

3083. Depòsit per lo plet ab Joana de Erill y Areny, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3084. capella en la enfermeria, *escrit al marge dret.*

3085. plantada de vinya, *escrit al marge esquerre.* De vinya correspon a una mà diferent de la de l'autor.

3086. vestuari, *escrit al marge esquerre.*

3087. *Segueix 6 ratllat.*

3088. Segons els nostres càlculs, haurien de ser 100 lliures 14 sous 6 diners.

3089. 80 lliures del pare fra Llorens Daviu, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

y altra moneda que foren vuytanta lliures. Algunes sepultures tingué. La³⁰⁹⁰ una fonch de una vehina nostra qu'és Rovira, muller de Antoni Rovira,³⁰⁹¹ y volgué la soterrassen dins, en lo claustro. Reberen de charitat entre misses y sepultura vint-y-dues lliures y divuyt³⁰⁹² sous. Poch après morí un fill seu que-s deya Miquel Rovira y digueren-li assí lo bé, cos present, novena³⁰⁹³ y cap d'any y algunes misses, de què reberen divuyt lliures y tretze sous. Altra sepultura y agué de mossèn Altarriba, de què-n cobraren vint-y-tres lliures. Sense estes sepultures, cobrà³⁰⁹⁴ de charitats de misses tres-centes noranta-dues lliures y deu sous.

Una ventura tingué esta casa en lo trienni del pare prior, y de què ell gozà sa part, que fonch de algun profit y serà perpètuu, perquè un capellà molt honrrat y temerós de consciència qui-s deya mossèn Gerònim Bofill, beneficiat de la yglésia de Sanct Just y Pastor³⁰⁹⁵ de la ciutat de Barcelona, al qual dexà marmessor la senyora N. Cardona, manifestà que avia alguns anys que a esta casa devían algunes³⁰⁹⁶ pensions de uns censos cayguts de un camp situat en lo territori de Sanct Andreu del Palomar, prop lo Garrofer, en lo lloch anomenat la Creu de fra Antoni, que conté tres mujades de terra, que fa cada any tres lliures de censos.

Primerament, los feya a Joan Serratex, pare del pare fra Pau Serratex, fill d'esta casa; y après, a Gerònim Serratex, germà de dit pare fra Pau; y après, per mo<r> de aquells, a nostre monestir per respecte del pare fra Pau Serratex, que encara vivia. Lo qual, quant féu son últim testament, quant volgué professar, dispongué que tots sos béns fossen dividits en tres parts y les dues fossen d'esta casa, de ont ell és fill, y la terçera per los pares de la Companyia de Jesús de Barcelona. Y com no tinguessen notícia de alguns béns ni uns ni altres, aquest bon capellà descobrí aquesta pessa de terra. Lo qual pagà per dita de taula trenta-sis lliures a 10 de juny de 1600 per lo que tocava a la part de aquest convent de les pensions caygudes y divuyt lliures

3090. Sepulturas de na Rovira, *escrit al marge esquerre*.

3091. Sens dubte és el mateix Antoni Rovira que el 1595 confessa al prior de Sant Jeroni de la Murtra la propietat del mas Rovira, en alou del monestir (Josep Maria CUYÀS TOLOSA, *Història de Badalona*, vol. 5, p. 175). Aquest mas va convertir-se en una casa senyorial, avui sortosament conservada i coneguda amb el nom de can Butinyà (Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 129).

3092. de Miquel Rovira, *escrit al marge esquerre*.

3093. de mossèn Altarriba, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3094. 392 lliures 10 sous de missas dicendas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3095. Pastor, *al manuscrit Pastos*.

3096. herència del pare fra Pau Serratex, *escrit al marge esquerre*.

als pares de la Companyia. Y axí, de consentiment de aquest convent y de aquells pares, li donaren al mossèn Bofill sis lliures en gratificació de la bona obra, que tot summa sexanta lliures, que són los censos de vint anys que no·ls avien pagats los qui tenien la pessa de terra. Y après, cada any se còbran³⁰⁹⁷ vint reals y·s van descobrint altres coses.

[p. 505] De la herència del quòndam mossèn Pau Ricart, de qui férem memòria en lo trienni passat, se cobrà en aquest quasi tot lo que dexava en son testament a esta casa. Y pagats tots los deutes y llegats, com consta en lo Llibre de la Caxa, en lo títol de les charitats de l'any 1601, en un quadern que y ha cusit, restaren netes y límpies vint-y-set lliures de renda, per lo qual se li diuen cada any sexanta-sinch misses y deu-se-li al bon mossèn Ricart per la molta devotió que tenia³⁰⁹⁸ a esta casa, com ho mostrava en vida, fent-nos a tots molta mercè, y en mort, dexant-nos quant tenia.

Ya³⁰⁹⁹ vérem atràs, en lo segon trienni del pare fra Matheu Blanch (pàgina 408),³¹⁰⁰ com mossèn Matheu Vidal y Desplà engan<y>à ab ses manyes aquest convent acerca dels béns que ell y sa filla Aldonça³¹⁰¹ possehien de la senyora Elizabet Pou; y com en lo primer trienni del pare fra Vicents Montalvà (pàgina 720)³¹⁰² se tingué notítia de aquest engany; y com pledejaven dos cavallers, T. Desvallés y dona Joana de Erill y de Areny, estos béns; y com lo senyor misser Miquel Pomet, germà de un religiós d'esta casa y advocat y particular devot d'ella, donà notítia d'estos béns y digué que més pertanyen al nostre monestir que a ningú d'ells; y que la major força que tenien era la donatió que los pares antichs d'esta casa avien feta al dit mossèn Matheu Vidal y Dezplà; y com, feta esta relatió, se començà aquest plet³¹⁰³ en lo any de 1590; y proseguin<t>-lo, se donà sentència en favor en lo any de 1597, encara que no en lo principal perquè, com diu la matexa sentència, no provà lo monestir la enorme lesió que y avia en los béns que pretenia y que³¹⁰⁴ ya avia prescrit, però donaren-la en que·s pagassen les tre-

3097. còbran, *al manuscrit* cobrant.

3098. *Segueix en ratllat.*

3099. Última condena de la sentència s[obre] los béns de Isabel Pou, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3100. pàgina 221 *al manuscrit.*

3101. Vegeu nota 1380.

3102. pàgina 478 *al manuscrit.* *Aquesta referència és inexacta, ja que la plana del manuscrit en què es desenvolupa aquest tema és la 474, que correspon a la pàgina 720 de la present edició. La causa és l'error en la paginació del manuscrit a partir de la plana 408, tal com hem analitzat a l'estudi introductori.*

3103. *Segueix y·s s ratllat.*

3104. *que, al manuscrit* qua.

centes y vuytanta lliures que ere a compliment de les sinc-centes³¹⁰⁵ lliures que lo mossèn Vidal y Dezplà prometia³¹⁰⁶ pagar quant ell tindria aquells béns ab pacífica possessió, per rahó de aquella donatió que los pares antepassats de aquest convent li avien feta en lo any de 1536, avent-ne rebuts llavors cent ducats.

Però perquè al principi, quant se començà aquest plet y lo convent demanà a la dona Joana de Erill y de Areny que pagàs los interessos de les 380 lliures .. sous, lo jutje, quant declarà lo principal, fonch *reservata liquidatione justí calculi*, perquè altra volta se depositassen vint-y-sinch lliures de salari, /y axí/ en lo any de 1600 pronuncià y declarà lo jutge, misser Joan Castelló, que dona Joana de Erill y de Areny estava obligada a pagar y pagàs los interessos de les 380 lliures .. sous, no des del dia que pagà mossèn Vidal Desplà los cent ducats, sinó a *die quo mota fuit litis*.

Fonch esta quantitat de cent y vint-y-sis lliures sis sous y vuyt diners, de les quals se aprofità lo pare prior per los gastos del convent, y les 380 lliures .. sous restaren en la taula de la ciutat. Les quals, en acabant lo offici de prior, lo pare vicari esmerçà ab altres quantitats, que feren compliment a mil lliures, sobre lo General de Cathalunya, com consta ab un acte capitular, a ont se nàrran les causes y la pressa que y avia en aquest negoci.

En³¹⁰⁷ aquest trienni se veneren les ovelles que tenien en Thous y de què-s treya tant profit. [p. 506] La causa fonch perquè los qui les tenien a parts trobaven altres qui-ls feye<n> millor partit y estimaven més tenir aquelles que les nostres; y també per temor que no s'i posàs mal, rahó de qui té poch ànimo; y també perquè y avia molt bona ocasió de emplear bé las tre-centes lliures —y aquesta rahó degué³¹⁰⁸ ser la potíssima—, que desijaven se esmerçassen en lloch tuto y segur y restàs una memòria eterna de la herència de ont eren proceïdes, que foren de les cases de Çaragoça, que-s veneren, com diguérem,³¹⁰⁹ en lo segon trienni del pare fra Lorens Daviu.

Axí com en aquest trienni se acabà lo plet que poch ha vérem, axí se'n començà altre que³¹¹⁰ donà molta pena. La ocasió fonch que

3105. sinc-centes, *al manuscrit* sinn centes. *Segueix* lliure ratllat.

3106. *Segueix* a ratllat.

3107. Ovelles de Tous venudas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

3108. degué, *al manuscrit* dequé.

3109. diguérem, *al manuscrit* digueren.

3110. Plet ab los vasalls de Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

en lo trienni passat demanaren als vassalls de Thous, per rahó de la capbreuació que féu lo pare fra Rovirola, essent prior, avia ya més de vint-y-sinch anys, dos-centes y sinquanta lliures, que may les avien pagades ni curaven ni pensaven en pagar-les. Y com avia tant temps, sabé'ls molt greu aver de pagar deute tant vell y de tanta quantitat. Y sobre assò tingueren sos consells y consultes y d'elles isqué una determinatió de sa part: que lo convent los avia de donar a tots cartes precàries, al·legant per assò la capitulatió de la capbreuació, que ells entengueren mal, per lo qual avían ya pagades sinquanta lliures, que fou en l'any 1599. Les quals serviren per comprar pregamins.

Y com lo convent no volia plets ab los vassalls, no reparà en assò. Y axí, procuraren un escrivent notari y alguns religiosos del matex convent ab molta diligència escrigueren los precaris. Y acabats, los enviaren a Thous per a que cada hu dels vassalls prengué lo que li tocava per rahó de ses terres y heretats, fent compte que ab assò estarien contents y aquí matex pagarien les dos-centes sinquanta lliures. Però ells foren tant gentilshòmens, que prengueren alguns precaris y portaren-los a Cervera y feren-los mirar a misser Coves. Y com ell feya la sua part, lo feren anar a Thous y-l reberen per advocat, pensant que ell los avia de defensar y aclarir sos duptes. Y fonch pijor perquè reparà ab algunes clàusules comunes y paraules ordinàries que y avia en dits precaris, per lo qual se atreviren dits vassalls a demanar al convent que corregissen aquelles paraules, parexent-los que éran en gran detriment y dany llur.

Y com lo convent tingués sobre assò ses consultes y parers, si-s borrarrien o no aquelles paraules que ells demanaven, passaren-se molts dies. Y après, com volgués lo convent apretar lo negoci, després de moltes dades y preses, los vassalls posaren plet en la Real Audiència, fent una articulata endemoniada y descomedida, dient en summa que lo convent y senyor los tenia molt agraviats per fer-los pagar coses que ells no las devien ni tenían obligatió de pagar, deduint en los articles moltes coses contra veritat. Y axí, per esta causa ni ells reberen los precaris ni lo convent cobrà les dos-centes lliures ni pogueren capbreuar de nou en molts anys, de què y avia molta necessitat per estar transportades la mitat de les pessas en altres mans y aver mudat de amo. Com se remedi<à> aquest negoci se dirà a son cas y lloch.³¹¹¹

Fonch venturosíssim lo pare prior en les cullites, axí de grans com de vi. Particularment en Thous cullí tota manera de grans, de

3111. Ja no se'n parla més, del conflicte sobre la capbreuació de Tous.

què no sols la communitat estigué provehida [p. 507] del³¹¹² que era menester, però encara vené molta quantitat d'ells, perquè trobe que de la civada que vené rebé cent y quinze lliures; de l'ordi, dos-centes y denou lliures; de espelta, sexanta-quatre lliures; de blat vené tres-centes y sexanta-sis quarteres a diversos preus que valgueren nou-centes y quatre lliures, encara que succehí una mercadaria gratiosa y profitosa, no pensant-la fer.

Y és que lo primer any de aquest trienni lo blat que-s cullí en Thous era molt brut y migrat y³¹¹³ lo pare procurador tingué temor que avia de reddar poca ferina y faria dolent pa per lo convent. Y per ço, avisà al pare prior que en temps fes provisió de blat assí, prop del monestir, que fos net y bo. Y axí, seguint aquest consell, ne féu comprar en lo terme de Mollet y Parets, a ont se avia cullit bon blat, cent y cinquanta quarteres al temps de la cullita —y lo més car que-l compraren fonch a quoranta sous— que valgueren 310 lliures .. sous. Però après, com començaren a pastar d'ell, o fos perquè no-l sabían pastar, que ha menester altra manera de morté lo forment del³¹¹⁴ Vallers que no lo de Sagarra, o per altra causa, lo pa reexia molt mal. Y axí, tingueren per més acertat tornar-lo a vendre, que fonch al cap de tres mesos, y guanyaren-s'í deu sous per quartera, que foren al peu de setanta-set lliures.

També fonch venturós que en lo darrer any de son trienni cullí tant vi, que ni en casa ni en la³¹¹⁵ torre trobaven prou vexella per posar-lo. Y de aquí és que vené vuyt càrregues de vi blanch, que a rahó de tres lliures ne cobrà vint-y-quatre. Vi claret vené 24 càrregues, que a rahó 40 sous valgué 48 lliures .. sous. Y no-ls pesara a alguns que no se'n venera tant, axí per ser boníssim y, com diuen, com un bàlsem, y-s vené molt barato, com perquè lo any següent se'n cullí molt poch y n'agueren de comprar molta quantitat, que per ço tenen per molt acertat los experts en allargar estes vendes fins a veure si la anyada següent³¹¹⁶ estarà segura o no.

També veneren una mula per setanta lliures, perquè quant vingué l[o] pare fra Daviu de Castella, ne portava una que ell avia allí

3112. Venaduras de grans de Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3113. Compra de blat per lo monastir, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3114. del, *al manuscrit dels.*

3115. Venaduras del vi de casa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3116. Veneren una mula, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

cambiada, com ya diguí, y era cosa supèrflua tenir tres mules en casa. De³¹¹⁷ la granja veneren un bou per 21³¹¹⁸ lliures .. sous, y dos braus per 40³¹¹⁹ lliures .. sous, tres tocinos per 20³¹²⁰ lliures .. sous. De³¹²¹ cals, que trobà bona y feta, ne vené per 28 lliures 16 sous³¹²² y dels lluïsmes de Thous rebé 120³¹²³ lliures .. sous. Y³¹²⁴ axí, per estes venedures y ventures restà la casa sobrada a la fi de aquest trienni en 3.185³¹²⁵ lliures .. sous, avent-n'í de contants en la caxa 1.064 lliures³¹²⁶ .. sous, cosa que per ventura may se era vista en esta casa. Veritat és que en aquest estat s'í contaven 636 lliures³¹²⁷ .. sous que se avien de esmerçar, com se esmerçaren tantost que ell acabà, en lo agost següent del matex any de 1601.³¹²⁸

3117. Venaduras de la torra de Moncada, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3118. 21 *subratllat.*

3119. 40 *subratllat.*

3120. 20 *subratllat.*

3121. Luysmes de Tous, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3122. 28 lliures 16 sous *subratllat.*

3123. 120 *subratllat.*

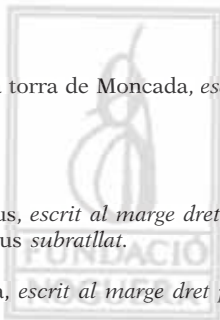
3124. Estat de la casa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3125. 3.185 *subratllat.*

3126. 1.064 lliures *subratllat.*

3127. 636 lliures *subratllat.*

3128. 1601 *subratllat.*

[p. 508] **Segon trienni del pare fra Vicents Montalvà**³¹²⁹ {1601-1604}

Ab la prosperitat que-m dexe de dir, acabà lo segon trienni lo pare fra Ezquerra. Y ans que l'acabàs, ya los pares confirmadors de la futura electió estaven en Barcelona —y sabent esta nova, anà ell matex a rebre'ls allà—, los quals foren lo pare fra Joan Veguer, prior y profés del monestir de Sancta Engràtia de Çaragoça, y lo pare fra Matthià³¹³⁰ Femades, profés de Vall de Hebron y prior del matex convent. Y entrant en son ministeri, isqué prior lo pare fra Vicents Montalvà, profés del monestir de Sanct Miquel de los Reyes, que ya era estat prior altra vegada de esta casa y de la sua dos voltes y altra de la Murta de València, persona ben experimentada en semblant càrrech y officí. Lo qual, sospitant per alguns indicis que tingué que·l volían fer prior d'esta casa, escrigué ab molt encariment a nostre pare general, fray Joan de Yepes, supplicant-lo que per ninguna manera lo donàs ni per esta casa ni per altra, puix sabia los impediments y la poca salut que tenia. Y per ço, sol envià un propri.

Però no fonch de profit per lo que pretenia perquè, com nostre pare general conexia son valor y marco, li respongué que no perdés temps en axò y que si l'elegían avia de pendre paciència. Alguns dels electors avien sabudes estes diligènties que dit pare avia fetes y, axí, estaven dubtant que volgués acceptar. Y axí, procuraren que anàs a cercar-lo lo pare fra Narcís Vergés, que s[a]bien que era subiecte molt accepte y estimat de l'elet; y que s·i avia alguna difficultat, la allanaria; y en lo camí li seria gran consolació y·l regalaria, com se confiava tot, a fi que ell acceptàs y vingués. Y encara que·s donaren prou pressa per lo camí, no pogueren confirmar-lo en venint per causa que lo pare fra Luch Carbonell, procurador, estava en Thous aplegant los delmes y fonch necessari avisar-lo per a que vingués. Y axí, no·l pogueren confirmar fins a 11 de agost de 1601,³¹³¹ a les nou hores ans de dinar.

3129. *Segueix* que fou en lo any 1601 a 1604. Profés de Sanct Miquel de los Reyes, *escrit per una mà diferent de la de l'autor*. 1601 i 1604 *subratllats*.

3130. Matthià, *al manuscrit* Matthias.

3131. 1601 *subratllat*.

Donaren-li³¹³² per vicari al pare fra Narcís Vergés, que ya a esta ocasió tenia divuyt anys de hàbit; y per procuradors, al pare fra Joan Riera y al pare fra Luch Carbonell, procurador de Thous. Caxers foren lo pare fra Francesch Talet, la sexta vegada, y lo pare fra Ambròs Sanxo, la quarta vegada.

En aquest trienni no donà l'hàbit de nostra sancta religió y que fes professió³¹³³ sinó a un frare lech que-s deya fra Gabriel Busquets, natural de Thous. Tampoch³¹³⁴ no se li morí sinó un frare, que fonch lo pare fra Joan Riera, essent procurador, ya quasi a la fi del trienni, per ventura per ser demasiadament solícit en son offici y voler-ho fer tot de ses mans. Fonch la mort de un sanct y que dexà compungits als que estaven presents, que fonch en les cases de Barcelona lo dia de Nostra Senyora de Mars de l'any de 1604. Y lo poch temps que restava del trienni exercí la procura lo pare fra Luch Carbonell y en son lloch elegiren al pare fra Andreu Comas.

Lo cuydado més principal que lo pare prior tingué en son regiment fonch en les coses de la iglésia y sagristia, perquè acostuma<va> de dir que si estes anaven bé, les demés [p. 509] succeexen³¹³⁵ bé. Y per aquesta rahó renovà quatre calses que costaren setanta-y-sinch lliures y quatorze sous entre les mans y la plata que y afegiren y lo daurar. Veritat és que un frare lech qui-s deya fra Joseph Ginestar ajudà en aquesta bona obra, donant vint lliures que tenia en son depòsit, per lo qual exemple se mogueren dos sacerdots a renovar-ne altres dos, cada hu lo seu, qui foren lo pare fra Antoni de Nájera y lo pare fra Ambròs Sanxo, en la qual obra crech que³¹³⁶ gastà cada hu d'ells al peu de vint lliures.

Per aquest matex intent féu comprar lo pare prior sinch cobrecalses o vels texits de diverses colors, obra de Milà, que encara que no costaren sinó quoranta-quatre reals, totavia són molt curiosos y vistosos, dels quals se servexen en³¹³⁷ los dobles majors per parèxer molt bé. També féu comprar tovalloles de seda de les quatre colors ordinàries —ço és blanch, morat, vert y vermell— per a portar la pau al chor,³¹³⁸

3132. Vicari lo pare fra Narcís Vergés, y procurador lo pare fra Joan Riera, y procurador de Tous lo pare fra Lluç Carbonell, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3133. Novici, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3134. Mort, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3135. Càlsers renovats, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3136. Cobrecàlsers, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3137. Toballoses de seda, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3138. Tela per la sagristia, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

de què y avia molta necessitat, y costaren sexanta reals. Per lo matex effecte compraren teles de Milà molt bones que costaren trenta-sis lliures y de elles se feren una muda de càmits y molts amits y alguns sobrepelliços. Y per los paraments y boquesmànagues se compraren cataluffes, passamans y altres coses que costaren al peu de vint lliures. Però estan de manera que poden servir a qualsevol persona constituyda en dignitat y de ordinari servexen als dobles majors.

No³¹³⁹ parà aquí lo cuydado que tingué lo pare prior acerca del culto divino y sagristia, puix que renovà dues canadelles de plata que y avia molt velles y les féu fer a la forma moderna, en què-s³¹⁴⁰ gastaren vuy<t> lliures y dos sous més, axí de mans com de la plata que y ajustaren. Y après se féu³¹⁴¹ una buxeta de plata per a posar las formas xicas lo dia que an de combregar los que no són sacerdots perquè no estiguen damunt de l'altar o dels corporals. Encara que en assò la comunitat a penas gastà cosa, sinó que lo pare prior y alguns religiosos de sos depòsits pagaren dita buxeta, però la trassa y cuydado de assò al pare prior se deu tot, de ont se veu per lo effecte y per estas cosas que féu lo bon zell que tingué en lo culto divino.

No fonch manco en lo que tocà al chor, puix féu y donà orde que lo pare fra Gabriel Torres,³¹⁴² que escrivia molt bé, com ho diuen ses obres, escrigués dos tomos o llibres grans de chor: en lo primer està tot, *ad longum*, lo offici del Dijous y Divendres Sanct, començant de les matines o fasos, que diuen; y en l'altre, tot lo offici des del Disapte Sanct fins a la Ascensió exclusive. En la qual obra se gastaren vint-y-tres dotzenes de pregamins y entre or, vermelló, glassa, materials per a fer tinta y altres coses se gastaren algunes quoranta lliures. Y veraderament són³¹⁴³ las millors empleades del món, que a més que los llibres valen més de cent y sinquanta escuts, ab elles se ha redemida una gran pesadumbre y inquietut que t[e]nían antigament en registrar lo offici, axí en los psalms com en los cordons, que-s quèyan y anaven los cantors y versicularis inquietats per lo chor.

En³¹⁴⁴ aquest trienni se posà lo retaule major, cosa de molts anys atràs desijada, tant quant après de estar assentat, és estat de contento

3139. Canadelles de plata, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3140. Buxeta de plata, qui la féu, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3141. féu, *al manuscrit feren.*

3142. Llibres del cor per la semmana santa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3143. són, *al manuscrit los.*

3144. Retaule major, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

per aver reexit tan bé,³¹⁴⁵ que a judici de persones que-l tenen en³¹⁴⁶ [p. 510] esta matèria està molt a propòsit, considerant lo lloch, en particular lo sacrari, que quants lo miren tenen particular gust. Però ans que l'asentaren, se feren alguns gastos, perquè emblancaren la capella major de paleta y netejaren les vidrieras y agueren de comprar-y altres coses que costaren vint-y-tres lliures passades. Y uns quants dies ans de la festa de nostre pare sanct Gerònym lo assentaren, que fonch en l'any de 1603. Però las polseres no-s feren fins en lo següent trienni.

Avia ya molts anys que est convent tenia —y té— moltons per a son gasto ordinari, que no-s pot³¹⁴⁷ negar sinó que és cosa de gran regalo. Però avia-y un padrastra terrible en aquesta granjeria y era que, per ser lo corral del<s> moltons dolent y com apostemat, quasi tots los anys en lo estiu que feya molta calor lo bestiar se picava notablement y, axí, l'avían de enviar a Barcelona o altra part a tallar-lo de prompte, en què-s perdia molta cosa. Y vist aquest dany, de consell de persones expertes determinà lo pare prior de fer un altre corral damunt del trull de l'oli que, com diuen los que se entenen de assò y són ganaders, està en lo millor siti que-s pot desijar y la experiència ho ha mostrat, que no y ha millor pesa tant per tant perquè després ensà que s'és fet, que ha cerca de vint anys, no s'és picat lo bestiar ni ha succeït a penas desgràtia de importàntia. Costà entre mans, clavasó, guix y altres coses, no contant la fusta, pedra ni calcs, sexanta lliures.

Emprengueren de fer una feyna en aquest trienni que avia molts anys anaven tras³¹⁴⁸ ella y may se trobava lo camí, encara que se avia manat en algunes visites. Y és que adobaren y recorregueren les taulades de casa, de què y avia molta necessitat, particularment en la part que mira a Sanct Onophre. També feren una paret des de la³¹⁴⁹ badia fins a l'hospital, en què se tapà lo camí de les estables de les mules y matxos y de l'hort. Lo aposento de la torre que està junt a la celda prioral lo pare prior lo posà en³¹⁵⁰ orde, fent-hi finestres y portes, y guarní lo pas per passar a ella, encara que en lo trienni següent se posà

3145. tan bé, *al manuscrit* també.

3146. en, *repetit a la plana següent del manuscrit*.

3147. Corral dels moltons, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3148. Taulades del monastir, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3149. Paret de la banda de l'ort, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3150. Quarto de la torre del pati, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

molt millor per orde del senyor inquisidor Olivó, com se dirà en son temps. Totavia, li costà al pare prior esta obreta deset o divuyt lliures.

Pochs eren los anys que en lo estiu, quant se posaven les botiges del vi al pou, no succeís alguna³¹⁵¹ desgràtia, o en destapar-se o rómprer, per lo qual se corrompia la aygua del pou. Y veent assò lo pare prior, li paregué se fes un pou sech que servís per a tenir les botijes del vi en refresch per llevar-se de aquella pesadumbre y també perquè no és molt sa estar sempre les botijas de aram dins lo pou. Y axí-l féu dins lo matex claustro, que serveix per dit effecte y per tenir la fruyta en algunes cistelles dins del matex pou, que per ser de sauló costà molt treball de afondir-lo y sols de mans costà nou lliures, sense los guarniments de la boca y altres coses que costaren quoranta reals.

Comprà per al refetor vint-y-tres canes de tovalles de ginesta a rahó quatorze sous y quoranta³¹⁵² canes de torcaboques a rahó vuyt sous que costaren trenta-dues lliures nou sous.³¹⁵³ Lo pare fra Luch Carbonell, en Thous, ab sos aventatjas y avanços féu fer allí moltes canes de llens y tela, axí de bri com de stopa, per a proveir algunes officines, que costaren més de sexanta-sinc lliures.

[p. 511] Comprà³¹⁵⁴ per lo vestuari ordinari dues estamenyes de Sallent que tiraven noranta-quatre canes y costaren vuytanta-sinch lliures y sous, y dos vint-y-quatrens blanch<s> de Campredó que tiraven sinquanta-set canes y costaren cent lliures y mija, y feren en Barcelona vint-y-tres canes de burell que costaren sexanta-sis lliures. També compraren dos pessés de cordellat per a fer mantilles que costaren trenta lliures y tretze sous. Compraren³¹⁵⁵ dues mules —y la una d'ellas costà setanta-sinch lliures y la altra noranta-sis.³¹⁵⁶ Agueren de pagar quinze lliures per los gastos se feren en cobrar la mula que avien furtada al pare fra Caxa, de què ya férem memòria en lo trienni passat. També compraren dos matxos de Aulot que costaren cent sinquanta-dues lliures y³¹⁵⁷ veneren los vells, y molt ben venuts, per cent y setanta-y-sinch lliures, de manera que tingueren un parell de matxos jóvens y vint-y-dues lliures de guany.

3151. Pou sech del claustro, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3152. Estoballes y toballons per refató, y drap y tela per las oficinas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3153. Segons els nostres càlculs, haurien de ser 32 lliures 2 sous.

3154. Vestuari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3155. Mulas, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3156. Gasto extrahordinari, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3157. Matxos, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

Per³¹⁵⁸ causa de alguns camins extraordinaris també-s gastaren alguns diners extraordinàriament, com foren los que pagaren per lo lloguer de una mula y del camí per un pare hoste profés de Sancta Engràtia de Çaragoça qui-s deya fray Joan de Alfaro. Lo pare prior passat volgué anar a Castella y per aquest camí se li agué de llogar mula, de manera que als dos se'ls donaren vint-y-una lliura y vuyt sous. Veritat és que, quant arribà lo pare fra Gerònym Ezquerra a Çaragoça, no passà de allí y-s restà per predicador de aquella casa y, axí, tornà a enviar de allí vuyt lliures del diner que li sobrà y dels retorns de les mules.

Lo matex pare tornà assí passat lo capítol general. Y après de aver estat en casa set o vuyt mesos, nostre pare general, fray Diego de Talavera,³¹⁵⁹ li manà que anàs per confessor de las monjas de Toledo³¹⁶⁰ y per aquest camí li donaren cent reals, mula y moço. Y encara que arribà a Sant Bartholomé, no anà a exercitar lo offici de³¹⁶¹ confessor perquè, entretant que feya aquest camí, lo elegiren per prior en Sanct Gerònym de Cotalba, trobant-lo lo moço per lo camí, que ya estava aquell convent que si l'elegien, que ya'l trobarien per lo camí y que no'l vinguessen a cercar assí, que ya estava fora. Y axí, anà a Gandia y foch un trienni prior de allí.

Lo³¹⁶² pare fra Antoni de Nájera també anà per conventual a Nostra Senyora de la Estrella y li donaren dotze lliures. Però tots estos gastos foren quasi no res en compar<ac>ió de cent y noranta lliures que-s gastaren en comprar vi, axí per lo monestir com per la torre, perquè³¹⁶³ a més que lo trienni o l'any últim d'ell se vené demasiat vi, se apedragaren les vinyes. Ab tot axò, tingueren ànimo de comprar una casa de mossèn Ledó, candaler de cera, que està en lo³¹⁶⁴ carrer de las Filateras, lo qual negoci convenia molt per la communitat, axí per accommodar-se ell en lo preu com per estar junt a altra casa que estava obligada al monestir. Y [p. 512] sobre de una cambra, si era

3158. Gastos extrahordinaris, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3159. *Segueix lo ratllat.*

3160. San Pablo de Toledo. Fou, juntament amb Santa Marta de Còrdova, el primer monestir jerònim femení en incorporar-se jurídicament a l'orde jerònim (Ignacio de MADRID, "La Orden de San Jerónimo en perspectiva histórica", p. 27).

3161. Prior de Cotalva lo pare fra Gerònym Ezquerra, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3162. Conventual de la Estrella lo pare fra Antoni de Nájera, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3163. Compra de vi, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

3164. Casa del carrer de las Filateras, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.*

de aquesta o de aquella casa, avien pledejat molt temps y, comprant aquesta, cessà lo plet. Costà la casa sexanta lliures y après la llogaren y-n donen de lloguer deu lliures o poch manco, que és molta cosa. No sé yo si per temps se trobarà algun embaràs o borboll.

En Thous se compraren dues pessas de terra: la una, de la viuda relictà de Damià Forn,³¹⁶⁵ per preu de vint-y-set lliures y mija; y l'altre, un tros de bosch que tenia Antoni Orpí en la devesa del senyor —y parexia gran inconvenient y poca authoritat del senyor que tingués allí algú bosch tant prop del bosch del senyor. Costà trenta lliures.

Algunes granjerias se intentaren en aquest temps. La una fonch traure llenya de forn y³¹⁶⁶ portar-la a Barcelona ab carreta, per lo qual compraren un parell de bous que costaren vuytanta-quatre lliures de prima compra, que segons lo preu devien ser molt bons —al manco, bé-ls pagaren per tals. Y encara que aquest exercici perseverà un any y mitx, agué de parar per força perquè los bous se moriren dins quatre dies y per altres inconvenients que-s digueren en lo trienni del pare fra Pere Garriga, que si mal no-m recorde, ningú ha emprès una grangeria com aquesta que no se'n sia penedit o no la aja dexada a mal de son grat, com avem vist en molts triennis. En una cosa fonch molt desgraciat lo pare prior: que entre los bous de la carreta y dels de la granja o torra se li moriren cerca de vint caps, entre bous, vaques y vedells.

Altra grangeria se féu, la qual de ordinari reix prou bé, que fonch entendre en fer fornades³¹⁶⁷ de calcs y obra de rejola. Y feren-se'n en aquest trienni quatre o sinch, sense una³¹⁶⁸ que-n féu en Thous famosa l[o] pare fra Luch Carbonell.

Una cosa molt acertada se féu en aquest temps que avia molt que la desijaven veure los³¹⁶⁹ pares vells d'esta casa: y és que feren capbrevar lo lloch de Gra a mossèn Onophre Cortit, senyor de dit lloch, donant-li de nou la investidura del lloch de Gra, com a senyor directe que és lo convent. Lo qual féu lo pare fra Joan Riera, com a procurador del convent, ab les cerimònies acostumades y prengué acte de assò mossèn

3165. Se comprà en Tous dos pesas de terra, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3166. Llenya per los forns y compra de bous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3167. Fornadas en lo monastir y en Tous, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3168. *Segueix q raillat.*

3169. Cabrevació del lloch de Gra, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

Francesch Vidal, notari de Barcelona, davant³¹⁷⁰ del qual assò passà en lo any de 1602. Y és de advertir que après volgueren fer traure aquest acte³¹⁷¹ per certa ocasió, però may s'és trobat ni acte ni prísia en poder de dit notari, perquè vejen quant importa fer traure los actes y tenir-los en casa y no dexar-los envellir en³¹⁷² casa dels notaris, com se experimenta cada dia, y més en aquest trienni, que avent-hi manament de la visita que cercassen los actes que faltàvan en nostre archiu, axí de censals com altres, faent-se esta diligència, no-s trobaven per ser vells y no trobar los notaris qui avien succeït als qui prengueren tals actes y escriptures. Y encara que-n portaren molts a l'archiu, però molts ne faltan, que no y ha confiança de trobar-los.

[p. 513] Altra³¹⁷³ cosa féu que no fonch de manco importàntia que la passada y és bé reste en memòria perpètua. És lo cas que lo senyor que era de Concabella avia de pagar cada any vint-y-sinch lliures, sense sinch que-n fa de censal, per rahó de una missa quotidiana que dona Violant de Cabrera dexà y manà en son últim testament se celebràs en aquest convent y que son hereu, qui llavors era y seria per avant, pagàs estas vint-y-sinch lliures, les quals se pagaven molt mal de present de son hereu, que-s deya don Luís Ortiz y de Cabrera, perquè devia de ordinari quatre o sis pensions.

Y com lo convent no tenia altres forces sinó la clàusula del testament de dita senyora y esta no era sufficient per poder-lo executar per la Real Audiència, tenien treball de cobrar-les perquè, encara que diga lo Capbreu Vell que s'obliga la senyora Catharina Ortiz y de Cabrera, com a hereva de dita senyora dona Violant de Cabrera, de pagar les vint-y-sinch lliures cada any ab acte,³¹⁷⁴ lo qui tenia càrrech de mirar estes sriptures, que era un religiós d'esta casa a qui lo pare prior ho avia commanat en aquest trienni,³¹⁷⁵ féu mirar aquest acte a mossèn Bruniquer, que tenia estes escriptures, y a mossèn Francesch Vidal,

3170. Ja està en lo arxiu esta confessió autèntica, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3171. fer traure aquest acte *subratllat*.

3172. Nota molt convenient per la comunitat, de portar los actes a l'arxiu en sent closos del notari, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor*.

3173. Hystòria que passà ab lo senyor de Concabella, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

3174. El text del Capbreu Vell a què es refereix és el següent: "Ab carta en poder d'en Joan Vilana, notari de Barchinona, a XXVIII de Febrer de MDVIII fonch convengut que la dita heretat de la dita senyora dona Violant de Cabrera pagarà les dites XXV lliures a VI de setembre de l'any en lo dit terme *iuxta forma* del testament" (ACA, MH, vol. 3833, f. 114v). Sobre aquest document, vegeu nota 928.

3175. Es tracta del propi autor de la crònica, Francesc Talet, tal com es diu anteriorment (vegeu pàgina 293).

tots notaris de Barcelona, y los dos, unànimes y conformes, digueren que aquell acte no tenia força alguna, sinó que era una scriptura que narrava com dita senyora se obligava a pagar aquelles vint-y-sinch lliures, però no y avia firmes, ni d'ella ni dels testimonis y ha memòria, ni del pare procurador d'esta casa, qui llavors era aquell sanct home, lo pare fra Pere Benajam.

Axí que no-s p[od]ían cobrar aquestes vint-y-sinch lliures sinó a pures importunacions y prechs, ni trobaven medis més a propòsit, si no fonch que citassen davant del virrey al don Luís Ortiz. Y com assò no-s podia fer sinó ab grandíssima difficultat, perquè may a penas estava en ciutat de Barcelona, y com los cavallers tingan privilegi que no poden ser citats davant del president³¹⁷⁶ sinó com són en ciutat, no-l podien may aconseguir com venia en ciutat, perquè quant sabían que era vingut, ya ell era fora, ni gosava anar de dies per ciutat, sinó de nits. Y vist assò per lo pare fra Joan Riera, procurador, en lo any de 1604, tingué gran cuydado y prometé bon[a]s estrenas a qui l'avisàs que dit cavaller era en Barcelona. Y en avisant-lo, donà orde que-l citassen davant del virrey, a la qual citació no comparegué en persona sinó *per procuratorem*, que era mossèn Andreu Collell, que també era procurador *ad lites* de aquest convent.

Y aquest mossèn Collell, com a pers[o]na honrrada, que en effecte ho era, persuadí a dit senyor que pagàs y-l desenganyà que no podia fer altra cosa. Y axí, resolgueren entre los dos que lo dit don Luís pagaria noranta-sinch lliures dins quatre o sinch mesos y que de assò fermaria un acte, perquè de present no tenia remey de pagar-les, y axí, fermà acte de assò en poder de mossèn Francesch Vidal, notari de Barcelona. Y ab aquesta ocasió li persuadiren que fes un altre acte en què se obligàs de nou a pagar, com a hereu de dona Violant de Cabrera, les 25 lliures .. sous, de què ell ne fonch molt content, y-l firmà, estant presents los pares prior y los dos procuradors del convent. En lo qual acte renuncià als privilegis militars, etcètera, per lo qual pot ser compel·lit [p. 514] a pagar de aquí avant per la Real Audiència, fent executió en sos béns, lo que abans no podían, com <en> effecte se³¹⁷⁷ féu, com se dirà en son cas y lloch. Prengué aquest acte mossèn Francesch Vidal, notari de Barcelona, a {4} de {març}³¹⁷⁸ de 1604.³¹⁷⁹

3176. *Segueix dav ratllat.*

3177. *Segueix li ratllat.*

3178. El dia i mes del compromís adquirit per Lluís Ortiz, en blanc al manuscrit, corresponen al dia 4 del mes de març de 1604 (AHPB, Francesc VIDAL menor, *Manuale duodecimum contractuum*, 1603, desembre, 26 – 1604, desembre, 23, f. 169v-171r).

3179. D'aquest episodi, ja n'informà l'autor anteriorment (vegeu pàgina 293).

Algunes rebudes de extraordinaris tingué lo pare prior que li ajudaren a pagar los³¹⁸⁰ gastos de què tinch feta memòria. Morí Sabrià Pujol, que en vida fonch molt devot d'esta casa y bon vehí y u mostrà també en la mort, puix volgué que'l soterrassen en lo monestir, de la qual sepultura rebérem vint-y-sinch lliures, y dexà trenta lliures perquè fossen esmerçades per charitat de dotze misses celebradores cada any en lo matex monastir. Les quals foren esmerçades en l'any de 1604, juntament ab altres quantitats, sobre uns censos de unes cases que estan en lo carrer Condal de Barcelona. També cobrà en son temps la charitat de las sepulturas de Esperança Torres, de mossèn Joan Torres³¹⁸¹ y de Eulària Cardona —la primera, mare; y los dos après, germans del pare fra Gabriel Torres, profés d'esta casa—, tots los quals estan soterrats en lo carner de les dones de nostro claustro, y per dites sepultures ne reberen setanta-sinch lliures.

Lo³¹⁸² pare fra Pomet predicà los diumenges de la quaresma en la parròchia de Badalona en l'any 1602 y donaren-li per charitat deu lliures: les sinch foren de la communitat y les altres sinch se li donaren al matex pare per a comprar llibres. Lo pare fra Gabriel Mollet cantà missa a 28 de octubre de 1603 y de la oferta se³¹⁸³ tragué nou lliures y un sou. Quant morí lo pare procurador, fra Joan Riera, dexà en son depòsit³¹⁸⁴ setanta lliures passades, de les quals pensava fer-se una celda si Déu li donara més llarga vida. Y per mort sua, la communitat se aprofità de dits diners. També se aprofità de altra quantitat, encara que no tant gran, perquè quant morí lo pare fra Lorens Daviu, dexà un relotje que li avia donat lo compte de Sancta Coloma de Queralt, don Pedro. Y venint assí lo bisbe de Barçelona, don Alonso Coloma, gustà d'ell y se'l ne aportà a Barcelona, y après envià y d[o]nà per lo preu quoranta lliures.

Lo il·lustríssim y molt reverentíssim senyor don Joan Terès, archebisbe de Tarragona y virrey³¹⁸⁵ de Cathalunya, vingué a esta casa dos vegades. La primera fonch a 28 de octubre de 1602 y, com no y estigué sinó dos dies, no donà sinó sinquanta reals. La segona vegada fonch per carnestoltes de 16[0]3 y llavors estigué set o vuyt dies y llavors

3180. Sepultura de Sabrià Pujol, vehí, y la dexa que féu, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3181. Sepulturas, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3182. Lo pare fra Pomet predicà la quaresma en Badalona, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3183. Extrahordinaris, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

3184. *Segueix s[e][a] ratllat.*

3185. Lo il·lustríssim don Joan Terès, *escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.*

donà sexanta reals. Però après, a títol que li diguessen una missa de sanctíssim cantada, envià cent reals.

Fonch venturós lo pare prior en aquest son trienni en venir-li moltes misses extraordinàries,³¹⁸⁶ perquè-n rebé més de sinch-centes y setanta-sinch lliures en dinés. Però restaren-ne per a dir, quant acabà son temps, quasi totes les que té obligació a dir esta communitat [p. 515] dels³¹⁸⁷ dos anys. Vené un bou per vint-y-quatre lliures. També vené calcs per més de cent y quoranta-vuyt lliures. Però del que més se aprofità y valgué fonch de blat, que vené que foren més de tres-centes quarteras que valgueren passades de sis-centes y sexanta lliures. A³¹⁸⁸ més de axò, rebé dels lluïsmes de Thous setanta-dues lliures.

Lo³¹⁸⁹ senyor Seraphí Cassador, vehí de aquest nostre monestir y senyor de la terra Pallaresa, donà en tenir cabres, a pesar de quasi tots los vehins y en dany notable d'esta casa. Y encara que de bé a bé se li tractà les venés y las tregués del terme, ell estigué ab sos tretze, que diuen. Però veent lo convent que cadaldia estaven pasturant per los boschs del monestir y passaven contínuament per les terres d'ell y que venien quasi fins a les portas de casa, y perquè no-s burlassen dels frares, feren publicar lo privilegi que la reyna dona Maria, muller del rey don Martí, concedí a aquest nostre monastir, lo qual, en summa, conté que puguen executar los bans a sinquanta sous y altres coses semblants.³¹⁹⁰ Lo qual privilegi se publicà en Barcelona ab trompetes per los llochs públichs de la ciutat ab les solemnitats acostumades, y lo matex feren en Badalona perquè no al·legassen ignoràntia.

Y après feren jurar a dos guardas o guardians del terme, los quals, sense dir res a ningú, no feyen sinó mirar les vegades que entraven en los térmens y possessions d'esta casa les dites cabres, que alguns dies eren tres y quatre vegades, perquè a penas podían entrar ni exir del corral que no passassen per nostres terres. Y lo hu d'estos guardians jurats, quant tenia deu o dotze bans notats en un paper, los denunciava a Barcelona y aquí matex se manava fer executió en les matexes cabres

3186. 575 lliures per missas *dicendas*, escrit al marge esquerre per una mà diferent de la de l'autor.

3187. Venaduras, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

3188. Lluysmes de Tous, escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor.

3189. Plet ab Cassador, amo de la Pallaresa, sobre tenir ell cabres, escrit al marge dret per dues mans diferents de la de l'autor.

3190. Error del cronista, ja que qui va donar el privilegi de devesa a les terres del monestir fou la reina Maria, muller d'Alfons el Magnànim, el 7 de maig de l'any 1422. S'hi especifica que als contrafactors del privilegi de devesa "imponimus et infligimus penam illis qui contrafaciet quinquaginta solidorum barchinonensium cuius tociens quociens contrafactum fuerit" (ACA, MH, vol. 3833, f. 137v-138v).

o en altres béns y depositàvan les penyoras en la guarda. Les quals, si volían cobrar, avien de depositar lo diner dels bans en la taula de la ciutat. Y entretant, anaven los plets avant —y dich plets perquè per cada executió que se li feya formava un plet, y si mal no-m recorde, eren³¹⁹¹ set o vuyt processos.

Pretenia lo bon home que per ser cavaller no-l podían executar. Però los pastors no s'esmenàvan de entrar en nostres t[e]rres, confiant que son amo los defensaria, ni tampoch nostres guardes se cansaven de notar y contar los bans. Y axí, vingueren a ser gran número y depositaren molts diners en la taula. Y encara que pledejaren molts mesos y costà molta inquietut —y per ventura la vida al pare procurador, a lo que-s digué, per aver pres aquest negoci ab molta calor y fervor, no perdonant a ningun treball—, totavia lo monestir caygué de peus y condemnaren al dit Cassador que pagàs dits bans. Y lo pare prior ne rebé quoranta lliures y lo demás se cobrà en lo trienni següent. Y ab assò tingué per bé dit Cassador de no porfiar més y vendre les cabres, encara que apel·là de la sentència y sense profit.

Estes³¹⁹² coses succehiren en aquest trienni del pare fra Vicents M<o>ntalvà. Y ell acabà ab gust y dexà la casa ben medrada, com se veu en lo Llibre de la Caxa. Y restà sobrada en 2.039 lliures .. sous, encara que en cont[a]nts no y avia sinó 306 lliures .. sous en la caxa, perquè al principi del trienni se esmerçaren mil lliures y compraren, com diguí, una casa, que si assò no fóra, les quantitats foren estades 3.223 lliures .. sous. Sense axò, dexà cerca de cent quarteras de blat més del que trobà y alguns moltons més.³¹⁹³

3191. eren, *al manuscrit* eret.

3192. Estat de la casa, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de l'autor*.

3193. *Segueix* finis triennii et libri, fins a 1604, y després en altre tomo proseguí lo pare fra Diego García la història de aquest monastir, *escrit per una mà diferent de la de l'autor al final de la plana*.

APÈNDIX I¹

[p. 516] **Trienni primer del pare fra Narcís Vergés {1604-1607}**

Admiratió me ha causat que en una comunitat sancta, com és la del present monestir de Sanct Gerònim de la Murta, hàjan faltat curiosos de haver tingut ganas de proseguir la obra del present llibre, puys se veu claramén que des de l'any 1603, en lo qual era prior de esta casa lo pare fra Vicens Montalvà, profés del convent de Sanct Miquel de los Reyes, que després fou general de orde, com veurem, no se han proseguides les cosas notables succehidas en temps de cada prior, que además de ser curiositats, són memòrias tan necessàrias saber-las, que en moltas parts de esta obra se dóna llum de cosas molt profitosas y de molta utilitat per a la comunitat y particulars, com ho pot vèurer lo curiós lector.

Però la llàstima és estada —y descuyt de nostres pares— que además de no haver proseguit la dita obra per espay de setanta-y-sinch anys, com se veu clarament, però tanpoc se tròban notas de cosas notables hagen succehides en los dits anys, que és estat descuyt gran y treball considerable per lo qui voldrà proseguir esta obra. Però confio en la misericòrdia de Déu, Nostre Senyor, que obrirà camí per a acertar y proseguir y traure a llum les cosas que del tot estan ja sepultadas o por lo menos molt obscuras.

1. Continuació de la crònica de Francesc Talet que es troba en el mateix manuscrit (ACA, *MH*, vol. 2516), escrita per un monjo anònim de la Murtra l'any 1678, i que va quedar incompleta. Les dues planes que la formen foren invalidades mitjançant l'anotació *nihil valet*, que està a continuació del títol del capítol, i el ratllat (set línies verticals, una horitzontal i dos en aspa per a la plana 506 i tres línies verticals i dos en aspa per a la 507), possiblement perquè la crònica de Diego García era la que es considerava vàlida per consultar informació a partir de 1604.

Y com lo treball ab perseveràntia alcanza lo fi, esta espero de Déu, Nostre Senyor, me la donarà molt fervorosa per a que ab mon poc caudal y poca capacitat puga suplir la falta y descuyt se ha tingut en no dexar-nos memòria de les cosas notables sucehides en lo espay y temps de vint-y-sinch triennis passats fins en lo present any, que se comensa a continuar lo present llibre, que² és de 1678, sent prior de esta nostra casa de la Murta lo molt reverent pare fra Bernat Tayà, segon trienni, com se dirà en son propi lloch per avant, y continuat per un religiós sacerdot, profés del present monestir, lo qual no pretén premi algú sinó que de aquí al devant, encara que sia ab tan dolent orde y estil com lo meu, se continue ab major perfectió a glòria de Déu, Nostre Senyor, y de sa³ beneventurada mare Maria, Nostra Senyora. Amén.

In nomine Domini et gloriose virginis Marie, sanctique Joseph et santissimi patris nostri Hieronimi. Lo pare vicari del trienni passat, qui era lo pare fra Narcís Vergés, molts dies abans de acabar lo priorat lo pare fra Vicens Montalvà, avisà a nostre pare general de la vacació d'esta casa, com és costum fer-ce, del que no fou negligent nostre pare general en enviar confirmadors per a la futura electió, qui éran lo pare fra Miquel Femades, prior de Vall de Hebron, y lo pare fra Francesch Llobera, profés de Sanct Miquel de los Reyes de València. Los quals, fent son ofici y entrant en electió a 27 de agost de l'any 1604, fou elegit en prior lo pare fra Narcís Vergés, qui era vicari lo trienni passat. Fonch confirmat a 28 del dit mes y any.

Y fou elegit en vicari lo pare fra Francesch Talet; y en procurador primer, lo pare fra Lluc Carbonell; y procurador segon, lo pare fra Gabriel Torres. Arqueros, lo pare fra Andreu Comes y lo pare fra Ambròs Sancho. Donà lo àbit de nostra sancta religió a sinch religiosos: lo primer fou un frare llec que se anomenave fra Joan Basi, natural de la vila de Berga, frare llec; lo segon, fra Francesch Miró, natural del lloch d'Esponellà, del bisbat de Gerona; lo terser fonch fra Francesch Esteve, natural de Barcelona; lo quart fonch fra

[p. 517] [...] ⁴ ab molta voluntat y devoció. Y axí, als 7 de mars de l'any 1607 lo reberen en esta casa, com consta.

Entre⁵ tantes venturas sempre s'i mescla alguna desgràcia o desventura, com fonch la que succehí en les cases de Barcelona, que

2. que, *al manuscrit* qui.

3. sa, *al manuscrit* su.

4. *No hi ha continuïtat entre les pàgines 516 i 517, ja que la plana o planes que hi devia haver entre elles han desaparegut.*

5. Robo de les cases de Barcelona, *escrit al marge dret.*

robaren lo que y havia —és a saber sis flaçades, altres tants llançols y finalment no y dexaren res—, /sinó/ que podem-nos aconsolar que no fou la primera ni segona vegada que s'í ha robat en les cases ni per ventura serà la última. Fou asò a 3 de octubre 1605.

Alguns extrahordinaris se reberen en est trienni. En particular, un que no dexaré de fer-ne memòria: que se trobaren a la taula de la ciutat de Barcelona una partida en nom de prior y convent de 78 lliures 9 sous 2 sen<se> saber qui les havia depositades. Diran alguns contemplatius que seria⁶ alguna restitució. Jo dic que, sia lo que vulla, foren molt ben arribades y féu-los cresca la devoció. Sense altres extrahordinaris, trobo que se reberen de caritat de missas, sense les sepulturas, 355 lliures .. sous, que fou molt gran ajuda de costa per a sostentar la casa. Ab tot, dexà lo pare prior la casa molt medrada en lo spiritual y temporal, perquè trobo que devían a la casa lo dia que acabà lo priorat 1.902 lliures 1 sou 6 y la comunitat devia a depòsits particulars de casa y mossos 87 lliures 8 sous, ab què se veu lo bon govern tingué lo pare prior en son trienni.

Blat de convent y de mossos, 622 quarteras 6 cortans; grans grossers, 363 quarteras; vi, oli y altres provisions, bastantament per /lo/ tot lo sostento de l'any. Cera obrada en la sagristia dexà⁷ un quintar y onze lliuras cera. Dexà una fornada de rejola a punt de coura, de què tingué lo pare prior futur la ganància, del que lo present tingué lo gasto. Ab todas estas cosas acabà son priorat primer lo pare Narcís Vergés a glòria de Déu, Nostre Senyor. *In secula seculorum*. Amén.⁸

-
6. extrahordinari, *escrit al marge dret*.
 7. Estat de la casa, *escrit al marge dret*.
 8. *Segueix finis triennii et finis libri hujus*.

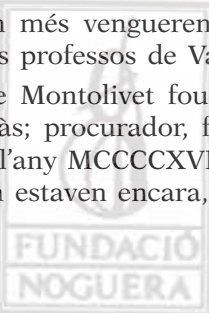

APÈNDIX II¹

[p. 37r] Ací-s mostra quines persones vingueren a fundar lo present monastir y qui foren priors successivament, del primer fins al qui succeirà darrer. Lo qual tendrà estudi de posar lo matex prior o lo qui aquest libre manarà, perquè axí ho he vist en altres monastirs de l'orde.

Com dessus està largament posat, en Bertran Nicolau, mercader ciutadà de Barçalona, fundà y dotà aquest monastir. E primerament en una casa dita Dezcortey, en la parròquia de Ribes, del bisbat de Barchinona, en l'any de Nostro Senyor mil CCCCXIII, a IX d'octubre, en lo qual dia féu la ferma de la dotació e donà XIII milia lliures. Aprés, a XX de noembre del dit any vengueren los frares per fer residència en la dita casa apel·lada novament monastir de Sant Iherònim de Montolivet. E vengueren fra Johan Ponç, fra Thomàs Quarrasquer, fra Romeu Borrell, professors de Cotalba; de la Vall d'Ebron y vengueren fra Johan Thomàs y fra Johan Febrer, qui foren professors de Cotalba y eren venguts a la fundació de la Vall d'Ebron y feren professió en lo matex monastir; ítem més vengueren fra Francesch Mestre y fra Jheroni Bou, frares lechs professors de Vall d'Ebron.

Lo primer prior de Montolivet fou lo sobredit fra Johan Ponç; vicari,² fra Johan Thomàs; procurador, fra Johan Febrer, dats per lo pare general. Aprés,³ en l'any MCCCCXVI, a XIII de abril, fon elet en prior de Montolivet, hon estaven encara, fra Johan Thomàs, sobredit,

1. ACA, MH, vol. 3833.

2. fra Juan Pons, *escrit al marge esquerre. Les anotacions marginals, si no s'indica el contrari, són afegits de Francesc Talet.*

3. fra Juan Thomàs, *escrit al marge esquerre.*

qui fou hu de aquells setze frares qui foren presos per⁴ moros quant lo monestir qui ara és de Cotalba estava prop Dènia, los quals tots setze lo duch de Gandia, fundador del dit monestir, rascatà de terra de moros.

Y en lo matex any MCCCCXVI, estant prior lo dit fra Juhan Thomàs, per commissió e manament del capítol general aquel any celebrat, tres frares —so és fra Barthomeu Robinats, prior de Cotalba, fra Johan Febrer, fra Romeu Borrell— a XXII d'octubre vengueren a veure la casa de la Murtha, la qual posseya en Johan Çafont, ciutadà de Barcelona, en la parròquia de Badalona. La qual per ells vista fou acceptada com a més apta per a monastir que la de Montolivet, per ço com havia aygua abundant y lenya y moltes oliveres, lo que fallia a la casa de Mont-[p. 37v] olivet. E axí, a XXIII de octubre de dit any fou comprada per lo prior y procurador en nom del covent y donaren per la compra de dita casa de la Murtha XXXVIII M L sous. E en lo matex any MCCCCXVI vingueren los frares de Montolivet e transferiren-se a la casa de la Murtha, dita lavors novament monastir de Sant Hierònim de Bethlem. E aquí acabà son trienni lo dit fra Johan Thomàs, prior dessus nomenat.

Aprés del qual fon elet en prior del monastir⁵ de Bethlem fra Johan Febrer, sobredit, lo qual acabat son trienni immediate fon elet en prior fra Johan⁶ Ponç, qui fon primer prior de Montolivet.

Aprés, en l'any MCCCCXXIII, a XX de noembre, fou elet en⁷ prior fra Romeu Borrell, sobredit, qui fou hu dels qui fundaren lo monastir de Dènia, qui après se transferí en Cotalba per paor de moros, per quant lo dit monastir de Dènia fou pres per moros y foren cativats XVI frares, com dessus és dit, y aquest y fou ab ells. Regí aquesta casa trenta anys o més per quant cada trienni lo rehelegien. Y morí prior.

Aprés mort del qual, fou elegit fra Reginalt, francès, natural⁸ de la ciutat de Roan. Prevengut per mort natural de peste, no acabà son trienni. Fou l'any 1457.⁹ Aprés¹⁰ mort de fra Reginalt, fou elegit fra Jacme Planes. Aquest fou prior dos triennis y fou per aquell temps vicari provincial de les cases d'aquesta nostra província. Morí també

-
4. per afegit a la interlínia.
 5. fra Juan Febrer, *escrit al marge esquerre*.
 6. fra Juan Pons, *escrit al marge esquerre*.
 7. fra Romeu Borrell, *escrit al marge esquerre*.
 8. fra Reginalt, *escrit al marge esquerre*.
 9. Fou en l'any 1457, *escrit per una mà diferent*.
 10. fra Jacme Planes, *escrit al marge esquerre*.

prior. Aprés de fra Jacme Planes fou elegit fra¹¹ Gerònim¹² Vilanova,¹³ qui era estat prior de Cotalba un trienni. Morí prior. Aprés mort del qual, fon tornat en prior fra Jacme Planes y morí prior, com dit és.

Aprés mort de fra Jacme Planes, fon elegit en prior fra Johan [p. 38r] Say,¹⁴ lo qual no acabà trienni, ans fou privat y portat en Castella, hon finí sos dies santament y bé en la casa de Sant Barthomeu de Lupiana. Privat, com dit és, lo dit fra Johan Say, fou elegit en prior fra Jacme¹⁵ Tàpies, profés de la Vall de Ebron, per quant los electors foren privats *illa vice* de elegir de casa per quant havían tractat de electió. *Ideo caveant ex hoc electores.*

Passat lo trienni del dit fra Jacme Tàpies, fou elegit fra Pere¹⁶ Fabrer, profés de casa. Tengué un trienni. Fo elegit en l'any 1471. Passat lo trienni de fra Pere Febrer, fou elegit fra Miquel Piquer.¹⁷ Tengué també un trienni. Entrà en l'any 1474. Passat lo trienni de fra Miquel Piquer, fou elegit fra Benet Sentjohan¹⁸ en l'any MCCCCLXXVII y acabà son trienni.

Passat lo dit trienni de fra Benet Sentjohan, en l'any 14LXXX fou¹⁹ elegit en prior fra Johan Feliu, lo qual no acabà son trienni per quant renuncià quatre mesos o cinch ans de acabar. Y en²⁰ l'any 14LXXXIII fou tornat elegir lo dit fra Benet Sentjohan. Acabà son trienni y fou tornat elegir en l'any LXXXVI. Acabà son trienni y fon tornat elegir en l'any LXXXIX y no acabà trienni per quant morí en l'any 14LXXXI. Y en lo matex any fou²¹ elegit en prior fra Gabriel Andreu. Y acabà son trienni en l'any 1494 y estigué vaca la casa quatre mesos perquè no vingueren confirmadós al temps de la vacació. Descorragué lo dit any 94 y entrà l'any 1495.

En lo mes de febrer del dit any MCCCCLXXXV fou elegit en²² prior fra Guillem Fuster, profés de Vall d'Ebron, per quant los electors

11. *Segueix Johan ratllat.*

12. *Gerònim afegit a la interlínia, escrit per Francesc Talet.*

13. *fra Gerònim de Vilanova, escrit al marge esquerre, sota de fra Juan Vilanova, ratllat, la qual cosa concorda amb la correcció introduïda en el text per Francesc Talet sobre el nom de pila del prior Vilanova.*

14. *fra Juan Say, escrit al marge esquerre.*

15. *fra Jacme Tàpies, escrit al marge esquerre.*

16. *fra Pere Febrer, escrit al marge esquerre.*

17. *fra Miquel Piquer, escrit al marge esquerre.*

18. *fra Benet Sanctjuan, escrit al marge esquerre.*

19. *fra Juan Feliu, escrit al marge esquerre.*

20. *fra Benet Sanctjuan, escrit al marge esquerre.*

21. *fra Gabriel Andreu, escrit al marge esquerre.*

22. *fra Guillem Fuster, escrit al marge esquerre.*

foren privats de elegir de casa, perquè lo general, qui ladonchs era fra Gonsalo de Thoro, era informat que la casa [p. 38v] no estava en pau e, per ço, manà als confirmadós privassen los electors. Y exercint acte de visitació, trobaren ésser vera la informació del dit pare general.

Nota, donchs, ací com del principi de la fundació de la casa fins ara, no són estats privats los electors sinó dues vegades: la una, com és dit dessús, per tractar de electió, y ara per no estar en pau. De açò prenguen eximpli los qui seran per avant en lo monastir, jatsia que algunes vegades ho permet Nostre Senyor Déus per reparació de les cases, perquè sàpie's que lavors estava aquesta casa cayguda en lo temporal y spiritual y aquest bon home fra Guillem Fuster la reparà *in utroque*.

Passat²³ lo trienni de fra Guillem Fuster, fou elegit en prior fra Galceran Agustí de Gualbes, profés del matex monastir, en l'any 1498. Acabà son trienni y fou elegit per altre trienni en l'any MDI. Y acabat aquest, fou elegit per altre trienni en l'any MDIII. Y aquex també acabat, fon elegit per altre trienni en l'any MDVII. Y no acabà aquest trienni per quant en lo mes de setembre de l'any MDVIII fon postulat en prior de Santa Engràcia per los capitulars y fon forçat de anar allà.

En²⁴ l'any 15<0>8, en lo mes de octubre, fou elegit en prior fra Jacme Roqueta y acabà son trienni. Passat lo trienni de fra Roqueta, fon elegit en²⁵ prior en l'any 1511 lo sobredit fra Gualbes y acabà son trienni. Y²⁶ en l'any 1514 tornà en prior lo dit fra Jacme Roqueta. Acabà²⁷ son trienni y fon elegit en prior fra Pera Benajam, lo qual acabà son trienni en l'any MDXX. Passat lo trienni de fra Benajam, fon elegit en prior lo²⁸ dit fra Gualbes en l'any MDXX, vengut que fou de València, hon havia estat un trienni prior [p. 38/1r]²⁹ de la Verge Maria de la Murta. Acabà son trienni y fou elegit per altre en l'any MDXXIII. E³⁰ aquest acabat, fonch elegit per altre trienni en lo mes de noembre en l'any MDXXVI. No acabà aquest trienni *quia morte preventus nona die mensis ianuarii, anno Domini millesimo DXXVIII^o post Regum festa, cum patribus sepultus est*.

23. fra Galceran Agustí de Gualbes, *escrit al marge esquerre*.

24. fra Jaume Roqueta, *escrit al marge esquerre*.

25. fra Agustí Gualbes, *escrit al marge esquerre*.

26. fra Jaume Roqueta, *escrit al marge esquerre*.

27. fra Pere Benajam, *escrit al marge esquerre*.

28. fra Agustí Gualbes, *escrit al marge esquerre*.

29. *Canvi en el tipus de numeració de les planes. En endavant, en llapis i en caràcters àrabs, fruit d'una paginació posterior a la confecció del llibre.*

30. *Canvi de lletra (2).*

Aprés³¹ la mort del sobredit reverent pare fonch elegit en prior lo sobredit reverent pare frare Jaume Roqueta, lo quall estigué ans de aquesta electió sua VI anys en lo monestir de Vall de Ebron, tres anys vicari y tres ans prior, en lo qual trienni en lo predit monestir de l'Abron per hun religiós proffés del dit monestir, instigat per lo spirit maligne, fonch ferit crudelíssimame<n>t ab una destrall en lo cap e ab un cultell lo volie degollar, *sed omnipotens Deus non permisit*, però nafrà'll en diverses parts de sa persona. E fonch molt gran miracle com no-l matà, car entre les deu y honze hores ans de la miganit, lo dit religiós li entrà dins la cambra hon dormie y, trobant lo dit pare en lo lit, li donà los dits colps y, en haver-lo ferit, li caygué la destrall de les mans y la lanterne ab la lum que portave e jamés la pugué trobar. Y entretant, vingueren los frares qui sentien la remor.

Lo predit religiós fonch pres e sentenciat per lo capítol general de nostra orde que fos enclòs dins una sitga o fossa deval terra en lo monestir de Guadalupe. Però per les orations del dit reverent pare, qui sempre per aquell pregave, no morí ni fonch posat en la dita fossa, mas percutit y pres per gran febre, morí en la enfermeria del dit monestir de Nostra Senyora de Guadalupe, rebuts tots los sacraments. E ab molt gran dolor y contrició dels mals que fets havie, confessà davant tots los present estants que no sols al dit pare, mas a tres o quatre altres pares del dit monestir de l'Abron matar volie. Y pregà ab moltes làgrimes als qui presents estaven escriguessen de part sua al dit reverent pare que li perdonàs y que ell confessave la sua gran maldat e iniquitat e malície y que lo demoni que tenie ab si li havie fets fer tots los predits mals, essent ell innocent y sens culpa, la qual letra fonch ací enviada al dit reverent pare e legida públichament. *O mirabilis Deus in sanctis et in operibus suis.*

Car no pos dubte que per ésser estat aquest reverent pare en tota la sua vida hun espill de virtuts y sanctedat, obtingué del Senyor ab les sues pregàries que lo seu persèguidor morís a mort regonegude y anàs en via de salvació. Lo dit reverent pare visché après del sobredit cas XIII anys. Havie LV anys que tenie l'àbit quant morí. La el-lecció del dit pare en prior d'esta casa, com és dit, fonch a XI de febrer de l'any MDXXVIII^o e complí son trienni, en lo quall acabà lo cap de la esglésie.

[p. 38/1v] Passat lo trienni del reverent pare fra Jaume Roqueta, fonch elegit en prior del³² present monestir lo reverent pare frare

31. fra Jaume Roqueta, *escrit al marge dret.*

32. fra Matheu Blanc, *escrit al marge esquerre.*

Matheu Blanch, profés del matex monestir, a XIII de febrer de l'any MDXXXII. E acabat aquest trienni, fonch reelegit en altre trienni consecutivament a XVII del mes de febrer de l'any MDXXXV. E acabà son trienni *multum laudabiliter*.

Passat³³ lo segon trienni del pare fra Matheu Blanch, fonch elegit en prior³⁴ del present monestir lo reverent pare frare Pere Alzina, profés del mateix monestir, lo qual abans era estat prior del monestir de Sanct Hierònym de la Vall de Ebron VIII° anys continus per elecció de aquell convent. Y finit lo darrer trienni de la Vall de Ebron, tornà en sa pròpia casa y fonch elet en prior, com dit és, en la primera següent elecció, la qual fonch a XVIII del mes de febrer de MDXXXVIII. E acabà son trienni *laudabiliter*.

Aprés lo trienni del reverent pare fra Pere Alzina, fonch elet en prior del³⁵ present monestir lo reverent pare frare Pere Josa, profés del mateix monestir. Fonch elet a XXI de febrer de l'any MDXXXI. Y no acabà lo trienni, car morí essent prior la vigília de la Asumpció de Nostra Senyora l'any MDXXXII en la casa de Barcelona. Y fonch portat a soterrar lo seu cors al monestir en la matexa nit de la Asumpció y soterrat en lo mateix dia de la Asumpció *post primam* en lo capítol *cum patribus suis*.

Aprés mort del dit pare, fonch elet en prior del present monestir a³⁶ XIII de setembre de 1542 lo reverent pare fray Alonso de Guadalupe, profés del monestir de Nostra Senyora de la Strella, lo qual en lo mateix any era estat visitador general de Aragó, València y Cathalunya. Y és lo primer prior de la nació castellana que sia vingut en aquesta casa de Betlem. Fonch confirmat a dotse dies del mes de octubre del mateix any 1542, a set hores de matí. Acabà lo trienni. Lo qual acabat, se'n tornà en sa pròpia casa de la Estrella, de hon era profés. Y ha's de saber que la causa principal per què aquest pare castellà vingué a regir esta casa fonch perquè fórem algun tant notats de poca recollectió. Y axí, vingué³⁷ lo dit pare, lo qual fonch persona molt zelant la recollectió y estar en casa, en si y en los altres.

[p. 38/2r] Acabat lo trienni del reverend pare fra Alonso de Guadalupe, fonch elegit³⁸ en prior del present monastir frare Johan Puig, natural de la ciutat de Vich, profés del mateix monastir. Lo qual fonch

33. *Canvi de lletra (3).*

34. fra Pere Alzina, *escrit al marge esquerre*.

35. fra Pere Josa, *escrit al marge esquerre*.

36. fra Alonso de Guadalupe, *escrit al marge esquerre*.

37. *Segueix r raïllat*.

38. fra Joan Puig, *escrit al marge dret*.

elegit a XIII dies del mes de octubre y confirmat a XV de dit mes, a VIII hores de matí, en l'any MDXXXXV.

Acabat³⁹ lo trienni del reverend pare fra Juan Puig, fonch elegit en prior del⁴⁰ present monastir frare Anthoni Juan, natural de Barcelona, profés del mateix monastir, a XVI de octubre y confirmat a XVII de dit mes, a VIII hores de matí, de l'any MDXXXXVIII.

Acabat lo trienni del molt reverent pare frare Anthoni Joan, fonch elegit⁴¹ en prior del present monestir frare Pere Alzina, desús nomenat e profés del matex monestir, a XVIII de octubre y confirmat a XVIII° del matex mes, a VII hores de matí, de l'any MDLI.

Acabat⁴² lo trienni del molt reverent pare frare Pere Alzina, fonch elegit en prior del present monestir lo molt reverent pare frare Augustí Sumes, profés del matex monestir y natural de la ciutat de Barcelona, a XVIII° del mes de octubre e confirmat a XX del matex mes, a les VIII hores del matí, de l'ayn MDLIII. Acabat⁴³ lo trienni del sobredit molt reverent pare frare Augustí Sumes *laudabiliter*, fonch tornat per altre trienni elegit en prior del present monestir a XXI de octubre y a XXII del matex mes fonch confirmat a les VIII hores de matí de l'ayn MDLVII.

Acabat⁴⁴ lo sobredit trienni del reverend pare frare Augustí Sumes, fonch⁴⁵ elegit en prior del present monestir lo reverend pare fra Anthoni Joan, damunt dit, lo qual fou confirmat a VI de dezembre de l'any MDLX. [p. 38/2v] Acabat lo trienni del reverend pare frare Anthoni Johan, fonch elegit en prior del present monastir lo reverend pare frare Agustí Sumes⁴⁶ —y és aquest lo tercer trienni de son regiment— y fou confirmat a XXVIII de dezembre de l'any MDLXIII. Acabat lo trienni del reverend pare frare Agustí Sumes fou elegit⁴⁷ en prior del present monestir frare Joan Puig, damunt dit, y fou confirmat a XXXI de dezembre de l'any MDLXVII.

Acabat lo trienni de frare Joan Puig, lo reverentíssim nostre pare lo general qui leshores era, per algunas informacions impedí alguns

39. *Canvi de lletra (4).*

40. fra Antoni Juan, *escrit al marge dret.*

41. fra Pere Alzina, *escrit al marge dret.*

42. fra Augustí Sumes, *escrit al marge dret.*

43. fra Augustí Sumes, *escrit al marge dret per una mà diferent de la de Francesc*

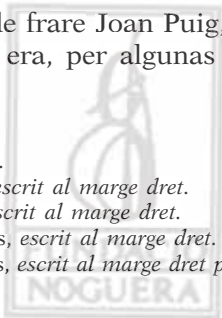
Talet.

44. *Canvi de lletra (3).*

45. fra Antoni Juan, *escrit al marge dret.*

46. fra Augustí Sumes, *escrit al marge esquerre.*

47. fra Joan Puig, *escrit al marge esquerre.*

dels fills de casa que no poguessen concórrer. Y axí, elegiren en prior del present monestir al pare fra Hierònym Valleriola, profés de Cotalba. Y no vingué per ço com la duquessa de Gandia, de qui era confessor, envià a suplicar a nostre reverentíssim pare lo general que no-l compel·lís a acceptar lo priorat. Y axí fou que de voluntat y licència de nostre pare lo general renuncià a la elecció y⁴⁸ fou elegit en prior lo reverend pare fra Agustí Sumes, y és lo quart trienni de son regiment. Fou confirmat dilluns a XIII de febrer 1570.

No⁴⁹ acabà lo trienni, per ço com morí la vigília de santa Catherina, a 24 de nohembre, de l'any 1571. Y perquè aqueix stiu se havien morts altres sinch religiosos,⁵⁰ com appar baix en cartes CLXXVII —stave la casa contaminada—, no volgué nostre reverentíssim pare lo general enviar confirmadors fins en la quaresma de l'any següent de 1572. Y en la fi de la quaresma elegiren en prior d'aquest monestir al molt⁵¹ reverent pare fra Artal de Claramont, profés de Vall d'Ebron. Y perquè stave leshores en València visitant aquelles cases, no pogué venir tam prest. Vingué al principi de juny de dit any. [p. 38/3r] Lo dit reverent pare fra Artal de Claramont, profés del monestir de Sant Hierònym de la Vall de Ebron, fou confirmat en prior del present monestir a 7 del mes de juny de dit any 1572,⁵² a les sinch horas deprés dinar. No acabà lo priorat per ço com renuntia per estar molt mal e inàbil per a regir. Fou la renunciació a [..]⁵³ de juny 1573.

Aprés, a 28 de juny de dit any 1573, fou elegit en prior de dit⁵⁴ monestir⁵⁵ lo reverent pare frare Francesch Rovirola, profés del mateix monestir, lo qual acabà son trienni a 29 de juny 1576. Acabat lo trienni del sobredit pare frare Francesch Rovirola,⁵⁶ fou elegit en prior lo reverent pare frare Christòphol de la Torre, profés del monestir de Sant Hierònym de Cotalva y de nació valencià, lo qual no⁵⁷ fou elegit⁵⁸ tram prest, perquè après de ésser vinguts los confirmadors, qui tardaren molt, y feta la electió de dit pare, tardà en venir, de manera que fou confirmat a 10 de setembre de dit any 1576, a las 9 oras de matí.

48. fra Agustí Sumes, *escrit al marge esquerre*.

49. *Canvi de lletra (5)*.

50. religiosos *afegit a la interlínia*.

51. fra Artal de Claramont, *escrit al marge esquerre*.

52. de dit any 1572 *afegit a la interlínia*.

53. *S'indica amb [..] un espai en blanc al manuscrit per al dia*.

54. fra Francesc Rovirola, *escrit al marge dret*.

55. *Segueix f ratllat*.

56. fra Christòphol de la Torre, *escrit al marge dret*.

57. *Segueix vingué ratllat*.

58. fou elegit *afegit a la interlínia*.

Acabat⁵⁹ lo trienni sobredit, fou elegit en prior del present⁶⁰ monastir lo pare fra Miquel Mongia, profés del monastir de la Vall de Hebron, y acabà son trienni. Fou confirmat al principi del trienni, a 15 de setembre de l'any 1579, a las vuit oras de matí. Acabat lo dit trienni, fou elegit en prior del present monastir⁶¹ lo molt reverent pare fra Llorens Daviu, profés de aquest⁶² mateix monastir, als vint-y-vuyt del mes de setembre 1582,⁶³ a las 9 oras del matí. Lo qual pare acabà de ser prior un trienni de la Vall de Hebron a 21 del mateix mes de setembre de dit any.⁶⁴ És català y natural de la vila de Mataró. Y acabà son trienni molt loablement y dexà la casa molt aprofitada en lo spiritual y temporal, pagades totes las deudas fins a una malla y devie-se a la casa más de 250 lliures .. sous. *Laus Deo, amen.*

[p. 38/3v] Acabat⁶⁵ lo trienni del pare fra Daviu, fonc elegit lo pare fra Hierònym Ezquerra, profés⁶⁶ d'esta casa, natural de la ciutat de Çaragoça de Aragó, lo qual fonc confirmat a 29 de nohembre de l'any 1585. Estigué la casa vaca dos mesos per rahó de aver los pares confirmadós de enviar un moço a nostre pare general perquè donàs al dit elet y ell estava en Sancta Engràcia, quant lo elegiren, per predicador.⁶⁷

Acabat⁶⁸ lo trienni del pare fra Hierònym Ezquerra, fonc postulat lo pare fra Llorens Daviu, lo qual estava prior en Sanct Hierònym de Val d'Ebron segona volta. Fonch confirmat a 27 de janer de l'any 1589. Estigué la casa sense prior dos mesos per culpa del confirmador fray Fabián de Palacios, profés de Villaviciosa, que envià un moço a nostre pare general sense tenir per a què y, axí, en lo capítol general lo condemnaren a que pagàs lo gasto del moço. No acabà lo trienni perquè los visitadós, fray Luis de Miranda, profés y prior de Nostra Senyora de la Estrella, y fray Juan Quixada, profés de Nostra Senyora de la Murta de València, lo privaren, encara que iniustament, perquè en lo capítol general següent miraren lo procés y trobaren no aver agudes causes per dita privació y penitenciaren gravíssament als visitadors y donaren en escrit lo que resultà, dient que no y agué causes per a privar-lo, y llicència per a divulgar lo succés en Barcelona, *et cetera.*

59. *Canvi de lletra (6).*

60. fra Miquel Mongia, *escrit al marge dret.*

61. fra Lorens Daviu, *escrit al marge dret.*

62. aquest afegit a la interlínia.

63. 1582 *subratllat.*

64. de dit any afegit a la interlínia.

65. *Canvi de lletra (7), que correspon a la de Francesc Talet.*

66. fra Hierònym Ezquerra, *escrit al marge esquerre.*

67. per predicador, *escrit per una mà diferent.*

68. fra Llorens Daviu, *escrit al marge esquerre.*

Après⁶⁹ fonch elegit en prior lo pare fra Vicent Montalvà, profés y vicari que era de Sanct Miquel de los Reyes de València, natural del regne de València, perquè no volgueren donar ningun fill de casa, sense causa.⁷⁰ Lo qual fonch confirmat a 15 de setembre 1590, a les vuyt hores de matí. No acabà lo trienni perquè nostre pare general lo nomenà prior de sa casa, avent passat quoranta dies, en los quals [no-s]⁷¹ concordaren en la electió los frares de dit covent de Sanct Miquel. Aprés⁷² fonch elegit en prior⁷³ tercera volta lo pare fra Llorens Daviu, lo qual fonch confirmat a 28 de janer 1592, a les nou hores de matí. Acabat⁷⁴ lo trienni del reverent pare fra Llorens Daviu, fonc elegit lo pare fra Pere Garriga, natural de Benisalem, de la isla de Mallorca, profés d'esta casa, lo qual fonc confirmat a 31 de janer de 1595, a les tres hores de la tarda.

Acabat⁷⁵ lo trienni del pare fra Garriga, fonc elegit quarta vegada lo pare fra Llorens Daviu, que era llavors prior de Sant Hierònym de Guisando y visitador general de Castella. Anaren a cercar-lo a Sant Bartholomé, pensant estaria allí, y digué nostre pare general lo anassen a cercar a Guadalupe, a on lo avia enviat a confirmar. Y allí se començà enmalaltir. Y axí-s partí de aquella casa, dexant los negocis indecissos, y anà a despedir-se de Guisando, de Sant Bartolomé y, sempre malalt y pijorant, finalment arribà en Barcelona. Y dintre deu dies morí ab gran sentiment y conexença de sas culpas, sense poder arribar al monestir, de manera que estigué la casa sense prelat per aquesta causa quatre mesos. Y aprés enviaren un moço a nostre pare general, avisant-lo per a que enviàs confirmadors. Y venguts, elegiren en prior al pare fra Hierò-[p. 38/4r] nim⁷⁶ Ezquerria, que estava en Çaragoça per predicador, també profés d'esta nostra casa. Y també per aquest respecte estigué sense prelat fins a 15 de juliol de 1598, en lo qual dia fonch confirmat a les sis hores de la tarda. Y en anades y vingudes estiguérem sinch mesos y quinze dies.

Acabat⁷⁷ lo trienni del pare fra Gerònim Ezquerria, fonch elegit en prior lo pare fra Vicents Montalbà, profés de Sanct Miquel de los

69. fra Vicent Montalvà, *escrit al marge esquerre*.

70. *El fragment comprès entre perquè no volgueren fins a sense causa està situat al marge dret, separat del text inicial. La crida que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és #, que també està situada darrere de València.*

71. *Una taca impedeix la identificació d'aquesta paraula.*

72. fra Llorens Daviu, *escrit al marge esquerre*.

73. *Segueix la raïllat.*

74. fra Pere Garriga, *escrit al marge esquerre*.

75. fra Llorens Daviu, *escrit al marge esquerre*.

76. fra Hierònym Ezquerria, *escrit al marge dret*.

77. fra Vicent Montalvà, *escrit al marge dret*.

Reyes, que ya fonch altra vegada d'esta casa y dos vegades de sa casa pròpria. Fonch la electió a 18 de juliol y anà a cercar-lo lo pare fra Narcís Vergés. Y fonch confirmat a 11 de agost de 1601, a les nou hores abans de dinar. Acabà son trienni y regí molt bé.

Aprés⁷⁸ fonc elegit lo pare fra Narcís Vergés, qui acabava de ser vicari lo trienni passat, profés d'esta casa y natural de Sant Feliu de Guíxols, del bisbat de Girona, lo qual fonc elegit⁷⁹ die de sant Augustí, a 28 de agost, y confirmat lo matex dia a les 4 hores de la tarda. Estigué vaca la casa setse dies per causa que morí lo general, fra Diego de Talavera, a 2 de juny, y no tinguérem general fins a 2 de agost, que fonch elegit lo pare fra Joan Baptista, profés de la Murta de València, y a 4 despachà los poders per als confirmadors,⁸⁰ que foren lo pare fra Mathià Femades, prior de Vall d'Ebron, y lo pare fra Francesch Lobera, profés de Sanct Miquel de los Reyes.

78. fra Narcís Vergés, *escrit al marge dret*.

79. *Segueix y confirmat raillat*.

80. estos y los qui faltan aquí trobaràs en lo 1 tomo dels actes capitulars, al prin[...], *escrit al marge dret per una mà diferent de la de Francesc Talet*.

ÍNDEX TOPONOMÀSTIC

A

- ACEVEDO, Jaume de, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra* 267, 271.
- ÀGATA, *filla de la senyora Pallaresa, benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 316.
- Àger (*la Noguera*), vescomte d', 154, 171, 272.
- AGOST, Joan d', *mosso de Sant Jeroni de la Murtra*, 184.
- AGRAMUNT, Pere, *notari de Barcelona*, 135.
- AGUILAR, *ciutadà de Barcelona*, 357.
- AGUILAR, Bernardí, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 220, 222-223.
- AGUILAR, Pere, *adroguer*, 182.
- Aguilar de Campó (*Palència*), 452.
- marquès, 313, 446, 452, 468-469, 472-473, 486, 488-489, 499-500, 590, 609-610.
- Aguiló (*Santa Coloma de Queralt, Conca de Barberà*), 158, 164, 184, 261, 265, 283.
- Agustí, sant, *orde*,
—canonges regulars, 558.
- AITONA, comte d', 610.
- ALAEJOS, Miguel de, *prior de San Lorenzo del Escorial*, 671.
- ALBA, duc d', 585.
- ALBANELL, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 243.
- ALBANELL, Miquel, *canonge i infermer de la catedral de Tarragona*, 314, 343.
- ALBANELL, Nicolau, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 182.
- ALBAREDA, Macià, *habitant de Tous*, 639.
- ALBERICH, Perepòlit, 203.
- ALBINYANA, 479.
- ALCALÀ, Cristóbal, *pare general jerònim*, 617.
- ALCALÀ, duc d', 500.
- ALCÁZAR, Alonso, *frare jerònim*, 452.
- Alemanya, 333, 632.
- Alexandria (*Egipte*), 540, 756.
—patriarca, 144.
- ALFAJARIA, Jerónimo de, *frare jerònim*, 587.
- ALFARO, *frare profés de Santa Engracia*, 771.
- ALFONS V *el Magnànim, rei d'Aragó*, 160, 176-177.
- ALGAI, Joan, *vicari de Santa Coloma de Gramenet*, 521.
- Alguaire (*Segrià*), 394-395.
- ALIÓ, Joan, *cavaller domiciliat a Barcelona*, 556.
- ALIVIANO, Jerónimo de, *frare jerònim*, 456.
- ALMUGÀVER, Genís, 161.
- ALTARRIBA, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 760.
- ALTARRIBA, *llinatge*, 455, 740.
- ALTARRIBA, Francesc, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 751.
- ALTARRIBA, Guerau, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 455, 521, 533, 536, 552, 560, 568-570, 583, 587, 606.
- ALTARRIBA, Jeroni, *fill de Francesc Altarriba*, 751.

- ALTARRIBA, Jerònima, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 740.
- ALTARRIBA, Pau, *habitant de Sant Andreu de Palomar*, 730.
- ÁLVAREZ, Simon, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 264, 321-322, 330, 339.
- ALZINA, Joan, *frare convers profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 688, 756.
- ALZINA, Miquel, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 455.
- ALZINA, Pere, *prior de Sant Jeroni de la Murtra i Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 195, 280, 297, 303-305, 310, 315, 322, 327, 330, 338-339, 345, 353-355, 363, 368, 370, 375, 393, 396, 420-421, 426-431, 434, 438, 444, 452, 455-466, 486, 491-493, 501, 504, 532, 553, 568.
- ALZINETES, v. ALZINA, Miquel.
- AMELL, Joan, *doctor del Reial Consell de Catalunya*, 665-666.
- AMER, Jeroni, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 725, 758.
- AMIGÓ, *pagès de Badalona*, 495.
- Amposta (*Montsià*),
—castellà, 210.
- Andalusia,
—visitador (*jerònims*), 748.
- ANDREU, *esclau tàrtar*, 163.
- ANDREU, Gabriel, *mercader de Tarragona, avi del frare Gabriel Andreu*, 272.
- ANDREU, Gabriel, *prior de Sant Jeroni de la Murtra*, 213, 220, 227, 235, 237-238, 249, 254, 258, 260-261, 264, 267, 269, 272, 276, 316.
- ANDREU, Guillem, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 138.
- ANDREU, Joan, *germà del frare Gabriel Andreu*, 272.
- ANDREU, Marió, *muller de Joan Andreu*, 272.
- ANDREU, Pere, *notari de Barcelona*, 145.
- ANGLÈS, Antoni, *notari i ciutadà de Barcelona*, 374, 403, 405.
- ANGULO, Francisco de, *prior de San Jerónimo de Yuste i profés de Santa Engracia*, 549-550.
- ANNA D'ÀUSTRIA, *reina, muller de Felip II*, 632.
- ANTIC, Pere, *mercader barceloní*, 663.
- ANTIC, Rafael, *mercader barceloní*, 663.
- ANTIC, Tomàs, *mercader barceloní domiciliat a Palerm*, 660-663.
- ANTONI, *capellà*, 411-412.
- ANTONI, sant, *anacoreta*, 482.
- ANTONI I, *rei de Portugal*, 670.
- Aragó, *regne*, 158, 177, 191, 210, 283, 331, 354, 443, 562, 588, 596, 675, 687.
—Consell Suprem, 597.
—Corona, 167, 191, 197, 339, 443, 715, 723, 742.
—Diputació del General, 164, 201, 203, 204, 211, 283, 409.
—escut, 176.
—florins, 147.
—lloctinent, 177.
—rei, 160, 176, 209, 233.
—reina, 158.
—vicari provincial de la Corona (*jerònims*), 174, 185-187, 189, 192, 196, 207.
—visitador general de la Corona (*jerònims*), 246, 319, 441, 583, 723.
- ARAGÓN, Pedro de, *teòleg i moralista castellà*, 757.
- ARBOÇ, Miquel, *frare convers profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 422, 508, 688.
- ARCOS, *frare dominic*, 501.
- ARENY, *pare de Joana d'Areny*, 417.
- ARENY, Baltasar d', *frare profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 417.
- ARENY, Joana d', *baronessa de Castellnou de Montsec, muller d'Acard d'Erill*, 417, 720, 746, 759, 761-762.
- ARIAS MONTANO, Benito, *humanista i eclesiàstic castellà*, 450, 613.
- ARMENGOL, Magdalena, 633.
- ARNAU, Narcís, *frare convers profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 755.

- ARNAU, Pere, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 267.
- ARTIGÓ, Joan, *notari de Barcelona*, 232.
- ARZENS (França).
—castell, 409.
- ASENSIO, Marcos de, *frare, procurador de Sant Jeroni de la Murtra*, 706.
- ATAÍDE, Jorge de, *bisbe de Viseo i capellà major de Felip II*, 670-671, 675, 722, 741.
- AVELLÀ, *argenter*, 689.
- AVERO, *duquessa d'*, 677.
- ÁVILA, Juan de, *frare profès de Santa Catalina*, 602.
- AYMERICH, Jordi, *senyor dels Hostalets de Cervera*, 322-323.
- AZPILCUETA, Martín de, *canonista i moralista navarrès*, 728.
- B**
- Badalona (*Barcelonès*), 249, 366, 417, 461, 472, 474, 491, 508, 523, 542, 595, 622, 653, 656-657, 672, 680, 709, 713, 719, 729, 736, 775-776.
—obrers, 153.
—paborde, 153.
—rectoria de Santa Maria, 170.
—Vinya de, *parcel·la de terra plantada de vinya*, 494.
- BADIA, *llibreter*, 490, 501.
- BADIA, Pere, *escrivà reial, receptor de la Inquisició, escriptor*, 298, 316.
- Balaguer (*la Noguera*), 372, 424.
- BALLESTER, Jaume, *prior de Santa Engràcia*, 755.
- BANDELLO, Vicenzio, *general de l'orde de predicadors*, 282.
- BANÚS, Narcís, *notari de Barcelona*, 326.
- Banyoles (*el Pla de l'Estany*), 716.
- BAPTISTA, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 242.
- BAPTISTA, Joan, *pare general jerònim, prior de Santa Maria de la Murta i Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*,
profès de Santa Maria de la Murta, 708, 716, 725.
- BARBA, Eulària, 148.
- BARBALÍMPIA, *frare d'Uclés i ministre de Santa Maria de Jonqueres*, 713.
- BARCELÓ, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 331, 346, 391, 396, 411-414, 421, 430.
- Barcelona, 131-133, 135, 145, 154, 157, 159, 167, 169, 171, 177-178, 183-185, 187, 191, 194, 196, 198, 203, 207-208, 215, 217, 225, 233, 243, 245, 249-251, 257, 261, 265, 268, 273, 275, 278-279, 281, 285, 291, 294, 299-300, 307-308, 311, 313, 316, 324-325, 331, 333, 335-337, 340, 344-345, 347-348, 351, 364, 372, 379, 383-385, 387, 394, 397, 414-415, 419, 421, 426, 431, 433, 435, 438, 443, 454-455, 462, 466, 473, 475-476, 488, 492-493, 497, 502, 507-510, 513, 514-519, 524-525, 527, 530-531, 533, 539, 543, 545, 547, 552-554, 557, 563-565, 569, 571, 573-575, 579, 583, 584, 587, 591-592, 594-595, 598-600, 604-605, 609, 611, 615, 620-622, 624, 629, 630-634, 641, 647-649, 652-653, 657, 660-661, 663-664, 666, 671-673, 675, 677-678, 680, 693, 694-696, 698-699, 701-702, 709-711, 713, 716-718, 723, 726, 727, 729-733, 735, 738, 740, 744, 746-749, 751, 754, 759-760, 766, 769-770, 772, 774-776.
—almoiners de la seu, 146-147.
—bastaix, 270.
—batlle, 144.
—benefici de Sant Rafael de la seu, 720.
—beneficiat de la seu, 145, 153, 595.
—bisbat, 409.
—bisbe, 147, 170, 258, 427, 566, 625, 693, 775.
—Born, 203, 214.
—canonge de la seu, 256, 278, 287, 361, 374, 628.

- capellà de la seu, 171.
- capítol de la seu, 170.
- carrer Ample, 251.
- carrer Comtal, 436, 775.
- carrer d'en Argenter, 513.
- carrer de'n Cuch, 195, 397, 428.
- carrer de Jonqueres, 203.
- carrer de l'Argenteria, 388, 436, 438.
- carrer de les Filateres, 771.
- carrer de les Moles, 270.
- carrer de na Canuda, 203.
- carrer de na Massaguera, 520.
- carrer de Sant Pere, 180, 195, 232, 397, 402, 428, 436, 520.
- carrer dels Banys, 638, 665.
- carrer dels Candelers de Sèu, 476, 499, 611.
- carrer dels Cotoners, 476.
- carrer dels Flassaders, 612.
- causídic, 346, 667.
- cavaller, 356, 410, 596, 697.
- ciudadà, 146, 148-149, 224, 346, 350, 356-357, 374, 402-403, 405.
- Consell de Cent, 512.
- consellers, 185, 201, 345, 512, 555.
- davallada de la Presó, 539.
- davallada de Santa Eulàlia, 360, 683, 703.
- drassana, 696.
- estudi major, 438.
- Inquisició, 298.
- llotja, 540.
- mercadet, 356, 560, 594, 664.
- monestir de predicadors (*Santa Caterina*), 284, 348, 356.
- muralla, 436.
- notari, 133, 135, 137, 143, 145-151, 158, 163, 205, 208, 217, 232, 234, 243-244, 252, 275, 284, 293-294, 307, 346, 349, 356, 358, 361, 374, 393, 403, 405, 409, 415, 433, 435, 436, 448, 456, 476, 512, 515, 557, 576, 597, 611, 628, 666-668, 691, 773-774.
- paborde del mes de Maig de la seu, 170.
- palau del Governador, 414.
- plaça de la Llana, 436.
- plaça de Santa Anna, 539, 577.
- plaça del Blat, 427, 661.
- plaça Nova, 214.
- platja, 381, 396.
- Porta Ferrissa, 147, 401, 702-703.
- portal Nou, 398.
- Pou Dols, 436.
- presó, 131.
- presó del Rei, 135.
- sagristà de la seu, 713.
- seu, 131, 135, 474.
- taula de la ciutat, 140-141, 144, 147, 150-151, 160, 162, 193, 284, 291, 297-298, 307-308, 316, 326-328, 340, 347, 349, 357, 404-405, 407, 415, 428, 511-512, 520, 524, 560, 593, 663.
- territori, 405.
- universitat, 438.
- veguer, 348, 403, 435.
- BARCERA, Antònia, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 145.
- BARELLÉS, *botiguer de teles*, 686.
- BARRERA, Pere, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 311.
- BARTOLÍ, Carles, *frare profés de Sant Jeroni de Cotalba*, 725.
- BARTOLO DA SASSOFERRATO, *jurista italià*, 648.
- BARTOMEU, Onofre, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 235.
- BAS, Sebastià, *prior i profés de Sant Jeroni de Cotalba*, 602.
- BASSA, Vicenç, *mercadet*, 393.
- BATLLE, Antoni, *pagès de Montcada*, 477-479, 510, 510-513, 516.
- Baza (*Granada*).
- monestir (*Nuestra Señora de la Piedad*), 305.
- prior, 529.
- BEAURAIN, senyor de, 333.
- BEAUXAMIS, Tomàs, *teòleg francès, carmelita*, 757.
- BEDA, Guillem Ramon, 360.
- BELARMINO, Robert, *arquebisbe i cardenal de la Companyia de Jesús*, 728.

- Bell-lloc, masia i antic castell (la Roca del Vallès, Vallès Oriental), 605.
—senyor, 604.
- BELL-LLOC, Jeroni de, frare profès de Sant Jeroni de la Murtra, 604-605, 639, 684.
- BELL-LLOC, Pere, escrivà i notari reial, 274.
- BELLOT, Ponç, frare, 155.
- BELLSOLEY, Bartomeu, notari de Barcelona, 667.
- Bellvei (Torrefeta i Florejacs, Segarra), 353.
- BENAJAM, Pere, prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra i prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, 165, 229, 242, 254, 264, 267, 277, 280, 285, 287, 291, 293, 296, 298-299, 302, 304, 306, 310, 321-322, 326, 330, 332, 338-340, 344-345, 350, 354, 774.
- BENAUULA, Miquel, notari reial, pare del frare Pere Benauula, 360.
- BENAUULA, Pere, frare profès de Sant Jeroni de la Murtra, 311, 348, 359-360.
- Benissalem (Mallorca), 588.
- BERNAT DE CLARAVALL, sant, abat i reformador cistercenc, 566, 731.
—orde, 757.
- BERSA, Tomàs, mestre de cases, 380-381.
- BERTRAN, Antoni, frare profès de Sant Jeroni de la Murtra, 506, 744.
- BERTRAN, Daniel, notari reial, 182.
- BERTRAN, Franci, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra, 219.
- BERTRAN, Galceran, lloctinent del mestre racional, 298.
- BERTRAN, Jordi, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra, fill de Ramon Bertran, 145, 153.
- BERTRAN, Ramon, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra, 140-142, 144, 152-153, 219, 259.
- BERTRANA, benefactora de Sant Jeroni de la Murtra, 346.
- Besòs, riu, 623, 746.
- BESTURS, Felip, porter del General de Catalunya, 660, 663.
- BEUDA, cavaller, 239.
- BLANC, Mateu, prior de Sant Jeroni de la Murtra i Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, profès de Sant Jeroni de la Murtra, 195, 331, 370-371, 377, 390, 406, 414, 418-419, 421, 428, 435-436, 470-471, 480-483, 485, 491, 493, 501, 557, 720, 761.
- BLANC, Pau, frare profès de Sant Jeroni de la Murtra, 354, 421, 430, 444.
- BLANCA II, reina de Navarra, 176.
- Blanes (la Selva), 455, 470.
- BLANES, Joan Baptista, prior de Sant Jeroni de Cotalba, 562.
- BOBADILLA, Rodrigo de, cavaller, senyor de Concabella, 217, 291-292.
- BOFILL, Jeroni, beneficiat de Sant Just i Pastor, 760-761.
- BOÏGUES, Francesc, frare profès de Sant Jeroni de la Murtra, 454, 476.
- BOÏL, Joan, frare profès de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, 132.
- BOISSÓ, Guillem Ramon, rector de Sant Guim de la Plana, 224, 231.
- BOIXADELL, Antoni, criat de Joan de Cardona, bisbe de Barcelona, 427-428.
- BOIXADORS, Pere de, primer marit d'Elionor Vidal, 417.
- BÓIXOLS, Joan, notari de Barcelona, 284, 307-308.
- BOLEA, Bernardo, vicecanceller de la Corona d'Aragó, 599.
- BOLET, Bartomeu, mercader, 396.
- BOLET, Jeroni, mercader de Barcelona, 560.
- BOLET, Joan, arrendatari de Tous, 434, 470, 480, 491, 548.
- BONANAT, Jordi, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra, 145.
- BONET, Jeroni, mercader, 664-665.
- BOQUET, 162.
- BOQUET, Francesc Jeroni, cavaller de Barcelona, 356.

- BOQUET, Pere, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 251.
- BORDONS, Josep, *orguener*, 592.
- BORJA, Pere Lluís Galceran de, *mestre de Montesa i marquès de Navarrès, virrei de Catalunya*, 719.
- BORJA I DE CASTRO, Joan, *comte de Mayalde i de Ficalho, majordom major de l'emperadriu Maria i Margarida d'Àustria*, 633.
- BORRADÀ, 140.
- BORRELL, Romeu, *prior de Sant Jeroni de la Murtra*, 138-140, 143, 145-146, 148-149, 152, 154, 158-160, 163-166, 168, 171, 173, 177, 179, 401.
- BOSC, *germà d'Onofre Bosc*, 473.
- BOSC, Joan, *teixidor francès*, 525.
- BOSC, Onofre, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 445, 460, 473, 580.
- BOSC, Perot, *senyor de Gra*, 275.
- BOSCA, Bernat, 434, 436-437.
- BOSSIÓ, Joan, *pastor*, 566.
- BOTINES, Jaume, *mercader*, 392-393.
- BOU, 372.
- BRUGUERA, Rafael de, *notari de Barcelona*, 151.
- BRUNIQUEUR, Esteve Gilabert, *notari de Barcelona*, 293, 773.
- BUFALO, Marcello, *auditor de Roma*, 630.
- BURGOS, 299
- BURGOS, Pedro de, *abat de Santa Maria de Montserrat*, 338.
- BURGUÈS, Joan, *baró de Talavera, senyor de Pavia*, 596.
- BUSQUETS, *ardiacà de Santa Maria del Mar*, 337.
- BUSQUETS, Gabriel, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 767.
- C**
- CABRERA, Caterina, *senyora de Concabella*, 293, 297, 773.
- CABRERA, *vescomte de*, 291-292.
- CABRERA, Violant de, *senyora de Concabella*, 217, 290, 293, 297, 306, 311, 381, 387, 773-774.
- CAÇADOR, *senyor de la torre Pallaresa*, 205.
- CAÇADOR, Francesc, 434.
- CAÇADOR, Guillem, *bisbe de Barcelona*, 566.
- CAÇADOR, Jaume, *bisbe de Girona*, 361.
- CAÇADOR, Pere, *cavaller, senyor de la torre Pallaresa*, 548.
- CAÇADOR, Serafí, *senyor de la torre Pallaresa*, 776-777.
- CÁCERES, Jerónimo de, *frare profès de Nuestra Señora de Prado*, 582-583.
- CAIXA, Montserrat, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 506, 542, 570, 579, 583, 588, 592, 594, 603, 618-619, 640, 645, 688, 709-710, 725, 744, 758, 770.
- CALÀBRIA, duc de, 278, 530, 534.
- CALANDRAIX, Francesc, *frare profès de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 562, 708.
- Calataiud (*Saragossa*), 673.
- CALDERÓN DE LA BARCA, Álvaro, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra i San Jerónimo de Montamarta*, 452-454.
- CALINYS, *frare profès de Santa Engràcia*, 466.
- CALULL, Antoni, *rector de Santa Coloma de Gramenet*, 740.
- CALULLA, filla de Morera, 520.
- CAMINADA, Francesc, *nebot i hereu d'Antoni Paxeres*, 740, 752.
- CAMINYANES, Pere, *secretari del rei*, 233.
- CAMPANYA, Bartomeu, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 185, 201.
- Campet de les Banyes, *camp*, 448.
- Camprodon (*Ripollès*), 759, 770.
- CAMPS, 512.
- CAMPS, *ardiacà*, 621, 624-625.
- CANALS, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 239.
- CANSALADA, Bertran, v. JERONI, Gabriel.
- CAÑETE, marquès de, 386.

- CAPELLA, Andreu, *bisbe d'Urgell, prior de les cartoixes de Portaceli, Escaladei, el Paular, Nàpols i Milà*, 683.
- capítol general (*jerònims*), 167, 174, 185-186, 189-190, 192, 198-199, 204, 207-208, 213, 223-223, 235, 238, 246, 262, 278, 295-297, 300, 310, 317-320, 339, 375, 377, 422, 429, 441, 451, 453, 459, 464, 466, 483, 485, 493, 530, 536, 571, 587, 597, 614, 644, 656, 683, 687, 694, 717-718, 720-724, 728, 742, 758, 771.
- capítol privat (*jerònims*), 196, 199, 310, 742.
- CARBONELL, Llorenç, *prior i profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 138, 187, 194.
- CARBONELL, Lluç, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 588, 640, 647, 688, 709, 716, 725, 744, 753, 755, 766-767, 770, 772.
- Carcassona (*França*)
—bisbat, 409.
- CÀRCER, Gaspar, 448.
- CARDÓ, Antoni, *habitant de Tous*, 337
- CARDÓ DEL MAS, *habitant de Tous*, 584.
- Cardona (*Bages*), 305, 344, 467, 474, 489, 592, 638.
- duc, 163, 258, 334, 344-345, 355, 400, 425, 431, 446, 450, 606.
- duquesa, 258, 345.
- CARDONA, *marmessora de Jeroni Bofill*, 760.
- CARDONA, Carles Pau de, *abat de l'Estany i prior de Santa Anna de Barcelona*, 462.
- CARDONA, Eulàlia, *germana de Gabriel Torres*, 775.
- CARDONA, Ferran de, *duc de Cardona*, 345.
- CARDONA, Francesc de, *frare profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 755.
- CARDONA, Joan Baptista, *bisbe de Vic i Tortosa*, 700, 702.
- CARDONA, Joan de, *bisbe de Barcelona*, 427.
- CARDONA, Joan Ramon Folc de (IV), *duc de Cardona*, 345.
- CARDONA, Pere de, *arquebisbe de Tarragona i bisbe d'Urgell*, 323.
- CARDONET, Joan, *frare convers profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 213.
- CARLES V, *emperador*, 288, 333-334, 341, 344, 384, 400, 424-425, 427, 484, 503, 537, 541, 546, 554, 632.
- CARLES DE VIANA, *príncep de Viana*, 183, 188.
- Carme, *orde*, 564.
- Cartoixa, *orde*, 282, 492, 498.
- Casa de Déu, *monestir agustiniana (Castellví de Rosanes, Baix Llobregat)*, 134, 205, 518.
- CASAFRANCA, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 140.
- CASALDÒFOL, Bernat, *apotecari*, 218-219, 238, 433.
- CASALDÒFOL, Bernat, *metge i cavaller*, 219, 238, 388, 407, 428, 433-435, 437, 476-477, 490, 499, 507, 611.
- CASALDÒFOL, Caterina Beneta, *muller del metge Bernat Casaldòfol*, 433-435, 473, 476-477, 498-499, 612.
- CASALDÒFOL, Rafael Joan, *fill natural del metge Bernat Casaldòfol*, 433-434, 436-437.
- CASANOVES, Macià, *frare de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 618.
- CASELLES, Gabriel, *frare profés de Santa Engràcia*, 300.
- CASSIÀ, Joan, *monjo i escriptor cristià*, 225.
- CASTELL, Caterina, *muller de Domènec Castell*, 145, 204, 211.
- CASTELL, Domènec, *sabater*, 204.
- Castella, *regne*, 196-199, 210, 246, 257, 305-306, 365, 369, 418, 443, 452-453, 488, 527, 571, 573, 597-598, 600, 603, 609, 613, 629, 656, 662, 664, 694, 702, 708, 712, 728, 741-743, 753-754, 758-759, 764, 771.
- doctor major, 334.
- prior de Sant Joan, 593, 609, 621, 740.
- rei, 210, 216, 277, 593, 629, 632.

- CASTELLAR, Bernat, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 372.
- CASTELLET, Blai, 161.
- CASTELLET, Pere de, *bisbe d'Urgell*, 517.
- CASTELNOU, *castell i vila (Moià, Bages)*, 445.
- CASTELLÓ, Joan, *doctor en drets, membre del Reial Consell Civil, advocat fiscal de la Règia Cort i regent la Cancelleria*, 746, 762.
- CASTELLÓ, Joan, *frare de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 708.
- CASTELLÓ, Magdalena, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 264, 269.
- CASTELLÓ, Pere, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 145.
- CASTELLÓ, Sadurní, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 379, 387, 452, 457, 486, 505, 529, 552, 580.
- Castelló de Farfanya (*la Noguera*), 457.
- Castelló d'Empúries (*Alt Empordà*), —paraire, 148.
- CASTILLO, Francisco del, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 605, 636, 745.
- CASTRO, Joana de, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 513-514, 516, 516-519, 539, 566.
- CASTRO, Juan de, *ciutadà de Saragossa*, 513.
- CASTRO, Pablo de, *jurista*, 648.
- CASTRO, Rodrigo de, *cardenal, arquebisbe de Sevilla i bisbe de Cuenca i Zamora*, 632.
- CATALÀ, Salvador, 405.
- Catalunya, 188-190, 192, 201, 232, 239, 247, 249, 274, 283, 287, 290, 293, 305, 324, 351, 402, 427, 445, 456, 508, 549, 554, 598, 604, 656, 663, 669, 695, 699, 701, 702, 730.
- Audiència, 231, 272, 293, 325, 327, 360, 404-405, 456, 476, 548, 763, 773-774.
- batlle general, 286, 751.
- Batllia General, 286.
- canceller de la Reial Audiència, 510, 548.
- canceller del Reial Consell, 287.
- Diputació del General, 163, 234, 239, 283, 328, 357, 358, 403-405, 437, 449, 459, 468, 487-488, 548, 548, 660, 701, 762.
- diputats, 163, 344, 593, 694, 701.
- Inquisició, 316.
- lloctinent, 160, 177.
- porter de la Diputació del General, 660.
- prior (*orde de Sant Joan de Jerusalem*), 434, 469.
- Reial Consell, 665.
- tresoreria reial, 403.
- virrei, 446, 452, 468, 473, 500, 585, 593, 598, 609, 621, 631, 675, 694, 700, 719, 740, 775.
- CATERINA D'ÀUSTRIA, v. CATERINA MICAELA.
- CATERINA MICAELA, *duquesa de Savoia, filla de Felip II*, 675, 677.
- Catllar, el (*Tarragonès*), 584.
- CEBRIÀ, 231.
- CERDÀ, Pere, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 212.
- Cervera (*Segarra*), 339, 374, 414, 455, 461, 555, 570, 763.
- notari, 291.
- CESSA, Elisabet, *majordona de Joan Jañer, rector de Montcada*, 583-584, 586, 593.
- CHINCHÓN, comte de, 599, 675.
- CICERÓ, Marc Tul·li, *escriptor i polític llatí*, 225.
- Ciudad Real, 305.
- CIURANA, *canonge de la seu de Barcelona*, 374.
- Ciudadella (*Menorca*), 665.
- CLAPERÓS, 142.
- CLAPERÓS, Beatriu, *muller de Joan Claperós*, 343, 356-357.
- CLAPERÓS, Joan, *mercader i ciutadà de Barcelona*, 356.
- CLARÀ, *apotecari*, 686.
- CLARAMUNT, Artal de, *prior i profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, prior de Sant Jeroni de la Murtra, visitador de la Corona d'Aragó*, 234, 550, 562, 582-584, 586-587, 659.

- CLARAMUNT, Lluís de, *senyor de la Figuera*, 644.
- CLARET, Joan, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 540.
- CLARIANA, *vídua de Simon Benet Clariana*, 358.
- CLARIANA, Dionís de, *doctor en ambdós drets, conseller en cap de Barcelona*, 405, 522, 591.
- CLARIANA, Francesc de, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 555.
- CLARIANA, Francesc de, *germà de Miquel de Clariana*, 736-738, 741, 751.
- CLARIANA, Maria Anna, *muller de Miquel de Clariana*, 732, 734.
- CLARIANA, Miquel de, *cavaller, fill de Dionís Clariana, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 522, 540, 591-592, 622, 639, 684, 713, 730, 735-737, 751.
- CLARIANA, Pere de, *nebot de Miquel de Clariana i fill de Francesc Clariana*, 736-738, 741, 751.
- CLARIANA, Simó, 326, 328.
- CLARIANA, Simó Benet, 358.
- CLARIS, 541.
- CLOS, Lluís, *beneficiat de la seu de Barcelona, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 144, 168.
- Clot, lo, *peça de terra (Barcelona)*, 405.
- COCENTAINA, comte de, 610.
- COLL, Antoni, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 391.
- COLLELL, Andreu, 774.
- COLLS, Pere de, *notari de Barcelona*, 133.
- COLOM, 347.
- COLOMA, 153.
- COLOMA, Bartomeu, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 215, 223, 231.
- COLOMA, Ildefons, *bisbe de Barcelona i Cartagena*, 775.
- COLOMA, Pere, *germà de Bartomeu Coloma*, 215, 232.
- COLOMER, Bernat, *frare profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 186.
- Colomer, casa (*Badalona*), 208, 650, 711, 720, 728, 745, 748.
- COMA, Pere Màrtir, *dominic, bisbe d'Elna*, 598-599.
- COMES, Andreu, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 620, 700, 727, 739, 755, 767.
- Companyia de Jesús, *orde*, 672, 760-761.
- Conca de Barberà, *comarca*, 215.
- Concabella (*Pallargues, Segarra*), 130, 154-155, 157, 162, 164, 171, 175, 177, 184-189, 207, 209, 213, 215-216, 291, 294.
- batlle, 216.
- castell, 155-157, 182.
- església de Sant Salvador, 184.
- onzè, 168.
- senyor, 156, 273, 290, 293-294, 306, 311, 387, 681, 740, 773.
- CONTICH, 187.
- CONTRERAS, Cristòfor de, v. RUIZ, Cristòfor.
- CORBERA I SANTCLIMENT, Riambau de, *baró de Llinars*, 479.
- Cordelles, col·legi de (*Barcelona*), 739.
- CÓRDOBA, Fernando de, *vicari provincial de la Corona d'Aragó*, 210, 216.
- CÓRDOBA, Pedro de, *frare profés de Sant Jerónimo de Valparaíso*, 597.
- Córdoba, 597.
- CORNELL, Antoni, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 647, 701, 703, 744, 749.
- CORNELL, Joan, *germà d'Antoni Cornell*, 703.
- CORNET, *marit d'Antònia Cornet*, 665.
- CORNET, Antic, 360, 405.
- CORNET, Antònia, *filla de Francesc Pujassola i muller de Cornet*, 638, 664-667.
- CORNET, Berenguer, 458.
- CORONES, Pere, *negociant de Mallorca*, 740.
- Corpus Christi, —capellania, 215, 232.
- CORTESOS, *habitants d'Aguiló*, 184.
- CORTIT, Jeroni de, *cavaller, senyor de la Morana i de Gra*, 523.

- CORTIT, Onofre, *cavaller, senyor de Gra*, 772.
- CORTS, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 211.
- CORTS, Jaume, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 391, 423, 562, 580.
- COSME I DAMIÀ, *cardenal de Sant*, 356.
- COSTA, Pere, *doctor i ciutadà de Barcelona*, 350, 374.
- Cotlliure (*Rosselló*), 632.
- convent, 560.
- monestir (*Sant Domènec de Cotlliure*), 558-560.
- prior, 559-561.
- COVES, *advocat de Cervera*, 763.
- CREIXELL, Vicenç, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 138.
- Creu de fra Antoni, *lloc de Sant Andreu de Palomar*, 760.
- Creu del Duc, *parcel·la de terra plantada de vinya (Badalona)*, 608.
- CUÉLLAR, *marquès de*, 401.
- Cuenca,
- bisbe, 632-633.
- CUPÍ, Miquel, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 203, 219.
- D**
- DAGUÍ, Antoni, *capellà*, 215, 232.
- DALMAU, Lluís, *pintor*, 144.
- DARAS, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 139.
- Dauder, *mas (Badalona)*, 208.
- DAVIU, Llorenç, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i de San Jerónimo de Guisando, visitador general de la Corona d'Aragó, de Portugal i d'Andalusia*, 230, 394, 553, 556, 573, 575-576, 614, 617-618, 645, 684-685, 694, 701, 708-709, 715-716, 719-723, 725, 736, 743, 747-750, 753-757, 759, 762, 764, 775.
- definidor (*jerònims*), 190, 198, 243, 295-296, 317-319, 368, 422, 429, 464, 471, 721-722.
- definitori (*jerònims*), 246, 318, 319, 451, 454, 459, 530, 587, 614, 644, 720-723, 728.
- Dènia (*València*), 165.
- DESCOLL, Jerònima, v. SETANTÍ, Jerònima.
- DESCOLL, Pere, 161.
- Descortey, *casa (Sant Pere de Ribes, Garraf)*, 161.
- DESPRATS, Aimeric, *donzell de Tarra-gona*, 272.
- DESVALLS, *cavaller*, 761.
- DESVALLS, Pere, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 178.
- DEVESA, Gabriel, *notari de Barcelona*, 346.
- DEZA, Pedro de, *cardenal i jurista*, 621, 624, 627.
- DOLÇ, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 421, 460.
- DOMÈNECH, Francesc, *prior i profès de Santa Maria de la Murtra i vicari provincial de la Corona d'Aragó*, 174, 185.
- DORCA, *procurador de Sant Jeroni de la Murtra*, 350.
- DORIA, Giovanni Andrea, *príncep de Melfi*, 632, 680-681.
- DORIA, Marcello, *capità genovès*, 621.
- DOT, Joan, *notari reial*, 435.
- DUARTE, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 564.
- DURALL, Galceran, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 432.
- DUSAL, 398.
- E**
- Ebre, *riu*, 717.
- EIXERRAT, *tia de Jeroni Eixerrat, benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 595.

- EIXERRAT, Jeroni, *beneficiat de la seu de Barcelona, nebot de Joan Eixerrat*, 595.
- EIXERRAT, Jerònima, *muller de Perot Eixerrat*, 432.
- EIXERRAT, Joan, *advocat de Sant Jeroni de la Murtra, conseller de Barcelona*, 424, 456, 555, 595.
- EIXERRAT, Perot, *mercader*, 424, 432.
- EIXIMENIS, Francesc, *escriptor framenor, bisbe d'Elna*, 181, 195.
- ELIONOR D'ÀUSTRIA, *reina de França*, 424.
- Elna (*Roselló*).
- bisbat, 598.
- bisbe, 145, 387, 500, 599, 735.
- Empordà, *comarca*, 459, 470, 480, 653, 727.
- ENDE, Reginald, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 142, 166, 168, 173, 195, 202, 244.
- ENRIC, *cardenal i rei de Portugal*, 629-670.
- ENRIC IV, *rei de Castella*, 210, 216.
- ENRÍQUEZ, Aldonza, *duquessa de Cardona*, 345.
- ERILL, baronessa d', 460, 479.
- ERILL, Joana d', v. ARENY, Joana d'.
- ERILL I QUERALT, Acard d', 417, 720.
- ESBERT, Bernat, 424.
- ESCUDEU, Jaume, *notari de Girona*, 204.
- Església Catòlica, 438, 629, 678, 734.
- Espanya, 305, 503, 623, 629, 632, 635, 699.
- rei, 288, 307, 333, 632, 675.
- reina, 632.
- ESPASA, Damià, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 322.
- ESPÉS, *llinatge*, 574.
- ESPÉS, Guerau d', 158, 164.
- ESPINAR, Juan del, *frare profès de San Lorenzo del Escorial*, 613, 638, 639.
- ESPRIU, Salvi, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 264.
- ESQUERIT, Arnau, 160, 177.
- ESTADA, Salvador, *orguener*, 712, 717.
- ESTELA, Elisabet, *muller de Francesc Estela*, 404-405.
- ESTELA, Francesc, *ciutadà de Barcelona*, 394, 397-398, 402-407, 424, 428, 436.
- ESTELA, Guillem, *germà de Miquel Estela*, 404-405.
- ESTELA, Joaquim, *fill de Francesc Estela*, 402-403.
- ESTELA, Miquel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 220, 230, 234-235, 316, 331, 333-334, 339, 353, 361, 363, 369-370, 379, 391, 394, 397, 401-408, 421.
- ESTELA, Miquel Galceran, v. ESTELA, Miquel.
- ESTEVE, sant, *diaca i protomàrtir cristià*, 534, 744.
- ESTEVE, Tomàs, *flassader*, 432, 449.
- EUSEBI DE CREMONA, sant, *deixeble de sant Jeroni*, 181.
- EVARIST, sant, *papa*, 323.
- EZQUERRA, Jaime, *germà de Jeroni Ezquerra*, 719.
- EZQUERRA, Jeroni, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Sant Jeroni de Cotalba i de Nuestra Señora de la Esperanza*, 153, 588-589, 627, 641, 648, 687, 705, 707-708, 716, 719-721, 755, 766, 771.
- EZQUERRA, Pedro, *pare de Jeroni Ezquerra*, 705.

F

- FALCÓ, Llätzer, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 726, 755-756.
- Falset (*Priorat*), 354, 364.
- FANER, Joan, *notari de Barcelona*, 275.
- FAVARA, Jaume, *hortolà*, 436.
- FEBRER, Gueraua, *mare de Joan Febrer*, 151.

- FEBRER, Joan, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 129-130, 136, 154.
- FEBRER, Pere, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 139, 151, 175, 187, 189, 194, 201, 207, 210, 212-213.
- FELIP II, *rei de Castella, Portugal i Aragó*, 277, 288, 449, 537, 546, 554-555, 562, 586, 593, 599, 613, 629, 632, 645, 658, 670, 675, 702.
- FELIP III, *rei de Castella, Portugal i Aragó*, 645, 677.
- FELIU, Joan, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 180, 201, 214, 220, 227, 234-235, 241-242, 259, 264, 267, 272, 277, 280-281, 406.
- FEMADES, Macià, *prior i profès de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 743, 753, 766.
- FENOLLEDA, *marit d'Isabel Fenolleda*, 215.
- FENOLLEDA, Isabel, 215.
- FERNÁNDEZ DE CÓRDOBA, Diego, *marquès de Comares i duc de Cardona*, 606.
- FERNÁNDEZ MANRIQUE, Antonio, *fill de Juan Fernández Manrique de Lara, rector de Salamanca, canonge de Toledo*, 473.
- FERNÁNDEZ MANRIQUE DE LARA, Juan, *marquès d'Aguilar de Campóo i virrei de Catalunya*, 472, 488, 500.
- FEITAN (*Estaràs, la Segarra*), 372.
- FERRAN, Rafel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 207.
- FERRAN I, *emperador de l'Imperi romanogermànic i arxiduc d'Àustria*, 632.
- FERRAN I, *rei de Nàpols*, 177.
- FERRAN II *el Catòlic, rei d'Aragó*, 130, 176, 178, 183, 210, 216, 222, 230, 233-234, 238, 246, 249, 255-256, 273, 285-286, 288, 298-299, 306-308, 316, 328, 336, 341, 346, 546, 554.
- FERRANDIS D'HÍXAR, Margarida, *muller de Felip Joan Roger d'Erill*, 258.
- FERRANDO, 436.
- FERRAZ, Jeroni, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 501, 542, 555.
- FERRER, 187.
- FERRER, *tresorer de Ferran II*, 307.
- FERRER, Andreu, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 339.
- FERRER, Antoni, *apotecari*, 499.
- FERRER, Bartomeu, *regent de la tresoreria reial de Catalunya*, 403.
- FERRER, Bernat, 161.
- FERRER, Eulàlia, *muller de Bartomeu Ferrer*, 402-406.
- FERRER, Franci, 161.
- FERRER, Guim, 161.
- FERRER, Jaume, *causídic*, 223.
- FERRER, Jaume, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 391, 431, 464, 500, 505, 529, 540, 544, 546, 553, 603, 611, 618-619.
- FERRER, Jaume, *sotsveguer d'Igualada*, 593.
- FERRER, Miquel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 391, 431.
- FERRER, Miquel de, *prior de Catalunya de l'orde de Sant Joan de Jerusalem*, 434.
- FERRERES, Gaspar, 178.
- FERRIGINAL, Miqueleta, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 180, 232.
- FIENNES, senyor de, 333.
- Figuera, la (*Vilanova de l'Aguda, la Noguera*).
- senyor, 644.
- FIGUERES, Francesc, 357.
- Flandes, 288.
- roure, 242, 396, 422, 428.
- FLANDES, Gilibert de, *frare de Santa Engràcia*, 366, 372, 422.
- FOGASSOT, Joan, *notari de Barcelona*, 234.
- Foix, *comtat (França)*, 444.
- FOLC, Pere, *notari de Barcelona*, 137.
- FONOLL, Gabriel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 139.
- FONOLL, Jaume, 299, 306.
- FONOLL, Joan, *apotecari*, 436, 685.

- FONOLL, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 379, 387, 399, 401, 444, 464.
- FONT, Àngela, *muller de Pau Font*, 664-666, 668.
- FONT, Antoni, *prevere*, 521.
- FONT, Joan, *mestre de cases*, 313.
- FONT, Pau, 665.
- FONTANA, Bernat, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 372.
- FONTANA, Guillem, *escrivà del rei*, 137, 145.
- FONTANET, Elisabet, de Montcada, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 586.
- FONTANET, Josep, *habitant de Reixac*, 692.
- FONTARNAU, Francina, *mare o madrastra de Gaspar Fontarnau*, 340.
- FONTARNAU, Gaspar, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 280, 302-304, 310, 321, 327, 331, 337, 339-340, 349-351, 353, 364-366, 369-370.
- FONTARNAU, Pere, *mercader de Vic i pare de Gaspar Fontarnau*, 327, 340.
- FORÈS, Tomàs, *ermità de Santa Maria de Montserrat*, 703.
- FORN, Damià, *habitant de Tous*, 772.
- Fraga (*Osca*), 170.
- FRANCAVILLA, duc de, 598.
- França, *regne*, 424, 444, 454, 620, 657, 692, 758.
- rei, 424.
- reina, 424.
- FRANCESC, sant, *orde*, 361, 466, 564, 579.
- FRANQUESA, Jaume, *notari d'Igualada*, 323, 338, 351.
- FRANQUESA, Miquel, *notari de Barcelona*, 252.
- FRIGOLA, Bernat, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 259.
- FUENTES, Cristóbal de, *secretari del virrei Manrique de Lara*, 696.
- FUENTES, Gràcia de, *muller de Joan de Castro*, 513.
- FUENTES, Joan de, *ermità de Santa Maria de Montserrat*, 702.
- FUENTES, Rafael de, *frare profès de Santa Engràcia*, 421.
- FUSTER, Gabriel, 436.
- FUSTER, Guillem, *profès de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i prior de Sant Jeroni de la Murtra*, 263, 267, 271, 442.
- FUSTER, Joan, *batlle de Tous*, 525.
- FUSTER, Joan, *capellà de Tous*, 704, 704, 705, 712.
- FUSTER, Mateu, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 207.
- FUSTER, Miquel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 354.

G

- GABRIEL, donat francès de Sant Jeroni de la Murtra, 706.
- GAIETÀ, *filòsof i teòleg italià*, 566.
- GALIENO, Filippo, *mercader*, 491.
- GALVE, comte de, 599.
- Gandia (*València*), 187, 562, 568-569, 602-603, 771.
- duc, 165.
- duquessa, 569.
- GARAU, *fuster*, 343.
- GARAU, Francesc, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 136.
- GARBELLER, Miquel Galceran, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra, hoste de San Bartolomé de Lupiana*, 319, 486, 536-537, 541, 588, 618-619, 636, 683, 726.
- GARCIA, 703.
- GARCÍA, *doctor major de Castella*, 334.
- GARCIA, Joan, *prior de Sant Jeroni de Cotalba*, 196.
- GARCÍA, Rodrigo, *cavaller castellà*, 335.
- GARGANTERA, Margarida, *criada de Caterina Benet Casaldòfol*, 476-477, 498-499, 507, 612.
- GARRETA, Pere, *frare de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 648.
- GARRIGA, Andreu, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 138.

- GARRIGA, Pere, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 588-589, 616, 641, 647, 670, 688, 703, 709, 716, 725, 738, 743, 752-753, 755-756, 772.
- Garrofer, el, *peça de terra (Sant Andreu de Palomar)*, 760.
- GASULL, àlies CUC, *hortolà, marit d'una cosina germana del frare Jaume Ferrer*, 500.
- GAVALDÀ, Antoni, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 364, 457, 564, 580.
- GAVALDÀ, Jaume, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 354.
- GAVRE, comte de, 333.
- GEDEÓ, *capitost israelita*, 265.
- GELONC, Janot, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 510.
- general (*jerònims*), 196, 210-211, 216, 238, 241, 243, 254, 261, 296, 299, 301, 310, 317-321, 337, 342, 361, 365, 369, 371, 375, 377, 383, 407, 428-429, 436, 438-439, 441-442, 459, 481-482, 528-529, 531, 549-550, 552, 563, 569, 582, 584-585, 587, 599-600, 602, 607, 612, 616-618, 644, 646, 658, 660, 664, 666, 687-688, 708, 714-716, 720, 722-725, 728, 741-742, 747-748, 753-755, 766, 771.
- Gènova (*Itàlia*), 342, 621.
- GENOVÈS, Berenguer, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 379, 400, 532.
- GENOVÈS, Jaume, 398.
- GENOVÈS, Salvador, *habitant de Tous*, 535.
- GENOVÈS DE LA VOLTA, *habitant de Tous*, 337.
- GERSON, Joan, *teòleg i escriptor ascètic francès*, 501.
- GIBERT, *taverner*, 239.
- GIBERT, Miquel, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 494, 755.
- GIBERT, Pere, *beneficiat de la seu de Barcelona*, 145.
- GIBERT, Vicenç, *doctor del Reial Consell*, 325-327.
- GILABERT, 703.
- GILI, *saurí*, 577-578.
- GILI, Pere, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 455, 490, 495, 533.
- GINEBRET, Dalmau, *notari de Barcelona*, 409.
- GINEBRET, Joan, *notari de Barcelona*, 147, 203, 252, 270.
- GINESTAR, Josep, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 563, 767.
- Girona, 184, 230, 656.
- bisbat, 305, 331, 455, 506, 588, 716.
- bisbe, 567.
- notari, 204.
- pedra, 230, 656, 716.
- GIRONA, Pere, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 207.
- GOCIANO, comte de, 210.
- Goda, la (*Argençola, Anoià*), 639.
- GÓMEZ, Joan, v. URGELL, Joan d'.
- GOMIS, *doctor*, 326, 328.
- GOSSET, Francesc, 215, 232.
- Gra (*Torrefeta i Florejacs, Segarra*), 130, 154, 157, 160, 164, 171, 272-273, 275, 772.
- castell, 155-157, 182, 217, 273-275, 523.
- senyor, 156, 273, 523-524.
- GRACIÀ, *monjo camaldulenc i canonista*, 571.
- Granada, 493, 621.
- monestir (*San Jerónimo el Real*), 529, 537.
- president de la Chancillería, 621.
- Granadella (*les Garrigues*), 494.
- Granollers (*Vallès Oriental*), 523, 542, 632, 692.
- GRAS, Joan, *profès de Santa Maria del Carme de Barcelona*, 294, 324-326.
- Grècia, 319.
- GREGORI, sant, *papa*, 225, 225, 744.
- GREGORI XIII, *papa*, 623, 625, 629.
- GRIBAU, Valentí, 436.
- GROS, Francesc, *traginer*, 681.

- Guadalupe (*Cáceres*).
—apotecari, 527.
- GUADALUPE, Alonso de, *prior i profés de Nuestra Señora de la Estrella, prior de Sant Jeroni de la Murtra, visitador general de la Corona d'Aragó*, 418, 438, 441, 443, 452, 460, 582.
- GUALBES, baronessa de, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 425.
- GUALBES, Galceran Agustí de, *prior i profés de Sant Jeroni de la Murtra, prior de Santa Engràcia de Saragossa i de Santa Maria de la Murtra, visitador general de la Corona d'Aragó*, 159, 242-243, 245, 260, 263, 265, 267, 272, 276, 279-280, 282, 287, 295-297, 300-301, 305, 310, 312-313, 316, 318-322, 324, 337, 339, 352-355, 362, 364-365, 369, 372-374, 387, 420, 442, 461, 484.
- GUALBES, Isabel de, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 145.
- GUALBES, Joan, *doctor en drets*, 284.
- GUALBES, Serena de, 163.
- GUALBES DE BONAVENTURA, *llinatge barceloní*, 279.
- GUALBES I DE SANTCLIMENT, Ferrer de, *donzell de Barcelona*, 479.
- GUÀRDIA, Antoni, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 152.
- Guàrdia de Montblanc, v. Guàrdia dels Prats.
- Guàrdia dels Prats (*Montblanc, la Conca de Barberà*), 331.
- GUARDIOLA, Joan Benet, *llibreter*, 586, 596.
- GUARDIOLA, Rafel, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 339, 346.
- GUASSÓ, Bernardí, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 267.
- GUERRERO, Francisco, *compositor castellà*, 630.
- GUILLEM, *mestre de cases*, 432.
- GUILLEM, Joan, *frare convers profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 379.
- GUINARD, Jeroni, *doctor en ambdós drets i ciutadà de Barcelona*, 405.
- Guissona (*Segarra*), 311, 353.
—oficialat, 224.
- Gumiel de Izán (*Burgos*), 605.

H

- HERRERA, Juan Bautista, *arquitecte renaixentista castellà*, 728.
- HOMS, Joan, *mercader*, 586.
- HONORAT, sant, *arquebisbe d'Arles*, 178.
- Hospital d'en Colom (*Barcelona*), 132.
- Hospital de la Santa Creu (*Barcelona*), 132, 172, 215, 245, 500, 596, 655, 719.
- Hospital de Sant Sever (*Barcelona*), 531.
- Hospital General de Barcelona, v. Hospital de la Santa Creu.

I

- ICARD, Comtesina d', *baronessa de Queralt*, 536.
- ICARD, Elionor d', *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 425.
- ICART, Joan d', *batlle general de Catalunya*, 751.
- IDIÁQUEZ, Juan de, *secretari i conseller de Felip II*, 675.
- Igualada (*Anoia*), 163, 177, 249, 265, 338, 594.
—consellers, 491.
—notari, 323, 351.
—sotsveguer, 593.
- Imperi Romano-germànic, 632.
- Índies, 681.
- INNOCENCI III, *papa*, 181.
- Inquisició, 558.
- ISABEL I la Catòlica, *reina de Castella*, 210, 256-257, 285.
- ISABEL CLARA EUGÈNIA, *duquesa de Brabant i comtessa de Flandes, filla de Felip II*, 677.
- ISIDOR DE SEVILLA, sant, *bisbe de Sevilla i doctor de l'Església*, 225.

Itàlia, 177, 305, 400, 564-565, 638, 659.
IU, sant, *jurista*, 248, 275.

J

- JANER, casa d'en (*Santa Coloma de Gramenet*), 566.
JANER, Joan, *habitant de Santa Coloma de Gramenet*, 522.
JANER, Joan, *rector de Santa Engràcia de Montcada*, 487, 492, 496, 512, 534-535, 583, 586, 593.
JANER, Pere, *notari de Barcelona*, 361, 415, 433, 435-436, 456, 476.
JAUME, Bernardí, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 229, 305, 310, 331, 364, 369, 379.
JAUME II, *rei d'Aragó*, 286.
JAUME D'ARAGÓ, *comte d'Urgell*, 154, 160, 171, 272.
JERONI, sant, *escriptor i pare de l'Església*, 181, 308, 684, 754.
—cofres, 346.
—ermitans, 197.
—figura, 399, 651.
—frases, 519.
—hàbit, 607.
—imatge, 703, 752, 754.
—orde, 475, 676.
—religiós, 733.
JERONI, Gabriel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 322.
JERONI, Jaume, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 242.
JESUCRIST, 255, 340, 354, 470, 518, 558, 635.
—imatge (*Sant Crist de Sant Jeroni de la Murtra*), 143-145.
JOAN, Antoni, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra, profès de San Lorenzo del Escorial*, 225, 364, 372, 387, 426, 441, 444, 448-450, 458-459, 461, 466, 468-469, 472, 476, 480, 485-486, 488, 491, 497-498, 500, 523, 526-527, 529, 552-553, 555, 569, 580-582, 587, 613-614, 638-639.
JOAN, Benet, *notari de Barcelona*, 448.
JOAN, sant, *profeta*, 481.
—imatge, 654.
—passió, 471.
JOAN II, *rei d'Aragó*, 142, 160, 170, 176-178, 183-184, 188, 205, 209-210, 225, 231, 233, 259, 307.
JOAN II DE LORENA, *duc de Lorena i lloctinent a Catalunya del rei Renat d'Anjou*, 184.
JOAN CRISÒSTOM, sant, *bisbe, pare i doctor de l'Església*, 225, 566.
JOAN D'ARAGÓ, *comte de Ribagorça, virrei de Catalunya*, 273.
JOAN DAMASCÈ, sant, *predicador i teòleg grec*, 565.
JOAN EVANGELISTA, sant, *apòstol*, 427, 481.
JOANA D'ARAGÓ, *filla natural del rei Ferran II*, 271.
JOFRE, Pere, 161.
Jorba (*Anoia*), 249.
JORBA, Gaspar, *metge*, 145.
JORBA, Lluís, *notari de Barcelona*, 557, 576, 597, 611, 628, 691.
JORBA, Miquel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 267.
JORDÀ, Guillem, *notari de Barcelona*, 149.
JORDI, *esclau*, 162.
JORDI, sant, *màrtir cristià oriental*, 211.
JOSA, Pere, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 311, 370, 379, 391, 393, 406, 421, 430-431, 438, 441, 446, 490.
JOVELLS, Francesc, *notari i ciutadà de Barcelona*, 349, 374.
JOVER, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 522.
JUDES, *apòstol de Jesús*, 502.
JULIÀ, Jaume, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 175.
Juliana, nau, 660.

JUNYENT, *cavaller domiciliat a Barcelona*, 574, 596.
 JUSTINIÀ, sant, *apologista i màrtir grec*, 554, 728.

L

LANNOY, Charles de, *virrei de Nàpols*, 333.
 LARA Y GIRÓN, Manrique de, *comte de València de Don Juan, virrei de Catalunya*, 694, 697, 701, 703, 712.
 LART, Franxoia, *muller de Joan Lart*, 208.
 LART, Joan, *pagès de Tiana*, 208.
 Lectoure (*França*), 454.
 LEMOSÍ, 427.
 LEÓN, Gaspar de, *frare profès de Nuestra Señora de la Victoria*, 600, 614.
 LEONARD, *mestre de cases*, 252.
 LEU, Gaspar, 746.
 LINARES, Diego de, *prior i profès de San Jerónimo el Real (Granada), prior de Nuestra Señora de la Piedad*, 494, 529.

LIRA, Nicolau de, *exegeta bíblic, franciscà*, 214, 225.
 Lisboa (*Portugal*).
 —arquebisbat, 678.
 Llacuna, la (*Anoia*), 524-525.
 Llagostera (*la Selva*), 305.
 LLEDÓ, *candeler de cera de Barcelona*, 771.
 LLEDÓ, Antoni, *habitant de Badalona*, 729.
 Lledó, *pedrera d'en (Badalona)*, 729.
 Lleida, 356, 394, 677, 703, 725.
 —bisbe, 567.
 —cavaller, 409.
 —ciutadà, 409.
 Lleó, *golf de*, 632.
 Llinars (*Vallès Oriental*).
 —senyor de, 479.
 LOBET, Damià, *capellà*, 360.
 LLORENÇ, Jaume, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 372.

LLORENÇ, Lluís, *beneficiat de Sant Pere de les Puelles*, 740.
 LLORENÇ, sant, *diaca i màrtir romà*, 534, 614, 664, 744.
 LLORIS, Joan Dimes, *bisbe de Barcelona i d'Urgell*, 625, 693.
 LLULL, Ramon, *escriptor, filòsof, místic i missioner*, 728.
 LOMBARDI, Baptista, 458.
 LOMBART, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 444.
 LOMELINO, Joan, *mercader*, 491.
 LONGARES, Miquel de, *vicari de Santa Engràcia*, 438.
 LÓPEZ, Luis, *escriptor castellà*, 757.
 LOPIS, Pere, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 305.
 LORDAT, de, *segon marit d'Elisabet Estela*, 404.
 LORDAT, Isabel de, v. ESTELA, Elisabet.
 LUNA, Violante de, *muller de Guillén de Palafox*, 258.
 LUNES, Joan, *notari de Barcelona*, 386, 476, 515, 517.

M

MAÇANET, *batlle de Barcelona*, 144.
 Madrid, 300, 609, 652, 658, 662, 664, 671, 679-681, 694, 699.
 —mercader, 613.
 —prior (*San Jerónimo el Real*), 659, 664.
 MADRIGAL, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 222.
 MAGRE, *habitant de Tous*, 388.
 MAI, Joan, *doctor del Reial Consell i regent de la Reial Cancelleria*, 160, 182.
 MAIÀ, Francesc, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 248.
 MAIG, Andreu, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 220.
 MÁLAGA, Andrés de, *frare profès de San Jerónimo el Real (Granada)*, 621, 625, 627-628.

- MALET, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 230.
- MALLA, Felip, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 145, 233.
- Mallén (Saragossa), 331.
- MALLOL, *prior de Sant Domènec (Cotlliure)*, 559.
- Mallorca, 205, 588, 592, 725, 730, 738.
—negociant, 740.
- MANEGAT, Jeroni de, *canonge de la seu de Barcelona, doctor i canceller del Reial Consell de Catalunya*, 287.
- Manresa (Bages).
—convent de predicadors, 225.
—ermita de Sant Pau, 181.
- MANRIQUE DE LARA, Francisca, *duquessa de Cardona*, 345.
- MANRIQUE DE LARA, María, *cambrera major de l'emperadriu Maria d'Àustria*, 633.
- MANUEL, *cavaller*, 335.
- MANYÀ, Baldiri, *vicari de Sant Pere de Reixac*, 459, 462.
- MARC, *esclau de Rodes*, 163.
- MARCEC, Antoni, *mestre de cases*, 313.
- MARÇAL, Arnau, *burgès de Perpinyà*, 156.
- Mare de Déu de la Mercè, *monestir mercedari (Barcelona)*, 131.
- MARGARIDA D'ÀUSTRIA, *arxiduquessa d'Àustria, religiosa*, 634.
- MARIA, *reina d'Aragó*, 158, 161, 177, 273-274, 776.
- MARIA, *santa, mare de Jesús*, 152, 255.
—imatge, 269.
—missa, 622.
—ofici, 271, 419.
- MARIA D'ÀUSTRIA, *emperadriu de l'Imperi Romanogermànic i arxiduquessa d'Àustria*, 632.
- MARLÈS, 323.
- MAROT, Jaume, *mercader*, 401.
- MARQUÈS, Joan, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 500.
- MARQUÈS, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 311.
- MARQUILLES, Francesc, *advocat*, 160.
- MARQUINA, Diego de, *majordom de Santa Maria de Montserrat*, 703.
- MARROQUI, Pere, *prior de Santa Caterina de Barcelona*, 132.
- MARRUF, Damià, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 269, 280, 298-299, 306-307, 316, 328, 341-343, 346, 461, 483-485, 491.
- MARTA, *santa*, 303, 377.
- MARTÍ l'Humà, *rei d'Aragó*, 776.
- MARTÍ, Benet, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 391.
- MARTÍ, Macià, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 421, 448, 513, 553, 562, 566, 570, 583, 588, 604, 619.
- MARTÍ, Pere, *rector de Santa Perpètua de Mogoda*, 149-151, 179, 191, 223.
- MARTÍNEZ, Braulio, *frare profès de Santa Engràcia*, 617-618.
- Martorell (Baix Llobregat), 134, 412.
—castell, 412.
- MARTORELL, Jaume, *prior i profès de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 186.
- Martorelles (Vallès Oriental), 523.
- MAS, *habitant de Tous*, 388.
- Mas, can, *masia (Badalona)*, 672.
- MAS, Caterina, *muller de Sebastià Mas*, 519-520.
- MAS, Francesc, *prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 716, 723.
- MAS, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 311.
- MAS, Lluís, *cosí germà d'Agustí Sumes*, 557.
- MAS, Sebastià, *fill de Sebastià Mas i Caterina*, 519-520.
- MAS, Sebastià, *pagès*, 519.
- MASCARÓ, *madrastra de Pere Mascaró*, 349.
- MASCARÓ, Miquel, *germà de Pere Mascaró*, 348.
- MASCARÓ, Miquel, *pare de Pere Mascaró*, 349.
- MASCARÓ, Pere, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 331, 337, 348-349, 369.

- MASCARÓ, Pere, *sabater*, 349.
- MASDEMONT, Francesc, *notari de Perpinyà*, 347.
- Mataró (*el Maresme*), 461, 490, 542, 553, 645, 660, 674, 701, 710, 730, 750.
- MATES, *mestre*, 382.
- MATES, *pintor, cunyat de Narcís Vergés*, 651, 689.
- MATEU, Joan, *familiar de Pere Mateu*, 539.
- MATEU, Pere, *beneficiat de Santa Maria del Mar*, 517, 539, 566.
- MATEU, Rafel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 372.
- MATXÍ, *mestre de cases de Barcelona*, 730.
- MAXIMILIÀ II, *emperador Romanogermànic i arxiduc d'Àustria*, 632.
- MAYÀ, Antoni, *mercader, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 145.
- MEDINA, Gaspar de, *frare profès de Santa Maria del Parral*, 526.
- MEDIONA, Nicolau de, *notari de Barcelona*, 146.
- MEJÍA, Pedro, *escriptor i historiador castellà*, 485.
- MELFI, príncep de, 680.
- MÉLITO, príncep, de 598.
- Menorca, *illa*, 665, 667.
- MERLÈS, Guillem Ramon de, *cavaller i senyor de Sant Guim de la Rabassa*, 215-216.
- Mèxic.
- arquebisbe, 725.
- MICÓ, Francesc, *doctor en medicina, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 499, 526, 611-612, 639, 681.
- MICÓ, Huguet, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 605.
- Milà (*Itàlia*), 767-768.
- MIQUEL, Antoni, *notari de Barcelona*, 150.
- MIQUEL, Bernat, *notari de Barcelona*, 157.
- MIQUEL, Joan, *notari de Barcelona*, 356.
- MIQUEL, Pere, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 454, 533, 564, 571, 619.
- MIR, Joan, 566.
- MIR, Salvador, 208.
- MIRABAL, Simó P., *mercader*, 170.
- MIRALDA, Joan, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 145.
- MIRALLES, Joan, *arquebisbe de Tessalònica*, 418, 432, 446.
- MIRANDA, *bastaix de Barcelona*, 270.
- MIRANDA, Joana, *muller del bastaix Miranda, benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 270.
- Miranda, la, *parcel·la de terra (Badalona) propera a Sant Jeroni de la Murtra*, 590, 709, 718.
- creu de la, 608.
- MIRANDA, Luis de, *prior i profès de Nuestra Señora de la Estrella*, 714, 723.
- MIRANDA DEL CASTAÑAR, comte de, 675, 694, 700.
- MIRÓ, Francesc, *prior de Santa Maria de la Murtra i de Sant Jeroni de Cotalba*, 213, 247.
- MIRÓ, Gabriel, *canonge de la seu de Barcelona*, 278.
- MITJANS, Antoni, 566.
- MITJAVILA, Pere de, *rector de Ripollet*, 148.
- MÒDICA, comte de, 291-292.
- MODOLELL, Joan, *notari de Barcelona*, 358.
- Moià (*Bages*).
- vegueria, 445.
- MOIX, Joan, *nebot de Pere Moix*, 666.
- MOIX, Pere, 664-666.
- MOIXO, Lluís Joan, *notari de Barcelona*, 577.
- MOLER, *frare convers de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 579.
- MOLES, Francesc de, *notari de Barcelona*, 148, 244.
- MOLLA, Antoni, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 136.

- MOLLA, Joan, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 138.
- Mollet (*Vallès Oriental*), 500, 523, 542, 555, 764.
- MOLLET, Gabriel, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 744, 775.
- MOLLET, Jeroni, *notari de Barcelona*, 667.
- Monells (*Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura, Baix Empordà*), 354.
- MONGIA, Miquel, *prior i profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i prior de Sant Jeroni de la Murtra*, 582, 617, 627, 632, 646.
- Monistrol de Montserrat (*Bages*), 466.
- MONJO, Joan, *frare profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 687.
- MONTALAR, Joan, *germà de Serena Puig*, 358.
- MONTALVÀ, Vicenç, *prior i profés de Sant Miquel dels Reis, prior de Sant Jeroni de la Murtra i Santa Maria de la Murtra, visitador general i pare general jerònim*, 294, 521, 706, 724-725, 737, 746, 753, 761, 766, 777.
- MONTANER, Francesc, *ardiaca major de Barcelona, doctor del Reial Consell Civil i canceller de Catalunya*, 548.
- Montblanc (*Conca de Barberà*), 249, 255, 322.
- Montcada (*Montcada i Reixac*), 249, 459, 463, 496, 510, 516, 574, 576, 586, 596, 623, 626, 649, 690, 709.
- capella de Santa Engràcia, 690.
- rector de Santa Engràcia, 487, 492, 496, 512, 534, 583, 586, 593, 626, 649.
- rectoria de Santa Engràcia, 496, 565, 623, 625-627.
- MONTCADA, Francesc (I) de, *marquès d'Aitona, virrei de Catalunya*, 610.
- MONTCADA, Gastó (II) de, *marquès d'Aitona, virrei de Sardenya i d'Aragó*, 610.
- MONTCADA, Hug Ambrós de, *bisbe d'Urgell*, 683.
- Montesa, mestre de, 719.
- Montjuïc (*Barcelona*), 201, 207, 230, 237, 243, 249, 268, 277, 322, 373, 380-381, 652, 696, 729.
- Montoliver, mas (*Badalona*), 208.
- Montornès (*Vallès Oriental*), 382, 392.
- MONTPALAU, Bernat de, *donzell i ciutadà de Barcelona*, 146-147, 401.
- MONTPALAU, Bernat Joan de, *fill de Bernat de Montpalau*, 146.
- MONTPALAU, Joana de, *muller de Bernat de Montpalau*, 146.
- Montpeller (*França*), 256.
- MONT-RODON, cavaller, 462.
- Mont-rodon, *quadra (Tona, Osona)*, 462.
- Montsó (*Oscà*), 306, 316, 677-678, 701.
- Corts, 306, 677.
- MORELL, Francesc, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 647.
- MORELL, Narcís, *nebot de Francesc Morell*, 756-757.
- MORER, Pere, *mercader*, 214.
- MORERA, 520-521.
- MORILLO, Martí, *frare convers profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 305.
- MOURA, Cristóbal de, *marquès de Castell-Rodrigo, president del Consell de Portugal i virrei de Portugal*, 675, 677.
- MOYA, marquesa de, 258.
- MUNTELLS, Benet, *sabater*, 366.
- MUR, Josep, 448.
- Murtra, casa de la (*Badalona*), 160, 177.

N

- NACCHIANTI, Jacopo, *dominic, bisbe de Chioggia i teòleg italià*, 728.
- NADAL, Joan, *habitant de Badalona*, 719.
- Nadal, mas (*Badalona*), 495, 720.
- NADAL, Pau, *frare profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 568.
- NADALA, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 239.

- NÀJERA, Antoni de, *frare de Sant Jeroni de la Murtra*, 562, 596, 611, 619, 647, 716-717, 744, 747, 767, 771.
 NÀJERA, duc de, 345, 699, 699.
 Nàpols (*Itàlia*), 176-177, 209, 299, 306, 308, 316.
 —ambaixador, 356.
 —rei, 176.
 Navarra,
 —rei, 160, 176.
 NAVARRO, Miquel, *prior de Santa Engràcia*, 418, 493, 504.
 NEA, Joan de, *convers de Santa Maria de Portaceli i procurador de Santa Maria de Montalegre*, 158, 164.
 NEBRIJA, Antonio de, *humanista i gramàtic castellà*, 526.
 NEGRE, Armand, *notari i ciutadà de Barcelona*, 346-348, 350, 360.
 NEGRE, Pere Joan Armand, *canonge de Sant Joan de Perpinyà, fill d'Armand Negre*, 347-348.
 NEGRELL, Antoni, *doctor del Reial Consell Civil*, 548.
 NEGRELL, Francesc, *notari de Girona*, 145.
 NEGRELL, Jaume, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 204, 209, 211, 223, 247, 254, 260, 267, 277, 280, 296.
 NICOLA, novici de *Sant Jeroni de la Murtra*, 502.
 NICOLAU, Bertran, *mercader de Barcelona, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, 129-130, 132, 134, 154, 272.
 NOVES, Bernat, *notari de Barcelona*, 163.
 Nuestra Señora de Fresdelval, *monestir jerònim (Villatoro, Burgos)*.
 —prior, 235.
 Nuestra Señora de Guadalupe, *monestir jerònim (Guadalupe, Cáceres)*, 377, 400, 526, 748, 753, 755.
 —procurador, 750.
 Nuestra Señora de la Esperanza, *monestir jerònim (Sogorb, Castelló)*, 755.
 —prior, 603.
 Nuestra Señora de la Estrella, *monestir jerònim (San Asensio, Logronyo)*, 331, 441, 444, 582, 656, 771.
 —prior, 438, 714.
 Nuestra Señora de la Victoria, *monestir jerònim (Salamanca)*, 600.
 Nuestra Señora de Prado, *monestir jerònim (Valladolid)*, 582.

O

- OBAC, Francesc, 555, 558.
 OBAC, Jeroni, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra i canonge a Santa Maria de Solsona*, 372, 400, 452, 461, 466-467, 469, 474-475, 487.
 OBAC, Rafael, *bisbe d'Elna*, 387, 392, 469, 475, 487, 500, 635.
 OCAÑA, Miguel de, *pare general jerònim*, 318-319.
 OCRATO, Gaspar, *argenter*, 608.
 Òdena (*Anoia*).
 —quèstia, 163.
 OLIVART, Francesc, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 331.
 OLIVER, *segon marit de Griselda Olivera*, 543-544.
 OLIVER, Griselda, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 543-544.
 Oliver, mas (*Badalona*), 720.
 OLIVER, Pere, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 138.
 OLIVER I DE BOTELLER, Lluís, *vescomte de Castellbò*, 499.
 OLIVERA, 325.
 OLIVERES, *botiguer*, 539.
 OLIVERES, Salvador, *frare convers profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 421, 464.
 OLIVÓ, *inquisidor*, 770.
 OLLER, Jaume, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 331.
 OLLER, Pau, 720.
 OLOSSA, Rafael, *mercader*, 738.
 Olot (*Garrotxa*), 507, 571, 691, 717, 739, 749, 770.

- OLUJA, Guerau d', *senyor de Concabella*, 155, 273.
- OLZINELLS, Antoni, *frare de Sant Jeroni de la Murtra*, 213.
- OMS, Onofre d', *cavaller i senyor de Vilallonga de la Salanca (Roselló)*, 539.
- ONOFRE, sant, —missa, 432.
- ORÍS, Berenguer d', *senyor de Concabella i Gra*, 154-155, 160, 171, 182.
- ORÍS, Francesc d', 275.
- ORÍS, Joan Martí d', 159, 171, 182.
- ORNÓS, Gaspar d', *cavaller i comanador de Santiago*, 156-157, 160.
- OROPESA, Alonso de, *pare general jerònim*, 196.
- ORPI, Antoni, *habitant de Tous*, 772.
- ORRIES, *secretari de Carles V*, 333.
- ORRIOLS, Marc, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra, jardiner de Carles I i Felip II*, 391, 432, 537-538, 555.
- ORTEGA, Juan de, *prior de Santa Maria de la Murtra, vicari provincial de la Corona d'Aragó i pare general jerònim*, 196, 207, 210.
- ORTELLS, Bartomeu, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 139.
- ORTIGUES, Joan, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 278.
- ORTIZ, *oncle de Lluís Ortiz, senyor de Concabella*, 681.
- ORTIZ, Jeroni, *senyor de Concabella*, 387.
- ORTIZ, Lluís, *cavaller, senyor de Concabella, marit de Caterina de Cabrera*, 293, 297, 773-774.
- OSSET, Jeroni, *doctor en medicina*, 595.
- OSSONA, Rafel, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 219.
- Osuna, duc d', 605.
- P**
- PACHÍ, Andreu, *frare profès de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes i de Sant Jeroni de la Murtra*, 562, 688.
- PAGAN, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 254.
- PAGNINO, Santes, *filòleg i biblista italià*, 501.
- PALACIOS, Fabián de, *frare profès de San Blas*, 708, 720.
- Palamós (*Baix Empordà*), 341-342, 461, 484. —port, 341.
- PALAU, *capità de nau de Mataró*, 660.
- PALAU, Berenguer, *argenter*, 150, 223, 233.
- PALAU, Caterina, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 145.
- Palerà (*Itàlia*), 458, 660-662.
- PALLARÈS, Galceran, *senyor de la torre Pallaresa*, 205.
- PALLARÈS, Jaume, *cavaller*, 358.
- PALLARESA, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 373.
- PALLARESA, *muller de Jaume Pallarès*, 358.
- PALLARESA, *senyora*, 316.
- Pallaresa, *torre (Santa Coloma de Gramenet, Barcelonès)*, 205, 249, 495, 540, 577, 590, 633, 672, 677-678, 709, 732, 746, 776.
- PALLARS, Arnau Roger de, *bisbe d'Urgell i patriarca d'Alexandria*, 144.
- PAMPLONA, Martín de, *frare profès de Santa Engracia*, 645.
- papa, 135, 170-171, 356, 496, 532, 546, 562, 567, 573, 625-626, 628-629, 650, 702, 741.
- Parets del Vallès (*Vallès Oriental*), 764.
- PASQUAL, Honorat, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 178.
- PASQUAL, Miquel, 160, 177.
- PASQUAL, Ramon, *frare dominic*, 501.
- PASTRANA, duc de, 599.
- PASTRANA, Joan de, *frare de Sant Miquel dels Reis*, 610.
- PATAU, Jaume, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 353.
- Patmos, *illa grega*, 481.

- PAU, Jaume, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra (segle XVI), fill del jurista Jaume Pau*, 367, 387, 401.
- PAU, Jaume, *jurista, conseller d'Alfons el Magnànim*, 145, 161, 191.
- PAU, sant, *apòstol*, 481-482.
- PAU III, *papa*, 393, 482.
- PAULA, *esclava*, 162.
- PAULA, *muller de Joan Gras*, 326.
- PAULÍ DE NOLA, sant, *poeta, bisbe de Nola*, 728.
- Pavia (*Itàlia*),
—batalla, 272.
- Pavia (*Talavera, Segarra*), 596.
- PAXERES, Antoni, *capellà francès*, 740.
- PEDROSA, Francesc, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 138.
- PEGUERA, Guerau de, *canonge de la seu de Barcelona*, 628.
- PEIRÓ, Jeroni, 283.
- PEIXAU, *mercader de Barcelona*, 594.
- PELLISSER, *mestre de cases*, 143.
- PELLISSER, Pere, *notari de Barcelona*, 163.
- Penedès, *comarca*, 131.
- PEÑA, Francisco, *teòleg i canonista aragones*, 757.
- Peralada (*Alt Empordà*), 588.
—vescomte de, v. ROCABERTÍ, vescomte de.
- PERALTA, Guillem de, *donzell*, 350.
- PERALTA, Joan de, *rector de Sant Martí de Tous*, 350, 374, 392.
- PERE, Bonanat, 157.
- PEREGRÍ, Baptista, *padrastrer de Miquel Vilar*, 740.
- PEREMOLA, Berenguer de, *senyor de Concabella i Gra*, 155-157.
- PERES, Mateu, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 138.
- PÉREZ, Antonio, *prior de Santa Engràcia*, 568.
- Perpinyà (*Rosselló*), 347-348, 502, 502, 560, 564, 647, 703, 758-759.
—burgès, 156.
—mercader, 566.
- PERPINYÀ, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 716, 752.
- PIERA, Bartomeu, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 138, 175.
- PINÓS, Jeroni de, *sagristà de la seu de Barcelona*, 713.
- PINYOL, *gendre del mercader Serra*, 691.
- PIQUER, Baltasar, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 220, 250, 254, 257, 260.
- PIQUER, Bernat, *canonge de la Seu d'Urgell i prior d'Organyà*, 490.
- PIQUER, Joan, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 682, 702.
- PIQUER, Lluís, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 220.
- PIQUER, Miquel, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 138, 142, 167, 175, 177, 186, 188, 195, 207, 213-214, 220, 227, 232, 433.
- PIUS V, *papa*, 597.
- PLANELLA, Jaume de, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 445, 460, 462, 479, 493, 529, 553, 562, 569, 579, 583, 588, 604, 617-619, 684.
- PLANELLA, Paula de, *baronessa d'Erill, muller d'Antoni II d'Erill*, 460, 479.
- PLANES, Jaume, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra i vicari provincial de la Corona d'Aragó*, 138-139, 145, 150, 154, 159, 162-163, 166, 174, 177, 182, 186-189, 194, 196, 198, 232, 238.
- PLANS, Gabriel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 248.
- POAL, Jaume, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 201.
- POMET, Francesc, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 563, 610, 775.
- POMET, Miquel, *advocat de Sant Jeroni de la Murtra, germà de Francesc Pomet*, 640, 666, 761.
- PONS, Joan, *prior de Sant Jeroni de Montolivet i Sant Jeroni de la Murtra*, 136, 138.

- PORTA, *mercader, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 141.
 PORTELL, *beneficiat de Santa Maria del Mar*, 665.
 PORTELLA, Pere, *causídic*, 702.
 PORTO Romano, *port d'Ostia (Itàlia)*, 622.
 Portugal, *regne*, 629, 670-671, 741.
 —príncep, 257.
 —princesa, 257.
 —rei, 629, 670-671.
 PORTUGAL, Álvaro de, *president del Consell de Castella dels Reis Catòlics*, 258.
 POU, Aldonça, *filla natural de Lluís Pou*, 409.
 POU, Isabel, *muller de Lluís Pou, filla del cavaller Valls*, 385-386, 410-411, 417-418.
 POU, Isabel o Elisabet, *muller de Pere Pou*, 386, 409-416, 720, 746, 761.
 POU, Jeroni, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 220, 241-242, 409.
 POU, Lluís, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 356.
 POU, Lluís, *fill de Pere i Isabel Pou, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 385, 409-411.
 POU, Pere, *cavaller i ciutadà de Lleida*, 408-409.
 POU, Pere, *hereu de Lluís Pou*, 356.
 POU, Pere, v. POU, Jeroni.
 Prades (*Baix Camp*), 535, 557.
 PRATS, *mercader, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 373.
 PRATS, Bartomeu, *frare convers profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 466, 563.
 PRATS, Jeroni, *fuster*, 338.
 PRÀXEDIS, santa, 462.
 PRÀXENS, Guillem, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 267.
 Predicadors, *orde*, 282.
 Premontre, *orde*, 562.
 PUCURULL, *paborde de Badalona*, 153.
 PUIG, de Mataró, 750.
 PUIG, *habitant de Tous*, 535.
 PUIG, Joan, *pellicer*, 357.
 PUIG, Joan, *prior i profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 354, 430, 444, 452, 466, 479, 484, 486, 493, 505-506, 529, 540, 547-548, 552, 562, 566, 568, 574, 593.
 PUIG, Serena, *muller de Joan Puig, benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 357-358.
 PUIG DE RODA, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 500.
 PUIGMITJA, Jaume, *notari reial*, 682, 702.
 PUJADA, Pau, *notari de Barcelona*, 147.
 PUJADES, *cavaller domiciliat a Barcelona*, 574, 596.
 PUJADES, *mercader*, 214.
 PUJASSOLA, Arnau de, *fill de Francesc de Pujassola*, 664-665.
 PUJASSOLA, Francesc de, *mercader de Barcelona*, 269, 337, 638, 664-667.
 PUJOL, Cebrià, *habitant de Badalona*, 775.

Q

- QUEMADA, Juan de, *frare profés de San Lorenzo del Escorial*, 742.
 Queralt, *llinatge i baronia*.
 —casa, 323.
 —senyor, 232.
 QUERALT, Dalmau de, *baró de Queralt*, 232.
 QUERALT, Guerau I de, *baró de Queralt*, 163.
 QUERALT, Guerau III de, *baró de Queralt*, 323, 457-458, 525, 535-536.
 QUERALT, Pedro de, *comte de Queralt*, 323, 584-585, 775.
 QUESSADA, Francesc, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra i de Nuestra Señora de la Piedad*, 305.
 QUINTÀ, Joan, *beneficiat de la seu de Barcelona*, 141, 153-154, 171, 191.
 QUINTANA, Jaume, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 365.

QUINTANA, Joan, 411.
 QUINTANA, Joana, *muller de Jaume Quintana i donada de Sant Jeroni de la Murtra*, 365.
 QUINTANA, Miquel Joan, *membre del Reial Consell de Catalunya*, 665.
 QUIXADA, Joan, *frare profès de Santa Maria de la Murtra*, 714.

R

RAFEL, *capellà, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 203.
 RAJOLA, 341.
 RAJOLA, Jeroni, *mercader, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 194, 271.
 RAM, Joan, *senyor de Tous*, 283-284, 288, 294, 324, 326-328, 350.
 REBOLLEDO, Rodrigo de, *conseller i camarlenc de Joan II*, 211.
 REFEQUES, Tomàs, 703.
 REGLA, Joan, *frare profès de Santa Engracia, confessor de Carles V*, 541.
 REIS CATÒLICS, 256-257.
 Reixac (*Montcada i Reixac, Vallès Oriental*), 249, 626, 709.
 —església de Sant Pere, 628.
 —rector de Sant Pere, 693.
 —rectoria de Sant Pere, 623-626, 628, 642, 648-650, 692, 745.
 —vicari, 459, 462.
 RELADA, *tia de Sesolivelles (pare)*, 477, 574, 596.
 REQUESENS, Bernat de, 155, 160.
 REQUESENS, Elionor de, *monja de Sant Pere de les Puelles*, 157, 159, 171, 273-274.
 REQUESENS, Joan de, *bisbe de Cefalú (Sicília)*, 323, 332.
 Reus (*Baix Camp*), 607, 638, 656, 717.
 RIARIO, Alessandro, *cardenal*, 629, 643, 646, 683.
 RIBA, Joan (*fill*), *habitant de Tous*, 457.
 RIBA, Joan (*pare*), *habitant de Tous*, 457.
 RIBAGORÇA, comte de, 273.
 RIBER, Francesc, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 726.
 RIBERA, *procurador de Juan Fernández Manrique de Lara, marquès d'Aguilar*, 499.
 RIBERA, Joan, *mercader*, 434, 540-541.
 RIBERA, Violant, *muller de Joan Ribera*, 541.
 RIBES, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 224.
 RICARD, Pau, *beneficiat de Santa Maria del Pi*, 751, 761.
 RIERA, Antoni, *germà del frare Joan Riera*, 653-654.
 RIERA, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 647, 653-654, 700, 725, 727, 744, 755, 758, 767, 772, 774-775.
 RIERA, Joan, *pare del frare Joan Riera, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 653.
 Ripoll (*Ripollès*), 744.
 Ripollet (*Vallès Occidental*).
 —rector, 148.
 RIUBREGÓS, *prevere*, 231.
 Riudarenes (*la Selva*), 331.
 RIUDELLANES, Pau, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 353.
 ROAN, Reginald de, v. ENDE, Reginald.
 ROBUSTER, Francesc, *ardiaca de Santa Maria del Mar, bisbe d'Elna i de Vic, president de la Generalitat*, 735, 756.
 ROCA, Gallard de la, *senyor del castell d'Arzens*, 409.
 Roca del Vallès, la (*Vallès Oriental*), 493, 688.
 ROCABERTÍ, Pere, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 254.
 ROCABERTÍ, vescomte de, 254.
 Rocafort de Queralt (*Conca de Barberà*), 588.
 Rodes (*Grècia*), 163.
 —tresor, 406.
 —tresorer (*orde de Sant Joan de l'Hospital*), 234.

- ROGALS, Joan, *prior de Sant Jeroni de Cotalba*, 207.
- ROIG, Aleix, *capellà i orguener*, 394-395.
- ROÍS DE CORELLA, Jeroni, *comte de Co-centaina, regent del Consell d'Aragó*, 610.
- Roma (*Itàlia*), 170, 209, 214-215, 392-393, 400, 423, 434, 456, 458-459, 496, 560, 563, 575, 577, 621-626, 628-630, 671, 673, 675-676, 678, 692, 717, 745-746, 757.
- auditor, 630.
- ROMEU, Antoni, *notari de Cervera*, 291.
- ROMEU, Pere, 214.
- ROQUETA, Jaume, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra i prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 229, 241, 254, 260, 267, 276, 280, 296, 302, 310, 312, 321-322, 329-331, 340, 350, 352, 355, 363-364, 369, 374-375, 377-378, 384, 391, 543.
- Roquetes, les, *parcel·la de terra plantada de vinya (Badalona)*, 521.
- ROS, 232.
- ROS, Jaume, *nebot de Francesc Pujasola, habitant a Ciutadella*, 665, 667.
- ROS, Joan, *procurador de Sant Jeroni de la Murtra*, 161.
- ROS, Pere, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 455, 478.
- ROSANA, Elisabet, 543.
- ROSER, Mare de Déu.
- retaula (*Sant Martí de Tous*), 738.
- ROSES, *monja*, 500.
- ROSSA, 703.
- Roselló, *comtat*, 539.
- ROSSETA, Benet, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 220, 228-229, 235, 241-242.
- ROVIRA, *muller d'Antoni Rovira*, 760.
- ROVIRA, Antoni, *habitant de Badalona*, 760.
- ROVIRA, Gabriel, *abat de Santa Maria de l'Estany, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 270.
- Rovira, mas (*Badalona*), 720.
- ROVIRA, Miquel, *fill d'Antoni Rovira*, 760.
- ROVIRA, Ramon, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 138.
- ROVIROLA, *mercader, germà de Francesc Rovirola*, 589.
- ROVIROLA, Francesc, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 455, 490, 522, 533, 556, 562-563, 588, 598-599, 601, 603, 611, 618, 731, 756, 763.
- RUIZ, Cristòfor, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra i de Nuestra Señora de la Estrella*, 331.
- RUPIT, Elionor, *muller de Jeroni Rupit*, 407, 428.
- RUPIT, Jeroni, *mercader*, 428.

S

- SABASTIDA, Aldonça, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra, filla de Ramon Bertran*, 140, 141, 152, 168, 219, 259.
- SABATER, *mercader de Perpinyà*, 566.
- SABATER, *notari de Vic*, 373.
- SABATER, Gabriel, *manyà*, 653.
- SACOT, Bernat, *de la casa del rei*, 194.
- SACOT, Isabel, 194.
- SAGARAU, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 311, 316.
- SALA, Joan, *notari de Barcelona*, 666, 668.
- Salamanca, 285-287, 600.
- monestir (*Santa Maria de la Victòria*), 572.
- SALAMANCA, Joan de, *prior de Santa Maria de la Murtra*, 466.
- SALAVERT, *germans mercaders, un dels quals professà com a cartoixà*, 497-498.
- SALAZAR, Miquel de, *profès de San Juan de Ortega, prior de San Miguel de la Morcuera*, 617.

- SALIGUERA, Antoni, *habitant de Tous*, 585.
- Sallent (*Bages*), 770.
- San Bartolomé de Lupiana, *monestir jerònim (Lupiana, Guadalajara)*, 167, 196, 199, 238, 319, 337, 465, 536-537, 587, 600, 708, 722, 753, 771.
- procurador, 421.
- San Blas de Villaviciosa, *monestir jerònim (Brihuega, Guadalajara)*, 656, 708, 753.
- SAN CONCORDIO, Bartolomeo da, *escriptor dominic italià*, 181.
- SAN JERÓNIMO, Juan de, *frare profés de Nuestra Señora de la Victoria i San Lorenzo del Escorial, prior de San Lorenzo del Escorial i de Sant Miquel dels Reis*, 572, 687.
- San Jerónimo de Guisando, *monestir jerònim (El Tiemblo, Àvila)*, 753.
- prior, 750, 753.
- San Jerónimo de Valparaíso, *monestir jerònim (Còrdova)*, 597.
- San Jerónimo de Yuste, *monestir jerònim (Cuacos de Yuste, Càceres)*, 537.
- prior, 550.
- San Jerónimo el Real, *monestir jerònim (Granada)*, 621.
- prior, 493.
- San Jerónimo el Real, *monestir jerònim (Madrid)*, 652.
- prior, 662.
- San Juan de Ortega, *monestir jerònim (Barrios de Colina, Burgos)*, 617.
- San Lorenzo del Escorial, *monestir jerònim (San Lorenzo de El Escorial, Madrid)*, 277, 364, 449-450, 494, 537-538, 572, 587, 607, 613, 638-639, 687, 716, 725, 742, 747-748, 758.
- església, 747.
- llibreria, 613.
- prior, 572, 645, 671-672, 674, 725, 753.
- San Miguel de la Morcuera, *monestir jerònim (Miranda de Ebro, Burgos)*, —prior, 617.
- San Miguel del Monte, v. San Miguel de la Morcuera.
- San Pablo, *monestir jerònim femení (Toledo)*, 607.
- Sanaiüja (*Segarra*), 255, 339.
- SANÇ, Lluís, *bisbe de Solsona*, 287.
- SANOU, Nicolau, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 725, 758.
- Sant Agustí, *monestir agustinià (Barcelona)*, 131, 518.
- prior, 133.
- Sant Andreu de Palomar (*Barcelona*), 249, 709, 720, 730, 740, 760.
- Sant Boi de Llobregat (*Baix Llobregat*), 621-622.
- Sant Celoni (*Vallès Oriental*), 588.
- Sant Cristòfor, *església de Barcelona*, 251.
- Sant Cugat del Vallès, *monestir benedictí (Sant Cugat del Vallès, Vallès Occidental)*, 146, 510, 678.
- abat, 573.
- Pabordia de Palau, 149.
- Sant Domènec (*Barcelona*), v. Santa Caterina.
- Sant Feliu de Guíxols (*Baix Empordà*), 506, 647-648, 656, 755, 758.
- Sant Francesc, *monestir franciscà (Barcelona)*, 131, 405.
- Sant Francesc de Paula, *monestir mínim (Barcelona)*, 696.
- Sant Genís de Fontanes, *monestir benedictí (Sant Genís de Fontanes, Rosselló)*, 703.
- Sant Guim de la Plana (*Sant Guim de Freixenet, Segarra*).
- rector, 224.
- Sant Jaume (Santiago), *sant, orde militar*.
- cavaller, 156.
- comanador, 156.
- Sant Jaume de Compostel·la (*Galícia*), 214.
- Sant Jaume de Galícia, v. Sant Jaume de Compostel·la.

- Sant Jeroni de Cotalba, *monestir jerònim (Alfauir, València)*, 138, 165, 296, 424, 429, 549, 568-569, 602-603, 725.
- prior, 187, 196, 207, 235, 247, 550, 562, 602, 771.
- Sant Jeroni de Gandia, v. Sant Jeroni de Cotalba.
- Sant Jeroni de la Murtra, *monestir jerònim (Badalona, Barcelonès)*, 133, 153, 186, 198, 210, 232, 284, 363, 374, 409, 462, 464, 513, 545, 609, 625, 665, 667, 669, 675-677, 680, 683, 699, 710, 716, 733-734, 736-737.
- altar major, 130, 190, 260, 381-382, 447, 633, 652, 654, 752.
- arxiver, 668.
- badia dels mossos, 221, 494, 706, 769.
- barber, 739.
- barberia, 176.
- campanar, 382.
- capella de la Verge Maria dels Àngels, 237.
- capella de Nostra Senyora, 153, 380, 410.
- capella de Sant Miquel, 291, 297, 306, 311, 381, 387, 654, 681, 735, 738, 740, 751.
- capella de Sant Sebastià, 248, 249, 255, 264, 268, 592.
- capella del Sant Crist, 143, 183, 244-245, 251, 389, 410, 490, 540.
- capella dels sants diaques, v. capella nova.
- capella dels Set Goigs, 141, 152-153, 380, 410, 606, 654, 735.
- capella major, 152, 201, 418, 424, 446-447, 652, 654, 769.
- capella nova, 534, 654, 738, 744.
- capelles, 143, 201, 229, 313, 382, 540, 654, 731, 735, 737.
- capítol, 148, 168, 178, 182, 189, 224, 237, 244, 250, 312-313, 385, 410, 652, 738.
- casa de les bugades, 141, 312, 314, 343.
- cases de Barcelona, 225, 308, 402, 406, 439, 448, 455, 515, 543, 544, 587, 600, 606, 675, 698, 710, 767.
- ceduler, 715.
- celler, 142, 168, 268, 312, 581.
- cellerer, 140, 256, 262, 264, 454, 460, 464, 533, 564, 647.
- cel·la prioral, 172, 744, 769.
- cel·les, 142, 172, 179, 267-268, 331, 333, 335, 427, 450, 468, 494, 510, 605, 633, 641, 651, 655, 675, 681, 696, 731-732, 775.
- claustre, 129-130, 168, 171-172, 178, 189, 192, 201, 207, 211, 222, 230, 237, 242-245, 249-250, 252, 255, 257, 268, 277, 279, 306, 333, 343, 385, 410, 513, 581, 590, 605, 634, 636, 648, 651, 655, 696-697, 703, 711, 740, 758, 760, 770, 775.
- claustró (claustre de la infermeria), 343, 350, 354-355.
- cor, 142, 152, 242, 380-381, 384, 396, 406, 422, 424, 428, 467, 531-533, 554, 592, 613, 654, 731, 767.
- corrector, 375, 506, 674.
- cuina, 142, 190, 207-208, 237, 242, 264, 297, 322, 455, 577-578, 581, 592, 636-637.
- cuina de la infermeria, 222, 633.
- cuiner, 264, 680.
- diputats, 234, 337, 379, 484, 515, 553, 568, 613.
- dormitori dels nous, 143, 333, 365.
- ermita de Sant Onofre, 269, 507, 769.
- església, 142-143, 152-153, 171, 178, 219, 229-230, 237, 242, 249, 255, 271, 312-313, 322, 346, 365, 373, 380, 386-387, 394, 399, 418, 446, 490, 513, 540, 633, 639, 648, 652-655, 681-682, 696, 709, 713, 727, 731, 733, 735, 740, 755, 757, 767.
- ferreria, 168, 653, 729, 745.
- forn, 141, 143, 175, 190, 231, 312, 564, 581, 653, 730, 732.
- hospital, 190, 196, 281, 340, 422, 494, 635, 711, 769.

- hostaler, 314, 513, 739.
- hostatgeria, 142, 221, 313, 322, 333, 393, 448, 460, 464, 468-469, 472, 485-486, 502, 514, 575, 590-591, 594, 601, 604, 609, 620-621, 629, 631-633, 635, 651, 655, 672-673, 679, 693, 696-697, 700, 712, 752.
- infermer, 563, 620, 739.
- infermeria, 151, 179, 190, 196, 230, 237, 297, 311, 314-315, 333, 343, 354, 448, 467-468, 509, 578, 594, 620, 633, 641, 651, 653, 674, 681, 711, 759.
- jardiner, 553.
- llibreria, 140-143, 152, 168, 172, 195, 225, 501, 510, 526, 554, 565, 571, 614, 638, 647, 684, 728, 757.
- llibreria del trascor, 467.
- mestre de novicis, 235, 605, 688, 725.
- Obra Nova, 172, 221, 313, 472, 487, 495, 499, 502, 509, 521, 633, 635-636, 672, 674, 677, 681, 731.
- porter, 314-315, 553.
- porteria, 201, 221-222, 278-279, 314, 534, 581, 729-730.
- prior, 146.
- priorat, 569.
- refetor, 142, 176-177, 187, 207, 221-222, 230, 237, 250, 256, 264, 333, 345, 355, 430, 448, 450, 495, 502, 533-534, 554, 592, 608, 619, 630, 636, 655, 674, 679, 689, 731-733, 770.
- refetoret, 636, 655.
- rellotger, 696.
- sagrari, 769.
- sagristà, 141, 153, 455, 495, 533, 553, 608, 727, 739.
- sagristia, 143, 148, 168, 175, 180, 187, 196, 221, 237, 243, 312-313, 322, 331-332, 341, 343, 354, 372, 381, 383, 399, 448, 455, 462, 467, 495, 509, 553, 608, 633, 654, 664, 701, 703, 716, 726-727, 749, 750, 756-757, 767-768.
- sortidor, 237, 242, 277.
- torre, 172, 221, 268, 305, 726, 729, 735-737, 741, 744, 751, 769.
- Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, *monestir jerònim (Sant Genís dels Agudells, Barcelona)*, 131-132, 135, 174, 182, 186, 198, 200, 210, 246-247, 254, 263-264, 271, 275, 304, 307, 310, 316, 331, 352, 355-356, 363-364, 374, 377, 390-391, 417, 420-421, 442, 473-474, 493, 504, 523-524, 550, 555, 562, 568, 573, 577, 579, 582-583, 587, 595, 617-618, 641, 648, 650, 658, 687, 702, 708, 710, 716, 739, 743, 753-755, 766.
- prior, 133, 182, 213, 296, 304, 306, 308, 321, 330, 352, 363, 365, 374-375, 378-379, 418, 444, 550, 562, 582, 645, 708, 723, 725, 755, 766.
- priorat, 482.
- vicari, 86, 379.
- vicariat, 352.
- Sant Jeroni de la Vall de Betlem, v. Sant Jeroni de la Murtra.
- Sant Jeroni de Montolivet, *monestir jerònim (Sant Pere de Ribes, Garraf)*, 133-135, 138, 161, 165.
- prior, 136.
- Sant Joan, *cambrà del castell de Tous*, 365.
- Sant Joan, *església (Barcelona)*, 135.
- Sant Joan, *herbes de*, 364.
- Sant Joan de l'Hospital, *orde militar*, 234, 434, 469, 740.
- Sant Joan de Perpinyà, *església (Perpinyà)*, 348.
- canonge, 347.
- Sant Just i Pastor, *església (Barcelona)*, —beneficiat, 760.
- Sant Marçal de Montseny, *castell termenat (Cerdanyola, Vallès Occidental)*, 510.
- Sant Miquel dels Reis, *monestir jerònim (València)*, 553, 603, 610, 646, 724, 766.
- prior, 687, 739, 753, 755.

- vicari, 530, 534, 542, 552, 715.
- Sant Miquel, *església (Barcelona)*, 135, 385, 573.
- SANT MIQUEL, Joan de, v. PASTRANA, Joan de.
- Sant Pere de Castellet, *església (Castellet i la Gornal, Alt Penedès)*, 131, 135.
- Sant Pere de les Puelles, *monestir benedictí femení (Barcelona)*, 157, 159, 171, 273-275, 436, 634.
- beneficiat, 740.
- parròquia, 573.
- procurador, 398.
- vicari de la parròquia, 379.
- Sant Salvador de Breda, *monestir benedictí (Breda, la Selva)*.
- abat, 146-147.
- Sant Sebastià, capella de (*Barcelona*), 201.
- SANT VÍCTOR, Hug de, *teòleg escolàstic*, 225
- SANT VÍCTOR, Ricard, *teòleg i místic escocès*, 501.
- Santa Agnès de Malanyanes (*la Roca del Vallès, Vallès Oriental*), 688.
- Santa Anna, *monestir de canonges del Sant Sepulcre de Jerusalem (Barcelona)*.
- prior, 462.
- Santa Catalina, *monestir jerònim (Tallavera de la Reina, Toledo)*, 602.
- Santa Caterina, *monestir dominicà (Barcelona)*, 131-132, 356.
- Santa Coloma de Gramenet (*Barcelona*), 251, 427, 472, 522, 566.
- rector, 740.
- vicari, 521.
- Santa Coloma de Queralt (*Conca de Barberà*), 535-536, 585.
- comte, 323, 584-585, 775.
- Santa Engràcia, *monestir jerònim (Saragossa)*, 177, 238, 279, 295, 299-301, 304, 310, 321, 370, 372, 378, 418-419, 421, 452, 466, 529, 541, 549, 607, 617, 645, 687, 717, 743, 747, 771.
- prior, 305, 368, 390, 418-419, 568, 755, 766.
- priorat, 310, 602.
- vicari, 438, 493, 552.
- SANTA MARIA, García de, *prior de San Lorenzo del Escorial, pare general jerònim i arquebisbe de Mèxic*, 725, 753-754.
- Santa Maria d'Alcobaça, *monestir cistercenc (Alcobaça, Portugal)*.
- abadiat, 679.
- Santa Maria d'Escaladei, *monestir cartoixà (la Morera de Montsant, Priorat)*, 492.
- Santa Maria d'Organyà, *priorat canònic (Organyà, Alt Urgell)*.
- prior, 490.
- Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes, *monestir de canonges premostratencs (Os de Balaguer, la Noguera)*, 562, 597.
- Santa Maria de Jerusalem, *monestir femení franciscà observant (Barcelona)*, 338.
- Santa Maria de Jesús, *monestir franciscà (Barcelona)*, 579, 731, 749.
- guardià, 337.
- Santa Maria de Jonqueres, *monestir femení de l'orde de Sant Jaume de l'Espasa (Barcelona)*, 639, 713.
- Santa Maria de l'Estany, *monestir de canonges regulars (l'Estany, Bages)*.
- abat, 270, 462.
- Santa Maria de la Murta, *monestir jerònim (Alzira, València)*, 167, 174, 337, 492, 714, 716, 725, 758.
- prior, 196, 207, 213, 321, 339, 355, 368, 466, 603, 708, 766.
- Santa Maria de la Sisla, *monestir jerònim (Toledo)*, 645.
- Santa Maria de Montalegre, *monestir cartoixà (Tiana, el Maresme)*, 208, 356, 375, 650, 671-673.
- Santa Maria de Montserrat, *monestir benedictí (Montserrat, Bages)*, 131, 338, 352, 567, 636, 641, 702-703.
- abadiat, 466.

- abat, 170, 548.
 —cases de Barcelona, 147.
 —majordom, 703.
 Santa Maria de Montsió, *monestir femení dominicà (Barcelona)*, 575.
 Santa Maria de Pedralbes, *monestir femení franciscà (Barcelona)*, 366.
 Santa Maria de Valldonzella, *monestir femení cistercenc (Barcelona)*.
 —abadessa, 358.
 Santa Maria de Vilabertran, *monestir de canonges regulars (Vilabertran, Alt Empordà)*, 558.
 —abat, 558.
 Santa Maria del Campo (*Burgos*), 298.
 Santa Maria del Carme, *monestir carmelità (Barcelona)*, 131, 294-295, 324-328, 340, 609.
 —prior, 133, 326, 609.
 —procurador, 325, 609.
 Santa Maria del Mar, *església (Barcelona)*, 131, 135, 291, 517-518, 600, 664-665.
 —ardiaca, 337, 735.
 —Bací dels Pobres Vergonyants, 130.
 —beneficiat, 539, 665.
 —procurador, 291.
 —rectoria, 203.
 —vicari perpetu, 133, 291.
 Santa Maria del Parral, *monestir jerònim (Segòvia)*, 526.
 —prior, 552.
 Santa Maria del Pi, *església (Barcelona)*, 431, 600.
 —Bací dels Pobres Vergonyants, 131.
 —beneficiat, 751.
 Santa Perpètua de Mogoda (*Vallès Oriental*),
 —rector, 149-151, 191, 223.
 SANTCLIMENT, *segon marit d'Elionor Vidal*, 417.
 SANTCLIMENT-GUALBES, Maria Anna de, *senyora de la torre de Badalona, muller de Jeroni de Pinós, cavaller de Sant Jaume*, 713.
 SANTINYANA, *corredor d'orella*, 515, 518-519.
 SANTJOAN, Benet, *prior de Sant Jeroni de la Murtra*, 189, 191, 194-195, 201, 204, 207, 213, 220, 227, 233, 235, 240-242, 247, 254, 277, 408.
 SANTJOAN, Bernat, *apotecari*, 195.
 SANTJOAN, Francina, *muller de Bernat Santjoan, benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 195, 203-204, 214.
 SANTPOL, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 141.
 SANXO, Ambròs, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 588, 641, 688, 709, 740, 755, 767.
 SANXO, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 716.
 SAPILA (segle XV), 232.
 SAPILA (segle XVI), *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 573.
 SAPILA, Bernat, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 668.
 SAPILA, Bernat, *ciutadà de Barcelona*, 357.
 SAPLANA, Isabel, *senyora de Tous*, 283-284, 288, 324, 326-328.
 Saragossa, 177, 201, 204, 211, 238, 246, 269, 279, 295, 299, 310, 368, 370, 390, 418, 421, 438, 452, 466, 493, 496, 507, 513, 529, 534, 541, 549, 552, 568, 588, 602, 607, 617, 645, 656, 675, 680, 687-688, 717, 719, 743, 747, 755, 758, 762, 766, 771.
 —arquebisbe, 271.
 —beneficiat, 750.
 —carrer de la Cedaceria, 706.
 —ciutadà, 513.
 —màrtirs, 756.
 SARDÀ, *calderer*, 691.
 SARDÀ, Pere, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 145.
 Sardenya, 316-317, 328, 341, 346, 401.
 Sarral (*Conca de Barberà*), 215.
 SARRIÀ, Cecília de, *muller de Galceran de Sarrià*, 403-404, 406.
 SARRIÀ, Galceran de, *ciutadà de Barcelona*, 403.
 SARRIÀ, Lluís de, *fill de Galceran i Cecília de Sarrià*, 404-405.

- SASSALA, Pere, *escrivà del rei i ciutadà de Barcelona, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 224.
- SATORRA, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 386.
- SAUER, LORENZ, *hagiògraf i historiador de l'Església cartoixà alemany*, 684, 732.
- SAURÍ, Pau, *mercader resident a Madrid*, 613.
- SAURÍ, Pere, 434.
- SAVALL, Bernat, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 138, 167, 174, 189, 194.
- SAVALL, Romeu, 144.
- Savoia (*França*), 605.
—duc, 675, 677, 680.
- SAY, Joan, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra i prior de San Antonio de Portaceli*, 139, 151, 154, 174, 181, 187, 189, 194, 196, 198, 203, 241.
- SAYAS, Martí de, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 264, 271.
- SEBASTIÀ, *rei de Portugal*, 629, 670.
- SEBASTIÀ, sant, *màrtir romà*, 248-249, 711.
- Segarra, *comarca*, 764.
- Segòvia, 526, 552, 664.
- SEGOVIA, Francisco de, *pare general jerònim*, 687.
- SEGURA, Joan, *vicari de Sant Martí de Tous*, 704.
- SEGURA, Nicolás de, *pare general jerònim*, 481.
- SEGURIOLES, Pere, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 167.
- Sentfores, *santuari (Tous, Anoia)*, 524.
- SERAFÍ, Jaume, *pintor*, 395.
- SERENA, 335.
- SERRA, *mercader*, 691.
- SERRA, Jaume, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 530-531, 557-561.
- SERRA, Pere, *frare profès de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 493.
- SERRATEIX, Jeroni, *germà de Pau Serrateix*, 760.
- SERRATEIX, Joan, *pare de Pau Serrateix*, 760.
- SERRATEIX, Pau, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 530, 573, 607, 760.
- SESCOMES, Elionor, *muller de Pere Sescomes*, 155-157.
- SESCOMES, Pere, 156-157.
- SESOLIVELLES (*avi*), 574.
- SESOLIVELLES (*pare*), 574.
- SESOLIVELLES, Perot (*fill*), *velluter*, 573-577, 596.
- SETANTÍ, *llinatge de Barcelona*, 251.
- SETANTÍ, Jerònima, *muller de Miquel Setantí*, 251.
- SETANTÍ, Joaquim, *ciutadà honrat de Barcelona, escriptor*, 251.
- SETANTÍ, Lluís, 490.
- SETANTÍ, Miquel, *cavaller*, 251.
- SEVERÍ, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 269.
- Sevilla, 631.
—arquebisbe, 633.
—cardenal, 445.
—mestre de capella de la catedral, 630.
- Sicília, 458-459, 473, 497, 581, 586, 658-659, 661, 663, 694.
—rei, 210.
- Sigüenza (*Guadalajara*), 533, 647, 754, 758.
—col·legi, 556, 588, 739.
—prior, 199.
- SIRVENT, *canonge de Barcelona*, 256.
- Sogorb (*Castelló*), 603, 755.
—bisbe, 473.
—duc, 334, 334.
- SOLÀ, Rafael, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 493, 607.
- SOLER, Jeroni, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 305, 316.
- SOLER, Pau, *gorrer*, 538.
- SOLER, Pere, *procurador de Sant Pere de les Puelles*, 398.
- Solsona (*Solsonès*), 474-475.
—abat, 475.
—bisbat, 287, 474.
—bisbe, 287.

- canonges, 475.
 SOLZINES, Andreu, 231.
 SOQUER, Pons, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 264.
 SORRIBES, Jeroni, *germà de Macià Sorribes, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 510.
 SORRIBES, Macià, *canceller de la Reial Audiència*, 510.
 SOTO, Domingo de, *teòleg castellà*, 571.
 STEUCO, Agostino, *humanista, hel·lenista i hebraïsta italià*, 728.
 SUÁREZ, Francisco, *teòleg, filòsof i jurista castellà*, 757.
 SUMES, Agustí, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 372, 379, 388, 401, 452, 458, 466, 470-471, 474, 479, 480, 491, 493, 504, 506, 526, 528-530, 534, 539, 542, 544, 552, 559, 562, 569-570, 577, 581-582, 586, 596, 612, 659.
 SUMES, Gabriel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 379, 389, 401, 423.
 SUMES, Miquel, *notari de Barcelona*, 401, 557.
 SUNYER, Francesc, *notari de Barcelona*, 393.
 SURBANO, *frare profès de Santa Engràcia*, 529.
 SURIO, Llorenç, v. SAUER, Lorenz.
 SUSANNA, *criada de Francesc i Elisabet Estela*, 405.
- T**
- Talamanca (*Bages*), 422, 445.
 Talavera (*Toledo*), 602.
 —prior, 246.
 TALAVERA, Diego de, *pare general jerònim*, 771.
 TALET, Arnau, *pare de Francesc Talet*, 703.
 TALET, Francesc, *prior i profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 588-589, 619, 640, 647, 688, 709, 725, 744, 755, 767.
 TALLADA, Jaume, *de Cervera*, 374.
 TALLADA, Joana Beneta, *muller de Jaume Tallada*, 374, 388.
 TÀPIES, *llinatge de Badalona*, 595.
 TÀPIES, Jaume, *frare profès de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, prior de Sant Jeroni de la Murtra*, 200, 203, 205-207, 229, 263, 442.
 Tàpies, mas (*Badalona*), v. Colomer, casa.
 TÀPIES, Miquel, *cirurgià de Barcelona*, 595.
 TARANTAISE, Pierre de, *papa (Innocenci V) i teòleg*, 225.
 Tarassona (*Saragossa*), 562, 596, 717, 747.
 —bisbe, 645.
 TARAVAU, Jaume, *jutge*, 160, 182.
 TARIFA, marquès de, 500.
 TARONGETA, *teixidor francès*, 525.
 Tarragona, 158, 164, 641.
 —arquebisbat, 215.
 —arquebisbe, 145, 183, 775.
 —Camp de, 506, 592.
 —canonge de la seu, 314.
 —capellà, 269.
 —constitució, 216.
 —donzell, 272.
 —infermer de la seu, 314.
 —mercader, 272.
 TARRAGONA, Joan de, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 564.
 TARROJA, Melcior, *fuster*, 706.
 TAVERNER, Bernat, *banquer*, 638.
 TECLA, *filla de Joan Gras*, 324, 326.
 Teià (*el Maresme*), 331.
 Teià, casa d'en (*Badalona*), 622.
 TEIXIDOR, Joan, *taverner*, 268.
 TÉLLEZ GIRÓN, Alonso, *senyor de la Puebla de Montalbán*, 334.
 TELLO, Joan Benet del, *frare de Sant Jeroni de la Murtra*, 248.
 TERÈS, Joan, *arquebisbe de Tarragona, bisbe d'Elna i Tortosa, virrei de Catalunya*, 775.
 TERRANOVA, duc de, 631.

- Terrassa (*Vallès Occidental*), cartoixa (*Sant Jaume de Vallparadís*), 131.
—prior de la cartoixa, 133.
- TERRÉ, Bernat, *donzell*, 147.
- TERRÉ, Dimes, *guardià de Santa Maria de Jesús*, 337.
- Tessalònica (*Grècia*).
—arquebisbe, 418, 432, 446.
- Tiana (*el Maresme*), 208.
- TINTORER, Melcior, *benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 144.
- Tírvia (*Pallars Sobirà*), 311.
- TITELMAN, Francisco, *escriptor franciscà flamenc*, 526.
- TOCCO, Benet de, *abat de Montserrat, bisbe de Girona, Vic i Lleida*, 548, 567, 573.
- Toledo, 575, 607, 645, 664, 771.
- TOLEDO, Diego de, *prior de Nuestra Señora de Fresdelval*, 235.
- TOLEDO, Esteban de, *pare general jerònim*, 708, 714.
- TOLEDO, Fernando de, *prior de Castella de l'orde de Sant Joan i virrei de Catalunya*, 585, 593, 609, 621, 740.
- TOMÀS, Pere, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 620, 654, 726.
- TOMÀS D'AQUINO, sant, *teòleg i filòsof cristià*, 202, 442, 554, 648.
- Torà (*Segarra*), 344.
- TORALLA, Joan Alemany, *ermità*, 669.
- TORDERA, Pau, *de Santa Coloma de Gramenet, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 427.
- TORDERA, Salvi, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 242.
- TORELLÓ, Pere, *prevere i ermità, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 181, 191, 214.
- TORNER, Gabriel, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 379, 580.
- TORO, Gonzalo de, *pare general jerònim*, 262.
- TORRALBA, Bartomeu, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 280, 296-297.
- TORRAMORELL, Bernat, 156, 158.
- TORRAMORELL, Joana, *muller de Bernat Torramorell*, 156.
- TORRE, Cristòfor de la, *frare profès de Sant Jeroni de Cotalba, prior de Sant Jeroni de la Murtra, Santa Maria de la Murta i Nuestra Señora de la Esperanza*, 603, 617.
- TORRE, Martín de la, *pare general jerònim*, 377.
- TORREDEMER, tia de Sesolivelles (*pare*), 477, 574, 596.
- TORRENT, *apotecari*, 470.
- TORRENT, *apotecari, primer marit de Griselda Olivera*, 543.
- TORRENT, Francesc, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 563, 684.
- TORRENT, Vicenç, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 553, 610, 684.
- TORRES, *germana de Aldonça Sabastida*, 259.
- TORRES, Beatriu, àlies MÀRGENS, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 211, 230.
- TORRES, Esperança, *mare de Gabriel Torres*, 775.
- TORRES, Gabriel, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 648, 719, 745, 768, 775.
- TORRES, Joan, *germà de Gabriel Torres*, 775.
- TORRES, Joan, *manyà*, 653.
- TORRES, Pere, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 254.
- TORROELLA, Jeroni, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 588, 641, 726.
- TORT, Bartomeu, *frare convers profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 264.
- TORT, Bernat Montserrat, *donat de Sant Jeroni de la Murtra*, 267.
- TORT, Joan, *frare profès de Sant Jeroni de la Murtra*, 280.
- Tortosa (*Baix Ebre*), 157, 489, 500, 694.
—bisbe, 700, 702.
- TOST, Jerònima, *muller de Martí Tost*, 448, 667.
- TOST, Martí, *causídic de Barcelona*, 667.

- Tous (*Anoia*), 249, 283-290, 294, 299, 305-307, 315, 321-325, 327-328, 332, 336-337, 341, 344, 350-351, 354-355, 364-366, 370, 374, 382-383, 388, 400, 423, 428, 456-457, 470, 479-480, 485, 506, 521, 524-525, 535-536, 542, 546-549, 553-554, 562, 565, 584-585, 589-590, 592-594, 596-597, 603, 611, 615, 639-640, 642, 650, 656-658, 685, 688-691, 693, 704-706, 709, 712-713, 716, 718-719, 738, 740-741, 751, 754, 759, 762-767, 770, 772, 776.
- baronia, 479.
- batlle, 594, 642.
- castell, 324, 336, 351, 366, 457, 554, 565, 692.
- església de Sant Martí, 704.
- jurats, 594.
- procurador, 493, 505, 552, 767.
- rector de Sant Martí, 336, 350, 374, 391-393.
- rectoria de Sant Martí, 392-393, 406, 423-424, 692, 717, 757.
- senyor, 283, 350, 391-392, 525.
- Tous, Bernat de, *senyor de Tous*, 286.
- Tovia, Francesc de, *bisbe d'Urgell*, 156.
- Trento, concili de, 423, 571, 616.
- TRITER, Joan, *prior i profès de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 296.
- TRIVENTO, comte de, 271.
- TRUJILLO, Pedro de, *prior de Santa Catalina de Talavera, visitador de la Corona d'Aragó*, 246.
- TRULL, Pere, *prior de Sant Pere Màrtir de Manresa*, 225.
- TUDELA, Joan de, *frare profès de Santa Engràcia de Saragossa i hoste de Sant Jeroni de la Murtra*, 304.
- Turc, el Gran, *soldà otomà*, 508, 695.
- URGELL, Joan d', *mosso de Sant Jeroni de la Murtra*, 717.
- Urgell, la Seu d' (*Alt Urgell*), 156, 204, 588, 740.
- bisbe, 144, 155-157, 518, 683.
- canonge, 490.
- comte, 154-155, 160, 171, 272.
- URREA, Pedro de, *arquebisbe de Tarra-gona*, 145, 183.

V

- VAELLS, *adroguer*, 686.
- València, 167, 174, 179, 187, 196, 205, 207, 213, 230, 246, 278, 311, 320-321, 337, 339, 355, 368, 423, 443, 466, 492, 530, 534, 542, 552-554, 574, 583, 603, 610, 616, 646, 687, 700, 708, 714, 716, 725, 739, 757-758, 766.
- canonge de la seu, 700.
- VALÈNCIA, Carles de, v. BARTOLÍ, Carles.
- VALÈNCIA, Onofre de, *profès de Nuestra Señora de Guadalupe*, 377.
- VALENCIA DE DON JUAN, comte de, 694, 712.
- VALENTÍ, Vicent, *prior i profès de Sant Jeroni de la Cotalba*, 235, 296.
- VALERO, *domer de la seu de Barcelona*, 153.
- Valladolid, 300, 466, 582.
- Vallençana, *caseria i quadra (Montcada i Reixac, Vallès Oriental)*, 572.
- VALLERIOLA, Jeroni, *prior i profès de Sant Jeroni de Cotalba i prior de Santa Engràcia*, 429, 431, 438, 549-550, 568-569, 602.
- VALLERS, Francesc, *cònsol de Barcelona*, 541.
- VALLERS, Tomàs, *notari de Barcelona*, 512.
- Vallès, *comarca*, 658, 764.
- VALLÈS, *mercader*, 373.
- VALLESA, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 487-488.

U

Uclés, *orde militar*, 639, 713.

- VALLMANYA, 573-574.
 Valls (*Alt Camp*), 506, 592.
 VALLS, *cavaller de Barcelona*, 410.
 VALLS, Lluís, 412-414, 416.
 VALLS, Salvador, 239.
 VALLSECA, Antoni, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 147.
 VALLSECA, Blancafor, *muller de Leonard de Vallseca*, 147.
 VALLSECA, Leonard, *cavaller*, 147, 233.
 VAQUER, Onofre, *frare convers de Santa Maria de Jesús (Barcelona)*, 749-750.
 VARAZZE, Iacopo de, *arquebisbe de Gènova, hagiografista*, 225.
 VARGAS, Francisco de, *licenciat*, 334.
 VATABLÉ, François, *humanista, hel·lenista i hebraïsta francès*, 728.
 VEDRENYA, Bernat, *frare profés de Sant Jeroni de Cotalba, confessor d'Elionor d'Àustria*, 424.
 VEDRINYÀ, Guillem, *frare convers profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 391.
 VEGA, Pedro de la, *pare general jerònim*, 429.
 VEGUER, Joan, *prior i profés de Santa Engràcia*, 766.
 Venècia (*Itàlia*).
 —ambaixador, 279.
 VENGUDA, Caterina, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 211.
 VERA, Lorenzo de, *procurador dels ordes de Sant Francesc i Sant Jeroni*, 757.
 Verdú (*Segarra*), 751.
 VERGÉS, Narcís, *prior i profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 647, 651, 701, 711, 739, 754, 758, 766-767.
 Verilhes (*França*), 444.
 VERNIC, Jaume, *patró de nau*, 661.
 VESTIT, Benet, *pagès de Montcada*, 459, 463-464, 477, 494, 510-512, 538, 574-575.
 VEURER, Pere, 239.
 VIASTROSA, Nicolau, *mercader de Barcelona*, 192, 214, 233.
 Vic (*Osona*), 353-354, 361, 445, 452, 455, 462, 486.
 —benefici de Sant Hipòlit de la seu, 612.
 —beneficiat de Sant Hipòlit de la seu, 507.
 —bisbat, 422, 466.
 —bisbe, 145, 423, 548, 567, 573, 700, 702, 705, 756.
 —cabiscol de la seu, 361.
 —mercader, 327.
 —notari, 373, 462.
 —plana, 658.
 VIC, Francesc, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 195, 203, 207, 209, 213, 220, 227, 239, 241-242, 247.
 VICENÇ, sant, *diaca i màrtir*, 534, 744.
 VICENS, Damià, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra, pintor*, 648, 651-652, 683, 703, 719, 727, 738.
 VICENTIO, *comte napolità*, 431.
 VIDAL, Elionor, *filla de Mateu Vidal*, 386, 410-411, 417, 720, 761.
 VIDAL, Francesc, *notari de Barcelona*, 293-294, 576, 611, 628, 773-774.
 VIDAL, Joan, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 744.
 VIDAL, Joan, *pareire de Castelló d'Empúries i ciutadà de Barcelona*, 148-149.
 VIDAL, Mateu, *cavaller domiciliat a Barcelona*, 385, 410-418, 720, 761-762.
 VILA, Andreu, *rector de Sant Pere de Reixac*, 624-627, 648, 650, 693.
 Vilafranca del Penedès (*Baix Penedès*), 422, 525, 553, 563.
 VILANA, Joan, *notari de Barcelona*, 293.
 VILANOVA, Jeroni de, *prior i profés de Sant Jeroni de la Murtra i prior de Sant Jeroni de Cotalba*, 139, 186-187, 189-190.
 VILAR, Joan, *doctor i ciutadà de Barcelona*, 350, 374.
 VILAR, Miquel, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 553, 595-596, 608, 610, 635, 740, 756.
 Vila-rodona (*Alt Camp*), 575.
 VILASECA, Pere, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 311, 329.

- VILATORTA, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 346.
- VILATORTA, Àgata, *abadessa de Santa Maria de Valldonzella*, 358.
- VILATORTA, Antoni, *cavaller*, 358.
- VILATORTA, Caterina, *muller d'Antoni Vilatorra*, 358.
- Villa Real, v. Ciudad Real.
- VILLA-REAL, Miquel de, *frare profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 587.
- VILLATOVAS, Juan de, *frare procurador de Sant Miquel dels Reis*, 724.
- VILLELL, Adrià, *frare profés de Santa Engràcia*, 452.
- VILLENA, marquès de, 334.
- Vimbodí (*Conca de Barberà*), 372.
- Vinaceite (*Terol*), 354.
- VINYES, Antoni, *notari de Barcelona, benefactor de Sant Jeroni de la Murtra*, 143-144, 146, 148-149, 151, 158, 190, 205, 208, 217, 232-233, 243-244.
- VINYLES, Pere, 691.
- VIO, Tomàs de, v. GAIETA.
- VIRVIESCA, Hernando de, *guardajoies de Felip II*, 613.
- Viseo (*Portugal*).
—bisbe, 670.
- XIMENIS, Pere, *frare profés de Sant Jeroni de la Murtra*, 277.

Y

- YEPES, Diego de, *frare profés de Santa María de la Sisle, prior de San Lorenzo del Escorial i San Jerónimo el Real (Madrid), bisbe de Tarassona, confessor de Felip II*, 645, 659.
- YEPES, Juan de, *pare general jerònim*, 742, 766.

Z

- ZAFRA, Rodrigo de, *pare general jerònim*, 429, 438.
- ZAMANEGO, Martín de, *frare profés de Santa Engràcia*, 743.
- Zamora.
—monestir (*San Jerónimo de Montamarta*), 453-454.
- ZAYAS, Gabriel de, *secretari del Consell d'Estat i del Consell d'Itàlia de Felip II*, 659, 662.
- ZÚÑIGA, Jerònima de, *benefactora de Sant Jeroni de la Murtra*, 639.

X

- XIMÉNEZ DE VILANOVA, Martí, *argenter*, 150-151.

GLOSSARI

Adalats. Ansiós, agitat (*DCVB*).

Aforrar. Estalviar (*DCA*).

Així com així. De totes maneres, sia com sia (*DCVB*).

Anadons. Anedons (*autor*), polls d'ànec (*DIEC*).

Anar a pler. A poc a poc (*DCVB*).

Archimesa. Arquimesa (*autor*), moble format d'una arquilla i d'una taula que li fa de suport (*DIEC*).

Attentadament. Amb seny o atenció (*DCVB*).

Avolot. Avalot (*DCVB*).

Basileu. Carn d'animal malalt (*DCVB*).

Buygues. Boïgues (*autor*), artigues que s'empren boïcs com a adobs (*DIEC*).

Cabès. Cabeç, part superior d'una túnica, camisa, etc. per on havia de passar el cap (*DCVB*).

Cadaldia. Cada dia (*DCVB*).

Calàpats. Calàpets, gripaus (*DGLC*).

Càmits. Camis (*autor*), túnica blanca fins als peus usada pels sacerdots (*DCA*).

Carçre. Presó (*DCA*).

Catalufes. Teixit fi de seda o de llana atapeït i felpat, del qual es fan catifes i tapissos (*DCVB*).

Certinitat. Certesa (*DCA*).

Cíndria. Cintra, bastida que sosté una volta, un arc de construcció, fins que està posada la clau (*DCVB*).

Claustró. Claustre petit (*autor*).

1. Les abreviatures utilitzades són: *DCVB* (*Diccionari Català-Valencià-Balear*), *DIEC* (*Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans*), *DAC* (*Diccionari del català antic*), *DAG* (*Diccionari Aguiló*) i *DRAE* (*Diccionario de la lengua de la Real Academia Española*).

- Clavesó.** Clavasó, conjunt dels claus clavats en alguna cosa (*DCVB*).
- Cobrialtar.** Tovalles d'altar (*DCBV*).
- Cóvens.** Coves, cistells grans (*DIEC*).
- De mogolló.** De *mogollón*, gratis (*DRAE*).
- Dedignar.** Desdenyar (*DCVB*).
- Devuytens.** Cretona o tela de certa mena, que tenia mil vuit-cents fils d'ordit en 70 cm d'ample, amb igual nombre per trama (*DCVB*).
- Dinada.** Preu, negoci (*autor*).
- Donar de mà.** Deixar una cosa, desocupar-se'n (*DCVB*).
- Donar lo bon prou.** Donar l'enhorabona (*DCVB*).
- Donosa.** Bella, graciosa (*DCA*).
- En sopols.** Suspenent una cosa de manera que no toqui en terra (*DCVB*).
- Enfantastiquesa.** Qualitat d'enfantàstic (*autor*), fastidiós, que dóna molèstia (*DCVB*).
- Engastar.** Encastar (*DCVB*).
- Entaiar.** Entallar (*autor*), fer talls pregons (*DIEC*).
- Espau.** Lentament, a poc a poc (*DCVB*).
- Espellats.** Espipellats (*autor*), picats, haver rebut cop de bec (*DIEC*).
- Esvellar-se.** Esvellir (*autor*), desvetllar, deixondir (*DCVB*).
- Evangelister.** Evangeliari (*DCVB*).
- Exempli.** Exemple (*autor*).
- Fasset.** Gipó encotonat que hom portava sota l'armadura (*DCVB*). S'utilitza, però, en el sentit de gipó que els frares portarien sota l'hàbit (*autor*).
- Fassos.** Matines del dimecres, el dijous i el divendres sants, durant les quals es té exposat un triangle de ciris i es va apagant un ciri a la fi de cada versicle fins a romandre tots apagats (*DCVB*).
- Fenir.** Finir (*DCVB*).
- Fer el negoci de Na Peix-frix (comprava a tres i venia a dos/comprava a quatre i venia a tres).** Fer un mal negoci (*DCVB*). La forma habitual és vendre a quatre i comprar a sis (*autor*).
- Fer-se un toxonet.** Estar gras com un teixó (mamífer carnisser de la família dels mustèl·lids) significa estar molt gras (*DCVB*).
- Fresa.** Fres, galó, passamà (*DCVB*).
- Fuga.** Moment de gran activitat i entusiasme d'una cosa passatgera (*DIEC*).
- Fustani.** Fustany (*autor*), teixit fort de cotó o teixit amb ordit de lli i trama o de cotó (*DIEC*).
- Glavasó.** Clavaó (*autor*), conjunt de claus clavats en una construcció, en un vaixell, etc. (*DIEC*).
- Grasalet.** Grasal petit (*autor*), plat profund o gibrella per escurar la vaixel·la (*DCVB*).
- Gregrescos.** Greguesc (*autor*), calçons amples (*DCVB*).
- Immediament.** Immediatament (*DCVB*).

- Imperiatje.** Pariatge (*autor*), dret duaner que pagaven les mercaderies desembarcades i introduïdes a Barcelona en els segles xv i xvi (*DCVB*).
- Impetut.** Ímpetu (*DCA*).
- In utroque homine.** Tant per a l'ànima com per al cos (Pascual CEBOLLADA (ed.), *Diccionario de espiritualidad ignaciana*. Madrid: Compañía de Jesús, 2007, vol. 1, p. 231).
- Líneas.** Tovalles utilitzades com a roba d'altar (*DAG*).
- Lite.** Litigi, plet (*DCVB*).
- Llans.** Llanç (*autor*), ocasió, oportunitat de fer alguna cosa (*DCVB*).
- Llatzèria.** Misèria extrema (*DCVB*).
- Llesiar.** Lesiar (*autor*), lesionar (*DCVB*).
- Llevar.** Produir fruit (*DIEC*).
- Llinós.** Llinosa (*autor*), llavor del lli (*DIEC*).
- Lloçar.** Llossar (*autor*), renovar el tall (d'un instrument d'acer) (*DIEC*).
- Magrida.** Amagrida, tornada magra (*DCVB*).
- Mas.** Mes, però (*DCA*).
- Mena.** Lloc o objecte d'on procedeix una cosa (*DCVB*).
- Mèritament.** Merescudament (*DCVB*).
- Mil·lanars.** Mil·lenar (*autor*), conjunt de mil homes o coses (*DCVB*).
- Mirar per les malles.** Procurar pels diners, ja que malla és mig diner, també dit òbol o moneda d'escàs valor (*autor*).
- Morticina.** Animal mort naturalment i la seva carn (*DRAE*). Carronya (*autor*).
- No poder ganyir.** Estar ronc i no poder treure la veu (*DCVB*).
- Osteda.** Nom d'una certa classe de tela (*DCVB*).
- Ostenda.** Certa classe de tela procedent d'Ostende, ciutat de Flandes (*DCVB*).
- Panada.** Cosa amagada, conspiració (*DCVB*).
- Parroquiàtje.** Parroquianatge, assignació d'una parròquia o del seu rector (*DCVB*).
- Passols.** Peçol, conjunt de caps de fil d'un ordit, a manera de serrell, que queda en els telers després de tallar un tros de tela acabat de teixir; i que s'aprofita per nuar-lo fil per fil, amb el començament d'un altre ordit en un mateix pinte (*DCVB*).
- Pedra d'ull de serp.** Granit (*DIEC*).
- Pex peu.** El mot peix acompanyat d'un adjectiu o d'un altre nom forma part del nom de molts peixos especials (*DCVB*). Per això, malgrat no haver trobat cap referència, ha de tractar-se d'un tipus de peix (*autor*).
- Pietança.** Distribució de menjar o de diners als pobres o a gent que viu en comunitat (*DCVB*).
- Prendre (de) la plassa.** Prendre lloc, situar-se (*DCVB*), passar-se de la ratlla (*autor*).
- Prendre de tema.** Tenir tírria (*DIEC*).
- Potíssima.** Principalíssima (*DCVB*).

- Pràctica.** Tracte, conversació (*DCVB*).
- Pròvido.** Pròvid, que proveeix a temps (*DCVB*).
- Quist.** Vist (*autor*).
- Raenvidar.** Reenvidar (*autor*), tornar a envidar, contestar a un envit envidant una aposta major (*DIEC*).
- Rebel·les.** Rebels (*autor*).
- Refega.** Rafega, tongada, passada (*DCVB*).
- Refrega.** Combat, batussa (*DCVB*).
- Remendó.** Operari, sobretot sabater, que es dedica només a adobar objectes, no a fabricar-los (*DCVB*).
- Remordre.** Remordir, inquietar pel remordiment (*DCVB*).
- Renyó.** Ronyó (*DCVB*).
- Roboster.** Roboster, drap quadrat amb les armes del senyor, que es posava damunt les atzembles quan anaven de camí o servia de parament de balcons i finestres en dies de festa (*DCVB*).
- Roncero.** Lent i peresós en executar el que s'ordena (*DRAE*).
- Saya.** Saia (*autor*), tela prima que antigament servia per a fer calces i peces de vestir llargues (*DIEC*).
- Senyora i majora.** Mestressa de disposar com vulgui dels seus béns (*DIEC*).
- Sobra pinta.** Sense enfondir gaire en tallar cabells i barba (*DCVB*). En el text té un significat de superficial, sense aprofundir, sense entrar en detall (*autor*).
- Sobreòs, sobròs.** Càrrega (*autor*).
- Subir.** Sofrir, sotmetre's a una cosa molesta o laboriosa (examen, judici, alteració) (*DCVB*).
- Tant grata la cabra, que mal jau.** Es diu parlant dels malcontents que, de tant de procurar-se benestar, arriben a estar pitjor que abans (*DCVB*).
- Tenir has y envés.** Tenir part positiva i negativa (*autor*).
- Tenir la mà en la farnera.** Tenir molta influència o valiment davant algú (*DCVB*).
- Tenir lo agre.** Tendència o afició a fer qualque cosa o anar a qualque lloc (*DCVB*).
- Tinnelles.** Tinells, tines petites (*DCVB*).
- Topinet.** Topins petits (*autor*), olletes amb una sola nansa (*DIEC*).
- Torades.** Tronc gros i sense branques, disposat a ésser serrat (*DCVB*).
- Través.** Entremaliat (*DCVB*).
- Trapassas.** Embolics o artificis enganyosos (*DCVB*).
- Uruga.** Oruga (*autor*), planta de la família de les crucíferes, espècie *Eruca sativa*, que té fulles amb lòbuls dentats i posseeix propietats semblants a les de la mostassa. Salsa de l'*Eruca sativa* barrejada amb sucre, mel, vinagre i pa torrat (*DCVB*).
- Vacar.** Dedicar-se, aplicar-se (*DCVB*).
- Ver.** Veure (*DCVB*).

BIBLIOGRAFIA

- AGUILÓ, Marià. *Diccionari Aguiló*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1914-1934, 8 vols.
- ALBAREDA, Anselm M. *Història de Montserrat*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.
- ALCÁZAR, Jaume. *L'origen medieval de Montcada i Reixac*. Montcada i Reixac: Fundació Cultural Montcada, 1998.
- ALCÁZAR, Jaume; LACUESTA, Raquel i GORINA, Josep Lluís. *Evolució urbana de Montcada i Reixac*. Montcada i Reixac: Ajuntament de Montcada i Reixac, 2001.
- ALCINA, Juan Francisco i SALVADÓ, Joan. *La biblioteca de Antonio Agustín*. Alcañiz: Instituto de Estudios Humanísticos, 2007.
- ALCOVER, Antoni Maria i MOLL, Francesc de Borja. *Diccionari català-valencià-balear*. Barcelona: Gràfiques Instar, 1968-1969, 10 vols.
- ALDAZÁBAL, José. *Vocabulario básico de liturgia*. Barcelona: Centre de Pastoral Litúrgica, 1996.
- ALDEA, Quintín; MARÍN, Tomás i VIVES, José. *Diccionario de historia eclesiástica de España*. Madrid: CSIC, 1972-1975.
- ALTÉS, Francesc Xavier. "L'abat Antoni d'Avinyó i la reforma observant de Santa Maria de Montserrat (1439-1450)", *Studia monastica*, 51 (2009), vol. 1, p. 197-329.
- ARAN, Joan. *Santa Anna de Barcelona*. Barcelona: Editorial Mediterrània, 2002.
- ATIENZA, Julio de. *Nobiliario español: diccionario heráldico de apellidos españoles y de títulos nobiliarios*. Madrid: Aguilar, 1954.
- AYMAR, Jaume. *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*. Badalona: Diputació de Barcelona, Ajuntament de Badalona, 1993.
- "La biblioteca del monasterio de Sant Jeroni de la Murtra", a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Instituto Escorialense de Investigaciones históricas y artísticas, 1999, vol. 2, p. 691-710.

- AYMAR, Jaume. "Ermitans jerònims i Carles I", *Estudis del Baix Empordà*, 19 (2000), p. 51-68.
- "Carles I i Felip II a Sant Jeroni de la Murtra", a *La Murtra i el Toisó. Humanisme i renaixement en temps de Carles I i Felip II, vigència a Catalunya i Amèrica al llindar del tercer mil·lenni*. Badalona: Fundació Catalunya-Amèrica, 2000, p. 9-27.
- "El monestir de Sant Jeroni de la Murtra", a *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura II*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 217-223.
- *Fra Ramon Pané i l'univers simbòlic taí. Amb una introducció sobre la filosofia de la història en Miquel Batllori*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, 2009.
- AYMAR, Jaume i DÍAZ, Carles. "Santa Maria de Montalegre i Sant Jeroni de la Murtra: relacions entre dos monestirs veïns", a *La província cartoixana de Catalunya. La cartoixa de Montalegre (Actes del XXIII Congrés Internacional sobre la Cartoixa)*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Analecta Cartusiana, 2006, p. 505-513.
- BARÓ, Xavier. "Una aproximación al estudio de los textos referentes al monasterio de Santa María de Poblet: de las crónicas medievales al siglo XIX", *Monjes y monasterios españoles. Actas del Simposium*. San Lorenzo de El Escorial: Instituto Escorialense de Investigaciones Históricas y Artísticas, 1995, vol. 3, p. 547-558.
- *La historiografía catalana en el segle del barroc (1585-1709)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009.
- BARRAQUER, Gaietà. *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1906.
- *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*. Barcelona: F. J. Altés y Alabart, 1915-1917, 4 vols.
- BETRÁN, José Luis. *La peste en la Barcelona de los Austrias*. Lleida: Editorial Milenio, 1996.
- BOOM, Ghislaine de. *Éléonore d'Autriche: reine de Portugal et de France*. Bruxelles: Le Cri, 2003.
- BOSCH, Andreu. *Summari, índex o epítome dels admirables i nobilíssims títols de honor de Cathalunya, Rosselló y Cerdanya*. Perpinyà, 1628.
- BOUZA, Fernando. *Cartas de Felipe II a sus hijas*. Madrid: Ediciones Akal, 1998.
- BROCA, Guilmó M.^a de. *Historia del derecho de Cataluña, especialmente del civil y exposición de las instituciones del derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la jurisprudencia*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, vol. 1, 1985.
- BRU DE SALA, Lluís i FLUVIA, Armand de. *Nobiliari del reial cos de la noblesa de Catalunya*. Barcelona: Juventud, 1998.
- BRUNIQUER, Esteve Gilabert. *Ceremonial dels magnífichs consellers y regiment de la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Enrich i Companyia, 1913.
- BUYREU, Jordi. *Institucions catalanes i conflictes a la Catalunya moderna*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 2005.

- CAMPANY, Joseph. *Història del culte a la Mare de Déu de Bruguers*. Gavà: Centre d'Estudis de Gavà i Associació d'Amics del Museu de Gavà, 2009.
- CAMPS, Manuel i CAMPS, Manuel. *La pesta del segle xv a Catalunya*. Lleida: Universitat de Lleida, 1998.
- CANELA, Montserrat i GARRABOU, Montserrat. *Catàleg dels Protocols de Cervera*. Barcelona: Fundació Noguera, 1986.
- CARDÚS, Salvador. *Un Nadal tacat de sang: la mort de l'abat Biure*. Terrassa: Fundació Torre del Palau, 2008.
- CASES, Lluïsa. *Catàleg dels protocols notarials de Barcelona*. Barcelona: Fundació Noguera, 1990.
- *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (segles XIII-XV)*. Barcelona: Fundació Noguera, vol. 1, 2001.
- *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (segle XVI)*. Barcelona: Fundació Noguera, vol. 2, 2003.
- CASTRO, Xavier. *Ayunos y yantares: usos y costumbres en la historia de la alimentación*. Tres Cantos: Nivola, 2001.
- CATAFAL, Teresa; et al. *Conèixer Montcada*. Montcada i Reixac: Ajuntament de Montcada i Reixac, 1994.
- CATALÀ, Pere (dir.). *Els castells catalans*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1990-1997, 6 vols.
- Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2005, 3 vols.
- Catalunya romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1984-1998, 27 vols.
- CEBOLLADA, Pascual (ed.). *Diccionario de espiritualidad ignaciana*. Madrid: Compañía de Jesús, 2007, 2 vols.
- CLOSAS, Antoni. *El primogènit Carles, príncep de Viana*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1977.
- Cock, Enrique. *Relación del viaje hecho por Felipe II, en 1585, á Zaragoza, Barcelona y Valencia*. Madrid, 1876.
- COLOBÀS, García M. *El monacato primitivo*. Madrid: BAC, 1974.
- Constituciones y extravagantes de la orden de nuestro padre san Gerónimo, máximo doctor de la Iglesia*. Salamanca, 1716.
- Constituciones y extravagantes de la orden del glorioso doctor nuestro padre san Gerónimo*. Madrid: Imprenta Real, 1613.
- Constitucions y altres drets de Cathalunya compilats en virtut del capítol de cort LXXXII de les Corts per la S.C. y R. Majestat del Rey don Philip IV Nostre Senyor celebradas en la ciutat de Barcelona any MDCCII* (intr. Josep Maria PONS I GURI). Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1995.
- CORBELLÓ, Joan. *Episcopologium barcinonense*. Barcelona: Typographia Antonii Lacavalleria, 1673.
- CORREDERA, Eduardo. *Santa Maria de Bellpuig de les Avellanès*. Germans Maristes de Catalunya, 1997.

- CORTÈS, Cristian. *Els Setantí*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1973.
- CORTS, Ramon; GALTÉS, Joan i MANENT, Albert (dir.). *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. Barcelona: Editorial Claret, 1998-2001.
- COSTA, Domingo. *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*. Barcelona: Editorial Balmes, 1959.
- COSTA, María Mercedes. "Los documentos de la orden de san Jerónimo en el Archivo de la Corona de Aragón", *Studia Hieronymiana*, vol. 2, p. 665-675.
- COSTA, Mercè i TARRÉS, Maribel. *Diccionari del català antic*. Barcelona: Edicions 62, 1998.
- Marquès de CRUÏLLES (ed. Ernest BELENGUER). *Noticias y documentos relativos a doña Germana de Foix, última reina de Aragón*. València: Universitat de València, 2007.
- CUELLA, Ovidio. *Bulario de Benedicto XIII. IV. El papa Luna (1393-1423), promotor de la religiosidad hispana*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 2009.
- CUYÀS, Josep Maria. *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Raluy, 1943.
- *Llibre V dels actes capitulars dels anys 1752 a 1832 del monastir de Sant Jerònim de la Murtra*. Badalona: Colecció Històrica Badalonesa, 1966.
 - "Costumbres de la comunidad del monasterio", *Amistad*, 40 (1972).
 - "Costumbres del monasterio de San Jerónimo de la Murtra", *Studia hieronymiana*. Madrid: Rivadeneyra. 1973, vol. 2, p. 123-135.
 - "Hechos acaecidos a principio del siglo xvii", *Amistad* 46 (1973).
 - "Los «Barberos» de la comunidad", *Amistad*, 41 (1973).
 - *Història de Badalona*. Badalona: Artes Gráficas Duran, vol. 4, 1975.
 - *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1975.
 - "Apunts històrics de Sant Jeroni de la Murtra", *Amistad*, 87 (juliol-agost de 1977).
 - "Notes històriques de Sant Jeroni de la Murtra", *Amistad*, 92 (febrer de 1978).
 - *Història de Badalona*. Badalona: Artes Gráficas Duran, vol. 5, 1979.
- DALMASES, Núria de. *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992.
- DIAGO, Francisco. *Historia de los victoriosísimos antiguos condes de Barcelona*. Barcelona: S. de Comellas, 1603.
- DÍAZ, Carles. "Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle xvi", *Carrer dels Arbres*, 13 (2002), p. 25-40.
- "Visita de Felip II a Sant Jeroni de la Murtra", a *Claustre obert*, Sant Jeroni de la Murtra, 2004, p. 25-30.
 - "Primera menció del futur monestir de Sant Jeroni de la Murtra", *Carrer dels Arbres*, 15 (2004), p. 17-26.

- DÍAZ, Carles. *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*. Badalona: Museu de Badalona, 2006.
- *La població a Alella en els segles xvi, xvii i xviii*. Alella: Ajuntament d'Alella, 2006.
- “Pedra calcària badalonina per a Sant Jeroni de la Murtra”, *Carrer dels Arbres*, 20 (2009), p. 25-40.
- “L’Obra Nova de Sant Jeroni de la Murtra”, *Carrer dels Arbres*, 21 (2010), p. 65-86.
- “Donats jerònims als protocols del notari Narcís Gerard Gili (segle xv)”, a *Els monestirs medievals* (IV Jornades d’Història i Arqueologia Medieval del Maresme (2007)). Mataró: Grup d’Història del Casal, 2011.
- “Un fragment del llibre de despeses del procurador de Sant Jeroni de la Murtra (segle xv)”, *Carrer dels Arbres*, 22 (2012), p. 23-54.
- Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 2007.
- Diccionario de la lengua española (Real Academia Española)*. Madrid: Espasa Calpe, 2001.
- DOMÈNECH, Fèlix. *Nobiliari general català de llinatges: Catalunya, València, Mallorca, Rosselló*. Barcelona: Montaner y Simón, 1923-1928.
- DURAN, Agustí. *La Torre Pallaresa. Historia de una mansión señorial*. Barcelona: 1949.
- *Barcelona i la seva història*. Barcelona: Curial, 1972-1975, 3 vols.
- *Llibre de Cervera*. Barcelona: Curial, 1977.
- DURAN, Eulàlia (dir.). *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, vol. 1, 1998.
- *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, vol. 2.1, 2000.
- *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, vol. 3, 2003.
- DURÁN, Mercedes; HUNTINGFORD, Elisabet i DIAZ, Juan José. *Montcada i Reixac i el seu entorn: guia històrico-artística*. Montcada i Reixac: Museu Les Malleses, 1987.
- ELLIOT, John. *La revolta catalana, 1598-1640*. València: Universitat de València, 2006.
- Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana*. Madrid: Espasa-Calpe, 1977-1999, 72 vols.
- EUBEL, Konrad. *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*. Patavii: Typis et sumptibus domus editorialis “Il Messaggero di S. Antonio”, 1960-1968.
- FERNÁNDEZ, Ignasi. *Felipe II y el clero secular: la aplicación del Concilio de Trento*. Madrid: Sociedad Estatal para la Conmemoración de los centenarios de Felipe II y Carlos V, 2000.
- FERNÁNDEZ DE OVIEDO, Gonzalo. *Libro de la Cámara Real del príncipe Don Juan*. València: Universitat de València, 2006.

- FERRER-VIVES, Francisco de Asís. *Heràldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Oficina de Prensa e Información del Ayuntamiento, 1975.
- FERRO, Víctor. *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo Editorial, 1987.
- FLUVIÀ, Armand de. *Els primitius comtats i vescomtats de Catalunya*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989.
- *Repertori de grandeses, títols i incorporacions nobiliàries de Catalunya*. Sant Cugat del Vallès: Institut d'Estudis Nobiliaris, 1998.
- FONT, Jaume. "El sistema de transports preindustrial i la vertebració històrica del territori català", a *Ciutats, viles i pobles a la xarxa urbana de la Catalunya moderna*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 2005, p. 229-259.
- FONT, Joaquim. *62 articles*. Badalona: Museu de Badalona, 1980.
- FONTANA, José María. *Historia del clima en Cataluña: noticias antiguas, medievales y en especial de los siglos xv, xvi y xvii*. Madrid, 1976.
- FORONDA, Manuel de. *Estancias y viajes del emperador Carlos V*. Madrid, 1914.
- FORT, Eufemià. "Fray Ramón Juan, prior de San Jerónimo del Vall de Hebrón (1419-1458)", a *Studia Hieronymiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 1, p. 225-251.
- FRIEDBERG, Aemilius. *Corpus Iuris Canonici*. Leipzig: Tauchnitz, 1879-1881.
- GALINDO, Pascual. *La biblioteca de Benedicto XIII (don Pedro de Luna)*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza, 1929.
- GARCÉS, Pedro. *Nobiliario de Aragón* (ed. M.ª Isabel UBIETO ARTUR). Zaragoza: Anubar Ediciones, 1983.
- GARCÍA CARRAFFA, Alberto i GARCÍA CARRAFFA, Arturo. *Diccionario heráldico y genealógico de apellidos españoles y americanos*. Madrid: Imp. de A. Marzo, 1920-1963, 86 vols.
- GARCÍA DEL CORRAL, Ildefonso L. *Cuerpo del derecho civil romano*. Barcelona: Jaime Molinas, 1889-1898.
- GARRIGA, Joaquim. *L'època del Renaixement, segle xvi. Història de l'Art Català*. Barcelona: Edicions 62, vol. 4, 1986.
- GIRALT, Carme; JUNYENT ROSA i PLANS, Sergi. *El retaule del Roser de Sant Martí de Tous*. Sant Martí de Tous: Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, 1998.
- Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986, 24 vols.
- SANT GREGORI. *Regula Pastoralis*. Roma: Typis S. Congregationis de Propaganda Fide, 1849.
- GUAL, Valentí i DÍAZ, Carles. "Justícia de senyors: Poblet i Sant Jeroni de la Murtra (segles xvi-xvii)", *Pedralbes*, 28 (2008), vol. 2, p. 925-940.
- GÜNZBERG, Jordi. "Antoni Vinyes: notari, ambaixador i polític (Barcelona-Nàpols: 1424-1488)", *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona: Fundació Noguera, 1994.
- "Los notarios y su organización social en Barcelona, 1275-1544", tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1996.

- GÜNZBERG, Jordi. *Los notarios y su organización en Barcelona: siglos XIII-XVI*. Madrid: Colegios Notariales de España, 2004.
- GUTIÉRREZ-ALVIZ, Faustino. *Diccionario de derecho romano*. Madrid: Instituto Editorial Reus, 1973.
- HERNANDO, Josep. “Un tratado sobre la licitud del contrato de compraventa de rentas vitalicias y redimibles («violaris»). Allegationes iure factae super venditionibus violariorum cum instrumento gratiae. Ramon Saera (siglo XIV)”, *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 11-12 (1990-1991), p. 9-74.
- *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*. Barcelona: Fundació Noguera, 1995.
- “El libro, instrumento de cultura y objeto económico. Pere sa Sala, escribano real”, *Anuario de Estudios Medievales*, 29 (1999), p. 409-427.
- “Obres de Francesc Eiximenis en biblioteques privades de la Barcelona del segle XV”, *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 26 (2007), p. 385-568.
- HERNANDO, Josep; PUIG, Anna i RODRIGO, Xavier. “De la jurisdicció secular a la jurisdicció eclesiàstica. El procés contra Lorenc Portugalès, mestre en arts, i també tonsurat, i la seva amant Joana d’Oriola, portuguesa, acusats ambdós de robatori i Lorenc Portugalès de nigromància”, *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 29 (2008), p. 57-109.
- HURTER, H. *Nomenclator literarius Theologiae Catholicae*. New York: B. Franklin, 197?.
- IGLÉSIES, Josep. *Pere d’Urrea i la guerra de Joan II al camp de Tarragona*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1964.
- *El fogatge de 1553*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1981.
- *El fogatge de 1497*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1991.
- JARICOT, Irenée. *Histoire de la chartreuse de Notre-Dame de Montalegre*. Montalegre: 1959 (mecanoscrit).
- *La cartuja de Santa María de Montalegre. Compendio histórico*. Santa Maria de Montalegre, 1960.
- JIMÉNEZ DE GARNICA, María Reyes. “Restauració del refetor de Sant Jeroni de la Murtra”, *Carrer dels Arbres*, 5 (1994), p. 67-72.
- LLOBET, Josep M. “Documents sobre retauls catalans (1375-1863)”, *Palestra Universitaria*, 19 (2008), p. 95-177.
- LÓPEZ, Jesús Damián. “La contabilidad de la casa ducal de Osuna durante la intervención real de su patrimonio (1591-1633)”, *De computis*, 6 (2007).
- MADRID, Ignacio de. “La bula fundacional de la orden de san Jerónimo”, a *Studia Hieronymiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 1, p. 57-74.
- “Las «constituciones» de la orden de San Jerónimo, su historia y ediciones impresas hasta la exclaustración de 1835”, a *Homenaje de Pedro Sainz Rodríguez*. Madrid: Fundación Universitaria Española, 1986, vol. 1, p. 21-56.
- “La Orden de San Jerónimo en perspectiva histórica”, a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Instituto Escorialense de Investigaciones históricas y artísticas, 1999, vol. 1, p. 7-38.

- MADURELL, Josep Maria. *Privilegios y ordenanzas históricos de los notarios de Barcelona*. Barcelona: Colegio Notarial de Barcelona, 1965.
- MALAGÓN, Juan de. *Historia de Nuestra Señora de Guadalupe* (introducció, transcripció i notes de Fernando COTTA Y MÁRQUEZ DE PRADO). Ediciones Guadalupe, 2003.
- MARQUÈS, Josep Maria (introducció i traducció). *Concilis provincials tarraconenses*. Barcelona: Edicions Proa, 1994.
- MARQUÈS, Josep M. i MOLINÉ, Enric. "Els bisbes auxiliars antics a Catalunya (1320-1550)", *Analecta Sacra Tarraconensia*, 72 (1999), p. 5-54.
- MARTÍN, Teodoro. *Fray Marcos de Cardona, jardinero de Carlos V y Felipe II en Yuste y El Escorial*. San Lorenzo de El Escorial: Sociedad de Fomento y Reconstrucción del Real Coliseo Carlos III, 2008.
- "Vida y obra del padre Luis de Santa María, monje de Yuste", *XXXVI Coloquios Históricos de Extremadura*, vol. 2 (2008), p. 433-440.
- MARTÍNEZ, Leandro. *El confesor del rey en el antiguo régimen*. Madrid: Editorial Complutense, 2007.
- MARTÍNEZ MILLÁN, José (dir.). *La Corte de Felipe II*. Madrid: Alianza, 1994.
- *La corte de Carlos V*. Madrid: Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2002.
- MARTÍNEZ MILLÁN, José i FERNÁNDEZ CONTI, Santiago (dir.). *La monarquía de Felipe II: la casa del rey*. Madrid: Fundación Mapfre Talavera, 2005.
- MARTÓN, León Benito. *Historia del subterráneo santuario y oy real monasterio de Santa Engracia de Zaragoza*. Zaragoza: Diputación General de Aragón, 1991 (ed. facsímil de l'original de 1737).
- MAS, Josep M. *Les corts a la Corona catalano-aragonesa*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1995.
- MASPONS, Francesc. *Fons de dret català*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1963.
- MIRET, Xavier. "Els orígens penedesencs de Sant Jeroni de la Murtra. L'oblidat monestir de Sant Jeroni de Montolivet", *Gran Penedès*, 33 (1993).
- MOGROBEJO, Endika de. *Diccionario hispanoamericano de heráldica, onomástica y genealogía: adicción al Diccionario heráldico y genealógico de apellidos españoles y americanos*. Bilbao: Mogrobejo-Zabala, 1995-1999.
- MOIXÓ, Benet Maria de. *Memorias históricas del real monasterio de San Cucufate del Vallés, de la Congregación Benedictina Claustral Tarraconense y Cesaraugustana*. Barcelona: Francisco Suriá y Burgada, 1790.
- MOLAS, Pere. "La condició social dels notaris de Barcelona a l'Edat Moderna", a *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 713-726.
- MORALES, Francisco José. *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña, siglo XVII (1599-1713)*. Madrid: Hidalguía, 1983.
- *Ciudadanos y burgueses honrados habilitados como síndicos del brazo real en las Cortes del Principado de Cataluña, dinastías de Trastámara y de Austria, siglos XV y XVI, 1410-1599*. Madrid: Hidalguía, 1995.

- MUÑOZ FELIU, Miguel C. "La productividad bibliográfica de los jerónimos españoles en los siglos XVI y XVII: una aproximación bibliométrica", a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Instituto Escorialense de Investigaciones históricas y artísticas, 1999, vol. 2, p. 655-664.
- NADAL, Jordi i GIRALT, Emili. *Immigració i redreç demogràfic. Els francesos a la Catalunya dels segles XVI i XVII*. Vic: Eumo Editorial, 2000.
- OLIVA, Benet. *El plet de l'escó*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 2005.
- PAGÈS, Montserrat. *Art romànic i feudalisme al Baix Llobregat*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1992.
- PASTOR, Fernando. *Las memorias sepulcrales de los jerónimos de San Lorenzo del Escorial*. San Lorenzo del Escorial: Ediciones Escorialenses, 2001.
- PASTOR, Fernando; BUSH, Luis i ONRUBIA, Javier. *Guía bibliográfica de la orden de san Jerónimo y sus monasterios*. Madrid: Fundación Universitaria Española, Universidad Pontificia de Salamanca, 1997.
- PEDEMONTE, Bonaventura. *Notes per a la història de la baronia de Castellvell de Rosanes*. Barcelona: Elzeviriana, 1929.
- PENONE, Daniele. *I domenicani nei secoli: panorama storico dell'Ordine dei fratri predicatori*. Bologna: Edizioni Studio Domenicano, 1998.
- PÉREZ, Miquel. *Entre el rei i la terra*. Vic: Eumo Editorial, 2003.
- PLADEVALL, Antoni. "Les arrels del milenari", a *Tous, mil any d'història*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981.
- *Mont-rodon*. Vic: Diac, 2001.
- PLADEVALL, Antoni i VIGUÉ, Jordi. *El monestir romànic de Santa Maria de l'Estany*. Barcelona: Artstudi, 1978.
- POYO, Antoni. *Heràldica i llinatges a Sant Jeroni de la Murtra*. Barcelona: Cercle Català d'Estudis Heràldics i Nobiliaris, 1999.
- QUER, José (edició de José Luis SANTIAGO). *Libro de la historia y narración de las cosas más memorables del convento de la Casa de Dios*. Madrid: Editorial Revista Agustiniiana, 2001.
- REVUELTA, Josemaría. *Los jerónimos: una orden religiosa nacida en Guadalajara*. Guadalajara: Institución Provincial de Cultura "Marqués de Santillana", 1982.
- RIBA, Josep i CUYAS, Josep Maria. "El castell de Tous i el govern dels jerònims", a *Tous. Mil anys d'història*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981, p. 151-216.
- RIBAS, Benet. *Annals de Montserrat (1258-1485)*, (ed. Francesc Xavier ALTÉS). Barcelona: Curial, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.
- RIERA, Jaume. "Els primers monestirs de jerònims a la Corona d'Aragó (1374-1414)", *Studia Monastica*, 50 (2008), vol. 2, p. 275-344.
- RIGUETTI, Mario. *Historia de la liturgia*. Madrid: La Editorial Católica, 1955-1956.
- RIQUER, Martí de. *Heràldica catalana*. Barcelona: Edicions dels Quaderns Crema, 1983.

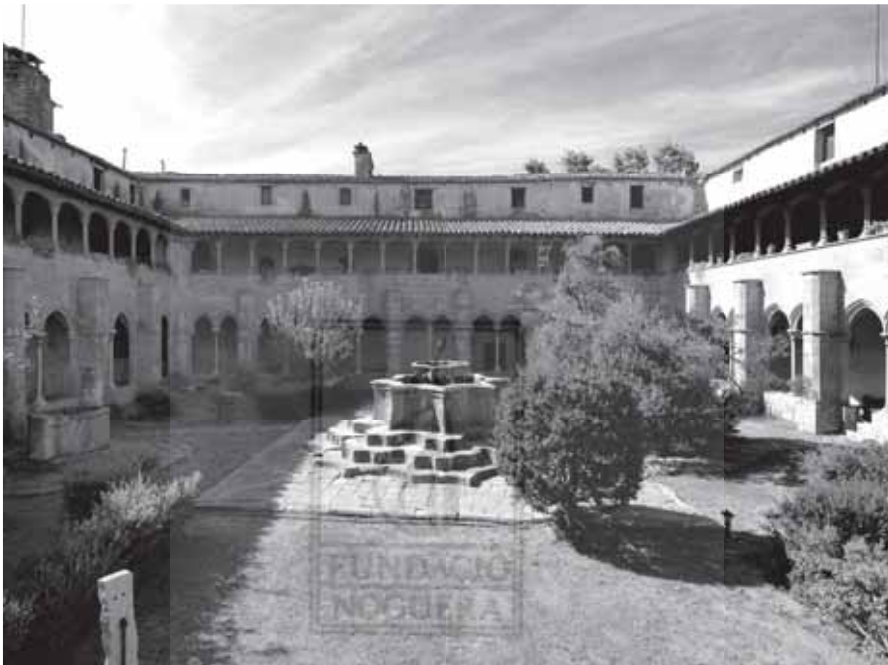
- RIU, Manuel. "Els centres assistencials i hospitalaris a la Catalunya medieval", a *L'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. 1401-2001*. Barcelona: Lundberg Editores, 2001.
- ROCA, Josep Maria. "Més dades biogràfiques d'en Jaume Ramon Vila", *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 13 (1928), p. 163-177.
- ROMEU, Antonio. *Itinerario de los Reyes Católicos*. Madrid: CSIC, 1974.
- "Jornadas y estancias de los Reyes Católicos en monasterios españoles", a *Homenaje a fray Justo Pérez de Urbel*. Burgos: Abadía de Silos, 1976, vol. 1, p. 549-567.
- ROSÀS, Joan. "La implantació del feudalisme (segles VII-XV)", *Carrer dels Arbres*, 2 (1991), p. 41-50.
- (Joan VILLARROYA, dir.). "Edat mitjana", a *Història de Badalona*. Badalona: Museu de Badalona, 1999, p. 53-78.
- ROVIRA, Manuel. *Catàleg dels pergamins municipals de Barcelona. Anys 1396-1440 (volum III)*. Barcelona: Institut de Cultura - Arxiu Municipal de Barcelona, 2008.
- *Catàleg dels pergamins municipals de Barcelona. Anys 1441-1500 (volum IV)*. Barcelona: Institut de Cultura - Arxiu Municipal de Barcelona, 2009.
- RUIZ, J. Antonio. *Los monasterios jerónimos españoles*. Segovia: Caja Segovia, 1997.
- SABARTHÈS, Abbé. *Dictionnaire Topographique du Département de l'Aude comprenant les noms de lieu anciens et modernes*. París: Impr. Nationale, 1912.
- SABAU, Gabriel. "Relaciones de Felipe II con la orden de San Jerónimo", a *Studia Hieronymiana*, Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 2, p. 311-346.
- SALVÀ, Miguel i SAINZ, Pedro. *Colección de documentos inéditos para la historia de España*, vol. 7 ("Memorias de fray Juan de San Gerónimo, monje que fue primero de Guisando y después de El Escorial sobre varios sucesos del reinado de Felipe II, de 1562 a 1591"). Madrid, 1845 (edició facsímil, Madrid: Patrimonio Nacional, 1984).
- SÁNCHEZ, F. i MONTSERRAT, A. "La producción historiográfica de los eclesiásticos catalanes en el siglo XVII: algunas aportaciones", a Enrique MARTÍNEZ RUIZ i Vicente SUÁREZ GRIMÓN (eds.), *Iglesia y sociedad en el antiguo régimen (Actas de la III Reunión Científica de la Asociación Española de Historia Moderna)*. Las Palmas de Gran Canaria: Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, 1994, vol. 1, p. 47-53.
- SANS, Josep Maria (dir.). *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1994-2007.
- SANTOS, Francisco de los. *Quarta parte de la historia de la orden de San Gerónimo*. Madrid, 1680.
- SEGURA, Joan. *Història de Santa Coloma de Queralt*. Santa Coloma de Queralt: Ajuntament de Santa Coloma de Queralt, 1984.
- SERAFÍ, Pere (edició Josep ROMEU). *Poesies catalanes*. Barcelona: Editorial Barcino, 2001.

- SERRA, Eva. "Constitucions i redreç: corts de Montsó-Barcelona (1563-1564)", a *Felipe II y el Mediterráneo*. Madrid: Sociedad Estatal para la Commemoración de los centenarios de Felipe II y Carlos V, 1999, vol. 4, p. 159-189.
- SIGÜENZA, José de. *Historia de la Orden de San Jerónimo*. Salamanca: Junta de Castilla y León, 2000.
- SOBREQUÉS, Santiago. *La Guerra Civil catalana del segle xv: estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana*. Barcelona: Edicions 62, 1973.
- SURIUS, Laurentius. *De probatis sanctorum historiis*. Colònia: 1576-1581, 6 vols.
- TERUEL, Manuel. *Vocabulario básico de la historia de la Iglesia*. Barcelona: Crítica, 1993.
- TOLÓ, Elena. "El pintor Miquel Nadal i el retaule de sant Sebastià procedent del monestir de Sant Jeroni de la Murtra", *Carrer dels Arbres*, 17 (2006), p. 69-80.
- TORRE, Antonio de la i TORRE, E. A. de la. *Cuentas de Gonzalo de Baeza, tesorero de Isabel la Católica*. Madrid: CSIC, 1956.
- TORRES, Fèlix. *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes*. Barcelona: Impr. de J. Verdager, 1836.
- TORRES, Josep Maria. *Sant Pere de Reixac*. Montcada i Reixac: Parròquies de Santa Engràcia i Sant Pere, Ajuntament de Montcada i Reixac, 1996.
- TORRES, Xavier. *Nyerros i cadells: bàndols i bandolerisme a la Catalunya moderna (1590-1640)*. Barcelona: Quaderns Crema, 1993.
- UDINA, Antoni. *Els testaments dels comtes de Barcelona i dels reis d'Aragó: de Guifré Borrell a Joan II*. Barcelona: Fundació Noguera, 2001.
- VENTURA, Joaquim. "Probanzas de limpieza de sangre, «vita et moribus», en el Reial Monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (Barcelona)", a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. Instituto Escorialense de Investigaciones históricas y artísticas, 1999, vol. II, p. 1043-1056.
- VICENS VIVES, Jaume. *Historia crítica de la vida y reinado de Fernando II de Aragón*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 1962.
- *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*. Pamplona: Ugoiti Editores, 2003.
- VILALLONGA, Maria Àngela. *La literatura llatina a Catalunya al segle xv: repertori bio-bibliogràfic*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1993.
- VILASECA, Joan. *Història general de Santa Coloma de Gramenet*. Barcelona: Metropol, 1985.
- VIVES, Marta. *L'Arxiu de Protocols del districte d'Igualada*. Barcelona: Fundació Noguera, 1997.
- VIZARRA, Jaume. *L'epidèmia de pesta a Igualada l'any 1589*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1991.
- VIZUETE, J. Carlos. "Novicios, maestros y la obra de fray José de Sigüenza", a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*, vol. 1, p. 126-147.

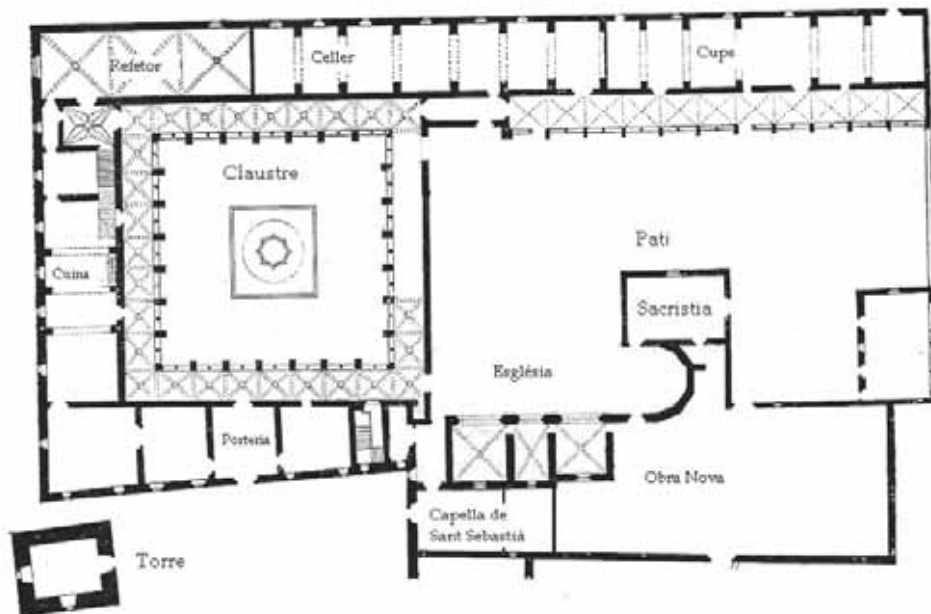

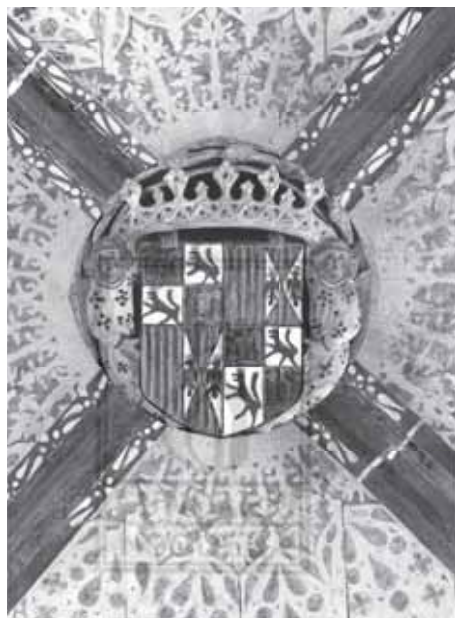
Vista exterior frontal de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Planta actual del monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

Escut dels Reis Catòlics a la galera de ponent del claustre de Sant Jeroni de la Murtra, restaurada recentment. Fotografia: Antonio Guillén.

Sortidor del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Claustre superior i torre de defensa de Sant Jeroni de la Murtra.
Fotografia: Antonio Guillén.

Galeria de tramuntana del claustre de Sant Jeroni de la Murtra.
Fotografia: Antonio Guillén.